

TRACTATUS
DE
REGULIS JURIS

CLARA METHODO

PER QUÆSTIONES ET FUNDATAS RESPONSIONES DIGESTUS

SOLIDAM RARUM QUÆ V ET VI LIBRO DECRETALIU SUNT ANNEKE EXPLICATIOEM CONTINERE

ACCESSIT

APPENDIX OMNIUM REGULARUM JURIS CIVILIS

IN DIGESTIS TIT. DE REGULIS JURIS CONTENTARUM

AUCTORE

B. P. F. ANACLETO REIFFENSTUEL

ORDINIS MINORUM S. FRANCISCI REFORMAT. PROVINCIÆ SAVARICÆ LECTORE JURIS

JURIS CANONICI UNIVERSI

TOMUS SEXTUS

CUM REPERTORIO GENERALI TOTIUS OPERIS

R O M Æ
APUD DOMINICUM ERCOLE

MDCCKXXXIV

... ..

APPROBATIO REVERENDISSIMI ORDINARIATUS

IMPRIMATUR:

Frisingae 15 Junii 1732.

*J. B. J. de PFISTERN, etc. Cathedr. Eccl. Frising. Can. Capit.
Concil. Eccl. Vice-Praeses, et Pro-Vicarius Generalis.*

APPROBATIO CENSORIS

Ex Mandato Reverendissimi ac Illustrissimi etc. in Spiritualibus Vicarii Generalis, *Tractatum de Regulis Juris* etc. a Theologis praevie revisum, ac approbatum, debita attentione perlegi; cumque in illo nihil invenerim; quod Orthodoxae fidei, aut bonis moribus adversatur: bene vero ea omnia, quae in Titulo promittuntur, videlicet solidam doctrinae claritatem, et claram, una cum perspicua, ac accurata tum SS. Canonum, tum LL. Civilium allegatione, Soliditatem deprehenderim; Ideo praesentem *Tractatum* ad adhuc majorem, et immortalem Clarissimi Auctoris famam non minus, ac ad permagnum legentium, praecipuis in Dicasteriis versantium utilitatem, juris publici ut fiat, dignissimum censeo. Frisingae 11 Junii 1732.

*JOAN. JOSEPH. PLACIDUS SEBASTIANUS de MARALT, Reverendiss. et Seren. Principis
et Episc. Frising. et Ratibon. Consil. Eccl. actual. nec non Insignis Collegiatus
ad D. Andream Canonicus Capitularis.*

LICENTIA ET APPROBATIO ORDINIS

Fr. Joseph Maria ab Eborā, Ordin. Min. Reg. Observant. S.P.N. Francisci Lector Jubilatus, SS. Congregationum Visitationis Apostolicae, et Consist. Votans Indicis, Indulgentiarum, Reliquiarum, nec non S. et Universalis Inquisitionis Consultor, Episcop. Examinator etc. et in hac Cismontana Familia tam Observantium, quam Reformat. et Disalceat. Commissarius Generalis, et Servus.

Cum juxta Apostolicas, nostrique Ordinis Constitutiones per idoneos Censores revisum, et approbatum fuerit opus quoddam, cui Titulus est: *Tractatus de Regulis Juris* etc. addendus Juri Canonico Universo, per R. P. Anacletum Reiffenstuel, nostrae Reformatae Provinciae Bavariae Lectorem Jubilatum elaborato. Nos praesentium tenore, cum salutaris obedientiae merito R. P. Fr. Thomae Cantuar. Pruggmair, praefatae nostrae Reformatae Provinciae Bavariae Ministro Provinciali facultatem concedimus, quatenus, servatis in reliquo servandis, Typis illud mandare possit et valeat. Datum Romae ex Ara coeli die 20 Junii 1732.

*Fr. JOSEPH MARIA ab EBORA, Commissarius Generalis Ordinis.
De Mandato Paternitatis suae Reverendissimae Fr. JOANNES ANTONIUS de TAURINO,
Secretarius Generalis.*

FACULTAS ADMODUM REVERENDI PATRIS MINISTRI PROVINCIALIS

Cum a Reverendo Patre Anacleto Reiffenstuel, Ord. Min. S. Francisci Reformato- rum Provinciae Bavariae Lectore Jubilato Opus quoddam, cui Titulus: *Tractatus de Regulis Juris* etc. sit compositum, a duobus Theologis revisum et approbatum, plurimumque recommendatum, et omnia, quae de Jure in Editione Librorum sunt servanda, sint observata: tenere praesentium facultatem impertior, ut hoc laudatissimum opus pro utilitate publica Typis mandari possit. Actum Monachii 12 Julii 1732.

*Fr. THOMAS CANTUAR. PRUGGMAIR, Ord. Min. S. Franc. Ref. Lector Jubilatus,
Provinciae Bavariae Minister Provincialis.*

REIFFENSTUEL Jus Can. Tom. VI.

CENSURA THEOLOGICA

Tractatus praesens de Regulis Juris etc. qui solus famosissimo alias Juri Canonico Universo R. P. Anacleti Reiffenstuel Ordinis, ac Provinciae nostrae Lectoris Jubilati, adhuc defuisse videbatur, a pluribus utriusque Juris Peritis avide desideratus, nunc tandem ad commune orbis Litterati Solatium Typis vulgatur; qui sane, sicut ipsummet celeberrimum opus (Jus videlicet Canonicum Universum ab eodem Praeclarissimo Auctore in lucem editum) tam ob Doctrinae soliditatem, quam Styli claritatem, nec non perspicuam, captivaeque facillimam methodum, atque optime ordinatam materiarum divisionem publicum per omnia meretur Praeconium. Textus efficaces, ex ipso fonte Juris Canonici ac Civilis copiose desumpti, et repetito de industria revisi, fidelissime in eodem allegantur: Regulae ipsae per plures casus Canonico-Civiles summe proficuae magis explanantur: Fallentiae potiores, et in praxi frequentiores solerter adducuntur: neque objectiones, si quae occurrunt notabiliores, una cum fundata earum solutione, ullatenus dissimulantur; ut proin firmiter nobis persuadeamus, expectationi atque spei de tanto Viro conceptae, ex integro ac plenissime esse satisfactum. Et quoniam caeteroquin in toto hoc Tractatu Fidei, aut bonis moribus prorsus nil contrarium reperitur, eundem, uti Ince publica dignissimum, ita legentibus utilissimum fore censemus. Datum Monachii die 4 Junii 1732.

Fr. BAUD MÄSSENHAUSER, Lector Generalis, et Provinciae Diffinitor.
Fr. MASSIUS KRESSLINGER, iterato Ex-Provincialis, et SS. Theolog. ac SS. Canonum Lector Jubilatus.

DIE 7 NOVEMBRIS 1831

REIMPRIMATUR

Fr. DOMINICUS BOTTADINI Ord. Praed. Mag. S. Pal. Soc.

REIMPRIMATUR

JOSEPHUS DELLA PORTA Patriar. Constantinop. Vicar.

INDEX ALPHABETICUS

REGULARUM

LIB. V DECRETALIUM

Cum in contemplatione etc. In ipso cenae initio non est a quæstionibus iacbandum. *Reg. 6*

Defect peccator, quis offendens in uno, factus est omnium reus. *9*

Esote misericordes etc. Hoc loco nihil aliud nobis præcipi existimo, nisi ut ea facta, quæ debum est, quo animo fiam, in meliorem partem interpretemur. Quod enim scriptum est, (*ex fructibus earum cognoscetis eas*) de manifestis dictum est, quæ non possent bono animo fieri et Stuprum, blasphemis, foris, ebrietas, et similia de quibus nobis permittitur iudicare. *2*

Indignum est, et a Romanæ Ecclesiæ consecratione alienum, ut pro spiritibus facere quis homagium compellatur. *11*

Omnis res, per quæcunque causas pascitur, per easdem dissolvitur. *1*

Quævis cenarum etc. Non enim potest esse Paschæ excusatio, si lapus oves comedit, et Pasche nescit. *18*

Quæ multities etc. Quidquid in sacralis Deo rebus, et Episcopis injunctum agitur, per sacrilegio reputatur: quia sacra sunt, et a quoquam violari non debent. *7*

Qui ex timore facit præceptum, aliter quam debet facit, et ideo jam non facit. *8*

Qui scandalizaverit etc. Utilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur. *3*

Quod laiciter, aut per vim, vel alia illicite intrductum est, nulla debet stabilitate subsistere. *5*

Quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum. Nam et Sabbatum custodiri præceptum est: Machabei enim sine culpa non in Sabbato pugnabant. Sic et hodie, si quis jejunium frugerit egrotus, reus vel non habetur. *4*

INDEX ALPHABETICUS

REGULARUM

LIB. VI DECRETALIUM

Accessorium naturam sequi congruit principalis. *Reg. 4.*
Actus legitimi conditionem non recipiant, neque diem. *30*

Beneficium Ecclesiasticum non potest licite sine institutione canonice obtineri. *1*
Bona fides non patitur, ut semel exactum iterum exigatur. *83*

Certum est, quod is committit in legem, qui legis verbum complectens, contra legis auctoritatem. *88*

Contra eam, qui legem dicere potuit aperius, est interpretatio facienda. *57*

Contractus ex conventionis legem accipere dignoscuntur. *57*

Cui licet quid sit plus, licet utique quod est minus. *53*

Cum non sit per eam, ad quem pertinet, quo minus conditio impletur, haberi debet perinde, ac si impleta fuisset. *68*

Cum quid prohibetur, prohibetur omnis, quæ sequatur ex illo. *59*

Cum quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti. *84*

Cum quis in ius accedit alterius, iustam ignorantiam causam excuset habere. *14*

Cum sunt peritum iura obscura, res favendum est patris, quam auctori. *11*

Damnus, quod quis non culpa sensit, sibi debetur, non est imputatur. *15*

Direct concessum a Principe beneficium esse manuum. *16*

Delictum per se non debet in detrimentum Ecclesiæ redundare. *76*

Doli facit, qui petit, quod restituere oportet eundem. *39*

- E**
E_o, quæ sunt a Jure, si ad eos non spectant officium, viribus non sublevant. *Reg.* 26
Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet. 31
Exceptionem abiciens non videtur de intentione adversarii constare. 63
Ex eo non debet quæ fructum consequi, quod alius exiit impugnat. 38
F
Factum legitime retractari non debet, licet casus postea eveniat, a quo non potuit inchoari. 73
Frastra sibi fidem quis possit ab eo servari, cui fidem se præstitit, iterum recusat. 75
G
Generi per speciem derogatur. 34
I
Ignorantia facti non juris excusat. 13
Impetari non debet ei, per quem non erat, si non faciat, quod per eum fuerit faciendum. 41
In alternitio debitoris est electio, et sufficit alterum impleri. 70
In argumentum trahi nequeat, quæ propter necessarium aliquando sunt concessæ. 78
Indultum a Jure beneficium non est alieni asserendum. 17
Infamibus partes non patent digladietum. 87
In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus. 81
In iudiciis non est exceptio personarum habenda. 12
In malis promissis fidem non expedit observari. 69
In obscuris minimè est sequendum. 30
In peri delicto vel causa, potior est conditio possidentis. 65
In penis benignior est interpretatio faciende. 49
In re communi potior est conditio prohibentis. 56
Inspicimus in obscuris, quod est verisimilius, vel quod plerumque fieri consuevit. 45
In toto partem non est dubium contineri. 80
Is, qui tacet, non fletur: sed nec aliquis negare videtur. 44
Is, qui in ius succedit alterius, eo iure, quo ille, uti dabatur. 46
L
Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel preiudicio. 48
M
More sua cunctiliter emendare. 25
Mutare consilium quis non potest in alterius detrimentum. 33
N
Nemo potest ad impossibile obligari. 6
Non potest plus iuris transferre in alium, quam sibi competere dignoscitur. 79
Non debet aliquis alterius odio prægravari. 22
Non est in more, qui potest exceptionem legitime excori. 60
Non est obligatorum contra bonos mores præstitum iuramentum. 58
Non est sine culpe, qui rei, quæ ad eum non pertinet, se immiscet. 19
Non firmatur intractabilis temporis, quod de jure est iunctio non subiacit. 18
Non licet acriori, quod res litem non exiit. 32
Non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum. 82
Nullus ex consilio, dummodo fraudulenter non fuerit, obligatur. 62
Nullus pluribus vii defensionibus prohibetur. 22
O
Odie restringi, et severius convenit implari. 15
P
Pecceci venie non datur nisi correctio. 3
Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum. 4
Plurellis locutus duorum numero est contentus. 42
Plus semper in se continet, quod est minus. 35
Possessor melius fidei alio tempore non præscribit. 2
Potest quis per alium, quod potest facere per se ipsum. 68
Presumitur ignorantia, ubi scientia non probatur. 47
Privilegium personale personam sequitur, et extinguatur cum persona. 7
Pro possessore habetur, qui dolo desit possidere. 36
Q
Quæ a iure communi exorbitant, nequequam ad consequentiam sunt trahenda. 20
Quæ contra ius sunt, debent utique pro infectis haberi. 64
Qui ad agendum admittitur, est ad excipiendum multo magis admittendus. 71
Qui contra ius mercatur, bonam fidem præsumitur non habere. 82
Qui facit per alium, est periode, ac si faciat per se ipsum. 72
Qui prior est tempore, potior est jure. 54
Qui tacet unus, sentire debet eundem, et e contra. 55
Qui tacet, constantior videtur. 43
Quod alicui gratioso conceditur, trahi non debet ab alio in exemplum. 54
Quod alicui suo non licet velle, nec alieno licet. 67
Quod ob gratiam alicuius conceditur, non est in ajus dispendium retorquendum. 61
Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari. 29
Quod quis mandato facti Iudicis, dolo facere non videtur: cum habet porre necesse. 24
Quod semel placuit, amplius displicere non potest. 22
R
Restitutio non retrotrahitur, et mandato non est dubium comparari. 12
Rationis congruit, ut succedat in auctore, qui substituitur in honore. 77
Ratum quis habere non potest, quod ipsius nomine non est gestum. 9
S
Scienti et consentienti non fit injuria, neque dolus. 27
Semel Deo dictum, non est ad usus humanos aliter transferendum. 31
Semel motus, semper præsumitur esse malus. 8
Sine culpa, nisi subit causa, non est aliquis puniendus. 23
Sine possessione præscriptio non procedit. 13
U
Utile non debet per inutile ripari. 37

INDEX ALPHABETICUS

REGULARUM

JURIS CIVILIS

A

Absentia ejus, qui *si* publica causa abest, naque ei, naque alii *dominus* esse debet. *Reg. 150*

Actus legitimi qui recipiant *diem* vel *conditionem*, veluti *mancipatio*, *acceptilatio*, *hereditatis editio*, *servi emptio*, *datio Tutoria*, in totum *vincuntur* per *temporis* vel *conditionis* adjectionem: nonnunquam tamen *actus* supra scripti *tacite* recipiant, quae aperte *comprehensa* *vitiis* adferunt: Nam si *acceptum* *feratur* ei, qui sub *conditione* promittit, ita *demum* agitur aliquid *acceptilatio* intelligitur, si *obligationis* *conditio* exstiterit: quae si *verbis* *nominatim* *acceptilationis* *comprehendatur*, nullius *momenti* *facit* *actum*. 77

Ad ea, quae non habent atrocitatem facinoris vel scelus, ignoscitur servis, si vel *dominis*, vel *his*, qui *vice* *dominorum* sunt (veluti *tutoribus* et *curatoribus*) obtulerint. 1. *semper*, qui *dolo* fecit, quo minus haberet, pro eo *habendus* est, se si *haberet*. 2. In *contractibus* *successores* *ex dolo* eorum, (quibus *successerant*) non tantum in id, quod *percevit*, verum *etiam* in *solidum* *tenentur*, hoc est, unusquisque pro ea *parte*, quae *haerens* est. 157

Aliud est *vendere*, aliud *vendendi* *consentire*. 1. *Refertur* ad *universos*, quod *publice* fit per *majorum* *partem*. 2. *absurdum* est, plus *pretii* *habere* *censu*, cui *legatus* in *fundus*, quam *haereditatem*, sui *ipsam* *testatorem*, si *viveret*. 160

Alienus *circumventus* alii non *prodest* *actionem*. 49

B

Bona *fides* non *petitur*, ut *his* *idem* *exigatur*. 57

Bona *fides* *tantumdem* *possidendi* *praestat*, quantum *veritas*, quotiens *lex* *impedimento* *non* est. 136

C

Consilii non *fraudulenti* *nulla* *obligatio* est: *censurum* si *dolus* et *caliditas* *intererant*, de *dolo* *actio* *competit*. 1. *Scilicet* *inter* *Socios*, *mens* *Socios* *non* est. 47

Contractus *quidem* *dolum* *malem* *donatus* *recipiunt*: *quidem* *et* *dolum* *et* *culpam* *dolum* *totum* *deponunt* *et* *procurant* *dolum* *et* *culpam*, *mandatum*, *commodatum*, *venditum*, *pignori* *acceptum*, *locatum*, *item* *doli* *datio*, *tutela* *rogatus* *gratis* (in *hi* *quidam* *et* *diligentiam*, *societas* *et* *trium* *Communio*, *et* *dolum* *et* *culpam* *recipiunt* *sed* *haec* *ita*, nisi, si *quid* *communium* *convenit*, vel *plus* *vel* *minus*, in *sigillis* *coloratibus*, nam *hoc* *servabitur*, quod *initio*

convocavit: *legem* *enim* *contractus* *dedit*: *excepit* *eo* *quod* *Celius* *potat*, *non* *valere*, *et* *convenit*, *eo* *dolos* *praestiteri*: *hoc* *enim* *bonas* *fidei* *judicio* *contrarium* *est*: *et* *hoc* *notum*. *Animalium* *vero* *casus*, *mortes*, *quosque* *sine* *culpa* *accidit*, *fugae* *sextorum*, *qui* *emendari* *non* *solent*, *rapinae*, *tomolus*, *iocordia*, *aquarum* *magistudines*, *impetus* *praedonum* *et* *nullo* *praestantur*. 31

Creditor, qui *permittit* *rem* *venire*, *pignus* *demittit*. 158

Cujus *effectus* *omnibus* *prodest*, *ajus* *et* *partes* *ad* *omnes* *pertinent*. 148

Cepos *est* *donandi*, *eidem* *et* *vendendi*, *et* *concedendi* *jus* *est*. 163

Cepos *per* *errorem* *dati* *repetit* *est*, *eius* *consilio* *datio* *donatum* *est*. 53

Culpa *caet*, *quisit*, *sed* *prohibere* *non* *potest*. 50

Culpa *est*, *immiscere* *se* *rei* *ad* *se* *non* *pertinenti*. 36

Cum *amplius* *solutum* *est*, *quam* *debatur*, *cujus* *poes* *non* *inventur*, quae *repeti* *possit*, *totum* *ex* *indebitum* *intelligitur*, *manente* *pristina* *obligatione*. 1. *la* *natura* *debet*, *quem* *jure* *genium* *debet* oportet, *cujus* *fidem* *accuti* *sonos*. 84

Cum *per* *delictum* *est* *durum*, *semper* *mercede* *petitur*, *et* *melior* *habetur* *possessor* *causa*, *ai* *sui* *fit*, *cum* *de* *dolo* *excipitur* *petitur* *neque* *enim* *datat* *talis* *replicatio* *petitori*. *Sed* *si* *rei* *quoque* *in* *ea* *re* *dolo* *actum* *est*. 1. *illi* *debet* *permitti* *poenam* *petere*, *qui* *in* *ipsam* *non* *instituit*. 154

Cum *Practor* *io* *haereditatem* *dat* *actionem*, *quantum* *ad* *eam* *percevit* *sufficit*, *si* *vel* *momento* *ad* *eam* *percevit* *et* *dolo* *defecit*. 127

Cum *Principalis* *causa* *non* *accidit* *plerumque* *ea* *quidem* *ea*, *quae* *sequuntur*, *locum* *habent*. 178

Cum *quis* *possit* *alienare*, *poterit* *et* *consentire* *alienationi*. *Cui* *autem* *donare* *non* *conceditur*, *probandum* *erit*, *ne* *si* *dominica* *causa* *consenserit*, *ratum* *eius* *voluntatem* *habendum*. 165

Cum *certo* *nullo* *artio* *est*. 107

Cum *tempus* *in* *testamento* *adijcitur* *credendum* *est* *pro* *haerde* *edictum*, *nisi* *alia* *ment* *foris* *testatoris* *sicut* *in* *stipulationibus* *promissoris* *gratia* *tempus* *adijcitur*. 17

D

Dixit *rescriptis*, *eos*, *qui* *ex* *libertatis* *conventionibus* *et*, *in* *id*, *quod* *fecerit* *possunt* *condemnationes*. 18

Domus *suam* *reficere* *alicuique* *licet*, *dum* *non* *officiat* *invito* *alicui*, *in* *quo* *jus* *non* *habet*. 61

Donari *videtur*, *quod* *nullo* *jure* *egente* *conceditur*. 24

E

- E** est natura essentialis, quem Græci *εσσητιβ* (id est *essentialium Sylogismum*) appellant, ut ab eisdem veris per brevissimas mutationes disputatio ad ea, quæ evidentem falsam aut, perducatur. Reg. 66
- Ea**, quæ dari impossibilia sunt, vel quæ in rerum natura non sunt, pro non adjectis habentur. 135
- Ea**, quæ in partes dividi non possunt, solida a singulis hereditibus debentur. 1. In re dubia benigniorem interpretationem sequi, non minus istius est, quam tutius. 198
- Ea**, quæ raro evidunt, non temere in agendis negotiis componuntur. 64
- Ea** sola deporationis sententia deferri, quæ ad fasces pertrahunt. 97
- Ejus** est non solus, qui potest velle. 4
- Eius** nihil facile notandum est ex solemnibus: tamen, ubi æquitas evidens poscit, subvenirendum est. 183
- Ex** penalibus causis non solet in partem de prelio actio dari. 68
- Expressæ** nocent, non expressæ non nocent. 195
- Ex** quo persona quis iurum capit, apud factum præstare debet. 149

L

- F**actum a Jure, quod ad Officium ejus non pertinet, ratum non est. 170
- Factum** cuique suum, non adversarii nocere debet. 1. non videtur vim facere, qui jure suo utitur, et ordinem civitatis exepit. 2. In penalibus causis benignius interpretandum est. 155
- Fœmine** ab omnibus Officiis civilibus, vel publicis removere sunt: et ideo nec iudices esse possunt, nec Magistrum gerere, nec postulare, nec pro alio intervenire, nec procuratorem existere. 1. Item impubes omnibus officiis civilibus debet abstinere. 2
- Favorabiliores** Rei potius, quam actores habentur. 125
- Fere** in omnibus penalibus iudiciis et ætati, et improbitati succurritur. 108
- Fere**, quibusque modis obligamur, tiadem in contrarium actio liberamur: cum quibus modis adquiremus, tiadem in contrarium actio emitimus. Ut igitur nulla possessio adquiri, nisi animo et corpore potes: ita nulla amittitur, nisi in qua utrumque in contrarium actum. 153
- Fiducia** familia neque retinere, neque recuperare, neque adipisci possessionem rei pecuniaria videatur. 93
- Frædite** interpretatio semper in jure civili non ex verborum duntaxat, sed ex consilio quoque desideratur. 79
- Fructus** rei est vel pignori dare licere. 79
- Fructus**, vel ejus, cui bonæ interdictioni sit, nulla voluntas est. 40

G

- G**eneraliter, sum de fraude disputetur, non quid habet actor, sed quid per adversarium habere non poterit, considerandum est. 78

H

- H**æredem ejusdem potentia, inique esse, cujus fuit defunctus, constat. 89

Hæredes nihil aliud est, quam successores in universum jus, quod defunctus habebat. 62

Non jure stimur: ut quidquid omnino per vim fiat, aut in via publicæ, aut in via privatis crimine incidat. 1. Depiet, ut qui mendat. 2. In malicia reitrahitur mandato compertor. 3. In contractibus, quibus doli præstatio vel bona fides iurat, hæres in solidum tenetur. 122

I

- I**d, quod nostrum est, sine factis nostris ad alium transferri non potest. 11
- Imaginaria** Venditio non est pretio accedens. 66
- Imperitiis** culpæ adnumeratur. 132
- Impossibilium** nulla obligatio est. 185
- In** ambiguis orationibus maxime sententia spectanda est apud, qui eas promittunt. 96
- In** ambiguis pro dubiis respondere, melius est. 1. Non est novum, ut quæ semel utiliter constituta sunt, darent, licet ille casus extiterit, a quo iuriam sperare non poterant. 2. Quoties equitate desiderii naturæ ratio, aut dubitatio juris moratur, iustie decretis res temperanda est. 88
- In** condemnatis personarum, quæ in id, quod facere possunt, denuntiant, non totam, quod habent, extorquendum est, sed et ipsarum ratio habenda est, ne egeant. 1. Cum verbum *Restituitur* lege incoitit, etiam non specialiter de fractionibus editum est, tamen etiam fructus eunt restituendi. 2. Uniusquisque sua more acceti: quod et in duobus reit promittendi observatur. 3. Solo facit, qui petit, quod reddatur est. 173
- In** contrahenda redditione ambiguum patet contra veritatem interpretandum est. 1. Ambiguis sententia incoitit sic accipienda est, ut res acta accedat sit. 172
- In** eo, quod plus sit, semper licet et minus. 1. Nemo dicitur rei expromissor idoneus videtur, nisi si cum satisfactione. 2. Papillus pati posse non intelligitur. 3. Ubi verba conjuncta non sunt, sufficit alterutrum esse factum. 4. Mulieribus tunc succurrendum est, cum defudatur, non ut solent calamitatorum. 110
- In** eo, quod vel is, qui petit, vel is, a quo petitur, lucri secturus est, durior causa sui petitoris. 33
- In** his, quæ officium per libera fieri personæ leges desiderant, Servas intervenire non potest. 1. Non debet melioris conditionis esse, quam auctor moræ, et quo jus in me transit. 175
- In** iure civili receptum est, quotiens per sum, cujus interest conditionem non impleri, fiat, quo minus impletor, perinde haberi, ac si implem conditio fuisset, quod ad libertatem, ac legem, et ad hæredum institutiones pertinet: quibus exemplis stipulationes quoque consuetudines, cum per proximorem factum esset, quo minus stipulator conditiosi pereret. 161
- In** iurgiois contumeliosis alie causæ habita est fortiorum, etie eorum, qui fieri possunt, quævis actum rei non intelligitur, nam furiosus nullum argumens ecurrere potest papillus animis. Totore auctore, egere potest. 5
- In** obitu voluntatis manumissionis fovendum est libertati. 129
- In** obituus iurisperi solet, quod vericillius est, aut quod plerumque fieri solet. 114
- In** omnibus causis id observatur: ut ubi personæ conditio locum facit beneficio, ibi deficientes beneficium quoque dantur: ubi vero genus actionis id desiderat, ubi ad quævis peractum ejus decessit, non deficiunt ratio auxilii. 108

In omnibus causis pro facto accipitur id, in quo per alium moras sit, quo minus fiat. *Reg.* 39
 In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, praesenti die debetur. 14
 In omnibus quidem, maxime tamen in Jure acquiritur spectanda sit. 90
 In pari causa, Possessor potior haberi debet. 1. Hi qui in universum jus succedunt, haeredit loco habentur. 128
 In personam servilem nulla cadit obligatio. 1. Generaliter probandum est, ubicunque in hujus fidei iudiciis confertur in arbitrium domini vel procuratoris ejus conditio, pro boni viri arbitrio habendum esse. 22
 In testamentis plenius voluntates testamentariae interpretantur. 12
 In toto et pars continetur. 113
 In toto Jure generi per speciem derogatur, et illud potissimum habetur, quod ad speciem directum est. 80
 In totum omnia, quae animi destinatione agenda sunt, non nisi vera et certa scientia perfici possunt. 76
 Invito Beneficium non datur. 69
 Luvitus nemo rem cogitur defendere. 1. Cui datus actiones, eadem et exceptionem competere multo magis quis dixerit. 2. Cum quis in alii locum successerit, non est aequum, ei nocere hoc, quod adversus eum novit, in ejus locum successit. 3. Plerumque emptoris eadem causa esse debet circa petendum ac defendendum, quae fuit actoris. 4. Quod cuique pro eo praestatur, invito non tribuitur. 156
 In damnum dat, qui jabet dare: ejus vero nulla culpa est, cui parere necesse sit. 1. Quod pendet, non est pro eo, quasi sit. 169
 In, qui actionem habet ad rem recuperandam, ipsam rem habere videtur. 115
 Jura sanguinis nullo Jure Civili dirimi possunt. 8
 Jure naturae aequum est, neminem cum alterius detrimento et injuria fieri locupletiorum. 206
 Jura nostrum non patiuntur eundem in pagania, et utat et intestato decessisse; earumque remm naturaliter inter se pugnare est, testatus, et intestatus. 7

L

Libertas inestimabilis res est. 106
 Libertas omnibus rebus favorabilior est. 222

M

Marcellus: desioit debitor esse is, qui nactus est exceptionem justam, nec ab aequitate naturali abhorrentem. 60
 Melior conditio nostra per servos fieri potest, deterior fieri non potest. 133
 Minus est actionem habere, quam rem. 204

N

Nec ex Praetorio, nec ex solenni Jure, privatorum conventionem quidquam immutandum est: quamvis obligationum casus conventioni possint immutari, et ipso jure, et per pacem conventi exceptionem: quia actionum modus, vel lege, vel per Praetorem introductus, privatorum pactionibus non infirmatur: nisi tunc, cum inchoatur actio, inter eos conventit. 27
 Nemo alieno nomine lege agere potest. 1. Tem-

poraria permutatio jus Provinciae non innovat. *Reg.* 123
 Nemo damnum facit, nisi qui id fecit, quod facere jus non habet. 251
 Nemo de domo sua extrahit debet. 103
 Nemo dobitat, solvendo videri eum, qui defenditur. 95
 Nemo enim in persequendo deteriore causam, sed meliorem facit. Denique post litem contestatam haeredit quoque prospiceret, et haeres tenetur ex omnibus causis. 87
 Nemo ex his, qui negant, se debere, prohibetur etiam alia defensione uti, nisi lex impedit. 1.
 Quoties concurrunt plures actiones ejusdem rei nomine, una quis experiri debet. 43
 Nemo ideo obligatur, quia recepturus est ab alio quod praestiterit. 172
 Nemo plus commodi haeredit suo relinquit, quam ipse habuit. 120
 Nemo plus Juris ad alium transferre potest, quam ipso habet. 34
 Nemo potest gladii potestatem sibi datam, vel ejus aliter coercitionis ad alium transferre. 70
 Nemo potest mutare consilium suum in alterius injuriam. 75
 Nemo praedo est, qui pretium numeravit. 1. Locupletior non est factus, qui libertum adquisierit. 2. Cum de loco duorum quaeratur, melior cautusa possidentis. 126
 Nemo, qui condemnare potest, absolvere non potest. 37
 Nemo videtur fraudare eos, qui sciunt, et consentiunt. 145
 Neque in interdicto, neque in ceteris causis pupillo nocere oportet dolum Tutoris, sive solvendo est, sive non est. 108
 Neque pignus, neque depositum, neque precarium, neque emptio, neque locatio rei suae consistere potest. 1. Privatorum Conventio Juri publico non derogat. 45
 Neratius consultus, an, quod beneficium dare se, quasi viventi, Caesar rescripserat, jam defuncto dedisse existimaretur? Respondit, non videri sibi Principem, quod ei, quem vivere existimabat, concessisset, defuncto concessisse; quem tamen modum esse beneficii sui videret, ipsius aestimationem esse. 101
 Nihil consensui tam contrarium est, qui bonae fidei judicia sustinet, quem vis, atque metus: quomodo comprobare contra bonos mores est. 1. Non capitor, qui Jus publicum sequitur. 2. Non videntur, qui errant, consentire. 116
 Nihil dolo creditor facit, qui suum recipit. 1. Cum principalis causa non consistit, ne ea quidem, quae sequuntur, locum habent. 129
 Nihil interest, ipso jure quis actionem non habet, an per exceptionem infirmetur. 112
 Nihil peti potest ante id tempus, quo per rerum naturam persolvi possit. Et cum solvendi tempus, obligationi additur, nisi eo praeterito, peti non potest. 186
 Nihil tam naturale est, quam eo genere quidvis dissolvere, quo colligatum est: ideo verborum obligatio verbis tollitur, nudi consensus obligatio contrario consensu dissolvitur. 35
 Non alienat, qui donatam omittit possessionem. 119
 Non debet alicui licere, quod reu non permittitur. 1. In re obscura melius est favere repetitioni, quam adventitio lucro. 41
 Non debet alicui per alterum iniqua conditio inferri. 74

Non debet, cui plus licet, quod minus est, non licere. *Reg. 21*
 Non defendere videtur, non tantum, qui laetit, sed et is, qui praesens negat se defendere, aut non vult accipere excusationem. *22*
 Non est singula concutendum, quod per Magistratum publice positi fieri, ne necesse sit maioris tumultus facienda. 1. Infinita aestimatio ex libertatis, et necessitudinis. *176*
 Non fraudantur credentes, cum quid non acquiritur a debitoribus, sed cum quid de bonis dimittitur. 1. Nemo est sine delicto meliorem suam conditionem facere potest. *134*
 Non omnia, quod licet, honestum est. 1. In stipulationibus id tempus spectatur, quod contrahimus. *144*
 Non potest dolo carere, qui imperio Magistratus suo parit. *199*
 Non potest improbus videri, qui ignorat, quantum solvere debeat. *99*
 Non potest videri desuisse habere, qui consequi habuit. *208*
 Non solet deteriore conditio fieri eorum, qui litem contestati sunt, quam si non: sed plerumque melior. *86*
 Non audent, quae abundant, vitare scripturas. *94*
 Non videtur capiasse, qui per exceptiunculam a petitione remouetur. *13*
 Non videtur quisquam id capere, quod ei necesse est alia tractare. *51*
 Non videtur dare, quae at tempore, quo dantur, accipientis non sunt. 1. Qui iura Iudicis aliquid facit, non videtur dolo quale facere, qui potest necesse habere. *107*
 Non videtur rem admittere, quibus propriis non fuit. *83*
 Non ut ex pluribus causis deberi nobis idem possit, ita ex pluribus causis idem possit eorum esse. *159*
 Non vult haerere esse, qui ad alium transire volunt haereditatem. *6*
 Nulla intelligitur mora ibi fieri, ubi nulle petitio est. *88*
 Nullas videtur dolo facere, qui suo iura vitare. *55*
 Nullum crimen patitur is, qui non prohibet, cum prohibere non potest. *109*
 Nunquam actiores, praesertim penales, de eadem re concurrentes, alia aliam consumunt. *130*
 Nuptias non concubitus, sed concensus facit. *30*

O

Omnis sententia, quae morte aut temporis pereat, semel inclinat iudicio, saltem permouet. 1. Non videtur perfecte cupisque id esse, quod ex casu auferri potest. *129*
 Omnia fere iura haeredom perinde habentur, ac si continuo sub tempore mortis haeredes constituti. *193*
 Omnia, quae ex testamento proficiuntur, ita statim evoluta capiunt, si iunium quoque sine re tractaverint. *201*
 Omnia, quae iure contrahuntur, contrariis iure perfrui. *100*
 Omnia, quaeque causae cognitionem desiderant, per libellum asperiri non possunt. *71*
 Omnis delictum in iure civili periculosum est: parum autem, si non salvati possit. *301*
 Omnis haereditas, quavis postea adgnosca, tamen cum tempore mortis constituitur. *1*

Nunquam crescit ex post facto praeteritis delicti aestimatio. *128*

P

Parmilla iudicia, semel accepta, in haeredes transmitti possunt. *164*
 Patem esse conditionem oportet ejus, qui quid possidet, vel habet, atque ejus, cuius dolo male factum sit, quo minus possideret, vel haberet. *130*
 Plurimque fit, ut etiam ea, quae nobis obire possunt, praeter in eo statu sint, atque si non essent ejus conditionis, et abire possent: at idem, quod sumo obligamus, et vindicare interdum, et alienare, et servitutum in praedium imponere possumus. *200*
 Plus cavetis in re est, quam in personis. *23*
 Praeter honorem possiderem haereditas loco in omni causa habet. *117*
 Privilegia quaedam causae sunt, quosdam personarum: et ideo quaedam ad haeredom transmittuntur, quae causae sunt: quae personae sunt, ad haeredom non transmittunt. *196*
 Pupillis non velle, nec nolle in ea aetate, nisi apposita Tutoris auctoritate, eriditur: nam quod animi iudicio, fit, in eo Tutoris auctoritate necessaria est. *189*
 Pupillum, qui proximus pubertati sit capere esse et furandi, et injurias facienda. 1. In haeredom non solent actiones transire, quae penales sunt ex malicia: veluti furti, damni, iniuriae, et bonorum rapinorum injuriarum. *211*

Q

Quae ab iustitia iustitiae fuit institutio, ex post facto convalescere non potest. *110*
 Quae dubitationis tollenda causa contrarietibus infirmatur, ius commune non laeditur. *81*
 Quae legata, mortale nobis, ad haeredom nostram transeunt, eorum commodum per nos his, quorum in potestate sumus, eodem casu adquirimus: aliter atque quod stipulati sumus: nam ei sub conditione stipulantes, omni modo eis adquirimus, etiam si libertatis nobis potestate domini, conditio existat. *18*
 Quae propter necessitatem recepta sunt, non debent in argumentum trahi. *162*
 Quotidius possit valere testamentum, tamdiu legitimus non admittitur. *89*
 Quotiens ejus iuraverit, in facto, non in iure consistit. *14*
 Qui auctores Iudices comparavit, bonae fidei possessor est. *127*
 Qui cum alio contrahit, vel est, vel debet esse non ignorare conditionis ejus: haereditatem autem hoc importari non potest, cum non apertum cum legatis contrahit. 1. Non solum exceptum doli nocere his, quibus voluntas testatoris non refragatur. *19*
 Quidquid in calore iracundiae vel fit, vel dicitur, non prius ratum est, quam si perseverantia apparuit, iudicium senipituum: idemque gravi revera viar, uca divertisse videtur. *42*
 Qui dolo desiderat possidere, pro possidente demumatur: qui pro possessione dolo est. *131*
 Qui in alterius locum succedunt, iuram habent eandem ignorantiae, an id, quod petierunt, deberetur. Fideiussor quoque non minus, quam haereditas iustam ignorantiam possunt allegare

Haec ita de haerede dicta sunt, si cum eo agatur: non etiam, si agat nam place qui agit, certum esse debet: Cum sit in potestate ejus, quando valit, experiri et non debet veni diligenter explorare, et tunc ad agendum procedere.

42 Qui in Jure, dominium alterius accedit, Jure ejus non debet. 1. Nemo videtur dolo scire, qui ignorat causam, cur non debeat petere. 177

Qui in rebus est, auspicere non potest: non cum praesentibus, possidere non videtur. 118

Qui non legit, quod facere debet, videtur facere adversus re, quia non facit. Et qui facit quod facere non debet, non videtur facere id, quod facere possit est. 121

Qui per successionem, quovis longinquam, defuncto haereditas constituitur, non minus haereditas intelligitur, quam qui principaliter haereditas existit. 105

Qui potest facere, ut possit conditioni parere, non potest videtur. 1. Quod quis, si velit, habere non potest, id exequi non potest. 174

Qui potest invitare alium, multa magis et ignorantibus, et absentibus potest. 105

Qui rem alienam defendit, nunquam locuples habetur. 106

Qui alius dolo male ad iudicium provocat, non videtur moram facere. 63

Qui tacet, non utique fastosus Sed tamen verum est, cum non agat. 112

Qui veritas praetor fecit, hic adversus Edictum facilius praesidiatur. 1. Eius est actionem denegare, qui possit et dare. 102

Quod a quoque potest omnino est, id eodem veritate non cogitur. 40

Quod attinet ad Jus Civile, secus pro nullis habentur: non tamen et Jure naturali: quia quod ad Jus naturale attinet, omnes homines sequela sunt. 22

Quod contra rationem Jure exceptum est, non est producendum ad consequentia. 1. Ut duo pro solo haereditas esse non possunt. 141

Quod existit, in bonis non est. 100

Quod initio vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere. 29

Quod ipsi qui contraxerunt, obstat, et successoribus eorum obstat. 143

Quod possit alterius solvitur, pro eo est, quasi ipsi solutum esset. 180

Quod nullius esse potest, id et alienum fieri, nulla obligatio valet efficere. 182

Quod quis, dum servus est, agit proficere libero facit non potest. 140

Quod quis ex culpa sua damnum sentit, non intelligitur de dolo sentire. 103

Quoties dubio interpretatio libertatis est, secundum libertatem respondendum erit. 20

Quoties duplici iure defertur alicui successio, repudiatio novo iure, quo ante defertur, expersit veto. 91

Quoties idem sermo duas sententias exprimit, ut potissimum accipitur, quas rei gerendae aptior est. 67

Quotiens nihil sine capione investigari potest, diligendum est, quod minimum habet iniquitatis. 200

Quotiens utraque causa leri ratio veritatis praesentibus est, uterque in luerum causa temporis praecedat. 98

Quo tutela radit, eo haereditas prevenit, nisi cum feminas haereditas intercedat. 1. Nemo potest tutorem dare cuiquam, nisi ei, quem lo suis haereditibus, cum muliere habuit, habundantia esset, si visisset. 2. Vi factum id videtur esse, quia de

re quis, cum prohibetur, fecit. Cuius, quod quique, cum contrarium haberet, habiturum se potest, licet. 3. Quae in testamento sua non scripserit, et intelligi non possunt perinde sunt, ac si scriptis non essent. 4. Nec potestendo, nec legem dicendo, nec stipulando quisquam alteri nocere potest. 78

A

Rapida accessio est, quae praebet benignam responsum. 1. Quod factum est, cum in ultimum sit, ut affectum ejusque caput interpretationem. 168

Regula est, quae rem, quae est, breviter enunciat. Non et ea Regula Jura sumitur, sed ea Jure, quod est, Regula fit. Per Regulam igitur brevis rerum narratio struitur, et (ut sit digna) quasi casus coniectio est: quae, simul cum in alioquin vitia est, perdit officium suum. Nec iudici sua pro veritate accipitur. 207

S

Secundum eorum est, commodum ejusque rem sequi, quem sequitur lucummodo. 10 Semper in conjectionibus non volum quid licet considerandum est, sed et quid honestum sit. 107 Semper in dolibus benigniora preferenda sunt. 107 Semper in placitis, quod minimum est, acquiescit. 9

Semper in stipulationibus, et in ceteris contractibus id sequitur, quod actum est, ut si non apparet, quid actum est, erit consequens, ut id sequatur, quod in Regione, in qua actum est, frequentatur. Quid ergo, si neque Regione mos appareat, quia varius fuit? ad id, quod minimum est, redigenda summa est. 34

Semper, qui non prohibet pro se intervenire, mandare creditur. Sed et si quis etiam habere, quod gestum est, obstringitur mandati actione. 60

Semper specialia generalibus iungunt. 147

Servitutum moralium fere comparationes. 207

Seruas Reipublicae causa obesse non potest. 211

Sicuti poena et delicti defensori haereditas tenaci non debetur: ita nec lucrum facere, si quid ex ea re ad eum pervenisset. 8

Si in duabus actionibus alibi summa major, alibi infamia est, praeposenda est causa existimationis. Ubi autem comparantur sanctus iudicis, et si summum imparem habent, pro paribus accipiendum est. 104

Si liberrimus in testamento stipulationis verba erraverit: nihil nocere, quo minus et recte et fidemque teneatur. 92

Si sermo subit haereditatem, omnis vis testamenti solvitur. 181

Si quis obligatione liberatus sit, potest videri capta. 1. Non potest videri acceptum, qui stipulatus est: neque commoveri. 115

Si quis praegestum suorum reliquit, non videtur sine liberis decessisse. 187

T

Testis in haereditate de eo, quod ad eum pervenit, quotiens ex dolo defuncti convulturni non quotiens ex suo. 44

V

Vel timoris jura excusatio non est. 184
 Ubiunque, causae cognitio est, ibi Praetor desideratur. 105
 Ubi lex duorum mensium fecit mentionem, et qui sexagesimo et primo die venerit, audiendus est: ita enim et Imperator Antoninus cum divo Petro rescripsit. 109

Ubi non vox, sed praesentia opus est, mutus, si intellectum habet, potest videri respondere. Idem in surdo: hic quidem et respondere potest. 1. Ferricius absentis loco est: et ita Pomponius libro primo epistolarum scribit. 114
 Ubi pugnentis inter se in testamenta jubentur, neutrum retum est. 1. Quae rerum natura prohibentur, nulle lege confirmata sunt. 188
 Velle non creditur, qui obsequitur imperio Petri, vel Domini. 4
 Verum est, neque pacto, neque stipulationes factum posse tollere: quod enim impossibile est, neque pacto, neque stipulatione potest comprehendere, ut utilem actionem, vel factum efficere possit. 31

PROEMIUM DE REGULIS JURIS

IN GENERE

SUMMARYUM.

- 1 Ratio Ordinis.
- 2 Quid sit Regula Juris?
- 3 Declaratur exemplis ex Jure desumptis, et tribus scq.
- 7 Regulae aliae sunt Juris Civilis, aliae Juris Canonici.
- 8 Multum conveniunt ad invicem, et promiscue citantur.
- 9 Regulae aliae sunt Authenticae.
- 10 Aliae non Authenticae, seu Brocardicae.
- 11 Authenticae habent vim Juris in casibus non exceptis.
- 12 Nulla Regula sine exceptione.
- 13 Regulae sciri et applicari, maxima utilitas.
- 14 Quae observanda in applicatione, et seq.
- 16 Exceptio declarat Regulam, et firmat eam in contrarium.

1 Aequum explicandas Regulas Juris in specie assumamus, conducens videtur prius de eorum natura in genere, earumque divisione, vi, et auctoritate, utilitate, et applicatione agere. Hinc.

2 Quaeritur I. Quid ex quocunque sit Regula Juris? Resp. I. Quamvis Regulae nomen varias habent significaciones, et Etymologiae spectando derivatur a regendo, seu regulando, *ea quod recte ducat, vel normam recte vivendi praebet, vel distortum, pravumque corrigat*, Can. Reg. 1. dist. 3. Tamen si propositum, et inquam et Regula Juris consideratur, decessit sententiam generalem, quae plura Jure sacra leges et canones hinc inde dispersas de diversis rebus et casibus eadem rationem habentibus agentes, brevi ac clario compendio, complectitur et proponit. In quo gemino sensu Regulae Juris bene definitur l. 1. ff. de Regulis Juris illis verbis: *Regula est, quae rem, quas est, breviter enarrat: ubi per rem non denotatur res seu factum, vel casus in controversiam deductus, sed ipsum jns de variis rebus eandem rationem habentibus hinc fasces dispersum, quod per Regulam breviter, compendiose et clario proponitur; non ut ex Regulis Jus sumatur,*

sed ex Jure, quod est, Regula fiat. ff. ibid. Sicque non Jus et Regula, sed regulae ex Jure sumantur.

Pro majori intelligentia Regulae Juris, declaratur exemplis variisque juris; sic etiam dum infames unus Canon a Praetoribus, et Beneficiis Ecclesiasticis, alius a Magistratu, alius ab officio Iudicis et Assessoris, alius a munere Tabellionis et Advocati eret, cunctis haec Jure et Canonis diversis in locis positos videtur Regula 87. Juris in 6. paucis verbis complectitur: *Infamibus portae non pateant dignitatum.*

Sic etiam quod in Jure disponitur, perjurum non esse edmittendum ad testificandum propter suspicionem perjurii c. Testimonium. 54. de Test. et Attest. Item, uxorem non esse restituendum marito saevienti ab eo digressum ob meum saevitiae. c. litteras. 15. in fine de Restit. spol. deciditur non Regula Generali: *semel malus semper praesumitur malus* l. 8. de Reg. Juris in 6.

Sic pariter dispositiones Juris, quod Matrimonium defectu aetatis invalidum resolvatur in sponsalia. c. fin. de Spons. Impuberum: et Testamentum minus solemne non praesudicet piis legatis. c. cum esset de Testam. et licet Donatio ultra quingenta solidos non insinuat sit invalida. §. Alias autem 2. Instit. de Donation. valent saltem promissori summi, breviter comprehendit unius illa Regula: *otiose per inutile non debet vitari.*

Hucus dum lex Civilis esse formidanda ab officio Iudicis, alia a iusticia, alia a postulando, alia a fidependendo remoret, has cunctas leges in diversis locis de diversis actibus istas breviter jam comprehendit Reg. 2. in Pandectis Formidanda ab omnibus officiis civilibus vel publicis remanet sunt. Ut prout pro facilliori capia Regulae Juris iusta dicta bene definiat valere dicendo: *Regulae Juris est sententia generalis, quae plura jura, leges et canones hinc inde dispersos, de variis rebus eandem rationem habentibus agens clario, ac brevi compendio complectitur ac proponit.* Prout etiam in re communiter non definitur Canonice et Legitime.

Resp. II. Regulae Juris in primam dictam propriam sensu acceptae aliae sunt Juris Civilis, aliae Juris Canonici. Regulae Juris Civilis sunt, quae Juri Civili sunt insertae, praeservim vero illae, quae numero

11. Imperator Justinianus ad finem Digestorem sub Titulo, *De Regulis Juris*, adnotavit, et ad finem hujus Tractatus etiam non eas summarie posuimus. Regulae Juris Canonici sunt, quae Juri Canonico sunt annexae; sicut enim Imperator Justinianus ad finem Digestorum ultimum posuit Titulum de Regulis Juris, quae breviter et compendiosae referrent Jura et Leges in Corpore Juris comprehensae: sic ad imitationem ejusdem etiam Summi Pontificis Gregorius IX. et Bonifacius VIII. et quidem ille post omnes quatuor libros Decretalium finalem Titulum esse voluit de *Regulis Juris* (quae ibidem s. t. antea fuerant.) Iste vero post omnes libros Sexti Decretalium ad finem posuit Regulas Juris numero 88. pariter sub Titulo sub Rubrica de *Regulis Juris*, quae proprietate etiam Regulae Juris in Sexto communiter dicuntur.

8. Habent tamen Regulae utriusque Juris tam Civilem nempe quam Canonice summam consuetudinum, conventionum, et habitudinum ad invicem, ac in plurimis materiis et se mutuo adiuvant et explicant; sicutque a priori Regulae Juris Canonici ex ipsis Regulis Juris Civiles assumptae, et proin tam Legistae quam Canonistae utriusque, Civilis compae, et Canonici Juris Regulas promiscue merito citant, easque pro suis causis citant, et plerumque applicant.

9. Regulae Juris rursus aliae sunt Authenticae, aliae non Authenticae, et doctrinales duntaxat, communiter Brocardicae dicuntur. Authenticae sunt omnes, quae auctoritate Papali, vel Imperiali Juri Canonico, vel Civili praesertim sub hac Rubrica seu Titulo de *Regulis Juris* reperiuntur insertae.

10. Non Authenticae, seu Doctrinales aut Brocardicae sunt, quae a Juri Consultis, vel aliis Doctoribus privato auctoritate ex variis textibus, vel etiam Philosophorum dictis desumptis inveniuntur, citanturque, et applicantur quidem, vim Juris tamen, et auctoritatem, non habent, etsi pondus suum et auctoritatem est magnam in probando habent.

11. Quaeritur II. Quam vim et auctoritatem habent Regulae Juris? Item quam utilitatem afferant, et quomodo applicari debeant? § I. Regulae Juris Authenticae debent applicari in casibus non exceptis habent vim juris. Ratio est: quia nisi jura novum non faciant, tamen plura jura prius iam commissa supponant, easque compendiose comprehendunt, et hoc ipso vim juris emanant aspicit ex jure desumptae, juri in speciali Titulo insertae, et non nisi jura comprehendentes, et juxta ille conditae.

12. Dicitur autem: *in casibus non exceptis*: quia etsi Authenticae Regulae Juris bene applicatae vim juris habent, universales tamen et semper infallibiles non sunt, cum in ipso jure nominatim reperiuntur exceptiones contra regulas. Tum quoque materiae illae, quae Regulae Juris praestringunt, maximam habent latitudinem, indeque propter diversitatem rationis, vel Juris dispositionem non raro patiuntur exceptiones et fallacias, propterea cum communi Doctorum bene advertit Glossa. in. in Rubrica de Regulis Juris, dicitur: *Regulae proprie sic dicuntur, quae regulariter vera, quovis patiantur exceptiones*. Eaque propterea communiter exceptum illud Brocardicum: *Nulla Regula sine exceptione*.

13. Resp. II. Non obstat, quod Regulae Juris sunt pallores exceptiones, et fallacias, utrum maxime creator utilitas earum, easque prestite Regulae Juris legere, et relegere, easque quantum fieri potest, memorias mandare, atque pro decisione

causarum et casuum eas allegare: Tum quia hoc ipso, quod fere quaevis variatur Jurium de diversis rebus eadem ratione habentibus aegritum multitudinem compendiosis ratione complicitat, cunctas Regulas compendiosas pro adjutorio memoriae praebent juris omnium: Tum quia jura ea decidunt casus emergentes, quia a Jure specialiter, et expresse non sunt decisi, cum tales casus decidendi sint per similia. *l. non possunt 15. ff. de Legibus*: Nam de similibus idem est iudicium *c. Inter. 4. in fine, de Rescriptis*. Similia autem vel maxime cogoscuntur ex Regula de variis rebus plura Jura similis complectente: Tum atque quia ex illis forte semper desumitur argumentum, quia in dubio possit est causa illius, pro quo stat Regula, cum habet intentionem pro se fundatam in Jure, et immo non ab onere probandi transferat illud in adversarium, qui probare tenetur, quod casus, de quo agitur, a Regula sit exceptus, uti bene advertit Glossa. in Rub. de R. I. arg. e. *Ad decimas, de Restit. spoliat. in 6. jocta l. Ab ea. 5. ff. de Probat.* Hinc etiam illa axiomata: *Regulae standum est, donec contrarium probetur, arg. e. fin. de Restit. spoliat. Regulae inhaerendum est, donec de Fallacia constet. Gobith. t. 5. quin esp. 45. n. 96. Ratio sumptis: ex Regula fortissima est. Navar. lib. Consil. 7. de spoliis. Qui habet Regulam pro se, dicitur fovere jus certum. Berro. in l. 1. ff. Si quis in Jura vocatur. Decius et alii. Regulae Juris sunt tenores, a quibus in dubio recedendum non est. Gobith. l. e. nam. 45. Dicitur autem in Resp. 1. n. 11. deinde Regulae debent applicari.*

14. Resp. enim III. Circa debitum usum et applicationem Regulae attento pro decedendo casu particulari praeter alia, duo praecipue esse observanda. Primo, utrum in tali caso eadem habeatur ratio; cum enim, juxta definitionem Regulae supra n. 6. dictam, Regula sit sententia rationum et compendiosa plurimum Jurium conjunctio, ac dispositio de variis rebus eadem rationem habentibus, necessario sequitur, quod ratio casus decidendi debeat eadem esse cum ratione generali ipsius Regulae; haec enim deficiente, et ubi non in eadem ratio, ubi errare et casu non potest eadem Juris dispositio. *l. illud 32. ff. ad Legem Aquilianam*.

15. Secundo attendendum, an omni circa talem casum specialis in Jure habeatur exceptio; haec enim ubi adest, praecel dubia Regula non procedit, cum exceptiores alia non sint, quam limitationes, seu fallacias Regularum circa casus particulares. Quoniam autem casus in Jure specialiter sint excepti, in decore examinando singulas Regulas in particulari magis patet.

16. Ceterum licet exceptiones aliquo modo adversentur Regulae Generali, eidem tamen etiam suo, praesertim duplici modo opitulatur: et quidem Primo, quia juxta triam axioma: *Exceptio declarat Regulam*; eam ex qualitate exceptionis et causa excepti facile colligi possit, de quorum genera vel materia Regula inquirat. Secundo, quia *Exceptio firmat regulam in contrarium in casibus non exceptis, l. ex no. 18 ff. de Testib.*

Ratio est: Tum quia, qui aliquam speciem sub genere contentam excipit, de reliquis sub eodem genere contentis etiam cogitavit, et casu non exceptus, sed sub genere comprehensus voluisse contineri est. *l. Cum praetor. 12. pr. ff. de Jodie*. Tum quia verba Regulae generalis, generaliter de omnibus sub Regula contentis, et specialiter non exceptis intelligenda veniant, *c. quia circa 22. de*

Præf. nisi casus aliqui exceptis omnino similes forent, aut correctum Juris, vel absurdum sequeretur, vel ex sufficienti ratione appareret, verisimile non

esse, quod Legislator talem sub universali Regula voluisset esse comprehensum.

CAPUT I.

DE REGULIS JURIS QUINTO DECRETALIO ANNEXIS IN SPECIE

PREFATIO

SUMMARIUM.

- 1 Ratio Ordinis.
- 2 Methodus scribendi et explicandi.

Praefatus in Proemio sufficienti ostendit circa Regulas Juris in genere, progredimur in nomine Domini ad Declarationem seu Explicationem Regularum Juris Canonici in specie, nam rem per duo capita absolvere intendentes: et quidem ordinem Juris secuti prius, seu in primo Capite de Regula Juris canonici Quinto Libro Decretalium annexis in secundo autem capite de Regula Juris Canonici ad hunc Sexti Decretalium in speciali, etoque ultimo Titulo positis tractabimus: cui subnectemus Caput III de Regulis Juris Civilis, non declarando illas, sed adducendo decessit, ut cuius praesentem Corpus Juris Civilis non habenti ad manus sint, explicationem exoriantur, quae fori Canonici non an, Legibus relinquuntur.

Methodum quod concernit, pro faciliiori intelli-

gentia et majori claritate (quam cordi habere pro viribus conabimur) eadem, quam in Jure Universito a nobis dilucidato, observabimus, totam materiam per quaestiones ita tractando, et a potiori circa quamvis Regulam deo posuimus quaestiones. Primum quidem, quomodo Regula sit intelligenda: et quis sit verus sensus illius, quem etiam ubi opus erit per exempla et Jure desumptis amplius declarare studebimus. Secundum vero de Exceptionibus et Fallentiis contra Regulam, eoque quidem omnibus (ne Tractatus nimis secretet, et abbreviatur putius quam declarator Regulae) sed magis servientibus. Intellectu enim grovius sensus Regulae, cogitioneque exceptionibus, quae patitur, prudens lector facile colliget, quoad et quomodo ad propositum aliquis in particulari casu rite applicari valeat: praeterea quia in multis remissio fiet ad Jura Canonici Libros et Titulos a nobis editos, ubi, qui vult, materiam facius tractatam habere poterit. Ponitur itaque ex Quinto Decretalium de-

REGULA I.

Omnis res, per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur.

SUMMARIUM.

- 1 A qua haec Regula? et cum quibus concordet?
- 2 Quomodo? et de quibus intelligenda?
- 3 Quis versus illius sensus sit?
- 4 Declaratur exemplis ex Jure desumptis, et tribus seqq.
- 5 In quibus Regula potius exceptiones et fallentias? et tribus seqq.

Haec Regula tribuitur S. Chrysostomo esp. 3. Operis imperfecti in Matth. et ad verbum refertur c. omnis 27. q. 2. eique concordat c. cum casan te. 60. de Appellat. Item Regula Juris Civilis 15. ff. de Regulis Juris, sic sonans: Nihil tam naturale est, quam eodem genere quodque dissolvere, quo colligatum est.

Quaeritur I Quomodo sit intelligenda haec Regula, et quis verus, ac proprius illius sensus sit? R. Eam non nisi de obligationibus seu contractibus temporalibus civilibus, non item de spiritualibus, aut de aliis rebus intelligendam esse, ut patet per verbum, omnis res, omnes obligatio seu contractus civilis temporalis deest. Glossa magno hic cum Communi Dd.

Et quo clare ostendit, verum et proprium sensum hujus primae Regulae esse sequentem. Omnis obligatio

seu contractus civilis temporalis, per quascunque causas sive media et modos contrahitur, aut inducitur, per easdem etiam dissolvitur.

Declaratur exemplis: Primum adducit Ipsa Regula Juris Civilis 55. ff. de R. J. n. i. utpote nostrae similis allegata, dum verbis Regulae statim sequens sonent: Idem verborum obligatio verbi tollitur: nulli consensus obligatio contrario consensu dissolvitur. Sic etiam pactum pacto l. si unus. §. Pactus. ff. de Pactis. lex lege solvitur. §. penult. Instit. de Jur. nat. Siquidem lex sive praecipio, sive prohibens etiam legitime promulgata, sola voluntate Principis qui eam eodidit, iterum tollitur, arg. c. Alia 24. prin. de Sent. Excom. in 6. Sic pariter solus illius tollitur voluntate obligationes perficiendi et praestandi usura, v. g. tributa, vectigalia et similia. Stetit ad hanc Reg. n. 2.

Sic rursus emptio et venditio mutuo consensu facta, solo mutuo consensu, et post traditionem rei e. iura eodem, reique et prelii redditione dissolvitur l. prout 80. ff. de Solut. et §. fin. Instit. quibus modis toll. obligat. Sic testamentum solemne per aliud testamentum solemne tollitur. l. Hoc constitutum 21. C. de Testament.

Sic alterius Sponsalia de futuro occulta mutuo consensu contracta eodem etiam solvuntur. Dicitur autem notantur occulta, quia, et publice contracta cessant, saltem in aliquibus Diocesis, ut in Fri-

singens, accedat Auctoritas Iudicis Ecclesiastici, necesse est; immo etiam ad secreto quidem contracta, sed postea divulgata, uti patet ex Rituali Diocesis prefatæ cap. 9. membr. 1. §. 7. n. 3. ubi expresse decernitur, ut non tantum sponsalis coram Parocho publice contracta, sed etiam secreto contracta; sed postea divulgata, ad sui dissolutionem requirant eorumque publicationem Iudicis Ecclesiastici.

- 7 Illud tamen etiam notandum cum *Glossa hic*, per Regulam hæcenus declarant non negari, quin obligationes etiam alias, quæ inductæ sunt, modis solvantur. Sic enim plures obligationes tolluntur reali solutione l. Nulla. 5. C. de solut. Tolluntur etiam Prescriptione Prin. Instit. quibus modis toll. obligat. Item tolluntur morte, quæ omnia solvit: sic morte solvitur obligatio Societatis §. Solvitur. 5. Instit. de Societ. Frequentius tamen, et quasi ordinarius solvendi obligationes modis est idem, qui erit constituendi iura hæcenus declarant Regulam; quævis etiam hoc suse possit exceptiones. Illos
- 8 Quæritur II. Quas exceptiones et silentia petitur regule I. hæcenus declarat §. Flores, inter, alias etiam sequentes, et quidem 1. Fallit in Matrimonio consummato; quæ ex institutione Divinæ est indissolubile, et ideo nullo consensu, quo contractum est, solvi non potest.

- 9 Fallit 2. in Sacramentis Baptismi, Confirmationis,

et Ordinis, utpote quorum effectus et character est indelebilis pariter ex institutione Christi, et ideo easdem susceptæ sicut non iterantur, sic etiam amplius non emittuntur *Gloss. hic. q. omnis. Abbas hic pr. et n. 2.*

Fallit 3. in cunctis obligationibus spirituales, prout jam dictum n. 3. de vero sensu Regulæ. *Gloss. et Abb. l. c. cum communis illarum. Rationem assignant; quæ sicut obligationes temporales facilius destruantur, quam consensuum, sic obligationes spirituales facilius consensuum arg. c. Inter corporalia. 2. de Translat. Episc. cum fortius sit spirituales vinculum quam carale.*

Fallit 4. in obligationibus ex natura sue, vel ex Dispositione legis Divinæ aut humane perpetuis: Ratio est, quod licet obligationes ex contractibus ortæ regulariter dependant a voluntate contrahentium, cum contractus operari non debeat alia intentionem agentium l. eg. ff. de Rebus credit. Nihilominus, quæ contrahentes se consensum casuum Juris, et astutem contrahentes l. 57. §. Cum ita. ad S. C. Trebell. et l. 54. §. Inter locatorem. ff. locati. contractas, et inde orta obligatio irrevocabile credidit, quando eam lex, vel astutus perpetuum esse voluit, ita ut, quod prius erat voluntatis, ex post facto fiet necessitas. l. 12. in fine C. de contrah. Empt. l. 22. §. sicut. 11. ff. Mandati.

REGULA II.

Estote Misericordes etc. Hoc loco nil aliud nobis præcipi existimo, nisi ut ea facta, quæ, dubium est, quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur. Quod enim scriptum est: ex Fructibus eorum cognoscetis eos: De Manifestis dictum est, quæ non possunt bono animo fieri: ut stuprum, Blasphemiae, Farta, Ebrietates et similia, de quibus nobis permittitur judicare.

Vel ut Rubrica habet:

Dubia in meliorem partem interpretari debent.

SUMMARYUM.

- 1 Quomodo intelligenda hæc Regula?
- 2 Intelligitur de omnibus actionibus et verbis. Quilibet præsumendus bonus, donec probetur malus. ibi.
- 3 Stante vero dubio solum procedit Regula.
- 4 Verus sensus Regulæ.
- 5 Scimus est, error malus quam pejus interpretando.
- 6 Malus est rationem reddere propter misericordiam, quam propter crudelitatem.
- 7 Quando, et quomodo intelligendus Rigor?
- 8 Facilitas venia est incertum peccandi. 16.
- 9 Declaratur Regula exemplis, et tribus reqq.
- 10 Fallit Regula in manifestis ex intrinseco malis.
- 11 Item quando agitur de damno avertendo.
- 12 Et in Judiciis.
- 13 Quæritur I. Quomodo hæc Regula II. intelligenda? et quis verus ejus sensus sit? Resp. I. Hæc Regulam esse faciliem intellectu; quia, ut patet, suspensum declarat: hinc ab aliis communiter solis illis verbis proponitur: *En facta, quæ dubium sunt, quo animo fiant, in meliorem partem inter-*

temur. Vel ut Rubrica habet: Dubia in meliorem partem interpretari debent.

Notandum tamen, per verbum Regulæ facta intelligi omnes actus, geste, operationes, actiones, imo et verba arg. c. quia circa 22. de Privilegiis. quæ ei ite se habent, ut nec certum, nec probabile, nec vere probabile apparet, sed vere dubium maneat, et quo facit, vel quo intentione bona vel mala prodierit, bona putius, quam male intentione et animo contigisse, censendo sunt in hujus Regulæ. Rationem dat S. Thomas 2. 2. q. 106. art. 3. quæ ille, qui habet meliorem opinionem de proximo absque sufficienti ratione, fecit et interim, nunquam temere judicat, et iudicare contemnit, quod licet sacre non potest iuxta illud Salvatoris Matth. 7. v. 1. et Lucæ 6. v. 37. Nolite iudicare (intelligi temere sine sufficienti ratione) et non iudicabimini. Faciunt etiam in lege christiana valente, et quivis presumatur bonus et innocens, donec probetur malus. arg. c. unico de Sæcra. c. An. de Præc. et L. Morio 51. ff. pro Socio.

Dictum autem manifestis in Responsione: ut vere dubium maneat: quando cum ex ratione et circumstantiis quæ magis in unam, quam alteram partem

inclinare, licet cum formidiae de opposito, jam cessaret, dubium, et subintraret opinio, sicut Regula locum non habere, ut ex *Farin. Prae. Crim. q. 36 n. 197. Menoch. de Praesumpt. q. 7. n. 47.* bene observat Strein. in hanc Regulam u. 1. quia dubitatio nullus adhuc est probationis gradus, sed potius principium investigationis de veritate et certitudine. *Farin. Menoch. l. c. Caeterum* ut recte advertit Strein. l. c. Dubium usque solet vel ex defectu mediis scientificis, vel ex obscuritate ipsius rei, facti, aut sermonis, vel ex aequalitate signorum aut rationum: mauente ergo vero dubio solum procedit Regula circa quam proin

4 Resp. II. Verus ei proprius sensus Regulae secundae est sequens: *Quandocunque actiones vel verba ita constituta sunt, ut non appareat, sed vere dubium manent, utrum animo, seu intentione bona vel mala procedant, et in bonum partem interpretari, et animo seu intentione boni potius, quam mala contigisse conuere debemus: ubi rationes et jura supra u. 2. iam allegata.*

5 Nec obstat, coangere posse, quod ille, qui in meliorem partem interpretatur, frequentius fallatur: Respondetur enim, melius esse, quod quis fallatur habens bonam opinionem de homine malo, quam quod rarius fallatur habens malam opinionem de homine bono; quia ex hoc fit proximo injuria, non autem de primo, ut beate advertit S. Thom. l. c. art. 4.

6 Hinc etiam arg. can. *alligant. can. 26. q. 7.* melius est, de misericordia argui, quam de crudelitate; nam ut habet S. Chrysost. citato can. relatus: nonne melius est propter misericordiam rationem reddere, quam propter crudelitatem?

7 Et si obijciatur, can. *Est injusta. 33. can. 23. q. 4.* praecepti, ut seruetur rigor, ibi: *Est injusta misericordia etc. facilitas enim veniae incentiuum tribuit delinquendi.* Resp. hic esse sermonem de discreto misericordiae initio rigore, qui nullatenus severitas vel crudelitas a S. Chrysostomo relata, sed debitus, utilis et necessarius iustus zelus est, et dici debet, quem si non adhibent Rectores, ipsi quoque censentur rei delictorum a subditi commissorum, arg. can. 1. 2. et 3. dist. 86. ibi can. 1. *Inferiorum culpa ordinum ad nullo magis referenda sunt, quam ad superiores, negligentesque Rectores, qui multam saepe noverunt penitentiam dum austeriorem (alibi legitur necessariam) dissimulant adhibere medicinam; quia ubi delicta mauent impunita, liberius et frequentius peccatur, ac locum habet citatus textus can. est injusta, quod facilitas veniae incentiuum tribuat delinquendi: et e contra verum mauet illud: ubi rigor, ubi vigor, arg. cit. can. 3. dist. 86. Addit Glossa in can. can. *alligant. q. melius can. est injusta.* de seruando rigore intelligendum esse; quando alios nulla est spes emendationis, vel correctionis; item de inuoluntibus et timidis arg. cit. can. 4. dist. 86. ibi: *corripiantur timidi, tolerantur infirmi: et quod in peccatis seuerius castigari necesse est, non saeuientis prolecatu animo, sed medentis.**

Porro Regula nostra, et sensus ejusdem ulterius declaratur, et firmatur ex aliis concordantibus Juris Principiis ac Regulis, simulque ostenditur, universaliter verum esse, quod Regulae Rubrica dicit: *Dubia in meliorem partem interpretari debemus.* Sic enim 1. si quis gratiosum rescriptum obtinet cum clausula: *Si idoneus sit,* et dubium apparet, an idoneus sit, non tenetur se idoneum probare, sed talis benigniore interpretatione praesumi debet textu claro c. *fin. de Praesumpt.*

2. Actus, qui potest denotare delictum et non delictum, ut careas delicto interpretari debet l. 51. ff. *pro socio. l. 4. §. docere. 12. ff. de vi bon. rapt.*

3. In odiosis et onerosis v. g. in poenis infligendis, stante dubio semper mitiorem, et benigniorem, reoque favorabilem interpretari acm amplecti oportet. c. *odia 15. de R. J. in 6. Odia restringi et fauores conuenit ampliari.* cui concordat c. in poenis 49. de R. J. in 6. In poenis benignior interpretatio est facienda.

4. Existente dubio in contractibus et testamentis benignius, et ita interpretari debemus, ut potius valeant, quam pereant l. *Proximo. 3. ff. de his, quae in Testamento desuntur.* ibi: *in re dubia benigniorem interpretationem sequi non minus iustus est quam tutius.*

Quoniam II. Quas Exceptiones seu fallentes praestat Regula II. Resp. Praeter alias, etiam sunt sequentes, et quidem 1. Fallit Regula in actionibus manifeste malis, ut patet ex ipso textu Regulae; ubi etiam additur ratio: *quia non possunt bono animo fieri, ut stuprum, blasphemio, furta, ebrietates et similia, de quibus nobis permittitur judicare,* adeo ut non tantum nemo teneatur, sed nec prudenter possit interpretari, illa bono animo esse facta.

2. Fallit 2. In casibus, in quibus agitur de malo avertendo, vel bono acquirendo aut tuendo: in his enim etsi in dubio id, quod peius est, de proximo positue iudicare non valeamus, tamen illud timere, et de illo cogitare, indeque convenientes cautelas adhibere licet, cum Jura etiam abundantem cautionem approbent l. *Testamentum. 17. C. de Testam.* Et profecto si sua quis propria facta timere, et suspensa habere potest juxta Job. cap. 9. v. 28. *Verebar omnia opera mea: quare non alienis attendere, ne sibi vel aliis nocent?* Hinc illi minime contra hanc Regulam, sed prudenter agant, qui peregrinis et ignotis hominibus hospitio susceptis cistas, et cubacula claudunt, pretiosam suppellectilem abscondunt, sicut pro avertendo damno contra quavis casum cautelas adhibent. Strein. in hanc Reg.

3. Fallit 3. In Judiciis: in his enim iudex censum vel factum controversum et dubium non pro privato arbitrio et bonitate sua in meliorem partem interpretari potest, sed juxta allegata et probata, ac prout res in se est, iudicare debet can. *judicat. 4. can. 3. q. 7. et c. 1. de sent. et re jud. in 6.* salvo tamen illo, quod mauente dubio reus sit absolendus c. *Inter dictos. 6. de fide Instrum. et c. Ex lit. 1. r. 3. de probat.* ibi: *promptiora sunt jura ad absolvendum, quam condemnandum.*

REGULA III.

Utilius scandalum nasci permittitur, quam Veritas relinquatur.

Vel ut Rubrica habet.

Propter scandalum evitandum non est omittenda Veritas.

SUMMARIUM.

- 1 De scandalo remissive datur triplex veritas: ibi.
- 2 Fines videlicet, Justitiae et Disciplinae.
- 3 Regula intelligenda est de veritate vitae.
- 4 Sextus Regulus proprius ibi.
- 4 Extenditur Regula.
- 5 Veritas justitiae et disciplinae ob scandalum quando temperari debet.
- 6 Specialis textus ex jure ad propositum serviens.
- 7 Ad vitandum scandalum neque veniunt peccata licet.
- 8 Quam exceptionem patitur Regula circa veritatem vitae.
- 9 Major est obligatio cavendi scandala paucorum, quam pharisaeorum.
- 10 Quae falluntur Regulae circa veritatem Justitiae, et Disciplinae?
- 11 Et quae circa veritatem doctrinae?

Supponit, et Theologia, notitia quid, et quod tripliciter sit scandalum, de quo in nostra Theologia Morali Tr. 4. dist. 7. q. 2. sollicite egimus, notandum cum Glossa h. c. quod triplex datur veritas, vitae scilicet, Justitiae, et Disciplinae.

Veritas vitae est ipsa legibus et praeceptis conformis honestas et integritas vitae: Veritas justitiae ad Iudices pertinet est universalis recta administratio Justitiae juxta exigentiam juris et legum: Veritas Disciplinae Praeceptis propria est debita cura disciplinae, ut a subditis juxta requisitis institutum omni debito ordine et modo peragatur, ac puniatur. Idem hic. Addunt aliqui etiam Veritatem Doctrinae, seu sermonis, quae in conformitate mentis cum verbis externis consistit, et mensurae opponitur. Hic notatio.

Quaeritur I. Quomodo de Veritate intelligenda sit Regula? et quae propositus illius sentiat sit? Resp. Regula nostra ad incunum posita proprie ac principaliter intelligenda est de Veritate Vitae, ut et veritas istius illius sit: Propter scandalum possimum vitandum, ut impedendum alterius peccatum nil sit facendum, nisi vitandum, quod sine peccato fieri, non omitti non potest: non potest autem permissum ad vitandum scandalum, hoc est peccatum alterius, quam quod quis ipse facit aut vitat, quod sine peccato, ut sine sine laesione Veritatis Fines facere aut vitare non potest, arg. e. fu. int. c. 2. c. 1. q. 2. Constat autem Theologos eo committere cum Glossa h. c. et Ratio est, quia non nisi frustrata malo, ut eveniant bona.

Extenditur communiter haec Regula cum ad illas actiones, quae et se quidem ut praecepta, nec prohibita, honestas tamen, ac nullam speciem mali habentem sunt, si eas communis, et privata, propria vel aliena necessitas aut utilitas, vel dominum secularium exposcat: ut proinde esse potest omnino

licet, etsi ex illis scandalum sive pharisaicum sive pusillum praevideatur et sequatur, propterea cum communis Theologorum jam dicimus, probavimus, et exemplificavimus in nostra Theologia Morali Tr. 4. dist. 7. q. 2.

Resp. II. Veritas Justitiae et Disciplinae, quavis ordinarie loquendo omnino etiam observandae sunt, tamen ad vitandum scandalum quandoque temperandae, omittendae, vel differendae veniunt arg. can. et constituitur. c. 25. dist. 20. et c. 2. de Temporalibus. Ordinant. Sic quando et graviori, etsi legali correctione vel poenitione subditi, eius desperatio, aut graviora mala prudenter timeantur, merito temperatur, aut aliquando differitur, vel omnino intermititur Veritas Disciplinae. Propter quoniam Veritas Justitiae ad vitandum scandalum saltem omitti nequit, quod immortis condempnatur, aut, quod annus est, alteri auferatur, tamen temperari potest mitigatione vel condonatione poenae a lege impositae. Sicut ad hanc Reg. n. 1. in fine, ut proinde veri aut veros adducat a Glossa in c. 2. de Temporalibus. Ordina. et h. c.

Ob populum multum crimen pertrahit incivilem

Est verum veritas, Doctrinae, Justitiaeque.

Primum temperare, duo propter scandalum haque.

Circa praefatas veritates incivile scandalum omittendas, vel remittendas specialiter etiam servit doctrina c. cum ex in junculo vale non operis nutritione, coacta, ibi: Sacrae Scripturae testimonio debueras dicere, quod licet opus illud, quod sine peccato mortali omitti non possunt, praeter pro vitando scandalo dimittenda, nec in debam pro vitando scandalo committi: quia sine peccato mortali committi non possunt ab his tamen, quae sine peccato mortali committi possunt pariter et dimitti, ut pro scandalo tollendo cessandum, et eis etiam pro vitando scandalo sustinendum. Unde Apost. 1. Corin. 8. in scandalum ferat, non commulcor carnis in eternam etc.

Ob objectum: argo pro vitando scandalo proximi, et peccato mortali saltem licet, quandoque veniunt peccata: non tamen solum varietur peccatum mortale. Resp. arguendo consequentiam: quia quod sufficit incivile, quale est v. g. mendacium, etiam in materia veniali, licet non potest ad vitandum scandalum, cum peccatum non sit eligibile. Contingit tamen, aliquid propter aliquam circumstantiam non esse peccatum mortale, quod illa subtile esset veniale, prout v. g. verbum sine intentione, si ex rationabili causa profertur, non est crimen, neque peccatum. Et de huiusmodi intelligendus est textus. S. Thom. 2. 2. q. 42. art. 7. ad 2.

Quaeritur II. Quas exceptiones seu fallacias patitur Regula III. Resp. inter alias esse etiam sequentes: ut quidem prius circa Veritatem Vitae quoniam nunquam licet committere pro eam etiam tra-

tamen opera quaedam supererogatoria, et aliae piae operationes ad veritatem vicias castruquin suo modo periculis ad vitandum scandalum praerogativa pusillorum omitti debet, si ad eas propria, vel aliene necessitas aut utilitas non cogat. *Leyman l. 2. tr. 3. cap. 3. n. 8.* et Theologi conveniunt. Ratio est; quia ex lege uberioris tenetur evitare gravem detrimentum proximi, si aliquo nostro incommodo possumus.

9. Dicitur autem notenter: praesertim pusillorum, quia major est obligatio evitare scandalum pusillorum quam pharisaeorum, cum istud ex mera melius, illorum autem ex infirmitate, vel ignorantia sumatur, et propterea Christus *Matth. cap. 18. v. 5.* ait: *Fos illi, qui scandalizaverit animum de pusillis istis; dum*

et contra scandala pharisaeorum parum curanda esse verba sique exempla docuit apud eundem *Matth. cap. 23. v. 14.* ubi ait discipuli ei dixerit: *scilicet, quia pharisaei audire haec verba scandalizati sunt, id parum curans respondit dicens, tunc autem si docerent eos.* Fallit secundo circa Veritatem Justitiae et Disciplinae in casibus supra n. 3. positis.

Fallit tertio circa Veritatem Doctrinae vel sermonis; quia licet haec etiam ad gravissimum vitium scandalum positive violari, et mendacium committi non possit, tamen ad idem vitium demereri, et differri potest ac debet; nisi propria vel aliene necessitas, vel communis utilitas eam edicere exposcat ob rationem supra n. 4. allatam. Ceterum de scandalis vide magis apud Theologos.

REGULA IV.

Quod non est licitum in Lege, necessitas facit licitum: nam et Sabbathum custodiri, praecipitur est: Machabaei tamen sine sua sua culpa in Sabbatho pugnabant: Sic et hodie, si quis jejunium frerit aegrotus, reus voti non habetur.

SUMMARY.

1. Supponitur ea Theologia notitia de diversitate necessitatis et Legis.
2. Regula n. antiquam est intelligenda de illicitis iura divina naturalia.
3. Sec. illius lege dominatur humana, vel quandoque etiam lege positiva divina.
4. Qualiter illius sunt licita ob necessitatem subtem gratia, non solum propter communitatem, seu levem.
5. Ferebatur regulas n. minus qui?
6. Declaratur exemplis.
7. Ferebatur regulas n. quando transgressio legis vergit in detrimentum totius communitatis.
8. Fel in contemptum legis non recipitur.

Pro intelligentia huius regulae ea Theologia supponitur notitia. Necessitas autem esse absolutam, etiam naturalem: rursum naturalem aliam esse naturalem, aliam gratiam, aliam communitatem, seu levem. Legem aliam esse Divinam, aliam humanam. Divinam non aliam esse naturalem, aliam positivam. Supponit haec notitia.

1. Notetur I. Quomodo intelligenda haec Regula; Et quia verus et proprius illius usus sit? Resp. I. Regula haec nequitiam de illicitis lege Divina naturalia, sed de illicitis lege humana dominatur, et aliquando etiam Divina est intelligenda: ut ad solvere illicita evadant licita, quando moralis extrema vel gravis necessitas ad ea urget. Iste usus est DD. de illicitis iure naturali (quod sunt stuprum v. g. adulterium, homicidium, mulieres, perjurium, blasphemia, mendacium, directus capulus foetus etc.) huius est; quia talia intrinsece et essentialiter sunt illicita et mala, ac ideo per nullam necessitatem moralem, etiam extremam conjunguntur; et licita fieri possunt: cum essentia ferum sint immutabiles.

2. De prohibitis vero lege decessant humana, vel aliquando Divina positiva, ratio est: quia etiam Legislator Divinus, a quo originatur omnis Lex, et illius in obsequio via dependet, servare potest, ac lex quaevis in quovis etiam extremo necessitate esse obligare; tamen fragilitati et conditioni hu-

manae suae accommodare voluit, et condescendere, ut ea, quae a natura non intrinsece, et essentialiter sunt mala, sed ideo abominanda illicita, quia per legem positivam prohibita, in necessitate extrema, vel aliam gravi licita fieri queant, cum ea iustitiam non conturbent, quoniam utriusque huius exemplis infra ex parte posuimus aperte patet, et DD. communiter tenent.

3. Dicitur autem notenter: *Fel saltem gravi*, quia communitas dominatur, seu levis necessitas a transgressione legis minus excusat, sique non fieri licita, quod vi illius illicitum est, prout communitas docet tunc Theologi quoniam Communitas ex illa ratio, quod aliam propter easdem quodlibet occurrentiam frequentius obligationes legales facile elidantur in modum Respublicae detrimentum. Debet ergo necessitas, ex illicito faciens licitum, esse extrema vel saltem gravis, id est, talis, quae cogatur seu grave damnum, aut periculum animae vel corporis, vitae, famae vel bonorum etc. importari. Et ex his praesentibus.

4. Resp. II. Verus sensus regulae est sequens: *Actiones et omissiones lege dominatur humana illicitas, quando evadunt licitas, quando ad eas urget extrema, vel gravis necessitas. Idem quandoque procedit etiam de illicitis lege Divina positivis. Declaratur et confirmatur sensus regulae exemplis.*

5. Et quidem primo duo ponit ipsa Regula de Sabbatho et ieiunio; licet enim lege positiva Divinus Sabbathum ita custodiri fecit praecipuum, ut in illis omnino aliquid mure non liceret, tamen quia Machabaeus ad pugnandum in Sabbatho coegit necessitas, per Regulam a culpa declaratur immunes. Item licet vi legis positivae teneretur observare ieiunium Ecclesiasticum, tamen urgentis urgentis necessitate ille violans nullius culpe reus est, et 3. ubi observat. *jejunii*. Sic propter necessitatem alimentorum licitum est debus festivis opera servilis peragere et 3. de *Feris*. Sic etiam bona immobilia Ecclesiastica alienare in illicitum *cap. 1. q. 4. et 5. de Reb. Eccles. alienand.* vel non. tamen urgentis necessitate alienationes earum fieri licitas. n. quando. 4. de *convent.* ubi, sicut et in pluribus utriusque juris loci suis-

versalis redditor recto, videlicet, quia *Necessitas non habet legem, seu non subiacet legi*, intelligit positivae. Unde nulla circa hoc ep id DD. est controversia.

7. Quæritur II. Quas Exceptiones seu Fallentias patitur Regula IV. Resp. Eam præter alia fallere 1. quando actio est contraria contra legem etiam humanam cederet in detrimentum utilitatis communitalis, uti si miles ob periculum mortis stationem desineret, indeque integram civitatem, vel exercitum in grave damnum vel periculum conjiceret. *Corr. in c. Alma Mater. p. 1. §. 1. n. 3. Palao Tr. 3. disp. 1. p. 16. n. 1. et 2. et alii.* Ratio est 1. quia bonum commune Civitatis vel exercitus multum præponderat vitæ alicujus hominis privati.

8. Fallit 2. Quando transgressio legis hominem causa-

ra videtur in contemptum ipsius Legis et potestatis legislative, vel in commune detrimentum Ecclesiæ vel Religioni. *Palao l. c. n. 3.* cum unumquodque aliorum. Ratio est: quia subvertitur videtur Jura naturalia dictata, bonum commune Religiosis, et publicæ potestatis legislative præferendum esse bono alicujus privati, indeque a tali legum hominem etiam in extrema vel gravi necessitate cum dupeodio vel periculo vitæ, famæ, aut honorum futuræ observari debere in casu, quo alias sequeretur detrimentum commune Religiosis, aut contemptus potestatis legislative. Plura de obligatione Legum, et executione ab eadem, item de tota materia legis ample et exacte tractavimus in *Lib. I. Juris Can. Tit. II. de Constit.*

REGULA V.

Quod latenter, aut per vim, vel alias illicite introductum est, nulla debet stabilitate subsistere.

SUMMARY.

1. Quando hæc Regula intelligenda?
2. Latenter, id est clam.
3. Verba per vim intelligitur metus gravis.
4. Quid per verbum illicite?
5. Quis versus tenus Religioe?
6. Declaratur exemplis. *ibid. et tribus seqq.*
7. Contractus manu jurati, qui sine peccato servari non possunt, sunt ipso jure nulli.
8. Ceteri contractus illicite facti de Jure valent, ad rescindendi possunt.
9. Fuit Regula in actibus ex speciali dispositione inabolitibus.
10. Item quando metus gravis ab intrinseco, vel jure immutatur.
11. Datur Dotus bonus, qui contractibus non abest.

1. Quæritur I. Quando hæc Regula sit intelligenda? et quis proprius illius sensus sit? Resp. I. Quamvis si hujus Regule (cui ex parte concordat illa 14. de Reg. J. in 6. quæ contra Jura sunt, utique pro infectis haberi debent.) videtur omnia, quæ aliquo ex modis a Regula allegatis sunt, ipso jure nulla et irrita esse, ob verba: *nulla debent stabilitate subsistere*. tamen juxta Glossam et communem DD. non in hoc dictum, sed in hoc sensu intelligenda venit Regula, quod vel ipso Jure sint nulla, vel si de Jure subsistant, tamen per sententiam Judicis ad instantiam partis annullari possint et debeant. Quænam vero ipso Jure sint nulla, et quæ primò annullanda, partim ex infra adducendis exemplis, partim ex declaratione Reg. 14. J. in 6. patebit, partim dicta jam sunt in nostro Jure Canonico lib. 1. Tit. 40. De his, quæ ex metuque causa sunt. Item lib. 2. tit. 14. de dolo et contumacia.

2. Interdum pergitur ultra ad declarationem Regule Verba: et quidem terminus latenter coincidit cum termino clam, quem textus in §. quod vi vel clam latissime explicat; præcipue vero, illud clam fieri dicitur, quod veliter fit, ut æquas venire in notitiam ipsius, equas interesset, ut nixit, l. *Clam possidere*. 6. §. de acquir. puseis. Omnia si quidem, quæ sic clam et latenter, siquæ dolose fiunt, suspecta sunt de malo, juxta illud Salvemini Joan. 4. Omnia, qui

male agit, odit lucem. Hinc l. 1. §. quod vi vel clam. id., quod vi, aut clam fit, resistit, aut destrui potest, est cæteroque tale quid agendi quia jus habuerit: iuri enim sua suam debuit, non injuriam committere. addit ibidem Præter. Porro in alio Jure non etiam illud latenter, et clam fieri dicitur, quod reclusis iudicis et testibus fit, habentque clandestinè facta plerumque præsumptionem injustitiæ. *L. fin. ff. de Ritu nupt. et 54. ff. de Administrat. tutorum.*

Per terminum Regular, non per vim, non intelligitur vis absoluta, aut violenta coactio, quæ omnem prorsus consensum excludit, cum taliter violentata aut coacta magis pari, quam agere convincatur, ut dicitur. *Suerz. 5. De his, quæ vi metusque causa sunt.* sed intelligitur vis compulsiva, et impulsiva, quæ idem est ac metus, et quidem ad propositum gravis, cadens in vim constantem, et quæ gravi metus si quid sit, juxta Regulam nostram, stabilitate carere debet: non item quæ sunt ex levi metu, quæ hic non attenditur.

Per verba: *Vel alias illicite introductum est*, intelliguntur es, quæ contra Jura prohibitionem, legemque Divinam aut humanam facta apparent, quæ cense hæc illicite sunt. Hæc confirmatur.

Resp. II. Proprius sensus Regule sequens est: *nemo illud, quod latenter seu clam, et dolose vel per metas gravem ab extrinseco injuste incussum aut alias contra Jura prohibitionem introductum non gestum est, aut ipso jure nullum et irritum, aut instanti parte annullandum, et rescindendum est, quæ firma stabilitate caret.* Declaratur et confirmatur exemplis: Sic enim I. Matrimonium contra Decretum Tridentinum sine Parocho et testibus *Clam*, seu *Clandestine* contractum, aut comminatione mortis, vel aliter gravi malo, siquæ vi seu metu gravi la virum constantem cadente extortum ipso Jure nullum et irritum est. Trident. S. 24. cap. 1. §. qui altius de Reform. Matrimonio c. Cum locum 14. de Sponsalib. et matrim.

Sic pariter 2. Alienationes rerum immobilium, sine preiudicium Ecclesiæ contra Jura prohibitionem esse debita Jura solemnitate factæ, invidiata sunt ipso Jure, cum *Apostolicis* 13. can. 1099. can. 12. q. 2. et fusiis videndum l. 3. 1. 13. de Rerum Eccl. alien. §. 1. Sic 3. Professus illegitimus metu gravi inique incusso scissus ipso Jure nullo habetur c. 1. de His, quæ ex

- 7 Sic 4. Universaliter omnes illicite fecit contra-
ctus illi, qui sine peccato observari non possunt,
sunt ipso Jure nulli: cum oem ad peccandum obli-
gari valeat, etiam si intercesserit juramentum, quis
non est obligatorum contra bonos mores praestitum
juramentum. c. 58. de A. J. in 6.
- 8 E contra etiam plerique contractus, pacta, conven-
ta, et transactiones, qui sine peccato servari pos-
sunt, gravi metu iniquo incasso ini de Jure volunt
quidem; qui metu etiam gravia non tollit volun-
tariam, sed verum relinquunt iram illud, coacta
voluntas est voluntas, ut cum communi aliorum bene
adversus Gloss. n. e. a. F. coacta. de His quas vi:
tamen datur contra illos actio, quod vi metusque causa,
et instanti adversario rescindi debent, l. i. quod
metus causa, f. de l. si mulier 21. §. 1. ff. cod.
et amplius distimus lib. 1. tit. 40. de his, quae vi,
metusque causa. §. 1. a. n. 30.
- 9 Quaesitum II. Quae exceptiones seu fallentes pa-
tuntur Regulae IV? Resp. Praeter alias, etiam ve-
quentes. I. In illis scribis et contractibus, qui sen-
sualiter validi, vel ex natura sua, vel ex Jure dispo-
sitionis non amplius annullari valent, etiam contra
juri prohibitionem illicite fuerint facti, nam multa
fieri prohibentur, quae, si fuerint facta, obliuiscunt
robore firmitatem. c. Ad Apostolicam 16. de Regal.
quomodo modum patet in Matrimonio, quod etiam sine
praesentibus debeat, vel diebus prohibitis, aut
in statu peccati mortalis illicite contrahatur, tamen.

etiam alio contractum amplius annullari non potest.
Item in Sacramentis Baptismi, et Ordinis, ut puta
que etiam ex metu gravi iniquo incasso perpetui
valent, hoc ipso, quod juxta diem metus non tollat
voluntariam, et consequenter non impedit indele-
bilem characteris impressionem, prout DD. com-
muniter adveniunt.

Fallit 2. Si metus etiam gravis non est extrin-
seco, puta ab alio homine, sed ab intrinseco, ab
ipso metum ex propria passione vel ausu ob ti-
morem imminuentis mortis, ob morbum, nanfra-
gium etc. provenit. Fallit 3. In easa, quo metus gra-
vis ab extrinseco quidem, iuste tamen incutitur; Fallit
4. Si metus licet gravis non est extorquendum tamen
consensum, sed ad alium finem obtinendum iniuste
incutitur; ob haecmodi enim metum actus et con-
tractus nec invalidi sunt, nec invalidari possunt, prout
amplius distimus et probavimus lib. 1. tit. 40. de his,
quae vi, metusque causa. n. 26. et seqq.

Fallit 5. In dolo bono et iusto, quatenus prudens
solertius, pia sollicitudo et machinatio est ad se, vel
alios iuste defendendum, sed proprie vel alienis jura
torum, vel recuperanda; etiam enim iustus metus
eius alio praepudio secum et contractum etiam
ab extrinseco incutitur, sic pariter iustus dolo adhiberi
valet, cas. Dominus 2. cas. 23. q. 2. l. i. §. Non
fuit 3. ff. de dolo malo. quo dolo usus est S. Paulus
dum dicit, cum essem accusatus, dolo vos excepit. v.
ad Cor. 12. §. 16.

REGULA VI.

In ipso causae initio non est a Quaestionibus
inchoandum.

SUMMARIIUM.

- 1 Per Quaestiones in Regula intelliguntur Tor-
menta, seu Torturae.
- 2 Fata sensus Regulae quis?
- 3 Tortura servato debito modo laudabilis est.
- 4 Jura ex his, quae ordinaria vel frequenter acci-
dunt, conductur.
- 5 Ad debitum modum Tortura requiritur I. ut con-
stat de corporis delicti.
- 6 II. Ut crimen sit atrox.
- 7 III. Ut adint praecedentia sufficientia indicia.
- 8 IV. Ut reus non sit personae. ibid.
- 9 V. Ut delictum alter probari nequeat.
- 10 VI. Ut reus non reddatur inutilis.
- 11 VII. Ut servetur proportio in Tortura.
- 12 Contra Iudices non servato iuris ordinis
praecedentem datur appellatio, et actio injuria-
rum perpetua.
- 13 Observanda in Religione nostra circa Tor-
turas.

Quaesitum I. Quomodo haec Regula intelligen-
da? et quae propriae illius sensus sit? Aote
responsionem notandum, totum difficultatem circa
haec Regulam in eo consistere, quid hic per Qua-
estiones intelligitur; eum in Jure quaestiones nemine
subinde etiam ipsi Iudici publici venias, eo quod in
his, ad res nocens vel innocens sit, quaeritur.
I. Faciatur i. ff. de Origine Juris. et Gonzales in
haec Regulam a. 2. probare nititur, per quaestio-
nes hic intelligi querelas seu lamente: quibus non

obstantibus Resp. I. Per terminum a quaestionibus hic
intelligi tormenta, vulgo Torturas. Glossa hic com-
muniter recepta. arg. L. Item ad Laborem. §. 41. ff. de
injur. ibi: Quaestiones intelligere de bonis tormen-
ta et corporis dolores ad irruendum veritatem.

Resp. II. Verus Regulae sensus est: In causa seu
processu criminali non est inchoandum a Tortura: sed
habenda sunt prima indicia, sufficientes praesumpcio-
nes, aut complens, vel plura quam sempleos probatio.
Gloss. cit. textu suo clar. l. 1. ff. de quaestionibus:
ibi dicitur: non ex a quaestionibus incipiendum:
et statim §. 1. sic habetur: Ad tormenta ita demum
venire oportet, cum suspectus est reus, et alia ar-
gumenta ita probationi admoventur, ut sola confessio
deesse videatur. Ratio Regulae est, quia si causa seu
processus criminalis sine praecedentibus sufficientibus
praesumptionibus, vel semipleis probatione statim
a Tortura inchoaretur, saepe innocentem eadem subi-
ceretur, ipsamque vitam emittere deberet, si illi
subinde contingit, ad vitandam valentiam dolo-
ris et torturae provenientem, crimine, quod non
commiserunt, intereunt.

Ceterum licet Lader. de Vives lib. 19. c. 6. S. A-
gustini de Civitate Dei ex primis dictis, et alii ratio-
nes praesentent illis, quod l. 1. §. 23. ff. de quaestionibus.
referunt illis verbis: Nam plerique patientia, sive
duritia tormente utramque ita tormenta continent, ut ex-
primi et veritas nullo modo possit: alii tanta sunt im-
patientia, ut quodvis men tiri, quam tormenta pati
velint. Ita fit, ut vario modo faciantur, et non tantum
ex, verum etiam alios committunt: Torturas pae-
ntes et medio tollendum opinetur; tamen opinio haec ius-
quam singularis contra clara Jure antiquo et novo,

tormentum Doctorum, et universalem tribunalium preter milites merito non attenditur, et Tortione unus debet servari intentio boni communis et politici omnium approbatur ac laudatur

- 4 Nec refert, quod occasione Tortione contraria in eis. l. i. subinde evenient, et innocentes damantur: quis hoc per accidens est, et, si tortione modus debetur servetur, raro contingit: Jura autem non accedunt ea, quae raro, sed iusta ea, quae frequenter fiunt, conduntur. *L. Ex his. 4. ff. de Legib. ibi: ex his, quae fortis uno aliquo eam accidere possunt, Jura non constituuntur. et l. Nam ad ea. 2. ff. cod. ibi: non ad ea potius debet nptari jus, quae et frequenter et facili, quam quae perraro eveniunt. Unde etiam in eis. l. i. ff. de quaestioibus, non obstantibus absurdis ibidem allegatis per accidens subinde contingentibus, Tortura approbatur.*

- 5 Dicitur autem notatur: Torturae una debite servatae approbatur: Plura siquidem requiruntur, ut tortura debite adhibeatur, ut in abusum et crudelitatem abeat, pluraque damni, quam utilitatis afferat, inter quae et jura et criminalis potestas servandae adducimus. Primo igitur et tanto omnia debet consistere de corporis delicti, id est, debet consistere, quod delictum, de quo hic et nunc quaeritur, et reus arguitur subijciendus torturae, rursus a quotiensque tandem sit commissum: nem donec de hoc certe constet, processus criminalis iacchosus nequit *l. i. §. 4. ff. de quaestio. iuncta constitutione ponant Carolina art. 6.*

- 6 Secundo requiritur, ut crimen sit atrox, et capitalis poenam meritis, vel aequivalentem, aut gravissimam corporalem, quae saltem major sit ipsa tortura, inducens. *L. Edictum. 8. ff. de quaestio.*

- Tertio requiritur, ut aditus iudicii, praesumptiones pendentes, aut semiplena probatio contra subijciendum torturae: idipsum totum, quod vel Regula nostra, videlicet ut in ipso casu initio a quaestioibus, seu a tormentis vel Tortura non inchoetur: seu et Rubrica. hic loquitur: *Tortura iudicis non praecedentibus inferenda non sunt:* cui concordat clarus textus *l. i. ff. de quaestio. supra n. a. allegatus.*

- 8 Quarto, ut reus Juri privilegio non sit personae exemptae: quales sunt personae Illustres, et sublimata vel militis praefecti. *L. Militis. 8. pr. et l. Divo. 11. C. de quaestio. ubi alio rei criminis excepti v. g. laesae Majestatis, perduellionis, Magis etc. l. 16.*

C. de quaestio. l. 4. C. ad legem Jul. Majest. Item foeminae praegnatas. l. praegnantis. 3. ff. de poeniz. Valueduarii quibus tortura vel mortem, vel irreparabile damnum in valetudine elisare merito timetur. l. Si quis. 3. §. 7. ff. de S. C. Silan. Impuberes, l. de Minor. 10. pr. ff. de quaestio. Senes decrepiti, viribus iam imbecilles, et tormenta sine periculo mortis suscinere non valent, aut neuotizae tam debiles, ut rerum a se, vel aliis gestum verasimiliter non meminerint. c. l. 3. §. 7. ff. de S. C. Silan.

Quinto requiritur, ut delictum aliter nequeat plene probari. *L. Dives. 17. pr. ff. de quaestio. cum tortura solum introducta sit in subidium aliarum probationum.*

Sexto, ut flexus ita arrector illorum, ut omnia reddat iustitia, ut cum Farina. *Prax. crimen. 9. 38. n. 54. amplius elucidat Clarus, qui benevolentia dicit, et cuncta alia Torturam concernentia accuratissima pertractat.*

Septimo requiritur, ut torquendi non omnes aequaliter, sed pro diversitate delicti, indiciorum et personae: gravior vel mitius torquentur. *L. 10. §. 3. ff. de quaestio. iuncta Carolina art. 51. ubi ordinetur, quod tortura debet institui secundum gravitatem indiciorum, et suspicionem: Item secundum conditionem personae plus aut minus simul aut saepius, durius aut lenius ex arbitrio boni et discreti Iudicis inferri.*

Quod si Iudex requisitus ad torturam non servet, est modum a Jure praescriptum transgrediat, appellare potest rem. *cau. 2. q. 6. can. non solent 56. et competit ei actio injuriarum contra Iudicem. L. Nec Magistratibus. 32. ff. de Injur. quoniam aciem non animo duntaxat, sed perpetuum esse docet cum Manzio Haneseld Tom. 6. de J. et J. tr. 3. a n. 464.*

Porro, quae circa torturam in Processu criminali in nostra Religione observanda sint, specialiter adduximus *lib. P. tit. 1. §. 8. a n. 47.* Caeterum, quia praesens Regula VI. plus aliud non continet, quam ut in casu in processu criminali sine praeviis iudiciis et praesumptionibus a tortura una statim inchoetur, nec exempla Juri pro ejus majori deterioratione, nec sollicitudine circa eam, nec quid amplius addicende videntur: praesentium cum de Tortura incidenter hoc spectante sufficiat rem dictam sit.

REGULA VII.

Quidquid in sacris Deo Rebus et Episcopis injuste agitur, sacrilegium reputatur, quia Sacra sunt, et a quoquam violari non debent.

SUMMARYUM.

- 1 Terminat Sacra quid?
2 Dantur personae Sacrae: et quae?
3 Res Sacrae: et quae?
4 Et loca Sacra: quae?
5 Verus sacra Regula quis?
6 Declaratur sensus quoad Personas Sacras:
7 Circa Res Sacras:
8 Et circa bona et jura temporalia.
9 Regula quoad Personas quando fallit?
10 Et quoad quoad Res? et a seq.
Falsum Sacra tangere quando liceat, vel non?
Ibid.

11 Item quando quoad bona et jura temporalia fallit?
12 De loca Sacra?

Quaeritur 1. Quomodo intelligenda haec Regula? Et quis verus sacra illius sit? Resp. 1. Haec Regula nil aliud dicit, quam quod omnia illa sacrilegium committit, indeque sacrilegia sit, qui rem vel personam Deo sacram injuste violat, laedit, offendi, servaverit tenet etc. Ubi Res laesae sunt, prout etiam loca sacra, v. g. Ecclesiae, coemeteria etc. comprehendit, uti cum Glossa hic UD. communiter vertunt. Intelligitur sensu hic per terminum *Deo sacra* et *sacra* omne illud, quod Deo, et quaeque culis directe vel indirecte,

mediante vel immediate specialiter dictatum est: quomodo Deo sacratum sunt sacra tria continent, Personae videlicet, Res, et Loca sacra, quorum quodlibet si iniuste violatur, offenditur, irreverenter, indigne tractatur, Sacriligium committitur. *Can. Nulli. 3. cum seqq. can. 12. q. 2.*

2. Porro omnia Personae sacrae, seu sacrae, veniunt Clerici Sacerdotes et Regulares, ac omnes utriusque sexus Religiosae, quibus vel per sacros Ordines, vel per tria vota obedientiae, paupertatis et castitatis, ac professionem in Religione per Sedem Apostolicam approbatam amissam divino cultui et servitio specialiter mancipati. *can. Cleros. 1. dist. 21. can. duo sunt. 7. can. 12. q. 1. de quibus personis plene agimus lib. II. tit. II. §. 9. de Foro comp. et. item lib. III. tit. 40. §. 3. de Immunit. Eccles. ubi etiam ostendimus, quod Novitios quosque studentes esse: ac autem, et quosdam etiam Eremitas hoc nomine gaudere, dicitur lib. III. tit. 1. a. n. 30.*

3. Res Sacra tria genera complectitur: et primo ejus nomine veniunt Sacramenta, quorum indigne tractatus Sacriligium committit, indubitatum est. Secundo Vasa sacra ad susceptionem et conservationem Sacramentorum ordinata, ut sunt Calices, Cibaria, Monstrantiae: item Altaria, Imagines Christi et Sacrorum, eorumque Reliquiae: item sacrum Evangelium, ac tota Sacra Scriptura. Tercio ornamenta, et paramenta Ecclesiae Altarium, vestesque sacrae Sacerdotum, ac sacrorum Ministrorum: cum cunctis hae Ecclesiasticae benedictione, vel alias ad cultum divinum directae vel indirecte specialiter deputatae sint, indeque absque Sacriligio indigne tractari non possunt. Huc in certo sensu redeunt etiam res et bona temporalia mobilia et immobilia. Juris Ecclesiarum, Monasteriorum et aliorum piorum locorum, quia et haec ad cultum divinum indirecte aliam ordinata ideo merito censentur, quia ad Ecclesiam fabricam conservandam et reparandam, ad comparandam, quae pro officio divino rite peragendo requiruntur, atque ad Salutem et necessarium sustentationem Ministrorum Ecclesiae sunt destinata, consequenter iniuste violata, ablata etc. Sacriligium secum trahunt, uti infra patebit.

4. Loca sacra sunt Ecclesiae, Capellae, Oratoria pro divinis Officiis obsequiis, et Sacramenta administrandis per consecrationem aut benedictionem praevisam deputata. *c. cum Ecclesia. 5. et c. Ecclesiae. 8. de Immunit. Eccles. Ea quibus praemissa,*

5. Resp. II. Verus sensus Regulae VII. est: Sacriligium committitur, et vere sacrilegus est, qui Personam, Res, vel Loca Sacra iniuste violat, laedit, vel indigne aut irreverenter tractat: quia juxta communem DD. sacrilegium aliud est, quam iniuste violari, laedi, aut indigne, irreverenter tractari personam, rei, vel loci sacri. *arg. cit. can. Nulli. cum seqq. can. 12. q. 2.*

6. Declaratur sensus Regulae exemplis et Jure desumptis: et quidem imprimis ejus personae DEO sacrae: sic enim sacrilegium committit, et inasper sacramentalium securus, qui tali personae manus violentas injicit. *can. si quis studentio. 29. cap. 17. q. 4. Item qui fornicationem, aut aliam turpitudinem carnalem in corpus illius exercet: Can. Virginibus. 14. can. 27. q. 1. qui cum ad forum saeculare trahere, et jurisdictione saeculari contra eum procedere praesumat. can. Nullus iudicium. 4. et can. Relatum. 14. can. 11. q. 1. item can. bene quidem 1. dist. 96. cum concord. et amplius*

dicimus lib. II. tit. II. §. 9. de foro compet. Item, qui tribus, vestigalia et alia huiusmodi sacra et imponere, attingit. *c. Non minus §. e. Adversus. 7. de Immunit. Eccles. facrae dictum habetur lib. III. tit. 40. §. 9. et 10.*

Circa Res Deo sacrae sacrilegium committit, qui Sacramenta indigne administrat vel recipit: qui vasa sacra, paramenta Ecclesiastica ad usus profanos adhibet: qui verba Scripturae sacra ad jocos presserim impudicos applicat: qui Reliquias, sacris Imaginibus irreverentiam exhibet. *can. quae semel. 4. can. 19. q. 3. can. ligna. 38. can. vestimenta. 42. de consecrat. dist. 1. cum cord. juveta. Reg. semel. 51. de R. J. in 8. ibi: Semel Deo dictum, non est ad usus humanos ulterius transferendum.* Tenentque DD. communiter, minus addentes, non omnia sacrilegia esse aequalia, sed graviora vel leviora pro diversitate rei sacrae, et indignae tractationis, seu irreverentiae irrogatae: de qua magis Theologi.

Sic ulterius Sacriligium committit, qui etiam res, bona et jura temporalia Ecclesiarum, Monasteriorum, et aliorum sacrorum supra a. 3. ad finem corrupta iniuste violat, gravat, solet etc. *can. Nulli. 3. can. 12. q. 2. ibi: Nulli licet ignorare, omne, quod Domino consecratur, sive fuerit homo, sive animal, sive ager, vel quidquid semel fuerit consecratum, sanctum sanctorum (id est, ut Gloss. hic §. Sanctum. bene advertit, ad usum Sacrorum) Domino erit, et ad jus pertinabit Sacrorum.* Propter quod inexcusabilis erit omnis, qui a Domino et Ecclesia, cui competunt, auferit, vorat, invadit, vel eripit, et usque ad emendationem, et Ecclesiae satisfactionem ut sacrilegus iudicetur, et, si emendare noluerit, excommunicetur. De quo sacrilegii genere ob violata, gravata, ablata bona et jura temporalia Ecclesiarum et sacrorum piorum exacte tractavimus. *lib. III. Tit. 40. §. 9. et 10.*

Quaeritur II. An, et quae fallentes circa Regulam hanc VII. Resp. Etenim praeter alias etiam sequentes: et quidem fallit circa personas sacras 1. in casibus, ubi in personam ecclesiae personae sacrae personae existunt privilegio clericali. *arg. c. cum non ab homine. 10. de Judic. c. an. de vita, et honest. Cleric. in 6. Fallit 2. in casibus, in quibus non erit privilegium canonis. arg. c. super eo 1. c. Ex teore. 10. e. universitatis. 14. de Sentent. Excom.*

Circa Res sacras fallit 1. quod vasa sacra, v. g. Calices, Patenam, Corporalia, Monstrantiae: quae licet, dum Corpus Christi aceto continent, nemo praeter Sacerdotem ac Dilectum sine gravi irreverentia tangere queat. *arg. can. In sacra hoc. 41. et seq. de consecrat. dist. 1. ac sine levi, aut veniali irreverentia, si corpus Christi aceto non continent, arg. Non oportet. 30. et can. Non licet 31. dist. 1.* omnes si peribit priorem figuram, aut ita immutatur, ut ad finem deputatum non amplius habita sint: item si excutatur, ac juxta de cura privatur benedictione, etiam a non sacrae manibus, absque sacrilegio tangi possunt: sicut et Corporalia et Purificationis, et linteae, aut refectione indigent, dummodo a Sacerdote prius laevetur, uti habet communis et universalis consuetudo optime legum interpret.

Quod bona et jura temporalia fallit 2. in communi necessitate habente conditiones praescriptas cit. lib. III. 40. de Immunit. 10. a. n. 255. ubi et Clerici contribuent tenentur. Fallit 3. in bonis feudilibus ad Ecclesias pertinentibus. *c. caeteram §. de*

Judic. c. Ex transmissa. 6. c. Forum 7. de foro compet. in causis feudatilibus anim etiam Clericos feudatarios ad presentia feudi onera tenetur.

- 11 Quod Loca sacra Fallit 1. si Tempia, Ecclesiae, Scetis consecrata, aut benedicta destruantur. Tunc enim lapides et ligna sine irreverentia et sacrilegio ad usus profanos applicantur. Fallit 2.

Si homicidium, gravis vulceratio, notabilis effusio sanguinis in locis sacris contingit causa fortuita, v. g. ab animali homine ferocio, amente etc. in quibus casibus Ecclesiae non polleant. De quib. uti et tota materia circa vasa, et loca sacra plebs tractavimus lib. III. tit. 40. de Consecrat. Eccles.

REGULA VIII.

Qui ex timore facit Praeceptum, aliter, quam debeat, facit,
et ideo jam non facit.

SUMMARIIUM.

- 1 Difficultas Regulae in quo consistat?

Timor duplex: alius filialis. Ibid.

2 Alius servilis: hicque

3 Alius bonus, et utilis, ac seq.

4 Alius pure servilis, seu mandatorum, ac inutilis.

5 Sentus generis Regulae quis?

7 Declaratur exemplis.

- 1 Queritur I. Quomodo haec Regula intelligenda? et quis sensus verus illius sit? Ante responsionem Notandum, totam difficultatem circa intelligentiam hujus Regulae in hoc consistere, de quo timore loquatur. Duplex quidem, vel potius triplex est timor: filialis nempe, et servilis: hicque vel supernaturalis et bonus, vel mere servilis seu mandatorum. Filialis est, quo quis Deum sicut filius patrem timet, et ex hoc timore, ne eum offendas, praecipue et mandata illius observat: qui timor in charitate fundatus optimus est, innumerisque in locis laudatur et commendatur a Sacra Scriptura, uti Psal. 118. v. 10. *Timor Domini sanctus permanens in saeculum saeculi.* Psal. 111. *Beatus vir, qui timet Dominum, in mandatis ejus vult nimis.* et Psal. 30. *Timeo Dominum omnes Sancti ejus, quoniam non est inopia timantibus eum.* Item: *Voluntatem timentium se faciat, et deprecationem eorum exaudiat, et salvos faciat eos:* Psal. 144. v. 19. Imo Psal. 110. asseritur: *Initium sapientiae Timor Domini:* etque eum later Deum Spiritus Sancti.

- 2 Timor servilis est, quo quis mandata servat ex timore posuit, ne eum incurrat: qui timor etiam adhuc bonus et supernaturalis est, si quis poenae sive aeternae, sive temporales quatenus a DEO ob transgressionem mandatorum suorum iuste infliguntur, merito timet, et ideo ex timore earum, vel potius ex timore Dei mandata illius observat, ne alias ab ipso hic vel ibi iuste puniatur. Cum enim hic timor Deum ultionem excludat, sed eundem, et iustitiam illius respiciat, ne ne per violationem mandatorum eum offendant, sicque propterea ab illo iuste puniatur, recte timet, et hoc timore impulsus mandata illius observat, merito ex timore Dei poenae iuste infliguntur, sicque ex bono adhuc timore, utpote supernaturali adhuc principium habente mandata observare censendus est: dummodo timor non finis, et ita principalis sit, ut, si poenae non esset, mandatum non observaret, et Deum offensum non curaret: si enim constitutus Deum et iustitiam debiti non respiceret, nec voluntatem peccandi exclusam, sed locustam habere.

Ceterum hunc timorem pariter innumeris in locis sacrae Paginae, praesertim Veteris Testamenti etiam approbat, ac ut ex timore poenarum a Deo iuste infligendarum mandata divina observaret, integritas Capitula hortatur, uti Deuter. cap. 1. v. 8. 11. etc. Sicut etiam in Novo Testamento ad observantiam mandatorum, et Timorem Dei iuste poenae, Christus ipse poenarum misis hortatur: *Time te cum, qui potest et animam et corpus perdere in gehennam.* Luc. 12. v. 38. Et Concil. Trident. Sess. 6. cap. 6. statuit, timore Justitiae divinae poenae utiliter contenti, illamque ad justificationem concurrere, quod magis ad propositum confirmat. Sess. 14. c. 4. dicitur: *contributionem imperfectam, quae ex gehennae et poenarum metu concipitur, si voluntatem peccandi excludat cum ipse venias, non solum non facere hominem hyperitam, verum etiam Donum Dei, et Spiritus S. impulsu san.*

Porro etiam n. praeced. declaratur timor servilis tam bonus ac meritorius sicut timor filialis non sit, utpote charitatis minus vestitus, tamen ad ejusdem qualitates, et charitatem Dei bonae intentionis ac reflectionis reduci facile potest, si quis videlicet ex praefato timore servili, seu ex timore poenarum, vel potius ex timore Dei, ne iuste poeniat, mandata observat quidem, ideo tamen etiam, quia infusus bonus Deus, videas nos miseros sensuales homines subinde magis et citius moveri gravissimam poenam a Deo infligendarum maior, et timore earum, quoniam sola pura aliorum charitatis motivo, ipsomet etiam hanc timorem addet, et ut ex ducti mandata servemus, vult et hortatur, quod bene Notandum.

Timor mere servilis et mandatorum est, quando quis mandata servat ex timore poenarum, vel iustitiae temporalis, v. g. famae, honorum fortunae, vitae, non et a Deo, sed hominibus proreptionem uti bene docet cum D. Thomas 2. 2. q. 19. art. 2. communis DD. illis aotatis,

Resp. Regula multatenus de timore in primo et secundo sensu a. 1. et 2. declarat: sed de timore mere servili humano et mandatorum nam. praec. explicato intelligenda venit, ita ut verus illius sensus sit: *Qui ex timore mere servili et mandatorum, seu ex timore poenarum quatenus ab hominibus proveniunt, et timetur, praecceptum observat, aliter, quam datur, ac nihil facit, et nec meretur, nec praecceptum servare censendus est Ratio est: quia ex timore servili praeccepta, recipi nullum Dei praecipitum respectum habere, nec ipsam curam, sed homines duntaxat respicere, sique coram Deo qui corda scrutatur et renes, nec mereri, ac quidem agere, nec praecceptum, uti oportet, observare censetur, praecceptum quia voluntatem peccandi relictam*

reipsa et impletis eis constitutus est, quod si potens, seu temporalis iectorum ab hominibus non timeret, preceptum non observaret: ut prin. natio dicit Glossa hic: *qui iustus facit* (intelligit ex respectu ad timorem precium mundano et humano) *rem et meritum perdit. arg. can. Jam vero. 4. can. 23. q. 6.*

Regula et sensus ejus plurimis ex S. Scriptura alterius declarari et probari posset exemplis: verum quia materia haec Theologica potius, quam Juridica est, sufficit id solum, quod Christus de Pharisaeis mandata Dei Math. 6. q. servatibus

disit, eos coram Deo nihil egisse, nec ullam mercedem habere: *Amen dico vobis, recipiant mercedem suam*: Nam sicut qui sic vult ad Deum reflectione ad expectandam laudem, et satisfactionem hominum precepta observant, et bona opera faciunt, ad coram Deo facere, et omni merito indigni esse censentur: sic idem dicendum de illis, qui id ex timore precium humane et mundano, seu mera servili agunt, quatenus in foro aeterno, quod de interiori non judicet, a poenis transgressionis preceptorum immunes sint.

REGULA IX.

Debeat Peccator, quia offendens in uno factus est omnium reus.

SUMMARIVM.

- 1 Difficultas Regulae.
- 2 Declaratio illius nonnullis.
- 3 Alia Declaratio.
- 4 Forus iustus Regulae.
- 5 Poenam sensus majorem puti debet, qui magis peccat.

Quaeritur. Quomodo haec Regula intelligenda? et quis verus illius sit sensus? Ante responsum notandum, haec Regulam omnino concordare cum sententia S. Jacobi in sua Epistola Catholica c. 2. q. 10. (ex quo Regula nostra desumpsit verisimiliter creditur) ubi cum Judaei monuissent vellet, non esse necesse totam legem, legibusque praeccepta servare, divi eisdem loc. cit. quicunque totam Legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus: idipsum, quod Regula sonat. Verum, quis durum foret, verba haec in literalis sensu, prout patent, intelligere, ita, ut qui unam legem, v. g. *Non furiam facies*, furando transgrediretur, fieret reus omnium transgressionum, et si quis reputaretur etiam adulter, perjurus, blasphemus, idololatra, homicida etc. huc iam interpretes S. Scripturae, quam Glossatores nostrae Regulae faciant varias interpretationes, inter quas praecipue sunt duae sequentes.

Primo est eorum, qui dicunt, ideo cum, qui in uno offendit, seu legem divinam transgreditur, ecceteri eam omnino, quia sola transgressionis nominis legis iam videtur concernere et non curare Divinam potestatem legislativam, seu Auctoritatem supremi Legislatoris, sique promptus, paratus se dispositus esse, quod sicut lo uno, non attento, quod spreto auctoritate supremi Legislatoris legem transgredi ausus est, sic eum etiam in alia transgredi non caret, potestate legislativa divina jam etiam quasi spreto, et non amplius attenta, jura tritum illud: qui unum peccatum mortale non timet, nec aliud timet. Et

huc interpretationi favere videtur subsequens textus S. Jacobi, qui postquam dicit: *offendens in uno factus est omnium reus*, statim q. 11. subiungit: *qui unum dixit, non moechaberis, dixit et non occides. Quod si non moechaberis, occides autem, factus es transgressor Legis.*

Altera interpretatio, quam tenet Glossa hic, Lyrae in cit. Epist. S. Jacobi cap. 2. S. Thomas 2. 2. q. 73. art. 1. et alii, vult, Regulam intelligendam esse de offendente in uno graviter, seu committente peccatum mortale, utpote propter hoc unicum facinus reus omnium quorumcumque tandem peccatorum quoad poenam damni, id est, aeternam privationem visionis beatificae, perditionis Amicitiae divinae, Charitatis et Gratiae assuetudinis, meritum, ac Coelestis Gloriam, quae evadit propter unum peccatum mortale aeque perdit, poenamque damni aeque incurret, ac si omnia peccata totius mundi commisisset. Hoc notato,

Resp. ad quaestionem, Regulam intelligendam esse: juxta secundam interpretationem non. praec. adhibitam, ita ut verus illius sensus sit: *Fluat mortaliter peccator, quia propter unum peccatum mortale Amicitiam divinam, Charitatem, Gratiam sanctificantem, meritum, et prius facta bona opera amittit, aeternam beatitudinem aeque perdit, poenamque damni perinde incurret, ac si omnia peccata reipsa commisisset.* Ratio est, quia quae in hoc sensu allegantur, non tantum per nossum Theologorum, sed etiam per fidei divinam sunt certa, indeque Regula dicens: *offendens in uno, factus est reus omnium*, quod praecipuum effectum in eo verificatur, quod propter notum peccatum mortale eandem infiniti boni, et aeternae beatitudinis eandem poenam incurret, ac si omnia peccatorum esset reus.

Dicitur tamco notanter: *poenam damni*: quia poenas aeternae poenae et graves hic et ibi sanare debet, jura tritum illud: qui plura et maiora committit peccata. De quo magis Theologi.

REGULA X.

non potest esse justa Pastoris excusatio, si lupus oves comedit, et Pastor nescit.

SUMMARIUM.

1. Pastoris animarum gravissima obligatio et tanta est, ut etiam in casu, quo anima ipso ignorante perit, inexcusabilis sit.
- Ignorantia coram, quae quis ex officio scire debet, pro excusa habetur. Ibid.
2. Gravissima obligatio Pastorum probatur ex Scriptura et Jure.
3. Item ex SS. Patribus ac Theologis.
4. Verus sensus Regulae quis?
5. Prudens et utilis modus regendi et corrigendi subditos.
6. Ignorantia vero invincibilis excusat Pastorem.
7. Sicut et si sua facit, et tamen ovis perit.

Quaeritur I. Quomodo haec Regula intelligenda? Et quis verus illius sensus sit? Resp. I. Nominis Pastoris in Regule venire Episcopos, aliosque Praelatos et Superiores Ecclesiasticos, nec non Parochos, et omnes eorum animarum habentes: nomine Lupi autem demonem et perversos praesertim scandalum praebentes homines: nomine Ovium vero animas praefatis Pastoribus tanquam oves concreditas intelligi, extra controversiam est. Quorum Superiorem et Pastorem gravissima obligatio, ut subditis et ovis debite invigilent, errores corrigant, avertire nitantur, ne luparum nequitia pereant, in tantum laxior per hanc Regulam, et Pastor inexcusabilis sit, et rationem reddere teneatur, etiam si ipso ignorante, et nesciente ovis aliqua pereat, cum ignorantia illius, qui ex officio scientiam habere debet, et facile potest, pro excusa et culpabili reputetur, c. fin. de constit. in 6. Et ea, quae quis ex officio indagare tenetur, scire, et scire debere facileque posse, pro excusa habentur. can. fin. dist. 37. c. fin. §. Si quis de clandest. despons. juncti I. Iulianus. 19. ff. de S. C. Macedon. Confirmatur: arg. a pari. I. qui mercedem. 40. ff. locati. ubi habetur, eum, eorum eundem res commissas est, periculum praestare et probare debere, dolo vel culpa sua rem non perisse, quia ex officio suo custodiam edibere tenetur. c. Ea quae de officio Archidiaconi. cum concord. a Glossa hic §. Pastores per plures testes alia.

Quod si iuxta dicta vi hujus Regulae inexcusabilis sint pastores, quibus nescientibus et ignorantibus oves pereant, facile colligere licet, quam gravis et inexcusabilis sit culpa illorum, quibus scientibus et advertentibus ea negligentia, curia, commiseratio, lenitas, timiditas, et tripecta humanitas, vel malo exemplo illorum animas pereant. Proferre la sacris paginis veterem vae res annuntiat: Genes. 34. Vae Pastoribus Israel, qui pascebunt oves populi, gregem autem non pascebant: quod infernum fuit, non consolabantur, et quod argutum non sanabant: quod confractum, non alligabant, et quod abjectum, non redimebant. et quod perierat, non quaerebant: ideo oves factae sunt in devotionem et erraverant. Et c. Inexcusabilis. 13.

de offic. Jud. Ordin. dicitur, fore ut sanguis eobditiorem requiratur de mensuris Praeceptorum Ecclesiasticorum, qui subditis suis debite invigilare, eorumque excessus et errores corrigere neglexerint. Ubi etiam Pontifex ad faciendum Superiorem manus omni appellationem in correctione morum prohibet, ibi: ut autem correctionis et reformationis officium libere exercere valeant, decernimus, ut executionem illorum nulla consuetudo, vel appellatio valeat impedire.

2. Horrenda sunt, quae de gravissima et periculosissima obligatione Superiorem Ecclesiasticorum et Pastorem animarum scribit SS. Pater, et Theologi, inter quos Avila, doctus in virtute suo tempore celeberrimus Theologus dicere non dubitavit: Tanta est obligatio Pastorem animarum, ut si tertiam tantum partem recipi adimplerent, ab omnibus Sancti reputarentur, et tamen si haec contenti sunt, damnationem non evadunt. Et S. Christ. Homil. 34. ad Hebr. apud Karlos. p. 1. de Offic. et potest. Episc. Tit. I. cap. 6. n. 23. dicere non est verum: Miror, si potest salvari aliquis Rectorum. Et in Acta Apost. apud Sireis in hanc Regulam u. 1. de Episcopis tanquam summa Praelatis et animarum Pastoribus in specie scribere ovis est: Non multos Episcopos salvari, eo quod difficillimum sit, ut animarum sibi commissarum bonum et sufficientem rationem reddere. Ut proin mirum sit, et merito cum aliis SS. Patribus S. Chrysostomus iniretur, tamen aliquam ambigam periculum manus Superiorem, imo, et sit leg. cit. S. Chrysost. aliquos etiam concurrere, et praecipitare semetipsum in tantam molem et difficultatem Arguimus. Curiam ex dictis facile eruiat verus sensus Regulae: Nam

Resp. II. Verus sensus Regulae est: Gravissima, et tanta est Pastorem animarum obligatio invigilandi subditis sibi concreditis, errores eorum corrigendi, avertendi, illisque debite regendi, a via recta aberrantes reducendi, ut etiam in casu, quo ipsi innoxii et ignorantibus aliqua ex concreditis animabus mala vivendo pereant, coram Deo inexcusabiles sint, ob iura et rationes n. 1. allegatas.

Porro quaerit, eum quo modo subditi a Superioribus prudentem ac utilem regi et corrigi possint ac debeant? an etiam, et quando rigor adhibendus sit, parum iam supra in Reg. II. diximus, parum, imo plene et optime praescribitur in Concilio Trident. Sess. 13. de Reformatione cap. 1. illis huc relaxa dignis verbis: Illud primum eis admonendum censet, ut in Pastorem non praesentibus esse meminerint, atque ita praesentibus sibi subditis optere, ut non in eis dominentur, sed illis tanquam filius et fratres diligant: elaborantque, ut hortando et monendo ab illicitis deterreant, ne ubi deliquerint, debitis eos poenis coercere cogantur. Quos tamen, si quid per humanam fragilitatem peccare contingerit, illa Apostoli eis ad eis servanda praecipio: ut illis arguant, obsecrent, increpent in omni bonitate et patientia cum carpe plus erga corrigendum, quam benevolentiam quam auctoritas, plus exhortatio quam comminatio,

plis charitas quam potestas. Sin autem ob delicti gravitatem virga opus fuerit, tunc cum mansuetudinis rigor, cum misericordia iudicium, cum lenitate acriter edhibenda est ut sine asperitate disciplina populi salutaris ac necessaria conservetur, et qui corruerint fuerint, emendantur; aut si recipere voluerint, cunctis salubri in eos animadversionis exemplo, a vitio deterrantur: cum sit diligenter et piti simul pastora officium, morbis enim levis primum abhibere fomenta; post, ubi morbi gravitas ita postulet, ad acciora et graviora remedia descendere, sin autem ne ea quidem proficiant illis subjuvantis, ceteras saltem oves a contagionis periculo liberare. Cum igitur rei criminum plerumque ad evitandas poenas et Episcoporum subterfugienda iudicia, querelas et gravamina simulat, et appellationsis diffugio iudicii processum impediunt, ne rursus, ad innocentes praesidium tutatum, et iniquitatis defensionem obstant, atque ad huiusmodi eorum collidari et tergiversationi occurrant, ita statuit, et decrevit: In casibus iustitiae et correctionis, sive hobilis et inobedientiae, nec non criminibus, ab Episcopo seu illius in spiritualibus Vicario Generali, ante definitam sententiam ad interlocutoria, vel citius quocunque gravamine, non appellatur etc. nec Episcopus seu Vicarius appellations huiusmodi, tanquam frivolae, deferre tenetur; sed ea, ac quaecunque inhibent ad appellations iudicia emanata, nec non omni style et consuetudine, etiam immemorabili,

contraria non obstante, ad altera valeat procedere: nisi gravamen huiusmodi per definitam sententiam reparari, vel ab ipse definitiva appellari non possit: quibus casibus Sacrorum et antiquorum Canonum statuta illibata persistant. Quamvis enim hic corrigendi modus specialiter praescriptus sit Episcopis, tamen etiam aliis Praelatis, et Superioribus Ecclesiasticis, aequalis servandis, communiter merito adaptatur.

Quaeritur II. An? et quae fallentes patitur haec Regula? Resp. Abstrahendo ab aliis, etiam sequentes: Et quidem 1. in casu quo superius invincibiliter igitur, subdium in oculis male vivere et perire: quia sicut iusta communem Theologorum vera intrinsecus ignorantia facit in amobus tollit voluntariam, et a culpe excusat, sic etiam in hoc.

Fallit 2. in casu, quo Superior monendo, corrigendo, puniendo, quae possit et debent, fecit, et tamen subdium in mala via perseveravit et perit, quia in tali casu contra subdium incorrigibile merito pro sua excusatione militat verbi Oras cap. 13. §. 9. Perditi sunt Israel: tantummodo in me auxilium, et Jerem. 31. v. 9. curavimus Babylonem, et non est sanata. Dummodo talem, et commoventi sceleratos est, itaque even sceleratum, ac illos iusticiis, competentibus iudiciis a communione amoveat, nisi ex officio teneatur.

REGULA XI.

Indignum est, et ab Ecclesiae Romanae consuetudine alienum, ut pro spiritualibus facere quis Homagium compellatur.

SUMMARICUM.

- 1 Homagium aliud proprie seu stricte tale,
- 2 Aliud improprie tale.
- 3 Regula loquitur de Homagio proprie tali.
- 4 Fieri Regulae sensus quis? Ibid?
- 4 Homagium improprie licet praestare et exigere pro spiritualibus.
- 5 Etiam temporalia, quae alia de Jure debentur, exigere et praestare licet pro spiritualibus.
- 6 Clerici propter Feuda malarum, quae habent, Homagium proprie tale praestare possunt et debent.

Quaeritur I. Quomodo haec Regula intelligenda? et quae proprius illius sensus sit? Ante responsionem notandum, Homagium varie, praecipue vero bifariam sumi, proprie videlicet seu stricte, et improprie. Homagium proprie seu stricte tale est iuramentum, quo quis alicui tanquam territorii Domino spondet et iurat subjectionem et obedientiam quod certas operas et bona temporalia, sive Vasallus, et quasi homin illius, cui iurat. Homagium enim quasi hominis legitur dicit: quia ligat, seu obligat hominem illi, cui homagium seu iuramentum praestatur: Gloss. in Clement. 2. de Re iudicat. et ibi Abbas n. 6. Virrinas de Reg. J. in fine. et alii communiter.

Homagium improprie tale est iuramentum fidelitatis, obedientiae et reverentiae, quod Clerici post adeptam aliquam spirituales dignitatem vel beneficium praestare tenentur Episcopis, quibus tanquam propriis Praelatis, Superioribus et Dominis suis, Patribusque spiritualibus fidelitatem,

obedientiam et reverentiam specialiter debent, c. Nullus. 5. de Juror. et c. gravam 15. de Excess. Praelat. ubi Papa graviter punit Archidiaconum, quod post praestitum Episcopo Homagium, illum pro Domino suo apocore recusat. Hoc notato,

Resp. Regula XI. intelligenda est de Homagio proprie et stricte tali, quo alicui iuratur et spondetur obedientia et subiectio quod praestanda temporalis, ut ut proprius illius sensus sit: Nullus potest pro beneficio, seu pro illius collatione aut nominatione, vel praesentatione ad illud, nec pro alia quocunque re spirituali compelli ad praestandum Homagium proprie tale, nec illud ultra exigere. Ratio est: quia hoc ipso, quod per Homagium proprie tale spondetur temporalis, nec collatur, nec Patronatus sive Ecclesiasticus sive secularis pro beneficio, nec quis alius pro alio re spirituali tale Homagium exigere, nec quis ultra illud praestare potest sine laesione Simoniae, quae semper committitur, quoties datur, vel promittitur temporale pro spirituali; prout amplius dictum lib. F. Tit. III. de Simoniac. et textu clari c. Ex diligenti 17. de Simoniac. Ubi de Homagio proprio specialis dispositio habetur, et in Summario breviter adducitur illis verbis: Pro habendis spiritualibus Homagium facere, Simoniacum est: cum, ut tenet sit: hoc praestare divites et homines legibus contrariae assentant.

Aliter res se habet in Homagio improprie tali n. 2. declarato, quia vi huius nullus obligatur ad munus et obsequium temporale, ad quod alius de iure vel consuetudine non tenetur, sed ad fidelitatem, obedientiam in spiritualibus non tam per-

noce, quem dignitati exhibendam, quod aliquo Simonis erat, et non tantum licitum, sed et obligatorium est, arg. cit. c. gravem. 15. de Jurisjur. juxta Concil. Trident. Sess. 24. de Reform. c. 18. et c. Ego N. Episcopus. 4. de Jurisjur. ubi formata hujusmodi Homagii et professionis praeceperunt.

6 Nec valet obijcere contra eamdem Regulam, quod cit. c. Episcopus. 4. de Jurisjur. in forme Homagii et professionis Episcopis ibidem praescripserit, inter alios Episcopos etiam ita juret, et se obliget: *Legatum Apostolicum Sedis, quem certum esse cognovero, in cunctis et rediendo honorifice tractabo, et in suis necessitatibus adjuvabo*; quae temporalis esse nemo debuit. Resp. cum, Episcopos ad praefata Legatis Apostolicis praestando alias jam de jure obligatos esse, consequenter novini ea, quae de jure debent, et juri laesum, promittere: quae autem sic laesum, in Jeremiano exprimit, et a

recipiente spiritualis sine laesum Simonis promitti possunt c. Significasti. 4. de Elect. et ibi Gloss. 4. conditione. Verb. ibid. n. 2.

Quaeritur II. An? et quos sollemnes habet Regula XI. Resp. Docere quidem aliquos, hanc Regulam in Feudis sellere, utpote propter quae etiam Clerici Homagium propter tale Domine directo praestare possunt et debent arg. c. Coeteram. 3. de Judic. et a. Ex transmissa. 6. de foro compet. Verum quis feudatarii Clerici Homagium non praestant pro re spiritali, sed pro temporali, pro bonis videlicet temporalibus. Clerico sive regulari, sive seculari, seu eorum Ecclesiae aut Monasterio in feudum concessis, indeque agnot, ed quae alias de jure teneantur, contra Regulam nostram minime agunt, consequenter in caso feudi Regulam sellere dicendum non est de eiusmodi Feudis amplius dicimus lib. III. Tit. XX. §. n. num. 51.

CAPUT II.

DE REGULIS JURIS IN SEXTO

REGULA I.

Beneficium Ecclesiasticum non potest licite sine institutione Canonica obtineri.

SUMMARY.

- 1 Quid? et quotplex sit Beneficium?
- 2 Institutio beneficij alia proprio talis et strictae accepta;
- 3 Alia late scripta.
- 4 Late scripta alia collativa, seu verbaliter alia corporalis seu realis, quae etiam Investitura dicitur: alia auctoritabilis.
- 5 Institutio Canonica quid?
- 6 Quis sit verus sensus Regulae?
- 7 Declaratur exemplis ex Jure desumptis.
- 8 Beneficium obtineri nequit per liberam in aliam cessionem, vel mutationem eam illo privato auctoritate.
- 9 Solvitur obiectio.
- 10 Regula potest in ease, quo Papa dispensat. Papa possit in toto Jure dispensare. Ibid.
- 11 Falsit secundo recedendum aliqui in eam praescriptionis.
- 12 Probant id ex Jure, et num. seq.
- 13 At ex Regula Cancellariae Apostolicae de Triennali.
- 14 Secundum alios nequit beneficium praescriptione obtineri.
- 15 Probant id ex ratione et Jure: et duobus seqq.
- 16 Solvunt argumenta contraria. et seq.
- 17 Respondent ad Regulam Cancellariae de Triennali, eam in foro interno non procedere.
- 18 Oportet concordare Juri Juribus. Ibid.
- 19 Utrique sententia habet sua fundamenta.
- 20 Formalia Regulae Cancellariae offenduntur.
- 21 Ferius est, Regulam in utroque foro procedere;
- 22 Si debitas adhiis conditiones.
- 23 Papa per Regulam derogavit Juri communi.

- 25 De Jure id possumus, quod licite possumus.
- 26 Ulterior ratio pro utroque foro.
- 27 Respondetur ad argumenta contraria.
- 28 Praeter alias conditiones requiritur bona fides.
- 29 De aliis requisitis remissive.

Quaeritur I. Quomodo haec Regula intelligenda? et quis gravissimos illius secum sit? Ante responsionem notem supponimus prius ex lib. III. Tit. V. de Praebend. et Dignit. quid, et quotplex sit beneficium: siquidem juxta dicta ibidem n. 6. Beneficium Ecclesiasticum proprie dictum est Jure perpetuum percipiendi fructus ex bonis Ecclesiasticis propter aliquod officium spirituale, auctoritate ecclesiastica constitutum: quae definitio num. 7. et seqq. ibidem plene declaratur. Beneficium autem definitum multiplex est, veluti Episcopatus, Abbatas, Praepositura, Decanatus, Personatus, Canoniciatus, Parochia, Vicaria perpetua, varie alia beneficia simplicia etc. de quibus cit. lib. III. Tit. V. §. 2. et 3.

Notum supponimus ulterius ex Tit. VII. de Institutione. §. 1. quid, et quotplex sit Institutio: Haec etiam juxta dicta ibidem n. 2. late et proprie tunc strictae sumi potest. Proprie sumptus est concessio beneficii per Superiorem Ecclesiasticum facta alii ad praevium praesentationem Patroni: prout cit. loc. n. 2. et 4. amplius dicimus.

Institutio late sumpta comprehendit etiam se omnem modum, quo legitime et canonice confertur et requiritur beneficium Ecclesiasticum sive per electionem rite celebratam et confirmatam: sive per postulationem admissam: sive per praesentationem a Patrono factam eam Institutione subacta: sive per liberam collationem sive per per-

mutatorem interveniente legitima auctoritate. Et de hoc in terminis in hanc sententia sumptis intelligenda sunt Regula nostra ut loc. cit. §. 1. n. 1. iam diximus et probavimus.

- 4 Ubi etiam n. 3. et seq. alterius distinctione, probavimus, et explicavimus qualiter Institutio adhuc sit triplex: collectiva, nempe corporalis seu realis, et auctoritabilis. Collectiva est (quam alii etiam verbum appellant) per quam non etiam potest diciis modis esse conferitur beneficium. Corporalis, seu realis est ipsa indurata in possessionem beneficii, quia mediante illa post iam factam Institutionem collativam seu verbalis datur vera realis possessio beneficii prius legitime collati, quae etiam Investitura seu Installatio vocatur. Auctoritabilis est, quia conferret eorum animarum in beneficio curato.

- 5 Porro Institutio debet esse vere canonica: id est, juxta praescriptam SS. Canonum facta, sicut enim legitimum dicitur, quod legitime conferre est, sic Canonice vocatur, quod juxta SS. Canones fit. Requiritur autem SS. Canonum ad Institutionem Canoniam tria, videlicet ut fiat sine vitio conferentis, recipientis, et formae: seu ut in conferendo beneficium adit legitima potestas, sine ius conferendi illud: et in recipiente habitus, seu ne sit inhabilis ad recipiendum beneficium: et ut debite a Jure, vel consuetudine aut peculiari bonorum statum praescripta servetur forma, prout amplius diximus loc. cit. num. 10 et seqq. Quoniam autem ad quatuor Institutionem canonice requiruntur forma, quae gaudet potestate eligendi, postulandi, Beneficium conferendi et in quibus habiles vel inhabiles sint ad illud recipiendum plene diximus lib. 1. Tit. P. de Postulat. in n. Tit. VI. de Electione. Tit. XIX. de notata et quotiact praefecti ad eum. Item lib. II. Tit. P. de Praebend. et dignit. His praescriptis,

- 6 Resp. ad questionem n. 1. positam: Regula I. intelligenda est de quavis beneficium proprio tali, et Institutione iure quodam sumptis, semper tamen vere canonica. Ita ut veras ne gravissimas illius sententia sit: Nullam beneficium proprie dictum licet obtineri potest sine Institutione vere canonica, et juxta Canones facta, tali sumptis, in quo n. c. ex parte conferentis, nec ex parte recipientis beneficium, nec ex parte formae reprobatur vitium seu defectus. Ratio est: quia Institutio canonica quasi omnium reposita, unde legitimum potest accusari ad beneficium ecclesiasticum: per quod notum si quis non iure, et cui veras aspiat, id est potestate beneficium ecclesiasticum conferendi praedictum, et Ecclesiae Praeclatus, servata forma et Regula Canonica, non aperi, ille alijus extendit, et tamquam far ad hunc reposita Iona. in oti eum illis in hanc Regulam bene dixerit Virianos. Aliam, tamque solidam ex Jure asserti rationem Stron hanc Reg. num. 3. quia alius si beneficium, et fructus ex bonis Ecclesiasticis sine Canonica Institutione et iure requisiti obtineri possant, plurimum in Ecclesia perturbaciones, imo ruina sanctae Religionis oriretur. Can. quantum invest. 13. can. 15. q. 7.

- 7 Declaratur sententia Regulae exemplis ex Jure de sumptis, sic enim 1. quia ex parte conferentis defectus est, excommunicato vel suspecto beneficium obtineri nequit, eam potestate conferendi illud, licet alius sibi compente, tamdiu careat, quamdiu excommunicatus existit. arg. e. Consequens. ibi. de offic. Judic. ord. et c. Novit. §. de his, quae sunt. et a Praeclat. 2. quia ex parte recipientis defectus est, beneficium obtinere non possunt illegitime nati, infames, haeretici, infideles, uxores, bigami, debita acule carceres, etc. quia

hi omnes de jure inhabiles sunt ad recipiendum beneficium, ut iam diximus lib. 1. Tit. XIX. de auctoritate et qualitate praefectorum. Ubi n. 3. universalis auctoritas rationem ex Epist. S. Clementis ad S. Jacobus Fratrem Domini scripta, et relata can. Toler. §. dist. 25. Illis verbis: Melius est enim paucos habere Ministros, qui possint dignae opus Dei et ceteris, quam multos inutiliter. 3. quia ex parte formae est defectus, si praescriptus modus a Jure e. quia propter. §. de Elect. non servatur, in valida est electio, prout iam diximus lib. 1. Tit. VI. de Elect. §. 3. a n. 108. Sic necesse est illa in Jure reperimus exempla, ex quibus patet, quod si ob defectum conferentis, recipientis vel formae, Institutio Canonica fieri nequeat, beneficium obtineri non possit.

Ex quibus inferunt Doctores, beneficium etiam licet obtineri non posse libera in alium electione, vel permutatione cum alio proprio Beneficiorum auctoritate e. admodum. §. de Renunt. c. quantum §. de Raram. parat. Neque transactio propria dicitur sine auctoritate, vel illa pastore, quae a iure tamquam alimoniae reprobandur, consequenter canonica Institutione creant, et constituitur. §. et c. super eo. de Transact. et c. fin. de Pactis.

Nec valet contra haecum dicta obijcere e. quoniam de Magistria. ubi decretum, ut Magistri, qui clerici et pauperes Scholares gratis docent, compertis aliquod beneficium praebentur: ergo etiam alio modo, quam Institutione Canonica beneficium obtineri potest. Resp. enim, beneficium hic large sumi, non pro Jure perpetuo percipiendi fructus ex bonis Ecclesiasticis, sed pro ipsa nudis fructibus, qui tamdiu dari decessantur, quamdiu Magister docet: vel si Magister est Clericus, et ei beneficium proprium conferatur, non decessantur, et si alia Institutione Canonica conferantur.

Quaeritur II. An non debeat sollicitudo contra Regulam hanc I. ita ut possint beneficiis sine Institutione Canonica obtineri? Resp. Eam fallere in eas, qui Papa dispensant circa requisita ad Canoniam Institutionem: quia juxta nomen III. Papa in quavis Jure Ecclesiastico dispensare valet. e. Propositus §. de Consecr. Praebend. ubi: Pontifex ubi: qui secundum plenitudinem potestatis de jure possumus supra ius dispensare, iuncto e. de Praebend. in §. ubi: licet Ecclesiasticum, Personatum, dignitatem, aliorumque beneficiorum ecclesiasticorum plenaria dispositio ad Romanum nunciat Pontificem pertinere, ita, ut non solum ipsi, eam vocant, potest de jure conferre, verum etiam ius in ipsis tribuere videntur. et Clem. 1. §. fin. ut late pendente ubi: Ecclesiasticum, Personatum, Dignitatem, aliorumque beneficiorum ecclesiasticorum plenam et libera dispositio ex sola potestate plenitudine nascitur pertinere ad Romanum Pontificem.

Secundo. Fallere eum volent plures in eas praescriptis, ita ut vi hujus sine canonica Institutione obtineri, et retineri valeat beneficium bona fide cum titulo saltem colore potestatem. Ita docent Navar. Consil. 30. de Praeb. Garciae de Benefic. p. 8. cap. 1. n. 15. Gomez de Triennali potest. quant. §. 1. Lex. lib. II. de Inst. et Jure. dubit. 10. n. 35. Pirhing Lib. II. Tit. XXXI. de Praescript. n. 115. Saepe. Laym. et alii.

Moveretur 1. ex c. Caro 1. de Jure Patronatus. ubi aperte videtur admitti praescriptum in beneficium, ubi: Ex donatione Laicorum nullas vestras aliquas ubi Ecclesiae vindicare praesunt vel retinere taliter acquiritur, nisi legitima praescriptione fuerit manita. Ergo, inferunt, ubi legitime praescri-

- pois idem, se beneficium obtineri et retineri potest. *Ex ead. Possessionis. can. 15. q. 1. et concord. vi quorum potestatis intuitu meritorum Religiosis aut necessitatibus fructus seu proventus Ecclesiastici sive Joviniane Canonice praescribi; ergo etiam beneficium, quod est juxta dictos fructus percipiendi.*
13. 3. Et quidem principaliter ex Regula Cancellariae Apostolicae de Trionelli (quam quidem composuit 13. diebus, ar. de facto 161. est, uti etiam et lib. III Tit. F. de Praeb. et Dign. §. 15. ad finem, ubi omnes Regulae Cancellariae tempore Clementis XI. vigentes per extensionem adduximus, inter quae 36. de Trionelli reperitur) la bene siquidem Regule expresse disponitur, quod si quis beneficium per trionellum pacifice possiderit, super eodem ita possessor amplius molestari nequeat.
14. Contra Glossa hic v. Beneficium. Covarr. p. 2. in c. Possessor §. 10. n. 10 v. Sexta Consilio Zouera de Praeceptis n. 10. Abbas in c. Pastoralis de causa Possess. n. 17. Palus Tract. 13. disp. 3. p. 33. a. 3. Strein in hanc Reg. n. 3. et seqq. ubi dicitur volens, nec trionellum, nec longiori tempore beneficium sine Canonice institutione praescribi, vel praescriptione obtineri, aut retineri posse. Probat il praecipue ex illa ratione, quod sine possessione non currit praescriptio. L. sine possess. 23. ff. de acquir. posses. et Reg. 3. de R. J. in 6. ibi sine possessione praescriptio non procedit: Beneficium ecclesiasticum vero sine Canonice institutione acquiri possideri; eum si- ce illa non valat obtineri, uti habet testis clarus Regulae contrarie. Accedit, quod possessioni beneficii sine Canonice institutione obtenti resistit per arg. hujus Reg. 1. v. Non possit. ubi solum juxta resistit, parititer possessio non datur. L. qui universis lo. §. 1. v. Nemoque ff. de acquir. posses. Ergo nec praescriptio unde Gloss. cit. sit: In beneficiis rursus ratur canonica institutio, non possessione antiqua: et sic nota eadem, in quo non currit praescriptio.
15. Probat 2. ex c. Ex frequentibus. 3. de instit. ubi per excommunicationis habeatur, qui ex lingua consuetudine (quam Papa praevenerat appellat) beneficii ecclesiastici sine institutione canonice receperat vel retinebant non obstante antiqua possessione: de quibus sic retinebant Glossa v. detinens, sit: quod nullam possint habere executionem, quantocumque tempore ea tenuerit; quia diuturnitas temporis peccatum non minuit, sed auget. arg. e. Non satis. §. de Simonis.
16. Probat 1. Et male sequere: quia si beneficium ecclesiasticum abique canonice institutione vi trionelli possessionis, et inde fuisse praescriptionis obtineri et retineri posset, sequeretur, Quotidianum se Canonicis Visitationis non posse a trionelli posse, nec exigere, et exactionis titulum beneficii, quod est contra iustitiam Doctorum, quorum institutionem aliam non tenet secuti lib. III. Tit. F. de Praeb. c. 149.
17. Arguunt contrarium articulationem n. 13. adducta esse solvitur: Et quidem ad c. Caro de jure Patronatus. respondet Glossa hic v. obtineri. Haec non praescribitur Ecclesiae tanquam beneficium, sed uti proprietas Potest enim Ecclesiae jure proprietatis praescribi per eam Ecclesiam, ut sit illi subjecta vel unita c. v. de Praeceptis. prom lib. III. Tit. XXXI n. 14. iam dictum, non solum ad beneficium.
18. Ad eam Possessionis. ibid. cit. ajunt ibi non esse certitatem aliam de proprio beneficio, sed de solis annis fructibus beneficii, quod ex jure cessat etiam illis tribui posse extra dubium est per cit. eam et plura alia jura. Nec tamen tales fructus percipiunt proprie dicitur beneficiatus, vel canonice, cum fructus beneficii ex jura causa etiam laicos possit habere, non tamen potest esse canonicus, ut bene notat Glossa in c. Cum M. de consuet. v. recuperant.
- Ad Regulam Cancellariae de Trionelli Respondetur, eam praevae ad lites in foro externo vitandas et tollendas esse introductam, huncque solum esse finem illius, ac propterea in tantum duntaxat processum habenti possessionem trionellam, quod in foro externo ab alio molestari amplius non valeat; minime vero juxta ipsam in foro interno, quia in conscientia graviter obligatus maneat, et beneficium sine institutione canonica ab defectum ex parte conferentis recipiens, vel formae interventionem obitum iterum dimittit; cum finis sit ratio legis sit anima legis. can. Consuetudo. §. dist. 1. et Certum sit, quod is committit in legem, qui verba legis complerens contra legem nititur volentarius. juxta Reg. 83. J. in 6. Accedit, quod per hanc recognitionem aviter eborum supra n. 16. positum, ut magis selictor concordantia juris communis cum Regula Cancellariae: eorumque videtur correctio se contradicere, quod pro possibili semper fieri oportet. c. cum expedit. v. de Elect. in 6. ibi: Exprobat concordare jura juri, et eorum correctiones (si sustineri valeant) aviter.
- Petendum ideo, utraque ecclesiam sive in ea curae fundamentis: et quoniam circa haec controversiam in specie eos in Jura Canonica positiva oile adhuc resolvimus, sed lib. II Tit. XXXI. ne. 35. Auctores pro et contra sententias duntaxat adduximus, de eadem optime multum praestita etiam auctorem opinionem iusta c. 21. apertius; ad quem magis firmis et intelligendum opere pretium doctores, prius per extensionem adducere totam Regulam Cancellariae de Trionelli. Haec itaque Argula sum. 36. olim 36. sic sicut.

De Trionelli.

36. Item statuit, et ordinavit idem D. N. quod si quis quaecumque beneficium Ecclesiasticum qualiacumque sint abique sinonico ingresso, ex quovis titulo, Apostolica vel ordinario collatione aut electione, et electio hujusmodi confirmationem, seu praesentationem et institutionem illorum, ad quos beneficium hujusmodi collatum, provisio, electio et praesentatio, seu quovis alio modo pertinet, per trionellum pacifice possiderit (damnum in beneficiis hujusmodi, si dispositioni Apostolicae ex reservatione generali in corpore Juri elaso reservata fuerint, se non intulerit) super eadem beneficiis taliter possideris molestari nequeat, nec non impetrations quantique de beneficiis ipsi sic possideris factas, irritas et inanes censeri debere decrevit, antiquas lites super illis motas penitus extinguent.

Supponit itaque hoc tenore Regulae, et attente vi Juri, quam Regulae Cancellariae habent, dicimus, Eum, qui etiam abique institutione canonice (sive vitum et defectus se tenet ex parte conferentis, sive recipiens, sive formae) beneficium per trionellum pacifice possiderit, non in foro externo damnaat, sed etiam intereo valide et licite illud retinere, eoque fru, et a nemine amplius molestari valet, et quinque nequies conditum concurrent, videlicet.

Primo Si illud abique Sinonico obtinuit

Secundo Si illud et titulo solum enlarso etiam alio vitum Juri habente, v. g. per electionem formae jura minus conformem, vel collectionem, vel

persecutionem et subreptam institutionem minus legitimam obtinuit.

¶ *Utrum.* Si per integrum triennium nullo supra beneficium mota fuerit litis, consequenter amicus periculi foris perueniam.

¶ *Quamvis.* Si in hoc intervallo in eam, quo beneficium Sedi Apostolicae ex reservatione generali in corpore laici est reservatum.

¶ *Quoniam.* Si illud non tantum pacifice, sed etiam bona fide possiderit.

- 14 Ratio praecipua Conclusionis est, quod licet vi Iuris communis beneficium Ecclesiasticum sine canonice institutione licite non obtineri, nec retineri valeat per haec tamen dicta, tamen Papa sicut in aliis, ac etiam in materia beneficiorum sua communis de plenitudine potestatis immutare, corrigere, vel in ea dispensare valet, testis clarus c. 2. de Praeb. in 6. cum concord. a. 10. allegatis, idque per citatam Regulam Cancellariae expresse feratur, et quolibet Papam de novo licite posse, quando de novo Regulas Cancellariae editi, manifestum apparet.

- 15 Conclusio nostra obstat non videtur, quod dicunt auctoritates opinionales auctores, videlicet rationes, formae et intentionem colligendi hanc Regulam parcia fuisse, tollere et vitare lites in foro caetero, consequenter in foro interno eam non procedere. Nam contra est: Tum quia si Papa indefinito aliquid statuit, approbat, retineri potest auctoritate ordinaria pro utroque foro intelligendum veni, nisi aliter exprimat, nisi ea iunctura Iura exemplis, ipsique aliis Regulis Cancellariae Apostolicae patet: nam ordinarie loquendo id de Iure positum, quod licite possidemus, ut bene observat Glossa in hanc Regulam v. *hinc*. *arg. 1. Npota* *Procedo* *1. 2. § de Forb. Signif.* at ibi Alvarus Barb. de *Decisionibus*, Dist. 158 n. 7. consequenter quia Papa vi Regulae Cancellariae dicit, Beneficium triennio pacifice possidemus, *retineri posse* de utroque foro, sique etiam de licite retentione intelligenda est. Tum quia alius dicta Regula feret scandalosa, aspice occasionem contumacitatis peccati praebere, at primum interitus animarum inducere, licet ipso quod expresse dicit, pacificum possessionem triennium beneficium retinere posse, alioquin illum asper in molestare non valere: et tamen eundem retinendo semper continuo graviter peccare implicite asserat, sique illum ad iugiter peccandum inclinat, eo fere modo, quo leges civiles praescriptionem longissimi temporis etiam cum mala fide adjuvantes tanquam peccati occasionem praebent a SS. Canonibus merito reprobatae existunt, conformiter toti *T. 1. Constit. etc. fin. de Praescript.* ibi: *cum sit generaliter omni constitutioni derogandum, quae obsequio mortali peccato non potest observari.* Tum quia supra dicit Regula in favorem triennium possiden-

tium infirma, providendi plus auctoritate, quam foret, sique eam tam etiam, quam perniciosa foret, daret, nisi illum in foro externo a libris immensum redderet, in conscientia illaqueationem, et continuo peccato mortali gravationem, sique in summo periculo aeternae interitus incomparabiliter majorem cum damno quam commode commutationem relinqueret: *quid enim prodest homini, si mandum universum lucratur, animas vero sua detrimentum patitur?*

Et per haec patet etiam responsio ad iura in contrarium allata n. 14. et 15. quia videlicet eisdem derogatum cessat per Regulam Cancellariae. Ad sequentem a. 11. positam respondetur, eam minime sequi: quia non obstante, quod quis beneficium vi praescriptionis triennalis habet, potest ab illa Ordinario petere titulum, et videre, an illum saltem coloratum habeat, atque quem ipsa Regula requirit.

Caeterum quod necessaria sit quatuor conditiones a. 11. posuit, ratio est: quia quoniam primas ipsae aliam Regulam Cancellariae expresse requirit, ut legitur patet. Quoniam autem idem necessaria est, quia sine illa nulla est triennalis de iure praescriptio n. 2. de *R. J.* in 6. ibi: *Praescribitur malae fidei alio tempore non praescribitur.* Hinc licet Regula Cancellariae de bona fide expressam memoriam uno faciat, eam tamen implicita requirit: cum alius iterum assensum praebere peresset, quod omnia praeter malitiam homines sub spe acquirendi triennalem possessionem, et ea sufficiente alimendi stabile beneficium, variis dolis et malis insisteret obtinere beneficium, atque certi et securi, quod quatuorvis iisque et male fide illud sequitur, post triennium tamen valide ac licite illud retinere valent.

Porro quoniam in obtinendo beneficio Simonia committitur, plene declaratum habetur *Lib. 2. Tit. 11. de Simonia.* Quoniam autem habetur titulum saltem coloratum, ex *Lib. 111. Tit. 1. de Praeb. et Dignit.* videre est: ex quo *Lib. 1. Tit. 5. 15.* etiam habet, quando dicitur beneficium reservatum Sedi Apostolicae. Quando vero quis dicitur intrusus: fere expresse est cit. *Lib. 111. Tit. 1. §. 17.* post Regulam Cancellariae. Quando autem quis commisit habere bonam fidem patet ex Regula statim sequenti, dum iunctura Controversiam circa Regulam Cancellariae Apostolicae de Triennali compendiose et substantia- liter ita concludimus: *Quicumque beneficium Ecclesiasticum cum titulo saltem colorato bona fide per integrum triennium pacifice possidet, valide et licite in foro utroque illud retinet, et a nemine amplius molestari potest, dummodo simoniae non obtinuerit, et casu quo beneficium ex reservatione generali in corpore Iuris clausum Sedi Apostolicae reservatum est, in illud intrusus non sit.*

REGULA II.

Possessor malae fidei nullo tempore non praescribitur.

SUMMARY.

1. *Quid sit bona fides?*

2. *Et quid mala?*

3. *Qui possidet rem, quam scit vel iudi-ut esse alienam, cum nulla tempore praescribere potest.*

4. *Et id non ab initio, sed intermedio praescriptionis tempore cognoscit.*

4. *Post completionem praescriptionis tempore rationem esse alienam, non tenetur eam restituere.*

6. *Qui ab initio dubitat, an res sit aliena, non potest eam praescribere.*

7. *Etiam vero si dubium intermedio praescriptionis tempore primum superveniat.*

8. *Nam requiritur non tantum theologicum, sed etiam iudiciale fides bona?*

¶ *Ferus sensus Regularum quis sit?*

1a *Per illum correctum fuit Jura civile admittunt malam fidem in prescriptione.*

2a *Tempus immemorabile non excusat a mala fide.*

3a *In foro externo bona fides praesumitur, donec probetur mala.*

4a *Quibus modis mala fides probari possit.*

5a *Fallentio aliqua circa hanc Regulam.*

¶ **Quaeritur I** Quomodo haec Regula intelligenda? Et quis proprius illius sensus sit? Supposito ex lib. II Tit. XXVI. notitie praescriptionis ante Responsionem, Notandum, quod per bonam fidem prosequendo praescriptionem requisitam nil aliud intelligatur, quam proba rationatio sive credulitas, qua quis prudenter credit vel iudicat, rem, quam possidet, vel prodeat, seu rationabiliter, nam qui ex causa vel affectu ignorantia id iudicat, bonam fidem habere censenda non est, quia male, seu intus quod ignorat rem non esse suam, sed alienam, iuxta illud Paul. 68. *Adulter intelligere, ut bene ag-ret.*

¶ Mala fides recurre ad praescriptum in ordine ad praescriptionem est certa scientia seu cognitio, qua quis scit, vel prudens estimat non credulitas, qua prudenter seu rationabiliter credit vel iudicat, rem, quam possidet, et praescribere vult, non esse suam, sed alienam. *arg. c. fin. de praescript.* Hoc autem,

¶ **Resp. I.** Regula II. id dicere vult, quod possessor malae fidei, licet est, ille, qui possidet rem aliquam, quam scit, vel prudenter credit aut existimat, rem suam, cum nullo, etiam longissimo et immemorabili tempore praescribere possit. Ratio datur *cap. fin. de Praescript.* ibi: *quoniam omne, quod non est in fide, peritiam est. Synodali iudicio definitur, ut nullo valeat obsequi bona fide praescriptio tam canonica quam civilis.*

¶ Praecedit Regula etiam esse, qua quis possessionem bonae fidei incipit quidem, prudenter credens vel iudicans rem esse suam, postea vero tempore intermedio ad praescribendum per Jura requisita rescit, vel prudenter credit aut iudicat rem esse alienam: textus clarus est *cap. fin. de Praescript.* ibi: *Oportet, et qui praescribit in nulla temporis parte rei habeat conscientiam alienam.*

¶ **Sensus foret**, si post jam completum bonae fide tempus requisitionis supervenit omnia, rem fuisse alienam: qua quovis fuerit aliena, tamen vi praescriptionis legitimae postea facta est propria possessoria, ita ut cum ante ad alienam mala fide, sed et suam bonae fide possidet, consequenter eam restituere non amplius teneatur, sed ut suum in utroque foro valide et licite retinere queat: prout cum Glossa communiter recepta in *u. fin. de Praescript.* et *c. Vigilanti. 5. eod. q. nov. r. amplius diximus et probavimus lib. II. Tit. XXVI. de Praescript.* a. u. 21.

¶ **Pariter procedit Regula in caso**, quo quis statim ab initio, dum rem possidere incipit, dubitat an res sua, vel aliena sit: quia talis bona fide ad praescriptionem semper necessaria caret *c. fin. de Praescript.*

¶ **Non tamen procedit in casu**, quo post possessionem bonae fide jam coepta dubium supervenit: quia licet in hoc casu indagare tenetur de veritate, nihilominus donec de ea verisimilitudine et prudenter constet, possessionem et praescriptionem continuare possit, *quia in pari delicto vel causa potest et conditio possidentis*, juxta Reg. 15. de *R. J.* in 6. vi cuius Regulae res inveniendi quasi suam, consequenter bona fide possidere potest, donec intra tempus praes-

criptum appareat alienum, ut amplius declaravimus lib. II. Tit. XXVI. de Praescript. a. 65.

¶ **Nam autem ad Praescriptionem non statim bona fides** Theologice, sed iuxta Juridice requiritur, neque non tantum ignorantia fieri, sed et Jura excuset a mala fide, sufficienter explicationem habetur lib. II. Tit. XXVI. a. n. 67. ubi vide, ne superflua sit repetitio. Ceterum ex hac tenore dicitur,

¶ **Resp. II.** Verus et generalis sensus Regularum secundae, et quidem in ordine ad malam fidem sequens est: *Possessor malae fidei, nullo theologico, id est, ille, qui possidet rem aliquam, quam ab initio, vel intermedio tempore ad praescriptionem per Jura requisita scit, vel prudenter credit aut iudicat, vel ab initio possessionis dubitat, esse alienam, eam nullo etiam immemorabili tempore praescribere potest.* Vel loquendo de bona fide requibus, sequens: *Nemo non alienam praescribere potest, nisi toto tempore ad praescriptionem de Jura requisita, prudenter et rationabiliter credit vel existimat, eam esse suam, aut saltem ab initio possessionis non dubitet, eam esse alienam, per Rationes et Jura supra allegata.*

¶ **Solum specialiter Notandum**, quod per Regulam nostram, et concordantia Jura allegata, correctae sunt Leges Civiles I. *un. C. de Usucap. transform.* et §. *diutina. 12. Inst. rod. vi quorum ad praescriptionem rem mobilium triennium, et ad immobilium longum tempus sufficere, dummodo ab initio adfuerit bona fide.* Et I. *si quis 8. §. 1. C. de Praescript.* 30. et 40. *onno. vi cuius ad praescriptionem longissimi temporis bona fides nec quidem ab initio requiritur.* Correctae sunt, inquam, hae leges civiles, et pro correctis, ac non amplius attendenda sunt a Legislati, quam Canonici habentur. *arg. c. fin. de Praescript.* ibi: *tam Canonice, quam Civiles.* Et merito, quia auctoritati praeterea, et aliebat ad illud, cum homines sub spe vel desiderio acquirendi praescriptionem, rem, quam aiebant alienam, dimittunt solliciti, neque continuo in gravi peccato peccarentur. Cujusmodi Lex tanquam aequidula, et animabus damna a Jure Canonico corrigi omnino potest et debet textus clarus est *c. fin. de Praescript.* ibi: *Cum generaliter omni Constitutione sit derogandum, quae obsequi peccato mortali non potest observari. praescribi cum in matris concuncta salutem animarum, Jura Canonici dispositio in utroque, tam Clerici videlicet, quam Canonico foro sit observanda juxta ea, quae dicta sunt in Proemio Lib. I. Decret. §. 12. n. 217. et seqq.*

¶ **Nec juvat mala fide praescribere longissimum vel immemorabile tempus**: quoniam enim hujusmodi tempus ordinarius praebet praescriptionem Juris, at de Jure de bona fide, aut cum Glossa et aliis bene observat et docet Barbo. ad hanc Regulam n. 6. tamen in caso, quo prudenter constat, malam fidem vel ab initio possessionis adfuisse, vel intermedium ad praescriptionem requisitum tempore intervenire, prout nil prodest. *c. Vigilanti. 5. de Praescript.* ibi: *Quoniam nulla antiqua diem possessoria juvat aliquem malae fidei possessionem.* Et merito, quia ex graves peccaminosa, et animabus periculosa est malae fidei possessio, quo longiori tempore fuerit protrahita. *arg. c. fin. de consec. et prolu. male fidei petitis in praescriptione longissimi, quam ordinarii temporis per 55. Canones fuerit remota, ut bene observat Dykes in hanc Reg. a. 6. et Barb. in cit. c. fin. u. 6.*

¶ **Ceterum bene Notandum**, quod bona fides possidentis rem alienam, in foro externo semper praescribit, nisi probetur contrarium, ut bene edocuit Glossa communiter recepta in *u. Si diligenti. 17. de*

Prescript. 4. bona Fides L. Verius 2 ff. de Probat. junctae Reg. 47. J. in b. Presumitur ignorantia (scilicet scilicet de iusta possessione rei alienae, non iuris) ubi scientia non probatur. ac c. fin. de prescript. v. l. enos quibus praesumitur bona, donec probetur malus.

- 13 Quomodo autem, seu quibus modis et mediis probari possit mala fides possidentis rem alienam, ex professis traditum habetur *Lib. II. Tit. XXXI. a n. 84.* Solum notandum, quod cum iusta dicta n. 11. in praescriptione immemoriali, vel lae agnitioni praesumptio iuris et de iure de bona fide rei pro possidentis, mala fides illius non nisi illis modis probari possit, quibus aliquid probatur contra praesumptionem iuris, et de iure iusta Gloss. communiter receptam in c. *It qui idem 30. de Spensal.* et hinc in hanc *Reg. loc. cit.* observat Barb.

Quaeritur II. Utrum detur Exceptio aae fallentia circa hanc Regulam, Resp. Iusta aliquos iurisperiti aliquam eop. *Placent. 1. de Praescript.* ubi Episcopus locum a se ad fidem eorum triennio praescriptis contra alium Episcopum; qui monitus lacum eaverit oeglesit, licet Episcopus praescribens ab initio, et intermedio tempore optime sciverit, locum non suum, sed alterius esse Diocesis, consequenter in mala fide constitutos fuisse videtur, quoniam alii hanc Episcopum a mala fide, etiam ab initio possessionis immemoriali dicant, et ideo in hoc casu fallentiam aae arguit, eo quod specialiter constitutum sit a Jure favore fidei, ut in huiusmodi casibus talis Praescriptio fieri queat, indeque etiam illi praescribens auctoritate caudis excusetur, nil bene adversum *Gloss. in eam. placent. 1. cap. 16. q. 1.*

REGULA III.

Sine possessione praescriptio non procedit.

SUMMARY.

- 1 Unde haec Regula?
- 2 Possessio quis?
- 3 Alia est naturalis seu corporalis tantum:
- 4 Alia Civilis seu Juris tantum:
- 5 Alia naturalis et civilis simul:
- 6 Alia civilissima.
- 7 In rebus incorporeis non datur vera, sed quasi possessio, quae idem operatur, ac illa.
- 8 Ad inchoandum praescriptionem rerum corporaliū requiritur possessio naturalis et civilis simul: ad continuandum sufficit sola civilis.
- 9 Non item auctoritas.
- 10 Ad praescriptionem rerum incorporealiū requiritur et sufficit quasi possessio.
- 11 Verus sensus Regulae quis sit?
- 12 Declaratur Jure exemplis, et seqq.
- 13 Plura de Possessione remissive.

Hae Regulae concordant cum *L. sine possessione. 25. ff. de Usurpat. et Usucap.* et iusta Barb. hinc n. 1. ex eadem assumpta est, ibi: Sine possessione usucapio contingere non potest.

- Quaeritur I. Quomodo haec Regula intelligenda? Et quis gentilis illius sensus sit? Aut responsioem pro faciliiori intelligentia hujus Regulae breviter recapitulare servit, quae *lib. II. Tit. XII de Causa posses. et propriet. §. 1.* iam dicta sunt, quid et quodlibet sit possessio. Hae siquidem jura ibidem dicta, est rei corporalis detentio concurrens corporis, animi et Juri admixtulo: dum nempe quis rem naturaliter suo iure detinet, sed eam detinendi etiam jure et animo habet. Quae definitio tamem Possessionis corporalis et civilis simul sumptis denotari compellit.

- 3 Sciendum namque, Possessionem aliam esse naturalem seu corporalem tantum (quam alii etiam possessionem facit appellant) aliam civilem, seu Juris tantum: aliam naturalem seu corporalem, ac civilem seu Juris simul. Possessio naturalis est ipsae actus possidendi, seu actualis detentio rei, quae rei animo simul ac corpore rem detinet, atque rei ipsi praesens existit, vel saltem res in ejus conspectu est.

Possessio Civilis, seu Juris tantum, est quae habetur juris admixtulo, et de Jure solo animo continuatur: prout fit, quando possessor nec est ipse, nec res in conspectu illius, uti contingit, si possessor a rebus suis sine animo eas deserendi ad tempus corpore discedit: in huiusmodi enim casu, cum rem suam corporaliter non possidet, eam tamen civiliter, ac de jure possidet, cum animo ac ius possessionem continuandi habet. *l. licet. 4. C. de acquir. Posses.*

Possessio naturalis seu corporalis, ac Civilis seu Juris simul, est, quando utraque simul concurrat, ita ut quis rem aliquam non tantum corporaliter actu possideat, sed eam possidendi etiam ius et animo habeat: quae possessio semper iusta est: eam comitatur possessio naturalis tantum etiam legatus inventori sumptuere possit. Hinc iusta *Gloss. hinc: Possessio naturalis tantum, plurimum facti, ac parum vel nil jure dicitur habere: Possessio civilis tantum plurimum jure, ac parum facti habet. Possessio vero naturalis et Juris simul plurimum facti ac Juris habet.*

Praeter praefatas aliter a Doctoribus adhibe alia Possessio, quae Civilissima dicitur, et quae illa, quae acquiritur et mera dispositione Legis consuetudinis aut statuti abque alio actu corporis nasci. *Arg. l. Raptorum. 54. C. de Episcop. et Clericis.*

Porro quoniam definitio possessionis, et dicta haec nos de eo potissimum intelligenda sunt de possessione rerum corporaliū, cum incorporeis propria suo possiduerunt. o. Cum Ecclesia. 3. de sacros. possessione incorporeali et spiritualium datur quasi possessio. *l. aut Praetor. 13. ff. de quibus consis. major. et l. si quis. 10. pro ff. de servit. vind. quae quasi possessio idem in rebus incorporeis et spiritualibus operatur, quod possessio vera in rebus corporaliū: sicut etiam pro tunc de incorporeis possessione extant interdicta. *L. 1. §. 3. ff. de possid. et prole alicui in corporebus suo vero, sic in incorporeis sunt quasi possessiones praescriptio non procedat. Quibus praecedit.**

Resp. I. Ad quaest. n. 2. positam: Regula III. intelligenda est de possessione tam naturali quam civili, ac etiam quasi possessione taliter, quod ad inchoandum praescriptionem rerum corporaliū requiratur possessio naturalis et civilis simul: ad con-

tinuanda vero eadem jure ceptam sufficiat sola Civilis, non item sola civilis: ad praescribenda vero incorporabilia sufficiat et requiritur quasi possessio. Ita Glossa communiter recepta in hac Regula §. *Sine arg. l. Licet. 4. C. de acquir. posses.* ubi dicitur: licet possessio (et consequenter praescriptio) nudo animo acquiri non possit, tamen solo animo retineri valet. Uti de secundo hujus conclusionis membra exemplum supra n. 4. adduximus in discedente a bonis suis ad tempus cum animo illa retinendi.

Quod vero sola naturalis seu corporalis possessio acc. ad continuandam praescriptionem sufficiat, patet ex dictis de precedenti Regula II. ubi clare probatum est, quod si intermedio ad praescriptionem requisito tempore usus rei alicuius interveniat, consequenter bona fides desinat, et possessio civilis esse cesset, praescriptio non amplius curat.

Ad praescriptionem autem rerum incorporabilium sufficere et requiri possessionem quasi talem patet ex Juribus n. 6. allegatis. Quae responsioe praemissa.

Resp. II. Genusque sensus Regulae est: *Sine possessione naturali et civili simul sumpta praescriptio rerum corporali inchoari non potest per eam tamen rite inchoata, sola civili possessione continuari et perfici potest tempore per jura praescriptio. Ad praescriptionem vero rerum incorporabilium requiritur et sufficit quasi possessio debito tempore continuata.* Huius responsioe praesens allegata: cujus ratio universalis et principalis est: quia praescriptio principaliter fundatur et edificatur super possessionem. *arg. l. Unacipio. 3. ff. de Unacip.* ergo sicut non datur edificium sine fundamento *arg. c. veniens. 19. de Praescript.* juxta l. *Egisti. pr. ff. de Except. rei judicatae.* ita, si ab initio non ponitur, vel intempestive as-

sertur, non amittitur possessio, praescriptionem curare necesse est. Hinc universaliter inferitur, quod qui rem aliquam possidem non valet, praescribere nequeat, quia deest Praescriptiois fundamentum, Possessio nempe.

Declaratur Juris exemplis: Sic enim quis Laici non possunt possidere loca Religiosa et Sacra, *l. qui. universas. 30. ff. de acquir. posses.* ibi. nam locum Religiosum, aut sacrum non possumus possidere: neque jus eligendi in Ecclesia, *arg. c. Sacrosancta. 51. et c. Massana. de Elect.* juxta Gloss. ibid. Nec Decimus. *can. 1. cau. 16. q. 7. et c. Canon. 7. de praescript.* praefata jura et loca sacra praescribere non possunt, cum juxta Regula 3. *sine possessione praescriptio non procedat.*

Sic pariter quis jus restitui et impedit, ne quis acquirat possessionem rei ad usum publicum deputatae; pons, fluminis, portum, viam etc. praescribi non possunt, rei populus eis uti desierit, *arg. l. viam. ff. de via publ.* Similiter; quis liber hominem possidendi acquirit, *arg. l. qui. universas. 30. ff. de acquir. posses.* et l. cum haeredes. 23. eod. etiam praescribi non valet. Hinc l. *Unacipionem. 9. ff. de unacip.* dicitur: *Unacipionem recipiunt res corporales exceptae rebus sacris, Sanatis, publicis populi Romani, et Civitatum, item liberis hominibus.* Plura Juris exempla adducit Barba in hac Reg. ex quibus clare patet, quod, ubi possessio desit, praescriptio fieri non possit.

Ceterum quomodo probari possit possessio erram: item quomodo acquiratur, et iterum amittatur, plene declaratum habetur lib. II. Tit. VII. de causa posses. et propriet. §. 4. 5. 6. et 7.

REGULA IV.

Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum.

SUMMARYUM.

- 1 Hanc Regula desumitur ex S. Augustino.
- 2 Intelligitur de solo peccato contra justitiam commisso.
- 3 Per verba: non dimittitur, intelligitur dimitti non quoad culpam et poenam aeternam coram Deo.
- 4 Poenas civiles remittere possunt principes.
- 5 Feras tenus Regulas quis?
- 6 Restitutio ab haeredibus facta non jure defunctum, nisi eam mandaverit: nec omisso illius vocat eodem.
- 7 Vulgare dictum: restitutum, ne anima in purgatorio pati debeat, ridendum.
- 8 Solvitur obiectio contra hoc.
- 9 Tot sunt fallaciae contra Regulam, quot sunt causae a Restitutione excusantes.
- 10 Enumerantur praefatae causae.

Hae Regula desumitur ex Epist. 54. S. Augustini ad Macedonium, et refertur *can. t. cau. 14. q. 6. ibi: Si res aliena, propter quam peccatum est, cum reddi possit, non redditur, non agitur poenitentia, sed fingitur: si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum: sed, ut dicit, si restitui potest. Plurimum enim qui auferi, amittit, non alibi patiendus maior, si ipse male inveni-do: nec aliud habet unde restituat.*

Quaeritur itaque I. Quomodo haec Regula intelligenda, et quia verus illius sensus sit? Resp. I. Eam non de quovis, sed de talis peccatis contra justitiam, iniuste suferendo, retinendo, vel iniuste damnificando commissis intelligi, quae non dimittantur, nisi iniuste ablatum vel retentum restituatur, vel damnum locusta eorumque resarciatur, id si physicae aut morales impossibilitates interveniunt, id, quamprimum fuerit possibile, praestitui scriba habentur voluntas. Ratio in textu citato allegatur: quia, si reddi potest, et non redditur, non agitur poenitentia, sed fingitur. Quod item intellige de eo, cui quidem hic et tunc morales vel physicae impossibilitates est restitueri, vel damnum resarcire: voluntas tamen id faciendo desit, quando potuerit: quia praesens physica vel morales impossibilitas iusta commensum iam Iuristarum, quam Theologorum sententiam non extinguit, sed tantum suspendit obligationem restituendi, quandoque impossibilitates desunt. Cum res semper claret ad Dominionum suum.

Per verbum autem, non dimittitur, intelligitur dimissio tam quoad culpam, quam et aeternam poenam aeternam (in materia gravi) coram Tribunali Divino ita, ut etiam quia de peccato iniustitiae poenitent. illudque coalescat, et firmum propositum id non amplius perpetraturi habent, tamen nec culpa, nec poena eidem aeterna remittitur, nisi restituit, vel ubi de facto non potest, sinceram voluntatem resti-

tenendi habet. Quod idem de iniuste damnificante intelligendum; quia verbo *restitutionis* venit omnis utilitas actoris *l. cum Praetor. §. ff. de P. S. et amplius patet ex lib. P. Tit. XXXII. de Injuriis et damno: dato.*

- 4 Dicunt tamen notantes: *coram Tribunali Divino*; quia poenam pro peccato iniustitiae in foro debitam a supremo Principe, vel legitimo Magistratu pro iusto arbitrio penitus remitti, vel moderari posse, indubitati joris est, *arg. l. Princeps 31. ff. de legibus. praxi et consuetudine*, quae optima legum interpretis est, ubique confirmata.

- 5 Resp. II. Proprius sensus Regulae IV. sequens est: *Peccatum iniuste auferendo, detinendo vel damnificando contra iustitiam commissum coram Tribunali Divino nec quoad culpam, nec quoad eadem etiam annexam poenam aeternam dimittitur, nisi, ubi possibile est, restitutum ablatum, vel resarciatur damnum iniuste illatum; aut ubi impossibilitas physica vel moralis adest, sincera id praestandi voluntas adit, vel alia iusta causa excuset.* Sensus hic ex se perspicuus est, et ex iam dictis patet.

- 6 Solum addendum, quod reatus culpae et poenae non dimittitur, nisi ipsemet iniuste auferens, vel damnificans, dum adhuc in vivis est, restitutionem, si potest, per se, vel alios faciat, aut ut de suis fiat, demandet; consequenter non sufficiat, nec illum a reatu culpae vel poenae liberet, etiam si haeredes illius, ipso prius non mandante, vel deereunte, aut committente eam praestent. Quamvis enim hi cogita iniuste ablata in natura vel aequivalente, abique ulla testatoris commissione restituere, et damna iniuste illata resarcire ipsimet teneantur; tamen si id absque mandato vel commissione testatoris ex se ipsis, uti teneantur, faciunt, per hoc defuncto nullatenus prosunt, nec poenam purgatorii (ubi materia levis est) tollunt vel minuunt, multo minus a poenis aeternis, ad quas in materia gravissima damnatus est, amplius liberant. Sicut contra eadem nec in minimo nocent, nec liberationem a purgatorio retardant si defunctus in vivis adhuc existens restitutionem debitam rite demandavit, haeredes vero eam facere culpabiliter omittunt, uti post D. Thomam *quolib. 6. art. 13.* eum alibi bene docet Navar. in *Manu. cap. 27. n. 68. §. quaesitum.*

- 7 Ex quo bene inferit Strein *ad hanc Regulam n. 5.* rideandum esse vulgare illud dictum haeredum: *De hoc vel volo istud aut illud id pare, matre, vel fratre etc. iniuste ablatum restituere, vel damnum iniuste illatum resarcire, ne alias pati debeant in altera vita.* Vel enim defunctus in vivis existens demandavit debitam restitutionem, vel non: si postea, poenas illius nec tollent, minuent, etiam si restituant: si prius, non nocebant ei, sed sibi solis, si restitutionem facere ex parte, vel ex toto culpabiliter negligant.

Nec obstat haec doctrinae c. *In litteris. 5. de Rationibus.* ubi Papa vult compelli haeredes ad compensationem damni a defuncto illati, *ut sic a peccato valeat liberari*; quia verba haec mendosa sunt, eum loco verbi *valeat* in singulari, legendum sit, *valeant* in plurali, quatenus non defunctum, sed haeredes afficiat, qui damna per defunctum iniuste illata resarcire ita teneantur, ut, quamvis id non praestant, a peccato liberari non valeant, uti bene advertit Barbo. *ad hanc Reg. nu. 8.* huiusque sensum juxta originale, et antiquiores codices veriore iudicat Abbas in *cis. c. In litteris. n. 4.* Vel, si verbum *valeat* in singulari defunctum afficiens accipiendum contendatur, non directe, sed indirecte intelligendum sit, id est, non quod restitutio haeredum directe juvet defunctum, et a peccati poenis liberet, sed quia indirecte ei prodest, dum per suffragia, preces et oblationes, quae in sepultura Ecclesiastica (qua defunctus interim privatus erat pro eo fieri solent, eidem accorritur, ut citius a poena peccati in purgatorio sustinenda liberetur. Barb. Navar. Strein *loc. cit.* et alii.

Quaeritur II. An etiam? et quae sint Exceptiones aut fallentiae contra hanc Regulam quartam? Resp. Eas contra verba Regulae nude sumpta esse tot, quot sunt causae excusantes a restitutione. De quibus etiam ex professu tractent Theologi, nosque de illis etiam Theologia morali satis egrimus Tr. *q. dist. 5. q. 6.* tamen pro maiore dilucidatione Regulae eas etiam hic saltem breviter apponere bonum visum fuit.

Prima causa a restitutione excusans est impossibilitas physica; ratio est, quia *nemo potest ad impossibilia obligari, Reg. 6. de R. J. in 6.*

Secunda: Si restitutio sine damno multo graviori, quam lacus sustinuit, v.g. in fama, vita, membris, bonisque fortunae sibi, sive inferendo fieri non potest. *can. si Res. 1. cau. 14. q. 6.*

Tertia: Si is, cui restitutio faciendi debitum voluntarie et ultro remittit *arg. l. In re mandata 21. C. Mandati.*

Quarta: Si dilatio restitutionis in magnum bonum creditoris credi, uti et in caso quo ipse pecunia, vel alia re restituenda in suam perniciem, vel gravius damnum esset abusus.

Quinta: Si quis cedat bonis suis, donec ad pinguiorem fortunam venerit. *l. Cum et filii familias. 7. C. qui bonis cred. poss.*

Sexta: Si in damno dato nulla intercessit culpa theologica, in foro interno nulla restituendi obligatio est: *arg. can. Erit autem. dist. 4. et amplius diximus lib. II. Tit. XXXI. §. 2.* ubi etiam, au et quando in foro externo restitutio obligatoria sit ob damnum datum ex culpa levi vel levissima.

Septimo: ponunt aliqui casum praescriptionis, uti patet ex *Tit. de Praescript.* Quibus similes causas alias plures reperire est apud Theologos.

REGULA V.

Peccati venia non datur nisi correcto.

SUMMARIUM.

- 1 Per verbum, *Venia*, intelligitur hic *venia culpae*, et annexae poenae aeternae: verba, nisi correcto, idem sonant, ac nisi poenitentem.
- 2 Aique etiam de peccato veniali Regulam intelligunt.
- 3 Majoris mali vitandi gratia in foro externo poenata immunita relinquuntur.

4 Ferus sensus Regulae quis?
5 Solvantur objectiones. et seq.

Quaeritur, quomodo haec Regula intelligenda? et quis verus illius sensus sit? Resp. Per *Veniam* in hac Regula, intelligi veniam culpae, praescriptam mortalitatis, et poenae aeternae a Deo, intelligendae: non vero veniam poenae temporalis per Iudicem in foro

extenso intelligendae. Per verba, nisi correcto, autem non intelligi idem, ac posui in foro extenso substitueretur, et iusta exigentem delicti iam castigato et punito, ad prout idem sones se nisi poenitentem, et peccatum dereliquentem, indeque ac corrigenti et curam sistentem. Glossa in hanc Reg. 4. Peccati poenit Barbo. in eadem num. 2. et seqq. Streio. num. 1. Dyaco ibidem, qui cum aliis bene edixerit, bene Regulas molium concordare eam precedenti, ita, ut, si cui iura illam peccatum contra iurissim commissum non dimittitur, nisi restitutor ablatum, ita universitatem prorsus nullum dimittitur peccatum, seu venie illius quoad culpam et poenam aeternam snotem tribuatur, nisi vere poenitenti, et emendandi propositum verum explicite vel implicite habenti, sique correcto; ut prois per nulla quatuorvis multa et magna opera bona obtineri valeat venie culpae mortalis, ad poenae aeternae coactio, nisi etiam accedat poenitentia, id est, perfecta contritio, vel saltem imperfecta, seu attritum cum absolitione sacramentali: prout certum est apud Theologos quoque, inter alios rationes etiam illam com. S. Thome p. 3. q. 86. art. 2. asserentes, quod cum homo, committendo peccatum, propositum voluntate a Deo summo et infinito bono sit avernus, sine omni propria voluntatis motione, et mediante poenitentia ad eam conversione gratiam et veniam ab eodem non recipit.

2. Exsequuntur aliqui Regulam etiam ad peccatum veniale: licet enim istius venie sine contritione et sacramentali absolitione obtineri valeat aliis mediis, tamen quia et ipsum aliqui saltem aversio a Lege Dei et inordinata conversio ad creaturam est, sine poenitentia saltem virtuali in hac via non dimittitur, uti eum D. Thom. 2ae. 2ae. q. 87. 1. bene docet Laymo. lib. 5. Tom. 6. c. 4. n. 12. et alii.

3. Ceterum quod verba, nisi correcto, intelligenda sint, ac nisi poenitentem, si non, ut aliqui volunt, nisi poenit iura in foro extenso asseritur iam castigato, ac propterea correcto, etiam inde patet, quia in foro aeterno ad vitandum scandalum etiam disponente Jure ab Ecclesia saepe relinquuntur peccata

ta imposita, daturque eorum venie taliter non correcto. can. Denique. dist. 4. con. ut constitueretur ab. dist. 50. can. quidam cau. 18. q. 4. can. Schism. 34. can. 24. q. 1. cum Concord.

Resp. II. Propria sensus Regulae est sequens Nub. *His peccati saltem mortalis, et poenae aeternae annuaciatione remissio datur, nisi vere poenitentem, id est, perfectam contritionem, vel saltem imperfectam seu attritionem uno cum Sacramento poenitentiae habenti, indeque correcto.* Patet sensus ex dictis.

Hic sensus Regulae non eductur, quod contra necessitatem poenitentiae obijciatur et can. sin. dist. 4. ubi Papa prescribit, eos, qui in Quadragesima diebus Dominice carnes comedunt, et usque ad mediam noctem comestiones protulerint, si ab hac consuetudine averti non possunt, cum venia suo gravio esse relinquendos, ne forte peiores existant: ergo, inferius, etiam sine poenitentia abstinere vultis; respondetur enim, textum hunc non esse intelligendum de venie culpae, et sanctae poenae Divinae, sed de venia poenae humanae legis constitutione in foro extenso intelligendae, quae majoris mali vitandi cause quoadque remittitur, et peccatum illam inducens permittitur. est. can. Schisma cau. 24. q. 1. Glossa in est. can. ha. Strein. in hanc Reg. n. 3.

Pariter non obstat communiter obijci solutio e. quod quidam 5. de Poenit. et Remiss. ubi Papa dicit, eos, qui fuerint, se a criminibus abstinere non possunt, tamen admittendos esse ad confessionem, additis ratione, quia, ait, licet non sit vera hujusmodi poenitentia, admittenda tamen est eorum confessio; ergo, inferius, etiam sine vera poenitentia datur venia et remissio: Nam contra eam, quod licet Papa hic etiam impenitentem et indispositum ad confessionem admitti mandet, minime iemen vult, ut ad confessionem admitti sine vera poenitentia, et emendationis proposito abstinatur, sed ut occasione confessionis eluxuriant et fervida adhortationibus ad veram poenitentiam inducantur: ut cum communis aliorum bene advertit Barb. in est. e. quod quidam. patetque ex ultimis verbis hujus capituli, ibi. crebris et salutaribus monitis poenitentiam inducendo.

REGULA VI.

Nemo potest ad impossibile obligari.

SUMMARY.

1. Regula haec unde desumpta.
2. Impossibile quid dicatur?
3. Impossibile aliud est de facto: aliud de jure.
4. Quid sit impossibilitas Facti?
5. Et quid Juri?
6. Ambae aequivalentur.
7. Quod pendet a voluntate Principis, et concedi non consuevit, impossibile constat.
8. Sicut et quod sine dispensatione Papae fieri solet.
9. Nemo ad aliquid impossibile sive de facto, sive Jure ulla modo obligari potest.
10. Difficilia hic non reputantur inter impossibilia.
11. Perus tenent Regulae quae?
12. Conditio impossibilis contractui adjecto illum invalidat: in Testamento tamen et Matrimonio habetur pro non adjecto.
13. Solvitur obiectum contra Regulam, et seq.

Hae Regulae desumpta est ex l. Impossibilia. 185. ff. de R. J. ibi: Impossibile nulla est obligatio: eas etiam plures aliae Joris Civilis leges respondent, quas citat Barb. hic num. 6. unde antiqui verius.

*Ultra posse meum non me lex justa cogit,
Nec potest esse reum, qui totum posse pergit.*

Quaeritur, quomodo haec Regula intelligenda? et quae vera illius sensus sit? Ante responsionem sciendum, quid et quomodo sit, ac dicatur impossibile. Impossibile ut sic dicitur omne illud, quod iuxta humanae potentiae aullo fieri potest, sive quia naturae vires transcendit. l. Continens. 137. §. Item. 4. de Verb. oblig. sive quia a Jure naturali, divino aut humano prohibetur, utque moraliter fieri acquirit. l. Filius 15. in fine. ff. de Condition. Instruct. Barb. hic, n. 2. Huc definitioni conformiter, licet variae species

impossibilem referrentur a Glossa et DD. in hunc Regulam, tamen ut bene observat Barbas loc. cit. omnes communiter et principaliter reducuntur ad duas species, videlicet ad impossibile de facto, seu naturae, et ad impossibile de jure: seu ad impossibilitatem fieri et juri *arg. ff. de Pactis* ibi: *Nam etiam juxta legitimas sanctiones pactum tempus, vel etiam tempus aut impossibile de Jure vel de facto nullam obligationem inducit. Concordat e. Scitatus. 13. de Rescript. ibi: Sentimus, quod cum de Jure, quam de facto illa impotentia censetur;* ubi etiam utriusque impotentiam seu impossibilitatem explicatur. Uti enim Philosophi et Theologi dividunt impotentiam in physicam et moralem: sic Legistas statunt impossibilitatem Juri et facti.

4. Impossibile, seu impossibilitas facti (quae etiam impossibilitas naturalis seu naturae dicitur) est, et dicitur, quando consideratur circumstantia loci, temporis, viribus, facultatibus personae, naturaliter loquendo, absolute fieri nequit: ut respectu corporis hominis non digito tangere coram, solum aut lorum detrachere, mortuum resuscitare; respectu infantis gravissimum pondus portare; respectu caeci litteras legere. §. Si impossibile. 17. *Instit. de instut. stipulat.*

8. Impossibile de Jure dicitur, quod a Jure, seu lege naturali, divius aut hominis prohibetur, habetur, et secundum bonos mores fieri nequit: hinc l. Filius, qui ff. de condition. Instit. dicitur: *quae facta laeditur potestatem, et rationem non habent, nec secundum nostram etiam non geruntur de cetero;* quae contra bonos mores sunt, nec fieri non possunt, erudendum est. Concordat l. Si stipulat. 35. ff. de Verb. oblig. c. fin. de Pactis. cum faciat. 15. can. 23. q. 2. juxta Glossam ibidem §. non potest.

6. Adverendum autem cum Faga. in e. Nos quidem, de Testam. n. 56, quod impossibilitas Juri et facti aequivalentur. Rordel in Continuatione §. Inspeciendum. ff. de Verb. oblig. n. 2.

7. Porro juxta eundem Faga in e. Cum et de arte et qualitate n. 3. utrumque quae pendunt a voluntate Principis, et concedi non consueverunt, reputantur inter impossibilia, arg. l. quod Julianus alius scriptis: Africani. 39. §. ff. de Legatis. 1. et ibi Bar. n. 2.

8. Item illud impossibile censeri, quod fieri non potest de Jure communi, sed tantum ex Dispositione Papae. Fag. in e. de illis de depons. incapub. n. 4. quod etiam notat Glossa in l. Continuum. §. Relictar. ff. de Verb. oblig. Innocent. in e. Pastoralis 3. de caus. Posse et proposit. His praemissis

9. Resp. I. Ad questionem n. 2. positam: Regula intelligenda est de utroque impossibili, ita ut si illius ad id, quod de facto, vel de jure impossibile est, nemo obligari possit neque per legem aut constitutionem: can. Erit autem 2. dist. 4. ibi: *Erit autem lae honesta, justa, possibilis, nec per preceptum, nec per suasionem, nec per coactionem a f. Paetis, nec per Testamentum l. 3. ff. de Cond. et Demonstr. §. Impossibilia. juxta l. si quis inquisitionem. 119. §. ff. de legat. Immo nec sui ipsius obligatio ad impossibile nec de facto valet, uti mox aliam altera in verum deferre. arg. cum haec. 4. §. 1. ff. de statu lib. nec ad impossibile de jure. l. Inter stipulationem. 14. §. Sicut. et l. si stipulat. 35. §. Item. ff. de Verb. oblig.*

Relucet aliqui, ut Laym in e. Scitatus. de Rescriptis. n. 1. ad impossibile de facto etiam illud, quod quidem absolute fieri potest, sed non oia summa cum difficultate. Verum, licet haec ordinarie eveniat a lege humana communitate lata, per dicta in Regula IV. tamen, quae absolute impossibile non est, et ad id quis se ipsum obligare, neque ob gravem, praesentium publicam causam per legem et preceptum a legitima potestate obligari possit, haec impossibilitas ad hanc Regulam speciem non videtur. Hinc

Resp. II. Verum et propria veritas Regulae hic est: *Ad impossibile de facto vel de jure nemo obligari potest neque per legem, vel preceptum, neque per sententiam Judicis, neque per Testamentum, neque per pactum, vel contractum, neque propria voluntate. Per Jura citata: et factum est. Tum quia omnis obligatio potest ad aliquid de iure, persequendum, §. 1. Instit. de action. quae totum impossibile sunt, duri et praesentium non sunt; ergo. Tum quia, ut bene dixerit Stricta ad hanc Reg. n. 3. omni legi periculi est, ne primae Regulae, divinae videlicet, sit diffinitio, consequenter et sit possibilis, et honesta existat. et cum Erit autem. 2. dist. 4. ac ne hominibus praesentium impia occasionem praebent turbandi et querelandi, si lae vel preceptum ex aliqua ratione impossibile existat.*

Notanda tamen differentia in praedictis, videlicet, quod si conditio impossibilis adiectur contractui, lae totaliter vitiorum, et irritus evadit. §. si impossibile. 11. Instit. de instut. stipulat. ibi: *si impossibilis conditio obligationibus adiectur, nil valet stipulatio. cum concordat a Glossa ibidem citatis.* Si vero in Testamento vel Matrimonio apponitur, utroque propter specialem Juri favorem valens, et conditio pro non adiecta habetur. l. Reprehendenda. 5. C. de Instit. et e. fin. de condit. apposit. nisi (loquendo de Matrimonio) appositus esset conditio contra substantiam matrimonii: tunc autem etiam ipsum matrimonium invalidum et irritum foret testo claro est. e. fin. de condit. apposit. quem per extensum retulimus lib. 1P. Tit. F. de condit. apposit. §. 2. n. 40.

Contra Regulam et sententiam ipsius committere obijci, et per modum Exceptionis poni solet Primo casus, quod quis se obligat ad damna et pericula ex casibus fortuitis eventibus, quae obligatio tenet l. quae fortuitis 6 C. de Pignorat. Acti cum tamen impossibile sit evitare eorum fortuitus Sed respondeatur, intentionem contractantis non esse evitare casus fortuitos, sed solummodo se obligare ad sustinenda damna et pericula inde provenientia, quod est possibile. Stricta hic n. 6. Perch. ibid. n. 19. qui ambo bene addunt, in conventionibus de huiusmodi casibus fortuitis tamen comprehendit casus eventus solius, non vero casualis seu immetus. l. Finis. 28. §. fin. ff. de contrah. Empt.

Secundo Haec tenetur solvere legatum pro Republica factum ad opus lege prohibendum: l. si servum. 91. ff. de Verb. obligat. ergo datur obligatio ad impossibile. Sed respondeatur, in tali casu legatum non creari voluit legare, quod lege prohibuit, sed permissionem est, non recordando, vel ignorando, quod lege statutum habetur; nec mirum, si in universa huius vitae stato moris imbecillitas subinde aberrat, arg. l. de consultationibus. 8. C. qui Testamentum facere poss. Stricta hic n. 6. vel die, Regulae lae hoc Exceptionem pati.

REGULA VII.

Privilegium personale personam sequitur et extinguitur cum persona.

SUMMARIVM.

1. Regula nuda desumpta.

RIFFENSTUEL Jus Can. Tom. VI.

2. Privilegium aliud est Reale.

3. Aliud Personale.

7.

4 Regula habet duas partes.

5 Pars secunda Regulae quoad primam partem, quod personam sequitur.

6 Sententia iudicis quoad alteram partem, quod extinguatur cum persona.

7 Solvantur obligationes contra Regulam quoad primam partem, et dabo sequi.

10 Et quoad secundam partem.

11 De Privilegiis remissive.

1 Hæc Regula de omni habet et l. In omnibus causis id observatur 68 ff. de R. J. ibi. In omnibus causis id observatur, ut ubi persona conditio locum facit beneficii, ibi d. sciente a a beneficii quique deficiat. casu concurrit l. Lex privilegio. 198 ff. de Reg. Jur. ibi: Privilegia quoad causas sunt quoad personam et id quoad eam edicere transmittitur, quæ causas sunt, quæ personæ sunt, ad hæredem non transeunt.

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? Et quæ propriæ illius sententia sit? Ante responsurum notandum, præter dicta sub P. Tit. XXXIII. de Privilegiis. §. 1. n. 12. Privilegium aliud esse Reale, aliud Personale. Illud est, quod directe et immediate ipsi rei, alieni loco, dignitati, officio, causæ etc. vel ratione ipsius coarctatur, ac propterea tempore, quo dicitur, eidem adstringitur. l. Imperatoris. 7 ff. de Publicanis.

3 Personale est, quod immediate ac directe soli alicui personæ, et ratione illius, v. g. propter singularem ipsius experientiam, doctrinam, virtutem, fidelitatem vel meritis confertur. Quo nomine non veniunt privilegia, quæ toti alicui communiuntur, vel certo generi hominum dantur: quia cum omnes personæ in tali communitate existunt, vel sub tali genere constitutæ tali privilegio gaudent, indeque communiter Privilegium Personale vocatur: tamquam quia non intulit unius personæ, sed inuita totius communitatis esse concessum, et omnes iam præsentibus quam futuros sub tali communitate viciniam, vel sub genere constitutos afficit, ad eoque transit privilegium mere personale, vel propter tale esse non tenetur, sed reale: cuiusmodi est Privilegium Aristocraticum in integrum minoribus concessum, quo non unus solus, sed omnes minores in perpetuum gaudent l. Non solum. 6 ff. de la integ. Restit.

4 Resp. I. Regula solummodo intelligenda est de privilegio mere personali, ac propterea tali. Habet autem hæc Regula duas partes: una est, quod Privilegium personale semper et ubique sequitur personam, et in quocumque tandem loco vivat, sit ut quovis tempore et loco privilegiatus illo gaudere valeat, nisi ad eum locum vel tempus, cui erat, ob quem concessum est, causam ab ipso committente vel restrictum Altera pars est, quod cum persona extinguatur, seu pereat, et si talis persona moritur, nec ad illos transit hæredes.

5 Resp. II. Versus secunda Regule sequens est: et quidem quoad primam partem Privilegium mere personale semper et ubique sequitur personam, et in quocumque tandem loco a relictis, nisi ab ipso committente sit restrictum Quoad illam vero partem Privilegium mere personale extincta per mortem personæ, cui est concessum, potest extinguatur, ita ut prorsus ad nullum hæredem, vel quocumque aliam transeat. Exempla prius partis huius sunt:

sic v. g. Scholasticis olim in hoc migret, et extra Academiam exeat, privilegio gaudeat, quod a Iudice laico capi et teneri non valet. Anst. Habita. C. Na filius pro patre. Sicut hic n. 1. sic qui habet privilegium legendi libris prohibitis, comedendi carnes diebus penitentialibus, Reveriarum aut Harum mensuræ perhibendi, aut loco eorum Rossarum recitandi, illis, ubicumque est, frui possit: quoniam ab ecclesiis vivandis subinde hic et non ab aliis, quod prorsus per accidens est.

Quoad secundam partem, quod cum persona privilegium mere personale extinguatur, et ad nullum hæredem transit, exempla plura sunt Jura, adeo ut in l. penali §. si postulat. 5 ff. de ritu nupt. et l. Privilegio. 17 C. de Decretis et l. In Fidei. 35. cod. sanctum habetur, quod privilegium personis concessum nec ad filios transierat. Et quovis Regale, et sensus illius satis est clari, tamen

Quæritur II. An non hæc Regula etiam patitur suas Exceptiones, et Fallacias? Resp. Plures a nonnullis adducuntur, quæ tamen re bene consideratæ, et si id, quod obijciunt, saltem, et fallentur non auct, et Regula non adversatur. Hæc sunt objectiones plures breviter adducit Glossa in hac Reg. et quidem Primo contra primam partem Regula: Quæ pallii Archiepiscoporum, vel alii Episcopo ex privilegio competentis, est privilegium personale, arg. c. de auctorit. et am. Pallii, et tamen hoc non sequitur personam: cum Archiepiscoporum extra propriam dioccesin illo aut non valet, arg. c. 1. de auctorit. et am. Pallii. Et ibi Glossa. Quod quilibet Resp. enim privilegium de usu Pallii ex prima exceptione esse restrictum ad propriam dioccesin, et pro certis dominatis diebus, c. ad honorem de auctorit. et am. Pallii. Teor totum privilegium attendendum et servandum est, c. Porro 7. et c. Rescriptum 8. de Privilegiis. Glossa hic. consequenter hæc obiectio non obest, cum in acta ipsius expresse mentionem sit. non privilegium ab ipso concedente sit restrictum.

Obijciat secundo: Presente maiore minor non utitur privilegio, arg. c. Antiqua 13. de Privilegiis ubi Patriarchis interdicitur, cinere ante se deferri curare, quando in ea urbe Summus Pontifex, vel Sui legatos utens insigniis Apostolicæ Auctoritatis, processit est. c. de Denique dist. 12. Resp. hoc esse aperte ob exceptionem superiorem. Adde, huiusmodi privilegium etiam cum restrictio saltem implicita esse datum, videlicet quando Superior in loco processit non est. Glossa hic.

Obijciat tertio: Privilegium personale extinguatur nonnumquam etiam ante mortem personæ: ut cum quis abstinere privilegio. c. an Privilegium. 65. c. 11. q. 1. ibi Privilegia omnia moritur amittunt, qui persona ubi abstinere potest. Idem ut propter delictum, propter contrarium factum, propter necessitatem etc. ut ait Glossa in cit. cum. Privilegium ergo privilegium personale non semper sequitur personam, cum in dictis casibus personæ prius non habeat privilegium. Resp. Regulam habere implicitam restrictionem: nisi ex causa per dispositionem juris amittatur: quæ enim non est, sequi non potest. Vel dic, Regulam in hoc pati exceptionem.

Quoad secundam partem Regule, quod extincta persona privilegium, et ad illos transit hæredes, obijciat l. Non solum 6 ff. de la integram. Restit. ubi etiam privilegium restitutionis in integrum a personis in actum minore constitutis transit etiam ad hæredes: et l. Hæredes. v. C. ad S. C. Vellejanum disponens, quod privilegium, et beneficii

exceptionis adversus creditores melioribus competens, pariter ad haereditas excoedat, consequenter cum persona non distinguitur. Sed Respondetur, haec privilegia non esse iure personalia, sed communiter dantur personalia, de quibus Regula nostra non

est intelligenda, prout jam supra n. 4. diximus.

Ceterum si quid amplius de materia privilegiorum desideratur, assidue et fuisse tractatum invenitur cit. Lib. V. Tit. XXXIII. de Privileg. et excessu privilegiorum.

REGULA VIII.

Semel malus semper praesumitur esse malus.

SUMMARY.

- 1 Regula unde desumpta.
- 2 Praesumptio alia est Juris tantum.
- 3 Alia Juris et de Jure.
- 4 Alia hominis.
- 5 Regula intelligenda est de praesumptione hominis, et Juris tantum.
- 6 Non in diversis.
- 7 Sed eodem dantur genere delicti.
- 8 Si illud canonizari.
- 9 Et si non emendavit.
- 10 Malus de praesenti non praesumitur retro malus.
- 11 Versus mensuram Regulae quae?
- 12 Emendatio tanquam facti non praesumitur, sed probari debet.
- 13 Quilibet habendus est bonus, donec probetur malus, non procedit, quando quis jam semel fuit malus.
- 14 Fallentiae Regulae quae? et duobus seq.
- 15 Semel confusus cur deus elicitur?
- 16 A perjuris recipitur juramentum in suam gravamen, et non in sui commodum, vel aliorum praerogativam.

Reg.

Hae Regula desumpta est ex can. Parvuli. 14. can. 22. g. 5. e. Scribam. g. de Praesumpt. et alia L.L. citatis a Glossa hic.

Pro intelligentia hujus Regulae supponitur cognitio de natura et varietate praesumptionis ex lib. II. Tit. XXIII. §. 1. ubi inter alias triplicem potissimum praesumptionem esse diximus, videlicet Praesumptionem Juris tantam: Praesumptionem Juris et de Jure simul: et Praesumptionem hominis. Prima est, quae in Jure quidem expressa invenitur, pro certa veritate tamen non habetur, sed admittit probationem in contrarium. Glossa communiter recepta in c. Is, qui fidem. 3a. de Spons. ubi plura hujus exempla adducit.

Praesumptio Juris et de Jure illa est, quae in jure non totum expressa habetur, sed ab eodem tam firmiter tenetur, ut pro ipsa veritate habeatur, indeque probatio in contrarium facili non admittitur. Glossa. loc. cit. ubi peritur plura ex Jura exempla adducit, patetque ex cit. c. Is, qui fidem. de Spons. ubi Pontifex inquit: contra hanc praesumptionem non est probatio admittenda.

Praesumptio hominis est, quae in Jure expressa non habetur, sed jure rerum ac personarum circumstantiis, et apparentis indicia prudenter concipiuntur: ex quo alia violenta, seu quae moralem certitudinem inducit: alia non violenta, prout apostolus declarat cit. lib. II. Tit. XXIII. de Praesumpt. §. 1. His suppositis

Quaeritur I. Quomodo Regula VIII. intelligenda? et quia verus illius sensus sit? Resp. I. pro intelligentia hujus Regulae quare esse advertenda cum Glossa. hic, et quidem Primo, Regulam non loqui de praesumptione Juris, et de Jure, quia verus ille, qui semel scitur malus, semper pro certo habetur malus, arguitur omni probatione in contrarium: sed de praesumptione Juris tantum, vel hominis, admittente probationem innocentiae.

Secundo: Eam non nisi in eodem genere delicti esse intelligendam: et proinde licet quis in uno genere delicti v. g. laurissu scilicet reus, immo propter vi hujus Regulae in alio, vel omni genere delicti v. g. iniquitatis, simulacris etc. reus praesumi non possit arg. c. Hic vobis. 4. §. fin. de Pignor. juncto l. si cui crimen §. 1. ff. de Accusat.

Sed statum in eodem genere delicti, ubi secundo plura alia Jura exempla possit ex cit. can. 14. can. 22. §. 5. ubi perjuris semel repertus reus semper praesumitur perjuris, indeque a praestando juramento, et sacro testimonio semper reus est elatus, ibi: et qui semel perjuratus fuerit, nec testis sit post hoc, nec ad sacramentum accedat, nec in sua causa, vel aliorum jurator exeat. Item et c. Scribam. g. de Praesumpt. ubi de negligentibus servare leges et admonitiones praesumitur, quod eas etiam in futuro sint neglecturi: ibi: Scribam si multiplices leges meas: ex prior datis et neglectis apparet, quod has negligent.

Tertio intelligendam esse, quando quis fuit malus lo sine actus, et non in principio tantum: id est, quando delictum quidem inchoavit, illud tamen, cum posset, non consummavit: et eo quod respiciat, et delictum horum accedat, consequenter semper reus praesumi non debet.

Quarto: Nisi de emendatione sufficienter appareat: probato enim, vel sufficienter constato, quod reus alienus delicti de eo vere poenitentia, illudque emendavit, malus in eodem delicto praesumi non amplius debet. can. Ferrum. 18. dist. 20. ubi: Non ergo in eo debet deservi, quod fuit: quia jam incipit esse, quod non fuit.

Addis quintus Barb. in hanc Reg. n. g. verbum semper in hac Regula sumi debere a tempore, quo semel malus constitit, non autem respectu temporis antecedentis: et proinde licet tabellio falsarius etiam in futurum praesumatur talis, indeque removeri debeant. l. si aliquid. C. de usuris. cum concordat. non tamen praesumitur retro falsarius quod instrumenta ante compertam falsitatem confecta. Et ex his.

Resp. II. Verus sensus Regulae sequens est: Semel in aliquo genere delicti inventus malus, in eodem genere semper praesumitur malus praesumptione Juris tantum, vel hominis, nisi de vera emendatione sufficienter constet. Ratio Regulae est: quia ex praevia praesumitur de isto praesenti et futuro c. Mandato 6. de Praesumpt. ibi: quia ex transactio in te vita didicimus, quod de subsequenti conversatione tua praesumamus, cum concordat. hinc illi aliqui versu: Rumor de veteri faciat ventura tinari.

Cras poterunt fieri turpin sicut heri. Nec vultis dicere: fursum se jam placet emendavit, et animus mutavit: quia emendatio est facti, consequenter non praesumitur, sed ex actibus cotidianis probari debet. l. Et. s. ff. de Probat.

Pariter non valet obijcere illud verbum Juris: Quilibet praesumendus est bonus, donec probetur malus. a no. de Scritin. et l. Merito. 51. ff. pro socio. Resp. enim verbum illud praecedere, quod ad agens malus

non processit, et bene illam presumptionem non servavit; hoc enim precedente praesumptio de simili valet, donec emendatio, quae inquam facti non praesumitur, probetur, *cit. l. Ei. 2. ff. de Probat.*

- 14 Quaesitur II. An? et quae sint fallentiae, seu Exceptioes contra hanc Regulam? Resp. Eam iusta aliquos fallere i. in genere diversi delicti iuxta dicta n. 6. 2. in casu, quo in principio duntaxat, sed non in fine actus malus fuit, per dicta n. 8. 3. si de vera emendatione sufficienter constet, per dicta n. 9. Verum cum iusta dicta hi casus in Regula non comprehendantur, fallere contra eam proprie dici non possunt.

- 15 Obijciunt alii, et loco fallentiae ponunt eam contumaciam; semel scilicet contumax non semper praesumitur contumax; cum peremptoria citatus, si non comparuit, de iure citatur *e. Ex litteris. 2. d. Nolo et contum.* quod necessarium non esset, si illum

in contumacia perasseraturum rite praesumeretur. Sed Resp. quod secundo statui et non comparentis contumacia gravior sit, et gravioribus poenis subiacet, quam prima citati, indeque iura velint, ut, per secundam citationem contumacia magis appareat; vel concedo in hoc casu fallentiam Regulam.

Obijciunt ulterius: Jurementa calumniae, fidelitatis, et obsequiiis etiam a prius perjuris exiguntur et recipiuntur *e. cum in Ecclesiis. in. de Major.* ergo semel perjurus non praesumitur semper perjurus. Resp. cum Glossa in *cap. Cum in Ecclesiis. ff. Juramentum.* et Abb. n. 4. non procedere de Juremendis, quae cadunt in praesudicium ipsius juramenti, illamque onere et obligationem gravat: non item in Juremendis cedentibus in praesens commodum, et aliorum praesudicium; et in hoc sensu fallentiae conceditur.

REGULA IX.

Ratum quis habere non potest, quod ipsius nomine non est gestum.

SUMMARY.

- 1 Regula unde derivatur?
2 Ratum habere propriis quis ait?
3 Regula intelligenda sit de propriis ratificationibus.
4 Probatur exemplo Juris.
5 Verus sensus Regulae quis?
6 Afferuntur apparentes, sed non verae fallentiae contra Regulam. et seqq.

II. Hae Regulae derivantur ex *e. penult. de Sentent. accusantem. in 6.* et conveniunt cum *l. Si pupilli. 6. ff. Sed si ergo. 6. ff. de Negot. gen.*

- Quaesitur I. Quomodo haec Regula intelligenda? Et quis verus illius sensus sit? Ante Responsionem notandum: Ratum habere aliquid ad aliud esse, quam approbare, comprobare, confirmare, et etiam agnoscere id, quod per alium nostro nomine gestum vel factum est, non habito a nobis ad hoc faciendum mandato, commissione, aut ratione; sed quod per alium non procuratorem nostrum nomine nostro factum est. *l. quod enim. 1. ff. 1. ff. Ratum non habere.* qua ratificatione rem, seu negotium gestum in nostrum facimus, quasi a nobis ipsis gestum, aut ad id mandatum illius fuisset, cui dicitur in Regula statim sequenti hoc sonante: *Ratificationem retrahit, et mandato comparari non est dubium.* Hae notae.

- 3 Resp. I. Regula IX. dicitur, quod ratum habere, seu ratificare nemini possit illud, quod suo nomine factum non fuit, intelligenda est de propriis Juridicis ratificationibus, seu ratificatione cum Juris effectum, qua factum Juris translativa rem quasi a nobis gestum efficit, contrariumque facit, se prout Juris effectus, et obligantem nobis incumbendum inducit: Non vero de simpliciter ratificatione, qua quodvis factum alicuius non nostro sed alieno quocunque tandem nomine gestum approbare, gerere et ratum habere possumus, *v. g.* si quis tuum homicidium non inu. sed alio nomine, vel ex proprio alio occidit, postquam factum homicidium simpliciter approbat, gerat et ratum habere (licet sic approbando peccet) tamen licitius Juris homicidium quasi a te factum, sicut tuum non redditur, nec poenas et obligationes ad homicidium consequentes contrahis. Ratio est, quia ad ratificationem juridicam proprio ratum, seu quod quis factum alienum ratum habere in sensu Regulae, essentialiter requiritur, ut factum sit nomine ratificationis, arg. *cit. e. penult. de Excommuni. in 6.*

et *l. si Pupilli cum concord. citatis a Tirquerello de Retract. lig. 3. l. Gloss. n. 14.* quo inquam essentiali requisito deficienti ratificationi non datur, consequenter sic factum proprie et cum effectum Juris ratum haberi non potest, id ipsum, quod dicit Regula.

Probatur et declaratur responsio ulterius christiano multum allegabili exemplo Juris *e. Cum gratia. 23. de Sentent. Excommuni. in 6. ibi:* Cum quis abique tuo mandato manus injectis in Clericum tuo vocatus violenter, si hoc ratum habuerit, a communicatione non latus a cunctis incontinentiter interdictis; cum ratificatione retrahatur, ad mandato debent comparari. Si vero injectio eadem tuo nomine non sit facta, tunc licet peccet ratum habendo eandem, non tamen propter hoc a communicationis vinculo innodatur; cum quis ratum habere nequeat, quod suo nomine non est gestum.

Resp. II. Verus sensus Regulae iste est: Nemo potest: factum alienum proprio ratum habere cum effectum Juris, ita ut hujus fictione translativa censatur nam factum, indeque effectus Juris inducat et obligationes ratificationis imponat, si tale factum non ratificationis, sed suo proprio, vel alterius nomine pergit. Per rationes et iura iam allegata: cui succedit etiam illa ratio, quod si quis etiam habere valeret id, quod ipsius nomine non est gestum, facile praesudicium emergere posset tertio, cum quo negotium a gestum est, cum si foras et iusta causa negotium cum tali habere voluisset, se propueret, si scilicet, negotium nomine illius agi, a negotio, *v. g.* contractus subsumitur.

Quaesitur II. An? et quales dantur fallentiae circa hanc Regulam? Resp. Plures afferri a quibusdam, veluti Primo *con. Lugdunensi. 10. can. 9. q. 2.* ubi habetur, quod ordinati ab alieno Episcopo (etiam ordinatio ipsius Ordinarii nomine licita non sit) potestas ministrare in ordine suscepto, si proprius Episcopus ordinationem ratum habet. Ex quo satis apparet videri, ratificationem posse etiam illa, quae nomine nostro gesta non sunt.

Secundo. Vigere et quod dicitur *18. ff. quod si. de Elect. Capitulares* abentes a praesentibus non vocati, sed concepti, ratificatione possunt electionem, licet eorum nomine non fuerit celebrata.

Tertio. *e. Cum hoc. 3. de his, quas sunt a Praeclatis sine consensu Capituli*, dicitur, quod alienatus valeat, si eum ratum habet Capitulum, etiam minima ipsius nomine, sed eo positive reclamatum fuerit facta, ibi: *nisi ratum ratum praeterea habet act.*

- 9° Quarto. vi l. 1. ff. de Recept. et l. 1. C. de his, qui lairon. receptores forum puniuntur ex eo, quod sua receptione videantur furta ratificare, licet eorum nomine facta non sint.
- 10 Verum praefata et similia quantumvis videantur adversari Regulas, eamque in illis fallere, re tamen bene inspecta eidem sufficienter conciliantur, sicque haec in illis fallere merito non existimatur. Et quidem ad tres primas apparencias Fallentias Resp. cum Glossa. hic: *talium Jura non loqui proprie de ratificatione, sed de novo quodam consensu*. Et merito: quia cum ex dictis Rathabitione proprie sumpta id operetur, ut ratificans per fictionem juris censatur auctor illius actus, quem suo nomine factum ratificavit, ac proinde ex eo obligationem contrahat: hoc

autem non evenit in praemis casibus, in quibus aliquis actum suo nomine non factum, superveniente consensu approbat duntaxat, et quandoque confirmat, (si nempe is a sola potestate et consensu hujus dependet) Vide Laym. in c. *Eos, qui de Tempore Ordin* in 6. et c. *prudentialium*. de officio Judicis delegati. n. 2. Fa. sic intelligenda etiam venit Glossa in c. *sicut* 33. de Simon. dum ait: *Et ita secundum canones possum habere ratum, quod non meo nomine gestum est*.

Ad quartam de Receptoribus forum Resp. quod: eos, quia veniunt in partem praedae, et fures occultant, cum eis consentire, illosque fovere potius, quam ipsorum rata habere furta censetur. Pech. in hanc Reg. c. 2.

REGULA X.

Rathabitionem retrahere, et mandato non est dubium comparari.

SUMMARY.

- 1 Regula unde desumpta?
- 2 Rathabitione aequiparatur mandato.
- 3 Et retrahitur ad tempus et locum, quo actus nomine rathabitionis fuit gestus.
- 4 Ad quod tamen requiritur primo ut sit Rathabitione proprie talis.
- 5 Secundo: ut actus tempore, quo fuit gestus, potuerit a ratificante mandari.
- 6 Tertio: et res tempore ratificationis adhuc sit integra.
- 7 Quarto: ut actus ab initio non fuerit invalidus.
- 8 Regulae verus sensus quis? Declatur exemplis: et seq.
- 10 Fallit Regula, si deest unum ex requisitis.
- 11 Item quando ad substantiam actus expressum requiritur mandatum.
- 11 Item quoad incurrendam irregularitatem.

1 Haec Regula pariter desumitur ex c. *penult. de Sent. excom.* in 6. Item ex l. *si fundus*. 16. §. 1. ff. de Pignor. et l. 1. §. *de jectis*. 12. ff. de vi et vi armata. cum *Concordantur*. a Glossa relatis hic et intelligenda est de Rathabitione propria in Regula praecedente n. 3. jam declarata.

2 Queritur 1. Quid proprie dicere velit haec Regula? quomodo intelligenda? et quis verus illius sensus sit? Resp. l. Eam proprie id dicere velle: quod, quando aliquis tuo nomine quid facit, etiam si a te mandatum, vel commissionem id faciendi non habeat, tamen, si postea illud ratum habes, seu ratificas et approbas, idem sit, et iidem sequantur Juris effectus: ac si mandatum, illud faciendi eidem expresse dedidisses: consequenter propria rathabitione expresso mandato aequiparatur per Jura n. 1. citata: quod de omni actu et contractu, imo etiam de ipsis delictis intelligendum est, arg. cit. c. *penult. de Sen. tent. excom.* in 6. et l. 1. §. *de jectis*. ff. de vi et vi armata. dummodo delictum sit tale, quod nomine alterius committi potest: secus est in delictis, quae nomine alterius fieri nequeunt, uti sunt delicta libidinis, adulterium, stuprum etc. haec enim alio aliter demandari nequeunt, ita etiam ab alio facta proprie rathabitioni non possunt, bene advertit Glossa in cit. §. *de jectis*, et *Mandato*.

3 Porro Rathabitione non tantum aequiparatur mandato, sed etiam retrahitur tam ad tempus, quam locum, in quo actus nomine alterius fuit gestus, ita ut actus non primum a tempore ratificationis, sed jam a tempore et die, quo alterius nomine fuit gestus, validus esse, et effectum suum habere consueat, uti

pro indubitato habet Regula nostra: patetque ex cit. l. *si fundus*. §. 1. ff. de Pignor. et propter contractum nomine suo gestum, et rathabitione non in loco rathabitionis, sed in loco actus gesti quis forum sortitur, ut eum alius bene advertit Barb. in hanc Reg. n. 10. arg. l. *cum decem*. 71. §. 1. ff. de solut.

Verum ut Rathabitione praefata operetur effectus plures requiruntur, veluti primo, ut rathabitione sit proprie talis, qua rathabitione, seu approbatur actus vere nomine rathabitionis gestus, quia *Ratum quis habere non potest, quod ipsius nomine non est gestum*, uti habet Regula praecedens.

Secundo, ut eo tempore, quo actus gestus est, potuerit a ratificante mandari: defectu ejus negotiationis nomine insautis, vel furiosi gestum ab illis etiam cessante impedimento rathabitioni nequit: quia ab eis tempore, quo gerebatur negotium, mandari non potuit. Barb. hic n. 2. et 3. Abb. in c. *fin. de convers.* in fin. cum communi aliorum. Et ratio est: quia rathabitione rei alieque mandatum comparari non potest, quae mandari nequit.

Tertio requiritur, ut tempore rathabitionis res adhuc sit integra, id est, omnia adhuc in eo statu existant, in quo fuere tempore, quo actus nomine alterius fuit gestus. Bart. in l. *si uxore*. §. *si quis uxorem*. 3. ff. de adul. Barb. hic n. 7. arg. c. *quavis* 8. de Recept. in 6. Hinc etiam non valet rathabitione, si intermedio tempore, aut alias jam fuit quaesitum jus tertio, aut eidem injuste praediceretur. Barb. hic n. 8. cum communi aliorum. arg. c. *quavis* 5. et c. *si pro te*. 13. de Recept. in 6. juncta l. *si partem*. 19. §. ult. ff. *quemadmodum servitutes*.

Quarto requiritur, ut actus ab initio de Jure non fuerit invalidus ex defectu conditionis vel solennitatis a mea potestate non dependentis, uti pro Regula universali ad propositum post Abbatem, et Innocentium in c. *prudentialium*. 21. de officio Judicis delegat. tradit ibidem lagn. n. 2. Laym. in c. *Nonnulli*. 28. §. *Sunt et alii*. de Recept. in 4. ubi plura exempla ad propositum refert: quia ubi actus ab initio ita invalidus est, intrat Regula 18. *quis in 6. Non firmatur tractu temporis, quod ab initio de Jure non subsistit*.

Resp. II. Verus sensus Regulae hic est: *Quandoque aliquid ab alio nomine nostro gestum postea ratificamus, et approbamus, idem est, et eisdem habet effectus Juris, ac si a nobis et petis expresse fuisset mandatum, seu verum ad id dedissemus mandatum*. Per Jura num. 1. citata, patetque Regulae exemplis: sic enim v. g. si quis rem aliquam sine meo mandato, nomine tantum meo emit, et possessionem ejus accipit, et ego postea ratam habeo

sen ratifico, approbo emptionem, idem acquirere dominium et possessionem rei, ut si e Procuretoris expressionem modum ad id habuisse fulsit emptor. *neg. l. si ego. 24. ff. de Negot. gest.*

- 9 Item si quis sine meo mandato, nomine meo percussit Clericum, et ego postea ratum habeo, sequo excommunicatus sum, ac si prius ad id dedissem mandatum. *textu expresso e. penult. de Sentent. Excommuni. in 6.* Sic rursus, si alius me etiam laico, sed meo nomine aliquem deiecit et possessione, et ego hoc postea ratifico, perinde tenet interdictio *unde vi ad possessionem resurrexerodam et resarcienda domus illata, sicut interce, si id a principio mandassem. e. Cum ad sedem. 15. de Restit. spoliat. l. 1. §. sed et 11. §. ff. de vi, et vi armata.*

Quaritur II. An 7 et quae deant Felleniae circa hanc Regule 7 Resp. Eam fellere primo in illis casibus, in quibus deest animus et necessario requisitis e. a. 4. allegatis.

Secundo, quando expressum mandatum requiritur ad formam et substantiam actus, vel in vim auctoritatis; cum ista per ratificationem non suppleatur u. *Cum dilecta. 22. de Rescript. et 13. Felin. num. 6. Barb. hic num. 16. Sord. Diels. 159. num. 10.*

Tertio, Fallit quoad irregularitatem incurrendam ob homicidium per alium meo nomine factum, et e me ratificatum, ut docet Gloss. in eam. *si quis Fideum. 8. dist. 50. Contr. in Clement. si furiosus. p. 2. §. 1. n. 5. Barb. hic. n. 17. et alii eb eodem relati coorte Nerver. in Monn. cap. 27. n. 233.*

REGULA XI.

Cum sunt partium jura obscura, reo favendum est potius, quam actori.

SUMMARY.

- 1 Regula unde desumpta?
2 Nominis Partium in Regula intelliguntur Actor et Reus. Actor quis dicitur? ibid.
3 Reus quis?
4 Quid intelligatur per verbum Iura?
5 Et quid per verbum obscura?
6 Verus sensus Regulae quis?
7 Declaratur exemplis Juris.
8 Ratio Regulae, et sensus illius.
9 Solvitur obiectio.
10 Fallit Regula in causis favorabilibus.
11 Item in causis pili.
12 Et si actor est in possessione.

In pari causa potior est conditio possidentis.

- 1 Hae Regula desumitur ex l. Favorabiliores. 125. ff. de R. l. ibi: Favorabiliores rei potius, quam actores habentur. cui concordat. e. Ex litteris. 3. probat. ibi: cum promptiora sint Jura ut absolvendam, quam ad condemnandum, praeterquam in liberali causa. licet. Inter dilecto 8. de fide Instrum. in fin. ibi: cum obscura sint jura partium, convenit contra eum, qui petitur est, judicari.

- 2 Quaeritur I. Quomodo intelligenda sit Regula? Et quia verus illius sensus? Ante responsum explicare prima oportet terminos in Regula positos. Notandum itaque per Partes in Regula intelligi Actorem et Reum; in omni quidem judicio vel processu praeter Judicem emicurrunt Actor et Reus. Actor est et dicitur, qui alterum ad judicium provocat, et rem aliquam ab eo praestandam petit. *l. In tribus. 13. ff. de Judicio, qui propterea et petendo etiam Petitor nominatur cit. e. Inter dilectos. de fide Instrum. in fine.* In processu etiam Criminali Accusator vocatur.

- 3 Reus, in genere loquendo, non pro crimine, et delinquente sumitur, sed a se, quae ab eo petitur, sic nominatur, ita et in sensu Regulae omnis ille dicitur Reus, qui aliquid ab Actore etiam inique petitur. e. *forus. de Barb. Signif. ibi: Reus a re, quia petitur, occupatur; qui quomodo consetur secleris non sit, Reus tamen dicitur, quomodo in Judicio pro re aliqua petitur.*

- 4 Per verbum Jura intelliguntur Partium probationes, et defensiones, vel media ad probandum, vel se defendendum assumpta et producta; ut sunt depositio testium, instrumenta et scripturae publicae se privatae, juramentum, confessio aliteris partis, leges item et coones in vim probationis adducti. Pech. ad hanc Reg. num. 4.

Per verbum obscura intelligitur, seu obscura Jura esse censetur, quando probationes, instrumenta, documenta, argumenta a partibus pro et contra producta ita sunt constituta, ut consideratis considerandis iudex prudenter discernere non valeat, sed merito dubius fuerit, pro qua parte gaudeat veritas et iustitia militet. His notatis

Resp. ad quaestionem n. 2. posuim, Regule in sequenti sensu, qui genuinus et verus est, intelligendum esse: Si partium Jura, id est, eorum probationes et allegationes non sunt satis clarae sua manifesta, sed dubiae et obscurae, seu ita constitutae, ut iudex neque animo consideratis considerandis prudenter discernere non possit, quoniam praevaleant, aut pro qua parte iustitia magis militet, Reo potius, quam Actori favere, consequenter illum a petitione Actoris absolvere debemus. Per Jura etiam n. 1. allegata

Declaratur Jura exemplis: sine enim si don Judices ordinarii super eadem cause cognoscant, et unus rem absolvet, aliter vero condemnet eundem, quia Jura censentur obscura, et obliqua sententia Rei ob favorem ejusdem praerivenda est. *l. Inter pares. 38. ff. de Re judic. et l. Arrianus. 47. de Obligat. et Action. Nyus in hanc Reg. n. 2.* Sic pariter si ego contra Titium hypothecaria actione, et proba rem mihi esse obligatam a Domino: Titius vero probet, illum rem sibi eodem die a Domino factam obligatam, consequenter, cuiusque prius vel posterior non apparet, sed obscurum maneat, Titius tamen rem reus absolvendus est. *l. si debitor. 10. ff. de p. gur.* Sic in aliis causis civilibus, si partium jura praefata modo manent obscura, semper flecto magis quam Actori favendum, atque Reus vel atque imo absolute absolvendus, vel saltem pro Actore subinde ad juramentum supplementum admittendus est in causis dictum juramentum adinventibus jura dicta *Lib. II. Tit. XXII. de Jurejur. a. n. 191.*

Praeter Jura jam allegata Ratio universalis est: quia Reus in iure, et plerumque inopinat, et improprie in iudicio competeret d. hoc: cum contra Actor prius cunctis sibi necessariis et corroboratis iam praestitis rem educti improprie ad iudicium inopinato citari faciat, atque plus illi, quam huic fereve acquies postulat, uti cum aliis in hanc Regule observet Barb. num. 3. praeterea cum assensu humanitatis restitue Jura promptiora sint ad absolvendum, quam eademmanquam, cit. e. *Ex litteris de probat.*

Obijciunt contra Regule: *l. Si quis iuramentum.*

86. ff. de Jodie. jubentur petitionem ambiguum Actoris in favorem ipsius interpretari; ergo non arripere hoc, sed etiam Actori in dubio favendum est. Respondet glossa, hanc legem intelligendam esse de iuris causis, non de sine ipsius, quam agitur de ejusdem decisione, circa quam observandum est Regula XI. Verum Barb. loc. cit. cum alia rejecta opinione glossae merito occurrat, Regulam ab initio, in medio et fine iudicii esse observandam, eam non loquenter de claritate vel obscuritate petitionis ab Actore factas (quam utique non in illius odium, sed favorem interpretari oportet, arg. cit. l. si quis.) sed de juriis ab utraque parte productis obscuritate post sufficientem discussionem adhuc remanens, vultus, ut hac stante semper res potius quam actori favatur per concordantia Jura a. i. citata.

10. Queritur II. An? et quae deus Fallentiae canonis Regula? Resp. Eam fallere primo in causa quo actor fuit causam favorabilem, puta, pro ma-

trimonio, libertate, dote aut testamento; in huiusmodi enim casibus statim debet actori potius quam reo favendum est, Barb. hic n. 4. c. fin. de sentent. et re iudicat. juncto c. Ex litteris de probat. et alia iuribus citatis a glossa hic, quae hosce duos versiculos addit:

*Sint testamentum, libertas, conjugium, dos,
Si sunt aequalis, qui producatur utrinque.*

Fallit secundo in omni causa pia, si cum actor actor juxta Tiraquel. de Privileg. piae causa Privileg. 160. cum seqq. Barb. loc. cit. Ratio est; quia causae piae etiam inter favorabiles causas veniunt.

Fallit tertio, si actor est in possessione; in hoc enim et ipse torquens est, donec de iure partis adversae constet, c. Ex litteris 3. §. Quod si de probat. at l. fin. C. de R. P. Ratio est; quia in possessione existens actor praeter iura, quae cum reo paria habere censeatur, aliam nullam pro se gaudet Regula 65. Jura in G. *In pari causa potior est conditio possidentis.*

REGULA XII.

In Iudiciis non est acceptio personarum habenda.

SUMMARY.

- 1 Regula ante deumpit.
- 2 Quid intelligatur in regula per verbum in Iudiciis?
- 3 Acceptio personarum quid?
- 4 Quando non exigitur iustitia, sed ex mora libera voluntate quid conferatur potest sine acceptio personarum non praes alio respici.
- 5 Pars tenet regulam quid?
- 6 Solvitur obiectio
- 7 Ponitur apparet, sed non verba Fallentiae contra regulam at n. sup.

1. Haec regula conformis est precepto Divino Deut. 1. ibi: quod iustum est iudicatum, sive civis sit ille, sive peregrinus nulla erit distantia personarum, ita parvam additis, et magnum, nec accipietis cuiusquam personam; quia Dei iudicium est. Et tractata videtur ex c. Novit. §. Contrarium de Jud. cit. et c. Statutum. 11. §. Insuper, et seqq. de Rescript. in G. ac c. 1. de Sentent. et re iudicata. in G.

2. Queritur I. Quomodo haec Regula intelligenda? et quid verus illius sensus sit? Resp. I. Verbum in Iudiciis in hac Regula sumitur in lato sensu, ita ut omnia Iudicia intelligantur non tantum discussa et definita causae inter actorem et reum controversae, sed etiam alii actus, quibus examinae et iudicatur personarum iura, merita, qualitates in ordine ad iustitiam tam distributivam quam commutativam administrandam in quo actu vi Regulae reprobat acceptio personarum non solum quando iusta iustitia commutativa discutitur et iudicatur eam inter actorem et reum, sed et si discutitur et iudicatur iura, merita, qualitates, habilitates etc. ad servandam iustitiam distributivam in conferendis beneficiis, officiis, dignitatibus, impendendis pro bono publico communibus oneribus etc. in quibus, uti in illis est habenda acceptio personarum, nec non sunt attendendae qualitates illius ad rem utilis facientes vel conferentes, sed id tantum, quod iura iura, aequitatem et aequitatem rei, pro causa vel obiecto ipsa, miserere servit, ut cum aliis bene observat Dyaco hic n. 7. Barb. hic n. 3. Streich n. 1. Vincoedus Tusino Ord. Min. Reform. glossat Regulam Jura solida et clara, hic n. 6. et magis puerba et oem. sequenti.

Per Acceptationem Personarum intelligi, et comprobatur Regula illud vitium, quo aliquid, quod aequitate iustis debetur uni, conferretur vel adjudicatur alteri non iuxta iura vel meritorum huius prae illo magis dignum vel aptum facientem, sed ob aliquam privam conditionem, aut qualitatem, quae ad id, quod conferatur, prorsus nil facit vel confert, v. g. quis pubeat, quia affinis, quia consanguineus etc. sic committitur acceptio personarum contra Regulam, si iudex ei contra aequitatem adjudicet eam, quia illius affinis est; cum affinitas prorsus nil faciat ad iustitiam conferre: item si quis alicui prae alio longe digniore conferat Parochiam, quia eius consanguineus est; quia consanguinitas ad confert ad Parochiam: item si quis alicui prae alio longe utilior conferat officium publicum, a quo bonum commune multum dependat, quia amat illum, vel recipere quia aestimatur aut amicitia ab illo; cum nec passiva nec activa amor horum quidquam faciat ad officium publicum, uti bene advertunt DD. in prece. citati, etque in re etiam communis Theologorum acceptio personarum sic explicantur.

Notante autem dicitur, quod exigente iustitia commutativa nempe, vel distributiva, daretur uni; quia in re, quo quis non ex iustitia, sed ex mera gratia et libera voluntate aliquid v. g. elemosinam tribuit, vel distribuit, non committit vitiosam acceptio personarum, si unus personam v. g. consanguineam, gratiam, amicitiam prae alia respicit, uni nil vel minus aut plus quam alteri largitur, vel largiri facit, ut cum D. Thoma 2. 2. q. 73. Sylvestro §. Acceptio personarum et alia adversus Barb. hic n. 4. id bene de clericali exemplo divino: sic enim ait; quia Deus non ex debito iustitiae, sed ex mera gratia, bonitate et benignitate deus sui et gratias proxi vult, distribuit (sic enim ex iustitia esset debitor gratiae, non gratia cum esset gratis) non dicitur acceptio personarum, quando praefata deus sui deus deus, uti modis et modis, alicui modica et parva, nec dno, aliter quinquas vultis pro divino beatorum sui distribuit; ut patet ex textu Evangelii apud Matth. 20. v. 15. aut non licet mihi, quod volo, facere. Hinc

Resp. II. Verus sensus Regulae hic est: *In Iudiciis, sive, quando ex iustitia commutativa, vel distributiva aliquid iudicandum vel distribuendum est, non est, habendus respectus vel acceptio personarum, hoc*

est, non debet id, quod exigente iustitia aut debetur, alteri adjudicari vel tribui intus alicujus conditionis vel qualitatis in persona repartiri, quae de iustitia causae, quae iudicatur, vel ad rem quoniam tribuitur, nihil facit aut confert. Per Jura n. i. c. i. c. i. Cuius ulterior ratio est; quia iustitia semper et ubique intendit aequitatem et aequalitatem: commutativa quidem arithmetica, vel vocat, id est, ut perfecte et exacte in substantia, qualitate, pondere, numero, mensura vel aestimatione tantum detur, quantum debetur: distributiva vero geometrica, id est saltem, quia beneficiis, dignitatibus, muneribus et officiis publica, bona et onera communia juxta exigentiam et diversitatem qualitatum, meritorum, facultatum, idoneitatis etc. illa distribuuntur ne conferantur, ut illi, qui bonis qualitatibus, meritis, idoneitate etc. manifeste praevaleat, aliis in collatione vel promotione preferatur, vel melius, utilius, nobilior, et dignior quid, quam alter minus dignus accipiat: ac ille, qui minus in facultatibus habet, ad minus, ille vero, qui majoribus facultatibus gaudet, ad plus pro sublevanda publica necessitate contributendum adigitur: quam aequitatem vel aequalitatem in alterutro si qui intus impertinentiam ad rem qualitatis vel conditionis in personis repartiri legit, contra iustitiam commutativam, vel distributivam procul dubio delinquit, et vitiosam acceptationem personarum habere conatur, ut cum praesentia etiam alii tam Theologi, quam Juristae bene observant.

6. Obijciunt contra Regulam et accusant ejus con-
Clarico. 37. dist. 50. et c. Nisi specialis. 3. de offic. legat. ubi expresse habetur, quod Papa ex speciali erga personam amore remittere potest delictum, nam ait. c. Nisi dicitur: Nisi specialis illa dilectio, quam ad personam tuam habuimus, et habemus, ju-

stum motum animi nostri temperavit, poena docetis cognoveris, quantum exoneris. Resp. Quamvis etiam in iustitia vindictiva Judices inferiores non possint habere respectum et acceptationem personarum, ubi in casibus a Jure praescriptis (nam pro mensura peccati erit plagarum modus Deut. 25. v. a.) tamen aliud est in Principe supremum, utpote qui lege sua superior existens jura aggraviandi, et poenam remittendi vel mitigandi habet per *Fulgaria*.

Quaeritur II. An haec Regula? et quae Fallentia patitur? Resp. Aliquot, uti casum in praeced. num. ita et illos ponunt, in quibus ex dispositione legum in poenis intelligenda habetur respectus ad personas dignitate, libertate, vel alia qualitate praedictas. l. Aut facta 16. §. 4. ff. de Poenis. l. ad Bestias 31. ff. eod. can. Indignantur. sec. 32. q. 6. Verum quia respectus iste personarum habetur jure sit dispunente, non delinquitur contra iustitiam, nec quod seilicet ex iustitia debetur, alteri tribuatur, consequenter non committitur vitiosa acceptio personarum per Regulam reprobata.

Sic patitur non est contra Regulam Fallentia, quam alii tamem ponunt: quod si quis aetate major contrahat cum populo sine auctoritate totius, major vi contractus obligetur populo, et tamen hic non obligetur illi l. Julianus 13. §. 29. ff. de action. empt. quia hoc non contra iustitiam, sed juxta expressum Joris dispositionem, atque iuste, ac sine vitiosa acceptione personarum fit, praesertim cum haec Joris ordinatio aequissima sit, apta pro quam celsitudine hominum obviatur, ut populi et minoribus infirmitatibus ac imbecillitate iudicii plerumque adhuc laborantibus per circumventum contractibus obicere valeant. l. 1. §. ff. de Aher.

REGULA XIII.

Ignorantia facti, non Juris excusat.

SUMMARIIUM.

- 1 Regula unde desumpta?
- 2 Ignorantia quid?
- 3 Alia est ignorantia Facti proprii vel alieni.
- 4 Alia Juri.
- 5 Utrouque alia vincibilis: alia invincibilis: et quae in foro interno?
- 6 Quae in foro externa dicatur vincibilis.
- 7 Ignorantia vincibilis alia dicitur supina, seu casualis: alia effectata.
- 8 Aliud est ignorantiam azeuare in ordine ad vitandum damnum: aliud ad acquirendum lucrum.
- 9 Regula habet duas partes, et quoad utramque secundum forum externum, et de ignorantia invincibili intelligenda est.
- 10 Forum sensus Regulas quoad primam partem de ignorantia facti quis?
- 11 Facti alieni, non proprii ignorantia excusat.
- 12 Solvitur obiectio: et n. seq.
- 13 Forum sensus Regulas quoad secundam partem de ignorantia Juri.
- 14 Ignorantia Juri non excusat quoad acquirendum lucrum, bene vero quoad vitandum damnum.
- 15 Solvitur obiectio contra Regulam: et n. seq.
- 16 Quis teneatur solvere expensas litis? remissio.
- 17 Fallit Regula quoad primam partem in factis notariis ac publicis.
- 18 Fallit etiam quoad secundam partem de ignorantia Juri in militibus, minoribus, ac subditis etiam in radicibus.

21 Item in foeminis: et quomodo?

22 Item quando Jura non sunt clara, sed ambigua.

Haec Regula desumitur ex l. Græno. 8. ff. de his, qui not. infam. ex l. 1. et seq. ff. de Juri, et facti ignorantia, ubi et c. Tit. XVIII. C. de Juri et facti ignorantia.

Quaeritur I. Quomodo haec Regula intelligenda? et quia verus illius sensus sit? Aute responsum est secundum, quid, et quomodo sit ignorantia. Quidam errorem cum ignorantia confundunt, et idem esse dicunt, sed minus solide: quia Error consistit in positiva falso judicio intellectus: Ignorantia autem consistit in privatione scientiae: et commouitur bene deservit: Ignorantia est privatio, seu carentia scientiae, seu notitiae circa ea, quorum scientiam habere possibile est.

Ignorantia sic descripta alio est Facti, alio Juri. Ignorantia facti est, et dicitur, quando quis ignoret aliquid esse factum vel omittam, ad huc, vel illum pertinet: v. g. ignorat quis, rem esse venditam: vel utrum Provincia quaedam ad huc vel illud pertinet Principi: eo pugnus sit commissus, an victoria ab hoc vel illo reportata. Haec ignorantia verius alia est facti proprii, alia facti alieni. Ignorantia facti proprii est, qua facta nostra propriis scio et, quae a nobis ipsis facta sunt, ignoramus, ac non amplius scimus. Ignorantia facti alieni est, quae occidimus, quae ab aliis sunt, vel facta sunt.

Ignorantia Juri est, quae ignoramus Jura, seu Leges vel Canones, aut Statuta municipalia, mandata vel decreta: tali ignorantia laborat v. g. qui

arbitrarias Juris ad alienationem rerum Ecclesiasticarum requisitas ignorare: vel quod decimae novalem primo tricenno semper privatas ad Paganum, etc.

Ignorantia tam facti quam Juris alterius alia Vincibilis, alia Invincibilis est, quae utraque aliae in exteriori, aliter in foro interiori sumitur. In foro interio enim invincibilis ignorantia (quam etiam antecedentem, item probabilem et iuriam vocat) illa dicitur, quae morali diligentia impediri, non telli non potest, eo quod vel in mentem non venerit cogitare vel dubitare de opposito: vel atal incidit, scientiam tamen vel conscientiam etiam adhibitis diligentia et inquisitione acquirere, et ignorantiam depellere quis non valuit. Ignorantia vincibilis vero (quae etiam consequens dicitur) in eodem foro interio est, quae morali diligentia superari, et tolli, scientiaque opposita acquiri potest et debeatur.

In foro exteriori autem, in quo quis scire praesumitur id, quod illius status conditio, aut officium requirit, omnis illa dicitur habere ignorantiam vincibilem, qui ea ignorat, quae scire ad statum et conditionem illius requiritur, etiam de illo dubitare, vel cogitare non invenit. arg. c. fin. § Si quis de Gladio. d. 1. q. 1.

Præter ignorantiam vincibilem adhuc dividitur in *crassam*, seu *supinam*, et in *offensivam*. Crassa, seu *supina* est, quia quis ex tunc, pigritia, alia insufficienti causa vel auliam, vel non debitam adhibet diligentiam ad acquirendam notitiam rerum, quae ex statu sui conditione sciri debet: affectate vero ignorantia dicitur, quia dicitur scire quis non vult, vel scire caret, quae scire tenetur, et vel libidine, et alia reducta consuetudine delinquere, vel excessum circa legis obligationem praetendere quae: iuxta quod de talibus legitur Job cap. 31. Qui dixerunt hoc, necesse est nobis, scientiam veritatem non habere, ut Paul. 33. Plurim. intelligere, ut bene ageretur. Sive de naturae et diversitate ignorantiae tam Theologi, quam Juristas communiter docent, suaeque doctrinae desumunt et firmant ex Juribus n. 1. et talis praesentis et Titulus § et C. de Juris et facti ignorantia.

Præsentem autem hanc, aliud esse ignorantiam excusare in criminali ad damnum vitandum, aliud in ordine ad acquirendum lucrum arg. l. 8. ff. de Juris et facti ignor.

Resp. I. Ad questionem n. 5. positam: Regula XIII. quae duas habet partes, una de ignorantia facti, altera de ignorantia Juris. quod utraque intelligenda in secundum forum exterium, et quidem de invincibili, non de Vincibili ignorantia, pro hac enim arte facti, sive Juris sit, homines excusari vel jurari, certum est: quia, si crassa et supina habetur, deperdit, recordis, ad hoc ipso inexcusabilis hominis est. Plurimam. § ff. de Juris et facti ignorantia. iodeque a jure reprobatur, etiam si facti sit. l. 6. ff. de Juris et facti ignorantia ibi: Nec minus ignorantia forandae est factum ignorantia: juxta l. Regula est. § 5. n. rod. ibi: quod enim, si contra in civitate sciant, quod illa solas ignorat? Si Juris est, etiam a SS. Canonibus requiritur c. fin. de censur. in 6. ibi: aut tamen eorum ignorantia crassa non fuerit aut supina, si excusa affectata, sive Juris sive facti fuerit, minus excusat, utpote prius omni alia. Ex item ultio est, quia scire, et scire d. here, suoque posse in Jure Juris habetur. est c. fin. § Si quis, d. Clav. d. Dispens. et l. si Titus. § ff. de Edictis.

Resp. II. Verus Regulae auctor non primis illius partem de Ignorantia Facti hic esse Vincibilis, seu probabilis ignorantia facti ad ut in foro exteriori excusat tam quod vitandum damnum,

quam in commoda, per Jura citata, juxta l. 8. ff. de Jur. et facti ignor. ibi: Error facti non maribus quod dicitur damnum vel compendium (id est, in damno vitando, vel lucro capiendo) obest. Ratio est: quia, cum scire aliena quae incommoda, etque diversa et obscura sint, etiam praedictissimas, et expertissimos facile lateat et fallant, et dicitur l. 2. ff. de Jur. et facti ignor. Unde etiam here ignorantia facti alieni in judiciis semper praesumitur, nisi a parte adversa scientia probetur. arg. l. veritas. 21. ff. de Probat. et e. praesumitur. 47. de ff. J. in 6. ibi: Praesumitur ignorantia, ubi scientia non probatur.

Dicitur autem auctoritas: Facti alieni; nam ignorantia facti propria non excusat. c. Ad Excommunicationem. 41. de Rescript. et l. Quomodo. 7. p. ff. ad S. C. Felt. cum tunc prudens tenetur ignorare facta propria, cum bene valde antiqua sint, vel quia plurimis argutis implicata, aut in extremis existens foret, indigne veritatis obliquo producat praesumi valeret, ut post Menoch. in l. Ignorantia ff. de acquir. haeredit. n. 217. Menoch. de Praesumpt. lib. 6. praesumpt. 23. a n. 28 et seqq. observat Barb. in hanc Reg. n. 10. et seq.

Nec obest Responsio can. In l. 6. ff. de cens. 24. q. 2. ubi habetur, quod mortis in imposita poenitentia ab excommunicatione cum auctoritate sua ignoranter factum: cum dicitur mortis obest, scire factum clausulam integrum maribus deceptis, et secum quesi cum auctoritate propria ad capulum indoluerit? Non contra est, cum quis illa maribus propter non fuit habitus reos adducit: quod autem poenitentia fuerit, non lo poenitentia delicti, sed ad vitandum scandalum, et pro majori cautela, si forsitan lo cavendo inerte et adhibere negligentia vel culpa intervenient, factum est, Glan. hic, et in est. can. In l. 6. ff. de Poenitentia.

Variae aut obest c. Innocent. 10. d. 1. ff. de ubi Canonici ignorantia eligunt indignum ob factum Natium repellitur: consequenter etiam ignorantia facti non excusare totis sumitur: Nam respondetur primo: Poenitentia poenitentia tunc non fuit imposita. Resp. secundo: Canonici illi non provide, et ex vincibili ignorantia facti eligere; quae ex officio tenebantur indagare et habere certitatem de habitibus eligendi: de vincibili autem ignorantia Regula non loquitur, sed ipsamet eam rejicit iuxta dicta n. 9.

Resp. III. Verus verus Regulae quoad secundum illius partem de Ignorantia Juris requiritur est: Nulla ignorantia Juris sive divina et naturalis, sive humana, sive legis, sive Canonis, sive naturalis manifestalis, sive receptae consuetudinis in foro exteriori excusat quoad acquirendum lucrum: bene vero quoad vitandum damnum in re non amittenda emergens, arg. can. Turbatur. 12. can. 1. q. 4. Ratio est: quia leges ab omnibus intelligi et sciri debent l. Leges §. C. de Legib. et l. Constitut. ones. 11. C. de Jur. et facti ignor. ibi: Constitutus Princeps nec ignorare quempson. nec distindere peritissimas ad primum ignorantia Juri, etiam ignorantia facti, non praesumitur, sed pra culpa lata habetur, nisi post Bari. et Bald. bene observat Barb. hic, n. 25.

Dicitur autem auctor, quoad acquirendum lucrum, bene vero quod damnum vitandum in re non amittenda, quia leges ipsae expresse de divinatione, l. Juris. 7. ff. de Jur. et facti ignor. ibi: Juris ignorantia non potest acquirere voluntatis, cum vero potestas non auct. 1. Error. ff. rod. ibi: Ceterum omnibus Juris erroris in damnis vitandis non auct.

Obicitur contra secundam hanc partem Regulae c. ff. de Constit. in 6. ubi expresse habetur, quod Sacerdotum, sique Juris ignorantia excusat,

nisi sit errata aut supbia. Exp. ibi sermonem esse de acentia censurata, ad quas contrahendas contumacia, et quas contempnus potestatis Ecclesiasticus aliquid sub censura prohibitionis requiritur. c. *Sacro. 48. de Sent. Excom. et c. Ex parte. 23. de P. S.* quae contumacia sine praevia monitione et notitia prohibitionis sub censura factae non datur.

- 17 Obijciat ulterius: Jura, Leges ac Canones inammeti sunt, et maxima pars hominum eos inculpabiliter ignorat, cum illis scire nec status, nec conditio eorum requiratur; ergo acquum est, ut aiam Jura ignorantia probabili aut inevitabili censeatur. Resp. objectionem procedere quidem et stringere in loco interno, non item in externo: in hoc enim iuxta Jura n. 14. citata nulla attenditur ignorantia; eo quod, licet multi Jura ignorent, de his tamen in judicialibus, et subinde etiam extrajudicialibus majoria momenti negotia ipsos concernentibus per alios informari, ac notitiam eorum acquirere possunt etc. indeque ipsae ignorantiae illorum in loco externo non censeantur.

- 18 Ceterum ac Regula haec declarata adducit Glossa hic notabilem docuerim, eo et quando vi dictae Regulae quis in iudicio testator ad expensas litis: Verum quis de hac materia sufficienter iam agimus lib. II. Tit. 27. §. 7. Lectorem illuc remittimus.

- 19 Quaeritur II. An? et quales Regula XIII. patitur fallentia? Resp. I. Eam quoad partem primam de Ignorantia facti fallere in essibus, et factis publicis ac notoriis, aut valde notabilibus et ponderosis, quae fere omnes poit, et a quovis modis duntaxat adhibita diligentia sciri possunt. Barb. hic n. 22. Menoch. de Praesumpt. praesumpt. 23. n. 68. arg. cit. I. Regula est. g. ff. de Jure et fact. ignor. ibi: sed facti Ignorantia ita duntaxat cuique non nocet, si non et summa negligentia obijciatur; quid enim, si omnes in civitate sciunt, quod ille solus ignorat. cum concordant. quavis haec propria fallentia dicitur vi quaerit; cum in Imperiois casibus censetur ad eas supbia ac stultitias ignorantia

facti, sicut in illis factis, quae quis vi status et conditionis scire testatur: de qua ignorantia quis non loquitur Regula per dicta n. 9. fallentia in dictis omnibus proprie non censeatur subiecta.

Resp. II. Quoad secundam partem de Ignorantia Jure Regula fallit i. in militibus et minoribus I. Regula est. g. ff. de Jure et fact. ignor. et l. 1. c. cod. Item in omnino rudibus, cum quo copiam peritorum Jura, quos consulunt, non habent, nisi communiter voluit DD. arg. cit. I. Regula. §. 3. ff. de Jure et fact. ignor. item t. 1. §. ff. de Edendo. ac adhuc elarius l. fin. C. de Testament. ibi: in illis locis, in quibus raro inveniuntur homines litterati, per praesentem legem Rationem concedimus etc.

Fallit 2. iuxta aliquos in foeminis propter sensus infirmitatem arg. saepe cit. I. Regula. Verum quia haec lex non absolute, sed cum restrictione foeminas excepit, ibi: quod et in foeminis in quibusdam causis propter sensus infirmitatem dicitur: easque autem has l. fin. C. cod. non nisi illas eas dicit, ubi agitur de viando duntaxat, ibi: Ne possint licet foeminae omnes suos contractus retrahere in his, quae ignoraverunt, statutum, si per ignorantiam Jure damnum aliquod circa res vel substantiam patiantur, in his tantum casibus, in quibus praeteritum legem Auctoritas eis suffragatur: hinc proprie fallentia dicenda non videtur; cum Jura ignorantia eorum viandum damnum nulli nocet, sed quovis etiam vi Regulae excusetur juxta dicta n. 15.

Fallit 3. quando Jura non sunt clara, sed ambigua, obscura, ac propterea multum controversia inter DD. Huiusmodi enim Jura ignorantia semper quoad acquirendum, quam vinandum duntaxat excusat. Barb. hic n. 28. Abb. in c. de quaria. de Praescript. n. 22. et alii communiter: et Ratio est: quia ubi jus est vere dubium, ac inter DD. controversum, non est major ratio, cur quis usum potius quam aliam opinionem sequi teneatur; quin imo talis ignorantia proprie non est Jura, cum de ratione Juri seu legis sui esse manifestum. can. Erit autem lex. dist. 4.

REGULA XIV.

Cum quis in Jus alterius succedit, iuxta ignorantiae causam habere censetur.

SUMMARY.

- 1 Haec Regula exemplificat dantaxat, et declarat antecedentem.
- 2 Succedens in jus alterius sive universale, sive particulare praesumitur ignorare facta antecedentis.
- 3 Si contra ipsum agitur, non item, si ipse actionem instituit.
- 4 Ferus sensus Regulae quid?
- 5 Solvitur obiectio: Ignorantia Successoris non tollit obligationem solvendi debiti antecedentis, sed suspendit tantum, donec probetur: ibid.

- 1 Haec Regula desumpsit ex l. qui in alterius. 49. pr. ff. de R. J. ubi aliud vult, quam aliquo Jure exemplo declarare et confirmare Regulam praecedentem XIII. uti bene notat Gloss. hic in fine: cum enim iuxta dicta in antecedente Regula, Ignorantia facti alieni excuset: quid autem antecessor debeat, eo, et qualiter hunc ipsius gravata sint, sit scire alienum, ignorantia illius Successor merito excusetur. Hinc pro brevi bus Regulae expeditio.

- 2 Quaeritur, quomodo haec Regula sit intelligenda? et quid verus illius sensus? Resp. I. Per verba: in Jus alterius succedit. hic non tantum intelligi il-

lum, qui ex testamento, vel ab intestato in universum Jus alterius, sed quovis alium, qui etiam quoad res particulares in Jus alterius succedit, veluti Legatarius, Fidei-Commissarius, Donatarius, Emptor: imo etiam Praetoli, et alii in dignitate, officio, et beneficio succedentes: cum hi rege ac haeredes facti antecessoris, utpote aliquo inevitabili ignorare praesumantur, ac propterea excusari mereantur, Struc in haec Reg. n. 1. Consistit in eadem in pr. Barb. ibid. n. 3. et 4. et alii ab eo citati, per Jura in praecedenti Regula allegata.

Notandum tamen cum Gloss. cit. Dyao, Vivisco hic et aliis, Regulam intelligi debere in caso, quo succedens in Jus alterius convenitur ab aliquo, et v. g. solvens debitum antecessoris, vel remittens rem ab ipso ablata etc. in tali enim caso excusat ipsum ignorantia debiti tantum facti alieni, quod solvere non teneatur, nisi prius debitum probetur: non autem in caso, quo successor ipse contra alium actionem instituit, tunc enim ignorantia ei non opitulatur: cum quivis ad iudicium provocans certus esse debeat de sensu suo: quod totum liquet ex cit. l. qui in alterius. 49. ff. de R. J. ibi: qui in alterius locum succedit, iuxta habent causam ignorantiae, an id, quod petere, debere, etc. Haec ita de haerede dicta sunt, si cum eo agatur, non etiam, si agat: non

plane, qui agit, certus esse debet: cum sit in potestate ejus, quando velit experiri, et ante de-
bitum rem diligenter explorare, et tunc ad proceden-
do. Et ex his.

Resp. II. Genus sensus Regulae XIV. hic est:
Qui in jus alterius sive universale, sive particula-
re succedit, invincibiliter censetur ignorare gesta
antecessoris, consequenter nec in culpa nec in mo-
ra est solvendi debita per antecessorem occulte con-
tracta, vel restituendi injuste ab eodem ablata, vel
aliam praestandi occultam obligationem, a peten-
te sufficienter probatur. Per Jura et rationes jam
allegatas.

Obijecit contra hanc Regulam et sensum illius I.
Ad diem. 77. ff. de Verb. oblig. et l. fin. ff. de Navi-
tico foenore. ubi quorum habetur, quod si quis

alicui millum florenum ad certam diem sub poena quin-
quaginta florenorum promittit, ante adventum
conventae diei moriatur, haec etiam ad poenam
teneatur; ergo ignorantia facti ab antecessore non
excusat antecessorem in ius illius. Resp. Has leges
loqui de essu, quod debitum et poena ex contractu
adjecta jam sufficienter sunt probata: ideo quod nique
ignorantia non amplius excusat, utpote quae non
extinguit reales obligationes et vera debita antecesso-
ris, sed succedentem duotaxat immunes reddit a
culpa et mora solvendi, donec debitum sufficienter
probetur, quo facto ignorantia cessat, et stringit
succedentem in ius alterius eadem obligatio, quam
habuit antecessor. Zoes. in l. Stipulationum. 2. §. Ex
his ff. de F. O. n. 15.

REGULA XV.

Odia restringi, et favores convenit ampliari.

SUMMARIIUM.

- 1 Regula celebris, sed difficilis explicatus est:
et quare?
- 2 Quanam materia, lex, vel dispositio sit et dicat-
ur favorabilis? et quae odiosa? et ubi. seqq.
- 3 Verus sensus Regulae quis?
- 7 Declaratur Exemplis: et duob. seqq.
- 10 Omnes Leges poenales censentur odiosae, ac
strictae interpretandae.
- 11 Leges, Rescripta et Dispositiones, quae a Jure
communi exorbitant, censentur odiosae.
- 12 Idem est de Privilegiis.
- 13 Affertur plura exempla ex Jure de restringen-
dis, ac non ex tendendis odiosis: et trib. seqq.
- 17 Alia exempla de ampliandis, extendendis, et
late explicandis favorabilibus, ac odiosis restringen-
dis: et duobus seqq.
- Nomine Populi in odiosis non veniunt Clerici,
vero vero in favorabilibus ibid.
- 18 Nomine Clericorum in odiosis non veniunt Epi-
scopi, Praetati, Canonici, Religiosi: bene
vero in favorabilibus.
- 19 Nomine Territorii in favorabilibus veniunt
etiam loca exempta, non tamen a bonis.
- 20 Regula circumscriptionis a Jure communi, con-
sequenter odiosa, fallit quando favor concessus
est pro militatu publica.
- 21 Vel pro cultu Divino, Fidei, Religione, salute
animarum, aut causa pia.
- 22 Vel ex motu proprio.
- 23 Item ubi est eadem ratio in lege expressa.
- 24 Item si tenio requiritur ad evitandum ab-
urdum.
- 25 Circa ampliandos favores fallit etiam Regula
in Beneficiis Ecclesiasticis.
- 26 Et quando praepjudicatur Juri tertii jam quaesito.

Cum, verum illius sensus sit? Resp. Eam in sequenti
genius sensus intelligendum esse. Leges, consue-
tutes, Rescripta, dispositiones odiosae, id est,
illae, quae vel a jure communi exorbitant, vel
principaliter in odium et poenam redeunt, stricte
interpretandae sunt, et propterea non extendendae, sed
restringendae sunt: favorabiles vero, illae videli-
cet, quae principaliter in favorem aliquius factae
sunt, late explicari et extendi possunt et debent. I.
Beneficiis. 3. ff. de Constit. Princ. et c. Cum Di-
lectis. de Donat. Tamen quia in legibus, dispositio-
nibus, privilegiis etc. plerumque, quod uni est favorabi-

le, alteri odiosum, vel a Jure communi exorbitans, ac
recusat difficultas in decidendo est quanam favora-
bilis et quanam odiosa dispositio habeenda sit?

Saucl. lib. 1. de Matrin. disp. 1. n. 8. cum aliis
magis nota Docuoribus ponit, attendendum esse
principalem intentionem disponentis vel legisla-
toris: si enim hic per suam legem, statutum, dispo-
sitionem principaliter intendit, alicui favorem exhibe-
re, lex et dispositio favorabilis censenda, consequen-
ter amplianda, extendenda, et late interpretanda est:
hinc etiam in damnum et odium alterius reduci potest:
si vero primum intentum in alicuius odium et poenam
redditi, vel contra jus commune militat, lex odiosa
reputari debet, etsi vellet etiam in alterius favorem.
Quae opinio vera et solida videtur, si accipitur
cum restrictione, quam facit disp. 3. n. 5.

Ubi communiori, magis verae ac solidae adhaeret
doctrinae, quam de hac materia jam tradidimus lib.
I. Tit. 2. §. 17. a n. 437. videlicet, quaecumque
odium et favor ab invicem separari possunt, lex,
vel dispositio partim favorabilis, partim odiosa cen-
senda est: ac prout qua parte favorabilis, late inter-
pretanda venit: qua parte vero odiosa videtur, strictae
interpretationis est, ac restringi debet.

Si autem favor et odium in lege vel dispositione
reperiri separari nequeunt, attendenda est principa-
lis intentio disponentis, seu legislatoris juxta dicta n.
2. quae intentio tum ex verbis ipsius, tum ex sub-
jecta materia desumi poterit.

Quod si vero non appareat, an constitutio princi-
paliter facta sit in favorem vel odium alterius, tunc
favorabilis censenda, et consequenter late interpre-
tanda est. Et hanc doctrinam satis probavimus et de-
claravimus per Jura, rationem duplicem Gloss.
D. l. Bari Bald. Jason Covarr. Abbat. ipsorumque
Sanch. et alios cit. lib. 1. Tit. 2. §. 17. a n. 437. ubi
vide, ne superflua fiat repetitio. His praemissis

Quaeritur I. Quomodo Regula XV. intelligenda?
et quis verus illius sensus sit? Resp. Eam in sequenti
genius sensus intelligendum esse. Leges, consue-
tutes, Rescripta, dispositiones odiosae, id est,
illae, quae vel a jure communi exorbitant, vel
principaliter in odium et poenam redeunt, stricte
interpretandae sunt, et propterea non extendendae, sed
restringendae sunt: favorabiles vero, illae videli-
cet, quae principaliter in favorem aliquius factae
sunt, late explicari et extendi possunt et debent. ut
in procedentibus numeris jam comprehendit, et cit.
lib. I. autem Tit. 2. §. 17. plenius declaratum pro-
batumque habetur, et amplius.

quis id. 7. ff. de Jurisdic. quia recto in lege expressa est animi legis. ean. *Constituto. dist. 1. et l. cum ratio 7. ff. de Portion. quas liberas. et ubi hoc est eadem, etiam eadem coarctat esse legis dispositio. l. Ideo 27. ff. de legib. tam Concord.*

- 24 Fallit 5. in casibus, in quibus exorbitantia a Jure communi extensionem exigunt ad evitandum absurdum, v. g. quia alias durius ageretur cum Ecclesiis, et personis ecclesiasticis contra e. 1. de Dolo et Contem. ac Concordantias, innotia l. Servitus. 4. ff. quod vi aut clam. ubi similis extensio fit: ne melioris conditionis sint stulti, quam periti.
- 25 Quoad secundam partem de favoribus ampliandis Fallit 1. in Beneficiis Ecclesiasticis, utpote quae propter ambitionem stricte interpretanda sunt testis

claro e. *quomvis. 4. de Praeb. in 6.* ubi etiam ratio exprimitur, ibi: *Quomvis plenissima sit alius in beneficiis interpretatio facienda, literas tamen super obtinendis beneficiis debent, cum sint ambitione restringi.*

Fallit 2. in quibuscumque etiam maxime favorabilibus dispositionibus, quae praesedunt Juri tertii jam quæsito, prout desumitur ex e. *Super eo. 15. de Offic. Deleg. e. licet. 12. de Offic. Ordin. et e. cum capella. 16. de Privileg. juxta Regula Cancell. 18. de non tollendo jus quæsitum.* ubi Papa expresse declarat, quod per nullo literas et gratias, etiam metu proprio datas tollatur Jos tertii jam quæsitum.

Ceterum, qui plura circa bene Regulam, ac de interpretatione illius scire desiderat, legat ex lib. 1. Tit. 2. de Constit. §. 27. et Tit. 3. de Rescript. §. 5.

REGULA XVI.

Decet concessum a Principe Beneficium esse mansurum.

SUMMARY.

- 1 Regula vnde desumpta?
- 2 Beneficium proprie et late sumptum quid? Ille sumitur in sensu lato, prout etiam privilegium comprehendit.
- 3 Decet quidem Principem, et beneficium non revocet: potest tamen tale suo subdito concessum ac causo iura revocare.
- 4 Non item concessum alienum.
- 5 Cur debeat Principem beneficium et privilegia concessa non revocare?
- 6 Ponitur verus sensus Regulae.
- 7 Solvitur obiectio: Par in parem non habet imperium: quomodo intelligendum?
- 8 Causae, ob quas revocari possunt, vel ipso jure cessant privilegia.
- 9 Enarrantur breviter.

Haec Regula desumitur ex e. Si super gratia. 9. de Offic. Delegat. in 6. e. Si aut. 16. de Praeb. in 6. et alius a glossa hinc citatis Juribus.

- Quaeritur, Quomodo haec Regula intelligenda? Et quia verus illius sensus sit? Resp. 1. Quomvis Beneficium Principi proprie sumptum illud solum dicitur, quod ex liberalitate non contra, sed praefer Jure communi sine alius, quam concedentis praesidio confertur, ut amplius diximus Lib. I. Tit. 2. de Constitut. n. 445. et seq. tamen a Regula hic sumitur late, prout privilegium quoque, etiam contra Jure concessum comprehendit, uti cum Strabo hic n. 1. bene observat Peckius hic n. 4. ut proin sicut beneficia propria, etiam etiam Privilegia a Principe (cujus uniuscuique etiam Episcopi veniunt juxta Gloss. hic) concessa constantur durare, et manere debeat, consequenter morte concedentis non expirent, nisi aliter in concessione beneficii, gratiae, vel privilegii exprimitur arg. e. si gratior. 3. de Rescript. in 6. ubi gratia a Pontifice concessa usque ad suam voluntatem beneplacitum pro arbitrio concedentis, quo ejus beneplacitum omnino extinguitur, eo ipso expiret dicitur.

- 2 Per verbum Decet dicere vult Regula, quod omnino conveniens sit, et debeat quidem Principem, ut beneficium, gratias et privilegia a se, vel antecessore concessa permanere permittit: ad id tamen absolute non obligatur, nec potestas ei adempta sit, quae Injunctum beneficii ac privilegii proprio subdito concessa ex parte, vel in toto, saltem ex justa causa moderari, vel tollere et revocare valet, uti probat Gloss. ex e. quia saepe 4. de Elect. in 6. ibi: Non obstantibus quibuscunque privilegiis e. Clarici 3. BEIFFENSTUEL Jus Can. Tom. VI.

de Innocent. Ecclesiast. in 6. ibi pariter: Non obstantibus quibuscunque privilegiis. cum Concord.

Dicitur tamen contineri: proprio subdito; quia privilegium non proprio sed alieno subdito concessum a concedente non amplius potest revocari, uti jam diximus et probavimus lib. I. Tit. 33. §. 6. n. 121. ubi n. 122. addimus, quod privilegia non mere gratiosae, sed onerosae, vel iniunctae meritum, aut per modum pactionis etiam subdito proprio concessae revocari non amplius valet: ubi vidi, ac superius fuit repetitum.

Ceterum, cur debeat Principem, et concessa a se, vel antecessore beneficium ac privilegia manere et durare permittit, Ratio est: tam quia etiam Princeps ex suo consensu sequae ac privatus obligatur propter aequitatem et rationem naturalem distantiam, ea, quae semel placere, esse arduum l. 1. pr. ff. de Pactis. ibi: hujus edicti arqutatis naturalis est: quid enim tam congruum fidei humanae, quam eo, quae inter eos placuisse, servare. Justin. Reg. 21. Jur. in 6. Quod semel placuit, amplius displicere non potest. Tum quia vel maxime convenit Principi illud Praet. 61. v. 12. Semel locutus est Deus, et illud Plinius: quod scripsi, scripta. Iona. cap. 19. §. 22. cum debeat habere suam linguam, et suum calamus sequae immobiles esse insar lapidis angustiae, aut poli sine caelo, uti post Bald. et Gall. lib. 2. Observ. 55. n. 3. bene observat Strabo hic n. 2. Praesertim quia cuius viro bono, et multis magis Principi torpe ac se probrosum est esse inconstantem, ac infidelium, in dictis et promissis. Dictis conformiter

Resp. II. Verus sensus Regulae hic est Beneficia, Privilegia, et aliae gratiosae concessionis Principum sine determinatione temporis, vel clausula restrictiva concessa, durare et manere debent: personalia quidem usque ad mortem privilegiati: realia vero stabiliter, ita, ut neque a concedente, neque a successore auferri possint, nec exsint sine justa, eoque gravi causa. per rationes et Jura citata, praesertim e. Si ead. 36. de Praeb. et Dignit. in 6.

Nec obijciat: Par in parem non habet imperium e. Innotuit. 20. de Elect. et l. Nam Magistratus. 4. ff. de Recript. arbit. ergo saltem a successore, cujus potentiam ligare non potuit antecessor, libera revocari possunt beneficia et privilegia ab antecessore concessa. Resp. enim, hoc procedere quoad futura, non etiam quoad praeterita, praesertim iniuncta meritum, aut onerosa vel per pactum concessa; talia enim sicut ante a concedente, sic nec a successore sine justa, eoque gravi causa saltem honeste ac licite prohibita auferri valet juxta communem tam Juristarum; quam Theologorum: cum alius quidvis rebus et

juribus suis, etiam jam concessis, pro libito Principis ecclesiis privari possent.

- 8 Dicitur autem notatur *num. ti. sine justa, uaque gravi causa*: et hoc enim eiam concedens et accessores beneficia et privilegia revocare possunt, sic etiam aliquos per se cessant et mutantur juxta usummodum DD. Quoniam autem sicut hoc casus, fuisse distans *Lib. P. Tit. 33. de Privileg. §. VI. et seqq.* ac compendiose adducuntur a Gloss. hic, et casu. *Renovantes. 6. dist. 22. ac can. Privilegium 63. cau. 11. q. 3. suntque abusus, delictum, negliguntia, res non usus, contrarium factum, atque supervenientes enormis damnum. Et quidem breviter de his loquar.*

- 9 Propter abusum perdit privilegium habetur *cit. can. Privilegium 63. cau. 11. q. 3. ibi: Privilegium omnium meruit amittere, qui permixta sibi abutitur potestate.*

Propter Delictum perdit, patet ex *can. Ita nos. 75. cau. 25. quest. 1. ubi* civitas duo Episcopus res occidit in poenam delicti subrahitor Sedes Episcopalis.

Propter negliguntiam seu non usum: *l. 1. ff. de Nundinis*, ubi dicitur: *Nundinis impetratis a*

Principe non atendo qui meruit, decem tempore, usum amittit.

Propter contrarium factum, *arg. e. ri de terra. de Privileg. ibi: de privilegio tamen indulto tanto tempore vobis detrahere voluistis, cum liberum sit, cuique jus suum renunciare, eoque modo non potestis vos in hac parte meri.*

Propter supervenientes enormis damnum *arg. e. Dilecti. 8. de Decimis. ibi: Unde quoniam videlicet fratres ex hoc gravantur enormiter etc. et n. Suggestum. 9. de Decimis. quo revocatur privilegium ex eo, quod ceperit enormiter nocivum esse; ubi glossa §. Privilegium sic habet, pluribus probat: quod secundum diversitatem temporum, ut varietatem rerum privilegia sint varianda, vnde illi versos:*

Indultum tollit contemptus, crimen, abusus, Oppositum factum, damnum, tempus variatum.

De quibus etiam plura invenies *cit. lib. P. Tit. 33. et quidem de Abusu §. 8. a n. 126. De non usu, item de contrario facto, §. 10. De Damno superveniente, item de lapsu temporis §. 8. ubi etiam a n. 183. alia assignatur causa, videlicet Cessatio causae fassis, non item impulsar. Item §. 9. licentiam.*

REGULA XVII.

Indultum a Jure Beneficium non est alicui auferendum.

SUMMARIIUM.

- 1 In qua differat haec Regula a precedenti?
2 Beneficium, vel Privilegium alicui de jure communi competens a nullo homine, etiam Judice etc. asferri potest:
3 Nisi a supremo legislatore ex gravi justa causa.
4 Ponitur verus usus Regulae:
5 Et declaratur exemplis.

Quemvis haec Regula (quae ex *l. 1. Neque enim ff. de iuris et l. Adulter. C. ad legem Juliam. de Adulter. damnata* habetur) non tantulum dissimilis sit a precedente, tamen ab ea in hoc principaliter differt, quod praecedens de beneficiis et privilegiis ab homine potestatem concedendi privilegium habente, Principe namque concessis, loquitur. praeterea vero Regula agit de beneficiis et privilegiis, quae ab ipso jure communi habentur, utque inserta reperitur; qualia sunt v. g. Privilegium Exemptionis Clericorum a jurisdictione laicorum; privilegium Remissionis in integrum Minoribus ab ipso Jure concessum, juriq. communi insertum. Itaque

- 3 Quaevis, Quomodo haec Regula sit intelligenda, et quis verus illius sensus sit? Resp. Eam sic esse intelligendam, quod indultum beneficium, vel privilegium de Jure communi alicui competens, a nullo homine, etiam Judice (nisi supremo Legislatore sit) auferri valeat. Ratio est: quia, cum indultum et privilegia juri communi inserte naturam legis assumant, lex autem ex natura sua debet esse per se ipsa *arg. e. fin. de offic. legat. cum concord. usumque firmitatem et stabilitatem tum ab auctoritate legislatorum, tum a promulgatione et acceptatione, eorumque communis totius populi habet, a nullo homine privato, nec a Judice auferri, moveri, aut effectus illius impediri potest: eo quod Judices sint tantum ministri ac executores Juri et legum, indeque illis so accomodare, et juxta eas, non vero pro suo libito contra easdem procedere ac judicare possunt et debent. *can. In istis. 3. dist. 4. v. 1. de Sentent. et re judic.**

l. fin. C. Si contra jus et utilitatem. et l. Nemo. 13. C. de Sentent. et interlocut.

Notatur autem notatur: nisi supremus legislator sit; hoc enim, sicut alias leges et constitutiones, sic etiam indulta, beneficia, et privilegia etiam juri communi inserta per aliam legem revocare, mutare, variare, aut penitus auferre potest ab gravem et justam causam, praeterquam ubi necessitas aut utilitatem publicam. *arg. e. Non debet. 8. de Consang. et affin. c. 2. n. 3. de Crimib. in 6. juris l. Princeps. 31. ff. de LL. cum Concordant. ut amplius dictum est lib. 1. Tit. 2. de Consat. §. 19. ut seqq. Nec obstat, quod lex ex natura sua debet esse perpetua; quia perpetuitas in sensu negativo, id videlicet intelligenda est, quod, sicut sine ulla determinatione temporis, aut praefixo termino conditur, sic etiam sine ulla respectu semper et perpetuo, seu tandem servari debet, donec a Supremo Legislatore ex justa causa revocetur, mutetur, varietur, auferatur etc. vel etiam per contrariam legemque consequentem tollatur, ut fieri posse certum est *e. fin. de Consat. Illa praemis**

Resp. II. Verus sensus Regulae hic est: Indultum beneficium, vel privilegium a Jure communi, legi, vel Canone concessum, neque de Jure communi alicui competens, nullus homo, nec Judex ab eo auferre, vel illam impedire potest, quo minus tali indulto libero uti et gaudere valeat: Per Jura et rationes allegatas.

Exempla hujus innumera habentur in Jure; sic enim nullus etiam Judex tollere potest privilegium immunitatis ecclesiasticae, vel impedire, quo minus ea utatur Clerici. Nullus item auctor aut impedire potest beneficium restitutionis in integrum Minoribus et Ecclesiis de jure communi competens. Sic patet *e. fin. de secundis Napt. prohibetur, ne faciles a Jure communi mulieri concessis transgredi inter annum factus ad secunda vota eadem auferatur. Et quoniam circa haec Regulae difficultas aliqua facile non solubilis sit invenitur, pergimus ad Regulam XVIII. declarandum.*

REGULA XVIII.

Non firmatur tractu temporis, quod de Jure ab initio non subsistit.

SUMMARIUM.

- 1 Regula unde desumpta?
- 2 Inintelligenda de Nullis ipso jure: non de primo annullandis:
- 3 Et nisi alio admodum firmetur prius invalida.
- 4 Ponitur versus Regulae maxime.
- 5 De aliarum et firmatur exemplis in Testamentis:
- 6 Legatis:
- 7 Contractibus:
- 8 Judiciis:
- 9 Rescriptis:
- 10 Alienationibus rerum Ecclesiarum: quia haec omnia ratiocantur, si ab initio invalida fuerint, non firmatur tractu temporis.
- 11 Solvitur obiecta de Professione, quae ab initio invalida post quinquennium valida evadit.
- 12 Sicut et conventus Minoris invalidus post quinquennium convalescit non solo tractu temporis, sed praesumpta tacita ratificatione.
- 13 Collatio beneficii patronati sine consensu invalida facta validatur non tractu temporis, sed ob negligentiam Patroni.
- 14 Fallit Regula in contractibus.

Desumitur haec Regula ex l. quod in initio. 19. ff. de R. J. ibi: Quod in initio vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere. cui concordat a. Imperialis. l. 2. Paul. de prohibitis factis alienat. per Fredericum ibi: quia ab initio de Jure non valuit, tractu temporis convalescere non debet.

- 3 Queritur I. Quomodo haec Regula intelligenda? et quia veros illius tenores sit? Resp. I. Eam duntaxat de ipso jure nullis, non vero de primo annullandis de Jure, nec de illis, quae de jure quidem valida sunt, eodem eodem disponente annullari possunt, intelligendum esse, ut bene advertit Gloss. hic arg. c. Bonae. 4. de Postulat. Præstat. ubi Postulatio Archi-Episcopi Coloniæ admittitur, quævis de jure fuisse annullanda cum Concordat.

- 3 Item intelligendum esse: nisi de Jure nullum alio edicto, v. g. non tacito vel expresso necessario consensu, subitis causis invalidatis firmetur, uti pluribus probat Gloss. hic 4. non firmatur. In quo tamen casu prius invalidum non firmatur et tunc, quando etiam nulliter actus est (et res se habet in rationibus juxta Reg. a. 3.) sed ex tunc, quando ex tacito vel expresso consensu actus vetere locupit, nisi jure in particulari aliter disponat.

- 4 Resp. II. Verus sensus Regulae sequens est: Nullus actus, qui, dum perficitur ipso jure invalidus, et nullus est, solo tractu et lapsu temporis sine alio admodum convalescit, ut non et affectus actus ab initio valide fecit habuit. Ratio est, quia sicut actus ab initio legitimus et valide initus non potest ex præterito tractu temporis victum aut annullari, juxta Reg. 74. de R. J. in 6. Factum legitimum retrahitur non debet. Ita et contractus solus tractus seu lapsus temporis non potest actum ab initio nullum evadere: cum tempus ex se solo sit insufficiente procedendo vel tollendo obligationem, nisi aliud extrinsecum adveniat actui. l. obligatum. 44. §. 1. ff. de obligat. et actioe.

- 5 Et procedit summe prædicta haec Regula, vix ex diversitate veluti in Testamentis, et ultimis Voluntatibus: in Contractibus, in Beneficiis et Rescriptis,

in Judiciis etc. prout pluribus exemplis ex Jure delustrat et firmat Dyaco et Glossa hic. Sic enim Testamentum ex defectu testantis, v. g. ab amente, furioso, impubere invalide factum non convalescit, etiamsi amens tractu temporis fiat rebus compos, cum impubes pubescat. §. Præterea. Instit. quibus non est permittum facere testamentum juxta l. Ejus. §. pr. l. Si fluvium. 19. ff. qui Testamentum facere poss.

Sic legati ab initio nulliter et invalide facti ob incapacitatem legatarii v. g. apostatae a fide, tractu temporis etiam remota impedimento non convalescunt. arg. l. ff. qui Sanction. C. de Apostatis.

Sic in Contractibus: si impuberes, ab adultis non supplet etiam, contractus sponsalia, et ex defectu etiam invalide contracte non convalescunt, etiamsi tractu temporis legitima superveniat ætas. c. non pr. de D. sponsa. impub. in 6. ibi: Sponsalia hujusmodi, quae ab initio nulla erant, per lapsum temporis minime convalescunt. Idem est in aliis contractibus.

Sic in Judiciis: Sententia de Jure solvitur lata manet talis, et nulli quantumvis longo tempore valida evadit, nec tractat in rem judicatum, etiam si illa gravata finis appellacionis neglexerit. l. Si exprobrat. 19. ff. de Appellat.

Sic in Beneficiis et Rescriptis: Non si in auctoritatem legitimam per invalidum collationem beneficium acceptum, collatus postmodum tractu temporis superveniente ætate sufficiente non evadit validus, quia ab initio fuit nullus. a. Si eo tempore. g. de Rescriptis in 6.

Sic alienationes rerum Ecclesiasticarum ex defectu requisitarum solemnitatum ab initio invalidae tractu temporis non validantur. Extrav. Ambrosius de Arb. Eccles. non aliter inter eosman.

Obijciunt tamen contra Regulam et sensum illius 1. Professio Religiosa ab initio invalida fuisse per quinquennium et firmetur, ut recedentes non amplius audiant. Concil. Trident. sess. 25 cap. 19. de Regular. Resp. Professionem hujusmodi non firmari solo tractu temporis, sed qui nulliter professus praescribitur intra quinquennium tempus professionem retulisse.

Obijciunt 2. Contractus Minorum etiam auctoritate celebrati ipso jure non nulli. l. n. curatorem. 3. C. de In integr. restit. min. et tamen si per quinquennium integram non conquerrantur, postquam Majores facti sunt, æque subsistunt, et si ab initio cum debitis solemnitatibus fuissent initi. l. fin. C. Si Major. facit aliam. ergo tractu temporis firmatur, quod ab initio non valuit. Sed Resp. uti ad priorem objectionem, videlicet contractum Minoris ab initio invalide factum non validari præterito tractu quinquennii, sed tacito consensu, quem habere praesumitur, si major factus fuerit, et non conquiritur. Vivian. hic Strin. ibid. n. 3.

Obijciunt 3. Collatio beneficii patronati sine Patroni presentatione vel consensu facta, ipso jure nulla et irrita est. can. Decretum. can. 16. g. 7. et tamen si Patronus lapsu temporis ad presentandum et jure sibi concessum alium non praesentavit, collatio prius nulla convalescit, ut post Felin. in c. Cum Beroldus. de Saanen. et re-judicat. docet Stric hic. a. 3. ergo. Resp. prædictam nulliter factam collationem non solo tractu temporis, sed ex speciali Juris dispositione ob negligentiam Patroni validari: quando enim Patronus intra tempus et Jure praescriptum ad beneficium

presentare septigit, ne vice jure praesentandi priu-
vatus existit, et validior collatio prius vultur fa-
cta, ne longior beneficii vacatio evadat Ecclesiae
demonia, et animabus periculosa. Felu. ubi supra
n. 14. Peck. hic n. 4. et Svecia. n. 8.

- 14 Quæritur II. An detor Fallentia eorundem Regulam
XXIII. Resp. Eam. fallere in. prescriptione: in
hac enim lapsus temporis a Jure praescripti firmat
contractum emptoris et redhibitionis etiam quoad

translationem domini, ita se si ab initio omni ex
parte, rito celebratus esset. Si dicat: ad prescriptionem
non sufficere solum tractum temporis, sed re-
quiri etiam possessionem et bonam fidem, Resp.
cit. res emetur bona fide et possideatur, tamen
contractus emptoris est et habet quoad translati-
onem domini adhuc imperfectus, donec praescriptus
adventus temporis lapsus, qui proinde solus contra-
ctum et integro perficit.

REGULA XIX.

Non est sine culpa, qui Rei, quæ ad se non pertinet, se immiscet.

SUMMARIUM.

- 1 Regula unde desumpta?
- 2 Nomina Rei hic intelliguntur etiam officia, ne-
gotia, facula, acta etc.
- 3 Res ad aliquem non pertinent, et si se immiscere
dicitur, qui invadit rem alienam.
- 4 Qui exercet actum de jure vi status prohibitum:
Clericus chirurgiam exercens, secuta morte,
est irregularis: ibid.
- 5 Item, qui invia Domino negotium illius assumit:
- 6 Vel Jurisdictionem alterius exercet.
- 7 Item falso jactant scientiam vel artem, quan-
tum non valent, qui etiam ad restitutionem tenentur
domini tectoris.
- 8 Item qui ex ambitione Dignitates et Officia Ec-
clesiastica obtinent.
- 9 Ponitur varietas vtriusque Regulae:
- 10 Quæ fallit I. In casu necessitatis:
- 11 II. Quando quis requirit alterius negotium agit.
- 12 III. Vel irregularis villior agit.
- 13 Si alius ad rem habilis et peritus est.
- 14 IV. Si alius negotio etiam contra prohibiti-
onem illius immiscet, ut illam ad integrum revocet.

1. Hæc Regula desumpta videtur ex c. Tua. 19. de
Homicidio: etique concedat Regula 35. ff. de
R. J. in sazonis: Culpa est, se immiscere rei ad
se non pertinenti.

2. Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda?
et quis propriis illius sensus sit? Resp. I. Nomen
Rei hic Regula intelligendum esse in sensu lato,
ita et non tantum res illa, quæ ad aliquem Jure
proprietas pertinet, sed etiam officia, negotia, ad-
ministratioes, munera, judicia, sceleratus, ali-
quæ facti et acta nomine rei hinc comprehenduntur,
prout cum communis aliorum bene observat Peck.
hic n. 1. et Tacianus ibid.

3. Verbo autem, quæ ad eum non pertinet, iudem
modis intelligi debent, quibus modis res quæ-
dam ad aliquem pertinere dicitur: ut proia sicut vari-
is modis res ad aliquem pertinere potest, v. g.
quis verum illius dominium et proprietatem habet,
vel usufructus rei illi competit, vel ratione offi-
cii, muneris, status, administratiois, tutelæ, obe-
dientie etc. ad iudem modis res quædam ad aliquem
non pertinere possit, ac per consequens ille dicatur
se culpabiliter immiscere rei si se non pertineti i.
qui rem alienam invadit, vel praesentationem vacantem
propria auctoritate capit: qui omnes scire debent,
id, quod nunc cum est, ad alium omnibus modis
pertinere, L. fin. C. Unde vi.

4. Qui exercet actum, vel ei se immiscet, qui ille
ratione status non competit, sed Jure prohibitus est,
ut si Clericus chirurgiam agit con. Clerico. dist.
50. vel actum chirurgicum exercet c. Tua. de Homici-
dio ubi enim dicitur: quod Monachus multum de-
liquit et alienum officium usurpavit, quod sibi mani-

me congruatur. ubi etiam decretatur, quod Religiosus
chirurgiam exercens, si ex ea mort iniquatur, irregu-
larius sit, etiam si sit pariter et diligens, et hoc fecerit
carita piasia. ut ibidem summariū habet.

5. Qui dicitur vel iudicetur phrycis vel mor-
taliter, iussu vel prohibente Domini aut eo, ad
quem pertinet, negotium illius assumit, gerit, aut si se
immiscet, culpabiliter agit, et nec stipendium, nec
honorarium meretur, nec factos sumptus repetere
potest, etiam si negotium bene et militatem Do-
mini gesserit. l. fin. C. de Negut. gest.

6. Qui aliter Jurisdictionem exercet, vel illas
praesentim inviti vel non regulentia officio se ingerit,
per Jura allegata et l. Culpa. 36. ff. de R. J.

7. Et præcipue, qui similiter, jactat, vel proficit
scientiam vel artem v. g. videntium juridicam,
theologicam, Medicam, chirurgicam, mechanicam,
quam non valent, indeque ad officium aliquod hujus-
modi scientiam aut peritiam artem requirere se intra-
di, vel ad illud intuitu ejusdem assumitur: Dynas hic.
Gloss. in cap. ad aures. de acten. et quali. Verb. aod. n.
2. Sive. n. ibid. n. 2. Tacianus. nu. 2. cum communis aliorum
merito doceatur, hujusmodi tem in praesentem quæ
prioribus numeris rei alienæ culpabiliter se immi-
scere etiam ad restitutionem tenent, et aliquando
publika poena puniri posse, si evinde damnus se-
quatur. l. Idem Juri. 8. §. Multum. et l. sequenti.
ff. ad legem Aquil. jactat l. Illicite. 6. §. Sicuti. 7.
ff. de officio Præsid. Ratio est: qui rursus ad illam
non pertinet officium, munus vel negotium, qui re-
quisita ad illud scientia vel peritia caret, consequenter
illud assumens rei alienæ, quæ ad eum non pertinet,
culpabiliter se immiscere, et poena dignus esse cen-
setur. Nec etenim ipsum in officio vel munere jam exi-
stentem prius ovis inhabilitas vel infirmitas: quis, ut
merito dicitur est. l. Idem Juri. Nec videtur tri-
quum, si infirmitas culpam admittat, cum affec-
tare quique non debet, in quo intelligit, vel in-
tellegere debet, infirmitatem suam aliter periculose
suisque. et cit. l. Illicite. 6. §. Medico. quod per impe-
ritiam committit, imputari ei debet. et infra: Præ-
terea humanas fragilitatis delictum decipientis in
periculo homines innoxios esse non debet.

Ad culpabiliter se immiscere rei alienæ ad et non
pertinenti, præsertim ad speciem in a. præced. al-
legatorum, omnium maxime Jure merito ex I. Chrysost.
Lib. 4. de Dignit. Sacerd. reducit Svecia hic n. 1.
Regulares et saeculares Clerici, qui præsertim minus
apud dignitates et officia honorifica ecclesiastica am-
bunt, quis hæc ad illas plene non pertinet, cum
per Jura illis indigni habentur. Hinc S. Chrysost.
loc. cit. an: Nullus relinquatur executioni loci
in his, quæ postea committit, qui se ad suscepti-
onem honoris illius opportunum apud: nec potest
ultra dicere, quæ inviti hoc ad illud feci, aut in-
vitus in hoc deliqui: Responsdedit enim illi a Judi-
ce: cur concessi tibi non grandis incivilitas (vultu-
ta l. 8. et §. ff. ad leg. Aquil. imperitiae vel infirmi-

1215) *quis ex accedens officium, quod viros thap superat? quis in cogit? Huc servant etiam illa, quae de Pastoribus nominum, et subiectibus horum officii dixerunt ad Regulam decessum oppositam quinto Theodosius.*

- 9 Recp. II. Scelus gentium Regulae sequens est: *Qui rei, quae ad eum non pertinet, se immiscet, id est, qui rem alienam, in qua nil iuris habet, invadit, aut negotio vel officio contra prohibitionem illius, ad quem pertinet: vel quod rutine proprias imperitiae aut inhabilitatis: vel intus praesentis status sibi non congruit, se ingerit, culpam committit, ac propterea non tantum ad restitutionem, damnumque inde secuti resarcitionem tenetur, et conveniri valet: sed etiam poena publica pro culpa et circumstantiarum qualitate affici potest. Per Jura et rationes allegatas: quibus secundo, quod qui sic agit, illicite et culpabiliter agit, neque pro exigentia culpe etiam poenam mereatur. 2. *Tuo 19 de Homicid. c. Sententiam. 9. Ne Clerici vel Monachi. innot. 18. et ff. ad l. Aquil.**

- 10 Queritur II. An et quia Regula XIX. patitur Fallentia? Recp. Eam fallere in sequentibus, et quidem 1. in eas necessitates: hae enim exigunt etiam Clerici et Monachi possint exercere artem chirurgicam vel medicam sicut ratione status sibi prohibuit: consequenter ad se non pertinetatem, r. g. iudicium, vel educationem facere, experiri probum medicum suadere et praebere aliquos anni culpas vel irregularitates periculo, si alii periti in arte deam, vel venire et iuvare detraherent. *Notar. in Mon. cap. 15 n. 110. Sanchi. lib. 6. Moral. cap. 14. n. 18. Laym. Lib. 3. tr. 3. p. 3. cap. 10. n. 4. Covar. in Clement. Si fornicus. p. 3. §. 4. a. g. Stric. hic cum communi aliorum. c. quod in lege. 4. de R. J. ibi: Quod in lege non est licitum, necessitas facit licitum. Et Ratio est: quia in eas necessitates lex humana cedere debet legi divinae et naturali, quae vult, et proximo in necessitate succurritur.*

- 11 Fallit 2. in eas, quod quis requisitus alterius negotium vel officium peregrit, dummodo conditio sitis non incongrua sit. Ratio est: quia non

debet alieni suum officium alteri praestitum esse damnatum ut dicit c. Cum non. 30. de Elect. in 6. Nec refert, si aliter per accidens eandem damnum patitur: quia tunc non tam ex parte gentis seu praestantis alienum negotium vel officium, quam ex parte requirentis odese videtur culpa, et quae propria si quis damnum sentit, de jure seotire non censetur. 1. quod quis ex culpa. 103. ff. de R. J. ibi: quod quis ex culpa suo damnum sentit, non intelligitur damnatur.

Fallit 3. universaliter, quando quis ad rem alias habilis et peritus, et irrequisitus non in propriam, sed alterius, praesentem absentis, commendam et laerum negotium illius sibi ratione status non inconveniens utiliter gerit vel peregrit. *Stric. hic a. §. Glass. hic. §. Non est sine. id probans ex variis Iuribus: et Ratio est: quia hominis interest, ab homine officii beneficio. 1. Servus. 7. ff. de servis expert. ibi cum beneficio officii hominem interat hominis. ab quam rationem Glass. loc. cit. etiam infert, cum, qui alienum negotium utiliter gerit, non se immiscere rei alienae ad se non pertinet, cum ad eum suo modo, lege humanitatis videlicet, pertinet. 1. Non tantum. 6. ff. de appellat. et Rati. unde si etiam concepti scim, et eadem debent reituti facit sumpton saltem in eo, quod utiliter gerit, testis clero l. 2. ff. de Negot. gestis. non item pro eo, quod inutiliter gerit. arg. cit. l. 2. ibi: si utiliter gerit. hinc etiam ad initium hujus fallentiae notatur dicitur, qui utiliter gerit.*

Dicitur alterius notatur ibidem: *Ad rem alias habilis et peritus: inhabilis enim ac imperitus se alieno negotio immiscens semper in culpa, et si damnum sequatur, restitutioni obnoxius est, per Jura et rationem n. 7. allegata.*

Fallit 4. in eas, quod quis alieno negotio etiam contra prohibitionem illius, ad quem pertinet, se immiscet, ut cum ab inferiori alio auctoritate servet. *Gloss. loc. cit. arg. l. Non tantum. 6. ff. de Appellat. et Rati. ubi habetur, quod loco eodemmodo ad mortem quavis, etiam contradietione condemnato, appellari possit, et exigat lege humanitatis iudicandus ut*

REGULA XX.

Nullo pluribus uti defensionibus prohibetur.

SUMMARY.

- 1 Regula unde desumpta?
2 Eius intelligenda de solo Reo, non item de Actore.
3 Cur Reus pluribus defensionibus, et non actor pluribus actibus uti valeat?
4 Reus non simul, sed successive plures exceptiones contrarius adhibere potest,
5 Enique non omnes absolute, sed disjunctivo veritas esse dicere habet.
6 Patitur verus istius Regulae.
7 Solvitur obiectio: et seq.
8 Reus appellatus, assumit personam Actoris, et non potest amplius uti pluribus defensionibus.
9 Fallit Regula in Reo organo se servum habere:
10 Vel quod ipse possidet:
11 Vel pignum alii numeratum:
12 Vel scriptum cum esse:
13 Vel Pignus sibi datum, si desuper conventus, et de mandando convictus fuerit.

- 14 Hae Regulae desumpta est et l. Nemo. 8. ff. de Exceptionibus ubi dicitur: *Nemo prohibetur pluribus exceptionibus uti, quamvis diversae sint: Cui etiam concordat Reg. Nemo ex his. 43. ff. de R. J. ibi: Nemo ex his, qui agant se debere, prohibetur etiam alia defensionibus uti, nisi lex impediat.*

RIFFENSTUEL Jus Can. Tom. VI.

Queritur I. Quomodo haec Regula intelligenda, et quis verus illius sensus sit? Recp. I. Eam de Reo dinstant, non autem de Actore intelligendam esse, in eo licet reus pluribus, inque diversis defensionibus et exceptionibus se, usque Jure contra Actorem teneri valeat per contra rem sibi habere non possit, sed si plures ad maiorem forent, non dubitaret ex illis eligere, et in eadem permanere debet iuxta maximam DD. testa rloro cit. l. Nemo ex his. ff. de R. J. ibi: *quibus conveniunt plures actiones ejusdem rei maxime, una tantum qui expirari debet: et l. quod in herede ff. de tribut. 10. actione. ibi: Eligere quis debet, qua actione experietur, utrum de Periculo, an tributaria: eam aut, sibi regerem ad aliam non futuram.*

Ratio autem, cur Reo plures diversas defensiones, non vero Actori plures actiones de Jure concedantur, iuxta processum et aequa est: Tum, quia defensio est Juri naturalis l. Ut vin. 3. ff. de Justit. et Jur. quae suum huius juris existit, magis favorabilis aut §. penult. Instit. de Jure naturali. propterea etiam in specie causa Rei favorabilior est, quam Actoris iuxta Regulam XI. de R. J. et dicta ad eandem supra Tum, quia actor pro suo libito actionem omittit

val insinuare, not differre, latres autem totis viribus se preparent, presentes et abentes Jurisperites consulere potest: quo favore reus non fruatur, neque qui citatus ad iudicium, impræparatus quoque ac inopie tempore sibi præscripto comparere et respondere debet. *l. Para. 5. ff. de doli mali except.* etiam Jurisperitis necesse consilia: ad quam inaequalitatem tollendam reo plures defensiones, actori vero eas tantummodo actionis species concedantur. Tescin. *hic n. 1. eum communi aliorum.*

¶ Verum dom Regula præsens et alia Jura Reo permittunt plures defensiones etiam contrarias, ulteriores ita intelligenda sunt, non et plerumque exceptiones contrarias simul, sed successive in iudicio admitti, quatenus si una non proficit, vel probata non sufficit, ad aliam recurrere licet exceptionem vel defensionem. *Gail. de Pace publ. lib. 1. n. 18. n. 3. Peck. hic. n. 7. et Strein n. 3. Loes in cit. Reg. Nemo. circa finem. Barb. hic. n. 3. eum communi aliorum, arg. a. Impatori. de fide Instrum.*

¶ Notandum etiam hæc est, et, dum plures exceptiones, vel defensiones diversas et contrarias etiam successive adhibet, non asserat, eas omnes esse absolutas veras; enim id repugnat naturæ, sed eas veras conditionatas, seu disjunctivæ vel alternativæ in hoc sensu, quod, si una non est vera, soltem altera vel tertia sit vera: v. g. si actoris dominum e te fuisse occisum, tu vero excipiendo negas potes nihil minus postquam convictus ex, aliam exceptionem adhibere dicendo, te eum moderamine inculpate turbellæ ad defendendum propriam viam fecisse. Vel si actor in iudicio innotum, quem pascideris, a te petit, excipere et defendere te potes dicendo successive, illum tuum esse, quis emisti eum, vel quia tibi donatus est, vel quia iam legitime præscriptus. *Covar. Lib. 1. varior. Resolut. cap. 8. n. 3. Monnol. Lib. 3. præsumpt. 42. n. 1. eum alia. In quo reus intelligendus esse videtur Barb. ad hanc Reg. n. 5. ubi dicit, non posse reum uti pluribus exceptionibus ita sibi contrariis, ut jasta rectum sensum simul veræ esse non possint: alias eorum doctrina barboasæ Juris, et Regulis illius diversas exceptiones admittimus esset contraria, Reique multum notum; eum præfasse diversas exceptiones simul sumptis absolute veras non siet, bene vero in sensu alternativo, seu disjunctivo et conditionato supra iam explicato.*

¶ Resp. II. Veras tenas Regula hic est: *Nullus Reus in iudicio conventus prohibetur pro sua in re, vel jure suo conservando plures etiam diversas, et sibi contrarias adhibere exceptiones, non quidem eas simul et simul, sed successive proponendo, ac successive dicendo, quod si una non sit vera, vel insufficientis existat, soltem altera, vel tertia vera et sufficiens maneat.* Per Jura et rationes allegatas: Exemple plures ex jure affert *Gloss. hic et Dyous: habes etiam aliquæ supra n. 3. posite.*

¶ Obijciat contra Regulam et sensum illius 1.

a. *Veniens. 19. de Præscript.* ubi exceptio præscriptionis fuit rejecta, quam prius iam alia, privilegii videlicet exceptio fuerat addibita. Resp. In hoc capitulo non licet, sed actoris exceptionem fuisse rejectam, cum jasta dicta n. 2. actor pluribus exceptionibus uti non possit.

Obijciat a. commune illud Brerardicum: *Contraria allegans non est audien. arg. e. Impatori. 13. de Fide Instrum. cum concord.* Resp. Illud intelligendum esse de Actore, l. 1. C. de Furtis. non solum de Reo, ut puta qui de jure materiali competit, et omni, quo potest, modo se defendere, dominumque et injuriam avertere valet. l. et vim. 5. ff. de J. et J. domando contentio non simul proponit e. *Impatori. de fide Instrum.* ubi rejicitur, qui scripturas contrarias simul producit.

Obijciat J. Species quedam exceptionis etiam Appellatio est: sed reo appellanti non licet contrarias exceptiones adhibere. *arg. l. 1. et Procuratoris. 1. 5. 1. ff. quando appell.* Resp. Reum appellandum assumere personam Actoris, cui, quia in prime instantia non tantum experiri licet, per Jura n. 2. allegata, multo magis ad id tenetur in secundo instantia.

¶ Quæritur II. An? et quæ Fallentis Regula hæc XX. patitur? Resp. Eam fallentis subjectum esse clare patet ex cit. *Reg. 43. ff. de R. J. quæ, dum dicit, Reum pluribus uti posse defensionibus, addit, nisi lege prohibeatur: Lex autem subinde prohibita est etiam, reo plures adhibere defensiones: consequenter Regula fallit 1. quando quis conventus de morte servi negat, se habere servum in potestate, convictus enim de mendacio non amplius audiet. l. quærit. 21. 5. ff. de Nozal.*

Fallit 2. si conventus de pigneris quadrupedis negat, se habere quadrupedem: convictus tamen alie exceptione uti nequit. l. 1. 3. 12. ff. Si quadrup. pigner.

Fallit 3. In casu quo quis conventus, et pecuniam sibi mutuo datam, et se iam solutum solvat, negat, sibi pecuniam inquam fuisse mutuatam: convictus enim de mendacio non amplius audiet textu claro *Auth. Contra. C. de non numerat. pecun.*

Fallit 4. Et ad ulteriorem exceptionem non admittitur, si debitor conventus negat propriam scripturam in qua debitum continetur: in qua acui et priori eas Reos conventus postea convictus insuper in duplum condemnatur. *civ. Auth. Contra: ibi: Contra, qui propriam scripturam, qua convinctur, abnegat, vel numeratum inficiatur, convictus in duplum condemnatur etc.*

Fallit 5. Si creditor conventus de pignore, se pignus habere negat, cum habeat, convictus enim in hoc de mendacio ad aliam defensionem non amplius admittitur. *Auth. Item possessor. C. qui potior. in pignore.*

REGULA XXI.

Quod semel placuit, amplius displicere non potest.

SUMMARIVM.

- 1 Regula unde desumpta?
- 2 Ad eam requiritur primo, ut, quod placuit, non sit contra jus, bonos mores, vel animum. Teraviter error, qui promissa iniqu observant.
- 3 Secundo requiritur, quod libere placuerit: Et quidem
- 4 Tertio, Externis.
- 5 Quarto, quod alterius interit in semel placito monere.

- 6 Ponitur verus sensus Regulae.
- 7 Humanæ fidei et conventio nil tam congruum, quam verba et promissa servare.
- 8 Declaratur Regula exemplis Juris: et 6. seqq.
- 9 Fallit Regula primo ubi habetur metus conventus.
- 10 Secundo superveniente de novo, vel prius cognita causa.
- 11 Tertio in iis, in quibus licet ponitur de Jure,

ut in deponitione impuberum.

18 In ultimas voluntatis.

19 In contractibus innotuitis.

20 In contractu Societatis, si res adhuc est integra.

21 In Sententia interlocutoria,

22 Et Appellatione.

1 **H**ec Regula iuxta Gloss. et Barb. hic n. 1. desumitur ex l. Sicut 5. C. de Obligat. et act. ubi dicitur: Sicut initio libera potestas antequam est habendi vel non habendi contractus (de quibus Regula præcipue procedit) ita remanere semel constitutæ obligatæ, adversaria non consentiunt, semo potest. Quapropter intelligi debetis, voluntariæ obligationi semel vos neces ad hæc, non consentiente altera parte minime posse succedere.

2 **Q**uestitur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? et quia verus illius sensus hic? Resp. 1. Quamvis hæc verba æque, rationabiliter, et pro constantia seu perseverantia in bono plurimum serviat, est bene advertebat Barb. hic: tamen sine requisitis ad eam, seu pluribus limitationibus intelligenda non venit. Primum eam ad eam servandam requiritur, ut, quod placuit, non sit repugnantum a Jure, nec turpe, nec contra bonos mores, aut in detrimentum animarum. arg. c. Porciterius dist. 55 et c. An de Pactis lib. 1. etiam factæ a vobis pro quibusdam spiritualibus obtinendis, cum in hujusmodi omnia pactis, omniq. conventio debeat omnino cessare, nullas penitus suat momenti. Quod etiam de aliis est dicendum, quæ observatæ vergunt in causam detrimentum. Nam etiam iuxta legitimas immutabiles pactum turpe, vel res turpis uti impossibilibus de Jure vel facto, nullum obligatum inducit. est etiam iuramentum firmiori, qui Non est obligatorium contra bonos mores positum iuramentum, juxta Regulam 58. de R. J. in 6. ut patet graviter etiam Principes attestant, qui prædictis hujus Regule vel perseverantiae et constantie in servando semel dicto verbo, factis promissis, aut resolutionibus adhererent illis, quæ semel promissæ, condiderunt, resoluissent, aut mutarent, quævisvis causa Jura, vel boni mores, aut in detrimentum animæ, vel præjudicium etiam bonis communis malitiae manifeste apparerent; cum semel potius est non servandi, quam servandi obligatio certa existat.

3 **S**ecundo requiritur ad eam, ut id, quod placuit, recitetur, et non per errorem facti placuerit, illud, hic arg. l. 1. §. 1. et l. 2. ff. de Jur. et fact. Ignor.

4 **T**ertio requiritur, ut, quod placuit, non solum mente et interno, sed etiam externe, verbo vel facto placeat. arg. c. Tunc. 28. de Spontal lib. 1. Sed necessitas sunt, quoniam ad Ecclesiam, verba consensus exprimentia, secus in ordine ad Deum; non valet votum solum mente libere emissum.

5 **Q**uæto requiritur, quod alterius iustitiam in semel placito permanere, si ex illius revocatione vel mutatione præjudicium patitur juxta Reg. 33. in 6. Mutare constantiam quæ non potest in alterius detrimentum. ubi Gloss. ff. in aliorum, bene inferi: ergo a contrario ubi alteri non præjudicatur, mutare licet.

6 **R**esp. II. Proprie sensus Regule sequitur: est: Quod alicui reseritur, liberæ et facto ita placuit, ut iudicium quæritum sit tertio, cum hujus præiudicio revocari vel mutari amplius non potest: arg. l. 1. C. de Obligat. et Actum, ubi concordat utriusque Juris Regula, Canonice quidem 33. de R. J. in hanc proced. jam allegat: Civilis vero 75. ff. de R. J. Non potest mutare generalium suum in alterius injuriam.

7 **R**atio est: tum quia, sicut commercio et liberi humanæ nil tam eorumque, quam verba et promissa servare. arg. l. 1. in prin. ff. de Pactis, ibidem enim tam congruam humanarum fidei, quam in servare, quæ

inter eos placuere: ita eadem, sequitque et juri naturali nil magis adversum, quam dicta et promissa, siquæ eadem præciserim in aliorum præiudicium non servare. l. 1. ff. de pecun. constit. pr. ibi: Grave ut fidei felle etc. Tum quia, cum hæc Regula præcipue in contentibus et promissis procedat, ubi et utriusque contrahentis consensus, alii et ex præmissis promissionis ac promissionis exceptionibus oritur obligatio naturalis, eadem cum clericali præiudicio contravenire non licet. arg. cit. l. 5. C. de Obligat. et act. cum Concord.

Decretatur Regula alterius quibusdam Juris Exemplis, quæ e Gloss. hic, Dyna et aliis in Regulas Laris scribenlibus copiose adducuntur. Sic enim 1. Inductentium deficiunt, quam forte semel placuit, non amplius mutare, aut revocare potest. l. Paulus 40. ff. de re judicant.

2. In Indictis Actus post contestationem lile invito reo non potest amplius recedere. l. Pare 5. §. fin. ff. de Dol. except. et res, qui iudicium ut legitimum contestationem lilem agnoscit, illum nequam incomprehensum, vel asperum revocare non amplius valet. l. Nemo. §. C. de Jurisdic.

3. Sic et libere brevecapitolo factis iuramentis et votis contravenire non licet, c. Quamvis de Pacti in 6. ut e flect 6. de vot.

4. In collationibus et transactionibus Beneficiorum, unus alicui semel sultum, et esseri, si alteri essendi non amplius valet. c. Si tibi obest. 17. de Præbend in 6.

5. Sic beneficium per resignationem vel cessacionem libere dimissum repeti non potest. can. quam periculum 8. ens. 7. q. 1.

6. Sic a Matrimonio, quod libere inire, et a Professione religiose, quam emittere placuit, recedere non amplius licet per dicta in sua Titula lib. III. et IV.

7. Et universaliter in contractibus et conventionibus huc rite initis Regularum observare oportet, etiam cum præiudicio alterius contravenire non licet. cit. l. 5. de Obligat. et Act. quia, quod semel placuit, displicere amplius non potest.

Questitur II. An et quæ Fallentes patitur Regula XXI. Resp. Eam aut multas habere fallencias, ex quibus religiose potiores ad rem magis servientes, et ex quorum notitia etiam alime cognosci possunt. Fallit inque Regula Primo et universaliter, quando recessus sit ab ea mutuo consensu utriusque partis. l. Sicut. 5. C. de Obligat. et Act. excepto Matrimonio et Professione religiose; cum illud semel consummatum nec utriusque subventi consensu, nec ista constantie Preclatio et subditio amplius invalidari queat, nisi consensu transitis ad aliam Religionem, c. 18. de regul.

Fallit Secunde in non paucis, propter imperfectionem de novo, et prius non cogitam eorum, ubi Gloss. hic arg. c. Ut citra q. 1. c. Nulli. 8. de Elect. in 6. ibi: Nulli licere docentibus (postquam in acritiam nominaverit aliquem, et electio fuerit subventi, vel postquam pronuntiaverit electioni de ipso ab alio celebratam evocacionem) illum ex parte electionis ipsa (nisi ex causis postea emergentibus) impugnare: sed nisi si morum ipsius antea celata de anno pandatur improbitas, vel alioquin alterius lateris vitii, vel defectus, qui verisimiliter ignorari poterunt, veritas resolvatur. Ex ratio est, quia quæ de novo emergunt, novo indigent essilio. c. Pastoralis. 4. de Except. et l. de amictio. 11. §. 8. ff. de Interrog. in fin.

Fallit Tertio in omnibus, in quibus de Jure licet permovere et variare, etiam ubi sine consensu alterius: sic licet impuberi et Sponsalibus contrage libere resilire, quando pubertatem adeptus fuerit. n. de illis. 7. et c. nobis. 8. de Dispens. impub. Pericula

a Matrimonio rato nondum consummato rescire, et Religionem intrare permittunt et a Jure. c. *Verum*. a. de *convers. conjug.* Hinc filioisae universali conformiter

8 Fallit Quarto in ultimis Voluntatibus: quis huc ambulatorie autem ad mortem. l. *Quod si 4. ff. de ultim. et transfer. legat.* et quidem in totum, ut de usu mutanda ultime voluntate eam ipsam adstringere valet. l. *Si quis 22. ff. de legat.* 3. ibi: *Nemo enim sibi eam legem dicere potest, ut a priori ei recedere non liceat.*

9 Fallit Quinto in contractibus incommutatis, quando res adhuc est integra. l. *Si pecuniam. ff. de Con-*

dit. causa data. Item in Deposito. l. 1. §. 2. ff. Deposit.

Fallit Sexto in Mandato et in contractu Societatis, si res adhuc est integra, sed si interesse alterius antequam inciperet. §. *Mandatum. et l. Institut. de Mandato. et §. Manet. 4. Institut. de Societ.*

Fallit Septimo in Sententia interlocutoria, atque quam Jures, qui eam tulit, rescuere potest, cum officio suo et integro mandati functus fuerit. c. *Cum cessante. 60. de Appellat.*

Fallit Octavo in appellatione, si semel interposita appellatio pro libito recedere potest. c. *Si quis libellos. 28. G. de Appellat.*

REGULA XXII.

Non debet aliquis alterius odio praegravari.

SUMMARY.

Regula unde desumpta?

1 Quomodo intelligenda?

2 Positur versus sensus illius:

3 Et probatur.

4 Ratione regulae.

5 Obijciunt ex Scriptura:

6 Ex Jure Canonico:

7 Et Civili, quod propter peccata aliorum puniuntur innocentes.

8 Respondetur, quare Deus ob peccata aliena puniet aliquos.

9 Juxta Canonicum id facit propter utilitatem publicam:

10 Sicut et Juxta Civile.

11 Haec Regula desumitur ex l. *Si quis 33. §. Legis. C. de Inoffic. Testam.* cui etiam concordat l. *Sanctum. 26. C. de poenit. et Regula 155. ff. de R. l.* ibi: *Factum cuius eam, non avertimus nocere debet.*

12 Queritur, quomodo haec Regula intelligenda? et quis versus illius sensus sit? Atque responsionem est notandum, Doctores in declaranda hac Regula non convenire: Barbaeus siquidem hic n. a. vulgarem opinionem, quae dicit, Regulae sensum et intentionem esse, ut nullus propter delictum alterius puniatur, ideo respicit, quia in hoc sensu, ut ait, non esset diversa, sed eadem cum sequenti, quae idem dicit illis verbis: *Sine culpa, nisi subest casus, non est aliquis puniendus*: una est autem verisimilis, quod Papa Bonifacius VIII. duas distinctas regulas idem significantes potius vuluerit. Verum haec Barbaeus non videtur stringere: quia ut ipsi verbis utriusque Regulae liquet, amblo mines queris eorum diversam et distinctam ab aliis imperari sententiam. Præterea eadem Regula id principiter velle videtur, ne quis innocens poena, aut damno gravetur propter alterum, quem ob delictum vel inimitiam, malam vitam, vel ex alia causa odio habet poenam illigens, vel damnum inferens. Sequens autem Regula absolute, et abstrahendo ab omni ordine relict, et nullus sine culpa puniatur, nisi subest casus: quod in facinoroso contingere posset absque omni odio erga tertium. v. g. ex proprio odio, et avertendo, quae erga innocenter fertur, poenam in Jure non contentam inferens: vel ex proprio interesse, vel ex respectu hominum, vel alio iustis iusto causa. Hinc

13 Resp. ad questionem num. praeced. positam Regula praesens principiter intelligenda est de poena, gravamine et damno, quod inferitur innocenti propter odium, quo iniuste damnosissimus vel gravatus ex quacunque causa fertur erga tertium, v. g.

cognatem, amicum, fratrem, filium, parentem, servum familiarem innocentem; ut proin verus sensus Regulae sequens sit: *Nullus innocens potest officii vel gravari poena aliqua damna, vel alia incommoda propter odium, quo iniuste gravatus ex quacunque iustae causa fertur erga tertium v. g. consanguineum, amicum etc. familiarem innocentem.* Sic in sensu isto Regula intelligi Curiam in Theol. feudum. n. 764. Serein. hic. et alii.

Probat hic sensus praecipue per l. *Si quis 33. §. Legis C. de Inoffic. Testam.* ex quo desumpta habetur Regula, ibi cum propter rationem huius Regulae corrigitur hic antiqua, quae praescribatur filium innocentem exheredare a Matre propter ob odium, quod gerebat erga matrem, et qui iustis progenitiis erat, illis verbis: *Hoc iniquum iudicant, et, ut alienum odio aliquis praegravetur.* Idem sensus clare desumitur ex l. *Sanctum. 26. C. de poenit.* ibi: *Sanctissimus, ubi erat poenitentia, ubi nota est Praepositi, notis, familiaribus, prociat a calumniam subornationis, quos reos sceleris societas non facit. Nec enim affinitas, vel amicitia nefarium crimen admittit. Peccatum igitur suum tenet auctor, nec alterius praegravatur metus, quam reprobatur delictum. Hoc singulis quibusdam iudiciis intueretur. Concordat l. *Crimen. 26. ff. de Poenit.* ibi: *Crimen vel poena paternam nullam amentem filio injungere potest; nam antequamque ex suo admisso auti subiecit.* Haec facit et ab eadem rationem, et Compromissarius eligi indignum, potestas eligendi relict ad eligentes, et ipse velus puniatur, oam vero compromissarios, quos illius odio non convenit praegravari, ut poena eam auctorem tenent iuxta regulam 154. ff. de R. l. supra n. 1. iam citatam. Item illud Forth. cap. 28. §. 20. ibi: *Anima, quae peccat, ipsa poenitentia alius non portabit iniquitatem Pauci, et poter non parabit iniquitatem filii, alii nec ante tenetur pro matris l. 2. et 3. C. de her. pra. pro matris.**

Ratio praeter jam in testibus expressis alterius est, quia iustitia commutativa et distributiva eligat, ut ius suum cuique reddatur, innocens ab iniuriis et iniuriis damnis, aut gravaminibus defendatur, innocens et rei puniatur, praeterit vero condigne praemittitur: quod non fit, si plene innocens ex praecio odio erga alium, equaque delicti damniculatur, gemitur, puniatur, aut alia incommoda sustinetur equatur.

Verum quantumvis iusta et equa ex dictis appareat Regula nostra, tamen graves ponitur instantiae tam ex Scriptura sacra, quam atque iure. Ex sacra enim pagina habemus propter unius vel plurium delicta etiam alios innocentes a Deo fuisse poenitos. Sic enim iuxta plura alia exempla, propter scandalum sanctorum filiarum populum a sacrificio retrahendum

Dans Heli illorem patrem et vicia antolite. 1. Reg. cap. 4. §. 18. et propter peccatum David populum asperbe numerant, de populo innocente a Dan usque Berthebe septingenta milia virorum saeva peste deleuit.

7 De Jure Canonico a Patre et Matre haereticis filii et nepotes innocentes catholici procreant ad Beneficia ecclesiastica et officia publica inhabiles existunt. c. Quicquam. 2. §. Haeretici. ut c. Statutum. 9. de Haeretici. in 6.

8 De Jure Civili atque propter crimen laesae Majestatis etiam innocentes filii infames erant, atque a matre, atque et propinquorum successione excluduntur. l. quiquis. §. C. ad Leg. Jul. Majest.

9 Respondetur tamen et quidem ad exemplum sacrae Scripturae, imprimis a Deo nullum innocentem potius aeternae, vel alia aeternae poenae poni: temporali tamen quandoque propter unum quidem alium affici, vel quia, etiam apparet, tamen reuera innocentes non sunt, sed ejusdem criminis causam oculis divinis directe vel indirecte rei existunt, ob quod merito puniuntur, ut contingit in Heli, qui debite corrigere filios negligens, etiam illorem criminum faciens est perceptor. Vel, quia licet innocentes in suo, in malis tamen aliis peccatis rei eorum Deo imputantur, indeque iuste puniuntur. Vel, quia innocentes aliquo modo ad filii ad parentem, subditi ad principem pertinent, puniuntur ad delinquentem poenam aeternam accit, dem latere alii, et poenam ob peccata aliorum commissam a Deo imputantur in his innocentes puniuntur, alia sua peccata extinguunt, animae donae, gratiae et meritis ubi emulent, et salutem aeternam facilius consequantur, sique et huiusmodi poena plus laevi, quam damni sequitur, et propterea, afflictiones a Deo immissae respectu delinquentium duntaxat: ament veras poenae respectu illorum, qui propter alium puniuntur, omnino iudicantur doni et boni spiritualis meretur iuxta D. Thom. 1. 2. q. 87. a. 1.

Ad dispositiones Juri Canonici responderetur, 10 per illas propter alios poenae in nonnullis etiam innocentes non tam odio erga illos v. g. haereticos perceptor, quam favore eulius divini, coactae, et communi utilitatis eadem, quas erigit, ut non nisi ab omni suspicionem mali alienos habet minis, quales non sunt illegitime nati, et haereticorum filii, utpote de quibus non immerito metuit Ecclesia, ne imitatores sint incontinenciae et perditionis aeternae. c. l. quiquis, §. filii vero. C. ad Leg. Jul. Majest.

Ad leges civiles responderetur, eas quoque non tam odio delinquentium, quam cura et amore boni communis et publici poenae in aliquibus afflicti innocentes ad averterenda graviora, bonoque publico magis noxia, praesentem laesae Majestatis crimina, quatenus quibus scitis, huiusmodi crimina etiam in filii innocentibus tam graviter puniri, ab his committendis magis et efficacius absterrentur.

Quod si aliter hac responsione minus placeant, 12 et per iura in aliquibus casibus nonnullis etiam aliorum odio contra Regulam graviter contentens, responderetur, Regulam fallere in casibus, in quibus ob odium erga unum etiam alium est iusta causa boni publici gravari voluit: ut proin hac Regulae non minus et sequenti apponi valet exceptio: Nisi subit causa.

REGULA XXIII.

Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus.

SUMMARY.

1 Regula quomodo intelligenda?

2 Punitur verus reus illius.

3 Sine culpa non datur poena. ibid.

4 Nisi ob causam boni communis.

5 Declaratur exemplis Juri Canonici.

Simoniae ab alio commissae poenam quis non incurrit, si into prohibente, vel protestante committitur. ibid. 6. Et Civilis.

1 Queritur, quomodo haec Regula intelligenda? Et quia varus illius sensus sit? Resp. I. Sicut praecedens Regula voluit, ut nullus innocens puniatur, inquit gravetur, damnum vel incommodum patitur poenae ex odio alicuius: sic praesens universaliter, et absterrendo ab omni edm dispositum iudicat, ut nullus puniatur sine culpa et quocumque tandem minus iusta bonum communis non conerocato causa, v. g. ex interesse proprio, et respectu honoris, ex amore erga alium foream inimicem puniri seu puniendi etc. Siquidem per verba: nisi subsit causa. Regula non nisi iustam, et bonum communem conerocantem causam intelligit jura dicenda infra n. 2. et 3. Hinc

2 Resp. II. Verus reus Regulae hic est: Nemo est puniendus vel gravandus ob alicuius actus commissionem vel omissionem, quae dolo et culpa vacat, nisi ut iusta bonum commune seu publicum conerocante causa. Primum patet, ut nemo sine culpa puniatur, ratio est: quia ubi non est noxa, ibi non est poena. l. Sacerdotes. 21. C. de Poena. ibi: Sacerdotes, ibi esse poenam, ubi est noxa. siquidem poena est noxae vindicta l. aliud. 131. pr. de Forb. Sign. et insuper poena est mensura culpaе juxta illud Deut. 25.

ibi. Iuxta mentem peccati uris plagorum modus: Hinc ubi nulla culpa, nulla quoque noxa debet poena. c. Cognoscens. 2. de Constat. ibi: Rem, quae culpa caret, in damnum vacari non convenit. hoc quadrat etiam illud S. Augustini effatum lib. 2. Retract. cap. 6. ibi: poena, si iusta est, peccati poena est, et supplicium vocatur.

Ratio secundum patris, seu poenae exceptionis, videlicet, quod quis etiam sine culpa ex iusta bonum commune conerocante causa, seu propter utilitatem publicam puniri vel magis proprie loquendo, gravari, et incommodari valet, licet et, quia bonum commune, seu publicum et communis utilitas est praefrenda privatae consequenter, si illa exigit, ut privatus, etiam sine culpa, puniatur, gravetur damnum temporale sentiat, hic merito sustinere debet. arg. l. penult. ff. ad leg. Corneli. de Sicar. ubi et utrumque tumeliam decurio inconsulto Principis discipulari potest, quod alios sine consensu Principis fieri nequit. cum Concord.

Declaratur et firmatur Regulae aliteris exemplis ex Jure desumptis: Sic etiam prout est, et quoque praeced. Regulam n. 7. et 8. adducimus, et quoque Jure aliteris beneficiis dissimile tenetur, qui d. l. ad regulam per Simonem ipso ignorantem ab alio commissam. c. Nobis. 17. de Simonia. (nisi impetrans expresse prohibuit, vel protestatus fuerit, ne aliquid temporale deus pro beneficio: testis expresso c. Sicut tuis. 33. de Simonia.) quia communis Ecclesiae utilitas capere, ut summe eidem vocatum simulacrum vitiis omnibus odio fiat, indeque magis extirpetur. Sic innocens uxor sine culpa puniatur, neque jure conjugii privatur. arg. c. quoniam. §. Si autem, Ut lite non contestata. ibi. quo-

niam in conjugio multi casus occurrunt, in quibus Conjuges sine culpa, sed non sine causa continere coguntur.

Sic de Jure Civili propter bonum commune, videlicet, ut veritas adulterii bono communi plurimum prejudiciali eruat, servus torquetur, tortor autem domino amplius non restituitur. Dyos hic arg. l. si postulaverit ff. ad l. Jul. de Adulter. et l. fin. ff. de calumniat. Sic propter bonum commune dominus possit, quod causam prosequi non amplius possit, et procurator illius, etiam abique culpa domini, scilicet appellacionis lebi permittit. l. 1. §. fin. ff. quando appellat. ut. Sic universaliter quis potestas Supremi Principis Ecclesiastici ad beneficia et officia Ecclesiastica, res et jura ad locos et personas

ecclesiasticas perigentia se extendit. can. sanctae. 17. can. g. g. 3. et c. licet. 2. de Praebend. et Dignit. in 6. potest de illis non quidem pro libito, sed ex causa iuste publice propter communem utilitatem et Religione bonum dispoere cum praedictio et gravamine tertii innocentis. Sicut et per quos potestas supremi Principis secularis circa honorem et officia civilia, res, bona et Jura privatorum versatur, arg. l. fin. C. de quadrienn. scriptis de iis dispoere, etque subditi legali vel alio ordinatione utiam innocentibus eufere, transferre, et denegare valet, si communis utilitas Republicae ita exigit. Abbas in c. Quia in Ecclesiasticam. de constit. n. 7. Gaill. lib. 2. observ. 36. num. 3. cum communi aliorum.

REGULA XXIV.

Quod quis mandato facit Judicis, dolo facere non videtur: cum habeat parere necesse.

SUMMARY.

- 1 Regula una desumpta?
- 2 Est intelligenda non solum de Judicis, sed etiam Principis, Superiorum, Dominorum et Parentum mandatis.
- 3 Peniter verus sensus Regulae.
- 4 Proccidit etiam in dubio, an eorum mandatum sit iustum.
- 5 Confirmatur exemplis ex Jure.
- 6 Falsit Regula in eam, quod quis contra jus divinum.
- 7 Falsit etiam clarum et manifestum jus humanum praecipit.
- 8 Falsit insuper in Judice, si hic aliquid a suum officium non pertinet mandatum.

Haec Regula sumpta est l. 1. Non videntur data. 167. ff. de R. J. ibi: qui jussu Judicis aliquid facit, non videtur dolo malo facere, qui parere necesse habet.

Quaeritur I. Quando haec Regula intelligenda? et quis verus illius sensus sit? Resp. I. Regula intelligenda est non solum de mandato Judicis, sed etiam Principis. l. quod Princeps. 23. ff. de aqua plu. arc. et quorundam Superiorum ac Dominorum respectu suorum subditorum, nec non Parentum respectu filiorum, ita ut a dolo immuni sententiarum non tantum ille, qui ex mandato Judicis, sed etiam qui ex mandato sol. Principis, Superioris, Domini vel Parentis quid facit vel omittit, quia Ratio Regulae de quolibet et praefatis obediendis pariter procedit, videlicet, cum habeat parere necesse. Hinc

Resp. II. Verus sensus Regulae hic est: Quicumque ex mandato Judicis, vel cuicunque legitime Superioris ut aliquid facit vel omittit, a dolo et culpa communis caretur. Per Rationes et Jura allegata. Probatur alterius tam ex Sacra Scriptura, quam ex eoque humano Jure. Non Paulus ad Romanos cap. 1. C. de Principibus dicit: Omnis anima potestatibus sublimioribus obdita sit: non autem enim potestas nisi a Deo: quae autem sunt a Deo ordinatae sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. qui autem resistit, ipsi sibi damnationem acquirit. Obsequia debita Superioribus et praepositis prestanda ad Hebr. cap. 13. v. 17. Obdita praepositis vestris, et subjacite eis. De Dominis ad Ephes. 6. §. 5. Servi obedite Dominis carnalibus eum a Domino et tremore sicut Christo qui obedientia Principibus, Superioribus, Dominis et Parentibus debita prestanda etiam sibi in Scriptura sicut et in oratione

quo Jure passim, indeque certa habetur, quod subditi habeant parere necesse: necessitas autem talis praesumptionem doli l. Mater. c. C. de Calumniat. et inducit praesumptionem positivam, fraudem et dolum abesse. l. si stipulatus. 61. §. 1. ff. de Solution.

Proccidit Regula etiam in casu, quo Juxta vel Superior indifferenter praecipit, vel ubi dubium est, non iuste vel iusta praecipit: quis Juxta (idem die de Superioribus) quae facit, et jubet, iuste facere et obere praesumitur arg. c. Sicut. 16. in fine. de Sent. et l. judic. et l. fin. C. de offic. Civil. Jud. ibi: Non arbitramur. proccidit etiam in dubio melior sit conditio possidentis. arg. in pari. de R. l. in 6. et ff. de R. l. Juxta autem in possessione praecipendi existit. Accedit argumentum a contrario: qui non pareret iudici, doli reos praesumitur: nam iuste Regulam Juris Civilis 199. ff. de R. l. Non potest dolo carere, qui imperio Magistratus non parit. arg.

Confirmatur Regula exemplis Jura: sic enim si debitor ex praepcepto Judicis solvat debitum Minoris abique auctoritate Tutoris, non tenetur amplius Minor solvere, nec minor habet actionem ad solvendum de non praestodam. l. aut Praetor. 7. §. Permittitur. ff. de Minoribus. quia habuit parere necesse. Sic etiam, si quis ex mandato Judicis sepulchrum destruit, quo mediante aqua pluvia nocere poterat, non tenetur actione de sepulchro violato, quia auctoritas Judicis ipsam secutus. Dyos. hic. n. 2. arg. l. Quamquam. 4. prin. ff. de aqua plu. Sic insuper et quis, facto apud aliquem deposita, mortui relictis quatuor haeredibus, et depositarius aut donatus eorum depositum ex mandato Judicis restituit, dolo non cogitur praesumitur, nec tenetur aliis actione deputat. l. si stipulatus. 61. §. Si lancem. ff. de Dolus. quia mandato Judicis habuit parere necesse.

Quaeritur II. An 7 et quae pariter Regula 24. Fallamus? Resp. Eum fallere Primo in casu, quo Juxta, Princeps, aut Superior mandat aliquid Juri divino aut naturali manifeste adversum: qui in hujusmodi casu non habet parere necesse, sed potius tenetur non parere iusti illud Act. 4. Si iuramentum in conspectu Dei, vos potius quam Deum audire, iudicatis, et totum sit cap. 5. Obdare oportet magis Deo, quam hominibus. Hinc si Juxta ecclesiasticus etiam sub peccato excommunicationis praecipit malitiae, ut viro suo reddat debitum conjugale, parere nec tenetur, nec salve conscientia potest, si ipsa oculis impedimenti matrimonium dirimentis coacta est, licet id probare nequeat, recta expresso c. Inquisitionis. 44. de Sent. Excom. ibi: Si alter conjugum pro certo scit impedimentum conjugii, quoniam illud apud

Ecclesiam non possit probare etc. debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quam per carnale concubium peccatum iurare mortale.

- 7 Fallit Secundo, si quid prescribitur, quod contra ius clarum manifeste militat; siquidem etiam in tali caso parere non debet necesse, sed resistere potest, ac debet. *Dynus hic cum communi aliorum. l. omnes. 33. C. de Decur. et l. Evidenter de Excusat. maner. cum concord. apud Dynum hic n. 4.*
- 8 Fallit Tercio in Iudice, si modus aliquod, quod

ad suum non pertinet officium. Ratio est, quia Iudici in his tantum parere necesse est in quibus suo iurisdictionis officio, non item in aliis, *arg. l. factum. 170. ff. de R. J. ibi: Factum a Iudice, quod ad officium ejus non pertinet, ratum non est. Et l. c. si non compet. eiusque idem, si Iudex rem ad ipsius officium non pertinetem mandet, ac si extra territorium suum ius dicat, indeque faciat, quod ei impioce non pareatur. l. fin. ff. de Jurisdic. ibi: Extra territorium ius dicenti impioce non pareatur; idem est, si supra Jurisdictionem suam velit ius dicere.*

REGULA XXV. Mora sua cuiuslibet nociva est.

SUMMARYUM.

- 1 Regula unde desumpta?
- 2 Quid hic intelligatur per moram?
- 3 Mora aliqua est ex persona, quae etiam regularis vocatur.
- 4 Alia ex re, seu irregularis, ubi ius et dies interpellatio pro homine. Declaratur exemplis. et n. seq.
- 5 Ponitur verus sensus Regulae.
- 6 Calpabitor voratus tenetur ad aestimationem rei, etiam si causa prioriter.
- 7 Item ad compensandum fructus?
- 8 Atque ad interesse, et iuras?
- 9 Nec non ad subeundam poenam contractui adjectam.
- 10 Fallit Regula in fideiussore, cui aliena, Principalis videlicet debitoris mora nocet.
- 11 Idem est in contractu Societatis.
- 12 Ad in parente respectu filii.
- 13 Fallit item, quando in mora existens moram legitime purgat.
- 14 Item in tali, qui debitor solvendi voluit, et creditor non acceptavit.

Haec Regula desumitur ex l. In condemnatione. 173. §. Unusquisque. ff. de R. J. ibi: Unusquisque sua mora nocet et l. Emptor. i. ff. de aqua plu. ar. aliusque a citatis citatis hinc.

- 3 Queritur I. Quomodo haec Regula intelligenda? et quis verus illius sensus sit? Ante responsionem praemittendum est, quid, et quomodo ad propositum sit mora, de qua loquitur regula praesens. Sciendum itaque, quod aut late loquendo nomine morae venit omnis dilata, tarditas, et procrastinatio, ad propositum tenem accipiant pro culpabili et damnosa, seu nociva dilataio dandi vel solvendi, seu solutionem acceptandi, vel faciendi aliquid eo tempore, quo qui debet et potest: ut si quis non prestat vel non acceptat solutionem tempore, quo id libere potest et debet. Iuxta quod exemplum *l. arb. n. 1.* cum multis aliis allegatis diei: Moram ad propositum case dilataioem culpam cum cura solvendum vel accipiendum creditur. Simili fere modo ad propositum definitur apud Sorem: Mora est culpa procrastinatio officii in solvendo, accipiendo debito, quae alteri nociva est: Vel est frustratio debitoris non solvendi, vel creditoris non accipiendi. Verum cum nos tantum in solvendo et recipiendo debita, sed etiam in aliis obligationibus praestanda culpabili deus mora, prima definitio videtur melior.

- 3 Mora sio sumpta duplex est: una ex persona, quae etiam Regularis communiter vocatur: altera ex re, quae mora Irregularis nuncupatur *arg. l. Mora. 33. ff. de iur. et fruct.* Ex persona intercessit culpabilis more, quando is, cui debitor, monet, seu

Interpellat, ut debitum ex contractu v. g. venditionis et emptionis sine determinatione temporis contractum ridem solvatur: sicut enim huiusmodi compromissi monitione solvere aliteris diffrens in culpabili mora solvendi est, et ad damnum ex hac mora postea secutum tenetur. Ad quod tamen necessarium requiritur dicta praesens monitio, seu interpellatio pro solutione praestanda: quoniam enim in omnibus obligationibus, in quibus certa dies vel tempus non apponitur, statim, ac ipso obligationis die quis tenetur. l. In omnibus. 14. ff. de R. J. ibi: In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, praesenti die debetur: tamen ut debitor in culpabili mora ex persona committatur, necesse est, ut oportuno tempore prius saltem semel interpelletur. *arg. cit. l. 33. ff. de iur. et fruct.*

Mora ex re, seu irregularis est, quando debitor non solvit aut satisfaciit eo die vel tempore, quo, ac solvi sine ulla interpellatione creditoris, ius ipsum disposuit et monere censetur, pro ut in omnibus contractibus, in quibus reatratibus ipsam certam diem vel tempus pro solutione praestanda praefigit: eo quod in his, iure suo disponente, dies ipse determinat pro homine interpellat, indeque ex elapse in culpabili mora existit debitor, tunc expresso l. Magnus 12. C. de contrah. stipul. ibi: Sententia, ut, si quis certo tempore facturus se aliquid vel datum stipuletur, vel, quae stipulatus voluit, promiserit, et adimpleverit, quod si statuto tempore minime haec perfectus fuerit, certam poenam debiti, aciat minime se posse debitor ad evitandam poenam adiacere, quod nullus ius adimpleat. cum concord.

Sic enim fur a die commissi furti semper est in culpabili mora restituendus, quae ei accet, iure ipso sic disponente, et, ut statim restitui, furem monente. l. fin. ff. de coadict. furt. item l. Merito. 19. ff. de vi et vi nra. Sic pariter in contracta emptionis, ubi nullum tempus certum pro solutione determinatum est, disponente et monente iure emptor fructus ex re empti, pretio nullum soluto, interesse perceptus sine ulla interpellatione creditoris ei restituere debet, in quantum ipsius interest, et non restitutus in culpabili mora est. l. Curabit. 2. C. de Action. empti. Ceterum haec mora idem vocatur irregularis, quia regulariter loquendo mora ex interpellatione creditoris incitat. *arg. cit. l. Mora. ff. de iur. et fruct.* His promissis

Resp. ad quaestionem n. 2. possum Regula non tantum de mora ex persona, sed etiam ex re vocit intelligenda, ut prout verus illius sensus sequemur: Quando debitor id, quod debet, tempore debito non praestat, mora ipsi, non creditori nociva est, sive ad hominem, creditorem videlicet, sive a Iure, aut statuta die fuerit interpellatus, ita, et ad omnia damna et incommoda ratione morae secuta reueriendi teneatur. per Iure citata, et adhuc citanda.

- 2 Declaratur, firmaturque Regula et sensus illius per effectum morae et Jure desumpto, quorum aliquos specificat Dynas hic n. 1. et seqq. Sic enim in primis tacet culpabiliter morosus prestare satisfactionem rei debita v. g. equi, qui tempore morae perit, et si intarius eam contingerit. l. quod te. ff. de Rob. credit. l. cert. petat. l. si in Asia. 12. §. fin. ff. de pec. eum concord. a Dyno citata.
- 8 Dein tenetur ad fructus compensandos et quidem in contrariis bonas fidei a tempore inchoatae morae. l. si quis bonorum. 28. ff. de legat. l. l. Morae. cit. §. 2. l. qui solidum. 28. ff. de legat. 11. Dynas hic. et Peck. n. 41.
- 9 Uterius tenetur ad interesse et moras, quae peti possunt, et augentur a die morae, quod in odium debitoris ita constitutum habetur. l. Ratin 3. §. Si per venditorem. ff. de action. empti. et l. Si Kalendis. 11. ff. de Re judicet.
- 10 Rursus tenetur ad emendam pecuniam, si quam ratione morae contrahentes statuerunt. cit. l. Morae. §. 2. ff. de usur. et fruct. Peck. hic loc. cit. ubi plures morosus debitori nocivos affectus enunciat. Item qui minori aliquid debet et legato, fidei commissio, bonae fidei contractus, illud nemini sine ulla interpellatione benivinis, ipso momento Jure ac die, quo debare incipit, solvere tenetur, et non solvens in mora constitutus tenetur, adeoque ad damna et auras obligatur. l. In Affin. 3. C. In quibus caus. restitutio necesse.
- 13 Queritur II. An 7 et quales Regula XXV. patitur Fallentia? Resp. Eam fallere in eo, quod mora non tantum ipsi moroso, sed etiam alii nociva sit, et quidem primo in fidejussore, utpote aui nocet mora in solvendo existentis debitoris principalis. l. Mora. 88. ff. de F. O. ita et tenetur fidejussor etiam ad damnum, et interesse, saltem si in omni casum promisit. l. quatero. 54. pr. ff. locati, conducti. Distat autem notanter, saltem si in omni casum se obligavit; quia non desunt auctores apud Barb. hic n. 9. docentes, fidejussorem, si in omni casum expressae non promisit, ad debitum principalis quidem, ad damnum et interesse vero non teneri, contradicens Glossa hic Strein. et alii volentes, fidejussorem semper teneri in omni casum fidejubar. l. Si fidejuss. 7. ff. de Fidejuss.
- 13 Fallit secundo in caso quo duo socii sunt obligati, ubi mora unius nocet alteri socio. l. penult. ff. de duobus reis. ibi Ex duobus reis ejusdem Stichi promittendi factis, alterius factum alteri quoque nocet. at l. In condemnatione. 173. §. 2. ff. de R. J. ibi:

Unicuique sua mora nocet, quod et in duobus reis promittendi observatur; quia sociorum communia causa committit et locumodi est, et quicunque sibi impare debet, qui minus diligens socio se adiungit. §. fin. Inat. de Societ. Nam qui parum diligentem socium sibi adiungit, de se queri, sibi quae imparetur debet.

Fallit tertio quoad actionem de pecunia, ubi mora illi pari nocet. l. eam filias. 49. pr. ff. de F. O. quavis omnes has tres fallentias vere tales esse aliqui negant, eo quod filia cum patre, fidejussor cum principali creditore, socius cum socio in huiusmodi casibus idem fisione socii esse valuit.

Fallit quarto, quod nec ipsi debitori sua mora sit nociva in eam, quo debitor moram suam legitime purgat, remanendo, ac in mora culpabilis non fuisse, et, si subterfugis non querit, sed de fidejussoribus et aliis sollicitis indagat, quorum auxilio creditori satisfieri quast. l. Sciendum. 21. ff. de usur. et fruct. quia in tali caso mora culpabilis adesse non videtur. Legenda in ordine ad hanc fallentiam aut Glossa hic varia Jura pro et contra allegans et concilians sub distinctione, quod ubi dies praefixus culpabiliter non observatur, mora purgari non possit (poena enim semel admissa non purgatur) at sic intelligi malia Jura, ac praesentem Regulam vult: nisi in caso aliquo moram purgari posse specieliter auctor.

Huc pertinet, et Fallit Regula quinto, quando debitor non quidam illo, quo debuit, eo tamen tempore solvit, successum creditor aliquid dampnum passus est: vel si solutionem elapso jam debito tempore obtulit, et creditor, uti poterat, cum non acceptavit; aut huius posterioris mora purgatur prior. l. Illud. 17. ff. de Pericul. et commod. ita ut debitor ab obligatione satisfactionis morae non liberetur absolutur: excepta poena a contrahentibus constituta. Glossa hic. quae ipsam tamen praestare non tenetur, si docet, quod a praestatione debiti absque propria culpa fuerit impeditus etiam ipso tempore, quo alius solvere tenebatur. l. quod te. §. ff. de reb. cred. cum universaliter loquendo praesens Regula loqui conestur da mora, quae dolum et culpam praesupponit. cit. l. quod te. at ibi Bart. Tacito. hic n. 6. Fabric. Tom. 1. Consult. 16. n. 36. et magis patebit ex Regula G. h. t. Non est in mora, qui potest exceptione legitime se tueri. arg. con. Biduum. 29. con. 2. q. 6.

REGULA XXVI.

Ea, quae sunt a Iudice, si ad ejus non spectant officium, non subsistunt.

SUMMARYUM.

- 1 Regula unde desumpta?
- 2 Quis per officium Iudicis intelligitur?
- 3 Ponitur verba Regularis sententiae.
- 4 Declaratur Jura Exemplis.
- 5 Juxta quando nulliter agit? ibid.
- 5 Non tantum inferior, sed etiam supremus Iudex nulliter agit, si excedit limites sui officii.
- 6 Etiam si nulliter agit: quia
- Non sufficit bonum agere, nisi etiam bene fiat.
- 7 In dubio, non Iudex excedit limites suas potestatis, nec praesumptio pro Iudice.
- 8 Quivis in alieno territorio existens sortiri ibidem potest forum ratione delicti, contractus, etc.
- 9 Valde etiam subdit extra territorium a iurisdictione.
- 10 Fallit Regula in iis, quae sunt potestatis ordinis.

- 11 Item, quae sunt iurisdictionis ordinis.
- 12 Et in Episcopo iniuste expulso.

Desumitur haec Regula ex l. Factum. 170. ff. de R. J. ibi: Factum a Iudice, quod ad officium ejus non pertinet, ratum non est. cui auctoritas l. An. ff. de Jurisdicet.

Queritur I. Quomodo haec Regula intelligenda? Et quis verus illius sensus sit? Resp. I. Per officium Iudicis hic intelligi potestatem et jurisdictionem a Lege, Canone, vel homine Iudici concessam ad debite et legitime examinandas, tractandas, iudicandas, expediendas causas et negotia ad suam potestatem, seu jurisdictionem pertinentia: ut proin Iudex tunc aliquid, quod ad officium non spectat, agere dicatur, quando transgreditur limites concessae sibi potestatis et jurisdictionis; sive delin-

id faciat citre rem et eorum sub potestate et jurisdictione non comprehensam, alve circa personam jurisdictioni illius non subiectam, alve extra territorium suae jurisdictionis praefatum, alve contra praescriptum Juris formam et ordinem. Quae omnia et singula a Iudice facta juxta Regulam nullae et invalidae sunt per rationes et Jura infra alleganda. Hinc

Resp. II. Verba Regulae sensus hic est: Omne id, quod Iudex alteri limitis potestatis et jurisdictionis sibi concessor, vel contra praescriptum Juris formam facit, nullum et invalidum est. Ratio est: quia ipse vis et valor eorum, quae a Iudice geruntur, fundatur in potestate publica, et jurisdictione sibi data, ad praescripta; consequenter ubi hoc fundamentum deficit, valorem quoque eorum ab eo delictum necesse est. Barb. hic a. a. cum Gloss. communiter recepta in l. 1. §. ff. de Jurisdic. arg. c. foras. 10. §. Iudex. de P. S.

Declaratur et firmatur Regulae sensusque illius exemplis Juris. Sic enim imprimis si iudex laicus indicat et condemnat, quem sumpsit esse Clericum, vel laicum sub ipsius jurisdictione non existentem, sententia ipso iure est nulla, utpote a non competente Iudice lata. c. At si Clerici. 4. pr. de Jurisdic. l. 1. et per totum maxime l. 1. §. C. Si a non compet. l. 1. §. ff. de Jurisdic. eum concordat. apud Dyanum; Item si populo data sententia suae jurisdictioni non subiectum, vel populo sibi non subiectum torem assignat, utraque assignatio ipso iure invalida est. l. Scire oportet. §. ff. ff. de Excess. Tit. Item si causam matrimoniali cognoscit et iudicat etc. Item si actus Jurisdictionis extra suum sibi competentem territorium exerceat, vel ibi sententiam definitivam fert, tunc sunt nulla et invalida c. ff. de constit. in 6. et l. 1. §. ff. de Jurisdic. Item si facti sententiam parte altera non auditis, invalida est sententia. l. En, quae et l. contramaneum. C. quomodo et quando iudic. Eadem nullitas habetur, si Iudex parte altera non consentiente tempore forarum procedit. l. 1. §. Si vero. ff. de for. Periter nulla est sententia a Iudice lata ante praeviam causae cognitionem. l. Nec quicquam. §. ff. de offic. Procon. quae in his tunc Iudex limitis solum potestatis agredere, et contra praescriptum Juris formam, consequenter nulliter agit.

Et procedit Regula non tantum in inferiore, sed etiam supremo Iudice ac Principe; cum et hic, si extra territorium suae provinciae, vel in aliquem sibi nulla ratione subditum, vel in eum ad se non pertinentem jurisdictionem et potestatem suam exercere attenteret, nullius ageret; nisi si Rex Poloniae in ditionibus Ramani Imperii jurisdictionem exercere, vel Papa in eadem seu pagum Ecclesiae non subditum excommunicare vellet. Strein hic namer. 4. Sybster. §. Papa. cum communis aliorum per rationes et Jura citati universali praxi confirmata.

Insuper procedit Regula etiam in eam, qua Iudex sive inferior, sive supremus, bonum et utile quid, sed ultra suam potestatem facit, iudicat, aut ordiunt. Strein hic a. 4. cum illis et Gloss. cum bene quidem. 1. et can. si Imperator. 11. dist. 95. et c. Ecclesiam 10. de constit. ubi statutum Basilae de non alienandis rebus

Ecclesiae etiam ipsis Ecclesiis proferuntur ex ea ratione fuit reprobatum, quod ad eas non Principia laici non spectant officium de rebus suis personis Ecclesiasticis statutum condere. Simile quid accidit post appellationem ad Papam: prout cum enim nil debet innovari per inferiorem Iudicem, et si necesse sit, id irritum est et inane. arg. a. Dilectus. 55. de Appell. Nem. ut Glossa sit hic: Generale est, quod non sufficit bonum facere, nisi et bene id fiat.

Verum haec sunt dicta de Regula et sensus illius procedunt in iis domant, quando sufficienter constat, hoc vel illud non spectare ad officium Iudicis, seu potestatem et Jurisdictionem illius, non vero ubi dubitatur, ut bene notat Glossa hic verum non spectat et sequitur Barb. hic na. 2. Treclin. an. 7. Strein cum consensu aliorum; nam ubi dubium est de potestate et jurisdictione Iudicis, valet iuramentum et sententia illius, utpote prout praesumptum, cum ad eas manus spectet examinare, quae ad suam jurisdictionem pertinent arg. l. Signis ex aliena. §. ff. de Jurisdic. ibi: Praeterea enim est, aestimare, an sit jurisdictionis, vocari autem, non contemnere auctoritatem Praetoris. Quod si aliqui a Jurisdictione se exceptos praesentant, provide statim in eadem lege subijungitur: ut in ius vocati veniant; privilegium sua allegantur, aliquam poenis subiacent.

Obijciunt 1. contra Regulam: Valet citatio non subditi in territorio Iudicis existens: l. Si quis. 7. §. ff. de Iudic. Resp. hoc non obstat Regulae; quia quia citatio in alieno territorio existens veris sortiri potest forum Iudicis territorii, v. g. ratione delicti, contractus etc. ut late dicitur lib. II. Tit. a. §. 2. et 3.

Obijciunt 2. Valet citatio subditi extra territorium existentis, idem, et si citatus non comparet, excommunicari quod. a. Tunc. 3. ut lite non contest. et a. Ex tua. 11. de Cleric. non resident. Resp. Iudicem citando subditos in alieno territorio contumaciter absentes, eundemque excommunicando non transgredi limites suae potestatis; cum huiusmodi citatio vel in ipso territorio Iudicis ad valvas affigi, vel publice promulgari, vel per litteras aut nuncios sine alio strepitu iudiciali alienae jurisdictioni praerogativa fieri valet, et excommunicatio sententia lata in subditum extra territorium existentem illius eundem inevitabiliter liget, ut bene rationatur Abb. in c. ff. de Foro compet.

Quaeritur II. An 7 Et quae fallentes patitur Regula XXVI? Resp. Eam fallere 1. in illis spiritualibus, quae potius dependent a potestate ordinis, quam jurisdictionis; nam Episcopus excommunicare alieum Ecclesiam vel Altare, vel arduum alieum subditum etiam inchoat vel invito proprio Episcopo, cui illud agit, valide tamen consecrat et ordina Gloss. hic clarius Juribus.

Fallit 2. in illis, quae sunt voluntariae jurisdictionis: sic enim Episcopus etiam extra territorium suum excommunicat, punit, conficitur beneficia per dicta lib. III. Tit. 5. de Praeb.

Fallit 3. in Episcopo in iusto episcopo a suo civitate et Sede Episcopali; talis enim est specialis dispositio Juris in vicario Episcopato suam jurisdictionem erga ibi subditos valide et licite exercere potest. Clement. unic. de Foro compet.

REGULA XXVII.

Scienti et consentienti non fit injuria, neque dolus.

SUMMARUM.

Hae Regula unde desumpta?

REIFFENSTUEL Jus Cpn. Tom. VI.

2 Est intelligenda in sensu copulativo, non disjunctivo. Scire, et scire debere ac facile posse pro eodem haberi.

3 *Ponitur versus status Regularum.*

4 *Declatur exemplis Juris et a. arg.*

5 *Sciens et libere consentiens censetur cedere sibi suo.*

6 *Injunctio violenta in Clericum violentam trahit etiam communicationem.*

7 *Non item joasa motus Clericorum.*

8 *Raptus Virginis scientis et consentientis puniatur et quare. Dolosa persuasio plus est, quam violenta coactio. ibid.*

Raptus vero consentientis virginis non inducit impedimentum matrimonii. ibid.

9 *Ex metu scienter consentiens patitur injuriam.*

10 *Actio furti sumptis domini consentienti in furtum: quando? et quare?*

Mala facta, quae trahi possunt in exemplum, puniuntur, etsi nondum sint perfecta. Ibid.

11 *Libere consentiens Martyrum in torments et mortem quare non excuset tortores ab injuria.*

12 *Regula soluit in consentientibus in prohibita de Jure divino.*

Denuntiat haec Regula et *l. Nemo videtur. 145. ff. de R. J. lib. 1. Nemo videtur fraudare nos, qui sciens, et consentiens. Concordat l. Cum Donationibus. C. de Trans. et aliae a Glossa emittit hic.*

1 *Queritur l. Quomodo haec Regula intelligenda? et quis verus illius sensus est? Resp. l. Eius intelligendum esse copulativum non disjunctivum, ita ut conjunctum quia sciat, simulque consentiat, et quidem libere, non vi aut metu coactus, et sique coactus in id, in quod quis consentire potest, seu de Jure non prohibetur. Tamen hic n. 2. Glossa hic committit recepte. Sufficit enim scientia non tantum actualis, sed etiam praesumpta talis, quam debet quis habere, uti non habet. Saepe hic n. 1. quia qui ignorat, quod scire debet, non meretur exemptionem. e. 1. de postulat. Pearl. cum scire et scire debere, et facile posse per eodem haberiur e. An. 5. Si quis de clandest. Respons.*

3 *Resp. II. Varus sensus Regulae sequens est: Ei, qui aliquid sufficienter intelligit, et in illud nulla vi, nulloque metu coactus libere consentit, nec injuria nec dolo fieri constat. Ratio Regulae est: quia nullus injuriatur patitur, cujus jus non violatur: sed illius, qui scienter et libere consentit, jus non violatur: cum juri suo, quod in eliquo habet, consentiendo in illud, cedere censetur.*

4 *Declatur et firmatur exemplis Juris: Sic enim, si quis ingenuus ceciderit contrahit matrimonium cum servo, vel si ingenua scienter et voluntario contrahit cum servo, non potest exceptionem facere ob dolum aut injuriam, sicut posset, si ignoranter id fecisset, textu claro con. Si quis ingenuus. 4. et con. et fornicia. 5. cau. 30. q. 3.*

5 *Sic patitur qui vendit liberum hominem scientem et consentientem, quo tenetur actione injuriarum. l. 1. §. nega adeo. ff. de Injur. Et qui retinet liberum hominem violentem et consentientem, non tenetur interdictum de libero homine exhibendo l. Quod et 3. §. si quis violentem 5. ff. de homine libero exhib. Saepe si quis emit domum, cui corruptionem accessum scit, non habet de illa exceptionem. l. 1. ff. de action. empti et venditi. Sic universaliter qui utitur, vel fruitor jure altius bene scientis et libere consentientis: item qui accipit, retinet, vel consumit rem alterius probe scientis et libere consentientis, non laedit huius injuriam, neque dolum: quia libere consentiendo videtur in hoc cedere juri suo, sique in hoc jure illius non violatur, et consequenter nec injuriatur patitur, quomodo scienter et consentit. Exemplis plura alius habentur l. Cum*

Donationes. 34. C. de Transact. l. Venditor. 11. C. de Rescind. vendit. l. quomodo. 11. ff. de Injur. vocand. l. In diem. 9. ff. de aqua plu. arcen. eum concord. apud Dynum hic n. 2.

Obicitur tamen varie contra hanc Regulam, et quidem imprimis e. Contingit. 36. de Sentent. Excom. Injunctio manus in Clericum violentam, dum videlicet quis ipsum violentem percussit in satisfactionem praecedentis injuriae, etsi non violenta, tamen injuriosa dicitur: ergo etiam violenti sit injuria. Resp. Injuriam in hoc casu non fieri Clerico, utpote consentienti, bene vero toti sinui clericali, in cujus favorem casus si quis spondente conditus est, cui per suam censuram clericus derogare non potest.

Urgetur. Clerici, qui non ex odio, invidia, vel indignatione, sed levitate jocosa se ad invicem percussant, aut etiam intuitu disciplinae et correctionis, non incurrunt excommunicationem, neque censuram inferre injuriam sinui clericali, e. 1. de Sentent. Excom. Ergo idem erit dicendum de casu in cit. e. Contingit, ubi Clericus volens percussus prohibetur causa satisfactionis. Respondet Glossa in cit. e. Contingit, disparitatem esse, quia motus percussioe in e. contingit, scilicet, et causa abiciendi prolem injuriam percussione videtur, non sic illi, qui loco.

Obicitur alterius: qui virginem etiam consentientem rapit, graviter ponitur a Jure l. Raptorem. C. de Raptu Virg. ergo etiam scienti et consentienti videtur irrogari injuria. Resp. Irpem illam non obessa Regular, partim quia praedicta lex in praesumptione fundatur, quia ordinario praesumitur, virginis si non vi, scilicet dolo fuisse raptam, et hoc ipso injuriam passam. Dynus hic. an. 3. et 4. quia qui dolose deripitur, pro non valente habetur: cum dolosa persuasio plus est, quam violenta coactio. l. 3. §. Si quis violentam ff. de homine libero exhib. Partim quia, si non ipsi virgini, sedem parentibus illius per raptum filiam videretur irrogari injuria. Tertiu. hic. n. 9. Partim quia si sufficienter constet, virginem absque omni vi et dolo scienter se libere concessisse, servus raptus non est, et virgo hujusmodi non tam rapta, quam occulte fugitiva dicenda venit, sique Regula in suo valore procedit. Navar. lib. 5. Consil. 3. nu. 1. de Raptu. Saub. lib. 7. de Mstrim. disp. 12. n. 36. et alii. arg. e. Cum causam. 6. de Raptu. ubi Summarium sic habet: Raptus non dicitur, ubi volens pro matrimonio adducitur: prout etiam ibidem impedimentum ejusdem non induci deest.

Obicitur adhuc l. Si Mulier. 21. §. 5. ff. quod metus causa. gest. ubi mulieri beneficio restitutionis in integram succurritur, etiam si sciens et consentiens adierit hereditatem sibi noxiam: ergo scienti et consentienti sit injuria: alias enim si mulier haec injuriam passa non fuisset, hanc restitutionem in integram non concessisset. Resp. dictam mulierem gravi metu adactam hereditatem adire, ad legentem petere. Ex quavis exacta voluntas adhuc sit voluntas: tamen, quia habuit metum, non ad hereditatem damnose adiecit, non metu adiecit, et violatione hujus sui juris injuriam passa est, aequitate assente per dictum extraordinarium medium merito illi succurrebatur.

Obicitur etiam l. Si quis servus. 30. C. de furti. et servo corrupti. ubi domino conceditur actio furti et servi corrupti contra illum, qui domini servo, et aliquando domini sui rem surripere, et sibi afferre, persuasit, etsi servus ante obligationem rei ipsam susceptionem sincere manifestavit, et dominus in abolitionem scienter concesserit. Resp. Actionem Domini fuisse concessam tunc, qui dominus habuit jus in servum suum inique corrumpere: quo jure, quia se non ab-

dicavit, in eo injuriam passus; tum ad terrorem aliorum, ne acrius ellicere facile corromperent; quia in delictis, quae trahi possunt in exemplum, puniuntur factum, licet non sit perfectum, et notitia solus. in eis. *l. si quis, et facit verba ultimi ejusdem legis, ibi: Ne ex hujusmodi impunitate et in obum servum, qui facit in potest corrumpti, hoc facere portentat.* Tum etiam, quis Dominus non in retentionem, sed ablationem duntaxat rei suae consentit animo capiendo militiam isque assessor, ut velere in officium deducto cum statione fuit, et corrupti servi severius contineri possent. *Peck. hic. num. 13. in fine.*

71. Obijciat denique exemplum Sanctum Marryrum, qui scientes, et contentiores sustulerunt martyrium, vitam, et membra perdidit, et tamen facta est illis injuria; ergo etiam scienti et consentienti fieri potest injuria. *Resp.* Quamvis SS. Marryrus amore Dei, et fidei Marryrum a Deo permissum scierit, et liberum sustinuerit, imo etiam desideravit; tamen per hoc non consenserunt in terrorem iniquitatem, ac injuriam scientem, quae

membris et vita furant privati, nec alio modo penitentibus juri in vitam ac membra, cum bonorum domini non faceret; et hinc juri ad illa reuolare non poterunt. *Sylvestre. q. Consecratio. numer. 2. Lessa. de Justit. et Jur. lib. 2. cap. 7. numer. 14.*

Queritur II. An? et quales Fallentes Regula XXVII. patiantur? *Resp.* *Tit. de Usur. num. 11.* Eam fallere in cunctis his, ubi aliunde adest prohibitio, praesertim Jura divina, vel est in iuris upota jure divino et naturali prohibitio, nisi manifestus in illas scientes consentit; praecipue cum hujus consentis eis etiam quodammodo castus, eo quod mutuum, quod necessarii indigent, abstinere non possit, nisi in viros consentiat, *penult. lib. 2. Tit. 19. num. 85.* et toto illo Titulo fortis diximus. Idem est de adulterio, quod, quia jure divini prohibitio est, concessos ad id ab uno conjugum dari acquit, ac sciretur ac libere datus adulteros non excusat, quia coram Deo et mundo relinquantur, poenitentie a Jure humano in adulteris statuta subiacent.

REGULA XXVIII.

Quae a Jure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trabenda.

SUMMARY.

1. Regula unde desumpta?
2. Exorbitare a Jure quid sit?
3. Aliud est exorbitans a Jure, aliud exorbitatorem Juris.
4. Exorbitans a Jure in stricto et lato sensu sumitur.
5. Penitur versus sensus Regulae.
6. Exorbitantia a Jure sunt odiosa: non possunt extendi ad casus et personas non expressas. *ibid.*
7. Etiam sit eodem ratio.
8. Declaratur exemplis Juris. et tribus arg.
9. Attendendo Jus Civile, Pater potest occidere filium in sua potestate adhuc constitutam, et adulterum in adultorio conversantem.
10. Conventio non extenditur de loco ad locum.
11. In quibus Regula fallit, ita ut exorbitantia a Jure extendi possint ad casus et personas non expressas.
12. Necessaria connexio se invicem includant, etsi alius tantum sit mentio.

1. Haec Regula desumitur ex *l. quod contra rationem. ff. de R. J. ibi: quod contra rationem Juris receptum est, non est producendum ad consequentiam.* Concordat *l. si, qui de filius Presbyt. in 6. ibi: praesertim dispensationis hujusmodi (quam exorbitantem a Jure oportet velut odiosam restringi) etc.* et alia Jura per Gloss. citata hic.

2. Queritur I. Quomodo haec Regula intelligenda? et quid versus illius sensus sit? Ante responsionem praenotandum venit, exorbitare ut ita idem esse, ac ab odiosa, seu via communi delictorum et deviare. Gloss. et Dynus hic: quod Sacre Scriptura ad dextram vel sinistram declinare vult. Hinc ad propositum exorbitantia a Jure vocat, et dicitur, quae a communi Jure, seu a via Juris communis delictant, seu Juri communi adversantur, et contrariae sunt.

3. Ulterius notandum, in proprio sensu aliud esse exorbitantia, a Jure aliud correctorium Juris. Exorbitantia a Jure est, quod dispositio Juris communis ex parte deest, et non ex toto adversatur, et contrarium adest: Correctorium vero Juri est, quod

illius dispositionem ex toto corrigit. Ex quo venit, quod exorbitantia a Jure communi, v. g. dispensationes, privilegia, consuetudines, statuta Juri communis dispositioei ex parte tantum contrariae facilius extendantur, quem correctoria illius, seu eadem ex integro adversa, prout et Facit. jam notavimus *lib. 1. Tit. 2. de constit. n. 43. arg. c. Auditis.* juxta Gloss. ibidem *q. Aluor. de In integr. restit. ut docet Tacetis hic.*

Porro sunt alii, qui exorbitant a Jure in stricto sensu illud appellat, quod Juri communi ita adversatur, ut non nisi difficillime, et rarissime extendi solent: in lato sensu autem omnia illud receptum, statutum, dispositio, privilegium a Jure communi exorbitant, et dicitur, quod eadem qualitercumque adversatur. Regula vocat tam de correctoria Juris, quam de exorbitantibus a Jure communi, et de his tam in stricto, quam lato sensu intelligenda est: cum omnia correctoria Juri sit atque exorbitantia, seu devians ab illo, etiam in proprio sensu non omnes exorbitant ab illo ut et correctorium ejusdem: licet aliqui inter hos terminos non distinguant, sed utraque uno vocabulo exorbitantia a Jure expriment. His praenotatis

Resp. ad questionem n. 2. positam. Regula praesens juxta sequentem propriam illius sensum intelligenda est: Quaecumque a Jure communi exorbitant, id est, leges, aliaque dispositiones, receptae, statuta, dispensationes, privilegia, consuetudines, quae alicui dispositioni Juris communis ex parte vel ex toto adversantur, ad consequentiam, sive ad alios casus et personas non expressas, non sunt trabenda, seu extendendae. Ratio est: quia odia restringi, et favores convenit ampliari juxta *Reg. 15. de R. J. in 6.* Ea autem, quae a Jure communi exorbitant, juxta similia DD. momentum odiosa censentur: ut merito, hoc ipso enim, quod Jus commune propter militiam publicam creditum, et ab omnibus receptum, indeque inane favorebile sit, quicquid ei adversum seu contrarium est, merito odiosum reputatur et per consequens ad consequentiam sive ad alios casus et personas non expressas nequaquam trahendum, seu extendendum est. *arg. c. Sena. 9. de Privilegiis et c. 1. qui de filius Presbyt. in 6. ibi: praesertim dispensationis (quam exorbitantem a Jure oportet*

velut odiosam restringi) etc. Hinc c. *Cam expedit. de Elect. in 6.* universaliter sancitum habetur, ut *omnis correctio Jurium, quatenus fieri potest, sit evitanda.*

- 6 Et procedit Regula, etiam in alio simili casu, vel persone videlicet eadem vel major ratio: nisi haec in exorbitante dispositione sit expressa juxta dicta ad Regulam 15. vel extensio ad simile expressa concessa. *Streis hic n. 3.* exemplificat id in Principe, cui ex necessitate fuit concessum in certa loco nominare Praetulum; in enim in alio loco aliquem nominare non valet, etiam in tali loco eadem sit necessitas.

- 7 Declaratur Regula et confirmatur Exemplis ex Jure deductis: Sic enim etiam laici Jura spiritalia alia incompatibilia a Jure conceditur juxta praestantem ad Ecclesias et Beneficia ab illis laicis, ut constat ex *Tit. de Jure Patronatus*: tamen haec Jura dispositio trahi et extendi non potest ad liberam collationem, electionem, vel casuum Jurispatronatus judicium cognitionem. v. *Sacrosancta. c. Alaxana. de Elect. et c. quanto. de Judiciali.*

- 8 Sic pariter licet Anglia ex eo, ut ad fidem recenter conversi in ea firmas maneat, dispensative concessum facit cum consanguinitate matrimonium: tamen haec concessio, utpote a Jure communi exorbitans, ad alias gentes recenter conversas trahi et extendi non potest. *con. guardam lex. 20. §. quod scripsi. cau. 35. q. 3.* et ibi Glossa communiter recepta.

- 9 Sic ulterius si alicui illegitime iuxta praedictam dispensationem papalem generaliter, et sine corae mentione concedatur accipere beneficium, non potest conferri eorum, c. *11. c. de Praeb. et Dignit. in 6.* nec potest dispensatio extendi ad plura beneficia. *arg. c. fin. de filiis Presbyt. in 6. Gloss. in c. 1. Eod. quae utraque haec dispensatio a Jure exorbitans, itaque odiosa est, consequenter extendi non debet.*

- 10 Similiter etiam *l. Patri. 20. ff. ad Leg. Jul. de adult.* concedatur, quod pater filium sub potestate sua ad hoc constitutum non cum adultero occidere possit, tamen haec potestas, utpote a Jure communi alius exorbitans, itaque odiosa ad alios consanguineos talis filius, vel ad filium familiae patrem, extendi non potest. *arg. cit. l. Patri. Fachin. lib. 7. cap. 28. Strais hic nam. 1.* Et sic intellige de aliis hujusmodi concessionibus, dispensationibus a Ju-

re communi exorbitantibus, seu deviansibus, utpote quae tanquam odiosae ad alios casus et personas etiam ob similitudinem, peritiam, identitatem rationis trahi et extendi non possunt.

Nec obijciunt non Decio *Consil. 384.* quod concessio civitatis Episcopali ad appida et pagos ejusdem Dioecesis, imo etiam ad vicina loca dioecesis extenditur. *arg. c. Ex parte. de Consil. et Exact. Resp. enim, id vi dicti capituli fieri ex praesumptione, quod etiam in aliis hujusmodi locis consuetudo viget: quae praesumptio non data certum est, quod consuetudo a Jure exorbitans, aut eadem adversa ab una dioecesi ad aliam, vel de loco ad etiam locum non extendatur, uti fere dicunt se probatum habetur *lib. 1. tit. 4. de consuet. a num. 1. et c.**

Quaeritur II. An? et quae Fallentiae Reg. XXVIII. patietur? Resp. Eam habere omnia illas fallentias, quae adduximus supra in Regula XV. a num. 20. usque ad num. 24. inclusive. Et quidem eas breviter recapitulando Fallit 1. quando agitur de favore utilitatis publicae juxta dicta ad cit. *Reg. XP. num. 20. 2.* in concessionibus, dispositionibus, rescriptis, privilegiis pro favore Ecclesiae divinae, fidei, religionis, salutis animarum, juxta dicta ibidem num. a. 3. Fallit, quando dispositio, dispensatio, rescriptum, privilegium datum est more proprio, juxta dicta ibi num. 22. 4. Fallit, ubi est eadem ratio in lege expressa juxta num. 23. 5. Fallit, quando extensio requiritur ad evitandum absurdum, juxta dicta ibidem num. 24.

Fallit 6. In necessario eunensis, et nisi attentio fiat concessionis a Jure exorbitantis, alias esset inutilis et caret effectus: necessario enim connexus comprehendit et includit concessum in concessio uno, et non sit expressa mentio alterius. *arg. c. Practerea. 5. de Offic. et potest. Jud. deleg. Exemplum habes: quod minus 25. annis dispensatus ad beneficium parochiale, vel aliud curatum, concessit etiam dispensatus ad suspensionem Sacerdotii laeta annum, etiam de ea nulla sit mentio, quia est necessarius connexus eam beneficium caratum alius annum nec administrari, nec retineri valet sine ordine Sacerdotali, et alius dispensatio caret effectus, et foret inutilis contra mentem Papae dispensantis, uti cum aliis bene advertit Abbas in c. *Nonnulli. 28. de Rescript.**

REGULA XXIX.

Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.

SUMMARY.

- 1 Regula ante desumpta?
- 2 Ratio difficultatis in Regula.
- 3 Aliud est: tangere omnes, vel plures ut singulos.
- 4 Aliud: tangere omnes, vel plures et universos vel collegialiter sumptos.
- 5 Regula intelligenda aut de eo, quod omnes ut singulos tangit.
Positur verus sensus illius. *ibid.*
- 6 Declaratur exempla Jura: et duobus arg.
- 7 Electio unico vocali spreto, seu non citatus nulla.
- 8 Ad compromissum requiritur unanimitas consensus.
- 9 Majora valent, quando res omnes et universos vel collegialiter tangit.
- 10 Intelligi tamen in necessario, non autem voluntaria agenda.
- 11 De nisi pars minor, vel unicus rationabiliter contradicat.

- 12 Fallit Regula in favore liberationis a debitis.
- 13 In arbitrio pro dividendo lites.
- 14 Non in compatronis Juris patronatus.
- 15 Et, si Fiscus concurrat cum privatis.

Regula haec desumitur et *l. fin. C. de Auctorit. praesent. ibi: Etiam necesse est, singulis pro suis partibus, vel regionibus auctoritatem pupillo praestare. Concordant l. Per fundum ff. de servit. Rust. et alia Jura per Gloss. citata hic.*

Quaeritur I. Quomodo haec Regula intelligenda? et quis verus illius sensus sit? Ante responsionem notandum, non minus difficile, quam verbum esse hanc Regulam: quamvis enim D.D. communiter, imo testa Bar. hic n. 9. omnes dicunt, Regulam esse sic intelligendam, quod omnes et singulos tangit, non autem, quod omnes et collegium aut communione, seu collegialiter et in communem tangit, ab omnibus esse approbandum: Tamen difficultas non leviter remanet, quodammodo aliquid plures est

omnes et singulos, et quando illis et collegium vel communiatum tangere debeat. Pro cujus iustitia.

3. Uterius notandum, illud aliquo vel aliquos tangere fieri, quod ad eum, vel illos aliquos modo pertinet, vel eis de Jure competit, ita ut et illius ablatione, diminutione, solutione gravetur et praesudicium possit. Porro potest aliquid plures, seu omnes vel ut singulos, non singularem et distributive sumptis: vel omnes et universos, seu collectiviter et collegialiter sumptis, ac prout usus corporis efficitur, tangere, sive eis de Jure competere et ad eos pertinere. Plures vel omnes et singulos aliquid tangere, eis competere, et ad eos pertinere dicitur, quando quis in specie in individuo in illo ius habet, siquidem de jure et praesudicio equitatis in specie, directe, et, ut loquitur Barbosa hic n. 3. principaliter agitur: et si plures in eandem fundum iure et dominio gaudent, non potest tali fuisse sine omnium approbatione et consensus totius sumptus: quo omnes et singulos, seu quicquid in spe ite tangit, et de illius praesudicio directe ac principaliter agitur. arg. cit. l. fin. C. de auth. praesent. cum concordant.

4. Plures vel omnes et universos, vel collectiviter, collegialiter, et in communis sumptis, ac prout unus corpus, collegium, vel communiatum consistunt, aliquid tangere, eis ius competere, et ad eos pertinere dicitur, quando illud non ad quemvis in specie aut individuum, sed ad totum collegium, communiatum, Monasterium, Capitulum etc. pertinet, ut sunt fandi, praedia, alique Jura ad totum communiatum pertinentia, in quorum prout ablatione, vel solutione non de singulis, sed ejuslibet in specie aut individuum sed de totius communiatum, collegii, corporis mystici Jure ac praesudicio directe, primario, ac principaliter agitur, quoniam indirecte, secundario, ac minime principaliter eorum singulos tangit, hoc ipso, quod talis communiatum sunt membra: in quo sensu jura jam dicta, et alius magis dicenda non omnia, sed majora distincta parva commensas, ac approbatio requiritur, arg. l. 7. §. Dauctoribus ff. de sent. sapientium cum concord. l. his praesentibus.

5. Resp. ad quaestionem a 2. positam: Regula praesentis intelligitur, veni de eo daturus, quod omnes et singulos: non solum de eo, quod omnes simul, vel collectiviter, seu collegialiter sumptis tangit, modo a. 2. et 3. explicata, sed plures in plura propria illius tenens sit sequens: Quod plures et singulos tangit, id est, ad eos pertinet, siquidem de Jure competit, ita, ut quando d. illa, de jure et praesudicio ejuslibet in specie et individuum dicitur, primario, ac quasi principaliter agitur, ac omnia communiatum approbatio debet, ita ut antea dissentientia, contradi-centia, spreto aut neglecto non solum sit nulla et invalida. Hanc Regula est: quia nullus invito Jure suo spolietur, nec debet alteri pro alterius iniqua conditio inferri. l. Non debet, 77. ff. de R. J. Et id, quod nostrum est, sine facto (seu consensu) nostro ad alium transferri (vel auferri) non potest. l. id, quod, 21. ff. de R. J. Huc dum l. In concedendo ff. de aqua plu. arc. decidit, ut lo rancendo Jure equis ducendo veretur consensus omnium, qui in re ius habent, subpangitur: Nec immerito, cum enim minatur ius eorum, consequens fuit, exquiri, ac conventionem.

6. Declaratur et firmatur Regula, siquidem sensus variis exemplis Jura per Dyanam hic, et alios adductis: Sic enim imprimis si plures fundum aliquem in communio habent, non possunt in eo servitium constitucere, nisi interuentu analimi omnium consentient, ita, ut unico dissentiente constitutio sit nulla, text. claro l. per Fundum, 11. ff. de servit. Praed.

Post et l. Receptum ff. Commun. praedia, quia fundus tangit omnes et singulos, et de jure ac praesudicio equitatis in specie dicitur agitur. Idem est in eo casu, quo novus aequae datus concedendus est: omnes enim et singuli, qui prius ius ad eum ius habebant, consentire debent. arg. cit. l. In concedendo. ff. de aqua plu. arc. per ratiorem et ille dampnam et n. provec. qm possidem: Sic etiam, si plures servum proprium talem in communio habent, omnium consensus requiritur, ut sacra Orthodoxi suscipere solent, qui unum tangit, id est ad omnes pertinet, et de equitatis iure et praesudicio agitur, hoc ipso, quod quis per ordinem suo ad servum habito per privetur, sacra initiatus servus amplius esse non possit, sed homo liber nascitur, cum 2. dist. 54.

Si rariis omnes tam Regularis, quam saecularis status rurales, qui debent et volunt, ac consensu possunt interesse, ad electionem Praelati etiam et admitti debent. e. quia propter de Elect. cum concord. l. ad si unus contemptus, id est, legitime non citatus, vel illegitime exclusus exeat, Electionem invalidum reddere possunt. e. Quod dicitur de Elect. quia quis in specie ius eligendi habet, quo ius privari acquirit, propterea amplius diximus Lib. I. Tit. 6. de Elect. n. 115.

Sic ultimus ad electionem per compromissionem fieri queri, multum omnium Vocalium consensus necessario requiritur, adeo ut unus diversus compromissionem impediat, et aibilibus electionem per compromissionem factam invalidum reddat, uti Gloss. in e. Quia propter. §. Fecit omnia communiter recepta bene sunt arg. cit. e. Quia propter de Elect. et amplius dictum habetur cit. Lib. I. Tit. 6. de Elect. et cum 70. quia sensu compromissionis omnes et singulos tangit, cum aliquo ius privaretur vocem sua activa.

Obiit autem contra hanc Regulae sententia eleri textus Juri antiquior, Canonis quidem e. c. 1. De his quae sunt a Major par capit. ubi universaliter dispositum: Nisi a praesentibus et inferioribus aliquod rationabiliter obiectum fuerit, et ostensum, prout semper, quod a majori et saniori parte Capituli fuerit constitutum. Et Jure Civili autem l. quod major pars Capituli sufficit, pro eo habetur, ac si omnes regerent. Sed Resp. hoc et similes universales Jura tenent de illa materia et communis intelligenda esse, quae vel non unum et singulos in specie, sed omnes et universos, seu collectiviter sumptis, sive totum collegium tangunt jura unum supra n. §. allegamus: vel non ipsa collegii sui omnes membra, sed tertium aliquem requirunt.

Quoniam variisque rationibus praefati textus (praesentibus vero e. c. 1. quia propter. deemptus) non semper, sed bene tantum serventur, quando aliqua facienda sunt et necessaria, uti dissolutiones, electiones, et huiusmodi: non autem in illis, quae ex mera voluntate fiunt: tunc enim major pars non sufficit, ad omnes et quidem collegialiter convenire debent, prout bene observari ac probat filius. in e. Cum omnes de Constitut. §. conat. ac etiam ad hanc Regula: ubi plura de hoc.

Et non quoque Lib. III. Tit. 11. De his, quae sunt a majori parte Capituli a n. 24. plures adductis casus, etiam tales, qui omnes collectiviter sumptis, seu totum collegium et communiatum tangunt, ita quibus non sufficit major pars, quin minor pars contradi-cere, et interueni maioris partis et rationabili eorum impudat valere cit. e. c. 1. De his, quae sunt a majori pars: ubi non solum obiectum aliquod rationabiliter fuerit obiectum et ostensum: ubi etiam addidimus, autem ceteris omnibus efficere contradicere posse, tunc semper, quando reliqui in manifestum

damum Collegii, Communialis aut Ecclesialis decernunt, ubi vide.

11. *Quæritur II. An? et quæ Fallit ut patitur Regula XXIX? Resp. Eam fallere in pluribus, cuius Primo in favore liberationis et debiti. L. Majorum ff. de Pactis ubi habetur, si heredes pactis cantur eum credituribus, quotis paria debiti, velint esse contenti, Peccatur sequitur majoris partis voluntatem; ubi Rubrica sic habet: *Hæc in his, quæ sunt communia pluribus, ut singulis, quod sit a maiori parte, præjudicat aliis favore liberationis.**
12. Fallit secundo in arbitrio favore litem dirimendum; nam arbitrio, qui communi partium consensu in dispari numero sunt assumpti, discordantibus, citius amittenda sunt, nisi res plectat ut singulos teneat. *arg. c. can. Sans. t. de Arbitrio.*

Fallit tertio in eam, quæ pluribus Patronis competit Jus patronatus; nam in discordantibus valet presentatio personarum idonearum factis a maiore parte, testis expresso c. *Quoniam. 3. de Juris Patroni*; ibique favore Ecclesiarum et pauperum, quibus longior beneficium curam dampna videtur et pericula; *arg. a. Ne pro defectu. 41. de Elect.*

Fallit quarta. Si Princeps, vel fidei illius rei aliquem eam aliis communem habet; quia potest illa, etiam his invile, rem totam vendere, redita tamen parte pretii aliis competente. *l. Multum. c. C. si. Communis rerum alienat.* quis fidei in hoc specialiter privilegium independentem ab aliis agit, nec in effectu illis prejudiciali; cum potestatem commodior sit et utilius, rem totam, quam partem illius dividere. *arg. l. Majorum. 57. ff. Familias Eriscundæ.*

REGULA XXX.

in obscuris minimum est sequendum.

SUMMARIVM.

- 1 Regula n quo d-tempta?
2 Obscurum quid sit? et Minimum quid dicatur?
3 Regula non præcedit, nisi prius circumstantia de veritate rei præpendatur: Hinc Regula hæc subditur dicitur. *Ibid.*
4 Ponitur veritas error Regulae.
5 Regula amplè adstruitur.
6 Præcedit eam in Legibus.
7 In contrariis et promissionibus.
8 In Testamentis et legatis.
9 In peccatis et delictis.
Status est inquisitione relinquere solitus necesse, quam immortem dampnari. *Ibid.*
10 Procedit insuper in pueris.
11 In Fotis.
In pari casu melior est conditio possidentis. *Ibid.*
12 Et sententia.
13 Solvitur obsecro.
Pars inducta nominata significat dimidium. *Ibid.*
14 In obscuris et Judoæ argui debet minimum.
15 Quis censetur habere animam agendi, quod agit.
16 Fallit Regula in specibus et nunciis.
17 Nisi sub specie d-vo tantum actus individuus.
18 In genere proprii tunc non fallit.
19 In homicidio, a pluribus commissis, fallit. Delicta non debent minore imputari. *Ibid.*

Hæc Regula desumitur ex *L. Semper in obscuris. g. ff. de R. J. ibi Semper in obscuris, quod minimum est, sequitur. concordat l. Semper in stipulationibus 34. ff. de Reg. Jur.*

1. Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? et quid circa illius sensus sit? Resp. l. Obscurum in hac Regula sumitur pro eo, in quo rei veritas, et intentio desperant, etiam considerate considerandis circumstantiis nec verisimiliter satis appareat. Per minimum vero illud intelligitur, quod minus obligat, vel minus gravat.

2. Dicitur vitem ostendere etiam consideratis considerandis circumstantiis; eumque non ita unde intelligenda sunt, quod in quærit obscurum statim, ac sine ulla consideratione minimum sit ei eodem: sed prius eadem est, ac non rei veritas, et rei dispositionis intentio est circa Regulam, ex ratione, vel fine, vel ex alia lege, et antecedentibus vel subsequendis verbis, vel ex aliis

circumstantiis saltem verisimiliter veri valent, prænt hinc observat Gloss. et aliorum dicitur ex *tit. l. 34. ff. de Reg. Jur. ibi Semper in stipulationibus, ut in contractibus id sequitur, quod actum est: nam si non apparet, quod actum est, et sit consequens, ut id sequatur, quod in Regula, et quæ actum est, sequantur. Quid ergo, si neque Regionis minus apparet, quin veritas sit, ut id, quod minimum est, redigenda summa est Concordat Regula 45. Juris in 6. Inspectum in obscuris, quod veritas sit: vel quod plerumque fieri consuevit. ut *l. Nominis. 76. ff. de Legatis. 1. l. ibi Si neque ex circumstantiis Patris familia, neque ex Regionis, unde facti, neque ex contractu testamenti possit apparere. Illius Regula hæc communiter tenet subditur, id est, in subditum, casu quo aliunde de veritate satis non conicit.**

Resp. II. Veros sensus Regulae hic est: Quando in lege, statuto, aut alia dispositione sensus sit obscurus, ut quæ n- natura actus neque ex antecedente nec subsequente tenet veritas sit, neque ex consuetudine loci, nec ex aliis circumstantiis vera legislatoris, vel aliter dispositis voluntas ne tantum, saltem verisimiliter satis apparet, id, quod minimum, hoc est, quod minus obligat, vel minus gravat, sentire debemus. Per Jura citata: statim est: Tum qui Jura promissa sunt ad liberandum, quam obligandum, magisque inclinant ad minuendum, quam augendum obligationem, *arg. l. Ariannus. ff. de Oblig. et Act. Tum qui sequendo minimum minus erandi periculum est: hoc ipso, quod in majori, vel maximo etiam minus vel minimum includatur, juxta Reg. 35. Jur. in 6. Plus semper in se continet, quod est minus: consequenter si disponat foras de maximo intentionem habuit, etiam minimum includitur, non sicut in contractibus.*

Porro hæc Regula est ample extendenda: procedit enim non tantum la legibus et statutis, sed etiam in contractibus, et voluntariis promissionibus: in testamentis et aliis voluntatibus: in precatis et delictis: in peccatis, et in sententiis. Illius hic cum communis aliorum, potestque adducendo de singulis exempla Juris.

In quidam sup-*mis* de Legibus et statutis: hæc enim quædam obsecro tenet, et vera, ut verisimiliter intentio legislatoris non apparet, minimum, minusque obligatum, vel graviorem prout doctoris interpretationem sequi licet. Sicca hic s. a. Tacitus n. 3. *arg. l. Ariannus. 47. ff. de oblig. et Act. ibi Ubi de obligandis quæritur, propiusque non debere nos, si habuerit occurrere, ad arguendum. unde de liberando: facilius ut ad liberationem.*

Secundo de Coercentibus et voluntariis promissionibus: nam qui vultit seruum, dicens, illum esse pecularem, sufficit, si la minimum habet peculium testis clari l. Si quis vultit seruum. 18. §. ubi ff. de Edict. Edict. ibi: Si quis simpliciter dixerit, peculiatum esse seruum, sufficit, si la, vel minimum, habent peculium. Ilyus hic n. 3. Stron. n. 2. Tardin. n. 3. Sic qui alieni seruum meumum testis promittit, vultem speciem dando sufficit, testis clari l. Adipiscor. 51. ff. Mandati. ibi: Si sine affectione bonitas: testis pro altero testem opponit, quodlibet te tunc dando eum liberare possit existima. Ratio est: quia in hoc obsequio vultem species promissionem minus gravat. Sic ultimus qui numero decem Canonici Ecclesie A. promissit singulas annis dare viginti aureos, ita, ut quilibet habent duos, autio pones Canoniarum numero, non tenetur supradictum, ut, qui recesserunt, tantumdem accipiant. Stron. hic n. 3. Preh. n. 3. quia in hoc obsequio, ita dando, minus gravat promissionem.

Tertio in Testamentis, legatis, et aliis ultimis voluntatibus: si enim alicui iudicium legat peruenit, haeredes sufficiunt, si minimum quantitate legatario dant. arg. l. Si in relictum. 43. ff. de Legat. II. et l. Aumia. 75. ff. de Legat. III. ibi: Nemo iudicium relictis, hoc receptum est, ut exigiores relictis videantur: quia in hoc obsequio minimum, seu minus gravat haeredes sequi licet. Si ultimus si alicui legat tantum pars, quantum minus haeres accipit, et partes haereditum non inaequales, aut nisi illa pars debetur legatario, quae inter haeredes est minima. Ilyus hic nam. 2. testis clari cit. l. si ita relictum. 43. ff. de Legat. II. ibi: Si ita relictum est, quantum minus haeres habebit, tantum Testam. haeredes meos dare volo, minor pars erit accipienda. Ratio est, quae supra.

Quarta in poenitis et delictis: si enim non actus coacti, sed dubium et suspicio dantis est de crimine commissi, minimum sequi, et reum solvere oportet. Ilyus hic n. 17. testis clari l. Absentem. pr. ff. de Poenis. ibi: Sed nec de suspitionibus debere aliquem dancari, Ilyus Trojano rescriptis: iustus enim est, impositum relinquere fasinas nocentis, quam innocentem damnavit. Quid si de delicto constat quidem, obscuro tamen et dubium manet, de qualitate delicti, an v. g. si tenens, an sine armis contigerit, minimum, id est, minimum iudicium poenae, sique sine armis commissum fuisse praesumendum est. Ilyus loc. cit. l. Si Perceps. 37. ff. de Poenis. iuncta l. Haec enim causae. §. Quid ergo. ff. de sup. pret. Tut. Quinto in Poenis, prout amores ducunt, ob correptionem alias Regulas Iuris clari: nam iuxta Regulam 49. Jur. in 6. In poenitis benignior est interpretatio facienda. et Reg. 125. §. An. de Reg. Jur. ibi: In poenitis causis benignius interpretandum est, iuncta l. Interpretatione. 42. ff. de Poenis. ibi: Interpretatione legum poenae molliendae sunt poenae, quam exasperandae.

Sexto in Vois: qui coim. dubit, actum vero vovecit, ad votum non tenetur, prout communiter tenent DD. tam ex hac Regula, tum ex Regula 65. in 6. In pari causa potior est conditio possidentis: taliter autem dubitans est in possessione sui libertatis. Quid si certus de tua, dubius manet circa qualitatem, quantitatem, pondus, numerum, vel mensuram, minimum, id est, minus gravus sequi potest, nisi ex circumstantiis aliud prodruere desumatur per Iura iusta, iuncto e. Ex parte 18. de erebibus. Sicut enim in hoc, ita et in aliis aliis Iuris exemplis attendenda est etiam causa non. 3. adducta, si consideratis considerandis circumstantiis aliud verius similitur non appareat.

Septima de sententia: siquidem si ex tribus iudicibus vel arbitris unus ad quidem, secundus ad decem, tertius ad quinque reum condemnat minimum, quinque necesse, septimo minus gravus, sequi oportet testa clari l. Dicam profecto. 37. §. Si plures. ff. de Recipit qui arbitrum. ibi: Si ex tribus arbitris unus quidem, alius decem, tertius quinque condemnant, Iulianus scribit, quaeque debere praesari: quia in hac sententia omnes consensuerunt. Secus foret, si duo Iudices similiter eundem reum ad majus, v. g. ad quidem, et tertius ad decem: quia in tali caso res non amplius obscura, sed certa apparet, reum teneri ad quidem ab eis clari Iura disposita, manere partem Iudicem idem sententiam praesalere cit. l. Dicam. §. 1. ibi: Si maior pars consensit, et arbiter: quod utrumque elice decemine c. 1. de arbitris in 6. ibi: Si ex tribus arbitris te duo in decem, et tertius te quinque condemnant, debet sententia praesalere duorum: licet cum unus in quidem, alius in decem, tertius vero in quinque pronuntiet, in illis, qui dixit de Summa minori (cum in illo omnes consensuerint existant) sententia efficitur consensus.

Obicitur autem contra Regulam et sententiam ejus Primo l. Etiam. 43. ff. de Usurac. et quomodo. ibi: Expressio habetur, quod si pars legatarii determinatione quos, dividit pars totum legatarii ceatur: ibi: Si non sit speciebus facta parte mentio, dividit pars bonorum continetur. ergo in obscuro legatus minimum sequi non licet. Resp. hanc assum non veniri in obscuro, quia clari lege decem habemus, quod, si quia non determinat, nomen parit dividendum intelligitur. l. Novum. 166. §. 1. de F. S. ibi: Si non fuerit portio adiecta, dividit pars debetur.

Obicitur secundo l. Voluntas. 7. c. de Fideicommissis. ubi dicitur: Potentatis defectu quanto in determinatione Iudicis est Resp. id quidem verum esse, non tamen, ut si consideratis considerandis certum vel verisimile non appareat, et ipse de minimo iudicare debent per Iura hactenus allegata.

Obicitur tertio l. 1. c. ad legem Corneli. de sicariis, ex qua colligitur, quod si comes aliquem a Mavio fuisse occisum, in tenore de homicidio, nisi non constet de animo occidendi, nisi Mavio lano abfuisse, et homicidium caso volens probet: ergo in delictis non licet sequi minimum. Resp. hanc legem non obitare Regole: quia in huiusmodi non in obscuro, sed in clari volumus: cum in dubio quis contemnit id agere volens, et agendi animus habuisse, quod ego, nisi aliud probetur, et minus ordinari in talis, qualem facta deinceps arg. cit. l. 1. c. de Delictis. 31. de Appellat.

Quaeritur II. An? Et quales Fallentes patiantur hanc Regula? Resp. cum Glon. et Ilyus hic n. 7. quod talis Regula in quantitate et numero ere. procedit, tamen generaliter fallit in speciebus (subsidiis in sensu iudicis acceptis paria decem infert) et in his, quae acquipollent speciebus, uti sunt onerata, siue hanc enim in obscuro non minimum, sed medietatem est praesalendum l. legatarii generaliter. 37. ff. de Legat. l. ibi: Legatarii generaliter relictis, veluti hereditas Gaius Carus scribit, id esse observandum, non optimus vel primus accipitur, et l. Qui laetam. 31. ff. de Aureo et argenti. legat. ubi disponitur, quod reliquos tres lanceas unam ex illis legat, medietate magnitudinis laetam legatue remittens sit, iuncta l. Si quis argentum. 55. §. 1. c. de Donat. ubi habetur, quod si quis certum redditum ex suis possessionibus daret, non exprimeudo veram nomina, tenetur dare ex agris, qui non omnibus, quos habet in possessione, anteponeatur, nec deteriores omnibus sunt, sed: status medietatem inveniantur.

- 17 Quid si ven et legere vel donata specie deo-
torem individua adiant, v. g. duo taurum equi, vel
boves, vel fundi, vel servi, unus melior, alter de-
terior, in talis nomen Regule. In obscuris minimam
est arguendum: indeque non nisi ad deterius dan-
dum obligatur indocitor Dignus hic au. 8. et 9.
arg. l. cum servas. 19 §. 6. ff. de Legat. I. et
l. si ita relicta §. 3. ff. de Legat. II.
- 18 Porro plures Doctores cum Dignus hic n. 7.
asserunt, Regulam non ratiom in speciebus, sed
etiam in generibus fallere: Notandum tamen eos
loqui de genere et specie non in philosophico, sed
in iudicio sensu acceptis, id quo ultimo sensu etiam
individua et alia singuliter trahuntur specie: recitat
verae species philosophice habentes sub se plura
individua, ut homo, leo, simus etc. apud Juristas

vocatur genus, prout magis dicitur infra explicando
Regulam 34. Genari per speciem derogatur. Dignus
l. c. cum aliis. arg. l. ita stipulatus. 116. ff. de P. O.

Ceterum Fallit Regula secundo in sensu, quo
homicidium a plurius committitur, et occiditur: sed
obscurem mutat, quis coram velous letale inflixerit:
tunc enim non minimum de passioe deo vel
nullo, sed maxime, videlicet ut omnes troquam
homicidae passioant, eligendum stetur. l. item
Mela. 11. §. 2. ff. ad l. Aquil. Et merito, cum
anim omnes in sensu homicidii deprebrari culpabiles
evitant, omnes poro meritis poenae subiacent, et
cum gravi damno republicae delicta nascunt
impunita contra l. ita vulneratus. 51. §. 2. ff. ad
Leg. Aquil. ibi: cum neque impunita maleficia
esse oportet. Dignus hic. nam 19.

REGULA XXXI.

Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet.

SUMMARY.

- 1 Regula ante desumpta?
- 2 Certus qui dicitur? tribus modis certus fieri
potest.
- 3 Quid sit certiorari?
- 4 Positae verus sensus Regulae.
- 5 Notae et Jura n. l. faciant frustra. Ibid.
- 6 Declaratur Regula exemplis Juris. et duob. seqq.
Fenditur servitute fundi innotare non tenetur,
quam emptor jam scit Ibid.
- 7 Nec vitium mancipii, vel alterius jam notum.
Ibid.
- 8 Nemo tenetur alium de clavis Jurius certiorare
reddere.
- 9 Dies interpellat pro homine. Ibid.
- 10 Iter ad Curiam Romanam in causa linguosa
arripere aequivolet Appellationi.
- 11 Fallit Regula, quando ulterior certioratio
requiritur ad substantiam actus.
- 12 Uti ad declarandum contumacem.
- 13 Et ad privationem privilegii Clericis.
- 14 Nec non ad forendam Excommunicationem
majorem.
- 15 Testes in Testamento non valent, nisi sint rogati.
- 16 Judex non nix imploratus, et judicialiter
informatus in causa procedere potest.
- 17 Fenditur non tenetur ad eversionem, nisi fuerit
ab emptore laudatus.
- 18 Clerici consensarii ut poenas incurant, prius
debeat moneri: et quomodo?
- 19 Concilii Tridentini textus ad propositum. Ibid.
- 20 De poenis Clericorum laetive conventum remis-
sive.
- 21 Quid ulterior certificatio sit de instantia actus,
non praesumitur, et probari debet: bene vero
praesumptum ignorantia, nisi secusla probetur.

Hae Regulae juxta Glossam hic demittit ex l. 1.
ff. de Actionibus empti et venditi. ubi habetur:
quia non videtur esse solutus, qui scit, nec
certiorari debuit, qui non ignoravit.

Quaeritur I. Quomodo Regulae intelligenda? et
quis verus illius sensus sit? Resp. I. Certus per-
fugillum praesentem intelligitur ille, qui non
quaesituncque, sed indubitanter notitiam, seu scien-
tiam rei, vel negotii alienius habet, quae notitia vel
certitudo triplici modo haberi potest: vel physice,
se naturaliter per quicquid sensus, viam praesertim
et auditum, et si quae instrumentum eubusilem
rem continens ipsemet vidit et legit, vel quid aliud

in questione versari propriis oculis cognovit, vel
auribus audivit, v. g. promissionem legis praesente
auribus percipit: vel moraliter, quae notitia
provenit ex motivis adeo vehementibus, et saltem
prudens debuit reliquias leges a quomodocumque
certitudo ex relatione virorum omni exceptione mejo-
rum, fideique diguorum habetur: vel ex dispositione
legis naturalis, quae coactis oia esse debet, vel
humane clari se certe ritque promulgata, Tacito.
hic. n. 1. Peck n. 1. cum aliis. arg. l. Magnam. 12. C.
de contrah. et committend stipul.

Per certiorari intelligit Regula particularem
aliquam judicalem, vel etiam decontumacem, insi-
gnatorem, aut notificationem, valique dicere, quod
qui aliquo ex praesatis modis de re quadam servus
est, seu sufficientem notitiam jam habet, vel saltem
habere deberet, et ulterius aliquam instantiam
nem, vel decontumacem facere ad hoc, et notitiam
acquirat, non sit necesse. Hinc

Resp. II. Verus Regulae sensus hic est: De Jura
non est necessarium, ut alieni, qui sufficientem notitiam
vel scientiam de re, vel negotio aliquo jam
habet, vel saltem habere deberet, pro acquirenda
ejusdem rei, vel negotii notitia, adhuc ulterius
aliqua fiat denuntiatio, instantia, vel notificatio.
Ratioem dat Virginius hic: quia decontumacia elici
regulariter ideo fit, ut notitiam acquirat de re
aliqua l. item venimus. 20. §. 11. ff. de Harred.
petit. Ergo si is sufficientem notitiam jam habet,
frustranea et superflua est ulterius notificatio illi
rei: sicut autem ostendit, sic etiam leges et Jura
nil frustra, aut superfluum faciunt vel exigunt. con. 1.
dist. 19. cum concord.

Declaratur Regulae et sensus illius exemplis Juris.
Sic enim, licet servitus fundum, vel domum aliquam
servituti affectam, tenetur emptorem de servitute
certiorare reddere: cum id omittens tenetur actus
empti ad interest obligatus: tamen hujusmodi servitu-
tem instantiare non obligatur, si emptor prius jam
scit fundum servituti esse subiectum ita clari l. 1.
§. 1. ff. de Action. empti. ibi: Venditor si, cum
sciret debere servitutem, velius. non evadat ea
empto actionem: et modo non rem emptor igno-
rant: quia ut §. fin. ibidem additur, non videtur casu
calatus, qui scit, neque certiorari debuit, qui non
ignoravit. Sic etiam licet quis acquisitionem vel aliam
rem, v. g. equum vitiosum, scilicet viciat reditus
debet emptorem certiorare reddere de vitiis
et vitis mancipii, vel morbo aut gravi defectu
equi: cum alias tenetur actionem reddiditioris, vel
quosdam minores: tamen huc delictum emptori non

ficere non debet, quando is horum prius jam sufficienter coactus est. l. 1. ff. de Edict. Edict.

- 6 Sic universaliter nemo tenetur adversarium suum de claro Jure sui lege certiorare reddere, quia hanc quaerivisse scire presumitur, cum scire debeat, indeque ignorantia hujusmodi juris ipsum non excuset iuxta regulam 13. Jur. in G. Ignorantia facti, non Juri excusant et dicta ibidem. Proinde etiam accessio non aut, aliquem movere, vel certiorare reddere de die solutionis, ubi is in contractu sit appositus; quis debitor in tali caso praesumitur jam certus, cum dies ipsa interpellat pro bono l. Magnam. 12. G. de contrahend. stipulat. cum concord.

- 7 Sic alterius in specie arripit in causa litigiosa iter ad Curiam Romanam solente Praetori inferiori Judice, non tenetur illi communicare iter aggressum, minus attentati insinuare appellacionem, vel eum de hac certiorare reddere, quia ipsam Praetulus scivit, vel scire debuit, iter ad eoriam Romanam arripit habere vim appellacionis, arg. c. Si duobus 7. et a. memoriam. 9. de Appellat. ac iante hujusmodi appellacione excommunicationem non subistere. c. Ad praesentiam. 18. de Appellat. cum concord. Hinc in usus Regula a. 3. postea notanter addimus: si de re notitiam jam habet, vel scire habere deberet; cum scire et scire debere pro eodem sumantur per dicta in regulam 13. Jur. in G.

- 8 Queritur II. An et quae Fallentia habent praesens Regula? Resp. Eam universaliter fillere in iis, in quibus illius denunciatio, seu insinuatio rei alias jam notae non ideo fit, ut alibi, cui sit, acquiescat rei majorem vel certam utilitatem: sed ideo, quia ulterius criminatio, seu denunciatio ea dispositio non Juri requiritur ad substantiam et valorem actus, ut cum Dyus h. a. 4. committitur adversus Doctores arg. l. Denuntiatio. 17. ff. de Adult. et clare patet adducendo ad propositum exempla Juris: Sic enim

- 9 Primo sufficientem notitiam rei jam habens reus obnox, et continas declarari, et contra eum qua talem praecedere non potest, nisi praevia trias, vel una, tribus aequivalente peremptoria citationis in ius fuerit vocatus; quia sic in Jure expresse disponitur l. Ad peremptorium. 18. cum seq. ff. de Jurisdict. et l. Contumacia. 53. ff. de re jud. c. 1. ibi: Contumax est, qui tribus edictis praepositis, vel uno per tribus, quod vulgo peremptorium appellatur, litteris evocatus praesentem interfuisse contemnit. Et amplius diximus l. 11. Tit. 13. de Dolo et Contumacia.

- 10 Secundo, ut qui aliam aeternam suorum deus concisus privilegio clericali legitime exuatur, trias mentio praevia de Jure necessaria est, textu claro c. Contingit. 45. de Sentent. Excomm. juxta Clement. 1. de Vito et Honor. Cleric.

- 11 Tercio pariter requiritur praevia trias mentio, ut quis per Judicem Ecclesiasticum excommunicationis majore scribitur. 10. Constitucionem. 10. de Sentent. Excomm. in G. ibi: Judices sine annotationibus verbis utantur, sine non pro omnibus, observant aliquorum datum competentis a intervallo, et amplius habetur Lib. 1. Tit. 35. de Sent. in Ecclum.

- 12 Quarto, quoniam testes praesentes audiant voluntatem testatoris, et omnia circa testamentum rite peragi videant: tamen pro valore testamenti non sufficit, nisi testes ut sciri solent, fuerint rogati. l. Haeredes. 21. §. 2. ff. qui Testamento suo re possunt. ibi: Testes rogati adesse debent, cum concord. et jam dictum est Lib. III. Tit. 26. de Testamentum. 21.

- 13 Quinto, Esi Jues causam inter aliquos contraversam per se optime competentem habet: tamen in

ea judicialiter procedere non potest, nisi a peribus Imploratus, et judicialiter informatus fuerit, non ut inutilis acquirat, quam jam habet, sed ut iudicii et processus forma servetur. l. Dies. 4. §. Hoc autem 8. ff. de Damno laesctis. ibi: Hoc autem iudicium certum conditionem habet, si postulatum rati fuerim qui non potest, neque non potest. Postulare autem proprie hoc dicimus pro tribunali patrum, et non alibi. juxta audient. G. quando et quando iudic.

Secundo Vindictae, morae bene censeis non tenetur emptori de evictione, nisi ab emptore fuerit laodatus, sive de lite, ut causam defraudat, prius adveniat. l. Emptor. 18. et l. Empti. 21. c. de Evict.

Septimo Clerici concubinarum, vel alias suspectarum mulierum in propria domo, vel extra illam frequentatores, quantumvis aeternum aurum concitii, fructibus beneficii, ex parte vel ex toto, aut ipso beneficio privati non possunt, nisi certae praecedant conditiones iuxta praerogativam Concilii. Triden. Sess. 25. cap. 14. de Reformat. caput tertio hoc de uno relatu omnino dignus est, ibi: Quam turpe, ac Clericorum animae, qui se divina cultui addixerunt, sit indignum, in impedimenta aeternis immundisque concubinationi versari, satis res ipsa communi fidelium omnium officina, immoque Clericis sollicitudine dedecore, tenetur. Ut igitur ad eam, quam docet, contrahant, ac vias integritatis ministri Ecclesiae evocentur, populusque hinc eo magis dicat revereri, quo illis via honestiores cognoverit: prohibet Sancta Synodus quibuscunque Clericis, ac concubinas, aut alias mulieres, de quibus possit haberi suspitio, in domo vel extra detinere, aut cum illis illam concubinationem habere aut decant: atque poenis a sacris Canonibus vel statutis Ecclesiasticis impositis puniatur. Quod si a Superioribus moniti ab his se non abstinuerint, tertio parte fructuum, adventuum, ac presentium beneficiorum suorum quovisunque et pensionum ipso facto vim privati, quae fabricae Ecclesiae, aut alteri pio loco arbitrio Episcopi applicetur. Sic vero in delicto eodem, cum eadem vel alia forma perstiterint, secundae monitioni adhuc non paruerint, non solum fructus omnes, ac pensiones suorum beneficiorum, et pensiones eo ipso amittant, qui praedictis locis applicentur: sed etiam a beneficiarum ipsorum administratione, quoad Ordinarius, etiam vii Sedis Apostolicae delegatus, arbitrabitur, suspendentur: et si is superari nihilominus eas non expellat, aut eam his etiam verentur, tunc beneficiis, pensionibus, ac officiis et pensionibus quibuscuque Ecclesiasticis perpetuo priventur, atque inhabiles se indigni quibuscunque honoribus, dignitatibus, beneficiis, ac officiis in posterum reddantur, donec post manifestam viam emendationem ab eorum Superioribus eum his ex causa viam fuerit dispensatum. Sed, si postquam eas semel dimiserint, interimem consortium recipere, aut alias hujusmodi scandalosas mulieres sibi adungere aus fuerint, praeter praedictas poenas excommunicationis gladio percutiantur. Nec quartis appellatio, aut excoipio praedictam executionem impedit aut suspendit: supra dictumque omnium cognitio non ad Archidiaconos, nec Decanos, aut alios inferiores, sed ad Episcopos ipsos pertinet: qui sine strepitu, et signo iudicii, et sola facti veritate inspecta procedere possunt. Clerici vero beneficia Ecclesiastica, aut pensiones non habentes, iuxta delicti, et excoipio praedictam et quoniam, ab ipso Episcopo carceris poenis, suspensionis ac ordine, ac inhabilitate ab beneficiis abluantur, aliisve odiis, iuxta sacros Canones, puniuntur. Episcopi quoque,

quod abis, si ab hujusmodi criminis non abstinerint, et a Synodo provinciali admoventi, se non emendaverint, ipso facto sint suspensi: et si perseverent, etiam ab Synodis Romanorum Pontificum ab eadem Synodo defenuntur, qui pro qualitate culpe etiam per privationem, si opus erit, in eos animaverunt.

- 16 Porro quibus poenis alias subiacent Clerici in-caste viventes, vide Lib. III. Tit. 2. de cohabit. Cleric. et mulier. §. 2. per totum.
- 17 Caeterum bene advertit Dyus hic n. 6. quod in dubio, utrum ultior motivo vel certificatio alias

jam certificati sit de forma et substantia actus, et non, sed contra presumatur, nisi aliter probetur; cum denotationibus ordinariis ideas tantum fieri solent, et incertis certificetur. 1. Item veniant. 20. §. Pen-tam. 11. ff. de Haeredit. puti. juxta l. Ant. qui aliter. 5. §. Et si forte. 2. ff. quod vi aut clam. Licet caeteroquin etiam ad propositum quod quis scientiam et ostendam de re aliqua jam habet, consequenter ulterius certificari non debeat, cum presumatur, in iis, quae sunt facti alieni, nisi probetur. Sicut hic n. 1. cum aliis juxta reg. 47. Jar. in 6. Presumitur ignorantia, ubi sententiae non probatur.

REGULA XXXIII.

Non licet actori, quod reo licitum non existit.

SUMMARY.

- 1 Regula unde desumpta?
- 2 Est expressae negativa, et tacite affirmativa.
- 3 Ponitur versus sensus regulae.
- 4 Favorabilioris sunt partes licitae, quam Actoris.
- 5 Ibid.
- 6 Regula declaratur exemplis Juris: et quinque seqq.
- 7 Plura licent reo, quae actori non licent: enu-merantur, et trib. seqq.
- 8 Reus non tenetur actori edere sua instrumenta, bene tamen contra.
- 9 Reus admittitur ad Juramentum suppletorium et purgatorium: sed non contra.
- 10 Reus potest excipere contra actorem excommu-nicationem: non contra.
- 11 Fallit regula primo: quia actor potest extraordi-narium Judicem petere: non item reus.
- 12 Secundo: quia potest ex pluribus ordinariis Judi-cibus unum pro libitu eligere: non item reus.
- 13 Tercio: quia actor reum de crimine accusare; non vero reus, nisi purgatus, illum re accusare potest.
- 14 Defensa non relatione criminum, sed innocen-tia fieri debet. Ibid.
- 15 Actor probato facto rei admittitur ad juramen-tum de amicitia quantitate: non item reus ad juramentum purgatorium.

1 Regula haec desumitur ex l. non debet 41 ff. de reg. Jar. ibi: Non debet actori licere, quod reo non per-mittitur.

2 Queritur 1. Quomodo haec Regula intelligenda? et quis versus illius sensus sit? Resp. 1. Eam quidem expressae esse negativam, tacite tamen etiam affirmativam, atque partim affirmativam, partim negativam, consequenter sic intelligendam: quod reo non licet, nec Actori licitum est: item, quod Actori licet, etiam reo licitum existit. Idque non ideo, quia correlativi sunt, ac propterea, ut aequalitatem servandam, quod illi licet, etiam alteri licitum esse debet, uti post Gloss. in Clement. Saepo. P. voluerit. de verb. Signif. veli Barb. In axiomat. Jar. axiom. 10. n. 7. et seqq. Cum id Regula minime asserat, ad praesens inquirere intendit, Actorem non esse melioris conditionis, quam Reum, consequenter, quod illi licet, etiam huius licitum esse debere, ac quod illicitum huius etiam illicitum fore illi; Non vero: quod licet Reo, etiam Actori licere: aut quod Actori non licet, nec Reo esse licitum: cum cause rei favorabilior sit, quam Actoris juxta reg. 125. ff. de R. J. et reg. Jar. in 6. Hinc

3 Resp. II. Veros, ac genuinos sensus Regulae hic est: Quidquid in iudicio ad promovendam, et assu-

mandam suam intentionem Actori permittitur, a fortiori etiam reo ad se defendendam, namque excep-tionem fundandam permittendum erit: Et quid-quid in praefato sensu reo non licet, multo minus Actori licebit. Ratio manifesta desumitur ex utroque Regula Juris Canonici et Civilis. haec siquidem nume-ro 125 ff. de R. J. sic sonat: Favorabilioris rei po-tius, quam actoris habentur. Canonica vero nume-ro 11. sic: Cum sunt partium Jura obscura, rea fa-vendum est potius, quam actori: Idque ob rationes supra in hanc regulam 11. juxta allegatas.

Declaratur et firmatur Regula, ejusque sensus variis exemplis ex Jure desumptis: sic enim loquen-do de sensu affirmativo, si Actor petuit concedere dilatio propter testes, etiam Reo concedi debet. Dy-us hic n. 1. Taciti. n. 4. arg. l. Petendar. C. de Tempus. in integr. restitut. cum concord.

Loquendo de sensu negativo: quia post rogatus testimonium depositionis ultior productione testimonium non est licita Reo, Novell. 10. cap. 4. §. Illud tamen multo magis illicita erit Actor, ob rationem n. 3. al-legatam. Sicut hic n. 1.

Item: quia post hinc contestationem non amplius licet Reo revocare Procuratorem. l. Post litum. 17. et l. quae omnia. 25. ff. de Procurat. multo minus illi licet Actori. Dyus hic n. 2.

Item: quia Reus coram Judice delegato conven-tus cum clause commissionis inserta: ut remota ap-pellatione procedat, non potest appellare, a fortiori prohibita appellatio erit Actori c. fin. de multis pe-tit. si hic causam eodem Judice reconveniat. Gloss. in Clement. Saepo. de Verb. Signif. Decius in regu-lam 41. ff. de reg. Jar.

Ultimus quoque Reus pro suo Procuratore non potest constituisse unumquemque. Negus formina. 54. ff. de Procurat. Nec Actor id poterit.

Item, si Actor in causa civili impetret, ut Reus personam comparat, personamque comparet debet Actor. Gloss. in c. 3. de Mutis petit. Decius loc. cit. n. 2. Baldus et alii.

Item non totum illicitum Actori suat es, quae Reo non licent, sed insuper multa Reo permittuntur a Ju-re, quae Actori non conceduntur: sic enim praeter ea, quae ad Regulam 11. distimus, primo Reo conceden-dum de Jure recusatorie, ac etiam deliberatione dilaciones, non item Actori. Authen. usurar. C. de litis contest. Et illi plura quam huius permittuntur dilaciones probatorie. l. fin. ff. de Formis.

Secundo: Reus non tenetur sua instrumenta edere Actori ad fundandam suam intentionem l. quae ac-cusare. C. de Edecto. licet actor subinde sua in-strumenta edere debeat reo ad probandam suam excep-tionem.

Tercio: quando Actor non plene probat, se ci-vilibus, Reo potius, quam Actori deferret Jura-

mentem supplicium. c. 1. §. *fin. de Jurajurando*. et amplius *quoniam Lib. II. Tit. 16. col. a. u. 191. in Criminalibus vero Reus non convictus, sed graviter suspectus, et graviter admittitur ad Juramentum purgatorium. c. 1. et 2. de Purgat. canon. cum Concord. eam tamen in iisdem criminalibus Actis in via probationis jurare nunquam permittitur.*

- 13 *Quarta Potest Reus contra Actorem excommunicationem excipere, non sic contra Reum ut talem Actor. c. Interleximus. 7. de Judiciis. ubi Summarium sic habet: Excommunicatus, in iudicio nisi sanquam reus stare non potest. Quae et similis Reo, non item Actori sunt facta; quia iuxta duplicem Regulam nra. 2. citatis favorabiliores sunt partes Rei, quam Actoris.*

- 14 *Quaeritur II. An? et quas Fallentias Regole XXXII. patitur, ita ut Actori liceat, quod Reo licitum non erit? Resp. Eam fallere in sequentibus: et quidem primo potest Actor petere, et per Rescriptum Principis extraordinarium Judicem impetrare, atque ad illum trahere Reum. l. Si quando. c. 1. de Dilat. quod tamen iuxta Reo minimis permittitur. Novell. 10. cap. 1. Dynos hic*

- 15 *Secundo, quando Actor plures habet Iudices ordinarios, potest unum pro libito suo eligere. l. Cum Clericus. 25. pr. C. de Episcop. et Cleric. iuncta l. fin. C. ubi in rem actio. Et tamen id non licet Reo, ut patet quia nullum ordinarium Iudicem recitare, sed eorum ex par Actorem eorumque compere tenetur. l. Nemo. 4. C. de Jurisdic. non. Iudic.*

Tertia Potest Actor Reum de criminibus accusare eorum compere Iudice; et tamen Reus nisi prius purgatus Actorem eorum eodem Iudice provocatus non valet. l. Neganda. 19. C. qui accusare non poss. quia non reus criminis, sed innocentis sui se purgare debet Reo, etae textu, l. Si quis 1. pr. ff. de public. Judiciis. ibi: Si reus factus est, purgare se debet, nec ante potest accusare, quam fuerit excusatus. Considerationibus enim observatur, ut non relationis criminis, sed innocentia Reus purgetur.

Quarta, Stante obtemperante libelli sanctorum eius declarare Actori, non item Reo licet l. Inter. 83. §. 1. ff. de Verb. oblig. sic valente equitate, hoc ipsa, quod Actori intentio et sentas proprii libelli melius perspicere censeatur, quam Reo.

Quinta, quando Actor res sibi et Reo ablatas deprehendere probavit, admittitur ad Juramentum de asserendo eorum quantitas. c. fin. de Hic. quae vi iniquitatis causa. ubi tamen in tali caso ad Juramentum purgatorium nullo modo admittitur Reus; quia licet contra illum probatio furti vel rapinae eandem respectum iam et ordinem reddat.

Sexta Promissum est Actori etiam de frivolo declaratione nisi opera ferre: non tamen licet Reo huiusmodi sermo de remissione convictionis perferre. l. 1. §. 4. ff. de Non operis Nuntiat. Et meritis quia in convictionis mora longe magis periculum est, quam in dilatione remissionis, prout et rei iustitia patet.

REGULA XXXIII.

Mutare quis consilium non potest in alterius praefudicium.

SUMMARIIUM.

- 1 *Regula unde desumpta?*
- 2 *Est intelligenda, quando alteri ius iam est quaesitum.*
- 3 *Mutare consilium, quando nemini praefudicium, laudabile et prudens est: Eadem et opinioni suae tenaciter inherere, si circumstantiae et equitas aliud exigant, pertinacia et superbia est. Ibidem.*
- 4 *Laicus Patronus cavellando potest mutare, et praesentare alium.*
- 5 *Procurator, re adhuc integra, mutare potest.*
- 6 *Ponitur versus unus Regulae.*
- 7 *De Fallentia Regulae remissio.*
- 8 *Filius repudiavit hereditatem paternam potest mutare, et non adhuc adire.*

Hic Regulae concordet 76. Regula. ff. de R. J. ex qua istum desumpta accipitur: Nemo potest mutare suum consilium in alterius injuriam. Concordat Regula 21. Jur. in 6. supra iam declarata: Quod semel placuit, nuptius duplicem non potest.

- 9 *Quaeritur I. Quomodo haec Regula intelligenda? et quis verus illius sensus sit? Resp. I. Eam esse intelligendam de illis decretis criminis, seu tunc sollemniter locum habere, quando et aliquis consilio, conventus, extractus, aut quocunque acta libere et consilio facto, alteri ius iam est quaesitum, consequenter hic est mutatio, variatio, aut revocatio patet detrimentum, injuriam, ac praefudicium, ut cum Glove. Barbosa et Dynos hic committitur utrum Doctores per argumentum a contrarii desumptum: nam hoc ipso quod dicit Regula: Non licet mutare consilium in alterius praefudicium licet cum Glove inferatur*

ergo et contrario, ubi praefudicium et detrimentum alterius abest, mutare licet.

Imo quando mutatio consilii nemini praefudicium, nec etiam a Jure communi prohibita eruit, absque non tantum licet, sed etiam laudabilis est, ut si mutetur circumstantia, aut nova superveniant, aut iam sententia prius minus consideranda, aut per glomeratam informationem primam sufficienter cogitata, atque consilio mutationem exigere visus fuerint: tunc enim prudens et sapientia est mutare consilium. arg. l. Nonnunquam §. ff. de Collectione bonorum. Ubi coartare in huiusmodi circumstantia consilio, opinioni, resolutioni aene tenaciter inherere credens signum est pertinaciae, et oculorum superbiae, quae pro conservanda reputatione, aut assimulatione, et ne quis inconspicui, lavis, aut ignarus, vel evocatus erubescit, effectus gravioris contrarii ordinarii subsequente et cum ita tenetur sensui suo inherere non vix constant, prudens et doctus, sed pertinax, imprudens, simulque occidit superbum, aut certe ex proprio interesse, passio, affectu vel respectu privato procedens plerumque repatur, et non raro etiam proprium conscientium multum gravat, praesertim quando actus appareat, quod, nisi mutetur vel revocetur consilium, opinio, votum, revolutio et bonum commune, aut tamen patitur; dum contra exigentibus circumstantiis consilium suum mutare non revocare, non locutionis, lavis aut ignarus, sed vix prudens, veritatis et aequitatis amans, iudifferens, Deum timens, humilis ac trepidabilis, simulque doctus habetur, ardentius, et diligatur. Praesertim sunt aiam prudentissimi, doctissimi, piissimi supremi Legislatorum, Pontificum, Caesarum ac Principum per exigentia circumstantiarum, leges, ordinationes, Resolutiones, consilia et mutare et revocare non erubescunt, ut patet ex actis publicis,

41. et ad propositum bene servit: clarò textu r. *fn. de Seni. Excom. in 6. ibi: Alia Mater Ecclesia plerumque rationabiliter ordinat, et consuetudines suas esse subiectas qualitate postmodum consuetudinis et rationabiliter revocat, in meliorem commutat.* 22. in *Præfat. 3. Non enim subiectus, ibi: Non enim subiectus, si quid horum, quae ipsi prius diximus, adinventimus, hoc sancit, et competentem prioribus correctionem imponere, nos ab omni expectare corrigi legem, quibus sanatus illud Locus: Molius est e medio sursum recedere, quam male currere.*

4. Firmatur haec docetur etiam Juris exempla: Sic enim si laicus Patronus aliquam etiam idem ad beneficium praesentavit, potest ante institutionem ipsius adhuc aliam praesentare. c. *Cum autem, 24. de Jure Patron.* quia priori jus necdum fuit questum, consequenter mutando consilium eidem non fit iniuria.

6. Sic pariter Praetor ad negotia deputatus, eo adhuc integro revocari potest. l. *Si Mandatum, 15. ff. Mandati.* Sicut etiam ad litem prosecutorem constitutus, ante litem contestatorem libera revocari valet. c. *Quamvis, 2. de Procurat. in 6.* Idque ex ratione jam allegata: quia videlicet nulli solum fit iniuria: cum nullius eorum adhuc jus questum haberit. Ex quo eadem ratio, quia hoc non fit iniuria, etiam Actor libellum jam oblatum ante litem contestatorem licite revocare, mutare et emendare potest. l. *Edito, 3. C. de Edendo.* Hinc

6. Resp. II. Verus sensus Regulae hic est: *Nemo potest suum consilium, consentiam, resolutionem etc. mutare aut revocare, postquam alteri jus jam fuit questum, et consequenter ex mutatione, non revocatione consilii etc. iniuria vel detrimentum eidem inferatur.* Ratio Regulae est: quia Jure naturali et divino coutum est: alterum non laedere, eam cuique tribuere. *Instit. de Jur. et Just. 3. 5.* quod idem l. *Instit. 10. 3. ff. eod. repetitur* et universali Juris Regula 24. ff. de R. J. firmatur: *Non debet alteri per alterum iniuria conditum inferri.*

7. Exempla Juris Regulae et sensum illius magis declarantur ad firmam affert Glossa hic, Dynus

et Barbo. quorum aliqui jam adduximus supra declarando *Regulam 21. a num. r. 8.* quibus eccedunt, quod post publicationem servitium Vocales variare, et metere non amplius valeant, cum electio jam sit questum. a. *Publita. 38. de Elect.* Ex quo eadem ratio Patronos Ecclesiasticos mutare, et Superiores aliam praesentare amplius acquit, postquam eidem jam aliquem praesentavit. c. *Cum autem, 24. 3. de Jure Patron.* ubi etiam habetur, quod idem facere nequirit Patronus laicus, etaladando prius praesentatum, bene vero cumelando, seu addendo priori alteram juxta dicta supra, et amplius declarato. *Lib. III. Tit. 38. 3. 3.*

Quaeritur II. Num, et quas Fallacias patitur Regula XXXIII. Resp. a Glossa, et aliis plures afferri, ad quibus etiam sentit illas, quas jam retulimus contra *Regulam 11. a num. 15.* quibus addit eam, quo filius paternum repudiavit hereditatem, utpote qui ra adhuc integre intra certum tempus, si movit consilium mutare, et hereditatem adire, adhuc potest. l. *fn. C. de Repud. heredit. juxta l. Si quis suis heres. 8. ff. de Jure delib. et l. Nonnunquam. 8. ff. de Collat. bon.* quoniam frater coheres siada videtur pati detrimentum. Verum si stricte loqui volumus, ut censetur propriae Fallaciae, cum Regulae adhereri non videtur: hoc ipso scim quod juxta dicta num. 2. Regula tunc tantum procedat, quando alteri jus jam sit questum, et consequenter per mutationem si inferatur iniuria: in praesentibus autem casibus jam firmum aliam eadem sit questum, legibus mutationem adhuc succedentibus, mutans consilium in memoratis casibus injuriam aliam inferre non censetur: qui, qui autem Jure suo, nulli facit injuriam, per vulgarem: prout etiam Glossa in l. *Nemo potest. ff. de Reg. Jur. ad casum, quo filius prius repudiat, et postea adit hereditatem paternam, bene obicit illis verbis: Non dicitur, fratrem habere damnam, quod per injuriam donatur: sed magis dicitur non lucrari, inter quos ut differentia. arg. l. *fn. 3. C. de Codicill.* ibi: *Non enim per, eandemque ratio videtur, amittere debita, et lucra non capere.**

REGULA XXXIV.

Generi per speciem derogatur.

SUMMARY.

- 1 Regula unde desumpta?
- 2 Quid sit genus in eam Juridico?
- 3 Et quid in sensu Philosophico?
- 4 Quid sit species apud Juristas?
- 5 Minus commune respectu magis communis dicitur etiam species.
- 6 Nil refert, an species praecedat, vel sequatur.
- 7 Ponitur verus sensus Regulae.
- 8 Procedit Regula in plurimis;
- 9 Ut in legibus et statutis.
- 10 In Rescriptis;
- 11 In Contradictionibus;
- 12 In Legatis;
- 13 In Testamentis.
- 14 Et in omni materia, in qua dispositio specialis contrarie est generali.
- 15 Solvitur obiectio.
- 16 Fallit Regula primo in Privilegiis: ut eeg.
- 17 Non item in Rescriptis: et quare?
- 18 Fallit secundo, quando genus tantum in una specie verificatur.

- 21 Per species tantum pro declaratione adducitur.
- 22 Fallit tertio, et quidem universaliter, quando per genus jam fuit questum Jus iuris.

Sumitur haec Regula ex l. *In toto Jure. 80. ff. de Reg. Jur. ibi: In toto Jure generi per speciem derogatur, et illud potissimum habetur, quod ad speciem dirigitur est. Communis 1. de Rescript. et c. Studium de Officio Leg. ibi: Speciale mandatum derogat generali. Item c. Pastoralis. 14. de Rescriptis. ibi: Cum generali per speciale procul dubio derogat. cum concord.*

Quaeritur I. Quomodo haec Regula intelligenda? et quis verus illius sensus sit? Ante responsionem Notandum, ly Genus et species aliter a Juristis, aliter a Philosophis accipi. Genus quippe apud Juristas dicitur omne illud, quod plura sub se continet, sive deus haec plura sint verae species philosophicae, sive homo, equus, leo, aquila etc. sive alia communia, v. g. vestis, lex, pecunia etc. sive mera individua et singularia, sive aliae partes aut res sub illi generi comprehensae: et proin in sensu Juridico

etiam homo, equus, lea, et aliae species philosophiae dicuntur generi, quia plura sub se continent individua, Petrus v. g. Paulum, hunc vel illum equum, leonem in individuo. Idem genus solet Vestimentum, fundus, frumentum, Rescriptum, mandatum, privilegium, contractus, seito etc. quae cuncta haec continent sub se plura, uti vestimentum togam, pallium, indusium etc. frumentum triticum: hordeum, avenam etc. fuedus egrum, botum, vineam etc. lex divina, naturalem etc. rescriptum, mandatum hoc vel illud in individuo etc.

3 Apud Philosophos vero se, quae non nisi plura individua sub se habent, ut est homo, equus etc. non genus, sed species dicuntur: genus vero, quod plura huiusmodi species in aere philosophico acceptas comprehendit, ut animal vis etc.

4 Species le sensus Iuristarum dicitur omne illud, quod sub genere Juridico, plura continetur, comprehendit, etiam si individuum, seu singulare, prout respectu hominis est Petrus, Paulus, respectu equi hic vel ille in individuo se singulari. Tacita. hic n. 1. Strein. n. 1. Vocabularium Juris §. Species. Joan. Berchae. in l. Rege dicimus. ff. de Verb. Signif. et alii. arg. l. Mutuum. 2. pr. ff. de Rebus credit. cum Concord.

5 Porro epud Iuristas nomen speciei venit etiam illud, quod quidem itaque communis plura continet, tamen minus commune est, et pauciora sub se comprehendit, quam aliud, eum quo hic et nunc concurreit, ut proin idem sub diverso respectu et concurrens in sensu Juridico euae genus, euae species vocari valet; ut si ducit aut leges generales, una magis generalis quam altera: tunc enim minus generalis lex, respectu magis generalis, speciei nomen habet, quatenus et haec minus generalis respectu legis singularis, seu particularis etiam genus valet. Decius in l. In omni Jure ff. de Reg. Jur. Dyn. hic n. 8. arg. cit. l. In omni Jure. 80 ff. de R. J. l. Sanctio legum ff. de poenis. ibi. Sanctio legum, quae novissime certum poenam irrogat etc. qui leges praecipua non obtineant poenam, ad hoc speciem spectant non videtur, quibus ipse leges poena specialiter addita est, nec ambigitur se cetero omni Jure, specie gentem derogare.

6 Ceterum aut referri, an apertis praecedit, vel sequatur legem, seu prius vel postea sit constituta. semper enim proinde Regula, quod generi per speciem derogatur. Dynus hic. n. 5. Peck. m. 7. Tacita. n. 4. Strein. n. 2. Decius l. et. n. 7. quia ratio Regulae in utroque casu locum habet, uti patet ex n. 8.

7 Quid totum sit et dicatur species in sensu philosophico, dictum est super e. 3. hinc Notatis

8 Rap. ad questionem n. 2. posuimus: Regula praesens intelligenda est de genere et specie in sensu Juridico hactenus deducta, ita ut verus illius sensus hic sit: Quando duae dispositiones sibi contrariae concurrunt, illa quae specialiter est, derogat generali, ut si ambae communes sunt, non tamen magis, altera minus talis, ea quae minus communis, et quae species est, derogat magis communi tanquam generi in eo ducatur, in quo specialis generali, vel minus communis magis talis contraria existit. Per Regulae et Iura hactenus allegata. Ratio et Verba Regulae est teste Barb. hic n. 2. et communis Doctorum, ut discordantes species et genera, quantum possibile est, concordentur, iuxta universale Juris praescriptum e. Cum expedit. 30. de Elect. in 6. ibi. Cum expedit concordare Jura Juribus, et eorum correctiones (ut antea valent) evitare, quod melius fieri non potest, quam si, uti vult Regula, species generi in eo ducatur, ubi eadem coexistit est, derogare dicitur, salva in reliquo utriusque natura et proprietate verborum: eo tunc modo, quo fit in Regula aliqua universalis, et eius Exceptioe seu Fallente, ubi Regula stat lo-

ca generis, et Exceptio seu Fallente loca speciei, quae derogat Regulae in eo, ubi est eadem contraria.

Regula sic explicata procedit in pluralia, prout post Dynum hic. cum. 1. et arg. et observat Gloss. hic. Decius in. cit. et alii uti in Legibus et statutis: in Rescriptis et mandatis in Legibus et alimis voluntatibus: le Contractibus: et universaliter in cunctis dispositionibus, ubi specialis contraria existit generali, prout patet adducendo de singulis exempla ex Jure desumptis: Et quidem

Loquendo de Legibus et statutis, certum est, quod lex specialis derogat generali in eo, in quo sibi sunt contrariae, uti constat ex innumeris locis utriusque Juris, v. g. in Titulo de Testament. ubi leges species de Testamentis militum, ad pias causas derogat dispositioni generali de Testamentis in eo, quo sibi sunt contrariae: et eo semper salva, et in reliquis manifeste conceditur. arg. cit. e. Cum expedit. de Elect. in 6. et l. Principibus. 30. ff. de Appellat. ibi. Quidquid hoc lege non videtur expressum, veterum legum, constitutionumque Regum omne ratiocinium intelligat.

De Rescriptis et mandatis Principum exemplum habes in e. Studuit. 2. de Officiis Legati, ubi specialis alieque causas delegatio per speciem Rescriptum Episcopo facta derogare dicitur delegationi universali ad omnes causas, quam vi litterarum Apostolicarum habet legatus a latere, in tota, quam commissa possidet, provincie: addita illa ratione: cum mandatum speciale deroget generali.

De Contractibus exemplum est in eo, quod in conditione praedicti contrahentes expresso remittunt beneficium. l. Rem. majoris. 2. C. de Rescind. Vendit. vi eorum generaliter conceditur contractus rescissio, vel rescissio pretii, si pars in eo ultra dividendum laedatur; nulli enim contractuum et rescissionum contractus, quasi ex dolo initii venire conceditur, quae per clausulam speciem generali derogatur l. Poli. 1. ff. de P. O. ibi. Doli clausula, quae stipulationibus subiungitur, et per perit ad eas partes stipulationis, de quibus comminatio evenit. Dynus hic n. 14. ubi adhuc aliud exemplum ponit.

De Legatis exemplum ponit Dynus hic n. 2. Tacita. n. 6. Si ponas in genere legatum Petro, et si nam in specie legatur Paulo, hunc debetur veniam, etiam si visum sub prout continetur. l. Qui penam. 3. ff. de pen. legat. Idem est, si Titio vestimenta in genere, et Sophiae vestis mulieribus legatur; haec enim etiam sub vestimentis se genere continetur, Sophiae debetur tota expresso l. v. pr. ff. de Auct. et Legat. Legato: ibi. Si alii vestimento, alii vestis mulieribus separatim legatur sit, detracta mulieribus, et es adignata, ea specialiter legata sunt, reliqua autem debetur. Ratio utriusque est, quia generi per speciem derogatur. Adversus summo hunc Dyno. hic n. 2. praefatus et similia exempla intelligende esse, si generi qui, et species clari legatur, non vero si alius prius generi, et postea eadem non vel plures species sub eodem genere continetur legatur: quia tunc generi per speciem non derogaretur, sed per hanc illam magis firmaretur, et legatarius utrumque obtineret.

De Testamentis post Dynum e. 17. ponit Strein l. 1. exemplum: Si quis patrem et filium se certa bonorum parte in solidum instituit, ex testamento substituit; in reliquis vero partibus aliis heredes instituit; et tandem universaliter se concludit: Omnes iocum substituit: in hoc caso sub his ultimis generalis substituitur pater et filius, ut ipse vestis parte specialiter iocum substituit, non continentur. l. Colneredi. 4. ff. de Fidei et pupill. substit.

Tandem procedit in omni materia, ubi specialis dispositio contraria est generali. Barbos. de

Actum. Juris. axiomate 107. num. 3. Surdus Consil. 86. num. 1. Navar. Consil. 7. num. 6. Tusch. Litt. G. Consil. 16. num. 3. quia eadem ubique est ratio Regula.

- 15 Obijcit contra Regulam e. *Ex parte. 12. de Offi. delegat.* ubi priori generali scriptum de sonferendo Clarico N. Archidicentis in Ecclesia vacante, non derogatur per scriptum speciale de efferendo Clarico R. Archidicentis dignitate. Resp. cum Glossa, item sit. e. *Ex parte. tom hic*, quod ibidem, si bene intueamur, utrumque Rescriptum fuerit speciale: quia primum Rescriptum tantum ad unum beneficium restringebatur, siveque peribatur in specie, id est, in primo dignitate proxime vacante.

- 17 Queritur II. An ? et quia Fallentis Regula XXXIV. habet? Resp. Eam inter alia fallere in sequentibus, ut quidem generali Fallit in Privilegiis: quia Rescriptum speciale uno praesentat privilegio generali, nil de eo fiat expressa mentio, et derogatio. Barb. loc. cit. num. 26. Tusch. loc. cit. concl. 36. num. 99. Gloss. in e. Cum Ordinem. de Rescript. et hic, arg. cit. e. Cum Ordinem. ibi. Non facta mentio Circariensis Ordinis.

- 18 Quin imo situm secundum privilegium speciale non tollit primum generale aldem coarctatum, nisi expressa derogatio fiat mentio, ut sit Gloss. hic. §. *Generi. arg. e. Faniana. 19. de Praescript. ibi: Non obstante privilegio Clementis Papae, per quod privilegium tuorum Antecessorum non extitit derogatum: eum de ipsis nullam fecerit mentionem.*

- 19 Nec dicat: Rescriptum speciale derogat generali, sive sit secundum, sive primum: ergo iterum dicendum de Privilegio. Resp. enim Gloss. hic, negando pariter: quia arg. e. *Faniana. 19. de Praescript. et e. Ducent. 6. de Reg. Jur. in 6. cum Concordant. semper valet primum privilegium, sive sit generale, sive speciale, si in secundo non tollatur expressa. Ratio disparitatis est inter Rescriptum et Privilegium: quia per primum privile-*

gium situm generale consequitur quis Jus plenum: per primum Rescriptum generale vero non acquiritur plena jurisdictio in speciebus arg. e. *Pontificalis. de Rescript. nam tota expressio est praesentem vel eorum delegatis solum lo habito habet jurisdictionem, non vero in actu, et ideo facillime tollitur prius Rescriptum, quam privilegium.*

Fallit secundo, quando genus in uno tantum specie varifiatur, et consequenter haec illi contraria non est, quia tunc genus pro specie reputatur Barb. loc. cit. num. 31. Menochius Consil. 71. na: 23. arg. l. 2. ff. de Liber. et postum. cum Concord.

Fallit tertio, si species praeterea adducitur pro maiori declaratione generis. Barb. loc. cit. n. 22. Tusch. lit. G. Consil. 36. num. 163. Ratio est: quia ibi nulla intervenit contrarietas.

Fallit quarto, et quidem universaliter, quando per genus non sit quantumvis quo tertio: tunc enim generi per speciem non derogatur, nisi exprimitur. arg. e. *Super eo. 15. de Offi. delegat. et l. qui Generaliter. §. ff. qui potior. in pign. hab. Gloss. in e. C. qui potior in pign. hab. ibi: Si generaliter bona sint obligata, et postea res alii pignus in pignus detur etc. non oportet te ab eo, qui postea creditur, inquietari. iuxta l. qui generaliter. §. ff. eod. ubi idem repetitur.*

REGULA XXXV.

Plus semper in se continet, quod est minus.

SUMMARY.

Regula unde desumpta? et quibus concordat?

1 Plus et minus diversimodo sunt.

2 Ad praesentem sumitur plus in quantitate et toto.

3 Ponitur verus sensus Regulae.

4 Procedit Regula in plurimis, uti ultimis voluntatibus;

5 In Contractibus;

6 In sententiis et Iudiciis.

7 Solvitur obiecto, et duobus seque.

8 Regula affirmativa, non item negative procedit.

9 Solvitur obiecto de contractibus.

10 Solutio universalis.

11 Fallit Regula in volente non totam, sed partem haereditatis adire.

12 Nemo partem testatus, partem intestatus decedere potest. Ibid.

13 In generali mandato non includuntur ea, quae apud mandatum exigunt.

- 1 Regula haec de prompta habetur ex l. In eo, quod plus. §. 10. ff. de Reg. Jur. ibi: In eo, quod plus est, semper inquit minus, et l. In toto. §. 13. ff. eod. ibi: In toto et pars continetur: aut eo modo concurrunt utrumque plures aliae Juris Regulae, valent §. 12. de R. J. in 6. ibi: Cui licet, quod est plus, fiat et minus, quod est

minus. Item §. 10. ff. de Reg. Jur. ibi: In toto et pars continetur. Item Regula, Non debet. §. ff. de Reg. Jur. Non debet, cui plus licet, quod minus est, non licere.

Queritur I. Quomodo haec Regula intelligenda? et quis verus illius sensus sit? Auta responsio: Notandum cum Barb. hic. num. 1. et aliis, plus et minus aliquid diversimodo esse et dici: et quidem primo in quantitate, est in somma, sive numero, in mensura et in pondere respectu minoris. l. 1. §. Si stipulanti. ff. de Verb. Oblig. in quo sensus decem plus est respectu quinquae: quinquae minusque plus sunt, quam duae etc. Secundo in toto, quod plus est, quam quaelibet pars totius, quae lo eo continetur, et semper contineri censetur iuxta eam Regul. In toto. ff. de Reg. Jur. in quo mensura domus plus est, quam quavis pars illius a. g. rectum, pariter l. Eum qui adest. 23. ff. de Usucap. Tertio in genera respectu specierum. l. Si Chorus. §. pr. ff. de Legat. III. Quatio in qualitate: in quo sensus plus est obligatio pars, vel in diem, quam conditio sine. §. Fidejussores. §. ff. Item. Intit. de Fidejuss. Haec notato

Resp. I. Regula intelligenda est duntaxat de ly plus et minus prout sumitur ly primo et secundo sensu, de plus in quantitate et toto integrali: uti cum aliis loc. cit. bene observat Barbo. Quare verus Regulae sensus hic est: Quantitas major sive in summa

et dimera, sive in pondere aut mansura super se se continet quantitate maiorem? Et quodlibet totum semper in se continet sui partem. Ratio Regule non tam iure, quam ex leuius naturalibus evidenter patet, ut bene observat Barb. loc. cit. nem. 2. Trinch. Theor. 7. Lit. S. Conclus. 883. et alii. Absque omni vim probatione per se naturaliter constat, plus esse totum, quam viginti, indeque totum, quod plus est, contineri in se viginti, quod minus est consequenter eum, qui habet, promittit, debet, et dedit totum, habere, promissionem, debere, et dedisse etiam viginti. Sic patet lumine naturali evidens est, totum aliquod plus et magis quod esse, quam huiusmodi totius partem, ac propterea in toto contineri totius partem: cum impossibile sit, subsistere, vel considerari posse totum sine sui parte, prout bene dixerunt Doctores citati.

Verum quoniam lumine naturali non est Regula et veritas illius, tamen per applicationem practice declaratur, et firmatur etiam sacris Iuris exemplis a Gloze hic, Dyaco, Peckio, Diercio, Tacino adductis, quia fere ubique, uti in aliis voluntatibus, sententia, probationibus, et in quavis dispositione locum habet, uti patet ex verbo semper, et notent Doctores citati: sic enim in aliis voluntatibus ei qui intendit aliquid legare partem bonorum partem ex errore scripti dimidium, debet et quare pars, quare dimidius, quia plus importat, inest. Qui quaram. 13 ff. de Legat. 1. l. 1. Quoties. 3. §. Sed si maiorem ff. de Hered. instit. Item si quis thalotus est a pretione universalis v. §. petitione hereditatis, patet etiam exceptio rei iudicatas contra partem partes aliquas hereditatis in singulis. l. Inclusionis. §. l. Si quis cum totum 7 ff. de Except. rei iudicatas. quia plus, id est, tota hereditas continet in se minus, quod ex quavis pars hereditatis in specie.

Sic in contrahendis, si etiam stipulanti viginti, aliter decem respondet, non nisi de decem est obligatus totum vero l. 1. §. ff. de verb. oblig. ibi: Si stipulanti mihi decem, tu viginti respondet, non est contractum obligationem nisi in decem constat. Et contrarium quoque si, ne viginti interrogante, tu decem respondes, obligatio nisi in decem non est contracta; Et enim oportet congruere summam, totum manifestat cum est, viginti et decem in via.

Sic etiam in sententiis et iudiciis, et quis absolutus est a penis solius, absolute eum videtur et quavis pars fundi, ita ut petenti aliquam partem fundi obstiti exceptio rei iudicate. ut l. Si quis cum totum. 7 ff. de Except. rei iudicatas. quia pars tanquam quid totum constituit in toto, utpote quod plus est. Sic si toties tres condicere vel arbitris duas in quindecim, alius in decem, tertius in quinque condemnat, antea in quinque solabit; quia in hac parte omnes conveniunt, cum hinc tanquam minus quid tam in decem, quam quindecim, nuper plus, vere continetur, l. Dico profero. 27. §. Si plures ff. de recept. qui Arbitr. iuncto c. 1. de Arbitr. in 6. ibi: Licet qui annis in quindecim, alius in decem, tertius vero in quinque pronuntiant, alius, qui dixit de Summa minorum, cum in illa omnes concordet astanti sententia effusa conatur.

Obijciunt autem contra regulam t. c. Cui de non. 37. de Proben in 6. ubi aperte habetur, quod ei, cui mandatum integre, vel certi valoris prebenda conferri, non possit vi talis mandati Apostolici stipula dimidia, vel minoris valoris prebenda conferri, etiam si talis esset contentus. Resp. cum Gloz. hic, id provenire ex forme mandati, quare recte est observanda c. Cum directa. 22. de except. Unde in est. c. Cui de non in fine voc. Constitutionis Papa rationem addidit: Non rati huiusmodi mandata (quorum finis diligenter observari oportet) debent ad rati alios,

quam expressis ext. addi. Accedit, quod Regula procedet distincta, quando minus se habet ut pars illius, quod est meior: non vero quando plus et minus sunt species separate, uti inest dicitur prebenda, quorum nunc majoria, altera minoris valoris est. Dyaco. hic ad finem. Pirb. de Proben. a. 167.

Obijciunt. Quando alicui conceditur morum imperium ut tetramentorum, eon casu et concessa cognitio de re premissis l. Solemus. 61. §. Latrunculator. ff. de Jud. Ergo plus, quod hic est merum imperium, eon continet in se minus, quod hic est cognitio causarum civilium. Resp. ut supra cum Dyaco hic n. 6, merum imperium, et cognitio causarum Civilium eon se debere et totum et partem, et ad duas species distinctas et separatas arg. l. Imperium. 3 ff. de Iurisdic. quorum una, etiam major, non continet minorem, et potius dum aon communi conceditur, altera denegare videtur, arg. cit. l. Solemus. 61. iuncta l. Si ita quis. 21. et l. Cum ea filio. 39. ff. de vulgar. et pupill. substit.

Obijciunt 3. Ex eo quod Capo viginti non debemus, hanc sequitur, quia videtur nisi obligatus est decem tanquam minus et partem contentum in viginti. Resp. Gloz. marginalis hic: Regule procedit, si affirmative proferatur, v. g. debet Capo viginti ergo etiam et decem debet: non item si negative proferatur, v. g. non debet Capo viginti, ergo non debet. Et quoniam Covare. lib. 1. var. resolut. ex pluribus Doctrinis respondens Gloz. controversum reddidit, tamen addidit citam, et verum sit, maiori summe affirmative iuram minorem, contrarium DD. tamen manifestum est, maiori summe arguere probatur minorem esse naturaliter nec civiles inesse.

Obijciunt 4. §. Proctera. 3. inquit de inest stipulat. ubi si stipulanti decem, promittitur quinque, iunctis repetitur stipulanti. ibi: Proctera inquit est stipulanti et c. si quis decem aureos a se dari stipulatur: in quinque promittit cum tamen quinque in decem continetur. Resp. stipulationem iunctam eum esse quod illi est decem quinque, et quare promittitur stipulanti non consentit, quod sola quinque autem, quare promittit, velidem esse stipulationem l. 1. §. ff. de verb. oblig. per textum c. 5. citatum.

Plures alia objectiones addunt et alii Gloz. in l. Non debet cum. ff. de R. J. et universiter facile solvantur, respondendo, quod exempla ex Iure in contrarium adducta non loquuntur de plus et minus in quantitate, vel toto, circa quod haec Regula solum est intelligenda per dicta an. 3. vel aliter rem se habere ex defectu consequenti vel adesse speciale Iuris dispositionem, consequenter in se fallere Regule.

Quoniam 15. An 7 in quibus Fellenius subiacet Regula XXXV? Resp. Eam fallere t. in casu qui heredes instituit non totam hereditatem, sed nam vel aliam duodecim partem illius edire, et reliquam repulsiere vult, quoniam partes hereditatis in hac parte continetur, tamen Iure expressas voluit, ut vel totum edet, vel penitus obviaret, ne quia partem alterius, partem intestatus decedere videtur. arg. l. Sed nisi. ff. de Acquir. heredit. et l. Jus nostrum. 7 ff. de R. J. ibi Jus nostrum non patitur, eandem in paginis et testata et intestata decedisse, namque rerum naturaliter inter se pagina est, testatus, et intestatus.

Obijciunt 5. In Procuratoria generaliter constituto, utpote qui non admittit ex eo, in quibus specie exigitur mandatum. 2. Qui ad agendum de Procurat. in 6. licet auctoritatem semper generalibus specialibus insiat. l. Semper. 147. ff. de reg. iur.

REGULA XXXVI.

Pro Possessore habetur, qui dolo desit possidere.

SUMMARIUM.

- 1 Regula unde proveniat et quibus concordat?
- 2 Finita regulæ est, *avertere fraudem possidentium, et damnum eorum, ad quos res pertinet.*
- 3 Intelligenda est tam de bonæ, quam malæ fidei possessoribus.
- 4 De etiam de illis, qui possidere dolo omiserunt.
- 5 Item de illis, qui non quidem dolo, lata tamen culpa possessionem destruxerunt, vel acquirere omiserunt.
- 6 Lata culpa, et doli acquirantur in civilibus. *ibid.*
- 7 Dolo, vel lata culpa possessionem destruens, vel illam non acquirens habetur possessor in sui damnum, non in sui commodum.
- 8 Doli non præsumitur, sed probari debet. Probatum est conjecturis.
- 9 Ponitur verus sensus regulæ.
- 10 Fides et doli nulla parocitari debet. *ibid.*
- 11 Fictio Juris censetur aliquæ esse, quæ non sunt.
- 12 Contra illum, qui acra adhuc male possidet, datur actio directa; et contra illum, qui fisione Juris pro tali habetur, actio utilis.
- 13 In quo differant hæc actiones? *ibid.*

Desunt hæc Regula ex l. qui dolo. 131. ff. de reg. jur. ibi: Qui dolo desierit possidere, pro possidente damnatur: quia pro possessore doli est. Cui concordat l. Porre esse: 150. ff. eod. Porre esse conditionem apertæ ejus qui quid possidet, vel habet, atque ejus cuius dolo factum est, quo minus possideret, vel haberet. Item l. Ad ea. 157. ff. eod. ibi: Semper, qui dolo fecit, quo minus haberet pro eo est habendus, quasi habens.

Quæritur I. Quando hæc Regula intelligenda? quid principiter intendat? et quis versus illius sensus sit? Resp. I. Eam intelligendam de dolo malo, et principalem finem illius esse, avertere fraudem possidentium, ac doli possessionem destruant illis injuriæ nocere, ac præjudicium, qui rem sibi possidere jure vindicare intendunt. Quando enim malæ fidei possessor rem ad alium pertinere, hocque eam vindicare vellet, illam absumit, desinit, vendit, dirigit, ut ei possessor conveniri valeat, et eam inde etiam cum fructibus restituere teneatur, doli possessionem desinit, alter injuriæ præjudicat, et acra, indeque fisione Juris adhuc pro possessore habetur, quæram et talis vindicatione rei conveniri possit. f. Sin autem, 175. ff. de rei vind. actioe soltem utilis, qui petit, ut rem eam, quam alter possidere dolo desit, et destruit, ab eis, ad quos pervenit, dirigitur iterum recuperet, et restituat, vel si id præstare negavit, (qui fisionem res jam est destructa) ad æstimationem condemnatur. l. Qui restituere 68. ff. Si vero ff. de rei vind. Hinc deest ad propositum Glozæ: Si te possedit rem meam, et eamque tu dolo possidere desisti, tu quod data opera ad me fraudandam possidere desisti, adhuc potum agere contra te rei vindicatione, ac si rem etiam tuam possideres. Et quidem si possis rem recuperare a novo possessore, teneberis recuperare, mihi que restituere si minus, Juez te condemnabit ad æstimationem præst. Ratio est: quia fraus et doli nemini debet patrocinari c. Sedes. 15. et c. Ex tenore. 16. de rescriptis.

2 Rursum intelligenda est Regula non tantum de malæ, sed etiam bonæ fidei possessore: nam et hic in sui damnum pro possessore fisione Juris habetur, et

pro restitutione convenitur (intellige, nisi jam legitime prescripseris) si rem possidere dolo desit. Strein hic n. 1. et alii, textu elso l. Si bonæ. 12. ff. de Nozal. act. ibi: Si bonæ fidei possessor eum servum, quem bona fide possidebat, dimiserit, ne agi cum eo noxali ex causa possit, obligari eum actione, quæ datur adversus eos qui servum in potestate habent, aut dolo fecerint, quo minus haberent, quin per hoc adhuc possidere videatur.

Uterius intelligenda est non tantum de illo qui vere possedit, et dolo desit possidere, sed etiam de illo, cujus dolo factum est, ne possideret rem, et ne ut possessor conveniatur, ne condemnator. l. Et, qui. 69. ff. de rei vindic. ibi: Is, qui dolo fecit, quo minus possideret, hoc quoque nomine puniatur. et l. Ad ea. 157. ff. de reg. jur. cujus textum n. 5. allegamus, juxta l. Sed etiam 25. §. 8. de Haeredit. possit. ibi: Nam et is, qui dolo fecit, quo minus possideret, ut possessor condemnatur: accipies, ut dolo desierit possidere, sive dolo possessionem noluerit admittere. Subaudi, si in eo est causa, ut ex contractu, vel quasi contractu teneatur possidere.

Procedit etiam Regula in eam, qui quis non quidem ex vero dolo, statim et culpa lata rem possidere desit, ut possessionem illius non acquirat; nam et talis rei vindicatione, actione illi conveniri potest ad æstimationem rei culpabiliter amissæ, vel non possessionis. Strein hic n. 2. Bern. in l. un. C. de Alienat. jud. met. caus. et alii. Si culpa 63. ff. de rei vind. ibi: Si culpa, non fraude qui possessionem amiserit parti debet æstimationem. Ratio est: quia (exceptis causis criminalibus. l. In lege. 7. ff. ad Leg. Cornel. de Sicar.) culpa lata, ipsos dolo proxima, ordinariæ acquiritur dolo. arg. l. Malier. 22. §. 3. ff. ad S. C. Trebell.

Porro, quod hæc doli dictam est, eam, qui dolo, aut lata culpa possessionem desit, ut acquiret, omittit, fisione Juris haberi pro possessore, intelligi debet in sui damnum, quatenus videlicet et possessor possit rei vindicationem, directam et utilis actione conveniri ad restitutionem, vel æstimationem rei: non vero in sui commodum, ut tantum possessor habebat aliquod commodum inde sentit. Dya. hic. n. 3. Vitiæ. hic. Strein hic. n. 3. arg. l. qui dolo. ff. de R. J. ne alius ex iniquitate commodum reportet contra e. Ex parte. de rescriptis.

Cæterum notandum, quod doli non præsumitur, sed probari debet. Dya. loc. cit. n. 4. l. Qui dolo. 18. §. Qui dolo. ff. de Probat. Probatum autem doli est conjecturis c. 1. de renunt. in 6. et si, postquam jam oblitus fuit fibellus, vel quod illam offerre vellet, incensum est possessori, et multo magis si hic jam fuit citatus, et jam esset contestator litem, et tamen dirimeret possidere, præsumitur dolo desinare. Dya. hic. n. 4. arg. l. Quædam. 9. §. Nihil. ff. de Edendo. cum Concordat.

Resp. II. Verus sensus Regulæ hic est: Qui rem aliquam bona vel mala fide possidet, eamque ab alio vindicandum advertens, illam dolo malo, aut lata culpa possidere desinit, eandem conveniendum v.g. vel destruyendo, aut in alium distrahendo, pro possessore adhuc in sui damnum habetur, et ut talis pro restitutione, vel æstimatione rei conveniri potest. Per Jura hæcenus allegata, et ratio est: quia alius ex fraude et dolo quo commodum, et innocentem incommodum ac præjudicium frequenter reportare contra e. Sedes. 15. et c. ex tenore. 16. de rescriptis. ibi: Fraus et doli alicui patrocinari non debent, juxta l. Nā ex dolo. 12. ff. de dolo malo.

9. Exigua est contra Regulam obiectio, quod possessio sit facti. l. 1. pr. et §. 1. ff. de Acquir. possess. ergo non possessio, quae per deviationem venit, eidem comparari, et possessor se non possessor equiparari, pro eodemque haberi aequum. Resp. enim, qui possunt acquirere actualiter, conceditur, quodammodo in ordine ad obiectum eodem effectus, negatur. Hinc in Jure plura similia habentur exempla, sic cum l. 2. C. de Impub. subtit. Patet et filius quod effectus pro una, eademque persona sumatur. Et c. Ad audientiam. 15. de Cleric. non resid. Clericos in servitiis Episcopi absens habetur pro presenti, et Monachos vivos pro mortuis reputatur. eam. Placuit. 8. cau. 16. q. 1. ibi: quia

morte mortuus est, Deo autem vivit. cum Concord.

Non majoris difficultatis est illa, quae dicitur: Contra possessorem rei actualis datur actio directa, contra eum vero, qui dolo deest possidere, actio tantum utilis: ergo equiparari nequeunt. Resp. quod etiam actio directa et utilis origines differant, in effectu tamen ad propositum obiectum idem, sola illa cum differentiis, quod actio directa semper res ipsa apud possessorem quodammodo existens vindicatur: actio vero utilis obducitur, ut res in alium distracta per dolo abstrahentem iterum recuperetur, et restitatur in natura, aut si fieri amplius nequit, re forma jam destructa, aestimatio illius praestetur. l. qui restituer. 68. §. Si vero. ff. de Rei vind.

REGULA XXXVII.

Utile per inutile non debet vitari.

SUMMARY.

1. Regula etiam de sumpta?
2. Utile et inutile quid?
3. Ponitur versus sententia Regulae.
4. Falso ita procedit.
5. Declaratur exemplis, et quoties seqq. Donatio ultra 500. Solidos valet saltem quoad 500. Ibid.
6. Plura promittenti, quam facti petiti valet ad minus.
7. Superflua verba non vitant scripturam.
8. Electio valida non vitatur per invalidam confirmationem.
9. Quid de Alienatione bonorum Ecclesiasticorum?
10. In Testamento utile per inutile non vitatur.
11. Ponitur Fallentia aequae ad n. 30.
12. Fallit universaliter in iis, quae separari non possunt.
13. Probatur ab exemplis.
14. Testamentum et Instrumentum in uno solum, censetur ea toto saltem: Fides est inseparabilis. Ibid.
15. Error grammaticalis, vel in stylo curiae vitat totum Rescriptum.
16. Fallit Regula etiam in sententiis.
17. Et Actibus legitimis.
18. Electio Ecclesiastica non admittit talem.
19. Ex duobus delegatis, uno recusato, alter procedere non potest.
20. Locatio rerum Ecclesiasticarum ultra triennium ex integro est invalida.
21. Regula est: Utile per inutile vitatur in separabilibus.

Regula in hoc desumitur ex l. 1. §. 5. ff. de Verb. Obl. ibi: Duo sunt quodammodo stipulationes, una utilis, alia inutilis, neque vitatur utilis per hanc inutilium. cum Concordat. a Glosa citatis hic.

2. Quaesitum I. Quomodo haec Regula intelligitur? et quia verus illius sensus sit? Resp. Quamvis nonnulli cum Baldo lib. 2. Fend. Tit. 34. §. Similiter, putent per utile hic intelligi omne et solum illud, quod spectat naturae rei, de qua agitur, et dispositione legis validam, spinque est ad valide agendum; per inutile e contra illud, quod ad valide agendum invalidum, et inane est; tamen, quia multa sunt, quae ad valorem actus non requiruntur, et tamen utilis censentur, et multa, quae velocem non destruant, et nihil minus inutilia reputantur, qui patet ex infra allegatis exemplis: ideo, loquendo in latiori sensu per Utile hic omnes illud intelligi valet alii, quod vel ad valorem rei, de qua

agitur, requiritur, aut ad eundem servit, vel alius pro eadem re, etiam abstrahendo a valore, pro meliori, firmiori, aut securiori illius esse, conducens et aptum est: Per inutile vero illic intelligi, quidquid contra legem, vel alias ad naturam rei, de qua agitur, et valorem illius inane est. Taccit. hic. Strein. hic. n. 1. Hinc

Resp. II. Verus sensus Regulae hic est: Quidquid ex se, sive de Jure validum, vel alias ad efficiendum, firmandum, aut assecurandum rem aptum et conducens est, valorem et vim suam non amittit adjectione, vel accessione alienius de Jure prohibiti aut invalidi, vel alias inepti. Ratio est: tum quia communis aequitas et contrarietatem meos se intencio est, ut ad actum suum fiat interpretatio, quatenus potius valeant, quam praesent, vel nullius valoris existant: consequenter si quid inutile actibus eorum admiscetur, ab eis amoveatur, vel pro non adiecto habeatur, ut in reliquis actus suum valorem retineant. c. Abbat. 25. de Verb. Signif. et l. Quoties. 12. ff. de Rab. dob. ibi: Quoties in actionibus, aut in exceptionibus ambigua oratio est, commodum id accipi, quo res, de qua agitur, magis valet, quam praesent. juxta l. Sanctorum. 34. C. de Donat. Tum quia nisi hoc observetur, et per quodvis inutile semper vitaretur utile, plerumque actus alius subintenditur, invalidi existerent eorum sine confusione et praesudicio humani commercii. Vivian. hic. Strein. n. 1.

Regula haec latissima est, et frequentissima in praesentia observanda venit, hoc ipso, quod fere in omni tam Ecclesiasticis et spiritualibus, quam profanis materiis, etiamque actibus locum habet, si, ut percipere sit, sit quid inutile ac superfluum, ad rem non pertinentem vel ineptam admiscetur, adeo, et teste Dyuo hic. n. 1. hae Regulae inveniantur innumerasibilia Jure exempla, ex quibus patet, per adjectionem alienius inutilis actem, ceteroquin validam, non invalidari, consequenter utile per inutile non vitari. Plurima hujusmodi exempla adducit Glossa hic, Dyna et alii: et ex quibus nos quoque pro majori declaratione et intelligentia Regulae aliqua hic subiungimus.

Sic enim primo: Donatio profana inter vivos 500. solidos excedens, et sine intentione apud Iudicem facta, non vitatur, sed invalidatur quoad summam a Jure permissam, sed quoad excessum ducatur, testis clero l. Sanctorum. 34. C. de Donat. ibi: Quid namque supra legitimam definitionem facta sit donatio, hoc, quod superfluum est, ad tantummodo non vitatur, reliquum vero quantitas, quae intra legitimum terminum constituta est, in suo robore perdurare, quasi nullo penitus alio adfecto, et hoc pro non scriptum vel non intellectum esse creditur. Et infra: Exceptis donationibus tam Imperialibus, quam his, quae in privatis causis pro-

cedant. De hujusmodi donatione amplius vide Lib. III. Tit. 24. §. 1. de Donat.

- 6 Secundo in stipulationibus et contractibus, in quibus plus spondetur, quam petitur: non ut dicitur l. 1. §. Si stipulanti. ff. de P. O. ibi: Si stipulanti nulli decem, in viginti respondens, non esse contractum obligationem nisi in decem, constat. et infra. §. Sed si. Si nulli Pamphilum stipulanti, tu Pamphilum et Syracham spondideris, Syrachae adjectionem pro supervacuum habendum patet. nam si tot sunt stipulationes, quot corpora, tunc quodammodo sunt stipulationes, una utilis, alia inutilis: neque vitatur nulli per inane.

- 7 Tertiis, quando verba superflua, inutilia, vel inepta scriptura, contractibus, vel alia actibus admittuntur, seton non vitantur nisi annullari certum est. l. Testamentum. 17. C. de Testam. ibi: Cum superflua non nocent. et l. Parba superflua. 37. C. de Donat. ubi, postquam prohibitum fuit, addibere verba superflua, deciditur, quod si tamen quisquam per verborum superflua verba adhibuit, actum non vitatur. iuxta l. Non solent. 94. ff. de Reg. Jur. ibi: Non solent, quas abundant, vitare scripturas.

- 8 Quarto, in Electionibus: Electio enim canonice et valide facta non invalidatur per supervenientiam illius confirmationem invalidam. c. Si Confirmationem. 19. de Elect. in 6. Sic etiam, etiam inter eligentes unus excommunicatus scriptum debet votum, non irritant vota aliorum, nec vitantur, vel invalidatur electio per majores valida votum celebrata. c. Cum ex eo. 14. q. Ad haec de Poenit. et Remiss.

- 9 Quinto exemplificans aliqui in locutione bonorum immobilium Ecclesiasticorum alia trionolum: hae enim iuxta illos valida manebit quoad primum trionolum, etiam invalida existat quoad ultimum ultioris. Verum iuxta dicenda infra n. 17. contrarium sentimus.

- 10 Sexto de Testamento Dynas hic ponit exemplum: si damno haereditatem verum, et Regem Francie decem tunc, tenetor barones, licet Regem Francie damnare non putarem l. Si duobus. ff. de Legat. 1. Sic etiam si Testamentum est nullum ex causa rehaereditatis, vel praeteritionis, in reliquis firmum manet. Authent. §. C. de liber. prae. et ibi. Ex autem exhaereditationis vel praeteritionis irritum est Testamentum, quantum ad institutiones: caetera non minus firma permanent. Hic addo exemplum de Tutoribus: quando enim ad contractum popilli non verum, sed falsum tutor vacatitatem praebuit, contractus a popillo initus valet, et ab ipso tutore non vitatur. l. 1. §. 3. ff. Quod Jura Tutorum.

- 11 Quarta II. An? et quae Fallentias patitur haec Regula? Resp. Plures, et quidem primo ac universaliter Fallit, quando nulle ab invicem separari non potest. Glossa hic Dynas, Barboe. Vivianus et Doctores communiter bene advertentes, quod cum Regula in sensu negativo ponatur, consequenter semper observanda sit, nisi specialis ratio, vel casus specialiter in Jure exceptus adiat, tamen individua ac inseparabilia non procedat, quia etiam aut, quae a natura partibus non constant, vel ad substantiam et formam actus duo aut plura, conuenienter inseparabilia quoad formam, vel abscissionem utriusque ab altero requiritur: vel ab iuramento necessario dependunt: vel ex ipsa Jura dispositione, aut agnitione vel contrarietate voluntatis separari valorem non habent: vel ab invicem separari non possunt. Patet res ad dicendum exemplum in specie: Vivianus post Glossam ponit sequens.

- 12 Si habeo servitutum duodecim ad aquam certum numerum pecorum, et majorem eorum numerum duodecim, utilis concessio numerus per inutilem excessum non vitatur, quia hic ab ipso per dominum separari potest. l. 1. §. 18. ff. de Aqua quid. et actus.

Ibi: Si quis jus habens pecoris ad aquam appellendi plura pecora appulerit, non in omnibus precibus eum prohibendum, quod est verum, quia pecora separari possunt. Si vero habet servitutem duodecim aquam per fundum totam, et ego aliam aquam illi immiscero, toto potero prohiberi, quia aqua mixta inseparabilis est, testis expressus est. l. 1. §. 17.

Ex priori universali Fallentia sequitur, et illius Regula secundo in testimonio, quod testis feret: si enim una pars illius falsa reperitur, totum huiusmodi testis testimonium evanescit. Barboe. hic. n. 2. cum communi aliorum. can. Pura. 17. cau. 3. q. 9. ibi: Totum testimonium fidei partis mandato decoloratur. Patet totum Instrumentum a Notario publico confectum fidem, et probandi vim amittit, si in una parte falsumprehenditur. arg. l. 2. C. de veteri Jura enuel. et ibi Glossa. §. Libri. communiter recepta, iuxta can. Si ad scripturas. 7. dist. 9. Ratio iurisque est: quia etiam partes tam testimonii, quam instrumenti separabiles existunt, tamen fides iuristi et testis indivisibilis est, indeque si falsitas in una parte apparet, totius testimonii vel instrumenti labefacta fides, illaque suspectum reddit. Concordat doctrina S. Augustini, qui ob indivisibilitatem fidei dicere non dubitavit, quod si aeterna Scripturae aliqua eorum officiosa detexta mendacis cascat inserta, totius scripturae corruerent Auctoritas, et referretur cit. can. Si ad Scripturas. dist. 9. Pariformior ob indivisibilitatem S. Thomas a. 2. q. 5. art. 3. docet, quod non aeternae fidei non credens, in nullo relictus sit fidei Catholicam. Caeterum de fidei Auctoritatem et Instrumentorum amplius vide lib. II. Tit. 20. de Testibus, et Atestat. Tit. 22. de fide Instrum.

Fallit tertio in Rescriptis, seu litteris Apostolicis, si in eis reperitur sollemnitas, seu vitium compositionis, vel phrasia a stylo curiae aliena: quia antiquis talis defectus notabilis fidem et vim probandi toti Rescripto aufert. c. Ad audientiam 11 de Rescriptis. ibi: Quibus litteris, quantum manifestum continetur in constructione peccatum, fidem in notandis adhibere quis merito praesumit, illud a Sede Apostolica non fuisse emanatum, cum per plures manus transierit, et omni errore carens stylo conforme semper expediat. De quo plura habet Lib. I. Tit. 3. de Rescriptis. §. 9. a. n. 219.

Fallit quarto in sententiis, v. g. aliqui Iudicia, qui debitorum certae summae centum florenorum, ad majorem unam, v. g. centum quinquaginta florenorum condemnant: tota enim sententia pro quod minorem vera debitas summam valet. Barboe. hic. n. 1. Tacita a. 10. Pech. n. 11. quia sententia indivisibilis est, et non potest ex una iudicio rei iudicata in partem valere, et in partem non valere, ut dicitur l. In hoc iudicio. 27. ff. Famil. Hereditum.

Fallit quinto in Actibus legitimis, si eis conditio opponitur contra Reg. 60. Jur. in 6. sic habentem: Actus etiam conditionem non recipiunt, neque diem, nisi magis patet per exempla, quae pro declarando haec Regula quinquaginta adducuntur infra.

Fallit sexto in Electionibus Praefatis Ecclesiasticis: Clericis et laicis simul celebrata, etiam si maior pars Clericorum numerum certum per Praefatum eligat, quia de substantia Electionis Ecclesiasticae est, ut ad eam nullas laicos concurret. c. Massana. 58. de Elect.

Fallit septimo in casu duorum delegatorum, quando unus ob instam sapientiae causam recessus est, quia recessus non colligit, qui unum cum ipso iurisdictionem habuit, amplius procedere non potest. c. Cum super, 23. de Officio delegati. et a. J. de 2. §. eod. in 6.

Fallit octavo in locutione rerum Ecclesiasticarum ultra trionolum, si locutio non contractus irreversibilis ad longius tempus fiat: vel si repetitur

quidem, ita tamen, ut vi contractus in potestate locataria non sit, locationem ulteriorem denegare, prout amplius declaratum et probatum habes lib. III. Tit. 16. §. 1. de locato et conducto a n. 33.

Ex quibus haecenus dicis cum Barbo. hic. et

Glossa hic communiter recepta merito subiungitur: quod sicut in asparabilibus et divisibilibus Regula negativa sit, et semper procedat: *Utile per inutile non debet vitari*: sic alia Regula affirmativa in contrarium poni valet: *In illis, quae inseparabilia, ac indivisibilia sunt, utile per inutile vitatur.*

REGULA XXXVIII.

Ex eo non debet quis fructum consequi, quod nixus extitit impugnare.

SUMMARIUM.

- 1 Regula unde desumpta?
- 2 Intelligenda est de Impugnations in iudicio.
- 3 Ponitur verus census Regulas.
- 4 Quod quis iure in alterum statuit, eo et ipse nisi debet. Ibid.
- 4 Impugnans rem in iudicio censetur renuntiare Juri ex illo alias competenti.
- 5 Qui dicit Decretales Epistolae non esse Authenticas, non potest illas pro se allegare.
- 6 Testamentum tanquam falsum, aut inofficiosum impugnans nil percipit ex illis.
- 7 Secus est, si illud et minas solenne impugnat. ib.
- 7 Impugnans Instrumentum vel testem nequit illum pro eo agere.
- 8 Fallit Regula 1. quando quis ante cententiam definitum impugnare deciet.
- 9 Poenitentis aliqui cui venia. Ibid.
- 9 Fallit 2. quando quis alieno nomine ex officio impugnat.
- 10 Fallit 3. quando non est eadem materia.
- 11 Et 4. respectu tertii.

Desumptum Regula ex l. Papinianus. §. 8. ff. de Inofficiis testamenti. et c. Cum olim. 19. de Consensu.

Quaeritur 1. Qualiter haec Regula intelligenda? et quis verus illius sensus sit? Resp. 1. Regulam intelligendam esse de Impugnations in iudicio, in quo sicut si quis aliquando quid approbavit, amplius reprehendere non potest l. Pomponius. §. ff. de Negot. gest. iuncta Reg. 21. de Reg. Jur. in 6. Quod semel placuit, dupliciter amplius non potest. Sic contrario, quod semel quis reprobat, aut impugnavit, pro suo commodum et fructu approbare, adducere, et uti amplius nequit. 1. Dispensatorem. §. ff. de Solut. quod quis Taceat. hic. n. 1. et alius Doctores idem statum censent, ut inconstantia in iudicio evitentur, et inconstantes aliter in tantum ponantur, quantos fructum aliquem ex ea re, quem impugnant, non percipiant, quem alias perciperent, si illam rem non impugnassent.

Resp. II. Verus sensus Regulae hic est: Qui Legem, Rescriptum, Instrumentum, Attestationem, Contractum, Testamentum, vel aliam quancunque datam dispositionem in iudicio semel impugnant, eam pro se et sua utilitate allegare, eam uti, et fructum aut commodum ex illa percipere non amplius potest. Rationem assignat Virgilius hic: quis qui in iudicio aliquid impugnat, hoc ipso illo pro loquuto est invalido, et pro illi habet, quod adversarius pro se, et ut ille fructum vel commodum iuste percipere non possit quod dum impugnans fecit, se ipsum in tantum iugavit, ut ex eodem re, quem impugnando pro injusta et invalida habet, ipse fructum aut commodum aliquod percipere non amplius velint iuxta equitatem illud: Quod quisque iure in alterum statuit, ipse nil debeat eo: et sapienter dicit Auctoritas, patere legem quam tu ipse tuleris. c. Cum

omnes 6. de Constit. iuncta l. 1. ff. quod quisque iuris in alterum statuerit. etc. ubi etiam sequitur hujus dispositionis adducitur illis verbis: Hoc edictum canonum habet requiritur: et sine cuiusquam indignatione iura. Quis enim aspernabitur ultimum ius tibi dicti, quod ipse alius dixit, vel dicti efficit.

Et procedit Regula, etiam aliqui ex illis, quod in iudicio impugnantis, fructum et commodum alius de Jure percipere omnino possunt; quia, ut cum aliis bene advertit Virgilius, Juri, quod prius in re habuit, impugnando etiam, tacite renuntiasse censetur, textu satis claro c. Olim. 19. de Consensu. ibi: Licet enim ex forma secundae compositionis deductiones aliquae accenti faciendae; quia tamen compositionem eadem Abbas nullatenus approbavit, sed statim multipliciter impugnare, ex eo non debet beneficium consequi, cui renuntiasse tacite videtur. Ad id autem, cui quis semel renuntiavit, reditus de Jure non amplius conceditur. l. Si quis. 11. C. de Reb. Credit. ibi: Satis enim absurdum est redire, ad hoc, cui renuntiandum putavit.

Declaratur et firmatur Regula et sensus illius veris exempla, et quidem imprimis de Legibus. Nam ut bene exemplificat Glossa hic: qui Decretales Epistolae, vel alias constitutiones, aut actiones Apostolicas non esse authenticas asserit, nequit eas postmodum in sui favorem allegare. arg. can. Si Romanorum. dist. 19. ubi it, qui Decretalium Auctoritatem temere negare audent, a Nicolao Papa reprehenduntur illis verbis: Cum ipsi, ubi haec iure intentioni suffragari consueverint, illis in l. Ferentis utuntur, et aliam tunc ad imputationem Sedis Apostolicae potestatis, et ad suorum augmentum privilegiorum, minus accepta eis: perhibent. Concordat can. 1. dist. 8. ut c. quia frustrat. 1. de usur. ibi: Frustra legis auxilium implorat, qui committit in legem: alio non est dignus legis auxilium, qui facit contra legem.

Dein la Testamentis: qui cum testamentum tanquam falsum aut inofficiosum impugnat, et succumbit, ex tali sic impugnato testamento non solum nihil recipit, sed etiam, quod iam accepit, eidem litem auferre, et fisco appropriari. l. Papinianus. §. 8. ff. de Inoffic. Testam. ibi: Monuisse autem oportuit eam, qui testamentum inofficiosum improbe dicit, et non obtinuit, id, quod in testamento accepit, perdere, et fisco vindicari quasi indigna ablatum: in quo quod impugnat de testamentum, iuri, ex illo alio competenti iacta renuntiasse censetur. c. Olim. de Consensu. Secus foret, si quis testamentum non in falsum vel inofficiosum, sed ad carceris debitis Solemnitatibus, necque de jure non subsistens impugnet; talis enim leges in illo pro se facit non amittere, prout etiam statum habere est. l. Papinianus. §. 14. et l. Post legatum. §. 5. ff. de H. i. quae ad indign. iuncta l. Si Testamentum. 24. ff. eod. Rationem dispensat affert Ily. hic. n. 3. et 4. quae qui Testamentum ad falsum impugnat, non solum institutionem heredis, et cum legita impugnat, emargueret haec et illa percipere non possit: Non sic qui illud impugnat et minas solenne; cum corruptis testamentis alio defectum solemnitate; cum

nonquam valeant adhuc legata saltem ad causas pias per dicta lib. III. Tit. 26. de Testam. n. 164. Item, qui testamentum tanquam inofficiosum impugnatur, censetur dicere, quod testator quasi non sanae mentis fuerit. l. 2. ff. de Inoffic. Testam. ibi: Hoc colore inofficioso testamento agitur; quasi non sanae mentis fuerunt, qui testamenta ordinarent. consequenter sicut ad institutendum haereditem, sio etiam ad concedenda legata inhabiles fuerint. Dynus loc. cit.

7 Procehit ulterius in instrumentis, ut qui aliquod impugnat, illud in favorem allegare non amplius possit cit. c. Cum olim. de Censib. Idem est de impugnante testem: item de impugnante contractum tanquam invalidum.

8 Queritur II. An? et in quibus Regula XXXVIII. fallat? Resp. Eam fallere in sequentibus, et quidem primo, quando quis impugnationem rei usque ad sententiam definitivam non continuat, sed ante hanc ab illa voluntate desistit. Glossa hic communiter recepta textu expresso l. Papinianus. §. 14. ibi: Et demum auferitur, quod testamento datum est, qui usque ad sententiam Iudicum lite improba perseveraverit. Caeterum si ante sententiam desistit, vel decessit, non ei auferitur, quod datum est. iuncta l. Alia. 8. C. de his quibus ut indig. cum poenitenti, et errorem agnoscenti venia non sit neganda. can. Quanto. 8. cau. 2. g. 4. ibi: quia sicut in pertinacibus persistentibus severo nas esse convenit, sic iterum humilitatis et poenitentibus negare locum veniae non debemus.

9 Fallit secundo, si quis non suo, sed alieno nomine et ex officio, siueque non placeat libere, sed quasi necessario impugnatur, ut tutor et curator nomine pupilli vel minoris; talis enim etiam ex illo, quod

impugnat, fractum pro se consequi, consequenter ex testamento v. g. sic impugnatur, legata in illo aibi facta percipere valet. Gloss. cit. cum communi aliorum, textu claro l. Adversus. 38. ff. de Inoffic. Testam. ibi: Tutoribus, pupilli nomine, sine periculo ejus, quod Testamento datum est, agere posse de inofficioso testamento, Divi Severus et Antoninus rescripserunt. Concordat l. Cum quaedam. 26. C. de administ. Tut. Cum non deceat alicui officium suum esse damnosum, c. Cum non deceat. 30. pr. de Elect. in 6. et ne dispendium patiatur, qui videtur praemium meruisse. c. Pervenit. 2. de Fideiuss.

Fallit tertio, ubi non est eadem materia, vel Capitulum (ut Glossa sit hic.) quod quis impugnat cum illo, ex quo etiam post impugnationem fractum consequi nititur. Nam licet quis sententiam ex uno capite impugnet, adhuc ex alio capite fractum percipere valet. arg. c. Utile non debet per inutile vitari 37. de R. J. in 6. iuncta c. Raynaldus. 16. et c. Raynaldus. 18. de Testam. ubi sententia Iudicis inferioris, a qua partes ambae, quateus contra se fuerat, appellaverat ad Papam, ex una parte confirmatur a Papa, siueque profuit impugnanti.

Fallit denique quarto, respectu tertii, ita ut licet quis ex eo, quod contra certum aliquem impugnavit, contra eundem fructum percipere, vel eadem re impugnata fructu suo non valeat; tamen eadem re impugnata, et iure ex parte sibi competente contra tertium frui omnino possit. Pech. hic n. 5. eo quod regulariter alius non noceat res inter alios iudicata. c. Quamvis. 25. de Sententi et re iudic. cum Concordat.

REGULA XXXIX.

Cum quid prohibetur, prohibetur omnia, quae sequuntur ex illo.

SUMMARIUM.

- 1 Ponuntur Concordantiae cum Regula.
- 2 Subsequentia ex prohibito, non item media ad illud, censetur prohibita.
- 3 Alia simpliciter tantum: alia etiam sub nullitate prohibentur.
Multa fieri prohibentur, quae si facta fuerint, roboris obtinent firmitatem. Ibid.
- 4 Regula implicite duas habet partes: Ponitur verus utriusque sensus.
Connexorum eadem est ratio. Ibid.
- 5 Declaratur Regula exemplis et seqq.
- 6 De Jure non licet in quadagesima concedere Lacticinia.
Prohibitione concupiscentiae prohibentur omnia mala. Ibid.
- 7 Prohibita alienationes prohibetur omnis species et subsequentia.
- 8 Existente nullo matrimonio nulla etiam Jura ex eo sequuntur.
- 9 Omnes contractus civiles prohibiti etiam ipso jure sunt nulli.
- 10 Fundus dotalis vendi non potest.
- 11 Ex contractu prohibito nulla est etiam translatio domini.
- 12 Quando aliquid conceditur, conceduntur omnia, quae spectant ad illud.

1 Cum hac Regula concordare videtur Reg. 42. de Reg. Jur. in 6. ibi: Accessorium naturam sequi congruit principalis, sicut et illud commune: conexorum eadem est ratio: sive: quod de uno conexorum statuitur, ad alia quoque conexa

extendi debet. c. Translatio. 3. de Constitut. iuncta Glossa ibidem.

Addit Vivianus hic. cum Regula concordare etiam illud, quod pro quasi Regula habetur l. Oratio. 16. ff. de Sponsal. iuncto Summario ibidem. Cum aliquid prohibetur, videtur etiam esse omne illud prohibitum, per quod pervenitur ad illud. Verum displicet haec concordantia Dyno hic n. 1. Sirena. n. 1. ac aliis. Et merito; quia per ustram Regulam prohibentur consequentia ex principali prohibito: pes textum l. Oratio. autem prohibentur solum media ad consequendum prohibitum, uti consideranti patet.

Queritur I. Quomodo Regula intelligenda? et quis verus illius sensus sit? Ante responsioneam Notandum, in Jure subinde aliqua tanquam minus honesta, minusque licita simpliciter tantum prohiberi, non autem simul annullari, seu non prohiberi sub nullitate; de quibus verificatur illud. c. Ad Apostolicam. 16. de Regular. Multa fieri prohibentur, quae si facta fuerint, roboris obtinent firmitatem prout res se habet in Matrimonio v. g. utique quod sine denuntiationibus praevius, aut certis temporibus fieri prohibetur quidem, et tamen si absque illis, et tempore prohibito celebratur, validum existit juxta dicta lib. IV. Tit. 3. de clandestin. despons. n. 15. Aliqua vero non tantum simpliciter prohiberi, sed etiam simul annullari, seu sub nullitate inhiberi: cujusmodi sunt Matrimonia cum impedimento, dirimente contracta; quia non tantum simpliciter, sed etiam sub nullitate prohibentur, indeque non solum illicita, sed etiam invalida sunt, juxta dicta lib. IV. Tit. 1. de Spons. et Matrim. §. 9. Haec notato

Resp. Hae Regula non tantum de iis, quae simplici-

ter, sed etiam de illis, quae sub nullitate prohibentur, intelligenda sunt: ut proin duos impliciti continentur pariter, et quævis in eo, siquæ sub hac diverso sensu intelligendæ veniant. Et quidem generalis ac verus Regularis sensus quoad primam partem de simpliciter tantum prohibitis sequens est: Quando aliquid simpliciter daturatur tanquam minus honestum, minus licitum obsequi nullitate prohibetur, simpliciter prohibita quoque siquæ illicita, non item invalida censentur omnia eo, quæ ex principali prohibito propter necessariam connexionem et dependentiam ordinariæ sequuntur, saltem si eadem de his, ut de illo militat ratio. Quoad secundam vero partem verus Regularis sensus hic est: Quando aliquid non tantum simpliciter ut illicitum, sed etiam sub nullitate, seu per legem annullantem prohibetur, similiter prohibita, siquæ illiata simul et invalida censentur, quæ ex necessariam connexionem et dependentiam ex principali prohibito sequuntur. Tacito. hic. n. 2. Ratio utriusque pariter et motus conserios et dependentia desumitur: conseriorum enim eadem est ratio: si quæ quod de uno conseriorum autem, sed alia quoque conseriorum attenditur iuxta dicta n. 1. *arg. c. Translatio 3. de Constitut.* Et quæ ex aliquo sequuntur, conseriorum illius sunt: *Accessorius autem naturam sequi conseriorum principalis iuxta pariter iam citatam Regulam 42. Jur. in 6.*

5 Declaratur prima Regularis pars amplius, et firmatur exemplis per Glossam adductis: sic enim ex eo, quod prohibitum sit in Quadragesima comedere carnes, prohibita etiam censentur omnia, quæ ex immunitate trahunt originem carnis, hoc videlicet, ovis, canes, etc. *con. Denique 6. dist. 4. ibi: Par autem est, ut quibus dicitur in carne animalium abstinere, ab omnibus quoque, quæ sententiam carnis trahunt originem, jejuniis, a lacte videlicet, sacro et ovibus;* intelligi, nisi alibi legitima præscripta habeatur consuetudo, ut in Germania, ubi vi consuetudinis lactem lacticia flecta comeduntur, licet in plurimis aliis Catholicis Regibus ac Provinciis dicta prohibitiō stricto observetur, iudque Regula in illis locum habeat.

6 Sic pariter, dum concupiscentia prohibetur, prohibetur omnia mala inde oritura *c. Nam. 4. de Constitut. ibi: Hoc enim elegit Apostolus generale, unde omnia mala oriuntur: bona est ergo lex, quæ dum hoc prohibet, omnia prohibet.* Sic etiam dum prohibetur Moechia, prohibetur censetur omnis illicitus concubitus *can. Aferatres. 11. an. 33. q. 4. ibi: Profecta nomine Moechiæ omnis illicitus concubitus, atque illorum membrorum non legitime usus prohibitus debet intelligi.*

7 Secunda pars Regularis, quæ præter rationem et Jura allegata specialiter etiam in illo clari Jure sexto n. 9. adducendo firmatur. *Non dubium. 5. C. de Legibus. declaratur etiam exemplis: sic enim quia alienatio rerum Ecclesiasticarum sine debitis solemnitatibus non tantum simpliciter, sed etiam sub nullitate est prohibita per dicta Lib. III. Tit. 13. de Rebus Ecclesiæ alien. quævis etiam donatio, venditio, et similia sub nullitate censentur prohibita una cum omnia et subsequentiibus ex illis, quæ sunt traditio, donatio, Dynas hic. n. 4. addens, Prælatum vel economum propter admittit ad vindictam rei alienatæ. *l. Inferius. 4. C. de Sacros. Ecclesie.**

8 Sic ulterius, quæ Matrimonium cum dirimento impedimento contrahere, lege annullant et irritant, prohibetur, et nullæ etiam censentur prohibita eius consequentia ex matrimonio, v. g. ius patendi debitum conjugale, ius percipiendi fructus dotis, ius agendi uxorio munus etc. sicut insuper, quia sub nullitate etiam in matrimonio legitime pro-

hibita est venditio fundi dotalis. *l. Rem in presententi. 5. Et cum Lex. 15. C. de Rei uxore. acc. etiam traditio et donatio, quæ alias ex venditione sequuntur, nulla sunt. Dynas. hic. n. 4. Instit. quibus modis alien. licet.*

Sic universaliter omnia ex contractibus sub nullitate prohibita subsequenter, nulla quoque et irritant sunt. Ubi specialissime notandum, omnes et singulos contractus civiles, qui Jure Civili simpliciter tantum prohibentur, censeri etiam sub nullitate prohibitis, nisi annullatio et irritatio contractus expresse non addatur, testis clero, et per veterum rebus certe digno. *l. Non dubium. 5. C. de Legibus. ibi: Nullam enim pactum, nullam conventionem, nullum contractum inter eos videri volumus secutum, qui contractum lege contrahere prohibentur: quod ad omnes etiam legum interpretationes tam veteres, quam novellas trahi generaliter imperamus ut legislatori, quod fieri non vult, tantum prohibuit sufficiens, cæteraque quasi expressa ex legis, licet voluntate colligere, hoc est, ut ea, quæ lege fieri prohibentur, si facta fuerint, non solum irritantur, sed pro infectis etiam habeantur, licet legislator fieri prohibuerit tantum, nec specialiter dixerit, irritum esse debere, quod factum est: sed et si quid fuerit subsecutum ex eo, vel ut id, quod interdicens lege, factum est, illud quoque casum, casum, atque irritum esse præscribitur. Ex quo inferitur, in contractibus civilibus quoqueque verisimili illud Juri canonico insertum, *2. Ad Apostolicum. 16. de Regular. Multa fieri prohibentur, quæ si facta fuerint, roboris obtinent firmitatem.* Quod bene notandum.*

Nec valet obijcere *l. Penult. ff. de Fond. dotat.* ubi licet alias prohibita habeatur et nulla sit venditio fundi dotalis: facta tamen traditione, donatio transactur: quod idem dicitur *l. Cum vir prædictum. 42. ff. de Umoq. ergo subsecuta ex prohibitis et nulla valet. Resp. cum, presentes leges, ut legenti patet, loqui de valore domini: soluto matrimonio, ubi fundus dotalis non amplius habet rationem dotis, sed ex hereditate vel alio titulo evadit propria mariti: præter etiam res se habet in venditione rei furtive, si fur sit hæres domini. *cit. l. Cum vir prædictum. ibi: Cum vir prædictum vendidit sciens, vel ignorans, rem dotis esse, venditio non valet: quoniam defectu postea muliere confirmari convenit, si tota dos sacro mariti cessit: Item Juri est, cum is, qui rem furtivam vendidit, postea Dominus hæres existit.**

Necque obstat *l. Et eleganter. 7. ff. de Dolo malo.* ubi habetur, quod ex contracta prohibito fieri possit translatio domini. Resp. enim cum Beldo apud Pack: hic, translationem domini non fieri ex vi contractus prohibiti, itaque ex causa immediata ne principalis, sed ex voluntate domini tradentis, qui etiam ex contractu in sui favorem invalido nullo potest transferre dominium rei suæ in alterum.

Cæterum bene adpropositum Regularis notatur: *18. Cum quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ sequuntur ex illo: Subjuncti Barb. pliam Regulam econtra verum: Quando aliquid daturatur, conceduntur omnia, quæ spectant ad illud. l. 2. ff. de Jurisdic. ibi: Cui Jurisdicatio data est, in quoque concessa esse videtur, sine quibus Jurisdicatio exercitari non potest, et c. Præterea. 5. de Officiis deleg. ubi dicitur, quod facta alicui delegatio casus, censetur etiam eadem concessa potestas eiusdem et condemnandi consuetudinem: Ratio apponitur ibi: Quia ex eo, quod causa sibi committitur, super omnibus, quæ ad causam ipsam spectare videntur, plenariam recipit potestatem.*

REGULA XL.

Pluralis locutio, duorum numero est contenta.

SUMMARIUM.

- 1 Regula unde desumpta?
- 2 Duo faciunt numerum pluralem.
- 3 Verus Regulae sensus.
- 4 Ordinarie fore in cunctis duo testes sufficient.
- 5 Dispensatus ad plura beneficia non nisi duo obtinere potest.
- 6 Verba in dubus, vel annis verificantur in duobus.
- 7 Patronatus duobus presentationibus probatur.
- 8 Legatum pauperibus factum in duobus solvitur.
- 9 Numerus pluralis uno donatore non solvitur.
- 10 Olim non nisi coram duobus saltem presentibus Missam celebrari poterat.
- 11 Verbum liberi etiam in uno prole verificatur.
- 12 Cui Principes et Praelati assentit verbo Non?
- 13 Fallit Regula, quando Jura, ad verificandum numerum, plura quam duo expresse requirunt.

Desumitur haec ex l. Ubi numerus. 12. ff. de Testib. ibi: Ubi numerus testium non additur, etiam duo sufficient, pluralis enim locutio duorum numero est contenta. et Ann. Si testes. 3. cas. 4. q. 3. ubi eadem referuntur verba.

Quaritur I. Quomodo haec Regula intelligenda? et quia verba illius sensus sit? Resp. I. Per hanc Regulam a plurali numero non excludi majorem duobus numerum, sed illud tantum indicari, quod in eoque determinatione numeri plura et contrarius aliquid, vel quid aliud requiritur, aut plura in litibus coequeantur, donantur, permittuntur, aut in dispositione aliqui plurali dicatur, numerus duorum sufficit, nisi Jura majorem numerum ad rem, de qua agitur, expresse requirant. Hinc

Resp. II. Verus Regulae sensus hic est: Quandoque in Lega. Statuta, Ratione, Instrumento, vel quacunque alia dispositione terminatur pluralis, plures, pluri, pluries etc. indistincte ponitur, requiritur, et sufficit numerus dualis, seu duorum, nisi majorem numerum Jura expresse requirant. Rationem hinc assignat Vinnius hic, quia exclusio unius est inclusio aliarum. arg. l. Cum Praetor. 12. ff. de Juri. et. Hinc quoniam numerus singularis non solvitur, nisi in uno, Glossa hic et in can. Sufficit de Consecrat. dist. 1. ideo si plures uno, ut sunt duo, adint, hi numerum pluralem efficiunt, qui tamen saltem duo ad talem numerum pluralem requiruntur. eos. Hoc quoque. 61. dist. 1. de Consecrat.

Uolentibus Regula exempla? sic in primis universaliter, ubi ad valorem actus equivoque plures testes indistincte requiruntur, sufficient duo, testa clero etc. l. Ubi numerus. 12. ff. de Testib. et can. Si testes. 3. cas. 4. q. 3. pro ut etiam Glossa hic observat, ad causas et instrumenta regulariter sufficere duos testes, semper subditi, nisi aliter in Jure expresse disponatur.

Sic in specie, si Papa eam aliquo dispensat, quod possit habere plura beneficia, et aliud non exprimit, nisi pluralis uno annos duobus beneficiis, et quidem non curat intelligi debet. c. 11. cui 19. de Proband. in 6. Tunc quia ista pluralitas in duobus verificatur: non quia haec dispensatio tanquam Juri contraria est videtur, consequenter revocanda per Reg. Ultra rev. agi et c. 15. de Reg. Jur. in 6. praeterea cum alia la. glanv. univ. non sit sequendum, c. 11. observat. Jo. de R. J.

Sic alterius al Testate in suo testamento disponat, ut in duobus aliquid certum fiat, intra biduum impleri debet, testo expresso l. Inter illam. 217. ff. de Verb. Sign. ibi: Item ita data conditio: illud facito in duobus: nil postea fuisse adjectum, in biduo conditionem impleri oportet Sicut etiam, si iure legatur libertas post annos, de duobus intelligi debet. l. Libertas. 17. §. 3. ff. de Manumiss. Testam. Ratio curusque est, quia tam diu, quam durum pluralis indistincte expressio duorum numerum verificatur per Jura citata.

Sic versus Ordinationis Concilii Tridentini deus. 25. de Reform. cap. 9. quod probatio Juris patronatus ex multiplicatis presentationibus fieri debeat, statuit allegando, et probando duos. Verba de Officiis Potest. Episc. p. 3. alleg. 72. n. 4.

Item si legator certa pecunias quantitas pauperibus distribuenda, attulisse executorem, si eam quantitatem totam duobus tantum pauperibus distribuit, ex Regula nostra docet Tacini. hic. n. 8. Dico p. 10. tract. 11. Resolvi. 19.

Notatur notanter in Regula duorum numerus requiritur et sufficit: quia ad verificationem termini numerum pluralem significans, sicut deo sufficit, sic etiam scilicet duo necessario exigitur, ita, ut in uno solo numerus pluralis non sufficitur pte communem DD. can. Hoc quoque. 61. dist. 1. de Consecrat. ubi propterea ab antiquo prohibitioni paribet, eorum uno solo Missam celebrare: cum in tali verificari non videntur verba Missae plaralem numerum indicantia: Dominus solvitur, et Urbs fratres. Verba praefata cum. sic sonant: Hoc quoque statutum est, si nullus Praedicatorum Missam solemnem celebrare praesumat, nisi duobus praesentibus, utique respondentibus ipse tripliciter habeatur: quia, cum pluraliter ab eo dicitur, Dominus solvitur, et illud in secreto, oratio pro me, optime convenit, ut ipsius respondentur relationem. Quod tamen statutum hodie non amplius servatur: quia pluralis laeaurio Sacerdotis ad tantum Ecclesiam, omnes Christi fideles complectentem, dirigi censetur, soles omnes uos Ministrone sanctissimae respondere videatur.

Ceterum praefata doctrina non obest communi ter obijci solita l. Non est 128. ff. de Verb. Signif. vi quia terminus pluralis, liberi, unius prole verificatur, ibi: Non est sine liberis, cui vel unus filius, unius filio est. Non obijci, inquam, quia terminus Liberi caret singulari, et ideo semper in plurali proferitur, proat lex ipsa asserendo rationem suis declarat statim subiungens: Haec enim enuntiatio, habet liberos, non habet liberos, semper pluralis numero praefatur.

Pariter non obstat loquendi modus Principibus, et Praelatis assensuati, quo una persona plurali numero exprimitur, Nos, Nos, Noster, Noster, Nos, Noster etc. quia per verba haec Majestatem, Autoritatem et dignitatem, quo pluribus acquiritur, ac propterea quoniam respectu, exequens ac honore digni esse censetur, et alia indicare: iudicet iusta aliquam consuetudinem quibus statum praesentem ipsemet in plurali exprimitur, et ad alia per modo appellari solet.

Quaritur II. An etiam? et in quibus fallit Regula? Resp. Eam quovis saltem fallere in his, in quibus ex speciali dispositione legis ad verificandum pluralitatem, indistincte ponitur q. major. 2. q. 100.

deals, numerus requiritur: prout fit per l. 1. ff. de optione et electione leg. ubi *Dionysius Pius Cocceio Proculo* suscipitur, eum, cui indistincte servorum locutus est electio, tres potius eligere: consequentes locutionem pluralet numero duorum non esse contentam.

- 13 Fallit universaliter 2. quando leges ad valorem actus certum numerum duobus casibus requirunt, nisi ad eodictilem 5. ad Testamentum 7. requiruntur testes per dicta lib. III. Tit. 26. de Testamentis.
- 14 Fallit e contra 3. ut ad verificandam plurimorum

positam sufficit etiam unus, quando leges ita volunt et declarent, ut fit in termino *liberi* iuxta dicta n. 9. et in casu, quo plures servi legantur, et inter eos unus ad certum ditionem, salvetur adhuc legatus pluraliter factum in unico superstitio, l. *Falsa* 33. ff. de Condition. et Demonstrat. ibi: *Si quis ita scripserit, Stychem et Pamphilum Titio do, lega, si mei erant, cum moriar, et unum ex his ditionem, an vel alter a legatario possit vindicari? Placeat vindicari: nam hanc servationem, licet pluralis sit, pro eo aptos accipi, utque si separatim dixerit; Stychem, si meus erit, si moriar.*

REGULA XLI.

Imputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum fuerat faciendum.

SUMMIARIUM.

- 1 Regula unde desumpta?
- 2 Ponitur versus senus Regulae.
- 3 Nemo puniri, nisi ad iura suo privari debet sine culpa. Ibid.
- 4 Impedimentum debet probari.
- 5 Impeditur intro annum suscipere Sacerdotium, non perdit Parochiam.
- 6 Stante impedimento non erantur appellatio deserta.
- 7 Canonici intra tres menses eligere impediti non privantur Jure eligendi.
- 8 Clerici negros nri praestantes officium tamen percipiunt fructum.
- 9 Et etiam integrum Salarium annuum, laborum impediti Consilarii, Officiales, Advocati etc.
- 10 Nisi aliter tacite vel ex parte sit conveniunt.
- 11 Legitimo impedimento cessante impedimento illico praestore tenentur debentur.
- 12 Fallit Regula an veritatem, quando impedimentum ex propria culpa contrahitur.
- 13 Intellegit, si hanc culpa fuit ordinata ad contrahendum impedimentum.
- 14 Etiam si ad illud ordinata non fuit.
- 15 Fallit in Patrono Ecclesiae intra tempus debent praesentare impedito.

Regula desumitur ex c. *Quia diversitatem* 5. de Concur. Praebend. et concordat Reg. li. de R. J. in 6. Nemo potest ad impossibile obligari: si Reg. 66. eod. Cum non stat per eum, ad quem pertinet, quo minus condicio implicatur, haberi debet perinde, ac si impleta fuisset.

- Quoniam l. Quomodo haec Regula intelligenda? quia finita illa, et veras eadem sensus ut? Nam, si huius Regulae casu, quoniam salvato a potest, et damno in casu, quo legitime impeditus non fecit, quid alius facere debeant: ut prout veras illius sensus sit sequens: Qui legitime impeditus non facit, quid alius facere debet, propterea nec potest, nec damnum contra debet. Ratio est, tum; quia iuxta jam dicta, Nemo potest ad impossibile obligari: est Reg. 6. Nemo. Tum quia sine culpa uno debet puniri, nec iure suo privari, vel damno affici arg. c. *Sine culpa*. si. h. i. in 6.
- 3 Quomodo vero impedimentum in facto consistit, facere debent amittere, probare debet faciendum impedimentum, simulque docere, a se sufficientem exhibentem fuisse diligentiam, quo tolleretur impedimentum: cuius aliunde satis constat. *Mennin. de Arbit. lib. 2. c. 2. v. 1. 18. Strein. hic. n. 2.* ubi inter alia etiam sequens addit impedimenta, veluti gravem morbum, captivitatem, serie infectionem, inundationes, aut alia gravia pericula vitium,

mortem parentum, defectus rerum necessarium ad vitam, bellum, causam republicae, violentiam ditionem etc.

Declaretur Regula exemplis Jovis per Gloss. adductis hic: sic enim licet non Sacerdos ad Ecclesiam Parochialem promotus intra annum ab hoc potest amissionis Parochiae adeptus suscipere tractare Ordinem Sacerdotalem: c. 35. de Elect. in 6. tamen ab hac potest immunis est, si sufficienter probat, se legitime fuisse impeditum v. g. propter absentiam, inspectionem, vel gravem morbum Episcopi Ordinem praefatum esse conferre non valentis. cit. c. *Communis* 35. de Elect. in 6. ibi: *Annuus autem huiusmodi tibi non surrit, si praenoveri iusto impedimento detentus: intra tempus huiusmodi negaverit.*

Sic etiam licet, si quis a sententia appellat, appellationem intra annum prosecutur tenetur c. *Cum sit* 5. de Appellat. tamen in prejudicium illius una tamen appellatio deserta, si impedimentum iustus annuum id faciendum per se potest, non producit c. *Ex ratione* 8. de Appellat. ibi: *Quomodo processum contra ipsos per impeditum non constituitur cessante.*

Sic perit quoniam sub potest devolutionis obligatio fieri debet intra tres menses c. *Ne praefectis* 41. de Elect. tamen etiam post tres elapsos adhuc possunt canonici, si impedimentum legitime veritas eligendi sufficienter probant cit. c. *Ne praefectis*, ibi: *Intra quos, scilicet tres menses (iusto impedimento cessante) si electio celebrata non fuerit, qui eligere debebant, eligendi potestate careant eo vice.*

Sic rursus licet beneficium detur propter officium seu sacrum ministerium, et hoc Beneficium praestare tenetur c. *fn. de Rescript.* in 6. tamen beneficium et fructus illius non perdit, si infirmitas impedius incumbens alias debitum sacrum ministerium non peregit c. 1. de Clerico aegrot.

Sic aliter de annuo Salaris nil detrahi potest, ad integre debentur Consiliariis, Officialibus, Advocatis, et si ille in antecessum jam acceperunt, nil amplius retinere tenentur dicti Consilarii, Advocati etc. quoniam nil operantur et laborant, si per eos non stat, quo minus opus et labores alius incumbentes prestant v. g. si Professor publicus tempore belli vel pacis non docet, Consilieri consilia non frequentant, officiales nil laborant: vel si Advocati et defectu litigiosa causae nullum officium exhibent. *Caill. lib. 1. Observ. 44. n. 12. Strein. hic. a. 1. arg. l. fn. c. de cond. causa data, et tunc satis claret l. qui operas. 38. ff. locati. ibi: Qui operas non locavit, tantus temporis mercedem accipere debet, si per eum non stetit, quo minus operas praestaret. debetque quocumque, si per eos non steterit, quo minus eorum agoni, honorario reddere non debent iuxta l. 1. §. *Deus Servus*. 12. ff. de Extraord. Cognit. ibi:*

Diva Severus ob haeredibus Advocati, mortuo eo, prohibuit, mercedem reputi; quia per eum non steterat, quo minus causam ageret.

- 9 Quam tamen doctrinam praecedentis numeri merito cum aliis limitat Gail. ei expresse vel tacita adit conventio de dando salario aut mercede, quando ei quondam operae vel labores conductus quie praestat. Adde, autem censetur tacita hujusmodi conventio ibi, ubi ita habetur Patrice consuetudo, quibus saltem in his partibus vigere videtur respectu operatorum discolorum, suburbani liguriorum, aliorumque artificum, utpote quibus non laborantibus nil datur, vel non nisi tantum, quotom laborant, etiamsi obsequio omni sua culpa legitime impediti existant, sique per eos non act, quo minus operae et labores praestant: Quod idem de famulis et famulis domesticis disingratissimos passim observari videmus, doctores de his ultimis Covarr. lib. 3. Var. Resolut. cap. 13. n. 8. Dian. p. 1. tr. 8. Resolut. 86. et alii apud eundem. Dum contra circa Consilios, Officiales, et alios auius salaria habentis contraria, ea videlicet censetur consuetudo, quod morbo etiam disingrati, vel etiam subinde legitime impediti, quo minus debitis eis officio labores peragant, integra annua praestentur salaria.

- 10 Illud tamen universaliter hic observandum cum Vivien. hic, quod, etiam legitime impeditus, quo minus faciat, quod ad certum tempus fieri debet, non imputatur et poenam vel damnum, tamen cessante impedimento poena debet id facere, quam citius poterit. arg. c. Cum dilecti. 7. de Dolo et contum. ubi Sommerium sic habet: Citatus ad totam causam certo tempore ad comparandum nisi gnati, tenetur comparere in termino: ut dati impedimentum in termino, debet comparere quam citius poterit, post terminum, aliter condemnabitur in expensis a tempore citationis emissis. Illic non Sacerdos adeptus Parochiam, etiam legitime impeditus, quo minus totu praescriptum Canonum intra annum recipiat Ordinem Sacerdotalem, non perdat Parochiam secundum dicta n. 4. Tamen cessante impedimento eum recipere debet, quam citius poterit.

- 11 Queritur II. An? et in quibus Regulae XII. fallat? Resp. Eam juxta Gloss. hic universaliter fallere, quando quis sua culpa contrahit impedimentum,

vel incidit in eam, propter quem facere non potuit, quod facere tenetur; tunc enim ei imputatur; cum regulariter loquendo quis tenetur de eam, qui sequitur culpam. eam. Saepo. 50. dist. et eam. Studet. ibid. cum concord. c. Glossa citatis.

Verum bene Fellesium Virium hic eam Franc. et aliis merito limitat ad illas duntas colpas, quae verisimiliter studio aut dolo ordinatae sunt ad causam avertendam, vel impedimentum incurrendum, propter causam similia habent in Clement. Multorum. 2. q. 11. de Poenis. ubi ite studio et dolo procuravit, ut delinqueret la carcere, ne deberet in iudicio comparere; cui impedimentum affectum, et dolose procuratum non profuit, quia poena legis incurreret, et pro contumaci haberetur; cum fraud et dolo ulla patrocinari debet. c. Ex parte. 16. de Rescriptis.

Secus de illis culpis, quae ad impedimentum obtinendum nullatenus ordinatae apparent; quia seorsum ex his, utpote ore affectum, nec dolo procuratum, impedimentum a poena et damno immo-rem reddit: ut proinde, etiam Clericus v. g. qui culpabili imperantia contrahit infirmitatem, qui impeditur a praestando officio, tamen fructus beneficii percipit. Idem dic de Consiliis et officialibus ex propria simili culpa, ad impedimentum obtinendum non ordinata, et tamen illud contrahentibus. arg. c. quia dextrarum. 5. de Consecr. prob. ubi ob suspensionem pro legitime impedito habetur, etiam fuerit sua culpa praesens, juxta. Verum. 39. ff. de Furtis. ubi habetur, eum, qui libidinis causa forte meretricis effregit, indeque eam suam, quod fures ab eo non inducitur, sed alius ingressi, meretricis res agerent, furti non tenentur; quia effractio usui ad furtum non erit ordinata. nam Concord. c. Gloss. cit. hic.

Fallit autem specialiter secundo la Patrona, qui ob litem super Jure Patronatus seu durante legitime impeditus intra quadringentum non praesentat; eum non obstatu hujusmodi legitime impedimento, pro eo vice privatur jure praesentandi, illudque devolvitur ad Ordinarium: utre expresso c. Quoniam. 3. in fine. et c. Cem. propter. 27. de Jur. Patron. quod contra commanem Juris Regulam merito insituit Ecclesia favore Ecclesiarum, quibus longior beneficii vacatio damosa, et animabus periculosa censetur. c. Ne pro defectu. 41. de Elect.

REGULA XLII.

Accessorium naturam sequi congruit principali.

SUMMARY.

- 1 Regula unde desumpta?
- 2 Quid dicatur Principale, quid Accessorium?
- 3 Accessorium quadrupliciter quid esse potest.
- 4 Regula procedit, sive de inducendo, tollendo, vel confirmando principali agatur.
- 5 Ponitur verus sensus Regulae.
- 6 Accessorium sequitur naturam Principalis, et quare? Ibid.
- 7 Commissa causa, commissa censentur requisiti ad eam.
- 8 Qui cognovit de Matrimonio, etiam de dato tanquam accessorium cognovit.
- 9 Etiam in privilegiis corruptis principali, corrumpunt accessorium.
- 10 Fondito praedio venditur etiam aquae ductus eidem inexistens.
- 11 Testamentum minus solemne inter liberos vel ad pias causas validum, facit ut valeant etiam legata profana.

Invalido existente Testamento paterno, invalida etiam est substitutio pupillar. l. ibid.

Legata domo rursus etiam legata hortus cohaerent. ibid.

- 12 Fallit Regula, quando in principali, et accessorio diversa reperitur ratio.

Utrum jurata solvi, null iterum restitui debent. ibid.

- 13 Testamento invalido inserta legata pia valent.

14 Sublato principali non tollitur accessorium, quod se solo potest subsistere.

15 Solutio quorundam thorum matrimonium manet dos apud partem innocentem.

16 Testamento ob praemortem existente nullo, volunt legata.

17 Fidejussor pupilli obligatur, etsi pupillus non sit obligatus.

18 Accessorium sequitur naturam principalis, etsi illud praeterea sit isto.

19 Nisi sit summi arduum de quo non cogitasset disponentem praesumitur.

Facta, et in praxi saepe occurrentia hae Regula deinceps habet ex l. *Nihil dolo*. 179. ff. de Reg. Jur. ibi: *Cum principalis causa non consistat, ne ea quidem quae sequuntur locum habent et l. Cum principalis*. 178. ff. eod. ibi: *Cum principalis causa non consistat, plerumque ne ea quidem, quae sequuntur, locum habent, cum concordat l. a. ff. de Paol. Legat.* ibi: *Nam quae accessionem locum habent, extinguuntur, cum principales res peremptae fuerint.*

Quesitur I. Quomodo Regula intelligenda? et quia verus illius sensus sit? Aut respondentium Placetendum, quid per Principale, et quid per Accessorium intelligatur. Principale ad propositum illud vocatur, quod est praecipuum in re, et quasi causa, seu fundamentum illius, quod secundum Serum. hic n. 1. vel ut Barb. hic n. 1. vel: *Principale est, quod per se stat, ac proprie sua virtute subsistit: Accessorium vero, quod per se non subsistit, sed vel ex natura rei, vel ex dispositione legis, vel ex partium conventionione dependet ab alio, cui tanquam principali inest, vel ecedit, cui committitur illud.* Tacit. hic n. 1.

Observat autem hic Barb. n. 1. quadrupliciter posse aliquod esse accessorium alterius: Primo, et siore illo res principalis nulla, vel inutilis reddatur. 2. Si ita rei inest, ut portio et pars illius reddatur. 3. Quia ex natura rei, vel dispositione legis, vel partium conventionione semper sequitur, et committitur aliud. 4. Quia ab alio dependet itaque effectus a causa. His praenotatis.

Resp. I. Regula intelligenda est, et subsistit sive agatur de Principali indueendo, sive tollendo, sive confirmando: semper enim verum manet, quod Accessorium sequatur causam Principalem, ita, et cum hoc etiam illud inducatur, tollatur, et confirmetur: Et quidem de inducendo probatur et a *Si super gratia*. 9. de Offic. deleg. 1. 6. de tollendo patet ex cit. l. a. ff. de Paol. Legat. ibi: *Nam quae accessionem locum obtinent, extinguuntur, cum principalis res peremptae fuerint.* cum Concord. alijus citatis. De confirmando consistit ex jam cit. c. *Si super gratia*. 9. de Officio delegat. in c. Hinc.

Resp. II. Verus Regulae sensus hic est: Tanto est dependens Accessorium a Principali, ut, regulariter loquendo, indotto, concessio, prohibitio, annullatio, sublatio, vel confirmatio principalis, indotto, concessio, prohibitio, annullatio, sublatio, et confirmatio Accessorium. Dicitur, Regulariter: conformiter citatis Regulas 178. ff. de Reg. Jur. ubi adhibetur terminus plerumque; quia, ut inter poterit, Regula patitur suas fallentias. Ratio Regularis est: tum, quia Accessorium est concessum et adherens principali; concessorum autem eodem est ratio, idemque iudicium. c. *Translatio*. 3. de Constit. Tam, quia nunc diguon trahit ad se minus diguon arg. a. quod in dubio. 3. de Contractis. Ecce: Principale sive regulariter loquendo est praecipuum, et magis diguon. arg. § *Si quis in aliena*. 34. Instit. de Aeron. divi. Porro hae Regulae valde late patet, ita ut fere ubique procedat, praesertim in Legibus et Rescriptis in Contractibus, in ultimis voluntatibus, in Privilegiis, et matrimonio etc.

Decretatur Regula exemplis Juris, et quidem in primis de Legibus, Rescriptis sive Judiciis; quoad autem alicui delegatur causa, delegata quoque cessante Accessorio necessario requiritur ad eam, v. g. citatio, contrahentiae declaratio, testium examinatio etc. c. *Protestata*. 5. de Offic. deleg. ibi: *Quia ut eo, quod causa tibi committitur, super omnibus, quae ad causam ipsam spectare videntur, plenariam recipis potestatem.* iuxta c. *Prudentiam*. 21. ibid. § *Sexta nobis*, ubi fin. ibi: *Explorari nique iura existit, et delegatis Iudicibus, quibus principalis committitur, et necessariis committitur.*

Sic in specie, quando ex causa matrimonii delegatur, delegatus de dote quoque, tanquam aliquo Accessorio, restituendo cognoscatur, et accessorie valet. c. de *Prudentia*. 6. de Dote. inter virum et auzum. ibi: *Quia igitur viri, qui de Matrimonio principaliter cognovissent, et de dote (quae sit causa incedens) Accessorio cognoscere voluerint, et sententia de definire. Et universalius quoad aliquid per legem praescriptum vel prohibetur, praescripta quoque, vel prohibita accessorie Accessoria, id est, et Accessorio cuncta et adherentia.*

Sic in Privilegiis, quando principale non subsistit, nec Accessoria subsistunt. c. *Inter dilectos*. 6. §. *ita*. cum ergo de *Fide Instrum.* ibi: *Cum ergo Privilegium Henrici confirmatorium tantum extiterit, idem quoad illud, quae deducta sunt in iudicium, si principale non tenet, nec Accessorium, quod ex eo, vel ab id dignoscitur esse Accessorium.*

Sic in contractibus, quando venditur praedium, cui inest aqueductus, pars aquae etiam, et fuitur, per quae aqua transit, tanquam Accessorio venditur, et emptoris esse censetur. l. *Si aqueductus*. 47. ff. de *contrah. empt.* ibi: *Si aqueductus debetur praedio, per opus transit ad emptorem, etiam si nil dictum sit nisi et ipse fuitur per quae aqua ducitur.* Sic contra universalius in omni contractu si principalis obligatio non subsistit, nec Subsessorio itaque Accessoria liget. l. *Si quis*. 37. ff. de *Pradess.* et *Mandat.* ibi: *Si quis postquam tempore transactionis liberatus est, Subsessorum dederit, Subsessor non tenetur, quoniam erroris Subsessoris nulla est.*

Sic in Testamentis: nam testamentum inter liberos minus solummodo validum, valet etiam quoad legata extraneis inserta, iuxta dicto et probatum *Lib. III. Tit. 26. de Testam.* §. 7. a. n. 204. sicut etiam Testamentum minus solummodo, validum tamen ad pia causas, valet quoad legata profana, proot dictum et probatum habetur cit. *Lib. III. Tit. 26. §. 6. a. n. 10.* ibi: et quidem utrumque ubi bene Regulam, videbimus quia Accessorium naturam sequi congruit principalis: enijamodi principale ad propositum est Testamentum, et legata sunt Accessoria. Quod ratio nem etiam non valet subsecutio papillaria, si invalidum est testamentum paternum. §. *Libris autem*. l. *Instit. de Papill. subtit.* ibi: *Nam papillaria Testamentum pari et sequo est paterni testamenti, adeo, ut si patris testamentum non valet, nec filii quidem valet.* Dom. eorum, quando qui domum legat, cui pro majori commoditate hortus vicinus exemptus existit, legat domo etiam hortum, tanquam quod Accessorium, legatus censeatur. l. *Procedit*. 91. §. 5. ff. de *Legat. III.* ibi: *Qui domum pignus debet, hortum vicinum arboribus comparavit, et postea domum legavit, si hortum domus causa comparavit, et unumquodque domum, et solatiorum possiderit, ad tempus in eam per domum habet, et arborum hortum additionem fuit, domus legatui contrahitur.* Plura exempla Juris vide apud Gloss. hic.

Quesitur II. An? et quae fallentias patitur Regula nostra? Resp. Eam in pluribus fallere: et quidem primo, quando in principali et Accessorio una eadem, sed diversa recipitur ratio. Abbas in c. *Debitores*. 6. de *Jurjur.* n. 3. Sanchez. lib. 7. de *Matrim.* disp. 39. n. 11. Hinc etiam principalis obligatio solvendi aureas sit nulla, tamen si iuramento firmata sit, Accessorium iuramentum servandum erit, textu expresso c. *Debitores*. 6. de *Jurjur.* ibi: *Debitores ad solvendas auras, in quibus se obligaverunt, cogi non debent: si vero de ipsorum solvendo iuraverint, cogendi sunt domino reddere iuramentum.* Ubi tamen subiungitur notitia iuramentis elusiva illis verbis. Et cum auras solvete fuerint, creditores vel restitendas sunt severitate Ecclesiastica compellendi. Cur au

tem accessoris iuramenti obligatio observanda sit, est specialis ratio divine reverentiae, quae servare iuramentum compellit, qualis ratio in simplici promissione esse reperitur. Sanchez loc. cit.

- 12 Fallit secundo quod pia legata inserita Testamento ad causas profanas nulliter facta; quia illa, etsi accessoria, valent, licet Principale. Testamentum videlicet, sit vultum iusta dicta et probata *Lib. III. Tit. 26. de Testam. §. 6. n. 161.* Idque ob fundamentum n. procedit allegatum; quia nempe in accessoriis legata piis inseruntur specialis ratio, Religiosis videlicet.

- 13 Fallit tertio in Accessoriis quod se solo, et independentur a Principali potest subsistere, sique ab eo divisible sit; quoniam solum concessio principali etiam hoc accessorium concessum videtur, tamen subiecto principali illud sublatum non censetur. Vivinus hic. cum Froeh. et alii; patetque ex ipso rei ostere hoc ipso eam, quod hoc sine illo valent subsistere, subiecto principali accessorium huiusmodi necessario non tollitur.

- 14 Fallit quarto in exibus, in quibus Iure sicut specialiter disponitur: pro ut fit in caso, quo ab edictum uxoris, matrimonio itaque principali quoad thorum soluto, non tollitur dos, sed penes solum virum manet, cui dos accessorium matrimonii sit *l. Cum Mulier. 47. ff. Soluto Matrim. et c. Plerumque 4. de Donat. inter vir. et uxor. ibi: Plerumque si maritus ab causam formationis iudicio Ecclesiae, vel proprio voluntate a viro recesserit, nec reconciliata parte sit eidem dotum, vel dotalitium repensere non valebit.* Quod tam a Canonico, quam Civili Iure merito specialiter sit statutum habetur in odium adulterii, et fœderum coniugii inconvales.

- 15 Sit etiam specialiter societatem habetur in Iure, ut testamento tanquam principali propter exheredationem, vel preteritionem filii nullo declarato, accessorius tamen in illis substatum legatus, et alii. *Audi. Ex causa. C. de liber. preterit. ibi: Ex causa exheredationis, vel preteritionis irritum est testamentum quantum ad institutiones; cetera namque firma manent.*

Sic pariter licet alias obligatio fidejussoria sit accessoria, et sublati principali obligationis tollatur per dicta *na. g.* tamen ad speciali Juris dispositione habetur, quod, etiam pupillus sine auctoritate tutoris contrahens, nec civilium, nec naturalium obligationem servandi contractum habet, *l. Pupillus. 59. ff. de Oblig. et Act.* tamen si in tali caso tutoris pro pupillo fidejussor, fidejussio tenet, et obligatoria existat. *l. Si Pupillus. 35. ff. de Arbitr. cum Concord.* Quod etiam ideo recte sancitum videtur, quia in tali caso fidejussio tenetur inducere obligationem principalem, hoc ipso, quod alia principalis datus; cum pupillus aliquam obligationem, quae alias principalis foret, eontingit contrahat.

Ceterum quoniam Vivinus hic tenet, Regulam fallere etiam in caso, quo accessorium societas quid et pretiosum sit ipso principali; tamen quia haec doctrina non tantum commentum DD. sed etiam alias Juris dispositioni contraria apparet, ei minime adhaerendum, sed dicendum est, Regulam procedere etiam tunc, quando accessorium melius quid, nobilius, et pretiosius sit principali *l. Cum aurum 19. §. 13. ff. de auro et argent. legat. ibi: Perveniamus et ad gemmas inclusas auro, argenteoque: Et ait Sabinas, auro, argenteoque cedere; et enim edit, casus major ut species; quod recte expressum; semper enim cum quaerimus, quid cui cedat, illud spectamus, quid casus rei ornandae casus adhibetur, ut accensio cedat principali. Cedent igitur gemmas phialis et lancibus inclusas auro argenteo. Ex quo resultat, quod annulus habens inclusam gemmam longe majoris pretii, quam sit ipse annulus, vel vestis habens ornamenta auro vel argenteo pretium vestis longe superantis, si vendatur, doceatur, lagetur etiam gemma, et ornamenta, quantumvis majoris pretii, venditis, donata vel legata censentur.*

Limittis tamen non immerito hanc doctrinam et fallere Regulam sit Barb. hic. num. 10. si accessorium est summe aedium quid, et de tali verisimiliter non cogitaverit coaccedens, donans, legans, disponens etc.

REGULA XLIII. Qui tacet consentire videtur.

SUMMARYUM.

- 1 Regula unde decumpta?
- 2 Ratio difficultatis in Regula.
- 3 Opinio, quod tacens in favorabilibus, non item in odiosis consentire censetur, non approbatur.
- 4 Ponitur verus sensus Regulae.
- 5 Tacens etiam in odiosis consentire videtur, si contradicendo impedire potest.
- 6 Declaratur exemplis et scq.
- 7 Servus sciente et tacente Domino ordinatus liber evadit. *Ibid.*
- 8 Sponsalia nonine filiae scientis et tacentes contracta valent.
- 9 Alienatio Rei Ecclesiasticae scientis et tacente Capitulo valet.
- 10 Superiores scientes et tacentes ad defectus subditorum consentire videntur.
- 11 Episcopi non corrigentes dicta, reprehenduntur a jure. *Ibid.*
- 12 Tacentes in consilio, vel collegio consentire censentur.
- 13 Fallit Regula 1. quando tacens rem non intelligit.
- 14 Errantis nullus est consensus. *Ibid.*

- 13 Fallit 2. quando ad substantiam actus requiruntur verba, vel signa externa, ut in baptismo adultorum.
- 14 In Sponsalibus et Matrimonio.
- 15 Ac in stipulationibus.
- 16 Fallit 3. quando contradictio sine turbatione vel majori malo fieri nequit.
- 17 Fallit 4. quando far sciente, et tacente domino rem auferit.
- 18 Fallit 5. quando de consensu vel dissentio non dubitatur.

Hæc Regula decumitur ex *L. 2. §. Volentem. ff. Soluto Matrimonio.* et aliis LL. a Glossa citatis hic.

Quæritur I. Quomodo intelligenda hæc Regula et quis verus illius sensus sit? Resp. I. Quamvis accedunt solum grammaticalem facili apparet hæc Regula, in sensu tamen Juridico tam expliatum esse difficillimum, ferè omnes fatentur: eo quod in Iure plurima extant exempla, sa quibus clare patet, eos etiam, qui scienter tacent, non censeri consentire. Hinc io ad declarandum mirè desudat Doctores.

Barbosa hic. n. g. allegat ingentem Doctorum

Claustrum carcerum dicens: et Regule cum subequeretur disputatione esse intelligendam; qui tacet, in favorabilibus consentire videtur: qui vero in prejudicialibus vel odiosis tacet, consentire non videtur: quam doctrinam licet magis communem, immo vulgarem esse vix auctor, et pro ille citans Glossam verba in locis citat: tamen eam non approbat, sed improbat et illo vero fundamento: quia in Jure valde modice reperire est exempla, vi quorum tacitas etiam in prejudicialibus pro vero consentiente habetur. Nos sedulo perfectis, et bene consideratis tam Doctorum rationibus, quam Juris exemplis, arbitrantes, secretiorem et faciliorem Regulae explanationem, seu declarationem esse sequentem.

Resp. II. Verus et genuinus Regulae sensus videtur: *Qui tacet, in favorabilibus consentire videtur: qui vero in prejudicialibus tacet, tunc consentire videtur, quando contradicendo, vel expresse dissentiendo facile potest impediri id, de quo agitur, et in contrarium nulla conjectura apparet.* Primum pars hujus tenens, videlicet quod tacet in favorabilibus consentire videtur, pene omni controversia caret: cum fere omnes Doctores consentiant: quia in dubio ordinarie merito presumuntur ea, ad quae non naturalis ducit affectio et propensio, arg. e. 2. de Prescriptis et l. liti. 8. §. fin. ff. quod notat caus. gen. Hinc bene observat hic Sircu. n. 3. nullum tam hominem cavere debere, ut commoda, gratia, amica, utilis etc. respiciat, si offeratur, donatur, legatur, cum haec a natura quique apparet, quaerit, et accipit: Omnes enim expensis utilitatem, et ad eam soporem. Cetero l. b. 3. de Officio consequenter si ambis offeratur, secundo acceptare merito censetur.

Altera pars, quod etiam in prejudicialibus, et odiosis tacitas consentire videtur, si contradicendo, vel dissentiendo illa impediri posset juxta Dynum hic. n. 1. infallibilis, consequenter atque pars vera est. arg. l. 2. §. Potestatem ff. Solutio Matrimonii. ibi: *Nisi evidenter contradicatur, videtur consentire.* et e. 2. de His qui sunt a Praetor. ubi ex eo solo Capitulum pro concessione habetur, quia non contradicatur. Si scirent, et non contradicentes Conventa facta est, robur firmum ab eis habere eum concordat. et Ratio est: quia, ut bene argumetur Barb. hic. n. 5. quando quis praesens acti non fieri, vel peti, et tacet, dum facile contradicere posset, sua taciturnitate facti, quod de Jure merito praesumitur idem sentire: ut proia tacitus illius consensus non in fictione, sed peremptorie Jure fundetur, nisi edis contrarie conjecturae, et verbi, vel scilicet ex auto, aut aliis signis apparet: quia eadem mentem, vel gentem contrarie voluisse ostendit. l. Si tamen. 48. §. Et qui ff. de Edictis. Edict. l. Non tantum verbi. 5. pr. ff. Rationem rem haberi. cum Concordat.

Declaratur et firmatur amplius exempla Juris. Si enim iurisperiti licet terram emittere ex Domino sit prejudicialis, at tamen eo sciens, et non contradicendo ordinatur, ordinatio talis, auctus liber et validus, et Dominio illam emittit cum. Si servus sciens, 30. dist. 34. ibi: *Si servus sciens, et non contradicente domino, in Clero fuerit ordinatus, ex hoc ipso, quod constitutus est, liber et ingenuus erit.*

Secundo, si ille sciens, patrem illi certam dotem committere, tacet, et non contradicendo, consentire praesumitur, etiam si forte incompensatus, atque ei prejudicialis sit. et l. 2. §. Potestatem ff. Solutio Matrimonii. ibi: *Nisi evidenter contradicatur, sic patet.* Tertio: si pater pro filio, vel filius praesentibus et non contradicentibus opusculis vel matrimonium contrahant, valent sponsalia et matrimonium, etiam si forte prohibitus, minus qui non contradicere, cum scilicet praesentem, dicendo v. g. volo habere, nolo habere, vel haec e. an. §. An de Despons. Impub. in

6. ibi: Porro ex sponalibus, quas parentes pro filio puberibus, vel impuberibus plerumque contrahunt, ipsi scilicet, et expressum consentiant, vel tacite, et si praesentibus fuerint, nec contradicere, obligantur.

Quarto, qui criminaliter inquisitus crimina sua confessus est, non potest etiam, quod infamiae non praecesserit: quia prima non contradicendo tacite consentit. e. 2. de Accus. in 6. Quinto si tacet aliquem pro fidejussore nominat, quia praesens non contradicendo, sed nomen suum etiam iocari permittit, consentire praesumitur, etiam illi praesudicium sit. l. 4. §. fin. ff. de Fidejuss. et nominat. ibi: *Fidejussor a Tutoribus nominatus si praesens fuerit, et non contradicere, et nominatus non referri in actum contra passum som, arguam est, perinde teneri, atque si iure legitimo stipulatio interposito fuisset.*

Sexto, Rei Ecclesiae locutio, vel dictatio, ad quam de Jure requiritur consensus Capituli, si hoc sciens, et non contradicente facto est, valet, quia et taciturnitate Capituli, quod contradicere posset, consensus illius praesumitur, per textum e. 2. de His, qui sunt a Praetor.

Septimo, Superiores qui graves subditorum defectus sciunt, et, cum possunt, non contradicendo, eos corrigunt, non paucius est. consentire videtur in grave communitatis praediciem, cum Error. 3. dist. 83. ibi: *Error, cui non resistitur, approbatur, et veritas, quae minima defensorum, appropinquat.* Negligere quippe, cum possit disturbare pervertere, nil aliud est, quae fovet. Nec parit scrupulus societatis occultae, qui manifesto facinori desinit obviare. tacere cum. Consentire. 3. dist. 83. Consentire videtur erranti, qui ad reuocandae, quae corrigi debent, non occurrat et tam inuadente requirit. ibi: *Nisi illa Pastore aut mirraris, qui lupum in laudibus gloriarur: quibus si placere voluerit, atque ab his amari delegerit, erit hinc omnis magna pernicietia.* Hinc ipsi quoque Episcopi, qui etiam majores delinquentes non corrigunt, sed tacet, praeiure reprehendantur et SS. Canonibus, praesertim con. 2. cit. dist. 83. illis verbis: *Episcopi inique qui talium crimina non corrigunt, magis dicendos est canis impudicus, quam Episcopus.*

Huc etiam universitatem referatur illi, qui in Collegio, aut Consilio communium tacens, dum aliquando iocunde, iulique, et praesudiciale agit, vel decernitur, habetur enim pro consentiente, et sicut cum illis rei omnium malorum inde accutorem, ei, dum possumus, non contradicendo, nisi post Abb. in e. 1. de His, qui sunt a major. part. cap. bene observat Sircu. hic n. 9. per Jura haecnon allegata. Sic plurime in Jure reperitur exempla, ex quibus manifeste patet, quod etiam in prejudicialibus adiutor, et oecosis causis et rebus tacens consentire praesumatur, si non contradicendo, dum facile potest.

Quartus II. An 7 et quae Fallacias Regulae XLIII. petuntur? Resp. postquam sequentes: et quidem Primo iusta exemplum scilicet, quando tacens id, de quo agitur, non intelligit, vel positus ignorat, arg. l. Qui sunt. 68. §. 2. ff. de Fortis. Ratio manifeste est: quia ignorantia vel erroris nullus est consensus. l. Si per errorem. 15. ff. de Surdict. ibi: *Cum, et Julianus scribit, non consentiant, qui errant: quid enim tam contrarium est, quam error, qui ingratum delegit?* cum concordat.

Fallit Secundo, quando ad firmam et substantialem eorum consensus verbi vel signis exterioris expressus de Jure requiritur, vel alius praescribitur, prout expressus consensus habetur de Baptismo additum loqui valeant, ex ipso quosum taciturnitas, ad votum Sacramenti non sufficit, etiam illi loco illorum respondenti, arg. con. Cum pro parvulis. 77. dist. 4. de consecrat. ibi: *Cum pro parvulis alii respondent, ut implentur erga eos celebratio Sacramenti,*

valet utique ad eorum conversationem, quin ipse responderi non possunt. At si prius, qui responderi potest, alius respondit, non itidem valet. Ex qua Regula illud in Evangelio dictum est, quod omnes, cum legatur, naturaliter movet; notationem habet, ipse pro se loquatur.

- 14 Sic patet ad votum Metrimonii, vel Sponsalium de Jure non sufficere, etiam una pars ad promissionem, vel interpositionem alterius tacet, et non contradicit, sicut loco illius elii, etiam propinqui (excepto Patre) v. g. frater, patruus etc. respondent, et consentiunt, ipse tacente, et non contradicente; cum requiratur de Jure utriusque partis contrahentis vel usandam, vel consensus verba cui elii signis exterioribus sufficienter expressis, prout jam dictum habetur Lib. IV. Tit. I. de Sponsal. et Matrim. n. 14. et seqq. Nec obstat, quod in contrarium obijciatur. u. 1. de Matrim. contra interdict. Eccliae. ubi fit mentio de Matrimonio per fratrem pro sorore praesente et tacente, contracto; quis, ut legitur, testum patet, non tantum tacuit, sed expressit et nuntiavit soror. Minus obstat obijci solutum e. Ex parte 14. de Rerit. spoliis ubi habetur sermo de sponsalibus a patre nomine ipsius contractis, quia ex testamento patet, sponsalia a patre acta vel non contracta, vel nulla fuisse; et bene ibidem observat Glossa. p. Praesente. Accedit, quod e. an. §. fin. de Dispensat. in pub. in th. per textum supra n. 7. jam illegatum de solis parentibus dispositum habetur, quod, si nomine prolium praesentium, et non contradicentium, vel absentium, et postea facilitabentium, sponsalis euntes, et a valida contrahunt, consequenter ad alios, etiam propinquos, extendi non debet; praeterea cum agatur de perpetua obligatione status hominis, consequenter, ex eo quod pro alicuius parentis etiam ex naturali officio magis solliciti merito de Jure censetur, quam elii, quatenus propinqui.

- 15 Sic ulterius, quae in Jure ad firmam et salubrem stipulationis regulariter requiruntur verba utriusque stipulantis. l. i. pr. ff. de Verb. Oblig. ibi: Stipulatio non potest, confici, nisi utroque loquente etc. Idem Regula fallendum non est, si aliter patet in stipulationibus, utpote in quibus tacet et non contradicente pro tacite consentiente minime haberi potest.

Fallit tertio in Superstitibus, qui tacet, et non contradicunt in casu, quo tunc magis turbatione, strepitu exierit, et propterea gravi damno contradicere fieri acquirit, cui elii res jam desperata esset: tunc enim tacentes, et non contradicentes censentur acquiescere praetermittendi sunt arg. Reg. 3. ff. de Reg. Jur. ibi: Culpa caret, qui tacet, sed probare non potest. Sicut hic. n. 2. et fin. cum elii et se allegatis. arg. c. Nihil. 2. de Praescript. ubi Papa Innocentius Petrius rescribit: Nihil cum scandalo, nihil cum furali strepitu vobiscum nos velle de causis pauperum defuturo, vobis scripsisse meminimus; sed illud vos credimus, taciturnitatem, atque patientiam nostram futuris post me Pontificibus in rebus pauperum praedictarum non facturum. Quae silentia eorum ad alios non superiores et Doctoribus ob paritatem rationis merito extenditur, et indicitur, minime blandiri illi posse Principes de tacentium et non contradicentium subditorum cunctis, quando illius collectis stentis et tribunis excessive ac iniuste gravant, quod item de inferioribus domini directis subditis tantum gravantibus; quia miselli subditi in iniquissimis causis, taceres non ita voluntarie consentiunt, quam inter majores mali coacti deesse censendi sunt.

Fallit quarto in casu, quo fur sciente, et non contradicente domino rem illius accipit; quia si tunc iure dominus constituit non praesumitur, sed omnino contra furem institui potest: cum sic in odium facti Jura specialiter statuant. l. Si quis. 91. ff. de Furtis. ibi: Si quis aut, subd. cap. et quia non potest probare, quod non prohibuit, nihil minus forte agat.

Fallit quinto, et quidem universiter, quatenuscumque de consensu vel dissentio tacentis, et non contradicentis verum non erat dubium, sed ex circumstantiis et conjecturis verisimilibus apparet, cum tacendo consentire nolle. Verbis hic, et non alius, et longum deducens, Regule, Tacens consentire videtur, tantum locum habere in dubio, in quo de Jure praesumitur consentire; qui tacet, et non contradicit, cum scire possit, prout deservit ex verbo videtur; hinc si circumstantiae, et conjecturae tollunt dubium, et verisimiliter pro dissentio iudicant, praesumi consentire praedictum non amplius potest: idem in sensu Regulae n. 4. positum manifeste edicere est: et contrarium ut conjecturis non apparet.

REGULA XLIV.

Is, qui tacet, non fatetur, sed nec utique negare videtur.

SUMMARIVM.

- 1 Regula vnde?
- 2 Differt a priori: quia praesens de confessione, vel negatione: prior de consensu agit.
- 3 Positur versus sensus Regulae.
- 4 Tacens interrogatus a non Iudice nec fatetur, nec negat.
- 5 Quare tacens censetur consentire, et non fateri?
- 6 Legitime interrogatus a Iudice tacens habetur pro confesso.
- 7 Sicut et ille, qui ad articulos non respondet.
- 8 Qui dubius ubi propius ad unum respondet, et ad alterum tacet, hoc fati censetur.

Desumitur haec Regula ex l. qui tacet. 142. ff. de R. J. ibi: Qui tacet, non utique fatetur: sed iuramentum est, eum non negare.

- 2 Quaesitio I. Quomodo haec Regula intelligenda? et ipse verus illius sensus sit? Resp. I. Haec Regula minime convenire eum praecedenti ut per-

perum praesentat nonnulli, sed multum differre ab eo, cum in priori agatur de consensu, in, et quando ex taciturnitate praesumitur potest: praesens vero Regula de confessione, et negatione, et non elii in casu interrogationis procedi, utrum videlicet confiteri, vel negare censetur, qui ab alio interrogatus nihil respondet, sed tacet.

Resp. II. Versus sensus Regulae sequens est: Qui ad interrogationem alterius tacet, regulariter non confitetur, et non negat: praesumitur. Sicut est, inter negare et confiteri ita posita duo membra de iure iudicant, aliter nempe et tace, et ut cum Glossa observamus Ilym et Vinnius hic: et merito, eo quod, licet in iudicio ubi contrarius exclusio omnis est inclusio alterius, et contra, et tamen necessarii iuramenti debet, ut sit in salute, et infirmate, omnino pari, et iuranti, cum omni elierum necessario excludat, corpus sequendum aut anom, est infirmum esse debet, et tempore, quo sanum est, infirmum esse acquirit, ac e contra: numerus par, aut impar esse debet: et par est, impar esse non potest, et e-

converso: aliter tamen res se habet in extremis habentibus medium; cum nullum necessario inquit, sed tertium mediare, ac subsistere valet, prout contingit in colore albo et nigro, quorum nullum necessario inest, cum res tertium aliquem colorem, flavum aut rubrum habere queat. Hinc similiter, quia inter confiteri et negare mediat silere, et tacere, ac se ipso stare potest, quin inquit confiteri, aut negare; iustus est Regulae sensus: qui ad interrogationem alterius tacet, nec fatetur, nec negat.

4 Declarator exemplis: sic v. g. in casu, quo quis extra iudicium, vel etiam in iudicio a non Iudice interrogatur, an non hunc vel illum percusserit: aut non hoc vel illud abstulerit: hunc vel illum verbi injuria allegerit: an non motus pecunias mille florenorum a se accepit, siquae debeat: si tacet, nec fateri, nec negare censetur. *arg. l. Si filius. 19. ff. de Interrog. in Jura faciend.* et ratio praeter jam dictam est; quis respondere non tenetur. Et profecto misera foret hominum conditio, si quis cuivis interroganti affirmando, vel negando positive respondere teneretur; cum saepissime intersit tacere, et nihil respondere, siquae mediata inter negotiationem et confessionem teneretur.

5 Cur autem tacens praesumatur consentire, et non confiteri, in ratione alleganda divisi sunt Doctores: melior videtur, quam assignat Barb. hic. n. 9. videlicet, quia coeasens actus voluntatis eligentis et quiescentis, qui actus adesse merito praesumitur, dum quis contradicere facile posset, et non facit per dicta in praecedenti Regula: confessio vero consistit in assertionem veri aut falsi, quorum nullum asserit, qui tacet.

6 Queritur II. An? et quae Fallentia patiat Regula praescra? Resp. eam fallere Primo negativiter, quoties quis in iudicio a Iudice legitime

interrogatur: sic enim interrogatus, qui tacet, pro confesso habetur, vel etiam in sui damnum pro negante. *l. de Hæte. 11. §. 4. de Interrog. in Jura faciend.* ibi: Qui tacuit apud Praetorem, in ea causa est, ut instituta actione in solidum conveniatur, quasi negavit, se haereditem esse. Ratio est; tum quia hoc ipso, quod legitime interrogatus, et respondere obligatus tacet, iustam praesumendi causam praebet, veritatem contra se stare, sequae causae tacite fateri velle: tum quia a Iudice legitime interrogatus, respondere omittens contumax reputatur, ac propterea in poenam contra se confessus in effectu habetur. *cit. l. De deserte. 11. §. 4.* ibi: nam qui omnino non respondet, contumax est: contumaciae autem poenam hanc ferre debet, ut in solidum conveniatur, et quia praetorem contemnere videtur.

Fallit secundo in quovis illo, qui in iudicio ad positiones, seu articulos ad adversario propositos, et a Iudice approbatos respondere iussus tacet, vel sine causa respondere recusat: quia etiam talis censetur, et pro confesso habetur. *c. 2. de Confess. in 6. ibi: Si reus, vel procurator ipsius positionibus ab adversario sibi factis interrogatus, iussusque a Iudice respondere abique rationabili causa recuset, aut nolit, seu contumaciter se abscinet, haberi debet super illis, de quibus in eisdem positionibus interrogatus extitit, pro confesso.* Ratio est, quae in priori fallentia.

Fallit tertio, quando alicui in iudicio obijciuntur duo, et is unus negat, vel in eo se excusat, ad alterum vero tacet, censetur enim hoc tacite fateri: *c. Nonna. 5. de Praesumpt.* ibi summiarius sic habet: qui ex duobus illatis alterum negavit, reliquum affirmare praesumitur; textus vero sic sonat: Duo quippe illata fuerunt ei: unum negavit, alterum tacendo censetur.

REGULA XLV.

Inspicimus in obscuris, quod est verisimilius, vel quod plerumque fieri consuevit.

SUMMARYUM.

1 Regula unde?

2 Obscurum, verisimilius, et plerumque, quid?

3 Ponitur versus sensus Regulae.

4 Verisimilitudo pro veritate habetur. Ibid.

5 De ordinario contingentibus sunt leges.

6 Ordo procedendi in obscuris.

7 Declaratur Regula exemplis juris, et seqq.

8 Substitutio facta filio evanescit, si hic liberis procreat.

9 Mulier metu mortis monasterium ingressa non censetur ibi tacite professam, quamdiu causa metus durat.

10 Solvitur obiectio contra Regulam.

11 Desumpta habetur haec Regula ex l. In obscuris. 114. ff. de Reg. Jur. ibi: In obscuris inspicit solet, quod verisimilius est, aut quod plerumque fieri solet.

12 Queritur I. Quomodo haec Regula intelligenda? et quis versus illius sensus sit? Resp. I. Quid per verba, In obscuris, dicere velit Regula, satis patet ex dictis ad Regulam XXX. In obscuris minimum dicit sequendum. n. 2. et 3. ubi videndum. Per verisimilius autem intelligitur id, quod prudenter consideratis veritandis, circumstantiis, et aliis ad genuinam veritatem servientibus, veritati magis consentaneum apparet. Per plerumque vero id denotatur, quod in ejusmodi, de quibus quaeritur, actibus, negotiis, contractibus, dispositionibus communiter et ordinario fieri solet, ac in regione fieri consuevit. Hinc

Resp. II. Versus Regulae sensus hic est: Quando- 3
cunque vera intentio, mens et voluntas statuentis, agentis, contrahentis, disponentis etc. aliunde certo vel sufficienter non appareat, illud sequendum, iudicandum, et tenendum est, quod prudenter, et aequo animo consideratis considerandis ad cognoscendam veritatem servantibus circumstantiis, veritati magis consentaneum, seu conforme apparet: vel, quod in huiusmodi, de quibus quaeritur, actibus, negotiis, aut dispositionibus communiter et ordinario fieri solet, ac in Regione fieri consuevit. *arg. l. Semper in Stipulationibus. 34. ff. de Reg. Jur.* cuius textum allegavimus in Regula XXX. n. 3. cum Concordat. Ratio Regulae quoad primam partem, de sequenda verisimili, est: quia verisimilia quasi pro veritate habentur. *arg. l. Cum quid. 3. ff. de Rebus creditis, si certum petatur.* adeo ut idem reputetur, veritatem pro se habere, et praesumptionem in verisimili fundatam pro se habere, uti post Jason bene advertit Strein hic. n. 2. *arg. l. Licet Imperator. 74. ff. de Legat. 1.* et verisimilitudo non probat: nonnullum in adversarium rejicit *arg. l. Sive possidetis. 16. C. de Probation.* ac non nisi validioribus probationibus elidi valeat. *l. Non est verisimile. fin. ff. quod metus caus.*

Secundae vero partis, videlicet, quod deficiente verisimili id attendatur, quod plerumque seu communiter et ordinario fieri solet, ratio haec est: quia sicut Legeslatores non de iis, quae raro, sed quae frequenter contingunt, leges et iura conduunt. *l. Ex his. 4. et l. Nam ad ea. 5. ff. de Legib. ibi: Nam ad ea*

potius debet aptari *jus*, quam *et* *frangitur* et *facile*, quam *que* *peraro* *eventum*. Sic etiam intentio et mens privatum dispositionem et contrahentium in defectu alterius conditionis iuxta communiter et ordinario fieri solita presumi, et colligi debet. *arg. l. Certe conditio. 3. §. 8. ff. de Reb. eredit. precarium in Regione, in qua versamur. l. Semper. 34. ff. de Reg. Jur. ibi: Si non apparet, quid actum est, erit consequens, et id sequatur, quod in Regione, in qua actum est, frequentatur.*

- 5 Ut proinde circa obsequia sequens procedendi, praesumendi et sequendi ordo sit: et quidem Primo videndum, an duo aliunde rei veritas, et quod actum est, apparet: hoc solum vere cogitatio omnino sequi, et tenere oportet; quia iustum et sequum est, ut contrahentium voluntas et pacta custodiantur c. 1. de Pactis. ibi: aut initio pacta eorum obtineant firmitatem, nec convenerit (si et non eorum fuerit) Ecclesiasticam sententiam disciplinam. Dixerunt universi: Pa c arretor, pacta custodiantur. et l. Semper. 34. ff. de Reg. Jur. ibi: Semper in stipulationibus, et in contractibus id sequitur, quod actum est. Secundo, si hoc certa vel sufficienter non constet, id praesumendum, sequendum, et tenendum, quod prudenter consideratis considerandis verisimiliter apparet iuxta tenorem hujus Regulae. Tertio, si verisimiliter non apparet, id inspicendum, et sequendum est, quod plerumque, seu communiter, et ordinario fieri solat, iuxta praescriptum praesentis Regulae, praesertim in Regione, in qua res acta est. *cit. l. Semper. per textum n. praeced. jam allegatum.* Quarto, si naque hoc haberi potest, minimum sequendum, et tenendum est *cit. l. Semper ibi: Quid ergo, si argue Regiaris mos apparet, quia varius fuit? Ad id, quod minimum est, redigenda sumus est. et Reg. in. de Reg. Jur. in 6. ibi: In obscuris minimum est sequendum. cum in hoc partes certo conveniant, et errandi periculum magis declinatur iuxta dicta superiora ad hanc Regulam. n. 4.*

- 6 Declaratur etiam et firmatur alterius Regulae, utraque illius exemplis Juris: Sic enim primo, ut

exemplificat Glos. hic. si maritus cum priore corrupta diti cohabitavit, et postea audivit ex causa forniculatae viri divorcium petiti, vir autem potestatem se audivit, vires creditur, nisi impotens manifeste sit, tunc clero eam. *Si quis. 3. c. de. 33. q. 1.* Quia verisimiliter est, virum non defuisse suo officio.

7 Sic pariter 2. si quis proprium filium instituit haeredem, aique substituit Cajum, praesertim substitutio facta sub conditione: si filius meus sine liberis decesserit. l. Cum avus. 10. §. ff. de Condit. et Demon. 1. Cum vero verisimile, nec usu receptum sit, quod quis instituit filium aliquem substituere, si filius ipse liberis procreaverit. l. Generaliter. 6. §. Cum autem. C. de Insti. et subint. ibi: Cum notum invenimus excoli ingeni Papinianum in hujusmodi causa, in qua pater filius suis substituit, nulla liberorum ex his procreandorum adjectione habito, optimo intellectu disposuisse, evanescente substitutionem, si is, qui substitutionem praegregerat esset, pater officiarit, et liberos retulerit; intelligentiam, non esse verisimile, patrem, si de nepotibus cogitaverit, talem fecisse substitutionem.

8 Sic 3. si mulier mariti mortis a viro inferendae ad monasterium fugit, ibique quomodo causa durat, permanset, tacite professus esse exarator; quia verisimile est, eam pervenerisse in monasterium ex eadem causa, ex qua fuit ingressa, consequenter causa cessante, mortuo nempe viro, egredi, et alteri habere posse, textu expresso c. 1. de His, quae vi, met. caus.

9 Obijci contra Regulam communiter solent. In iudiciis probatio necessario concludenda debet, non sufficit ostendere, rem sic esse posse, sed necesse est, probare, eam revera sic esse. *arg. l. Matrem. 17. C. de Probat.* cum Concord. ergo verisimilitudo ad rem nihil facit. Sed Resp. Probationem concludentem necessarium esse tunc, quando haberi potest: secus esse, si haberi nequit; in tali enim causa ad praesumptionem, praesertim in verisimilitudine fundatam, ex utroque Jure in subsidium datur recursus. Hinc, prout supra de Regula XXX. dictum, ita et de praesenti dicitur, quod sit subsidia.

REGULA XLVI.

Is, qui in Jus succedit alterius, eo Jure, quo ille, uti debebit.

SUMMARY.

- 1 Regula unde?
2 Successor alius est universalis: alius particularis: et quis?
3 Successor universalis, praesertim haeres, active et passive succedit in omnes jus defuncti.
4 Etiam haeres particularis succedit taliter quoad partem, cujus est haeres.
5 Successoribus universalibus acquiescentibus etiam Praelati Ecclesiastici, qui proinde debent solvere debita defuncti nomine Ecclesiae facta.
6 Successor etiam particularis succedit active et passive, quod prior dominus circa rem particularem habuit.
7 Exceptio actione personalis, quae ad eum non transit: nec necesse est mala fides prioris domini, bene vero successoris universalis.
8 Ponitur versus sensus Regulae?
9 Declaratur exemplis, et tribus argg. Successor universalis, v. g. haeres, debet solvere omnia debita defuncti. ibid.
10 Idem debet facere successor in Regno.
11 Successor potest conveniri vi recepti contra antecessorem impetrati.
12 Defuncti jus ita inheret haeredi, ut propter hoc ubique etiam aliunde suo perdere debeat.

- 13 Mortis omnia solvit: quomodo intelligendum?
14 Donator potest revocare ex causa donationem, non ita haeres illius: et quare?
15 Marito circa dotem majus jus competit, quam haeredi illius: quoniam est privilegium personale.
16 Fallit Regula 1. in Mandatis. 2. In Contractu Societatis. 3. In praenotio.
17 4. In donationibus inter virum et uxorem.
18 5. Universaliter in omnibus Privilegiis personalibus.

Desumpta habetur haec Regula ex l. Qui in Jus. 177. ff. de Reg. Jur. ibi: Qui in jus, et dominium alterius succedit, jure ejus uti debet. Cui concordat Regula 79. de R. J. in 6. ibi: Nemo potest plus juris transferre in alium, quam sibi competere dignoscitur.

Quaeritur 1. Quomodo haec Regula intelligenda? et quis verus illius sensus sit? Ante responsum Notandum cum Iyvo ad Strein hic n. 1. duplicem esse et dici Successorem in jus alterius, Universalium videlicet, et particularium, seu, quod idem est, singularem Universalis est, qui in universum, seu in totum jus alterius succedit, ejusque personam repraesentat, uti sunt haeres, usufructuarius, et ex

Trebellianus possessor, fideicommissarius, qui etiam proprie successores vocantur, quae in ius universum defuncti succedunt l. quoniam. §. 1. u. ff. de haered. instit. l. Praetor. 117. ff. de reg. jur. ibi: Praetor bonorum possessorum heredes loco in omni equa habet l. la pari. 128. ff. eod. tit. qui in universum ius succedunt, haeredes loco habentur, iuxta l. nihil. 14. ff. de f. s. ibi: Nihil est aliud haereditas, quam successio in universum ius, quod defunctus habuit. Successor Particularis, seu Singularis est, qui non in totam ius, sed in certam aliquam rem, vel ius ceterius succedit, ut sunt legatarii, donatarii, emptores etc. qui proprie successores in rem appellantur. l. Quoniam. §. 1. In autem ff. de Edendo. et l. Etiam. 8. ff. de Jure jur. ibi: Etiam si rem successerint. cum Concord. Ille Notato.

Resp. I. Regula de successore generali tam active, quam passive intelligenda est: Active quidem, quia omne ius agendi, excipiendi, fruendi etc. tam reus, quam passivus, minus minus, et in rem scriptum, quod prima comprehendit defuncto, competit postea haeredi: Passive vero, quia ius agendi, excipiendi etc. quod alicui competit contra defunctum, competit eidem etiam contra haereditatem ipsius. Dignus hic cum communis aliorum. arg. pr. Institut. de perit. et temp. Ratio est, tum, quia defunctus, et haeres ipsius, fictione Juris pro uno eodemque personae habentur. Novell. 48. pr. ibi: Cum utique noster videtur legibus, unam quodammodo esse personam haeredis et ejus, qui in eum transiit haereditatem: consequenter ius, quod uno active vel passive competit, etiam alteri competere debet: cum non debeat una eademque res, vel persona de diverso Jure censi. Cum in tota. 30. de Praesum. Tom. quae nemo potest plus iura transferre in alium, quam sibi competere dignoscatur. c. Nemo. 79. de reg. jur. in 6. exceptionem etiam haeres pati debet: si suam servitutem affectum transiit, servitutem eadem etiam apud haereditatem fundus manebit effectus.

Quae enunciat intelligi non tantum de haerede universali, sive ex testamento, et iure iuris de haerede ex parte tantum, quia quod iuris in toto, idem etiam in qualibet parte illius est: Quae tota. 76. ff. de rei vindicatio. ibi: Quae de tota rei vindicanda dicta sunt, potest et de parte intelligenda sunt, si prout sicut haeres ex parte ex toto, si ex parte ex parte, pro ex parte in qua haeres est, personam defuncti representet, iure illius active et passive fruatur, et atatur, licet in partibus reliquis pro cetero habitor. l. Si adultus. ff. de haeredibus. act.

Successoribus universilibus acquiparatur etiam Praeclatus Ecclesiasticus tam secularis quam Regularis: cum etiam ad hunc, tenentur legitimis successoribus, ab antecessoribus ius agendi, et excipiendi active, ac passive, nomine Ecclesiae, vel Monasterii teneant: ut prout successor pars antecessoria, nomine Ecclesiae iola, servare tenetur can. Eleutherius. 30. can. 18. q. 1. et genti ab ipso reus habere c. Quoniam. 14. de Officio de leg. ac debet ad eodem contracta solvere c. 1. de Solut. ibi: Si filius debita patris solvere tenetur, prout Praeclatus sui praedecessoris pro Ecclesia necessitate contracta. Ille tamen, quod Praeclatus, intelligit de illis genti et patris, quae nomine Ecclesiae, et illas legitime sunt factae: privatae autem obligationes antecessoris Praeclati, vel alias illegitime factas successor passivus non tenetur c. Penitus. 8. Transact. ubi Summarium sic habet: Transactio facta de rebus Ecclesiae per Praeclatum sine Superioris consensu non obligat successorem. Ratio subiungitur in textu illi verbi: Cum inter personarum facta potius, quam inter Ecclesiam videatur: nec pacta inter aliquam aliam obesse putamus. Et

tenque amplius ex traditis Lib. I. Tit. 10. de His, quae a Praeclato sine consensu Capituli et Lib. III. Tit. 3. de rebus Ecclesiae alienand.

Porro successorem particularem, seu singularem quod attinet, de eo etiam Regula intelligenda veni, ita, ut in hanc quoque, facit rei traditio, tota causa, idemque ius active et passive teneat, quod in eadem re prior dominus habuit l. Alienatio. 67. ff. de contrahend. Empt. ibi: Alienatio cum fit, cum una causa dominium ad alium transmittitur, quae esset futurum, si apud nos ea res mansisset: Idque tota Jura Civili ita se habet: propter quod si aliquid nominatum sit constitutum, iuxta l. Traditio. 10. ff. de Acquirend. rer. domin. ibi: Quoties autem dominium transferatur ad eum, qui accepit, tota transferatur, quod sit apud eum, qui tradit. Si servus fuit fundus, cum servitus transiit: si liber, ut fuit. Et si forte servitus debebatur fundo, qui traditus est, cum iura servitus debebantur transferre.

Ea tamen differentia inter universalem, et particularem successorem antea est, quod actio rem personalis non transit ad successorem singularem sine cessione nec contra eum. l. Quod accepit. 35. §. 1. ff. de contrah. Empt. ibi: Qui alieno rem vendiderit, cum in nullam vindicationem, aut conditionem habere possit, ab id ipsum demandandum est, quia si eam rem vendidisset, potuisset eas actiones ad emptorem transferre. et l. quodcumque. §. 1. In autem. ff. de Edendo cum Concord. c. Dignus ceteris hic n. 7. Hinc expressit Jura est, quod legatarius, donatarius, emptor, tenentur accessori singularem non accipit mala fidei legatis, donatis, aut venditis, quia praescribere valent l. An vitium. 3. ff. de verbor. tenor praescript. ibi: An vitium. auctoritas, vel donatoris, et quae, qui mihi res legavit, mihi nocet: si forte auctor meus iussum tantum possidendi non habuit, videndum est? Et potest, neque nocere, neque prodesse: nam deique et accipere potum, quod auctor meus suscepit non potuit. Nam eorum mala fidei nocet accessori universalis, nec haeredi, ita, ut hic res a defuncto male fide possessorum nullo modo praescribere valeat, pro ut cum communis aliorum lege probatur lib. II. Tit. 20. c. 134. Item contra haereditatem, haereditario nomine convenitur, etiam delicti actio datur. Dignus hic. l. Haereditibus. 13. ff. de Dolo. ibi: Item adversus haereditatem de dolo actio erit danda.

Resp. II. Verus sensus Regulari hic est: Qui in alterius dominium, vel ius ius universale, sive particulare succedit eodem Jure, quod ille alter habuit, active et passive ut potest: debet: ita eodem Jure, quo prior, in sui favorem gaudet, idemque, quod prior, contra se sustinere debet. Per Jura et rationes iam allegatas. Solum addendum est, Regulam una tantum de proximis, seu immediatis, sed etiam mediis, et posterioribus haereditibus, tanquam successoribus passivis. Stricto hic nom. 3. et ratio est: quod etiam haereditas haeres appellatione haereditis venit.

Declarant Regulae alterius praeter jam adducta adducit illi Jura exemplis, et quidem praecipue, quod, sicut antecessor alterius, iure illius in sui favorem gaudet per dicta, sic iura contra illum, et exceptiones passivae sustinere, ac tales obligationes ejusdem praestare debet: si enim haeres tam necessarius, quam censualis solvere tenetur omnia debita defuncti, sive acti, sive quasi contracta, sed aliunde contracta: sic etiam penitus penitentialis, ad quos defunctus damnatus fuit, solvere debet haeres. l. Communi. 14. ff. de Publican. et vitigral.

Sic etiam successores in Regno et Principatu actus: debent pacta et contractus antecessorum. arg. c. 1. de Probat. alius enim non esset, qui cum illis commercium habere vellet, quod in detrimentum

ignis boni publici redonderet; nisi post Baldum in *l. Princeps. ff. de Legibus*, bene observat Sireia hic nam. 4.

- 11 Sic rursus successor potest conveniri vi rescripti contra successorem imperat. *arg. c. Dilat. 17. de For. compat.* et ibi cavere nisi potest et debet haeres, ubi conveniendus erat defunctus. *l. Haeres abens. 19. pr. ff. de Judicibus* ibi: *haeres quibus ibi defunctus est, ubi defunctus et conventus*. Sic etiam heres Clerici, licet cum defuncto jam constata, contra Judicem Ecclesiasticum convenitur, et contra. Sireia hic. cum communi DD. *arg. l. Venditor. 49. ff. eod.* quorum ratio est; quia haeres cum defuncto fictione Juris eadem censetur esse prout novell. 42. pr.

- 12 Porro defuncti ius active et passive ita haeredi adhaeret, ut etiam impletur ea, quae alias eidem alio modo comprunt; sic enim si mater bona paterna filii vendit, quantum matri agat, tamen si filius haeres matris esse velit, non potest sic venditum recuperare, dicendo ego haec vendidi bona repem, non ut haeres matris, sed ut bona mea a patre mihi relicta. *l. Cum a Matr. 14. C. de rei vindic.* Sic etiam, si filius rem aliquam, pignore tractamento alienari prohibitum extra familiam male vendit, non potest huius venditoris haeres alienationem revocare, dicendo, se in ea alienatio fuisse substitutum, consequenter cum a defuncto non potuisse alienari. *l. Filius familias. 116. §. 15. ff. de Legat. 1. et l. vindicantem. ff. de Evict.*

- 13 Obijci solet contra Regulam. Mora omnia solvit, novell. 32. cap. 30. pr. Ergo Jura non transeunt ad haeredem. Sed Respond. hoc intelligendum esse de mere personalibus, velibus, quae personae ita sunt propriae, ut alteri convenire nequeant, iudicque cum ipsa personis quibus sunt vota mere personalia, quae morte ventis omnia solvantur, et extinguuntur, nec ad haeredes transeunt, uti cum communi aliorum diximus *lib. III. Tit. 34. de voto et voti redempt.* n. 4. Item quod criminosa, et poenae criminalium, ne ulterius progrediator poena, quam delicta. *l. Sanctimus. 32. C. de Poenis*. ibi: *Prædicta igitur nos tenent Auctores, nec ulterius progrediantur metus, quam reprimatur delictum*. nisi licet in delicto defuncti aliquod commodum ad haeredem pertineat; circa hoc cum etiam haeres teneat, et conveniri potest. *l. In Haeredem. 36. ff. de dolo. Ne aliena restitutor dicitur. l. un. C. ex delictis defuncti. et l. Quod dicitur. 165. §. ff. quod met. eaus. gest. ibi. Quod nuptur, vel ecclesie quasdam est, ad commodum haeredis non debet pertinere*. Sicut et de rebus iuribus, quae minime solvantur morte, per dicta et probata haeretur.

- 14 Obijciat 2. Deator habet ius revocandi donationem ab ingratitudinem donatarii, quod tamen ius non competit haeredi, iusto expresso *c. fin. de Donat. ibi. Propter ejus ingratitudinem, in quem liberalitas est collata, donatoris persona de iure juris potest eam revocare*; si forte in ipsum impius manus injecerit, aut sibi atrocem injurias, seu grave rem suam damnum, vel vitae periculum inferre praesumpserit; quod tamen ad donatoris, qui hoc tacuit, non extenditur successoribus, juxta *l. fin. C. de revoc.*

cat. Donat. Resp. cum Glossa in cit. et fin. §. Etiam. Juxta revocandi donationem idem non competit haeredi, quia donator tacendo, et non revocando, aliquo moriendo praesumitur iniquam ingratam donationem tenuisse, fortassis eo facit, et et ipse fortassis velle impetret a Deo totorum peccatorum. Reversura autem ius suum nec ipse stupidi illos revocare potest, multo minus haeres ipsius. cum. *quam periculum. 8. eod. 7. q. 1. ibi nec recipere id postmodum potuerit, quod semel casu. et l. Quæritur. 14. §. 9. ff. de Edict. Edict. ibi: remittentibus enim actiones suas non est regressus dandus.*

Obijciat 3. Marito illud privilegium competat, ne conveniatur de restituenda dote ultra id, quod romode potest, et tamen haeres illud totum restituere debet. *l. Maritum. 13. ff. Soluto Matrim.* ibi: *Maritum in id, quod fuisse potest, condemnari, expulsum est: sed hoc haeredi non esse praestandum, ergo haeres non succedit in omne ius defuncti.* Resp. Hoc esse privilegium mere personale mariti quia talis, indeque erat alia privilegia mere personalia cum personis extingui. *l. Quia toto. 15. ff. Soluto Matrim.* ibi: *Quia tale privilegium personale est, et cum persona extinguitur.*

Quæritur II. An 7 et quales Falcidias habet Regula XLVI? Resp. Quamvis Regula alias procedat in omnibus coheredibus, tamen Fallit 1. in Mandato *l. Qui noster. 33. §. 1. ff. Mandati. 2. in Contractu Societatis. l. Actiane. 65. §. 9. ff. de Socia.* ibi: *Mori te unius Societas dissolvitur nec haeres vult succedere.* 3. in Precario: licet enim precarium eum ad haeredem illius, qui precario concessit, transeat: tamen non transit ad haeredem illius, qui precario rogatus. *l. Cam precario. 12. §. 1. ff. de Precario.* ibi: *Precario rogatus, et ad haeredem ejus, quod concessit, transit: ad haeredem autem ejus, quod concessit, non transit: quia ipsi dantur, non etiam haeredi, concessum postea est.*

Fallit 4. in Donationibus inter virum, et uxorem: licet enim a donantibus revocari possunt, non item ab heredibus ipsorum, sed confirmantur morte donantis. *l. Cum hic status. 37. §. 1. ff. de Donationi: inter virum et uxorem:* alii donans ante mortem pœnituit, et donationem revocat tacite vel expresse. *et l. Cum hic status. §. 4. ibi: Sed ubi iure donatorum pœnituit, etiam haeredi revocandi potestatem videtur, si apparet, defunctum evidentem revocasse voluntatem.* *conco. c. fin. eod. ibi: quæ tamen penitus evanescit, si revocetur ab eo tacite vel expresse.* Quando autem tacite revocata censetur donatio inter virum et mulierem, sufficienter declarata habetur *lib. IV. Tit. 26. de Donationi: inter virum et uxorem. §. 1. a num. 21.*

Fallit 5. et quidem universaliter in cunctis privilegiis mere personalibus, utpote quæ ad succedentem nunquam transeunt, sed cum personis extinguuntur, prout in simili prius diximus supra n. 15. Quia universaliter iura *l. In omnibus. 68. ff. de reg. jur.* in omnibus causis id observatur, ut ubi personam eundem locum fuit obesse, ibi deficiente eo, beneficium quoque deficiat. Concordat regula 7 de reg. jur. in 6. Privilegium personale personam arguit, et cum persona extinguitur.

REGULA XLVII.

Presumitur ignorantia, ubi scientia non probatur.

SUMMARY.

1 Regula unde?

2 Intelligenda est de sola ignorantia facti:

3 Et quidem alieni.

4 Ponitur versus sententia regulæ.

5 Declaratur exemplis et arg.

7 Papa per suas leges non censetur derogare statuto

nis et consuetudinibus locorum, nisi exprimat.

8 Ubi praesumitur scientia, allegans ignorantiam, non probare debet.

9 Potest probari triplici modo.

10 Fallit Regula in notoriis, et in iis, quae seorsum debemus ex officio.

11 Haec Regula multum concordat cum Regula XIII. de Reg. Jur. in 6. Ignorantia facti, non Juris excusant. eoque ulterius declarat: et desumpta censetur ex iisdem legibus.

12 Queritur I. Quomodo haec Regula intelligenda? Et quis verus illius sensus sit? Resp. I. Quomodo Regula iste generaliter loquitur, tamen de sole Ignorantia Facti, non Juris intelligenda venit, uti post Dynum bene observat Glossa hic communiter recepta, quae eorum, quae Juri sunt, non ignorantie, sed scientie regulariter praesumitur, indeque ignorantie eorum non excusat, per dicta supra ad cit. Reg. 13. de Reg. Jur. in 6.

13 Immo non de quavis, sed de alicui duntaxat facti ignorantia intelligenda est; quia proprie facti ignorare, nemo potest praesumitur, per dicta ad cit. Reg. 13. ubi alicui delectum habetur, quid sit ignorantia ut sic: at quid ignorantia Juri et facti, proprii et alieni.

14 Resp. II. Versus sensus Regulae hic est: Facti alieni ignorantiam habere in dubio quis praesumitur, nisi probetur, eum tale factum scivisse. Ratio Regulae est, quia uti iam supra ad Reg. 13. n. 10. dictum est, facti alieni scire non solum, sed diversa sunt, indeque alicui expertissimos, et prudentissimos facile latere, at fallere possunt, ut dicitur I. n. ff. de Jur. et Facti Ignorant. consequenter statim dubio in iudicio Ignorantia meriti praesumitur; ita, ut odo probandi scientiam transferretur in adversarium, qui, si iam non probet, hae ipso jure Ignorantiae facti ex praesumptione, sufficienter probata, et ignorantia pro excusato habetur, ut post Glossam in l. i. C. ad S. C. Mancian. bene docet Barb. huc n. 2.

15 Declaratur, et semper Regulae exemplis Juri: Sic enim si quis in Clericum clericeliter non incusatus, indeque ex praesumptione Ignorans, sum esse Clericum, minus violentus ingredit, non excommunicatur. e. si vero. 4. de Stat. Excom. Sic etiam dominus Ignorare praesumitur, servum suum militis munus dedisse, indeque servi restitutionem petere potest. l. super servis b. C. qui militat. poss. Sic iuvener tutor praesumitur Ignorare, an tutorem suum committit, ac propterea pupilla adversarius probare tenetur, illum hoc servisse. l. Hoc autem. G. ff. de Administratione, et Pueris Tutor. ibi. Hoc autem, quod cognovit tutor, pupillus probare debet.

16 De ulterius Ignorare praesumitur pare litigant, contrarium deducuntur contra se laum fuisse, ac propterea factis appellandi si non attenti, nisi a de iustitialis sententia. l. i. §. fin. ff. quando appelland. ibi: si adversum absentem factis pronuntiationem, biduum, vel triduum, ex quo quis citi, computandum est, non ex quo pronuntiatum est.

17 De cetero Summi Pontifices, quia praesumuntur Ignorare particularia consuetudines, ac statuta locorum, tanquam quid facti, et sic per constitutionem generalem derogare non censentur, nisi exprimat, eleganti textu e. 1. de Constit. in 6. ibi: Lect. Ro-

manus Pontifex (qui iure omnia in scrinio pectoris sui exspectare habere) constitutionem edendo posteriora, priorem, quamvis de ipsa mentionem non faciat, revocare nascitur, quia tamen locorum specialium, et personarum singularium consuetudines et statuta (cum sint facti, et in facio existant) potest probabiliter, ignorare, ipsi, dum tamen sint rationabiles, per constitutionem a se noviter editam (nisi expresso avocet in ipsa) non intelligitur in aliquo derogare.

Obijciunt eadem cum re Regula: Dantur multi casus, in quibus etiam facti alicui ignorantia non praesumitur, sed probari debet: sic enim e. fin. qui Matrim. accus. poss. disponitur, ne quis admittatur ad accusandum matrimonium praevia denuntiationibus in facie Ecclesiae contractum, nisi iuramento affirmat, et probet, se impedimentum matrimonii prius ignorasse. Pariiter non admittitur ad impugnandum electionem, pro qua votum dedit, atque dicat, se inhabilitatem electi scire Ignorasse, nisi iuramento talem ignorantiam probet e. Nulli 8. de Elect. in 6. ibi: de huiusmodi autem ignorantia fidem faciat proprio iuramento §. cum Strein. hic, et alius, hos at similes casus non obstat Regula; quia haec tantum dicit, in dubio praesumitur ignorantiam facti non autem illi, ubi exstant duobus modis rationabiles praesumptio, et verisimilitudo contra allegantes ignorantiam facti alieni: in huiusmodi enim casibus elegans ignorantiam, non probare tenetur. Et ideo, quia in praefata Juri casibus talis praesumptio etiam habetur, allegans ignorantiam, non probare certum aliquid. Loquendo enim de primo casu, merito suspensus est illi, et praesumitur contra illum, qui matrimonium praevia denuntiationibus in facie Ecclesiae contracti scivit, et tamen, postea primum sub praetextu ignorantiae matrimonium accusare vult: sicut at illi, qui electionem etiam sub voto factam, praetextu prius ignoratae inhabilitatis in electo impugnari, cum ipse de habilitate eligendi diligenter prius inquirere et officio obligatus fuisset.

Porro in casibus, in quibus allegans ignorantiam, non probare tenetur, ex praesumptione aibi contraria, potest iam probare triplici modo, uti bene hic advertit Vicini. et quidem primo, medio iuramento, arg. et e. fin. qui Matrim. accus. et e. Nulli 8. de Elect. in 6. Secundo, probando id, ex quo necessarii sequitur, se ignorasse, v. g. quis solus tunc faciens, pharmacus, arg. e. Cum dilatur 3. de Success. ab intest. Tertio, probando id, ex quo non quidem necessarii, etiam verisimilitudine sequitur, se ignorasse, puta, quis solus ab eo Glossa hic.

Queritur II. An 7. at quibus Fallentia adhibere sit Regula XLVII. ? Resp. Eam fallere 1. in iis, quae sunt publice, et notoria. Veritas hic non eorum aliorum, quia in his non ignorantia, sed scientia praesumitur, per Iure allegat supra ad Reg. 13. n. 19. Fallit 2. ob dictam rationem in iis, quae quis etiam in facie ex officio indagare, ac scire tenetur, cum scire, et scire debere, ac facile posse acquiescere, per Iure citata in memorata Reg. 1. in §. iudicio facti ignorantie non accusat Pastorem iure et quomodo 10. de R. J. ibi: Non enim potest esse Pastor excusatio, si lupus oves committit, et Pastor necat. Fallit 3. ita, et non tantum facti alieni iure Regulae, sed etiam facti proprii praesumitur ignorantia in casu, de quo diximus ad excep. cit. Reg. 13. n. 11.

REGULA XLVIII.

Locupletari non debet aliquis cum alterius iniuria vel jactura.

SUMMARIVM.

1 Regula unde ?

2 In actu disjunctivo sufficit unum verificari: in conjunctivo omnia verificari debent.

- 3 *Regula est intelligenda in sensu copulativo: et quare*
- 4 *Ponitur versus versus Regulae.*
- 5 *Com in iuria alterius locupletari dicitur, qui rem alterius iniuste accipit, vel retinet: auti potest perdat:*
- 6 *Item qui utitur rebus alienis, ut suis paret: vel dicitur, quam concessum.*
- 7 *Regula procedit etiam in causis privilegialis, vel in pupillis:*
- 8 *In Republica:*
- 9 *In Ecclesia, et Monasteriis.*
- 10 *Fallit Regula in casu, quo quis Chirographum de minus accepta pecunia dedit, quam non accepit.*
- 11 *Item si quis ex errore judicialiter agnitus est ehanes.*
- 12 *Qui cum damno quidem, sed absque iniuria alterius locupletatur, non agit contra Regulam.*
- 13 *Privilegia ita debent interpretari, si vel nullum, vel minus praesudicium afferant tertio.*

Desumitur haec Regula ex l. iure naturae. 206. ff. de Reg. Jur. ibi: *Iure naturae aequum est, neminem cum alterius detrimento, et iniuria fieri locupletari.* Cui concordat l. Nam hoc natura. 14. ff. de Condit. indebti. ibi: *Nam hoc natura argum est, neminem cum alterius detrimento fieri locupletari.*

Queritur I. Quomodo haec Regula intelligenda? et quis versus illius sensus sit? Ad id responsum Notandum, controversiam esse inter Doctores, an Regula sit intelligenda in sensu disjunctivo, vel copulativo? Gloae siquidem hic post Dignum hic a. 1. vult, eam in sensu disjunctivo esse sumendam: consequenter non tantum illum contra Regulam agere, qui locupletatur cum iniuria alterius, sed etiam illum, qui sine alterius iniuria, attamen cum detrimento et damno illius locupletatur: Rationem dant: quia Regula in sensu disjunctivo adhibito termino vel expresse loquitur illis verbis: *cum alterius iniuria, vel factura:* ubi autem sensus sic disjunctive ponitur, vellet anam verificari. l. Plans. 95. §. 2. ff. de Legat. 1. l. Si illud 27. ff. de Legat. 11. ibi: *Si illud, aut illud legatum sit, unum legatum est. iuncta l. Cum pupillus. 28. §. 1. ff. de Condition. et Demonstrat. ibi: Disjunctivo modo conditionibus adscriptis, alteram defuisse non obicit, altera vel potius adimpleta. eam Concord. sicut eorum ille, quae in copulativo vocant per terminum et propositum, omnia verificari debent. l. si haeredit. 5. ff. de Condit. inst. ibi: *si haerediti phores conditiones conjunctim datae sint, omnibus parendum est, quia minus locohabentur.* Verum his non obstantibus*

- 12 *Resp. I. Quamvis Regula in sensu disjunctivo loquatur, tamen in sensu copulativo intelligenda est: consequenter ille dicitur contra Regulam agere, qui cum damno, et iniuria alterius locupletatur: non item ille, qui quidem cum damno, et detrimento alterius, non autem cum iniuria illius, sed jure suo locupletatur. Et. Magister in est. l. iure naturae. ff. de Reg. Jur. Menoch. Concl. 287. n. 19. Taccia. hie. n. 1. et alii. Ratio est: tum, quia Regula 206. ff. de R. J. ex qua nostra descendit, etiam in sensu copulativo loquitur: Tum quia terminus disjunctivus vel subinde etiam per terminum copulativo et in jure sumitur. l. eum quidem. §. 5. Molus. lingua. C. de Forb. et Rec. significat. ibi: *Molus itaque nobis visum est, quae hujusmodi verborum expressio, conjunctionem,**

aut, pro et accipi, ut videatur copulativo modo esse prolata. Et quidem tunc praecipue quando alias sequeretur absurdum, ut in proposito res videtur: nam innumeris casibus ab hac Regula essent reprobi, qui in jure pro iustis habentur: quod utique absurdum videtur: sic enim si eum solo detrimento alterius, sine iniuria eiusdem locupletari vi hujus Regulae non liceret, omnes etiam legitimae praescriptiones eidem essent contrariae: item omnia lucra in bello jure reportata: innumera commodae et variae contractibus cum alterius detrimento jure acquisite: nec non cuncta illa compendia, quae ob bonum Reipublicae ani, cum jactura alterius, adveniant. Hinc

Resp. II. Versus Regulae sensus sequens est: *Nemo debet cum alterius iniuria, et jactura, suo detrimento locupletari.* Ratio est: quia non solum jura passiva, sed etiam naturalis est, neminem iniuste laedere: eum cuius tribuere, relinquere, et eo auferre. l. iustitia. 10. ff. de J. et J. et §. J. J. 3. Instit. eod. ut proinde merito ad propositum dicit Elzevius Princeps lib. 3. Offic. Humani incummodum suum augere commodum magis est contra naturam, quam mori, quam paupertas, quam dolor, quam cetera quae possunt aut corpori accidere, aut rebus externis.

Dicitur autem quis cum iniuria et jactura alterius locupletari, qui rem alienam iniuste accipit, vel retinet, cuiusque rebus commiscet, et illa pro suo commodo utitur, etiam si potest apud eum preari. l. Si ipsa res. 16. ff. quod met. caus. gest. ibi: *Si ipsa res, quae ad alium pervenit, in pecuniam, vel aliam rem conversa est, nihil amplius querendum, quis ex illa sit, sed omnia locuplet facies videtur, licet partem deperdat.* Item etiam ille, qui ab alterius solutione eum ejusdem iniuria se liberat, vel alterum sibi obligat. l. Cum Mulier. 50. ff. de Donat. inter Firmat et Uxor.

Rursus cum iniuria et jactura alterius locupletari dicitur, qui, ut patet ex utroque, utitur rebus alienis, v. g. equis ad vehendum, bobus ad arandum, navibus ad navigandum, curribus, instrumentis, aspellectibus etc. item, qui re aliena sibi concessa altera tempore utitur: item qui se, suasque res a communi onere subtrahit, et alienas subijcit. Sircus, hic. a. 1. hoc ipso enim, quod aliena otiosa, sua res conservet, locupletatur facies consetur, quia pauperis factus non est: eam alias suis vi, et quoque modo consumere, sicut in illis pauperis fieri debeisset. l. Si pupillus. 47. ff. de Solut. ibi: *Nam hoc ipso, quo non pauperior factus, locupletatur est.*

Porro Regulae nostrae generaliter ad omnes, etiam alias privilegias personas, et causas se extendi: quia haec quoque Juri naturali, in quo Regulae nostra fundatur, jura dicta a. 4. subiectae sunt, indeque jura eorum cuique tribuere, et relinquere, neminem laedere, et consequenter cum alterius iniuria et jactura locupletari non debet: hinc in specie etiam pupilli et, ex quibus cum iniuria, et jactura fieret locupletari, restitueri vel compensare debent. l. Si pupilli 6. pr. ff. de Negot. gest. ibi: *Sed et pupillum, modo si locupletatur fuit factus jure l. i. in pupillo. 47. et l. Si pupilli. ibi: ff. de Solut.*

Sic etiam Reipublicae, etiam Jure pupilli gaudet. l. Reipublicam. 5. C. de Jure Reipub. ibi: *Reipublicam et pupillum extra ordinem juri mortis est. tamen cum iniuria, et gravitate alterum locum committere non potest: sicut res Princeps, sed finis. l. 1. C. de Naufragio. ibi: Si quando naufragio navis capta fuerit ad litus, vel si quando aliquam terram atigerit, ad dominos pertinet: fletus meus vero non interponat. Quod enim si habet finem in aliena calamitate, ad de re tam factura compendium restat.*

Sic alterius Ecclesiae quoque, et Monasterii,

et res indebite alienatas repetere possit, tamen pretium pro ea acceptum restituere debet, ne cum injuria et pactura aliarum locupletetur, pro jam dictam et probatum habetur *Lib. III. Tit. 13. de reb. Eccles. alien. n. 50. et seq.*

- 10 Queritur II. An, et quas Fallentias patitur Regula XLVIII? Resp. Eam quoad forum externum fallere primo in caso, quo quis aliter chirographum dedit de manu accepta ab eo pecunia; in hoc enim casu chirographum habens exigere potest pecuniam in chirographo contentam, licet eam mutuo nondum dederit, si debitor chirographum intra biennium non repetat, et de non numerata pecunia nullam exceptionem faciat *l. in Contractibus. 14. C. de non numerat. pecun.*

- 11 Fallit secundo in foro extero in caso, quo quis coheres judicialiter agens portem hereditatis accipit, cum restituere non amplius tenetur, citi postea plebe constat, eam verum heredem de Jure non fuisse. *l. Cum petarem. 36. ff. Famil. Eriscund. ibi Cum petarem, se coheredem meum esse, idque verum non esset, egi tecum Familiae Eriscundae judicio, et a Judice invicem condemnationes, et condemnationes factas sunt: quaro, rei veritate cognita, mirum condicio invicem computat, an vindictio, et ad aliud in eo, qui heres ceteri aliud in eo, qui heres non sit, dicendum est? respondit: qui ex asse heres erat, si eam putaret, titulum coheredem habere, accepit cum eo familiae Eriscundae judicio, et condemnationibus factis solvatis pecuniam, quoniam ex causam iudicis solvit, repetere non potest. Dicitur tamen notari in utroque Fallentia quod forum externum: quia, et cum aliis bene advertit Sirais. hic. a. 3. Tascio. n. 10. in foro conscientie ille, qui pecuniam, quam mutuum non dedit, repetit, et acquirit, restituere non potest, sed restituere tenetur: sicut et ille, qui scitum, se heredem non esse, pro tali quibuscunque eadem scribis in foro externo se probavit, portem hereditatis acceptam re-*

stituere debet, ut non cum injuria et jactura aliorum locupletetur. Vixi forsae hic posterior bona fide credens, se coheredem esse, licet inespavit, et causam iacturae fuit; quis tunc electoribus rei iudicibus, quae et praesumptio juris, et de jure directam probationem in contrarium non admittens, pro veritate habetur, dominium rei iuste acquirit, eo fere modo, quo in Praescriptione.

Fallere Regulam tertio in omnibus, in quibus quis cum damno quidem, sed sine injuria aliorum locupletatur, sicut in utroque foro securus est, ut in praescriptione, jectio bello, variis contractibus, privilegiis, dicunt illi, qui Regulam in casu disjunctivo jecti dicta a. n. intelligendam esse voluit. Verum quis nos eam in casu copulativo intelligi debere supra n. 3. docuimus, hoc casu fateri solentis non numeramus.

Illud item circa Privilegio specialiter notandum duodum, quod, cum haec plerumque aliis aliquo modo praesudicent, ea in dubio la recipiantur, at vel nullam, vel minus praesudicium afferant. *arg. s. quid per ovale a. 1. de P. S. et eam de Ecclesiasticis. 8. cau. 25. q. 6. ibi: De Ecclesiasticis Privilegiis, quod vestra fraternitas scribit, hoc postposita dubitatione tenetur; quin, sicut nostra defendimus, ita singulis quibusque Ecclesiasticis jura sua servamus Nec collibus favente gratia, ultra, quam meretur, impertior, sed ulli hoc, quod sui juris est, omnia stimulant derogabo: Sed fratres meos per omnia honorare cupimus, quia studio honore singulos subvult, dummodo non sit quod alteri jura ab altero possit opponi. Dicitur autem notari: in dubio; quia ubi verba privilegii sunt clara, juxta ea, non obstant aliqua jactura tertiis (damnum in jure jam quaelito non sit) procedendum est; quia juxta Brocardicum: Verba clara non admittunt interpretationem, neque voluntatis conjecturas: prout amplius dictum habetur *lib. II. Tit. 4. de Constat. 5. ibid. cau. 384. et seq.**

REGULA XLIX.

In poenis Benignior est Interpretatio facienda.

SUMMARY.

- 1 Regula unde?
2 Est intelligenda, quando verba circa poenas sunt dubia.
3 Ubi poena clare statuta, non potest in illis de poenis Juxta inferior.
4 Ponitur verus sensus regulae.
5 Declaratur exemplis.
6 Fallit regula 1. in poena excommunicationis, ut pote quas indefecte posita semper major intelligitur.
7 Fallit 2. in delicto Contumaciae.
8 Fallit 3. interdictis: Nam enim si subijcitur civitas, etiam suburbia interdictio censentur.
9 Fallit 4. in delictis atrocibus.
10 Cogitationis poenam nemo patitur. *ibid.*

- 1 Desumitur haec Regula ex I. Factum coigne. c. 55. in ff. de reg. jur. ibi: In poenabilibus causis benignius interpretandum est. Cui concordat I. Interpretatione. 4. ff. de Poenit. ibi: Interpretatione legum poenas molliendo sunt potius, quam exasperando.

- 2 Queritur 1. Quomodo haec Regula intelligenda? et quis verus illius sensus sit? Resp. I. Regulam tantum procedere in dubio, seu tunc, quando in lege, statuto, vel alie dispositione poena certa clare verbis non invenitur positum. Hoc enim alii fortentur, juxta clarum textum habet Juxta procedere, et poenam nec

exasperare, nec mitigare potest, prout jam dictum est *lib. II. Tit. 2. §. 12. n. 428.* cum verba clare non edmittant interpretationem per dicta a. n. in praecedenti Regula, et Juxta inferior minister dantur legibus, et executor illius sit, nullam habens in ea dispensandi, aut mutandi potestatem: nec gloriam in severitate, vel clementia effutare debet *l. Perpetuandum. 11. ff. de Poenis. ibi: Perpetuandum est iudicandum, ne quid aut durius, aut remissius constituitur, quam causa deposuit: Nec enim aut severitas, aut clementia gloria affectanda est: sed perpetua iudicia, prout quaque rei exposita, statuendum est. Hinc*

Resp. II. Verus Regulae sensus hic est: Quando in lege, vel alia dispositione verba circa poenas certa et clara, sed ambigua sunt, potius est benignior interpretatio facienda est. Ratio est: quia Odia restringi, et favores committi amplius, per reg. 15. de Reg. jur. in 6. Et semper in dubiis benigniora praesumenda sunt. I. Semper. 58. ff. de Reg. jur. utque in obscuris minimum (id est, minima gravitas, et obligata) est sequendum. reg. 30. Jur. in 6. Si quidem est tanto digniora sunt imitatione, quanto excellentiora pietatem. *can. fin. dist. 9.*

Declaratur, et firmatur Regula exemplis Juris: Nam praeter ea, quae ad praeposita jam adduximus in explicatione cit. regulae 15. et 30. *ad Lib. I. Tit. 2. §. 17.* si verba poena per delicto disjunctive in Jure iudicia habetur, ut hujus Regulae sententia

eligenda est. *can. Eos. q. 2. dist. 30. can. Si quis. 41. cau. 14. g. 1.* Item si verba legis ponam perpetuam, vel temporalem importare possint, assumenda est temporalis. *c. Ex litteris. 16. de Constit. ubi Sacerdotium sic habet Poena simpliciter apposta, intelligitur temporalis, non perpetua.* Et ubi illa reperitur verbum: *penitentia, privetur etc.* non addito *ipso Jure*, vel *ipso facto*, etc. *c. Quia propter. 4. de Elect. intelligendum est de privatione, vel penitione per sententiam Iudicis, non ipso facto, sed jure.* Glossa hic communiter recepta. Si amputanda est manus, clementer potius, quam doctram, vel aridam, si quas habetur, eoque minus utilem accipere debemus; Nam praeter jam allegata Jura universaliter etiam sapientia est occasio, quam praebet benignitas respondendi. *rap. deo. 168. ff. de R. J.* Plura exempla vide apud Gloss. hic.

5. Queritur II. an, et in quibus fallat Regulae praecedent. Resp. in sequentibus, et quidem 1. Fallit in poena Excommunicationis. Quodnotandum enim sive per sententiam, sive per decretum, sive in Jure impositum ponit Excommunicationem, non de minori, sed majore intelligenda est. *c. Si quem. 39. de Sentent. Excom. ibi: Si quem sub hac forma verborum: illum excommunicamus vel simili, a Judice suo excommunicari contingit, dicendum est, eum non tantum minori, quae a perceptorum Sacramentorum, sed etiam majore excommunicatione (quae a communione fidelium separatur) esse ligatum.*
2. Fallit 2. in delicto comminativo: contra hanc enim Iudicem esse potius, quae magis timori debet, procedere oportet, uti habetur *c. et §. fin. Ut lite non contestata.* Idque merito: quia comminatio delicta addita malitiam arguit, indeque majore castigatione indiget: praeteritum cum haec sententia comminatio proposita, ut in Ecclesiastica, praecipua ratio habenda est. *Felici. in c. fin. de Praesumpt. Barb. in c. Veniens de Praesumpt. non baptizatus. Strein. hic. n. 3.*

Fallit 3. in materia interdicti: quia si interdictum civitas, etiam suburbium censetur interdictum, de in violationem legis ubi interdictum civitate scilicet confertur ad suburbia: sic pari ratione si interdictum Ecclesiae, etiam Capellae, et Coemeterium eidem contiguum censetur interdictum. *c. Si civitas. 17. de Sentent. Excom. in 6. ibi: Si civitas, castrum, aut villa subjectionem Ecclesiasticae interdictum, illorum suburbia, et continentia aedificia ex ipso volumus interdicta. Nam licet praedicta videantur alius minorum ambitu terminari: hoc tamen casu ne vilipendi valeant sententia interdicti (quod fieret, si posset in ipsum suburbium, vel continentibus aedificiis licite celebrari et prius) reddit, interpretationem facere latius. Ratione quoque simili et sit Ecclesia interdicta supposito, vel subiecta, nec in Capellis ejus celebrari, nec in coemeterio ipsius, eidem Ecclesiae contigua poterit repulsi: secus si ei contigua non existant.*

Fallit 4. in delictis velde atrocibus, utpote in quibus severiora sunt eligenda. Peccius hic nam. 8. Tacito. hic. n. fin. arg. l. Divus 33. §. de rejudic. ibi: rem severe vindicari. adeo ut, licet alias conformiter Regulae, benigne interpretando verba legis poenalis cum effectu sunt intelligenda. *can. Haec autem verba. 17. de Poenit. dist. 1.* solaque voluntas, et conatus non sufficit: quis cogitationis poenam nemo patitur. *can. Cogitationis. 41. de Poenit. dist. 1. et 1. §. 2. ff. quod quisque Juri. ibi: Qui enim obfuit conatus, cum injuria nullum habuerit effectum? tamen in atrocissimis delictis puniri affectus, licet non fuerit secutus effectus, ut habetur l. Si quis. 5. C. de Episcop. et Cleric. ex Gloss. in c. fin. §. Conatus. de Sponsal. plures ad propositum citans casus: et specialiter in Jure dispositum habetur de criminalibus laesae Majestatis, l. Quisquis. 5. pr. C. ad leg. Juliae Majest. ubi eadem enim severitate voluntas sceleris, quae effectus, puniri Jura voluerunt.*

REGULA L.

Actus legitimi conditionem non recipiant, neque Diem.

SUMMARY.

1. Regula unde desumpta?
2. Actus legitimi sunt in duplici sensu: in primo sunt, et vocantur tales, qui legitime existant conformiter.
3. In secundo autem sensu, et ad propositum sunt illi, quorum valor in futurum suspendi nequit, quorum valor in futurum suspendi nequit, undeque conditionis, vel diei appositae incapaces sunt.
4. Condicio alia est de praeterito, alia de praesenti, alia de futuro, ultima alia de contingenti, alia de necessario.
5. Regula est intelligenda de actibus legitimis in secundo sensu acceptis.
6. Ponitur verus sensus regulae.
7. Conditiones de praeterito, et praesentis omnes actus legitimi recipiunt.
8. Sicut etiam conditiones de futuro necessarias.
9. Nec non conditiones de futuro contingenti, quae natura actus necessarii tacite inest.
10. Non item illam, quae quidem tacite, sed non ex natura actus inest.
11. Differentia inter haec, et priorem conditionem. Ibid.
12. Declaratur regula et exemplis Juris: et seqq.
13. Solvitur instantem de additione haereditatis. Ibid.
14. Electiones, et postulationes non recipiunt conditionem de futuro.
15. Neque Sacramenta, excepta Matrimonium: quod tamen etiam vitatur per oppositionem ejus

substantiae contrariam.

Condicio turpis, vel impossibilis eidem adjecta habetur pro non adjecta, adeoque non invalidat. Ibid.

16. Censurae patiuntur oppositionem de futuro.

Regula haec desumpta habetur ex L. Actus. 77. §. de de reg. jur. ibi: Actus legitimi, qui non recipiunt diem, vel conditionem, veluti emancipatio, acceptatio, haereditatis actio, servi opinio, datio tutoria, in totum vitantur per temporis vel conditionis adjectionem. Quamvis enim aliqui, sed pauci valent, haec Regulae civilem a canonica differre: cum haec universali, et indistincte de actibus legitimis loquatur: civilis vero, hoc ipso, quod dicitur, actus legitimi, qui non recipiunt diem vel conditionem: nullusque huiusmodi speculicet, tacite innuat esse etiam aliquos actus legitimos, qui diem, seu certum tempus recipiant: tamen verior, ac communior, immo quasi certa est opinio eorum, qui dicunt, utrumque Regulae iurivocum convenire, ac in nullo differre. eum, ut et sequentibus patebit, nec Regula canonica velit, quod nullus actus legitimus recipiat adjectionem temporis, vel conditionis, sed tacite idem dicat, quod civilis: et haec non solum illos, quos exempli causa adduxit, sed etiam plerimos alios legitimos actus diei et conditioni incapaces esse velit.

Queritur I. Quomodo haec Regula intelligenda? et quis verus illius sensus sit? Ante responsum Notandum hic cum Barbo. Actus legitimos in duplici recipi sensu. Primo quidem, quod omnes illi

sint, et vera dicantur aequi legitimi, qui a Jure scripto, seu lege inventi, introducti, et approbati sunt: quicunque enim talis actus legibus conformis, consequenter legitimus est. Et in hoc sensu non tantum supra in Regula specificati, sed etiam omnes alii a Jure approbati contractus, utpote legibus et Juri conformes, actus sunt legitimi.

3. *Secundo*, et ad propositum actus legitimi sunt, et vocantur illi, qui vel ex nature sua, vel speciali legis dispositione appositionem conditionis, vel diei, seu temporis non recipiunt: eo quod statim certo valeant, utcumque parum habeant effectum, consequenter tempus, vel conditionem suspensionem valoris non patiuntur, et hoc ipso, si quae adjicitur, invalidi et nulli evadunt, cum dicta vel conditio suspensiva substantiae, seu assensui illorum, quam ex natura, vel speciali dispositione Juri habent, immediate sit contraria.

4. *Prænotandum* ulterius conditionem aliam esse de *proterito*, v. g. contractu tecum, si Titius jam est mortuus: aliam de *presenti*, a. g. si Cajus de facto gaudet hoc vel illo officio: aliam de *futuro*: et hanc ultimam aliam esse contingentem, aliam necessariam. *Contingens* est v. g. si Cassius in proximo conflictu reportabit victoriam: *necessaria*, si Cassius oclis: uti magis patet ex sequentibus. Hoc prænotato

5. *Resp. I.* ad questionem n. 2. positam, Regulam non esse intelligendam de quavis actu legitimo juxta primam sententiam n. 2. declaratam, sed de actibus legitimis in secundo sensu n. 3. declarato exceptis: Neque intelligenda est de conditione præterita, nec præterita, sed de futura, eoque non necessaria, sed contingenti. Quod non de quolibet actu legitimo Regula intelligitur, Ratio evidens est: cum omnes actus homini a nostra libera propria voluntate, et consensu, itaqueque substantiali puncto provenientes, et depeudent. *I. Communis. 2. ff. de Oblig. et Actio. ibi: Communis sunt obligationes in emptoribus, venditionibus, locationibus, conductionibus, societatibus, mandatis etc. juncto l. Obligationum substantia. 3. ff. eod.* Nam naturalis libertas voluntatis exigit, et hoc, vel illo modo, sub hoc, vel illa conditione quisque contrahere valeat, hoc ipso, quod ipsa quisque rei moderate et arbitrio sit. *l. in re mandata. xi. C. Mandati.* Proest etiam plerumque actus et contractus dicti, et confirmantur accipiunt, sub eaque legitima sunt, ut patet ex *Tit. ff. de Condit. et Demonstrat.* et *Tit. ff. de In diem additione. cum Concedat.* Probatur ergo manet, quod Regula intelligi debet non de quavis, sed de illis solumque actibus legitimis, proest in secundo sensu accipiuntur.

6. *Resp. II.* Verus sensus Regule sequens est: *Actus legitimi illi, quorum valor et effectus in futurum contingentem eventum ex ipsa natura actus, vel dispositione Juri suspendi nequit, sed statim, ne sunt substantia debent appositionem conditionis de futuro contingenti, vel diei, aut temporis non recipiunt, seu non possunt indeque appositionem unius, vel utriusque illic invalidi, si veritatem pellant.* Ita in re omnes: Ratio supra n. 3. jam est allegata: quia videlicet appositio conditionis de futuro contingenti, vel temporis facti substantia eorum immediate contraria est, consequenter facit, quod appositio valere nequeat; uti magis patet ex Juris exemplis infra adducendis.

7. *Dicitur* autem notari conditionis de futuro: quia conditiones de præterito, vel præterito etiam præfati actus legitimi omnino recipiunt. Ratio est: quia talis conditio valoris actus non suspendit: cum hic illic valeat et subsistat, si conditio de præterito, vel præterito a parte rei, etiam ignorante contrahente vera est, v. g. si dicitur accepto hæreditate, vel contractu tecum, si Rex Romanorum de facto adhuc vivit: vel, si verum est, quod mercatoribus hoc,

vel illud, dederit privilegium aditio hæreditatis, et contractus actum a tempore, quo facti sunt, validi evadunt, si tunc Rex Romanorum adhuc vivit, vel si præfata privilegia revera dedit: si autem hoc verum non est, actus etiam illius a tempore, quo facti, invalidi sunt, teste claro *l. Cum ad præsens. 3. ff. de Reb. crediti ibi: Cum ad præsens tempus conditio confertur, stipulatio non suspenditur, et si conditio vera sit, stipulatio tenet: quamvis tenore contrahentes conditionem ignorant: veluti, si Rex Persarum vivit, centum millia dare spondet. Eadem sunt, et cum in præteritum conditio confertur. Accedit, quod conditio de præterito, vel præterito pro vera conditio- ne non habetur, seu proprie talis non sit. *l. Etiam. j. 3. §. 1. ff. de Bonis Libert. ibi: Si tamen in præteritum collata sit conditio, vel ad præsens, non videtur sub conditione institui. Aut enim impleta est? et pure institutus est: aut non est? et nec hæcres institutus est: juncto §. Conditiones. 6. Instit. de Verb. Oblig.**

Dicitur notari ulterius: de futuro contingenti: quia conditio de futuro necessaria, seu quæ necessario evenire debet, v. g. si dicitur: *Contrahito, si eras sol arietur*: vel, si etiam *Imperator Taurorum mori debet*: nec pro conditione appositio habetur, nec actum suspendit, vel moratur, sed illius appositio non obstante actus statim valebit. *arg. et l. Cum ad præsens et cit. §. Conditiones 6. Instit. de Verb. Oblig. et l. Si pupillus. §. 1. de Novationibus. ibi: qui sub conditione stipulatur, quæ omnino exitura est, pure videtur stipulari.* Barbo. hic. n. 4. Tacit. hic. n. 4.

Ubi tamen advertendum, etiam conditionem de futuro contingentem, quæ ex natura actus tacite necessario incit, non suspendere actum, nec vitare, etiam exprimitur, et actui apponitur: et si tamen ditionem, quæ est actus legitimus, apponitur hæc conditio: *si satis dederit*: id est, si securitatem per fiduciam non præstiterit: quia licet hæc conditio sit de futuro contingentem, tamen cum ditionem totius et altera secus tacite incit, non suspendit, nec vitare valorem. Barbo. hic. n. 19. *arg. l. 1. et l. C. de Tutor. et Curatore, qui satis non dedit.* Sicut enim non suspendit, nec vitare actus, quando in contracto, vel obligatione deducuntur fretus accetori, etiam si hæc conditio expresse apponatur: *si nascentur*: quia hæc conditio ex natura necessario incit. *arg. l. 1. ff. de Condition. et Demonstrat.*

Secus est de conditione, quæ non ex natura actus incit, sed ab extrinseco, ex libera dispositione voluntate apponitur: hæc enim, licet tacite incit, non vitat actum, tamen expresse appositio vitat eundem. Barbo. loc. cit. ubi differentiam inter præcedentem, et hæc conditionem, illam potius, videlicet, quod conditio, quæ ex natura actus necessario tacite incit, etiam expresse appositio non suspendit, nec vitat actum. Illa vero, quæ ex natura ipsius actus non incit, licet tacite non vitat actum, tamen si ex dispositione voluntate expresse apponitur, legitimum suspendit actum. Unde et de hæc conditione futuro contingentem intelligendum est illud, quod Regule civili 77. ff. de Reg. Jur. ad finem subiungitur illis verbis: *Nonnumquam tamen actus suprascripti tacite recipiunt, (intelligit conditiones) quæ aperte comprehendunt vitium adferunt.*

Cæterum declaratur et firmatur amplius Regule, eaque sensus exemplis Juri: et quidem imprimis illis, quæ ab ipsa Regula Juri Civilis n. 1. allegantur: quia omnes ibi recessus actus sunt etiam inter illos legitimos, qui suspensionem in futurum non patiuntur, sed statim valere, et eum effectum habere debent, consequenter conditionem de futuro contingentem, vel tempus in futurum non recipiunt, sed illas appositiones illic invalidi existunt. Nec dices: hæc

res qui sub conditione de futuro, atque ad incertum tempus testari possunt. §. *Haeres. g. iustit. de Haer. ad. instit. ibi Haeres et pure, sub conditione institui potest. iura l. in tempus. 62. ff. eod.* ergo etiam saltem aditio haereditatis cum conditione de futuro evulgata fieri poterit. Resp. enim neganda conseq. et pariter: si disparitas est, quod per aditionem haereditatis ario institutor representatio testatoris; uno litum per institutionem haereditas.

- 10 Sic ulterius electiones et postulaciones conditionem de futuro non recipiunt. c. *In Electionibus. c. de Electen. in 6. ibi In Electionibus et postulacionibus, ne seriatim, ex quibus jus ritur uligendi, voto conditionalis, alternativo, vel incerta penitus reprobandus.*

- 13 Sic insuper Sacramenta exacta (Matrimonio excepto) quia sunt actus legitimi, quorum reus, et effectus adhibita debita materia, forma, et intentione Ministri, suscipiendi in futurum non potest, conditionem de futuro non recipiunt. Barbo. hic. n. g. Strein. hic. n. 2. Taccin. Dicitur tamen notantur Matrimonia excepto; quia, etiam conditiones contra substantiam matrimonii militantes illud illius vident, ac invalidant, et conditiones turpes, vel impossibiles pro non adiectis habentur, c. *fin. de Condit. apposit. ibi Si conditiones contra substantiam conjugii inseruntur, puta, si aliter deat alteri concubitu tecum, si procreaciones proles ruitis, vel donec iuvoniam aliam honore, vel facultatibus di-*

tiorem; aut, si pro quaestu adulterandum te tradas; matrimonia contracta, quantamenque sit favorabilis caret effectus. Licet alius conditiones appositae in matrimonio, si turpes, aut impossibiles fuerint, debeant propter ejus favorem pro non adiectis haberi. tamen sihee conditiones honestas etiam de futuro coelugenti; v. g. *centurio tecum Matrimonium, si pater meus sit concubitus, si hoc, vel illud officium obtinebis; si Papa (cum quo potest) in impedimento inter nos versante dispensabit;* apponi possunt, propterea contra nonnullos ample probavimus Lib. IV. Tit. 5. de Condit. Apposit. additis certis caetelis, quamvis Sanchez lib. 5. de Matrim. disp. 1. num. 5. non sine fundamentis dicat, in tali esse conditionem non efficere ipsam matrimonium, sed solum concubium.

Volent aliqui etiam censuras inter actus legitimos in secundo sensu n. 3. declarato numerare: verum minus recte; quia ex Jure satis clare habemus, quod censuras diam et conditionem recipiunt, ac sub illa ferri valeant, praesertim contra contumaces; valet enim sententia excommunicationis sic lata iuxta Sempronio satisfecit intra mensem, excommunicatum te esse cognoscit; si intra reus non appellet. c. *Primeram. de Appellat. ibi: Nisi Sempronio intra viginti dies satisfeceris, te excommunicatum, vel suspensum, non interdictum esse cognoscas eam Concord. patetque ex praxi Tribunalium. Barb. hic. n. 11. Taccin. hic. cum communi aliorum.*

REGULA LI.

Semel Deo dicatum non est ad usus humanos ulterius transferendum.

SUMMARY.

- 1 Regula unde desumpta?
2 Quid per Deo dicatum intelligitur.
3 Et quid per verbum ad usus humanos?
4 Ligna divinae Ecclesiae non debent ad saecularium profano usui applicari. Ibid.
5 Ponitur verus Regulae auctor.
6 Declaratur exemplis. et seq.
7 In necessitate Ecclesiae possunt etiam Calices, et alia vasa sacra vendi.
8 Sicut etiam pro redemptione captivorum, vel sublevanda extrema necessitate egnum.
9 Servus invito domino ordinatus si restitui debet.

- 1 Desumpta haec Regula ex c. *Mancipia. 3. de Aerum permutat. ibi ad finem: Quod enim semel Deo consecratum est, ad humanos usus transferri non debet. Constituit eun. 4. can. 19. q. 3. et c. Ad hanc 4. de Religiosis Domibus.*

- 2 Quaesitum I. Quomodo haec Regula intelligenda? Et quid verus illius sensus sit? Resp. I. cum Glossa et Dyco hic, etiam praecipit intelligendum esse non de quibuscunque rebus Deo dictis, sed de rebus consecratis, vel benedictionis Ecclesiasticae auctoritate, seu Sacris affectis: aut publicis, praesertim Papali, vel Episcopali Auctoritate Ecclesiasticis ad cultum divinum, et ministerium sacrum deputatis; siquidem res Ecclesiarum seu sacrae, si Deo sint dicatae, ad usus humanos bene transeunt, v. g. fruges terrae, jumentis etc. ad Ecclesiam spectantia, imple que etiam ad usus profanos ob bonum Ecclesiae vendi possunt; sicut et ipsae possessiones et bona immobilis Ecclesiarum edibita debita solemnitate. can. *sine exceptione. 52. nov. 12. q. 3.* quia, cum Deo sint dicatae, tamen proprie sacrae, seu sacrorum non existunt.

- 3 Per verbum ad usus humanos dicere vult Regula

ad usus saeculares, seu saecularium; quia nonnullae res sacrae, v. g. ligna dirotae Ecclesiae quamvis ad usus profanos saecularium applicari non possint, tamen ad usum clericorum id fieri potest can. 38. de Consecrat. dist. 1. ibi: *Ligna Ecclesiae dedicata non debent ad aliud opus jungi, nisi ad alium Ecclesiam, vel ligna sunt comburenda, vel ad profectum in Monasteria fratribus, in laicorum vero aum non debent admitti.* ubi Glossa in ad profectum, addit: non immerito indifferenter, id vel in Capitulo, vel in dormitorio, vel in aliis Religiosis locis, non in coquina, vel vineis pastinanda.

Resp. II. Verus Regulae sensus hic est: *Res, quae vel per consecrationem, vel per benedictionem sacrae, vel sacra factae sunt, veluti Ecclesiae, Altaria, Conventus, Monasteria, Calices, Patenas, purpurata Ecclesiastica, et reliqua sacra supellex: Item Monasteria, Hospitalia, aliaque loca pia, sacrorum Papali, vel Episcopali ad usum divinum, sacrum ministerium, censurasque plene principaliter ordinanda, et saecularium, seu laicorum profano usui transferenda, et adhibenda amplius non snt.* per jura haec verba praesertim nu. 1. allegata. Et ratio est; quia reverentia praefatis sacris, ac sacralis rebus debita meriti exigit, ac contra primum, ac principalem finem ad profanos saecularium usus amplius applicentur; cum qui contra debitum reverentiam facit, sacrilegium committit, iuxta dicta et probata ad Regulam juris 7. de R. J. in Quinta Decretalium; ubi plura exempla practica etiam ad praesentem Regulam servitio adduximus, quae ibidem videntur, ne superflua sint repetitis.

Pro majore tamen claritate supra dictis alia adhuc juris exempla adducimus: Sic enim primo, quando Episcopus alicui ad se delatum laico, vel invito domino consecrat, non potest cum amplius Dominus laico restitueret, sed debet pretium illius exhibere, etque casus specialis, quo quis etiam invitus privatus

re sua. con. Comparatus. 2. cau. 15. q. 6. ibi: *Procurator* optinus, ut, quia, quod semel consecratum est, esse non valet ultra restitui, studi tui est, ut ipse Episcopus debeat pretium dare. nisi foras dominus habere Capellam Domesticam consecratam, vel altem benedictum, in qua ex legitima dispensatione Ecclesiastica celebrari valent Missae; quia in tali casa calix consecratus non restituitur ad profanos usus domini laici, sed ad sacrum usum Sacerdotum Missas ibidem legentium.

- 6 Secundo prohibetur, ne cadavera mortuorum Altaris, aut Ecclesiae indumentis sacris involventur. *can. Nemo in de Consecrat. dist. 1.* neve ad ornamentum cupiarum, vel ornandas meas quorumcumque etiam Principum, applicetur. *e. Ad nuptiarum. 43. eod. ibi: Ad nuptiarum ornatum divina ministeria non praestantur, ne dum improborum contactu, pompaque seculari luxuriae polluantur, ad officia sacri mysterii redeantur indigna.* Plura exempla turis vid. ad cit. Reg. 7. de R. J. in quinta Decretalium.
- 7 Queritur II. An? Et in quibus Regula LI. loquitur? Resp. Praeter fallentias, quas replicando cit. Regulam 7. addimus, et iam semper fuisse primo in eam necessitatem, quo laborat Ecclesia, debitis v. g. nimis gravas: in tali enim caso etiam consecratos calices, et alia vasa sacra, conficere tamen prius, ac minuta, atque quasi asserata, omnia etiam licet ad profanos usos vendi possunt: nisi foras alii venerabilibus locis integre dari queant. *can. Ea enim. 3. §.*

Proterea. can. 10. q. 2. ibi: Proterea si habent superfluum vas, cum debitis sit, nec oblitum solvere valeat, ne quid impossibile alienetur, vel distringatur, ea integra vel aliis locis venerabilibus obtulenda sunt, vel constata civitate ubi vendantur.

Fallit secundo, si venditio vasterum sacrorum pro redemptione captivorum, vel alia extrema necessitate egentium sublevisda necessaria sit. *can. Aurum. 20. cau. 12. q. 2. ibi: Aurum Ecclesiae habet, non ad servet, sed ut eroget, et subveniat in necessitatibus, et intrinsecus tot captivi deducti in commercium sunt, nec redempti ad hoste cecidi sunt? Melius fuerat, ut vasa viventium servaret, quam metallorum. His non posset responsum referri. Quid enim diceret? Timui, ne templo Dei ornatus deesset. Responderet: et ornatus Sacramentorum redemptio captivorum est. Et vere illa sunt vasa pretiosa, quae redimunt animas a morte. Plura adhuc in hoc casu pro fovere pauperum reperirentur lecto digna.*

Fallit tertio in servo, qui insecro, vel invito Domino sacris Ordinibus ordinatus est: talis enim, etsi per Ordinationem Deo, et quaque ministerio iam sit dedicatus, tamen Domino exo, etiam ad usos et labores profanos restitui debet. *can. Ex antiquis. 9. et can. frequens. in dist. 54. juncto e. de servorum. 2. de servis non ordinandis. ibi: Si servus fugiens dominum suum qualibet calliditate, ut fraude ad gradus perveniat Ecclesiasticos, decretum est, ut deponatur, et ejus Dominus eam recipiat.*

REGULA LII.

Non praestat Impedimentum, quod de jure non sortitur effectum.

SUMMARY.

- 1 Regula haec universalissima est.
- 2 Quid intelligitur regula per verba: quod de jure non sortitur effectum?
- 3 Ponitur versus sensus regulae.
- 4 Sponsalia cum minor septennio non inducunt impedimentum.
- 5 Baptismus et Ordo invalide collati iterari debent.
- 6 Testamentum primum rite perfectum non revocatur a secundo inchoato, sed secundum perfectum.
- 7 Depositio testis coram incompetenti iudice facta non impedit, quin alii ei contrarius fieri queat coram iudice competente.
- 8 Electio nulliter fit: ita repeti potest.
- 9 Ponitur fallentia regulae: et seqq.
- 10 Matrimonium ratum nulliter initum praestat impedimentum: non item sponsalia nulliter contracta. Ibid.
- 11 Fallit regula in Procuratore:
- 12 Item in legato.
- 13 Et iudex delegatus, utpote qui sententia nulliter proferat aliam: forte nequit.
- 14 Item in Compromissario, nam hic indignum nulliter eligens, alium eligere nequit.
- 15 Item in delictis.
- Delicta non debent manere impunita.

hinc factum est, consequenter omni juris caret effectum. Non praestat impedimentum: id est, processum nullum habet consequentiam, nec in minimo impedit, quin alius rite valide fieri queat, sed considerari debet, se si factum nunquam fuisset. Hinc

Resp. II. Verus Regulae sensus hic est: Quicquid de jure nullum, seu invalidum est, consequenter omni caret juris effectum, processum nullum causam impedimentum, seu nullatenus impedit, quin alius actus valide et licite fieri queat. Ratio sumitur ex variis locis Regalis, in Maximis notioribus, uti et Regula 14. de R. J. in 6. Quae contra jus sunt, debent atque pro infectis haberi. ac trito illo Aristoteli. Ex nihilo nihil fit. et non ante non sunt proprietates. Item: Quod nullum est, nullum parit effectum. *arg. l. Si re. 4. §. 6. ff. de re judicat. Nec non: Aliquid esse nullum, et sine effectu esse parum. aut. arg. l. Ex consensu. ad §. 1. ff. de appellat. et relat.*

Declinetur ad firmatorem Regula, ejusque sensus exemplis juris. Sic enim in primis Sponsalia cum minore septennio, consequenter nulliter contracta, non causant impedimentum, seu non impediunt, quo minus contrahens postea cum matre prioris sponsae matrimonium iure valeat, nisi foras prior sponsa post septennium ad prius in prius sponsalia convenerit. c. *Litteras. 4. de Deposition. impub.* Ratio ibidem solo additur: cum depositionibus huiusmodi nullae sint. Sic pariter sponsalia ad defectu contractus nulli nullum praestant impedimentum publicae honestatis, et se habent, ac si omnino contracta non fuissent, sique non impediunt, quo minus quorundam contrahentium pars eam concupiscentia alterius sponsalia, et matrimonium valide et licite contrahere queat. *can. Si verum. cau. 31. q. 2. juncto a. Accusat. 5. de Deposition. impub.*

Sic alterius licet alia Sacramenta Baptismi et Ordinis non sint iterabilia, tamen si primo invalido confeceruntur, valide se licite iterari possunt. *can.*

Quae a paganis. 53. de Consecrat. dist. 4. ibi: Quae a paganis baptizati auferuntur, si ita habeantur, ut deinde baptizati in Nomine SS. Trinitatis mandentur. Et c. 1. de Presby. non baptiz. ibi: Si quis Presbyter ordinatus deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur, et iterum ordinetur. Ratio unica est: quia, sicut Baptizatus a Paganis, ita et Ordo sine Baptismo praevio collatus nullus, et invalidus fuerunt, consequenter non se habuerunt, quasi nullatenus soluti fuissent.

- 6 Sic rursus, etsi liberum civis sit, summe reneat Testamentum per ea, quae dicitur Lib. III. Tit. 26. de Testament. §. 25. tamen inchoatum secundi testamenti, quo testator primum revocare intendit, huius non obest, si anteaquam secundum praeficiat, morte preveniat. §. Ex eo 7. Inst. quibus modis Testamentum infirm. ibi: Ex eo autem solo non potest infirmari testamentum, quod postea testator id valuerit valere: usque adeo, ut, etsi quis post factum prius testamentum, posterius facere coeperit, et tunc maritalitate praeventus, uti quis non ejus rei praesentit, id non profecerit, si vi Peritiam oratione causam sit, ne ubi tubulum priores jure factor struere possit: nisi sequentes jura ordinata et praefata fuerint. Ratio nem ibidem haec unum subiungit: Nam imperfectum testamentum sine dubio nullum est: consequenter de jure nullum acquirere effectum, sicutque prius nullatenus infirmat. Sic insuper si legatarius ex duobus v. g. praedictis disjunctis ubi legatus unum eligi, prout potest, l. 2. et 4. ff. de Optione, vel Electione legata, et haec electio ex certa causa de jure est nulla, potest aliam electionem facere, quia prior, atque nulla, juris erroris effectus, non praestat impedimentum.

- 7 Sic etiam in Judiciis, si depositio eorum iudice incompetente, consequenter de jure nullare, et invalida sit, non impedit, quin alia, etiam priori contraria, eorum iudice competente fieri possit, quia prior, neque nulla, nullum libere effertur, et committeri debet, se si facta omnino non fuisset. Glossa in Clement. 2. §. Rite de Test. et Attest. Tertio hoc arg. e. At si Clerici, §. de iudicibus ubi proposita Clerici eorum iudice aeternis etiam confessi, vel convicti de crimine, a poena immunes declarantur. ibi: At si Clerici eorum aeterni iudice convicti fuerint, vel confessi, non sunt propter hoc a tam Episcopo aliquatenus condemnandi. Et ratio est: quia tria eorum iudice incompetente sunt nulla, consequenter sine ulla juris effectus.

- 8 Sic in electione quoque, si Electio post publicatum sermone de indigno, consequenter nulliter facta apparuit, non impedit, quin eligentes novam electionem facere valeant: damnum enim canonice electio subsecuta non fuerit, et Canonici ex alia ratione ea rite non sint privati iure eligendi c. Perpetuo. 7. de Elect. in 6. cum Concord. Illico etiam: quia prior, atque nulla, nullum praestat impedimentum.

- 9 Quaevis illi. An? Et quae silentia patitur Regula 111? Resp. Eam fallere primo, in Matrimonio: hoc siquidem, etiam invalidum sit (dammodo tale non sit ex defectu contrahendi) parit impedimentum publicae honestatis: prout idem iure antiquo etiam sponsalia de futuro praestabant: quod nunc tamen iure novo Concilii Tridentini correctum fuit Trident. Sess. 24. de Reform. Matrimon. cap. 1. ibi: Justitiae publicae honestatis impedimentum, ubi sponsalia (intelligit: de futuro) quaecunque ratione valde non erunt, sancta Synodus praeter soliti impedimento et sponsalibus de praesenti, seu ex Matrimonio rati, consequenter matrimonio in alium, ut de hac materia laici dicuntur et Lib. 1P. Tit. 4. de Sponsa duorum. c. nova. 12.

Fallit secundo in Procuratore: quia constitutio huius etiam legitime facta recte revocata censetur per subsequentem constitutionem alterius, quoniam hanc effectum non fuerit sortita: ut dum posterior constitutus nunc revocatur c. Non infuso. 14. de Procurat. ibi: quoniam a dato posteriori, prioris est pro-cursu revocata.

Fallit tertio in Legatorum: hoc siquidem alieni rite factum, censetur tunc revocatum, et idem potius alii legatarius, etiam postea legatarius huiusmodi legatarius sit in caput, consequenter respectu illius legatum invalidum sit. l. Plane. 34. pr. ff. de Legat. 1. ibi: Plane ubi transferre voluit legatum in no. istum, prius non debetur: tamen transmissum talis sit, in cuius persona legatum non constituit.

Fallit quarto in Iudice delegato. hoc rursus, si sententiam de iure nullum praestit, non potest esse revocata, et aliam proferre, nec debet alius Iudex deputari l. Si (ut proponitur) §. C. quando et quando iud. ibi: Si (ut proponitur) pars diversa die scripto, absente, vel ignorante t. a Iudice data fore sententiam pro partibus suis, quoniam conveniatur de iure, inperavit non tamen Praeceptum de uno negotio alterius Iudicis notum terminandum commisit. Nisi fuerit sententia facta illi ob non revocatum eamdem manent, talis enim in eam alium iudicem potest, ubi observat Plur. de officio delegati n. 156. arg. l. Quid tamen 21. ff. de Recept. qu. Arbitr.

Fallit quinto in compromissario scilicet, vel ignorantem eligente indignum: hoc siquidem, etiam nulliter electum, sicutque electio illius de Jure non sit sortita effectum, tamen aliam eligere non amplius potest, nec eligendi potestas deestur ad eligendum. c. Si compromissarius. 37. §. Si vero. de Elect. in 6. ibi: Si vero eligi indignum, tunc sine scientia illi fecerit (cum dolus ipsius sit, qui non sunt in culpa, non debet imputari) tunc etiam ignoranter (cum non sit functus officio) eligendi potestas (nisi et ipsi scienter electionem talem rati habuerint) libere revocatur ad ratiorem. Quae ratio in textu expressa, videlicet, cum non sit functus officio, etiam de Iudice delegato nulliter sententia (de quo n. praec.) procedit.

Fallit sexto in delictis: quia quavis hanc inique facta non praestat impedimentum, nec habuit pro infectis, nullamque sortitionem effectum in ordine ad acquirendum militiam et commendam delinquentis, tamen id efficiunt, ut tamen a Jure poena privari possint, et debeant, ne delicta impunita liberius, et frequentius perpetrentur. cum. 1. dist. 53. ibi: Si lapsus ad suum ordinem revertatur licentia concedatur, vigor canonice praedicti debet frangitur disciplinae: dum pro reverentia ipse praeter actionis delicta quique concepit non fuerint. et cum. 2. ibid. Qui semel post suam ordinationem in lapsum ceciderit, dimissa ipsius depositum erit, nullamque gradum Sacerdotii poterit adipisci. Immo licet alias in delictis quaedam poenam attendatur effectus: eam voluntatis poenam nemo sentire debet, et solus conatus sine effectu non puniatur, prout dictum et probatum supra ad Reg. XLIX. n. 58. tamen iuxta pariter ibidem dicta, in delictis atrocibus etiam delinquendi voluntas, et conatus nulla veritate delinquere possunt. Quibus concordat l. Divus Hadrianus. 15. ff. ad Leg. Corn. de Sycariis. ibi: Divus Hadrianus in hac verba respondit: in Malefests voluntas epistatur, non actus.

REGULA LIII.

Cui licet, quod est plus, licet utique quod est minus.

SUMMARIUM.

- 1 Regula unde?
- 2 Procedit tam in negativa, quam affirmativa.
- 3 Ponitur versus Regulae.
- 4 Declaratur exemplis et regg.
- 5 Ubi ratione incorporatus Parochia Monasterio competunt decimae, etiam de Novatibus computant.
- 6 Qui potest testamentum facere, etiam mortis causa donare potest.
- 7 Cui non licet minores honores accipere, nec majores acceptura vult.
- 8 Qui diffamare non potest, minus occidere valet.
- 9 Qui non potest absolvere ab excommunicatione, minus minus depellere potest ad Ordinum eum.
- 10 Regula non procedit, si majus et minus sunt diversae ordinis.
- 11 Vel diversae in utroque reperitur ratio.
- 12 Qui potest occidere in adulterio deprehensam, non potest eam nudigare ad adulterandum cum eo.
- 13 Fallit Regula, quando forma mandati aliud exigit.
- 14 Quando quis a minoris, et non majore expresso prohibetur.
- 15 Fallit in Sacerdote, qui potest sub duplici, sed non sub uno specie celebrare.
- 16 In Tutore, utpote qui, si concedente Penefacto potest vendere, tamen oppugnorare rem pupillarem non potest.
- 17 Fallit in Praeside Provinciarum: et quomodo?

Decomittit haec Regulae l. I. Non debet. 21. ff. de Reg. Jur. ibi: Non debet, cui plus licet, quod minus est, non liceat.

Quæritur I. Quomodo haec Regulae intelligenda? Et quis verus illius sensus sit? Resp. I. Regulam unam affirmativam, quam argutive intelligi possumus, ac debere, licet, ut, sicut in sensu affirmativo verum est: Cui licet, quod est plus, licet utique, quod est minus. sic eodem in sensu negativo verum quoque est: Cui non licet, quod est minus, atque non licet, quod est majus. Et quævis haec Regulae locum mutare videatur nota, famoso argumento a majori ad minus, et a minori ad majus desumpto: tamen non adeo universalis est, quia paucis moderationem, et explanationem: cum non in omnibus, sed illis duabus tantum procedat, quando utrumque tam majus videlicet, quam minus ejusdem ordinis est, et in utroque eodem reperitur ratio, ac precipue si minus in minori continetur tanquam pars in toto, vel species in genere, vel bene universis Viris hic, Barbo, hic. n. 1. pluris eius alios. Hinc

Resp. II. Versus Regulae sensus hic est: Cui licet, quod est plus, seu majus, licet etiam, quod est minus, si minus in majore, tanquam pars in toto, vel species in genere continetur: quando utrumque tam majus, quam minus ejusdem ordinis est, et eodem in utroque reperitur ratio. Regulam hanc addet autoritas ratio: ubi enim minus continetur in majore tanquam pars in toto, vel species in genere, autoriter accessit sequitur, quod si alicui etiam Testamentum, legati, donationis, contractus, vel aliorum dispositionis licet accipere, retinere, distrahare totum, et licere etiam debet accipere, retinere etc. partem illius v. g. si licet alicui accipere, vel retinere totum summum eorum florum, tanquam majus

quid, licebit eidem etiam minus v. g. quinquaginta tanquam partem in illo summo eorum accipere, retinere etc. Item si licet alicui totum fructum occupare, licebit eidem et partem illius, tanquam quid minus occupare: Item si licet alicui ovula pecora in stabulo existente accipere, naturaliter sequitur, et licere etiam hoc vel illud pecus in specie ibidem: Eadem naturalis sequitur est, quod minus, et minus sunt ejusdem ordinis, et eodem in utroque reperitur ratio, ut patet ex exemplis Juris etiam addendis. Nam

Decuratur, et firmatur Regulae exemplis et Jure desumptis, quorum plura reperire est apud Glossam hic, Strein. Taccin. et alios: et quidem lapsum in sensu affirmativo. Quando licet parti filium in edictorio deprehensum occidere, licebit et illum etiam fugare, verbis obviare, quia hoc minus est, quam occidere. I. Nec in ea. 21. §. 3. ff. de Leg. Jul. de adult. ibi: Sed qui occidere potest adulterum, multo magis conumelia poterit jure adire.

Secundo, si alicui Monasterio ratione Parochiae incorporatus indictionem decimas accipere licet, licebit eidem eas etiam de Novatibus capere, cum haec respectu illarum quid minus sint. c. Ex parte. 27. de Decimis. ibi: Cum igitur tibi, quod majus est, sit concessum, ut videlicet decimas de laboribus terrarum parochiam eorum cum integritate percipias, de Novatibus eas accipere incipis potes: quia ubi majus conceditur, minus concessum esse videtur. Dicitur etiam consensu: ratione Parochiae etc. ob doctissimam Lib. III. Tit. 30. de Decimis. n. 152. et 153. de Novatibus optime traditur.

Tertio, si alicui licet Testamentum facere, etiam mortis causa donare licet, quod hoc minus est, arg. l. Item in. 25. ff. de Mortis causa. Donat. Quarto, qui Judicii licet Juramentum in litem deferre, licebit eidem etiam, quod minus est, videlicet Juramentum iuramento addere. arg. l. Videtur. 4. §. penult. ff. de In litem Jurand.

Sequuntur exempli etiam in eodem negativo: et quidem primo si alicui ex prohibitione non licet minores accipere honores, eidem etiam non licebit majores acceptare. l. Relegatorem. 7. §. 21. ff. de Interdictis et Relegatis ibi: Potest alicui unus honor Interdicti, sic tamen, ut si cui honor non Interdictum sit, non tantum cum honorem potest non possit, verum et eorum quoque, qui eo honore majores sunt. Est enim perquam ridiculum, cum, qui minores poenae eorum prohibuit sit, ad majores admittere. Majoribus tamen prohibuit, minores praeter non prohibuit.

Secundo, qui liberto non licet loqueri finem Patroni sui, et quoque non licebit illum occidere deprehensum in adulterio cum uxore sua, textu elato l. Si adulterum cum incestu. 38. §. 9. ff. ad Leg. Jul. de Adult. additæ ratione: Nam cejus famae, multo magis vitare parendum est.

Tertio, qui non potest absolute Clerici percuratorem ab excommunicatione, nec ad Ordinem eum cum eo dispensare vellet: qui ita est major illo c. Cum illorum. 32. de Sentent. Etiam ubi etiam ratio additur illis verbis: cum majore intelligitur illis prohibito, quibus sententia sent minor. Sic quarto, si alicui non licet reprehendere, multo minus licebit conculcare. Sic in hic n. 1.

Notanter tamen in versu Regulae n. 1. editam est: Si utrumque, tam majus, quam minus videlicet

ejusdem ordinis est, quia ubi haec diversi sunt ordinis, Regula non procedit. Sic enim etiam laicorum laterum conquire, eos supplere officia licitum fuerit, tamen de re pecuniaria concassandi nulla est competit potestas l. Solemus. 61. ff. de Judiciis. ibi: Laicorum de re pecuniaria iudicari non potest. Quamvis enim arimialiter iudicare majus sit, quam civiliter; tamen, quia diversi ordinis sunt, a majore ad minorem argumantari non licet.

11. *Facile notatur adductum esse: Et si eadem in utroque reperitur ratio; haec enim ubi deficit, Regula non procedit. Hinc licet imperitii abolitionem Sacramentalem majus sit, quam concessio sepulchrum Ecclesiasticum; tamen, quia in utroque eadem non habetur ratio, licitum quidem est, ei, qui in torrensato moritur, et prius poenitent, dare abolitionem Sacramentalem, non tamen imperitii sepulchrum. c. 1. de Torrensato. ibi: Quod si quis coram ibi mortuus fuerit, quamvis et poenitent poenitentia non argetur, Ecclesiastica tamen caret sepultura.*

12. *Similiter licet homicidium majus sit, quam adulterium, vel fornicatio arg. con. Si quod. q. cau. 33. q. 2. tamen ex eo, qui in flagranti deprehensus iusta leges licitum est occidere, non licet eundem propterea ad fornicationem adigere, quia diversa in utroque ratio reperitur, et auctoritas legis homicidium subditi, fornicatio autem, vel adulterium nunquam licite fieri potest, uti enim alius bene adverte Baldus in l. f. l. c. Quar contra jus et utilitatem publicam.*

13. *Quaeritur II. An et quae fallentes patiatur Regula LIII? Resp. Eam praeter alias, praesertim ad Regulam XXXV. passim fallentes, etiam sequentibus subjacere: et quidem universaliter Primum, quando foras mandati aliam requirit; haec enim semper exacte est observanda. Hinc, si alicui Papa jubet providere de integra Praebenda, non potest eundem etiam volenti dimidia praebenda conferri. c. Cui de non. 27. de Praebenda. in 6. ibi: Si in Ecclesia, in qua integre, et plenarie praebendae habentur, mandatur integre praebenda conferri, quoquam tunc, pro quo scriptum est, dimidia veluti esse contentas, et de ipsa non poterit providi. Idem, cum injungitur provisio alicui de praebenda certi*

valoris, ut in praebenda minime valoris, utiam illo volente, mandatum non possit adimpleri. Non enim hujusmodi mandata (quorum fines diligenter servari oportet) debent ad casus alios, quam expressas extendi.

Fallit secundo, quando quis expresse prohibetur a minori et eadem: sic v. g. si quis ex eo, qui Ordinem monasterii injuste tenuit, in poenam privatur potestate conferendi talem Ordinem, quamvis adhuc conferre valeat majorem, vel aliam minorem, arg. con. Si qui Episcopi. 43. cau. 1. q. 1. juxta Glossam ibidem. Et illi. Idem dic, si quis privatur minori ob utilitatem aliorum, vel aliam ob causam.

Fallit tertio in Saecula celebrante Missam, neque cui licet, quod plus est, sumptus videlicet Ecclesiasticis sub utraque specie, et tamen eadem non licet, quod minus est, cum sumptus sub una specie summo con. Comprimus. 12. dist. 2. de Consecrat. ibi: Comperimus autem, quod quidem sumptus tantummodo corporis sacri portione a calice sacri erroris abstinemus. Qui proinde dubio (quoniam necesse quia imperitiosis ducuntur obstringi) aut integra sacramenta percipiunt, aut ab integris arceantur: quia divisa unus ejusdemque mysterii nunc grandi sacraligio non potest privari.

Fallit quarto in Tutela; hinc enim quicquid ei a praetore concessum sit, quod majus est, videlicet vendere rem pupillarem, non tamen licet eadem, quod minus est, rem talem appropinquare. l. Si pupillarem. 7. §. 3 ff. de Rebus eorum, qui sub tutela est. ibi: Si Praetor tutoribus permiserit vendere, illi obligaverint; vel contra: an valeat, quod actum est? Et mea fere opinio, eum, qui aliud fecit, quam quod a Praetore decretum est, nihil egisse.

Fallit quinto in Praeside universae Provinciae regente; hinc enim quicquid concessum sit, quod plus est, videlicet jus gladii l. Ille. cau. 6. §. 8. ff. de Officio Praesidis. ibi: Qui universae provinciae regunt, jus gladii habent; et tamen deportare, quod minus habetur, si non est concessum, l. Rei v. §. 1. ff. de Poenis. et l. Inter. 6. §. 1. ff. de Interdict. et Reliquat. ibi: Deportandi autem in Insulam jus Praesidibus provinciae non est datum.

REGULA LIV.

Qui prior est tempore, potior est jure.

SUMMARIUM.

1. Regula unde?
2. Procedit tantum, ubi ceteris paribus par causa habetur.
3. Ad in eis, quae a voluntate deorum dependunt.
4. Pannus versus senus Regulae.
5. Principium capituli rei potissimum pars est. Ibid.
6. In pignore et hypotheca ordinario qui prior tempore, potior est jure.
7. Etiam prior generaliter dominatur, et posterior specialiter hypothecam habet, et hinc pignus acta traditum sit.
8. Limitatur tamen haec doctrina de hypotheca in aliquibus.
9. Qui prius beneficium obtinet, praefertur potius.
10. Ponantur varia exempla Regulae.
11. Fallit Regula in privilegiis.

1. *De amicitia haec Regula re l. Qui balneum. 9. prin. et l. Prior. 11. ff. Qui potiores in pignore. unci. l. Si fandum. 3. C. rod. ibi: sicut prior est tempore, ita potior est jure. Concedit Reg. 98. ff.*

de R. J. ibi: Quotiens utriusque causa lueri ratio vertitur, is praefertendus est, cuius in luerum causa tempore praecedat.

Quaeritur I. Quomodo haec Regula intelligenda? et quis vocus illius sensus sit? Resp. I. Eam intelligendam esse ceteris paribus, indeque hanc habere in iis damant, in quibus uterque praeparat, eodem exceptis tempore, par causa est, uti bene ex adversis Glossis communiter receptis. Hinc ex duobus emptoribus vel donatoribus praefertur ille, qui prius rem vendidit vel donavit, si nulli adhuc sit tradita: si vero alicui tradita iam existit, et ipse praefertur, uti eas prius tradita sunt, utiam alicui prius fuerit vendita vel donata l. Quotiens. 23. C. de Rei vindicta. ibi: Quotiens duobus in eadem praedium jure distringitur, manifeste jure est, eum, qui prius traditum est, in detinenda domino esse potiorum. quia in utroque par causa non est, cum posterior non solum jure ea contrahit, sed etiam ea traditionis possessionem et dominium habet quamvis prior emptor contra venditorem remanens actio et emptor sit l. Quotiens.

Porro intelligenda est Regula, quod hanc habet in iis tantum, quae pendunt a voluntate deorum, uti sit in consecrationibus. In legibus signum, et

constitutionibus: licet in testamentis, et ultimis voluntatibus, quae ex voluntate auctoris, legislatoria videlicet, vel testatoris dependunt, semper dispositio posterior extendenda venit, cum per hanc censetur revocari prior. arg. o. i. da. Constit. in 6. ibi: *Licet Romanes Antifex* (qui jura omnia in scriptis posteriori vel censori habere) constitutionibus condendo posteriorum, priorem, quomodo de ipso mentem non faciunt, revocare vocatur. Et loquendo de ultimis voluntatibus l. Si mihi et tibi. 12. §. 3. ff. de Legat. l. ibi In legatis non solum scripturae valeat: quia mutui causa procedentis legati vel die, vel conditione, vel in totum ademptione, potest: ut prior non ex prior, sed ex posteriori legatum habere potior sit fore. Hinc

Resp. II. Verus Regulae sensus sequens est: *Ubi par causa est, a voluntate duorum deposeda, inter easdem de jure praesentia, ceteris paribus illa praesertit, qui posterior, et antiquius jura habet.* Notio est, unde quia, et bene argum. Vitiu. hic: *consequens potiora potior praesertitur est.* l. i. ff. de Origine Juris. Tum et praescript, quia aucto sine culpa privati potior iure suo, arg. cum. Satis perversum. 7. dist. 26. et l. id. quod eadem est. 11. ff. de Reg. Jur. ibi: *Id, quod nostrum est, non facto nostro ad alium transferri non potest.* Huc autem ferret, si quis, postquam per contractum, emptioem v. g. ius ad rem emptam iam acquisivit, ille sine culpa privaretur, et ipsum aliter eandem rem postea ementi, ceteris circumstantiis paribus, vendere deberet.

Declaratur Regula exemplis Juris, et quidem primo circa pigrore, vel hypothecae: non in his ordinari praesertendus est, cui res prius sine contrahente, sine specialiter, sine tacite, sine expressis oppignorata existit. l. Potior 11. pr. ff. qui potiores res pignor. ibi: *Potior est in pignore, qui prius credidit pecuniam, iuxta l. Licit. 7. C. eod. ibi: Licet eadem pignoris multis creditoribus diversis temporibus datis priores habuerint potiores: et l. Diversis. 8. C. eod. ibi: Diversis temporibus eandem rem de duobus jura pignoris obligata, rem, qui prior data mutui potioris pignus accipit, potiorum haberi, ceteri, ac manifesti jura est.*

Non refert, quod posteriori res specialiter sit oppignorata, et priori generaliter danteur. l. Si generaliter 6. C. eod. ibi: *Si generaliter bona sint obligata, et postea res ubi specialiter pigori datur: quoniam ex generali obligatione potior habetur creditor, qui ante contraxit. Pariter non refert, quod res posteriori non tantum oppignorata, sed etiam in pignus acta tradita sit, l. 2. pr. ff. eod. ibi: Qui generaliter bona debitoris pignori accepit, eo potior est, cui potiora pignora ex his bonis dantur. Ratio est: quia res transita cum onere suo atque in rem, quo tenet tantum oppignorata existit. c. Ex litteris. 5. in fin. de Pignus. ibi: *com etiam bona viri mulieri**

sint pro dote tacite obligata, et cum suo onere transierint ad quemlibet possidentem.

Dicitur iam notanter ordinari, quia doctrina procedentis nam limitari in nonnullis casibus, ita ut posterior hypothecarius praesertatur priori, veluti 1. Si posterior ad conversionem, vel restituendum rem hypothecarius aucto dedit. l. Interdum. 5. ff. eod. secundo Quando posterior ad eundem aliquam rem hoc conditione mutuum pecuniam dedit, ut eadem specialiter maneat obligata. l. licet. 7. C. eod. tertio. Si habet hypothecam publico instrumento erectam, nisi prius instrumentum eam tribus testibus subscriptum. l. Scripturae. 11. C. eod. quarto. Si posterior eam causa specialiter privilegia. Plura de jure praesentia vid. l. 6. III. Tit. 25. §. 3. de Solutione.

Ceterum declaratur Regula ulterius etiam aliis exemplis Juris: ut in beneficiis, qui rari prius impetravit beneficium, praesertitur posteriori idem impetranti, nisi prior dolo, vel negligencia illud possidendo omiserit, testis expresso e. Si quis aliquis, 13. de Rescript. Nec refert, si posterior obtineat ipsum rescriptum prius presentaverit, e. Tis, qui gratiam. 13. eod. in 6. Verum, qui materia hanc de Praesentatione Rescriptorum suas patitur instancias ac limitationes, vide de eis l. 1. Tit. 3. de Rescript. §. 4. ubi late et easdem de eodem tractamus.

Uterius exemplificat Regulae Strein hic in variis: veluti in Ecclesiis, Monasteriis, Collegiis, Congregationibus, Communitatibus etc. la. hic enim, qui temporis praecedunt quod institutionem, receptionem, professionem, ceteris paribus, praecedunt posteriores in considerando, incendo, consensu, suffragando, participando, ac similibus: quod etiam in infima plebe, et apud Mechanicos artifice observatur. Cujus ultimus ratio est: quia ius, quod ab aliquo acquiritur, illi praesentare debet, qui prior est, nec praesentatio ordine dicitur ultimam in fronte calcare. arg. e. 1. de Majoris. et obedient ibi: *Sit honoris iam distinctio, et ipse prior et major habentur, qui prius communitatis consilio, et concordant fuerit auctor ordiantes, et ibidem Barbo.*

Quaeritur An? et quia Fallentes patitur haec Regula? Resp. Praeter fallentes, qui n. 3. de pigrore et hypothecae jura possident, et quae a 8. remissive allegantur, specialiter fallit Regula in Privilegiis. arg. l. Privilegia 32. ff. de Rebus auctorit. Jud. possid. ubi in ipso textu ratio consuetur, quae videlicet Privilegia non ex tempore aestimantur, sed ex causa. Hinc, et notat Glossa ibid. privilegia praesertuntur non ex privilegio in solendo se repetendo: et later duos privilegiorum ille, qui magis est privilegiatus. Quod si vero acquiritur sint privilegiati, id est, si ejusdem tituli fuerint, concurrunt, licet diversitates temporis in his fuerint, uti expressum habetur cit. l. Privilegia.

REGULA LV.

Qui sentit onus, sentire debet commodum, et econtra.

SUMMARY.

1 Regula unde?

2 Jura in communi hanc Regula duo habet membra: jura Strici quatuor: et qualia?

3 Per onus et commodum intelliguntur illa, quae ex rei natura, vel dispositione juris sunt annexa.

4 Potior verus Regulae sensus quoad primum illius membrum principale.

5 Declaratur exemplis, et segg.

Ad emptorem pertinent onera et contra rei sapient. ibid.

6 Parochus administrans divina, debet sentire commodum.

8 Unfructuario emendat arbores demeritae.

9 Creditor fundum in solutum accipiens habet periculum et commodum.

10 Qui non sentit onus, nec commodum sentire debet: Declaratur exemplis. ibid.

11 Ponitur verus sensus Regulae quoad secundum principale membrum.

12 Declaratur exemplis. et segg.

Pas dicitur Pastoribus, qui percipiunt commodam, et non praestant pastorem officia.

13 *Qui ab Ecclesia commodam percipiunt, tenentur concurrere ad ejus reparationem.*

14 *Reges, et Principes tenentur habere curam pro bono communi populi.*

15 *Regula procedit etiam in causis piis, et in fisco.*

16 *Qui non sentit commodum, non debet sentire onus.*

17 *Regulae membrum primum: Qui sentit onus, debet sentire commodum: Fallit, quando ex natura rei, vel dispositione Juris officium est sine commodum, quale est officium capituli Sede vacante.*

18 *Item officium Tutoris saltem legitimi.*

19 *Maritus adulterae percipit dotem sine onere alendi adulteram.*

20 *Item Praelati Ecclesiarum, ac Beneficarii negroti percipiunt fructus sine onere.*

Desumitur haec Regula ex l. Secundum naturam. 10. ff. de Reg. Jur. ibi: Secundum naturam est, commodum cuiusque rei eum sequi, quem sequitur incommodum. et l. un. §. 4. ad fin. C. de Caducis tollend. ibi: Neque enim ferendus est ei, qui lucrum quidem amplectitur, onus autem ei annexum contemnit.

Quaeritur I. Quomodo haec Regula intelligenda? Et quis verus illius sensus sit? Ante responsum notandum, certum quidem esse, hanc Regulae principaliter bimembrem existere, ut patet ex verbis: Et e contra: Doctores tamen, etsi in re omnes conveniant, non plene convenire in designandis his membris: Glossa siquidem hic §. Et e contra putat, alterum membrum verbis Regulae oppositum esse: qui non sentit onus, nec commodum sentire debet. Alii e contra dicunt, alterum Regulae membrum per ly et contra inusitatum esse sequens: Qui sentit commodum, et onus sentire debet. Strein pro majori intelligentia Regulae eam in quatuor non incongrue dividit membra, duo scilicet affirmativa, et duo negativa, ita, ut horum quolibet affirmativum habeat suum e contra negativum: ut primum juxta ipsum Regulae primum membrum affirmativum: Qui sentit onus, sentire debet commodum. secundum membrum vere negativum e contra sit: Qui non sentit onus, non debet sentire commodum. Tertium membrum rursus affirmativum: Qui sentit commodum, sentire debet onus. Ac e contra quartum denique negativum membrum: Qui non sentit commodum, sentire non debet onus. Verum, juxta communem DD. sensum, et praxin applicandam, Regula principaliter duo affirmativa jam recensita censetur habere membra, ita tamen, ut in quovis includatur, et ex eo e contra sequatur negativum, indeque in re omnes conveniant. H. N.

Resp. I. per onus et commodum intelligit Regula non quaevis, sed praecipue illa oera et commodum, quae vel ex natura rei et actus, vel ex dispositione legis proveniunt, eique sunt annexa. Barbo. hic cum aliis, ptebique ex adducendis infra Juris exemplis. Hinc

Resp. II. Verus Regulae sensus quoad primum principale membrum affirmativum sequens est: Qui cunctis sentit, et suffert onus, seu incommodum, aut damna alicui rei, vel actus ex natura, vel dispositione Juris annexa, aut inde provenientia, debet etiam sentire et percipere commodam, ac emolumenta eidem pariter annexa, indeque provenientia. Ratio hujus Regulae est, tum: quia juxta Reg. 10. ff. de ff. J. ipsa natura dicitur, ut, qui propter rem aliquam subit et suffert oera et incommodum, etiam com-

modum, et emolumenta inde provenientia percipiat: prout etiam non nisi ideo ad subeunda et sustinenda onera, pericula, incommoda plerumque moveamur, quia speramus, et expectamus inde provenientia commodam, atque emolumenta: quod attendens S. Paulus ad sufferenda pro Christi nomine adversa suos spe secutori emolumentis est hortatus 1. Corinth. c. 1. §. 7. illis verbis: Sicut enim scitis passionum estis, sic etiam et consolationibus: quibus istis verbis ad propositum utitur Papa c. 1. de Sepult. addens etiam illam rationem: Dignus est operarius mercede. Tum, quia, nisi sustinentes onera, incommoda et labores sequerentur etiam commodam, melior foret conditio negligentis, quam operantis, ne nemo esset, qui vellet subire onera et labores, non alicui humani commercii praedicio.

Declaratur Regula, vel potius primum principale ipsius membrum exemplis Juris: Sic enim quia emptor rei venditae, etiam nece dum traditae, periculum ac interitum sustinere debet, de jure percipit etiam fructus et commodam rei emptae v. g. ex aetione pretii, alluvione, vel alia ratione provenientia. §. 3. Instit. de Emptione et Venditione. ibi: Quum autem emptio et venditio contracta sit - periculum rei venditae statim ad emptorem pertinet, tametsi adhuc ea res empti tradita non sit, et paulo inferius Sed etiam post emptionem fundo aliquo per alluvionem accesserit, ad emptoris commodum pertinet. Audi rationem Juris ad propositum: Nam et commodum ejus esse debet, cuius periculum est. concordat l. 1. C. de Periculo et Commodum rei vend. ibi: Post perfectam venditionem omne commodum et incommodum, quod rei venditae contingit, ad emptorem pertinet.

Sic etiam, quia Parochus onus et labores habet in administrando Sacramenta, et alia divina parochianis, ab eisdem de Jure, vel consuetudine competentia commodam percipit, etiam in casu, quo parochianos extra Parochiam sepulturam eligi cit. c. 1. de Sepult. ubi ratio ex S. Paulo supra allegata adducitur, et additur: quia dignus est operarius mercede sua. juncto c. Certificari. g. eod.

Sic rursus, quia Monasteriorum onus et sollicitudinem habet in alendo et educando Clerico, ob incontinentiam illius ad agendam poenitentiam detruso, de ejusdem relatis bonis etiam commodum percipere debet. can. de lapsis. 5. can. 16. q. 6. ex illa ratione: quatenus ipsi (intellige Religiosi) ex rebus illorum subsidium habeant, qui de correctione eorum sollicitudinem gerunt, ut sit tertius.

Sic ulterius, quia usufructuarius onus habet, dum loco arborum demortuorum novas plantare debet, in ejusdem commodum demortuae arbores condunt. l. Agri. 18. ff. de Usufructu, et quoniammodum ibi: Agri usufructu legato, in locum demortuorum arborum aliae substituendae sunt, et prioris ad fructuarium pertinent.

Sic insuper, quia ereditor, qui loco pecuniae a se mutuo datae fundum in solum accipit, periculum et damnum sentire debet, si tanti illam distrachere non valet, quanti pecunia mutuo data efficit, pariter lucrum et commodum ei competit, si fundum majori pretio, quam mutuum erat, dividit. l. Cum pro pecunia. 24. C. de Solutio. ibi: Cum pro pecunia, quam mutuo accepimus, secundum placitum Evandro se fundum dedisse proficari: ejus industriam, vel eventum meliorem tibi non ipsi profecto, contrarium non postulaturus, si minoris distraxisset, non iusto peti.

Ex praefato n. 4. posito principali primo Regulae membro e contra sequitur secundum negativum: Qui non sentit onus, sentire non debet commodum. Qui concordat illud Apostoli 2. ad Thimotheum. c. 3. §. 10.

Si quis non vult operari, nec manducet. Derelictus est ususque juris exemplis. Sic qui Clerici non redemptos muni in servitium Ecclesie, et divitias percipiendo non cessant, nec commendam, seu fructus beneficiorum percipere possunt, si quis peregrinus, cum redditibus tenetur. *Ad audientiam* 15. de Clericis non resid. si e. an. vult in illo iuncto Conc. Trid. Sess. 23. cap. 12. de Reform. preteritum enim beneficium datur propter alium e. *de. de Rej. in li. et amplius dictum habetur Lib. III. Tit. 3. de Clericis non resid.* Sic etiam, qui non vult onus suscipere legato pro testatore impotenti, non excoctas dignus legat commoda. *1. Resonant. 32. §. Non erump. ff. de Excessu.* Sic pariter manifestatur, qui onus in suscipiendo propretario sentis non vult, fructus non percipit. *1. Quoniam in. ff. de Donno infesto.*

Resp. III. Verus Regula sentis quoad secundum principale metabam affirmativam per ly et contra, indicium, hic est: Quicunque aliquis res percipit commoda et emolumenta, is etiam inferre debet onera, seu incommoda eidem ex natura, vel juris dispositione annexa, damnaque inde provenientia. Ratio fundatur in acquirenti naturali, quam tantum agnovit Imperator, ut illam nec laedere, nec tolerandum existimari, qui lucrum et commoda amplectitur, et annexa damna vel incommoda inferre non vult. *1. an. §. ff. C. de Caducis tollend.*

Declaratur exemplis juris: Sic enim huc quidem dicta s. in. videlicet quod, qui percipit fructus Beneficii, annua quoque annua solvere, Ecclesie nempe servare, quae praestipit officia et obsequia divina prestare debent per Iura ibidem elata. Sic autem Pastores, qui ab eis varia recipiunt commoda, et emolumenta, onus etiam, scilicet curam, labores, et incommoda suis annua solvere, necque annuos conventus casibus pabulo redicere, lignaria credere, silvas censuere, crenas reducere, et gratias visitare, et Sacramenta administrare debent. In quo ubi deficiunt, et lucro, commoda, ac emolumenta temporalia aut corporalia percipere, vel percipere solent, atque contra hanc Regulam agitur, mirum tunc haberi illud a Domino per Prophetam Isaia. *Instrumentum For. Ezech. 34. §. 1. et seqq. Per Pastores Israel, qui perierant maripios: Lac comedebatis, et lanis operiebamini, gregem vestrum non curabatis, etc.*

Sic aliteria autem, et alii, qui de Ecclesia fructus aut commoda quavis percipiunt, debent enim onus sustinere succurrendo ad reparandum ruinam Ecclesiae, si ipsius media non sufficiunt, aut ex aliunde non habentur e. *1. de Eccles. archie. vel repar. ibi: Quicunque Ecclesiasticum beneficium habuit, omnia adiuvant ad iuncta Ecclesiae restauranda, vel ipsius Ecclesiae ornandas iuncto Concil. Trid. Sess. 23. cap. 1. de Reform. ibi: Parochialis vero Ecclesiae, etiam si juris patronatus sint, in collegiis refectis, restaurari praecurrit ad fructibus, et proventus quoscunque, ad eandem Ecclesiam quomodocunque pertinentibus: qui non fuerint sufficientes, omnes patroni, et alios, qui fructus aliquos ex dictis Ecclesiis promeruerint percipiunt: aut in illorum defectum parochianos (quos et hi commoda ipsius percipiunt ab Ecclesia) omnibus remediis opportunit ad praedicta cogant.*

14 Sic Reges et Principes, qui commoda et emolumenta innumera a populo recipiunt, onus subire debent in habenda debita cura, labore, et vigilantia pro bono communi equidem. Sic etiam illi, qui et rectificationes, pedibus etc. commoda et proventus percipiunt, onera annexa sustinere debent, via nempe pro iusticiariis, et vestigalibus debite preparare, reparare, restaurare etc. ut cum aliis bene adhibuit Sacerdos hic addens, inuenerit forma

esse, in quibus Regula quoad dictam secundum principale affirmativum membrum procedit, et coivis considerandi facile patet.

Porro hoc membrum Regulae ita universaliter procedit, ut etiam in Ecclesiis, canalis pia, et Fisco locum habet, nisi speciali privilegio, pium, aut conventionis in eia aliquis sit exempli. Servia. hic: eo quod et ipsi juri naturalis, in quo Regula fundata habetur, sint subiecti, et videlicet, qui ex aliqua re, vel actione percipit commodum, sustinent etiam onera et incommoda eidem annexa, ac inde provenientia, per Iura superius allegata.

Ceterum ex momento affirmativo Regulae membro sequitur eorum abrenu membrum negativum: Qui non sentit commodum, non debet sentire onus. Hinc iuxta Glossam communiter receptam in con. Omnis Christianus *63. de Consecrat. dist. 1.* totum dicitur, Parochiani, vel commenda, debent numerum decimarum abstrahant, vel alii proventus, non tamen al onera, ad praedestinationem nempe, administrationem Sacramentorum, et alia pastoralis officii. Idem dicendum de Commenda, et aliis beneficiis, cum et hi, si redditus debiti eis non praebentur, vel negantur, officia preestare, Missas legere etc. non obligantur. Iniquissimum enim grana tacti, vel expressi contractus, aut Societatis foret, vi cuius annua onus se damnum, et non commodum, vel lucrum habent. *arg. 1. Si non fuerint. 19. §. 2. ff. pro Socio ibi: iniquissimum enim genus societatis est, ex quo quis damnum, non etiam lucrum spernit.*

Quaeritur II. An? Et in quibus sit Regula? *12* *Resp.* Eam fallere in aliquibus quoad utrumque membrum affirmativum principale: ut quidem quoad Primum n. §. positum: Qui sentit onus, sentire debet et commodum: Illi universaliter, quando ex propriis institutis, et usibus rei, vel ex speciali juris dispositione alicui muneris vel officio onus est annexum sine commoda: Exemplum habetur Sede vacante, ubi onus, labor, et curae, jurisdictionis Episcopalis, et administratio transit ad Capitulum, et tamen fructus Episcopales iuxta curricula ad Capitulum non pertinent, sed successori reservari, vel in utilitatem Ecclesiae impendi debent e. *Qua. 10. p. 10. de Elect. in 6. cum Concord.*

Item est in Tutela, praecurrit legitima, ubi Fratres tenentur sustinere onus tutelae iuxta sine commoda *1. 1. in fine ff. de legitimis Tutor. Item in Mandato, qui mandatum gratuitum, et sine merceda esse debet. 1. 1. §. ff. Mandati. ibi: Mandatum, n. 2. gratium, nullum est: nam originem ex officio, etque officium trahit, contrarium erga est officio merces: Ubi tamen notandum, quod huiusmodi officio, onus sine commoda habentia, gerenti carere non debent esse damnum: cum non dicitur officii suum officium esse damnum, aut dicitur e. *Cum non dicitur. in. de Elect. in 1. Et* quo inferunt Doctores, huiusmodi officio, praeterea oneroso, fungentes posse accipere expensas iuxta talis officii fructus.*

Pariter quoad secundum principale membrum affirmativum n. 1. positum Regula sili illa, ut commodum quis accipiat, quin sentiat onus, ubi leges specialiter sic disponunt, ut huiusmodi Iura exemplum in variis, qui commoda, et fructus duntaxat adhibere percipit, quin habet onus adhibere alio *1. un. C. de Rei iur. action. et e. Perquam 4. de Donation. inter virum et uxor. Quoniam si res bene consideretur, hoc exemplum ad fallaciam praesentes non pertinet: qui licet maritus in tali caso careat onera alio adhibere, tamen non caret aliis oneribus, puta, conducendo autem, curatorem familiae, et ipse quasi viduus non habet adiutorium simile sibi, nec ad alios expensas trahere*

vellet; quae onera cum commodis aequo compensari videntur, uti bene advertit Suren. hic.

- 19 Sic etiam disponunt Jure Praelati et Rectores Ecclesiarum, nec non Canonici et alii beneficiati, cum ob senium, vel infirmitatem ad subinde officia et onera aequo inhabiles sint, tamen percipiunt commodum, et fructus. c. 1. et c. Ex parte. 5. de Clerico arguente. cum Concord. licet et istud exemplum ad fallentiam via pertinet; cum Regula

dicens: qui sentit commodum, sentiat et onus; comprehendere non videatur illos, qui in officio, commodum et emolumentum offerunt, prius jam existeret, potius sunt inhabiles et incopiosi ad onera annexa; quae isti prius jam senserunt, et poterant onere; indeque eis convenit illud? Dilecti percipiant, qui jam gustaverint amara: ea de caetero nemo potest ad impossibile obligari juxta Reg. 6. de Reg. Jur. in 8.

REGULA LVI.

In re communi potior est conditio prohibentis.

SUMMARYUM.

- 1 Regula unde?
- 2 Quid intelligitur per verba in re communi et per verbum prohibentis?
- 3 Positur versus Regulae sensus.
- 4 Declaratur exemplis Juri: et seqq.
- 5 Unus conjungit invito altero vovere non potest.
- 6 Ponitur alia exempla Juri: et n. seq.
- 7 Fallit Regula, quando non interest prohibentis: Declaratur exemplis: et n. seq.
- 8 Fallit item, quando unus, altero prohibente, attitur re communi ad usum destinatum.
- 9 Doctrina Glossae ad propositum.
- 10 Ponitur alia exempla Juri: et n. seq.
- 11 Item in aliis rebus.
- 12 Potest cuius divisionem rei communis apud Judicem petere.

- 1 Desumitur haec Regula ex l. Sabinus. 28. ff. Communi dividundo. ibi: Sabinus ait, in re communi neminem dominorum jure sacro quicquam, invito altero, posse. Unde manifestum est, prohibendi quae esse: in re animi pari potiorum causam esse prohibentis, censui. Concordat Regula 29. de R. J. in 6. Quod emat tangit, debet ab omnibus approbari.

- 2 Quaeritur I. Quomodo haec Regula intelligenda? et quid versus illius sensus sit? Resp. I. Per verba in re communi intelligitur talem rem, quae indivisa pertinet ad duos, vel plures ad singulos, non et universos, seu prout collegium, aut commune faciunt, eorum communiter tenent DD. Quid autem sit, rem pertinere ad plures ut singulos: item ad plures ut universos, seu prout collegium faciunt, dictum est supra ad Reg. 29. n. 3. et 4. Per verbum prohibentis autem intelligitur, et comprehendit Regula etiam contradictionem, dissensum, et oppositionem: ita ut, dum aliquis rem, pluribus communem, nec quae ad plures ad singulos pertinet, distrahre, vel mutare vult, et alter, sive dicit, prohibet, sive contradicit, dissensio, nolo, ne oppono, prohibere etiam tenetur, ejusque conditio potior sit, et praesertim debet. Hinc.

- 3 Resp. II. Verba versus Regulae hic est: Quando res, aliqua pluribus communis talis est, quae indivisa ad plures ad singulos pertinet, et de hujusmodi res alienando, immutando, destruendo etc. inter dominos dissensio est, ita, vel illi praesentem sent, etque acquiescendum, qui prohibent, vel contradicunt, dissentiunt, aut se opponunt, etiam si unicuique tantum esset. Ratio est, cum et quia non solum ille, qui mutare, vel alienare, destruere etc. vult: sed etiam, qui contradicit, vel prohibet, dominus est. Quae ratio in exemplo ad propositum de pariete pluribus communis affertur l. Parietem. 8. ff. de Servitutibus Praediorum Urbanorum. ibi: Parietem, qui naturali ratione

communis est, alterutri vicinorum demolienti eum, et reficiendi jus non est; quia non solum dominus est. Tum, quia iniquum est, quod aliquis in re, vel jure suo, per factum alienam iniurias gravetur, diminutione, aut detrimento afficiatur. l. Non debet. 74. ff. de Reg. Jur. ibi: Non debet alteri per alteram iniquam conditionem inferri: eum proximum ledere etiam juri naturali adversum est. §. 3. Instit. de J. et J.

Declaratur Regula ulterioribus exemplis Juri: Sic animi, si duo solum in communi habent, et unus eorum domum in illo aedificare, vel eandem omnino alienare vult, et alter prohibet, cum contradicit, dissensit, huius contradictionem praeferre, eique acquiescere oportet, arg. l. Sabinus. 28. ff. de Communi dividendo. et cit. l. Parietem. 8. ff. de Servitutibus praed. urb.

Sic etiam, si matrimonio jam consummato unus coelestem vovere velit, et alter prohibet, vel contradicit, huius conditio potior est, et contradicenti praevalet, e. Quidam. 3. de Convers. Conj. ubi ex Apostolo additur ratio: quia Vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier: et e contra. Item Cum vir et uxor una caro sint, sicut docet Apost. non potest unus ad Daem converti, et alter in saeculo remanere.

Sic rursus, quia jus eligendi Praelatum ad omnes Capitulares, cum ut singulos, pertinet, non potest electio per compromissionem celebrari, vel extraneus ad suffragandum admitti, si vel unus tantum contradicit. e. Quia propter 42. de Elect. ibi: vice omnium, jureo c. In causis. 32. et c. Scriptum. 42. cod.

Haec faciunt etiam exempla pro declaratione Regulae XXIX. a. n. 29. adducta; quia ille Regula cum praesenti multum concordat.

Quaeritur II. An? et in quibus fallit Regula praesens? Resp. I. Eam primo et universim fallere, quando non interest soli prohibentis, sed quicquid merito pati debet id, quod sibi non nocet, et alteri prodest. Dynus hic n. 2. Stercio, et alii. l. 1. §. 11. ff. de Aqua, et aqua pluv. arcend. ibi: Prodest enim sibi unusquisque, dum illi non nocet, non prohibetur, nec quicquam hoc nomine tenetur Concord. Exemplum ad propositum exhibetur in l. Fratrum. 19. §. 1. ff. de Servitutibus praed. urbanorum. ubi scilicet permittitur scalam, quae remota potest, ad communem parietem ferre, quae alteri non nocet, ibi: Scalam posse me ad parietem commune habere, Sabinus recte scribit.

Eadem l. Fratrum. pr. ob dictam rationem conceditur, ut quis pueri commune parietem possit balneum habere, deumodo ob assiduum humorem non coeet vicino, ibi: non possit prohiberi vicino, quo minus balneum habet secundum parietem commune, quoniam humorem caput parietis non magis, quam si vel in triclinio suo, vel in cubiculo aquae effunderet. Sed Nervatius ait, si talis sit unus tepidior, ut assiduum humorem habeat, et id noceat vicino, posse prohiberi eum, in eadem lege permissum adesse

alia exemplo fallentem Regula: confirmante: Sic enim ob sollicitudinem rationem, iuxta l. Quidam. 13. §. 1. ff. eod. Periston commanem inesturare licet, secundum Capitonis sententiam: sicut licet mihi pretiosissimas picturas habere in pariete communi: sunt verba legum.

- 12 Fallit secundo casus universitatis, quando prohibita, nisi invito suo, aliter re communi fecerit ut talium mensa, ad quam parva, sua destituta est, ut conat de fide, seu loco pluribus communi pro sepultura: in quo, licet extraneus, etiam unico contradicimus sepulchri meritis: tamen, quia locus pro sepultura Dominorum destinatus est, quibus eorum, istius prohibito aliter, ibi tumebat valet. l. Si plures. §. ff. de Religios. et sumpt. funerum. ibi: Si plures sint domini ejus loci, ubi mortuus inferitur, omnes consensu debent, cum extranei inferantur: Nam ex ipsius domini querelibus restat ibi sepulchri constare, etiam sine consensu consensu.

- 13 Hic ad propositum post Dymum hic. n. 2. bene docet Glossa communiter recipio in §. Religiosum Instit. de Rerum divisione. §. Invisis. in additione, et discarando: aut socius vult ut re communi, aut in ea reparare, vel facere aliquid ad eam suam, ad quem parva, seu destituta est, et potest, istius alii prohibita vel contradicente etc. l. Si plures: aut ad eam suam, ad quem parva non est, et tunc subdistingue: si inter prohibentis non sit: et melior sit conditio prohibentis per Jura n. 3. citata: si non interius prohibentis: tunc melior est conditio facientis, per Jura citata n. 8.

- 14 Fallit tertio in caso, quo pro conservanda re

communis reparatio, vel quid aliud necessarium fieri debet, v. g. si tectum domus ruficet, coisae parietes, parietem scilicet, trabem immittere oportet: tunc enim id ab uno fieri potest, etiam aliter prohibita. Item si socius ad hoc contribuitur detrahit, ademptione domus, quod in re communi habet pariter potest. l. Si (at propositi) §. C. de Adificis prius. ibi: Si (at propositi) socius adificii, ad refectionem ejus, impies confectio detrahit: non necessario extra ordinem sibi subornari desiderat. Etiam si solus adificaverit, nec intra quatuor mensium tempora cum contentis nemus, pro portione socii erogata, redditus fuerit, vel, quominus id fecit, per socium actione, consistit, sui domini pro solido vindicare, vel obtinere juxta placitam antiquitatis poterit.

Fallit quarto pro favore obsequiosae libertatis. Quinto in concursu plurium patronorum ad idem beneficium. Sexto, quando Princeps vel fœcus rem cum aliis communem habet, per dicta et probata ad Reg. XXXIX. n. 13. 14. et 15.

Illud etiam circa rem pluribus communem ostendam veni, quod si communi inter socios difficultas appareat, vel et illa imminet, tunc jam editio cordialis, vel incommoda, ad hoc evitanda quibus ex sociis apud Iudicem litescentem per divisionem facere possit, ut obtinere debeat. l. Cum pater. 77. §. 2. ff. de Legat. II. et l. fin. C. de Communi dividendo. ibi: In communione, vel societate nemo compellitur invitus desinere: Quapropter aditus praesens Provincias, ea, quae communia tibi cum sorore prospexerit, diuidi providenda.

REGULA LVII.

Contra eum, qui legem dicere potuit apertius, est interpretatio facienda.

SUMMARIVM.

- 1 Regula unde?
- 2 Per verbum legem intelligitur conditiones et obligationes contractibus oppositas.
- 3 Ponitur verus sensus Regulae.
- 4 Minor dicitur tam ille, qui minor est quatuordecim, quam qui viginquingue annis.
- 5 Ponitur exemplum de nullitudo.
- 6 Testis obicere depositio contra producentem est interpretanda.
- 7 Fallit Regula, quando de mente legem ponentis aliunde certo, vel verisimilitudo constat.
- 8 Item, si alius actus esset irritus: Interpretatio facienda est, ut rei potius valeat, quam pereat. Ibid.
- 9 Fallit etiam in Donationibus, de quibus non satis constat.
- 10 Item in Potis.
- 11 Ac in Testamentis.

Dissumitur haec Regula ex l. Veteribus. 39. ff. de Pactis ibi: Veteribus placet, actionem obicere, vel ambiguum venditori, et qui locavit, nocere, in quorum factu potest, legem apertius conscribere. Constat l. Labo. et. ff. de Contrah. Empt. ibi: Labo scripta, obcuritatem pacti nocere potius debere venditori, qui id dixit, quam emptori: quia potius re integra apertius dicere.

Quaeritur I. Quomodo haec Regula intelligenda? Et quae verba sentis illius sit? Resp. I. Per verbum legem hic praecipue intelligitur pacta, conditiones, vel obligationes, quae contractibus apponi solent, ut cum aliis bene advenit Causis hic: quia haec in Jure etiam leges vocantur, privatae scilicet,

ut l. Legem. 10. C. de Pactis. ibi: Legem, quam distulit, cum deinde pro alioquin daret, servari oportet. et l. Contrarius. 23. ff. de Reg. Jur. ibi: legem, annu contractus dedit, cum Concord. Hinc etiam haec Regula etiam de aliis actionibus, tamen potius in contractibus praecellit: cum conformiter.

Resp. II. Varus Regulae sensus hic est: Quando in contractibus, et aliis actibus pacta, conditiones, vel aliae obligationes quasi leges ad alteram obligandam per verba obscura, dubia, vel ambigua apponuntur, Interpretatio facienda est et contra eum, qui hujusmodi leges opposuit licet etiam: quia in obscuris minimum, id est, minus grave et obligans est sequendum, iuxta Reg. 30. Jur. in 6. Tom. quia, qui esset, alterum sibi esse obligatum, vel se ab obligatione esse liberatum, probare debet. 2. ff. de Probat. ibi: Et in ambiguo probatio, qui dicit, non, qui negat. et l. 1. C. eod. ibi: Ut creditor, qui peccatum petit numeratum, implere cogitur: ita rarius debitor, qui solutum affirmat, ejus rei probationem praestare debet: Et quidem non quodlibetque, sed etiam: cum probatio obscura, vel dubia non relevet. arg. a. In praesentia. 8. de Probat. et l. Nique natales. 10. C. eod. consequenter, qui non nisi per verba obscura, et ambigua aliterum sibi obligatum dicit, merito contra se interpretationem pati debet: praeterit, quia in ejus potestate fuit legem apertius dicere. ut l. Veteribus, iudeque sibi culpam imputare debet. Quod idem et alia ratio docet, videlicet ut caveatur doli et fraudes, quae in verbis obscuris, et ambiguis interverire possunt. Sicut. hic Teccio. hic n. 1.

Declaratur Regula exemplis Juris: Sic enim, qui solum professionem impugnat dicit, se tempore professionis fuisse innocens, contra ipsum interpre-

tatio fit, quod fuerit minor 25. annis, consequenter professio censetur valde: Cum verbum illud, minor aetate, duobus modis potest intelligi: sumet qui minor est quatuordecim annis, et qui vixit quinque, dici solet minor: ut habetur cit. c. In praesentia d. §. Praeterea. de Probat. Et bino quis potius est clarius dicere, asserendo se impuberem fuisse, et non dixit, marito contra se interpretatione pari debet.

5. Sic etiam, si in vendenda domo additur: stillicidia, uti nunc sunt, ita maneant: et debium aut, utrum servitus stillicidii afficiat domum venditam, vel potius eam, quomodo venditor emulguam, vel vicini adhuc habent, contra venditorem de reventa adhuc domo illius interpretatio facienda est: et quis conditio haec apponit ambigua est. l. Si arborem. 17. ff. de Servit. praed. urb. si l. Cum in lego 33. ff. de Contrah. Empt. ibi: Cum in lege venditionis ita sit scriptum: flumina, stillicidia, uti nunc sunt, ut ita sit: nec additur, quomodo flumina, vel stillicidia: primum spectari oportet, quid aut sit: si non id appareat, tunc id accipitur, quod venditori nocet: ambigua enim oratio est.

6. Ad censum Regulas positi Glossae in cit. c. In praesentia. g. de Probat. §. Verbum dubium. aliter aliud exemplum, videlicet, ut in casu, quo quis pro se producit testem, et hic depositionem dubiam facit, contra producentem interpretationi facienda sit. cit. c. In praesentia. quis asserat qui iurabit probatio, et quidem elata per Jura citata n. 3.

7. Quaesitio II. An 7 et quae fallentes habeat Regula LVII? Resp. Eam fallere in pluribus: veluti 1. quando mens ligam, etiam conditioem obscure ponentes aliunde certo, ut verosimilior constati: quantumvis enim iusta haec tenet dicta in quibus contra profarentem interpretatio facienda sit: tamen ubi de mente illius certum, vel verisimilior ostenditur habetur, iuxta eam procedendum est per dicta et ad iure probat. ad Regul. 30. n. 3. et ad Regul. 43. de Reg. Jur. in 6. Inspecimus in obitu, quod verisimilior sit, et quod peremptorie fieri consuevit.

8. Fallit 2. si ex facta contra obscure profarentem interpretatione, tota dispositio irrita, et omni eorum effectus evadere. Ratio est: quia universaliter interpretatio sic facienda est, ut verba aliquid operantur, et dispositio potius valeat, quam pereat. arg. l. Item veniunt. 20. §. 6. ff. de Haeredit. petit. et l. Quoties. 12. ff. de Rebus dub. ibi: Quoties in ambiguis, aut exceptionibus ambigua oratio est, commo-

disimam est, id accipi, quo res, de quo agitur, magis valeat, quam pereat.

Fallit 3. in donationibus, quando de eis certa fuerit actus non eorum: vel, si constet quidem, dubium tamen maneat, an plus vel minus donatum sit: item si his derogaretur iuri iam quiescente terti, vel committenti: licet enim alias in donationibus, praesertim Principum, de quibus actus eorum, latissima pro donatio interpretationi facienda. c. Comdissimi. 6. de Donation. ad finem. ibi: quia in contractibus plena, in testamentis planior, in beneficiis quoque plenissima interpretatio est adhibenda. juncit. l. Beneficium. §. ff. de Constitut. Princip. ibi: Beneficium Imperatoris, quod a Divina scilicet ejus indulgentia proficitur, quam planius interpretari debemus: Tamen, quia donare, num perire et jactare est l. filia familiar. 7. pr. ff. de Donat. nam autem jactare in dubio nemo praesumat, arg. l. Cuius de iudicio. 23. pr. §. unum. ff. de Probat. merito pro donatio sit interpretatio, ubi da donatio non satis constat. Ob quam eandem rationem pro eodem interpretatio fieri debet, si dubium est, an plus, vel minus donatum sit. Porro per donata interpretatio facienda, si per donationem praedictam quassio iam juri terti, quia hinc praecipiente vellet nemo constaret per dicta et probata supra ad Regul. 13. n. 25.

Fallit 4. in Vocis, ut puta in quibus mente dubio, vel ambiguitate pro vocante sit interpretatio pro dicta supra ad Regul. 30.

Fallit 5. in Testamentis, et ultimis Voluntatibus: has enim interpretari testatoris est, quomodo vivit. l. Haeredit. postum. 21. §. 1. ff. Qui testamentum facere poss. post mortem autem testamini si circa res legatas dubium remanet, electio ordinis pecuniarum haereditum est. l. si quis. 32. §. 1. et l. legatario. 37. ff. de Legat. I. qui minimum praesumendo satisfactum, per dicta ad cit. Reg. XXX. non. 8. Nisi fors legatum potius periret, eam quo interpretatio pro legatario non licet, ut hanc edidit Dynus hinc non. 11. eam universaliter loquendo in dubiis interpretatio ita sit facienda, ut actus valeret potius, quam pereat cit. l. Quoties. 12. ff. de Rebus dub. vel nisi servus, aut alia res generaliter legatur: quia tunc electio penae legatarii est, textu expresso: Si generaliter. 23. Instit. de Legat. ibi: Si generaliter servus, vel alia res legatur, electio legatarii est: nisi aliud testator dixerit. juncit. l. Qui duos. 20. ff. de Legat. I.

REGULA LVIII.

Non est obligatorium contra bonos mores praestitum juramentum.

SUMMARY.

1. Regula unde?
2. Contra bonos mores idem ac quod contra legem est. Juramentum non est vinculum iniquitatis. Ibid.
3. Praeter verum tenet Regulae.
4. Prohibita de Jure in favorem tertii servanda sunt, si juramentum confirmantur. et seq.
5. Juri, et favori suo quis renuntiare potest.
6. Omne Juramentum, quod non est contra bonos mores, obligat.
7. Contractus juramento firmati, quando servari debeant, renuntiare.

8. Videtur deinceps haec Regula. ex l. Contrarius. 13. ff. de Reg. Jur. ubi post medium sic habetur: Legem enim contractus dedit, excepto eo, quod Citius patet, non valere, si conveniret, ne dolo praestetur: hoc enim bonae fidei iudicio

contrarium est: et ita videtur. Concordat canon. Inter contractus. 23. an. 23. q. 4. §. Porro. ibi: Juramentum non ad hoc fuisse institutum invenitur, ut esset vinculum iniquitatis, vel homicidii, vel fratricidii, seu ejusmodi criminis. et Reg. 69. de Reg. Jur. in 6. ibi: In malis promissis fidei non asperitur observari.

Quaesitio I. Quomodo haec Regula intelligenda? Et quis verus illius sensus sit? Resp. l. Regulam per verba contra bonos mores idem dicere valere, ac contra legem naturalem, divinam, vel aetiam humanam, sub gravi, vel lavi culpa obligatum: quidquid enim contra hujusmodi legem sit, offensum DEI, etiam hoc ipso malo, ac contra bonos mores aut, ut puta qui tales non sunt, quando legi difformis, et divinam Majestatem offendentes existunt. Qui igitur jura facere, quod hoc prohibet, vel omittit, quod hoc praecipit, juramentum servare non obligatur, sed potius obligatur tale juramentum,

contra legem factum, non servare, hoc ipso, quod legem observare tenetur, v. g. qui jure proximam injuria persequi, cum in bonis famae, vel fortunae laedere, verberare, vulnerare, occidere etc. vel qui jurat, quod parentibus, vel inferioribus non velit obedire, nulli pauperi, etiam in gravi necessitate ecclesiae elemosinam praebere, etiam bene possit: nulla amplius audire Missam, vel quid aliud omnia- re, quod agere tractare: non obligator servare tale juramentum, sed potius obligatur illud non servare, et illo non observato facere, quod lex precepit, et omitti, quod prohibet. Ratio est, tum: quia juramentum non est vinculum iniquitatis est can. 32. sec. 32. q. 4. et c. Quanto. 18. de jurjur. id est, neminem vinculet, ligat, stringit vel obligat ad iniquum: cujusmodi omnia illud est, quod contra legem, consequatur contra bonos mores, et quod malum, et peccatum est. Nulla enim existat obligatio juramenti, remanet obligatio legis, contra quam juratum est. Tum: quia *Nemo potest ad impossibile obligari* o. Nemo. 6. de Reg. Jur. in 6. Et autem, quae contra legem, et consequenter contra bonos mores sunt, aliquae licite fieri nequeunt, licet impossibilia reputantur per dicte et probata ad sit. Reg. 6. ergo jurata illa facere, juramentum servare non obligat.

Resp. II. Verus Regulae sensus hic est: Qui jurat aliquid facere, vel omitti, quod contra jus, seu legem naturalem, vel divinam, vel humanam, ad gravi vel levi peccata obligatur, consequenter contra bonos mores est, et licite observari nequit, juramentum servare nullatenus obligatur, sed potius tenetur illud non observare, etque non obstante, legi obedire. Per jure et rationes jam allegatas: potique tam ex iam adductis, quam obvia alia exempla.

Obijci solet contra hanc Regulam plura ex Jure, per quae manifeste patet, quod etiam prohibita de Jure observari debeant, si quis ea servare juraverit: Sic enim tenentur, quoniam illa datae sunt de futura associatione paterna a Jure prebentur. I. fin. ff. de Suis et Legit. et l. Pactum, quod datur. 15. C. de Pactis: inquit ad filium enim servare jurat, juramentum stare tenetur testis et preces. 1. Quamvis 6. de Pactis in 6. ibi: Quamvis pactum patri factum a filio, dum nupti tradebatur, et

dote contenta nullam ad bona paterna regressum haberet, improbatum civiliter: tamen juramento, non vi, nec dolo, praestito firmatum fuit, ab eodem omnia servari debuit: cum non vergat in aeternam salutis dispendium, nec reducat in alterius detrimentum.

Sic pariter, etiam fandi dotalis alienatio de Jure sit prohibita. I. an. C. de Rei azer action. §. Et cum Lex. 15. tamen si mulier cum juramento emat, illud servare tenetur, Jure civili propterea per Jura aeternum correctio o. Licet. a. de Jurjur. in 6. ibi: Licet mulieres, quae alienationibus dotalium, et donationum propter nuptias consentiant, non contravenire proprio juramento firmantes, servare juramentum hujusmodi, non vi, nec dolo praestitum, de Jure Canonico tenentur. quae tamen quidam Judices saeculares eas contra praefatas alienationes audiunt, quoniam eis constat legitime de hujusmodi juramento: Nos animarum periculis obviare volentes, possumus Judices ad servandum hoc Jus canonicum per locorum Ordinarios canaria Ecclesiastica decernimus compellendos. Plura sic hujusmodi exempla addidit Virvanez ad quae tamen, se alia Resp. cum dicto Virvanez et aliis, plura per legem prohibita servari debent, quod firmatur juramento, si sunt prohibita ab sui torpitudine, negatur: si non prohibita praesent in privilegium tertiis (quasi sunt excepta in exemplis allegatis) conceditur: cum enim quibus juri et favori suo renovatus valet, arg. c. Si diligenti. 10. de Puro compet. et l. Si Juez §. 1. de Minor. ibi: Unicusque licet contemneret, haec, quae pro se introducta sunt debet id, quod in sui favorem a lege prohibendum est, observare, si illud servare juraverit: quia licite servare potest arg. sit. c. Quamvis 6. de Pactis in 6. et c. Licet. 2. de Jurjur. in 6.

Hinc Doctores communiter docent, in Regula nostra: Non est obligatorium contra bonos mores praestitum juramentum: impletur continere aliam remota oppositum, videlicet: Omne juramentum, quod contra bonos mores non est, consequenter licite servari potest, obligatorium est, et servari debet per Jura praesent. citata.

Ceterum plura circa hanc Regulam, praesentium sunt, et quosdam contractus de Jure prohibiti, et invalidi, juramento firmari servari debent, fusius habetur Lib. II. Tit. 26. de Jurjur. §. 3. et 4.

REGULA LIX.

Dolo facit, qui petit, quod restituere oportet eundem.

SUMMARIUM.

1. Regula unde?
2. Quomodo Regula intelligenda?
3. Positur verus sensus illius: Qui non illi, a quo petit, sed alteri restituere debet, reus doli non est.
4. Nec illi, qui non statim, sed primum cum tempore restituere tenetur.
5. Declaratur Regula exemplis Juris. et seqq.
6. Maritus petens defunctae uxoris dotem nondum solutam, doli reus non est.
7. Sicci et usurarii petentes solutionem usurarum.
8. Fallit Regula in casu restitutionis spoliatorum.

Desumitur haec Regula ex l. In condemnatione. 173. §. 3. ff. de Reg. Jur. ibi: Dolo facit, qui petit, quod reddidit est. et l. Dolo 8. ff. de Doli mali except. ubi etiam exemplificatur Regula, ibi: Dolo facit, qui petit, quod reddidit est, et si heredes damnati sit, non petere a debitoribus potest nisi exceptione doli mali debitor, et agere ex testamento.

Quaeritur I. Quomodo haec Regula intelligenda? Et quid verus illius sensus sit? Resp. I. Eam sic esse intelligendam, quod ille dolose, et malitiose,

fraudulenter animo agere praesumitur (fundatur anim haec Regula in praesumptione) qui rem ad se non pertinentem petit ab aliquo, quam anim accipiam eundem, a quo petit, exigente iustitia, statim iterum restituere tenetur. Ratio Regulae est: quia hoc ipso, quod quis rem, quam ab alio petit, eundem statim, se accepit, iterum restituere debet, nullam videtur habere iustam petendi causam, consequenter ex dolo et malitia, animoque fraudandi potest iuste praesumitur. arg. cit. Dolo Fraudibus autem, et malitia hominum non indulgentiam, ad occursum est. arg. l. In fundo. 38. ff. de Rei Fideicaz. Addit Virvanez aliam rationem: quia videlicet les et natura horrent iniurias ambages, et circumitas, quo propterea voluit, ut, quod pascit fieri potest, non sit pluribus. arg. l. In C. de Mancipat. lib. consequenter in quibus ab aliquo minime potest, sed relinquere debet, quod, portquam accepit, eundem statim iterum reddere, seu restituere debet.

Resp. II. Regulae sensus verus est iste: Omnis ille ex dolo, et animo fraudandi de jure praesumitur, qui rem aliquam ad se non pertinentem ab altero petit, quam etiam obtinuit, eundem, a quo petit exigente iustitia, statim iterum reddere, seu restituere tenetur. Per Jura et rationes n. 1. et 2. jam allegatas. Neptetur autem

dicitor, quam eadem, a quo petit, iterum restituatur tenetur, quia Regula non est intelligenda de illo, qui petit ab altero rem aliquam, quam non eadem, a quo petit, sed alteri, domino namque suo restituere debet. *l. Si mor. 44. §. i. ff. Solut. Matrim. ibi. Cum abhuc dicitur, dolo videri, non facere, qui non ipse, quem convenit, sed alii restitutus petit.* Hinc doli reus minime exoneratur commodatarius, qui rem sibi commodatam, et posita a fure ablatam, ab aulem petit; quia eam non furi, a quo petit, sed alteri, domino videlicet reddere debet. Sic Procuratores at advocati, omnes qui Principella rem ab injusto detentore petentes, dolo segra non presumuntur, cum rem, quam petunt, statim restituere debeant; quia non illi, a quo petunt, sed alteri, domino videlicet suo, restituere tenentur.

4. Dicitur statimque aliter, quam statim, sem in continenti restituere debet eadem, a quo petit; nam qui rem non statim, sed post intervallum temporis, v. g. post annum eadem, a quo petit, restituere tenetur, doli reus non presumitur, *arg. l. fin. §. i. ff. ut Legat. caus. exhered. ubi pater a filio institutus heres, si post mortem suam nepoti, testamentis filii, haereditatem restituit, doli reus non censetur ex eo, quod a superstitis marito res filiae defunctae petit, licet eas restituere tenetur nepoti, quia restitutionem non statim, sed primum post mortem suam facere debet. Quamvis etiam si alio capite a dolo immunis esset; quia nimium non illi, a quo petit, sed alteri, nepoti scilicet suo restituere debet.*

5. Ceterum declaratur Regula, et casus illius exempli Juris: Sic enim haec, qui hoc eam conditione instituit, ut, ne petere a certo debitorum debitum, dolo non censetur, et doli exceptione repellitur, si debitum a debitoribus petit; quia eadem, cumvis debitum obtineret, statim iterum reddere deberet. *cit. l. Dolo. §. i. ff. de Doli mali Except. per testum num. 1. c. iussum.*

6. Sic porro maritus doli reus presumitur, et doli

exceptione repellitur, si defunctae conjugis dotem a socio, seu patre defunctae conjugis promissam, sed nondum solutam petit. *arg. l. Apud Celsum. 4. §. i. et 2. ff. de Doli, et met. Except.* quia videm statim iterum restituere deberet. Nec ubi, quod vi l. 1. C. de Rei uxore. ac: maritus primus post intervallum annis anni tenetur restituere dotem defunctae conjugis; quia tempus hoc solius commiserationis causa cooperator marito, et, cum pecunia parca saepe sua statim habetur ad manum, eam interea comparare, ac postea pro quantitate dotis restituere valeat. Quae ratio cum in dote aedum soluta non militet, potens dotem maritus reus doli praesumitur; cum eadem, a quo petit, statim iterum reddere deberet.

Sic ulterius oscurius, qui uxoris a debitoribus petit ex dolo agere praesumitur, et doli exceptionem pati debet; quia uxoris, quas a debitoribus petit, eadem statim restituere debet. *l. Cum tu. §. 5. et c. Inas. 13. de Uxor. ibi. Compellens restituere ipsas (omnes videlicet) postquam fuerint prolatas, ne de dolo et fraude coningat cor commodum reportare.*

Quaeritur II. An? Et in quibus fallit Regula LIX? Resp. Eam praecipue fallere in caso restitutionis spoliorum; Nam, ut contra nonnullis bene notat Dyona hic, etiam haec Regula non tantum in petitorio, sed etiam in possessorio applicanda est et retinenda procedat, tamen fallit in iudicio recuperandae possessionis; quia spoliatus ante omnia est restituendus. *l. fin. de Ordine cogniti. cum concordant.* Hinc citi senti spoliatus, se rem, quam a spoliatore sibi pro recuperanda possessione restituit petit, eadem statim iterum debere reddere, tamen doli reus non est; quia iustum causam petendi habet, ac nempie iusta Jura praescriptum spoliatus ante omnia in possessionem restituatur; prout amplius diximus lib. II. Tit. 13. de Restit. spoliati. §. 3. ubi tamen §. 4. etiam subiungimus casus, in quibus restitutio spoliatorum ante omnia non fit, et consequenter in iisdem fallentibus non procedit. Vide ibidem, ac inutilis fuit repetitio.

REGULA LX.

Non est in mora, qui potest exceptione legitima se tueri.

SUMMARIVM.

1. Regula unde?
2. Mora quid, et quotuplex? ac quid Exceptio? remissionis?
3. Quomodo Regula intelligenda? Ibid.
4. Pontius versus census Regulas.
5. Exceptio legitima quae?
6. Enarrantur casus legitimam reddentes exceptionem.
7. Civitas etiam ab illegitimo Iudice (nisi notoria sit talis) comparare debet.
8. Legatus dominum statim post mortem legantis transiit ad legatarium.
9. Illegitima exceptio non causet a mora.

Desumitur haec Regula ex l. Nulla. 98. ff. de Reg. Jur. ibi: Nulla intelligitur ibi mora fieri, ubi nulli petitio est, addit vel si quis est, exceptione legitima elidi potest. l. Nihil interest. 11. §. de Reg. Jur. quia nihil interest, ipso iure quia actionem non habeat, an per exceptionem infirmetur.

- Quaeritur I. Quomodo haec Regula intelligenda? at quis verus actor illius sit? Anne responsione responditur ex dictis supra ad Regulam XXV. n. 2. et 299. quid? et quotuplex sit mora? Quid autem, et quotuplex sit exceptio, fuso declaratum habetur lib. II. Tit. 25. §. 1. de Exceptionibus. Quo supposito Resp. I. Regulam sic esse intelligendam, quod ille, qui

ex iusta et rationabili causa se defendens, excusare, sique contra actorem petentem legitime excipere potest, quoniam tempore alius debito aut praescriptio non solvit, aut non fecerit, vel praestiterit verum, aut praestiterit debitum, non sit in culpabili mora, quae potius, et malos effectus secum trahit; consequenter ad eos condemnari nequeat, qui enim in culpabili mora est tempore debito solvendi, faciendo, aut praestandi, quod debet, tenetur ad resarcenda damna minus et incommensurata ratione morae accuta, v. g. ad restitutionem rei, quae tempore morae etiam esse petiti ad compensandas fractus; ad interesse et assensu ad pecuniam in contracto appositam etc. prout amplius explicatum, et ex iure probatum habetur, per dicta ad Regulam XXV. a n. 6. A tali igitur mora culpabili, huiusmodi potius, et malos acem trahentes effectus Regula immunitatem declarat illam, qui legitima exceptione se tueri et defendere, id est, allegare et probare potest, quod ex rationabili, iusta, legitima causa tempore alius debuit non solvere, vel non fecerit, aut praestiterit, quod debebat, vel cum debere, praestandebat: id enim probando legitima exceptio non tueri dicitur contra actorem petentem, vel praestandam. Hinc

Res. II. Verus et iustus Regula sequens est: Non est in culpabili mora solvendi faciendi, vel praestandi, qui eo tempore, quo alius debet, vel debet praestandus, non solvit, facit, aut praestat, quod debet, aut debere

non tenditur, et consequenter nec poenas morae quibuslibet incurrit, qui assessoris probare poterit, quod ex rationabili, iusta, et legitima causa praesente tempore debitum solvere, non praestare conseruit. Item est: quia mora, de qua iura, et Regula mox loquuntur, opposita esse incomparabili, adeo, ut, ubi culpa non est, nec mora edoceatur. Sicrin. hic. num. 1. *arg. l. Pecunias fanebris. g. ff. de Usur.* atqui ibi iura, et legitima excusatio adest, culpa abest, consequenter et mora abest, sique qui se legitime excusare, non accipere potest, in mora non esse moram censetur.

- 4 Dicitur autem iura causa excusans, et legitima exceptio illa, quae in iura Divina, aeterni, et hominum directae, vel indirectae haec fundatur, aut replicatione eludi non valet, quia si replicatione eludi potest, pra legitima non habetur. Ista. hic. n. 3. Vivianus hic. et alii communiter: Nam siens idem est ipso iure non habere actionem, et habere actionem, quae possit exceptione eludi, tunc clari 1. *Nihil interest. 1. 1. ff. de Reg. Jur.* sic idem est, omnino non habere exceptionem, et habere exceptionem, quae per replicationem eludi potest; cum ita se habuit replicatio ad excludendum exceptionem, sicut et habet exceptio ad excludendum actionem. l. 2. *ff. de Except.*

- 5 Porro causae iustae, legitime evocantes, legitimaeque reddentes exceptionem, ne quis censetur esse in mora, plurimae sunt: ex quibus aliquae in specie subiungimus. Tales nempe sunt *Primo*, si solutio pro tempore est impossibilis, aut iusti difficultior: quia necno potest ad impossibile obligari iuxta *Reg. VI. de Reg. Jur.* in 6. et dicta ad eandem supra. *Secundo*, si debitum praevaleat ex facto abest: et si testator reliquit debitum, quia huius debitor aeternam ignorantia iuxta *Regulam XIII. de Reg. Jur.* in 6. *Ignorantia facit, non iure excusat*: et dicta ad eandem supra. *Tertio*, si creditor debita tempore solutivam oblationem acceptare renuit, per dicta ad *Reg. XXV. numer. 2. Quoties*, ubi mali doli, vel meum gravis iniuria iniuncta omnia praecedentia, vel potius eroditur: non datur exceptio l. *Pecunias fanebris. g. ff. de Usur.* et tunc *Titulo de doli mali, et metus exceptionum*. *Quinto*, si debitum non est liquidum. *Sexto*, si iam facta est compensatio aliqua ex parte petita. *Septimo*, si petens ipsum contractum non implevit. *Octavo*, si exigui temporis dilatio est: quia in hoc insubstantiale non ardeat damnum l. *Si debitori. 1. ff. de iudicis.* ibi: *Neque enim magnam dampnum est se mora modici temporis*; nec est necesse statim cum aetate accurrere. l. *Quod dicimus. 1. 1. ff. de Solut.* ibi: *Quod dicimus--debere statim solvere, cum aliquo scilicet temperamento temporis intelligendum est, non enim cum aetate accurrere debet*.

- 6 Obijciatur tamen contra Regulam 1. Qui recipit

contra iudicem ante moram, legitime excipit. l. *Contumacia. 53. ff. de Re iudicat.* et l. *fin. ff. de jurisdictione*, ibi: *Extra territorium per dicentem imponere non poterit. Idem est, et si supra jurisdictionem suam velit jura dicere*; et tamen si citatus a tali iudice non comparet, in mora esse, et continetur repositus. l. *Si quis ex aliena. 5. ff. de iudicis.* Resp. hoc verum esse, quando debitum, seu notorium non est, vellemus esse incompetentem, quia *Practoris rat, et estimare, ne sua sit jurisdictio, vocantur autem non contemnere auctoritatem Praetoris*, cui dicitur cit. l. *Si quis ex aliena*. Hinc citatus venire debet saltem ad attendendum fieri incompetentem, cit. l. *Si quis*, ibi: *In ius vocati veniant, non privilegia allegantur*. Item l. 1. *ff. Si quis in ius vocatus*, ibi: *Ex quacunque causa ad Praetorem, vel alium, qui jurisdictionem praestant, in ius vocatus venire debet*; et hoc ipsum sciatur, an jurisdictio aji sit. Quare si vocatus causa hoc excipit, legitimam exceptionem non habet per leges citatas. Necus est, si notorium habuit, quod citatus locus incompetentis sit: tunc enim computare non tenetur, sed legitima exceptio sui iuris potest. cit. l. *fin. ff. de Jurisdic. et c. fin. de Constit.* in 6. ibi: *Cum extra territorium jura dicenti non parentur imponere*. pariter in casu, quo Clericus a laico, upote notorie incompetenti iudice citatur.

Obijciatur 2. Debitores ex personali actione condemnati quodam legitima exceptione l. *D-bitoribus. 31. ff. de Re iudicat.* et tamen haec pro re legitime convinctus, et condemnatus, non obstante hac legitima exceptione tenetur ad restitutionem fructuum, post hoc in contentum percepturum. l. *In Fideicommissis. 3. ff. de Usur.* Ergo etiam legitima exceptio non excusat a mora. Resp. haecdem in hoc casu ad fructuum restitutionem teneri non propter moram, sed ex re legis, tanquam aliena incipiente fieri contra *Reg. XLIII. de Reg. Jur.* in 6. ibi: *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria*. Sicrin. hic. a. 1. *Solventes in cit. l. In fideicommissis*. Cum enim rei legatiae dimissum legatarium statim post mortem legatarii acquirit, l. *a Titio VI. ff. de Furtis*. ibi: *quia ea, quae legantur, recto vin ab eo, qui legavit, et eam, cui legatum sunt, transmittit*; et illi tanquam rei aliena haec fructus percipere non potest, et si percipit, legatarium restituere tenetur.

Obijciatur 3. l. *Nemo. 80. ff. de P. O. pro moram habetur, qui accipiendo in iudicio litigare maluit, quam restituere*: ergo exceptio non purgat moram. Resp. ibi servitorem esse unum de iura, et legitima, sed iniusta exceptione: quae sique moram non excusat, bene vero exceptio legitima et iusta, tunc elatit l. *Si quis solutioni. 26. pr. ff. de Usur.* et fruct. ibi: *Si quis solutioni quidem moram fecit, iudicium autem accipere parvus fuit, non videtur fecisse moram*: atque si iuste ad iudicem provocavit.

REGULA LXI.

Quod ob gratiam alienius conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum.

SUMMARIUM.

- 1 Regula unde?
2 Ponitur versus Regulas sequens.
3 Declaratur exemplis juris.
Quar. a minoribus sunt sine auctoritate tutoris, valida sunt, si in eorum commodum cedunt, invalida autem, si eis damnosa sunt. et n. arg.
5 Professores plebeo genere nati, evadunt nobiles dicendo 20. annis.
Privilegia antiqua per novum non tolluntur, sed augentur: ibid.

- 6 Hereditatem etiam pinguem nunquam adire potest pupillus sine tutoris auctoritate.
7 Iudex de arbitrio suo possunt conveniri, nec conveniri in iudicio.
8 Praetuli Ecclesiastici repudiando haereditatem, vel legatum, tenentur ad restitutionem.
9 Ecclesia gaudet Jure minoris ibid.
10 Sicut vera est Regula praevia: sic vera est etiam a contrariis opposita: Quod in peccato, et odium alienius est introductum, non debet in ejus utilitatem, et commodum converteri: nisi remota ex mediae.

11 *Regula fallit in gratis et favoribus non motu proprio, sed ad petitionem concessis.*

Desumitur haec Regula ex l. Nulla. 25. ff. de Legibus. ibi: Nulla juris ratio, aut aequitatis benignitas ponitur, at quas salubriter pro autilitate hominum introducantur, ex non darioe interpretatione contra ipsorum commodum prodarimus ad severitatem. et l. Quod favore. ff. C. cod. ibi: Quod favore querendum constitutum est, quibusdam casibus ad lationem eorum volumus inventum videri.

Quaeritur l. Quomodo haec Regula intelligenda? Et quis verus illius sensus sit? Resp. Eam intelligendam esse juxta sequentem sensum, qui proprius illius est: Quod alicui concedatur ut gratis et favor pro commodum ac utilitate, non ita interpretandum est, ut ei sit ovari, incommodo, vel praesudicio. Ration Regulae est: quia Rescripta accipiunt vires et effectum ab interpretatione rescribentis arg. c. Ad naves. 8. de Rescriptis. ibi: cum non sit intentionis nostrae; et quod ad nunc effectum, sique siem ordinatum est, ita accipi non debet, ut producat effectum contrarium. l. Cam et Judices. 2. §. 9. C. de Sacerdotibus. propter salutem. ibi: ne aliquod contrarium evadant propositio nostra, et quod pro comparatione litem intraductum est, proinde hoc in adversarium figuram transformetur. consequenter quod alicui tangam gratia et favor concessum est, in ejus odium, incommo- dum, et praesudicium trabendum non est per Ius n. 1. allegata: praeteritum cum alias gratis et favor concessus, ex quo natura, odium et onus evaderet.

Declaratur Regula exemplis Juris, et quidem praecipuo in Minore; in huius aequidem favorem statum est, quod non possit stare in iudicio sine auctoritate tutoris. l. Clarum. 4. C. de Auctoritate praestanda. ubi etiam apponitur illis verbis: ne ex sua imperitia, vel juvenili calore aliquid vel dicant, vel taceant, quod si fuisset prolatum, vel non expressum, prodesset si poterat, et a deteriori calculo ros eriperet, juxta l. Momentanea. 3. C. Qui legitimum personam standi et c. edict. ut si nihil minus sine auctoritate tutoris liget, et contra ipsam fecerit sententia, haec de Jure nulla sit l. 1. C. cod. ibi: Si, cum ex eo pupillaris auctoritas, sine tutoris auctoritate cum adversario consistens, Praeses Praevocatus adversus te pronuntiaverit, minime auctoritate iudicanti alitur, quod statutum est, cum Concord. Et tamen si sententia in favorem minoris litigantis sine auctoritate tutoris fecerit, valida astitit l. Non eo minus. 14. C. de Procuratoribus. ubi perit ratio subiungitur his verbis: Minoribus enim aetas in damnis subvenire, non in rebus propterea gaudere obesse consuevit.

Rursum in favorem minorum introductum est beneficium in integrum contra venditorem: quo ut si oculo, adversarius petere non potest rescissionem concessas lorio minore: ne in ejus lationem, vel damnum retrogesserit, quod in illius favorem introductum est. l. Si Judeus. 41. ff. de Minoribus. Sic patitur in favorem minoris lege introductum habetur, quod si nuncietur quantum de statu, et bonis illorum, iudicium differri debet usque ad annos pubertatis l. Carbonianus. 5. §. 2. ad quem ff. de Carbonianis. Edict. ibi: ne de statu periclitentur, antequam ex turri possint, et aut lex; et tamen si pariter per se habent probatum, et causam statim decideri voluit, id fieri debet, non quod in favorem concessum habetur, in eorum vector praesudicium. c. l. Carbonianus. ubi eadem additur ratio: quia non debet adversus pupillos observari, quod pro ipsis exegitatum est, et pendere status eorum, non jam possit indubitatus esse.

Sic aliter Professores, de plebeo genere nati, etai 30. annos docendo efficiuntur abiles, l. an. C. de Professoribus. qui in urbe Constantinopolitana. Tamen non

perdunt favores, quibus ut plebei gaudebant, ne nova gratis, et favor concessus eis nocent. Et universaliter novae gratiae, et favores non extinguunt veteres: nec per nova privilegia tolluntur, vel revocantur antiqua (ibi asprimator sed augentur et confirmantur l. An. C. de Praepositis agendum in rebus. ibi: ita tamen, ut privilegia, quaecunque jam per dispositiones principales impetrata, et namque observata esse novantur, intacta servandioribus; addita ratione: eorum peribardum, et perquam temerarium sit, hanc nostras liberalitatem pietatis, quemquam auctus interpretatione non ad augmentum anteriorum privilegiorum, sed diminutionem coarctare, concedi.

Obijciunt autem contra hanc Regulam primo: In pupilli favorem auctum est, ut valeat adire hereditatem, quamvis pinguis, et lucrosa sit, textu expresso §. 1. Instit. de Auctoritate. et l. Obligator. 9. §. 3. ff. cod. ibi: Pupilli hereditatem adire non potest, quamvis lucrosa sit. atqui hoc videtur pupillo praesudicium: ergo quod in gratiam concessum, etiam in ejus damnum torqueri potest. Resp. cum Dyno, et Glossa hic; id non esse pupillo damnosum, sed favorabile, et utile: quia ordinari periculum est, ne hereditas habeat letentia onera, quae pupillo magis nocere possent, quam hereditas prodesset; ad quae periculum et damna evitanda in favorem pupillorum sancitum est, ut etiam apparentem pinguem hereditatem adire non valent sine auctoritate tutoris: quas ratio etiam additur c. §. 1. Instit. de Auctoritate. et l. ibi: namque tamen hereditatem adire aliter possunt, nisi tutoris auctoritate, quamvis illi lucrosa sit; audi estinonem: ne alium damnum habent.

Hoc bene post Dydon adversari Glossa. et. quod, etsi universaliter loquendo in cunctis, de quibus certum est, conditionem pupilli effici meliorem, valent favorem pupilli alicui sine auctoritate tutoris per Ius a. §. 2. aucta; tamen sine annu valeat in his, in quibus ejus evolutio vel deterior sit, vel periculum, et dohimus est, in deteriore, vel melior evadat: prout res se habet in additione hereditatis.

Obijciunt secundo: Ex privilegio, et favore Iudaicus concessio non possunt hi die Sabbathi conveniri. l. Die Sabbathi. 13. C. de Iudeis. ibi: Die Sabbathi, vel reliquis, sub tempore, quo Iudei talis sui reversionem servant, animam aut facere aliquid, aut alia ex parte conveniri debere precipimus: sed hic idem favor illis odiosus est; quia et ipsi propterea etiam Christianis tali tempore convenire non possunt, cum diebus verbis legis statim additur: ita tamen, ut nec illis deus liceat, eodem die Christianis Orthodoxos convenire. Resp. post Dydon hic: Privilegium Iudaicus datum non metis in nodes concessioe illis facta, sed additum esse conditionem, ut servetur aequalitas inter litigatores, et victor inaequalitas juxta praescripta Juris, sique Iudeos gaudere suo privilegio, prout fuit. Accedit, non tam ex praefata lege, quam Lege Moysae principaliter prevenerit, quod Iudei in die Sabbathi non possint convenire Christianos et quod vero Christiani ipsos praefata die coarctare nequeant, prevenerit praefata ex privilegio legis, quo plene fruuntur, sine subsecutione novi oeris. Sicut hic n. 3.

Obijciunt tertio: Officium Praefati Ecclesiastici ex sua institutione ad favorem et indemnitate Ecclesiae spectat, et tamen Praefatus potest repudiare haereditatem, et legatum Ecclesiae relinquit per suae dicit, et probata Lib. III. Tit. 10. §. 2. atqui hoc videtur Ecclesiae praesudicium: ergo quod in favorem est concessum, etiam in praesudicium retorqueri potest. Resp. per sententiam, et contra intimationem Juris eum, quod per repudiationem hereditatis vel legati Ecclesiae praesudicium Praefatus, utpote qui a Jure dicitur Ecclesiae, et universaliter etiam in repudiando legum

damna Ecclesiae videri, non esset. Eorum autem, quae per accidentem eveniunt, non habetur ratio. Sicut hic. n. 3. Accedit, quod, si est tutor, et successione laedat pupillum, tenetur damnum restituere. *l. Quidquid. §. C. de iur. tutel. ibi: Quidquid tutoris dolo, vel lata culpa, aut levi, rectoris aut infortis omiserint, vel cum parant, non negaverint, hoc intestat, an argosorem gestorum male iudicatum veniat, non sat incerti iuris.* Sic etiam Praetator tenetur restituere damnum coactionem Ecclesiae, ut per quae gaudet iure minoris. c. 1. *de la integ. restit. ibi: Quod si Ecclesia laesa est, et manifeste apparet detrimentum ipsius (cum Episcopo ejus conditionem facere deterioram non licet, et Ecclesia jure minoris debeat semper illarum servari), quae in detrimentum ejus data constitit, ad ipsam converti fas, et proprietatem redire.* Causa quo autem Praetator satisfacere non potest, succurrit Ecclesiae beneficium restitutionis in integrum. arg. c. 1. *de la integ. restit. et l. 1. c. fin. C. si minor ab heredit.*

- 10 Ceterum sicut iuxta dicta emineo veris manet Regula: *Quod in gratiam alicuius conceditur, non est in ejus dispendium re-vertendum:* sic a sensu contrario verum etiam est Regula, quae illa implicite continet: *Quod in pecuniam et odium alicuius rei introductum, non dabit in ejus utilitatem, vel eumdem converti, et non et pluribus probat Glossa hic, et Dynus, arg. c. 2. de Translat. Episc. circa m. d. ibi: Quod statim fuit ad pecuniam, trahi non debet ad gratiam.* Item Concord. quoniam tamem contrariam Regulam cum Dyno sic intelligi, quod idem actus uno possit simul

esse immoderate, et proinde sensu poenae, et praesul, seu commodi et damni bene tamen mediata et remota; sic eadem licet pecunia, et odium aspectu tueris constitutum sit, ut tanquam suspectum removeatur ab officio: tamen id etiam in commodum illius redundat, quia exinde non tenetur amplius de periculo administrationis neglectae. *l. Decretis. 10. ff. de suspect. Tutor.* Sic statim, et in pecuniam et odium militis, per ignominiam dimittit, statim alii, et naves in urbe, naves sibi, ubi Imperator est, morari et licet, et dicitur *l. 2. §. 4. ff. de litis, qui noverant infamia.* tamen exinde etiam id commodi et utilitatis consequitur, quod excusatur a iudicio, quae deferuntur in urbe, et aliis castris militum; Nam, si deus argueretur Dyosus hic. n. 16. Delictum est causa poenae: poena vero est causa inhabilitatis ad aliquem actum, vel officium: inhabilitas autem est causa remotionis ab actu, remotionis est causa exemptionis ab eo, quae incumbit ratione actus vel officii.

Quaeritur II. An? et quae fallacias habet Regula LXI. Resp. Eam fallere in gratiis, quae non motu proprio, sed ad instantiam petentis sunt concessae. Glossa et Dyn. hic. Exemplum habetur in c. *Prudentiam. 2. de Mittis posit.* ubi clausula *appellationis remota* in favorem impetrantis obtemperat, in eadem locutione reverteretur, et non ipsum eorum eodem Iudice reconvincitur. Ratio fallaciae funditur in illo Juris principio: *Quod quid Juris lo alterum qui restituit, ut ipse eodem Jure utatur. Tit. ff. Quod quique Jura in alterum. et c. Cum omnes. 6. de Constit.*

REGULA LXII.

Nullus ex consilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur.

SUMMARIUM.

- 1 Regula nuda?
- 2 Quomodo intelligenda?
- 3 Veras animas sentit.
- 4 Sine consilio nil agendum. *Ibid.*
- 4 Procedit Regula etiam in caso, quo consilium noceat tertio.
- 5 Dummodo bona fide datur.
- 6 Consilium fraudulentum non excusat. *Ibid.*
- 6 Fraudulenter consilium subinde tenetur non ipsi, sed tunc, et tertio, rei damnum inde incutit, et restituere: Quando? et quomodo?
- 7 Et, cui delictum suadet, nil debetur.
- 8 Falsis Regula in Auctoribus, Advocatis, Medicis, et aliis, qui ex deficiunt scientiam, vi officii debent, bona fide, sed in amore suadent.

Desumitur haec Regula ex *l. Consilii. 47. ff. de R. J. ibi: Consilii non fraudulentum nulla obligatio est, et alius apud Glossam.*

- 1 Quaeritur I. Quomodo haec Regula intelligenda? Et quid verus illius animus sit? Resp. I. Regulam id velle dicere, quod, cum ex consilio etiam optima fide, et prudentissime dati, gravi contrario sequatur damna, et, qui consilium bonae fide dedit, ad eversionem hujusmodi damna nullatenus obligetur. Hinc

- 3 Resp. II. Veras animas Regulae hic est: *Qui alteri sine periculo, sine non potuit consilium bonae fide praebet, nullatenus tenetur ad reparandum damna, vel sursum de incommoda, quae ex tali consilio praeter intentionem sequuntur.* Ratio est, Tem: quia quumvis ex consilio voies alter ad agendum, vel nuntio bonae efficeret movetur, tamen ad id expendum minimo obligatur. *l. 2. ff. Mandati. §. 6. ibi: Nemo ex consilio*

obligatur, etiam non expedit ei, cui datur: quia liberum est utique apud ea explorare, an expedit sibi consilium. Unde sibi imputare debet, si ex consilio, quod quis non aeternario, sed libere acquirit, damnum sentiat. Tem: quia si quis ex consilio, alium bonae fide, et prudenter dato ad rescandendo damna praeter intentionem seipsum sequi solus obligatur, et eumdem inde reconvincitur excluderetur, a mo forti, qui consilium dare vult: cum tamen pro humano commercio optimum, imo exigente charitate carpo meritorium sit dare, et audire fidele et prudens consilium. Nam at Spiritus S. loquitur: *ibi salus, ubi multa consilia. Prov. 11. §. 14. et cap. 12. §. 15. ibi: qui superis est, audit consilia.* Nam qui omnia agant cum consilio, reguntur sapientia. *ibid. cap. 13. §. 10.* unde movet Spiritus S. Eccles. 15. §. 24. *Fili, sine consilio nihil facias, et potest factum non perire.*

Procedit Regula etiam in caso, quo consilium bonae fide datum damnum tertii redandat: ut si quis alicui jure suadet, ut adit hereditatem dari, quae nullo non facta fuisset fuisset haeres aliquis tertius: vel si consilium praeter damnum, ut intantem seculum de accipiendo praedio sibi debito, quod alias trinitatem inpositus detentor etc.

Dicitur autem in responsione n. 2. data: bona fide datum: quia ex consilio non bona, sed mala fide, dolo, fraude, vel malitia dato obligationem dari, extra controversiam est, ut patet ex ipis Regulae verbis: *dummodo fraudulentum non sit; ergo si contrarium, si fraudulentum est, obligatur.* Quod idem clare innuitur ex *l. Consilii. §. ff. de R. J.* ubi postquam Regula nostra expressa fuit illis verbis: *Consilii non fraudulentum nulla obligatio est.* statim altera a contrario sequens additur: *Ceterum si dolo, et calliditate intrinsecus, de dolo actio rempenti; idque non obstat ratione n. 2.*

allegia, videlicet, quod consilium regis nemo tenetur: cum adhuc ratione frangi tenetur c. Sedes. 15. et o. Ex tenore. ibi. de Recepiis ibi: quia frangit et dolus alicui patrocinaris non debet.

6. Notandum item singulariter cum Glossa, Dyno, et Stricia hic, male consilium non semper teneri damnum exparte illi, cui consilium dedit, sed subinde etiam tertio, cui damnum res consilii intulit. Ex quidem et consilium circa contrarium, vel quasi contrarium, v. g. emptionem, venditionem, vel aliam contractionem dolose, non fraudulenter de dñi, damnum, quod inde secutum est, illi, cui consilium dolum dedit, repartitur tenetur per iura haec tenemus. Si vero consilium ad maleficium aut delictum, vel quatuor tale dedit, v. g. ad perpetrandum homicidium, sortum, diffamandum, iniurandum, falsè accusandum, testificandum etc. damnum inde secutum tertio huic expartitur debet: idque non ex actione doli mali, sed actione malitiae, aut delicti, quod iussit, v. g. si fornum vocavit, actione furti tenetur. l. Si quis. 3. §. xi. ff. de Furtis. et l. Si quis. c. c. eod. Si injuriam iussit, actione injuriarum §. Non solum. 11. l. In iussu. de Injuriis. ibi: Non solum autem it, injuriam tenetur, qui fecit injuriam, verum ille quoque tenetur, qui dolo fecit injuriam, vel qui procuravit, ut eis multa pugno percuteretur. Quod idem sancitum habetur l. Non solum. 11. pr. ff. eod. ibi: Non solum it injuriarum tenetur, qui fecit injuriam, hoc est, qui procuravit, verum ille quoque continetur, qui dolo fecit, vel curavit, ut eis multa pugno percuteretur. Si adulterium iussit, tenetur lege Julia de adulterio. l. Haec verba Legis. 12. ff. ad Leg. Juliam de adulter. coercend. ibi: Haec

verba legis, ne quis post hoc stuprum, adulterium facito actione dolo malo et ad eum, qui iussit et ad eum, qui stuprum intulit, pertinent. et sic de aliis delictis.

Et vero, cui delictum iussit, et ad nil obligatur, etiam si illa eadem actione tenetur per iura immemoriale, etiam, utique damnum secutus. Ratio est, Tum: quia delictum committitur ipso iure actum, et expendere debebat, id sibi non licere. Tum, quia nemo de improbitate sua consequitur actionem. l. litigat. 12. §. 1. ff. de Furtis.

Quoniam it. An etiam? et quas filientias habent haec illegales? Resp. Eam fallere in Accessoribus, Advocatis, Medicis, et aliis, qui ex officio consilium dant debent; ibi enim, cum non ex dolo, vel fraude, vel ex imperitia consilium alteri dantur etiam bona fide praebent, ad rem: tamen dantur inde secuti obligantur. l. 2. §. Quis quae ego iura in alt. ibi: Si accessoris imprudentia per alter dictum est, et quam oportuerit, non debet hoc dignitatem officii, sed ipsi accessori, et l. Illicitas. 65. §. ff. de Officio Praesidis. ibi: Si et Medico impuniti eventus mortalitatis non debet, ita, quod per imprudentiam commisit, impuniti ei debet: praestetur humanum fragilitatis, delictum dæcipiens in periculo hominis immo non esse non debet. Ratio est: quia hoc ipso, quod et officio consilia praebent, ex qua contraria obligati existant, necessarium ad illi habere, et comparare scientiam: sine qua si officio iuvandi fungatur, et ex imperitia consilium damnum committant, culpam istam committunt: Culpam hanc autem in pure acquiescente dolo l. 1. §. 1. ff. Si Mentor solum modum dixerit. ibi: lata culpa plane dolo comparabitur.

REGULA LXIII.

Exceptionem obiciens non videtur de intentione adversarii confiteri.

SUMMARY.

1. Regula unde?
2. Regula quando intelligenda?
3. Exceptio quid? non insinuat confessionem. Ibid.
4. Declarat exempla peris.
5. Ponitur verus sensus Regulae.
6. Si res factum, in quo actor suam intentionem fundat, facit quidem, sed excipit, onus probandi incumbit Reo.
7. Et quare. Ponitur doctrina multum practica.
8. Si res dubit, an actor factum probare possit: illud tamen negare expedit, et exceptionem sub conditione apponere: dato, non coarctum, si res factum.
9. Nunquam excipit, nulum et simplicem exceptionem facere.

1. Desumitur haec Regula et l. Non atque q. ff. de Except. ibi: Non utique existimatur confiteri de intentione adversarii, cum quo agit, qui exceptio ne attit. Cui concorsus e. Cum Fenerabilis. 6. de Except. ibi: Exceptionem obiciens de intentione peris adversarii non intelligitur fuisse confessus.

2. Quoniam l. Quando ite Regula intelligenda? et quis verus illius sensus sit? Resp. Eam sic esse intelligendam, quando quis ab alio aliquid petit, vel petendū, et hic quidem expressum non negat, nec expresse confitetur factum, sed quia intentionem agens, res petitis fundatur, sed tam excipit, seu potius excep-

tionem aliquam contra huiusmodi petitionem, non contentus confiteri intentionem adversarii sui, id est, petenti aliquid ab eo: v. g. Aliquis in iudicio accusat quendam dicens: ego dedi hanc tantum pecuniam mille florenorum, quia verum meum, et die nondum solvit: peto ergo, ut compellatur ad solvendum: alter vero expressum non negat quidem mille florenos sibi mutuo datos, vel domum sibi esse venditam, atque id expresse facit, excipit tamen dicendo: iam pridem solvi: vel, adest petenti de non solvendo: vel, remisisti mihi debitum: hic non censetur facere intentionem adversarii petentis. Ratio est: quia exceptio est actionis et intentionis exclusiva, quae res, nec ille, a quo aliquid petitur, id, quod petitur, v. g. solutionem, remissionem, intulit improbare, et tacite istam negare. arg. l. 2. §. ff. de Except. ibi: Exceptio dicta est, quia quaedam exclusiva, quae interpositi actioni cuiusque rei solet, ad excludendum id, quod in intentionem; eodem rationem deductionem est. Ergo per eandem exceptionem fieri non censetur intentionem auctoris, Tum: quia hoc est contra essentiam, et intentionem naturam exceptionis iuxta primum dicta. Tum quia, si exceptio fieri censetur, exceptio duas aibi contrarios effectus habet, confessionem videlicet, et negationem intentionis, quam adversarius praestulit: quod inconvenerat est arg. l. Non omni. 19. §. ff. de Reb. creditis. et l. Legat. 19. ff. de Legat. 1.

Exemplum Iuris habetur cit. c. Cum Fenerabilis. 6. de Except. ubi orta inter Episcopum Subiensem, et Monasterium Facensem, lite, agente, et praesidente Episcopo, Ecclesiam S. Viti cum spiritualibus et temporalibus possessionibus et pertinentiis ad se pertinere:

quam intentionem suam antequam sufficienter fundaret Episcopus, Procurator Monasterii *proponere* exte-
cipiendo respondit: Ecclesiam, etiam si ad Episcopum
potius pertinetur, de facto tamen ad Monasterium per-
tinet et causa permutationis. Quo audito Episcopus
sua intentionem sufficienter fundatam dicebat, quia
(archa) si Monasterium causa permutationis Eccle-
siam obtinuit, ergo antea ipse ad Episcopum per-
tinebat. Quo non obstante Papa dedit, Episcopum
intentionem suam minus fundasse allegans de regulari
canonem, ibi: *Quia exceptionem obiciens de inten-*

4 *tionis partis adversa non intelligitur confessus. Hinc*
Resp. II. Verus regularis canon arguens est: Quan-
do *Reus contra intentionem actoris exceptionem opo-*
nit, *adversarius intentionem non censetur facere, nec*
hanc, sed actori adversari *intendit* unus probandi,
demonstrando factum, in quo intentio actoris fundatur,
absolute non fateretur. Per Jura. et rationem ali-
quam.

5 Dicitur autem monasterium *dummodo factum, in quo*
intentio actoris fundatur, absolute non fuerit, quia
si Reus fateretur, tunc actor suam intentionem jam satis
fundasse in iustam evasit, et relevetur ab onere pro-
bandi, et reo incumbit onus probandi suam excep-
tionem. v. g. Si Cajus actor dicit: Titus, mutuum
dedit mille florenas, quousque tibi solvas, peto: vel,
vendidi Titulo meam domum trecentis aureis, quos,
quis non solvit, et ad solvendam compellatur, iusto;
Vel, Titulus meum parvum occidit; ergo peto satis-
factionem; Titius vero respondit: fateror quidem,
Cajum mihi mutuos dedisse 1000. florenas; sed nihil
amplius ei debeo, quia pridem jam solvi: vel quis mihi
hoc debuit jam dudum condonavit. Vel, Verum
quidem est, quod Lucus mihi vendidit domum, sed
pretium non amplius debet; quia loco hujus, ipso ven-
ditae et inane et inane Cajo dedit aliud bonum inestimabile.
Vel, verum est, quod occidit parvum ipsum, sed
ob necessarium mei defensionem. Per huiusmodi enim
confessionem facit, in quo intentio Caji actoris fun-
datur, Cajus, ut dictum, ab onere probationis rele-
vatur, et Titius eo gravatur, ac suam exceptionem
probandi debet: eo tali exceptione fuit Actor. l. i. ff.
de Except. ibi: *Agere etiam si videtur, qui excep-*
tionem mittit. Nam reus in exceptione Actor est. Et
de ista numeri hujus doctrina amplius diximus, cum
quod probamus Lib II Tit. 25. §. 3. a. n. 91. ubi
riori argumentum l. si quidem. g. C. de Except. ubi
Si vero de hinc confitendo exceptione in iustitiam
asseruas, de hac iustitiam agi convenit.

6 Hinc Doctores committunt cum Glossa his bene
moment, eute esse procedendum cum exceptionibus,
et in praei observanda cautela est. l. Si quidem. Et
quidem primo, si reus actor est, vel latet confitendo
confitendo, actorem non posse illud v. g. factum, in quo peti-
torem, et intentionem suam, sufficienter probare,
non recipere, sed absolute negare debet factum tale,
si (ut bene monet Glossa) anteaquam actoris est in
emissionis: v. g. Si quis inique a te petis solutionem
dicti mutui, quod revera fidei tui solvisti et bene
seis, quod mutuum tibi aliquando datum probare non
valet, proinde nullam exceptionem opponere, sed ab-
solute negare debes, quod mutuum tibi dederit, in-
telligendo mutuum necesse solutum; quia tunc Actor
probere debet mutuum datum; qui si in probando de-
ficiat, sit liber ab illa onere probandi absolute: nam
actor non probante reus absolvendus est. c. Cum in
Ecclesia 3. de Caus. possit. et propriat. iuncto l.
Qui accusare. q. C. de Edendo.

7 Et hinc Doctores bene notanda, quia sursum,
et optime servit, quando actores duplicem solutio-
nem, vel alias inique petunt. Nec committitur
in negatione huiusmodi facti, in quo inique actor suam
intentionem iustitiam ioque, et dolose fundat, ali-
quod mendacium, sed simplex et odis profatur va-

ritas; dum ad v. g. Actor inique petit solutionem
mutui iam soluti, dicit mutuum a se datum sibi non-
dum esse solutum, et consequenter petit solutionem
mutui necesse soluti: cum autem mutuum tale non-
dum solutum Reus non habet, cum omni veritate
negare, et dicere potest, se mutuum ab actoris
quam accepisse; in eo videlicet tenet, quod Jura in-
terrogat, et actor inique petit, mutuum quidem non-
dum solutum. Et quoniam sic negando absque omni
ambiguitate, aut restrictione mutui petum dicti ve-
ritatem, in casu necessitatis etiam potestatem purgatio-
nis, si offerat, negotiationem suam firmare, sique effe-
cere valeat, ut ipse inique petitor, et ut inique actor
ex sua multis, fruat, et dolo commodum reportet
contra a Soda. 15. v. c. Ex tractat. 16. de Rescript.
ibi: *Propter et dolo ad cui potestatem non debet.*
Quod idem dicit de multis, quae, utpote laia culpa, dolo
acquiescitur per dicta supra. Et concedit hanc doctri-
nam tunc vel maxime, quando in iustis hanc excep-
tionem suam, quod verum et iustum habet, non
potest probare: cui saepe committitur.

8 Secunda cautela, per v. l. Si quidem, in iustitia,
est: quod si Reus dubitet, se Actor factum, in quo
intentionem suam fundat, probare valeat nec no, possit
utrumque committere, necque argere factum, et sub
conditione, si probator, apponere exceptionem, di-
cendo v. g. argo, datum mihi fuisse mutuum: et si
dum, non concessio, datum esset, ut ipse probat-
tor, datum fuisse, tamen nulla obligatio amplius
solvendi existit: quia jam solutum est, vel qui adeat
parum de eo solvendo. Quomodo autem in iustitia
solvendi Glossa, campus approbat l. iustitia, Sine,
et Canisius hic. dicitur: in tali conditione confessio-
ne facti nullus numerus nos probandi peccat. Actor-
em, etque non probante, reus absolvi debet: arg-
uit c. Cuius Praerogativa. 6. de Except. ubi Procura-
tor Monasterii hoc modo arguit factum, et in casu
probationis fuit, exceptionem apponens laetens
est causam; quia Episcopus satis non probavit, ibi:
Quod, et si dicta Ecclesia dudum fuerit Ecclesiae
Sabinensis subjecta, nam tamen non potuit Episco-
pus Monasterium factum non absolute confessum cu,
(illas enim Papa ipsum condempnasset) sed sub con-
ditione, si forsan subsisteret, exceptionem apponit,
Papa dicit, Episcopum intentionem suam minus
fundasse per testium depositiones, vel procura-
toris supra dicti responsum: quia exceptionem
obiciens de intentione partis adversae, non intel-
ligitur fuisse confessus. iudique pro Monasterio pro-
ponitur.

9 Ut primum noquam consilium isti, exceptionem pe-
tenti, vel audiam facere, v. g. petente Actore solutio-
nem mutui, petam simplicem exceptionem obicere,
dicens: non tenor, quia iam solvi, vel, quia adeat
parum de non solvendo. Quamvis enim et huiusmodi
nuda exceptio adhuc rejecta non probandi, mutuum
v. g. datum esse, in actorem per dicta, et probata su-
pra n. 4. Tamen quia datur Doctores, ut l. iustitia,
Sine, et Canisius, et alii dicitur: in tali casu non pro-
bandi exceptionem suam illius insumbere Reo res-
pondenti, idque ex illo fundamento, quod is, qui fatetur,
se jam solvisse, fateretur etiam saltem implicite, se
fuisse debitorem, cum, qui fatetur suum, per eoque-
que facti censetur, quod acquirit ex illa. c. Cum
supra. 23. de Offic. Delegat. Hinc merito pro prae-
sudent, ut nequam exceptio peti et nuda fiat, sed
vel factum absolute negetur, si ista apparet, id ab
Actore sufficienter probari non posse, per dicta n. 6.
Vel si de hoc debum existat, possit exceptio cum
conditione, si factum, in quo intentio Actoris fundatur,
sufficienter probetur, aut revera subsistat per dicta n. 9.

REGULA LXIV.

Quae contra jus sunt, debent utique pro infectis haberi.

SUMMARIUM.

1. *Regulae uade?*
2. *Iuxta aliquos Regula intelligenda etiam de illis est, quae contra legem duntaxat prohibentem sunt.*
3. *Iuxta communem vero solum de iis, quae contra irritantem, vel praescribentem formam actus.*
4. *Quae sententia et hic tenetur: ac firmatur exemplis Juris ac a. aug.*
5. *Non servata forma substantiali actus per legem, actus nullus est.*
6. *Positor verus sentis Regulae.*
7. *Solvatur jura contraria.*
8. *Quar contra legem prohibentem sunt, etiam valeant, tamen plerumque invalidari possunt.*
9. *Quid censendum in foro interno de effectu actuum jure invalidorum, remissive.*

Desomitur haec Regula ex l. Non dubium. 5. C. de Legibus. ibi: Nullum enim pactum, nullam conventionem, autem contractum inter eos videri volumus subsistentem, qui contrahunt, lege contrahere prohibente: quod ad omnes etiam legem interpretationes, tam veteres, quam novellas trahi, generaliter imperamus, ut legislatori, quod fieri non vult, tantum prohibuisse sufficiat; ceteraque quasi expressa ex legis licet voluntate colligere: hoc est, ut ea, quae lege fieri prohibentur, si fuerint facta, non solum inutilia, sed pro infectis etiam habeantur; licet legislator fieri prohibuerit tantum, non specialiter dixerit, inutile esse debere, quod factum est. Concordant eam. Imperiali. l. 3. cau. 25. q. 7. ibi: Imperiali constitutionis aperta sententia est, ut ea, quae contra legem sunt, non solum inutilia, sed etiam pro infectis habenda sint.

Quaeritur I. Quomodo haec Regula intelligenda? et quis verus illius sentis sit? Auct. Responsio. Notandum, quod Regula hinc in praxi quidem frequentissima, tamen etiam difficilissima sit, Doctoribus in ea explicanda, ob variasque Juris contrarias testis, in diversas partes obsecutibus, et in eo praecipue haecitantibus, utrum Regula non tantum sit intelligenda de iis, quae sunt contra jus, seu leges, vel canones irritantes, sed etiam de iis, quae sunt contra jus, seu leges, vel canones simpliciter prohibentes, vel praecipientes aliquid alienum a j. et plures alii putant, cum etiam de iis, quae simpliciter duntaxat prohibentur, vel praecipiantur, intelligendum esse, indeque ea quae vi Regulae invalida, et pro infectis haberi debere, quae contra legem nude, ac simpliciter tantum prohibentem, vel praecipientem sunt. Pro quibus statim elici testis prius num. ex l. Non dubium. 5. C. de Legibus. et eam. Imperiali. ibidem allegati.

Ecce contra communissimam DD. sententiam est, Regulam intelligendam esse solummodo de iis, quae contra jus, seu leges, et sententias irritantes: non item de iis, quae contra simpliciter deontas prohibentes, vel praecipientes sunt, nisi per has praescribitur forma actus; quae sententia principaliter fundatur in e. Ad Apostolicam. 16. de Regular. ibi: Multa fieri prohibentur, quae, si facta fuerint, obtrinent roboris firmitatem. et variis exemplis Juris inferi a. 4. et seqq. allegandis. Hoc docet.

Resp. I. Regulam intelligendam esse juxta communissimam DD. sententiam praec. num. adductam, adeoque ille pro infectis haberi non debere, quae con-

tra legem, vel canonem, simpliciter deontas prohibentem, vel praecipientem sunt, nisi per hanc praescribitur substantiis forma actus, quae deficiente, actus utique etiam invalidus, et pro infecto habendus est, utpote carens forma substantiali, seu essentiali. Fundamentum praecipuum responsionis est textus ex e. Ad Apostolicam. praec. num. allegatis, variisque Juris exemplis. Sic enim licet matrimonium cum simplici voto castitatis laici sit prohibitum, indeque illicitum, tamen contractum valet, et pro infecto habendum non est. c. an. de Voto. in 6. Sic pariter et a Jure prohibitum, ac illicitum sit, contrahere matrimonium contra interdictionem Ecclesiae, tamen ille contractum validum existit c. 1. de Matrim. contra interdict. Eccles. Sic rursus, quomvis universaliter prohibitum habetur cum impedimento impediens, v. g. astitibus sponsalibus de futuro cum una, cum altera matrimonium laici, initum tamen licet firmiter subsistat, e. a. eod.

Sic ulterius, licet Episcopi alienas dioceses suos rite proprii Episcopi licentia ordinare graviter sit prohibitum, tamen ordinario ab eisdem facto valet. arg. eam. fin. cau. 9. q. 2. Periformiter etiam Episcopi prohibitum sit alienas Ecclesias, vel Altitas consecrare, tamen facta ab illis consecratio est valida. eam. Episcopus. 28. cau. 7. q. 1. Sic denique incedo plura alia exempla, quomvis prohibitum et illicitum sit Sacerdotibus celebrare Missam, vel alia administrare Sacramenta in statu digressionis: nihil minus celebratio Missae et consecratio, aliter et aliae administrationes Sacramentalium in tali statu factae validae sunt. Ex quibus, et aliis hujusmodi exemplis abunde patet, quod ea, quae contra jus, seu leges, vel canones simpliciter prohibentes, vel praecipientes sunt, illicita quidem, et peccaminosa, non tamen invalide existant, esse pro infectis haberi debent: atque Regula de iis intelligenda non veniat.

Dicitur autem notante in responsione no. 4. data: nisi per hanc formam ad substantiam actus pertinentem praescribitur: haec enim ubi a lege praescribitur, et non servatur, actum pro infecto et invalido haberi debere, extra controversiam est. arg. e. Cum dilecta. 22. de Rescript. et e. Quia propter. 42. de Elect. eam Concord. deficiente enim forma substantiali, et essentiali requisito rei aliquo, rem ipsam corrumpi per se necesse est. Sic enim alienatio rerum Ecclesiarum contra praescriptam a Jure formam invalida est, et pro infectis habenda, juxta dicta. l. III. Tit. 13. de Reb. Eccles. alien. vel non 5. 2. Sic Testamentum, non observata praescripta Juris forma, nullum atque irritum, et pro infecto habetur per dicta, et probata l. III. Tit. 25. de Testament. Sic matrimonium contra praescriptam a Tridentino formam circa astantiam Parochi, et duorum testium, non tantum illicitum, sed et invalidum, ac pro infecto habetur. Concil. Trident. Sess. 24. de Reform. cap. 1. Sic electiones contra praescriptum subuniversalem Ecclesiae formam celebratae iuxta dicta sunt, et pro infectis habentur cit. e. Quia propter. 42. de Elect. nec. l. l. l.

Resp. II. Veros, et genuinos Regulae sensus hic est: Quidquid agitur contra jus, id est, contra canonem, seu legem, quae actus irritatur, vel nullus declaratur, aut illius forma substantialis praescribitur, invalidum est, et pro infecto habetur. per Jura, et rationem jam adductam.

Ad Jura, quae ab adversariis num. 1. allegantur, Respondetur, ea non obstat, tum: quae etiam non

de lege irritante, tamen de lege formam prescribunt. bene intelligi possunt, exigente sic defectu vigente consequuntur, quae est optima legum interpretatio. *e. Cum dilectis* l. de Constat. et aliis verbis atque exemplis Juris contrariis n. 4. et 5. allegatis, quae cum aliis Juribus pro possibili, concordare possent. *e. Cum expedit* 19. de Elect. in 6. Tum, quia quavis l. non dubium. 5. C. de Legibus. immo iocundum, et rigorum intelligenda fuerit, per consuetudinem auctoritatem modo vigentem abrogata censetur, prout tenet Herina p. n. disp. 5. de Legib. n. 34. plures contestantur auctores.

Illud tamen notandum, quod, licet ea, quae contra legem, simpliciter dantur prohibentem, sunt, inaequale non sicut, tamen plerumque a Ju-

dice praesertim ad instantiam partis adversae annullari valent san. *Fides fli. in dis. 10. ibi* quia quod contra legem accipitur, per legem dissolvitur: prout ipsam in pluribus verbis praecipitur. Dicitur autem plerumque: cum etiam annullari potest, id universaliter fieri posse, hoc tamen verum non sit: quia certum est, quod matrimonium contra legem prohibentem illicitum, valide tamen contractum, annullari amplius nequeat: quod idem dicitur de ordinatione, consecratione, et aliis n. 3. adductis.

Castorum quid in foro interum censendum sit de effecta Morum, quae ob legem irritantem nulla, et inaequale sunt, vide dicta Lib. I. Tit. 2. de Constitut. §. 11. a n. 25.

REGULA LXV.

In pari delicto et causa potior est conditio possidentis.

SUMMARIIUM.

- 1 Regula unde?
- 2 Potior unde intelligentia: et senes Regulae.
- 3 Quae in pari delicto et causa, melior sit conditio possidentis. Ibid.
- 3 Data Judici ob injustam sententiam repeti non possunt.
- 4 Nec data meretrici ob unum corpus.
- 5 Repeti autem potest datum alieni, ne turpe quid committat.
- 6 Ponuntur exempla Juris, quod etiam in pari causa sit melior, melior sit conditio possidentis.
- 7 Nunc examinantur ad haec Regulae causas pias, vel alius privilegias.
- 8 Solvitur obiectio contra Regulam.
- 9 Falsitas Regulae 1. Simonis reali.
- 10 In l. In lencinio veri etc.

Prima pars hujus Regulae, in pari delicto, demonstrat ea l. Cum par delictum. 124. ff. de R. J. ibi: Cum par delictum est duorum, semper operatur potior, et melior habetur possessori causa. Altera pars, videlicet in pari causa atque delicto desumptio habetur ex l. In pari. 128. ff. eod. In pari causa possessor potior haberi debet.

Quaeritur 1. Quomodo haec Regula intelligenda? et quis verus illius amicus sit? Resp. Regula intelligenda est in sequenti vero illius tenore: Quando duo in eadem causa rei sunt delicti, v. g. si unus ex delictis dat, et alter ex delicto accipit, melior est conditio possidentis, ita ut restituere amplius non teneatur. Item si duo parum causam obque delicto habent, pariter melior sit conditio possidentis, adeoque a possessione desit non potest donec adversarius legitime probet, se meliori gaudere jure. Ratio Regulae quoad utramque partem est: quia in pari delicto, et causa postea duos habet titulos: nam dubium, eundemque, quem habet adversarius, videlicet, non rei proprietatem ad se pertinet nec ad alteram partem, et indubitatum, namque possessionem: quo titulo qui adversarius caret, magis Jura magis favent possidenti, praesertim cum duo vitiosa plura ligant, quoniam v. arg. e. l. de Trago et Poca. sa alius in iudicio patiturio possessor pretiorum rei agit: res autem ordinario gaudet majori favore quam utitur per dicta ad Reg. Al. de Reg. Jur. iust. et l. Favorabiliores. 125. ff. de Reg. Jur. ibi: Favorabiliores illi potius, quam Actores habentur. Et utroque possessione magis semper consideranda sit, et ioter alios etiam effectum pariet, qui refertur §. Rescindendae. 4. Instit. de Interdict. ibi: Commodum autem possidentis in eo est, quod etiam

si ipsa res non sit, qui possidet, si modo actor non poterit suam esse probare, remanet in sua loco possessio: propter quam sententiam sum obscura sententiaque jura, contra petentem judicari solent.

Exempli Jura per prima parte sunt prima: Si quis Judici pecuniam, vel unum alius dat, et ferat injustam sententiam, ab eo repetere datum amplius non potest, quis utriusque tam densis, quam accipientis veretur turpando, et Iudex in possessione accepti, consequenter melioris conditionis est. arg. san. Non sane. 15. can. 14. q. 5. et l. 2. ff. de Condict. ob turp. caus. ibi: Ut autem et densis, et accipientis turpido variatur, non potest repeti, decimas: veluti si possumus datur, ut male iudicatur.

Idem est, si ob stuprum datum sit, et dicitur l. 4. pr. ff. eod. et §. 3. ibid. quod meretrici datur, repeti non potest. Concordat l. n. C. eod. ibi: Cum te propter turpem causam donum adversariae dedisti profiteri, frustra cum tibi restitui desideras cum in pari causa possessoris conditio melior habetur. Ex quibus legibus Doctores universaliter inferunt, ea, quae ob turpem quocunque causam dantur, et accipiuntur, repeti non amplius posse: cum ubi par est delictum utriusque, tam male densis acilient, quam male accipientis, hujus tamen possessoris melior sit conditio.

Ubi tamen cum Tocius hic, et aliis adversentium, quod, etsi datum et acceptum ob turpem causam, seu delictum repeti non amplius valet: tamen id, quod quis dat, ne aliter turpe quid, seu delictum committat, v. g. ne iniquam sententiam ferat, ne furum, ne homicidium, ne adulterium, ne prodicionem faciat, ad eo, qui accepit, iterum revocare valet, adeoque in tali causa melior conditio possidentis non sit: cum namque par sit utroque, sed in non dantur, volens nempe delinquere, et accipiens veretur delicto, textu clari l. 1. §. 2. ff. de Condict. ob turp. caus. ibi: Si turpis causa accipientis fuerit, etiam res recitata sit, repeti potest. Exemplificatur hoc l. 2. ff. eod. illis verbis: Ut puta, dadi tibi, ne corrumpas facias: uti non hominem occidas, in qua ipse etiam Julianus scribit, si tibi dederis, ne hominem occidas, condici potest. Concordat l. Idem. 4. §. 2. ff. eod. ibi: Quoties autem solus accipientis turpido variatur, Celsus ait, repeti posse, veluti si tibi dederis, ne mihi injurias facias.

Per aliam parte Regulae, In pari causa, sine delicto, exempla Jura datur plurima: veluti si duo eandem rem a duobus non densis bene fide emant, ille, cui res etiam tradita est, praevalet: quia in hac

pari causa potior est conditio possidentis. l. Sive autem. g. §. Si duobus. 4. ff. de Publiciana in rem action. Item, si duobus eadem res obligatur, et necitur, cui prius: melior est conditio possidentis rem. l. Si debitor. 10. ff. de Pignor. Sic ulterius: si a Sede Apostolica, vel Legato ipsius uni, et ab Ordinario alteri eodem die idem beneficium conferatur, nec appareat, quae collata fuerit primo facta, erit potior conditio possidentis, sunt verba formalia c. Si a Sede. 31. de Praebend. et Dignit. in 6. Sic rursus, si in iudicio utriusque testes acque idonei et pares sunt, in hac pari causa praefertuntur, depositiones testium, qui possessore testantur. c. Ex litteris. 3. §. Quod si. de Probation. ibi: Quod si ambarum partium testes sint acque idonei, possessoris testes praefertuntur. Et, si ambo se possidere contendunt, praevalet, qui de antiquiori possessione deponunt. c. Licet causam. 9. eod. ubi summarium sic habet: si Actor et Reus in interdicto retinenda possessionis probant, obtinet is, qui antiquiorem possessionem probat etc. Ut proin semper in pari causa melior sit conditio possidentis, et specialiter attendatur ad possessionem: quod ipsum nou ex minimis praerogativis est, quos affert possessio, uti cum aliis bene observat Strein hic. n. 1.

Porro procedit Regula etiam contra Ecclesiam, aliasque causas pias, et privilegiatas, (nisi sint de quatuor specialiter favorabilibus, videlicet testamento, libertate, conjugio, et dote: de quibus vid. Lib. II. Tit. 12. a. n. §. 4.) ita ut, licet harum favor, etiam dum actores existant, potior sit, quam Rei, tamen quando causa pia, vel alia privilegiata cum profano litiget, in pari causa potior sit conditio possidentis profani: cum magis semper attendatur ad titulum possessionis, quam qualitatem litigan-

tium: ut post Fulgositium Consil. 138. dubio 1. et alios bene advertit Strein hic n. 2. paterque inter alia etiam in casu, quo quis habiat, an emiserit votum, nec ne? tunc enim, quia libertas in possessione existit, potior est conditio ipsius. arg. c. Ex parte. 18. de Consil.

Nec dicas: ex hac Regula foveri fures, praedones, et raptores, quoniam primum possidere incipiunt. Resp. eum, neque hac Regula, nec alio iure horum possessionem defendi, sed quoniam primum de illis ut talibus constiterit, eos, non obstante possessione, ad restitutionem rerum ablatarum, vasa cum fructibus, et ad resarcienda damna illata illico compelli textu clari c. Gravis. 11. de Restit. Spo. liat. cum Concordant.

Queritur II. An? et quos Fallentias patiat Regula LXV. ? Resp. Eam fallere 1. In Simonia reali: cum, etsi par sit delictum dantis et recipientis simoniae, tamen qui minus taliter recipit, non obstante possessione, teneatur restituere arg. c. De hoc. 11. de Simon. ubi etiam Reges, et Principes id, quod simoniae receperunt, restituere coguntur: cui autem restitui debeat, vid. Lib. V. Tit. 3. a. n. 395.

Fallit 2. Quando uxor leuocinio viri adulteratur: hoc enim in casu, etsi par videatur delictum utriusque, tamen solutio per mortem uxoris matrimonio, vir dote, quam possidet, non potest retinere, sed illis, quibus alias ab intestato, vel ex testamento competit, restituere debet. l. Cum mulier. 47. ff. Solutio matrim. ubi legislator etiam rationem suae legis apponit: ibi: Cum mulier viri leuocinio adulterata fuerit, nisi ex dote retineatur, cor enim improbat maritus mores, quos ipsemet aut ante corrupti, aut postea probavit.

REGULA LXVI.

Cum non stat per eum, ad quem pertinet, quo minus conditio impleatur, haberi debet perinde, ac si impleta fuisset.

SUMMARYUM.

- 1 Regula unde?
- 2 Ponitur verus sensus, et intelligentia Regularum.
- 3 Loquitur dumtaxat de casu, quo quis impeditur a tali, cujus interest conditionem non impleri.
- 4 Adducitur ratio Regularum.
- 5 Firmatur exemplis Juris. et duobus seq.
- 6 Solvuntur objectiones Juris. et n. seq.

Desumitur haec Regula ex l. In Jure Civili. 161. ff. de Reg. Jur. ibi: In Jure Civili receptum est: quoties per eum, cujus interest, conditionem non impleri, fiat, quo minus impleatur, prout haberi, ac si impleta conditio fuisset: quod ad libertatem, et legata, et ad haereditatem institutiones perducitur etc. Concordat l. In executione. 85. §. fin. ff. de Verbor. Oblig. ibi: Quicumque sub conditione obligatus curaverit, ne conditio ea lateret, nihilominus obligatur.

Queritur: Quomodo haec Regula intelligenda? et quis verus illius sensus sit? Resp. Regulam intelligendam esse juxta sensum sequentem, qui proprius illius est: Quando in lege, contractu, testamento, vel alia dispositione aliquid in aliusjussu favorem ordinatur sub certa quadam conditione, et is, qui apponitur conditio, facit, quantum est in se, nihilque praetermittit eorum, quae ad conditionem implendam spectant, et tamen implere non potest, eo quod ab illo, cujus interest conditionem non impleri, impediatur, perinde haberi, et favore sui debet, ac si conditionem recipia adimplet. Dicitur notanter

Quando aliquid in alienius favorem ordinatur: quia Regula loquitur, et intelligenda est de illis dispositionibus, quae in alienius favorem sunt, apponitur tamen conditio, ut patet ex verbis exemplificatoris Regulae civilis num. 1. allegatae, ex qua desumpta fuit Regula canonica, ibi: Quod ad libertatem legata, et ad haereditatem institutiones pertinet etc. quae cuncta sunt favorabilia pro iis, qui libertatem, legata, vel haereditatem consequuntur.

Dicitur etiam notanter: eo quod ab illo, cujus interest conditionem non impleri, impediatur: Nam ut post Dynum hic bene advertunt Vivianus et alii, Regula per omnia declarari et intelligi debet juxta Regulam 161. ff. de Reg. Jur. n. 1. allegatam, ut patet ex qua canonice desumptam diximus: ibi autem expresse habetur: quoties per eum, cujus interest conditionem non impleri, fit, quo minus conditio impleatur: per quod etiam distinguitur haec a Regula XLII. Jur. in 6. Impdari non debet ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum fuerat faciendum ista siquidem etsi similis videatur praesenti, tamen ab illa differt in eo, quod Regula 41. loquitur de casu, quo quis impeditur per alienius casus eventum, vel per tertium, cujus non interest rem fieri, vel non fieri: praesens vero proprie loquitur de casu, quo quis ab implenda conditione aibi imposita impeditur ab eo, cujus interest, conditionem non impleri, puta, quia conditio adimpleta aliquid amittitur est, aut praestare debet. Dynus, et Vivian. loc. cit. coi Strein hic. n. 1. et aliam differentiationem addit,

videlicet, Regulam XLl. duntaxat velle, non debere illi imputari ad culpam, si non facit, quod facere non potest: praesentem vero Regulam non solum a culpa eximere illum, qui appositam conditionem non adimplet, dum impeditur, sed insuper velle, quod conditio etiam habeatur pro adimpleta, si quis impeditur a tali, cujus interest conditionem non impleri: quod non dicit Regula XLl. upote vi cuius quidem excusatur quis a culpa, si non facit, quod facere non potuit, nullum tamen praeteres consequitur fructum et effectum, nisi contingit, quando quis impeditur a conditionibus ad valorem et usum Sacramentorum necessariis, ubi licet quis careat culpa, attamen nullum fructum et effectum habet Sacramentorum: vi praesentis Regulae autem non solum a culpa quis immunis est, sed et eundem effectum habet, ac si conditionem recipis adimpletset. Res hanc patet per exempla Juris infra a n. 5. et seqq. adduenda.

Interea adducitur Ratio Regulae, videlicet, quod, quia nemo potest ad impossibile obligari, juxta Reg. 6. de Reg. Jur. in 6. legislatores, et aliarum dispositionum auctores, non censentur (saltem in ordine ad illos, quorum interest, non impleri conditionem, quam injuste impediunt) conditiones aliter apponere, quam, si eas implere possibile sit: nec velle favere illis, qui malitiose impediunt, nec lacero ei favore designato privare eos, qui nihil oviserunt eorum, quae ad praesentiam conditionem adimplendam spectant. In quo dicti Auctores divinam iuvantur bonitatem, quae etiam solam voluntatem, et possibilem, licet irrisum conatum aequo remuneratur, ac opus ipsum, uti constat de Abraham Genes. 22. qui ex eo, quod bonam voluntatem et debitum conatum sacrificandi filium habuerit, idem meritum, eundemque effectum apud DEUM reportabit, ac si actu filium occidendo sacrificasset, etsi ab hac per Angelum impediens arg. can. Si qualibet. 20. cau. 12. q. 2.

Declaratur, et firmatur Regula amplius exemplis Juris: Sic enim, si quis instituit haeres vob hac conditione, ut decem det Titio, qui alias ab intestato succederet, et consequenter ejus interest, conditionem non impleri, et institutus haeres conditionem adimplere volens decem offerat Titio, hic autem ea non accipit, conditio habetur pro impleta, et institutus haeres haereditate gaudet. Dyn. hic. n. 1. arg. 1. Si ita haeres. 3. ff. de Condition. instit. ibi: Si ita haeres institutus sum; si decem dederis: et accipere nolit, cui dare jussus sum, pro impleta conditio habetur.

Sic pariter: si servo in Testamento legatur libertas conditione, si haeredit decem sestertia pendat, et servus ea haeredit offerat, haeres autem, cujus interest servo non privari, illam non accipiet, potiusdum liber evadit, ac si acceptasset haeres, et conditio fuisset impleta, quia per eum non attit, quo mi-

nus conditio adimpletur l. fin. ff. de Condition. instit.

Sic etiam: si quis cum altero contrahit, et promittit dare eidem decem, si ascendat in Capitolium, et per promissorem stat, quo minus alter ascendat, upote impeditus ab illo, conditio habetur pro impleta, et decem debentur. Dyn. hic. n. 1. l. In Jur. 161. ff. de Reg. Jur. ibi: quibus exemplis stipulationes quoque committuntur: cum per promissorem factum esset, quo minus stipulatori conditio pareret.

Obijcies 1. l. Cum quidem. 7. c. de Condition. insert. ubi expresse habetur, quod, si servo legatur libertas sub hac conditione, ut tot vel tot solvat haeredit, servus evadat liber, si conditionem impleverit ad haereditem properavit, sed in medio latronum, et hostium incursione, vel alio fortuito casu peremptum est, quod portabat, cui subiungitur: ex quacunque igitur causa impediatur, sive per haereditem, sive per eum, cui dare aliquid jussus est, sive per fortuitos casus, in libertatem perveniat. Ergo Regula non solum est intelligenda de casibus, in quibus conditionem adimplere volens impediatur ab eo, cujus interest, conditionem non impleri, sed etiam, si ex alia quacunque causa, vel casu fortuito impediatur, quod est contra supra dicta n. 3. Resp. negando consequentiam: quia etsi ex quacunque causa impeditio implere conditionem vi dictae legis attribuat libertatem, tamen conditio non habetur pro impleta, eam eandem, etiam secus jam libertatem, adhuc adimplere per dictam legem cogatur: ibi: in libertatem quidem ipse perveniat, nisi ipse servus noluerit adimplere conditionem: obnoxius tamen constituitur, post libertatem haeredit, vel tri, cui dare aliquid jussus est, (nisi et ipse oblatus pecunia non suscepit: quod enim semel repudiatum ab eo est, reintegrari minime concedimus) quatenus hoc, quod dare jussus est, omnimodo implere compellatur.

Obijcies 2. Si quis Cajo legat mille ea cum conditione, si filium ejus ducat, et filia autem nuptias moriatur, nil debetur Cajo, cum per eum non steterit, quo minus conditio fuerit adimpleta. L. Legatum. 4. c. de Condition. insert. ibi: Legatum, sive fideicommissum a patre tuo relictum tibi sub conditione, si filio ejus nuptias; cum, mortuo filio, priusquam matrimonium cum ipso contraheretur, conditio defecerit, nulla ratione deberi tibi existimatur. Ergo non semper conditio habetur pro impleta, quando non stat per eam, ad quem pertinet, quo minus impleatur. Resp. hanc legem minime obesse Regulae nostrae, tum; quia non loquitur de casu aliquo, quo conditionem implere volens impediatur ab eo, cujus interest, conditionem non impleri: de eiusmodi tamen casibus solummodo intelligenda est Regula per dicta n. 3. Tum, quia casus in lege positus, est unus inter illos, in quibus apponens conditionem absolute velle praesumitur, ut adimpleatur, eaque ob quacunque causam non impleta, conditione promissum non valet: in eiusmodi casibus Regulam locum non habere extra controversiam est.

REGULA LXVII.

Quod alicui suo non licet nomine, nec alieno licebit.

SUMMARIVM.

1 Regula unde?

2 Regula in duplici sensu intelligi potest.

3 Ponitur verus illius sensus.

4 Declaratur exemplis Juris. et duob. seqq.

Clerico non licet exercere facinus proprio, vel alieno nomine. Ibid.

5 Nec alicui excommunicato stare in iudicio.

6 Nec falsificare litteras Apostolicas suo, vel alieno nomine.

7 Fallit Regula in casibus, ubi in propria, et aliena persona non est eadem prohibitionis ratio.

8 Declaratur hoc exemplis Juris et duob. seqq.

Desumpta videtur haec Regula ex l. Non utique.

2. §. 1. ff. de Administrat. rerum ad civitat. pertin. ibi: quod quis suo nomine exercere prohibetur,

id nec per subjectam personam agere debet. et con. Sicut non suo. 10. dist. 41.

Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? Et quis verus illius sensus sit? Resp. I. Hanc Regulam in duplici sensu procedere, et intelligi posse: ut quidem primo taliter: quod alicui suo nomine in propriis personis facere non licet, nec alieno, id est, nec per alium seu per substitutum eidem licebit. Secundo ita: quod quis suo nomine, seu pro seipso licite facere non potest, id neque alieno nomine id est, nec pro alio poterit. Exemplis utriusque sensus passim habentur in Jure: et procedit potissimum de maleficiis, seu delictis, non tantum Jure divino et naturali, sed etiam humano prohibitis; Sic v. g. quis non licet mihi nomine meo, et in propriis personis innocentem occidere, vel ferire, nec autem committere: his neque alieno nomine, id est, nec per alium pro me, nec pro alio committere licebit. Hinc

Resp. II. Verus sensus Regule sequens est: Quod quis prohibente Jure divino, naturali, aut humano licite facere non potest suo nomine, id est, nec alieno nomine, id est, nec per alium pro se, nec in propria personam pro alio licite facere poterit. Ratio est; Tum; quia, cum quis regulariter laqueis negotio ad agendum pro se, et ad se aliquo modo pertinetibus facilius admittitur, quam pro aliis, arg. con. Prohibetur. 14. cau. a. q. 1. consequens est, quod si quis suo nomine quid agere prohibetur, multo magis id alieno nomine agere prohibitus esse censetur. Tum; quia, si quod non licet proprio nomine, liceret alieno, admittitur aliquid contra viam, quod alia via prohibetur contra Reg. 84. de R. J. in 6. ibi: Cum quid una via prohibetur alicui, ad id alia via non debet admitti.

Declaratur, et firmatur Regula ulterius exemplis Juris: et quidem, abstractendo a prohibitis Jure divino, et naturali, de quibus aliquoties dictum est n. 2. ne per se patet, loquendo de prohibitis jure humano: Sicut Clericus non licet nomine suo exercere foras, sic idem ei non licet nomine alieno. etc. con. Sicut non suo. 10. dist. 41. ibi: Sicut non suo, ita nec alieno nomine aliquis Clericorum exercere foras attentat. Indecens est enim crimen suum committere alicui imputare.

Sic pariter, quis excommunicatus non licet proprio nomine agere in judicio, s. Intelleximus. 7. de Judiciis. Cum Concord. sic etiam alieno, seu procuratorio nomine agere prohibetur c. Post cessionem 7. de Probat. ibi: Cum igitur per litteras iudicis ordinarii (quibus standum est, donec probetur contrarium) nobis constiterit: quod N. excommunicatus erat, cum procuratoris officium assumpsit: ipsum tanquam procuratorem non duximus admittendum.

Sic rursus sicut non licet suo nomine licentia Apostolica saluberrima, ita nec alieno licet: Nos enim, ait Papa s. Ad falsariorem 7. de Crimine falsi omnes

falsarios litterarum nostrarum, qui per se, vel alius vitium falsitatis exerceant, anathematizamus: nec eos innoxios innodatos. Sic etiam ut proprio, ita et alieno nomine aliam Prætoris corrumperere illicitum est. I. Si quis. 7. ff. de Juriad. et Sic plerumque alia in Jure habentur exempla: et quibus

Quæritur II. An, et quomodo Fallitima patitur hæc Regula? Resp. Eam universalem fallere tunc, quando ratio prohibitionis in ipsa persona existens cessat, seu non reperitur in alieno, cuius non obstat. Ita DD. commouent; Sic enim, etsi mihi non liceat contrahere matrimonium cum mea consanguinea, c. Non debet. 8. de Consanguinit. et affinit. possum tamen eam cum nomine alieno, seu pro alio suo consanguineo vel affine ut procurator ipsius contrahere, c. Ex parte. 14. de Restit. Spoilat. et s. fin. de Procurat. in 6. quia ratio prohibitionis, consanguinitas nempe quæ in mea persona est, non reperitur in alia.

Sic etiam, quamvis filiosfamilias sine consensu patris, quantum ad temporalia regulariter, loquendo, non possit agere in judicio c. 3. de Judiciis. in 6. tamen nomine alieno, seu pro alio agere potest. c. Qui generaliter. 5. de Procurat. in 6. ibi: No dum vera ad negotia, sed etiam ad iudicia potest filiosfamilias absque patris assensu fieri procurator. quia ratio prohibitionis, ne filiosfamilias juvenili sui imprudentia sibi, vel patri aires temporales noceat, cessat in alieno negotio, in quo ut procurator nec sibi, nec patri præjudicat; cum iudex non contra procuratorem, sed contra principalem proferat sententiam, et hio sibi imputare debet, quod scientem constituerit procuratorem Dyus hic. n. 2.

Sic ulterius, quamvis per sandom alienum, in quo ius servitutis non habeo, nomine meo ire, vel iumentum agere non valeam: tamen id mihi, licet facere nomine alieno ius servitutis in præfato fundo habentis l. Si stipulatus. 111. ff. de Verb. Oblig. quia ratio, quæ me prohibet, alium non prohibet, qui ius servitutis in fundo habet, quo iure per se, vel per alium uti potest iuxta Regulam statim sequentem: Potest quis per alium, quod potest facere per seipsum.

Sic rursus, etsi Episcopo non liceat seu nomine alieno diocesanos ordinare: tamen id ei licet ex commissione, et nomine Papæ, vel Ordinarii loci. c. 1. de Tempor. Ordin. in 6. quia ratio prohibitionis, auctoritas nempe jurisdictionis in alienos subditos, cessat in Ordinario loci, cuius nomine et commissione Episcopus alienus ordinat. Sic pariter, licet monere et potestate carens, iudicare aliquem nomine suo non valet, nomine tamen alieno, assensu et jurisdictionem delegante de eadem sibi commissum cognoscere, iudicare, et sententire potest, integro Tit. ff. de Officio et potest. Iudicis delegati.

REGULA LXVIII.

Potest quis aliam, quod potest facere per seipsum.

SUMMANUM.

- 1 Regula unde?
- 2 Quomodo intelligenda?
- 3 Ponitur versus sensus illius.
- 4 Alius, per quem quis agit, debet ad id esse debite qualificatus.
- 5 Declaratur Regula exemplis.
- 6 Sunt plura, quæ per alios fieri debent. Nobiles non per se, sed per procuratores litigare debent. Ibid.

7 Idem est de Episcopis et Sacerdotibus.

8 Fallit Regula 1. quando adest industria personæ.

9 Fallit 2. in iis, quæ natura sua, vel dispositione Juris per alios fieri nequeant. et n. seq.

10 Uti in specie sunt Testamenta, nisi ad pias causas fiant.

11 3. Quando nudum ministerium sine jurisdictione committitur.

12 4. Quando aliter inter partes conventum est.

Hæc Regula juxta Glossam hic desomitur ex l. Quod jura. 180. ff. de Reg. Jur. ibi: Quod jura alterius adhibet, pro eo aut, quasi ipsi solutus esset. et l. 1. §. 12. ff. de Fi et ut armata. quibus aliis etiam ex Reg. 75. de R. J. in 6. qui facit per alium, est pendens, an sit facit per seipsum.

Quesitur II. Quomodo hæc Regula intelligenda? et quia veros illos sensus est? Resp. I. Regulam id velle dicere, quod, cum lo commercia humana plurimæ sint oratio, actus, et ergotia, quæ quis ipsemet in personam egere, ut tractare, vel impedire non potest, vel ex quoquoque causa non vult, possit alterius, ad eam idoneus, ad debite qualitates operæ et auxilium alii, et per eam rem in, quam extra judicium facere, quod ipsemet licite, ex legitime facere potest, hic et tunc autem ex causa sibi nota facere non vult, vel impedire non potest. Quæ Regula potissimum delegatos, substitutes, procuratores, ministros, et officiales concernit, per quos causas et ergotia sue principales agunt, se primat. Hæc

Resp. II. Verus Regula sensus hic est: Qui aliquid, p. contractus actum, negotium, causam etc. per seipsum valide et licite facere, vel tractare potest, valet et ipsum etiam per alium ad hoc idoneum, et debite qualificatum valide et licite facere. Ratio Regule est: quia, cum jura jura dicta hominum negotia plurima, et varie sint, quæ quantumvis ad se spectant quisque per seipsum peragere sæpe non potest, utpote vel alius magis argutus, vel infirmitate, vel necessitate obvenit, aut alia ratione impeditur, vel quæ ex causa sibi nota peragere non vult, vel quia actus, labor, et negotium per seipsum agere ejus personæ non congruit, maximum non raro quis potest in rebus suis deum et præjudicium, si per alium facere non possit, quod ipse quidem, absolute loquendo, per seipsum agere valet, hic et tunc tamen impeditur vel non potest, vel ex causa non vult peragere. Quæ omnia rationem procuratorum, et similium hominum, aliorum ergotia agerant, usus ab ipso Jure omnino necessarios agnoscitur l. 1. §. 3. ff. de Procurat. ibi: *Ubi autem Procuratoris per quam necessarius est: qui rebus suis ipse impetret vel notat, vel non possunt, per alios possunt vel agere, vel conveniri.* Quod ipsum etiam utilissimum, et maxime commodum ideo merito requiritur, quia juxta dispositionem Juris quæ sunt per alium, pendet est, se si faciat per seipsum, est Reg. 75. de R. J. in 6.

Item autem notatur: per alium ad hoc idoneum etc. id est, necessarius ad id sententia, potestatem, auctoritatem, aliaque requisita qualitate prædictam: cuiusmodi ubi hoc non est, utique Regula non procedit. arg. eam. fin. eam. §. 3. Hæc licet Episcopus vel per se, ita et per alium Episcopum ordinare suos subditos possit, non tamen id potest per simplicem clericum, cum hic id non sit idoneus, utpote ceteris potestate ordo, etc.

Exemplis Juris Regulam declarationis, et confirmationis bene inveniri existat, ex cuius vel obiter consideremus facile patet: utam ad istius ad hominem exemplificandi Dyaco sic n. 1. Sicut possum per me ipsum emere, vendere, locare, litigare, dare electionem, acceptare beneficium: ita idem possum facere per alium. arg. cit. l. 1. §. 1. *Ubi, a. ff. de Procurat. et l. Sed si autem. 17 §. 19. et 20. ff. de iuror. et famo. libell. cum Concord.*

Quia immo sunt plura, quæ licet per seipsum certis personis ad dignitatem statum, defectum virum, scientiam, sententiam, vel ob defectum, aut alium inhabilitatem facere non possint, per alios tamen ex facite valent et debent. Sic personæ abiles, ex gloriis non per seipsum, sed per procuratores in iudicio litigare debent. l. Quicumque. 1. pr. C. de Proca-

rat. ibi: *Quicumque prætorianæ, vel urbanæ præfecturæ sublimis fastigium, vel magistratum militare, vel Consistorianæ civitatis insignia meritis dignitatis, vel præconulari jure dixerit, aut Pæcari fuerit administrationis infultus, si quod ab eo infertur iurium, vel referat, procuratoris personam in negotiis sui iura substituat.* Sic etiam pupilli, mentis capii, et alii huiusmodi ex natura lubebiles, sic per seipsum, sed per alium in iudicio litigunt. arg. e. *Pætoralis. 1. §. fin. de Iudiciis.* ubi indicatur, id casu, ceteris debite discretionis appellatur ejusmodi personæ. Sic etiam, etiam propter delictum excommunicatus per se in iudicio stare non possit, conventus immo potest, et debet per alium respondere. e. *Intelleximus. 7. de Iudiciis.* ibi: *Quia postulasti a nobis, utrum excommunicatus in iudicio stare possit: respondemus, quod conveniri potest, et debet per alium respondere in iudicio, non videtur de sua malitia commodum reportare.*

Sic Episcopi, et alii Sacerdotes non per seipsum, sed per advocatum, vel procuratorem litigare in iudicio debent. eam. fin. eam. §. 3. ibi: *quoniam Episcopus nosterque Sacerdos ad eam laudem Dei, bonorumque operum actione constituitur. debet uniusqueque eorum tam pro Ecclesiasticis, quam etiam pro suis actionibus (exceptis publicis vide licet crimine) habere advocatum non male famam insuper, sed bonæ opinionis, et laudabilis artis inventum. Sic illos Episcopi, Presbiteri et Clerici habebunt aliam jurisdictionem de causa sanguinis non per se, sed per alium agnoscere, et iudicare possunt et debent e. fin. de Clerici, vel Monachi. inf. ibi: *Non licet Clericis causas sanguinis agitare non licet, eas tamen (cum jurisdictionem obtinent temporalem) debent et possunt, mota irregularitatis et inane, alius delegare.**

Quesitur II. An? et quia fallentia habet Regula prædicta? Resp. Eam fallere in pluribus relictis: quoad ed negotium aliquid, vel causam expectandam specialiter electa est industria et fides certæ personæ: hæc enim non alii per seipsum, minime vero per alium negotium expedire potest e. fin. §. 1. autem, de Offic. Jud. del. ibi: *præterquam si inquisitionem fieri, vel Excoletur de Prælati, vel alius ministris providendi mandaverimus: cum in his omnibus causis industriam, et fidelem personarum, qui talia committimus, eligere videmur. Concordat e. l. cui. 15. eod. in 6. et l. 1. §. 9. C. de Caducis tollend.*

Fallit 2. In illis, quæ et ipsa nature, et institutionis sue, vel speciali Juris dispositione factum propriæ personæ requirunt, ut sunt residentia Episcoporum, Parochorum, et Canonico-rum, e. *Quin nonnulli. de Clerici resident. ibi: Cum iuribus Ecclesiæ, vel ecclesiasticum ministerium committi debuerit, talis ad hoc persona conveniat, quæ residere in loco et curam ejus per seipsum potest et recte, quia Concil. Trident. Sess. 23. cap. 1. de Reformatione. Sess. 14. cap. 1. eod. ubi specialiter de necessaria residentia personarum item et de officio divino tractando, ex de pernitentia peragendo: hæc enim ex natura sua non per alium, sed per seipsum ponitur exequi debet, et corporis dei presentia sunt peccata censenda. cum Quoniam possit. 28. dist. 1. de Penitentia. Item die de susceptione aliorum Sacramentorum, excepto Matrimonio, utpote quod per alium contrahi potest. e. fin. de Procurat.*

Idem ex natura et institutione sua, Juris dispositione requirit consensio Trinitatis, et hæretici institutionis, utpote quæ tantum per seipsum facere debet, et aliorum arbitrio, seu dispositionis committere non debet. l. Illa institutio. 15. ff. de Haereticis. ibi: *illa institutio ideo utilis est, quia alieno arbitrio permissa est: nam talis constituitur veteris decre-*

verunt, testamentum jura ipsa per se firma esse
optere, non ex alio arbitrio pendere. Nec obijcias
a. Cam. tibi. 3 de Testament. cujus textus videtur con-
trarius testis primus existo, ibi In secunda questio-
ne dicimus, quod qui extremam voluntatem in alterius
dispositionem committit, non videtur decedere testa-
mentum. Resp. enim cum Gloss. in cit. Cum tibi. §. dispo-
sitionem. quod tunc de benignitate canonica videatur
non decedere intestatus, qui ultimam voluntatem
alterius dispositioni committit, tamen reuera testata
non decedit; cum prorsus ostendat sit testamentum,
ubi haeres per scripturam, vel vocem ipsius testato-
ris non expressis, testis claro l. Intestatus. ag. C.
de Testam. ibi: Quod si non fuerit observatum, et
nomen haereditatis, vel haeredum non fuerit, omnia testa-
toris scripta, vel voce coram testibus nuncupatum,
hoc testamentum stare minime potest. cum Con-
cord. Vel de eam Innocent. Pavorum. Viriano in
cit. cap. et pluribus aliis, textum loqui de Testa-
mentis ad pias causas; eiusmodi testamentum qua
alterius dispositioni committitur, et dicere potest
commisso tibi, est post mortem amissa iura bona
peripibus, Ecclesiis, Monasteriis, vel aliis pias
causas pro tuo arbitrio distribuenda. Quod etiam Sum-
marum Capituli habet illis verbis: Tunc Testam-
tum, si quis extremam voluntatem suam alterius di-
positioni committit, et dicitur totum ad pias causas
secundum intellectum notabiliter. Ratio illorum est,
quia testamentum ad pias causas etiam alius solemnita-
tibus civilibus carere valet; dummodo constet de

voluntate testatoris. c. fin. de Success. ad inest. cum
Concord. Et inhærent huic sententia, quæ om-
nino probabilis est, tamen manet fallaciosa Regula
io Testamentis ad causas pias: quæ fallaciosa
Jura quoque specialiter de adoptione, et eroga-
tione statuere l. Post mortem. 25. §. i. ff. de Adopt.
ibi: neque adoptare, neque arrogare quæ abest,
neque per alium huiusmodi solemnitate perage-
re potest.

Fallit 3. Quando alioi auctor ministerium, seu
executio sine jurisdictione specialiter committitur,
v. g. in officio poenitentis, dispositio in irregula-
ritate, excommunicatione, vel absolutio ab eodem
prædictis crucis etc. hæc siquidem delegatos (ex-
cepto Sedis Apostolicæ Legato) per aliam præstare
nequit, testis claro c. fin. §. Cæterum. de Offic. deleg.
ibi: Cæterum (sub Legatorum Sedis Apostolicæ
auctoritate) nulli, cui commissum fuerit prædicare
crucem, excommunicare, vel absolvere aliquem, dis-
pensare cum irregularibus, vel injungere poeni-
tentias, licet hæc de cætero aliis demandetur: quia
non sibi jurisdictionis, sed certum ministerium potius
committitur in hoc parte.

Fallit 4. Quando inter partes specialiter conve-
ntum est, ut ovis per alium, sed per seipsum res fiat
et io casibus, ubi ea specialis loci consuetudo,
aut statuta, vel testatoris voluntas, etiam alioes,
personæ ministerium specialiter requirit Touch.
L. F. Concl. 7. Vachnot. Lib. 1. Controv. cap. 24.
Sireio. et Caus. hic. a. fin.

REGULA LXIX.

In malis promissis fidei non expedit observari.

SUMMARIIUM.

- 1 Regula unde?
- 2 Mala promissa in duplici sensu capiuntur.
- 3 In quo Regula loquitur, et contravenit.
- 4 Periculosum de quoque etiam loquitur.
- 5 Satisfactio contra iura.
- 6 Potest verum etiam Regula.
- 7 Promissa. fidei, vel dolo, non metu iniuste in-
cursæ extorta, nec obligant, nec ob servare ex-
pediunt.
- 8 Nisi iuramento fuerint firmata.
- 9 Datum iur. trii ob concessum unius corporis re-
peti non potest.
- 10 Nam autem propter promissum servari debet
in foro conscientiarum, contravenit aut iur. Do-
ctores, alii affirmantibus, alii negantibus.
Ponantur fundamenta negantium.
- 11 Poeta et promissa de re turpi nullas sunt mo-
mentum. ibid.
- 12 Solentur fundamenta affirmantium.
- 13 Negantium opinio præcipue in Regibus et Prin-
cipibus, et revere magna promissionibus, pro-
cedere videtur.
- 14 Eadem negantium sententiam omnino etiam pro-
babilis: immo quoad Reges et Principes, ex-
cessiva promissiones, probabilior, et quasi mo-
raliter certa.

Hæc Regula excipitur ex parte desumpta ex eum. In
malis & c. c. 12. q. 4. ibi: In malis promissis reicinde
fidei: in turpi voto manu decretum: quod incurre
voluntatis, ne facias. Impli enim est promissio, quam
acelere adimpletur. Et l. Filias. 15 ff. de Cedit. iustit.
ibi: Quo facta lardunt pietatem, eximiationem,
et reverentiam nostram, atque generaliter dixerim: con-
tra bonos mores sunt, nec facta nos posse credendum

est. cui concordat Regula 58 de R. J. ius. Non est obli-
gatorium contra bonos mores præstitum iuramentum.

Quæritur, Quomodo hæc Regula intelligenda?
Et quis verus illius sensus sit? Ante responsum
Notandum cum Glossa hic, Dyno, Viriano, et
aliis verba Regule, In malis promissis, dupliciter
posse intelligi, uno videlicet modo, ut significet
rem malam turpem, peccaminosam, quæ promittitur,
v. g. homicidium, furum, adulterium, simoniam
etc. quæ si quis promittit, atque nec expedit,
nec licet fidem servare. Altero modo, prout indi-
cant male promissa, seu male concepta, malitia se
habere non ex parte promissionis, nec ex parte
rei promissa, sed promissarii dantur, qualis ex-
cusetur illa promissa, quæ ex dolo, metu iniuste
incursæ, a promittente extorqueantur, vel alias co-
tra iura præscripta obtineantur.

De quo etiam modo Regula loquitur, at intelli-
genda sit, plene non conveniunt Doctores. Sive
cum cum Barboza hic, et aliis vult, cum intelligi
debet de malis promissis io venando sensu acceptis:
Tum, quia si in primo sensu intelligeretur, non differ-
ret a Regula 58, sed in ea iam continetur, sique su-
perflua videretur; quod de Papa Regule eandem
promissionem non est; hoc ipso enim, quod promissum
malum in primo sensu, seu de re mala, turpi, pec-
caminosa fidei, etiam iuramento firmatum obser-
vandum non sit, necessario sequitur, multo minus ob-
servandum esse nudum, seu simplex promissum sine
iuramento de huiusmodi re mala factum. Tum quia,
cum Papa in hac Regula statit terminos non expedit
servare fidem, et non dicit, non licet servare fidem,
aut non potest servari fides: ideo videtur Regula in-
telligenda de malis promissis in primo sensu, atque
quæ servata non tantum non expedit, sed prohibi-
tum, ac illicitum, sique in secundo sensu iura etiam impossi-
bile est, sed de malis, seu potius male promissis in

secundum, ac non, utpote quibus propriis contemnit terminum, non expedit; cum autem ex parte promittentis licite servari valeant, ex tunc servare non expedit, iuxta dictenda infra. Ita in re praefata Doctores, non oblique loquendo. Alii contra eum Tacemus hic doctores, praesens verba, *In malis promissis intelligenda dantur esse in primo sensu*. Sed

Resp. I. Regulam intelligendam esse de malis promissis in utroque sensu, necesse est. Sic scilicet satis clare apparet Glossa, Dyonis Vinnius, quos imitatur pro se allegant alii; hoc ipse enim, quod per declaranda Regula adducit exempla Juris de malis promissis in utroque sensu sumptis, in utroque sensu Regulam intelligi vult. Dynus siquidem hic n. 1. eum Glossa sic exemplificat: Si promitto tibi occidere hominem, committere facium, innoxium, vel quid aliud turpe, non expedit servari fidem. Ecce haec exemplum de malis promissis in primo sensu. Deinde ultimus dicit: Si interveniens dolo, vel metu sit promissum, res male promittitur, tunc licet promissum tenet de Juris rigore, non expedit tamen fidem servare; quia promissori datur exceptio l. Si quis cum aliter. ff. de Verb. Oblig. Ex exemplum de malis promissis in secundo sensu.

Nec obstat responsio ratio a Barbosa, et Streinalla, quia Regula de malis promissis, in primo sensu acceptis, videtur imperiosa, utpote iam coactiva in Regula LVIII. Nam contra est, quod praefata Regula plus dicit, quam LVIII. haec scilicet, spectando verba illius, scilicet dicit, *Non est obligatorium contra bonos mores praestitum juramentum*, vel promissum; praesens vero Regula, non solum vult si dicit, *Non esse obligatorium, sed nec expedit*; qui terminus in duplici sensu sumi potest, ita, ut idem significet, ac, non sit consultius, vel non sit hactenus; sique loquendo de promissis re interpi non expedit, idem sit, non licet servare promissum contra bonos mores, id est, de turpi, vel peccaminosa re factum, est, aut. In malis 5. can. 12. q. 2. Ibi impia est enim promissio, quae sceleris adimpletur. Nam, si bene advertit hic Fack. Regula per verbum, non expedit, idem vult dicere, ac si licet servare fidem in promissis contra bonos mores, ac de re mala et peccaminosa facta. Per quod patet etiam ad alteram rationem ex verbis non expedit, decomponi. Hinc

Resp. II. Verus sensus Regulae hic est: In promissis malis, quae contra bonos mores, aut de re mala, ac peccaminosa sunt, non tamen nulla sit obligatio servandi fidem, sed nec licet servare fidem. In illis vero malis, seu malis promissis, quae ex parte promissoris non contra bonos mores, ac parte promissarii tamen male, dolo e.g. metu infesto incuto extoritur, vel malitiose obtinentur, quamvis fidem servare licet, et valeat, tamen non expedit, nec eandem eam observare. Ratio Regulae quod primam partem de promissis contra bonos mores, quod non obliget, patet ex dictis ad cit. Regulam 58. a. 2. Et quod etiam non liceant, constat ex cit. can. In malis promissis 5. can. 22. q. 2. Impia est promissio, quae sceleris adimpletur.

Quoad secundam vero Regulae partem de aliis malis, seu male promissis, quod, etiam in his fidem servare licet, et valeat, tamen non expedit, nec conducit, Ratio est: quia etiam in his fidem servare tam promissori, quam promissario, ac Reipublicae praesudicium, consequenter nulli expediens est. Non promissori; quia servans in his fidem, ex aliena fraude et malitia, rerum suarum promissarum metum, seu praesudicium patitur. Non promissario; quia scriptum est, et retinendo promissa, dolo malo, vel in ipso iure essent, laedit conscientiam, etque contra Regulam, quod Fratri ad dolum nulli patrocinari debent. Non Reipublicae: qui huius interest, ne

fraudes et malitiae hostium liberentur, neque ex fraude, dolo, iniuria, et malitia innocentes praesudicium, et damnum, iniquum vero lucrum reportent contra primam partem Regulae. Hinc fieri huiusmodi ex dolo, vel alia malitia, facit male promissa de vigore, et subtilitate Juris valent, ut in totum obligent, ut contra promittentem datur actio: tamen contra actionem promittenti competit exceptio, alique, non ille in iudicio causam loquens §. 1. Instit. de Exceptio. Ibi: Si metu coactus, aut dolo seductus, aut errore lapsus stipulanti Titio promissum, quod non debuerit promittere, palam sit, iure civili te obligatum esse, et actio, qua intenditur, dare te oportere, efficax est: sed iniqua est, et condemnari. Ideoque datur tibi exceptio, quod metu causa, aut doli mali, aut in factum composita ad impugandum actionem. Et l. Si quis cum aliter. 36. ff. de Verb. Oblig. ibi: Si quis cum aliter cum convalescat obligari, aliter per actionem obligatus est, actio quae substituitur Juris abstrahitur, sed doli exceptio non potest: quia etiam per dolum obligatus est, competit ei exceptio. Concordat Dolo 5. C. de Instil. nupt. Hinc quia mali promissarii actio in Jure nil obtinet, eam per exceptionem eliditur, secundum Regula, ne in his promissis fides servetur, sed contra promissarium agentem recipiatur; quia in malis promissis fidem non expedit observari, per dicta.

Illud tamen notandum, quo si huiusmodi in secundo sensu acceptis malis, vel male promissis, quae contra bonos mores non sunt, consequenter observari valeant, obstat iuramentum, etiam in conscientia observari debeat, per dicta ad Regulam 58. n. 4. et sup.

Obijciunt contra Regulam. Quod meretricii promittitur, si praestet usum corporis, post concessum usum servari debet, l. Idem. 4. §. 3. ff. de Condict. ob turpem causam. et l. 2. C. eod. Ergo etiam in malis promissis fides servanda est. Resp. Nec praefata lex, nec aliam dicere, ut, quod meretricii ab exceptio usum fuit promissum, servari, et dari debeat; sed si iam dictum fuit, repelli non amplius possit: Quod meretricii datur, repelli non potest, sunt verba cit. l. Idem. quod prius dicitur cit. l. 2. C. eod. ubi etiam additur ratio, videlicet: quia in pari causa, et delicto melior est conditio possidentis, prout magis dictum fuit ad Reg. 65. Nullibi autem habetur, et, si res promissa data non est, dari debeat: immo contrarium statim videtur in Jure, eo quod lex meretricii denegat actionem ad obtinendum id, quod ob illicitum usum corporis si fuit promissum. l. Meretricium. 5. C. eod. ubi absolute statuitur, ob turpem causam actionem locum non esse. Quamvis enim, pergit ibidem textus, utriusque turpitudinis versetur, ac solent quantitates censu repetitae, tamen ex ejusmodi stipulationibus contra bonos mores interposita (est) ex Leonis cum adalzo de denda mercede pro concessu utroque ad usum illicitum) deneganda esse actiones, Juris auctoritate demonstratur.

Quid autem de Jure naturali, et in foro conscientiae, post conditionem turpem iam impletam, puta, post corporis usum seu iam concessum, sentiendum, non conveniunt Doctores: alique, quos et nos secuti sumus Lib. IP. Tit. 4. a. n. 58. volunt, post seu iam concessum illicitum usum corporis tueri promittentem dare, quod promissum est alii vero, sique non potest contrarium docere cum Sanchez de Matrim. lib. 5. disp. 17. idque varie probare conantur tam ex Jure, quam ratione: ex Jure quidem. Nam l. Generaliter. ubi ff. de Verb. Oblig. habetur: Generaliter uxores, turpes stipulationes nullae esse censentur. Idem habetur l. Pacta. 6. C.

de Pactis. ibi: *Pacta, quae contra bonos mores sunt, nullam vim habere, iudicati Juris est.* Ergo, inferunt, si nullius momenti, nullius valoris sunt, eulmque vim habent, etiam in consensu non obligant, praeterquam enim huiusmodi pacta turpia, et contra bonos mores esse, aequo neget, prout etiam in talis in Jure expresse nominantur etc. *l. Alcoralem.* Ex ratione autem: tenendo eam alias, dicunt, et doctrina contraria plurima atque peccata, easque esse scandalosas, ad peccata inducentem; si enim meretrices sciunt, eam, qui ob usum corporis aliquid promittit, tenari post consecrationem ejusdem in conscientia, si id praestet, eliciatur, et inducantur ad peccatum, quod tam facile non committerent, si scirent, promissionem non tenari esse promissam; idem dicendum si quis alieni promittit, et innocentem inopie occidit.

- 11 Solvunt etiam fundamenta aduersariorum: et quidem illud, quod dicitur, promissionem meretricis factam post usum corporis obligare ex Jure naturali, praestitum cum absque danti et recipienti peccato seruari possit; negui enim absolute, ex promissione,

quod utrumque partem turpi et peccaminoso, ori- ri obligationem ex Jure naturali. Nec refert, si dicatur, quod dare non est peccatum; Nam edmissio etiam, quod non foret peccatum, dare, tamis neque foret obligatorium: cum huiusmodi promissionum dandi, et quo obligatio ori debet, a Jure absolute manilletur, sique obligare non possit. Deia etiam negat oppositum, valentes, promissionem meretricis factam abo tantum non esse obligatorium, sed etiam illicitum esse, illud arrire, juxta Regulam nostram: *In malis promissionibus idem non expedit, id est, non licet seruari*, quia sunt scandalosae, et inducunt ad peccatum. Ex quibus, et aliis rationibus merito arbitramur, hanc Doctrinam sententiam omnino etiam probabilem, et in foro conscientiae tutam esse. Praefecto consensu, quod alios maxime, et quidem etiam legis vim habet, si est nutritiva peccati, vel Republicae praepedimento, tanquam irritabilis et Jure reijctur, invalidaque, et illicita declaratur, prout dictum et probatum habetur *Lib. I. Tit. 4. §. 2.* Ergo multo magis nudum promissum ad peccata efficeretur inducens, et Republicae praepedimento existens.

REGULA XX.

In alternativis debitoris est electio, et sufficit alterum adimpleri.

SUMMARY.

- 1 *Regula, quae duas habet partes, unde?*
In alternativis sufficit unum: in copulativis necesse est utrumque verificari. *Ibid.*
2 *Alternativa, et disjunctiva, idem sunt?*
3 *Suntque varia. Alia Paranimorum.*
4 *Alia Rerum: alia Locorum.*
5 *Alia Temporum.*
6 *Alia Remediorum: et alia poenarum.*
7 *Ponitur versus primae Regulae.*
8 *Probat quod primam partem. Ibid.*
9 *Probat quod secundam partem.*
10 *Declaratur exemplis.*
11 *Potestis, seu libertas, eligendi transit etiam ad haereditatem.*
12 *Nec esset, etiam unus ex alternativis perire.*
13 *Si debitor ex errore utrumque solvit, repetere potest, quod libet.*
14 *Fallit Regula quoad primam partem Primo in alternativis remedium.*
15 *Secundo in alternativis poenarum.*
16 *Tertio in Gratuitis et beneficiis a Principe concessis.*
17 *Quarto in alternativis locorum.*
18 *Quinto in legalis, quando testator ad legatarium verba dirigit.*
Ordinaris prois haereditatem est, quid ex alternativa legati praestare velit. *Ibid.*
19 *In dubio, ad quae verba sint directa, electio legatarii est.*
20 *Quoad alteram partem, quod sufficiat unum praestare, Fallit Regula Primo in alternativis certarum poenarum. Et quoniam?*
21 *Secundo, quod ubi adhibetur particula seu: hanc plerumque pra conjunctione ponitur.*
22 *Tertio in alternativis inter genus et speciem.*
23 *Et quarto fallit quoad alteram partem, quando aliunde de mento disponimus aliter constat.*

Praetotandum cum Dyuo, et alia post ipsum, hanc Regulam duas habere partes: Prima est, quod in alternativis sit di-buaria electio: Secunda, quod in alternativis sufficit unum impleri. Prima pars desumitur ex *l. Plurimorum. 10. in fin. ff. de Jure*

Dotis. ibi: *Nam et cum illa, aut illa res promittitur, cui electio est, utrum praerant.* Et *l. Si ita 25. ff. de Contrah. empt.* ibi: *Si ita distrahatur, illa, aut illa res, utram eligat venditor, haec erit empti.* ac *l. Si in emptione. 34. §. 6. ff. de iud.* ibi: *Si emptio ita perfecta fuerit, est mihi emptus Stycheus, vel Pamphylus, in potestate et venditoris, cum velit dare, sicut in stipulationibus.* Altera pars desumitur ex *l. In eo 110. §. 3. ff. de Reg. Jur.* ibi: *ubi verba conjuncta non sunt, sufficit, alterutrum eam factum.* et *l. Si haereditas. 5. ff. de Condi. inst.* ibi: *Si haereditas plures conditiones conjunctum datur sint, omnibus parandum est, quia unus locum habetur: si disjunctum, cuiuslibet.* et *l. Si quis ita 119. ff. de Verb. Oblig.* ubi Summarium sic habet: *Ad veritatem copulativae requiritur, utrumque esse factum: Ad veritatem disjunctivae sufficit alterutrum tantum.*

Quaeritur 1. Quomodo hanc Regula (quae summa practica est) sit intelligenda? Et quia versus illius sensus? Ans. responsum Notandum 1. cum Dd. verum Alternativa: idem esse, et significare, ac disjunctiva: suntque illa, quae cum disjunctione, interpretis dictione vel, ac, atque, aliove huiusmodi significationem innuunt preferuntur. Alternativa, seu disjunctiva opponitur Copulativae, quae interpretis dictione vel, ac, atque est simili idem significante exprimitur.

Notandum 2. cum Barbaeus huc (qui hanc Regulam fuit, et exacte pertrahat) Sircio, et alii: Alternativorum, seu disjunctivorum varia, potissimum vero quatuor esse genera, vel species, ad quae referuntur reliqua. Prima species est poenarum, dum nempe plures poenae disjunctive proponuntur, ut sit etc. *l. Si in emptione, ibi: Est mihi emptus Stycheus, vel Pamphylus.* et *l. Cum quidam. 4. C. de Verb. et Res. Signif.*

Secunda species, seu genus est Rerum, quando nempe in contrahendo, ultimas, vel alia dispositione plures res sub disjunctiva ditione vel, aut, adducuntur, uti apparet ex etc. *l. Plurimum.* ibi: *Nam et cum illa, vel illa res promittitur.* Tertia species est Locorum, dum videlicet diversa loca disjunctive proponuntur, v. g. Romae, vel Vicius, prout sit *l. 2. ff. de Ea, quod certo loco.*

Quarta species est Temporum, dum scilicet

diversa tempora sub dispositione exprimuntur, uti
exipere est l. Si ita stipulatus. 103 ff. de Prob. libl.
ibi post eamdem ad hanc dabitur.

Præfatis principibus ad verba et numerum ad-
huc aliter, veluti alternativa, seu disjunctiva. Al-
ternativa, quæ aliter nomine eadem vel in iudicio
competens, uti videtur l. Rescriptum. 103 ff. de Prob.
Pacta. Item alternativa Summaria, seu quantitas, de
quibus exemplum habetur l. Si ita relictum. 43 ff.
de leg. 1. et alterutra Pœnorum, quando
plures pœne eadem delicto disjunctive imponuntur
et Jure, uti de servis fugitivis legatum l. Si fugitivus.
3. C. de Servis fugitivis. Si fugitivus et de prebendis
ad barbaros transmissis, aut pœne amputata de-
bitur, aut metalla dantur, aut quilibet alia
pœno afficiantur. His notis.

Resp. ad questionem 1. ponitur: Regula in-
telligenda est per se sequenti sensum, qui proprius
illius est: Quando in contractibus, aliter a volunta-
tibus, vel alio de quantitatibus plura alternative, seu
disjunctive adimplenda, nec præstanda continentur,
regulariter in libero arbitrio debitoris, seu illius est,
qui adimplere et præstare debet, quod ex illis præ-
stare velit: Et sufficit, si eum ex illis faciat, aut
præstet. Primum patet ex eo. l. Per quem l. Si ita.
25. et l. In Emptione. quarum textus ad verba a. t.
Ratio Regular est: quia alternativa disposition ex mente
disponentis in favorem debitoris est, ut, qui in eam,
in eo videlicet, quod solvere, facere, adimplere, aut
præstare debet, generatim in alio solvitur, in eo
tempore, quod solum ex alternative præstandis, minus
gratum, si velit, aut quod libet, eligere valeat,
juxta Reg. Semper. q. ff. de R. J. Semper in obsequio,
quod interpretum est, (seu quod minus gravet) equi-
tatem. Viriama hic.

Altera pars probatur ex textibus Juris pro eadem
a. t. allegatis juxta l. Si quis ita 103 ff. de Prob. libl.
de Prob. Oblig. cum Concord. Et hanc est; quia,
si ex alternativis autum præstare, sufficienter veri-
ficatur propositum, et tamdiu disponentis erg. est. l.
Si quis ita juxta l. Cum pupillus 27 ff. de Con-
dit. et demonstrat. cum Concord. differtur in hoc
disjunctiva et copulativa propositum, eo quod hæc
ad sui veritatem requirit præstantiam utriusque,
vel plurium copulativa contentorum ff. Si plures. 11.
Inst. de Hered. inst. ibi: Si plures conditionum
institutionibus adscriptæ sint: si quidem con-
junctim, utputa si illud et illud factum fuerit, am-
bibus parendum erit. si separatum, velut, si illud,
aut illud factum erit, con. det conditionis adim-
perare satis est.

Exempla plurima et obvia ad hominem suum,
quorum aliquæ alibi Sirvus. hic n. j. Sic enim 1. si quis
promittit alteri dare pecuniam, vel frumentum in
promissione, tamquam delictum arbitrio est, utrum
pecuniam vel frumentum dare velit, et satisfacit
dandi suum in his pro libito. 2. Si quis promittit
alteri usum et tribus filiabus in matrimonium dare,
hic ramentus esse debet, quomacunque deus promit-
tens dederit. 3. Si pernoctare tecum pro tua domo duos
et mœis agris, penes me erit, quos agris tibi dare
velim. 4. Si tenentur pecuniam, vel prædium alicui
legat, liberam erit eadem tamquam debitori, utrum
ex his dare velit. 5. Si pro centum aureis usum
ex equis meis promitto, penes me erit, quem dare
velim, et satisfacio usum domo pro meo libito. Et
sic de aliis per Jura et rationes.

Porro libertas dandi, solvendi, vel præstandi
inter alternative, seu disjunctive debitis in debitoris
est eo usque extendit, ut, si eole mortem, quid
præstaret, æquum elegerit, libertas et electio trans-
eunt eum ad hæredem, hujusque in arbitrio sit, quid
ex disjunctive debitis et defuncti relictis dare vel

præstare velit. l. Si stipulatus foret. 76 ff. de Verb.
Oblig. Ratio est: quia hujusmodi electio est ac-
cessoria ad obligationem dandi, et præstandi: con-
sequenter, cum ipsa obligatio ad hæredem transsit,
etiam accessoria eligendi libertas, indeque proci-
pienda præstantia committitur ad eandem transire de-
bet. Barbo. hic n. 3. Strota. hic n. 2.

Nec cessat hæc eligendi facultas, et eum ex al-
ternative debitis prælii, vel deus utrum facit; quia ali-
quid minus in pœne debitoris est, vel id præstare,
quod adhuc existit, vel remissionem illius, quod in-
terea perit. l. Cum res. 47 ff. de leg. 1.

Libera hæc optio et electio dandi, vel præstan-
di eum ex disjunctive debitis libertas se extendit,
quod, si debitor, vel hæres illius ex alternative do-
litis per eorum præstitionem transire, in arbitrio eum
mauet, quod ex utroque velit repere, sicut pen-
erit in optione ipsius, quid vellet præstare: totu-
m, et caso expresso l. penult. C. de Condit.
inst. ibi.

Queritur II. An? Et quæ fallentia habet Re-
gula LXX? Resp. Eam fallere in pluribus, ut in
propriis dictum sit in sensu Regule n. 6. Præ-
terea regulariter loquendo: Et quidem quoad primam
partem, quod in disjunctiva debitoris ut electio
valuit 1. in alternativa, seu disjunctiva remediandi
aut actionem judicialium; aut in his electio ac-
ti, non debitoris compertis, quæ actione vel experi-
ri, et evocare debitorum relict. Barbo. hic n. 18.
Sirvus. hic nam. ff. de l. Rescriptum 103 ff. de Pa-
ent. et l. Cum filius 76 ff. de leg. 1. cum
Concord. Ratio arguitur in l. 2. ff. de ra, quod
certo loco quis videtur, si penes debitorem esset
electio actionis, in manu ipsius foret pro libito, et
continuo eludere intentionem sentis. Accedit, quod
alternativa remediandi interducta sit pro favore
Auctorem, consequenter eadem complete debet
electio.

Fallit 2. in alternativis Pœnarum a Jure pro de-
lictis impositarum; quia electio has electio non ad de-
linquentem, tamquam debitorem, sed ad Iudicem
spectat: hæc eam tamquam minui leges et positi-
ve est præ qualitate personæ et delicti pœnam li-
gere, et imponere. et c. ff. de Ut lite non contestata
et l. 1. C. de his, qui laqueos sibi implicio corpo-
rali, aut dispendio famulorum, pro qualitate perso-
næ, et Iudicis arbitratione, præstat.

Fallit 3. in Gravis, horumque, et favorabilis a
Principe alternative, seu disjunctive concessis, vel
promissis; in his siquidem non Principis, tamquam
debitoris, sed recipiunt, ac promissum res credi-
toris est electio, juxta contentum D. apud Barbo.
hic n. 6. org. l. 2. C. de Constit. et minuit.
Ratio est: quia in beneficiis Principis plerumque
in favorem recipientis scienda est interpretatio. o.
Cum D. l. 6. in fine de Donat. et l. Benefi-
cium. l. ff. de Constit. Princip. ibi: Beneficium
Imperatoris, quod Divina relictis eius indulgentia
proficiatur, quon plerumque interpretari de-
betur. Nec refert, utrum beneficium mota proprio,
ad ad instantiam sit concessum; quia Jura non di-
stinguunt, nisi quod sola beneficium Ecclesiasticis ad
instantiam obienta, et obique usque damno et sol-
vatur debitorum. Tam: quia aliter, si penes debitorem
esset electio, posset hic semper alium, etque alium
locum eligere, sicut eludere creditorum. l. 2. ff. 3.

Fallit 4. in alternativa locorum: ut si quis pro-
mittit, se Romæ; vel Viennæ soluturum, non pen-
es debitorem, sed penes creditorem eligere est lo-
cum, in quo solvatur, tam: quia interest creditoris,
ut in loco sibi commode, et obique usque damno et sol-
vatur debitorum. Tam: quia aliter, si penes debitorem
esset electio, posset hic semper alium, etque alium
locum eligere, sicut eludere creditorum. l. 2. ff. 3.

ff. de ac. quod certo loco. Hæc tamen sollicitudinem intelligit, nisi debitor solvendo præveniat aut equum creditur eligat, et in quo loco solvendi a sibi fieri petat; tunc enim utique in electione debitoris est, ubi solvat. *arg. cit. l. 2. ff. de ac. quod certo loco.* Barbo. hic. n. 10. Strin. hic. Cœcia. hic.

- 17 Fallit 3. in Legatis, quando testator verba ad ipsum legatarium, et non ad hæredem dirigit; quævis enim alius, et plerumque ad hæredem itaque debitorum legatarii electio speciet, præsertim si testator ad hæredem verba dirigit, l. Si ita relictum. 43. in fine. ff. de Legat. 2. ibi: si ita scriptum sit, decem aut quinquaginta hæres dato: pro eo est, ac si decem sola legata sint, aut si ita sit: post annum, aut biennium, quam ego decessero, hæres dato: post biennium videtur legata: quia hæredis erat potestas, in eligendo. unde l. Si quando. 103. ff. de Legat. 1. et l. Titio. 21. ff. de Usu, et Usufruct. Legat. cum Concord. Tamen, quando testator ad ipsum legatarium verba dirigit, v. g. Titus pro suo legato accipiat, vel hæret domum, aut mille florenos; vel sic: Titio lego prædium, vel domum: legatarii, itaque creditur est ex alternative legatis eligere, quod liberum. l. Plana. 34. §. 14. ff. de Legat. 1. ibi: si ito Titio legatur: Fundum Scianum, aut usufructum sibi habere, hoc aut legatur, et arbitrio ejus utrum vellet usufructum vindicare. Item, et alius clarior habetur l. Lucio Titio. 25. ff. de Legat. 1. Lucio Titio fundum Scianum, vel usufructum fundi Sciani lego, potest legatarius vel fundum vindicare, vel fructum. cum Concord. Ratio utriusque est; quia testator illem, ad quem verba dirigit, magis recipere videtur, indeque velle, ut ei electio competat. Et ita distinguendo inter legata conciliantur Doctores, qui ob diversitatem testum in diversas opiniones abeunt, uti post Dyonem hic plures bene advertunt.

- 18 Quod si testator verba simpliciter profert, ita, ut non appareat, ad quem verba dicentur, et exinde dubium nascitur: electio legatario tuncque debitori competit. Dymos hic. n. 4. Barb. hic. num. 15. cum communis aliorum *arg. cit. l. Lucio Titio*, ubi Summarium esse habet: In alternative in dubio electio est legatarii quoad §. 2. Instit. de Legat. ibi: si generaliter servus, vel alia res legatur, electio legatarii est: nisi alius testator di. vari. Et ratio est, quia in testamentis plerumque voluntates testantium interpretantur, sunt verba l. 12. ff. de Reg. Jur. Barbo. et Dya. loc. cit.
- 19 Quoad alteram partem Regule, quod sufficiat

unam ex alternative implere, Fallit Regula 3. In alternative Persecutorum, quia testamentis, legatis, libertatibus, et testum assignationibus infirmis, et cum quidam sic, vel institutionem, vel legatum, vel fiduciæ commissum, vel libertatem, vel tutam scripsit: alit, aut ille mihi hæres esto: aut illi vel illi lego, do, vel dari volo: vel illum, vel illum liberum, aut tutum esse volo, vel jubeo: uti exemplis ipsa l. Cum quidam. 4. C. de Verb. signif. quis in his disponentis dictio, vel, aut, in copulativo, ac, nec, resolvitur, indeque non sufficit eorum, sed requiritur utrumque impleri cit. l. Cum quidam. 4. Melius, ubi universaliter disponitur, quod in hujusmodi dispositionibus plures disponentis nominati, eorum disponente, sed copulative accipiendi sunt, ac aliqui eorum eamdem testamenti præstare: ibi: Melius itaque nobis visum est, aucti hujusmodi verborum uti plura, conjunctio: veni aut, pro et accipi, et videtur copulativo modo nec prolatum: ut et primam personam indicat, et secundam non repellit. Barbo. hic. n. de Strin. hic. et alii.

Fallit 2. quando alternative coeepimur præ dispositionem seu, quia hæc dictio plerumque plus copulativi, quam disjunctivi vim habet l. Si quis ito. 30. ff. de Auro et Argent. Legat. ibi: Si quis ita legaverit: uxori meae mandum, ornamento, jura, quæ ejus causa paravi, id lego: placeat omnia dari, acat cum ita legatur: Titio vinum, quas in arbo habeo, et in portu, do, lego, vinum debet. Hæc enim verbum nec ampliandi legati gratia positum est. Quæ fallit in se favorabilibus, uti testamentis, legatis, et aliis quæ amplius interpretationem recipiunt, potissimum procedit juxta Abbatem; cum vero universaliter non errat, in reliquis et subiecta materia, et aliis circumstantiis num dictio *aut* copulativa, vel disjunctiva accipienda sit, iudicium ferendum erit. Stricio. hic.

Fallit 3. in alternativa inter grossi et speciosi: 21 quia in his propositio disjunctiva pro copulativa augitur. Stricio. hic. n. 32. cum communis aliorum. l. Sorpe ito. 53. §. Et cum decimas. ff. de Verb. signif. cum Concord.

Fallit 3. si legela quoad utramque partem, quando mens dispositio et subiecta materia, scopo, vel sine dispositionis alia esse apparet: vel alias iniquitas, aut absurdum sequitur. Barbo. hic. n. 34. *arg. l. Generaliter. 6. C. de Instit. et Substit. et l. Lucius. 7. ff. de Hered. instit. cum Concord.*

REGULA LXXI.

Qui ad agendum admittitur, est ad excipiendum multo magis admittendus.

SUMMARIIUM.

- 1 Regula unde?
- 2 Quomodo intelligenda?
- 3 Ponitur veras sensus illius.
- 4 Declaratur exemplis Juris.
- 5 Fallit primo in spolio.
- 6 Secundo, in caso electionis jam confirmatas.
- 7 Tercio in casu Solutionis usurarum juramento firmatarum.
- 8 Quarto, in casu depositi: et quomodo?

1 Desumpta habetur hæc Regula ex l. 1. §. 4. ff. de superfluis. ibi: Cui domus actionem, eadem et exceptionem competere multo magis quis dixerit: quod idem dicitur l. Instit. 156. §. 1. ff. de Reg. Jur. Cui domus actionem, et in exceptionem competere multo magis quis dixerit.

Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? 2
Et quis verus illius sensus sit? Resp. I. Regulam intelligendam esse, et procedere tunc solummodo, quando de eodem, et ad idem agitur, ac excipitur, et bene advertit Glossa marginalis hic, communiter recepta. Item quando non addit ratio specialis exceptionem magis, quam actionem repellens, prout ponitur ex fallentibus infra a num. 5. addere debet. Hinc.

Resp. II. Verus Regule sensus hic est: Quando alicui de Jure competit actio pro re aliqua acquiescenda, eadem etiam, et multo magis competit exceptio pro eadem, si habet retinenda ad excludendam actionem, quam alius pro eodem re instituit. Ratio est, tunc, quia cui licet agere est plus, licet minus, quod est minus, juxta Reg. 53. de ff. in 6. Plus autem est agere, quam excipere: cum non raro, cui deurgatur actio, concedatur exceptio *arg. o.*

Com inter. 5. de Except. utpote quae tanquam sol defunctio in iure acquirenti fundatur. *l. Qui acquiritur 12. ff. de Doli mali except.* Tum; quia exceptio tendit ad rei retentionem, quae facilius conceditur, quam acquisitio illius, qualem intendit actio. *l. Per retentionem. 4. C. de Unr.* Tum; quia exceptioe utitur representat personam Rei, actionem vero instituit personam Actoris; sed *Favorabilioris Rei potius, quam Actoris habetur. l. 125. ff. de R. J.* Quibus accedit, iura promptiora esse ad absolvendum, et liberandum, quod praesertim excipiens, quam eodemamandum, et obligandum, quod intendit actionem institutus. *l. Arianus. 47. ff. de Oblig. et Action.* consequenter, cui de iure competit actio pro aliquo re acquirenda, multo magis ei competit exceptio pro illa retinenda.

4. Declarator, et firmator Regulae, ejusque aeneas exemplis Juris: Sic enim, uti exemplificat Glossa hic, quia si, qui pot legitimum rei praescriptionem depulit a possessione, competit actio: multo magis et competit exceptio pro redem re retinenda, dum eam possidet. *arg. cau. Placuit. 15. cau. 16. q. 3. puncti 1. Si quis. 8. C. de Praescript. triginti vel quadrag. annor.* Sic porro, si alicui competit actio, et reddendo contra possessorem, multo magis competit exceptio, si rem possidet, contra alium actorem, eandem rem vindicare volentem. *l. 1. §. 4. ff. de Superficiebus.* Sic etiam, quia condactor rei alienae ad longum tempus competit actio, et vindictioe subit le rem contra possessorem etiam dominum; sic eadem quoque competit exceptio contra eundem dominum. *arg. cit. l. 1. §. 3. ff. eod.* Sic alterius, quia viro contra eorum adulterium competit actio ad divortium. *c. Ex litteris. 6. de Divortio.* sic contra eundem ei competit exceptio pro redita ad virom actionem instituentem. *c. 4. eod.*
5. Quaesitum II. An? et quomodo fallacias habent Regula LXVII? Resp. eam fallere le pluribus, videlicet I. Si quis ei spoliatum possessione, et agendo restitutionem petit, non competit spoliatori exceptio domicii, dicendo, se eius rei dominum, et al-

terum, solentem possessorem, licet facta restitutione possit contra spoliatum agere. *c. 1. et c. In litteris. 5. de Restit. Spo.* Item amplius dicitur *Lib. II. Tit. 13. de Restit. Spo.*

Fallit 2. in caso Electionis iam confirmatae, in quo non datur exceptio contra missionem Praelati in possessionem, etiam contra eundem in possessionem iam missi de iure actio. *Consuetudo. 46. de Appellat. et c. Indemnitates. 45. §. Ceterum de Elect. in 6. Idque specialis ratio ob favorem Ecclesiae, vel Monasterii, utpote quibus diuturna Praelati vacantia, quam exceptio adimere caveret, est praepjudicialis Ecclesiae, et animabus periculosa.*

Fallit 3. in caso Solutionis auctorum, quas solvere debitor forejurando promisit, in tali enim caso, licet post solutionem iam factam competit actio ad obtinendum restitutionem auctorum iam solutorum, tamen eadem non competit exceptio contra solutionem praestitutam, teste claro *c. Debitores. 6. de Forejurando.* Ratio specialis est: quia ob virtutem Religiosis iuramentum, quod sine dispendio salutis animae, et praepjudicio vitiis servari potest, semper servari debet. *c. Cum contingat. 28. de Forejur. et c. Quomodo. 2. de Pactis in 6. ubi patet, etiam a Jure Civili repudium observari jubetur, si iuramento fuit firmatum; cum non vergeat in deterrence salutis dispendium, nec le obsequies detrimentum, uti dicitur ibidem.*

Fallit 4. in caso depositi, licet enim depositarius habet actionem contra deponentem, si ei debet: exceptioe tamen uti non potest titulu compensationis, si deponens repetat depositum. *c. In v. Sane. de Deposito et l. Si quis. 11. C. Depositi ibi Si quis vel pecuniam, vel res quasdam per deponentis acceptum utulam, et res solenti ei, qui deponit, reddere illis. modis omnibus compellatur, nullaque compensationem, vel deductionem, vel doli exceptionem opponat, quia et ipse contra eum, qui deponit, actiones personales, vel in rem, vel hypothecarias praestendens. Ratio in casuque Jure specialis allegatur illa: ne contractus, qui ex bona fide oritur, ad perditionem retrahatur.*

REGULA LXXII.

Qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per se ipsum.

SUMMARYUM.

1. Regula unde?
2. Differt a Regula: Potest quis per aliam, quod potest facere per se ipsum: et quomodo?
3. Ponitur Regulae sensus.
4. Declarator exemplis in bonis;
5. Et in malis.
6. Solvitur obiectio.
7. Obstat et? et quando delinquit praebendo, vel nundando medicinam?
8. Fallit Regula in iis, in quibus fallit LXXVIII.

Denominatur Regula est. *Quod jura aliterius. 180. ff. de Reg. Jur. ibi Quod jura aliterius solvitur, perinde est, quasi ipse solvamus eum.*

Quaesitum I. Quomodo haec Regula intelligenda? Et quis verus ipseus servus est? Resp. quoniam ista Regula concessit videntur contra Regula in Potest quis per aliam, quod potest facere per se ipsum; tamen ab ea differt. Iam; quia primam dicta Regula loquitur de potestate faciendo per alium; praeter vero de vi, et efficit actus per aliam iam facti. Tum; quia isthaec Regula loquitur generali-

ter, ut etiam comprehendat maleficia, quatenus non solum ille, qui bona, sed etiam qui mala et iniqua per alium facit, v. g. homicidium occidit, vulnerat etc. perinde est, et homicidii reus habetur, ac si ipse in persona occidisset. *arg. l. 1. de damnat. 109. ff. de R. J. l. Idemque dat, qui jubet dare: ut patet per exempla Juris infra ca. 3. adducenda.* Non aut Regula talis, apud quos de iure loquitur, uti patet ex dictis ad eandem. Verbum autem perinde non est intelligendum, quasi esset idem utriusque actus, sed quis fictio, et interpretatio, quoad effectum pro eodem habetur. Et concernit haec Regula potissimum mandataria, procuratoria sub annuo, delegatus, ministros, officiales, servos, utpote per quos maxime negotia nostra et alia firmant, et quod per nos facimus, quod Jura effectum pro eodem habentur, ac si ipsi faceremus. Hinc

Resp. II. Verba Regulae sensus sequens est: *Quod quis per alium sive bono, sive male facit, quod Jura esse tam prout in habetur, ac si faceret per se ipsum.* Ratio Regulae est: ut quis ille, qui mandat, delegat, adiuvant etc. ut quid per alium fiat, est principalis etiam et origo facti secuti: hoc ipso, quod factum

non euri, si ipse non mandasset; ensaqueerit factum tale eidem merito sit imputatur, ac si ipse fecisset. argum. cit. l. *In damnum*. 169. ff. de Reg. Jur. et l. *Haec actio*. 4. ff. *Si Mensur falsi*. mod. dixer.

5. Derivatur Regula exemplis Juris: Sic enim, qui delictum suum per alium solvit, perinde habetur, ac si ipse solvisset. cit. l. *Quod iussu*. 180. ff. de Reg. Jur. Sic etiam, qui verba, ut aius debitor id, quod debet, solvat mandantis creditori, perinde est, ac si ipse solvisset. l. *Cum iussu*. 83. ff. de Solut. ibi: Cum Cum iussu meo id, quod mihi debet solvis creditori meo, ut tu a me, et ego a creditore tuo liberor. et l. *Singularia*. 15. ff. de Reb. creditis si eorum. Sic porro, si quis per procuratorem iuramentum depouit, perinde est, ac si ipse iurasset. Clem. 1. de Jurjur. Sic rursus, qui per delegatum fert acontum, perinde est, ac si ipse eam tulisset. l. *Eti*. 3. ff. de Offic. ejus, cui mandat. Sic ultimum, si quis per procuratorem contrahat non omnia, perinde est, ac si ipse in persona illius contraheret. ff. de Procurat. in 6. Sic alia innumera exempla passim habentur in Jure.

6. Ponuntur etiam exempla Juris ex Digno de maleficio, seu male factis per alium: Sic enim qui alium vi deprivat a possessione, perinde est, et tenetur alieno. Unde vi, ac si ipse in persona eum deprivasset. l. 1. §. 12. ff. de Vi, et ei arant. ibi: Deprivatio autem etiam videtur, qui mandavit, vel iussit. Sic etiam actio in iuramentum tenetur, sive per se, sive per alium calumniam quis informat. l. *Non solum*. 3. C. de pr. ff. de Infortis. Sic rursus acque pro homicidio habetur, et talis puniatur, qui per alium occidit, ac si per se ipsum occidisset. l. *Non idem*. 11. Accus. cum Consecr. Sic itaque qui per alium percutit Clericum, vel minus violenter injuriat, arguo incurrat excommunicationem, ac si per se ipsum percutisset. c. *Mulieres*. 6. §. ff. de Sacerdot. Econtra, ubi etiam etiam adducit illis verba: ce a vi eximitur vere, cuius accipiente, vel mandato delictum committi prohibetur. Sic plerisque alia in Jure habentur exempla.

6. Obijciat: Si Maresius Sychem mandavit, ut juberet fieri opus aliquod, et si li-vi Sychem iussit, in eam emergentis non Sychem piteas, sed Maresius est contraveniens. l. *Aut qui alit*. c. 3. §. 12. ff. Quod vi, aut clam. ibi: Si tibi unum iussu, et opus fieri juberis, et in ea re si in pueris, in eam, inquit, non tecum erit notio. ergo non tenetur, quod per alium ipse facit, per se ipsum facere censetur. Resp. arg. contr. quia Regula intelligenda est deducta de principali nova lione, jubente, volente, ut quid per alium fit: non de intermedium personis, quae suo proprio, sed principalis mandantis nomine

quid fieri jubent, cui aperte patet et ipsa l. *Aut qui alit*. in contrarium citata. Hoc tamen intellige de contrarietate, et aliis apparentibus licitis per alium factis; Secus est, si a Maresio principalis malitiosum, v. g. Rapina, furtum, aut homicidium mandaret; tunc enim non solum principalis mandans, et delictum acto perpetrans, sed etiam consenterens, et consentientes rei repositus, ac poena plecurum eam Omnes 3. cou. 17. q. 4. ibi: Omnes Ecclesiam raptorem, nique morum facilitatem alienatores a liminibus S. Maris Ecclesiae anathematizamus, pavoritate Apostolice pollicimus, et damnantes, atque sacrilegos esse judicamus: et non solum eos, sed omnes consensientes eis; quia non solum qui faciunt, rei iubeantur, sed etiam, qui consensunt facientibus. Per enim poena et agentes, et consensientes comprehendit.

Obijciat: l. *Item*, si obstritrix. q. pr. ff. ad Legem. Agellian. ubi aperte patet videri, quod non idem sit, homicidium committere, et causam homicidii prebere, ibi: Si obstritrix homicidium commiserit, et mulier periret, Labo distinguit: ut si quidem ipsis manibus opposuit, videtur occidit: sin vero dedit, ut sibi aulior offerret, in factum actionem dandam. Quae sententia vera est; magis enim causam mortis praestitit, quam occidit. Resp. in hac obijctione, ac lege solvenda multum deest: re Doctores: vel enim obstritrix occidit animo medicamentum dedit, aut auxit vel boue, et mandandi intentione, mortis periculo multoties praevia; si modo posteriori contigit, obstritrix ab ipso culpa et poena est: quia in maleficio volutus spectatur non exitus: ut dicitur l. *Di-vites*. 15. ff. de Legem Cornel. de Sienris. Si vero prior modo contigit: homicidii, et poenarum illius res est: quia sive per se, sive per alium quis occidit, vel mortis causam culpabiliter praebet, de homicidio tenetur, item per Jura citata: tunc per legem satis elevat l. *Nihil interest*. 15. ff. ad Legem Corn. de Sicar. ibi: Nihil interest, occidit quis, an causam mortis praebuit. Item, qui cit. l. *Item*, si obstritrix, si nudus verborum sensus spectetur, primum dicitur legi, et aliis Juribus aperte videtur eumaria, Stremitis dicere non debuisse, quod Labonis per eam allegata sententia dura, et minus vera, nec tam Labouze, quoniam judicis libentis et clementis deen la sit, nisi huiusmodi interpretatione, Jura concordant, corrigatur.

Queritur II. An? Et quis fallaciter habent haec Regula? Resp. Eam in his omnibus fallere, in quibus fallit Regula 68. hoc ipso, quod in causibus ibi dicitur a n. ff. allegatis non possit qui scire per alium, quod facit in persona propria debet: non in se habetur, si tale quod per alium facit, quod ipsemet in personam facere tenetur.

REGULA LXXIII.

Factum legitime retractari non debet, licet casus postea eveniat, a quo non potuit inchoari.

SUMMARY.

1. Regula unde?
2. Quomodo intelligenda?
3. Derivatur exempla Juris: ibid. et seqq.
4. Non a vi de notibus legitime factis, et completis procedit: itaque docetur exempla Juris et seq.
5. Ponitur verus Regulae sensus.
6. Solvitur texum et contraries.
7. Supervenientes casus, quae ab initio existentes actus obstituerunt, cum actum perfectum non amplius impedit, tamen saepe impediunt effectum illius.

Derivatur haec Regula ex l. *In ambiguis*. 83. ff. de Reg. Jur. ibi: Non est notum, ut, quae semel iudice constituta sunt, darentur licet illo casus extiterit, a quo initium capere non potuerunt. et l. *Nec enim*. 2. ff. de litinere, atque privato. ibi: Nec enim corrupti, non mutari, quod recte tractatum est, impermanentem dicitur potest.

Queritur. Quomodo haec Regula intelligenda? Et quis verus illius sensus sit? Resp. I. Eam sic esse intelligendam: quando aliquid legitimum, id est, jure praescriptum legum valde sit, valorem non amittit, nec retractari, vel auferri potest, aut debet,

etiam postea superveniat casus, aut circumstantia, qui, si prius, et antequam actus fuit factus, existens, inchoari, et fieri non potuisset. Sic v. g. Matrimonium valide et legitime contractum valuationem non emittit, nec retractari, aut annullari potest vel debet, si postea unus vel uterque conjugum incidat in amentiam, quae antea existens matrimonio valide contrahere impediisset. *can. Neque furiosus. 26. can. 30. q. 7. ibi: N. quo furiosus, neque furiosum matrimonium contrahere possunt; sed si contractum fuerit, non reparentur.* Idem est, si amentia superveniat, et si vir cognoscit errorem uxoris suae; quia etiam huiusmodi amentia sit impedimentum dirimens, et autem matrimonium casibus factis, quod inchoari, et valide contrahi non quati: immo post matrimonium primum eventum, hoc non dissolvit. *Discretionem 6. c. penult. in ult. de eo, qui cognovit conjugum. azor. juar.*

3. Sic pariter, licet furial testamentum facere non possint, tamen si furor testatoris primum post testamentum evanescit, testamentum non invalidatur. *§. 1. Instit. Quibus non est permittit facere testamentum. ibi: Testamentum facere non possunt furiosi, quia mente carent, et infirmitas certa eo, quod ante furor fecerint, testamentum valens. Ratio additur: Nam non testamentum recte factum, neque ullum aliud negotium recte gestum potest furor intervallum permittit.*

4. Sim rursus, si quis rem legitime praescripsit, potest eam valide et licite, utique conscientia recte, etiam post completam praescriptionem certum sciat, rem fuisse alienam; quia licet huiusmodi scientia, etiam inchoatum, vel completam praescriptionem antea, praescriptio inchoari, aut continuari non potuisset. *c. Figulanti. 5. et c. fin. de Praescript. superveniens vero cum legitime iam completa non invalidat, aut vitiat, sed in utroque foro adhuc validum relinquit, prout iam diximus Lib. II. Tit. 26. n. 31.*

5. Sic ulterius, si quis a Patrono, in possessione existente, ad beneficium praesentatus canonice instituitur, beneficium salda et licite retinet, licet Patronus postea per patronatum in iudicio perdat. *c. Consultationibus. 19. de Jura Patronatus.* ubi Summarius sic habet: *Institutas ad praesentationem ejus, qui tunc ius patronatus Ecclesiae possidebat, removere non debet, licet illud ius ab eo postmodum evanescat.* quae evasio si ante praesentationem astutisset, utique nec praesentatio a Patrono, nec institutio fieri potuisset. Sic insuper alia exempla reperimus in Jure.

6. Singulariter tamen notandum, Regulam nostram solomodo intelligendam esse de actibus legitime factis, perfectis, et consummatis; quia si actus legitime non sit, subiacet alia Regula: *Non Armatur tracta temporis, quod ab initio non subsistit. c. Non Armatur in de Reg. Jur. in ti.* Delictum si legitime inchoatur quidem, tamen substantialiter non perfectum et complete, regulariter invalidatur actus, si superveniat casus, vel circumstantia, quae si ante initium actus existisset, hic inchoari non potuisset, et pluribus ostendit Dyn. hic. *arg. l. Pluribus. 140. ff. de Verb. Obligat. Sic Testamentum legitime quidem inchoatum, sed ob amentiam testatoris non perfectum, invalidum casibus talis superveniens tamen amentiam, utpote; quae si prius existisset, nec inchoatum testamentum promissum. cit. §. 1. Instit. Quibus non est permittit facere Testamentum.* Sic etiam Praescriptio legitime inchoata, et continuata, sed debito tempore nondum completa evanescit per superveniens amentiam, rem esse alienam: cum haec scientia, si ab initio per praescribere voluisset fuisset, praescriptionem inchoare non permittisset

et defectum honeste fidei. *c. Figulanti. 5. et c. fin. de Praescript.*

Sic ulterius stipulatio servitutis, vasa, vel titulus in fundo evanescit, si ante completam stipulationem fundus alienetur. *l. Pro parte. 11. ff. de Servitut. Sic rursus apostolica, seu promissio de futuro matrimonio tollitur, si, autem matrimonium de presenti actus contrahitur, superveniat casus, qui prius existens, sponsalia contrahere non licuisset; veluti si post sponsalia de futuro unus sponsores cum alio contrahit matrimonium de presenti, vel impedimentum dirimens affinitatis contrahit. *c. Sicut. 22. et c. Si inter. 31. de Spons. et Matrim.**

Resp. II. Varus Regulae sensus sequens est: Quid quid a ligando legitime factum, et in suo genere substantialiter perfectum, non completum est, nec a facientibus, nec ab aliis retractari, vel aliunde invalidari potest: nec invalidum avocatur, etiam si casus, vel circumstantia superveniant, quae, si prius existisset, inchoationi ejusdem, et valori obstaret. Per Jura, et exempla Jura iam allegata. Ratio est bona communi Reipublicae, quae utique graviter patet, et in gravem confusionem, litumque noxiam copiam incidere, si actus, contractus, sententiae, et alia negotia, legitime gesta, completa, et absolute rescissio adhuc subiaceret, vel et ea invalida evaderent, casu quo casus, vel circumstantia emergunt, quibus ante initium actus existentibus, actus inchoari non potuisset praesentem: cum exinde graviter praerogaretur necessario commercio humano, conseria diffidentibus, et contractus, atque alia negotia huiusmodi, si rerum dominia, jura, et emolumenta legitime obtenta foras inerte, et finitibus casibus, et circumstantiis emergentibus, quae ab initio obstaret, iterum perirent. Huiusmodi autem, et Reipublicae summa ratio est habenda, *arg. can. Scias frater 35. can. 7. q. 1. can. Concord.*

Contra Regulam principaliter obijciunt l. Pluribus 140. §. 2. ff. de Verb. Obligat. ubi videtur adesse testas contra Regulam aperte contrarios; sic enim sonat: *Placeat extingui obligationem, si in eum cum in iudicio, a quo incipere non potest. Non tamen hoc in omnibus verum est: qui, si alii Jura testas fere similes DD. praesentem vero Perkin adven fatigant, et dicere hic non dubitari, nihil circa hoc in iure Jure magis incertum, et perplexum esse. Dynus autem nihil sentiendo ait, consilium posse praestitum, et alios Jura testas Regulas nostrae apparere contrarias, et dicitur, eos loqui de actibus substantialiter perfectis et completis, quos superveniens casus, vel circumstantia, inchoationi actus obstaret, retractari posse, vel et se ipsi evanescere, quod Regula nostra ipsam vult per dicta supra n. 6. Fundaturque haec responsio in eo, quod textus Regulas apparet contrarias assim subiungitur: *Non tamen hoc in omnibus verum est.* Sicut vero non multum se fatigat: sic et textus Jura civilia in eo, ubi non concordant cum nostra Regula Jura Canonici, per non insertis habere, eosque profani Jura studio sic committere.*

Notandum tamen, quod, licet jure haecenus dicta, legitime facta et completa retractari nequeant, nec invalide evadant, sed superveniens casum, quae prius existens inchoationem actus impedit: tamen nonnullorum per huiusmodi superveniens casum impeditur effectus actus valide, et legitime peracti, ac perfecti, ut potest in epileptia, et epilepsia; cum licet eorum supernaturalis infirmitas Ordines legitime collectos non invalidet, effectum tamen eorum impedit: quia huiusmodi infirmitas gravi Sacris Altaribus ministrare et Ordines exercere non valent. *can. Communiter. 3 dist. 33 ibi: Communiter dif.*

finiri, et nullus de illis, qui in terram arrepti a daemonibus eliduntur, vel quolibet modo exactionis inibi tribus offeruntur, vel Sacris Altaribus addeant altissimare, vel in ducatu se ingerant sacramentis Divinis, exceptis illis, qui corporis suorum medicamentis delecti, sine hujusmodi passionibus in terram probantur illis, qui tamen et ipsi tandem

erant ab officio sui Ordine, et loco impediti, quo usque unius anni spatium per discretionem Episcopum interveniant ob incursam damnationem debent. Qui rectus circa tales incrimos bene est notandus. Idem cum proportionem die de Presbyteris, qui medicamentis suis abueant, vel qui in leprosa, tritu clerici Presbyterum. 2. et c. Tuo nos. 4. de Clerico negrante.

REGULA LXXIV.

Quod alicui gratiose conceditur, trahi non debet ab aliis in exemplum.

SUMMARY.

- 1 Regula ante?
- 2 Quomodo intelligenda?
- 3 Ponitur versus sensus illius.
- 4 Declaratur Juris exemplum.
- 5 Solvitur Obiectio.

1 **D**emonstrant autem hanc Regulam ex L. II. de Const. Princip. ubi *Nam quod Pauperis alicui ab meritis indultus, vel si quoniam potius irrogavit, vel si cui sine exemplo, submittitur, personam non egreditur.* Concordat, et affinis est Regula 7. de Reg. Jur. in 6. Privilegium personale personam sequitur, et extinguitur cum persona. et Reg. 28. eod. Quae a Jure communi exoritur, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda. De quibus vide supra suo loco, et applicanda etiam hic applica.

2 Quæritur, quomodo hanc Regulam intelligenda? Et quis verus illius sensus sit? Resp. I. Regulam loqui, et intelligendam esse de illis favoribus, gratis esse. Quae a Papa, vel alio supremo Principe alicui in specie, ex speciali ratione, vel beneplacito concessuntur contra, vel ultra jus commune: et vel, ne hanc in exemplum, vel emulacionem, etiam ob paritatem rationis ab aliis trahatur. Hinc

3 **R**esp. II. Veras Regulas sensus hic est: Quod alicui in singulari ex speciali favore, et gratia a Papa, vel alio supremo Principe content, vel ultra jus conceditur, ab aliis trahi non debet in exemplum, vel consequentiam, ita, et existit, id sibi quoque in simili casu, et existente eadem ratione servatum. Per Jura, et Juris Regulas n. 1. allegata. Ratio Regulae est: quia favores et gratiae speciales contra jus, si res suas pariter recipiunt ab intentione et voluntate concedentis. Vivimus hic arg. v. de Rescript. intentio autem, et voluntas concedentis non est, ut quod alicui in singulari ex speciali favore et gratia impertitur, ad alios extendatur, sed tanquam favore, et privilegium personale personam duntaxat sequatur, et cum ea extinguatur, consequenter ab aliis in exemplum trahi non possit: praesertim cum per similes speciales favores et privilegia personales, non ea, quae juri communi, et per consequens aliis etiam in simili communis sunt, sed quae contra jus, vel ultra id, quod vi illorum permittitur, conceduntur, siquidem Quae a Jure communi exoritur,

nequaquam ad consequentiam sunt trahenda. Jura c. Reg. 28. de R. J. in 6.

4 **E**xemplum in Jure, et in praxi habentur plurimi. Sic enim, cum bene specificat et dicitur hic, si Papa ex gratia speciali concedit, quod quis habere possit plura beneficia curata: percipere fructus sine residentia, vel si quem eximit a solvendo decimis. Aut si Princeps aliquem declarat a solvendo tributis, vel alia oneribus publicis immunum, hoc non potest ab aliis trahi in exemplum, ut si sibi speciali favore sine speciali concessione et ipsi fessent. Speciale etiam exemplum habetur cum Petiti. 17. cau. 7. q. 1. ubi Zacharias Papa ex speciali gratia concessit quidem Episcopo Moguntino, ut sibi ipsi possit designare successorem, tamen addidit: *Hoc nulli concedi alii patitur, quod tibi, charitate ergane largiri censuimus.* Simile quid habetur cum Contra morem. 8. dist. 100. ubi Gregorius arguit, Archiepiscopum Ravennatensem, quod luceat privilegium alius Ecclesiae specialiter concessorum, esse fuerit pallio extra Mixarum solennia, cumque edgri, et vel probet etiam suae Ecclesiae simile speciale privilegium esse concessum, vel in d-fortu probationis, universali Ecclesiarum Metropolitanarum mori, iurisque communi se accommodet. ibi: *Aut enim mor omnium Metropolitanarum etiam a tan et frateritate servandum, aut si tunc Ecclesiae aliquid specialiter dicit esse concessum, praesertim a prioribus Romanae urbis Pontificibus, quod hanc Ravennati Ecclesiae sunt concessa, a vobis oportet ostendi.*

5 **O**bjicies contra Regulam l. 1. §. a. C. de Novo Codice faciendo. ubi suis clare continetur videtur, etiam ea, quae praestantur conceditur, generalis constitutionis vim habere, et ab aliis in exemplum trahi posse. Resp. Legem hanc de illis loqui Rescriptis, quae quidem ab initio speciali personae, aut communitati sunt inscripta, postea vero propter utilitatem communem Codici, vel Juri communi Canonico, aut Civilis, tanquam leges communes fuerunt inserta, et quae merito ad exemplum trahenda. Ita enim sonant verba legis praefatae: *Sicut et illas (intellige constitutiones) vim generalis constitutionis obtinere solent, quae ad certas personas receptae, vel per pragmaticam sanctionem ab initio datae eidem novo Codici, propter utilitatem Sanctionis insertae fuerunt: ejusmodi Rescriptis Jura commune plecum est.*

REGULA LXXV.

Frustra sibi fidem quis postulat ab eo servari, cui fidem a se praestitam servare recusat.

SUMMARY.

- 1 Praestanti fidem, fides praestanti eadem.
- 2 Ponitur versus sensus Regulae.
- 3 Quae proderit, etiam in modica dantur fides videtur.

- 4 Et quomodo violans per aequivalentem velit satisfacere.
- 5 Aut a praestanda promissa fuerit legitime impeditus.
- 6 Licet per adversa juramento frangat suam fidem.
- 7 Declaratur Regulae exemplum Juri. et c. 1. reg.

- 9 Violante una fidei, in arbitrio servantis est, utrum pariter velit eam frangere, vel continuare contractum, et poenam petere.
- 10 Etiam hosti est servanda fides.
- 11 Ambobus coniugibus pari consensu continentiam vocatibus, si ante eorum illam violat, tenetur nihil minus alteri servare.
- 12 Fallit Regula in contracta cum pupillo.

Concordat cum Regula illud tristissimum et verum Brucardianum versiculum expressum: *Frangenti fidem, fides frangatur eadem.*

Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? Et quis verus illius sensus sit? Resp. Eam esse intelligendam iuxta sequentem proprium illius sensum. *Id est, qui fidem in contracta, vel quocunque conventionis alteri datam non servat, id est, non præstat, quod promittit, non potest ab altero præstare, ut sibi datam, et eadem idem factum fidem observet, seu, quod recipere promittit, præstat.* Ratio Regule est: quis omni contractus tacite inest hæc conditio: si fidem datam alteri servarit. *arg. l. Cum proponas. 31. C. de Pactis consequenter, si non pars contrahentium fidem de re, materia, vel facto aliquo non servat, nec pars altera eam de eodem datum fidem servare tenetur.*

Procedit Regula, etsi in modico distat ab una parte frangitur fides; quia etiam tunc ab altera observandam fidem præstare dequit, et petens exceptione de price violata fide removeri potest; quemadmodum si in emptione emptor etiam modicam partem pretii stipulatus non solvit, venditor fidem servare, et rem venditam tradere non tenetur. *l. Julianus. 13. §. 8. ff. de Action. Empti. Stru. hic. n. 4. Baldus ad l. Pacta ff. de Contrah. empt. Nisi forum id, quod desideratur, tam modicum est, ut merito præsumi possit, ad huiusmodi minutas solvendi recipere contrahentes. l. 1. §. 8. ff. de Edict. Edicto.*

Procedit insuper Regula, etiam si fidem violans velit per aliquam æquivalentem satisfacti: quis aliud pro alio, in ius creditoris, solvi non potest, ut dicitur *l. 2. §. 1. ff. de Reb. credit. si cert. pet. Sic v. g. si mutuum sibi dedisti pecuniam cum conditione, ut ipse iterum lo parat pecunia restitui, non tenens aliam rem ejusdem pretii accipere, imo nec acceptare, si mutuum accipiens veli suam debitorem, qui solvit, substituisse. *l. Eum, a quo. 16. C. de Solution. ibi: Eum, a quo mutuum accepisti pecuniam, in solutionem, volentem accipere novem debitoris tui, compelli juris ratio non permittit.**

Procedit alterius Regula, etiam si pars una fidem servare et causa necessaria impediatur, sique aliquæ culpe existat; quis licet in tali causa excusetur a mora, et poena, *l. Si rehenda. 10. §. 1. ff. de Lege Rhodia de Jacta.* Tamen etiam alteram partem obligare non potest ad servandam fidem, vel actionem propter causam ipsam instituere. *l. Ex conducto. 13. §. 6. ff. Locati.*

Procedit rursus, etsi una pars juramento firmitatem promissum, et fidem; qui etiam huiusmodi juramento facta promissio vel contractus tacitum contracti conditionem: si pars altera fidem, et promissum servet, conditionem impositum, et susceptum adimplet. *c. Pervenit. 3. de Jurjur. ibi: Nec ta ei, etiam si promissum tam juramentum, vel fidei obligatione, interpositum conditionem firmavit, aliquatenus tenetur; si constet, eam conditionem minime parasse.*

Declinetur Regula, ad firmior alterius exempla Juris: Sic enim si Petrus per viam transactionis

huius, ea cum conditione, reconveniat, ut Paulus inter mensis spatium certam pecuniam quantitatem solvat: si Paulus intra dictum mensem pecuniam non solvit, Petrus reconventioni stare non tenetur, sed ad litem redire potest, *arg. l. Cum proponas. 31. C. de Pactis.*

Sic pariter si duo fratres habentes plures prædias, vel domos in communi cum motas conventiones sub certa poena, ne alienentur, et unus eorum aliquid alienavit, non potest his pretendere ab altero fratre, ne ipse alienet. *arg. l. Cum Pater. 77. §. Libertas. 27. ff. de Legat. II.* Sic quoque, si quis pro certa pensionem annua alteri ad carius sonos locavit domum eam sub certa poena, quod cum expellere non velit, non possit: potest locatariam libere expellere, et poenam subire non tenetur, si pensionem juxta promissum non solvit, textu, et eam expresso *l. Quæro. 54. §. 1. ff. Locati.*

Notandum item cum Glossa hic, quod si duas partes sub certa poena motus sibi invicem promittunt, et una pars prius fidem violat, in libertate non frangenda fidem sit, vel ultimas servare pactum, si melius ei videbitur, ac interius petere solutionem poenæ, *arg. l. Cum par. 154. ff. de Reg. Jur. ibi: Illi debet permitti petere poenam, qui in ipsam ann incidit: vel fidem pariter frangere; quo casu tamen hinc inde fit motas compensatio poenæ: c. Constitutus. 7. De Poenit. ibi: licet autem in instrumentum Episcopi expressum fuerit certa poena, quam pars contractum non servans solvere observavit: cum tamen utraque pars venisset contra illum ex confessionis propria convincatur--utramque partem ab ea reddimus absolutam.*

Obijciunt notem contra Regulam 1. cor. Nulli exstimare. 3. cor. 23. q. 1. ubi habetur: *Fides enim, quando promittitur, etiam hosti servanda est; et qui fidem non servat fidem; ergo.* Resp. cum Glossa, fidem omnino etiam hosti servandam esse, si et ipse eam servat: nec si hic non violat. Idem die si similis *arg. can. Si subiectus. 7. dist. 95. ibi: Scitem aut illud videretur Dimitti: cur ego te, inquit, habeam ut Principem, cum tu me non habes ad senatorem.*

Obijciunt 2. Si conjuges mutuo consensu continentiam voveat, et unus eorum adulteretur, tamen pars innocens adhuc tenetur ad servandam continentiam. *can. Quod Deo. 4. ena. 33. q. 5. ibi: Quod Deo pari consensu voveratis, perseverantissime perseverate.* Resp. hoc verum esse, si in hoc casu fides non fuit promissa homini, sed Deo, qui fidem nusquam violat. Et hinc fiet pars ad adulteretur, tamen innocens votum Deo factum servare debet: quoniam adulterum ad theorum, et cohabitationem admittit, et debet ei reddere hæc amplius obligetur, nisi et ipsa potest adulteretur. *c. Significasti. 4. de Privot.*

Quæritur II. An? Et quas fallentias patiatur Regula LXXV? Resp. Eam fallere in contractu cum pupillo, initio sine auctoritate tutoris. *l. Julianus. 13. §. 29. ff. de Action. empti* hunc enim contractum pro libito frangere potest pupillus, aliter vero eundem servare tenetur, ibi: *Si quis a pupillo sine auctoritate tutoris emerit, ex non latere constat contractus; nam qui emit, obligatus est pupillo: pupillum sibi non obligat.* Et hoc in favorem scilicet pupillaris a Jure specialiter sanctorum est: quod cum emens a pupillo scire potius et debuit, sibi imputare debet, quod cum illu auctori-tatis tutoris contraxerit.

REGULA LXXVI.

Delictum personae non debet in detrimentum Ecclesiae redundare.

SUMMARIUM.

- 1 Quid nominis personae intelligatur in Regula?
- 2 Ponitur verus sensus Regulae.
- 3 Declaratur exemplis Regulae.
- 4 Solvantur objectiones.
- 5 Fallit Regula prima in delictis omissionis.
- 6 Secundo, quando Praelatus cum consensu Capituli delinquit.
- 7 Tercio, in Interdicto.
- 8 Quando ex delicto personae aliquid ad Ecclesiam pervenit, haecque inde facta est detior.

¶ Queritur I. Quomodo haec Regula intelligenda? Et quis verus illius sensus sit? Resp. I. Nominis personae in hac Regula intelliguntur non tantum Praelati Ecclesiarum, sed Regularium, quam saecularium: sed etiam omnes illi, sive saeculares Laici, sive Clerici, qui Ecclesiae, vel Monasterio servant, quique res aut Jura administrant, vel membra Ecclesiae, monasterii tenent. De quibus Regula dicit, quod eorum qualisqueque delicta, sive saltem committunt, sive occidunt, sive fornicant, aut alias delinquant, vel iniuria sufficiant etc. in detrimentum Ecclesiae redundare non debent, consequenter Ecclesiae ad reparationem damni illius, vel poenam delicti impositionem non obligent, nec ipsamet in bonis suis damnum pati habeat. Hinc

¶ Resp. II. Genialis Regulae sensus sequens est: Si personae, quae Ecclesiae sive regulari, sive saeculari deserviant, ejusque res, aut Jura administrant, vel membra illius existant, quales sunt Praelati, privati Clerici, aut Religiosi, Officialis sive regularis, sive saecularis, puta Granarii, Cellarii, oeconomi, procuratores etc. delictum committant, non debet illud in detrimentum Ecclesiae redundare, nec ei quomodolibet praepiudicare, quinque non tantum Ecclesia damna exinde alius illata rescire, aut poenam aliquam subire, nec damnum sibi illatum sustinere. Ratio Regulae est, Tam: quia delicta sua teneri debent secretis, e. Quarant. 1. de His, quae a majori parte Capituli ibi: Cum peccata non auctores tenere debent, nec poena sit ulterius protrahenda, quam delictum fuerit in excedenda reportum. Insuper. l. Sancimus. 23. C. de Poenis. consequenter, cum praefatae personae, si delinquant, id non Ecclesiae, sed suo committant, eorum delicta illi soli, non Ecclesiae nocere debent. Tam: quia Ecclesia gaudet favore et jure minoris e. 1. de In integr. restit. ibi: Et Ecclesia jure majoris debeat semper illam servare: Minor autem est aliorum, etiam majoris delictum, non tenet. arg. l. penult. ff. de Tabulis exhibendis. Accedit, quod Ecclesiae Praelatus, vel alius administrator illum meliorem quidem reddere possit conditionem Ecclesiae, sed deterioriorem facere non debet, etc. e. 1. de In integr. restit. et e. 2. de Donat. ibi: Cum Ep. recipit, et quilibet Praelatus Ecclesiasticorum eorum sit procurator, et non dominus, conditionem Ecclesiae meliorare potest, facere vero deteriori non debet.

¶ Declaratur Regulae exemplis Juris, ubi plurimum invenitur. Sic enim, si Episcopus tam gravi delictum committit, ut major deponatur, bona Ecclesiae non confiscantur. can. Si Episcopus. 1. cen. 16. q. 6. ubi pro ratione effertur Regula nostra, ibi: quia delictum personae in damnum Ecclesiae non est convertendum. Si, etiam, si proventus, aut studij proventus falsum instrumentum, ab ipso Praelato confectum, id Ecclesiae non praepiudicat, e. Cum Fenerabilis. R. §. o. l. hoc.

de Except. Sic ulterius res Ecclesiae male alienatas revocare potest non tantum successor Superior, et capitulum, sed ipse Praelatus male alienans, allegando etiam, et fatendo propriam turpitudinem, etiam si jecerat non repetere: prout amplius dicitur, et probatum habetur Lib. III. Tit. 13. §. 3. Addebat Dyas plura alia exempla de variis delictis per personam commissis, et universaliter concludit, quod si Regulae nullum horum praepiudicare valem Ecclesiae, prout etiam e. 1. jam diximus.

Obijciunt etiam 1. contra Regula l. Jubemus. 10. C. de Sacros. Ecclesiis. vi. ejus etiam navis Ecclesiae sine additum ab delictum Praelati, quo eam publicae transactioni substat. Resp. Leges Civiles, sacra canonibus manifestata abvenientes, eam nullas, cum Legislatores civiles carcerem potestate aliquid antea in praepiudicium Ecclesiarum. c. Quae in Ecclesiis 7. et e. Ecclesia. 10. de Constat. ibi: Nos auctoritate, quod Lucia—super Ecclesiis, et personis Ecclesiasticis nulla sit attributa facultas, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi. Vel duo eam Dyas et Glossa delictum ibidem circa sacrum commissum fuisse cum consensu et consilio capituli: in ejusmodi casibus Regula non procedit juxta max dicenda n. 6. Obijciunt 2. Repudiatio Legati a Praelato facta committit in Jure valida: ergo factum personae nocet Ecclesiae: Resp. arguendo consequentiam: quia in repudiatione etiam agitur de damno vitando, sed tantum de lucro non capiendo: non autem est par ratio, lucra non facere, et quaesita perdere: prout amplius de hac materia dictum habetur Lib. III. Tit. 10. §. 2.

¶ Queritur II. An? Et quomodo fallentis praesertim Regula LXXVI? Resp. Eam fallere 1. in delictis omissionis a Praelato, vel alia persona factis: haec siquidem etiam Ecclesiae praepiudicant arg. eam. Placuit. 15. cau. 16. q. 1. Item e. 1. et seqq. de Praescript. ex quibus clare patet, quod delictum Praelati, emittitque repetere non Ecclesiasticum, nocet Ecclesiae etiam, quatenus contra eandem debet tempore curri praescriptio.

Fallit 2. Quando Praelatus delinquit cum consensu Capituli, et communicato consilio, arg. e. Cum dilectus. 2. de Ordinis. cognit. Insuper Glossa ibidem: ubi eversione apostolica a Praelato factae propter eam Ecclesiae nocet. Vivamus hic. Et ratio est: quia, etsi Praelatus solus delinquendo non repraesentat Ecclesiam, tamen ei non nocet: tamen, quia cum Capitulo, vel Collegio eam vere repraesentat, eidem etiam nocet, si cum consilio et consensu eorum delinquit, quia sic totam Ecclesiam deliquisse censetur. Et procedit hae fallentia sive omittendo, sive committendo sive delictum, ob paritatem rationis.

Fallit 3. in Interdicto, e. Cum dilectus. 1. de Religiosis demobis, ubi propter delictum Praelati Monasterium interdictum obijciunt: quod, etsi speciale, non tamen adeo durum censet Id. Thomas 4. dist. 18. q. 1. art. 3. quatenus. 2. ad secundum dicitur: quia Interdictum non est tantum poena, quonia excommunicatio: quia Interdictum non fraudantur infragis Ecclesiae, sicut excommunicatio.

Fallit 4. quando ex dolo, vel debet Praelati, aut alterius ex recedendo au. 2. personae aliquid ad Ecclesiam pervenit, ut hae inde facta est detior: Dyas hic. quia si in Jure cavetur, ut in pupillis teneatur de dolo, aut delicto notoria, si inde ad eam aliquid pervenit, l. §. ff. de Tribus. act. cum Concord. et dominus de debetis servi ad Patrem de delicto filii, si quid ex horum delictis aliquid ad eos pervenit l. 1. §. 15. et no. ff. de Fi. et si armis. sic etiam Ecclesiae

extenuis tenetur, quatenus id, quod ex delicto personae ad se peruenit restituere debet. Fallit 5. in

confessione iudiciali Praelati, de quo *sumus Lib. II. Tit. 18. §. 4.*

REGULA LXXVII.

Rationi congruit, ut succedat in onere, qui substituitur in honore.

SUMMARYUM.

- 1 In quo differat haec Regula a Regula LV?
- 2 Ponitur versus sensus Regulae.
- 3 Et ratio illius.
- 4 Declaratur exemplis Juris, et duobus seqq.
- 5 Patronus Ecclesiae quae praerogativa honoris, et quae onera habeat.
- 6 Successor Praelatus tenetur solvere Antecessoris debita, pro utilitate Ecclesiae contracta.
- 7 Conditio onerosa adhaerens personae non transfertur ad Successorem.

1 Praesens Regula in substantia omnino concordat cum Regula LV. de Reg. Jur. in 6. ac in hoc solo differre videtur, quod haec posterior universaliter, et indistincte dicit: *Qui sentit onus, sentire debet commodum, et contra.* Praesens vero Regula loquatur specificè de casu successionis in honore, vel huius, ut, qui in honore succedit, succedat etiam in onere honori annexo.

2 Queritur itaque, quomodo haec Regula intelligenda? Et quis verus illius sensus sit? Resp. Eam esse intelligendam iuxta sequentem genuinum illius sensum: *Quicumque alicui succedit in dignitate, vel alio munere honorifico, aut praerogativa quodam eadem etiam succedit in onere, seu in obligationibus tali dignitati, vel muneris honorifico annexis; easque uti antecessor adimplere, et praestare debet.* Fundatur Regula in ratione, et acquirat naturali, prout ipsa Regula innuit illis verbis: *Rationi congruit*: quomodo adeo aequum duxit Imperator, ut intolerabilem minime ferendum pronuntiavit illum, qui eidem non acquiescit. *l. un. §. 4. C. de Caduc. tollend.* ibi: *Necque enim ferendus est is, qui lucrum quidem amplectitur, onus autem ei annexum continuit.* Ad propositum etiam servit effatum Gregorii Papae can. *Rationis ordo. q. dist. 100.* ibi: *eum honoris augmento cura etiam solitudinis debet accrescere, ut cultui vestimentis actionis quoque ornamenta conveniant.*

3 Rationis loco stat etiam, quod successor in munere honorifico habentur quia pro haerede antecessoris, ut advertit Glossa in c. 1. de Solut. v. *Praedecessoris.* consequenter, sicut haeres in universum

jus tam passivum, quam activum succedit, indeque onera et debita haereditati annexa praestare debet, sic idem facere oportet eum, qui quasi haeres alteri in honore succedit *cit. c. 1. de Solut.*

Declaratur et firmatur Regula ulterioris exemplis Juris. Primum adducit Dynus de substituto haerede; quia haereditas in Jure honor vocatur, *l. Filium. §. 5. §. 5. ff. de Legat. praest.* Sicut enim haeres instituitus, sic etiam substitutus una cum honore in onere, puta, solvendi legata, et alio debita, succedit; quia relictis ab instituyente videtur legis potestate tacite repetita ab instituto. *l. Licet Imperator. §. 4. ff. de Legat. 1.*

Sic filius, qui jura haereditaria succedit in jura Patronatus, indeque honorem et commodum reportat, puta, honorarium locum in processione, praecedentiam in acceptanda thurificatione, in capiendo modesto auxilio, si ad inopiam vergat, c. *Nobis. v. 5. de Jure Patronatus.* ibi: *Pro fundatione quoque Ecclesiae honor processiones fundatoris servatur: et si ad inopiam vergat, ab Ecclesia illi modeste succurritur, sicut in Saecris est canonibus institutum.* cum Concord. idem in oneribus quoque, et obligationibus, defendendi videlicet Ecclesiam, et, quantum possibile, curandi, ne illo modo injuste patiantur, aut bona illius ad alium, quam destinationem usum, applicentur, succedit. *arg. can. Filius, vel nepotus. 31. et can. Decernimus. 32. cau. 16. q. 7.*

Sic Praelatus succedens in honore, succedit etiam in onere et obligatione solvendi debita ab antecessore ob utilitatem Ecclesiae contracta. *c. 1. de Solut.* ibi: *Sicut filius debita patris solvere tenetur; ita Praelatus sui praedecessoris pro Ecclesiae utilitate contracta.* Et ille, qui honorifico mortui Jodicii officio substituitur, onus et obligationem habet, sequendi judicium, quod ipse ferre debeat. *arg. c. Quoniam Abbas. 14. de Offic. et potest. Jud. deleg.*

Illud tamen cum Dyno hic n. 5. et aliis videntur, quod, si onus, vel conditio onerosa adhaeret personae antecessoris, succedens in honore illius, non succedat in tali onere. *arg. l. Legatum 24. ff. de Admoud. legat.* ibi: *Legatum sub conditione datum, cum transfertur, sub eadem conditione transferri videtur: si non conditio priori personae cohaereat.*

REGULA LXXVIII.

In argumentum trahi nequeunt, quae propter necessitatem aliquapdo sunt concessa.

SUMMARYUM.

- 1 Regula und. et in quibus a quasi similibus differat?
- 2 Ponitur versus sensus Regulae.
- 3 Concessa propter necessitatem, cessante necessitate, cessant. ibid.
- 4 Beneficia saecularia, extra causam necessitatis, Regularibus non sunt conferenda.
- 5 Pater ob nimiam inopiam vendere potest filium.
- 6 Ubi omnino similis, vel major ratio habetur, fit extensio concessionis: et quare?

Desonitur haec Regula ex l. Quae propter. 162. ff. de Reg. Jur. ibi: *Quae propter necessitatem recepta sunt, non debent in argumentum trahi.* Con-

cordare videntur Reg. XXVIII. *Quae a jure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda* et Reg. LXXIV. *Quod alicui gratiose conceditur, trahi non debet ab aliis in exemplum.* A quibus tamen differt, et propterea superfluum non videtur, quod praesens Regula speculiter loquatur de eo, quod ob necessitatem praecedentes vero de eo, quod ex speciali favore et gratia conceditur, ut notat Glossa hic.

Queritur, quomodo Regula intelligenda? Et quis verus illius sensus sit? Resp. Regulam intelligendam esse in sensu sequenti, tanquam proprio ejusdem: *Id, quod intuitu urgentis alicujus gravis necessitatis subinde conceditur, aut permittitur, ab aliis sumi non debet pro argumento, quasi et illis in hu-*

jusmodi casu permittum, aut concessum esset. Ratio Regulae est; quia, cum hujusmodi concessionis a Jure communi exorbitet, in consequentiam non sunt trahendae juxta Regulas n. 1. allegatas: immo non tantum non trahendae in exemplum, sed in ipso etiam, cui faciae sunt, cessare debent, necessitate tanquam causa concessionis, cessante. *can. Quod pro. 41. cau. 1. q. 1. ibi: Quod pro necessitate temporis statutum est, cessante necessitate debet utique cessare.* Quod idem reperitur *can. Quod pro remedio. 7. cau. 1. q. 7.* Et merito; *Cum cessante causa cesset effectus c. Cum cessante. 60. de Appellat.*

- 3 Declaratur Regula, et firmatur exemplis Juris: Sic etsi in necessitate ob inopiam Sacerdotum beneficia saecularia, et Parochiae etiam Religiosis conferri valeant: id tamen cessante tali inopia, vel alia vera necessitate praticari non debet: prout ex illo trito: *Saecularia beneficia saecularibus, et Regularia Regularibus sunt conferenda*: amplius divinus *Lib. III. Tit. 5. §. n. 26.* Sic pariter, quando ob inopiam Sacerdotum conceditur unio duarum parochiarum, ea cessare debet, quando habetur copia Sacerdotum. Sic rursus, si ob certam gravem necessitatem tempore quadragessimae conceditur estus eremum, ad aliud tempus, necessitate vastus, trahi non debet. Sic, etsi Bavaria tempore belli Suevici ob varias necessitates universaliter fuerit concessum in quadragesima edere carnes, ut post Caramuel refert Sirena. hic. tamen, quia necessitates tunc existentes non amplius extant, id eis non amplius licet, per Jura et rationes allegatas.

4 Sic, licet pater ob nimiam paupertatem et egesta-

tem victus causa vendere possit filium, vel filiam *l. 2. c. de Patribus, qui filios.* tamen in simili causa id non licet matri, vel avo paterno, ut cum aliis docet Brunoeman in *cit. l. n. 1.*

Notandum tamen cum Glossas, et Dyao hic, quod, etsi regulariter loquendo, alius pro argumento et exemplo sumere non debeat id, quod aliquando in iuribus necessitatis fuit concessum, tamen id fieri possit et debeat in casu, ubi eadem gravis, vel major urget necessitas: quia argumentum a simili ad minus simile procedit; cum ea, quae conveniunt in identitate rationis, non debeant separari, secundum constitutionem Juris, ut habet Summarium in *l. Illud. 32. ff. ad Leg. Aquilianam.* cui concordat *c. Inter corporalia. 2. de Translat. Episc. ibi: Propter expressum tamen similitudinem, vel potius identitatem -- cum de similitudine idem iudicium sit habendum.* Et quovis argumentum a paritate rationis desumptum, ubi est eadem ratio, eadem est legis dispositio, non semper procedat, ac praesentium locum non habet in iis, quae a Jure communi exorbitant: tamen, ubi rationis loco stat gravis necessitas, et haec in aliis eadem, omnino procedit: eo quod necessitates gravis alius ordinarie excuset a servanda lege humana juxta Regulam IV. de Reg. Jur. in Quinto Decret. *Quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum etc.* et dicta ad eandem Regulam supra. Addit nihilominus Dyao: nisi in concessione re-riatur expressa, vel acquiescentis prohibitio in contrarium, uti fit in *cit. l. 2. c. de Patribus, qui filios.* ibi: *Venditione in hoc tantummodo casu valente.*

REGULA LXXIX.

Nemo potest plus juris transferre in alium, quam sibi ipsi competere dignoscatur.

SUMMARY.

- 1 Regula unde?
- 2 Ponitur versus sensus illius:
- 3 Et declaratur exemplis Juris.
- 4 Solvuntur objectiones. et duob. seqq.
- 5 Patronus laicus quadrimestre, Ecclesiasticus semestris habet ad praesentandum.
- 6 Alieno, sed non suo nomine dare quis potest, quod non habet.

Desumitur haec Regula ex *l. Nemo plus juris. 54. ff. de Reg. Jur. ibi: Nemo plus juris ad alium transferre potest, quam ipse haberet.* Et *l. Nemo plus commodi. 120. ff. eod. Nemo plus commodi haeredi suo relinquere, quam ipse habuit,* cui concordat etiam *c. Nuper 6. de Donat. inter viram et uxorem. ibi: Cum regulariter nullus in alium plus juris transferre possit, quam eum constat habere.* et *c. l. qui in 40. de Reg. Jur. in 6. ibi: l. qui in jus succedit alterius, eo jure, quo ille, uti debet: consequenter non majori.*

- 3 Queritur. Quomodo haec Regula intelligenda? Et quis versus illius sensus sit? Resp. Regula, ex se clara, hanc propriam aequum habet: *Quantumvis aliquis sive per contractum, vel dispositionem inter vivos, sive mortis causa alicui suo nomine dat, assignat, relinquit, aut transfert, plus Juris in eum transferre non potest, quam ipse habuit.* Ratio Regulae manifestae: quia nemo dare potest, quod non habet, *can. Dabiturum. 24. cau. 1. q. 7. ibi: Qui nihil habuit, nihil dare potuit.*

- 3 Declaratur Regula, aliis ex se clare, exemplis Juris. Primum ponit Dyao hic n. 1. si vendi tibi rem aliquam, illud juris, quod ego venditor in eadem habeo, et tu emptor habebis: si ego nihil juris

habui, et tu nihil habebis: si ego directum, sed non utile: vel utile, sed non directum: vel si liberam, aut servitutem, vel alio onere affectum, tu quoque habiteris, et non aliter habebis, claro textu *l. Traditio. 20. ff. de Acquirendo rer. Domin. ibi: Traditio nihil amplius transferre debet, vel potest ad eum, qui accipit, quam est apud eum, qui tradit.* Si igitur quis dominium in fundo habuit, id tradendo transfert; si non habuit, ad eum, qui accipit, nihil transfert. Quoties autem tale dominium transfertur, ad eum, qui accipit, tale transfertur, quale fuit apud eum, qui tradit: si servus fuit fundus, cum servitutibus transit: si liber, uti fuit. Et si forte servitutes debentur fundo, qui traditus est, cum jure servitutum debitorum transfertur. Ideo est de aliis contractibus, et actibus inter vivos, quibus res transferuntur: universaliter eum, et merito dicitur *l. In his. 175. ff. de R.J. Non debet melioris conditionis esse, quam auctor meus, a quo jus in me transit.* De dispositionibus mortis causa, patet ex *cit. Reg. 120. ff. de Reg. Jur. Nemo plus etc.*

Obijciunt tamen contra Regulam 1. Patronus laicus, etsi quatuor duntaxat menses ad praesentandum habeat, tamen si jus patronatus in Ecclesiam, vel Monasterium transfertur, hunc illico compulset sex menses ad praesentandum, *c. un. de Jure Patron. in 6. ibi: licet Patronus laicus ad praesentandum tempus habeat quadrimestre duntaxat; Ecclesia tamen, vel Monasterium, cui facta est a Laico Jure patronatus collatio, tempus habet semestris.* Ergo Patronus laicus in tali casu plus juris transfert, quam ipse habuit. Resp. negando consequentiam: quia patronus laicus simpliciter annus jus, quod habet, transfert: quod autem patronus patronus, utipote Ecclesiasticus, quod temporis acquirat, non a patrono laico transfere, sed a Jure dispositione provenit, quae Patronus

Reverentia sua meos ad presentandum concedit. sit. e. ou. de Jure Patron. in 6.

Obijctor 2. Capitulum, sede vacante, potest dare licentiam ordinandi subditiis diocesis e. Cum nullus 3. de Temp. Ordin. in 6. quia tamen ipsum caret: ergo det, quod eo habet. Resp. Capitulum non nisi jurisdictionem, quam habet, tribuere, ut alias potestatem Ordinis alias jam praeditis in praefatis subditiis uti valeat.

- 6 Obijctor 3. in 6. Non est novum. ff. de adquirend. rer. Domin. habetor testis, qui videtur Regulae aperte contrarius, sic enim sonat: Non est novum, ut, qui dominium non habet, alii dominium praestent; Nam et creditor pignus vendendo, causam dominii praestat, quam ipse non habuit. Sic enim tunc, cunctores, proventores etc. licet dominium rerum non habeant, illud nihilominus in alios transferant. §. Nihil. ff. Instit. de Rerum division. cum

Concord. Ergo plus juris transferre quis potest, quam ipse habet. Resp. ergendo rerum consequentiam, quia omnes necessarii transferentes alienum dominium non suo proprie, sed aliorum, verorum videlicet dominorum nomine transferunt: enim creditor rem oppignoratam vendens, siquidem cui dominium per contractum ad id potestatem tribuit, ut si tempore debito non solvas, creditor pignus vendere valeat. §. 1. Inst. Quibus alienare libet. Creditor pignus ex portione, quomvis ejus ea res non sit, alienare potest. Si d. hoc factum ideo videtur fieri, quod voluntate debitoris intelligitur pignus alienari, quia ab initio contractus pactus est, ut si licetat creditori pignus vendere, et pecunia non solvatur. Regula autem contra de iis dissonat inquis, qui proprio nomine jus transferant. Plures objectiones adducit, et solvit Glossa hic.

REGULA LXXX.

In toto partem non est dubium contineri.

SUMMARY.

1 Regula unde?

2 Ponitur verus sensus Regulae:

3 Et declaratur exemplis Juris.

4 Solvuntur objectiones. et n. seqq.

Quando legatur omne aurum et argentum, non comprehenduntur pecuniae, et nummi, nec ejus nomine veniant.

6 Quando materia transit in materiam, censetur assumere aliam speciem.

- 1 Dicimur haec Regula ex l. In toto. 113. ff. de Reg. Jur. ibi: In toto et parti continetur. Et concordat aspece jam explicita Regula XXXV. de R. J. in 6. Plus statim in eo continetur, quod est minus, consequenter, quis totum plus ait, quam parti illius, haec illo continetur.

- 2 Queritur. Quomodo haec Regula intelligenda? et quis verus illius sensus sit? Resp. Regular, ex ipsa verbis clarescit, et lumine naturae notis, sensus hic est: Certum est, quod in toto etiam parti illius continetur. Cum, si in eo non contineretur, jam hoc ipso parti illius non esset. Tendam autem Regula eo praecipit, ut intelligatur, credatur, et firmiter teneatur, ac inducatur, rem, qui totum habet, emit, vendit, lucretur, in testimonio acquirit, vel perdit, amittit etc. etiam partem hujusmodi totius habere, emere, vendere, lucretur, acquirere, perdere, amittere etc. Et qui jus ad totum habet, etiam ad partem illius habere.

- 3 Idque patet exemplis Juris. Sic enim, si quis in judicio totum v. g. domum petit, et accumbit, etiam quod parti illius aerebusque censetur: in deque, si potius petit partem quidem et eadem causa (verum si ex diversa causa) obtinet exceptio rei iudicatae. l. Si quis eam totum. 2. pr. ff. de Exception. rei iudicatae. Nam pars in toto est, ut dicitur ibidem. Et recurre ad eandem rationem, qui totum domum lucretur, etiam partes illius, tectum, pecuniae etc. lucretur. Sic etiam, qui fundum totum stipulat, etiam usufructum, in quoque partem illius, stipulari censetur, siquidem nihil agit, si postquam totum fundum stipulatus est, postea usufructum ejus stipulat. Sic etiam nihil agit, qui prius usufructum fundi, et postea ex eadem causa totum fundum stipulat. l. Qui usufructum. 58. ff. de Verb. Oblig. ibi: Qui usufructum fundi stipulatur deinde fundum, similis est ei, qui partem fundi stipulatur, ducendo

totum, quo fundus dari non intelligitur, si usufructus detrahatur. Et e contraria, qui fundum stipulatus est, deinde usufructum, similis est ei, qui totum stipulatur, ducendo partem. Sic rursus, col de iure compet. viadicinio pro tota re prius posuimus, etiam pro partibus illius eadem compet. viadicinio l. Quae de tota 26. ff. de Rei vindicta. ibi: Quae de tota re viadicanda dicta sunt, eadem et de parte intelligenda sunt. Plura hujusmodi Juris exempla, sicut et alia ad propostum vide in cit. Reg. XXXV. Plus semper sic de R. J. in 6. siquidem quae tam praesenti placuit concordant.

Ceterum quantumvis clara apparet haec Regula, nihilominus contra eam fieri solent a Juris obijctiones, solam tamen facies. Sic enim Obijctor 1. Licet alicui omne aurum, et argentum legatur, tamen nummi, et pecuniae ex auro et argento casae non reconvertuntur: cum tamen videatur species, et pars illius. l. Com aurum. 19. pr. ff. de auro, argento etc. legata. ibi. Cum aurum, vel argentum legatum sit, quodquid auri, argenti quod reliquum sit, legato constituitur. -- Pecuniae autem signatum placet eo legato non contineri. Ergo pars cum semper continetur in toto. Resp. negando, quod pecuniae et nummi casu sint species et pars auri, vel argenti massivae cum hoc nomine in iure ordinari non veniant. l. Quia. 27. §. 1. ff. de cod. ibi: An, cui omne argentum legatum sit, et nummi quocumque legati videantur, quaeritur. Et ego puto, non contineri. Audi rationem: Non facile animi quisquam argenti numero novam computat. Item argento facto legato, puto, non reconvertitur contra verum iustitiam apparet, nummi non contineri. Vel, nisi aliud aurum aut argentum non haberet, quam pecuniam et nummos: tunc enim de voluntate testatoris satis constaret: uti bene advertunt Doctores. arg. l. Pediculus. 51. §. 4. ff. de cod. ibi: Si in materia habuit proprium argentum ad aurum eam partem, non videtur id legatum, quod arguendi causam vultis proponi valere.

Obijctor 2. l. Si conveniret. 18. §. 1. ff. de Pignor. actione. habetur, quod si quis pro pignore debita sylva, navis et arboribus sylva fabricata non censetur oppignorata: ibi: Si quis caverit, et sylva ubi pignus esset, navem ex eo materia factam, non esse pignoris. Curvius ait: quia aliud est materia, aliud navis. ergo. Resp. cum Glossa in cit. l. §. 3. quodam materia transit in materiam, id est, si ex radi materia fiat artificiosa, ut est radius arboribus fabricata navis est, assumit novam speciem, non eadem cum

rudi materia speriet, nec pars illius amplius esse crederetur: nisi videre est in pecunia ex auro vel argento casus, utpote quae postea dicta n. 4. cum auro

et argento massivo eadem species, et pars illius non amplius reputatur, consequenter Regulae ostendere non obstat.

REGULA LXXXI.

In generali concessione non veniant ea, quae quis non esset verisimiliter in specie concessurus.

SUMMARIUM.

1 Regula unde desumpta?

2 Quomodo intelligenda?

3 Ponitur versus sensus illius.

4 Declaratur exemplis Juris. et n. seq.

5 Administrator rerum non potest donare. Ibid.

6 Fidei generalis non potest conferre beneficia.

7 Solvitur obiectio contra Regulam. et n. seq.

8 Transactio generalis extenditur etiam ad incognita, et ignorata.

1 Desumitur haec Regula ex e. 2. de Poenis. et Remissis. in 6. ibi Cum in generali concessione illa non veniant, quae non esset verisimiliter concessurus.

2 Quoniam, quomodo haec Regula intelligenda? Et quis verus illius sensus sit? Resp. 1. Regulam praesentem ita intelligi debere, et intendere, quod, cum iuxta claram Juris Regulam, semper specialia generalibus insunt, i. super. 147. ff. de Reg. Jur. consequenter specialia sub generalibus comprehenduntur: et in toto partem non est dubium contineri, iuxta immediate praecedentem Regulam: Generale autem sit aliquod totum, et specialia sub ipsa continia habentur pro partibus ejusdem: tamen ista, et concordantia Juris Regulae non adeo universalliter, et illimitate procedunt, quia patiuntur suas limitationes: et quidem vi praesentis Regulae specialiter illam, quod sub concessione, quatenus generalis, venit, et comprehendit non censentur illa specialia, quae concedere verisimiliter non intrudunt generaliter concedens. Hinc

3 Resp. II. Versus sensus Regulae sequens est: Quando aliqui in genere conceduntur, non intelliguntur concessi etiam illa, quae quidem tanquam spei sub tali genere alias comprehenduntur, tamen totum sunt, de quibus verisimile est, quod ea in specie concedere nulloatenus intenderit generaliter concedens. Ratio Regular est: quia verisimile non est, ea, quae specialia non digni sunt, sub generali concessione comprehendit, nisi expressum sit caputmodi suae praesentis extraordinariae, insolita, et de quibus are in genere quidem cogitatum est, et ait Layman ad e. Sedes 15. de Rescriptis vel quae habent impossibilem, aut insubstantiam, aut duram a generaliter concedente, vel se obligante, sequentium, et inquit Gloss. hic. Cum enim concessiones generales non nisi confusa aliqua praesentia cognitione specialium, et quidem eorum, quae sunt ordinariae, et facile concedi consueverunt, fieri solent: ad praesentis extraordinaria autem, insolita, et difficillima, in his ordinaria reflexio non fiat: mens et intentio concedentis ad ea se non extendit verisimiliter praesentium. Tam, quia sicut alia inspicimus in obsequio, quod verisimiliter est: et inspicimus. 45. de Reg. Jur. in 6. idem inspicimus debemus in obsequio eorum rationibus generalibus. Quibus accedat, quod ea, quae specialia non sunt digna, et specialiter non notantur, et industria censentur omnia. L. item apud. 15. § 16. ff. de Iur. ibi: Ea enim, quae notabiliter sunt, nisi specialiter notantur, videntur quasi neglecta.

4 Declaratur Regula et firmatur amplius exemplis Juris: Sic enim in generali concessione administra-

tionalia bonorum non censetur venire donationalia potestas e. fin. de Offic. Ficar. in 6. ibi: Cum nec regulariter donare soleat, et, cui bonorum administratio etiam libera est concessa, etiam talis administratio filiosfamilias committitur l. Filiosfamilias 7. pr. ff. de Donat. ibi: Filiosfamilias donare non potest, neque, si liberum peculit administrationem habeat, non enim ad hoc: et conceditur libera praesentis administratio, ut perdat. Si etiam sub generali obligatione pignoris non venit uxor, nec alumni, nec es, de quibus verisimile est, quod se obligare quis non velit. l. 1. c. Quae Res pignori. Oblig. ibi: Alumnus tuus, et ceteros res, quae neminem credibile pignori specialiter daturum fuisse generali pacti conventionem, quia de bonis tuis facta est, in causa pignoris non fuisse, rationis est.

Sic etiam generalia commissa facta legato Sedis Apostolicae se non extendit ad causas fidei. Strein. hic. arg. con. Frater noster. 5. cau. 16. q. 1. Nec ad translationem Episcoporum, c. Nisi specialiter. 3. nec ad univocum, vel divisionem Episcopatum, c. Quid translationem. 4. de Officio legati. Si tamen in generali concessione officii Vicarii Episcopi non comprehenditur libera collatio beneficiorum, c. fin. de Officio Ficar. in 6. ubi etiam Regula ostendit per rationem adductam illis verbis: Cum in generali concessione nequaquam illa veniant, quae non esset quis verisimiliter in specie concessurus Officialis, aut Vicarius generalis Episcopi beneficia conferre non possunt: nisi beneficiorum collatio ipsis specialiter sit commissa. Et eadem ratione allegata, et vi Regulae: Si Episcopus sub subditio subditio concessit, et ibi possit idoneum eligere confessorum, ille, quem is elegerit, in causis, qui habet Episcopo specialiter reservantur, nullam habet praesentis potestatem. ut habetur e. 2. de Poenitent. et Remission. pr.

Obijciunt autem contra Regulam 1. a Dyno. Illud speratur generale quantum ad omnia, quantum operatur specie in qualibet specie. l. Si choruz. 79. ff. de Legat. III. ibi: Si choruz, non familia legatur, perinde est, quasi singuli homines legati sint, iuncto l. Si duo. 51. ff. de Administrat. inter. cui concordat et Solitac. 6. de Majori. et obediens. etiam finem cum Glossa ibidem Qui dicit omnia, nihil excipit. Resp. eam eodem Dyno, ista locum habere in illa, quae verisimiliter in specie quis esset concessurus, puta, quae non sunt extraordinariae, insolita, vel concedendi grave damnam afferentia etc. ad alia vero concessum generalis non extenditur, quia derogatur eis per praesumptionem contrariam, ut patet ex Iurisvis citatis.

Obijciunt 2. Generalia transactio de transactione omnium iurium extendit se etiam ad incognita, et ignorata: cum non amplius liceat revocare ad novas species posita apparentes, vel instrumenta noviter reposita, prius incognita. l. Sub praesentis. 19. C. de Transact. ibi, Sub praesentis instrumenti postea repositi transactio bona fide finitum revocandi iura non patiuntur. iuncto l. 19. C. eod. ibi: Sub praesentis speciem postea repositarum generali transactio finitum revocandi prohibetur. Ergo dispositio de concessione generalis etiam ad extraordinaria se extendit. Resp. urgendo consequentiam: quia ex eo, quod partes

simili general' transactione intendunt illam penitus
finire, censetur atiam instrumentis, et speciebus

pro tunc una apparenibus, jorique in eis secundum
transactio. arg. est. LL.

REGULA LXXXII.

Qui contra jus mercatur, bonam fidem praesumitur non habere.

SUMMARIUM.

- 1 Regula unde?
- 2 Contra Jus mercari, quid?
- 3 Ponitur verba contra Regulae.
- 4 Praesumitur malae fidei emptor etiam qui ignoranter contra publicum clarum legem emit. Ignorantia facti, non Juris excusat. Ibid.
- 5 Proclatur Regula exemplis. Emens a pupillo, sine auctoritate tutoris, rem emptam praescribere potest, si ex ignorantia facti, non sine iuri facti. Ibid.
- 6 Solvuntur objectiones. et n. 1099.
- 7 Bona fides praesumitur, nisi obesse probetur, ubi allegatur ignorantia facti, non vero Juris.
- 8 Fallit Regula in iisdem casibus, in quibus fallit Regula XIII.

Sumitur haec Regula ex l. Quomodo namq. 7. in fin. C. de Agrecolis, et emanat. ibi: Malae fidei namque possessorum error nulli ambigit, qui aliquid contra legem interdicta mercantur.

Quaeritur I. Quomodo haec Regula intelligenda? et quid verba illius sonent ibi? Resp. I. Contra jus mercari, juxta Regulam istam, censetur omnis ille, qui aliquid emit contra prohibitionem legis si re distinet, si re hominem, si re communis, si re civili, si re statutum municipalem; et taliter emens praesumitur non mala fide emere. Hinc

Resp. II. Verus Regulae sensus hic est: Quicunque contra publicum, clarum, et notorium prohibitionem Juris, vel legis cujuscunque aliquid emit, id mala fide, atque cum dolo et peccato facere praesumitur, ac propterea tempore malae fidei emptor, qui praescribere non potest, esse censetur. Notandum hujus opinionis allegari hinc. Vel enim scivit emptor prohibitionem Juris, vel non scivit: Si scivit, manifestum, et extra dubium est, quod mala fides, dolo, et malitia reperiatur in illo: cum quis venisset in actibus suis se conformare legibus et statuto, c. 1. de Constit. Canonum statuta custodiuntur ab omnibus. et l. Leges. 3. C. de Legibus. ibi: Leges et generalia ab omnibus antiquissime impunitum observantur.

Si autem scivit, et praesumptione Juris pro malae fidei emptore, et possessor habetur: cum scire, et scire debere, facillime possit: prout res se habet extra clarum et innotum legum prohibitionem: paria sunt arg. l. Regula. g. § 3 ff. de Jur. et facti Ignor. et l. Constitutiones. 12. C. eod. cum Concord. Unde juxta Regulam XIII. de R. J. in 8. Ignorantia facti, non Juris excusat. Ut prout pro malae fidei emptore et possessore merito habetur, qui etiam ex ignorantia rerum notorium et clarum prohibitionem emit; qui propterea etiam rem sui emptam praescribere non potest, quia Possessor malae fidei nullo tempore non praescribit. C. Possessor. 2. de Reg. Jur. int. et l. Nuncquam. 3. ff. de Usurpat. et Usucap. ibi: Nuncquam in auctoribus Juris, error (non ignorantia) posses-

sori prodest. de qua materia etiam vide. Reg. II. de R. J. in 6. et l. 6. ff. Tit. 16. n. 67.

Exemplis Juris habentibus innumera, inter quae est, quod, si quis a pupillo, sine auctoritate tutoris aliquid emit, ignorans id prohibitum esse, malae fidei possessor de Jure praesumitur, et praescribere non potest: secus foret, si haberet ignorantiam facti, prout non pubereat esse. l. Pro emptore. 2. § 3. ff. Pro Emptore. ibi: Si a pupillo emero sine tutoris auctoritate, quam pubeream esse potest, dicitur auctoritatem meam, ut hic plene sit re, quam in existimatione. Quod si veritas pupilli non sit, prout tamen, pupilli licet res suam sine tutoris auctoritate administrare, non capere tamen, quia Jura error nulli prodest. Simile exemplum est etiam, si quis a Praefato Ecclesiae, vel Monasterii quid emit non veritas praescripta sollemnitate Juris. arg. c. 1. et c. Tua nuper. 8. de Lit. quae sunt a Praefato.

Obijciunt 1. contra Regulam, c. Apostolicam. g. de Donation. valet praescriptio rei per Episcopum Monasterium, magno cum Ecclesiae damno, consequenter contra Jura prohibitionem donata; ibi: potius legitime revocant, nisi praescriptione, vel alia exceptione legitime, necno hujusmodi nullo datur. Resp. cum Glossa communiter recepta, ibi fuisse ignorantiam facti, et non Juris: Facili enim ignorantiis erit, otium per allegatum ibidem donationem quinquaginta annorum, vel centesimo parte de censibus Ecclesiae sedem gratis laedatur; atque ideo monasterium id, quod recepit, praescribere potest: cum habuerit bonam et bonam fidem, ac de reliquis facti ignorantia excuset, est. Reg. 13. de R. J. in 6. et praescriptionem non impedit arg. est. l. Pro emptore.

Obijciunt 2. Bona fides tempore emens praesumitur, nisi obesse probetur, est. l. Diplom. 6. C. de Diplom. et l. 2. C. de Praescript longit. cum Concord. Resp. cum Dyne, id verum esse, ubi allegatur ignorantia facti, quia tunc Jura praesumptio allegati non resistit: secus est, quando allegatur ignorantia Juris: tunc enim non bona, sed mala fides praesumitur, quia praesumptio Juris allegationi resistit est. l. 2. ff. Pro Emptore. et c. Ignorantia. 3. de Reg. Jur. in 8. censeturque mala fides ante probata, et post, vel probatur delictum, quod excusando contra prohibitionem committitur.

Quaeritur II. An 7 et quae fallentias habent Regula LXXXII? Resp. Eam fallentias in iisdem, in quibus quoad secundum partem fallere diximus Regulam XIII. Ignorantiam facti, non Juris excusat. videlicet. 3. in Minorebus, 3. in Multibus, 3. in omnino rudibus, et non habentibus, quos consulat. 4. Juxta aliquos etiam in foemina Et 5. Universaliter, quando non sunt clara, sed ambigua, obscura, et contraveniens: quia in his recentia non tantum facti, et sed etiam juris ignorantia tenent, consequenter et praesumptiones Juris de mala fide erunt: vide data ad Reg. XIII. a n. 10. ac etiam reliqua ad eadem Regulam adducta, quia praesentem magis elucidant.

REGULA LXXXIII.

Bona fides non patitur, ut semel exactum iterum exigatur.

SUMMARIUM.

- 1 Regula unde desumpta?
- 2 Quomodo debiti tollitur obligatio, per quemcumque fiat. *Ibid.*
- 3 Procedit Regula etiam in Poenis.
- 4 Legatus, pro certa die factum, singulis annis eo die pati potest.
- 5 Fallit Regula, quando una exactione, et solutione debiti, obligatio illius non extinguitur.
Episcopus bis, vel saepius in anno visitans, semper exigere post procuratorem. *Ibid.*
- 6 Fallit insuper in causa dotis: et quando?
- 1 Desumpta est haec Regula ex l. Bona fides 57. ff. de Reg. Jur. ibi: Bona fides non patitur, ut idem bis exigatur.
- 2 Quæritur I. Quomodo haec Regula intelligenda? et quis verus illius reus sit? Resp. Eam esse intelligendam iuxta sequentem propriam illius sententiam: Creditor, qui solutionem debiti jam semel petiit, et iustam obtinuit, eam ulterius petere, non exigere bona fide, seu bona conscientia non potest. Ratio perspicua est, quia vera solutio debiti tollit omnem obligationem ejusdem. Nec refert, utrum debitor per se, vel per alium, not id, quod debet, in natura, aut, economicè creditore, in aestimatis, vel per aliam solvet. *pr. Insit.* Quibus modis tollatur obligatio. ibi: Tollitur autem omnis obligatio solutioe ejus, quod debetur, vel si quis conventiens creditore aliquid pro alio solverit: Nec in interest, quis solvet, utrum ipse, qui debet, an alius pro eo, liberatur enim et alio solvente, siue sciente, siue ignorante debitor, vel invito eo solutio fiat. Hinc enim est, quod, si ab uno ex duobus coram, seu coobligatis, vel a fidejussore totum debitum solutum est, ab altero, vel principali debitoris erigi bona fide et conscientia, sine dolo et malitia nihil amplius valet nec ab altero coram, nec a fidejussore est. *pr. Insit.* Quibus modis toll. oblig. ibi: Idem contingit, si fidejussor solverit, non ipse solus liberatur, sed etiam reus. et l. In duobus. 3. §. 1. ff. de Duobus Reis. ibi: Utique enim, cum una sit obligatio, una et summa est: ut, siue unus solvat, omnes liberantur, siue solvatur ab altero liberatio contingit.
- 3 Procedit Regula etiam in Poenis, his, ut, si poena a reo pro aliquo delicto semel exacta fuit, alia ab illo propter idem erigi non amplius valeat: nisi diversae poenae copulative pro delicto essent impositae. Glossa et Strin. hic arg. a. At si Clerici. 4. §. ff. de Judiciis. ibi: Cum sanctus sit suo officio, nec duplici contritione debeat ipso conterere, quis nec Deus his ponit in id ipsum.
- 4 Obijcit l. Annua. 20. §. 1. ff. de Annis Legatis.

aspressæ annuam habetur, quod legatum pro certa die, v. g. Calendia Maii, Sacerdotibus solvendum, singulis annis pro illa die peti possit. Resp. Id merito statutum fuisse et benignas interpretationis in favorem causae plac, eam sibi dubium, et obicurrum esset, utrum legatum in citata lege expressum non daretur, vel aliquis annis solvendum esset, in favorem pie causae legatarii illud singulis annis in perpetuum esse solvendum, interpretatus est; praesertim quia serie determinatio die solvendum imponitur. Hinc bene inferit Strin. quod si alumnus S. Francisci legaretur, ut in die S. Patris eius praebere pias, eam singulis annis in praefato festo praestare deberent haeredes, arg. est. l. Annua. Naque propterea idem his exigere, sed pro quolibet anno semel, cui alia, atque alia obligatio dandi correspondet.

Quæritur II. An? et quas fallentini patitur Regula LXXXIII? Resp. Eam fallere, et quidem universaliter 1. quando una exactione et praestatione debiti non extinguatur ulterior obligatio ejusdem. Glossa hic. cui patet in exactione debiti conjugalis, in exactiois tributorum, vœtigialium certis temporibus, vel toties, quodvis curru onerati transire, persolvendum. Idem est in Visitatione Ecclesiarum, vel Monasteriorum, si eam bis, vel saepius in anno facit Episcopus, prout potest eam. Non semel. 29. cau. 18. q. 2. ibi: Non semel, sed saepius in anno Episcopi visitant monasteria Monachorum, et, si aliquid corrigendum fuerit, corrigatur. iuxta c. Mandamus. 6. de Offic. Archidiacon. ibi: Mandamus, quantum prohibemus Cantuari. Archidiacono, ne ad Exilegium sui Archidiaconatus visitandas nisi semel in anno accedat, nisi forsan talis causa emergerit, propter quam ipsum oportet praefata Ecclesia saepius visitare. Visitans inquit Episcopus ex iusta causa bis, vel saepius in anno Ecclesias, aut Monasteria sibi subiecta, non totam semel, sed etiam saepius, toties nempe, quoties visitat, exigere potest procuratorem moderatum. Cum venerabilis 21. de Consue. et Exce. ubi etiam ratio additur illis verbis: Quia ergo visitationis annua est procuratio, et Episcopus ratione Episcopalis jurisdictionis, quam habet in ea, tenetur causa correctionis Ecclesiam visitare.

Fallit 2. in causa dotis: haec enim semel exactum, et jam acceptum, secundo habens illa denovo exigere potest, si prima vice vi petiti ad patrem rediit. Authen. Sed quomodo. C. de Rei uxore. act. ibi: Sed quomodo dos potestatis, siue pactiois jure ad patrem redeat, non tamen licet ei, filia denovo nubente, diminuire priorem dotis menturam, nisi forte substantia sua decreverit aliqua fortuita elide: tunc enim amplius secundo marito in dotem praestare non cogitur, nisi quantum facultates ejus possuntur.

REGULA LXXXIV.

Cum quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti.

SUMMARIUM.

- 1 Regula unde?
- 2 Potest aliquid prohiberi vel absolute, simpliciter, et principaliter ratione sui: vel ad viam, et modum dantaxat.
- 3 Ponitur versus sententia Regulae.

4 Declaratur exemplis. et trib. seqq.

5 Electus non potest se ingerere administrationi, etiam ut oeconomus, ante confirmationem.

6 Clerici de jure non possunt habere plura beneficia nec unum titulo beneficii, et aliorum in commendam perpetuum possidere.

- 7 *Filiisfamilias non licet mutuum dare pecuniā, nec quid aliud, ut inde pecuniam acquirant.*
 8 *Fallit Regula universaliter, quando aliquid non abolet, et principaliter ratione sui, sed quoad certum modum duntaxat, et viam prohibetur. Declaratur fallentia exemplis, et n. seq.*

1 *D*amnosa dicitur haec Regula ex l. *fn. C. Si Mancipium ita venerit*, ubi etiam ratio addit his verbis: *ne fraus legi fiat*, et ex e. *an. de Cleric. conjug.* in 6. ibi: *ne per unam viam concedatur, quod per aliam denegatur.*

2 *Quæritur I. Quomodo haec Regula intelligenda? et quis verus sensus ejusdem sit? Ante responsionem Notandum cum Glossa, et Viriano hic, aliquid dupliciter prohiberi posse: uno modo absolute, simpliciter, et principaliter ratione sui, ita, ut prohibitio non viam set modum aliquid obviendi vel agendi, sed rem, sive actum ipsam respiciat, eorum prohibitionis semper durante: ejusmodi prohibita ratione sui sunt adulterii, furta, perjury etc. Vel alio modo prohiberi possunt non simpliciter et ratione sui, sed quoad certum viam duntaxat, vel modum acquirendi prohibitionis. Sic Episcopus, allegatus jam alicui Ecclesiae, prohibetur aliam Ecclesiam assumere, cum absolute et simpliciter, sed duntaxat quoad viam, electionis nempe, non vero quoad viam possessionis. c. *fn. de Postulat. Praelat.* Hoc notato Resp. I. Regulam loqui, et intelligendam esse de prohibitionis in primo sensu, uti statim patebit. Nam*

3 *Resp. II. Veras Regulas scias hic est: Quando aliquid simpliciter, ac principaliter ratione sui, suaeve naturae prohibitum alicui habetur una via, vel modo, ad id alia via, vel modo de jure admittenda non est. Ratio Regulæ jam allegata est n. 1. ne videlicet fraus legi fiat. cit. l. *fn. C. Si Mancipium.* Hoc ipso enim, quod legislator aliquid absolute et simpliciter, ac principaliter ratione sui, suaeve naturae prohibet, vult, et intendit, ut nulla via vel modo fiat, aut ad eam perveniant, etiam in prohibitione una tantum via, vel modum exprimitur: consequenter si quis unam viam, vel modum in lego expressum et prohibitionem, declinat, quidem, aliam tamen viam assumpsit, aperte contra voluntatem, et intentionem legislatoris, atque in fraudem legis, et contra famam illam *Reg. 88. de R. J. in 6. agere censetur: Curiam loqui, quod is committit in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem.**

4 *Declaratur Regula, et firmatur simplius exemplis Juris: Sic enim cit. c. *an. de Clericis conjug. in 6.* dicitur, Clericos pro commissis criminibus, vel delictis trahi non posse criminaliter, nec civiliter ad iudicium laicis, nec ab ipsis secularibus Iudicibus eos debere personaliter, vel etiam pignoriari (na per unam viam conceditur eisdem delictis, quod per aliam denegatur) ultatenus condemnari.*

5 *Sic I. Scire oportet. 21. §. 1. ff. de Tutor. et Curat. datis, pater matrum testimonio ab administratione liberis patris potestate soluta, relictorum prohibens, nec ut curator eo administrare valeat, et si voluerit, ut non alia via hoc, quod noluit testatrix, fiat, prout ait lex. Sic pater, qui Praelatus electus administratione se ingerere nequit ante confirmationem c. *Noti. q. de Elect. ibi. Noti.* quomodo electus concedendi honores, vel praebendas, vel alias disponendi de rebus Ecclesiae (cum una electio non sit confirmata) non habeat facultatem: eandem nec sub titulo occasionis, vel processoria administrare valet, Regula hoc eis obstat e. *Avaritia. 5. de Elect. in 6.* ubi Papa etiam rationem, fraudem legis videlicet, allegans ita loquitur: *Avaritia concitat, et demandat ambitum: improbitas aliorum animos occupantes, eos in illa temeritate impellunt, ut, quo sibi a Jure**

interdicta novrint, exquisitis fraudibus usurpare conentur. Nonnulli siquidem ad Regimen Ecclesiarum electi, quia est, jure prohibens, non licet ea una confirmationem electionis celebratas de ipsis, administrationi Ecclesiarum, ad quas vocantur, ingerere, ipsam sibi tanquam procuratoribus, seu oeconomicis committi procurant. Cum itaque malitiae hominum non sit indulgendum etc.

6 *Sic rursum, quia Clerici absolute, et simpliciter prohibentur plura beneficia obtinere in titulum c. *Quia in tantum. 5. de Praebend. et Dignit. ibi: Quia in tantum quorundam processu ambitio, ut non duas, vel tres, sed plures Ecclesias prohibentur habere, cum nec datus possint debitas provisionem impendere: per Fratres, et Cosciscopos nostros hoc emendari praecipimus, et de multitudine praebendarum, Canonibus inimico, quas dissolutionis materiam et evagationis induci, eorumque continet periculum animarum, eorum, qui Ecclesiae deerrare vultant, indigentiam volumus sublevari. innot. c. *Cum singula. 32. Eod. in 6.* uno obtento in titulum, non possunt aliter in commendam perpetuam habere: eo, quod uno modo prohibetur, alia via obviatur: cum commenda perpetua equivaleret beneficii titulo, Laymā in *tit. Avaritia. arg. Coactil. Trident. Sess. 7. cap. 4. de Reform.***

7 *Sic, quia simpliciter, absolute, et ratione sui prohibetur, ut filiisfamilias mutuo non detur pecunia, ac inde materiam procedendi, et malos contrahendi mores sumant, prohibitum est etiam eidem frumentum, vinum, oleum, vel quid aliud mutuum dare, ut ex his venditis pecuniam acquirant. l. *Item si. p. §. 3. ff. de S. C. Macedon.* ne in fraudem legis, quod ana via prohibitum, alia obviatur. ibi: *Sed si fraus sit Senatus consulto adhibita, pata frumento vel vino, vel oleo mutuo dato, ut his distracta fructibus, uteretur pecunia, subveniendo est filiisfamilias.**

8 *Quæritur II. An? et quas fallentias habent Regula LXXXIV? Resp. Eam fallere universaliter tunc, quando aliquid prohibitum existit altero modo aspes n. 2. declaratio, id est, quando quid non simpliciter, et principaliter ratione sui, sed quoad certam viam vel modum duntaxat prohibetur: quia ad taliter prohibitam alia, non prohibita via, vel modo admitti, et pervenire licet et valide quia potest. Sic praeter exemplum supra cit. n. 2. allegatum de Episcopo: qui licet ad aliam Ecclesiam electionis via assumi prohibetur, ad eandem tamen alia via, postulationis videlicet, pertinere potest cit. c. *fn. de Postulat. Praelat.* Uti etiam, etiam prohibitum sit, ne Clerici illegitime nati ad Praelatus eligantur, tamen via postulationis ad eandem pervenire possunt. c. *Innotuit. 20. de Elect. ibi. Summarum rom breviter dicit: Illegitimus potest postulari, non autem eligi.**

9 *Sic etiam in iudiciis, etiam actor potens aliquam rem una actione incepta repellat, petendo tamen eandem alia actione congruenti admittitur. c. *Examinata. 15. de Iudiciis. ibi: Actionem, quam intentabas, incongruentem cognovimus, et inaptam - unde intentionem tuam in hac parte pronuntiavimus non tenere - ita tamen, quod si congruentem et aptam intentore volueris actionem, respondere tibi teneatur.* Sic inasper, etiam Clerici communi jure prohibitum sit, de bonis, inchoata Ecclesiae acquisitis, condere testamentum: tamen eodem bona per actum inter vivos ad pios eam elargiri valent c. *Ad haec. 6. de Testam. ibi: Ad haec praesentibus innotescat, quod Clerici de mobilibus, quae per Ecclesiam sunt adpiti, de Jure testari non possunt: Fluentes tamen, et sui compotes moderate vultant aliqua de bonis ipsis, non ratione testamenti, sed elemosynas inchoata erogare. Verum, si in stricto sensu loqui volumus, necessitas propria fallentiae non est, utpote per Regulam ipsam jam exclusae.**

REGULA LXXXV.

Contractus ex conventionione legem accipere dignoscuntur.

SUMMARIUM.

- 1 Regula unde desumpta?
- 2 Quando intelligitur?
- 3 Quibus rebus suam orbitat. *Ibid.*
- 4 Ponitur verus sensus Regulae.
- 5 Fallit Regula, quando privati conventio est contra substantiam contractus: aut jus publicum, et nam. *seqq.*
- 6 Item, si turpis, aut inhonesta, seu de re turpi, inhonesta est.

Desumitur haec Regula ex l. 1. §. 6. ff. *Deposit.* ibi: *Contractus enim legem ex conventionione accipiunt. et l. Contractus. 13. ff. de Reg. Jur.* ubi postquam singillatim explicatam fuit, quoniam contractus dolum malum duntaxat recipiunt: quoniam dolum, et culpam: ibi: *Contractus quidem dolum malum duntaxat recipiunt: quidem et dolum, et culpam: dolum tantum, depositum, et precarium: dolum, et culpam, mandatum, commodatum, venditum, pignus, acceptum, locatum, idem datus datio, telae, argenti gavia. In his quidem et diligentia necesse est, et rerum communi, et dolum, et culpam recipit: nam subiungitur: *sed haec ita, nisi, si quid nominatio convenit, vel plus vel minus, in angulis contractibus: nam hoc servatur, quod initio convenit: legem enim contractus dedit: excepto eo, quod Celas putat, non volens, si convenit, ne dolum praeiudicat: hoc enim bonae fidei iudicia contrarium est: et ita utitur.**

Quaeritur I. Quomodo haec Regula intelligenda; et quis proprius illius auctoris sit? Resp. I. Per verbum *legem* Regula intelligit formam, usumque, et modum obligationis in contractu, relique dicere, quod, et quomodo obliget contractus, et contractuum deponere volumus et speciali conventionione, quae inter eos legem privatum continet, quae indicatur, quod, et quomodo, quo tempore, quo loco, quibus sub conditionibus quis ex contractu obligatus existit: cum autem quilibet rerum suarum moderatur, et arbitri existit: l. in re mandata. 21. C. *Mandata.* possunt contrahentes ad iocundum convenire et pacisci, sibi quae legem observandum imponere, quo modo, quo loco, quo tempore, quibus sub conditionibus contractus eorum obligent l. *In traditionibus* 48. ff. *de Pactis.* et l. 1. C. *ead.* quae dicitur de re privata ex speciali eorum conventionione, ac pacis precavimus procul dubio ab utroque contrahentium servandis est, quae pacta custodiantur e. 1. *de Pactis.* Et quidem enim ex arguta naturali, l. 1. ff. *ead.* ibi: *aequitas naturalis est. Quid enim tam congruum fidei hominum, quam ea, quae inter eos paciscuntur, servare?* Unde est l. *In traditionibus* 48. ff. *ead.* dicitur: *in traditionibus rerum quodcumque pactum sit, id valere manifestissimum est.*

Resp. II. Verum Regulae sensus sequens est: *Quod, quo modo, quo tempore, quo loco, quibus sub eundem contractibus aliquis obliget, dependens ex speciali contrahentium pacto, seu conventionione, quo legem mutuo obligantem sibi inter imponunt. Partemque, et Jura iam allegata. Et quoniam sensus Regulae et sic clarus est, opus non habet, et exemplis Juris declarare praesertim cum quis sibi inter exemplum servare facile possit: si enim vendis domum tam mutus sub conventionione, ut pretium simul, vel per partes, huc vel illo tempore, in hac, vel illa moneta, hoc vel illo loco solvatur: eo modo, quo conventum est, solvendum erit per Jura allegata.*

Quaeritur II. An? Et quis praesens Regulae habet Fallacies? Resp. Nam fallere 1. quando conventio contrahentium sit contra firmam substantialem, ac essentiali contractus Jure praescriptam: ac, si ea contra jus commune, et publicum. arg. l. *Leges. 7. C. de Legibus et Constit.* Peine. ibi: *Leges, et constitutiones sacrae sunt et data forma negotiorum et l. Jus publicum. 38. ff. de Pactis.* ibi: *Jus publicum privatumque pacta mutari non possunt. iuncto et si diligentia. 1. in fin. de Foro comper.* alii dicunt: eas (sacrae publicae) privatumque pacto derogare non possunt. Hinc, quia de substantia, et essentiali casibus contractus est consensus, quoniam conventio inter habetur, ubi verum deest consensus. l. ff. *de Pactis.* Et ideo Regula intelligi debet de conventionione circa accidentalia, non vero circa firmam substantialem contractus, ut quae quae imposita maniera debet Servari, huc n. 3. cum communi aliorum. arg. l. *Novationum. 8. C. de Novationib.*

Dicitur item notanter: *contra Jus commune, aut publicum: siquidem pactum, per quod tollitur jus privati ubi publica auctoritate concessum vellet: aut, si tolleret jus commune, ac sit habuim l. l. Juris gentium. 7. §. Si pactum. 13. ff. de Pactis.* Nam quoniam in favorem emptorum jure cautum est, quod venditor tenetur de evictione, et si in contractu emptoris vel venditoris alii fuerit expressum: tamen si venditor et emptor specialiter conveniunt, quod ille de evictione non tenetur, conventioni huiusmodi est, propterea amplius dictum et probatum habetur Lib. III. Tit. 17. §. 12.

Fallit 2. si conventio contrahentium est turpis, vel de re turpi, inhonesta, aut impossibilis, de iure, vel de facto et fin. *de Pactis.* in fin. ibi: *Nam etiam iuxta legitimam sanctionem, pactum turpe, vel rei turpis, aut impossibilis de Jure, vel de facto nullum obligationem inducit. Hinc Celas putat, non valere, si conveniri, non doli praesertim: hoc enim bonae fidei iudicio contrarium est, ut dicitur cit. l. *Contractus.* 24. ad fin. ff. *de R. Jur.* iuncto e. *Nemo potest 6. de R. J. in 6. ibi: Nemo potest ad impossibile obligari. Hae servituti enim dicta supra ad cit. Reg. VI. et ad Reg. LXIX.**

REGULA LXXXVI.

Dammum, quod quis sua culpa sentit, sibi debet, non aliis impariare.

SUMMARIUM.

- 1 Regula unde?
- 2 Non tantum ex sua culpa, sed etiam qui ea causa, quam ipse sine delicto praebet, damnum sentit sibi imputare debet.

- 3 Idem est, si jacturam laeti.
- 4 Ponitur verus sensus Regulae.
- 5 Declaratur exemplis, et seq.
- 6 Propter aliquod ex alio, et prius non clamans, reus damni inde sentit: et cetera si clamans.

Desumitur haec Regula ex l. Quod quis. 303. ff. de Reg. Jur. ibi: Quod quis ex culpa sua damnum sentit, non intelligitur damnum sentire.

Quaeritur, quomodo haec Regula intelligenda? Et quis verus illius sensus sit? Resp. I. Quamvis Regula et se perpessus videtur, tamen notandum, quod per verba, sua culpa, intelligitur non tantum quaeritur culpa Theologica, vel civilis: sed iuxta quaeritur causam, quamvis ipsomet, situm absque dolo et ollo delicto, libere praebet ad damnum incurrendum: suo animi, et quia, domi dimidium rei, praedii v. g. pacifice transactione acquirere posset, potius, se habere iuxta animam, bonae fidei actionem in iudicio pro toto acquirendo instituit, et succumbendo totum perdit, ac iuxta ad expensas condemnatur, damnum sibi ipse imputare debet, quia etiam nullam culpam, vel dolum commisit, causam tamen damni ipse praebuit, sua sponte prosequendo litem. l. Ipsi dispice. l. C. de Edendo. Sic etiam, qui bona fide, absque ulla culpa vel dolo compromittit in arbitros, horum sententiam, etiam minus iuste, et sibi plurimum damnosae stare, sibi, et non aliis imputare debet damnum inde sortitum, quia ad id ipsomet causam praebuit, sponte compromittendo in arbitros. l. Deum proferre. 2. §. ff. de Receptis qui arbitrium ibi: Si autem debet sententiam arbitri, quam de se dixerit, sive aequa, sive iniqua sit: et sibi imputat, qui compromittit. Nam et Divi Pii rescripto ad iudicem: vel minus probabiliter sententiam aequa animo ferre debet.

Notandum ulterius, verbum Damnum in Regula non tantum damnum positivum, sed et lucri carentiam intelligi, ita et alibi, non aliis imputare debent, sive damnum, sive carentiam lucri sortit et sua culpa, seu causa, quam ipse praebuit, cum damnum patitur, et lucrum perdit, pariter sint arg. l. Proinde. 22. in fin. ff. ad Leg. Aquil. Hinc Clericus, cui primo tractatus Praevidens per Sedem Apostolicam fuit concessa, et anni, quae primo vacat, petere negligi, sibi imputare debet, quod carentiam totius tueretur gratiae. c. Si Clericus. 11. de Praebend. in 6. ubi ratio additur illis verbis: Cum facta et gratis per ipsius negligentiam sit extincta. Idem est de aliis beneficiis et gratiis ad certum tempus promissis, ac negligi: quia universaliter iura vigilantiibus sunt scripta. l. Popellus. 26. ff. Quae in fraudem creditorum in fin. ibi: Ias civile vigilantibus scriptum est. Hinc

Resp. II. Verba Regulae sensus sequens est: Damnum, vel iocuram lucri, quam quis sentit ex sua culpa,

vel causa, quam ipsomet libere praebuit, sibi et non aliis imputare debet. Ratio Regulae est, Tum; quia Non debet aliquis alterius odio praegravari. s. Non debet. 22. de Reg. Jur. in 6. Tum; quia culpa suos, non alienos tenet auctores. l. Sanctimus. 20. C. de Poenit. ibi: Peccata igitur suos tenent auctores: nec alterius progrediatu metus, quam superioris delictum. Tum; quia alicuius suae causae, non alteri imputandum est, arg. e. Cum cessante causa. 60. de Applicatione.

Declaratur, et firmatur Regula amplius exemplis Iuris: praeter enim iam allegata ulterius pro exemplo servit, quod, si procurator, aut negotiorum gestor indubitum selvit, sibi, non Domino damnum imputare debet. l. Si quis. 23. ff. de Negot. gestis. ibi: Si quis negotia aliena gerens, indebitum se agerit, restitueret cogitur, de eo autem, quod indebitum solvit, magis est, et sibi imputare debet. Si etiam, si quis sociorum et suo delicto in poenam incidit, sibi soli imputare, ipsiusque solus, non consociis sentire debet. l. Cum duobus. 22. §. fin. ff. Pro Socio et l. 55. ff. eod. ibi: Quod autem ex facto, vel ex alio maleficio committitur, in societatem non oportere conferri, potius est: quia delictorum turpis atque fordosa communitio est. Sic delictis, qui absque inventario hereditatem adeit, indeque damnum sortit, sibi, necque improvidentiae, non aliis imputare debet. l. fin. C. de Iure deliberandi. etc.

Sic rursum, si quis ex prescriptione rei suae damnum patitur, suae negligentiae adscribere habet, quod iura praescriptionis tempus de rebus suis non indagaverit, casque viderent. arg. l. 1. ff. de Usurpat. et Usucap. Sic etiam, qui ad societatem negligentem socium sortit, indeque damnum sentit, hoc sibi imputare debet. §. fin. Inst. de Societ. qui parum diligentem socium sibi assumit, de eo querit, ubique hoc imputare debet. Sic patitur, qui admistratorem rerum suarum imperia, ac incipit committit, vel servos minus habiles eundem, damnum inde sequens sibi imputare debet. l. Fideiuram. 11. §. Locati.

Sic ulterius, si putator, ramos et arbores depicet, et alius machinatorius in tempore elamet, et praetereuntes, a periculis sibi caveant, et hi cavere negligant, his, non illis damnum, etiam homicidii aereum imputandum: sed sibi non temperant, vel peccatis non eludent. l. Si Putator. 31. ff. ad Leg. Aquil. ibi: Si putator, et arborum ramum cum depiceret, vel machinatorius hominem praetereuntem occidit: ita tenetur, si is in publicum decidat, nec inde proclamavit, ac casus ejus evitari possit etc. Sic inveniens alia in quaeris fere materiam repetitur Iuris exempla.

REGULA LXXXVII. Infamibus portae non pateat dignitatum.

SUMMARIUM.

- 1 Regula unde?
- 2 Sicut infamia duplex est, Jaris namque, et facti: ita alii sunt infames infamia Jaris, alii infamia facti.
- 3 Infames infamia Jaris quinam in specie?
- 4 Ponitur verus sensus Regulae.
- 5 Adduntur rationes, cur infames, sive de jure, sive de facto, non sint assumendi ad honorem honorifica Praecepta reg.
- 6 Dignitas et honoris praemium virtutis.
- 7 Infames infamia Jaris a dignitatibus non tantum impeditur, sed infamia privatur: acquiritur tamen ad id non infamia Jaris.
- 8 Infamia facti, si constanti publica emendatione aboletur, non impedit obtinere dignitatem.
- 9 Procuratoris officium de Jure iure quoniam honorificum non reputatur, bene iure de consuetudine.

Haec regula desumitur ex l. 2. C. de Dignit. ibi: Neque famosis et notatis, et qui scelus, aut turpe turpitudine inquinat, et qui infamia ad honorarium caeterum aggregat, dignitatis portae patent.

Quaeritur, quomodo haec Regula intelligenda? et quis verus illius sensus sit? Autem responsum non tantum, infames alios esse infames Jaris, sed de partibus aliis infamis Facti, non ex se, pro ut omne infamia est, quae laborat: haec significatio duplex est, Jaris scilicet, et Facti. Infamia Jaris est, quae ex dispositione ipsius Juris contrahitur ob certa delicta: idque vel statim ipso facto, vel per sententiam Iudicis. Et haec infamia impeditur dicuntur infames infamia Jaris, vel infames de jure. Infamia facti est, quae non quidem ex Jure dispositione, sed ex arbitrio facti, et delictis contrahitur, propter quae bona opinio, sique estimatio apud probos ad honorem viros gravatur: et haec infamia notati vocantur infames infamia facti, non ex facto.

Quinam autem in specie sunt infames infamia Juris, aut de jure, patet ex integris duobus titulis, videlicet *§. de His, qui notantur infamia. et C. Ex quibus causis infamia irrogatur.* de quibus etiam specificè habes *Lib. P. Tit. 37. de Poenit. §. 3.* hic solum est addendum, quod omnes, qui de Jure civili infames sunt, etiam infames de Jure canonico habentur *can. Omnes. 2. cau. 6. q. 1. ibi: Omnes vero infames esse dicimus, quos leges saeculi infames appellant,* intellige, nisi infamia per Jura introducta, a Jure canonico sit sublati: prout factum est circa secundo nobilem intra annum latus *c. penult. et ult. de Secundi. Nuptiis.* Porro infames in specie de Jure Canonico ad longum enarratur *can. Infames. 17. cau. 6. q. 1. ejus textum, quia cit. Lib. P. Tit. 37. §. 3. per extensum iam adduximus, eum ibidem, vel in fonte lege, ne superflua fiat repetitio. His Notatis*

Resp. ad questionem a. 2. positam: Regula intelligi debet jura sequentem proprium illius sensum: *Quicumque sive Juri, sive Facti infamia infamis est, ad dignitates et munera honorifica assumi, et admitti non debet.* Per Jura haecenus allegata: Ratio Regulae est, Tum: quia ad dignitates illi tantum sunt promovendi, qui integritate vitae et morum probati, iis, quibus praesunt, verbo et exemplo efficaciter prodesse valeat. *arg. c. Cum in cunctis. 7. de Elect.* quod praestare eum possunt inhonore, utpote qui ipsimet rei monere, et corrigere vel non audient: vel si moneant et corrigant, parum aut nihil fructificant, Deo verba illorum minus secundando, et subditis eos non aestimantibus, sed despicientibus (infames enim despiciuntur, *arg. cit. l. 2. C. de Dignit.*) ne per consequens monita et correptiones eorum non attendentibus: ejusdem enim vita despicitur, ejusdem etiam praedicatio contemnitur, uti ait S. Gregorius *Hom. 12. in Evang. Matth.* Hinc S. Paulus in *Epist. 1. ad Timoth. 3.* merito docet, eam, qui in dignitate Episcopali evasit, debere esse *irreprehensibilem, - sobrium, prudentem, ornatum, pudicam, hospitalem, - non violentum, non percussorem, sed modestum, non litigiosum, non cupidum etc. et ad Tit. cap. 2. qui in omnibus se ipsum praebet exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in gravitate, verbum sanum, irreprehensibile, ut is, qui ex adverso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis.* Quae cuncta etiam de aliis Superioribus, et dignitate fulgentibus ob non exiguum paritatem rationis cum proportionem intelligenda sunt.

Tum: quia dignitas et honor sunt praemium virtutis consequenter virtute fulgentibus, non criminosis conferenda: *cum utique unquamque criminosis non dignitas debeat, sed poena conitari* ut dicitur *l. Ne quis 38. in fin. C. de Decurionib.* Tum: quia, ut Sirein *hic.* cum aliis bene advertit, si infames, et criminosi ad dignitates, et honorifica munera assumuntur, vel admittuntur, ex probro, et macula infamiae patitur in animis hominum ipsos etiam dignitatis contemptas, ita, ut ex eorum promotione non tam

honorantur infames, quam infamester honores ad dignitates. Addit Peck. hic et aliam rationem, eorum infames ad dignitates et honores non sint assumendi: quia videlicet, si malitia potestatem dignitatis adjuvans habet, novum robur recipit, et nervos intendit, liberiusque, ac saepius delinquit, dum per dignitatis potestatem fulcra facit, quod libet.

Porro infames ad dignitates et honores non tantum non assumendi, sed ab eisdem, si quos iam habent, etiam removendi sunt. *l. Judices. 12. C. de Dignit. ibi: Judices, qui se furis et sceleribus fuerint maculari convicti, ablati codicellorum insignibus, et honore exuti, inter pessimos quosque et plebeios habeantur: nec tibi posthac de eo honore blandiantur, quo se ipsos indignos judicaverunt.* juncta *l. Infamia. 8. C. de Decurion.* ibi: *Infamia, quae tibi abominanda est, - quae tamen tibi admittit honorem.* quod specialiter etiam de dignitatibus, officiis, et beneficiis Ecclesiasticis intelligendum venit *c. Inter dilectos. 11. de Excess. Praelat. et ibi Panormitan. n. 8. Navarr. cap. 27. n. 207.* ita tamen, ut requiratur sententia Jodice: uti cum aliis bene advertit Sirein. *hic arg. cit. c. Inter dilectos.* ubi summarium sic habet: *Collatio beneficii indigno facta censari debet:* et, ut infamia juris existat: quia licet infamia facti a dignitatibus, a honoribus, et beneficiis impedit, actu tamen obtritus non privat, eum privato hujusmodi nullo Juri textu reperitur expressa, uti cum aliis bene advertit Layman *Lib. 1. Tr. 5. p. 5. cap. 4. n. 5.*

Ubi ulterius notandum, quod infamia solius facti, et quae publica, constanti emolatione aboletur, etiam ab obviendis dignitatibus, hac honoribus non impedit. Sylvester *v. Infamia. n. 11. Molina. disp. 10. numer. 1. Sirein. hic. et alii arg. can. Si duo. 4. cau. 35. q. 6. ibi: infames effectos, donec ab incesti facinore desinant. et can. Nunquam. 4. dist. 56. ibi: ad meliorem conversum nequaquam prior vita conculcat.* Et Ratio est: quia infamia facti factio adhaeret: consequenter hoc per constantem emolationem abolito cessare debet. *arg. c. Cum cessante. 60. de Appellat.*

Obijcit contra Regulam: Infames ad munus Procuratoris adimuntur. *§. fin. Instit. de Except. ibi: Eas vero exceptiones, quae olim procuratoribus propter infamiam vel dantis vel ipsius procuratoris opponantur, cum in iudiciis frequentari nullo modo perpeximus, - conquiescere sancimus: ne dum de iis altercatur, ipsius negotii disceptatio proleatur.* Ergo Resp. Munus Procuratoris, nisi Principis sit, inter dignitates non computari, sed de jure inter vilia munera reputari. *arg. l. Si quis. 34. C. de Decurionib.* Dicitur autem notanter, de Jure: quia de consuetudine hodierna, quae Juri humani praevalet, *c. fin. de Consuetud.* munus Procuratorum fere aequè honorificum habetur, quam Advocorum, et personarum infamia notatas non recipi, nisi post Sylvestrum *v. Procuratio* et Gail. *Practice. Lib. 1. Observat. 43.* bene observat Sirein. *hic.*

REGULA LXXXVIII.

Certum est, quod is committit in legem, qui legis verbum empletens, contra legis nititur voluntatem.

SUMMARIUM.

- 1 Regula, unde?
- 2 Quomodo intelligenda?
- 3 Ponitur verus sensus illius.
- 4 Quadrupliciter fraus legi fieri potest, videlicet de re ad rem. ibid.

- 5 De persona ad personam.
- 6 De contractu ad contractum alium.
- 7 De contractu ad contractum nullum, sed alio modo.
- 8 Ratio Regulae ex Jure desumpta.
- 9 Solvitur obiectio.
- 10 Computatio annorum Pontificatus, a die coronationis, non Electionis fieri solet.

1 **D**empta habetur haec Regula ex l. Non dubium. 5. C. de Legibus et Constit. Prine. ibi: Non dubium est, in legem committere cum qui verba legis amplectens, contra legis sensum voluntatem. Nam potius in sensu legis vitabitur, qui se contra legis sententiam sua praerogativa verborum fraudulenter excusat.

2 **Q**ueritur, quomodo haec Regula intelligenda? Et quis verus sensus illius sit? Aute responsione ostenditur, praesenti Regule reprobendi, et pro veris transgressoribus legis haberi debent, qui praetextu vadi sequens verborum, in lege contentorum, cum pro suo iocunditate, contra sensum legis autem mentem et intentionem legis, seu potius legislatoris, fraudulenter interpretantur, et observant. Quamvis enim ob inopiam verborum, et cupiam variorum improborum erantem et casum legi verbis propriis tam clare non possit exprimi, quia subditi, spectantes modo verba, ad alium sensum, quam sensus Legislatoris est, trahi valent: tamen, quia dicta mens, voluntas, et intentio aliunde, ut puta ex fide, et ratione, vel occasione laetae legis, vel alius circumstantiis ordinariis sufficienter deumini possunt, merito a Regula et transgressores legis arguuntur, qui voluntatem, et mentem legislatoris praesentem modo sensui perspicuum habentes, contra eandem mentem praetextu audientis verborum legem pro suo commodum fraudulenter interpretantur, et observant arg. cit. l. Non dubium. ibi: fraudulenter. Hoc ostia

3 **R**esp. ad quaestionem: Regula intelligenda est in acceptione proprio illius sensus: Contra legem delinquit, verumque transgressor legis habetur, qui voluntatem, mentem, seu intentionem legis, seu potius legislatoris sufficienter perspicuum habens, contra ejusdem mentem fraudulenter interpretatur, et observat legem. Siquidem aut bene observat Glossa in con. Placitum: 3. cau. 14. q. 3. v. Praecepta. voluit quidem scire contra legem, sed facit fraudem legi: illa autem fraudem legi facit, qui non verba observat verum sententiam, et mentem ipsius circumvenit l. Contra legem. 30. ff. de Legibus, Senatusque consult. etc. ibi: Contra legem facit, qui id facit, quod lex prohibet in fraudem vero, qui solus verbis legis, sententiam ejus circumvenit et l. Fraus enim 30. ff. rod. ibi: Fraus enim legi fit, ubi, quod fieri noluit, fieri autem non videtur, id fit. subditi expresse.

4 **P**orro juxta Dyum loc. cit. Glossa loc. cit. commodius recipitur potest fraud legi quatuor potissimum modis fieri, videlicet de re ad rem: de persona ad personam: de contractu ad alium contractum: de contractu ad eundem contractum, sed alio modo. De re ad rem fit fraus legi, quando loco auctoris rei, in lege expressae, datur vel substituitur alia res, sed contra intentionem legis. Sic quia in l. Item si. 7. §. 3. ff. de S. C. Alaccedo. prohibitum est, filiofamilias mutuum dare pecuniam, ne occasione illius delinquat, in fraudem hujus legis facit, qui loco pecuniae eidem mutuum dat oleum, vinum, frumentum etc. et huius diastrophis pecuniam acquirere valet. arg. cit. l. Item si. 7. Sic etiam, quia in l. Solent. 6. ff. de Offic. Praetoris. et l. Plebiscito. 18. ff. de Offic. Praetoris prohibetur, ne praesides, et eii, qui provinciae regunt, aut eis praesent, et Iudices estimant, accipiant munera, aut excolant, et pecunias, quae inter paucos dies coeundi valeant. ibi: Plebiscito continentur, ut ne qui Praesides, munus vel donum capere: nisi a legitimum, pecuniarum, quod intra dies proximos prodigatur in fraudem hujus legis, et contra mentem illius facit, qui excolant, et pecunias in tanta quantitate, et pretio accipiunt, ut trahi possint ad munera qualitate, Dyum loc. cit. arg. cit. legib.

5 **D**e persona in personam fraus legi fit, quando quis ministerio elicitus facit, quod ipse facere laici non potest, quia Quod alicui suo non licet nomine, nec

alieno licebit, juxta Reg. 67. de Reg. Jur. in 6. et dicta ad eundem, ubi etiam exemple habet, quibus edde, quod, quia donationes gratulae inter virum et uxorem a lege prohibentur non l. Haec ratio. 3. §. 10. ff. de Donat. inter virum et uxorem. ibi: Sciendum nunc est, ita interdictum inter virum et uxorem donationem, ut ipse jure nihil valeat, quod actum est. juxta l. Si sponsus. 5. pr. ff. rod. se c. fin. rod. magisque dictum habetur Lab. 18. Tit. 30. §. 1. in fraudem legis fit, si vir, vel mulier alii donat, et donationem acquirat conjux elicit: vel si maritus alii dandum jussit uxori suae dare. arg. cit. l. Haec ratio. §. fin. ibi: si donatarum mihi jussu uxori meae dare ait Julianus, nullius esse momenti.

6 **D**e contractu ad contractum alium fraus legi fit, si loco auctoris contractus a lege prohibiti, alios contra mentem legis assumunt: ut si maritus prohibitus ducere uxori, loco donationis adhibet contractum venditionis, et id, quod uxori ducere non potuit, eadem vii pretio vaudit, cum illas ex vendere nullatenus licuisset, cit. l. Si sponsus. 5. §. 3. ibi: Circa venditionem quoque, Julianus quidem minus factum venditionem, nullius esse momenti ait. Nervat autem venditionem, donationis causa inter virum et uxorem factam, nullius esse momenti si modo, cum animam maritus vendidit non habere, idcirco venditionem commentis sit, si ducatur enimvero, si cum unum vendidit haberet, et pretio ei remissit, venditionem quidem valere, remissionem autem habetione non valere, quatenus facta est loquatur.

7 **D**e contractu ad contractum eundem, sed alio modo fraus legi fit in casu, quo v. g. mulier, quae debere prohibetur, nisi patet ex toto Tit. ff. ad S. C. Fellexan. et ample dictum habetur Lab. 111. Tit. 20. §. 1. a. 18. in ea suscepit principalem obligationem, et seipsum committit debitorum, cum oculo minus incurrere, et re ipsa fidejussore causatur Dyum, et Glossa loc. cit. arg. l. Quamvis. 8. ff. ad S. C. Fellexan.

8 **C**eterum retio Regule, et coneturum distingar est: quis universaliter in legibus non aude verba, sed intuitu et valentia legislatoris respicienda est, can. Humanas vires. 11. cau. 22. q. 3. ibi: non debet aliquis verba considerare, intelligi, modo et simpliciter: sed voluntatem et intentionem: quia non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni. Et Scire leges non hoc est, verba eorum tenere, sed vim et potestatem. l. Scire. 17. ff. de Legib. Senat. Consult. Illud illud vulgatum: Ratio legis est anima legis, prout deumitur ex can. Connectio 5. dist. 1. cum concord. Ob quod Abb. Panormit. in cap. Ad audientiam. 15. de Decimis. a. bene dicit: habent ea verba, et intentionis, seu ratio sicut corpus et anima; non sicut anima dominatur corpori, ita ratio legis dominatur verbis. Quae propter si contra sufficienter ostent intentionem mentem, et rationem legislatoris, legem fraudulenter quis interpretatur et servat, si Regule contrae pro transgressore legis merito reputatur: cum fraus et dolus nulli patrocinari debent, per vulgare.

9 **O**bjecti contra hanc legem solent: Non alio fin inventa sunt verba et nomine. Quia et omnis nostrae auctoritatis manifesti ergo illis inhaerentiam, quamvis videatur dare. arg. l. Propter. 125. §. ff. Qui et a quibus Alumnus liberi non sunt ibi: quia ea verba faciunt: quod quidem perquam durum est, et in ea scripta est: praeteritum cum interpretatio: hoc est magis iuxta mentem legislatoris, majoris ponderis esse non debet, quam propria significatio verborum. l. Labro 217. §. 3. ff. de Supplet. Legata. ibi: Non enim ea opinionibus singulorum, sed eorum communis non exaudi debere. Id Tiberio parum ibi, liqui re ait: auctorem nomina (requi) nisi ad demonstrarent voluntatem dicentis. Equidem non arbitror

quæquam diceret quod non sentiret, et maximo nomine aut sit, quo id appellari solet: nam veri ministerio stimat. Resp. Speciosum quidem, sed minus stringentem esse hanc ex legibus desumptam objectionem, quia nemo negat, verba esse indicia mentis nostræ, quæ iusta propriam significationem accipienda veniunt, ubi aut clare et manifesta, et de verborum sensu nulla ratio dubitandi occurrit. Verum ubi nuda verborum significatio variis, vel intentioni ac menti dicentis contraria apparet: vel si nuda sensus verborum, et latent, aliquid absurdum, iniquum, a recta ratione devians, et ab aliis legibus manifesta reprobatur inuit, tunc nuda hujusmodi significationi non inherendum, sed ad mentem, voluntatem, et intentionem dicentis, seu legislatoris ex ratione et sine lege, aliisque circumstantiis colligendam necessario, et prædemonstratur juxta aptos Juris textus et præ allegatos, quibus clari testibus cum testis apparenter dentur, non solum vera contrariis, in objectione positis, juxta responsionem nostram facile concordari possint, sed sic concordari, rationi et juri consonum est: Cum expediat concordare Jura Juribus, et earum correctiones (si sustineri valeant) evitari. c. Cum expediat. 29. de Elect. in 6.

Finit Pontifex Bonifacius VIII. condidit a se Regulas Juris in Sexto illis verbis:

Datæ Romæ apud Sanctum Petrum V. Nonas Martii, Pontificatus nostri anno quarto. (1298)

Ubi cum Glossa notandum sit v. Pontificatus. quod computus annorum Pontificatus Romani incipiat a die coronationis, seu consecrationis esse: non vero a die electionis; quod bene notandum Juris, monet eadem Glossa, ne in computatione contingat error, qualis libidem ipsam referis quævis et hæc computatio potius ex consuetudine, et solio est, quam a Jure roboratur; cum post ætænicam electionem a duabus partibus celebratur, unaque præstitam assensum, vere jam sit Pontifex Romanus, prout iterum cit. Glossa bene advertit.

Nos autem præsentem Tractatum de Regula Juris in Nomine Domini, quo incipimus, finimus, omnesque humiliter cum reverentia iudicio et correctioni Ecclesiæ Catholicæ, quæ fidei, et veritatis, morumque infallibilis Regula est, penitus subijcimus, idque, quod ipse in eo rejicit, et improbat, nos quoque rejicimus, et improbamus: Immo pro non scripto, aut dicto haberi volumus, nec optentes, ut auctor ad maiorem DEI gloriam, quem præcipue intendimus, detraha, ne indirecte cedat.

FINIS

CAPUT III.

SEU APPENDIX

DE REGULIS JURIS CIVILIS

Juxta promissum, in Frontispicio et Prooemio, subjungimus hic Appendicem, et Caput tertium de Regulis Juris Civilis pro compendiosa notitia praesertim eorum, quibus Corpus Juris Civilis non semper ad manus est; Et quidem pro commodiori usu ponimus illas prius eo ordine, quo in Digestis *Lib. 50. Tit. 17.* positae sunt, deinde etiam ordine alphabetico.

Sequuntur ergo Regulae Juris Civilis eo ordine, quo in Jure, citato loco inveniuntur positae.

¹
De Regula.

Regula est, quae rem, quae est breviter enarrat. Non ut ex Regula Jus sumatur, sed ex Jure, quod est, Regula fiat. Per Regulam igitur brevis rerum narratio traditur, et (ut ait Sabinus) quasi causae coniectio est: quae, simul cum in aliquo vitata est, perdit officium suum.

²
De Foeminis. De Impubere.

Foeminae ab omnibus Officiis civilibus, vel publicis remotae sunt: et ideo nec judices esse possunt, nec Magistratum gerere, nec postulare, nec pro alio intervenire, nec procuratores existere. 1. Item impubes omnibus officiis civilibus debet abstinere.

³
Non nolle, velle

Ejus est non nolle, qui potest velle.

⁴ Velle non ereditur, qui obsequitur imperio Patris, vel Domini.

⁵
De Furioso et Pupillo.

In negotiis contrahendis alia causa habita est furiosorum, alia eorum, qui fari possunt, quoniam actum rei non intelligunt: nam furiosos nullum negotium contrahere potest: pupillas omnia, Tutore auctore, agere potest.

⁶ *De eo, qui ad alium vult transferre hereditatem.*

Non vult haeres esse, qui ad alium voluit transferre hereditatem.

⁷
De Testato, et Intestato.

Jus nostrum non patitur eandem in paganis, et testato et intestato decessisse: eorumque rerum naturaliter inter se pugnare est, testatus, et intestatus.

⁸
De Jure Sanguinis.

Jura sanguinis nullo Jure Civili dirimi possunt.

⁹
De obscuris.

Semper in obscuris, quod minimum est, sequimur.

¹⁰
De Commodis, et Incommodis.

Secundum naturam est, commoda cujusque rei eum sequi, quem sequuntur incommoda.

¹¹
De Translatione Domini.

Id, quod nostrum est, sine facto nostro ad alium transferri non potest.

¹²
De Interpretatione Testamentorum.

In testamentis plebis voluntates, testamentum interpretantur.

¹³
De Effectu Exceptionis.

Non videtur cepisse, qui per exceptionem a petitione removetur.

¹⁴
De Die Obligationis.

In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, praesenti die debetur.

¹⁵
De effectu actionis.

Is, qui actionem habet ad rem recuperandam, ipsam rem habere videtur.

¹⁶
De imaginaria Fenditione.

Imaginaria Venditio non est pretio accedente.

¹⁷
De Tempore.

Cum tempus in testamento adicitur: credendum est pro haerede adjectum, nisi alia mens fuerit testatoris: sicut in stipulationibus promissoris gratia tempus adicitur.

¹⁸
De acquisitione.

Quae legata, mortuis nobis, ad haereditem nostram transeunt, eorum commodum per nos his, quorum in potestate sumus, eodem casu adquirimus: aliter atque quod stipulati sumus: nam et sub conditione stipulantes, omnimodo eis adquirimus, etiam si libertatis nobis potestate domini, conditio existat.

¹⁹
*De Conditione contrahentis, vel legatarii**De doli exceptione.*

Qui cum alio contrahit, vel est, vel debet esse non ignarus conditionis ejus: haeredi autem hoc imputari non potest, cum non sponte cum legatariis contrahit. 1. Non solet exceptio doli nocere his, quibus voluntas testatoris non refragatur.

²⁰
De Favore Libertatis.

Quoties dubia interpretatio libertatis est, secundum libertatem respondendum erit.

27

De eo, quod est plus vel minus.

Non debet, cui plus licet, quod minus est, non licere.

28

De Servis. 1. De conditione in arbitrium domini, vel procuratoris ejus collata.

In personam servilem nulla editi obligatio. 1. Generaliter probandum est, ubicunque in bonae fidei iudicio conferitur in arbitrium domini vel procuratoris ejus conditio, pro boni viri arbitrio habendum esse.

29

De dolo, culpa, diligentia, et casu.

Contrarius quidam dolum malum duntaxat recipiunt: quidam et dolum et culpam: dolum tantum depositum et precarium: dolum et culpam, emendatum, commodatum, venditum, pignori acceptum, locatum, item dotis deditio, tutelae negotia gesta in his quidam et diligentiam societas et rerum Communio, et dolum at culpam recipiunt: sed haec ita, nisi, si quid nominatim convenit, vel plus vel minus, in singulis contractibus: nam hoc servabitur, quod initio convenit, legem enim contractus dedit: exceptio eo quod Celsus putat, non valere, si convenierit, ne dolum praestetur: hoc enim bonae fidei iudicio contrarium est: et ita utimur. Animalium vero casus, morietas, quaeque vires culpa occidunt, fugae sortitio, qui custodiri non solent, rapinae, tempestas, incendia, aquarum magnitudines, impetus praedonum et nullo praestantur.

30

De eo, quod interest.

Quatenus ejus interit, in facto, non in jure consistit.

31

De Cautione.

Plus cautio in re est, quam in persona.

32

Qui potest iuvare aliter, multo magis et ignominiosis, et absentibus potest.

33

*De Pactis. De causis Obligationum.**De modo actionum.*

Nec ex Praetorio, nec ex solemnium iure, privatorum conventionum quidquam immutandum est: quamvis obligationem constar: passionem possunt immutari, et ipsi iure, et per pacti conventi exceptionem: quae actionum modus, vel lege, vel per Praetorem inductus, privatorum pactioibus non infirmatur: nisi tunc, cum susciatur actio, inter eos consensit.

34

De his, qui ex liberalitate conveniuntur.

Divus Pius rescripsit, eos, qui ex liberalitate conveniuntur, in id, quod facere possunt condemnandos.

35

De eo, quod initio vitiosum est.

Quod initio vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere.

36

De Nuptiis.

Nuptiae non coeuntur, sed consensus facit.

37

De factis. De eo, quod est impossibile.

Verum est, neque pacta, neque stipulationes factum posse tollere: quod cum impossibile est, neque pacto, neque stipulatione potest comprehendi, ut utilem actionem, aut factum efficere possit.

38

De Servis. De hominum aequalitate.

Quod attinet ad Jus Civile, servi pro nullis habentur: non tamen et Jure naturali: quae quod ad Jus naturale attinet omnes homines aequales sunt.

33

De Actore, et Reo.

In eo, quod vel is, qui petit, vel is, a quo petitur, licet facturus est, dactor causae est petitioris.

34

De Interpretatione contractuum.

Semper in elipationibus, et in ceteris contractibus id sequimur, quod rectum sit, cui si non appareat, quid actum est, erit consequens, et id sequimur, quod in Regione, in qua actum est, frequentatur. Quid ergo, si naque Regionis mos appareat, quia varius fuit? id id, quod minimum est, redigenda sumus est.

35

Quibus modis tollitur obligatio.

Nihil tam naturale est, quam eo genere quidvis dissolvere, quo colligetur: ideo verborum obligatio verbis tollitur, nisi consensus obligatio consensu dissolvitur.

36

De Culpa.

Culpa est, immiscere se rei ad se non pertinenti.

37

De Condemnatione, et Absolutione.

Nemo, qui condemnare potest, absolvere non potest.

38

De Haerede.

Sicuti poens ex delicto defuncti haeres tenetur non debeat: ita nec lucrum facere, si quid ex eo re ad eum pervenisset.

39

De eo, quod per alium stat, quo minus fiat.

In omnibus causis pro facto accipitur id, in quo per elium morae sit, quo minus fiet.

40

De furioso et prodigo.

Furiosus, vel ejus, cui bonis interdictum sit, nulla voluntas est.

41

De actore et reo. 1. De re obscura.

Non debet reori licere, quod reo non permittitur. 1. In re obscura melius est sepe repetitio, quam adrestitutio iura.

42

De Ignorantia.

Qui in alterius locum succedunt, iustem habent consensum ignorantiae, eo id, quod petetur, debetur. Fideiussores quoque non minus, quam haeredes iustam ignorantiam possunt ellegere. Haec ita de haerede dicta sunt, si cum eo ageretur non etiam, si agat: nam plura qui agat, certus esse debet. Cum ita in potestate eius, quando velit, experiri: et ante debet rem diligenter explorare, et tunc ad agendum procedere.

43

De concurrentibus defensionibus: 1. Fel actionibus.

Nemo ex his, qui negant, se debere, prohibetur etiam ad defensionem sui, nisi les impedit. 1. Quoties concurrunt plures actiones quondam rei nomine, una quis experiri debet.

44

De Haerede.

Totiens in haeredem delatus de eo, quod ad eum pervenit, quoties ex dolo defuncti contrahitur non quotiens ex suo.

45

De Pignore, Depositio, Precario, Emptione, Locatione. 1. De Conventionibus.

Naque pignus, neque depositum, neque precarium, neque emptio, neque locatio rei suae consistere potest. 1. Privatorum Conventionum Juri publico non deroget.

46

De Poena

Quod a quoque poenae nomine exactum est, id eodem restituere nemo cogitur.

47

De Consilio. 1. De Sociis.

Consilii non fraudulenti nulla obligatio est: Contrarium si dolo et caliditate interessit, de dolo actio competit. 2. Socii inter socios, minus socios non est.

48

De colore iracundiae. De Divortio.

Quidquid in colore iracundiae vel sit, vel dicatur, non prius ratum est, quam si perseverantiae apparuit, iudicium animi fuisse: ideoque brevi reverti adest, nec divortium videtur.

49

De Circumventione.

Alterius Circumventio alii non probet actionem.

50

Culpa caret, qui scit, sed probare non potest.

51

Cepere.

Nemo videtur quisquam id cepere, quod ei necesse est alii restituere.

52

Non defendere.

Nemo defendere videtur, non tantum, qui letit, sed et is, qui pressus negat ac defendere, aut non veli suscipere actionem.

53

De Solutione indebiti.

Coina per errorem doli repetitio est, ejus consilio doli donatio non.

54

De Juris translatione.

Nemo plus Juris ad alium transferre potest, quam ipse haberet.

55

De eo, qui suo jure utitur.

Nullus videtur dolo facere, qui suo jure utitur.

56

De Dubiis.

Semper in dubiis benigniore praeferenda sent.

57

Ne his exigatur.

Bona fides non patitur, ut his idem exigatur.

58

De praedio.

Ex praedibus causis non solet in partem de pretulio actio dari.

59

De Haereditate.

Haereditatem ejusdem potestatis, juriusque esse, cojas fidei defunctus, constat.

60

Mandati.

Semper, qui non prohibet pro se intervenire, mandare creditur. Sed et si quis retum habeat, quod gestum est, obstringitur mandati actione.

61

De refectiois domus.

Domum suam reficere cuiusque licet, dum non offendet invito alteri, in quo jus non habet.

62

De Haereditate.

Haereditas nihil aliud est, quam successio in universum jus, quod defunctus habuerit.

63

De Mora.

Qui sine dolo malo ad iudicium provocat, non videtur moram facere.

RIEPPENSTUEHL Jus Can. Tom. VI.

64

De his, quae raro accidunt.

Ea, quae raro accidunt, non temere in agendis negotiis computantur.

65

De Cavillatione, seu Sorite.

Ea est oculta cavillationis, quam Graeci *αἰνίτιον* (id est *αἰνιτικὸν συλλογισμὸν*) appellant, et ab evidentior veris per brevissimas mutationes dispartitio ad ea, quae evidentior falsi sensu, perducatur.

66

De Exceptione.

Marcellus: desinit debitor esse is, qui nactus est exceptionem postam, nec ab equitate naturali abhorrentem.

67

De Sermone ambiguo.

Quoties idem sermo duas sententias exprimit, ea potissimum accipitur, quae rei gerendae aptior est.

68

De Beneficio.

In omnibus casibus id observatur, ut ubi personae credidit locum fuisse beneficium, ubi desinit ea beneficium quoque desinit: ubi vero genus actionis id desinit, ubi ad quoniam personae ejus determinatio, non desinit rem utilis.

69

Invito Beneficium non datur.

70

De potestate gladii, vel alterius correctionis.

Nemo potest gladii potestatem sibi datam, vel cojas aliter coercitantis ad alium transferre.

71

Quae per libellum expediti non possunt.

Omnia, quaecumque causae cognitionem desiderant, per libellum expediti non possunt.

72

De Jure pignori.

Fructus rei est vel pignori dare licere.

73

De tutela, et haereditate. 2. De Fi, et Clem. 3.

De his, quam in testamento intelligi non possunt. 4. Extraneo carceri non poss.

Qua tutela redit, eo haereditas pervenit, nisi cum formis haereditas intercedunt. 1. Nemo potest tantum dare cuiquam, nisi ei, quem in suis haereditibus, cum moritur, habuit, habiturumque esset, et vivisset. 2. Vi factum id videtur esse, quod de re quis, cum prohibetur, fecit. Clem. quod quisque, cum controversiam haberet, habiturumque se poterit, fecit. 3. Quae in testamento ita sunt scriptae, ut intelligi non possint, perinde sunt, ac si scriptae non essent. 4. Nec precisando, nec legem dicendo, nec stipulando quisquam alteri cavere potest.

74

Ne cui per aliam iniqua conditio inferatur.

Non debet elieri per alteram iniqua conditio inferri.

75

De mutatione consilii.

Nemo potest mutare consilium suum lo aliter injuriam.

76

De his, quae animi destinatione agenda sunt.

In totum curis, quae animi destinatione agenda sunt, non nisi vere et certa scientia perfici possunt.

77

De iectibus legitimis. De tacito, et expreso.

Actus legitimi qui recipiuntur dicuntur vel conditionum, veluti mansipatio, acceptilatio, haereditas editio, aervi optio, datio Tutoris, in totum vitantur per temporis vel conditionis adjectionem: nonnullaque tamen actus super scriptis recipiunt, quae aperte

35

comprehensio vitium afferunt: Nam si acceptam fecerit ei, qui sub conditione promissit, ita demum episcopus aliquid acceptationis intelligitur, si obligationis conditio extiterit: quae si verbis nominatim acceptationis comprehenditur, nullius momenti faciet actum.

De fraude.

Generaliter, non de fraude disputatur, non quid habeat actor, sed quid par adversarium habere non possit, considerandum est.

Frangit interpretatio semper in jure civili non ex eventu distat, sed ex consilio quoque desideratur.

De genere, et specie.

In toto Jure generi per speciem derogatur, et illud potissimum habetur, quod ad speciem directum est.

De his, quae dubitationis tollendae causa contractibus inseruntur.

Quae dubitationis tollendae Causae contractibus inseruntur, ius commune non laedunt.

De donatione.

Donari videtur, quod nulla jure cogente conceditur.

De amissione.

Non videtur rem admittere, quibus propria non fuit.

Si amplius solum sit, quam debebatur. 1.

De naturali obligatione.

Cum amplius solum est, quam debebatur, cuius pars non juvatur, quae repeti possit, totum esse indubitum intelligitur, manente pristina obligatione. 1) In natura debet, quem jure gentium dare oportet, cuius fidem secuti sumus.

De Dot. 1. De his, quae ad eam Casum pervenerunt, a quo non possunt initium capere. 2. Si acquiescentis desiderii naturalis ratio, aut dubitatio juris moretur.

In ambigua pro dotibus respondere, maliss est. 1) Non est novum, ut, quae semel utiliter constituta sunt, deant, licet ille eos sustulerit, a quo initium capere non possunt. 2) Quoties acquiescentis desiderii naturalis ratio, aut dubitatio juris moretur, iustis decretis res temperanda est.

De litis Contestatione.

Non solet deterior conditio fieri eorum, qui litem contestati sunt, quam si non: sed plerumque malior.

Nemo animi in persequendo deteriorum evasum, sed meliorem facit. Denique post litem contestatam heredi quoque prosequitur, et haeres tunc et omnis censet.

De mora.

Nulla intelligitur mora ibi fieri, ubi nulla petitio est.

De inactione ex testamento, vel ab intestato. Quamvis possit valere testamentum, tamdiu legittimus non admittitur.

De acquiescentia.

In omnibus quidem, maxima tamen in Jure acquiescentia spectanda sit.

De Successione.

Quoties duplici jure deferretur alieni successio, repudiato novo jure, quo ante deferretur, supererit vetus.

De errore librarii in transcribendo.

Si librarius in transcribendo stipulationis verbis errasset, nihil nocere, quod minus et reus et fidejussor teneatur.

De possessione rei peculiaris.

Filiisfamilias neque retinere, neque recuperare, neque adipisci possessionem rei peculiaris videtur.

De his, quae abundant.

Non solent, quae abundant, vitiose scripturas.

De eo, qui defenditur.

Nemo dubitat, solvendo videri eum, qui defenditur.

De ambiguis orationibus.

In ambiguis orationibus maxime sententia spectanda est ejus, qui eas protulisset.

De bonis deportati.

Ex solo deportationis amentis aserti, quae ad fiscum perveniunt.

De iure.

Quoties utriusque causae leri ratio veritas, in preferenda est, eas in iurum causas tempore procedit.

De eo, qui ignorat, quantum solvere debent.

Non potest improbus videri, qui ignorat, quantum solvere debet.

Quibus modis contractus, vel obligatio tollitur.

Omnis, quae jure consuevit, contrario jure peregit.

De duobus modis.

Ubi lex duorum modum fecit mentionem, et qui seorsum et primo die venarum, audiendus est ille animi et Imperator Antoninus cum diva Patre suo rescripsit.

Qui adversus edictum facere dicatur. 1. De actione denegando.

Qui vetitus praetore fecit, hic adversus Edictum facisse proprie dicitur. 1. Eius est actionem denegare, qui possit et dare.

Neminem de domo sua extrahi.

Nemo de domo sua extrahi debet.

De iudicis famosis, et pecuniariis.

Si in duobus actionibus alibi summa maior, alibi infima est, praeposenda est causa existimationis. Ubi autem aequiparetur famosa iudicia, et si neminem imparem habent, pro paribus accipiendi sunt.

De causae cognitione.

Ubiunque causae cognitio est, ibi Praetor desistat.

De libertate.

Libertas inextinguibilis res est.

De Servo.

Cum servo nulli actio est.

De Iudicis poenalis.

Fere in omnibus poenalis iudicis et actio et imprudenter socurritur.

109

De eo, qui non prohibet.

Nam crimen patitur is, qui eo prohibet, eam prohibere non potest.

110

De eo, quod est plus vel minus. 1. De expromissore alienae rei. 2. De pupillo. 3. De verbis non conjunctis. 4. De mulieribus.

In eo, quod plus sit, semper inest et minus. 1. Nemo cliente rei expromissor idoneus videtur, nisi si eum arduationes. 2. Pupillus pati posse non intelligitur. 3. Ibi verba conjuncta non sunt, si autem alterutrum esse faciem. 4. Mulieribus tunc nocendum est, cum defendunt, non et feciles calomniantur.

111

De pupillo. 1. De haerede, de actionibus poenalis.
Pupillum, qui proxima pubertati sit expectem esse et furandi, et injuriarum facies. 1. In haereditatem autem actiones transire, quae poenales sunt ex malitio; veluti furti, damni, injuriarum, vi bonorum raptorum, injuriarum.

112

De actione non competente. De Exceptionibus.

Nihil interest, ipso iure quis actionem non habet, an per exceptionem infirmetur.

113

De Toto, et Parte.

Id toto et parti constituitur.

114

De obsecris.

Id obsecris inspicit solet, quod verisimilius est, aut quod plerumque fieri solet.

115

Qui videtur cepisse, t. non accepisse.

Si quis obligatus liberatus sit, potest videri accepisse. 1. Non potest videri accepisse, qui stipulatus potest exceptione summo.

116

De consensu, vi, Metu. 1. De eo, qui ius publicum sequitur. 2. De consensu, et errore.

Nihil consensui tem contrarium est, qui bonae fidei iustitiae, quam vis, atque metus: quoniam comprobare contra bonos mores est. 1. Non cepit, qui ius publicum sequitur. 2. Non videtur, qui errat, consensu.

117

De Bonorum possessor.

Praetor bonorum possessorum haereditas loco lo omni careat habet.

118

De evocatione, et possessione.

Qui lo servitus est, nuncupare non potest: nem cum possidentur, possidere non videtur.

119

De alienatione.

Non alienat, qui dantat omittit possessionem.

120

De haerede.

Nemo plus commodi haeredi suo relinquit, quem ipse debuit.

121

De eo, qui non facit, quod facere debet, vel facit, quod facere non debet.

Qui non facit, quod facere debet, videtur fecisse aduersus ea, qui non facit. Ea qui facit quod facere non debet, non videtur facere id, quod facere iustus est.

122

De libertate.

Libertas omnibus rebus favorebilior est.

123

*An quis pro alio lega agere possit.**De temporaria permutatione.*

REIFFENSTUHL Jus Can. Tom. VI.

Nemo alieno nomine legi agere potest. 1. Temporaria permutatione ius Peritiae non innovat.

124

De Muro, Sardo. 1. Furio.

Ubi non voce, sed praesentia opus est, motus, si intellectum habet, potest videri respondere. Idem in sordo: hic quidem respondere potest. 1. Furiosus absentia loco est: et ita Pomponius libro primo epistolae scribit.

125

De actore, et reo.

Favorebiliores rei potius, quam actores habentur.

126

De eo, qui pretium numeravit. De acquisitione libertatis. 2. De Pretore, et Possessore.

Nemo praetulo est, qui pretium numeravit. 1. Locupletior eo est fexus, qui liberum acquisierit. 2. Cum de laere ducum queratur, melior est causa possidentis.

127

De haerede convento in id, quod ad eum pervenit.
Cum praetor in haereditatem dei actionem, quatenus ad eum pervenit: sufficit, si vel momento ad eum pervenit ex dolo defensoris.

128

De Pretore, et Possessore. 1. De Successoribus.

In peri causa, Possessor potius haberi debet. 1. Hi qui lo universum ius succedunt, haereditas loen habentur.

129

De eo, qui suum recipit. 1. De Principali et accessorio.
Nihil dolo creditor facit, qui suum recipit. 1. Cum principalis causa non constitit, ne ea quidem, quae sequuntur, locum habent.

130

De concurrentibus actionibus.

Nequaquam actiones, praesentis temporis, de eadem re concurrentes, aliam aliam consumit.

131

De eo, qui dolo destit possidere.

Qui dolo destit possidere, pro possidente demonstratur: quum pro possessione doli est.

132

De Imperitia.

Imperitia culpas adnumeretur.

133

De Servis.

Melior conditio noua per servos fieri potest, deterior fieri non potest.

134

Quomodo creditorum fraudantur. 1. De Delicto.

Non fraudantur creditores, cum quid non recipitur a debitore, sed cum quid de bonis dimittitur. 1. Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest.

135

De his, quos dari non possunt, vel in rerum natura non sunt.

Ea, quae dari impossibilia sunt, vel quae in rerum natura non sunt, pro non edictis habentur.

136

De bona fide possidentis, et de veritate.

Bona fides tantumdem possidenti praestat, quantum veritas, quotiens lex impedimento non est.

137

Qui custore Iudice comparatur, bonae fidei possessor est.

138

*De additione cum tempore mortis continuanda.**De astimatione delicti.*

Omnis haereditas, quavis potest adiectur, tamen cum tempore mortis continuatur. 1. Nequaquam enim ex post facto praeteritis delictis continentur.

36.

¹³⁹
De actionibus perperandis. 1. De eo, quod auferri potest.

Omnes actiones, quae morte aut tempore perirent, semel inclusae iudicio, salve permittunt. 1. Non videtur perfecta causaque id esse, quod ex casu auferri potest.

¹⁴⁰
De absentia Reipublicae causa.
Absentis ejus, qui Reipublicae causa abest neque sit, neque alii demonstrari esse debet.

¹⁴¹
De Jure singulari. 1. De haereditibus.
Quod contra statum juris receptum est, non est producendum ad consequentiam. 1. Vni duo pro solido haereditas esse non possunt.

¹⁴²
De eo, qui tacet.
Qui tacet, non utique facit: Sed tamen verum est, cum eo negare.

¹⁴³
De contrahentibus, et eorum necessariis.
Quod ipsi qui contraxerunt, obstat: et excessoribus eorum obstat.

¹⁴⁴
De licito et honesto. 1. De tempore in stipulationibus spectando.
Non omne, quod licet, honestum est. 1. In stipulationibus id tempus spectatur, quo contraximus.

¹⁴⁵
An quis fraudari dicatur.
Nemo videtur fraudare eos, qui sciunt, et consentiunt.

¹⁴⁶
De eo, quod quis agit ante libertatem.
Quod quis, dum servus est, agit, proferre libero factum non potest.

¹⁴⁷
De generalibus et specialibus.
Semper specialis generalibus sonant.

¹⁴⁸
De eo, ejus effectus omnibus prodant.
Cujus effectus omnibus prodant, ejus et peries ad omnes pertinet.

¹⁴⁹
De lucro ex personis alterius.
Es qua persona quis lucrum capit, ejus factum precare debet.

¹⁵⁰
De eo, qui potest, vel habet: aut dolo desit possidere, vel habere.

Parem esse conditionem oportet ejus, qui quid possidet, vel habet, atque ejus, cujus dolo malo factum sit, qui minus possideret, vel haberet.

¹⁵¹
De damno.
Nemo damnum facit, nisi qui id fecit, quod facere jus non habet.

¹⁵²
De Vi. 1. De Mandato. 2. De Rehibitione.
3. De haereditate.

Huius jure utimur, et quicquid omnino per vim fit, aut in vis publicae, aut in vis privatae erimen incidet. 1) Derivit, et qui mandati. 2) In maleficio ratilubus mandato comprimitur. 3) In contrahibus, quibus doli processio vel bona fides laesat, lucrum in solidum tenetur.

¹⁵³
De obligatione, liberatione, acquisitione, amissione, et possessione.

Fare, quibuscumque modis obligamur, tiadem in contrarium actus liberamur: cum quibus modis acquiritur, tiadem in contrarium actus amittimus. Ut igitur

tar nulle possessio acquirit, nisi anima et corpore potest: ita nulle amittitur, nisi in quo utrumque in contrarium actum.

¹⁵⁴
De pretore, et possessore. De dolo. De poena.
Cum per delictum est dorsum, semper oneratur pretor, et melior habetur possessoris causa, sicut fit, cum de dolo excipitur pretoris: neque enim datur telis replicatio pretori, Aut si rei quoque in ea re dolo actum est. 1) Illi debet periculi possumus petere, qui in ipsam rem incidunt.

¹⁵⁵
Cui factum nocet. 1. De eo, qui jure suo utitur.
2. De causis poenalis.

Factum enim suum, non adversario nocere debet. 1) Non videtur vim facere, qui jure suo utitur, et ordinaria actione experitur. 2) In poenalis causis benignius interpretandum est.

¹⁵⁶
Invitus non defendere. 1. De actione, et exceptione. 2. De eo, qui in aliorum locum succedit. 3. De viatore, et emptore. 4. De iavito.

Invitus nemo rem cogitur defendere. 1. Cui damus actiones, eidem et exceptionem competere molio magis quis dicitur. 2. Cum quis in alio locum successerit, non est equum, ei nocere hoc, quod adversus eum nocuit, in ejus locum successit. 3. Plerumque emptoris eadem causa rase debet circa petendum ac defendendum, quae fuit auctoris. 4. Quod cuique pro eo praestatur, invito non tribuitur.

¹⁵⁷
De servo. 1. De eo, qui dolo fecit, quo minus habuerit. 2. De successoribus.

Ad ea, quae eo habet atrocitatem facinorosa vel scelera, ignoscitur servis, si vel dominis, vel his, qui vice dominorum suorum veluti tutoribus et curatoribus obtemperaverint. 1) semper, qui dolo fecit, quo minus habuerit, pro eo habendus est, se si habuerit. 2) In contrahibus successores et dolo eorum, (quibus successerunt) non tantum in id, quod petunt, verum etiam in solidum tenemur, hoc est, amicusque pro ea parte, qui laeserit est.

¹⁵⁸
De Pignore.
Creditor, qui permittit rem venire, pignus demittit.

¹⁵⁹
Differentia obligationis, et Domini.
Non ut ex pluribus causis debiti aucta idem potest, ita ex pluribus causis idem possit nostrum esse.

¹⁶⁰
Differentia inter vendere, et vendenti consentire.
1. De eo, quod fit per conjorem partem.

¹⁶¹
2. De jure legatarii.
Aliud est vendere, aliud vendenti consentire. 1) Refertur ad universos, quod publice fit per majorem partem. 2) absurdum est, plus juris habere eum, cui legatus sit fundus, quam haereditatem, aut ipsam testamentum, si vixeret.

¹⁶²
De eo, per quem factum est, quo minus conditio implatur.

In jure civili receptum est, quousque per eum, cujus interest conditionem non impleri, fiat, quo minus implatur, perinde haberi, ac si impleti conditio foret, quod ad libertatem, et legata, et ad haereditatem institutiones produciuntur: quibus exemplis stipulationes quoque committuntur, eum per promissorem factum esset, quo minus stipulator conditioni periret.

¹⁶³
De receptis propter necessitatem.
Quae propter necessitatem receptae sunt, non debent in argumentum trahi.

163

De donatione, venditione, concessione.

Cuius est donandi, eidem aut vendendi, et concedendi ius est.

164

De haereditibus, et iudiciis pœnalibus.

Portio iudicis, semel accepta, in heredes transmitti potest.

165

De eo, qui alienat, vel alienanti consentit.

Cum quis possit alienare, poterit et contrahere alienationem. Cui autem alienare non conceditur, prohibendum erit, ne si donationis causa consenserit, ratam ejus voluntatem habendam.

166

De defensione rei alienae.

Qui rem alienam defendit, nunquam locuples habetur.

167

De his, quae accipientis non fiunt. 1. De jure iudicis.

Non videtur dare, quae et tempore, quo dantur, accipientis non fiunt. 1. Qui jure iudicio aliquid facit, non videtur dolo malo facere, qui parere necesse habet.

168

De abiectione.

Rapida accessio est, quae praebet benignos responsos. 1. Quod factum est, cum in obscuro sit, ex affectione cuiusque capitis interpretationem.

169

De damno. 1. De eo, quod pendet.

In damnum dat, qui jubat dari: spem vero nulli culpa est, qui parere auctus sit. 2. Quod pendet, non est pro eo, quasi sit.

170

De facto a iudice.

Factum a iudice, quod ad officium ejus non pertinet, ratum non est.

171

De obligatione.

Nemo ideo obligatur, quia receptus est ab alio quod praestiterit.

172

De ambiguis.

In contrahenda venditione ambiguum pactum contra venditorem interpretandum est. 1. Ambiguis autem intentio ita accipienda est, ut res eam acriori sit.

173

De his, qui condemnantur in id, quod facere possunt.

1. De restitutione. 2. De mora. 3. Ut eo, qui petit, quod redditurus est.

Le condemnatio personarum, quae in id, quod facere possunt, damnetur, eos totum, quod habent, exonerandum est, sed ad ipsarum ratio habenda est, ne egerint. 1) Cum verbum *Restitutio* lege invenitur, tunc non specialiter da froctibus additum est, tamen etiam froctus sunt restituendi. 2) Ubiunque autem mora accet: quod et in duobus reis promittendi observatur. 3) dolo facit, qui petit, quod redditurus est.

174

Passio. 1. De repudiatione.

Qui potest facere, et possit conditioni parere, jam passus videtur. 1. Quod quis, si velit, habere non potest, id repudiare non potest.

175

De Servis. 1. De eo, qui in jus alterius succedit.

In his, quae officium per libera fieri personas leges desiderant, Servus intervenire non potest. 1. Non debet melioris conditionis esse, quam suorum meos, a quo ius in me transit.

176

Ne singulis concedatur, quod per Magistratum publice fieri possit. 1. De libertate, et necessitudine.

Non est singulis concedendum, quod per Magistratum

publica possit fieri, ne accessio sit majoris tumultus faciendi. 2. Infinito sententio est libertatis, et necessitudinis.

177

De eo, qui in jus alterius succedit. 1. De ignorantia.

Qui in jus, dominium alterius succedit, iure ejus uti debet. 1. Nemo videtur dolo asequi, qui ignoret causam, eam non debeat petere.

178

De principali et accessorio.

Cum principalis causa non consistat plerumque ne ea quidem, quae sequuntur, locum habent.

179

De obscura voluntate transmittentis.

In obscura voluntate transmittentis lavandum est libertati.

180

De eo, qui jure alterius solvit.

Quod jure alterius solvitur, pro eo est, quasi ipse solutum esset.

181

Si nemo adierit ex testamento.

Si nemo adierit hereditatem, omnis via testamenti solvitur.

182

De eo, quod nullius esse potest.

Quod nullius esse potest, id ut alienus fieret, nulla obligatio valet efficere.

183

De solemnibus non facile mutandis. De aequitate.

Esi nihil facile mutandum est ex solemnibus: tamen, ubi aequitas evidens poscit, subvertendum est.

184

De vasa timore.

Vani timores iusta excusatio non est.

185

De impossibilitate.

Impossibile nulla obligatio est.

186

Quando peti potest.

Nihil peti potest ante id tempus, quo per rerum naturam persolvi possit. Ex eam solvendi tempore, obligationi additur, nisi eo praeterito, peti non potest.

187

De eo, qui uxorem praegnantem reliquit.

Si quis praegnantem uxorem reliquit, eam videtur sine liberis decessisse.

188

Si tenator pugnantia generit. 1. De impossibilitate.

Ubi pugnantia inter se in testamentis habuerant, neutrum ratum est. 1. Quae rerum natura prohibetur, nulla lege confirmata suat.

189

De pupillo, et auctoritate Tutoris.

Pupillus nec velle, nec nolle in ea aetate, nisi adpote Tutoris auctoritate, creditur: eam quod animi iudicio sit, in eo Tutoris auctoritas necessaria est.

190

De evictione.

Quod evictum, in bonis non est.

191

De Beneficio Principis.

Nervos consilium, an, quod beneficium dare se, quasi viventi, Caesar rescripserat, jam defuncto dedisse existimaretur? Respondit, non videri sibi Principem, quod ei, quem vivere existimabat, concessisset, defuncto concessisset; quem tamen madam eam beneficium sui vellet, ipsius assimilationem esse.

192

De haereditibus et obligatione individui.

1. De re dubia.

Et, quae in partes dividi non possent, solida sine.

gulis haeredibus debentur. 1) In re nobis benigniorem interpretationem sequi, non minus iustus est, quem tutius.

193

De odicione cum tempore mortis continuanda.

Omnis fere iura haeredom prinda habentur, ac si continuo sub tempore mortis haeredes existissent.

194

De haeredibus haeredom.

Qui per successiorem, quavis longissimam, defuncto haeredes constitutus, non minus haeredes intelliguntur, quam qui principaliter haeredes existant.

195

De expressis et tacitis.

Expressae nocent, non expressae non nocent.

196

De Privilegiis.

Privilegia quaedam causae sunt, quaedam personae: et ideo quaedam ad haeredom transmittuntur, quae causae sunt: quae personae sunt, ad haeredom non transmittuntur.

197

De conjunctionibus. De licito et honesto.

Semper in conjunctionibus non solum quid licet considerandum est, sed et quid honestum sit.

198

De dolo Tutoris.

Neque in interdicto, neque in ceteris causis pupillae nocere oportet dolum Tutoris, sive solvendo est, sive non est.

199

De eo, qui imperio Magistratus non paruit.

Non potest dolo carere, qui imperio Magistratus non paruit.

200

De minori iniquitate eligenda.

Quotiens nihil sine capite investigari potest, eligendum est, quod minus iniquitatis.

201

De his, quae ex testamento proficiuntur.

Omnis, quae ex testamento proficiuntur, ita sta-

tum eventus capiant, si initium quoque sine ulla experiant.

202

Definitiones earum periculosas.

Omnis definitio in jure civili periculosa est: parum est enim, ut non solvendi possit.

203

De damno et culpa.

Quod quis ex culpa sua damnum sentit, non intelligitur damnum sentire.

204

De actione.

Minus est actionem habere, quam rem.

205

De his, quae a nobis abire possunt.

Plerumque fit, ut etiam ea, quae a nobis abire possunt, provide in eo statu sint, sique si nec essent ejus conditionis, ut abire possent et ideo, quod fisco obligamus, et vindicare interdum, et alienare, et servitutum in praedio imponere possumus.

206

Ne quis lucrator cum jactura alterius.

Iure notorie sequens est, neminem eum alterius detrimento et injuria fieri locupletissem.

207

De re iudicata.

Res iudicata pro veritate accipitur.

208

De iure habere.

Non potest videri destituisse habere, qui nunquam habuit.

209

De servitute.

Servitutem mortalitati fere comparamus.

210

De institutione.

Quae ab initio iustis fuit institutio, ex post facto convalescere non potest.

211

De Servo, et absentia Reipublicae causa.

Servus Reipublicae causa absesse non potest.

REPERTORIUM GENERALE

RERUM ET VERBORUM OMNIUM

IN VI TOMIS OPERUM CANONIC.

R. P. F. ANACLETI REIFFENSTUEL

Nempe Quinque in V. Lib. Decretalium, et Seximus
de Regulis Juris, contentorum.

EXPLICATIO ABBREVIATIONUM

Littera P. denotat Proemium, T. Titulum, N. Numerum, A. Appendicem, pro quinque libris Decretalium; Quando vero Lib. de Regulis Juris agitur, Littera C. denotat Caput, R. Regulam, N. Numerum materiae in quavis Regula.

Numeri marginales 1. 2. 3. 4. 5. Tomus Decretalium, Litterae R. J. Tractatus de Regulis Juris indicant.

A

- 1 A Dictio quando nec exclusivae, vel inclusivae?
t. 9. n. 74.

ABBAS, ABBATES, ABBATISSA

- 1 Abbas potest eligi in Episcopum. tit. 5. num. 53. Inter Abbates perpetuos et Ecclesiam, contrahitur quasi conjugium spirituale. tit. 6. num. 111. Abbas perpetuus, alique Superiores Regulares, an sint eligendi secundum formam in c. Quis propter, de Elect. praescriptum? t. 6. num. 335. et seqq. In electione Abbatum perpetuorum potest indubitanter procedi per viam compromissi, n. 349. Abbas ex privilegio Papae potest conferre ordines minores, t. 13. num. 14. et 15. Haec potestas non est aneque jure divino Benedictioni Abbatiali, nam. 16. Utrum etiam possint conferre ordines Sacros? n. 17. et seqq. Abbas praeficiendus, debet esse, vel intra aetatem fieri Presbyter. t. 14. n. 12. Antiquitas tamen Abbates poterant esse non Presbyteri. num. 13. Idem ob necessitatem, atque utilitatem Ecclesiae, etiam hodie potest fieri dispensatio, n. 14. Et an in tali caso possit dispensare Episcopus? num. 15. Abbas benedictus potest conferre ordines minores etiam subditis Episcopi de hujus benedicti, t. 29. num. 87. Abbates an cogantur venire ad Synodum? t. 31. num. 102.
- 2 Abbas exemptus, an possit contra Episcopum praescribere etiam Parochiam? t. 26. n. 56.
- 3 Abbates non possunt consecrare Calices, t. 40. n. 41. nec benedicere Campanas, n. 48.
- 4 Abbatissa, an sit eligenda a duobus partibus Monialium? t. 6. n. 150. Abbatissa nequit excommunicare propter inobedientiam sibi subjectas, nec Clericos stricto suspendere, tit. 33. n. 37. Potest tamen implorare officium Superioris, ut ipse tales excommunicet, aut suspendat, n. 37.

ABIGEATUS

- 5 Abigeatus, Abigens quis? t. 18. n. 60. Poena illius, ibid.

ABORTUS

- 5 Abortus, quae poenas habeat, si factus jam fuit animatus? t. 10. num. 13. Et quae si fuit inanimatus? n. 14. Gravissimae poenae contra procurantes directe, vel indirecte abortum, invitant item et consensientes, statuta sunt per Sixtum V. n. 15. Ceteri Bolla per eundem relictur, n. 16. Quae fuit moderata per Bullam Gregorii XIV. n. 17. Quae refertur per extensum, n. 18. Referuntur in compendio poenae contra directe, vel indirecte procurantes abortum foetus animati, consensientes ad juvenes ad illum, n. 19. Quorum aliquae obligant ante, aliae post sententiam Iudicis. Et quae, n. 21. et seqq. Doctrinae practicae, quomodo miseri sint Clerici, quovis modo abortum foetus animati procurantes, vel ad eum juvenes, consensientes, nam. 25. Dispensare in poenis abortus, quis possit? n. 22.

ABROGATIO

- 1 Abrogatio legis, quid, et quomodo differat a derogatione, et irritatione legis? t. 2. n. 474. et 485.

ABSENS, ABSENTES, ABSENTIA

- 3 Absens, quando dici possit invigilare gregi? t. 4. num. 12.
- 4 Absentes Canonici in quibus casibus debent vocari ad Capitulum? t. 11. num. 10. et in quibus censentur praesentes ad lacunas praesentium? t. 4. n. 185. et seqq.
- 1 Absentes, an et quando sint vocandi ad electionem? t. 6. n. 118. et seqq. Quod hoc est attendenda consuetudo locorum, n. 118. et 119. Absens, qui scit vacationem Ecclesiae, et diem electionis, aliter non est necessarius citandus, num. 117. Si absentes commode vocari non possint, pote ob periculum ex mora imminere Ecclesiae, possunt et debent illi procedere ad electionem, n. 119.
- 4 Absentia unius, an et quando solvat sponsalia? t. 1. n. 212. et seqq.

ABSOLUTIO

- 1 Absolutio a censuris ad concilium, quid operetur? tit. 3. n. 53. Absolutio ob excommunicatione pri-

mon superueniens, non excludit scriptam ab auctoritate impeditam, num. 34. et 35. Absolutio a censuris metu extorta, ipso jure est nulla, etiam extorperis acommunicatur, t. 40. n. 63. et seqq.

3 Absolutio a Poenis ab violenta Jus. Juri, tit. 40. num. 11. potest a solo Papa fieri, qui commissionem absolventi non nisi Episcopo dat, num. 11. Et non valet sine restitutione, num. 11. Absolutio ab acommunicatione ab violenta immunitate realium, aut personarum, a solo Papa fieri potest, t. 40. num. 11. et seqq. Et quando? Alius qui absoluit, est acommunicatus, num. 11. In articulo mortis, et in quibus aliis absoluit quos? num. 391.

4 Absolutio Orationum pro foro externo ante dispositionem, quando fieri debet? A. n. 340. et seqq. Pro foro interno quando? n. 404.

5 Absolutio ab haereticis, et in quibus competat Episcopo? tit. 7. num. 330. et seqq. Vi Tridani: si olim potentes absolvere ab haereticis excois, t. 40. Hodin vero de Jure Communi, reclusione Bulla Coenae, id non empli possunt, num. et seqq. Possunt tamen Episcopi, ut delegati Apostolici absolvere ab haereticis, et reus illam prius eijet, num. 369. Et virtute appellis facultatis Pontificis in Germania, quibus haereticis, num. 370. Imo de Jure Communi a quibus absolvere possunt impedire accedere Papam personaliter, num. 371. Regulares, et in quibus possint absolvere ab haereticis? t. 7. num. 416. et seqq. Praetuli Regulares Majores habent potestatem absolventi suis subditis ab omnibus casibus, etiam haereticis, num. 419. et seqq. Nullus Regularis, quantumvis Exceptus ab haereticis absolvere potest aliquem saecularem, num. 416. et seqq. Nisi saeculares sint impediti personaliter edire Romanam, n. 418. Absolvent ab haereticis nequeunt simplices, non Privilegiati Confessarii, etiam illos qui personaliter accedere summum Pontificem non valent, t. 7. num. 395. et seqq. Possunt tamen, si haereticis infectis, non Pontificem, nec Episcopum personaliter accedere potest, num. 397. Vel si Episcopos facultatem absolventi impeditum edire Papam, delegat, num. 398. et seqq. Virtute Jubilaei ab haereticis absolvent non possunt simplices Confessarii, n. 400. et seqq. In articulo mortis possunt, num. 409. Absolutio et casibus reservatis Pontifici, et in quibus competat Episcopo? tit. 7. num. 346. et seqq. Possunt Episcopi ab omnibus casibus Pontifici reservatis suis subditis absolvere, si casus sint oculati, num. 350. modo non sint et casibus Bullae Coenae, num. 351. et seqq. Possunt Episcopi ab omnibus, etiam Bullae Coenae casibus absolvere impedire personaliter accedere Papam, num. 371. et seqq. Referantur in Compendio, etque declarantur impedimenta edendi Papam, num. 378. et seqq. Inter quos non est frequentis casuum, num. 389. Impedire personaliter edire Papam, non tenetur mittere Procuratorem, et scribere pro absoluitio Sacramentali, num. 393. et seqq. Regulares, et in quibus possint absolvere et casibus Papae reservatis, tit. 7. num. 416. et seqq. Praetuli Regulares Majores possunt absolvere suos subditos ab omnibus, a quibus Episcopi de Jure communi sota Diocessanus absolvent, num. 419. et seqq. Absolvent suos subditos ab omnibus, etiam Bullae Coenae, casibus, num. 421. Regulares Mendicantes Confessarii, etiam simplices, praesertim ordinis nostri habent potestatem absolventi saeculares totius mundi ab omnibus praetuli et casibus, etiam Pontifici reservatis, non item reservatis Episcopo t. num. 430. Exceptis casibus in Bulla Coenae cois, t. 40. et n. 417. et quibus tamen possunt absolvere impedire personaliter accedere Papam, num. 418.

Quoniam constantur impediti personaliter accedere Papam? n. 378. et seqq. Qui absolvi possunt etiam Procurator mittere, vel scribere valent Romanam, num. 391. Nullo Regularis potest absolvi vi Privilegiorum a casibus Episcopo reservatis, t. 7. n. 416. et 419. Reservatio Episcoporum principaliter efficit personam Confessarii, num. 414. Et idem possunt Regulares absolvi clericum Diocesanum a casibus, in illius Diocesi reservatis Episcopo, num. 425. Absolutio a Censuris, praesertim acommunicationis, tit. 39. num. 44. acommunicatione Major etiam praesertim satisfactione, non tollit sine absoluteione, t. 40. Nisi excois sit velis, num. 241. Leta ab homine per sententiam specielem, absolvi potest ab illo solo, qui eam tulit, num. 441. Vel ejus successor, num. 243. Vel superiore obtinente plenam jurisdictionem in auctorem Censurae, quia non est Archiepiscopo respectu Episcopi, n. 444. Ab acommunicatione lata a Jure, vel homine per Decretum, aut sententiam generalem sine reservatione, absolvi per auctorem fore potest subditum suum superior, num. 246. Et pro foro interno etiam Perichus, et quibus Confessarii, non item pro foro externo, num. 447. Absoluit et simpliciter Confessario pro foro interno, quid possit pro foro externo? n. 448. Quis absoluit ab acommunicatione reservata? num. 249. Et quia acommunicatione, interdicitur, num. 450. et seqq. Potest absolvi a Censuris, et casibus reservatis competens Episcopo, Regularibus, et casibus Confessariis remittitur, num. 454. Et a Censuris Papae reservatis, omnibus competit, n. 455. et seqq. Exceptis Mendicantibus, t. 39. num. 255. et seqq. Exceptis casibus Bullae Coenae, a quibus Praetuli Regulares suos subditos tamen absolvent, t. 40. Excois illam absolvent etiam acommunicatione ab reservationem Clerici, et alios per Clementem VII. per Italia reservatis, num. 456. Non possunt tamen absolvi a Censuris ab homine per sententiam specielem lata, num. 457. Absolutio Censurarum per Regularis facta non relevat in foro externo, num. 248. Et quoniam, et quando fieri debet, et passit? tit. 39. n. 406. et seqq. Potest fieri vel absolute, vel conditionata, vel ede causalem, vel cum reincidentia, t. 40. In eadem Confessione etiam absenti ac invito, et quando? num. 407. In nullo foro absolvi potest Censuras, nisi prius satisfecerit paci laesae, et quando? num. 408. Ductina praeterea ad propositum absolventis Confessarii in absoluteione Censurarum, num. 470. Quis absolvi possit ab acommunicatione ab deellum incurra? tit. 14. num. 47. Absolutio et Regularibus respectu Regularium alterius Ordinis fieri non potest, t. 39. n. 460. Nisi Religiosi coiscentes speciale ad id habent privilegium, ut Dominici, quando sunt in itinere, n. 461. Quod idem omnibus aliis Religiosis competere vult aliqui, n. 462. In ordine nostro, non nisi in mortis, vel necessitate articulo confitendi licet extra ordinem: Quasi articulo eorum necesse vult confitendi? n. 465. Doctrinae praeterea pro Collectores, t. 40.

Absolutio a Simonia, et poenis ejus et qui fieri possit? t. 3. n. 533. et seqq. Et pro foro Censurarum date valet quoad omne, nisi sit movetur in foro externo, t. 7. n. 349.

B. J. Absolutio non dande impenitenti, et in dispositione, C. II. R. P. n. 6.

ABSURDA

4 Absurda semper et ubique sunt vitanda, t. 1. num. 485.

ACCEPTATIO

1 Acceptatio populi, et requiritur ad Legem hu-

manum? t. 1. n. 136. et seqq. Quid agendum, si quis habetur causa non accepta? l. 1. n. 143. Populus non accepta? legem vite publicam preest, potestque puniri? n. 147. Nisi quis e populo jura de causa exoneret, n. 148. et seqq.

ACCEPTATIO

- 3 Acceptatio quid? t. 1. n. 55.

ACCEPTIO

- R. 1. Acceptio perscrutatio, quid sit? C. II. R. XII. n. 3. in judicio non est habenda, ibid. per totum.

ACCESSORIUM

- 2 Accessorium naturam sequi congruit principali, quomodo intelligendum, t. 4 n. 99.
R. 1. Accessorium aequatur naturam principalis, C. II. R. XII. n. 5. etiam accessorium ut principalis, quem principale ibid. n. 17. nisi esse eum arduum, n. 18. Accessorium quadrupliciter dici potest, ibid. n. 6. et seqq. Accessorium quod se solo sine principali subsistere potest, non currit, concessio principali, n. 3.

ACCESSUS

- 1 Accessus minoris partis ad majorem, an in electionibus valeat? t. 6. n. 305. et seqq.

ACCRESCERE

- 3 Accrescendi Jus quid, et quibus competat? t. 35. n. 535. et seqq.

ACCUSARE, ACCUSATIO, ACCUSATUS

- 4 Accusare Matrimonium contrahendum, existente impedimento, quisque potest, et tenetur, t. 18. n. 2. Contrarium soli augeat accusare possunt et causa impeditur, n. 3. Val ob impedimentum, quod ipsi tollere possunt, num. 4. Imo nec ipsi audiantur, si capitis tali impedimento se invicem cognoverint carnaliter, n. 5. Matrimonium et causa cognoscuntur vel eliminatis suspensum accusant conjugumque proximiores etc. n. 6. Et alio impedimento nullum, aut suspensum accusare possunt omnes, n. 7. quous tempore, nisi de valore iam esset pronunciatum, n. 8. Ab accusando repelluntur, qui quous causa accusant, n. 9. Qui tempore denunciacionem non accusant, n. 10. Limitatur, ibid. et seq. Aliquando minus conjugum, et quando? n. 12. Item accusantes per litteras, n. 13.

- 5 Accusare quoniam possit, t. 1. n. 15. non possunt impuberes, num. 16. Mulieres, n. 17. Serti, n. 18. Clerici, et Religiosi, nisi accusent suum Praelectum, n. 19. Nec Milites, num. 20. Sardi, meti, et mente capti, num. 21. Infames et criminosi, Excommunicati, n. 24. Inimici, et calumniatores cum alio, num. 25. Suspecti, num. 27. Pauperes, ibid. Infideles, et Haeretici, num. 28. Consanguinei, n. 29. Qui omnes tamen accusare valent in criminibus, et quibus? n. 30. Inhabilen ad accusandum potest Juxta et officio repellere, n. 31.

- Accusare criminaliter, an, et quando quis tenetur? t. 1. n. 33. Non potest Clericus coram Laico, bene vero coram Judice Ecclesiastico, t. 12. n. 88.

- 5 Accusari quoniam possit vel non? t. 1. n. 34. Non possunt excusari sine ratione, ibid. Absentes, n. 36. Mortui, n. 37. Superiores cum agnoscentur, n. 38. Legati Imperatorii, n. 39. Qui crimina iam praescriperunt, n. 40. Absoluti a crimine, vel accusatione, n. 41. Limitatur tamen hoc, n. 42.

- Accusari criminaliter non possunt accusare, t. 1. n. 23. 2 Accusatio ex parte iramendii facta, an tenet? t. 18. n. 21.

- 3 Accusatio criminalis quid? t. 1. n. 5. Debet fieri

in scriptis, num. 6. apud competentem Judicem, n. 7. cum expressione nominis Judicis, accusatoris, accusati, delicti, mensis, et anni quo delictum fuit commissum, n. 8. Requiritur etiam inscriptio, n. 10. sit ad vindictam publicam, n. 13. Semel facta erigit Judicem ad procedendum, n. 54. In quo differat a civili? t. 1. n. 14. Habet eadem effectus respectu accusati, quos habet denunciatio respectu denunciati, num. 57. Et quoniam sicut illi effectus respectu accusati? ibid. Reconvictio criminalis cum licita, an et quando inducat irregularitatem? Vide Irregularitas.

de accusatione criminali.

Accusator, ablesio jam libello, non amplius potest desistere ab accusatione, t. 1. n. 50. Bene tamen ante libellum, n. 51. Deprehendens se errasse accusando, tenetur in fore interno desistere, num. 53. Desistens tamen punitur in foro externo, n. 53. Teneatur plene probare delictum, aliter punitur poena talionis, et alio poenae, n. 56.

Accusator, vel Denunciator, quomodo impugnare possit defensionem Rei, vel respondere ad illam? tit. 1. n. 58. et seqq. Et criminarius in probatione deficiens, praesumitur Calumniator, subjacet poenis, et quibus? t. 2. n. 3. et seqq.

ACEPHALUS

- 3 Acephalus nemo debet esse, t. 39. n. 16.

ACQUISIBILIA

- 5 Acquisibilia privilegia, sunt acquisibilia concessiones, t. 33 n. 40.

ACTA, ACTIO, ACTOR, ACTUS

- 2 Acta Judicii et acta causae quid? et in quo differunt? t. 1. n. 183. Acta nova iudicii, an habent suum effectum, eodemque faciunt in alio? num. 185. et 186. Acta coram Judice Ecclesiastico fidem faciunt coram seculari, et e contra, et una adversa alterum in compromisso malos, num. 190. Acta probatoria in iudicio summario, fidem non faciunt in ordinario, num. 191. Hoc tamen limitatur, n. 192. Et in iudicio civili, fidem non faciunt in criminibus; bene tamen e contra, n. 193. Et acta in iudicio inducunt notoriam, et quando? num. 194. Acta, seu gesta per Judicem putantur, an valeant? num. 195. et seqq. Acta prioris instantiae quae? tit. 18. num. 144. Sub his comprehenditur etiam secretum, ibid. Rationem, five extractus secretum primae instantiae, sit ad instantiam partis, ejusque expensis, num. 145. Acta prioris instantiae, et quidem omnino debent per appellatum sententiam transgredi ad Judicem appellacionis, num. 146. et seqq. Notabilis textus Concilii Tridentini quod hoc, num. 147.

- 3 Acta ibi esse denotant, ubi aliquid sit auctoritatem Judicis, t. 26. n. 153.

Acta Capitularia ut valide sint, sufficit consensus majoris partis Capituli, t. 11. n. 11. Damnoque omnes legitime convocatores, num. 12. Et Capitulariter coequestrati testatum habent, n. 13.

Atque duae partes Capitularium sicut praesentia, scilicet de Jure Civili, num. 14. Quid de hoc Canonice? num. 15. et seqq. Quaslibet subseripcio requiritur, quando super actis Capitularibus erigi debet instrumentum? num. 17. et seqq. Ad valorem actus Capitularis non requiritur major et senior pars Capituli, num. 21. et seqq. Limitatur in aliquibus casibus, num. 24. Major et senior Capituli pars quae? num. 20. Et quid possit? num. 24. Unus Canonice potest se opponere et impedire damnum Ecclesiae, num. 25. et seqq. Major pars, quando scilicet eligi indigunt, sufficit electio a minori parte celebrata, n. 27. Minor pars in Capitulis, quando sufficit? num. 28. et seqq. Contemptus cuius valeat ad irritandum actum,

- e censuris factum, num. 31. In iis, quas competunt plebibus, ut singulis, requirunt consensum omnium, num. 34. et seqq. Potest Episcopus cum maiori parte Capituli steterit, quod quatuor Canonici tracent tribuere per reparationem Ecclesie suae, num. 35. Vel necessitate aut utilitate Collegii, num. 36. et seqq.
5. Acta processus non debent communicari Reo ante ipsius examen, t. 1. num. 507. Bene vero postea, n. 447. et 453.
- Acta, seu Copia eorum, an, si quando communicari possint, et debeant Reo appellanti, et quia Advocato? t. 1. num. 450. et seqq. Revisio et Collatio actuum quomodo fieri possit, ac debeat? num. 457.
- Actio quid, et quomodo differat ab Impetratione officii iudicii? t. 3. n. 102. et seqq.
- Actiones bonae fidei sunt Septemdecim, et quales? t. 35. num. 124. et 125. In Actionibus bonae fidei veniunt iurare et forent a tempore morae, nec in actionibus stricti iuris, n. 130. et 131. Vide infra, §. Contractus bonae fidei. Actiones liquidae bene possunt vendi, t. 37. num. 48. Actio mandati directae, seu competens dominica contra Procuratorem, sive Mandatarium, quid importet? Tit. 38. num. 110. et 111. et 118. Actio mandati contraria, quid? num. 113.
- Actio, quod metus causa, datur illi, qui ex gravi metu rem suam alteri tradidit, t. 40. num. 35. Vbi huius debet fieri integra restitutio, num. 36. Agens hac actione non tenetur designare, quid metum intulerit, n. 37. Actio, quod metus causa, non solum est personalis, sed etiam in rem scripte, num. 38. Imo et penalis ibid.
- Actio realis, et actio personalis, quid? t. 3. n. 11. et 12. In utraque potest distingui duplex causa petendi, proxima et remota, num. 13. Et quae ipsarum in libello debeat exprimi? num. 14. et seqq. Actiois nomen, non necessarium sit exprimendum in libello? num. 18. et seqq. Vide infra, §. Libelles. Inter actiones reales et personales, nonnulla est differentia quoad mixtionem in possessionem rei petite, t. 15. n. 27. Utrum tam in actionibus realibus, quam personalibus, opus sit mixtione in possessionem bonorum contumaciae accedendo Decreto? t. 15. n. 31. et seqq. Vide infra, §. Decretum, et §. Mixtio in possessionem. Actio tam personalis, tam realis, ut sit litigiosa, requiritur litis contestatio, t. 16. num. 31. Ante litem contestatam actio liquida potest licite dari, vel vendi, n. 33. Et quid de actione dubia, seu controversa? n. 33.
- Actio iudiciali oritur ex liti contestatione, t. 5. num. 42. Actiones temporales per litem contestationem fiunt perpetuae, n. 49. Actiones penales post contestationem litis transeunt in solidum contra haeredes Reorum, n. 50. Actio criminalis, utpote maior, regulariter prius est tractanda, quam civilis, t. 10. n. 10. et seqq. Eodemmodo utraque principaliter interuenit, n. 11. fellu hoc quando questio civilis praevaleat criminali, n. 12. Inter actiones et interdicta, alius erant plures differentiae, t. 12. n. 26. Hodie in effectum nulla remanet differentia, num. 27. Actio confessoria quae? t. 13. num. 180. Actio civilis et actio praetoria, quae? t. 14. num. 21. Et quae discrimen inter illas? n. 22.
- Actiones, quo tempore extinguantur, seu quando praescribatur contra eas? t. 1. n. 174. et seqq. Actio hypothecaria contra debitorum, vel eius haereditas, non extinguitur nisi annis quadraginta, nec contra alios, num. 174. et 175. Actiones temporales per contestationem litis, fiunt perpetuae, num. 176. Actiones aliae extinguuntur per praescriptionem annis triginta, non tamen omnes tantum

temporis requirant, num. 177. Actio iniuriarum expirat lapsu annis noni, num. 178. Actio ad accusandum adulterium, alique poenae carnis, quibusdam exceptis, expirat quinquennio, n. 179. Quid dicendum de nefando crimine Antonis Sodomias? num. 180. Actiones criminales tolluntur regulariter viginti annis, nonnullis tamen exceptis, num. 181.

Actio redhibitoria, quae et quo tempore eidem praescribitur? n. 182. Actio, quanti minoris, quae, et quomodo daretur? n. 183. Actionem in factis praebet sententia lata pro actore, t. 27. num. 145. In actione iniuriarum Reus condemnatus efficitur infamis, nisi iniuria foret minima, num. 148. Actiones personales, quae correspondant obligationibus dantis ad patendum, sive subeundum censu, si ab altera petatur, praescriptione extinguuntur ob solam negligentiam Actoris, seu cessationem Executoris, quavis obligatus sine interim obligationis probe conscius sit, t. 26. num. 107. Secus dicendum de actionibus personalibus, quae correspondant obligationibus ad aliquid agendum, vel non agendum, num. 114. et seqq. Datur actio, quae tollitur, seu contra quae praestribitur lapsus certi temporis, n. 118. Actio ex pacto nudo, an datur? num. 119. In actionibus civilibus sententia lata non illico est executioni mandanda, sed expectandum saltem per decem dies, t. 27. num. 160. Ex quid in criminalibus? num. 161. et 162. Si dicitur Reus se velle parere sententiae, statim lata in actione reali est executioni mandanda, n. 163. In actione personalis regulariter conceditur quod semestris ad solvendum, num. 164. et 165. Vide infra, §. Sententiae executionis. Actio de dolo quid? t. 14. num. 38. Est actio praetoria, num. 39. Et personalis, n. 30. An transeat in haereditas? num. 36. et 37. Actio de dolo non procedit secundo dolo nudo, num. 32. Nec admitti debet, nisi causa cognita, attendendo scilicet ad tria, et quae? num. 33. et seqq. Ea non datur pro modis socris, seu quae non ceciderit doli auctoris, num. 34. Neque omni tempore, sed intra biennium, num. 35. Nec adversus eas personas, quibus, pietate, officio, reverentia obligatur, num. 36. Neque ubi elia actio, exceptio, aut restitutio in integrum impedit, num. 37. Actio de dolo, et exceptio doli, in aliquo contrahunt, differunt tamen in pluribus, num. 38. 39. et seqq. Actio de dolo finitur biennio, num. 39. Atque infamata, num. 40. Et quae extrajudicialis, atque subsidialis, num. 41. Et arbitraria, num. 42.

3. Actio aestimatoria, seu quanti minoris quid? cui, et contra quos datur, n. 317. Cur datur, si lesio non sit ultra dimidium, num. 318. Qui ignoranter vendidit rem vitiosam, ad id solum tenetur, quantum minoris fuisse res emptae, num. 319. Tempus ad actionem redhibitoriam est semestris, ad aestimatoriam vero annus, n. 320. Quando ab vitium conceditur actio redhibitoria, potest emptor loco illius assumere aestimatoriam, num. 321. Actio Decimarum, vide Decimarum actio. Actio ex commodato quae? t. 15. n. 38. Ex depositum quae? tit. 16. n. 54. Ex conducto, t. 18. num. 81. Actiones ex empto et venditio, t. 17. n. 307. et seqq. Jura emptoris concedunt actionem empti ad consequendum ea, quae ei debet venditori, et hinc actionem venditi ad consequenda, quae ei debet emptor, ibid. Actio venditi, seu ex vendito quid? num. 308. Ad quid datur? num. 109. Actio empti, seu ex empto quid? num. 310. Ad quae datur, n. 311. Et ex lesione ultra, vel infra dimidium. Vide litem ultra dimidium. Actiois nomen non est opus in libello exprimere accedendo Canonis, t. 14. n. 20. Actio redhibitoria quid? cui? et contra quos datur? t. 17. num. 312. et seqq. et num. 312. Nun datur, nisi vi-

tium, si notabile, et quidem corporis, non animi, num. 344. Contra venditorem, qui ignoranter vendidit rem vitiosam non datur actio redhibitoria, num. 345.

6. Actio ad Palindromium, seu Recantationem. Vide *Palindromia Actio*. Actio ex dejecto, vel effuso quid imporet, et contra quem competat? t. 36. n. 25. Actio ex lege. Aquila dator ad rescissionem damni, et quantum interest, damnum datum non fuisse, t. 36. n. 50. Et subinde etiam ad duplum vel quadruplum, num. 15. Actio furti, quid? Et contra quem competat? t. 18. n. 31. et seqq. Actio injuriarum. Vide *Injuriarum actio*.

R. J. Actio injuriarum perpetua datur contra judicem, non reservato juris ordine, in tortura procedentem, C. I. R. VI. n. 12. Et mere personalis non transit in successionem particularem sive cessione, C. II. R. XLVI. n. 7. Et cui competit pro re acquirenda, ei magis competit exceptio pro retinenda, C. II. R. LXXI. n. 3.

7. Actor, quod sic dicatur? t. 1. num. 9. In iudicio semper intervenit Actor, vel vere, vel ficte, num. 5. Actor post libellum pro Judice Reo porrectum obligatur litem proseguere, et quando secus? t. 3. num. 40. Vide infra §. *Libellus*. Actor nequit se ultra fori incompetentis exceptione tueri quoad reconventionem, ubi litem locum habet, tit. 4. num. 5. Actor plus debito petens in iudicio, an possit imponere poenitentiam? t. 11. num. 16. et seq. Actore plus petente, an possit Reos negare simpliciter totam petitionem? num. 20. et seq. Regula ista, *Soli actori incumbit onus probandi*, fallit in iudiciis duplicibus, t. 12. n. 238. *Actore non probante, Reus absolvitur*, limitatur, et declaratur, t. 15. n. 16. Actor qualiter censetur committere contumaciam? t. 14. num. 71. et seqq. Et contumax quomodo sit ciandus? n. 81. et seqq. Presertim, si sit absens, vel latitet, n. 82. *Inventus agere, nemo cogitur*, quomodo intelligendum, n. 81. Contra Actorem contumaciter absentem potest Judex procedere usque ad sententiam, etiam lite non contestata, num. 84. Major est contumacia Actoris, quam Rei, num. 88. Magis praesumitur contra Actorem, quam contra Reum contumaciter absentem, n. 89. Cur non frustra ad instantiam Rei fiat processus supra causam principalem, Actore contumaciter absente, siquidem nihil probante? n. 90. *Actore non probante Reus absolvitur*, quomodo intelligendum? n. 91. Quatuor remedia juris competent Reo contra Actorem contumaciter absentem, et quae? t. num. 92. et seq. Actor in terminatione citationis contumaciter absens, tenetur Reo compensare ad expensas, t. 14. num. 94. Secus, si nec Reos comparuit, num. 95. Actor contumax amplius non est audiendus, nisi praeter restitutas expensas etiam praestet cautionem de comparendo in termino citationis, n. 96. Et qualis debeat esse haec cautio? n. 97. Vide infra, §. *Contumacia*, et §. *Contumacia*. Actor ob contumaciam Rei, mittitur ex primo Decreto in possessionem rei petitis, tit. 14. num. 130. Ac post annum constituitur verus rei possessor, num. 131. Actor ob contumaciam Rei ex primo Decreto missus in bona petita, post annum efficitur verus possessor, tit. 15. n. 17. et 19. Annus ille quando tunc incipit currere, n. 20. et seqq. Actor qui ob resistenciam adversarii rem custodierat nascisci non potest, post annum statim verus constituitur possessor, num. 22. In actionibus personalibus qualiter Actor ob contumaciam Rei sit mittendus in possessionem ex primo Decreto? n. 24. Actor tunc post annum non acquirit possessionem bonorum absque secundo Decreto, num. 25. et seqq. Vide infra, §. *Missio in Possessionem*.

Actore plene non probante, sufficit ad probandum *REIFFENSTUEL Jus Can. Tom. VI.*

Rei innocentem praesumptiva et dubia probatio, t. 19. n. 63. Actori regulariter incumbit onus probandi, t. 19. n. 13. et seqq. Actor tenetur ad iudicium venire paratus, num. 124. Habet in sua potestate, quando agere velit; non sic Reus, *ibid.* Regula illa, *Actori incumbit probatio*, patitur plures fallentias, et quas? num. 125. et seqq. Si praesumptio juris stet pro Actore, tunc onus probandi transferatur in Reum, n. 126. et 127. Actor tenetur edere instrumenta, quibus in iudicio est usus, et quomodo? t. 22. num. 234. et seqq. Teneturque Reo edere instrumenta ad fundandam ejus exceptionem, et cur? n. 244. Vide infra, §. *Reus an instrumenta*. Actorem ab agendo repellit exceptio excommunicationis, non Reum a defendendo, t. 25. n. 120. Tamen ut repellat Actorem ab agendo, debent plures observari conditiones, et quae? n. 121. et seqq. Actorem excommunicatum, debet Judex ex officio repellere; et qualem? n. 125. Vide infra, §. *Exceptio excommunicationis*.

R. J. Actor, quod dicatur? C. II. R. XI. n. 2. in quibus causis actoris partes sint favorabiliores, quam Rei? *ibid.* n. 10. et 11. et 12. Actor excommunicatus repellitur exceptione, C. II. R. XXXII. num. 13. Actor, si una actione incepta repellatur, potest aliam congruentem iostituere, C. I. R. LXXXIV. n. 9. Non potest uti pluribus actionibus, Reus vero pluribus exceptionibus, C. II. R. XX. n. 2. Actor post litem contestationem invio Reo non potest recedere, C. II. R. XXI. num. 9. Actor non licet, quod Reo licitum est, et C. II. R. XXXII. n. 2. et 3. fallit 1.) quod actor possit petere iudicem extraordinarium, non item Reos, *ibid.* n. 14. 2.) Actor ex pluribus ordinariis iudiciis potest unum eligere, non Reus, num. 13. 3.) Actorem accusatum Reus de crimine non potest rescindere, num. 16. 4.) Actor, probato furto admittitur ad iuramentum de quositate, non vero Reus ad purgatorium iuramentum, n. 18.

1. Actus mere facultatis, qui? t. 4. n. 130. Actuum frequentia, an et qualis requiratur ad inducendam consuetudinem? n. 116. et seqq. et n. 95. Et quales actus ad eam inducendam requirantur? n. 125. et seqq.

2. Actus, ut est servitus rustica, quid? t. 26. n. 99.

3. Actus agentium non operatur ultra intentionem eorum, t. 5. n. 422. Actus de natura validus, valet in foro interno, etsi a lege irritetur, t. 6. n. 111. Actus, si non valet ut fit, nec valebit ut fieri potest? t. 18. n. 27. Actus voluntariae jurisdictionis coram quovis iudice fieri potest, t. 26. n. 251. Voluntarii quando, et quomodo inducant consuetudinem obligatoriam? t. 30. num. 198.

4. Actus agentium non operantur ultra voluntatem eorum, t. 1. n. 5. Et inter eos quando possit, et soleat praecipere Ecclesia? t. 7. n. 24.

R. J. Actus ab initio validus solo tractu temporis non vitior; nec ab initio invalidus temporis lapsu convalescit, C. II. R. XVIII. n. 4. Actus, forma substantiali non servata, nullus est, C. II. R. LXIV. num. 6. Legitimi conditionem non recipiunt, neque diem, C. II. R. L. n. 5. et 6. Simulatur in duplici sensu, *ibid.* n. 2. et 3. Actuum iure invalidorum effectus, C. II. R. LXIV. num. 10. remissive. Actus legitimus factus, v. factum.

ADITIO

3. Aditio haereditatis, adire haereditatem. Vide *haereditatis aditio*.

ADMINISTRATOR

Administrator Episcopi, quid? et quid joris de eo? t. 6. n. 25. et seqq.

B. I. Administrare rerum non potest denare; C. III.

A. LXXXI. n. 4. ADOLESCENTES

1. Adolescentem vita nihil est incertum; t. 23. n. 97. Ex bonis conversatione in adolescentem praesumitur puer boni futurus in Aetate virilis; et quomodo? t. 23. n. 97. et 98.

ADOPTATIO

4. Adoptio quid? quocumque? t. 12. n. 1. Qualem adoptare possint? et quae conditiones ad adoptionem requirantur? n. 3.

ADULTERIUM

3. Adulterium natus, an et quomodo praebetur licentia laicorum intraudi Religionem? tit. 32. n. 26. et 27.

4. Adulterium conjugis quomodo praebet dote, vel contrahere, et alius? t. 20. n. 95. et 96. Quando constituit impedimentum criminis? Vide criminis impedimentum, t. 7. n. 1. et seqq. Et quatenus est causa divorcii? Vide Divortium ex causa adulterii.

5. Adulterium quid? et quocumque? t. 12. n. 2. et seqq. Aliud est simplex, n. 3. aliud duplex, n. 4. Copula carnalis cum spem de futuro non est adulterium, n. 5 et seqq. Adulterii poenae, t. 15. num. 6 et seqq.

De Jure Divino est morte, ibid. De Jure Canonico poenae adulteri Læti in adulterio persistentis est Excommunicatio, n. 9. Fornicatio adultera est detentio in Monasterium, n. 10. Amatio dote, et Donatio, n. 11. Clerici adulteri poenae? t. 12. n. 3. et seqq. Poenae adulteri de Jure Civili quae? n. 16 et seqq. Et quae de Jure Barones? n. 19. Adulterii poenae non laicari, qui illud non solent, vel actualiter committit, num. 26 et seqq. Adulterium secusare quomodo, et quomodo poenatur? t. 15. n. 23. et seqq. Ante omnia criminaliter potest maritus, ibid. Et post ipsum Pater adulterare, et alii conjuncti, n. 26. His defensionibus, quibus extraneus maritus, maior viginti quinquae annis, n. 27. Civiliter quid dote, et divorcium, utrum etiam potest accipere virum adulterum, non item criminaliter, inquit de Jure Civili, n. 28. Secus est de Jure Canonico, n. 29. Ad probandum adulterium sufficiunt violentae praesumptiones, et quae? n. 30. et seqq. Adulteri Judex, quando agitur civiliter, quoad divorcium, solus Ecclesiasticus est, t. 16 n. 30. Qui etiam iudicialiter potest de causa dote, divisionis propter nuptias, atque alimentorum, n. 40. Si coors adulterium agitur criminaliter ad poenam sanguinis, solus Læti Judex est, n. 41. Si ad aliquam etiam poenam criminaliter igitur, missi sunt, n. 42. Adulteri probatio quales requiratur, et sufficiat, n. 46. n. 50. et seqq.

ADVOCATUS, ADVOCATI

1. Advocatus, alio nomine vocatur *Postulantes, Patroni eorumque*, etc. t. 17. n. 4. Accipiantur militibus, n. 6. Advocatum esse est honoris, n. 7. Advocatum in Judicio agere, qui possint, vel prohibentur? n. 8. et seqq. Vide infra §. *Postulare*. Advocatum ad lites agere, non possunt Clerici? n. 15. et seqq. Vel Monachi, alique Religiosi, n. 24. et seqq. Advocatorum obligatio generum quocumque? t. 37. n. 17. Advocati quae ratione tenentur attendere ad causae qualitatem? n. 28. Non possunt suscipere causam exco iniquam, et desperatam, ibid. Quid agendum Advocato, si causa Clientis in progressu appareat iniqua, quae ab initio videbatur justa, vel saltem probabilis? num. 29. An tunc possit Clientem inducere ad transigendum? n. 30. Quae ratione tenentur servare molam advocandi? n. 31. et 32. Alique servare veritatem, n. 33. et 34. Advocatus non falsis pro voce, sed crimen inurit, num. 35. Bonus Advocatus Clienti dicit: Si sic res-

pondebis, perdes causam, si aliter, et contra voluntatem, perdes animam; n. 36. Non solum ad adversario suae defensionis est opus, nec superbiae potest dilaciones, etc. n. 35. Licit possit occultare ea, quibus impeditur processus? t. 36. Tenetur servare fidelitatem, et quae ratione? n. 38. et seqq. Nam potest prodere instrumentis, seu documentis necesse ante causae parti adversae, aliquando dicitur falsarius, n. 38. Nequit idem esse Advocatus? Judex, in eadem instantia, et causa, n. 39. Et quid accessum? ibid. Advocatus utriusque parti simul interveniendi, tenetur Praevocatur, n. 40. Tenetur servare moderationem in talibus, et qualiter? n. 41. et 42. Nequit pariter de quota litis, num. 44. Advocatus debet nullum contrarium cum Clientulo suo iurare, num. 45. Nec potest aliena lites redimere, n. 46. Et qualiter id prohibetur? n. 47. et seqq. Qualiter differt a Procuratore, t. 37. n. 7. et t. 38 n. 7. et seqq. Advocatus ut quis sit, potest compelli, t. 38. n. 9. De facto plerumque Advocati partium simul constituntur huius Procuratores, n. 10. Advocatorum confessio, non error, an nocent cum Clientulo? t. 38. num. 106. Advocatum idoneum tenetur lex parti litiganti providere, si ea talem non habet, t. 32. num. 169. Talique Advocatus potest esse domesticus, alio humiliter Judicis, n. 70. Non tenetur gratis praesentare officium suum? n. 71. Dimodum Clientulus ille ut sit omnino peritus, n. 72. Ea, quae ab Advocatis minus bene huius fecerit, an Index supplere possit, et debeat? n. 73.

2. Advocatorum officium circa quae tenetur? t. 1. n. 201. Advocatus respondit in his quae sunt facti, nemine contradicente, praesentia parti, num. 202. Advocatus nequit esse intus in causa, enim patrimonium gerit, et quomodo? t. 20. num. 189. et 191. Advocatus, vel doctor in proprio causam conficiens instrumenta, nihil eo communis pro sua rebus causa exigere valet, t. 27. n. 200. Nisi propter hoc perdidit aliud locum, vel incurrit de maiorem personale, n. 203. et 204.

3. Advocati defensiones, et seis non dantur Reo, nequeam ferit examinatus, t. 1. n. 407. Advocatus, seu Patronus, Procurator et defensionis, finis assidue Rei, eidem etiam non potest offerri, si concedi debent, nisi sponte eidem renunciet, t. 1. num. 411. Putat Reus etiam et alieno Convento vel Provincia Advocatum eligere, si causa est valde ardua, non item inordinata, n. 442. Si Reus ipsius vel facere causae defensionem, potest loco Advocati petere Procuratorem, n. 441. Forma offerendi, deputandi, acceptandi Patronum, et defensionis, n. 444. Si hanc renunciet defensionibus, et Advocato, debet inquiri an, et quomodo? n. 445. Patronus, vel Advocatus acceptis manus debet jurare coram iudice de officio fideliter exsequendo, n. 449. Si et causa rationabili reus minus, aliud debet concedere iudex, n. 452. Si irrationabiliter renuat, ipsum compelli debet, ibid. Acceptis manus assignari debet copia actorum, n. 448.

Advocatus, seu Patronus Rei, quid agere debeat, mature acceptato? tit. 1. n. 449. et seqq. Debet et seis, et Reo bene se informare in causa, et si expediens iudici, petere pruritionem terminum, nomina testium, et actorum etc. ibid. Forma huius petitionis et confessionis, num. 450. Patronus non potest iudicare Reo, sed dissuadere debeat, ut delictum vere commissum oget; num. 453. Si huius iam appareat confessio, vel convictio, debet ei suadere ut desistat et se humiliet, num. 454. Potest, et debet subinde Advocatus facere amicum interrogatorum, non interrogatorio, testibus iam examinatis propendat, num. 455. et quomodo, num. 456. Debet

super his examinare testes, et quomodo? *num. 457.* Quid Juris, si testis in secundo examine variet? *num. 458.* Secunda depositio testium communicari debet Patrono, *num. 459.* Qui in illa formare potest articulos defensionales, *num. 460.* Et quomodo? *num. 461.* Si articuli aliqui imperitioses ponantur, morderi, vel corrigi possunt, et quomodo? *n. 462.* Super articulis defensionibus, et Patronus propositis, examinator testis ab eis produci, et quomodo? *n. 463.* Patronus potest appellare, si Jodet si jure non defert, *n. 464.* Examen tertium pro lra completionem, communicatur Patrono, *n. 465.* quo habuit facti defensiones Rei, et quomodo? *n. 466.* Potest Patronus, et debet subinde etiam contra eum vel plures ex diffinitorio excipere, *n. 467.* Sed non nisi ex iusta causa, *n. 468.* Advocatus fideles quomodo defensiones Rei impugnet, vel ad eas respondere possit, et debeat? *T. 1. n. 469.* Forma preetice hujus, *n. 471.*

ÆDIFICARE, ÆDIFICATIO

3. *Ædificare Ecclesiam quis dicitur? T. 38. num. 7. et seqq.*

5. *Ædificare in suo fundo an quis valeat quicquid, et quicquid sibi placuerit? Tit. 36. num. 57. et seqq.* Potest quivis usque ad Castrum ædificare, *ibid.* Nisi habeat servitutem urbanam, *num. 38.* vel ædificos vicini imminuat periculum, *num. 39.* Vel ad solem emulacionem aliorum ædificet, *num. 40.* Vel contra servitum Religionis, cui Boni publici, *num. 41.* Sæculares non possunt erigere elias domos, vel in jam cretis facere fenestras, et quibus videri in Monasteriis possint frateres, vel Moniales, *num. 42. et seqq.*

3. *Ædificatio Ecclesiarum, T. 48. num. 2. et seqq.* Ad ædificandam Ecclesiam requiritur Episcopi consensus, *num. 4.* Non item ad oratorium privatum, *num. 5.* Ante ædificationem debet Episcopus per se, vel per eum curam figere, et primum lapidem ponere, *num. 6.* Requiritur etiam consensus expressus, *num. 7. et seqq.* Et competens dicitur, exceptis Ecclesiis Mendicantibus, *num. 8. et 10.* Quid si abique dote ædificetur Ecclesie? *num. 9.* Ecclesia in prejudicium aliorum præsertim Parochialis Ecclesie ædificari nequit, et ideo Parochi citari et audiri debent, *num. 11.* Limitatio in Ereptione novæ Parochie, *n. 12.*

Ædificatio Monasteriorum, et aliorum locorum Religiosorum, *T. 48. num. 19. et seqq.* Allegatur Constitutio Pontificis Clementis VIII. Gregorii XV. et Urbani VIII. in ædificatione Monasterii observanda, *ibid.* Requiritur ad eam consensus Principis territorialis, *num. 30.* Et Episcopi, *num. 31.* Qui ante consensus debet citari et audire interesse habentes, *num. 32.* Inter quos est etiam Parochus loci, *num. 33.* Non potest ædificari Monasterium, vel alius locus Religiosus, nisi in eo selati, et commodè possint domibus Religiosis habitare et sustentari, *num. 34.* Appellatio contra ædificationem annis suspendit, *num. 35.* Ad eam non est necessarius consensus Papæ extra Italiam, bene tamen in Italia, et Insulis adjacentibus, *num. 36. et seqq.* Nec est necessarius consensus Capituli, *n. 40.* Si verum prejudicium non adest, potest Episcopus, et teneat dare consensus citam iustis aliis Religiosis, ac interesse habentibus, *num. 41.* Potest Episcopus aliquando dare consensus, alius non citatis, vel non auditis, *num. 42.* Ædificationem Monasterii impedire potest solum prejudicium grave, et quale? *T. 48. n. 43. et seqq.* Diminutio numeri Religiosorum præstatutione est et quando sit sufficiens ad impedendum? *num. 44.* et præcedit prejudicium grave unde probetur? *num. 45.* et arg. Ædificatio Monasterii, non aliorum loci Religiosi, ut rite sit, quam forsuum

servare et quomodo procedere debet Episcopus? *num. 48. et seqq.* Non debet, nec potest dare consensus sine gravi causa, *num. 50.* Debet prius causas interesse habentes, et quomodo? *num. 52.* Ac eorum gravamina sibi proposita commensurate ædificare volentibus, *num. 53.* Horum vero responsum amplius communicare non debet, sed si apud est curvis prohibitionem imponere, *num. 54.* Post expellationem non emptor potest se immiscere, *num. 55.* Ædificatio Monasterii, vel aliorum loci Religiosi contra formam Religionis facta, est nulla, nequeque ipsi habitandi ibidem tenent, *T. 48. n. 56.* Possunt et eo Religiosi expelli, *num. 57.* Nisi jam præscriptum, *num. 58.* Privilegium speciale Franciscorum, *ibid.* Episcopus contra prefatam formam consensum dant, morteliter peccat, et nullius agit, *num. 59.* Potest Religiosorum gravamina contra debitam formam Monasterii vel domus ædificationem, aut recipientes, *n. 60.*

ÆGROTUS

R. J. Ægrotos argenteo necessitate excusatur a jurejurato, *C. 1. R. IV. num. 6.*

ÆQUITAS

1. *Æquitas quid? Tit. 2. num. 418.* In omnibus causis potius debet esse ratio arguitatis, quam stricti juris, *declatur. n. 415. et 416.* Deficiente æquitate scripta, locus est æquitati non scriptæ, *n. 417.*

3. *Æquitas ratio potius attendi debet, quam stricti juris. T. 24. num. 10.*

5. *Æquitas, et iustitie ratio præferenda est rigori juris, T. 32. num. 36.*

R. J. *Æquitas Arithmetica et Geometrica quid sit? C. II. R. XII. num. 5.*

ÆTAS

1. *Ætas in eligendis, atque promovendis ad Prælaturas, et Beneficia Ecclesiasticæ, qualis requiritur? T. 6. num. 210. et seqq.* Certum est in talibus requiri ætatis maturitatem, et quæ? *num. 210.* *Ætas* quatuordecim annorum, saltem inchoatorum, de facto requiritur pro quocunque beneficio Ecclesiastico obtinenda, *num. 211.* Et viginti quinque annos pro Ecclesiis Parochialibus, *num. 212.* Adeo ut dispensatus ad ordines, non sit dispensatus ad beneficium ad Parochiam, *num. 213.* Ad Decanatum requiritur ætas viginti quinque eorum saltem inchoatorum, *n. 216.* Ad Dignitates, et Prebendas, quibus animarum cura non adhibet, quidvis ætas requiritur? *num. 214. et 215.* Et quæ si talibus animarum cura adhibet? *n. 216.* Episcopus requiritur ætas triginte annorum completorum, *n. 217.* *Ætas* in promovendis ad ordines, qualis requiritur? *T. 11. n. 63.* *Ætas* in præfatione seu promovendis ad Ecclesias, Præbendas, aliasque Beneficia Ecclesiasticæ, qualis requiritur? *T. 14. n. 6. et T. 6. n. 70. et seqq.*

3. *Ætas et senectus sibi non determinatur ex Jure, deciditur arbitrio Iudicis, T. 32. n. 17.*

4. *Ætas qualis requiritur ad sponsalem et matrimonium? T. 2. n. 3. et seqq.* *Ætas* mulieris viginti quatuor annos expletis est casus dispensandi, *A. n. 9.* Quomodo probetur? *n. 338.*

R. J. *Ætas non legitima beneficium invalidè obtentum non convalescit necesse postea supervenient, C. II. R. XXIII. num. 9.*

AFFECTIO

2. *Affectiois paria causa tollit suspitionem fraudis, T. 20. n. 107.*

3. *Affectio ad rem, et ex quodam possit esse reus carius vendendi, vel emendi? Tit. 17. num. 1. et 2. et arg. Affectio Beneficiorum quid? Et quid Jura de ea? Vide Beneficiorum Reservatio et affectiois.*

AFFINIS, AFFINITAS

- 2 Affines procreantes non sunt testes idonei adversus contrahentes, *l. 26. num. 156. Fallit tamen in certis casibus, num. 157. et seqq.* Affines qui sibi invicem parentem et liberum sunt, leviter non cognoscunt edictum ac testimonium perhibere; et qualis illi sit? *l. 21. num. 32.* Volentes tamen admittantur, *num. 33.* Et quando veritas aliter haberi nequit, possunt affines cogi ad ferendum testimonium, *num. 34.* Nec tamen frustraneum est harum personarum privilegium, *num. 35.*
- 4 Affines quid? et unde? et qualiter contrahant impedimentum matrimonii? *l. 14. num. 36. et seqq.* Post contrarium matrimonium preteritis privantur iure petendi, non item reddendi debitum, *tit. 14. n. 53.* Si peccant cum consanguineo in secundo gradu, *n. 54.* Interdum etiam alias poenae, et tamen coniuges non possunt amplius nubere, *n. 55. et seqq.* Requisita ad haec poenam, *n. 57. et seqq.*

Affinitas Generalis quid? et unde? *l. 14. num. 36.* Antiquo Jure erat triplex, *num. 37.* Hodie vero voca-
tur; Et inter quos existat? *num. 34. et seqq.* Legalis, quid, et inter quos existat? *l. 12. num. 9.* Affinitatis im-
pedimentum quid, et unde, *l. 14. num. 35. et seqq.*
Inter quos oritur? *num. 34.* Pater et filius ex una
parte possunt nubere matri et filiae ex altera parte,
sicut etiam duo fratres duobus sororibus, *num. 35.*
Affinitas oritur ex copula licita, et illicita, *num. 36.*
Dumtaxat si perfecta, ad generationem proles
sufficiens, *n. 37.* Solvitur instanti, *num. 38.* Et si sunt
deductores usque ad numerum 44, *num. 39.* Affini-
tatis impedimentum quomodo, et quo jure dirimatur?
l. 14. num. 47. et seqq. Ex copula illicita usque ad
secundum, ex licita vero usque ad quartum gradum
dirimitur, *ibid.* In hanc transversam non dirimitur
causatur, *num. 48.* Breve vero in primo gradu lineae
rectae, in quo Papa dispensare non potest, *num. 49.*
Nisi affinitas esset ex copula illicita, *num. 50.*
Dicitur tempore, et cognoscendi gratias affini-
tatis, *num. 51. et seqq.* Affinitatis impedimentum
dispensando per quem, et quae causa, et a quibus
tollitur possit? *l. 1. num. 125.* Cum quibus Papa dispen-
sare solet super secundo consanguinitatis gradu, cum
suo iure dispensat, super primo gradu affinitatis, *ibid.*
Rarior tamen, *n. 126.* In primo gradu affinitatis ex
copula illicita dispensare solet Papa etiam sine matri-
monio, *n. 127.* Ob quae causas? *n. 128.* Pro foro
interno et quavis causa cum quovis dispensat super
primo gradu affinitatis ex copula illicita, *num. 129.*
etiam in linea recta, *num. 130.* super secundo gradu
affinitatis ex copula licita in quibus? et ex qua causa
dispensat? *num. 131. et seqq.* super secundo gradu
affinitatis ex copula illicita cum quovis, et quavis
causa dispensat, *num. 134.* Affinitatis im-
pedimentum, et eius dispensatio, quomodo exprimitur debet?
num. 135. et seqq.

AFFIRMARE

- 2 Affirmantibus duobus testibus magis est credendum,
quam eorum negantibus, hinc declaretur *tit. 10.*
num. 323. Affirmanti incumbit probatio, *l. 2. n.*
num. 159.

AGERE

- 2 Agere non potest, qui non potest rem alienare, et
et quando verificetur? *l. 1. n. 182.*
R. 1. Agere plus est, quam accipere, *C. H. R. LXXI.*
num. 3.

AGGRATIARI

- R. 1. Aggratiandi quis habet Princeps supremus, *C. H.*
R. XII. num. 6.

AGNATI

- 2 Agnati et cognati qui? et quomodo differant?
tit. 21. n. 31. Agnati et cognati usque ad tertium

gradum non possunt compelli ad testificandum
contra suam consanguineam, *num. 30.* Vide infra,
q. Cognati, et q. Consanguinei.

- 3 Agnati, et cognati qui? *l. 1. n. 18.*

- 4 Agnati, et Cognati quid? *l. 14. n. 5.*

ALEA

- 3 Aleae ludo prohibitus est Clericis, *tit. 1.*
num. 57.

ALIENARE, ALIENATIO, ALIENUS

- 3 Aliene res, cu et quando vendi, cuique possit?
Vide emptio venditio rei alienae.

- 1 Alienatio Judicii mutandi ratio quid? *l. 4. n.*
num. 2. Edictum de prohibita alienatione iudicii
mutandi causas ear introductum? *num. 3.* Et qualis
ratio contra hanc alienationem oritur? *num. 4.* Et
quae contra emptorem? *n. 5.* Ut actio in factum
contra alienantem competat, tria requiruntur,
quae? *num. 6. et 7. et seqq.* Edictum de prohibita
alienatione iudicii mutandi causas etiam debet
locum in actore, qui actionem alteri hac ratione
cedit, *n. 11. et 12.* Per Rescriptum Apostolicum
contra alienationem imperatorum conventus in quem
facit est alienatio iudicii mutandi casus, *n. 13.*
Solvitur instanti, *n. 14.*

- 2 Alienatio rerum litigiosarum, ad et qualiter hinc
prodecat, sit prohibita? *l. 26. num. 15. et seqq.*
Est vel ipso jure irrita, vel sententia irritanda,
num. 20. et 21. Et quae differentia inter hanc?
num. 22. Alienatio rerum dotialium iure iuramento
firmata valet, quae eloque secundum leges est
invalida, et cur? *tit. 24. num. 95.* Alienatio
etiam nuptiarum continet, *l. 66. n. 46.*

- 3 Alienatio rerum Ecclesiarum praecipue quid? *tit. 13.*
n. 2. et seqq. Prohibita est res immobiles et
mobiles pretiosas Ecclesiae alienare, *n. 4. et seqq.*
Mobiles et immobiles, quae? *num. 7.* Jura
et actiones quae alienari prohibentur? *num. 8.*
et *seqq.* Immobiles nomine veniunt etiam servitu-
tes, Jura piscandi et venandi, etc. *num. 10.* An
omni redditus, *num. 11.* Mobiles pretiosae quae?
num. 12. Pecunia regulariter non venit nomine
immobiliu, *n. 15.* Nomina mobiliu pretiosu-
rum comprehendunt etiam gress ovium, caprarum,
etc. *num. 16.* Alienationes causae et solemnitates,
l. 13. num. 17. Causa est triplex, *num. 18.*
Ecclesiae necessariae, *ibid.* Utilitas, *num. 19.* Quae
debet esse manifesta, *num. 20.* Et pietas quae
exemplificatur, *num. 21.* Item incommoditas,
num. 22. Sobrietas requirit tractatum Capitula-
rum praevium, *num. 23.* Consensus Capituli,
num. 24. Et quidem expressum, *num. 25. et seqq.*
Requiritur etiam subscriptio Capituli, *num. 26.*
Qualis, *n. 27.* Item consensus superioris, *num. 28.*
Et (loquendo de Jure) Papae, *num. 31.* Quid
de Consuetudine praesentem in Germania? *n. 32.*
Pastori consensus non requiritur, *num. 33.* Exceptis
duobus casibus, *num. 34.* Ad alienationem mobi-
lium non pretiosorum, et immobilium valium
sufficientes non requiruntur, *num. 35. et seqq.*
Sicut nec ad alienationem necessariam, *num. 36.*
Quae res in feudum, vel Emphyteusiam dari
potest locari possit? *n. 40. et seqq.* Repudiatio rerum
Ecclesiarum sine solemnitate an fieri possit? *num. 41.*
Mancipia an possint alienari, *num. 42.* Bonae, iure
servando servari non possunt, sine solemnitate
alienantur, *n. 46. et seqq.* Quid de Religiosis
hebraicis spectat Privilegium? *n. 48.* An requi-
ratur solemnitas Juri, si sit alienatio ab eae
Ecclesia ad alienam, *n. 49. et seqq.*

- Alienationis nullitas, revocatio, reitio, et potestas, *l. 13.*
n. 52. et seqq. Alienatio rerum Ecclesiasticarum non
veritas specimen debet, et nulla, *ibid.* in foro
exteriori, non tamen in interno, *n. 53.* Quid

ai Ecclesia malit confirmari alienationem? *num. 54. et seqq.* Si Ecclesia graviter est laesa per alienationem validam, succurritur ei per restitutionem in integrum, *n. 56.* Aliiter occurritur, si alienatio fuit invalida, ob ommissa solemnitates Juris, *num. 58. et seqq.* Res male alienata potest revocari per Praelatum alienantem, et successorem, *nu. 59. et seq.* Imo in horum defectu quisvis Clericus agere potest, *n. 61.* Ecclesiae graviter laesae qualis competat actio? *n. 62. et seqq.* Si assumit unam actionem, cessat altera, *n. 64.* Male alienantium poena est nullitas actus et obligatio restituendi, *n. 63.* Item excommunicatio alienatoris et alterius, *n. 66.* a qua tamen excusatur ignorantia, *n. 67.* Referuntur poenae aliae in Extravagante ambitionae *n. 68. et seq.*

R. J. Alieniatio bonorum Ecclesiae licita ob necessitatem, *C. I. R. IV. n. 6.* Seicente et tacente Capitulo, valet, *C. II. R. XLIII. n. 9.* Etiam invito Capitulo facta valet, si ab eodem postea ratificetur, *C. II. R. IX. n. 8.* Alienationes rerum Ecclesiae ab initio invalidae, non validantur tractu temporis, *C. II. R. XLVIII. n. 10.* Et invaliditas etiam ipse alienans potest revocare, *C. II. R. LXXVI. n. 3.*

Aliquis rebus utens, ut suis parcat, dicitur locupletari cum alterius injuria etc. *C. II. R. XLVIII. num. 6.* Alieno, non suo nomine, potest quis dare quod non habet, *C. II. R. LXXIX. n. 6.*

ALIMENTATIO

3 Alimentationis et victus nominis quae veniant? *t. 38. n. 14.*

ALIUS

1 Alius Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus, cur dicitur, non tamen, *Aliud? t. 1. n. 12.*
R. J. Alius, non licet per alium facere, quod per se non licet, *C. II. R. LXVII. num. 2.* Per alium potest quis, quod potest facere per se ipsum, *C. II. R. LXXVIII. num. 2.* 3. Quomodo alius debeat esse qualificatus? *ibid. n. 4.* Quenam per alium fieri non possunt? *ibid. n. 8. et seqq.* Per alium quid quis facit, prout est ac si per se ipsum faciat; quomodo intelligendum? *C. II. R. LXXII. per tot.*

ALLEGARE, ALLEGATIO

3 Allegans propriam turpitudinem non auditur, *t. 13. num. 60.*
2 Allegationes juris differunt a probationibus, *t. 19. num. 6.*

ALMARICUS

1 Almaricus quis fuerit? *t. 1. n. 229.* Ejus Errores qui? *n. 228. et 230.*

ALTARE, ALTARIA

1 Altaria non sunt reconsecranda, in quibus Schismatici, vel degradati sacerdotes celebraverunt, *tit. 16. num. 30.*
3 Altare aliud fixum, aliud portatile, seu mobile, *t. 40. n. 31.* Altaris consecratio a solo Episcopo fieri potest, *t. 40. num. 32.* Ex Privilegio Papae etiam alius consecrat, *nam. 33.* Non item ex consuetudine aut praescriptioe, *num. 34. et seq.* Quomodo polluitur? *tit. 40. num. 36.* Quomodo exteretur, ita ut nova consecratio indigeat? *ibid. et seq.* Altari in portatili extra Monasterium non amplius possunt celebrare Religiosi, *t. 41. n. 5.* Altare unum non debet discooperiri, ut alterum cooperiatur, *t. 5. num. 111.*

ALTER

R. J. Alter alterius odio non debet gravari, *C. II. R. XLII. num. 2. et seqq.*

ALIFFENSTUEL Jus Can. Tom. VI.

ALTERNATIVA

Alternativa, in alternativis debitoris est electio, *C. II. R. LXX.* Fallit in remediis, poenis, gratis Principum, et aliis, *ibid. num. 13. et seqq.* Alternativa alia sunt personarum rerum, locorum, temporum, remedium, poenarum, etc. *ibid. num. 3. 4. 5. 6.* Alternativa et disjunctiva idem sunt, *ibid. num. 2.* In alternativis sufficit unum praestare, *ibid. num. 8. 9. 19. etc.* Quando sumenda sint disjunctive vel copulative, *ibid. n. 19. 20. 21.*

AMBAGES

R. J. Ambages inutilia horrent lex et Natura, *C. II. R. LIX. num. 2.*

AMISSIO

1 Amissio privilegiorum. Vide *Privilegiorum amissio.*

AMOTIO

5 Amotio termini, quid? et quae poena illius? *t. 18. num. 68.*

AMPHIBOLOGIA

2 Amphibologia quid? et qualiter contingat? *t. 18. n. 180. et 181.* Sine causa non est licitum uti Amphibologia, *num. 184.*

ANABAPTISTA

5 Anabaptistae quanam, et quibus poenis subsint? Vide *Baptisma reiterantes.*

ANGLI

R. J. Anglorum conversorum privilegium, *C. II. R. XXVIII. n. 8.*

ANGUSTIA

4 Angustia loci quid? et quando cessoatur adesse? *A. num. 76.* Dat causam dispendandi et si puella in vicina virum parcm inveniret, *num. 77.* non cenetur esse in majoribus Civitatibus proprium Episcopum hebreis, *num. 74. et seqq.*

ANIMA

1 Animam rationalem esse vere, ac per se humani corporis formam, est definitum in Concilio Generali Viennensi, *t. 1. num. 233.* Quid juret ad fidem hoc disquirere atque in Concilio Generali definire? *num. 234.*

ANNATAE

3 Annatarum nomine quid intelligatur? *t. 12. n. 17. et seq.* Has potest exigere Papa, *ibid. et num. seq.* In Germania quales debeantur? *n. 19. et seq.*

ANNULUS

4 Annulus traditus quando sit signum sponsaliorum? *t. 1. num. 56. et seqq.*

ANNUS

1 Annus quot dies habet? *t. 11. num. 64.* An pro initio sequentis anni debent addi unus dies? *ibid.* Annus naturalis et Ecclesiasticus quid? *ibid. n. 145.* Sufficit omerque pro institutionis ordinem, *ibid.*
2 Annus, post quem Actor ex primo Decreto missus in bona petita efficitur verus possessor, quando curare incipit? *t. 15. num. 20. et seqq.*
3 Annos Novitatus. Vide *Novitatus.*
R. J. Annorum Pontificatus computatio fit a die Coronationis, *C. II. R. LXXXVIII. n. 10.*

ANTIQUORALIS

5 Antiquoralis obligatio quid? et qualiter etiam abique labe dimittitur, et satisfieri? *quest. t. 5. n. 109.*

ANTAPOCHA

- 2 Antapocha quid? epique utilis? t. 22. n. 133.

ANTICHRISTIS

- 5 Antichristus pectus. Vnde pectus Antichristus.

ANTIQUA

- 2 Antiquis in factis non requiritur plena probatio, t. 19. num. 66. In antiquis admittuntur Coniugium, Adfices, aliqui caeteroquin inobabiles ad testificandum, t. 20. num. 118. Et qualem probationem eorum testimonium tunc facit? num. 119. Antiquum quid dicitur? num. 136. Antiqua in factis probant libri Ecclesiarum etc. pro Ecclesia, ubi eorum utilitatem, t. 22. num. 131. In antiquis admittuntur leviores probationes propter difficultatem probandi, num. 178. Antiqua facta possunt probari per sculpturas, vel litteras antiquas marmoribus incisas, et qualiter? t. 22. n. 221. et seq.

APERITIUS, APERTUM, APERTIUS

- 2 Aperitis acria contra clausulas prejudiciales, a quo petendo? t. 30. num. 20. Ubi et quomodo concedi solet? ibid.
3 Apertum quando fieri dicitur secundum? t. 30. num. 139.
R. 3. Apertius qui legem dicere possit, contra eam interpretatio est facienda, C. II. Reg. LPII. num. 1. ut.

APOCHA

- 2 Apocha generatim, et apocha specialis accepta, quid? t. 22. num. 131. et 133.

APOSTASIA, APOSTATA

- 1 Apostasia, ut apostata, quid, et quotplex? t. 9. num. 1. et seqq. Alii est a fide, num. 2. differt ab haeresi et quomodo? num. 3. Alii est a Religione, seu stato Religioso, et quae? num. 7. Alii est ab ordine sacro et quae? num. 25. Illorum poenae, t. 9. n. 4. et seqq. Apostata a fide eadem cum haereticis habet poenae, ibid. Eius Regularis, num. 8. Imo majores, et quae? num. 9. Coram impunitate haereticis concessa per pacem Religiosam, num. 6. Apostata a Religione, seu Religioso statu poenae quae? t. 9. et seqq. Eius in Germania, n. 9. Discedentes a sacra Communione, per eadem Apostatiam non approbata, non sunt apostatae uti Virgines Anglicanae, et Bartholomaeus, num. 11. Propria societate discedens a suo Religione unino torrens aliam, 20 ut Apostata? num. 12. et seqq. Apostata a Religione est excommunicatus, num. 14. Suspensus, num. 15. amittit privilegium Religionis, num. 16. Incurrit speciales poenae Religionis poenae, num. 17. Apostatam ab Ordine poenae sunt Excommunicatio, num. 28. Infamia, num. 29. Irregularitas, num. 30. Amissio privilegii Canonici, num. 31.
2 Apostata ut apostata in Religione nostra quid? et quotplex, et quae poenae habet speciales? t. 9. num. 16. et seqq. Cum apostata contris post medietatem poenarum superam dispensari possit, num. 23.
1 Apostata Regularis subiacet iurisdictioni Episcoporum, t. 31. n. 120.
3 Apostatae qui dicitur? tit. 31. n. 251. Obligatio ad omnia, ad quae existens in Monasterio, num. 252. Illorum poenae quae, ibid. et seqq. Recipientes, vel necessitates Apostatam, peccat graviter, et sunt acommunicati, num. 257. Potestas et obligatio Religiosis erga apostatam, num. 258. et seqq.

APOSTOLI

- 1 Apostoli cur conferant Symbolum Apostolorum dictum? t. 1. num. 37. et 38. Quae Symboli Articuli singuli possint? num. 39. et 40. In eorum locum successerunt Episcopi, tit. 2. num. 80. Et quomodo? t. 31. num. 76. Episcopalis potestas fuit u Christi immediate cellata D. Petro, caeterisque apostolis, num. 70. Sed cum discriminet, et quali? num. 71.
2 Apostoli respectu appellationum, qui et uode sic dicantur? t. 28. num. 124. Apostolorum baptismi quinguae sunt species, n. 125. et seqq. Apostoli diminutivi, n. 126. Hierarchici, num. 127. Refutatorii, qui et quomodo dicuntur? num. 128. Non obstituto, quod appellatio per Iudaeum inferiorem non fuerit admisa, neque is procedere ad executionem sententiae, n. 129. Notabilis differentia inter apostolos diminutivos atque reverentiales, et inter apostolos refutatorios, num. 130. Apostoli Conventuales, num. 132. Testimoniales qui? n. 133. Apostoli de facto sunt petendi intra triginta dies, num. 134. Olim intra quinque dies peti debebant, num. 135. Non necessarium petuntur alicubi, eo in Camera Imperiali, n. 136. Secus spectato Jure Communi, num. 137. et 137. Apostoli an teneantur Iudaei tradere non petendi? t. 28. n. 137. et seqq. Et quid, si appellatur a gravamine extrajudiciali, et non per Iudaeum illum? num. 138. Apostoli congrui locus et tempore instantur et neque sunt petendi, idque exemplificatur, t. 28. num. 141. Alioquin appellatus excoeretur renuncians suae appellationi, num. 143. Sufficit tamen, Apostolis petere scriptum in suo contentis, num. 144. Possuntque peti intra triginta dies, et viva voce etc. num. 145. Sunt petendi ac presentandi Iudici ad quos, scriptibus ipsius appellantis, num. 146. Petente Iudex a quo appellatus praefigere terminum presentandi Apostoli? adeo, ut alioquin appellatio rineatur deserta, num. 148. Apostolus debet petere ut Iudex exhibere intra triginta dies, alioquin possit, et quomodo? tit. 28. num. 148. Et si post decursum apostolus procedat in causam, processus est invalidus, num. 149. Et quomodo? t. 28. num. 150. Si Iudex non dederit apostolum, potest appellatus absque ipsa praesenti appellacionem, n. 151.
3 Apostoli fuerunt Religiosi, t. 31. n. 19.
- APELLANS, APPELLARE, APPELLATIO**
- 2 Appellans, et denuo vietus, indistincte victori condemnandos est in expensis, t. 27. n. 209. Nil probabilis causa ipsam excuset, num. 210. Appellatus et succumbens, non potest ad condemnandum in expensis? num. 211. et seqq. Affirmatur, si et iisdem Actis in causa appellacionis succumbit, n. 212. Negatur, quando succumbit ad omnia probabilibus per appellatam, productis, num. 213. et 214. Appellans potest non deducta deducere et non probata probare, et quomodo? t. 21. n. 215. 216. Appellare regulariter quilibet potest si et iuramento gravatum existimet, tit. 28. num. 32. Appellans non facit injuriam iudici a quo, num. 33. Satis non tantum, et quae agi possint, ut Iudex a quo moveri debeat, num. 34. Potest interdum utraque pars appellare ab eodem sententia, n. 36. Quilibet tertius potest appellare contra sententiam, si per eam su gravatum sentiat. num. 37. et 38. Appellans ad tenetor asserimere causam appellacionis in specie? t. 28. num. 39. et seqq. Appellans ab interlocutoria non potest alias causam in appellacione prosequi, quam unionem in ea expressit, num. 40. Appellans a definitiva, et in quibus casibus tenetur exprimere causam appellacionis? num. 408. et 411. et seqq. Appellans ad non petens apostolum, congruo

loco, tempore et modo, censetur renunciare suae appellationi, n. 143. et seqq. Vide supra, q. Apostoli. Potest sibi ipsi restringere fatali appellationem, t. 28. num. 193. Vide infra, q. fatalia. Appellans in sua causa, si alii committit gravi crimine, possit de eo posui per Iudicem ordinarium a quo? n. 215. Et quid loquendo in causa Civilibus? n. 216. et seqq. Appellans potest simul prosecui causam appellationis et attentatorum, ac potest etiam prosecui solum causam attentatorum, n. 259. Vide infra, q. attentatorum novum.

Appellare an a quibuslibet Iudicibus liceat? t. 28. n. 42. et seqq. Regulariter id est licet, n. 32. et 42. Nisi Iudex fuerit Princeps supremus, n. 43. Unde appellari non potest a sententia alicuius Pontificis, n. 44. Nec a Concilio Generali, n. 45. Aut a sententia totius Congregationis Cardinalium, ibid. Idem procedit in Imperatore, et Regibus, etc. ibid. Et etiam in quibusdam inferioribus Principibus et specialibus Privilegio, n. 46. Pote in Electoribus S. Rom. Imperii, ac supremis horum Dietariorum, n. 47. et 48. Regula illa quod licet appellare a quocunque Iudice nisi fuerit Princeps supremus, patitur nonnullas alias limitationes, et quas? n. 50. 51. et seqq. Quid Iuris, si inter eos litigantium appellet, ad ad diversos Iudices, v. g. unus ad Papam, alter ad inferiorem? t. 28. n. 75. et seqq.

Appellare in quibus causis Iuris prohibetur? t. 28. n. 168. et seqq. Referuntur reverendi eodem complexione, n. 168. Illi casus peritorum quendam limitationes, et declarantur singuli in specie, n. 169. 170. et seqq. Ob accusa prohibetur quis appellare, quando de eo convictus, et confessus est, n. 170. et 171. Excellentia Iudicis supremi appellationem impedit, n. 173. et seqq. Potest appellare veritas eos, qui transigerunt, vel appellationi censuerunt etc. n. 174. et 175. Arbitrium impedit appellationem, et cur? n. 176. fatalia tollunt appellandi potestatem, n. 177. et 178. et seqq. Quando Dilatio nulla datur, appellare non licet, idem exemplificatur, n. 178. Classula, Appellationis re-mota, impedit appellationem, n. 179. et seqq. Operatur plures effectus, et quas? n. 181. et seqq. Et quando rursus illos non operatur? n. 187. et seqq. Appellatio non admittitur, si res notoria constat, t. 28. n. 197. In dubio tamen admittitur, n. 198. Ly. Corrige de notis, non admitti appellationem a legitima correctione, n. 200. et seqq. Nisi tunc excedatur, n. 201. Contemptus impedit fieri appellationem, n. 202. Sicut et Possessio, seu sententia lata in possessione, n. 203. Fallit istud in possessione magis praesudicii etc. n. 205. et seqq. Appellare retrahit Jus Clarum, n. 203. Item Executio sententiae, etc. n. 209. Item res minima, saltem appetitis specialibus Statutis lucorum, n. 210. De Iure tamen Canonico potest appellari, etiam pro causis minimis, n. 211. Res longius acta non recipit appellationem, n. 212. Ab eadem sententia non licet eadem ter appellare, et quomodo istud intelligendum? n. 212. et seqq. Quae remedia contra potest secundum appellationem? n. 215.

Appellatio vi nominis, et appellationis quantum ad proprietatem, quid? t. 28. n. 2. et 3. Iudex a quo, et iudex ad quem, seu Iudex appellationis quos? n. 4. Appellatio debet fieri gradatim ad proximam superiorem, n. 5. Ad Papam tamen potest immediate appellari in causis spiritualibus, etc. n. 6. Valet etiam conventio quod ab inferiore appellatur ad Superiorem omisso medio, n. 7. Quin et conventio conventio valet ejusmodi appellatio, si non opponitur exceptio, ibid. Per appellationem non fit curia Iudici a quo, n. 33. et 34. Per eam tamen iniquitas prioris Iudicis arguitur, n. 24.

Refertur Decretum S. Congr. circa materiam appellationum, t. 28. n. 267. Appellatio est duplex, iudicialis nimirum, et extrajudicialis, et quid? n. 8. et 9. Extrajudicialis non est propria appellatio, sed potius dicitur Provocatio, n. 10. Iudicialis, et extrajudicialis differunt, n. 10. et 11. Appellationes rationabiles, seu legitime, et appellaciones fructuarias, frivolas, et leves, quas? n. 17. Iudicialis etiam male, ac simpliciter preposita, impendit executionem, n. 11. et 445. Subditur in rem quas fit ab interlocutoria, et quas a definitiva sententia, n. 12. Inter has duas appellationes quatuor potissimum sunt differentiae, n. 13. et seqq. Appellatio a definitiva potest fieri in coactum, seu statuta pado, altera debet fieri in scriptis, n. 15. In illa non est exceptio causam appellationis in specie exprimere, secus in altera, n. 16. In causa appellationis a definitiva licet non probationibus uti; nec in causa appellationis ab interlocutoria, n. 15. Appellans potest non deducta deducere, et una probata probare, et quomodo? ibid. Appellatio a definitiva potest semper proponi, non sic appellatio ab interlocutoria, saltem apud Iure Civili, et Concilio Tridentino, n. 16. Disparitas vocabulis inter appellationem a sententia definitiva, et ab interlocutoria, vel grammatica, n. 165. Appellatio differt a supplicatione, et in quibus? n. 21. et 22. Appellatio est oppositio nullitatis sententiae, differunt varia, n. 24. et seqq. Appellatio omnis potest alteri, ut communi jure iuratur, n. 25. Illi quorum non interest, appellatio concessa non est, n. 40. Exceptio causa sequens, n. 41. Appellatio non solum suspendit sententiam Iudicis, sed etiam effectum Conciliorum in causis prioris instantiae, t. 28. n. 31. Appellationem evadit confessio iudicialis, praesentis in causis civilibus, t. 28. n. 67. Et quid in criminalibus? n. 70. In criminalibus ad excludendum appellationem plures requirunt, quod Res simul et confessus et convinctus sit, n. 68. et 69. Per appellationem rescinditur iudicium, et reponitur omnia ad primum statum, et quales? t. 28. n. 74. et 75. Non allegatum, vel non probatum in causa principali, potest allegari, et probari in causa appellationis et quomodo? n. 79. In causa appellationis possunt opponi exceptiones peremptoriae, sicut antea poterant post litem contestatam, n. 74. Et quid, si quis malitiose eas omiserit in causa principali, ut sic fatigaret adversarium? n. 75. Si a sententia infra decem dies non appellatur, ex regulariter traahi in rem iudicatam, et cur? t. 27. n. 107. et 108. Victus non appellare vere non censetur in executionem, sed fieri, neque retrahit, necesse sententiam iniustam, potest rem sibi adiudicatam tota remissione retrahere, n. 109. Tempus decem dierum concessum ad appellandum, quando incipit currere? n. 110. et 111. Sententia quae non transit in rem iudicatam, post lapsum decem dierum non potest revocari per viam appellationis, sed solum per viam querelae, t. 27. n. 153. et seqq. Notabilis differentia inter appellationem et inter querelam, in causis non transactis in rem iudicatam, n. 123. et 124.

Appellatio debet fieri gradatim ad proximam superiorem, t. 28. n. 34. Deimpis certis casibus, n. 55. Ad Papam potest appellari omisso medio, n. 56. Illud obstat, quod accens sit ab Imperatore, et cur? n. 57. Excepit unicus casus, in quo non appellatur ad Papam, n. 58. Etiam ad Legatum Papae potest appellari immediate, omisso medio, n. 59. Amplius istud ad Patriarcham, n. 60. Ad sub-

delegat in totum appellat ad primum delegantem; acus, si subdelegatus sibi aliquid de iurisdictione reservavit, n. 61. A Vicario Generali Episcopi non appellatur ad Episcopum, sed duntaxat ad Superiorem, non obstante quacunque consuetudine in contrarium, n. 62. 63. Valet appellatio ad Superiorem cuiusvis gradus, ubi id admittit consuetudo, n. 64. Idem procedit ratione Privilegii, n. 65. et seqq. Scholares possunt ad Superiorem appellare omni modo, n. 66. Simile Privilegium competit viduis, Pupillis, aliisque miserabilibus Personis, n. 67. Potest appellari ad Superiorem, quando Iudex intermedius est inhabilis, puta, quis est excommunicatus, suspensus etc. n. 68. Aut suspectus, sique recusatus, n. 69. Vel ab eis longo impedimento detentus, n. 70. Aut denegat iustitiam, vel sponte reititit causam ad Superiorem, n. 71. Item quando Episcopus litigat cum suo subdito, n. 72. Si per errorem ad Superiorem appellatur omni modo, non vitatur appellatio; acuti, si ad alium, n. 73. Generaliter valet appellatio ad Superiorem omni modo, si contra eum paret adversa non escapit n. 74. Appellatio ad Iudicem superiorem praestat alteri, quae facta est ad inferiorem, n. 75. Quid Iuris, si alterque litigantium appellat, sed ad diversos Iudices? n. 75. et seqq. Appellatio a Iudice seculari ad Papam, de rigore Iuris non tenet, n. 79. et seqq. Nisi laici Iudices sint de temporali iurisdictione Ecclesiae, n. 81. De consuetudine speciali potest tenere appellatio a Iudice seculari ad Papam, n. 79. et 81. Non tamen valet consuetudo appellandi a foro Ecclesiastico ad secularem, et e converso, n. 81. Casus in quibus videtur a Iudice seculari provocari ad Ecclesiasticum, referuntur, n. 84. ac resolvuntur, n. 85. et seqq. Viduae, Pupilli, et aliae miserabiles personae rebus suis appellatae, possunt appellatores suos convenire coram Iudice Ecclesiastico, n. 86. et s. u. n. 154. et seqq. Appellatio regulariter est proponenda coram Iudice a quo, r. 28. n. 88. et seqq. Quid, si Copia Iudicis a quo haberi nequeat, bene tenet Iudicis, ad quem? n. 89. Quando censetur copia Iudicis non haberi? n. 90. Si neutrius Iudicis copia haberi potest, sufficit appellare eorum viris honestis, n. 91. Quid agendum, si quis iure iuncto impeditur quo minus appellat? n. 92. Non valet appellatio generalis super omni causa vel gravamine, n. 93. Bene tamen appellatio generalis, quae est restricta ad certam causam, n. 94. Appellationis causa in specie, an debeat exprimi per appellationem? n. 95. et seqq. Appellatio ab interlocutoria, vel gravamine extrajudiciali, debet fieri exprimens causam in specie, n. 96. Neque sufficit eam duntaxat exprimere in genere, idque exemplificatur, n. 97. et 98. Appellans ab interlocutoria causa potest alias causas in appellatione prosequi, quoniam nominatim in ea expressa, n. 99. Nec tunc processus primi Iudicis potest iustificari, vel impugnari ad actis novis, sed de novo producendis, n. 100. Regula illa quod in appellatione ab interlocutoria debet exprimi causa ipsius in specie patitur plures limitationes, n. 101. et seqq. Fallit enim in appellatione ab interlocutoria habente vim diffinitivam, n. 102. Fallit etiam in causis, in quibus proceditur semanter, se de plano, n. 103. Item quando causa gravaminis consistit in iure iure, n. 104. Aut quando ea ante non opposita, adhuc exprimitur ante clausum decernium, n. 105. Vel si de consuetudine aliter sit receptum, n. 106. Et quando nemine eximente Iudex defert tali appellationi, n. 107. Appellatio a sententia diffinitiva non necessario fit cum expressione causae appellantis in specie, n. 108. et seqq. Si ex sint

in continent, sufficit dicere, *Appello*, n. 108. Ratio disparitatis inter appellationem a diffinitiva, et interlocutoria, quod hoc, n. 109. et 110. Limitatur istud in certis casibus, in quibus debet exprimi causa appellantis a diffinitiva, et quibus? n. 111. 112. et seqq. Appellatio an necessario debeat fieri in scriptis? n. 115. et seqq. Si fiat appellatio ab interlocutoria ad Papam, debet ea fieri in scriptis, n. 115. Utrum hoc ipsam requiratur in appellatione ab interlocutoria, ad Iudices inferiores deducta? n. 116. et 117. Quid ab interlocutoria debeat indistincte appellari in scriptis, plures tradunt, n. 118. et 119. Exceptio nonnullis casibus, n. 118. 102. et 103. et seqq.

Appellatio a sententia diffinitiva potest fieri vel in continenti, sive *stante pede*, n. 119. Vel ex intervallo; et sic debet fieri in scriptis, etc. n. 120. Potest fieri non solum per verbum, *Appello*, sed etiam per verba aequipollentia; idque exemplificatur, n. 121. Imo potest etiam facta fieri, n. 122. Duamodo serventur ea, quae caeteroquin ad appellationem requiruntur, n. 123. Appellatum fatella quid sint, et quotuplex? n. 124. et seqq. Vide infra, §. *fatella appellatorum*. Appellationis effectus qui sint? n. 129. et seqq. Duplex principaliter est effectus, nimirum suspensivus, et devolutivus, quoniam non semper unus operetur, ibid. Suspensivus in quo consistit? n. 200. Operativus, et quae? n. 201. Suspensit pronuntiationem, non vero executionem, n. 202. Devolutivus quia? n. 203. Possunt distinguere alii plures effectus, minus tamen principales, n. 204. 1212, quod possit imperatori Iudex appellantis per Rescriptum, n. 205. Quod pendente appellatione nihil sit innovandum, n. 206. Imo nec ultra decernendum ad appellandum contrarium, possit aliquid innovari, etiam ante factam appellationem, n. 207. Quod suspendat iudicium, n. 208. Atque igitur appellatio in pristina statu, et quomodo? ibid. Et quod Iudex ad quem debeat revocari, aut casu vice sententiam Iudicis, a qua, n. 209. Appellatio a sententia diffinitiva, quando habet, vel non habet effectum suspensivum? n. 210. et seqq. Regulariter ea habet effectum suspensivum, n. 210. Fallit tunc in casibus exceptis, seu in primis Iura prohibent appellare, n. 211. Ac in appellatione a Censura Ecclesiastica absolute prohibita, n. 212. et 213. Secus, si appellatur a Censura veluti comminatio, vel lata sub conditione, si ante huius executionem appellatur, n. 214. Appellans in sua causa, si committit grave errorem, potest de eo pasci per Iudicem ordinario a quo, n. 215. Sicut et appellans in sua causa, r. g. civili, potest conveniri coram ordinario Iudice, a quo in alia causa, n. 216. Nisi haec recurratur in respectum eius in alia causa, n. 217. et seqq. Appellans eadem non habet effectum suspensivum in his quae tendunt duntaxat ad faciliorem causae exitum, n. 220. Sicut in nonnullis aliis casibus, n. 221. Appellatio a sententia interlocutoria vel gravamine, an possit habere effectum suspensivum? n. 222. Appellans in causa, r. g. civili, potest conveniri coram ordinario Iudice, a quo in alia causa, n. 223. An, si appellatur super incidenti solum, possit Iudex a quo procedere in causa principali? n. 224. et seqq. Vide infra, §. *Iudex a quo*. Appellatio legitime interpretata parit eum effectum devolutivum, n. 226. et seqq. Ubi, quando appellatur a diffinitiva, Iudex ad quem debet iurare, ac pronuntiare, *Iudex iudicaturum*, modo appellatum, aut e contra n. 231. Vel prout sententiam reformare, et aliquid addendo, in continent, sufficit dicere, *Appello*, n. 108.

val detrahendo, etc. num. 23a. Devolvuntur tunc ad Iudicem ad quem tenentur principalis, quoniam accessorie, et consequentia, num. 233. Utroque appellatio ob interlocutoria. vel gravamine devolvitur causam principalem ad superiorem Iudicem, distinguendum est, n. 239. Devolvit, si promissum esse legitimum, num. 244. Sin minus, tunc Iudex ad quem tenetur remittere causam principalem Iudici ad quem, n. 235. Dummodo Iudex a quo non detulerit appellationem, n. 236. Quomodo tamen Iudex ad quem possit hanc remittere, n. 237. Examine sententiae in causa appellationis non spectat ad Iudicem ad quem, vel in quo? n. 238. et seqq. Attentione, pendente appellatione quae, et qualem revocanda? n. 249. et seqq. Vide infra § Attentionem. Appellatio per Iura delegator litigantibus in pluribus casibus, et quibus? num. 248. Declinetur singuli casus in specie, n. 278. et seqq. Vide supra, §. Appellare in quibus casibus. Appellatio est species defensionis, num. 281. Ex quomodo arbitratius a principe possit removeri? ibid. Clausula, Appellatione remota, impedit appellationem, n. 279. et seqq. Soli Principi supremo competat delegare causam sub clausula, Appellatione remota, n. 280. Et quid de Legato a Latere? ibid. Clausula, Appellatione remota, operetur plures effectus, et quos? n. 283. Index datus sub hac Clausula potest etiam suam sententiam, omni obstante appellatione, num. 285. Ad tenet excommunicationis ab eo lata in contentione post appellationem suam, num. 284. Index virtute dictae clausulae non deferens appellationem, minime punitur, n. 285. Clausula, Appellatione remota, in operetur effectus suos in omnibus casibus, et in quibus? n. 287. et seqq. Quae remedium competat illi, qui per sententiam Iudicis datur cum clausula, Appellatione remota, sentit se iniuste gravatum? n. 291. et seqq. Appellatio, et Revocatio acquiruntur, et quomodo? n. 318. Conveniunt in novellis, num. 317. Different autem in pluribus, n. 319.

3 Appellatio contra excommunicationem Monasterii vel loci Religiosorum amari respondit, t. 48. n. 25. Et in materia Asyl, si quaeratur Reo? t. 49. n. 301. Et potestati seculari? n. 302. et 320.

5 Appellatio quid operetur in causa Civitate laica, vel excommunicata? t. 39. n. 143. In processu criminali, et, quomodo, et quomodo fieri, vel admitti possit, se debeat? t. 1. n. 513. et seqq. Si manifesta aut frivola, rejicitur, ibid. Non item, si est dubia, n. 504. Potest quisvis pro Reo sine praesente, sine absentia appellare, n. 505. Ad quem, et quo ordine fieri debeat? 509. Quid debeat facere Iudex a quo, dum ei appellatio iniungatur, n. 508. Frivola appellatio datur Apostoli recusatori, n. 509. Rite appellanti, Reverentiae, vel dimissoriales, num. 510. Appellatio potest etiam fieri coram honesta viris, vel per vicarium, num. 511. Debi fieri debito tempore, num. 512. Potest tamen a delictis, quam interlocutoria fieri, n. 513. Ea facta quid facere debeat Iudex a quo? n. 514. Appellatio in processu criminali facit, quomodo introduci, et post eam quid fieri oportet, tam a Iudice, quam a Reo? t. 1. n. 516. et seqq.

B. J. Appellatio maxime impeditur, non evincitur decretis, C. II. R. XII. n. 6. Contra Iudicem datur cum servato juris ordine in tertia procedenda, C. I. R. VI. n. 12. Appellationis facta viam labatur et arguentia Procuratori, licet non culpa damni, C. I. R. XXIII. n. 5. Appellatio sit Actor, C. II. R. XX. n. 9.

APPOSITIO

3 Appositio contra Pontifices, quid? t. 1. n. 418.

Et quid Iuris de in materia Beneficiorum? Vide Beneficiorum Reservatio et affectione.

APPREHENSIO

o Apprehensio rerum sacra, et corporalis, quae? t. 11. n. 108. et seqq. Apprehensio facta quae, quibusque modis fit? n. 111. et seqq.

APPROBANS, APPROBATUS

5 Approbans homicidium, Vide Homicidium approbans.

Approbans semel ab Ordinario Regularis potest vel ex privilegio, vel saltem ex tacito consensu in quavis Diocesi obducere saeculares, si sint in itinere et non in loco, abs Episcopo existit, t. 39. n. 259.

APUD

o Apud, Haec dictio quoque locum vim dictionis, Coram. t. 12. n. 122.

AQUEDUCTUS

o Aquaeductus, et est servitus rusticus, quid t. 68. num. 99.

ARBITER, ARBITRIUM, ARBITRABIA

1 Arbitrer generation, quid? t. 43. num. 2. et 3. Et quomodo differat a Compositore amicabili? num. 4. Arbitrer strictus quid? num. 5. et 6. et seqq. Suscipit partes Iudicis, num. 7. Arbitrer differat multipliciter ab Arbitratore, et quomodo? num. 8. et seqq. Arbitrer procedit juris ordine servato, non Arbitrator, num. 9. Illius sententia dicitur Arbitraria, sive Laicalis, huius Arbitratum, n. 12. Arbitratum duplex est genus, namque Arbitri juris suo accessarii, et Arbitri voluntarii, sed compromissarii? t. 43. num. 13. et seqq. Multiplex inter hos est differentia, n. 16. et seqq. A sententia Arbitrorum juris potest appellari, non item Compromissariorum, et cur? num. 17. Illi habent eandem Jurisdictionem, n. 18. Illi dentur rationem, num. 19. Arbitri juris compelli possunt ad suscipiendum mandatum, non sic compromissarii, n. 20. Jurisdicent Arbitrorum juris an sit ordinaria, vel delegata? num. 18. et 21. Arbitrie suas redactas ad formam iudiciorum, et quomodo? num. 22. et 23. Arbitro a quo, et in quibus differat a Iudice? n. 24. et seqq. Laudam Arbitri una infamiam, bene tamen sententiae Iudicis, n. 30. Qui possint compromittere lo Arbitros, necne? num. 36. et seqq. Arbitri qui possint, vel non possint appellari? t. 43. n. 38. Edictum de Arbitris est prohibitorium, unde Arbitri esse possunt, qui non reputantur prohibiti, num. 38. Arbitrer esse aequit furiosus, mutus, stultus, Pupillus, et minor viginti annis, nisi habet potestatem iudicandam, n. 39. Quid de Religioso, num. 40. Foenice non potest esse Arbitris, num. 41. Exceptis certis casibus, num. 42. Bene tamen Arbitrariis, num. 43. Laicus in causa spirituali an possit esse Arbitrer? n. 44. Et quid de casibus civilibus Clericorum? num. 45. Differentia inter pragrositionem jurisdictionis Laici in Clericis, et inter compromissum huius in ipsum, num. 46. In Iudicem potest compromittere in Arbitrum, num. 47. Solvere instantia, num. 48. Poteri compromitti in eum a duobus, vel pluribus Arbitris, num. 49. Consilium tamen est, ut impari numero assumatur, num. 50. Et tunc scilicet sententia majoris partis concordandi, num. 51. Si ipsi oves discordant in tasende aliqua quantitas, obinebit minima quantitas promissa, n. 52. et 53. An saltem compromissum taliter in duos Arbitros factum, et, si ipsi discordant, sibi tertium adiungant? num. 54. et seqq. Arbitrum an possit vias

was alteri delegare? num. 57. Arbitrorum potestas, quae 7 t. 43. n. 59. et seqq. Haec tanta est, quantum ipsa a paribus attribuitur, num. 59. Contra Arbitro compromissario non valet reconventio, num. 60. An saltem contra Arbitrum iuris locum habeat reconventio? num. 60. et 61. Arbitr per se ipsum debet dicere sententiam, num. 62. Et iusta formam in compromissum praescriptam, n. 63. Potest pronunciare de iis, quae sunt concessa cum esse principiis, n. 64. et seqq. Idque varia exemplificatur, n. 65. et seqq. In Arbitris potest compromitti de omnibus causis, quae expressis non prohibentur, num. 66. Non vero de illis, quae ob gravissimam exigunt maiores iudicio, num. 70. Pro ut in causa restitutionis in integrum, n. 71. In causa matrimoniali, n. 72. In causa liberali, saltem stricte sumpta, num. 73. et 74. Et causa criminali, n. 75. Nequit etiam compromitti in Arbitros de causis Papae specialiter reservatis, n. 76. Neo de causis Beneficialibus, n. 77. Neque in praesudicium exceptionis obique licentia aedis Apostolicae, n. 78. Neque super causis liquidis, an re iudicata, n. 79. et 80. Nisi expressus rei iudicatus renuntiatio fecerit, num. 81. Compromissum in Arbitros, et Landi per hoc promissum, qui sint effectus? num. 83. et seqq. Contra inpositum Landam Arbitri, an et quale Iuris remedium competit? n. 85. et seqq. Vide infra, § Compromissum in Arbitros, et § Landum.

Arbitrorum compromissum ac potestas quibus modis finitur? t. 43. num. 110. Ea finitur imprimis per promissionem sententiae, sive Landi, num. 100. Arbitr non potest exequi suam sententiam, neque hanc immutare, si fuerit dissimulata, secus si interlocutoria, num. 101. Et quid, si compromissum habet plures articulos, et Arbitr super uno articulo pronunciaverit? num. 102. Arbitrorum potestas finitur tum morte ipsorum, num. 103. tum morte alterius compromissum, n. 104. Pro lapsu termini in compromissum expressi, nisi fuerit prolatus, num. 105. Compromissum finitur recessione Arbitri expectati, n. 106. Sicut et iactura rei, de qua promissum, Limitatur tamen hoc, n. 107. Aliis tribus modis exprimitur potestas Arbitrorum, n. 108. Nomen Acceptatione, n. 109. Iudicio, num. 110. et Pacto, n. 111.

Arbitri duo, si contrarias dederint sententiae contra eam valet, t. 19. num. 81. Arbitri sententiam uno aut proprio sententia, nec in materia reuocabili venit nominis sententiae, t. 27. num. 10. Arbitr non habet jurisdictionem, sed solum iurisdictionem, ibid. Ex tribus Arbitris statim sententiae duorum concordantiam, n. 116. Et quid si omnes tres discordant, v. g. in tertia aliqua quantitate? ibid. Si duo Arbitri contrarias ferant sententias, contra tenet, n. 119.

R. J. Arbitr, in Arbitria statim maiori pari, G. II. E. XXIX. n. 15.

Arbitrum suum debet Iudex ex aequo et bono moderari, t. 14. n. 77. In Arbitrariis prodest habere iudicem favorabilem, n. 76. Arbitrium Iudicis debet esse regulatum, et quomodo? t. 19. n. 60.

Arbitrium Iudicis in quibus locum habet? t. 43. n. 185.

Arbitrium Iudici relictum acquiri debet causa regulata, t. 37. n. 10. et seqq.

Arbitrium in poena Iudex debet procedere secundum qualitatem delicti, t. 37. n. 10. et seqq.

ARBOR

Arbor consanguinitatis quid? et quomodo intelligenda? t. 14. n. 11. Associatio ad arborem, n. 11. Regula computandi ad cognoscendum gradum in linea recta, n. 13. pro linea transversali aequali, num.

14. pro inaequali, n. 15. Practica declaratio arboris, et cognitio distantiae personarum inter se, num. 16. et seqq. Ulterior declaratio, n. 17. et seqq. Associatio de nominibus Personarum in arbore positum, n. 20. Quorundam error, n. 21. In computatione gradum attendi debet ad emanationem stipitem positam, n. 22. Praeterea consanguinitas gradum arbore ad manum non existente, n. 23.

ARCHIDIACONUS

Archidiaconus quis, et unde sic dicitur, quodque olim eius officium? t. 2. 25. num. 4. Eius dignitas, quantum ad de Jure commune, quae? num. 4. Appellatur *Ordo Episcopi*, ibid. Antefertur Archiepiscopo, n. 5. Illius officium de Jure commune quae? num. 5. et seqq. Est Vicarius natus, et perpetuus Episcopi, n. 6. Et quomodo differat a Vicario generali Episcopi? num. 7. Iudicat causas minores Ecclesiasticas, num. 8. Non tamen potest censuras ferre, nec causas arduas expedire sine Episcopo, n. 9. Neo dare litteras dimissorias, neque dispensare, neque visitare Monasteria, n. 10. Neque cognoscere causas Consecrationis Clericorum, num. 11. Neque causas matrimoniales, et Criminalis, num. 12. Alibi tamen ex speciali commissione Episcoporum, Archidiaconi de causis matrimonialibus in prima instantia iudicant, num. 13. et seqq. Archidiaconal est, contra gerere super Clero et num. 17. Visitare Ecclesias, nec Parochias, et quae ratione? num. 18. Ad illum pertinet examinare, ac Episcopo sicut ordinandas, num. 19. Item ministrare Beneficianda, eoque, et Abbatibus instituere etc. num. 20. Item ministrare Episcopo, et in quibus? num. 21. Quod praemissa sunt attendenda Consuetudines, et Statuta particularis singularum Ecclesiarum, num. 22. Antiqua inter Archidiaconum, et Archipresbyterum distinctio, quae? n. 24. n. 8.

ARCHIEPISCOPUS

Archiepiscopus exercet iurisdictionem in Episcopum Suffraganeum, non autem in Subditos ejus, t. 10. num. 11. Potestas Episcopi propter ejus negligentiam an universaliter devolvatur ad Archiepiscopum? n. 9. et seqq. Probabilis est eam non devolvi, nisi in casibus a Jure expressis, n. 11. et seqq. Enumerantur eam illi, in quibus Jure sic devolvitur, per Archiepiscopum supplere negligentiam Episcopi, num. 17. et seqq. Archiepiscopus non supplet impotentiam Episcopi, n. 35. et seqq. An differat a Metropolitanis? t. 11. n. 29. Unde sic dicitur? t. 31. n. 52. Appellatur alio nomine, *Metropolitano*, et cur? ibid. Episcopi Metropolitanis subditi dicuntur Suffraganei ipsius, et cur? n. 34. Potest dari Archiepiscopus, qui non sit proprio Metropolitanus, num. 33. Archiepiscopus habet iurisdictionem in Suffraganeos suos, potestas ipsi precipere etc. n. 35. Ac in eisdem proferre censuras, spectato Jure antiquo, num. 36. De facto quoad causas criminales Episcoporum est observandum Decretum Concilii Tridentini, n. 37. Archiepiscopus an de facto cognoscat de causis civilibus Suffraganeorum, per proprium subditum eorum convocato? num. 38. Et quid si Suffraganeus proprium subditum eorum ipso convocare velit? n. 39. Archiepiscopus non habet iurisdictionem in subditos sui Suffraganei praeter causas in Jure expressas, n. 40. et seqq. Est Iudex ordinarius totius Provinciae, et quomodo? n. 42. Enumerantur octodecim causas in quibus Archiepiscopus habet exercitium iurisdictionis in subditos sui Suffraganei, n. 43. et seqq. Quoad causas ad eum per appellacionem delator, num. 44. II. Quando visitat Provinciam,

nam. 45. Et si tunc nequeat in eos exerceere periodicam fore correctionem, nisi in duobus casibus et quibus? nam. 46. Quando possit visitare Provinciam? n. 47. III. Ad suppleendum negligentiam suffraganei, n. 48. IV. Propter Officium vicanum, seu discrepantiam in Divinis Officiis, et quomodo? n. 49. V. Ratione fori: et in quo casu? n. 50. VI. In causa criminis, ubi Episcopus criminis-bollesiam imponit Clerico, vel Laico subdito, n. 51. VII. Quando subditus suffraganei peccat in Arcidiaconi Archiepiscopi, n. 52. VIII. Si subditus suffraganei n. a. vult ejus mandatis parere, postquam ab Archiepiscopo fuit absolutus ab excommunicatione, n. 53. IX. Ratione rei sitae in Diocesi Archiepiscopi, n. 54. X. Quando Suffragani ut semini causam ad Metropolitanam per relationem, seu consultationem, n. 55. XI. Si Canonici laici versentur in Divinis in Ecclesia Cathedrali, non. 56. XII. Quando notorium est, sententiam Episcopi esse inopiam, et Metropolitanam sicut pro qua emendatione, non. 57. XIII. Archiepiscopus concedit indulgentias per totam Provinciam, n. 58. XIV. Ecclesia Suffraganei viciat, etiam Archiepiscopus boni signi in defectu Canonorum, nam. 59. XV. Aut per legitimum causam ad eam obtinuit ampliorum jurisdictionem in subditis Suffraganei, n. 60. XVI. Quando Episcopus facit permutationem cum Capitulo suo, n. 61. XVII. Et quando suffraganei, qui recusant ut suspecti, remittunt causam ad Metropolitanam, nam. 62. Archiepiscopi aut possunt facere novum Communionis totam Provinciam obligantes? t. 2. n. 63. et seqq. Non possunt quodcumque statuere contra Sacros Canones, sicut cum Concilio Provinciali, nam. 70. et seqq. Archiepiscopus aule receptum Pallii n. 71. quae possunt evincere, necesse? t. 2. n. 8. et 9. Pallio utitur solus in Ecclesiis sue Provinciae, non extra, n. 11. e. 12. Servatur luxuria, non. 13. An possit unum Pallio in Processionibus, aut Syndico? n. 14. Vel in Ecclesiis exemptis sue Provinciae? nam. 15. Quibus diebus possit unum Pallio, n. 16. Potest tam in suis, quam in aliis Diocesi celebrare unum Pallio, et Sacerdotis, n. 17. et 18. An possit alteri suum Pallium commendare? n. 19. Translatio debet obtinere novum Pallium, n. 20. Sepelitur tuum cum atque Pallio, n. 21.

ARCHIPRESBYTER

1 Archiepresbyter unde sit dicatur? tit. 14. nam. 1. Quis? n. 2. Vocatur alio nomine, Decanus, n. 3. Et subest Archidiacono, n. 4. et t. 2. 3. nam. 4. Duplex est, videlicet urbanus et ruralis, quo? t. 2. 24. n. 5. et 6. Urbanus officium expleat, n. 7. et seqq. Antiqua inter Archiepresbyterum et Archidiaconum distinctio, quae? n. 8. Curia officium Archiepresbyteri urbani, seu Decani Cathedralis, oportet attendere particularem Constitutionem, et Consuetudinem singularem Ecclesiarum, n. 9. Archiepresbyteri, seu Decani rurales officium, quales? nam. 10. Negati in majore negotio, et quae iudicium atque iudicii expedire, n. 11.

ARCHIVUM

2 Archivum publicum, unde vim probandi habet? tit. 22. nam. 108. et seqq. Ad constitutum publicum Archivum tria requiruntur, nam. 113. An et quando scripturae in publico Archivio repertae, plene probent? n. 101. et seqq. Probent plene constitutis certis conditionibus et quibus? n. 102. et 103. et seqq. Secus dicendum de Archivio privato, n. 104. Scripturae privatae repertae in publico Archivio, an tamen faciat demonst. iura territo-

rium Domini sui, vel etiam extra illud? t. 2. nam. 108. et seqq. Sententia affirmativa solum, vide-licet probabilior, n. 109. 110. ac seqq. Archivum Monasteriorum, Civitatum, et Personarum illustrium etc. atque libri et scripturae inde depremissae, ex titolo Archivii nullis auctoritatibus impetunt, n. 114. et seqq. Praesertim quando aliquid ad probandum propria pars, n. 114. et 116. Contraria quorundam sententia refertur, atque explicatur, nam. 117. et 117. Doctor nihilominus certi casus, in quibus libri ex Archivis Monasteriorum, Civitatum, etc. extracti plene, vel quasi plene probant, et qui? n. 118. et 119. et seqq. Ratione publici Archivii authenticitatem scripturae originaliter privatas, n. 120. et 121.

ARCTATI

1 Arctati ratione Beneficii accepti, et recipiendi, qui? t. 1. n. 121. et 122.

ARENARI

3 Arenari, et mimi, qui? t. 2. n. 492.

ARGENTUM

1 Argenti appellatione, etiam argentum fabrefactum comprehenditur, non autem marmor effigiatum nomine marmoris, et eor? t. 2. n. 403. et 404. 2 J Argenti, vel auri nomine non venit pecunia, vel nummi, C. II. R. LXXX. n. 4.

ARGUMENTUM

1 Argumentum a superfluitate verborum vitanda est fortissimum. P. n. 118. et seqq. a seuus contrarium validum, t. 2. n. 406. Damnum excludit non sequatur absurdum, u. 407. Nec Jurius Correctio, nam. 408. Summeque argumentum desumitur ex contrariis dispositionibus, n. 410. 2 Argumentum acrie, et large acceptum, quid? t. 1. n. 4.

ARITHMETICA

1 J. Arithmetica aequalitas in Justitia Commutativa, C. II. R. XII. n. 3.

ARMA

3 Arms portare non potest Clerici, t. 1. nam. 119. et seqq.

ARREPTITII

1 J. Arreptiis removeatur a ministerio altaris, C. II. R. LXXII. n. 10.

ARRHA

3 Arrha quid? et quid juris de ea? t. 1. n. 300. et seqq. 4 Arrha quid? et quomodo differat a poena? t. 1. nam. 376. Licet apponatur sponsalibus, n. 177. et quidem in quavis quantitate et specie, n. 178. Injuncte resiliens perdit arrham, autem vero illam iterum requirit, nam. 179. Nisi aliud habeat consuetudo, nam. 170. Arrhepica arrham in duplo restituere debet, si iniuste resiliit, nam. 181. nisi sit actus muneris, n. 182. Posset convincere pariter, ut in quadruplo restituatur, nam. 183. Utraque pars deo et recipere potest arrham, n. 184. Ex jura causa resiliens non in duplo, sed in simple restituere tenetur arrham, n. 185. Imo nec in simple, si pars altera calpegnit potest causam, quod matrimonium non sequitur, n. 186. Arrha esse non praesumitur, nisi exprimitur, t. 1. n. 180.

ARROGATIO

4 Arrogo quid? t. 1. n. 12. n. 6.

ARTICULUS

1. Articuli Symboli Apostolorum, quot *t. 1. n. 61. et seqq.* Qui a singulis Apostolis fuerint positi? *num. 59. et 60. Articuli fidei nomina quid intelligantur? n. 62. Articulus fidei sumitur tripliciter, num. 63. Articuli fidei an successu temporis creverint, n. 68. et seqq. An novum articulum fidei facere possit Ecclesia? Vel Papa? *n. 72.**
2. Articulus quid? *t. 18. num. 310. Articuli multipliciter differunt a Propositionibus, n. 311. In praxi tamem plerumque inter se confunduntur, n. 312. Articuli alii de necessitate concludunt, alii presumptive, et taliam probatio est admittenda, t. 19. n. 34.*
3. Articuli defensionales quando, et quomodo possint, ac debeant ab Advocato, vel Reo fieri? *t. 1. num. 460. Et super ipsis examini testis, n. 463.*

ASSASSINIUM

1. Assassini crimen committentes Clerici ipso jure amittunt Privilegium fori, *t. 2. n. 256.*
2. Assassini crimini, et Assassini quid? *t. 49. n. 130. Quosdam prius stylo? n. 131. et seqq.*
3. Assassini, homicidii potius speciales, *t. 12. n. 62.*

ASSESSOR

1. Assessores collam habent jurisdictionem, *t. 1. num. 72. Assessores in causis spiritualibus, possunt esse Laici? ibid.*
2. Assessores in processu criminali Regularium quando exhibere expedit, vel cessare sibi? *t. 1. n. 246.*
3. J. J. Assessoris imprudens non nocet Magistratus, sed sibi, C. II. R. LXII. n. 8.

ASYLUM

1. Asyli juxta compendii Ecclesiae jure humano, *tit. 2. num. 231.*
2. Asyli juxta, cum immunitas. Vide *Jus Asyli.*

ATTENTATA

1. Attentionem omnino quid intelligatur? processum appellationis pendente? *t. 28. num. 249. Attentionem potest accipi et pro facto et pro jure, n. 250. Ubi nihil innovatur, non dicitur attentionem, n. 251. Attentione non dicitur qui facit actum continuationis, ibid. Attentione lite, vel appellationis pendente, an differat? *num. 252. Attentionem dici valet, quod sit Lege permittenda, idque exemplificatur, n. 253. et 254. Attentione pendente appellatione a sententia diffinitiva, sunt ipso jure nullae, n. 255. Dummodo pars adversa debita petat revocationem ipsarum, n. 256. Ad revocationem attentionum duplici via proceditur, *num. 257. Nempe via ordinaria, n. 258. Et via extraordinaria, seu per Remedium citatois, num. 259. Appellans potest simul persequi causam appellationis et attentionem; ac etiam potest persequi solum causam attentionum, ibid. Petens revocari attentione, qua tenetur probare? *n. 260. Attentione pendente appellatione a diffinitiva, revocatur tota etiam per remedium citatois, n. 261. Secus, quando ad eorum revocationem, proceditur per viam ordinariam, num. 262. et 264. Attentione pendente appellatione, per quem Judicem sint revocanda? *num. 265. et 266. Refertur Decretum Sacrae Congregationis circa hoc, n. 267.*****

ATTESTATIO

1. Attestatio Publicatio, quid, et quodlibet fiet? *tit. 19. n. 148. Post eam regulariter non licet aliam*

testes producere, *n. 149. Saltem super eisdem articulis, vel directis contrariis, alius access, num. 150. et 151. Possunt tamen post publicationem attestationem nove instrumenta produci, num. 149. et seqq. Deinde complures casus, in quibus post publicationem attestationem etiam possunt super eisdem articulis testes produci, *n. 154. et seqq. Enumeratur duodecim tales casus, n. 155. et seqq. Attestationes at Testes, quid? *tit. 20. n. 2. Tamen reformationis testium magis arget post publicationem attestationem, quam testes, t. 20. n. 461.***

Attestationem publicationem non est desubstantio processus judicis, bene tamen de ejus justitia, *t. 20. num. 523. Idque probatur, n. 524. Attestationes receptae in uno Judicio, sed non publicatae, fidem non faciunt in alio, etiam inter eandem personas, n. 525. et seqq. Falsa etiam in certis casibus; et quibus? *n. 530. et seqq. Tenetur pars adversa vel ratam habere priorem receptionem testium, vel peti, et deinde testes examinare, n. 533.**

4. Attestatio de perpetratione orationum pro dispositionibus in forma pauperum est necessaria, et quale? *A. n. 398. et seqq. Formula hujus attestationis, n. 403.*

AVARITIA

3. Avaritia non debent esse dediti Clerici, *t. 1. n. 54.*

AUDITORES

1. Auditores Rotae, Vide infra, *q. Rota Romana.*

AUGUSTINIANI

3. Augustinianorum Regula quando inceptit? et qui sub ea militavit? *t. 31. n. 37. et seqq.*

AVOCATIO

1. Avocatio causae quid? et quodlibet per eam inducitur competentia fori? *t. 2. n. 117. et seqq. Differt ab ea per quam Judex avocet additum suum coram alio incompetenti litigante, n. 118. Post avocationem causae processus per inferiorem Judicem factus, ipso jure est nullus, n. 119. Avocatio causae magis inficit jurisdictionem inferioris Judicis, quam appellatio, et cur? *num. 120. Quid si Episcopus evocet causam eorum suo Vicario Generali agentem? num. 121.**

AUT

- R. J. Aut, quando somitur pro Particula disjunctiva, vel copulativa, C. II. R. LXX. n. 19.

AUTHENTICA

1. Authentica libet, seu Novellae Constitutiones postremo loco per Justinianum sunt editae, extremos praestantia, P. n. 167. A quo nonnullae authenticae Constitutiones Codici hodie insertae fuerint incertae? *n. 168. Et sic incertae an probent? n. 169.*

AUCTOR

1. Auctoris protestatio scripta suo Judicio S. M. Ecclesiae submittentis, nulliter libris apponitur, *tit. 1. n. 215. et seqq. Auctorum scribentium de Viis et Miraculis monachum Beatisficatorem alia protestatio, n. 216. Huiusque utilitas, n. 217. Auctore demonstrato, huius quaeque libri eorumque demonstrati, n. 220. et seqq. Auctorum demonstratorum scripta quo ratione citari possint? *n. 221. et seqq. Eorum libri recte jubentur comburi, n. 222. Demonstrato libro, non idcirco cessatur demonstratio eorum? n. 224.**

BACCALAUREUS

1 Baccalaureus quid? t. 1. n. 5.

BACULUS

1 Baculo eor. Pape non auctor? t. 15. n. 5. Historia memorabilis de S. Meriele, ac ejus Collega a mortuis resuscitatus per tactum baculi S. Petri Apostoli, *ibid.* Mystice significatio baculi Pastoralis, quo utitur Episcopi, n. 5. et 6.

BALDACHINUS

1 Baldachini nom. tenentur Regulares exempti etiam, concedere Episcopo in suis Ecclesiis, t. 31. n. 161.

BALLISTARIUS

1 Ballistarii, et Sagittarii qui? t. 15. n. 1. Et qualiter illorum usum prohibuit? n. 2.

BANCUS

1 Bancus Juris quid? t. n. 450.

BANNISATUS

1 Bannisatus an et quando licet occidere? tit. 12. n. 68. et *segg.*

BAPTISMUS

1 Baptismi Sacramentum declaratur, ut verbi errores Hæreticorum circa hoc, t. 1. n. 157. et *segg.* Qui rejiciuntur, n. 159. Errores circa exteriorum et formam Baptismi, n. 138. 140. et 141. Circa causam efficientem principalem, et secundariam Sacramenti Baptismi, *num.* 142. et *segg.* 5. Cypriani, ut Concilio Carthaginensi opinio circa velorem Baptismi a non baptizato et Hæretico collati, n. 143. Errores circa causam finalem Sacramenti Baptismi, n. 145. Periculosæ Hæresis negationis, periculosæ esse baptizandos, etque malitiosæ condemnata, n. 146. Baptismi Sacramentum verit. irreversibile et Perennitatis Sacramentum iterabili? *num.* 148. Baptismus cum votum delinquit in Concilio Generali Viennensi, t. 1. n. 135. Per illud confertur gratia informans, seu sanctificans, *ibid.* Sine Baptismo Sacramentum Ordinis non recipitur, t. 11. n. 59.

1 Baptismalis Ecclesie, quæ? t. 30. n. 103.

1 Baptismus est Janus omnium Sacramentorum, tit. 43. n. 1. Sacramenta et non baptizato Secordate collata, quas valeant, quæ non? n. 2.

1 Baptismus eo, et quando, ad inter quos inducit cognitionem spirituellem? Vide *Cognitio Spiritualem*, vel t. 11. de *Cognitione Spirituali*.

1 Baptismus reiteratus, seu Anabaptismus qui? ut quibus penis subnoxietur? t. 9. *num.* 31. et *segg.* Subiunct ultimo supplicium, *num.* 34. Sicut irregularis, n. 35. Quas penas non incurrit qui sub conditione, vel ignorantia recipiunt, *num.* 37. et *segg.* Baptisari eo, et in quibus casibus valetur Infidelium liberi, *ibid.* et inivis Parentibus, t. 6. n. 51. et *segg.*

1 J. Baptismus invalide collatus iterari debet, C. II.

1 L. I. n. 4.

BASILIANI

1 Basilianorum Religio quando incepit? et qui sub ea militat? t. 12. n. 35.

BASILICA

1 Basilice quid? t. 48. n. 3.

BEATIFICARE, BEATUS

1 Beatificare, et Beatificatio quid? tit. 43. *num.* 4.

1 RIFFENSTUHL Jus Can. Tom. VI.

Quomodo differat et canonizare, *num.* 5. Solus Papa potest beatificare, n. 6. Non tractatur de Beatificatione ante 40. annos potest mortem servi Dei, n. 13. Neque inchoatur ante instantium Principum, n. 14. Episcopi tamen possunt et solent processum citius inspicere, n. 15. et quomodo? *ibid.*

Beatus quis est et dicitur? tit. 45. *num.* 3. Beati colli possunt colui publico, et privato, *num.* 17. et quomodo? *ibid.* Affertur Decretum bene observandum circa cultum Beatorum noudum Canonizatorum, *ibid.*

BELLUM

1 Belli sunt Juri naturali contrarie, quomodo? P. n. 12. Tempore Belli quæ personæ debeant gaudere securitate? t. 34. n. 12. et 13. Servire in fuernas ut pueros, semper fordem habuit fuit, *num.* 14. Innocentes in Bello occidere an liceat? *num.* 14. Hostem fallere stratagemis aliquo est laudabile, *num.* 15. Fidem tamen ipsi detum violere non licet, n. 15. et 16.

1 In Bello jure licitum est hostibus genere insidias, non vero datum eis fidem violere, t. 18. n. 141.

1 Bellum us, et quando indicere possint lucidifibus propter infidelitatem Principes Christiani? tit. 6. n. 47. et *segg.* Et Hæretici propter heresim, t. 7. n. 225. et *segg.*

BENEDICTA, BENEDICTIO, BENEDICTINI

1 Benedictæ, Sacerdot, et Spirituales res an et quomodo sine labe Simonie vendi, vel moderi possunt? t. 3. n. 221.

1 Benedictio Parentum Ecclesiasticorum a quo fieri possit? t. 40. n. 49.

1 Benedictio Religio quando incepit et qui sub ea militat? n. 43. et *segg.*

1 Benedictio copulata danda est in Ecclesiis, et quomodo? t. 3. n. 68. De consuetudine potest dari etiam in domo privata, *num.* 69. Benedictio Nuptiarum quid et a quo fieri debet? t. 21. *num.* 51. Benedictio secundum Nuptiarum, Vide *secundum Nuptiarum Benedictio*.

BENEFICIUM

1 Beneficium in comuni quid et quomodo dividatur? t. 9. *num.* 445. In Beneficiis plurissime est interpretatio facienda, *num.* 444. et 445. Fallit hoc in Rescriptis ad Beneficia Ecclesiastica, *num.* 447. Beneficium quid? t. 3. *num.* 18. Et quomodo differat et Privilegio? *num.* 19. In Beneficiis strictè scriptis fit simplicissima interpretatio, t. 3. *num.* 127. et 130. Secus in Rescriptis ad Beneficia Ecclesiastica, *num.* 126. et 128. et *segg.* Beneficia Ecclesiastica obtinentes qui temerario emitte professionem fidelit. tit. 1. *num.* 137. et *segg.* Vide infra, & *infra* *professio*. Tacite tenent Beneficia Ecclesiastica prebati quantums modio, videt Rescriptum ad Beneficium novum obtinendum, et *segg.* tit. 3. *num.* 192. et 193. Vide infra, *Rescriptum subreptum*. Provisio de secundo Beneficio motu proprio Pape facto, valet utrum non facta mentione de prebatione Beneficii, *num.* 203. Idem dicendum de Beneficio collato per Legatum Sedis Apostolicæ, *num.* 204. Non tenent potest tunc provisio utrumque Beneficium simul retinere, sed tenetur eligere, quod melioris, *ibid.* Beneficium Ecclesiasticum quodcumque nequit obtineri ante decimum quatuor autis annum, saltem incloptum, tit. 6. *num.* 211. Ad Beneficium Parochiale obtinendum requiritur viginti quinque anni, *num.* 212. et 213. Ad Dignitates et alias Beneficia obtinende, qualis ætas requiritur? *num.* 214. et *segg.* In promovendis ad Beneficia Eccle-

siatica, qualis litterarum scientia requiratur? num. 205. Et quae aliae qualitates? n. 101. et 218. et *seq.* Beneficia Ecclesiastica intra quod tempus sint conferenda? t. 6. num. 278. anque ad 282. Beneficia in ingredientis Religiosem an possint alteri conferri? t. 9. num. 25. et 26. Ante susceptionem habitus idealitatis potest quis requirere Beneficium suo non servata forma Decreti Tridentini, *sess. 23. cap. 16. de Regular.* Non tamen potest, num. 28. et *seq.* Potest quis ex novo Titulo redire ad Beneficium suum resignatum, num. 41. Sed tunc ultimum locum immobit pro alio, num. 42. Regulariter prohibet Clericus Beneficiarius potest resignare suo Beneficio, tit. 9. n. 43. et *seq.* Nequit tamen Clericus resignare Beneficium, nisi aliud habeat, unde suscipiatur, n. 46. Nec illud Beneficium, ad cuius titulum fuit ordinatus, nisi etc. num. 47. intelligendo hoc de resignatione voluntaria, num. 48. Beneficium linguam quid? num. 36. Et an possit alteri resignari? n. 55. et 57. et *seq.* Beneficium reservationem potest quidem simpliciter dimitti, non tamen alteri resignari, n. 59. Idemque decedendum de Beneficio resignato, n. 62. Et de Beneficio Patronato, atque electione sine consensu Patroni, vel eligentium, num. 61. et 62. Beneficiorum per statum an sit licita? num. 82. et *seq.* Et qualiter inveniendum? n. 90. et *seq.* Vacatio Beneficii per mortem, vel per reconstitutionem an differat? t. 7. num. 110. Vide infra, §. *Per vacationem Beneficiorum*, et §. *Renunciatio* et *Renunciatio*. Beneficia Ecclesiastica non sunt haereditaria iure, vel speciem haereditariae Successionis referunt, transferenda, t. 9. num. 111. Quando Episcopus aut Capitulum Cathedrali, negligit intra debitum tempus conferre Beneficium, ad quem tunc devolvatur potestas ex conferendi? t. 10. num. 12. Collatio Beneficii facta post debitum tempus una est, num. 21. Etiam prius die post illud facta, n. 24. Nil de potestate videtur, num. 22. Beneficia tempore avarae legationis vacantia an, et quae Legatus a latere conferre possit? t. 10. num. 31. et *seq.* Ratio Beneficii in eius diocesi obiecti, an et quibus concurrentibus possit quis ab illa Episcopo vel alio? tit. 11. num. 40. et *seq.* In praesentibus an promittendum ad Beneficia Ecclesiastica quas qualitates requirantur? t. 14. num. 1 et *seq.* Vide infra, §. *Præfatione*. Si Papa reverbit pro non habente debitas qualitates, an et quando talis sit inveniendum in Beneficio? num. 1. Quando Ecclesia dispensative concedit Minoribus, debet ipsi interim non per litteras, sed Clerico regi, num. 2. Ad Beneficium obtinendum quis possit dispensare cum illegitimitate? t. 17. num. 8. et *seq.* Vide infra §. *Illegitimitas*, illius, etiam legitimus Sacerdos sequit minoritatem accedendo in Beneficio Paterno, num. 33. et *seq.* An ab immediata successione in Beneficiis etiam excludantur consanguinei prioris Beneficiarii? num. 37. et 38. Ac Patet respectu illi sui legitimi? n. 39. Et respectu respectu sui? num. 40. In Beneficia Ecclesiastica quilibet suo officio per se fungi debet, tit. 18. num. 6. et 7. Aliqua tamen possunt expediti per Vicarios, num. 7. Proinde circa Beneficia Ecclesiastica quis specialiter in iure prohibentur? t. 35. n. 19. et *seq.* Vide infra §. *Patronatus* per aliam, etc. Transactio super Beneficio Ecclesiastico an sit licita? t. 36. num. 36. et 39. Quomodo super Beneficio Ecclesiastico possit fieri amicabile compositio? num. 40. 41. et *seq.* Beneficio apostolice Clericus, si contra Ecclesiam, in quo Beneficium habet per extraneum Advocatum, vel Procuratorem existat, tit. 37. num. 23. Beneficio Romanorum per se non gravem potest illud repetere, t. 40. num. 12. Et quid, si iuramento circa hoc interaverit? (ibid.) Clericus Minoritatis in renunci-

atione Beneficii graviter laesus, an restitutor in integrum? t. 41. n. 38. et *seq.* An Clericus sine indicat auctoritate Collationis Beneficii ad quod restitutor? num. 45. Beneficiarii Clerici debent sibi praesentationem omittentes, quilibet presentat? t. 1. n. 188. et *seq.* Et qualiter fructus non faciant suos? n. 190. et *seq.* Clerici Beneficiarii omittentes recitationem Hicronimi Canoniarum, teneantur restituere fructus Beneficii, aut sententiam declaratoriam Johannis, et eue? t. 2. n. 210. et *seq.* Beneficiarius non sui dominus possessionem suae Ecclesiae, sed administrat, et quasi executorius, t. 7. n. 51. Clericus Beneficiarius acquirit propria sacralitate, an sine consensu Superioris, Beneficium resignare, t. 9. num. 12. et *seq.* An saltem an causa ingrediendi Religionem id fieri possit? num. 21. et *seq.* Vide infra §. *Renunciatio*. An quilibet Clericus possit renunciare suo Beneficio? num. 41. et *seq.* Clericus sacrosanctus, aut non habens titulum Canoniam in Beneficio, acquirit illud resignare, n. 49. Nec promissio ad secundum Beneficium incompatibilis cum priori, vel matrimonium contrahens, etc. num. 50. Nequit criminatus, si ipso iure privatus est Beneficio, alias recit, num. 51. et *seq.* Consecutus Ecclesiam Parochialem unum decem, an eam possit resignare durante anno? num. 66. Quid Juris de Beneficiarii resignantibus causa infirmitatis, non suis moribus, num. 77. et *seq.* Melius est paucos habere dignos Altaris Ministros, quam multos inutiles, t. 14. n. 2.

3. Beneficii Titulus habetur assibus Clerici, t. 2. num. 51. In loco Beneficii personalem residentiam requirunt, assensu Clerici domicilium contrahere, t. 1. n. 94. Beneficiorum Ecclesiasticorum collatio, appellatio fructuum constituit, t. 13. num. 104. Cives Beneficii Ecclesiastici quando licet pendere nihil an inveniendum? t. 16. num. 42. et *seq.* Differentia inter easdem cap. 1. et 2. *Ut sit pendente etc.* in 6. relictum, num. 44. Licet pendens tunc deo presentatus ad Beneficium acquirit Patronatus Ecclesiasticus variare, non aliam presentare, n. 45. Imo nec Patronus laicus, num. 46. Quis conferre possit Beneficium, si deus super eo sibi collatam intelligentibus mori contingit unum, vel etiamque eorum? num. 47. et 48. Beneficii fructuum eius acquisitione sit quilibet contra ipsam possessionem apud Sedem Apostolicam fuit promissa non sacrosancti diffinitiva, t. 17. n. 31. Beneficia Ecclesiastica prius reputatur proinde civilis, t. 18. num. 134. Proinde licet non constituit ad obtinendum Beneficium, an sufficit unum titulum? t. 20. n. 264. Beneficia plura obtinent contra alium de pluralitate Beneficiorum non exiit, t. 23. n. 128. Saltem nomine pendens, an non novitas Ecclesiae sit possit excipere? n. 129. Beneficium Ecclesiasticum an quoad titulum praescribi valeat? t. 26. n. 33. In causa Beneficii sententia non transit in rem iudicatum, et quomodo? t. 27. n. 121. et 124.

3. Beneficium Ecclesiasticum quid? Et qua requiritur? t. 5. num. 6. De essentia illius est, et constituitur in perpetuum, num. 9. In illo aliud est officium spirituale, num. 10. Aliud fructus percipiendi laici, num. 11. Aliud fructus ipsi, num. 12. Debit conferri Clerico, n. 13. Et exigit sacrosanctis Ecclesiae, n. 14. et *seq.* De concessione Episcopi est potius plura legatum, num. 15. et *seq.* Reservatum qualitates ad Beneficium requisitas, n. 17. et *seq.* Beneficium quodlibet? t. 3. num. 13. et *seq.* Aliud est proprium, aliud improprie tale, ibid. Aliud majus, aliud minus, num. 20. et *seq.* Aliud regulare, aliud saeculare, num. 22. Omnis conventus saecularis, debet contrarium probare, num. 21. Et quomodo? probare possit? num. 24. Fundata in Ecclesia Regularium, process-

mentur in dubio Regularis, n. 53. et seqq. Beneficium totum aliud est curatum, aliud non curatum, n. 56. Curatum aliud est pro foro interno, aliud pro foro externo, n. 59. Ad beneficium proprie curatum quae respiciunt? n. 30. Beneficia duplicia quae? n. 31. Dignitas quid? n. 33. et seqq. Personatus et Officium quid? n. 35. et seqq. Beneficia simplicia, quae? n. 37. Eorum nomine plerumque non veniunt Canonici, n. 38. Dividuntur uberius Beneficia in alicuius, Patronatus, collatorum, seu liberum, n. 39. Patrimoniale, n. 40. Monachale, et non Monachale, n. 41. Consistoriale, n. 42. Papa reservatum, et Beneficium vacans in Curia, ibid. Beneficia aliena, quae? et quid Iuris de eis? t. 5. n. 407. et seqq. Beneficia incorporea, Vide Incorporationem. Beneficium sub eodem titulo quid? n. 433. Uniforme quid? n. 434. et seqq. Differtne seu dissimile quid? n. 438. Et quid Iuris de his omnibus, n. 439. et seqq. Beneficia Manualia quae? t. 5. n. 43. Possunt dari ex fundatione, n. 44. Sicut et ex causa reverentia, n. 45. Episcopus iure de causa cum consensu Patroni potest et Beneficia perpetua facere Manualia, n. 47. Respectu Papae censentur omnia Beneficia manualia, n. 48. et seqq. Etiam statuta et consuetudines ex Beneficiis perpetuis possunt fieri manualia, n. 49. Non tamen in contra, n. 51. Manualia proprie Beneficia non sunt, n. 52. Et quid de Ecclesiis incorporatis, n. 53. Casus in quibus nomine Beneficii etiam vacant Manualia? n. 54. et seqq. In imputatione Beneficii faciendi ad mentio prehabili Beneficii Manualis, n. 56. Canonici, Vicarii, Commenda, Praebendae, et Pensis ad vacant nomine Beneficii Ecclesiastici, Vide in suis locis, item, t. 5. n. 57. Beneficiorum collatio tribus potissimum modis fit, t. 5. n. 123. Nonnullum et illis modis, n. 124. Quae requiruntur ad legitimam Collationem? n. 125. Debet esse Canonica, n. 126. Ab iuxta formam a iure communis aut consuetudinem praescriptam, n. 127. Debet fieri gratis, n. 128. Ac sine subreptione, n. 130. Pure et sine pacto et conditione, n. 129. Atque tempore debita, n. 131. Quibus conferenda sunt Beneficia? n. 132. et seqq. Beneficiorum Collatio per concursum, n. 134. et seqq. Beneficia simplicia non conferuntur per concursum, n. 135. Quatenus praescribuntur circa concursum a Concilio Tridentino? n. 137. et seqq. Dantur Beneficia curata, quae conferuntur sine concursu, n. 141. et seqq. Ut Parochiae pauperes, ibid. Vicariae perpetuae utrae Ecclesiae vel Monasterii, n. 142. et seqq. Item Dignitates, n. 144. et seqq. Parochiae in causa permutationis, n. 146. Et Iuris Patronatus laicali, n. 147. et 149. Exarantur a tali omnia, ibid. Ceterum Provisiones Parochiarum contra praescriptam formam sunt irritae, n. 148. et seqq.

3 Beneficia conferendi potestas respectu Papae, ejusque Legati, t. 5. n. 150. et seqq. Papa potest conferre Beneficia totius mundi, ibid. Conferi illa tribus potissimum modis, n. 151. et seqq. Scilicet iure praeventivis per gratiam expectativam, n. 152. et seqq. Iure concursus, n. 154. et seqq. Et Iure devolutivo, n. 157. Devolutio Beneficiorum quomodo fit quoad ad Papam? n. 158. et seqq. Modis etiam apostolicum super Collatione Beneficiorum quid? et quales? n. 167. et seqq. Continet subinde gratiam factam, quandoque locandam, quandoque expectativam, n. 168. Exarantur veriti modi quibus Beneficia conferi Papa, n. 167. et seqq. Legatus Apostolicus quatenus Beneficia conferre, vel sibi reservare possit? n. 174. Beneficiorum Collatio respectu Episcopi Capituli sede vacante, Vicarii Generalis, et Collegii, t. 5.

num. 175. et seqq. Episcopus in propria Diocesi est ordinarius Collator Beneficiorum, ibid. Ita et habet fundatum intentionem, n. 177. Exceptio Beneficia electiva, n. 178. Capitulum sede vacante an possit conferre Beneficia? n. 179. et seqq. Nequit conferre Beneficia quae pertinent ad solam Collectionem Episcopi, ibid. et n. 181. Negligentia tamen in vivis Episcopo conferri Beneficia Iure devolutiva, non item sede vacante, n. 182. et seqq. Quando Collatio Beneficii committitur personae ad Episcopum, et Capitulum, mortuo vel inhabili facto Episcopo conferri Capitulum, n. 186. Et vicissim, n. 187. Secus quando Collatio Beneficii spectat ad solum Episcopum, n. 188. Capitulum sede vacante potest confirmare et infirmare electiones, ac presentatos a Patronis instituisse, n. 189. et seqq. An possit recipere resignationes Beneficiorum? n. 191. et seqq. Illorum Beneficiorum resignationes potest recipere, quorum collatio ad ipsum pertinet, n. 193. Item resignationes et causas necessarias, n. 195. Vicarius Generalis sine speciali concessione non potest conferre Beneficia, n. 197. Bene tamen presentatos instituisse, n. 198. A quo, et quomodo fieri debeat processus apertus iure representandi ad Praebendam et Capitulum? n. 199. et seqq. Beneficiorum dimissio quod modis fiat? Vide Dimissionem Beneficiorum. Beneficiorum Diminutio, Vide Diminutionem Beneficiorum. Beneficiorum Divisio, Vide Divisionem Beneficiorum. Beneficiorum Erectio, et qualitates in fundatione appositae, t. 5. n. 59. Beneficium debet erigi ad cultum divinum aut opere praestandi officium spirituale, ibid. Ad ejus erectionem requiritur congruentia Dotis, n. 100. Quae debet examinari per Episcopum, n. 101. Ad erectionem Beneficii requiruntur expressae consensus Episcopi, n. 102. Qui ubi adest, censetur omnis rite facta, n. 103. et seqq. Fondator Beneficii potest in fundatione adhibere qualitates prohibitas, n. 105. Quae debent observari, n. 106. et seqq. Dummodo non sint turpes, n. 108. et seqq. Condicio honestas in limine fundationis apponere debet servari, etiam si contraria iuri communi, n. 110. Conditiones in fundatione appositae successor non potest alterare, n. 111. Recet tamen ipse fondator, n. 112. Sed non in praesudicium Ecclesiae, aut Iuris tertio quassati, n. 113. Missarum numerus in fundatione impositus, an et quando possit reduci? n. 114. et seqq. Per clausulas generales derogatorias non censetur derogari qualitatibus in fundatione positae, n. 117. et seqq. Per clausulam, cum abstatibus fundationibus, derogatur fundatori Clericorum, non tamen Litterarum, n. 121. et seqq. Beneficiorum permutationis, an et quomodo fieri possit, ac debeat? t. 19. n. 25. et seqq.

3 Beneficiorum Pluralitas et Incompatibilitas, t. 5. n. 201. et seqq. Pluralitas est prohibita, ibid. Enumerantur inconvenientia ex Pluralitate Beneficiorum sequentia, n. 202. Dantur et enumerantur casus in quibus licetum est habere plura Beneficia simul, n. 203. et seqq. Ultra duo Beneficia Episcopus eodem conferre non potest, n. 206. Ecclesiae Cathedrali vel Collegiatae pauperi potest Episcopus unum Beneficium simpliciter, n. 207. Curato Beneficio pauperi alio aliud curatum, n. 208. An possit eam Beneficia in Titulum haberi alteram in Commendam? n. 209. Vi consuetudinis potest in eodem Ecclesiae cum Canonico obtinere Dignitas, Personatus, etc. n. 210. Non tamen triplex, n. 211. Incompatibilitas Beneficiorum oritur ex duplici capite, n. 212. Videlicet ex ipso nature Beneficii, n. 213. Vel quando unum eorum ad honestam sustentationem sufficit, n. 214. et seqq. Null.

la consuetudo etiam innumerabilis facit licitam retentionem plerum Beneficiorum, quorum numerus ad honestam sustentationem sufficit, num. 216. Et non minus plura Beneficia paucis conferuntur, et retinentur? num. 217. Neque dispensatione Papali potest quis recipere aliud Beneficium, si prius iam habet sufficientem, n. 218. Nisi subitis iusta causa dispensandi, num. 219. Quandoquidem Beneficium conferatur sufficienti ad honestam sustentationem? num. 221. Rationem subinde iudicis arbitrio pro foro exteriori, num. 222. et seq. Pro foro interno autem cognatis constitutionibus, num. 225. In computationem sufficientis Beneficii veniunt etiam distributiones quotidianae, num. 226. Non tamen Patrimonialis, n. 227. Beneficia de se compatibilia quae? n. 228. Referuntur exempla, n. 229. et seqq. Beneficia de se incompatibilia quae? num. 231. et seqq. Beneficia differentia non demandant potius simul retineri, quando unum eorum sufficit ad sustentationem, n. 232. et seqq. Non ita Beneficia uniformia sub eodem titulo, num. 240. Nec iuxta ad hoc consuetudo, num. 242. Nam dispensatio Episcopi, num. 243. Dispensatio a Papa ad habenda duobus Beneficiis acquirit habere duos conformia in eadem Ecclesia, num. 244. Beneficiorum Pluralitas in dispensatione Pontifici, potest esse licita, t. 5. num. 245. et seqq. Si Papa dispensat iuxta proprium, praesupponit iusta causam, num. 246. Causa legitime dispensandi in pluralitate Beneficiorum sunt tres, et quae? num. 247. et seq. Talis non est propositum erogandi superfluum redditum in pia causa, n. 249. Dispensatio super Beneficiis est stricta interpretanda, num. 252. et seqq. Impetrata pro obtinenda duobus Beneficiis intelligenda est solam de duobus potest collata, num. 252. Debet haec dispensatio fieri iuxta in aliteris dispensationis impetrantis, num. 253. Quid de elapsa, non obtineat quod aliud Beneficium obtineat vocatus, n. 254. et seqq. Dispensatio super pluralitate Beneficiorum continet aliam dispensationem super necessario conuocato, num. 256. Talemque Beneficium praebat utriusque dispensationem, num. 257. Et quoniam recipitur ad Beneficia, ibid. Nequit Episcopus dispensare super pluralitate Beneficiorum cariorum, vel dignitatum, aut personarum, num. 258. et seqq. Et cum? num. 260. Et si pariter tamen causa magis necessaria, n. 264. Potest etiam Episcopus ob meritum reddituum dispensare, et quis habens duo Beneficia, num. 265. et seqq. Non item si habes tria, num. 267. et seqq. Nisi ad id legitime conuocetur in contrarium, num. 272. Vel si Episcopus conferat tertium, ad modum ex prioribus dimittatur, num. 273.

5 Beneficiorum Pluralitas per consuetudinem non valet in Curia, t. 5. num. 274. et seqq. Et quid in Cathedralibus, et aliis Beneficiis? n. 275. et seqq. Beneficiorum Reservatio in genere quid? num. 278. et seqq. Beneficium Reservatum quid? num. 279. Beneficium Reservatum quatenus? num. 280. et seqq. Alii ut specialis, alii generalis, num. 281. Alii sit oppositi Decreto Tridentino, alii simpliciter, num. 282. Discrimen inter utramque, num. 285. et seqq. Quotidum Beneficia et reservet Papa? num. 286. et seqq. Reservatio Beneficiorum an sit favorabilis, vel odiosa? num. 288. et seqq. Dantur Beneficia aliquae, quae sub reservationibus generalibus, absque speciali eorum mentione non comprehenduntur, n. 291. Enumerantur plura, num. 292. et seqq. Reservata Beneficiorum praeferuntur ea quae habentur in propriis concordatis existant in Gallia et Germania, num. 294. Beneficia electiva non comprehenduntur sub general reservatione, num. 295. et seqq. Beneficiorum reservatio est afflictiva per appositionem munit, quae? ibid. An et quomodo differat ab

aliis reservatis Beneficiis? n. 296. et seqq. Appositio munit Pontificis quid? num. 297. Per eam ligatur manus inferiorum, num. 298. et seqq. Contingit multis modis, num. 299. et 300. Ut si Papa collat Beneficium in commendam, vel in eo possit Administratorem, num. 301. Vel dat mandatum, de providendo super certo Beneficio, n. 302. Vel de eo dimittendo, num. 303. Item si recipit renunciationem Beneficii, n. 304. Vel iure praevocatus ille concedit, sed invalida, num. 305. et 306. Regula, quod opposito muniti Papae liget manus inferiorum plura patitur limitationes, n. 307. et seqq. Nempe quando Papa apponit manus ad alium effectum, quam conferendi Beneficium, n. 308. Vel quando narrabat Beneficium esse reservatum, et non erat, n. 309. Item si est Beneficium Iuris Patrimonialis Laicalis, num. 310. Utrum ex appositione manus Papae efficiatur et reservetur Beneficium in praedictum concedendum, v. g. Curatibus, et rectoribus, n. 311. et seqq. Praesertim in procedi in Beneficiis, quae vacant in monachis Pontificis? num. 312. et seqq. Reservata Beneficiorum quae vacant apud sedem, vel in curia aut alias Pontifici suis reservata, num. 313. et seqq. Vacant Beneficia, seu vacatio Beneficii apud Sedem Apostolicam, vel in curia quid? ibid. Est singulissima reservatio, num. 316. Olim ex mora concordiis observabatur, n. 317. et seqq. Beneficium apud Sedem vacans, possunt post lapsum terminis auferri per inferiores, num. 319. Quomodo hic terminus computatur, n. 320. et seqq. Papa etiam post mensem potest conferre Beneficium vacans in curia, et ad res abbas in laicos, n. 321. In aliis Beneficiis collationi Papae reservata, nullum tempus est a Jure praefixum Papae ad conferendum, n. 322. Exceptis duobus casibus, n. 323. et seqq. Quid Jure de Reservatione vacantium in curia? et praesentibus de Prae-bendis, in b. n. 324. et seqq. Curia Romana ubi non censetur vacare? n. 325. et seqq. Enumeratur alia Beneficia, quae speciatim Jure communi sunt Papae reservata, n. 326. et seqq. Inter alia sunt Parochiae collatae non reservatae foris Concilii Tridentini, n. 328. Item vacantis ob crimine haereticis, n. 329. Et alia conuocata, ibid. et n. 330. Beneficia Jure Patronatus Laicalis non continentur in generali Reservatione, sed vacant Beneficiorum, t. 38. n. 61. et seqq. Beneficia secularia Succubitoribus, et Regularibus sunt conferenda, t. 37. n. 61. Beneficii Suppremo. Vide Suppremo Beneficiorum.

3 Beneficiorum vacante per ascensionem alterius, quomodo statuit? t. 5. n. 179. et seqq. Ad propositionem quinque tempora sunt observanda, n. 278. et seqq. Beneficia incompatibilia primi et secundi generis, n. 280. Collatio secundi Beneficii incompatibilis est valida, n. 287. et seqq. Utriusque tantum prohibita quoad effectum retinendi utrumque, n. 289. et seqq. Ante Concilium Tridentinum quomodo vacabat Beneficium per ascensionem alterius? num. 291. et seqq. Et quomodo post eorundem? n. 292. et seqq. Beneficium sufficienti ad honestam sustentationem vacat per adfectionem alterius utrius de se insufficientis, num. 297. Secus, si primus sit insufficientis, licet alterum de se sit sufficienti, num. 298. Idque probatur varie, num. 299. et seqq. Per receptionem tertii Beneficii incompatibilis vacat ipso Jure omnia priora etiam si dispensatione ante obtenta, num. 305. et seqq. Nisi aliud dispensatio imper illis simul retinendis, n. 308. et seqq. Retinens secundum Beneficium una cum primo incompatibili privatur utroque, n. 314. et seqq. Beneficiorum vacatio ipso Jure quae requirit? n. 318. et seqq. Requiritur ad eam vera associatio atque possessio alterius, ibid. Et quidem perficitur, n. 319.

et seqq. Non valet prius Beneficium per receptionem alterius quod si fructus illius et census alius percipit, num. 311. et seqq. Nisi per provisionem auctoritatis, quoniam fructus habet, num. 332. Beneficium prius libit quodlibet vacat per provisionem ad Episcopatum? num. 321. et seqq. Et quid de Episcopis Titularibus? num. 315. Post associationem secundi Beneficii incompatibilis deest prius status demittit, num. 326 et seqq. Et quidem pars se simpliciter, non vero ex causa permutationis neque in favorem tertii, etc. num. 316 et seqq. In casu recepti Beneficii incompatibilis libere potest, et debet conferre prius intra sex menses, num. 332 et seqq. Et quid si conferre distulerit? num. 334. et seqq. Accipiens prius Beneficium non potest induci in possessionem prius possessionis irrequisita, num. 336. et seqq. Nam vacatio ipso iure est intelligenda quoad Titulum non quoad possessionem, num. 338. In praxi quid agendum illi cui prius Beneficium collatum est? num. 313. Et quid de vacatione dimissionis et Collationis? ibid. Beneficiorum vacatio ipso iure modo variis contingit, in specie per sententiam, c. 5. mon. 341. et seqq. Nullo crimine, ipso iure vacat Beneficium nisi reprobatur in Jure expressum, num. 346. Enumerantur triginta, vel plures modi in quibus Beneficia ipso iure vacant, num. 343. usque ad 347. Obstatum plura Beneficia incompatibilia uterque ordinari, exhibere dispensationes, num. 348. et seqq. Non exonerantur ob longam possessionem, ibid. Vacatio Beneficii ipso iure potest etiam ex sententia declaratoria regulariter non obligat in conscientia, num. 386. Per vacationem amittitur Beneficium, quando sententia condemnatoria requiritur post crimen, num. 359. Privatio Beneficiorum non est imponenda nisi in casibus a iure expressis, num. 370. Vacatio Beneficii ipso iure, et per sententiam differtur multipliciter, et quomodo? num. 371 et seqq. Privatus ipso iure non potest Beneficium resignare, permittitur etiam Secus, si eodem privatus venit per sententiam, num. 376. Beneficium vacans in morte Ordinarii potest conferri in curia Possidit, num. 388. Beneficii vero vacantis concessio est promissa, c. 8. n. 18. et seqq. Beneficii omnia, Vide *Unus Beneficiorum*. Beneficium debet sine diminutione conferri, c. 1. n. 1. et seqq. Beneficium excoisialis non ordinis quid? c. 12. n. 50. Quibus et quando competat? ibid. Beneficium divisionis quid? cui, et quando competat? n. 57. et seqq. Beneficium cedularum Actionum cui et quando competat? n. 61. et seqq. Beneficium libertatis quid? cui, et quando competat? n. 65. et seqq.

5 Beneficii collatio, etiam eadem facto, revocari amplius nequit, et cur? c. 33. n. 51. et seqq.

B. J. Beneficia plura quomodo prohibita, C. II. R. LXXXIV. n. 6.

Beneficium quomodo debet concurrere ad reparationem Ecclesie rationem, C. II. R. LIV. num. 13. non percipiens redditus sibi debitos non tenetur ad onera onerata. ibid. num. 16. Beneficii testatio triplex, Collectiva, vel Verbalis, Corporalis, seu rebus, quae etiam Invenitur vel Invenitur vacat, et Auctionabilis, C. II. R. I. num. 1. et 4. Debet esse canonica, et sit sine vitio Conferentis accipiens, et formae, ibid. num. 2. In Beneficii collatione prior impetrans praefert posteriori, C. II. R. LIV. num. 8. Beneficii structus etiam Laicus potest habere, C. II. R. I. num. 18. Beneficii Patronatus collatio sine consensu Patroni facit contrariam, et Patrimonium iure tempore sit concessum aliam non praesentat, C. II. R. XVIII. num. 13. Beneficium hominum effectus interst humani, C. II. R. XIX. num. 1. Beneficium simpliciter canonice, non cen-

setur concessum canonice, C. II. R. XVIII. num. 9. Beneficio prohibetur litteris et ambicione rearguendae, C. II. R. XV. num. 25. Beneficium Ecclesiasticum quid et quomodo? C. II. R. I. n. 1. et 2. Sacerdote extra necessitatem, non est Regularibus conferendum, C. II. R. LXXVIII. num. 3. Nullo obsequio potest sine institutione Canonici, ibid. R. I. num. 3. Nec per provisionem commutationem private auctoritate, ibid. num. 8. Nisi per dispensationem Papalem, num. 10. An et quomodo per prescriptionem triennalem, ibid. num. 11. et seqq. Notandum, n. 12. Quomodo ad hanc prescriptionem requiratur? num. 13. et 17. Beneficium laici sumptus, C. II. R. XVI. num. 2. Vide *Privilegium*. Beneficium homini collatum et conferri non potest, C. II. R. XXI. num. 11. Nec libere dimissum repeti, num. 12. Beneficium quando dicatur reservatum Sedi Apostolicae, et quid Beneficium lucrum, Simulacrum, vel habere Titulum collationis, C. II. R. I. num. 25. remissio Beneficium per electionem Summorum etiam beneficium ignoravit, acquiritur, debet dimitti, C. II. R. XXIII. num. 4.

BESTIALITAS

4 Bestialitas praebet causam divorcii, c. 19. n. 69.

BIGAMIA, BIGAMUS

1 Bigamus et Polygamus quid? c. 1. n. 1. Bigamus, Trigamus etc., quis? et unde sit dicatur? num. 1. Bigamus indici irregularitatem, num. 4. et seqq. Quae descendit ex traditione Apostolica, num. 5. Bigamus est triplex, num. 7. et seqq. Bigamus vera quae? num. 8. Haec inducit irregularitatem, etiam contracta ante Baptismum, num. 9. et seqq. Bigamus interpretatur quae? num. 12. Incurrit etiam ab eo, qui ipso iure cognovit uxorem adulteram, vel dicit corruptum, num. 13. et 14. Etiam mulier per vim fuisse cognita ab alio, ibid. Bigamus similitudinarius quae? num. 15. Formatus cum pluribus non tenetur Bigamus, num. 17. et seqq. Irregularis Bigamus non adfertur propter crimen, sed propter defectum Sacramenti, et cur? num. 18. et 19. Adfertur Bigamus, qui a se solo dicitur dicit uxorem? num. 21. Bigami omni privilegio Clericali sunt privati et quomodo? num. 24. et seqq. Quid si matrimonium cum vidua, vel cum vivente contraxerit etiam invalidum? num. 26. Dicitur potius privationis omnia Privilegia Clericali, debet tollendo locum in Clerico Minorum, num. 27. Papa potest dispensare in omni Bigamus, num. 28. Solvitur contraria, num. 29. et 30. Etiam Episcopus potest dispensare in Bigamus occulte provocante et delicto, num. 31. Non item in vera vel interpretative Bigam in notoria, num. 32. et seqq. Quid dicendum de Bigamus similitudinarius? num. 33. et 39.

3 Bigami sunt eadem omni privilegio Clericali, c. 3. num. 23.

BLASPHEMIA

1 Blasphemia quid, et quomodo? c. 1. n. 1. et seqq. 15. et seqq. Poena Blasphemiae de Jure canonice Canonice, num. 17. Et per species Constitutionum Pontificum, num. 19. Praeferunt Leonis X. num. 20. Et Pii V. num. 21. Poena Blasphemiae de Jure Civilis, num. 22. et seqq. Qui ex calore iracundiae blasphemus potest ordinem non incurrit, n. 24. Si iracundia ex gravi caepe eius provocat, num. 25. Blasphemus per Sacramentum in his partibus con-

sueta non subiecit poenae ordinariae, n. 26. Bene tamen extraordinariae, *ibid.* Iudei Blasphemiae quis sit? *num.* 27. et *seqq.*

BONUM, BONIS

- 1 Bonis Ecclesiasticis quandoque sunt communia inter Praelatum et Capitulum, quoadque discreta, t. 1. *num.* 171. An de his possit agere, vel conveniri Praelatus, obsequio consensu Capituli, seu Conventus, et e contra? n. 172. et *seqq.* Bona inventa Dominia suis sunt reddenda, t. 12. n. 201. Bona temporalia dicuntur vasa hominis, t. 10. n. 81.
  - 2 Bona Clericorum patrimonialis, quasi patrimonialis, seu iudicialis, patrimonialis, et Ecclesiastica quid? t. 22. *num.* 5. et *seqq.* An hoc commune privatis habeant Clerici, *num.* 15. Bonum commune privatis preferendum est, t. 19. *num.* 19. Bonorum Ecclesiasticorum superfluum dominium non habent Clerici? Gravis est controversia, t. 25. *num.* 22. Affirmativam tenent plures et probare solentur variis modis, *num.* 23. et *seqq.* Statutum sententiae negativa, et fuisse probetur per Doctores, rationes et Juris, n. 30. et *seqq.* Quare tolerentur et non rescindantur contractus Clericorum de bonis superfluis? *num.* 46. Bonorum Ecclesiasticorum superfluum Dominus est Christus, *num.* 47. et *seqq.* Bona Ecclesiastica quare veniant patrimonio pauperum et dicantur pertinere ad Jus Sacerdotum vel Ecclesiae? *num.* 49. Bona Ecclesiastica superflua in causas, pias erogandi obligatio summa incumbit Clericis, t. 25. *num.* 51. Et quidem de Jure Divino, n. 53. Commendatio erogandi superflui in causas profanas illicita et invalida est, *num.* 54. Clerici probabiliter teneantur bona superflua erogare in causas pias ex virtute Iustitiae, *num.* 55. et *seqq.* Non et Charitatis, *num.* 57. Nec ex virtute Religiosae, *num.* 58. Probatur ulterior, quod ex virtute Iustitiae teneantur, *num.* 59. et *seqq.* Quando pauperes in gravi et extrema necessitate existant, debent ut praeter cetera causa pias bona superflua erogare, *num.* 67. et *seqq.* Doctrinae practicae contra Clericos, bona superflua in futurum reserantes, *num.* 70. Inter Pauperes quinam sint preferendi? *num.* 71. Clerici non possunt de rebus Ecclesiasticis superfluis pauperes, sive Consanguineos, sive alios dicere, vel ad majorem statum evolare, n. 71. Cetera paribus potius Ecclesiae propina quam aliis pias locis superflua relinquere debet Clericus n. 73. Error aliquorum circa hoc, n. 74. Si Ecclesiae propina non indiget, recte aliis pias locis egentibus superflua dantur, n. 75.
  - 4 Bona Paraphernalia, vide *Paraphernalia*. Bona Receptitia uxoris, vide *Receptitia* Bona.
  - 5 Bona Ecclesiastica immobilia an valide possint locari alteri teneantur, C. II. B. XXXVII. *num.* 9. et 19. Bonum commune praevalet privato, *ibid.* B. XXXIII. n. 3. et *seqq.* Bonum facere non sufficit nisi et bene fiat, *ibid.* B. XXVI. n. 6.
- Bona quilibet praesumitur, donec probetur malum, C. I. B. II. *num.* 2. Nisi quis iam fuerit malus, *ibid.* B. VIII. n. 13. Bona fidei, vide *Fidei*.

BREVE

- 1 Breve apostolicum quid, et ent sic dicitur? t. 2. *num.* 16. Brevia apostolica veniunt etiam Constitutiones apostolicae, *num.* 12. Habent eandem vim et Bullae, *num.* 18. Differunt tamen in pluribus aliis, et quibus? *num.* 21.
- 2 Brevis apostolici variae formae. V. *Mandatum apostolicum*.

BULLA, BULLATA

- 1 Bulla quid, et quomodo fiat? t. 2. *num.* 17. Bullae etiam veniunt Constitutiones apostolicae, *num.* 12. Bullae in qua differant et Brevis apostolici? *num.* 18. et *seqq.* Ratio cur multae Bullae Pontificiae in variis Regibus non obligent, t. 2. n. 134. Vide infra, §. *Constitutio*, et §. *Rescriptum*. Bullae Pontificiae ab auctoritate non facile solent rejici, et eae? t. 2. n. 239.
- 2 Bullarum variae formae. V. *Mandatum apostolicum*.
- 3 Bulla Urbani VIII. *Romanae Pontificis* de Immunitate, t. 49. *num.* 274. Item Gregorii XIV. de Jure Asyli.
- 4 Bulla Pii V. Urbani VIII. et Innocentii X. super necessitate exprimendi gradum propinquum, A. *num.* 167. et *seqq.* Bulla Dispensationis apostolicae pro foro externo plures eliduntur, A. *num.* 292. et *seqq.* Bulla alia in foro pauperum, n. 306. Bulla dispensationis pro foro interno, n. 439. Bullata Privilegia non sunt revocata, n. 536.
- 5 Bulla Clement. VIII. concedens ampliationem communionis privilegiorum cum omnibus Ordinibus tam Mendicantibus, quam non Mendicantibus, edita in favorem nostrae Religionis, t. 2. *num.* 57. Bulla Coenae quid? t. 39. *num.* 127. Referuntur in compendii sigillis omnes in ea contentae excommunicationes, *ibid.* Pontifex ipse Bulla per censuram, n. 139. Affertur quaedam speciale de ipsa et ejus Excommunicationibus, praesertim quod quoad omnia ubique terrarum omnes Christianos obliget, in specie etiam quoad Lectorem, et Recitationem Librorum haereticorum? nec quidem contra eam valet receptionis praetextus, est consuetudinis contrariae, t. 7. n. 79. et *seqq.* et 39. n. 130. et *seqq.* Bulla Clementis VIII. per extensum contra Duellantes, t. 14. n. 8. Bulla Gregorii XIII. in optima forma etiam speciali, et ex certa scientia confirmans omnia Privilegia Ordini nostro concessa, quae citum habetur in forma Authentica in Archivio Convictus Frisingensis, t. 33. n. 83. Bulla Gregorii XIV. contra abortum procurentes, t. 10. n. 18. Bulla Innocentii X. reprobus et invalidus tractatus pacis Osuebruggensis, et Monasteriensis, t. 7. n. 154. Bulla Innocentii XII. de Celebratione Missarum, et sciendis libris Missarum, ad cognoscendum eas recte esse locas, t. 3. n. 213. Bulla Leonis X. contra Blasphemias, t. 26. n. 20. Bulla Pauli V. perit confirmatorie Privilegiorum nostrorum eucharistiae existens in Archivio Convictus Frisingensis, t. 33. n. 85. Bulla Pii V. per extensum de Simonia Confidentissimi, t. 3. n. 42. Bulla Pii V. certae conditione ad Census requirens, t. 19. n. 163. Quae tamen in Gallia, Belgio et Germania recepta non est, n. 156. Contra Dominos, t. 18. n. 91. Bulla Sixti V. contra abortum procurentes, t. 10. n. 15.

G

CALIX

- 1 Calix consecratus, si postea deauratur, an indiget nova consecratione? *tit.* 16. *num.* 31. et *seqq.* Sententia negativa est probabilis, n. 31. Probabilis tamen est, quod Calix per deaurationem amittat consecrationem, atque idem sit reconsecratus, n. 32. et 33. solentur contrarie, n. 34. et 35.
- 2 Calix a solo Episcopo consecrari potest, t. 42. n. 42. Non item ab Abbate aliquo, *num.* 43. Calix et Patena, si fracturae, succurrant, et indigent nova consecratione, *num.* 44. Non item si una insurrectionem perdant, *num.* 45. Neque si de nova insurrectione, *num.* 46.

CALLIDITAS

- 1 Calliditas, Fallacia, et Machinatio differunt, et qualiter? t. 14. n. 4.

CALUMNIA, CALUMNIATOR

- 1 Calumnia et calumnius quid? t. 7. num. 3. Calumniae iuramentum quid? num. 5. Et quae continetur? num. 4. et 5. Et quomodo differat a Iuramento malitiae? num. 8. Illud pariter convenit, et pariter differt a iuramento de veritate dicenda, num. 12. et seqq. Iuramentum Calumniae ab alterutra parte exactum, necessario est praestandum, alioquin processum non valet, tit. 7. num. 15. Et regulariter praestandum ab exordio litae, quavis et postea exigi, et praestari possit, *ibid.* Durum est eadem instantia non nisi semel praestandum est, num. 17. Sed in causa appellantis deus debet iurare de calumnia, et cur? num. 18. et seqq. Iuramentum Calumniae in quibus causis sit praestandum? num. 21. et seqq. Est praestandum tam in Iudicio ordinario, quam summario, num. 22. Ad etiam in causis spiritualibus, licet antiquitus reus fuerit, num. 23. Imo et in causis criminalibus, num. 21. et 4. ac seqq. A quibus sit praestandum? num. 24. et seqq. Per Actorem et Reum, prius tamen per Actorem, num. 25. Exceptis certis casibus, et quibus? num. 27. et seqq. Princeps potest per Rescriptum tollere iuramentum Calumniae, num. 30. Iurare de Calumnia tenentur etiam haeredes, alique successores, in quos transit instantia, num. 31. Item Tutores, Curatores, et generales Rerum administratores, non solum Pupilli, etc. num. 33. Demandato illi melius movens causas rerum sibi commissarum, num. 34. Calumniae iuramentum non possit praestari per Procuratorem, et qualiter? num. 35. et seqq. Vide infra q. Procurator. Advocati, seu Patroni causarum, non tenentur praestare iuramentum calumniae? num. 43. Syndici aliquos Collegii vel universitatis, iuxta de Calumnia alique speciali Mandato, num. 44. Idemque dicendum de Tutoribus, Curatoribus, et aliis generalibus rerum administrationem gerentibus, num. 45. Calumniae Iuramentum, an de consensu pariter remitti valeat? num. 46. et seqq. Nequit remitti expressa, *ibid.* bene tamen tacite, et cur? num. 49. Ad per consuetudinem tolli possit? num. 50. Vel valent consuetudo, non differunt eaque ad finem causae? num. 51. et 52. Poena recusationem praestare iuramentum calumniae, ubi praestandum est, quae? num. 53. et seqq. Non invenitur ipso iure ante sententiam declarationum Iudicis, num. 54. Quid agendum Iudici, alterutra parte iuramentum calumniae praestare recusante? num. 55. Si Tutores, vel Praelatos colligere iurare, non praedictum Pupillo, vel Ecclesiae, num. 56. Disparitas inter iuramentum calumniae, et testimonium, n. 47. et 48. Solum calumniae iuramentum antea praestatum, non excusat victum a condemnatione exponendum, t. 27. n. 183.
- 2 Calumniator quid? tit. 2. num. 2. Calumniator praesumitur, qui non probare potest delictum, de quo accusatur, num. 4. Vel de accusativis judicialibus alterum, num. 6. Ad et quomodo praesumitur Calumniator damnari et obligari? num. 8. Calumniatoris poena quae? num. 6. et seqq. Debet refundere expensas, *ibid.* Incurrit infamiam Iuris, n. 7. Contrahit poenam talionis, num. 9. Si Clericus est, privatur Beneficio, et verberari potest, num. 10. Si Calumniator unitus poena non est capax, et in alium mutari potest, n. 11. Causas recusantur ob quas recusat, vel desolatur et praesumpta calumnia et alia poenis excusatur, n. 12. et seqq. Quae causae et excusationes, debent prius probari, n. 23.

CANALDULENSIS

- 3 Canaldulensis ordinis instituti, t. 31. num. 44.

CAMPANE

- 1 Campanae Sabbato Sancto polari nequeant ante Ecclesiam Cathedralis, vel majorem, t. 31. num. 160. Quid agendum si Regulares citius absolvant Actum solennem illius diei? num. 165.
- 3 Campanae solus Episcopus benedicere potest, t. 40. num. 48.

CANCELLARIA

- 4 Cancellaria quae dispensationes expedit? A. n. 212. R. J. Cancellariae Regulae. Vide Regulae.

CANON, CANONICATUS
CANONICUS, CANONISTA

- 1 Canon quid? P. num. 37. Sacrorum Canonum primi Collectores, t. 2. num. 55. Canon large, et stricto quid? n. 2. et 8. Canonici si detraherent possunt in causis Ecclesiasticis allegari Leges, t. 2. num. 321. Id praestarent ipsimet nonnulli Pontifices, *ibid.*
- 3 Canon annuus quid? t. 16. num. 115. Potest esse magnus, vel parvus, num. 157. An et quomodo augeri possit a Domino directo? tit. 18. num. 204. et seqq. Quomodo eum solvere debeat Emphyteuta, et quando eum remittere tenetur Dominus? Vide Emphyteutae obligatio. Canon annuus non solvitur quando et quomodo privet Emphyteuta? t. 18. num. 101. et seqq.
- 4 Canonici et Portiones Ecclesiarum Cathedralium habent antiquum Ordinem secretum, t. 14. num. 19. Secus dicendum de Canonicis Ecclesiarum Collegiarum, num. 20. Vide supra, q. Beneficia.
- 3 Canonici, et Canonici quid? t. 5. n. 57. Quale ius importat? n. 58. et seqq. Canonici sine praebenda an dari possint? n. 60. et seqq. Quid sit expectatione Praebendae conferatur? n. 61. et seqq. Simplex Canonici praebet ius ad Beneficium postea consequendum, n. 64. Canonici plerumque non veniunt unius Beneficii simplici, t. 5. n. 38. Canonici Germaniae plures ad et quando reitari possint, n. 229. Canonici tenentur inservere Episcopo, t. 4. n. 152. et seqq. Ad et quomodo ita inservere licentur fructus? n. 149. Canonici in Cathedralibus, et Collegiis Residentes. Vide Residentes Canonici.
- 2 Canonici possunt esse Tutores in saecula sui Capituli ad apti favorem, t. 20. num. 200. Ac de illis quae sunt gesta in Capitulo, num. 201. Potestque unus Canonici esse testis in causa sui Canonici, n. 283. Non tamen Canonici esse testis idoneos in causa suae Praebendae, n. 207. Vide infra, Clerici an possint esse testes.
- 1 Canonista an sit praefereendus Theologo in promotione ad Dignitates Ecclesiasticas? P. num. 44. et seqq. Sententia S. Ioannis Capistrani circa hoc, num. 46. Canonista praefereatur Theologo in casu Vicarii Capitalaris, per Capitulum Sede vacante constituto? t. 26. num. 73.

CANONISARE, CANONISATIO.

- 3 Canonisare quid? t. 43. num. 4. Potest solus Pape, num. 6. Olim poterant Episcopi, num. 7. Canonisatio quid? *ibid.* num. 4. et 12. In Canonisatione Sacrorum Papa non potest errare, num. 8. Ad eam requiruntur probatae vitae, et miracula, num. 9. Ante et post mortem, num. 10. Exceptis martyri-

huius, num. 12. Non tractatur de ea ante lapsum (sacerdotem), num. 12. Nec inuitur sine censuram commissa post mortem Servi Dei, num. 13. Neque inchoatur ante instantem Principem, num. 14. Quamvis possint etiam solent Episcopi alius inchoare, et quomodo? ibid.

CAPELLA, CAPELLANIA, CAPELLANUS

- 3 Capella Monachorum quid? tit. 28. num. 1. Capellania quid? tit. 5. num. 71. Sine auctoritate Episcopi erecta non est beneficium, num. 72. Nec quid spirituale, ibid.
- 4 Capellani Cantabrigie an et quando assistere valeant matrimonio militum vel aliorum? tit. 5. num. 99. et seqq. Assistenti nuptiarum declaratur Cardinalium in ordine ad illud, num. 107. et Doctrina practica, num. 78. et seqq. Capellani, seu Cooperatores Parochorum quousque assistere possint matrimonio? tit. 5. num. 85.

CAPITATIO

- 3 Capitatio quid? tit. 39. num. 38.

CAPITULARES

- 1 Capitulares vocati et electioni interesse solentis, constantur se fecisse aliena, tit. 9. num. 197. et seqq. Nec ordinario compelli possunt, ad intersit electionis, num. 198. Quid Juri si excepto electionis tractatu aliqui vocales egrediantur, et redire nolint? tit. 260. et seqq. Vide infra, §. Electio.
- R. 1. Capitulares non vocati possunt ratificare electionem ab aliis factam, C. II. R. IX. n. 7.

CAPITULATIO

- 1 Capitulationes aliquas Ecclesie, si sint iuratae an obligent, quando in ipso continetur quodam illicita, damnosa, vel libertati Ecclesiastica obnoxia? tit. 14. num. 81. et seqq. Constitutio nova Innocentii XII. de Capitulationibus, quas occurrente vacatione Ecclesiarum vel Monasteriorum fieri contingit, num. 83. Jura solent servare statuta, Capitulationes vel pacta illicita, cunctis largo modo peritura, num. 86. Et quid, si quis illa jure ignoraverit? num. 87.

CAPITULUM

- 1 Capitulum Cathedralis, an habeat potestatem ferendi statuta? tit. 5. num. 84. et seqq. N-quit vivente Episcopo, licet statuta obligent Universum, num. 84. Neque talis status quid Papa derogare nequeat, num. 85. Aut que sunt Juri communi contraria? ibid. Quod exemplum sit in pluribus, num. 86. Potest tamen condere statuta de his que tangunt sua arguta, aut propria Capitulares, num. 87. Ad hoc tamen valorem requiruntur quatuor conditiones, et que? tit. 88. Capitulum Cathedralis sede vacante potest fecere statuta, obligantia totam Universum, etiam in tempus futuris Episcopi, donec revocentur, num. 89. et 90. Solvantur objectiones, num. 91. et seqq. Potest etiam tollere leges ab antecessoribus latis, num. 91. et 92. Capitulum sede vacante habet potestatem disponendi in illis casibus, in quibus Jure ordinario dispensat Episcopus, tit. 3. num. 475. et 476. An possit admittere reintegrationes Beneficiorum, vel eorum permutationem? tit. 30. num. 7. Aut Beneficia conferre, ibid. Capitulum sede vacante, an possit concedere litteras dimissorias? tit. 11. num. 120. et seqq. Vide infra, §. Dimissoriae litterae. An possit dispensare in interdictis? tit. 155. Potest dispensare cum illegitimis, sicut Episcopus, tit. 17. num. 12. Capitulum sede vacante tenetur hodie Vicarium Capitularium constituere, tit. 28. num. 70. et 71. Inter quod tem-

pus, et qualem tenetur eligere? tit. 72. et seqq. An Vicarius a se constitutus possit ad libitum revocare? tit. 110. et 111. Nequit abique Vicario Capitulari eligere viciniorum ad visitandum Diocesana, aut Vicario abeunte alium constituere, tit. 112. Vide infra, §. Vicarius Capitularum. Capitulum sede vacante tenet nomen ordinarii, tit. 31. num. 13. Capitulum Cathedralis quomodo suppliat impotentem Episcopum excommunicatum, caput ab hostibus, vel lapsi in amensum, etc. tit. 10. num. 33. et 37. et seqq. Capitula possunt tollere statuta a se condita, tit. 3. num. 131. et seqq. Quid si haec sint iurata? tit. 534. et seqq. An possint tollere statuta per summum Pontificem confirmata, num. 540. et seqq. Capituli maior pars, quae? tit. 6. num. 138. Ad haec sufficit excessus unius medii voti ultra maiorem, num. 139. Non tamen compensant vota singularia data extra Collegium, et cur? num. 140. Senior pars Capituli quae? tit. 141. Major pars numero, praesumitur etiam senior, tit. 143. Sed contra hanc praesumptionem admittitur probatio in contrarium, tit. 144. Ad electionem vel tam requiritur, ut sit facta simul a majori, et saniori parte Capituli, num. 145. et seqq. Quid Juri, quando numerus, vel sanioris multum accedit, vel parum dimittit? tit. 148.

2 Capitulum, seu conventus de bonis communibus, nunquam potest agere sine consensu Praelati, tit. 1. num. 177. Nisi quando volit agere pro male alienatis per Praelatum, num. 178. Gestis per solum Capitulum possunt ratificari a Praelato, si illi expressim viderit, num. 179. De bonis omnino discretis potest Capitulum agere sine alterius consensu Praelati, num. 180. Nisi causa foret ardua, num. 181. Absque consensu Capituli, an possit Praelatus agere, vel conveniri super rebus Ecclesiae? tit. 171. et seqq.

3 Capituli potestates quoad collisionem Beneficiorum, et Resignationes enumerantur. Vide Beneficiorum Collatio respectu Episcopi etc. Capituli sui auctoritas et potestas sede vacante, tit. 9. num. 17. et seqq. Competit etiam Collegiis inferioribus Ecclesiae, num. 18. Atque etiam Conventibus Regularium, tit. 19. Exceptis Beneficiorum Receptione et alia, num. 20. Regula, Capitulum sede vacante succedit in Jurisdictione Episcopi, varie a DD. explicatur, et defunditur, num. 21. et seqq. Capitulum sede vacante non succedit in collisione Beneficiorum ad solum Episcopum pertinente, num. 30. Neque potest res Ecclesiae vacantis alienare, num. 31. Exceptis quae servando servari non possunt, num. 32. Atque receptio casu magna necessitatis, num. 33. An et quando valeat contractus per Capitulum sede vacante latus de rebus Ecclesiae? tit. 34. et 35. Capitulum sede vacante non succedit Episcopo in illis, quae Jure duntaxat speciali habebat, num. 36. et seqq. ad num. 58. Vel ex delegatione, num. 41. Etiam delegatio fiat a Canone, vel ex Generali Delegatione sedis Apostolicae, num. 45. Exemplificatur, num. 46. Secus est, ubi quid delegatur Episcopo sub Cleavela, etiam tanquam sedis Apostolicae delegatus, num. 47. et 473. Quid in casu urgentis necessitatis? tit. 48. In casibus, in quibus potest Episcopus dispensare Jure ordinario, potest etiam Capitulum sede vacante, et quare Vicarius Capitularis, num. 49. Exemplificatur, num. 50. et 51. Tres generatim sedes vacantes succedunt, vel non succedunt, num. 52. Potest et debet constituere Vicarium in Spiritualibus, et secundum in temporalibus, tit. 100. Potestas coarctata, num. 61. Sede vacante potest Capitulum et quare Vicarius abeunte auctoritate excommunicativa, num. 62. Ferre censuras, tit. 63.

- Absolvere a casibus Episcopo reservatis**, n. 64. Confirmare electiones, atque praesentatos instituere, n. 65. Facere salutares Constitutiones, num. 66. Visitare Dioecesim, num. 67. et seq. Assistere matrimonio celebrando, num. 70. Exigere rationem ab administratoribus locorum piorum, num. 71. Ac etiam exercere, quae sunt Ordinis Episcopalis, et quomodo? num. 72. Non tamen potest dare litteras dimissoriales, ad Ordines infra aetatem, num. 73. Neque deducere Jura Episcopi in Judicium, num. 74. Nec auferre Praebendas, nec unire Beneficia, ob tenuitatem reddituum Ecclesiarum Cathedralium, n. 76. Nec concedere litteras commendatitias, quibus Clericus absolvitur a potestate sui Episcopi, n. 76. An possit dare Indulgentias? num. 70. et seqq. Neque potest ferre interdictum locale, num. 41. An possit contra statuta, et coadiuti aliquando revocare? num. 42. Capituli consensus et Consilium. Vide *Consensus et Consilium Capituli*. Capitulum et eius Convocatio, t. 11. num. 2. Capitulum quid? t. 11. num. 2. Ejus nomie non venit Praelatus, Episcopus vel Abbas, bene tamen Decanus, num. 5. Ad Capitulum non admittitur nisi sit Diaconus, num. 3. Et Canonici, num. 4. Capituli convocatio pertinet ad ipsius Praesidem, praesertim Decanum, num. 7. Quinam convocandi ad Capitulum extraordinarium, et ordinarium? num. 8. Legitime citatus, si abest a Capitulo, non invalidat acta Capitularia, num. 9. Ordinarie non licet abesse a Capitulo. *ibid.*
- Capituli potestas dispensandi super impedimentis Matrimonii** quae? A. n. 32. et seqq.
- R. J. Capitulum potest ratificare alienationem se etiam invito factam**, C. II. R. IX. num. 8. Sede vacante non percipit fructus, *ibid.* R. LV. n. 17. Sede vacante potest dare licentiam ordinandi subditi Dioecesanos, *ibid.* R. LXXIX. num. 5.

CAPURA

- 1 Captura**, seu citatio realis, in quibus casibus fieri possit? t. 3. num. 88. et seqq. Vide infra, §. *Citatio realis*. Captura seu incarceratione Reorum a possit fieri diebus feriatis? t. 3. num. 73. et seqq.

CAPUCINI, CAPUCIUM

- 3 Capucinatorum origo**, t. 31. num. 52. Capucii Conversio inter Franciscanos et Capucinos est sublata, *ibid.*

CARCER, CARCERARE

- 5 Carcer vel Carceratio fieri potest aut ad Custodiam, et quando?** t. 37. num. 107. Aut ad poenam etiam perpetuam, *ibid.* et seqq. Ob quae etiam Carcer perpetuus infligitur? n. 109. De poena carceris, et effectu illius in ordine nostro, n. 110.
- Carcerarii custodia causa quondam possit Reus ante citationem, vel constitutionem? t. 1. num. 55.** Item et magis, num. 398. In ordine nostro requiritur ad hoc consilium peritorum, num. 399. Et autemquam incarceratione Reus, fit decretum, et exprimitur causa, n. 400. Forma hujus Decreti, si Reus a Decreto incarcerationis, custodiam causa factae, appellat, executio non impeditur, n. 402.

CARDINALES

- 1 Cardinalium Collegium non potest Sede Papali vacante concedere Legum, et cur secus in Capitulo Cathedrali, Sede vacante?** t. 2. num. 91. Cardinales S. R. E. an possint eligi in Episcopum vel debent postulari? t. 5. num. 44. et seqq. Cardinales sunt Episcopis majores quoad officium, non quoad Digni-

tatem Ordinis Episcopalis, num. 49. et 51. Cardinales habent alas ligatas, n. 50. et 44. Habent in Ecclesia sui Tituli jurisdictionem quasi Episcopalem, num. 51. et 44. Ad Cardinalatum inhabilis est illegitimus, etiam per subsequens matrimonium legitimitur, aut dispensatur, t. 17. num. 7.

CASTIGATIO

- 5 Castigatio levis duntaxat, non excois gravis permessa est Magistris**, t. 12. n. 182.

CASTITAS

- 1 Castitas major requiritur in uxore Clerici, quam in Clerico**, et cur? t. 21. n. 20.

CASUS

- 3 Casus oculos fortuitus qualiter probetur?** t. 16. num. 48.
- 5 Casus reservati Pontifici, vel Episcopo, an et quando ab Episcopo, Regularibus, vel aliis confessoribus, absolvi possint?** V. *Absolutio a Casibus*, et *Absolutio ab haereti*. Casus Bullae Coenae, V. *Bulla*.
- R. J. Casus fortitii, quomodo se quis ad eos possit obligare**. C. II. R. VI. num. 13.

CATECHUMENUS

- 1 Catechumeni possunt salvari, et quomodo ipsi sunt in Ecclesia?** tit. 1. num. 128. et 129. An obstruantur constitutionibus Ecclesiasticis? tit. 2. num. 278. et seqq.

CATHEDRATICUM

- 1 Cathedralicum quid, et unde sic dicatur?** t. 31. num. 94. Pertinet ad legem Dioecesanam Episcoporum, *ibid.*
- 3 Cathedralicum quid? et unde?** t. 39. num. 10. Ad illud tenentur omnes Ecclesiae saeculares, num. 11. Non item Regulares, num. 12. Bene tamen saeculares Regularibus incorporatae, num. 13. Quantitas cathedralici desumitur a consuetudine loci, n. 14. In qua moneta et quo tempore solvendum sit? n. 13. cathedralicum praescriptione penitus tolli non potest, *ibid.* et seqq.

CAUSA

- 1 Causae majores Ecclesiae, et Papae specialiter reservatae, quae?** t. 7. n. 3. In causa delegatae iustitiae supplet Archiepiscopus negligentiam Episcopi, t. 10. num. 29. Quae ad hoc requirantur? num. 30. Et an sufficiat quod semel denegata sit iustitia? num. 31. Quid juris in causa protractae iustitiae? num. 32. et 33. Causae seu negotia quoniam delegari possint? t. 29. n. 74. et seqq. Utrum etiam causae meri et mixti Imperii possint delegari? num. 78. et seqq. Causa eadem an possit pluribus simul delegari? n. 111. et seqq. Vide infra, §. *Delegari* et §. *Delegari pluribus*. Causa motiva et impulsiva, respectu obtinendi Rescripti, quae? t. 3. n. 183. Si circa eam contingat subreptio, an et quando vitentur Rescripta? n. 182. et seqq. Causa impulsiva movet ad concedendum effectum, quomodo? n. 190. et 191. Quoniam ex pluribus causis allegatis sit concedenda motiva, et quae solum impulsiva? n. 195. et 196. Vide infra, §. *Rescriptorum subreptio*. Causae riles mercedum, et miserabilium personarum, quae? t. 31. n. 164. Possunt in his Regulares debitores extra conventum degentes conveniri coram Ordinariis, num. 163.
- 2 Causa quid? et quomodo differat a lite et quae-**

- sionem? t. 1. num. 15. Causae celeberrimae expeditionem requirunt, quae? num. 46. et 47. Causae medicae quae censentur? num. 50. In quibus causis locum habeat Iudicium Seminarum? num. 41. et 43. ac seqq. Causa criminalis et aere civilis, et Causa Spiritualis quae? num. 64.
- Causarum spiritualium cognitio ad soles Iudices Ecclesiasticos pertinet, num. 66. Earum cognitio Iudex secularis se immiscere prohibet sub Censura, num. 67. De causis spiritualibus laici iudicare nequeunt, nec principaliter, nec incidenter, num. 61. Vide infra, §. Laici res. Causarum spiritualium commensurum cognitio spectat ad solum Iudicem Ecclesiasticum, nu. 73. et seqq. Idque exemplificatur de Jure Patronatus, et de Jure Sepulturae in loci sacro, num. 73. et 74. In causis beneficiis, et spiritualibus, potest minor agere, et respondere in iudicio abique Curatore, num. 163. et 164. Causarum feudaliu, quis sit Iudex competent? num. 118. et seqq. Vide §. Feudaliu. In causa propria an aliquis possit esse Iudex? num. 204. et seqq. t. 2. num. 11. et 12. Causae propriae quae committuntur esse? num. 12. Causae advocatio. Vide *Advocatio causae*. Super causis Ecclesiasticis, eo spiritualibus potest quilibet conveniri coram Papa, seu in Curia Romana, t. 2. num. 106. et 107. In causis summariis, seu de placo tractandis, potest procedi tempore festivitatum, tit. 9. num. 44. Non item in feriis sacris, et repentinis, num. 46. Causa illa prius est tractanda, et eius decessio dependet elicta, t. 10. nu. 4. Idque exemplificatur, num. 5. 6. et seqq. Quid agendum, si causa principalis, et incidentis sint tractandae coram diversis Iudicibus? num. 30. et seqq. In causis summariis, ubi agitur de rebus modicis, sufficit exemplaria probatio, t. 19. num. 64. Secus in causis gravioribus, num. 65. Causae continentes dicuntur tripliciter, et quomodo? t. 9. num. 144. Contententia causarum regulariter non debet dividi, num. 145. et seqq. Vide infra, §. *Contententia Causarum*.
- 3 Causae mixti fieri, quae? t. 2. num. 151. Aliae sunt civiles, aliae criminales, num. 152. Inter causas mixti fieri recensentur contraveniens inter laicos initi, ac Iuramento confirmati, demando non agitur de valore iuramenti, num. 153. Item postulatio restitutionis in integrum ab Ecclesia contra Laicum petita, num. 153. Item causae viduorum, Pupillorum, et aliarum miserabilium personarum; sed in tribus dantur casibus, et quibus? num. 154. et seqq. Causa dotis an sit mixti fieri? num. 157. Causae criminales mixti fieri, quae? num. 158. De facto plerumque crimina sunt mixti fieri quoad poenam irrogandam, ibid. Exceptis haec, n. 159. Et Simulium, n. 160. Et quid de lectione infra dimidium iusti prelii, n. 161. Aut quando quaeritur de valore, et honestate actuum? n. 162. Punitiones per Iudicem secularem super crimine mixti fieri, an possint puniri etiam per Iudicem Ecclesiasticum, et e contra? n. 163. et 164. Causis in criminalibus criminaliter intentatis nunquam recipiunt testes ante licentiam contestationis, pro inchoanda future occasione, t. 6. num. 24. et 25. Secus, quando agitur de crimine solum civiliter, num. 25. In causis criminalibus an sit praestandum iuramentum calumniae? t. 7. num. 21. et seqq. In criminalibus licitum est accusatorum corrompere, et quomodo? n. 23. In causis etiam criminalibus, solet Reo iudicis interrogando autem imponi iuramentum de veritate dicenda, t. 18. num. 164. An in causis spiritualibus gravioribus, seu capitalibus, Reus sub gravi obligatione teneatur fateri veritatem? num. 167. et seqq. Vide infra, *Reus an iudici*.

In causis criminalibus criminaliter motis indistinctum requirunt probationes perquisitae, ac testes canonici omni suspicione, vel macula, t. 20. n. 62. An in his testes singulares singulariter edmittendae probent? n. 307. et seqq. Aut testes sint cogendi ad perhibendam testimonium? t. 21. n. 17. et seqq. In causis criminalibus an quo seorsus sententia non transeat in rem iudicatam? t. 21. n. 18. et 127. Causae civiles arduae, magisque praedicti quae? t. 20. n. 81. Haec equiparantur causis criminalibus, et cur? ibi. Causae modicae, et causae magis, seu arduae quae? t. 24. n. 187. In causis arduis, magisque praedicti an possit deferri iuramentum necessarium, seu in supplementum? n. 186. 188. et seqq. In causis civilibus an probent testes singulares singulariter, t. 20. n. 207. et seqq. Vide infra, §. *Testes singulares*. In causis civilibus an testes sint cogendi ad perhibendum testimonium? t. 21. n. 17. In ipsa plures praesumptiones possunt coniungi ad faciendum plenum probationem, etc. t. 23. num. 75. et 76. Secus in causis criminalibus, n. 77. Causae appellationis in alia et prima instance, et cur? t. 7. n. 19. Solvitur instantia contra hoc, n. 20. In quibus causis iuramentum calumniae sit praestandum? n. 21. et seqq. Vide supra, §. *Calumniae iuramentum*. Causa famosa quae? t. 24. n. 217. In causa famosa non deferitur iuramentum in supplementum, ibid. Causa appellationis censetur gravis, et cur? n. 220. An in eadem deferendum sit iuramentum in supplementum? ibi. Iam non deferitur in causis spiritualibus, v.g. Matrimonialis, Nuptiarum, Beneficialium, n. 219. In quibus causis possit, vel non possit deferri iuramentum litis decernum? n. 204. et seqq. V. §. *Iuramentum litis decernum*. Causae favorabiles quae? t. 12. n. 46. In his una est malice conditio possidentis, ibid. Causae favorabiles, quae, t. 19. n. 83. Pro his ferenda est sententia cum omniada aequalitate prohibitionum, n. 83. Causae possessoriae quae? n. 70. Vide infra, §. *Possessio*, et §. *Proprietas*. Causa possessionis an sit praestitenda causae proprietatis? t. 12. n. 246. et seqq. An etiam coram eodem Iudice sit tractanda, et terminanda? n. 248. et seqq. Causa possessionis rei spiritualis, an possit tractari per Iudicem secularem? n. 257. et seqq. Causa possessionis et proprietatis, an et quando possit cumulari? n. 264. et seqq. Vide infra, §. *Possessio et Causae*. Causa propria quae? t. 20. n. 188. In causa propria an aliquis possit esse testis? n. 186. et seqq. Vide infra, §. *Testis in causa propria*. Causa illa in qua agitur de peccato carnis ad obtinendum divorcium, vel repudiationem matrimonii nullius interdicti, non est criminalis, sed quia mixta inter civilem et criminalem, t. 23. n. 63. Causa petendi, an necessarius sit exprimens in Libello? t. 3. num. 10. et seqq. Post distinguere duplex causa petendi, proxime et remota, num. 13. V. §. *Libellus*.

3 Causa cessante, cessat affectus, t. 27. n. 53. Causae plene omniae quae veniunt? t. 25. n. 60. et 26. num. 137. An et a quo cessare possint? t. 26. num. 80. et seqq.

4 Causa dissolvendi sponsalia. Vide *Dissolutio sponsalium*: vel, t. 1. §. 7. et 8. num. 302. et seqq. et num. 242. et seqq. Causa gravis et urgens qualiter requiratur, et Episcopus dispensare velat super impedimento Matrimonii pro foro inter? A. numer. 47. et seqq. Qualis cessator cur talia causae? numer. 53. Causae ab quibus Episcopus dispensare potest ex speciali facultate non sunt confundendae cum causis disponendis pro foro conscientiae, A. numer. 68. Non quaeritur causa, ob quam dispensare solet Paps, sufficit ad hoc, ut Episcopus Jure ordinario dispensare velat super

impedimento necesse, num. 143. Bene vero sufficit et dispensandum ex privilegio, vel speciali facultate, n. 144. Enervantur impedimenta super quibus Episcopus vel specialis facultas dispensare valet ex quavis causa rationabili, n. 145. Causae ob quas Papa dispensare potest et solent, A. n. 69. et seqq. Sunt praerogative Dignitatis Regiae, vel principales, ibid. Item conservatio familiae, et ut bona maneat in eadem, num. 76. Excellentia meritorum, n. 71. Cunctio litis de re magis momenti, n. 74. Gravis inimicitia, n. 75. Confirmatio, vel conservatio Pacis, n. 74. Evitatio scandali, n. 75. Aggravatio loci quando, et ubi cessaret adesse, n. 76. et seqq. Defectus dotis competentis, nu. 81. Quando cessaret adesse defectus competentis dotis? n. 83. et seqq. Alia causa est ceteris mulieris viginti annorum annuum excedens, n. 92. et seqq. Item Copula habita, et qualis? n. 95. Locum ad litas maris, n. 96. Matrimonium iam contractum, n. 97. Item est causa generalis dieta, ex certa rationabilibus causis, o. 98. Non ob quantis vi dictis super quavis impedimento cum quovis dispensat Pape, sed servat proportionem, n. 89. et seqq. Causae dispensandi super impedimento conjugum et affinitatis: Vide Conjugum et affinitatis impedimentum dispensandi quia et quando tollere possit? Causae dispensandi alia est motiva, alia finalis, alia impulsiva tantum; quoniam vitis dispensationem? A. no. 205. et seqq. Causae dispensandi quando verificari debeant? A. n. 207. et seqq. Non est necesse causam allegatam verum esse, vel existere tempore quo fit supplicatio, n. 218. et seqq. Nec quo expeditur litterae dispensationis, n. 220. Sed sufficit, et requiritur eam verificari tempore, quo delegatus litteras dispensationis exequitur, n. 221. et seqq. Facta semel dispensationis non requiritur ut causa adhuc duret, dum contrahitur matrimonium, n. 227. et seqq.

- 5 Causae, et Tituli excoisantes a Simonia et poenis ejus, et Relegationis Simulaculo acceptorum, t. 3. n. 303. et seqq. Causae excoisantes et Censurae quilibet, t. 39. n. 19. et seqq. Causae excoisantes ab excoiscommunicatione eum quo percutit Clericum, vel violentis manus ei injicit, t. 17. et seqq. Causae et Causae, vi quorum licet cum excoiscommunicatione vitandis communicationem habere, eam plures, t. 39. n. 150. et seqq. Valuti nullitas temporalis, et spiritualis tam excoiscommunicationis, quam excoiscommunicationis, n. 151. Lex Matrimonii vi cuius nator cum viro excoiscommunicationis, et hic cum ea communicare potest, nisi prius, n. 153. Item subjectione, vi cuius proles cum Parentibus excoiscommunicationis, et subditi cum superioribus, ac reciproce communicare valent, n. 153. Ignorantia tam Juris quam facti, num. 154. Necessitas tam excoiscommunicationis, quam excoiscommunicationis, n. 155.

- R. J. Causa commissae censurae etiam commissae requiritur ad eam, G. H. R. X.III. n. 6. Causae piae, et aliae favorabiles setari, ibid. R. XI. num. 10. et 12. Causae piae favor in legibus, ibid. R. LXXXIII. num. 4.

CAUTIO

- 2 Cautio ubi in Jure requiritur, quibus esse debeat? tit. 14. num. 97. Actor continens non est amplius audiendus, nisi praeter restitutas expensas etiam praestet cautionem de comparando in terminis citationis, num. 96. Et qualis debeat esse haec cautio? num. 97.

- 3 Cautio quid? et quomplex? Alia simplex, et quae? t. 14. num. 99. Alia idem, seu sufficientior, quae dividitur in satisfactoriam, et pignoratitiam, num. 94. et seqq. Cautio iustitia quid? et quando fiat? num. 95.

CEDERE

- 3 Cedere bonis suis quisquam et quando debeant? t. 13. n. 5. et seqq. Cedere et venire in diem quid sit? t. 26. n. 680.

CELEBRATIO

- 3 Celebratio Missae regulari debet iuxta decretum Urbani VIII. citatum, t. 51. num. 10. Et Clementis XI. citatum, n. 5. Reliquae, vide in verbo, *Missae Sacrificium*.

CENSURA

- 6 Censurae Ecclesiasticae absolute praesentis excoiscommunicationis trahunt, t. 28. n. 212. et 213. In Censura Ecclesiastica absolute praesentis appellatio non continet effectum suspensionis, ibid. Item si appellator et Censurae solem comminatur, vel lata sub conditione, si ante huius eventum appellatur, n. 214.

- 5 Censura Ecclesiastica quid, et quomplex? tit. 39. n. 5. et seqq. et n. 533. Est poena spiritualis, num. 4. Medietas, n. 5. Quae non nisi a potestate Ecclesiastica imponi potest, n. 6. Est triplex, videlicet, Excoiscommunicationis, suspensio, et interdictum, num. 44. Quaevis horum alia est a Jure, alia ab homine, alia lata, aliae ferendae auctoritate, n. 55. Censurae ferendae, et quae casant, et contra quos competat? t. 39. n. 7. et seqq. Recensentur in specie, quibus competat potestas ferendi Censuram? ibid. Excoiscommunicationis major, et alia Censura gravis non infigitur, nisi propter peccatum mortale, n. 9. Excoiscommunicationis, n. 10. Contra praecceptum Ecclesiasticum, n. 11. Cum aliquis excoiscommunicationis commissum, n. 12. et seqq. In quo consistat haec excoiscommunicationis? n. 14. Censurae saltem Christianis, non vero infidelibus, num. 15. Bene vero haereticis infligi potest, num. 16. Censurae debent esse rationis capaces, num. 17. Et Jurisdictioni Censurae subjecti, num. 18. Reges et Imperatores ab Episcopis censura ligari non valent, num. 20. Censura ut incurritur, quilibet praerogatur moribus? t. 39. nu. 21. et seqq. Nulla requiritur ad incurrendam Censuram a Jure, vel Decreto generaliter lata, ibid. et num. 299. Bene tamen citatio ad hoc, ut Res se defendere possit, num. 23. Ad infligendam Excoiscommunicationem ab homine praerogatur moribus? n. 24. In scriptis facta et Excoiscommunicationis intimata, vel publice affixa, num. 25. Idem est de excoiscommunicatione a Jure lata ferendae auctoritate, num. 26. Nisi delictum, et contumacia essent commissa, num. 27. Suspendio, et interdictum aliquando sine moribus imponuntur, num. 28. Censurae a poena incurrantur, et quae excoiscommunicationis, vel alia causa? tit. 39. num. 29. et seqq. Excoiscommunicationis facti ignorantia, ibid. et Joris, num. 30. et seqq. Doctrina practica vel propositum, num. 31. Excoiscommunicationis gravis, num. 31. Nisi violatio legis eaderet in damnum boni publici, cui contumptum legis, vel potestatis Ecclesiasticae, num. 34. Censura etiam jam lata non incurritur, si coartata caret jurisdictione, num. 35. Vel eam impeditum habet per propriam Censuram, vel appellacionem, num. 36. Vel si daret defectus ordinis substantialis aut essentialis, num. 37. Vel si daretur causa ferendi Censuram quae deficere potest, quia vel adeo quidem non tamen probata habetur, num. 38. Vel deest ut tamen probetur in foro externo, num. 39. Incoiscommunicationis, t. 8. Excoiscommunicationis, quilibet pro utroque foro habere se possit et debeat? num. 40. et seqq. Censurae absolute. Vide *Abolutio a Censura*. Censuram praerogatur Excoiscommunicationis Jures. Vide *Judex Censurarum*. Censuram latam, vel comminatum an impedit,

vel suspendat appellatur? t. 39. num. 245. Censuram violentas, praesertim Clerici. Vide *Violentae Censuram*.

- R. J. Censuras patientum conditionem de futuro; C. II. R. L. num. 14.

CENSUS

- 3 Censura vario accipitur? t. 89. num. 2. Ecclesiasticum quid? num. 3. et quoties? n. 4. Quomodo et qualem imponere possit census Ecclesiasticum? n. 5. et seqq.
5 Censura quid, et quoties? t. 99. n. 126. et seqq. Recensetur variae species Censura, n. 129. et seqq. Censura in quo differat a mortis? n. 146. Censura realis, consanguinitatis emptionis constitutus, licitus et ab usura immutatus est, t. 19. n. 137. et seqq. Redimibilia ex parte venditionis iuxta Jura locuta est, num. 139. Redimibilia vero ex utraque parte, sicut ut perpetuo irredimibilia Jure naturali quidem licita sunt, n. 140. et seqq. Humano vero prohibita est, n. 141. Nisi adsit connectio in contrarium, ut in Germania, n. 143. Censura realis ut sit licita requiruntur certae conditiones Jura auctorae, at quae? t. 19. n. 148. et seqq. Item aliquando Jure humano, at quae? num. 152. Bulla Pii V. certas conditiones ad Censura requirit, n. 153. Quae omnes obligant, n. 154. Ubi recepta est per consuetudinem abrogata non est, num. 155. Ubi in Gallia, Germania, Belgia, n. 156. Coena Personalis Jure auctorae licita est, t. 19. n. 157. et seqq. Non item Jure humano, num. 160. Differentia inter Censura Realem et Personalem, n. 159.

CERTUS, CERTIORATIO.

- 3 Certus qui est, certiorari ulterius non debet, t. 38. num. 57.
R. J. Certus qui esse dicatur? C. II. R. XXXI. n. 2. Certus qui est, sum certiorari ulterius non oportet, ibid. n. 4. Certioratio quando requiritur? ibid. num. 8. et seqq.

CHARITAS, CHARITATIVUM

- 4 Charitas incipit ab ego, t. 8. n. 7.
5 Charitativum subsidium spectat ad Legem Dioecesanam Episcopi, t. 31. num. 104. Ad ad istud praestandum tenentur Monasteria? ibid.

CHARTUSIANI

- 3 Chartusianorum origo, t. 31. n. 54.

CHIROGRAPHUM

- 1 Chirographum reddens debitori suo, censetur tacite debitum remittere, setus, si reddat ei pignus, at cur? t. 35. n. 13.

CHIRURGIA

- 3 Chirurgum exerceat quomodo Clerici prohibetur, t. 50. num. 16. et num. 22.

CHOREA

- 3 Choreas docere, et speculare prohibetur Clerici, t. 1. num. 143.

CHORUS

- 3 Chorus Regularium quando sit de Censura? t. 35. num. 27.

CHRISMA

- 1 Chrisma quid, et ubi adhibetur? t. 16. num. 25. Chrisma an sit de essentia Sacramenti Confirmationis? num. 20. et 21. ac seqq. Quid agendum, si in conferendo Confirmationis Sacramento, per erro-

rem non Chrisma, sed oleum adhibetur? n. 19. et seqq. An sit necessarium Sacramentum extremam unctionis, si per errorem Chrisma pro oleo infirmorum adhibetur? num. 24. 28. et seqq.

- 3 Chrisma ad usus profanos, et temerarios applicari non debet, t. 44. num. 1.

CHRISTIANI, CHRISTUS

- 1 Christiani Catholici qui? t. 1. num. 48. Christiani in servitum Turcicum abducti, a nobis reputantur liberi, t. 18. num. 12. De facto etiam in bello inter Christianos gesta, non amplius efficiuntur servi, et cur? num. 18.

Christus a tota Trinitate communiter est incarnatus, t. 1. num. 13. et seqq. Christus Jesus idem ipse sacerdos est et sacrificium, n. 130. et seqq. Christus in ultima Coena se ipsum comedit, ibid. Est sacerdos, num. 131. Et principalis offerens novae legis sacrificium, num. 132. Christo adhuc viventi laeues laeas fuit apertus, n. 133. Et reprobat opinio contraria, et cur? ibid.

- 3 Christianorum duo sunt genera, et quae? t. 1. n. 3.

CISTERCIENSIS

- 3 Cisterciensis ordinis initium, t. 31. num. 48.

CITATIO, CITATUS

- 1 Citatio quid? t. 3. num. 42. Alia est juris, alia heremica, n. 43. Publica et Edictalis, num. 44. Privata seu personalis, n. 45. Simplex at peremptoria, n. 46. Generalis, ac specialis, et quid? n. 47. Ad legitimam citationem tria requiruntur, num. 48. et seqq. Nempe Mandatum Judicis de citando, n. 49. Relatio commissarii nunciis citationis, n. 50. Et relatio nunciis de citatione et peracta, referendo in ore, n. 51. An sit credendum nuncio asserenti, ac et Judicis mandato claret? n. 52. Quid si nunciis asserat se citasse, et Reus neget se citatum fuisse? n. 53. et 54. In Citatione, seu in Citatorio generatim sunt debent exprimi, num. 55. et seqq. Nomen Judicis citantis, n. 56. Nomen et cognomen Rei, seu citati, n. 57. Nomen et cognomen actoris, nisi Jodex procedat ex officio, n. 58. et 59. Ex causa ob quam quis citatur, n. 60. An una cum citatione sit necesse, vel saltem consilium transmittere Reo tenorem libelli, n. 61. Debet in Citatorio etiam exprimi locus iudicii, n. 62. Ac dies, sive terminus comparendi in iudicio, n. 63. Non item certa diei hora, n. 64. Et quae diei hora tunc citatus venire teneatur? n. 65. Citatio est necessaria quoad absentem, n. 67. Estque fundamentum iudicii, n. 68. Ac spectat ad naturalem defensionem, estque juris naturalis, et Divini, ibid. Quoad presentem non requiritur alia citatio, n. 69. Solvantur Jura, ubi abesse et non citatus, videtur per Papam condemnatus, n. 70. et 71. Pro facienda citatione non debet quis intrare domum Rei ipso invito, n. 72. Si evidenter constet de crimine, at quod nullus Reo possit competere defensio, non requiritur alia citatio, n. 73. Secus, ubi abesse potest competere aliqua defensio, n. 73. Citatio realis super capturam personae, in quibus casibus fieri possit? n. 88. et seqq. In causis criminalibus non potest regulariter quis capi a privato, n. 88. Nisi id fiat circa deprehensionem in flagrante crimine et atque intentione ipsam presentandi Judici, n. 89. Graviter delinquens potest capi auctoritate Judicis, imo et de domo sua invitatus a tali, n. 90. Et quid in criminibus levioribus? Vel ubi solus venit impune potius pecuniari? n. 91. Capi nemo debet ex abrupto, et nullis procedat iudicia de commisso per eum delicto, n. 92. Quales iudicia ad hoc sufficiunt? num. 93. In causis Civilibus citatio realis, seu captura debitoris regulariter locum habet, n. 94. Nisi debitor sit fugitivus, aut de fuga suspectus, n. 95.

Itaq. intelligitur etiam de Clerico debitore, nu. 96. Ut debitor de fidei aspectu capi possit, quae requiratur? n. 97. Et quod servetur de Contemptum? n. 98.

Citatio Edictalis. in quibus casibus locum habet? nu. 96. et seqq. Et non indiget sed duntaxat in casu necessitatis permittitur, nu. 96. Nec ab ipsa est incipienda, quando in personam Rei potest fieri citatio citiois, num. 77. Citatio edictalis habet locum quando citandus malitiose se occultat, num. 79. At in domo sua manet clausus, ne citetur, nam. 80. Item quoad locum, ubi quia citandus foret, non potest tota ediri, num. 81. Et quid si nuncios non impromittant in Civitatem ad faciendam ibi citationem? num. 82. Citatio edictalis etiam habet locum, quando citandus est vagabondus, num. 83. Et quando contradicitor est incertus, n. 84. Et quando in genere citatur omnes, quorum interest, nam. 85. Contata singularis per emptoribus Castro- rum, et publicis Edictis ceteris citari vasa iocernare habentes, nam. 86. Modus citandi per Edictum competit solum Iudicibus ordinariis, ac per Principem delegatis, n. 87. Citatio an sit litis exordium? t. 1. num. 17. et seqq. A citatione incipit iudicium quod certus effectus; puta, quod perpetuendam jurisdictionem delegatum, num. 20. Et quoad inter- ruptendam praescriptionem mere odiosam in causis civilibus, nam. 21. Et in causis criminalibus, nam. 22. Iudicium incipit tum a citatione, tum a litis contestatione, sed diversimodo, nam. 25. Citatio legitime interposita, iudicis praeventivum fore, seu jurisdictionis, t. 2. num. 167. et seqq. Citatio invalide eo aetate citatur, nec perpetuat jurisdictionem citatis, num. 120. Ut iudicet praeventivum fore, debet citatio emanare auctoritate Iudicis, nu. 171. Atque ad praeventivum partis ubi agitur ad nullatenus privatum, alias actus, n. 171. et 172. Debet etiam citatio pervenire ad notitiam citati, num. 173. Citatio realis fortior est verbalis, etiam anteriori, n. 174. Citationis effectus qui? t. 3. nu. 99. et seqq. Praecipuus ejus effectus est comparatio, nu. 99. et t. 3. n. 51. Citatio peremptoria debet continere clausulam, *Peremptorie*, et an fieri possit sine causa? t. 3. num. 103. Citatio inducit praeventivum inter partes Iudicis, nam. 104. Ac perpetuationem jurisdictionis respectu Delegati, n. 105. Etiam si noudum ante citatum Deleganti pervenerit ad notitiam citati, num. 106. Iudicet litis praeventivum, postquam tamen ad partem citatum pervenerit, n. 107. Etiamque rem Iudicis, num. 108. Interrumpit praescriptionem odiosam, num. 109. Citatio invalida nullam de se producit effectum, num. 110. Contrahitur tamen per comparationem citati, num. 111. Adeo ut nullius citatus, et compa- ratus, non possit amplius excipere contra notitiam citationis, n. 112.

Citatio facta die festo an non feriatum, an valet? t. 9. num. 49. et seqq. In citatione triples actus intervenire aule, et qualis? n. 50. Mandatum Iudicis de citando potest fieri diebus festis, n. 51. et seqq. Dammodo non fiat a Iudice per Tribunali ardeat, ne 53. Citationis executio per Apparium non potest fieri die festo, n. 54. et seqq. Loquendo de diebus sacris et repetitis, ac in rusticis, n. 56. Disparitas inter executionem citationis, et mandatum Iudicis de ea exsequenda, nu. 57. et seqq. Citationis executio est actus judicialis, n. 60. Processus in citatione incipit, nequit fieri die festo, n. 61. Citatio facta die non festo ad feriatum est invalida, nu. 64. et 65. Valet tamen citatio facta quae significatione termini atque ad talem feriatum, n. 66. et seqq. Citatus ad diem feriatum tenetur comparere die sequenti? n. 69. Citatio

facta ad diem feriatum et errore, qui tunc locat, an valet? n. 70. et 71. Contata in citatione edibenda, num. 72. Citatio per Edictum, an in dubio contineat ad notitiam citati pervenisse? t. 14. num. 59. et 60. Citationis postea moram pergerit, allegando iussum causam absentis, non reputatur contemere, n. 61. et seqq. Ut quis dicatur contemere, requiritur ut sit citatus tribus edictis, vel uno peremptorio, et quomodo? num. 62. et 114. Vide, q. Contemere. Citatio credit tota dies, nam. 71. Citationis terminus peremptorius, est quodammodo appropinquat iudicis, t. 24. num. 74. Haec transit in rem iudicatum, quoad partes, non quoad Iudicem, ibid. Citatio Actoris contemere, quomodo fieri debet? t. 14. n. 82. Praeventum, ai sit absens, vel iudicet? ibid. Dicta de citatione Actoris contemere, absentis, etiam procedunt in citatione Rei contemere, num. 83. Quae citationum, seu temporis interval- lum ad eas de Jure Civili requiritur? n. 85. Et quid spectet Jure Canonico, et consuetudine fori Ecclesiastici? ibid. Citatio prima vocatur conventio- nalis; secunda monitoria, et tertia peremptoria, t. 24. num. 108. Tres istae citationes de Jure Civili debet fieri per intervallo, alitem decem dierum, n. 109. De Jure Canonico intervallo hoc est positum in arbitrio Iudicis, nam. 110. Dammodo haec terminum illum non minus restrin- get, n. 111. Reus in prima citatione contemere, secunda et tertio citandus est, nam. 107. et seqq. Utum haec, qui tantum fuit contemere in prima citatione, non item in secunda, vel tertia, possit condemnari in expensis per actorem factis tempore primae citationis? n. 112. An si Reus ad primam citationem diverit se nolle comparere, deinde alit citandus? nu. 115. et seqq. Si Reus citatus veniat inter terminum praeventivum citationis, vel postea, quid prosit? n. 116. Citatio debet pervenire ad Reum citatum, vel per hunc statum, quo minus perveniret, et inducitur litis praeventiva, t. 16. n. 5. Et quod nonnulli sufficerent citationem ineficaciter, n. 6. Item quod Citatio sit apta, num. 9. Qui dolus facit ne citatio ad ipsum perveniat, habetur pro citato, n. 6. Legitimo citati et contemaciter absentis, habetur pro praeventivis, t. 27. num. 68. Citatio, seu alia monitio tentis, non requiritur partibus praeventivis, et non contradicentibus, t. 30. num. 417. Citatio partis adversae regulariter requiritur ad praeventivum tentum, t. 418. et seqq. Exceptis certis casibus, nam. 419. et seqq. Citatio illa debet scribi inter acte Iudicis, nam. 420. Plus operator mentio Iudicis, et pars adversa comparant, quem citatio necesse, num. 416. Citatio tentum, qui sunt alienae jurisdictionis, debet expediri per litteras *Mutui comparum*, t. 20. n. 413.

3 Citatio Clericorum non residuum quibus esse debeat? t. 4. n. 22.

R. J. Citatio valet tum subditi in alieno territorio, quam cum subditi in suo, C. II. R. XXIII. nu. 2. et 3. R. XXI. n. 2. Citatio etiam ad illegitimo Iudice, nisi auctoritas illi debet comparere, C. II. R. LX. n. 6.

CLANDESTINA

4 Clandestina Matrimonium. Vide *Matrimonium clandes- tinum*. Clandestina matrimonium dupliciter esse dicatur, et quid Jure de eis? t. 3. num. 2. et seqq. Clandestina sponsalia valet, t. 3. n. 22.

R. J. Clandestina facta plerumque sunt suspecta, C. I. R. V. n. 2. Ciam quid fieri dicatur? ibid.

CLARA

4 In *Claris* non admittitur interpretatio, A. n. 216. R. J. *Claris* esse adiuvant interpretatione, acc re-

Instituta conjunctionem? C. HUBR. XLVII. n. 13.
R. XLIX. n. 3.

CLAUSURA

3 Clausuram origo, n. 311. n. 34.

CLAUDUS

4 Claudus an valet ordinari? t. 30. n. 15.

CLAVES

5 Clavibus transferre rerum possessionem, et quando? t. 12. n. 177. et seqq. In dubio presumitur medicis clavium facta causa custodiæ, n. 118.

CLAUSULA

6 Clausula illa, *Alia etiam declaratione non secuta, quid operetur?* t. 2. n. 237. et 239. Referuntur Jura, in quibus ea opponitur, n. 229. Ea *ergo* locum habet, n. 237. et seqq. Clausula ille, *Fides nolumus obtinere, Nullum obtineat firmitatem*, etc. quando importet nullitatem ipso Jure? t. 3. n. 94. Sub *clausula*, *Et quidem alii*, in Rescripto iustitiae qui comprehenditur? t. 3. n. 122. Clausula illa, *si res ita est, si preces veritate nitantur*, in Rescriptis vel apponitur, vel subintelligitur, unum. 141. Idem dicendum de Clausula, *Salvo Jure alterius*, n. 142. Clausula, non aliter, decessit formam substantialem in Rescriptis, n. 151. Clausula, *Nulla obstante consuetudine contraria*, quid operetur? t. 4. n. 53. 54. et n. 184. et seqq. Clausula, *Tantum iuris Apostolicæ Delegatus*, et Clausula, *Etiā tamquam iuris Apostolicæ Delegatus*, quid importet? t. 29. n. 36. et seqq.

7 Clausulae salutares valent addi Libello, quae? t. 3. n. 25. Clausula positionibus addita, *salvo Jure impræcinationis*, et non admittendorum, quid operetur? t. 18. n. 194. Clausula, *Canonicis*, quid importet? t. 19. n. 59. Clausula, *sola facti veritate inspecta*, quid importet? n. 68. Clausula illa, et Index procedi, *sola facti veritate inspecta*, plus operatur, quam clausula, *tammarie*, ac de plano, t. 27. n. 82. Clausulae prejudiciales, quae? t. 30. n. 20. Hae eliduntur a peribis, et ligant manus Iudicis, nisi concedatur *oris aperitio contra eas*, ibid. *Oris aperitio* a qua petetur? n. 21.

8 Clausula, non obstante, quod aliud Beneficium obtinere noscitur, quid operetur? t. 5. n. 236. Clausula, *ex tunc prout ex tunc*, quid operetur? Tit. 6. n. 63. Clausula, *tota proprio*, tollit subreptionem, t. 8. n. 14. Clausula, *omnes quilibet detentore*, quid operetur? t. 8. n. 15.

9 Clausula, non obstantibus quibuscumque Privilegiis, quid operetur? t. 33. n. 124. Clausula, non obstantibus Privilegiis sub quacunque forma conceptis, et Clausula, *etiam illorum, quorum specialis mentio fieri deberet*, quid operetur? t. 33. n. 125.

10 Clausulae confirmationibus Privilegiis insertae quomodo sint intelligendae? t. 33. n. 127. et seqq. Et quidem in specie quomodo intelligenda sint Clausulae, *Quatenus sunt in eis*, vel *dummodo sint in eis?* n. 108. et seqq. Item Clausula, *Dummodo SS. Canonicis non adveniant*, n. 113. et seqq. Item Clausula, *Dummodo Decretis Concilii Tridentini non adveniant*, n. 116. et seqq. Clausula *Dummodo non sint revocata*, n. 118.

11 Clausula litterarum Dispensationis Papalis quatenus? et quomodo observandae, et verificandae pro foro externo super impedimento Matrimonii? A. n. 303. et seqq. *Discretionis* itae, quomodo intelligenda? n. 314. Quatenus *de pinto* per te omni spe evascentem munus aut praemium erant sponte oblato, quilibet? n. 316. Si preces veritate nitantur, et si preces veritate non repugnent, quomodo differat, et intelligenda veniant? n. 323. et seqq. Quod *ipsi Nobiles*, vel *de Nobili genere creati*, vel *illorum astantes*, quomodo intelligenda et verificanda?

n. 334. Ex *honestis familiis*, quomodo intelligatur? n. 335. *Principales*, vel *ex principioribus populi aut loci*, quomodo intelligatur?

n. 334. *Defectus dotis*, quomodo intelligatur? n. 336. *Angustia loci*, quomodo intelligatur?

remissive, n. 337. Intelligitur per eam dispensationem *originis*, ibid. *Ab incestu reatu et excoisibus*

hujusmodi absoles, quomodo intelligenda? n. 340. *Imposita eis salutari poenitentia*, quomodo intelligenda, et adimplenda? n. 341.

Et quatenus causa etc. in *Judicio* deducta fuerit *partio* iudicata, quomodo intelligenda et adimplenda? n. 343. et seqq. *Dieta* mulier

diffamata remaneret, *gravique inde scandala* passunt verosimiliter exoriri, n. 350. Prolem

susceptam, si qua sit, vel suscipiendam etiam legitimam decernendo, n. 355. Clausulae observandae, et verificandae in literis dispensationis, in forma pauperum, A. n. 407. Clausulae observandae et verificandae in literis dispensationis

pro solo foro interno, A. n. 441. et seqq. *Discretio* viri *Confessarii*, etc. quomodo intelligatur? ibid. et seqq. *Discretionis* itae committitur, quatenus ipsa est etc. quales intelligatur? n. 453.

et seqq. Quomodo, *quarta prius Sacramentali Confessione* tantum? n. 459. Quomodo, *sublata occasione*? n. 461. Quomodo, *injuncta et gravi poenitentia*? n. 464. Quomodo, a quibusvis

sententiis etc. absoles? n. 468. Quomodo, dicta muliere de nullitate prioris consensus coacturata? n. 472. Quomodo, *secreto contrahere*?

n. 473. Quomodo, *Prolem* susceptam legitimam decernendo, etc. n. 474. Quomodo, *super his nullis testibus regulis*? n. 481. Quomodo? *praesentibus* *laminis*? n. 482. *Neque* *lato* *restituta*, n. 484. Quomodo, *quod si restitueris*, nihil suffragetur? n. 486.

Quomodo, *gratis oblige*? n. 487.

4 Clausula, *partio* iudicata, quid importet? t. 19. n. 243.

CLAUSURA

3 Clausura Monasterii quid? t. 35. n. 26. Et quae veniant ejus nomine? n. 27. Clausura Monialium quoad egressum, n. 28. Moniales gravissime prohibentur egredi et monasterium, ibid. Incendium tamen, et morbus communitali periculosus, sicut causa egrediendi, n. 29. Sicut et aliae causas his similes, n. 30. et seqq. Infirmitas uni tantum Moniali periculosa, est causa egrediendi, n. 32. et seqq. Illius practica de Balucis, n. 35. Causam egrediendi et Clausura approbare et licentiam dare praeterit ad Episcopum, n. 36. Etiam in Monasterio exceptis, n. 37. Clausura Monialium quoad ingressum, n. 38. Etiam ingredi non potest, ibid. Exceptis infantibus, non item adultis amentibus, n. 39. Dissolvitur infantium aduvisio ad claustrum, n. 40. Puellae percussae educationis causa claustrum ingredi cum certis conditionibus, n. 41. Et etiam Regiae personae, n. 42. et seqq. Cum comitibus honestis sulio, n. 44. Quatenus personae in tali Comitate admitti possint? n. 45. et seqq. Est attendenda Constructio loci, ac Monasterii, n. 46. Praeterit in Personis extraneis ad comitatum non pertinentibus, n. 47. Quid Jura, si plures Personae Principes simul ingrediantur? n. 48. Electores et Principes R. J. illius ingrediantur claustrum, n. 49. Monium pro superstitibus, n. 50. Feudatores non possunt ingredi claustrum, n. 51. In personis non privilegiatis requiritur moralis necessitas ad ingredendum, n. 52. Enumerantur plures similes necessitates, n. 53. et seqq. Confessarii Monialium in quibus casibus possunt ingredi? n. 55. Et

ibidem celebrare Missam, n. 56. Ad ingrediendam clausuram requiritur licentia Superioris, n. 57. et ceteris? *ibid.* Debet esse in scriptis obteuta, num. 58. Nisi adsit repentina necessitas, num. 59. Vel casus ordinarius Medici, Chirurgi, etc. num. 60. Episcopus et Superioris nec aliis licentiam dare, nec ipsi valent intrare clausuram extra casum necessitatis, num. 61. et *seqq.* Inter casus necesarios est causa visitandi, non item inducendi Novitiam, vel electiones celebrandi, num. 63. et *seq.* Licite ingrediens, quamvis in clausura manere possit? n. 65. Circa clausuram Monialium potest attendi consuetudo, quae tamen si incipit esse praepjudicialis, debet tolli per Episcopum, num. 66. Ac Superiores ordinis, quomodo? num. 67. Clausura Monasterii virorum in quo consistat? num. 68. Religiosis sine licentia Superioris expressa vel interpretativa non potest exire e Monasterio, num. 68. et *seqq.* Exiens sine licentia non peccat mortaliter, num. 69. Mulier Monasterium virorum praetextu privilegii ingredi, vel in illud admitti non potest, num. 71. Mulier quaevis etiam absque praetextu privilegii ingrediens Monasterium virorum, peccat, et poenas incurrit, n. 72. et *seqq.* Excepto casu Processionis, sculptrae, vel officii Divini, n. 74. Excipiuntur etiam Principes Personae, n. 78. Quando peccent Religiosi comitandu illicite ingressas mulieres, vel cum eis confabulando? n. 78.

CLERICATUS, CLERICUS, CLERUS

1 Clerici Beneficarii quoniam teneantur facere professionem fidei? t. 1. num. 156. et *seqq.* Debitam fidei professionem facere omittentes, qualiter peccent? num. 188. et 189. Qualiter ipsi fructus non faciant suos? n. 190. Ad haec poena procedat de Distributionibus quotidianis? num. 191. et 192. Poena ista non procedit de fructibus duntaxat primorum mensium, sed de fructibus postea primum decurrendis, n. 193. Et hoc etiam postea Beneficarius emitat professionem fidei, n. 194. An Beneficarius non faciens debitam professionem fidei, teneatur restituere fructus sui beneficii ante omnem Iudicii sententiam? num. 195. et *seqq.* Clerici Beneficarii omittentibus professionem fidei, non suffragatur passio beneficii, et qualiter? num. 199. et *seqq.* Nec defenduntur regula, *De annali possessione*, etc. num. 201. et *seqq.* Quibus teneatur applicare fructus beneficii ob intermissam fidei professionem non acquisitos? num. 205. et *seqq.* Omittentes Horas canonicas teneantur ad restitutionem fructuum aote contentiam declaratoriam Iudicis, num. 235. et *seqq.* Clerici an obligentur legibus civilibus, et statutis secularibus? t. 2. num. 200. et *seqq.* Praesertim quae nominatim disponent de Ecclesiis, rebusque Ecclesiasticis? num. 200. 291. Etiam in eorumdem favorem, et commodum, n. 202. et *seqq.* Clerici an teneantur legibus et statutis Laicorum, quae aliud generaliter praecipiant, aut prohibent, nec statui clericali praepjudicant? num. 300. et *seqq.* Statutum saeculare taxans iustum pretium frumenti, etc. obligat clericos, et quae ratio? num. 304. Quid dicendum de Edicto prohibente extractionem Instrumenti e Regno, et hominod? n. 305. et 306. Clerici an possint compelli ad talium statutorum Saecularium observantiam, et a quo? n. 309. Consilium optimum exemplo S. Caroli Borromei, in talibus casibus praecipiendum, num. 310. Differentia inter statutum Laicorum, quod speciebus disponit de clericis, seu Ecclesiis, et quod generaliter procedit, num. 311.

1 Clerici autem membra Reipublicae, specialiter tamen privilegiate, t. 2. num. 313. et 317. Ad clericos extenduntur Leges saeculares de contractibus, si sint

favorabiles, secus, si sunt praepjudiciales, n. 315. et *seqq.* Haec distinctio declaratur exemplo Populi, ac Servi, num. 316. Ad clericos extenduntur Leges Corpori Juris civilis insertae, disponentes circa contractas etc. si Sacris canonibus non contrariantur, num. 320. An pariter extendantur ad clericos Statuta inferiorum Laicorum circa contractus, num. 322. Sententia negativa est communis, ac tenenda, num. 324. et *seqq.* Dantur nihilominus certi casus, in quibus statuta Laicorum extenduntur ad clericos, vel hos afficiunt, n. 328. Et quomodo illi casus? num. 329. usque ad 350. clericus quando agit contra Laicum in foro civili, debet servare in praeparatoriis iudicii statuta Laicorum, tit. 2. n. 335. Tale tamen statutum non afficit clericum directe, sed solum indirecte, num. 336. clericus si vult uti Statutu Laicali pro se, teneatur illud etiam admittere contra se, num. 337. et *seqq.* clericus etiam volens, non potest in Iudicem Laicum consentire, num. 315. Clericus quandoque habendus est iure Laici, n. 341. Ut accidit in clerico Negotiatore, vel si non alio jure passere potest, nisi civico, *ibid.* Clericus an teneatur Statutu laicali irritante contractum factum absque certa solemnitate? n. 342. et *seqq.* Clericus non Episcopus ut exerceat ea, quae sunt Ordinis Episcopalis, utquit consuetudine etiam immemoriali acquirit, t. 4. n. 81. Bene tamen potest hoc fieri ex concessionem Papae, et quae ratio disparitatis? num. 82. Omnes clerici Episcopis inferiores possunt eligi, t. 5. num. 22. et *seqq.* Clericus magis teneatur obedire Episcopo, quam Principi saeculari contrarium praecipienti, t. 33. num. 33. Majoritas inter clericos consideratur ex quinque causis, et quibus? num. 3. et *seqq.*

Clerici utrum possint postulare, seu agere Advocatum ad lites? t. 37. num. 15. et *seqq.* Saltem pro foro Ecclesiae, num. 17. Et quid, si quis sit sacerdos? n. 18. et 19. Clerici pro se aut Ecclesia sua, et pro miserabilibus personis, possunt advocatum agere etiam in foro saeculari, n. 19. In casis criminalibus tamen, ubi agitur de poena sanguinis, clericus omnino abstinere a postulando, n. 21. Etiam ex parte Rei et ad ejus defensionem, n. 22. Clericus non potest contra Ecclesiam, in qua Beneficium habet, pro extraneis Advocatos, vel Procuratores existere, aliquo spoliatum Beneficio, n. 23. Clerici in suis bonis patrimonialibus non gaudent Beneficio restitutionis in integrum, bene tamen Ecclesiae, et quae ratio disparitatis? t. 41. n. 32. et 33. *Eodem Privilegio gaudent bona Clericorum et Ecclesiarum*, quomodo intelligendum? n. 34. Vide infra *§. Restituere in integrum*. Clerico minorum in renunciatione Beneficii Ecclesiastici graviter laeso, an danda sit restitutio in integrum? n. 83. et *seqq.* Clericus ille an indigeat nova collatione Beneficii, ad quod restituitur? n. 88. Clerici peregrini non sunt admittendi ad Divinas celebranda sine commendatitiis sui ordinis, t. 22. n. 3. Explicatur c. 1. de Cleric. peregrin. requirens ad hoc quatuor Episcoporum sigilla, n. 4. Si clericus casu litteris amiserit litteras Testimonialis, non sufficit sola obligatio iuramenti de sua Ordinatione, num. 5. Quomodo in tali casu probanda sit ordinatio clericus? n. 6. et 7. Titul. 22. De Clericis peregrinis, quae ratio differat a Titulo penultimo libri secundi Decretalium qui inscribitur, *De Clericis peregrinantibus*? num. 1.

Clerici non comprehenduntur nomine Populi in materia adiosa, t. 2. n. 318.

3 Clericatum, vel Statum Monachalem suscipiens, a circa ante gesta gaudet Privilegio fori? t. 2. num. 262. et *seqq.* Re adhuc integra gaudet in privilegio

fori in. 269. Si res non amplius est integra, variant Doctores, et quæ opus distinctione, n. 263. et seqq. Super clericis malefactoribus per Judicem Laicum capti, et dicentis se esse clericum, quis sit Index competens? n. 273. et seqq. Cognitio hujus causæ pertinet ad Judicem Ecclesiasticum, n. 274. Vocari tamen Judicem laicum, vel alium auxilium illi non potest, n. 275. Quid, si constet malefactorem illum esse clericum? n. 277. Vel si fuit deprehensus in habitu clericali? n. 278. et 279. Quæstio clericatus est præjudicialis, n. 276.

3. Clericus de omni crimine debet coram Judice Ecclesiastico conveniri, non coram Laico, t. 1. n. 83. et seqq. Etiam clericus esset calumniator in accusando Laicum coram Judice seculari, n. 84. et 85. Sed est coram Judice Ecclesiastico conveniendus, ab eoque puniendus, n. 86. Nec valet consuetudo contraria, etiam immemorialis, n. 86. Ex commissione tamen Papæ possent Laici esse Judices in rebus criminalibus clericorum, n. 87. Clericus coram Judice seculari convictus, est confensus, idcirco a non Episcopo condemnari, aut puniri non potest, n. 88. Habet tamen ejusmodi confessio quoddam alius effectus non judiciales, et quales? n. 89. Judex Ecclesiasticus, coram quo clericus delinquens conveniri debet, est proprius ejus Episcopus, n. 90. et seqq. Episcopus proprius clericus conveniendi, tenetur quæ pluribus modis, n. 92. et seqq. Clerici Ecclesiarum cathedralium, et collegiarum, in primis laicis, coram Episcopo sunt conveniendi, n. 97. Nisi habeant speciale privilegium, aut consuetudinem in contrarium, n. 98. Clericus quando in loco Beneficii possit conveniri? n. 93. et 94. Si Beneficium requirit personalem residentiam, tunc clericus tenetur ibi domicilium contrahere, n. 94. Clericus una cum Laico delinquens, privative convenitur coram Judice Ecclesiastico, n. 100.

Clericum criminisum, quando Judex Ecclesiasticus possit tradere curiæ seculari? t. 1. n. 107. et seqq. Contra illum sunt observandi quatuor gradus poriorum, n. 108. Alius est ordo procedendi contra clericum, quando poena incipit a crimine, alius, quando a contumacia, n. 109. Probabilis est, quod clericus ab nullo crimine possit tradi curiæ seculari, nisi in eam incorrigibilis, alioque specialiter exceptis, n. 110. et seqq. Referuntur casus speciales, in quibus clerici criminosi sentiri traduntur curiæ seculari, n. 112. et 113. Clerico an possit Dominus fundi sufferre feudum ab crimine, de quo per Judicem Ecclesiasticum est condemnatus? n. 146. Vide feudum. Clericus minorialis potest in casibus beneficiis et spiritualibus agere, ad respondendum in iudicio absque curatore, n. 163. Sicut si est minor quatuordecim annis, n. 164. Quid Juris, quando clericus in una Diocesi habens Beneficium, committit in alia crimen dignum privationis ejus? t. 2. n. 48. et seqq. Expanditur intellectus, c. Postulasti, de foro comp. n. 49. et 50. Titulus beneficii inheret omnibus clericis, n. 51. Clericus acquirit in se prerogative jurisdictionem Judicis Ecclesiastici, absque consensu proprii Episcopi, t. 2. n. 139. Nec jurisdictionem Laici, nisi de consensu Episcopi, n. 142. Ut clerici possint in se prerogative jurisdictionem Judicis, non solum, quæ requiruntur? n. 141. Clericus diffamans equitè conveniendi coram Judice Laico, n. 180. Clerici privilegium fori non est quo jure competat? n. 186. et seqq. Clericorum nomine, qui hic comprehendiuntur? n. 188. et seqq. Etiam Monachi, regulares, Moniales, ac Novitii gauderi privilegio fori, n. 190. Novitius gravis crimine committens, coram Judice Ecclesiastico

conveniendus est, n. 191. Et quid si diffamans habens reditus in secularibus, n. 192. Quo jure clericis competat privilegium fori, variant Doctores, n. 193. Refertur, ac probatur sententia volens, exemptionem clericorum esse de Jure ducantur humanum, n. 194. et seqq. Et auctores qui eam tenent, allegantur, n. 200. Refertur ac multipliciter probatur sententia asserens, exemptionem clericorum esse de Jure Divino, quia et naturali, n. 201. et seqq. Eadem sententia infirmatur per textus Juris Canonici aperte dicentes, exemptionem clericorum personalem esse de Jure Divino, n. 208. et seqq. Sicut et assumptionem Ecclesiarum, eorumque Ecclesiasticarum, sicut immunitatem realem, n. 211. et seqq. Certum est, quod clerici, Ecclesie, bonaque Ecclesiasticæ, Jure Divino gaudent privilegio fori, quod est, quod sunt vere spiritualia, etc. n. 218. et 219. Prohibitis est, quod etiam in temporalibus Jure Divino continentur, n. 220. Solvuntur rationes oppositæ sententiæ, n. 221. et seqq. Clerici de agris, ac possessionibus, solum non realia, t. 2. n. 215. Quid de aliis rebus? n. 217. Privilegium circa clericorum exemptionem non sunt nisi jure declarationis, n. 218. Clericorum exemptionem potest Ecclesia, non Papa limitare, et tollere? n. 219. An etiam ipsam possit omnino tollere? n. 221. et seqq. Vide Privilegium fori. Clericorum actionem suscipiens, an circa ante gesta gaudeat privilegio fori? n. 212. et seqq. Clericorum bona privata, et patrimonialia præscribuntur tempore ordinario, t. 2. n. 187. Clericus nequit renunciare privilegio fori, t. 2. n. 222. Utrum consuetudine possit, ut clerici extra Judicem laicum conveniantur? n. 240. et 241. Privilegium fori clericorum non est beneficium personale, n. 244. Clericus an in nullo prorsus casu coram Judice seculari conveniri possit? n. 249. et seqq. Clericus actor debet Laicum conveniri coram Judice suo seculari, n. 249. Arguitur de privilegio fori clericorum plures patitur fallentias, n. 251. et seqq. Namque in casibus feudilibus, n. 251. In clericis conjugatis et quando? n. 252. In clericis Minoribus, nullam ex requisitis conditionem habentibus, n. 253. In clericis hiis qui in eorum beneficiis, n. 254. In clericis qui se immiscet contrahentibus, n. 257. et 258. Ac in nonnullis aliis casibus, n. 259. Clerici nequeunt privilegio clericis licet renunciare verbo, hæc tamen facti, n. 260. Sed non expressis, hæc tamen tacite, ac Jure ministeria, n. 261. Clericus actor an possit conveniri a Reo Laico coram Judice seculari? t. 4. n. 20. et seqq. Vide Non conveniendi Clerici.

Clerici an sint admittendi ad testificandum contra Laicos? t. 30. n. 168. et seqq. Non admittuntur ad testimonium contra Laicos in causa criminali, n. 168. Etiam si non agatur de imponenda Laico criminoso poena sanguinis, quævis nonnulli contrarium tenent, n. 169. Ubi agitur ad poenam sanguinis irrogandam, nullo modo potest clericus esse testis, n. 170. Ne quidem in criminibus exceptis, ibid. Etiam si protestetur, se nolle deponere ad causam sanguinis, n. 171. Clericus potest testificari in eorum criminali pro Laico, seu ad ejus defensionem, t. 30. n. 173. Item quando Laico accusatur de crimine coram Judice Ecclesiastico, n. 174. Et ubi veritas haberi non potest, non agitur ad poenam sanguinis, n. 175. In hiis casibus clericus ad testificandum non possunt regi per Judicem accusatum, n. 176. Sed Episcopus debet examinare clericum, n. 177. An tale examen clericus contra Laicum possit fieri, jubente Episcopo, per

arum extraneis qualiter proleat Clerici? num.

141. Prohibetur laicis diemum conferre, n. 144. Clerici quoad cohabitationem cum mulieribus, t. 2. num. 2. et *segg.* Omnis cohabitatio cum mulieribus Clericis est interdicta, num. 2. et 3. Non tantum in domo propria, sed et aliena, num. 4. Possent tamen talis domesticis gratia domi habere mulierem non suspectam, num. 6. Et quatenus, *ibid.* Non tamen debet esse solus cum sola, sed in tenebris, num. 9. Utriusque prohibetur Clericis Coelibatus, num. 10. Crimen concubitus publicum, quando, et qualem inducat poenam per Clericos? *ibid.*

Clericorum concubinitatem et fornicationem poenae, tit. 1. num. 23. Concubitus enim ecclesiae in Iudicio exterior non habet vindictam, num. 24. Notarius poenae potest deponere, num. 25. Quam tamen Iudex potest mihi dare, num. 26. Concubinitas cum Clerico, non plene nocet, et cum fornicis ejus quando procedendum? num. 27. et *segg.* Clerici de concubinitate semper quomodo iudicandi et puniendi? num. 30. et *segg.* Quomodo unius modo sibi augendi ad dimittendum concubitus, tamen egi non possunt ad eos abjurandos, num. 41. Concubinitas Clerici sicut infamia, repellitur ab ordinum promotione, sunt pauperes, se miseri, omnibusque indidit ad scandalum, num. 46. et *segg.* Clerici fornicari poenae quod? num. 48. et *segg.* An et quando debent presentari triplici moniti, antequam Clerici fornicari, vel Concubinitas poenae? num. 52. Clerici conjugati possunt esse in Minoribus constituti, tit. 1. num. 6. Non item in Majoribus, num. 3. et cur? num. 4. et *segg.* Clerici Clerici in sacris constituti licet non contrahant matrimonium, licet tamen in eorum contractu nomen, num. 8. Minores Clerici contrahendo matrimonium perdit Beneficium, num. 9. Et quomodo? *ibid.* Aliud est de contrahentibus sponsalis, num. 13. et 16. Clerici Beneficiorum contractu matrimonium perditum non amplius recipiunt post mortem mulieris, vel si hanc religionem ingrediuntur, num. 14. Clerici invalidi contrahentes matrimonium non perdit Beneficium? num. 17. et *segg.* Clericorum conjugatorum privilegia, ordines, et Beneficia, t. 3. num. 22. Clerici Minoribus conjugati gaudent privilegio Canonici et fori, *ibid.* Quomodo habent cohabitatione nec requiritur, et quod? num. 23. Conjugati non gaudent privilegio fori quod personam, nisi in criminibus, num. 25. Unde in civilibus possunt contrahi coram Iudice seculari, num. 26. Et ab eo incutere pro debito civili, num. 27. Neque quodvis alio alio privilegio Clericali, num. 28. et 31. Clerici conjugati an possunt habere Beneficia Ecclesiastica? num. 41. et *segg.* Vel pensionem? num. 41. Clericorum Beneficiorum Residuum. Vide *Residuum*. Clericorum simplex Beneficium habentium Residuum an, et quomodo obliget? tit. 4. num. 33. Clerici lamento contestatio. Vide *Sustentatio*. Clerici an, et de quibus bonis testari valeant? Vide *Testamentum*. Clerici habent dominium errorum bonorum pauperum, indigentium, et paritum, ac etiam Ecclesiasticorum necessarium, t. 23. num. 13. et *segg.* Non item Ecclesiasticorum emphyteuticum, num. 28. et *segg.*

Clericorum bona. Vide *Bona*, et *Prædium*. Clericorum obligatio erogandi bona expensis Eccle-

sialem in causis pias. Vide *Bona Ecclesiastica*.

Clericorum in bona ab ecclesia qui excedit? tit. 27. num. 61. et *segg.* Clerici segreantes, vel debilitati nequeant privari Beneficio aut fructibus ejus, tit. 6. num. 2. et 3. Etiam proprie causa in morbum incidit, num. 4. Damnum autem residere consueverit, num. 5. Canonici ab infirmitate abscientes non tenentur locum per substitutionem, num. 6. Nec Beneficii capere Missas infirmitate causa negligit ad brevis tempus, num. 7. Nisi aliud habeant littere fundationis, num. 8. Vel specialis Ecclesiae Constitutio, aut Consuetudo, num. 9. Episcopi, et alii Clerici Beneficii obligati ad celebrationem certarum Missarum potest substitutionem Conducere, num. 17. Si eorum infirmitas incurabilis est, vel perpetua, num. 18. Secus, si est temporalis, *ibid.* Beneficio etiam ab morbum perpetuum non possunt privari, num. 19. et *segg.* Perpetui infirmi non possunt promovendi ad ordines, et in acceptis ministrare? remissive, num. 21. Clericorum segreantium Conducere. Vide *Conducere*. Clerici an possunt, nec debent immiscere secularibus negotiis, et quibus? tit. 30. num. 1. et *segg.*

3 Clerici seculares gaudent stylo, non item Religiosi, contra Superiores eorum, t. 49. num. 57. et *segg.* Clerici tam seculares, quam Regularis et bona eorum eunctis gaudent immunitate reali, et personali, tit. 49. num. 232. et *segg.* Suaeque exempti ab omnibus taxationibus, oneribus, ac tributis, num. 307. et *segg.* Clerici et, et quoad possunt subdubare, t. 22. num. 28. Clerici et Monachis prohibuit esse exercere negotium seculari, et quale? t. 50. num. 2. et *segg.* Agere officium Tabellionis, num. 5. et *segg.* Audire ius civile, vel Medicum, num. 8. Negotium, num. 11. Tractare eorum sanguinis, dicere sententiam sanguinis, item interesse, et quomodo? num. 12. et *segg.* Esse Doctorem militum, num. 15. Percutere Chirurgum, et quomodo? num. 16. et *segg.* Poenae Clericorum excommunicationis aliquod et praefatis, num. 17. et *segg.*

5 Clerici Censuram violentam. Vide *Violentam Censuram*. Clerici medicinas, vel Chirurgiam exercentes, sunt irregulares, si inde mors sequatur, tit. 12. num. 200. Non item, si ex illorum venatione sequatur, num. 201. Clerici ordinem exerceant, quem non habet. Vide *Ordinem exerceant*. Clerici Percussor. Vide *Percussor*. Clericorum precutientes, vel manu violentam eidem inflicientes, quoniam, et quando Excommunicationem Canonis incurrant? t. 39. num. 102. et *segg.* Item quoniam, et quando ab eadem Excommunicatione imminet non? num. 117. et *segg.* Clerici non possunt excommunicari criminaliter, t. 12. num. 88. Nec esse testes in causa criminali coram Iudice Laico, num. 106. Clerici per cultum promossi. Vide *Ordinatus*. Clerici venator. Vide *Francia*.

8. I. Clerici de bonis laicis Ecclesiae requisitis quomodo possint inter vivos disponere, C. II. R. LXXXIV. n. 9. Clerici fundatorii propter fidei secularia presentia hominum proprie talis, C. I. R. XI. num. 6. Clerici an residentes non percipiunt fructus, C. II. R. LV. num. 10. Clerici non possunt habere plura beneficia, nec unum dicto Beneficio, alterum ut Commendam perpetuam, C. II. R. LXXXIV. num. 6. Clerici non veniunt nomine populi ad iudicia, bene vero in favorabilibus, R. XV. num. 17. Clericorum appellatione non videntur Episcopi,

Prælati, Cancelli, Religiosi, in officiis, bene vero in favorabilibus *ibid.* num. 18. Clericorum lascivie vitioque potius G. H. R. XXXI. num. 15. et 16. Clericum volentem, vel consentientem perniciem militum ecclesiam committit, *ibid.* R. XXVII. n. 6. Clericus Chirurgum excoheret, secus mox et, est irregularis, *ibid.* R. XIX. num. 4.

COACTIO

- 1 Coactio duplex, absoluta, et conditionalis, *z. 40. n. 21.* Gesta per coactionem absolutam, ipso jure sunt irritæ, *n. 10. et 13.*

COADJUTOR

- 3 Coadjutor et Coadjutor quid? *tit. 6. num. 22.* Coadjutor proprie non dicitur Prælati, sed Rector Ecclesie, num. 23. Qualem habet cetum antiquum? *num. 44.* Coadjutor alie est perpetuus, alie temporalis, num. 26. Differentia inter utramque, num. 27. Coadjutor debet habere requisitas qualitates ad officium, num. 28. Episcopo datus qualis non debet? et cuius aetatis? *num. 29. et seqq.* Et quibus causis datur Adjuvator? *num. 31.* Quando datur ab senio? *num. 32.* Vel imperitiam? *num. 33.* Quare datur? *num. 34.* Clericus propter Coadjutoriam non excoheret a residentia, num. 35. Non Coadjutor propter residentiam Coadjuit, num. 36. Coadjutor perpetuus, non nisi a Papa dari potest, num. 37. Etiam temporalis non nisi a Papa vel Episcopo dari potest, num. 39. et seqq. Episcopo a curia remoti, vel dementes, et et quomodo amovet, vel plures Coadjutores assumere possunt, vel teneantur? *num. 41. et seqq.* Episcopus compos rationis non potest cogi a Capitulo ad Coadjutoriam assumendum, num. 43. Beneficiarius Episcopo inferioribus Coadjutoriam quia det? *num. 45.* Officium Coadjutoris quid? *num. 47. et seqq.* Simpliciter datus potest omnia, quae possent principalis, num. 49. Nisi quid in Jure prescriptum sit exceptum, num. 50. et seqq. Simpliciter datus est, et quomodo possit conferre Beneficia? *num. 52. et seqq.* Coadjutor debet moderate sustentari ex bonis Ecclesie, cum Prælati datur, num. 53. Quid si bonis Ecclesie pro Coadjutore et Coadjuto non sufficiant? *num. 56. et seqq.* Coadjutoria temporalis officium expirat morte quacunque, num. 59. Vel cessante impedimento adjuvi, num. 60. Coadjutor debet reddere rationem gratie Coadjutoriae, num. 61. Coadjutoria perpetui officium non expirat morte Coadjuti, *num. 62. et seqq.* Coadjutoria electio requirit duas partes Capituli, *z. 11. num. 32.*

CODICILLUS, CODICILLARIS

- 3 Codicillus quid? *tit. 26. num. 207.* Ad quid servat? *num. 209.* Requiritur ad illum quatuor res, et qui? *num. 210. et seqq.* In Codicillis pariterum inter liberos et ad ipsos causis sufficiunt duo testes, *num. 212.* Codicillum facere potest omnis, qui valet testari, et quomodo? *num. 213. et seqq.* Potest qui plures facere Codicillos, num. 215. Dispositio volentis testari, non valet ut Codicillus, si non habet clausulam Codicillarem, *num. 216.* Nisi fiat inter liberos, vel ad causam piam, *num. 217.*
- Codicillaris clausula quid? et quatuorplex? *tit. 26. num. 218.* Facit quod, testamentum nullo, testatur per-vari Legati, *num. 219.* Ad relictus tunc hereditas per modum fideicommissi, heredi instans *num. 220. et seqq.* Vi clausula Codicillaris potest

heredes institutos agere vel ex testamento, vel lo vim Codicilli, *num. 222.* Ad effectum clausula Codicillaris requiritur solemnitas Codicilli, *num. 223. et seqq.* Refertur clausula in Bavaria præcipue saluta, *Quidquid in vobis testamenti ipso, vel in separata charta adscribere, valeat et valeat, ac si ab initio testamenti fuisset insertum, numer. 226. et seqq.* Refertur clausula iontilis, *num. 229.*

COEMETERIUM

- 3 Coemeterium potest esse ab Ecclesiis remotum, *tit. 28. numer. 5.* Coemeterium consecratur, polluitur, et reconsecratur eodem modo, quo Ecclesia, *z. 40. num. 29.* Polluta Ecclesia polluta Coemeterium, sed non e eodem, *num. 30.* Coemeterio gaudent iisdem privilegiis, ac Ecclesie, *z. 40. num. 31.*

COGNATI, COGNATIO

- 1 Cognati et agnati qui, et quomodo differunt? *z. 21. nu. 31.* Usque ad tertium gradum non possunt compelli ad testificandum contra suos consanguineos, *num. 30.* Fallit, quando veritas aliter haberi nequit, *num. 34. et 35.* Etque differentia inter agnatos et affines, et inter Patentes et liberos quoad hoc, *num. 33.* Vide *Consanguinei.*
  - 3 Cognati et agnati, quid? *z. 20. n. 81.*
  - 4 Cognati et agnati, quid, et quomodo differunt? *z. 14. n. 6.*
- Cognatio legalis quid, et quatuorplex? *z. 12. num. 4. et seqq.* Est triplex, Paternitas, nempe, *num. 5.* Fraternitas, *num. 6.* Inter quos hoc veretur *ibid.* Et affinitas legalis, *num. 7.* Cognatio legalis rursus ex simpliciter vel minus perfecta adoptione oritur, *num. 10.* Cognatio naturalis quid? et quatuorplex? et quando cesset impedimentum? Vide *Consanguinitas quomodo differat ab agnatione.*
- Cognatio spiritualis quid, et unde? *z. 11. num. 20.* Non amplius oritur ex Catechismo, *num. 3.* Est solo Jure Ecclesiastico introducta *num. 4. et seqq.* Olim triplex erat, Paternitas nempe, *Comparentis, et fraternitas, num. 5. et seqq.* Hodie ex relictis, *num. 9.* Et tantum datur inter personam a Concilio Tridentino specificis, videlicet ex Baptismo, *num. 10.* Confirmatione, *num. 11.* Doctrina practica inter quos personam non veretur cognatio spiritualis, *num. 12.* Ex Baptismo invalide collata, *num. 13. et seqq.* Nisi percos in necessitate baptizaret, *num. 14.* Si unus tantum Patris, vel unus et non designati Baptismo essent, contrahunt cognationem spiritalem, *num. 16.* Secus si solus assistent excoheret, *num. 17.* Quid si Baptismus iteratur? *num. 18.* Prohibetur et plures adhibere patris quam duos, unum nempe et matrem, *num. 19.* Si plures quem sacris designati, tenent infantes, soli designati contrahunt cognationem, *num. 20.* Si tres plures, quam duo fuerint designati, omnes cum contrahunt, *num. 21.* Existit in privatu Baptismo contrahitur cognatio spiritualis, *num. 22.* Per Procurationem tenent infantes contrahit cognationem, non ipso Procuratore, *num. 23.* Ut cognatio contrahatur ex Baptismo, vel Confirmatione, requiritur ut Sacramento sit validum, *num. 24.* Ut Patres soli designati, *Patribus, num. 25.* Et baptismum, vel confirmationem tenent, et quomodo? *num. 26.* Ut Patres in Confirmatione sit prius ipse confirmatus, *n. 27. et 10.* baptizatus ipso

baptisma, n. 67. Parens in Baptismo solemnè ehaque necessitate proprium levau infanem, nullum eorumhæ cognationem spirituales, n. 30. et seqq.

COGNITIO

- 1 Cognitio oed, quid, et quæcum regulæ circa eam observandæ? t. 10. n. 3.

COHABITATIO

- 3 Cohabitatio Clericorum cum mulieribus, q. *Clasical Cohabitatio*.

COLLATIO

- 1 Collatio Beneficii, et Provisio, an sint idem? t. 3. num. 97. et t. 6. num. 16. et seqq. Collatio libera Beneficii quæ? t. 3. et 11. Collatio geotum dividitur in liberam, et necessariam, num. 22. Cor hæc dicatur necessaria, et prior libera? num. 14. Collatio libera quandoquidam est datio, ibid. 30. quæ differat ab Electione? num. 25. Collatio Beneficii ad quem devolvitur, quando Episcopus, aut Capitulum Cathedralis, arguit illud intra delationis tempus conferre? t. 10. num. 22. Non valet collatio Beneficii facta post debitum tempus, num. 23. Extensio primo die post illud fiat, num. 24. Nisi de patientia tolleretur, et cur non valet? num. 25. Collatio Beneficiorum an, et qualiter per Legatum a Latere fieri possit? t. 30. num. 31. et seqq.
- 1 Collatio vocorum post publicationem scrutatili est fecunda, et quomodo? t. 6. num. 130. Collatio illa debet esse numeri ad numerum, Zeli ad Zelum, et meriti ad meritum, num. 132. Ex qua ratione fiat hæc triplex collatio? num. 133. In electione unanimi fit sola collatio numeri, Zeli, et meriti, et quomodo? num. 134. Idem dicendum, si quis a duplo majori parte est electus, num. 135. In electionibus Regularium fit sola collatio numeri ad numerum, et cur? num. 136 et 137. Vide infra *Scrutatorum*, et *Pota*. In electionibus quando vota dantur per schedulas an, et quomodo possit fieri collatio Zeli ad Zelum? t. 6. num. 334. et 335.

COLLUSIO

- 6 Collusio quid? tit. 22. num. 1. Dicitur etiam prævaricatio, vel tergiversatio, num. 2. Ordinaria non datur in Civilibus, sed tantum in Criminalibus, et Beneficialibus causis, num. 3. Non tantum inter actorem, et Reum, sed etiam inter advocatos, et Procuratores, num. 4. Rursus per collusionem ebriolatus potest deinceps accusari, et loquari, num. 6. et seqq. Poena collusionis, n. 8. et seqq.

COMA

- 3 Coma scilicet perire et naturalem nutrire prohibetur est Clericis, t. 1. num. 87.

COMES

- 4 Comes Palatini eo, et quos legitime possit? t. 17. num. 57.

COMMENDA

- 3 Commenda et Commendarius quid? t. 5. n. -3. Quid iuris de illi olim, et quid nunc? ac an Beneficium? n. 74. et seqq.

COMMENDATARIUS, COMMODATOR, COMMODATUM

- 3 Commodatarius non tenetur de caso fortuito, tit. 15. num. 29. Nisi fuerit conventum, num. 30. Vel ipse sit in mora reddendi, num. 31. Nisi eodem modo res peritura fuisset apud Dominum, num. 32. Ex qua culpa tenetur? num. 33. et seqq. An Commodatarius tenetur prius salvare res commodatas, quam proprias? n. 43. Et t. 16. num. 40. et seqq. Commodator et Commendarius quis? t. 15. num. 2. Ex qua culpa hic tenetur? num. 40.
- Commodatum quid? Et quomodo differat a ceteris contractibus, t. 15. n. 2. et 3. Debet esse gratuitum, num. 5. Quomodo differat a pignore, deposito, et mutuo? num. 6. Atque precario, num. 7. Quæ res commodari possunt? num. 8. et seqq. Commodari potest etiam res non consumptibilis, num. 9. Profane et sacra, num. 10. Obligationes Commodatarii, num. 11. et seqq. Non potest aut re commodata nisi ad usum concessum, ibid. Ad quem si minor, nihil tenetur, et est sine culpa sua, n. 12. Commodatarius debet commodatum d-bito tempore restituere, n. 13. Et incipit exactionis diligenter custodire, num. 15. Atque damni reparare et culpa sua atiam levissima contingens, num. 16. Ex qua culpa tenetur? n. 29. et seqq. Actiones et commodatio quæ? n. 38. et seqq.

COMMISSIO

- 1 Commissio gratiosa, seu facta in favorem tertii concessa, quando tenetur restituere gratiam factam, vel facendam? t. 3. n. 253.

COMMODUM

- 1 Commodum qui sentit, debet sentire et onus, Limitatur t. 2. n. 312.

COMMUNE, COMMUNITAS

- 2 Commune quod est, necum est, t. 22. num. 245. et seqq. Quænam privatæ Communicationis Major? num. 56. et seqq. et n. 71. et seqq.
- Communitas in Monasteriis ubi non viget, regularis disciplina deficit, t. 33. n. 15.

COMMUNICATIO

- 6 Communicatio privilegiorum, Vide *Privilegiarum communicatio*.

COMMUNIO

- 5 Communio quid, et quotplex? t. 39. num. 54. et seqq. Quænam privatæ Communicationis Major? num. 56. et seqq. et n. 71. et seqq.

COMMUTATIO

- 3 Commutatio voti quid? Et a quo fieri possit? t. 34. n. 42. et seqq.

COMPARATIO

- 2 Comparatio Litterarum quam vim probandi habet? t. 24. num. 166. et seqq. Sed Sole plene non probat, num. 167. Ea an periculosas, et cur? num. 168. An alium probat verumplene? num. 169. Quæ forma, et quo ordine fieri debeat? num. 168. Ea uo habet locum, nisi ipsam petas jure, ac non habere alias probationes, num. 169.
- 2 Comparatio Litterarum, vel scripturarum quando, et quomodo fieri possit, ac debeat? tit. 1. num.

343. et seqq. Praestat ad eam assumere peritos in arte, n. 344. Et quomodo? n. 345. Iudicium peritorum in arte sit oblatio illius, n. 346.

COMPENDIUM

5 Compendium Privilegiarum nostrorum esse fuit reformationem iuxta Decreta Concilii Tridentini et Constitutiones Pontificas, indeque magis auctoritatis, et securitatis, t. 33. n. 335. Contenta in illo Privilegio scripta; seu Bullata, si oracula authentica valent pro utroque foro, n. 338. Pars recepta, et quibus? n. 339. Valent etiam plurima alia vitae vocis veracula non authentica, at quae, n. 336.

COMPENSATIO

3 Compensatio oculis an, et quando licita sit famula et officialibus ob salarium minus intem? t. 18. n. 105. et seqq. Compensatio publica vel secreta, quando et quomodo possint solvi debita? t. 13. n. 39. et seqq.

4 Compensatio adulterii et aliorum delictorum quando licet? t. 19. n. 85. Compensatio pecunia an, et quomodo licita sit, ac fieri debet pro remissione obligationis nonandi? t. 1. n. 167.

COMPOSITIO

6 Compositio amicabile quae, et quomodo differat a transactione? t. 36. n. 13. et 14. Quomodo possit fieri super Beneficio Ecclesiastico? num. 49. et seqq. Compositio amicabile, quomodo differat ab arbitrio? t. 43 n. 4.

COMPROMISSARIUS, COMPROMISSUM

1 Compromissarius datus ad eligendum, potest popularis, t. 5. n. 88. Compromissarii in electionibus quales esse debeant? t. 6. n. 69. et seqq. An necessarii debeant esse de gremio Capituli? num. 69. Non possunt esse Laici, n. 70. Compromissarius tenetur recipere electum a Compromissariis utriusque idoneum, n. 85. Si Compromissarius eligi indignum, potest eligendi revertitur in compromittentes, n. 88. Nisi ratum habuerint idem electionem indiget, n. 89. Et ad quem tunc devolvitur potestas eligendi? num. 90. Compromissarius eligens scienter indignum in Episcopum, quae poena incurrit? num. 91. et 92. Quid juri, si Compromissarius negligit eligere intra tempus a Jure statutum? num. 93. et seqq. Disparitas inter Compromissarii negligentiam, et electionem indigni, num. 95. Quando Compromissarius elegit idoneum, et is consecutus non sit, eligendi credit ad Compromittentes, n. 96. Utus Compromissarius orquet eligere se ipsum, n. 97. Etiam si iudicet se ceteris digniorem, n. 98. Compromissarii, si sint plures, possunt eligere eum ex se ipsis, n. 99. et seqq. Compromissarius a mediocritate aliorum Compromissariorum electus, et electioni de se ipsis consecutus, censetur rite electus, num. 101. et seqq. Nec talis eligit se ipsum, n. 102. Solvuntur instantiae, n. 103. et seqq.

1 Compromissum, seu potestas eligendi data Compromissariis, an et quae ratione revocari valeat? t. 6. num. 79. et seqq. Potest illud re integrum libere revocari: secus, si res non amplius sit integra, n. 79. et 80. Res integra, in proposito quando sit? n. 81. Compromissum acquirit revocari a pueris, n. 83. Compromittentes tenentur recipere electum a Compromissariis, num. 85. Dummodo servata fuerit forma Compromissi, num. 86. Simulque electus existat idoneus, num. 87. et seqq. In compromissum concursus electi anget amissionem votorum, n. 103. et seqq. Forma eligendi per Compromissum, et quasi inspirationem an sit sublati quoad Regularia per Concilium Tridentinum, num. 347. et seqq. Vide Electio per Compro-

missum. Compromissum in Arbitros, vel sit simpliciter, vel cum adiectione poenae, t. 43. n. 82. Quia si electus Compromissarii in Arbitros simpliciter fuerit, et laudi per hoc promissus? n. 83. et seqq. Quia si electus Compromissarii in Arbitros cum appointmente poenae fuerit, et laudi per hoc promissus? num. 87. et seqq. Compromissum in Arbitros quibus modis finitur? n. 110. et seqq.

R. J. Compromissarius eligens indignum, eligere amplius non potest, C. II. R. LII. num. 13.

CONCESSIO, CONCESSUM

1 Concessio specialis est fortius quam generalis, Declinetur, t. 2. num. 311. Concessum intelligitur, quod expressum non prohibetur, t. 5. num. 35. Et privilegium intelligitur quod non reperitur concessum. Concordantur hae Regulae, n. 34.

2 Concessio Principis in dubio est interpretanda, ut nulli tertio inrogetur praerogativa, t. 50. n. 14.

3 Concessio, ac promissum Beneficiorum non vacationum fieri non potest, t. 8. num. 18. et seqq. Beneficium vacatori promissum non obligat, num. 19. Nec debet appellari, num. 21. Solvitur instantia de Jure, num. 23. Potest tamen admitti Concessio supernumerarius, num. 23. Probatur ex Consecratione, num. 24. Et Jure Canonico, num. 25. Quoad valentiam, et quid operetur Canonici supernumerarii receptio? num. 26. et seqq. Differentia inter receptionem aliorum in Canonico, et inter promissionem Praebendae vacantis, num. 31. Receptio supernumerarii non reddit effectum Praebendae primo vacantis, num. 32. et seqq. Instantia pro valore promissionis praebendae vacantis solvitur, num. 34. An supernumerarii Canonici habent stallum in Choro, totum in Capitulo, et distributiones quotidianas, num. 35. et seqq. Concessio aro Collatio Beneficii non vacantis, num. 41. et seqq. Beneficium tripliter intelligitur vacare, ibid. Et quomodo? num. 42. et seqq. Qualiter vacare debeant Beneficia, et alia cuiusvis potest? num. 43. Vacantia quo tempore conferri debeant? ibid. et seqq. Beneficium de Jure tantum vacans, potest et debet conferri iura trinnere, num. 44. Impetrans illud a Papa debet ferre mentionem de possessione aliorum, num. 45. Nisi haec aperte sit impunita, num. 46. Vel Rescriptum Papae habeat Clausulam, *Non proprio*, num. 47. Vel, *ante*, *qualibet illius detentore*, num. 48. Dummodo haec Clausula sit positum in literis gratis, n. 46. Beneficium de facto tantum vacans non possunt alii conferri, n. 48. Concessum intelligitur quod expressum non prohibetur, t. 12. n. 23.

R. J. Concessio generalis non inducit quae quis veniens inter in specie non esset concursus, C. II. B. LXXI. Concessum unum, concordantur omnia quae spectant ad illud, B. XXXIX. num. 12. Concessa aliam non sunt ab aliis revocanda in acceptum. Vide Gratia, et Necessitas.

CONCILIUM

1 Concilium generale absolute positum, et Concilium Lateranense, quae? t. P. num. 112. In Decreto Concilii Tridentini prohibitum est Glossas, aliusve interpretationis genus edere, P. num. 124. Sed hoc specialiter concessum est Sacris Coelegationi Cardinalium, et quae ratione? num. 125. et seqq. Concilium Generale Viennense quando celebratum, et quae in ipso fuerint definita? t. 2. num. 23. et seqq. Concilium generaliter quid? t. 2. num. 60. Concilium Generale, Episcopales, seu Synodus Dioecesanis, quid? num. 61. Concilium Generale potest ferre Constitutiones itam Ecclesiis obligatas, num. 62. Dummodo accesserit confirmatio summi Pontificis, num. 63. Cur Concilium Gae-

- rale convocetur a Papâ? n. 64. et 65. Concilium Generale non est supra Papam, num. 66. Concilia particularia possunt fecere novas Constitutiones, quas tamen solum obligant subditos proprii territorii, num. 67. Unde quaedam Decreta Conciliorum particularium habebant vim Legis universalis? num. 68. Concilii Generalis Decretis an derogatur absque expressa ejus mentione? t. a. num. 619. Recurrit sententia negativa, praesertim si Concilium Generale sit novissimum, n. 519. et 520. Sententia haec generaliter prelatâ non substat, n. 522. et 523. Per posteriores Decretum Concilii Generalis derogatur priori directe contrario, nullâ facta ejus mentione, n. 523. Id ipsum patet et prae Concilii Tridentini, num. 524. Etiam per Constitutiones Pontificias derogatur prioribus Decretis Concilii Generalis directe contrariis, absque expressa mentione Concilii, num. 525. et 526. Secus dicendum de Rescriptis, num. 527. Disparitas inter Rescripta, et Constitutiones Pontificias quoad hoc, num. 527. et 528. Prae derogatione Concilii Tridentini sufficit Clausula Generalis absque speciei ejus mentione, et cur? n. 529. Stylos Cariae Romanae cur in constitutionibus, vel confirmationibus privilegiorum applicationibus, vel confirmationibus Decretis Concilii Tridentini non adhiberetur, num. 530. Concilio Tridentino non adest, nec oportet, specialiter derogare, n. 531. et 532.
- 3 Concilio Generali non derogatur per dispositionem subsequens, nisi ejusdem expressa fiat mentio, t. 3o. n. 60.
- 4 Concilium Tridentinum, ubi non est promulgatum, vel receptum an, et quando valeat in Romano Catholico, et Haereticorum? tit. 3. num. 16. et 169.
- 5 Concilium Tridentinum an, et quâ revocetur Regularium privilegia? t. 33. n. 225. et 226.

CONCIO

- 5 Concionem audire possunt excommunicati, t. 39. num. 63.

CONCLUSIO

- 2 Conclusio in causa ligat motus, et claudit os partibus, t. 12. num. 305. Non tamen Judici, num. 306. Post conclusionem in causa non licet Actori a petitorio regredi ad possessorem, num. 309. et 305. Potest tamen et gravi causa Juxta talem regressum tunc concedere, n. 307.
- 2 Conclusio in causa quid, et quomodo fiat? t. 19. num. 159. An ea in Judicio Summario, vel ordinario, requiratur de necessitate? num. 160. Post conclusionem in causa regulariter non admittuntur novae probationes, num. 161. Solum super eisdem articulis, bene tamen super novis, num. 162. Dantur nihilominus plures casus in quibus novae probationes admittuntur post conclusionem in causa, tit. 19. num. 163. et 200. Ut in causa criminali, praesertim capitali, pro defensione Rei, num. 163. Item in causis Beneficialibus, num. 164. Et in causis matrimonialibus, et quibus? num. 165. Idem fit in confessione partis, et probatione per rei evidentiam, ac ocularem inspectionem, num. 166. In probatione juramentis supplementi antea petiti, num. 167. In testibus, et instrumentis de novo reperiis, num. 168. Item accedente magna aequitate, num. 169. Atque ex officio Judicis, num. 170. Quoad Judicem anquam constet conclusum in causa, ibid. Valet receptio testium post conclusionem in causa, si nemo contradixit, t. 20. num. 450. Conclusio in causa non est de substantia Processus judicii, t. 27. num. 48. Quod circa eam observetur in Camera

Imperiali? ibid. Quomodo fiat? num. 49. et 200. Potest fieri tam ore tenus, quam scripto, immo et tacite, ibid. Possunt concluditur cum reconciliatione probationum, num. 50. Strictè tamen differunt, et in quo? num. 51. Vagueris formula concludendi in causa quae? num. 52. Quid, si una pars concludat in causa, et altera adhuc aliquid proponere velit? num. 53. et 200. Conclusio in causa solet fieri nonnquam conditionata, et cur? num. 54. Conclusio in causa partibus ob obstaculo etc. ibid. Nisi ex justa causa, vel aequitate, videatur Judici vras probationes admittendas, num. 55. Judici nunquam concluditur in causa, num. 56. Potestque la conclusionem in causa revocare, ibid.

CONCORDA, CONCORDATA

- 3 Concordata tempora et concordabilia Jura. T. 5. num. 272. et t. 8. n. 22.
- 1 Concordata Germaniae quid disponunt circa praesentationem Rescriptorum ad Beneficia? t. 3. num. 68. Per Concordata Germaniae confirmatio Episcoporum reservatur Summo Pontifici, t. 6. n. 322.
- 3 Concordatorum Germaniae origo, t. 5. num. 156. An eisdem praescriptis oppositi manus Pontificis in materia Beneficiorum? t. 5. num. 425. et 200. Concordata Germaniae, quae cur, et quomodo erecta? n. 534. Refertur per censuram eorum tenor, num. 535. Haec sunt favorabiles ordinibus quae Regales Cancellarias, num. 536. Papa eisdem absolute non est alligatus, num. 537. Discrimen aliquod inter alienatam mensuram in Regalis Cancellaria et Concordata, num. 538. et 200. Concordata Germaniae nequit opponi praescripto, aut non usui ipsorum, n. 541. et 200. Refertur circa hoc Bolla Clementis VII. adnotat. nos. num. 543. et 200. Quid Juris, si quis obtinet Beneficium contra Concordata Germaniae? num. 545. Quae Beneficia sibi reservavit Papa in Concordata Germaniae? num. 546. et 200. Sui inter alia Beneficia vacantia in Curia, ibid. Promotorum auctoritate Apostolicam ad Episcopos et Monasteria, num. 547. Majores Dignitates in Cathedralibus, et Principales in Collegiis, num. 550. Nisi adit Privilegium, num. 551. In caeteris Dignitatibus et privilegiis quibuscunque datur mensura alienativa, num. 552. et 200. Excipiuntur aliqua Beneficia, num. 556. Ut Juris Patrocinatus Laicorum, ibid. Item Beneficia vacantia per resignationem, num. 557. Atque Beneficia alteri accessorie data, num. 558. Quid juris de Beneficio vacante in mensa Pontificis, si eadem intra tres menses non provident Papâ? num. 560. et 200. Quando trimestre hoc incipit currere? et quomodo comperitur? num. 561. et 200. Currit Papae ignorantia, num. 564. Et etiam sede vacante, n. 565. et 200. An et quomodo post lapsum trium mensium Papa adhuc conferre possit? num. 567. et 200.

CONCUBINA, CONCUBINATUS

- 3 Concubina, et Concubinatus quid, et quomodo differant a simplici fornicatione? t. 2. n. 11. Concubinarius Clerici poena. Vide Clericorum Concubinarius poena.
- 5 Concubinatus quid? t. 16. num. 60. et 200. Poena illius de jure civili, num. 62. Et de Jure Canonico, num. 36. Praesertim contra Clericos Concubinarios, aut suspectos mulieres habentes in domo, vel extra, num. 64.

CONCUPISCENTIA

- R. J. Concupiscentiae prohibitionibus prohibentur omnia mala, C. II. B. XXXIX. num. 6.

CONCURSUS

3 Concursus in Collatione Beneficiorum. Vide *Beneficiorum Collatio per concursum*. Concursantibus sunt Parochiae Juris Patronatus Clericalis, non item Laicalis, t. 38. n. 65.

CONDEMNATUS

Condemnatio ad mortem aliquam, quilibet potest pro illo appellationem suscipere, etiam eo invito, C. II. R. XIX. n. 14.

CONDICTIO

- a Condictio et condicere quid? t. 13. num. 36. Condictio ex lege, quid? *ibid.* Remedium spoliationum ex conditione Trinitaria? num. 4. Et ex Conditione incerti, num. 5. Et ex Conditione indebiti, declaratur, num. 6. Condictio ex *Cap. anpe de Restit. spoliat.* in quo consistit? n. 17. Datur contra quemcumque tantum possessorum, qui rem invasam seculent, et a quocunque recipit, num. 28. Secus, si ignoranter, n. 29. In dubio presumitur ignorantia, nisi invasio sit notoria, num. 30. Condictio ex *Cap. Redintegranda*, 3. q. 1. Declaratur, t. 13. num. 31. et *segg.* Extenditur ad quoscunque Clericos, num. 32. Au etiam competat Laicis pro recuperandis rebus profanis? num. 33. et *segg.* Affirmativa sententia est communis, etiamque fundamentum, num. 34. Solvuntur contraria, n. 35. et *segg.* Condictio ex *L. si quis in tantum. C. unde vi*, adversus quem competat? quidque conferat? t. 13. num. 38. Poenae huius legis locum duntaxat habet post sententiam Iudicis, num. 38. et *segg.* Condictio, ex *L. Extat. ff. De illis quae vi, metus causa etc.* declaratur, num. 39. Condictio ex *L. lavator. C. Unde vi*, explicatur, num. 40. Remedium istud possessorum habet duo remedia, et quae? num. 41. Condictio, ex *L. vet. C. unde vi, adversus quem competat?* num. 42. Et in quo differat a Conditione, ex *L. si quis in tantum. C. unde vi*, n. 43. et a Conditione, ex *L. lavator. C. unde vi*, n. 44.
- b Condictio futuri quid? Cui? et contra quem competat? t. 18. n. 34.

CONDITIO, CONDITIONATA

- 1 Conditio appositae suscipit effectum concessionis Possessoriae, t. 3. n. 75. Est servanda in forma specialissima, t. 9. n. 142.
- 2 Conditiones illae, quae tacite, seu de Jure insunt, non faciunt utrum conditionatam, bene tamen conditiones extrinsecas? t. 14. n. 59.
- 3 Conditio quid? et quomplex? t. 16. n. 437. Et n. 642. Terpis, vel impossibilis habetur pro non adjecta, n. 441. Quid operetur in testamentis? n. 442, et *segg.* Conditio habetur pro impleta, si non sit per eam ad quem pertinet, n. 444. Conditio suspensiva, et resolutiva quid? n. 445. Item quomodo, et quando suscipiatur utrum? t. 31. n. 173.
- Conditiones Legitae. Vide *Legatum sub conditione*.
- 4 Conditio varie accipitur, t. 5. num. 3. et *segg.* Proprie quid sit? num. 3. Alia est iuxta, alia reperta, num. 4. Alia de praesenti, alia de praeterito, alia de futuro, quae ultima sola est proprie conditio, n. 5. Conditio de futuro, alia est necessaria, alia contingens, alia potestativa, alia consuetudinaria, alia mixta, num. 6. Alia possibilis, alia impossibilis, n. 7. Alia honesta, alia turpis, n. 8. Alia suspensiva, alia resolutiva, num. 9. Conditio necessaria quarebatur Matrimonio, vel alii contractui apposta, habetur pro non adjecta, t. 5. num. 10. Nisi adiecitur pro temporis determinatione, n. 11. Conditio de praesenti, vel praesenti non videtur actum, sed subsistit

illius, si conditio existit, si non nullus est, t. 5. num. 12. Idem est de Matrimonio et sponsalibus, n. 13. et *segg.* Conditio possibilis, et honesta de futuro suspendit quemque contractum? t. 5. num. 15. Qui tamen adimpleta conditione statim videtur sine ulla coactione, num. 16. Etiam Matrimonium, num. 17. Probatur ratioque, num. 18. Et declaratio Cardinalium, num. 19. Matrimonium sub conditione de praesenti initum non potest consummari, donec reverteretur eadem conditio, num. 20. Conditione Matrimonii, et sponsalium sub conditione. Conditio, si Papa dispensaverit, an valide, et licite adiciatur Matrimonio, vel sponsalibus? t. 5. num. 23. et *segg.* Conditio, si te virgineum inuenero, an, et quando licite sponsum sponsum, vel Matrimonium? n. 24. num. 38. et *segg.* Conditio, si non nubas, licite, et valide oppositor Legatis, t. 31. num. 49. Conditiones regulantur ad hoc, ut Episcopus seculo Privilegio dispensare valeat pro foro interno super impedimento Matrimonii occultis. A. num. 42. et *segg.* Conditionis impedimentum quid? n. 50. num. 5. Est iure naturae iudicandum, num. 3. Personae liberae si contrahat cum servili ignoranter, nullum est Matrimonium, num. 4. Dummodo talis persona proprie sit servus, aut ancilla, num. 5. Duae personae serviles valide et licite etiam lavari Dominum contrahunt Matrimonium, num. 6. Matrimonium liberarum cum servili cognatu valet, num. 8. Solvitur instantie, num. 9. Liber contrahens cum libera, quum putat esse servam, valide contrahit, num. 10. de liberis servorum, et divortio liberi cum servo remittitur, num. 11.

R. J. Conditio alia est de praeterito, alia de praesenti, alia de futuro, alia de futuro necessario, alia de contingenti, C. II. R. num. 4. etc. Conditio habetur pro impleta, cum eo sit per eum, ad quem pertinet, quomodo implatur, R. LXVI. n. 2. etc. Conditio turpis vel impossibilis habetur pro non adjecta, R. L. num. 13.

CONDUCTIO, CONDUCTOR

3 Conductio. Vide *Locatio*.

Conductor quis? t. 1. num. 7. Conductoris obligationes et Jura, num. 57. et *segg.* Tenetur pretium debitum tempore fideliter solvere, *ibid.* Et cum conductum non nisi ad conductum usum adhibere, n. 58. Atque tandem utrum solvatur conditio tempore obsequii iuxta causam non deservit, n. 59. Dumtaxat ex ipsius causa lata, vel leviter in conductu emergens, tenetur remanere, nec item quod contingit cum fortuito, num. 60. Vel etiam levissimum, n. 61. Nisi desuper spoliis fiat convertit, n. 62. Aut Conductor ex causa sua sit quomodo casui fortuito, num. 63. Tenetur Conductor ad damnum, eius proprium, alia famulorum causae contingit, n. 64. Si facti negligens in eligendis bonis servit, n. 65. Cuiusmodi incensibus probatur emergente damno? num. 66. et *segg.* Conductor de incendio culpa servorum contingit quando tenetur? n. 70. et *segg.* Quando autem constat eandem incertum etiam alii, nec Conductor, nec Domestici panis passim, n. 71. Quando Conductor sui non potest re locum sub impedimento ex parte sua proveniens, tenetur nihilominus ad totum intercedere, num. 74. et *segg.* Secus est, si ex causa alia id proveniat, num. 75. et *segg.* Conductor non tenetur augere mercedem sed ubertatem, quae provenit ex eius industria, num. 78. Negat si proveniat ex Caeli elementis, num. 79. et *segg.* Conductoris compellit utrum ad conductum contra Locatorem, num. 81. Et heredes eius, num. 82. Successor Ecclesiasticus non tenetur restituere fustiae sed successoris nomine proprio,

- num. 82. Bene vero facta nomine Ecclesiae, n. 84.
Nun Jura et obligationes condactoris transant ad
heredes eius? num. 85.
Condactoris operum obligationes et Jura, sit. 18.
num. 86. et seqq.

CONFESSARIUS, CONFESSIO, CONFESSUS

1. Confessarii quomodolibet exempti, sollicitantes in
Confessione subornat Inquisitores Haereticos prae-
tatis, et locorum Ordinarios, et 31. n. 151.
2. Confessio quando accusator facta in judicio? et 1.
num. 24. Confessio Clerici criminis facta coram
Judice seculari, an et quales habeat effectus? n. 81.
et 82. Per confessionem Rei in judicio factam, an
inducitur litis contestatio? et 5. num. 17. et seqq.
Vide infra, *Litis contestatio*. Confessio facta ex
causa irascibilis non tenet, nisi in ea datur peras-
sancia, et 14. num. 118. et 1. 18. num. 21. et 45.
Confessio quid, et quomodo? et 18. num. 2. et
seqq. Confessio generalis sine sumptis, quoniam? num. 3.
Confessio judicialis, quae? num. 4. Potest in Jura
fieri tripliciter, num. 5. Facta coram Judice non la-
gitur, an tenet? num. 6. Utrum debeat fieri cor-
am Judice pro Tribunali sedente? num. 7. Confessio
extrajudicialis quae? num. 8. Facta coram No-
tario, an accusator judicialis? num. 8. et 9. Coram
Arbitratore est extrajudicialis, num. 10. Secus, si
fieri coram Arbitro, num. 11. An sit species probatio-
nis, num. 12. et seqq. Proprie non est probatio,
sed probationis revelatio, num. 13. et seq. Referuntur
casus, in quibus non admittitur probatio, bene
tamen confessio, num. 14. Ad confessionem validam
plures requiruntur conditiones, n. 17. et seq. Nempe
ut confessus sit major viginti quinque annis,
num. 18. Et quid de confessione Pupillorum, et
Minorum? *ibid.* Ut Confessio sponta fiat, num.
19. Et quid de Confessione tormentorum vi extor-
ta? *ibid.* Ut Confessio sit sanae mentis, non furio-
sa, eto. num. 20. Ut Confessio sit contra se, n. 21.
et seq. Fiatque in judicio, num. 26. Et praes-
entia Adversarii, *ibid.* Ut non sit innoxia, nec er-
ronea, num. 27. Et sit facta de re litigiosa, n. 28.
Ipsiusque favor non repugnet, n. 29. et seq. Et
ut Confessio sit nec Jura, nec Natura repugnet, id-
que exemplificatur, num. 32. et 33. Aliae condi-
tiones ad validam confessionem requiruntur, remissive,
n. 34. Confessio pro se, sive ad obligandum alie-
rum sibi, non valet, n. 32. Ne quidem in mortis
articulo, n. 23. Confessio omnia in praedictum alie-
rum non probat, n. 24. Pater, Confessio mariti de
dote recepta praedictum Creditorem, num. 25.
Confessio contra valorem matrimonii non valet, n.
30. Bene tamen pro Matrimonio, n. 31.
3. Confessio extrajudicialis quam vim probandi habet,
si sit praesentis adversarii? et 18. num. 35. et seq.
Potest varie fieri, num. 35. Et qualiter ex probetur?
num. 36. Confessio extrajudicialis praesentis ad-
versarii, et cum adjectione causae facta, in civi-
libus plene probat, num. 37. et seq. Pars adversae
quando accusator sine praesentia? num. 39. In causis
criminalibus, quomodo vim probandi habet con-
fessio extrajudicialis? num. 40. et 41. Confessio solum
incidenter facta plene non probat, etiam causa
expressa, num. 44. et 45. Confessio extrajudicialis
ut plene probet, an requiritur ejus acceptatio? et 1.
num. 46 et 47. Consensus est ipsum expressae
acceptationis, num. 48. Confessio extrajudicialis praes-
entis adversarii, sed sine adjectione causae facta,
regulariter plene non probat, etiam si sit aliquam
praesumptionem, bene et simplicem probationem,
num. 49. Falsa illud in pluribus casibus, num. 50.

et seqq. Confessio extrajudicialis etiam sine addita
causa, plene probat liberationem, et quando? n. 50.
et 51. Confessio jurata, etiam sine causa, plene
probat, num. 52. Sicut et confessio gemina,
num. 53. Confessio extrajudicialis, absente parte fa-
cta, an probet? num. 54. et seqq. Ea regulariter
plene non probat num. 54. et 56. Ampliando istud
ad confessionem in judicio factam, num. 55. Probat
tamen plene, quando intervenit juramentum,
num. 56. Aut quando facta est cum expressione
causae per scripturam, etc. num. 57. Vel fuit geni-
ta ex intervallo, *ibid.* Aut ab alio acceptata no-
mine aliarum, num. 58. Sive facta favore causae plene,
ibid. Confessio parte absente facta, de nequitie
Connochie facit plenam probationem, n. 59. Dum-
modo illa confessio fuerit plene probata, et qualiter
ita probetur? num. 60. Similiter ex sit facta
animo deliberato, ac serio, siquae carta et non acqui-
voca, num. 61.

Confessionis judicialis affectus quid? et 1. n. 62. 6a.
et seqq. Haec plene probat, et inducit eorumque
Jura, num. 62. Confessio facta in judicio summa-
rio, probat aliam in plenario, quando tendit ad
eandem finem, num. 63. Ea in causis civilibus ha-
bet vim sententiae, et rei iudicatae, num. 64. Secus
in criminalibus, et aet? num. 65. Antequam
proprie confessionis lites condemnentur ad mortem,
debet constare de corpore delicti, *ibid.* Confessio
judicialis coartat nullam processum, num. 66.
Atque extendit appellationem, praesertim in causis
civilibus, num. 67. et 70. Intelligendo istud de va-
re confessio, secus in fide confessio, num. 70. Con-
tra confessum in judicio, an debeat fieri sententia
diffinitiva? num. 71. et seqq. Nulla sunt partes ju-
dicantis in confitentis, quomodo intelligendum?
num. 75. Reus convictus in judicio simulque con-
fessus, appellare prohibetur, num. 67. et 68. et 1.
n. 76. 2a. Confessio facta in judicio regulariter
revocari non potest, et 18. n. 77. Nisi revocetur
in continentem, num. 78. Et quando dicitur revocari
in continentem? num. 79. Potest aliam ex intervallo
revocari, quando probatur per errorem fuit con-
tigit, num. 80. Minorene ex propria confessione
graviter laesi, et quandoque Majorane, resti-
tuuntur in integrum, num. 81. Confessio Praefati
an nocet Ecclesiae? num. 82. et seqq. Confessio Prae-
lati administrationem non habentis, nequequam
praedictae Ecclesiae, num. 82. Et quid, si con-
fiteatur de rebus illis, in quibus est legitimus admi-
nistratores? num. 83. et seqq. Confessio Praefati facta
per viam contentiose jurisdictionis, probat contra
Ecclesiam, num. 83. et 84. Ecclesia unita ex tali
confessione graviter laesa, joratur duplici revocatio,
et quid? num. 85. Confessio Praefati per modum
voluntariae jurisdictionis, non praedictae Ecclesiae,
neque successoris, num. 83. et 86. Etiam si foret sig-
illata sigillo ejus, num. 86. Nisi confessio illa sit
facta una cum Capitulo, num. 87. Vel Ecclesiae
non habet Capitulum, *ibid.* Aut nisi confessio ten-
dat ad aliquam liberandum, num. 88. Afferuntur
aliae limitationes, n. 89. Confessio per viam con-
tentiose jurisdictionis, et voluntariae jurisdictio-
nis, quae? et num. 83.

3. Confessio Procuratoris in praedictae Domini? et 1.
n. 90. et seq. Facta in Judicio per viam
contentiose jurisdictionis probat contra Dominum,
nisi legitime revocetur, num. 90. Idemque dicendum
de confessione Oeconomorum respectu Ecclesiae,
et Tutoris respectu Pupilli, etc. *ibid.* Secus, si
confessio illa sit facta omnino sponte, n. 91. Sol-
vitur instantia, n. 92. Confessio judicialis per Pro-
curatorem facta, potest revocari, n. 93. Nec opus
est alia probatione erroris, quando revocatur in

in continent, secus alias: num. 93. et 94. Confessio Procuratoris, quando dicitur per Dominum revocata in continent: num. 95. Confessio qualificata, quae? num. 114. Quandoque fit simpliciter, quandoque sub adjecta qualitate, num. 115. Confessionis qualificatae exempla referuntur, num. 115. et seqq. Confessio qualificata an ex parte possit acceptari, et ex parte reprobari? num. 119. et seq. Confessio continens diversa Capitula, potest ex parte acceptari, et ex parte reprobari, *ibid.* In causis civilibus, ubi praesumptio juris non stat contra qualitatem adjectam, confessio qualificata debet vel tota recipi, vel tota resipi, num. 120. Unde veritatem appositae conditionis non tenetur probare ipsemet confitent, num. 121. Sed hanc debet refutare is, qui recipit unam partem confessionis qualificatae, num. 122. Secus est, quando praesumptio aliqua stat contra confitentem, seu adjectam qualitatem, num. 123. In criminalibus potest confessio qualificata dividi, eaque sine qualitate acceptari, num. 124. et seq. Confessus tamen confessione qualificata non potest condemnari ad poenam capitalem, num. 125. et 127. Confessio qualificata quod scriptura privata grave delictum exprimens, sua manu fuerit conscripta iocunde solum an praejudicat confitent? num. 128. et seqq. Refertur notabilis casus circa hoc, *ibid.* Stante tali confessione scriptura privata probat plene contra confitentem, dommodo non agatur de imponenda poena corporali, n. 129. et seqq. Confessio Sacramentalis inique revelata, vel reperienda Schedula Confessionis, non praejudicat poenitentem in foro externo, t. 18. num. 132. et seq. Sacerdoti confessionem revelanti nullo modo creditur, num. 133. Depositio testimonii de Confessione Sacramentali forsan audita, contra poenitentem nihil probat, num. 134. Inventor Schedulae Confessionis peccat, sciens illam legendo, num. 135. Nec potest Juxta de peccatis in ea descriptis inquirere, num. 135. et 136. Confessio per torturam extorta ut praesudicet confitent, quae requiratur, num. 137. et seqq. Requiritur imprimis, ut constet de corpore delicti, num. 137. Deinde ut contra tortum praecesserit legitima indicia, num. 138. Confessio per torturam extorta non praecedentibus legitimis indicibus, nihil probat, *ibid.* Vide *Judicia*, et *Tortura*. Ut Confessio facta in tortura probet, requiritur ulterius, ut tortus persistat in confessione, num. 147. Quamvis Reus tortus censetur persistere in confessione? num. 148. Confessio criminis emanata sub spe immunitatis a Jure promissae, an probet, num. 149. et seqq. Non sufficit ad poenam ordinariae condemnandum, num. 150. et 151. Sufficit tamen ad condemnandum Reum extraordinariae poena, num. 152. Quid si Reus in illa confessione perveraverit? num. 153. Confessioe propria solet fieri probatio, t. 19. num. 20. Confessio partis etiam post conclusionem in causa, est recipienda, num. 166. facta in supplicatione Principi purrecta plene probat, t. 27. num. 171. Inter confessionem extrajudicialem, et scripturam privatam i quae disparitas? num. 173. Scriptura privata confessata, an ei qualiter probet contra scribentem, vel tertium? num. 170. et seqq. Vide *Scriptura privata confessata*. Confessio propria admittitur, contra praesumptionem Juris, et de Jure, t. 33. num. 54. Imo et contra sententiam, num. 55. Confessus judicialiter de proprio crimine, an possit interrogari de sociis criminis ejusque confessio adversus ipsos admitti? t. 18. num. 96. et seqq. In criminalibus recepta potest de se confessus interrogari de sociis, num. 98. et seq. Idem dicendum de illis delictis quae ex natura sua peccant complice, num. 104. Vel saltem in talibus circumstantiis socius requiritur, num. 105.

BRUFFENSTUEL Jus Can. Tom. VI.

Reus de se confessus potest interrogari de consociis in delictis occultis, et difficultis probationis, n. 106. Talis confessio, acui nominatio socii criminis, ad quid valet? n. 107. et seqq. Confessio socii criminis facta per Reum de se confessum, non est sufficiens indicium ad torturam, etc. num. 113.

3. Confessarius Monialium in quibus casibus possit ingredi clausuram Monialium? t. 35. num. 55.
5. Confessarii in, vel extra Confessionalem an, et quomodo suadere, vel mandare possint poenam sanguinis absque Irregularitate? t. 12. num. 101. et seqq. Item qualiter Reum mouere ut in via procedat, scalam ascendat, manus ligandas praebet etc. num. 110. Doctrina practica ad propositum, num. 111. Confessionem audire non sacerdos. Vide *Ordinem exorcismi*: Confessio Rei facta sine tortura facti, quod non amplius possit agere de nollitate processus, t. 1. num. 215. Confiteri alicui extra ordinem non possunt Regulares, t. 39. n. 260. Nisi sint in itinere, n. 261. et seqq. vel in mortis, aut necessitatis articulo, qualis etiam est necessitas celebrandi, num. 264. Quid in Ordine nostro? *ibid.*
- R. J. Confiteri non censetur exceptionem obijciens, C. II. R. LXIII. num. 2. et seqq.

CONFINIA

2. Confinia probant lapides, seu Columnae terminorum, t. 22. num. 225.

CONFIRMATIO

Confirmatio sine electione est per Electum post praestitum consensum petenda intra bimestre, t. 6. num. 319. Et intra mensem tenetur Electus iter arripere ad sedem Apostolicam, si ad hanc spectet confirmatio, num. 320. Speciatim iure communi confirmatio electionis pertinet ad immediatum Superiorem, num. 321. Tamen per Concordata Germaniae, Confirmatio Episcoporum reservatur Summo Pontifici, num. 322. Quae sint observanda ante confirmationem concedendam? num. 323. Confirmanti incumbit, qualitates Electi, atque Processum Electionis antea diligenter explorare, *ibid.* Si Electus habeat electionis sine Adversarium, is ante confirmationem nominatim vocatur; alias Generale Edictum in Ecclesia proponatur, n. 324.

Confirmationis Sacramentum potest ex coactione Papae conferri per simplicem sacerdotem, t. 4. num. 82. et t. 13. num. 22. Quid aequum, si in conferendo Confirmationis Sacramento per errorem non Chrisma, sed oleum adhibetur? t. 16. num. 19. et seqq. Refertur sententia rorini qui asserunt, Chrisma non esse de essentia Sacramenti Confirmationis, num. 20. Opposita aliorum sententia declaratur, et probatur, num. 21. et 22.

2. Confirmatio quid? tit. 30. num. 2. Supponit ius aliquo modo quaesitum, num. 3. Confirmatio in forma communi, seu simplex, quae? num. 4. Haec nullum ius novum tribuit, sed supponit aequum vel validum, num. 5. Et cur ideo non sit inutilis? num. 6. Confirmatio in forma speciali, ac ex certa scientia, quae? num. 7. Unde colligi possit, confirmationem esse factam in forma speciali, et non tantum in forma communi? num. 8. Confirmatio alia utilis, alia inutilis, et quae? num. 9. In dubio au censetur esse Confirmatio in forma speciali? num. 11. et seqq. Actum ex se invalidum non reddit validum, nisi is aliunde reddatur validus, num. 12. Contra confirmationem Papae nequit Juxta inferiori iudicare, t. 30. n. 18. et seqq.

Nisi de speciali Mōdato Papae, quando istud Papa mandare solet? *nu. 19. et seqq.* Iudex inferior potest procedere contra litteras confirmationis Apostolicas, quando sunt subreptitiae, *n. 32.* Potest etiam litteris confirmationem Papae rationabilibus cognoscere incidenter, idque exemplificatur, *num. 33. et seqq.* Non valet confirmatio Papalis, quam Religiosa super Prioratu, vel administratione perpetuo possidentia oblinuit, *n. 36.* Iudex inferior videtur a Papa confirmatum in forma communi fuisse invalidum, potest incidenter pronunciare confirmationem illam esse invalidam, *n. 37.*

- 4 Confirmationis sacramentum quando, et inter quos inducat cognitionem spirituales? Vide Cognatio, vel *t. 11. de Cognatione spirituali.*
5 Confirmationem iterantes non sunt irregulares, *t. 9. n. 41. et seqq.*

CONFRONTATIO

- 5 Confrontatio Rati cum testibus quando fieri possit? *t. 1. n. 438. Et quomodo? n. 439. forma, et praxis confrontandi, n. 440.*

CONJECTURA

- 2 Conjectura quid? *t. 23. n. 5.* Et qualitas differat a praesumptione? *nu. 4.* Sumitur quandoque pro praesumptione? *n. 5.*

CONJUGATUS, GONIUGIUM, CONJUX

- 3 Coniugii, nec tenuarii, non ordinari possunt, *t. 3. n. 33.* Nisi votum continentiae praesentent? *num. 34.* Et quid de ordinato sine consensu uxoris? *num. 36. et seqq.* Coniugatorum Conversio quid? et ingressus in Religioem? *t. 33. num. 2.* Ante consummationem matrimonium potest quis coniux Religioem ingredi, *n. 2.* Et aliter ad secundam vitam transire, *num. 3.* Post contractum matrimonium habet quis Coniux bimestra ad consolandum, et quomodo? *num. 4. et seqq.* Per copulam intra bimestre vi esturum *et impeditur* legatus, *n. 6.* Nec consummatur matrimonium, *n. 7.* Idem est, si copula gravi metu incasso obstat, *nr. 8. et seqq.* Post consummationem matrimonium unus sine alterius consensu Religioem ingredi non potest, *n. 10.* Bene tamen cum consensu, *n. 11.* Denumodo debita conservant circumspectio ac conditiones, at quae? *n. 12. et seqq.* Professio coniugii sine requisitis conditionibus facta, quovis illicita, tamen valet, denumodo adulti consensu alterius coniugii, *n. 23.* Si transiens in secundo perpetuum non vorarit castitatem, potest, et debet professio litteram revocari, *num. 25.* Sicut, si vorat, *n. 24.* An et quando conjux juvenis altera proficiente remanens in saeculo, et castitatem vovens, compellendus sit ad ingrediendum Religioem? *nu. 26.* Si unus coniugum committit adulterium, potest ad invito alter Religioem ingredi, *n. 26.* Et quomodo? *n. 26. et seqq.* An, si para innocens Religioem ingredi nullo, possit, non debet adultera ingredi? *n. 30. et seqq.* Potest para adultera ingredi Religioem, si innocens tacite, vel expresse consentit, *n. 32.* Uno adulterare potest innocens etiam in saeculo ordinem suscipere, *n. 33. et seqq.* Uno spiritualiter adulterans, alter Religioem ingredi potest, *un. 35.* Coniuges quomodo facere possint testamentum recipere? *t. 26. n. 363. et seqq.*

- 4 Coniuges an, et quando discordare possint ab invicem, existente matrimonio nullo? *t. 19. num. 14. et seqq.* Debet potius excommunicationem sustinere, quam Iudex precipienti copulam obedire, *num. 22.* An, et quando rejicere, et rejectionem recipere licetum possint coniuges adulteros? *t. 19.*

n. 37. et seqq. Coniugium Leprosorum. Vide Leprosi, vel *t. 8. Coniugium servorum. Vide Conditiones impedimentum, vel t. 9.*

- R. J. Coniux, altero coniuge iuvio, non potest vivere essetiam, *C. II. R. LVI. n. 5.*

CONNEXORUM

- R. J. Connexorum eadem est ratio, *C. II. R. XXXIX. num. 4.*

CONSANGUINEI, CONSANGUINITAS

- 2 Consanguinei, et Affines producuntur, non sunt testas idonei adversus extraneos, *t. 20. n. 116.* Fallit istud in certis casibus, *num. 117. et seqq.* Consanguinitas, et Affinitas etiam contra valorem matrimonii, olim probabatur per testes ex auditu alieno, *num. 373.* Hodie tamen istud nonnulli est correctum, at eur? *n. 374.* De facto requiruntur duodecim conditiones in probatione consanguinitatis, vel affinitatis, per testes de auditu alieno, et quae? *num. 374. et seqq.* Adversus suos consanguineos non possunt compelli ad testificandum agnati, et Cognati, *t. 21. n. 30. et seqq.*

- 3 Consanguinei et Germani quid? *t. 20. n. 18.*
4 Consanguinitas quid? et unde? *t. 14. num. 2.* Ut Cellulares consanguinei sint, debent ab utroque tertio debite propinquo descendere; secus est in linea recta, *n. 3.* Consanguinitas seu Cognatio naturalis, alia est naturalis tantum, alia naturalis et civilis simul, *num. 4.* Dividitur in Cognationem et agnationem, *n. 5.* Utrique causat impedimentum, *num. 6.* Linea consanguinitatis quid? et quomodo computatur utroque Jure, *num. 10. et seqq.* Arbor Consanguinitatis, *ibid.* Annusio ad Arbores, *n. 11.* Consanguinitatis impedimentum olim etque ad septimum gradum dirimebat, hodie vero usque ad quartum solummodo, *n. 24.* In linea recta Jure Ecclesiastico dirimitur in infinitum, *num. 25.* Quod primum gradum ejusdem lineae sitam Jure naturae, *n. 26.* Secundum aliquos etiam in reliquis gradibus lineae rectae, *n. 27.* Inter consanguineos lineae transversalis nullus gradus Jure naturae dirimit matrimonium, *n. 28. et seqq.* Inter consanguineos secundi gradus lineae transversae solo Jure Ecclesiastico datur impedimentum, *n. 31.* Consanguinitatis impedimentum dispensando quis? et quando tollere possit? *A. n. 103. et seqq.* Papa cum Regibus et Principibus personis dispensat super impedimento hoc in secundo gradu, *num. 110.* Item etiam cum vere nobilibus ex gravi causa, *num. 111. et seqq.* In eodem gradu subinde etiam dispensat cum divitibus at principibus personis, *num. 121.* et quibus de causis, *ibid.* Imo etiam cum Plebeis, et quando? *num. 122.* In secundo et tertio gradu cum quibus dispensat, et ex qua causa? *ibid.* et *num. 123.* Super tertio et quarto gradu, dispensat cum quovis, at quovis causa rationabili, *num. 124.* Consanguinitatis impedimentum, et rite dispensatur, quoniam exprimi debent in applicatione? *num. 163. et seqq.*

- 5 Consanguinei an, et quando criminaliter accusare possint? *t. 1. num. 29.* Consanguinitatis vel amicitiae iustitia conferre Beneficium non est Simonia, *t. 1. n. 132. et seqq.*

CONSCIENTIA

- 2 Quidquid fit contra Conscientiam, addicitur ad gehennam, *t. 26. n. 79.*

CONSECRATIO

- 3 Consecratio Ecclesiae quid? *t. 40. num. 2.* Potest fieri per solum Episcopum, *num. 3.* Sub Missa,

quisvis tamen die? n. 4. Ecclesia non potest consecrari sine sufficienti dote, et quæ? n. 5. Limitatio in Ecclesia regularium, n. 6. De ritu consecrandi remissio, num. 7. Quomodo prohibet consecratio Ecclesiarum? Et quid juris in dubio? n. 10. Ecclesia et tota, vel secundum maiorem partem simul destruitur, æneatur, et indiget nova consecratione, n. 11. Non item si successeat, vel secundum maiorem partem, n. 12. Quid si igne excrescat? num. 13. Ecclesia amplificata quando indiget consecratione? num. 14. Consecratio aliarum a qua et quando fieri possit? t. 40. n. 33. et seqq. Consecratio Consecrati a quo et quando fieri possit? ibid. n. 39.

CONSENSUS, CONSENTIRE

- 1 Consensus electi arguit numerum votorum in compromissis, t. 6. n. 103. An idem dicendum in aliis electivibus? n. 104. et seqq. Præsertim Papæ? n. 109. Consensus Principis respectu inducendum consuetudinis potest triplici distingui, nimirum expresso, tacito et legali, t. 4. n. 138. Ad consuetudinem sufficit consensus legalis, seu iudicialis Principis, n. 139. Consuetudo sumit vires suas non a subditis, sed ab auctoritate seu consensu Legislatoris, num. 140.
- 3 Consensus quomodo differat a consilio? t. 10. n. 3. consensus capituli in quibus generalis requiritur? ibid. n. 6. Minus negotia, non item maiora potest peregrare Episcopus seu Prelatus sine consilio, vel saltem sine consensu capituli, num. 7. et seqq. Ubi requiritur consensus capituli, non sufficit consilium, n. 11. In quibus ventur Ecclesie vel capituli interesse, sive præiudicium, requiritur capituli consensus, num. 12. Item in alienatione rerum ad Ecclesiam vel capitulum pertinentium, num. 14. Vel quando agitur de subiectione capituli, num. 15. Vel obligatio Ecclesiarum, num. 16. Vel collatione Beneficiorum ad Episcopum et capitulum simul pertinentium, num. 17. Item in suppressione eorum vel unionem Beneficiorum, num. 19. et seqq. Quid de omnia faciendis in mente Episcopi aut capituli? num. 21. et seqq. An requiritur consensus in ponendis et inquirendis excessibus subditum, num. 23. In causis criminalibus contra Personas in Origine Ecclesiastica constitutas qualiter requiritur consensus, num. 24. Requiritur in omnibus in quibus aliquid riget consuetudo eundem adhibendi, num. 25. Valet consuetudo non requirendi consensum capituli, ubi de iure requiritur, num. 26. Exemplificatur, num. 27. Et solvitur instantia, num. 28. Consensus capituli an requiritur ad hoc, ut Prelatus possit repudiare legatum factum Ecclesie? t. 10. num. 32. et seqq. Consensus omnium quando requiritur? t. 11. num. 33. et seqq. Consensus Papæ an et quando ad audientiam Monasterium requiritur? t. 18. n. 36. et seqq. Consensus Papæ ubi requiritur, non est necessarius consensus Papæ, et e contra, t. 48. num. 39. Consensus capituli non est necessarius ad edificanda Monasteria, ibid. n. 40.
- 4 Consensus mixtus quando salvatur sponsalia? t. 1. n. 202. et seqq. Consensus novus ad revocandum Matrimonium invalide contractum qualiter requiritur? A. num. 262. et n. 264. Et qualiter ab ignorantie impedimento solvitur posita, ac debeat? A. num. 261. et seqq.
- R. J. Consensus maioris partis vel singulorum de communione quando requiritur, C. II. R. XXIX. num. 4. et seqq. Consentire non potest quis in prohibitis iure divino, R. XXVII. num. 12. Consentire videtur qui tacet, et quomodo? R. XLIII. n. 2. 3. 4.

CONSERVATOR

- 1 Conservator quis? t. 39. num. 168. Conservatorem dei solas Papa, non legatus ipsius, num. 169. Et quibus modis Papa eum concedere solet? n. 170. Regulares et privilegio Pontificis possunt eligere conservatorem, ibid. Officium et Potestas conservatorum quæ? n. 171. Solum defunctis sibi commissis a manifestis iniuriis, et quæ poena reus facientium? n. 172. Quid juris, si clausus obliet iniuriam non esse manifestam, aut non factam? n. 173. Quæ requirantur, ut quis conservator deputari valeat? num. 174.

CONSILIUM, CONSILIARIUS, CONSULERE

- 1 Consilium reverentia, seu rei necessaria parendam est, quid? t. 2. n. 166. Consilium præfationis, et consilium retractationis distinguuntur, ibid. Les consilii regulariter non est obligatoria, n. 138. Fallit loca in tribus casibus, n. 139.
- 3 Consilium inter et consentium ad differentiam, t. 10. num. 2. Consilium æquum non cogitur, ibid. Debat tamen subinde adhiberi, num. 3. Revertente causa etiam obligat, n. 5. Sumitur subinde pro consensu, n. 4. Quæ negotia per Episcopum expediti debent, cum consilio capituli? n. 29. et seqq.
- 4 Consilium Parentem ad sponsalia contrahendo, an et quando requiritur? t. 1. n. 123.
- 5 Consilium sequi nemo non tenetur, n. 18. t. 27.
- R. J. Consilium fraudulentum non excusat, C. II. R. LXII. n. 5. Sine consilio nihil agendum, ibid. n. 3. Consilio dato nullus obligatur, nisi ab fraudulento. R. LXII. n. 2. 3.
- Consilieri tacentes fiant Rei omnium malorum inde sequentium, C. II. R. LXIII. n. 11.
- 5 Consensus homicidium. Vide Homicidium consensu. Consensus recursum ad Potestatem ecclesiacalem ab Ecclesiasticis, est excommunicatus, t. 39. num. 214. et seqq.
- R. J. Consensus fraudulenter ad quid tenentur? C. II. R. LXII. n. 6. 7.

CONSTANTINOPOLIS

- 1 Constantinopolis expta est a Tercis in feriis Pentecostibus, t. 1. n. 38.

CONSTITUTIO

- 1 Constitutio, unde sic dicitur? t. 2. num. 2. Constitutio strictè accepta, num. 3. Et large quid? n. 5. Constitutio et lex fere sumuntur pro eodem, num. 3. Magis tamen unius differunt, et in quo? n. 4. Constitutiones Ecclesiasticæ variis nominibus appellantur, num. 6. et seqq. Constitutiones Apostolicæ vocantur etiam Bullæ, et Brevis Apostolica, n. 15. et seqq. Constitutiones Papales de novo edendæ debent promulgari, et qualiter? t. 2. n. 110. et seqq. An obligent primum post duas menses fieri publicationem? num. 115. et 116. Constitutio Pontificia licet promulgata, an illico obliget pro toto mundo absque publicatione in Diocesis? t. 2. n. 117. Vide infra, §. Promulgatio. Ad constitutionem an requiratur acceptatio Populi? t. 2. n. 136. et seqq. Constitutiones inter poenales an dentur? n. 137. et 139. et seqq. Vide Lex poenalis. Constitutionibus Ecclesiasticis, seu sacris capitulis, quibus generatio obligatur? num. 263. et seqq. Constitutionibus Pontificis obligatur omnes Christi Fideles, num. 265. Constitutiones autem inferiorum Prelatorum obligant tantum

subditiis proprii territorii, num. 364. Neque ita edringuntur subditi tota non existentes intra territorium *Legationis*, num. 365. Constitutionibus Ecclesiasticis obligatur etiam haeretici, num. 374. et *segg.* Secus dicendum de Paganis, et Catechumenis, n. 378. et *segg.* Solvantur contraria, num. 380. et *segg.* *Vide Leges obligant.* Constitutionum revocatio, derogatio, seu correctio. *Vide Legis abrogatio, et Jurium Corruptio.*

2. Constitutio extrinseca Papae quando alligatur, et dubitatur, an sit authentica, quid sit apocrypha, et 22. n. 339.

3. Constitutio rei quendo et quomodo fieri possit, ac debeat? 1. n. 403. Assumitur ad eam Assessores, n. 404. Qualiter Index moveat et abhorret debeat Reum constitutum? n. 406. Non debet Reo suta examine illius etiam petenti dare defensiones, Copiam Actorum, vel Advocatum, num. 407. Aliter res se habet in processo civili, num. 408. Si Reus est excommunicatus, statim se constituitur, absolvi debet ab Excommunicatione, num. 409.

CONSUBSTANTIALITAS

1. Consubstantialitatis filii cum Patre, quae ratio? 1. n. 9. *Consubstantialis*, quid significet? num. 9. Hoc nomen jam fuit usitatum ante concilium Nicaenum, *ibid.*

CONSUETUDO

1. Consuetudine longaeva potest ex Lege humana mixta fieri pars canonica, 1. 2. num. 20. Consuetudo, et auctoritas non differunt, uti sunt taciturnitas, et expressum, num. 318. Consuetudo communiter inducitur in locum tam per clericos, quam per Laicos, obligat utroque, num. 327. et 330. Quid si alia consuetudo viget inter clericos, et alia inter Laicos, num. 331. Consuetudo legitime praescripta tribuit jurisdictionem, num. 471. Consuetudo modo sic dicitur tit. 4. num. 8. Sumitur tripliciter, num. 3. 4. 5. Consuetudinis nomen absolute positum, de quo intelligitur? num. 5. Consuetudo praeter jura recepta, quid? num. 6. Dividitur vero iuxta quatuor causas generat? num. 7. et *segg.* Consuetudo secundum legem, et contra legem, et contra legem, quid? num. 8. et *segg.* Cur contra Canonem valeat Consuetudo? Non autem Lex inferior? num. 11. Consuetudo Canonica, Civilis, quae? num. 12. An datur consuetudo mixta? n. 13. Consuetudo generalissima, generalis, et specialis, quae? n. 14. et *segg.* Specialis praevalet generali, n. 16. Specialissima quae? n. 17. Non facit ius, sed praesumptionem inducit, *ibid.* Judicialis, et extrajudicialis, qualis? num. 18. Consuetudo qua ratione differat a Legibus, et Statutis? 1. 4. n. 19. et *segg.* Atque a Traditionibus, num. 20. Et a Praescriptione, num. 23. et *segg.* Consuetudo utique induci a particularibus personis, bene tamen praescripi, num. 25. Et ille acquiritur Publico, et hac privato, num. 24. Consuetudo fit cum aequali damno, *ibid.* vel in alterius, *ibid.* Ad consuetudinem non requiritur Titulus, num. 26. et 148. et *segg.* Consuetudo est favorabilis praescriptio odiosa, num. 26. Et qualis sit favorabilis? num. 29. *Aequidubia privilegio sunt aequalia consuetudine*, quomodo intelligitur? num. 30. Consuetudinis conditiones generatim quae? n. 29. Quaevis censetur rationalis, et quae irrationalis? num. 31. et *segg.* Usque ad num. 44. Consuetudo est irrationalis, quae Juris naturali, aut Divino adversatur, num. 36. Aut a Jure Canonico reprobat, num. 37. Vel perniciosa fidei, vel occasionem praebet, num. 38. Aut bono communi perniciosa est, num. 39. Lex, et con-

traria consuetudo possunt simul esse rationabiles ex diverso respectu, num. 40. An haec, vel illa in particulari consensu sit rationalis, necne, Judicis arbitrio relinquatur, num. 41. Ad hoc iudicandum quid Index attendere debeat? num. 42. et 47. In dubio praesumitur consuetudo rationalis, num. 43.

Consuetudini potest Juxta tribus modis resistere, 1. 4. num. 44. et *segg.* Si Juxta reprobat consuetudinem et corruptelam, censetur ipse irrationalis, et nulle tempore induci potest, num. 45. Nisi nova superveniat causa tollens iniquitatem quae prius iussit ei videbatur, num. 46. Si consuetudo contra legem simpliciter prohibetur in decem, et postea induci possit? num. 47. et *segg.* Saltem tempore immemoriali, n. 49. Clausula prohibitoria inducenda consuetudine aequit referri ad solos Judices, num. 51. Lex derogatoria consuetudinis sub clausula, *Nulla obstantia consuetudine*, tollit consuetudines praesentis, non futuras, num. 53. et *segg.* Consuetudines irrationabiles in particulari et a Jure reprobat, referuntur, num. 56. et *segg.* Consuetudo per quam rumpitur Nervus Discipline Ecclesiasticae, non valet, n. 59. et 60. Nec valet consuetudo etiam immemorialis adversus libertatem et immunitatem Ecclesiasticam, num. 61. et *segg.* An saltem consuetudo immemorialis, conjuncta cum Jure Privilegii Apostolici valent contra immunitatem Ecclesiasticam? num. 66. et 67. Consuetudo habendi in eadem Ecclesia duas litigantes, Peremptus, vel officia perpetua una cum Canonatu absque dispensatione Papae non valet, num. 68. Nec tamen de habende una eorum praeter consuetudinem, num. 69. Consuetudo etiam peccandi, vel bona sua dissipandi praebet, non valet, num. 71. Referuntur tales pravae consuetudines, num. 72. et *segg.* Consuetudo ut homicida penitus solum peccatarius, non valet, num. 74. Consuetudo appellandi et Vicario Generali ad Episcopum non valet, et eor? num. 75. Quomodo istud intelligendum? n. 76. et *segg.* Generaliter non valet consuetudo quae est contra substantiam actus, vel rei de qua agitur, num. 79. Reprehenditur consuetudo impediens ne legati sedis Apostolicae recipiantur in Provinciis, et quae poenam contraveniunt? n. 80. Item consuetudo, ut clericus non Episcopus exerceat ea quae sunt ordinis Episcopalis, n. 81. Cur hoc fieri possit ex concessione Papae, non item ex consuetudine etiam immemoriali? n. 82. Non valet consuetudo, ut Praefatus immediate subiectus sedi Apostolicae possit absque ejus licentia, Ecclesiam suam dimittere, n. 83. Omnes consuetudines, quae grave damnum inferunt Ecclesiae sui Personis Ecclesiasticis, irritae sunt, n. 84. Idque probatur simul et declaratur, n. 85. et *segg.* Consuetudo gravis Ecclesiae quae? n. 86. Modos compenire defendendi se contra consuetudinem antiquam, n. 88. Consuetudo in qua reus dicitur praescriptus? num. 90. Consuetudo praeter legem, quae tempore inducitur? num. 91. Ut consuetudo contra legem praescribit civilem inducat, quantum temporis requiritur? num. 92. et *segg.* Quando dicitur induci via conventionalis, vel via praescriptivae? *ibid.* Consuetudo non sic valet, ut rationem vincat, vel legem: quomodo intelligendum? num. 97. et *segg.* Ut consuetudo contra legem civilem inducat via praescriptivae, requiritur, et sufficit decennium, n. 96. Affertur et solvuntur notabiles objectiones contra hoc, num. 97. et *segg.* Consuetudo illa non debet esse interpretata? num. 101. An decennium etiam sufficit ad inducendam consuetudinem contra easdem, seu constitutiones Ecclesiasticas, num. 102. et *segg.* Referuntur aequidubia distinguuntur inter constitutiones Ecclesiasticas ex receptis, et non receptis,

ejusque ratio, num. 101. et *segg.* Ponitur altera sententia requirere utrobique spatium quadraginta annorum, ejusque ratio, num. 104. Tertia sententia dicit sufficere decem annos, ejusque ratio, num. 105. et 106. Solvuntur rationes in oppositum, num. 107. Dissertur inter prescriptionem bonorum immobiliarum Ecclesiarum et inter consuetudinem legi contrariam, num. 108. Hec tertia sententia non habet locum, ubi agitur de praedictio tertii, num. 103. et 109. Consuetudo per quos possit, vel non possit induci? num. 110. et *segg.* Potest sollemniter induci a familia perfecta, num. 111. et *segg.* Ea per mulieres arguitur induci, num. 113. Et consuetudinis an obligetor Moniales ad recitandum Breviarium? num. 114. Ad consuetudinem requiritur aliquis actus frequenter, n. 116. Et quot horum sufficiant? n. 120. et *segg.* An sufficiat ad eam una actus singularis, et continuatus? n. 117. et *segg.* Vel saltem sufficiat duo actus, n. 120. et *segg.* In dubio latet relinquitor arbitrio Judicis, n. 122. et 95. In criminibus duo actus inducunt consuetudinem, quomodo? num. 124.

Consuetudo debet induci ex certa scientia, et non per errorem, idque exemplificatur, num. 126. Actus ad consuetudinem inducendum requiritur, debent esse voluntarii, num. 123. Non alicui vi, aut ex metu gravi affecti, n. 127. Simulque debet esse uniformis, n. 128. Publiceque frequentari quasi ex obligatione, n. 129. et *segg.* Ad debent esse frequentari a majori parte Communitatis, n. 131. et 132. Consuetudo non debet esse interrupta, n. 133. Et quibus modis censetur interrumpi? n. 134. et 135. Ad inducendum consuetudinem an requiratur scientia et consensus Principis, num. 136. et *segg.* Ad consuetudinem sufficit consensus legalis, seu juridicus Principis, n. 139. Qui et requiritur, n. 140. et *segg.* Consuetudo somni vitas suis uno s. subditis, et ab Auctoritate, seu consensu Legislatoris, n. 140. Ad inducendum consuetudinem contra legem, an requiritur bona fides? num. 142. et *segg.* Consuetudines Haereticorum contra statum Ecclesiarum Catholicae sunt irritabiles, et invalidae, n. 145. et *segg.* An ad consuetudinem requiratur, ut sit obsecra in iudicio contradictorio? n. 148. et *segg.* Consuetudinis quot generatim sint effectus? n. 149. Sunt quatuor, et qui? n. 149. et 150. Consuetudo dupliciter potest interpretari legem, videlicet authentice, et probabiliter, num. 151. Consuetudo rationabilis potest abrogare legem, ejusque obligationem, num. 154. Iam et potest legis maneat ejus obligatione ad culpam, et e contra, num. 155. et *segg.* Habet vim obligendi etiam pro foro conscientiae, num. 158. et 159. Consuetudo unius loci non obligat alium locum, num. 160. Est stricti iuris, si est odiosa, secus, si favorabilis, n. 161. et 162. Ad consuetudinem viciorum Ecclesiarum, Civitatum, etc. est recurrendum, et quomodo? n. 163. et 164. Si diversa sit consuetudo veterum Ecclesiarum, attenditur magis rationalis, n. 166. et 166. Consuetudo S. R. Ecclesiae utrum sit necessaria observanda, n. 166. Consuetudo discurra, sed mala, an nullum penitus habet effectum? n. 167. et *segg.* Haece praestat probabilem causam dubitandi de validitate iuris, etc. Dummodo non sit evidenter mala, num. 167. Et accessit a poena temporalis, seu fori exterioris, licet non a poena aeterna, num. 168. et 169. Consuetudo est diffinita probationis, ut cur? num. 170. Cui incumbit onus probandi consuetudinem, num. 171. Consuetudo naturae non indiget probatione, n. 172. Consuetudo prohibet pluribus modis, et quibus, n. 173. et *segg.* Eius actus in iudicio, seu gemina sententia conformis, inducit consuetudinem, n. 176. et *segg.* Testes et

probent consuetudinem, quae consuetudinem deponere debent? num. 177. Presertim loquendo de consuetudine immemorabili? num. 180. Et cujus aetatis hi testes esse debeant? *ibid.* Consuetudo rite introducta, an et quibus modis deum abrogari possit? num. 181. et *segg.* Les posterior generalis abrogat consuetudinem priorem generalem, licet nullum huius facti mentionem, n. 182. Secus si deum de consuetudinibus particularibus locorum, num. 183. His sufficienter derogatur per eadem loca generalia, *Nullo obstante consuetudine*, num. 184. An per clausulas illam generalem, *Non obstante quacunque consuetudine*, etiam derogatur Consuetudini fauoris, seu in posterum introducenda? num. 185. et *segg.* Utrum per dictam clausulam censetur subditi consuetudo immemorabilis? num. 188. et *segg.* Quando lex nova reprobat consuetudinem veluti irritabilem, etiam tollit immemorabilem, n. 190. Idem dicendum in nonnullis suis casibus, n. 191. et 192. Consuetudo potest abrogari per contrariam consuetudinem, num. 194. Et quae ad hoc requiruntur? num. 195. Quotiesque tempus num. 196. et *segg.*

- 3 Consuetudo tollens iuramentum calumniae in totum, non valet, *et* 7. num. 50. Nec valet consuetudo, ut illud differatur neque ad finem causae, n. 51. et 52. Vide *Calumniam iuramentum*. Consuetudo Provincialium multum operatur quoad hoc, ut excludat alicui scripturae, vel non, *et* 22. n. 101.
- 3 Consuetudo an, et quando exerceat a Residentibus? *et* 4. num. 157. et *segg.* Consuetudo immemorabilis aequivalet privilegio, n. 159. Consuetudo habendi plura Beneficia quid appetat? *et* 5. num. 216. et num. 242. 274 et *segg.* Consuetudo irritabilis non licita, nec valida est, *et* 16. num. 338. Consuetudinem aliquam esse validam, et non licitam, implicat, n. 340.
- 4 Consuetudo tribuit jurisdictionem, A. n. 18. Consuetudo Haereticorum contra legem Ecclesiae non valet, *et* 3. num. 144. Consuetudo Excoisitorum recipiendi munera ante dispensationem, nec valida, nec licita est, A. 319.
- 5 Consuetudo Germaniae exigendi quinque pro reatum, an et quando sit licita? *et* 19. num. 35. et *segg.*
- R. J. Consuetudo non extenditur de loco in locum, C. II. R. XXVIII. n. 11.

CONSUMMATIO

- 3 Consummatio Matrimonii quae requiritur? *et* 32. num. 7.

CONTEMPTUS

- 5 Contemptus unius invalidat actum ceteris factum, *et* 11. n. 31.

CONTIGUUM

- 5 Contiguum quid? *et* 39. num. 191.

CONTINENTIA

- 3 Continentia censuram regulariter non debet dividi, *et* 2. num. 144. et 145. Idque exemplificatur, n. 147. et 148. Fallit tamen, quando causae sunt aliterius naturae, et ordinis, num. 149. Si non apponatur exceptio causae connexae non dividenda, valet Processus coram diversis Iudicibus factus, n. 161.

CONTINGENTIA

- B. J. De ordinarie contingentiis sunt Leges, C. II. R. XLV. n. 4.

CONTRACTUS, CONTRAHENS

1. Contractus proprie dicitur quid? *t. 35. num. 91. Et qualem importat alio citraque obligationem? num. 92. Contractus variis dividitur, num. 93. et seqq. Contractus verus, seu explicitus, se formalis, et quasi contractus, quid? num. 94. et 95. Contractus nomen, et contractus gratuius seu lucrativus, qui? *n. 95. Contractus perficiuntur quatuor modis, num. 97. Videlicet R. n. 98. Verbis, num. 99. et 100. Litteris, seu scriptura, n. 101. Et consensu, num. 102. Contractuum Substantia, naturalis, accidentalis, et solennis, quae? *n. 103. et seqq. Contractus non redduntur in invitum, quomodo intelligendum? *t. 32. n. 68. Contractus nominati, et innominati qui? *t. 35. n. 107. et 108. Contractuum nominatorum quatuor sunt species, n. 108. Permutatio est contractus innominatus, et cur? *num. 109. Solvitur notabilis instantia, num. 110. Inter contractus nominatos et innominatos, quae sint differentiae? *num. 111. et seqq. In his licet pocius, et quae ratione? *num. 112. et 113. De Jure Canonico tamen non licet pocius in contractibus innominatis, num. 114. Imo et in foro civili secundum hodiernos mores in contractibus innominatis, non habet locum pocius, num. 115. Contractus bonae fidei, et contractus stricti juris, qui? *t. 35. num. 116. et seqq. Hujus divisionis origo et ratio quae? *num. 121. et 122. Solvitur instantia, num. 123. Contractus et actiones bonae fidei, sunt septemdecim, n. 124. Et quales? *n. 125. et 126. Differentiae inter contractus bonae fidei, et stricti juris quae? *n. 127. et seqq. Quae ratione omnes contractus possit dici bonae fidei? *n. 128. et 129. Alia divisio in contractus bonae fidei, et stricti juris an etiam de jure Canonico procedat? *n. 133. Ponitur sententia affirmativa, num. 134. Solvitur contraria, n. 135. et 136. Contractus, aliqui actus et metu gravi procedentes regulariter sunt validi, *t. 40. num. 30. Quamvis tali actu probato sint rescindendi per sententiam iudicis, num. 31. et seqq. Dantur tamen plures, qui ipso iure sunt invalidi, et quales? *n. 41. 42. 35. et seqq.****************
2. Contractus Bagels est, quod ratione contractus servitur quae forum, *t. 7. num. 80. Contractus nomen significat hic largissime, n. 81. Etiam comprehendendo contractum fictionem, n. 82. Data regula propter plures limitationes, num. 83. et seqq. Vide Forum ratione contractus? Contractus inter Laicos initii, sed iuramentis confirmati, recensentur inter causas mixti fori, et quod? *t. 2. n. 152. Contractus litigiosus quis? *t. 16. n. 49. Quae sint poenae contractus litigiosus? *num. 49. 30. Si testes depellant super contractu seu de contentis in scriptura, hinc sufficient duo testes pro eorum probatione, tit. 25. num. 164. Contractus, puta stipulationis summa est pars, atque an quid substantiale, n. 279. Contractus an, si qualiter per dolum malum vincitur? *t. 14. n. 5. et seqq. Contractus qui ex errore celebratur, anrum sint validi? *ibid. Idem dolus circa substantiam rei, contractus iure notoria est irritus, num. 6. et 7. Et quid si dolus solum versatur circa qualitates accidentales? *num. 8. Aut si dolus non det causam contractui, sed solum lucratum? *n. 9. et seqq. Dolus datus causam contractui stricti juris, non non reddit ipso iure nullum, num. 11. Bene tamen contractum bonae fidei, num. 14. et seqq. Quod limitatur, num. 16. et 17. Vide Dolus. Inter contractus ipso iure irritos, et irritandos quae differentiae? *t. 16. num. 25. Contractus per iuramentum confirmatus differt plurimum ab eo, qui non confirmatur, sed solum iuramentum servari debet, *t. 24. n. 112. et seqq. Enumerantur huiusmodi differentiae, n. 113.**********

- et seqq. Contractus de iure invalidi, an confirmantur iuramento? *num. 117. et seqq. Qui sunt iure naturali, seu Divino contrarii, non possunt iuramento confirmari, num. 117. Contractus iure humani invalidi, aliquando confirmantur iuramento, n. 118. et seqq. Aliquando vero non confirmantur iuramento, idque exemplificatur, n. 121. et seqq. Contractus de iure irriti, quando censentur confirmari iuramento? *n. 125. et seqq.**
3. Contractus Mohatra, et pharsica quid? et an licitus? *t. 17. n. 298. et seqq. Contractus in Ecclesiis facti, quomodo valent, aut tamen illiciti, *t. 48. n. 15. Limitatur, num. 16. Contractus ex conventionione legem accipiunt, *t. 17. n. 18.***
- R. J. Contractus sicut iurati, qui sine peccato servari non possunt, sunt ipso iure nulli, C. I. R. V. n. 7. Ceteri contractus illiciti facti, de iure valent, sed rescindi possunt, *ibid. et C. II. R. LVIII. num. 7. remissive. Contractus minorum abique curatorum quilibet celebrati, subiecti sui maiores facti ad quolibet questum restandi, R. XVIII. n. 12. Contractus civiles prohibiti, sunt ipso iure nulli, C. II. R. XXXIX. num. 9. Et contractus prohibiti nulla est translatio domini, *ibid. n. 11. Contractus ex conventionione legem accipiunt, R. LXXXV. num. 2. et seqq. Contrahens cum pupillo sine tutoris obligatur eidem, licet pupillus non sit iudicium, R. XII. num. 8.**

CONTRADICTION

- R. J. Contradictio etiam sigilis et voto fieri potest, C. II. R. LXIII. n. 5.

CONTRADOS

4. Contrados, seu donatio propter avaritiam quid? *t. 2. n. 63. Hujus administratio et fructus donatio matrimonii ad maritum pertinent, n. 94. Eam filio tamenor dare poterit, ubi adhuc est in aetate, n. 65.*

CONTRARIA, CONTRARIETAS

- R. J. Contraria allegantem non esse iudicandum quomodo intelligendum de Astore, et Rso, C. II. R. XX. n. 8.
4. Contrarietas apparetur Iurium est concilianda, P. n. 203. Salva tamen verborum proprietate, n. 204. Contrarietas in eadem Compensatione Iuris non est admittenda, n. 205. et seqq. Nisi posterior Canon expressis deroget priori, n. 207. Ubi est manifestata Contrarietas, standum est posteriori decisioni, num. 211. et seqq. Et quid observandum circa manifestatas contrarietates Iuris Canonici, et Civiles? *n. 217. et seqq.*

CONTUMACIA, CONTUMAX

2. Contumacia quid? quibusque modis committitur? *t. 14. n. 43. et seqq. Est delictum personale, num. 44. Contumacia erga Iudicem potest pluribus modis contingere, num. 45. Nuncupatio in non veniendo, n. 46. et 47. In non respondendo, n. 48. In obsequio respondendo, num. 49. Recedendo abaque Iudicis licentia, n. 50. In non iurando, n. 51. In non resistentia, et intra quod tempus Reus eundemque restituere debet? *num. 52. et 53. In non exhibendo, num. 54. Et alia ad hoc modum, n. 55. Contumacia est duplex, vera, et ficta, *t. 14. num. 56. Et ratio huius divisionis, num. 57. Contumaciam qualiter Actor censetur committere? *num. 78. et seqq. Et cur haec quoadque a nonnullis committitur? *num. 79. Major est contumacia Actoris, quam Reus, num. 80. Contra Astorem contumaciter absentem, quomodo procedendum? *num. 81. et seqq. Vide Actor qualiter. Ad elidendum praesumptionem contumaciae, et excusandum absentiam peremptoriae citati, qualis sufficit prohibitio? *t. 19. num. 63. Contumacia*******

verus quis? *t. 14. num. 58.* Ficta, seu praesumptive continentur quis? *num. 59.* Et quid in dubio, an citatio per Edictum ad notitiam citati pervenerit? *num. 60.* Vel si talis postea moram purgaverit, allegando iustam causam absentiae? *num. 61.* Ut quis dicatur contumax, requiritur ut sit citatus tribus edictis, vel uno peremptorio, et quomodo hoc intelligendum? *num. 62. et num. 114.* Requiritur alterius, quod nullo iniquo impedimento detentus fuerit, dum in terminis citationis non comparuit, *num. 63.* Ista impedimenta exemplificantur, *n. 63. et seqq.* Iudex nequit procedere contra contumacem, nisi ad instantiam partis, *num. 64.* An Iudex elapso termino possit expectare contumacem in aliam horam, vel diem sequentem? *n. 68. et seqq.* Iudex etiam possit, non tenetur expectare contumacem in diem sequentem, *n. 75. et seqq.* Contumax non patitur quis declarari a Iudice, nisi ad petitionem partis, *t. 3. num. 100.* Idque declaratur, et limitatur, *num. 101. et seqq.* Condemnari ut contumax quando quis paruit? *n. 102. et 103.* Contra Rem contumacem in comparendo, quomodo Iudex debet procedere ad intelligendos potius? *t. 14. num. 172. et seqq.* Debet tunc Rem actor declarari contumax, *n. 122.* Rei contumaciae poenae quae? *num. 126. et seqq.* Vide *Res contumaciae*.

5 Contumacia ad Contram requisita in quo consistat? *t. 39. num. 12. et seqq.*

R. J. Contumacia in delictis augebat malitiam, C. H. R. XLIX. n. 6. Contumax debet errari, R. VIII. n. 15. R. XXXI. n. 9. Contra contumacem semper severius procedendum, R. XLIX. n. 6.

CONVENTIO

- 1 Conventio propria, non est reconventio, *t. 4. num. 31. et 32.* Conventio et reconventionis causa aliam tractanda est, *n. 45. et seqq.* Vide *Reconventio*.
- 2 Conventio, ne doli praestetur in contractibus, quod futurum est nulla, de praeterito valet, *t. 16. num. 30. et seqq.* Conventio difficilis esse quis dicitur? *t. 22. num. 79.*

CONVENTUALES, CONVENTUALITER, CONVENTUS

- 1 Conventualiter vivere Regularis, quid? *t. 31. n. 113.*
- 2 Conventus. Vide *supra, Capitulum*.
- 3 Conventuales qui olim? et qui nunc? *t. 31. n. 53.*

CONVERSIO

- 3 Conversio Conjugatorum, et ingressus in Religionem eorundem. Vide *Conjugatorum conversio*.

CONVICTUS

- 2 Convictus quando reus censetur? *t. 18. n. 69.*

COOPERATOR

- 3 Cooperatores, et Capellani quomodo concedantur Parochis? *t. 4. n. 85. et seqq.*
- 4 Cooperatores, seu Capellani Parochorum qualiter assistere valeant matrimonio? *t. 3. n. 85.*
- 5 Cooperatores homicidii. Vide *Homicidii Cooperatores*.

COPULA

- 4 Copula carnalis qualis requiratur, et sufficiat ad contrahendum efficaciter? *t. 14. n. 37. et seqq.* Copula habet quando inducit obligationem ducendi vel dotandi. Vide *Defloratio*. Copula an et quando praestet causam dispensandi super impedimentis? A. n. 94. Copula en et quando debet exprimi in supplicatione pro dispensatione? A. n. 155. *et seqq.* et *num. 183. et seqq.*

CORPUS

- 1 Corpore visati qui? *t. 22. n. 3.* Debilitas corporis, *n. 4.* Mutillatio, *n. 5.* Et deformitas corporis in quo consistant? *n. 6.* Per membrum, quod proprie intelligatur? *n. 5.* Corpore visati non sunt uridandi, nec ad Clericalem Tonsuram promovendi, *num. 7.* Et quid, si visum corpora post susceptos ordines superveniat? *n. 8. et 12.* Ubi vitium corpora vel impedit exercitium ordinis, vel notabilem causam delinquentiam, inchoat irregularitatem, et prohibetur quis ordinari, *num. 9.* Vide *Ordinari quando possint*, et *Irregularitas*. In dubio de gravitate vitii corporalis pertinet ad Episcopum id iudicare, *n. 20.* Etiam respectu Religiosorum ab ipso ordinandum, *n. 21.* Et quid de Religiosis jam ordinatis? *num. 22.* Solvitur iocundus, et *Levitico*, cap. 21. de somptibus, *n. 23. et 24.* Cum corpore visati regulariter dispensat solus Papa, et quidem non facia, quando deformitas est gravis, *n. 26.* Nec solus Papa directe dispensare cum corpore visatis, *n. 37.* An aliquando etiam som ipsi dispensat Episcopus, *n. 38.*
- 2 Corpus necesse exhibere e lecto sacro, et contactu corporis delicti, non potest Iudex Laicus inconsulto Episcopo, *t. 20. n. 172.* Potest tamen Episcopus id concedere absque irregularitate, *ibid.*
- 3 Corporis delicti visatio, quando fieri debeat? *t. 1. num. 356.* Et quomodo? *num. 357.* Forma visandi, et notandi visitationum factum, *n. 358.* Quandoque ad visitandum Corpus delicti requiritur perit in arie? *n. 359.* Et quomodo esse possint? *ibid.*

CORRECTIO, CORRECTORIUM, CORRIGERE

- 1 Correctio Jurium est odiosa, P. n. 202. Nec praesumenda, *t. 2. n. 419.* Non est indicenda per incitium, et abundantius intellectus, idque varie exemplificatur, *num. 500. et seqq.* Corrector favorabilis, quando per eam rediit ad Ius commune antiquum, *num. 509.*
- Corrigens dispositio, quae? *n. 423.*
- 2 A legitima correctione non admittitur appellatio, praescriptum in Regularibus, *t. 28. n. 300.* Nisi modus curetur, *n. 301.* Id ipsum procedit in Clericis saecularibus, *n. 302.*
- 3 Correctoria Iuris et exhibentia ab eo non sunt extendenda, *t. 31. n. 142. et 148.*
- 5 Correctio fraterna an, et quando remitti debeat de associationis Evangelice, vel Iudiciale? *t. 1. n. 62. et seqq.* Correctionis causa raro capedit verba injuriosa vel contumeliosa adhibere, *t. 35. n. 4.*
- R. J. Correctorium Iuris quid sit? C. H. R. XXVIII. *num. 3. et 5.*

CORRELATIVA

- 1 Correlativorum idem est Iudicium, eandemque discipulos, *t. 2. num. 514.* Unummodo in ipsis militet eadem ratio, *n. 515.*

CRAPULA

- 3 Crapula quid, et quam nociva? *t. 1. n. 46.*

CREATURA

- 1 Creaturae irrationales, in quo assu sint species legis? P. n. 11.

CREDITOR

- 2 Creditores, si citati sunt quietantiam, quam receperint pecuniam, possunt opponere exceptionem non numerata pecunie, sed intra triginta dies iactum, *t. 22. n. 184. et n. 356.*
- 3 Creditor acquiescit res Debitoris, an et quando sua reticere valet, *tit. 21. num. 31.* Creditor qualis

jus habent in pignore? *t. 21. n. 66. et seqq.* An et quando illud possit vendere? *n. 70. et seqq.*

CREDULITAS

- 2 Credulitas est quartus gradus probationis, *t. 19. n. 28. et 29.* In quo conveniat et diffusetur a scientia? *n. 30.* Non potest stare cum scientia, *t. 20. n. 343.* Testes de credulitate qui? *num. 344.* Et an aliquid probet? *n. 348.* Vide *Testes de scientia?*

CRIMEN, CRIMINALIS, CRIMINALITER, CRIMINOSUS

- 1 In Criminibus duo actus inducunt consuetudinem, et quomodo? *t. 4. n. 124. et n. 121.* An sit licitum transigere super crimine, dando videlicet adversario suo pecuniam, ut ab accusatione ejus desistat? *t. 36. n. 30.* Et quid spectato jure Canonico? *n. 34. 35.*
- 2 Crimina plerumque de facto sunt mixti fori, quoad poenam irrogandam, *t. 2. num. 158. et seqq.* Excepta Haeresi, *num. 159.* Et Simonia, *n. 160.* Et quid de lacione infra dimidium justis pretii? *num. 161.* Puniri per Judicem saecularem super crimine mixti fori, an possit etiam puniri per Ecclesiasticum, et e contra? *n. 163. et 164.* Satis est impositum relinqui crimen nocens, quam innocentem damus, *t. 18. num. 12.* Interest Reipub. crimina non manere impunita, *t. 28. n. 272.* Ob crimen prohibetur quis appellare quando de eo convictus, et confessus est, *num. 270. et 272.* Secus, quando de crimine non sic constat, *num. 272.* Crimina excepta cur sic dicantur, *t. 18. num. 99.* Et quae sint? *num. 100. et seqq.* De proprio crimine judicialiter confessi, an possint interrogari de sociis criminis? eorumque confessis adversus istos admitti? *t. 18. num. 96. et seqq.* In criminibus sat praesumptio contra delinquentem, *num. 125.* In criminibus exceptis admittuntur ad testimonium etiam infames, *tit. 20. n. 50. et 52.* Et criminis, *n. 64.* Criminosus quis? *n. 55. et seqq.* Criminosus vel adhuc perseverat in crimine, vel jam est emendatus, *num. 57.* Praesumitur emendatus post lapsum triennii honeste peracti, *ibid.* Utrum, et quando criminosus sit repellendus a ferenda testimonio? *num. 55. 58. et seqq.* Criminosus jam emendatus admittitur in causis civilibus ad testimonium, secus, si nondum est emendatus, *num. 58.* Istud spectato Jure Canonico procedi, dummodo crimen testi obiectum legitime probetur, licet antea de eo non fuerit condemnatus, *num. 59.* De Jure tamen Civili requiritur, ut de Crimine illo fuerit antea judicialiter condemnatus, *num. 60.* In causis criminalibus criminaliter notis, repellitur testis-criminosus, *num. 61.* Adeo, ut etiam ex voce criminis quis repellatur, *num. 62.* Cuiusmodi criminosus, non infamis, neque per excepti-meru partia repellit a iudicando, bene tamen a testificando? *num. 63.* Dantur plures casus, in quibus criminosus emendatus admittitur pro teste etiam in causis criminalibus, *num. 64. et seqq.* Puta in criminibus exceptis, et quando veritas aliter haberi nequit, *num. 64.* Item parte non opponente, *num. 65.* Item ad probandum innocentiam Rei, *num. 67.* Ac in causis in quibus non requiritur plena probatio, *num. 68.* Ad repellendum testem criminosum, non sufficit obijcere crimine in genere etc. *num. 66.* Emendatio criminis praesumitur, si is per triennium ab improbe factis abstinet, *t. 23. n. 100.*
- 3 Crimen laesae Majestatis in Personam Principis. Vide *Laesae Majestatis crimen.* Criminali in materia duae vices inducunt consuetudinem, et quando secus, *t. 1. n. 44. et 45.* Criminosi non possunt repeli in Religione, *t. 31. n. 80.*
- 4 Crimina impedimento et adulterio solo non cau-

sator, *t. 7. n. 2.* Nisi cum eo concurrat contractus, *n. 3.* Vel saltem promissio Matrimonii, *n. 4.* Aut siue promissione machinatio in mortem conjugis innocentis, *nu. 5.* Nihil refert, non adulterium praecedat, vel subsequatur promissionem Matrimonii, *n. 6.* Ad impedimentum criminis non requiritur insuper, quod matrimonium prius sit validum, *n. 8.* Et adulterium cum promissione factum sit vivente conjugis, *n. 9.* Et quidem eodem, *n. 10.* Utrouque adulterio sciente alterum esse conjugatum, *num. 11.* Debet etiam esse adulterium perfectum, *n. 12.* Secundum aliquos requiritur seminatio viri, *num. 13.* Contrarium est probabilius, per lascivos tactus non contrahitur impedimentum criminis, *n. 14.* Ut contrahatur requiritur etiam, ut promissio Matrimonii sit seria, *n. 15.* Et acceptata, *n. 16.* Licet non sit mutua, *nu. 17.* Crimini impedimentum ex machinatione in mortem non contrahitur ex solo homicidio, *t. 6. n. 18.* Bene vero si concurrat adulterium, *n. 19.* Vel quando uterque sine adulterio machinatur in mortem conjugis, *n. 20.* Ut machinatio cum adultero, *nu. 19.* Vel quando uterque sine adulterio machinatur in mortem conjugis, *n. 20.* Ut machinatio cum adultero casus impedimentum, requiritur ut alteruter sit causa maralis, vel Physica mortis, *nu. 21.* Et mors ex tali machinatione revera sequatur, *nu. 22.* Ipanque machinatio fiat animo contrahendi Matrimonium, *n. 23.* Ad quod tamen sufficit intentio interius, *nu. 24.* Conditiones requiritae ad impedimentum criminis sine adulterio contrahendum, quae? *nu. 25.* Crimini impedimentum contrahunt etiam illi qui ignorant impedimentum, *t. 7. n. 26.* Crimini impedimentum a quibus, et ex qua causa dispensando tollit Papa? *A. num. 138. et seqq.* Ut rite dispensetur quatenus exprimi debeant? *n. 282. et seqq.*

- R. J. Criminaliter inquisitis et crimen confessus non potest excipere quod infamia non praecesserit, *C. II. R. XLIII. n. 8.* Criminales, seu sanguinis causas Episcopi etc. per alios tractant, *C. II. R. LXVIII. num. 7.*

CULPA

- 2 Culpa et dolus apud Juris peritos quid? *t. 24. nu. 20.* Culpa lata aequiparatur dolo, *ibid.*
- 3 Culpa aliter apud Theologos, aliter apud Juristas accipitur, *t. 15. num. 17.* Alia est lata, alia levis, alia levissima, *n. 18.* Differt a casu et dolo, *n. 19.* Ex qua culpa tenentur Commodatarius? *num. 20. et seqq.* Ponuntur Regulae generales ad cognoscendum ex qua culpa qui in quovis contractu tenentur, *n. 26. et seqq.*
- 5 Culpa lata an et quando aequiparatur dolo? *t. 12. num. 213.* Culpa ubi nulla, nulla ibi poena? *t. 37. num. 2.*
- R. J. Culpa lata aequiparatur dolo, *C. II. R. XXVI. n. 5.* Sine culpa nemo puniendus, nisi subisset causa boni communis, *R. XXIII. n. 2. J. R. XLI. n. 2.*

CULTUS

- 3 Cultus publicus et privatus quid? *t. 45. num. 16.* Quo cultu coli possint Sancti ac Beati? *n. 17.* Item cum fatis Sanctitatis defuncti, *n. 18. et seqq.* Affertur Decreta et Constitutiones Pontificiae circa cultum Beatorum vultum Canonizatorum, *n. 17.* Et circa cultum imaginum, miraculorum et revelationum defunctorum cum fama Sanctitatis, *n. 19.*

CUMULATIO

- 2 Cumulatio actionum est prohibita, et quando? *t. 12. n. 167. et seqq.* Cumulare causam possessionis et proprietatis quid? et quot modis contingat?

num. 363. Et an utroque possit cometeri? num. 364. et seqq. Nequit istud fieri in certa aedibus, num. 365. et 373. an seqq.

CURIA, CUNIALES

- 3 Curia Romana chinam aeneosur existere? tit. 5. num. 431. Curiam Beneficia vacant in curia, num. 449. et seqq.

CUSTODIA, CUSTOS

- 3 Custodia Rei ad Aylam confingantur. Vide Rei custodia. Custodes Gregum et aliorum rerum ad quid, et ex quo solus teneantur? t. 16. num. 88. et seqq.
- 1 Custos quid, et quod ejus officium? t. 27. num. 6.
- 5 Custodie reus ante condemnationem en, et quomodo, et quando carcerari possit Reus? t. 1. n. 398.

D

DAMNIFICANS, DAMNUM

- 4 Damnificans injuste tenetur ad restitutionem, t. 1. num. 6.
- 5 Damnum, et Damnificatio quid? et quomodo fieri possit? t. 36. num. 87. et seqq. Dori, vel inferri potest non tantum ex dolo, sed etiam ex culpa Juridica lata, levi, aut levissima, n. 88. Damnum datum parit actionem ex Lega Aquilia, et restrictionem, et insuper quantum interest, damnum datum non fuisse, t. 36. n. 50. Subditi parit etiam actionem ad duplum et quadruplum, num. 51. Nra non actionem ex effuso, vel dejecto, n. 52. Damnum illatum quidem parit obligationem pro utroque foro, t. 36. num. 50. et seqq. In foro externo ex quavis etiam levissima culpa juridica oritur obligatio restituendi *ibid.* et num. 50. In foro interno datur, non tantum quando ex dolo, num. 41. Sed etiam quando ex culpa infertur, num. 42. Non tamen sine culpa Theologica, num. 43. Nisi post sententiam Judicis, num. 44. Colpa Theologica incipit, sicut et odibilis deliquitum debium in nullo foro tamen ad restitutionem damnum, num. 45. Sicut esse qui illud jure intulit, num. 46. Litigios tenetur ad expensa litis, num. 47. Si tamen litigavit, num. 48. Ob damnum esse castigatus, nullus tenetur, num. 49. Damnum infernum quid? t. 35. num. 39.
- R. J. Damnum quod quis sine culpa sua, non intelligitur sentire, C. H. R. XIX. n. 11. R. LXXXVI. num. 2.

DARE

- R. J. Dare quis potest quod non habet, alieni nomine, non suo, C. H. R. LXXIX. num. 6.

DEBILITAS

- 1 Debilitas Corporis in quo consistat? t. 30. num. 4. Debilitati qui? *ibid.*

DEBITOR, DEBITUM

- 2 Debitor de fuga suspectus, an et quando possit capi? tit. 4. num. 94. et seqq. Debitores qui juramentum solvere oportet qualiter teneantur ad eorum solutionem? 24. num. 71. et 79. Debitum pignoriarium non extinguitur per hoc, quod Creditor illud longo tempore non saget, t. 35. num. 110. Quid requiritur, ut quis prescribat contra debitum pignoriarium? *ibid.*
- 3 Debita certa, et incerta an, et quando, et a quo minoris sint, ac vendi possint? tit. 17. num. 38.

et seqq. Propter Ecclesiae necessitatem a Praefato contracta solvere tenetur Successor, t. 21. n. 38. Debitum est triplex, t. 23. n. 68.

- 4 Debitum conjugale petendi impedimentum quibus modis contrahatur? A. num. 556. et seqq. Dispensare seper illo possunt Episcopi, quando provenit ex voto, quod tollere possunt, num. 559. Dommodo non fiat votum cum intentione ingrediendi Religionem, num. 560. Aei per modum ainei contractus, num. 561. et seqq. Possunt etiam dispensare super eodem, proveniente ex voto castitatis perpetuae, num. 564. Vcl incerto post matrimonium commissio, num. 565. Idem potest Capitulum, num. 566. Ac etiam Regulares Mendicantes, num. 567. et seqq. Ad quod non indigent speciali facultate Superiorum, num. 576. Requiritur tamen iusta causa, num. 581.

R. J. Debit obligatio solvitur solutione, per quemcumque fiat, C. H. R. LXXXIII. num. 2. Inhibetur non est in mora, si creditor solutorem oblatus non acceptaverit, C. H. R. XXV. *ibid.* 15.

DECANUS

- 1 Decanus alio nomine appellatur Archiepiscopus, t. 24. num. 3. Decani urbani officium quid? num. 7. et seqq. Decani ruralis officium quale? num. 10. Ad Decanatum requiritur aene viginti quinque annorum, solum inchoatur, t. 6. num. 216. Decanus vel debet aene esse presbyter, vel inter duos presbyter fieri, t. 14. num. 12.
- 2 Decani Ecclesiarum Cathedralium Germaniae de auctoritate debent jurisdictionem in Genocis, t. 1. num. 99.

DECENDIUM

- 2 Decendium concessum ad appellandum, quando incipit currere? t. 27. num. 110. et 111. Corrit de momento in momentum, num. 111. Saneque nec solum definitive, verum et interlocutoria post decendium transit in rem judicatum, num. 112. et seqq. Decendium ad appellandum concessum quando currere incipiat? t. 28. num. 127. et seqq. Non contrahitur si esse gravatum, num. 128. Causa pro utraque quoad hoc, *ibid.* Decendium incipit a principio et ante, sed in processu continuum, num. 150. et 157. Jures a quo acquiritur terminum decem dierum ad appellandum concessum, et cor? t. 28. num. 189.

DECENNII

- 1 Decennium vocatur in Jure longum tempus, t. 4. num. 91. et 96.

DECIME

- 2 Decime praescribunt non casuiter praescribunt decimas Novissimas, t. 26. num. 165.
- 3 Decimarum natura, divisio et Jus, quo debentur, t. 30. num. 2. et seqq. Decimae deficientur, num. 2. Aliae sunt praediales, seu Reales, alias personales, num. 3. Decimae mittunt non agnoscuntur, num. 3. Praediales alias sunt menses, alias minores, num. 5. Aliae purae spirituales, et Ecclesiasticae, alias Laicales, num. 6. Decimae, alias formaliter, alias materialiter, et secundum substantiam sumptus sunt, num. 7. Materialiter sumptus debentur jure naturali *ibid.* Divino, et humano, num. 8. Decimarum formaliter sumptus, an solo jure humano, vel divino debeantur? contrarium, num. 9. et seqq. Eligitor sententia quod debeantur jure divino, et prohibetur saria, num. 13. et seqq. Decimae a

quibus solvendae ? t. 3o. num. 4o. et seqq. Ad eas tenetur quis fidelis, num. 4o. Iuxta etiam Hæretici, num. 41. Judei, et Infideles, num. 42. Etiam jure personali, num. 43. Infideles conversi compelli possunt ad solvendas Decimas neglectas, num. 44. Clerici tenentur ad Decimas bonorum Petrimonialium, num. 45. et seqq. Et quidem obligationes personales, num. 47. et seqq. De Redditiis Beneficii non dant Decimas, num. 49. Nisi Ecclesia habeat agros, aut fundos, et quibus Decimas petas solvenda, num. 50. et seqq. Parochi etiam tenentur dare Decimas, et quæ ? num. 51. Religiosi de Jure Communi tenentur ad Decimas, num. 53. Non item pauperes in extrema necessitate, num. 54. Bene tamen in gravi, num. 55. Ita ut nec differre possint solvendum, quamvis solvendi iterum restituere debent Clerici, num. 56. Pauperes de Communi necessitate tenentur ad Decimas, num. 57. In casu quo res elestem alteri, quatenus tenentur ad Decimas ? num. 58. Decimas defraudantis potest, præter poenitentiam contra Religionem, et judicium et excommunicationem, tit. 3. num. 20. et seqq. Ac insuper gravis vindicta divina, num. 23. et seqq.

3 Decimæ de quibus rebus, quomodo, quo tempore, et loci solvi debeant ? t. 3o. num. 25. et seqq. Debetur de omnibus licite acquisitis, num. 26. Prædiales vitiæ de illius acquisitione solvi debent, num. 26. Sicut et personales, si illius acquisitione licite retineantur, num. 27. Decimæ prædiales solvi debent sine deductis expensarum, num. 28. Tributorum et Canonum, num. 29. Personales vero cum sine deductis expensis, num. 30. et seqq. Prædiales statim ac fructus percipiuntur, solvi debent, num. 31. Nisi aliud habent Conventionis, vel contractus, num. 31. Debetur tempus in anno, si scilicet essent fructus, num. 33. Decimæ expensis Parochianorum ad Domum Parochi sunt vendendæ, num. 36. Nisi aliud habent consuetudo, num. 37. Parochianus non potest colligere fructus, nisi prius Parochum moneat ratione Decimarum, num. 38. Noleat dare Decimas Parochus non potest vim inferre, nec Sacramenta negare, num. 39. Decimæ quibus personis solvendæ sint ? t. 3o. num. 40. et seqq. Jure Divino debentur Clericis Ecclesiæ Ministris, num. 41. Et quidem hodie Jure Communi Parochis, num. 42. Decimæ prædiales pertinent ad Parochum loci, in quo Prædium existit, num. 44. Nisi aliud habent consuetudo, num. 45. et seqq. Parochi propriis non sit iactura, si Decimæ Prædiales alieno Parochio solvantur, num. 48. Personales debentur Parochis, a quo quis recipit Divina, num. 49. Parochi habent fundatam intentionem in Jure super Decimis contra quemvis, num. 100. Ob quam tamen Decimas alienas invadere non possunt, num. 101. et seqq. Quando dividitur aliquis Prædium, remanent Decimæ prædiales apud matrem, nisi aliter ordinet Episcopus, num. 104. et seqq. Non est necesse, ut Episcopus annos Decimas eorum Parochianis assignet, num. 106. Episcopus debet quære de singulis Decimis, num. 107. et seqq. Enumerantur etiam in quibus Episcopo debentur integre Decimæ, num. 109. et seqq. Etiam aliis Clericis Beneficiis debentur Decimæ, et quando ? num. 112. Secus est de non Beneficiis, num. 114. Solvi debent, cum Clerici sint divites, num. 116. Vel male vite, num. 115. A solutione Decimarum quibus audit quis eximatur ? et præcipue quomodo per privilegia ? num. 771. A solutione Decimarum prædialium nec per privilegium Possessionis dispensari quis potest, num. 79. et seqq. Si quos Papa eximit, non est proprie dispensatio,

vel privilegium, ibid. Sed remissio Juris divini, num. 61. Per quos hodie exempti sunt Regulares a solvendis Decimis Novatium, hortorum, item curatamentorum pro animalibus, num. 26. Ac, et quid speciale habeat Cistercienses quoad exemptionem a solvendis Decimis ? num. 63. et seqq. In communicatione generali Privilegium, non sit communicatio Privilegii exemptionis a Decimis, num. 68. Regulares tenentur probare exemptionis privilegium, num. 69. Debetur decimæ de Novatibus, si ex aliis elocent, vel propriis sumptibus non colant, num. 70. Quomodo exempti sint a Decimis hortorum, et nutrimentorum animalium ? num. 71. Privilegia exemptionis a solvendis Decimis quomodo inter pretanda ? num. 70. et seqq. Quoties et a quibus debeantur Decimæ de prædicti Regularum, cum quo alius colenda traditur ? num. 73. et seqq. Privilegium eximendi a Decimis erat, quando incipit esse curatamentum prædialium. Et si Parochialis, num. 76. Quid de hoc iudicandum debet ? num. 77. Ulterior amittitur per non iure quædignos sanctorum, num. 78 et seqq. Item transactione et pacto, num. 80. Si casu consensu legitimorum Superiorum, num. 81. Compensatio notitia de Privilegio Religiosorum quoad exemptionem a Decimis, num. 84. et seqq. Laici per nullam consuetudinem talem possunt a solvendis Decimis, num. 86. Nisi adhuc consensus Papæ, num. 87. Salvantur objectiones, num. 88. et seqq.

3 Decimarum, ac decimandi ius quibus modis acquirere possunt Clerici ? t. 3o. n. 126. et seqq. Possunt acquirere privilegio, n. 126. Transactione et consuetudine, n. 127. Quomodo ? n. 128. Transactio asper Decimis extendit se etiam ad futuras, num. 129. Clerici etiam per compromissionem acquirunt Decimas, num. 130. Et quando ? ibid. et n. 131. Item per amissionem, n. 132. Et Donationem, n. 133. Et quomodo ? ibid. Item per prescriptionem, n. 134. Ad quam inter præsentem requiritur Decennium, Vicennium inter absentes, si fiat contra Laicum, vel causam non privilegiantem; quantum tempus requiritur, si fiat contra Ecclesiam, vel causam piam ? n. 136. et seqq. Quid iuris, si Parochus præscribat Decimas de bonis sui Parochiani in alia Parochia existentibus, num. 138. et seqq. Decimas Laici quomodo acquirere et percipere valeant ? t. 3o. n. 150. et seqq. Nullo ratione possunt acquirere ius decimandi, num. 150. et seqq. Nisi privilegio Summi Pontificis, num. 152. et seqq. Episcopi et alii Ecclesiastici Prælati etiam poterant Laicos dare Decimas in fructum, hodie non possunt, n. 154. Decimæ ultim Laici per Episcopum concessæ, licet etiam hodie ab eis retineantur, num. 155. Quibus Clericis abique ulla iuris solentiam potest Decimas sors elocare Laicis ad tres annos, n. 156. Non item ultra triennium, num. 157. Laici ulla etiam immemorabili consuetudine vel prescriptione acquirere valent ius decimandi, n. 158. et seqq. Quia ratione Laici hodie fruuntur Decimis ? n. 141. Multum refert an Laicos Titulo prescriptionis, an vero Jure præscriptio Tituli possident Decimas ? n. 142. Laici sciendi Decimas abique iusto Titulo ab antecessoribus fuisse acquisitas, vel immemorabili tempore nonnum possideri, eas dimittere debent, n. 143. et seqq. Laici Jure decimandi, quod habent, in alios transferre possunt, n. 145. et seqq. Decimarum Iudex in petitorio est Ecclesiasticus privative, t. 3o. n. 159. Exceptis Decimis Laicalibus, num. 160. In possessorio, quando iam Actor, quam Reus, vel saltem Reus est Persona Ecclesiastica, Ecclesiasticus iudicat, n. 161. Si Reus in possessorio est Laicus, etiam Laicus potest esse Iudex, n. 162. In questione facti, Laico existente Reo, et in possessorio, non privative

re pertinet Causa ad Iudicem Laicum, sed datur locus praesentationi, et tunc mitti fori, num. 164. et seqq. Allegantur statuta, et Concordata Bavariae, num. 166. Decimas ad triennium, sed non ultra quicvis Clericus potest, num. 136. Decimarum ratio non requirit ut nominalis expressio, num. 167. Tractatur de plura, et simpliciter, num. 168. In causa Decimarum condemnatis ad solvendas Decimas non datur appellatio suspensiva, bene tamen devolutiva, num. 169. Limitatur in tribus casibus, num. 170.

- R. J. Decimae Novissimum primo triennio pertinent ad Parochum, C. II. R. XIII. num. 4. Conceduntur eidem, cui conceditur perceptio Decimarum indistinctarum, R. LIII. num. 5. Decimas fraudantes Clerici seculares, vel Religiosi, quos poenam incurant, R. XV. n. 16.

DECISIONES, DECISORIA

- 1 Decisiones flosae, Vide infra, §. Nota Romana.
2 Decisoria Iudiciorum quae? t. 1. num. 224. Quoad hanc succedunt Consecraciones, et Statuta Hugonotum, n. 227. et 228.

DECLARATIO

- 1 Declaratio legis iam ab initio censetur legi infuisse, P. num. 132.
2 Declarationes Cardinalium quae? P. num. 124. Est prohibitum in Decreto Concilii Trid. Glossae, ullius interpretationis genus edere, ibid. Praeter Sacram Congregationem Cardinalium, num. 125. Declarationes Cardinalium fidem non faciunt, nisi afferantur in forma authentica, n. 126. Nec tamen frustra allegantur in libris, et or? num. 127. et 128. Declarationes Cardinalium Sac. Concilii Trid. Interpretum quam vim obligandi habeant? n. 129. et seqq. Quae solent publicari vel non num. 134. et 135. Recipiuntur reverenter a Rota Romana, n. 136. Quando sint applicabiles ad alios casus particulares? n. 137.
3 Declarationes Cardinalium obligant sine promulgatione, t. 35. n. 75.

DECRETALE, DECRETUM

- 1 Decretalis Epistola quae? t. 2. n. 10. Vocatur alio nomine *Rescriptum*, ibid.
2 Decretum Gratiani quando compilatur? P. num. 66. Eius emendatio sub Gregorio XIII. facta, n. 55. Quomodo dividitur? num. 59. An et quando auctoritatem vimque habeat obligandi? P. num. 63. et seqq. Leges Civiles in Decretum Gratiani relatae, et per hoc censentur Canonicae? n. 68. Emendationem Decreti Gratiani confirmavit Gregorius XIII. non vero omnia in ipso contenta, n. 70. Contenta in Decreto Gratiani revocantur ad eam primatam auctoritatem, n. 73. Sex generantur in Decreto illo continentur, et quae? num. 74. et seqq. Cur nonnulla Capitula Decreti Gratiani inscribantur *Palaia*? n. 83. et seqq. Decretum quid? t. 2. n. 9. Semitur pluribus modis, ibid.
3 Decretum primum, seu missio in possessionem ex primo Decreto, quid? t. 15. num. 2. Eius requisiti, num. 8. et seqq. Decretum secundum, seu missio in possessionem ex secundo Decreto quid? num. 4. Vide *Milano*. In actionibus rebus non est opus secundo Decreto, num. 31. et seqq. Potest tamen imperari ad Castellum, num. 33. et 34. In actionibus personalibus opus est secundo Decreto ad acquirendam rem bonorum possessionem, n. 36. Est in arbitrio Iudicis, quo tempore missionem ex secundo Decreto facere velit, num. 36. Potest illud praescribi ab iuribus consuetudinibus vel in actionibus rebus interponi ante lapsum anni,

num. 36. et 37. Et tunc actor incipit lucrari fructus, veluti verus possessor, num. 38. Idem fieri potest in actionibus personalibus, sed ordinarie expectatio annua, num. 39. Decreti primi effectus sunt plures, t. 15. num. 46. et seqq. Per illud acquirit actor eandem et decessorem bonorum, num. 40. Item Iudicem, *Ne vis fiat ei*, num. 41. In actionibus personalibus missa ex primo Decreto in bona fidei consummatur, non acquirit veram eorum possessionem, n. 42. Utrum in actionibus rebus sit, variat Doctores, n. 43. et seqq. Negativa est communis, n. 44. et seqq. Vide infra, *Milano*.
5 Decreta S. Congregationis de applicatione Missionum a Parochis facienda, t. 3. n. 310. et seqq.

DEFECTUS

- 4 Defectus Dotis competentis. Vide *Dotis competentis defectus*.

DEFENSIO, DEFENSOR

- 1 Defensio dicitur et parte Acti, Procuratore ex parte Actoris, t. 38. n. 1.
2 Defensiones, Copiae Actorum, et Advocates non dantur Res ante ipsius examen, t. 1. n. 409. Defensores Haereticorum qui? et quibus poenis subiacent, t. 7. n. 256.
3 Defensio est juris naturalis, C. II. R. XX. n. 3. Defensio non relatio criminosa, sed innocentiae fieri debet, R. XXXII. n. 16. Defensionibus pluribus, etiam contrariis nil nullus Res prohibetur, non quidem simul, sed successiva proponendo, R. XX. *Nulla ei de mendacii convicta fuerit*, ibid. num. 10. et seqq.

DEFINITIO

- 2 Definitio omnis in Jure est periculosa, et quomodo? t. 19. num. 3.

DEFLOratio

- 4 Defloratio puellae an, et quando indicat obligationem ducendi, vel ducendi defloratum? t. 1. n. 70. et seqq. Facta absque metu, vel importunis precibus, et fraude, nec ad ducendum, nec ad dotandum obligat in foro interno, ibid. Qui dolo, vi, et gravi metu iniuste incaute virginem etiam absque spe Matrimonii ad copulam inducit, eam ducere, vel dotare tenetur, num. 71. Ad idem tenetur, qui importunis precibus aut blanditiis copulam obtinet, num. 72. Si praesertim preces fuerint Superiores, num. 75. Si puella nullum damnum patitur, deflorata in foro interno ante sententiam Iudicis ad nihil tenetur, num. 76. Bene tamen post sententiam Iudicis, num. 77. Si delictum aeternum ipse deflorator propalat, tenetur ad restitutionem damni inde secuti, nisi puella ad copulam libere consenserit, num. 78. Qui vi, metu, dolo, importunis precibus obtinet copulam ab aliqua, quae virgo amplius non est, nec committitur pro tali habetur, ordinarie ad nihil tenetur, num. 79. Idem est de puella male sumae, et vitiata, num. 80. Et quid de ancilla, et famulabula expositum? ibid. Puella stato tantum, non item vitiata et mortibus vitiata, et quae ac alii satisfieri debet, num. 81. Etiam corruptae, si revera detrimentum iniuste patitur, numer. 82. Seducta vi, fraude, metu, aut importunis precibus prius jam corruptam, committitur tamen putant virginem, et tunc eam ducere, vel dotare, numer. 83. In foro externo quaeritur praesumitur virgo, numer. 84. Et

archa, nom. 85. Hinc pœllæ in dicta foro habent favorabilem causam, nom. 81. Absque promissione Matrimonii seductus pœllam, non tenetur eam simul ducere et dotare, sed sufficit alterutrum, nom. 87. et seq. Si tamen parentes, aut seductus Matrimonium recessent, tenetur non absolute dotare, n. 89. Dos restituenda seductæ quomodo in foro externo regulari, et mensurari, n. 91. et seq. Vide etiam Dotari ea, et quomodo tenetur defloratus, vel seductus pœllam?

DEFORMITAS

- 1 Deformitas corporis, et deformes qui? t. 30. n. 6.

DEGERE

- 1 Degere extra Cloastra qui Religiosi censentur? t. 31. n. 111. et seqq.

DELEGARI, DELEGATIO, DELEGATUS

- 4 Delegari generatim possunt omnes causæ quæ ad jurisdictionem Delegatus pertinet, t. 39. n. 74. Nisi specialiter sint exceptæ, n. 75. Ans in eis fuerit electa industria personæ, n. 74. et 75. Delegari an possint causæ iuri, et iusti Imperii? num. 76. et seqq. Etiam ea quæ sunt potestatis Ordinis delegari valent, dummodo in eis sit delegatus, habeat ordinem competentem, num. 84. et seqq. Delegatio personalis finitur morte Delegati, n. 126. Secus dicendum in delegations reali, n. 127. In dubio esse censetur esse delegatio personalis, vel realis, num. 128. Delegationem quis possit revocare? n. 126. et seqq. Revoctari facit delegatio non ante sortitus effectum, donec sit Delegatus intimatus, n. 141. Nisi princeps aliud expresse declarat, n. 142. Vel præjudicium tertio sequatur, n. 143. Delegatus Papæ est maior quilibet Ordinario quoad causam sibi commissam, n. 1. Fuit et totum causam, et partem eius subdelegare, n. 76. Notabilia differentia inter hunc duplicem subdelegationem modum, n. 77. Delegatus, seu datus per Locutus invalidus habet potestatem cognoscendi in dubio, an ipse sit Iudex, nocet? n. 133. An iuris de concessa portio possit in causa procedere? n. 134.
- 5 Delegatus an possit revocare sententiam suam? t. 39. n. 33. et seqq. Delegatus ubi sedere possit pro Tribunali, seu Jus dicere, n. 63. Delegatus Papæ, vel aliorum, an possit excipi suam sententiam? n. 116. et seqq. A subdelegato, an appelletur ad Delegatum subdelegationem, vel ad primum delegantem? t. 38. n. 61. Delegatus an possit reformare sententiam suam de jure vultam? n. 19. et 30.
- 3 Delegare potestatem conferendi Beneficia vacantium Collator Ordinarius non potest, t. 8. nam 47. et seqq. Bene vero Beneficium vacans, n. 30. Jus presentandi ad Beneficium vacantium non potest delegari potestas, n. 49.
- 5 Delegatus ad forandam processum criminalem quis, et quomodo fieri possit apud Regulares? t. 1. n. 34. Quid ante omnia facere debeat delegatus? num. 34a. Et an procedat in Conventa Superiorum localem? n. 44.

DELIBERARE

- 3 Deliberandi ius quid, et cui competat? Tit. 26. num. 307. et seqq.

DELICTUM

- 1 Delictum Presbiteri non debet in Monasterii detrimentum redundare, t. 1. n. 227.

- 2 Delictum in confinio duorum Territoriorum commissum, a quo Iudice poni possit? t. 2. n. 74. et seqq. Ratione debet sortiri quis forum, et qualiter? n. 74. et seqq. Vide Index delicti. Unum delictum plures Personæ tangere, nemineque attribui in solidum, n. 78.

- 5 Delicta non debent manere impunita, t. 22. n. 5. Delicta pœnorum. Vide Pœnorum Delicta.

- R. J. Delicta non debent manere impunita, C. II. h. XXX. nam. 9. 19. l. II. n. 14. Delicta atrociora severius sunt tractanda, C. II. h. XLIX. n. 8. Delictum Personæ non debet in detrimentum Ecclesie redundare, C. II. h. LXXVI. nam. 2. etc.

DENUNCIARE, DENUNCIATIO, DENUNCIATOR, DENUNCIATUS

- 4 Denunciatio Matrimonialis quid? Tit. 3. nam. 3. Dator gravis obligatio præmittendi eam Matrimonio, num. 4. et seq. Tribus diebus festis continuis, et quomodo? num. 6. et seq. Debet fieri in utraque Parochia sponsorum, nam. 8. Aliis de denunciatione in loco Parochie, num. 10. et seqq. Quandonam fieri debent in loco astrivisti? num. 14. Denunciationis non requiritur ad velorem, num. 15. et seq. Denunciationes dispensatio remittere potest Episcopus, num. 17. et seqq. Ex parte causæ quis possit? t. 3. nam. 18. Enumerantur iustæ causæ circa hoc, num. 19. et seqq. Ante dispensationem debet cognoscere de causa, num. 30. et seqq. Nemine Ordinarius venit etiam Vicarius Generalis, n. 33. et seqq. Potest Ordinarius cum utroque dispensare, etiam nisi sit aliterius Diocesis, num. 36. Parochi non possunt dispensare in denunciationibus Matrimonialibus, n. 37. et seqq. Bene vero declarare, eas non obligare, num. 39. et seqq. In denunciationibus an tenentur Episcopus dispensare, n. 41. et seqq. Postquam Denunciationes factæ sunt, tenentur sponsi post quatuor Menses contrahere, vel novas denunciationes procurare, num. 48. Tenetur etiam quis revelare impedimentum, quod inter sponsos vigere scit, num. 49. Denunciationes amissionem pœnæ, t. 3. nam. 30. Etiam ex parte Parochi, num. 51.
- 5 Denunciatio quid, et quomplex? Tit. 1. nam. 58. Denunciatio Canonice quid? nam. 147. Ad eam quomodo tenentur? ibid. Denunciatio civilis quid? et cujus effectus? num. 148. Denunciatio Evangelica quid? et quomodo requiritur ad eam? n. 60. Prærequiritur ad eam monitio, seu Correctio fraterna, num. 62. Et quidem Iure Divino, num. 63. Nisi crimen non sit notorium, num. 62. Vel vergat in præjudicium Communitatis, vel Tertii, monitio non averendum, num. 68. Vel si monitio nihil profutur videtur, num. 67. Vel momenti præjudicium, num. 69. In Religionibus, præsertim nostra, ordinariè loquendo, ad denunciandum nulla prærequiritur monitio, vel correctio fraterna, num. 70. et seq. Denunciatio Evangelica vocatur etiam fraterna, Petrus, t. 1. nam. 61. Denunciare Evangelice quis potest, num. 77. Et quidem quodvis peccatum occultum, nemini nocivum, num. 78. Denunciatio Evangelice tenet Iudex se accommodare, num. 74. Nisi crimen iam sit notorium, num. 75. Vel notorium Communitati, aut Tertio, num. 76. Denunciare Evangelice quis tenetur, num. 79. Nisi edita causa, et quomplex? num. 83. Aliis est publicæ, aliis privatis, aliis criminalis, num. 84. Quomodo fieri debeat? et quæ requiruntur ad eam? nam. 96. Denunciator judicialis tenetur denominare iustæ, et mediis probationibus suggerere, num. 95. Non

item probare delictum, n. 96. Et ad deoanotacionem iudicalem non requiritur praevia Correctio Evangelica, n. 96. et seq. An praeiudicator Mordio? n. 104. et seq. Deoanotacionem iudicalem facere an et quando quis teneatur? n. 108. Debet denunciari delictum Communis, vel Tertio praeiudicatorum, ibid. Nisi apud certa episcopatus, domum sola correctioe fraterna averti possit, n. 107. Si delictum Communis, vel Tertio praeiudicatorum probari nequit, omissio tenetur illud iudicialiter deponere, n. 108. Eadem vero memore Iudicem, ut inuigilet, et inquirat, n. 109. et seq. Delictum iuratum, et mendacium debet denunciari, n. 113. Etiam subdolo oculis, et crimini praeiudicatorum, n. 115. Deductio practica, quod saepe fieri debeat deoanotacionis iudicis, praestant in Religionibus, ubi Index tenetur ea officio inquirere de delictis manifestis, n. 114. Deoanotacionem iudicalem facere quis possit et teneatur? Et quando excusetur ab ea, et compendiosa totius, n. 118. Deoanotacionis iudicis respectu Iudicis effectus quibus? n. 125. Ea rite facta debet Iudex iustitiae processum, ibid. Et evasione causa carceris deoanotacionem, si suspecta sit de fuga, vel ne subornet testes, n. 125. Quae contractum apud nos debet fieri cum consilio peritorum in Conventu, n. 129. Denunciacionis iudicis effectus respectu denunciati quibus? n. 130. Denunciacionis iudicialiter pendente deoanotacione non potest promoveri ad dignitates, vel ordines, nec potest esse testis, vel accusator etc., n. 130. et seq. Nisi crimino sit levis, n. 133. Vel manifeste apparuit eum fieri ea calumnia, n. 134. Vel contra formam iudicis, n. 135. Aut tantum civiliter, n. 135. Vel post lapsum annis unius, n. 137. Denuntiatio non impedit administracionem, et jurisdictionem Officii, vel Dignitatem prius habitae, n. 138. et seq. Nec facit ineligibilem, n. 140. Nisi infamia praestetur, n. 140. Denunciacionis iudicialiter tenetur sub peccato mortali fatari veritatem legibus interdictis, n. 142. Confessus, vel convinctus condemnatur ad poenam ordinariam, n. 145. Vel extraordinariam, n. 145. Denunciator Evangelicus potest esse testis in processu, sicut ritum denunciator iudicialis ea officio, n. 226. et seq. Non item denunciator iudicialis voluntarius, n. 228. Breve vero denunciator necessarius, n. 229. Deductio practica ad propositum, n. 230. Denunciator, vel accusator criminis in probatione delictis praestantur calumniae, cohercet pariter, et quibus? l. 2. n. 3. et seqq.

DEPOPULATOR

3 Depopulator agnoscitur quis sit? et quando careat agno? l. 49. n. 97. et seqq.

DEPOSITARIUS, DEPOSITUM, DEPOSITIO

3 Depositarius tenetur de dolo, et culpa lata, non item levi, l. 16. n. 26. Nisi fuerit conventum, n. 26. Vel quis sit ipsum depositum obitulerit, n. 27. Aut articulum receperit, n. 28. Vel sit in mora, n. 29. Conventum, ut dolum praestet de futuro, est nullum, n. 30. Valide de praeterito, n. 31. An teneatur prius solvere res depositas, quam proprias? n. 32. et seq. Quid si propinae, vel alienae sint praestitae? ibid. Depositum quid et quomodo fiat? n. 3. et seq. Iudicis tenetur etiam sequentium situm acquiescentiam, n. 3. Depositum praestatum quid? n. 5. et quomodo? n. 8. et seq. Obligaciones Depositarii, n. 11. Tenetur et diligenter illud conservare, quam proprias res, n. 11. Nec potest uti re deposita, n. 12. Nisi convento deponente, n. 13. Tenetur eam reposcere sine mora restituere,

n. 14. et seqq. Etiam ante tempus statutorum, n. 16. Contra depositum non admittitur compensatio, vel deductio, n. 17. Fui aliter fuerit conventum, n. 18. Quid in loco coarctationis, n. 19. Enamuratus casus in quibus depositum non statim est restituendum, n. 20. et seq. Qualiter probatur depositum rati peritiam, n. 45. et seq. Quid si auctor constet de casu fortuito? n. 47. Ecclesia, vel Monasterium, an teneatur ex deposito penes Rectorem, n. 49. Praestant, si Capitulum convenit, n. 50. An res deposita in utilitatem Ecclesiae fuerit conversa, n. 51. Actio ex deposito quae oritur? n. 52. et seqq. 5 Depositio simplex, seu verbalis quid? cuius effectus? et ob quam crimina contrahitur? l. 37. n. 22. et seqq. Subdolo tantum et parte inimicitiae, n. 24. Deponendus ab officio, deponatur etiam et Beneficio, ibid. Sed non e contra, n. 26. Depositio in Jure absolute probat indicium Depositionis veralem tantum ab omni iure Clericali, n. 25. Beneficio, et officio, n. 26. Depositio quomodo differat a privatione Beneficii et auspicionis n. 27. Depositio verbalis ea natura ac est perperam, n. 28. Circa quam utilitatem certis in casibus dispensare potest Episcopus, ibid. ubi quae crimina quae incurrunt poenam Depositionis, n. 30. Depositio realis, vel Degradatio quid? et ob quam crimina imponatur? n. 31. et seqq. Ad eam semper requiritur auctoritas Iudicis, n. 33. Et per illum, non iter per verba, amittitur privilegium fieri, et Censuris, n. 34. Secundum aliquam imponitur ob quodvis rite, ultimum excommunicacionem aeternam, n. 35. Reijciatur haec opinio, n. 36. Et conclusio, eam ab sola crimina in Jure expressa incurrere, n. 37. Allegantur haec crimina, n. 38. Depositio tam verbalis, seu simplex, quam realis, seu Degradatio, a quibus, et quomodo fieri possit, ac debeat? n. 39. et seq. Simplex fieri potest ab Episcopo, et vacante Sede a Capitulo, ac utriusque Vicario Generali et aperiatis mandatis, ibid. Realis vero, seu degradatio a solo Episcopo, n. 40. Utraque fieri debet auctoritate certo numero Praetorum, et quorum? n. 41. Qui non tantum consultum, sed etiam decisum suum habent, n. 42. Ita ut omnino eorum consensus requiratur, n. 43. et seqq. Modus et forma, quae in degradatione rite servari debet, n. 44. Dum degradatus traditur Curiae seculari, debet praemissi intercessionis serie contra poenam mortis, cum tamen omittitur non est irregularis, n. 46. Inductus inter Depositionem simplicem, et Degradationem, n. 47. et seqq. Dum Degradatus traditur Curiae seculari, obo potest Iudex Laicus potest, et examinatione processum Episcopi, non sit rite factus, n. 49. Nec instituire novum processum, si delictum est rite Ecclesiasticum, n. 50. Bene vero si est mixtum fuerit, n. 51.

DEROGATIO

1 Derogatio Legis quid, et quomodo differat ab abrogatione, et Irritatione Legis? l. 2. n. 484. et seqq.

DESTITUTIO

3 Destitutio Testamenti quid, et quomodo fiat? l. 26. n. 9.

DETERIORATIO

3 Deterioratio rei Emphyteuticae, ac et quando prius Emphyteosis? l. 18. n. 272.

DETUSIO

5 Detrusio in Monasterium poena hodie mutata est

ad Trifemes, vel perpetuos carceres, t. 20. n. 28.

DEVOLUTIO

- 3 Devolutio Jura quomodo conferantur Beneficiis? t. 5. num. 157. et seqq.

DEUS

- 1 Deus est ens, verus et aeternus etc. t. 1. n. 84. et seqq. Homines in sacra scriptura quandoque vocantur Dei, et quomodo? n. 84. Diaboli vocantur Deus hujus saeculi, quomodo? n. 93. Prioritas Originis in Divinis quid importet? n. 93. Deus est Creator omnium visibilium, et invisibilium, n. 95. et seqq. Quomodo creaverit omnia simul? n. 97. Deus dicitur pro nobis passus, crucifixus, mortuus, etc. n. 120. et seqq. Idque ab communicatione Idiomatum, et cur? n. 121. et seqq.

DIABOLOS

- 1 Diaboli vocantur Deus hujus saeculi, t. 1. n. 95. Diaboli leprosi ostenditur, n. 98. et 99. Diaboli tum sunt sa natura sui mali, sed a Deo creati boni, ibid. Cui solus hominis leprosi, non item Diaboli, seu Angelorum peccatum redemptione facta fuerit? n. 103. et seqq.

DIACONISSÆ

- 1 Diaconissae quae? t. 11. num. 58.

DICTA, DICTIO

- 1 Dictio, vel circa, quoniam temporis importet? t. 9. n. 64. Dictio A. quando sit exclusive, vel inclusive? n. 74.
2 Dicta testium brevitas non interpretatur, ne perjurii reus sentiat, t. 20. n. 321. Dictum cuius facile sequitur multitudo, n. 381.
3 Dictio quaelibet in lege debet aliquid operari, t. 37. n. 16.

DIDICITA

- 2 Didicita testificans quando dicatur? t. 20. n. 454. et seqq. Vide Testificatio.

DIES

- 1 Dies festivi nomine, quo possunt conferri Ordines maiores, ac virtutes privilegiorum etiam Majores, ea comprehenditur festum duplex? t. 11. num. 51. Numbilum declarationis Sacrae Congregationis quod hoc, n. 55. Dies festus ab ordinaria praecipio tenentur Regulares atque accepti servare, et quare? t. 31. n. 127.
2 Dies more Romanum a media nocte incipit, Tit. 9. n. 18. Dies naturalis et artificialis quando incipit? n. 18. et 19. Dies festi quando incipere debeat? n. 17. Praecipuum de observandis diebus festis datur, n. 11. et seqq. Vide festus. Dies tota creditur citatio, t. 15. n. 71.
3 Dies coepta, quando habetur pro completa? Tit. 31. num. 93. Dies interpellat pro homine, Tit. 23. num. 45.
4 Dies interpellat pro homine, t. 1. n. 141.
R. J. Dies interpellat pro homine, C. II. R. XXXI. num. 6.

DIETA

- 3 Dieta quid? t. 5. n. 433. et t. 40. n. 27.

DIFFAMATIO

- 1 Diffamatio Judicium. Vide infra, t. Lex diffamari.

DIFFICILE

- R. J. Difficilis non reputatur inter impossibilia, C. II. R. VI. num. 10.

DIFFINITOR

- 1 Diffinitor in ordine fratrum Minorum, qui non vult convalescere in Diffinitorem, est privatus officio suo, neque sit subrogatus alterius Patri, t. 6. n. 199.

DIGNITAS, DIGNUS

- 1 Dignus et dignior respectu Beneficii Ecclesiastici quid? t. 6. num. 233. Major dignitas eligendi unde mensuranda? n. 236. Non nisi digni eligendi sunt ad Praelectores, et Beneficii Ecclesiastici, n. 237. Praeant moraliter, qui nisi quos digniores, et Ecclesiae magis utiles judicaverint, ad Ecclesiam promoveant, n. 238. et 239. Ad praefectum non solum in Episcopis, sed etiam in habentibus jurisdictionem quasi Episcopalem, n. 240. Imo et in promovendis ad Ecclesiam Parochiales, n. 241. et seqq. Naltem qui non promoveatur quia ad Beneficium omnino notabiliter dignior, secus, si excessus sit modicus, n. 245. Et quid dicendum de Beneficiis simplicibus? n. 247. Dignus, Dignior, haec verba in Concilio Tridentino, non idem, n. 245. Eligentium indignum quae sine potestate a Jure statuta? Tit. 6. num. 251. et seqq. Vide Eligentes.
2 Dignum magis tribui ad se minus dignum, t. 1. n. 73. Primo nominatus, censetur ceteris dignior, t. 12. n. 28.
3 Dignior quia ait? et an praesentari debeat? t. 38. n. 77. et seqq.
3 Dignitas quid? t. 5. num. 33. Dignitates majores? et principales, quae vi Consecratorum Germaniae? etiam Papae, quae? n. 350. et seqq.
R. J. Dignitas, et honor sunt praemium virtutis, C. II. R. LXXXVII. n. 5.

DILATIO

- 1 Dilatio quid, et quotuplex? t. 8. num. 2. et seqq. Dilatio generatim, n. 3. Et judicialis, quae? n. 4. Haec debet consistere iustum temporis intervallum, n. 4. Conceditur tam avari, quam leni, n. 5. Dilationes iudiciales sunt multiplices, quarum viginti quatuor recensuerunt, n. 6. et seqq. Dividuntur ex parte causae efficientis in dilationes legales, n. 10. et 11. Judiciales, seu arbitrarie, n. 12. et in conventionales, et quid sint? n. 13. Spectando tres iudicii partes, quatuor dilationes dividuntur? n. 14. et 15. In praesentia Tunc solum agitur de dilationibus citatoriae, et deliberatoriis, n. 16. Nec tamen in congrua huc collocantur, n. 17. Refractor ex parte, ab qua concedi solent dilationes, n. 18. Dilationum materia ubique est compuncta, et causa cognita, n. 19. Dilatio petenda est, et concedenda a Iudice pro Tribunali sedente, et causa cognita, n. 20. Quid, sensu si fiat, et per adversas non contradicatur? n. 21. Dilatatur, et serie in qua differant? t. 9. num. 2. Dilatio Citatoria quid? t. 8. num. 22. Eius terminus non debet esse nimis brevis, n. 23. et 24. Quid, et necessitas illud requirit? n. 25. Citatio una vice non preceptoria, si non comparatur, post intervallum saltem duas dies, iterum citatio est secunda, et tertia vice, n. 26. et 27. Potest tamen Iudex moderari dictum terminum dilationis attuturiae, n. 28. Enumerantur etiam iustae abbreviandi intervalla citationum, n. 29. Aliqua eadem prolongandi, n. 30. Terminum citationum a Jure censuitur, hodie communitate non servatur, n. 31.

Omnem dilationem hodie videatur arbitrarie, et quomodo? num. 32. Dilationes deliberationis quas? t. 2. n. 25. Dantur hae, non aeternae, et cur? num. 34. Limitatur hoc posterius, num. 35. Tempus deliberationum deliberationum, de Jure est viginti dierum, num. 36. An intra possit Juxta minuire? n. 37. et seqq. Ex causa rationabili potest illud tempus prolongari, num. 40. Dilatio deliberationis non datur hodie, quando per Litteras eorum potuit ples instrui, et deliberare, num. 41. Preterea excludendi dilationes deliberationis, et quae declaratio, num. 42. Dilatio probatoria quid? num. 43. De Jure communis quod tempus habent pro termino? num. 44. Tempus ejusmodi enuncitur arbitrarium, et quilibet? num. 45. Quod concedenda Dilationes probatorias est servanda aequalitas inter actorem et litum, nu. 46. Dilationes probatorias in causis criminalibus hae ter, actoris hie conceduntur, n. 47. In causis vero civilibus regulatur sunt peremptoriae, nec nisi semel conceduntur, nu. 48. et seqq. Fallit hoc posterius, ei ante aderet iustum impedimentum probandi, num. 52. Vel si novae probationes supervenerint, num. 53. Et tunc potest concedi dilatio probatoria, non solum secunda, sed etiam tertia, et quarta, n. 54. Ad quartam tamen requiritur solemnitas legalis, et quibus? n. 55. Haec redi, vel necessarii aliterius indistincte nova dilatio danda est, ibid. Plures illas dilationes conceduntur gradatim ex graviore causa, num. 56. Valeri dilatio probatoria, quae datur partibus praesentibus, et non contradicentibus, num. 57. Iam potest omitti solemnitas legalis ad quartam requiritur, ibid. Dilationes diffinitionis, quae? num. 59. Hae non sunt peremptoriae, potestque Juxta attentionem differre in sequentem diem, nu. 60. Dilationes executionis quae? et quomodo sit? num. 61. et seqq. Hae in actionibus regulariter sunt quatuor mensium, nu. 62. Potest tamen Juxta istud quidemque ex causa abbreviari, vel prolongari, n. 64. Non habent locum in actionibus realibus, n. 65. Dempto certo casu, num. 66. Nec in actionibus criminalibus, n. 67. Fallit hoc in certis casibus, n. 68. et seqq. Dilationis prorogatio quid? n. 71. Non fit nisi termino prioris dilationis, nu. 72. Neguit prorogari prima dilatio probatoria, num. 73. Bene tamen quarta ex causa legitima, num. 74. Sicut et aliae a Jure datae, nu. 75. Juxta ponit olissem prioris dilationis terminum, an possit invita parte aliam concedere? num. 76. Dilationis effectus primarius est, quod ex praesente conquirent officium Judicis, num. 77. Limitatur hie, num. 78. Alius dilationis effectus, num. 79. Tempore dilationem sumi continet, num. 80. Dilatio absentis concessa non currit, nisi a die institutionis, num. 81.

- 4 Dilatio sponsaliorum quando solvet illa? tit. 1. num. 216.

DIMINUTIO

- 3 Diminutio Beneficiorum quot modis fiat? tit. 12. n. 2. et seqq. Fit per impositionem aeternae, num. 4. Fitque prohibita, num. 5. An possit Prelatus cum Capitulo imponere bonorum eorum Praebendam, n. 6. et seq. A servit receptis ad Beneficia nihil potest recipi, n. 12. et seq. Nec valet consecratio in contrarium, ibid. et n. 15.

DIOECESANI, DIOECESIS

- 1 Dioecesis nomine quis venit? t. 31. num. 3. et 4. Ob identitatem rationis hoc nomen quandoque extenditur ad alium ordinatum, nu. 5. Dioecesis nomen in materia strictae interpretationis, non comprehenditur Civitas Episcopalis, t. 3. n. 124.

REIFFENSTUEJ Jus Can. Tom. VI.

- 2 Dioecesis sive appellations, in dubio intelligitur Dioecesis domicii, t. 2. n. 25.
4 Dioecesis nomen debet exprimi in supplicatione, A. num. 213. Exprimitur in Litteris Apostolicis, num. 205. et seqq.

DISCIPLINA

- 1 Disciplina Ecclesiastica quae? t. 4. n. 57. Cur appellatur, Nervus Disciplinas Ecclesiasticas? ibid.

DISCRETIO

- 4 Discretio est mater omnium virtutum, A. n. 314.

DISMEMBRATIO

- 3 Dismembratio Beneficii quid? t. 12. num. 24. Est prohibita, n. 25. Valet tamen ex iuste causa, n. 26. Et quae haec? nu. 27. et seq. An et quando ad eam requiritur consensus Capituli? n. 29. Requiritur ad eam vacatio aeternae Ecclesiae, nu. 30. Beneficia curiae non possunt dismembrari, et etiam fractus Beneficio simpliciter applicantur, n. 31.

DISPARITAS

- 4 Disparitas eorum quid sit? et quomodo dirimat matrimonium? t. 1. n. 355. Inter Eccleras cum infidelibus dirimit, ibid. Nisi Papa dispenset, num. 356. Non item cum Haereticis, n. 357. Est tamen illicitum Matrimonium Catholicum cum Haeretico, num. 360. et seqq. Nisi Haereticus promittat post matrimonium fieri Catholicus, nu. 363. et seqq. Ex iusta causa subit haereticus abrogationem differendi, n. 364. Exim in locis, ubi Haeretici cum Catholicis permixti vivunt, illicitum est matrimonium inter illos, num. 366. et seqq. Doctrinae praeterea circa hoc, n. 370. et seqq.

DISPENSARE, DISPENSATIO, DISPENSATUS

- 1 Dispensatio quid? t. 2. n. 449. Facta estne aeterna, dispensatio est, non dispensatio, nu. 450. Dispensatio est valens Jure, et proinde strictae interpretationis, num. 451. Solvitur notabilis obiecto, nu. 454. Potest dispensatio, et contra est favorabilis, et late interpretanda, num. 455. et t. 17. num. 38. Commodum haec nulli sit praesudicium, nisi concordent tit. 2. num. 453. Papa, vel Episcopus, quando possit dispensare? Vide Papa Episcopos. Potestas dispensationis data est in edificationem, non in destructionem, n. 461. Dispensatio in Lege Superioris invalida est, si fiat absque iusta causa, n. 478. Quid, si fiat in lege propria? n. 479. et 480. Dispensationis concessio circa unum distat aeternae, proprie non sunt Privilegia, et cur? t. 3. num. 30. Si pro impetratissae dispensationis plures allegentur causae motiva, quarum una distat aeternae, vel falsae, an valet dispensatio? num. 168. Vide Rescriptum. Dispensatus ad Ordines sancto legitimum accedet, non est dispensatus ad Beneficium Parochiale, t. 6. num. 213. Dispensationem denegat Episcopus, quando est debitis, potest dispensare Archiepiscopus, t. 10. num. 22. Dispensatio cum illegitima, est strictae interpretationis, t. 17. num. 16. et seqq. Inferatur exemplum corollaris, nu. 18. et seqq. Vide Illegitimum.

- 3 Dispensare solum ipsis non possint Superiores, praesentem Papa? t. 7. nu. 90. et seqq. Item eo posuit suis Confessoris committere, ut ab eis absolvatur, vel dispensetur, n. 92. et seqq. Dispensatio quid? et a quo fieri possit? t. 34. n. 20. et seqq. Dispensatio super pluralitate Beneficiorum. Vide Beneficiorum pluralitas ex dispensatione.

- 4 Dispensatio potestis competens Papae super im-

pendentis Matrimonii, A. num. 1. et seqq. Potestas dispensandi super quavis impedimento superaddite, ibid. Etiam ex apostolicis, vel votis proveniente, num. 3. Item super impedimento iure Ecclesiastico dirimentibus, num. 3. Exoratur hanc, num. 4. Dispense in his valde, sed non licite abique causa, num. 5. Nequit Papa dispensare super impedimento iure Divino dirimentibus, num. 6. Recurrente hanc impedimenta, num. 7. Dispensandi potestas competens Nunciis Apostolicis quo? A. num. 8. et seqq. Competens Episcopis super impedimentis Matrimonii, num. 10. et seqq. Possunt pro utroque foro dispensare super impedimento impedimento sacratum temporis, et vetti, ibid. Item super votis non astrictis, num. 11. Motive vero in recessatis, num. 12. Exemptis cum urgenti necessitate, num. 13. Regulariter loquendo, nequit Episcopus dispensare super impedimento dirimentibus, num. 14. Bene vero in casu extraordinario, concurrentibus certis conditionibus, quibus? A. num. 15. et seqq. In nullo caso dispensare potest Episcopus pro ordinario pro foro externo super impedimento dirimentibus, num. 17. Episcopi concessi solent speciales facultates dispensandi, etiam pro foro externo, num. 18. Exoratur impedimenta, num. 21. Si dispensant Episcopi pro foro externo, debent aliqua necessario observari, et quae? A. num. 23. Allegatur speciales facultates et Privilegia Episcopis concessi solita, ibid. Urbem dispensationem in scriptis exhibere, et quomodo? A. num. 23. Secus, quando pro foro interno dispensant, num. 24. Super impedimento conjugum, et affinitatis, si speciales privilegia dispensant cum solis pauperibus, super reliquis impedimentis etiam non cum pauperibus, num. 25. Episcopus etiam si privilegia dispensare non potest sine causa, num. 26. Quae causae pro foro externo sufficiunt? A. num. 30. Debet Episcopus allegatum dispensandi causam examinare, num. 31. Ea Privilegia dispensant Episcopus in iisdem casibus, et ad eadem causam, et quae? Pontifici, num. 32. et seq. Secus et si dispensant pro sola interno foro. Dispensandi potestas competens Capitulo, A. num. 33. Competens Vicario Generali, nequit isto iure speciali quoad Episcopi dispensare super impedimento occultis in foro interno, super quibus potest Episcopus, nam 34. Multo minus super ius, super quibus Episcopus et privilegio dispensant pro foro externo, num. 35. Potesit tamen Episcopus Vicario Generali communicare potestatem dispensandi, quam habet ex privilegio, num. 36. Ex iure ordinis, num. 37. et seqq. Requiritur tamen mandatum speciale, et non solum generale, num. 40. et seqq. Observatio practica circa hoc, nam. 41. Dispensandi potestas Regularibus competens vi privilegiorum super impedimentis Matrimonii, et debiti coeugalis, A. num. 338. et seqq. Possunt mendicantes dispensare super quavis impedimento voti non astricti, ibid. recurrenso sola vota, num. 539. Non possunt dispensare super omnibus, super quibus iure ordinario possunt Episcopi, num. 540. Possunt tamen post contrarium Matrimonium dispensare pro foro interno super impedimento occulto affinitatis etiam in primi gradu, num. 545. Probat et privilegio Lencula X. num. 547. Salvantur argumenta astrictiorum, num. 545. et seqq. Consultor moderate usus, et usus parvi usus privilegii, num. 550. Privilegia dispensandi pro certis locis, num. 553. et seqq. Qualiter dispensant super debito coeugali. Vide Debitum Conjugale. Dispensandi potest Episcopus requirunt tres condiciones, et quae? A. num. 41. et seqq. Debet esse impedimentum occultum, ibid. Quomodo dicatur occultum? A. num. 41. et seqq. Requiritur astra-

gravi causa, et cum gravi necessitate, *nam* 47. et ratione. Necessitas debet esse urgens, ita ut ratione illius non possit haberi, vel respectu dispensatio. Roma, *nam* 49. Vel ab alio habente a plenam facultatem, *nam* 30. Præsertim pauperes non ferit hoc: accutentur *nam* 51. Cuius urgens quia potestur? *nam* 33. Talis est etiam periculum incontinentiæ, *nam* 48. et *ergo* item requiritur, et Matrimonium iam in contrarium bonæ fidei, *nam* 57. Quando dicitur bona fide contrarium? *nam* 58. Non sufficit nisi fides solius, *nam* 59. Recipitur in *super*, et præmissa sunt de contrarietate, *nam* 60. et *ergo*. In caso valde extraordinario potest Episcopus dispensare super otioso impedimento etiam ante Matrimonium, *nam* 61. Næturus alia causa, *nam* 65. Id est, prædictum in 200, non 616. Cuiusmodi dispensationes confirmantur potest Episcopus dispensare super quavis impedimento super quo dispensare potest, et adet Papa, *nam* 65. Ite conditiones non requiruntur, quando vi Privilegii dispensat, *nam* 66.

4. Dispositio super impedimento consanguinitatis a quo, et a qua causa, in quo gradu, et cum quibus fieri possit ne debeat? A. num. 100. et seqq. Et super impedimento affinitatis, num. 195. Et super impedimento Cognationis spiritualis, num. 185. Super impedimento criminis cum quibus, et at quo etiam fit? num. 158. et seqq. Item super impedimento soli? num. 141. et seqq. Dispositio facilius fit cum Nobilibus, et diatribis, quam aliis, num. 101. Dispositio ne sit sub-pona, vel obsequia, quantum exprimi debent in supplicatione? num. 147. et seqq. Vide *Exemptionem*. Dispositiones et variae, et in variis locis, ac in varia forma petuntur, enumerantur, num. 201. et seqq. Dispositionis Papalis Litterae. Vide *Litterae dispensationis Papalis*. Dispositio commissa licet subdiligenti alicui non potest, num. 353. Dispositio in ordine Nuptiarum quid sit? num. 358. Dispositio in forma pauperum quid? quomodo procurari, et fieri debeat? num. 366. et seqq. Vide *forma Pauperum*. Dispositio pro foro interno, num. 417. et seqq. Dotus a sacra Poesitutiaria super solis et omnibus impedimentis oculis, num. 418. Limitatio aliquo modo quoad impedimentum Consanguinitatis, num. 419. Contae ob qua dispensat, num. 420. Quomodo in supplicatione pro solo foro interno exprimi debeat? num. 421. et seqq. Modos supplicandi pro foro interno, num. 423. Supplicationum formulae, num. 426. Dispositio apud Episcopum pro foro externo quomodo procurari possit, et debeat? Vide *Praxis*. etc. Dispositio apud Episcopum pro foro interno quomodo procurari possit ne debeat. Vide *Praxis*, etc. Dispositio pro Episcopum pro foro externo, et pro foro interno. Vide *Praxis*. *capendi informatum, et dispositionem*. Et *Praxis* concedendi et expediendi dispensationem pro Episcopum. Dispositionis Episcopalis formula pro foro interno, dum per delegatum fit, num. 502. Alia formula, quomodo ipse disposuit in persona, num. 507. Alia formula pro foro interno, num. 527. Dispositionem super impedimento procurare tenetur apostatus, vel apostata et culpa sua praebens totum impedimentum, t. 1. num. 299. et seqq. Dispositio in dramaticis iuribus quomodo possit? tit. 3. num. 17. et seqq.

5 Dispensatio in poenis post latam sententiam ordinaria non potest Iudices, et Superiores, t. 9. num. 25. Dispensatio in Irregularitate, ut sic, a qua fieri debeat? t. 37. num. 95. et seq. Papa in quaestione dispensat, ibid. Episcopus quoque in quaestione provocat ex delicto coeolio, sacerdos homi-

alio, num. 95. Quod idem potest Capitalium se-
de vacante, *ibid.* Presbiteri Regulares, aliam men-
dicantem, cum suis subditis dispensare possunt, sal-
tem pro foro conscientie, in quavis Irregularitate,
etiam ex homicidio occulto proveniente, num. 97.
Dispensatio in Irregularitate ob reiterationem Baptis-
mi a quo fieri possit? *et* g. num. 98. Et in penis
abortus a quo? *et* t. 10. num. 22. *et* *seqq.* In Irre-
gularitate ex homicidio secuta, et quavis alio dis-
pensat Papa, *et* t. 12. num. 215. *et* *seq.* In secuta
vero ex homicidio sive iusto, sive iusto auctoritate
publica commisso dispensare nequit Episcopus,
num. 217. *et* *seq.* Bene vero in Irregularitate secuta
ex homicidio ob sui et aliorum defensionem facto,
non servato moderamine luctus talis, num.
221. *et* *seqq.* Sicut aliam in secuta ex homicidio
casuali occisum, num. 225. Quandoqueque homi-
cidium iam est publicum ac deductum ad forum
contentionum, nequit Episcopus in Irregularitate
dispensare, num. 225. Potest dispensare in Irre-
gularitate proveniente ex mutilatione oculi, num.
226. *et* *seqq.* Superiores Regulares possunt cum
audita scilicet dispensare in quavis Irregularitate, ex
occulsa mutilatione, vel homicidio etiam directe
intento dispensare, num. 228. Quandoque homi-
cidium ad propositum dicitur occultum? num. 229.
et *seqq.* Et quando deductum ad forum contem-
tionum, num. 230. *et* *seqq.* Dispensatio in penis
Simulacris a quo fieri possit? *et* t. 3. num. 341. *et*
seqq. Et quandoque executioni mandari debeat? nu-
mer. 346. Dispensare cum Hæreticis, quibus et
quandoque concessum, ac prohibitum sit? *et* t. 7. num.
261. *et* *seqq.*

R. J. Dispensatio in uno, quando censetur etiam
dispensatio in alio, G. II. R. XXVIII. num. 13.
et 14.

DISPOSITIO

3 Dispositiones casuum plerumque, et a quo mu-
tari possunt? *et* t. 26. num. 800. *et* *seqq.* Quandoque
executioni mandari possunt, ac debeat? *ibid.*

R. J. Dispositio specialis derogat generali, G. II. R.
XXXIV. num. 15.

DISPUTATIO

3 Dispositiones publicæ in Ecclesiis sunt licitæ, t.
49. num. 19.

DISSOLUTIO

4 Dissolutio sponsaliorum ex quibus causis fieri pos-
sit? *et* t. 1. num. 222. *et* *seqq.* Recensentur bre-
viter causæ dissolvendi sponsalia, *ibid.* Sponsalia
puberum etiam iuste, nullo consensu dissolvi
possunt, num. 203. Non item impuberum, num.
204. Nullo consensu etiam licite solvuntur spon-
salia, num. 205. Si nulla intervenit fraus, vel ma-
nus iniuste locutus, num. 206. Doctrina Practica,
num. 207. An requiratur auctoritas Iudicis? num.
208. Discretio auctoris et sponsalibus præbet etiam
alteri causam discedendi, num. 209. Potest iterum,
vel expressè fieri recessus, num. 212. Solvuntur
sponsalia etiam per absentiam unius, num. 212. Si
distans abest, num. 213. Etiam ex causa oculi,
vel necesse est abire, num. 214. Solvuntur insti-
tutis et Jure, num. 215. Possunt sponsalibus præstigi-
termini ad differendum, num. 216. *et* extinguen-
dam obligationem, num. 217. Quid Juri, quan-
do nullus præstigit terminum? numer. 218. Si
præstigit terminum ad differendam obligationem,
non solvuntur illo elapso, num. 219. Bene vero,

si ad extinguendam apponatur, num. 220. *et* *seqq.*
Etiam per professionem Religiosam solvuntur spon-
salia, num. 223. Limitatio hoc in certo caso fra-
dis, num. 224. Per solam ingensum in Religio-
nem, professionem non secuta, solvuntur sponsalia
ex parte remanentis in saeculo, num. 225. Non
item ex parte ingredientis, num. 226. Solvuntur
etiam per suspensionem ordinum majorem, num.
228. non item minorem, num. 230. Post sponsa-
lia contracta non possunt sponsus licite ordines sa-
cerdos suscipere, num. 231. *et* *seqq.* Velum emissum
sacerdos ordines suscipiendi post sponsalia, illa non
solvit ex parte torquentis, bene vero ex parte alie-
rius, numer. 236. Idem est de voto continentiae,
num. 241. Sponsalia solvuntur etiam per subsequens
matrimonium, num. 242. Item per fornicationem
solvuntur ex parte innocentis, non vero nocentis,
num. 244. *et* *seqq.* Sicut etiam ab escala, et sa-
cerdos impudicus a sponsa admittitur, num. 253. Non
item si ex committit sponsam, num. 254. Mutatio
superveniens ad, et quando solvat sponsalia? *Vide*
Matrimonio. Solvuntur ob supererogantem impedi-
mentum, num. 256. Dissolutio sponsalium ad se
non requirit auctoritatem Iudicis, *et* t. 1. num. 308.
Bene vero per accidentem, num. 309. Et de Jure
speciale Decretorum, num. 310. Aut quando causa
dissolvendi est dubia, num. 311. Dissolutio spon-
salium ex causis satis laetificans, et postea mani-
festis, efficitur est, *et* t. 1. num. 302. Limitatur,
num. 300. Laborum defectus oculis etiam, ma-
trimonium notabiliter redditum adiunctum, tenetur
illam autem matrimonium manifestare, numer. 301.
Secus, si defectus notabilis non est, num. 302. *et*
seqq. Qui seorsum defectum occultum in aliquo con-
trahit cum eo sponsalia, cesserit renunciare Juri
suo, num. 304. Item si fornicatur cum eo, num.
305. *et* *seqq.* Dissolutio sponsalium qualem requi-
rat probationem? num. 312. Si subest impedimen-
tum, sufficit consensio utriusque sponsi, *ibid.* Imo
etiam matrimonium affectantis, num. 313. Item
soma legitima probata, num. 314. Ac testimonium
unius, num. 315. Demumde jurum depositum, num.
316. *et* *seq.* Si causæ dissolvendi non est impedi-
mentum, requiritur probatio ordinaria, num. 311.
Dissolutio sponsalium eorum expressè fieri debet
num. 312. *et* *seqq.* Dissolutio Matrimonii. *Vide* *Di-*
visionem.

DISTRIBUTIO

3 Distributiones quotidianæ, eorumque constitutio,
ac perceptio, *et* t. 4. num. 166. *et* *seqq.* Distri-
butiones quotidianæ, seu presentia, quæ? nu-
mer. 166. Ex quibus constituuntur? num. 167. *et*
seq. Sunt principaliter institutæ ad promouendum
cultum divinum, num. 169. Idque abique simu-
lans, num. 171. Regula est, quod distributiones
debeantur solis presentibus, et interessantibus,
numer. 172. Non obstantibus consuetudinibus cen-
suaris, num. 173. Vel statuto, num. 174. Canonici duo-
bus, vel tribus mensibus juxta licentiam Tridenti-
nam absentes non possunt distributionibus, num.
175. *et* *seqq.* Limitatur hoc in quibusdam casibus,
num. 177. *et* *seqq.* Quod distributiones, quæ ab-
sentes non fuerint lucrati, non valent remissio, nu-
mer. 180. Episcopus eas remittens, puniatur, nu--
mer. 181. Ob absentiam amicitie accretum inter-
essantibus, num. 182. Nisi in eam quantitas con-
sistat, numer. 183. Distributiones quotidianæ in
quibus casibus Canonici absentes lucrati? *et* t.
4. numer. 185. *et* *seqq.* Acquirunt ad hoc ius-
to

causa absentiae, et licentia ordinarii, seu Praefati, *ibid.* Enarratur huiusmodi causae, *num.* 186. Inter quas est infirmitas, *num.* 187. Cujus tempus non computatur inter tres menses a Concilio permixtos, dummodo non adit consuetudo in contrarium legitime praescripta, *num.* 189. *et seq.* Solum Capituli statutum non impedit infirmum Canonicum a percipiendis distributionibus, *num.* 191. Si assensu consueti interesse Divinis, *num.* 192. Nec obstat, quod propria culpa infirmitatem contraxerit, *num.* 194. Quae infirmitas sit sufficiens ad percipiendas in absentia distributiones? *num.* 193. Ob corporalem necessitatem Canonici absens percipit distributiones, *num.* 195. et quando? *num.* 197. Et ob evidentem Ecclesiae utilitatem, *num.* 198. *et seqq.* Ut si mittitur ad Concilium Generale, Provinciale, vel synodum Diocesana, *num.* 201. Aut curae animarum incantit, *num.* 202. *et seqq.* Aut prosequitur lites, vel tractat communia negotia Capituli, *num.* 203. *et seqq.* Vel si universi redditus existant in quotidianis distributionibus, *num.* 207. *et seqq.* Item si absens est ex Privilegio Papae, *num.* 210. Ut si est Auditor Rotae, *num.* 211. Vel Inquisitor haereticarum pravitatis, etc. *num.* 212. Eadem lucrantur missi ab Episcopo ad limina Apostolorum, *num.* 213. Nec non si habent statutum a Pontifice confirmatum, *num.* 214. Vt tantum Canonici habentes Præbendam Theologice, *num.* 215.

DIVERSITAS

- 5 Diversitas potestatem a Jure statuta dat opinionem Episcopo, *t.* 16. *n.* 59.

DIVISIO

- 3 Divisio Beneficiorum quid? *tit.* 12. *num.* 21. Est prohibita, *num.* 22. Nisi subest causa rationabilis, *num.* 23.

DIVORTIUM

- 4 Divortium Matrimonii quoad vinculum an, et quot modis fieri queat? *tit.* 19. *num.* 2. *et seqq.* fit Professione Religiosa in matrimonio rato, *t.* 1. *id.* Non item dispensatione Pontificia, *num.* 3. *et seqq.* Solvantur objectiones adversariorum, *num.* 4. *et seqq.* Fiduam matrimonium consumitur in illa ratione solvi potest quoad vinculum, *num.* 5. Quia est de Jure Divino, *ibid.* Et significat unionem Christi cum Ecclesia, *et Verbi cum carne, num.* 11. Solvitur obiectio Haereticorum, *num.* 12. Divortium matrimonii lufidellum, et Haereticorum quoad vinculum, *t.* 19. *num.* 13. Remissive. Divortium matrimonii quoad vinculum quid? et quales probationes requirit? *num.* 14. *et seqq.* Coniuges etiam certi de nullitate Matrimonii non possunt propria auctoritate decedere in foro externo, *ibid.* Quid Joris, si pars una discedat? *num.* 15. Juxta non potest, nec debet coniugibus facile credere, nisi adit sufficiens probatio, *num.* 16. *et seqq.* Per testes iuratos omni exceptione majores, *num.* 18. Si notorie constat de nullitate matrimonii, debet Juxta etiam nemine accusante illud dissolvere, *num.* 19. Vel de nullitate inquirere, quando non notorie constat, *num.* 20. In dubio de valore matrimonii, pronunciat pro eo, *num.* 21. Sciens nullitatem Matrimonii, nec petere, nec reddere potest debitum, nisi Episcopus iubeat, *num.* 22. Imo tenetur contra Judicis mandatum propria

auctoritate decedere, si absque periculo incontinentiae, vel peccati alterius cohabitare aequum, *num.* 23. Limitatur, *num.* 24. De Divortio haereticorum et infidelium, *num.* 25. Remissive. Divortium, seu dissolutio matrimonii quoad forum et cohabitationem quid sit? *num.* 26. *et seqq.* Potest fieri vel mutuo consensu conjugum, *num.* 27. Vel etiam invito altero, *num.* 28. Curiae, quibus fieri potest divortium, quoad forum, *num.* 29. *et seqq.* Divortium quoad forum ad forsationem spirituales, seu discessum unus a vera Religione, vel incitationem ad peccatum, potest aliter facere propria auctoritate, *num.* 31. Si Religionem ingredi velit, *num.* 32. Idem est, si ab altero coniuge ad peccatum grave incitatur, *num.* 33. *et seqq.* Sane quoad forum internum, *num.* 35. Sane quoad forum externum, *num.* 36. Divortium quoad forum ob vii aequum, ex quo imminet gravi periculum vitae, aut gravis damni corporalis, potest fieri ab ore, *num.* 37. Non item ob leviorem verberationem, *num.* 38. Imo ne propter gravem praeteritam, si non sit periculum in futurum, *num.* 39. *et seqq.* Probabilis timor, aut periculum gravis verberationis, vel durioris tractationis in futurum, praebet sufficientem causam divortii, *num.* 41. Minor quando ad hoc sufficit? *num.* 43. Gravis verberatio, et crudelis tractatio, quae? *num.* 44. Ob periculum gravis verberationis potest non decedere, *num.* 45. Etiam propria auctoritate, *num.* 46. *et seqq.* Nec tenetur redire, nisi prius vii cautionem sufficientem praestet de non offuscando, *num.* 48. Quae sit causa sufficiens? *num.* 49. Si sacritia viri, aut averio animarum et a nunti, tunc etiam sub cautione non tenetur redire, *num.* 50. Idem die, si sacritia plenae est probata, *num.* 51. Praxis procedendi in causa sacritiae, *num.* 52. Etiam ubi sacritia uxoris datur divortium, *num.* 53. Solvitur obiectio, *num.* 54. Divortium ob mortuum unus, *num.* 55. Divortium quoad forum ex causa adulterii, *num.* 56. *et seqq.* Ob adulterium unus licet alteri institueret divortium, *ibid.* Sive vir, sive mulier adulteretor, *num.* 58. Idem est, si alterutra pars solentem consentiat, aut hestitatem, *num.* 59. Non item ob tactus et oscula impudica, *num.* 60. *et seqq.* Ob adulterium materiale sine culpa commisso non datur divortium, *num.* 61. Ut si uxor ab aliquo vi approbatur, *num.* 62. Sane est, si metu gravi consentit, *num.* 63. Sane est, si metu gravi consentit, *num.* 64. Mulier, aut vii ex ignominia congedit cum aliquo coniuge non praebet causam divortii, *num.* 65. Item nec, si unus in alterius adulterium consentiat, *num.* 66. *et seqq.* Mulier taceas ad adulterium viri non consentit tacite consentire, *num.* 68. Nec vir illico tacens, ut uxorem alia vice cum testibus deprehendat, *num.* 69. *et seqq.* Si innocens nocenti injuriam remittit, non amplius institueret potest divortium, *num.* 71. Innocens non tenetur adulterum dimittere nisi aliud exigat modum, *num.* 72. Potest injuria adulterii expressa condonari, *num.* 73. Vel tacite, *num.* 74. Exemplificatur, *num.* 75. *et seqq.* Conditiones requisitae ad hoc, ut quis censetur tacite remittere injuriam adulterii, *num.* 77. *et seqq.* Si uterque adulteretor, divortium fieri non potest, *num.* 80. Nec refert quod unus posterius, alter prius sit adulteratus, *num.* 81. Aut unus gravior, et saepius altero, *num.* 82. Vel unus adulterum sit occultum, alterius publicum, *num.* 83. *et seqq.* Quid facere debeat occultus adulter, casu, quo adulterium

uoria publicum est, non. 84. In foro extemo adulterium publicum pre oculum non compensatur, num. 85. Utrum compenctur adulterium ad restituendum dimissum, si post laeam amentiam et factum divorcium adulterium etiam prius locum? num. 86. et *segg.* Divorcium ex causa adulterii notorii fieri potest propria auctoritate, n. 87. Solvunt instantia, n. 90. Qui certo acia coequem solum adulterium esse, in foro interno, discere potest propria auctoritate, atque probare non valent, n. 91. Secus non in foro extemo, num. 92. et *segg.* Ob completum adulterium in nullo foro licitum est divorcium, n. 94. et *segg.* Divorcio separati possunt itarum coniungi, concoscitiam innovent, n. 95. et *segg.* Divorcio facto apud quem conjugem, et cuius expensis educari debeant proles? n. 103. et *segg.*

DOCTOR

- 5 Doctores, Magistri, et licentia qualia privilegia habent? t. 8. n. 6. et *segg.* Sunt in dignitate constituti, *ibid.* sequiparantur Nobiles, n. 7. In conferendis Officiis et Beneficiis preferuntur aliis, num. 8. Sunt exempti a communibus oneribus, n. 9. Iuri criminis statim penitent, num. 10. Acti docentes habent insuper specialia Privilegia, et quae? n. 11. et *segg.* An et quid pro lectoris, seu Professura accipere valeant? n. 18. et *segg.*

DOGMA

- 1 Dogma quid? t. 2. n. 10. Dogmata fidei quae? *ibid.*

DOLUS

- 1 Dolus ex proposito, et dolus re ipsa, in Jura acquiparantur, t. 36. n. 28.
- 2 Dolus bonus, et dolus malus quid? t. 14. num. 2. et 3. Dolus malus iurum vitio contractus, et qualiter? n. 5. et *segg.* Dolus, et error in quo differant? num. 5. Ob dolum alicui substatutum rei, contractus iure naturae est irritus, num. 6. ut 7. Quid si dolus solum versetur circa qualitates accidentales? num. 8. et *segg.* Si dolus uso dei causam contractui, sed solum incidit, valet ipso iure contractus, num. 9. Adeo ut nec rescindi possit, etc. num. 9. et 10. Tenet contractus non obstante dolo, per tertium commissio, num. 11. Dolor tamen actio de dolo contra illum legitime, num. 12. et 13. Quid si ille tertius non sit solvendo? num. 12. Dolor deo causam contractui alicui iuris, cum non reddat ipso iure nullum, num. 13. Dolor tamen contrarium bonae fidei, et quae ratio disparitatis? num. 14. et 15. Limitatur hoc posterior, quando deceptus vult stare contractus, num. 16. Item in contractu matrimoniali, num. 17. Oppositio quorundam sententiae refertur, n. 18. Quae auxilia et contra quos competunt et dolo? num. 19. Dolus alicui parocinari non debet, num. 16. Doli exceptio quid? t. 14. num. 2. et *segg.* Vide *Exceptio doli.* Actio de dolo quid, et qualiter ab exceptione doli differt? num. 24. et *segg.* Vide *Actio de dolo.* Dolus et culpa apud Jura peritio quid? t. 24. num. 20. Dolo acquiparatur culpa lata, *ibid.* Dolum qui allegat dolo probare debet, tit. 25. n. 77. Dolus et iudicium peripicuos probatur, num. 77. ut 78.
- 3 Dolus est difficilis probatio, t. 16. num. 32. Quomodo probetur, *ibid.* et num. 33. Indicia ad eum probandum, num. 34. Quando praesumatur in depositario? num. 35. Generaliter praesumitur et actu illiciti alicui occiso, num. 36. Aut omisio-

acis obligantis, num. 37. Item et violentia, et alia modis, n. 38. Paria sunt ei dolus re ipsa interveniat, vel ex proposito, n. 39.

- R. J. Dolo non caret, qui imperio Magistratus non paruit, C. II. R. XXIV. n. 4. Dolo facit qui petit quod restituere debet, R. LXX. Dolus bonus quis? C. I. R. V. n. 11. Dolus et fides oculi patreter, C. II. R. XXXVI. n. 8. Dolus et laia culpa acquiparantur, *ibid.* n. 3. Dolus non praesumitur, sed probari debet, n. 7. Nec praesumitur, ubi est necessitas, R. XXIII. n. 3.

DOMESTICUS

- 2 Domestici qui dicantur? t. 20. num. 126. et 127. Domestici vocantur minores patris, quos nomen familiaris, num. 128. Notantur et omne sunt domestici, num. 129. Domestici, an sint testes idonei? num. 130. et *segg.* Domestici ipsius productus potest repellere a secundo testimonio, num. 123. Limitatur nihilominus aliqui casus, in quibus admittitur testimonium domesticorum, num. 124. Ut si domestici sint magis auctoritatis, et valde honesti, puta familiares Episcoporum, etc. *ibid.* Admittuntur etiam domestici, Convalescentes, etc. ad defensionem Rei, inquisiti, seu ad probandum equam innocentiam, num. 125. Et ad secundum testimonium favore Ecclesiae, nu. 126. Aut ubi quis est domesticus utriusque partis, num. 127. Vel quando Domestici parim deponunt pro alio domestico, parim contra ipsum, num. 128. Item in probandis facis, et delictis domesticis, num. 129. Domestici possunt adhiberi in testes instrumentarios, n. 130. An in consensu aliis casibus, num. 131.
- 3 Domestici Religiosorum ubi sepelantur? tit. 28. num. 27.

DOMICILIUM

- 1 Domicilium verum constituitur solo et factis simul, et quomodo? t. 11. num. 56. Ratione domicilii efficitur quis subditi Episcopi quoad receptionem ordinem, num. 57. et 57. Ad hoc tamen non sufficit quasi domicilium, num. 58. Ut de farin quorundam domicilii ordinari valent, quae requiruntur? num. 59.
- 2 Domicilium excolet Clericos contrahere in loco Beneficii, personalem residendum requiritur, t. 1. num. 54. Domicilium generatim quid, et quomodo? tit. 2. num. 16. Domicilium habitationalis quid? num. 17. De his semper intelligitur auctor Domicilii subditi possunt, *ibid.* Potest quis in pluribus locis habere domicilium, licet hoc difficile sit, num. 18. Peregrinarii, ac esse sine domicilio, quis dicatur? num. 19. Domicilium originis, quod? t. 2. n. 20. Ad hoc non sufficit quod quis forensis alicubi ortus fuerit, num. 21. Quasi domicilium quid? n. 22. Et qualis habitatio ad istud requiritur, n. 23. Ratione domicilii, an et qualiter quis firmi solentur? n. 34. et *segg.* Aut ratione quasi domicilii, *ibid.* Et quid iuris si quis in duobus locis domicilium habeat? num. 35. Domicilii permutatio, non perit instantiam coram iudice quae iam exceptam, num. 33. Iudex domicilii quomodo possit procedere contra subditi praesentem, et alicui absentem? num. 25. ut *segg.* Item et contra absentem solum, et eorumque ad comparandum, num. 32. et 33. Qui certum domicilium non habet, ut vagabundi, solentur firmi, ubi requiruntur, n. 36.
- 4 Domicilium habitationalis, vel originis qualiter attenda-

tur, et esse debent in ordine ad matrimonium? *z. 3. n. 58. et seqq.*

DOMINICANI

3 Dominicorum Ordo quomodo incepit? *z. 31. n. 39.*

DOMINIUM, DOMINUS

1 Dominium, et proprietates, important propemodum idem, *z. 12. n. 31. Nisi quod dominium suo terminus magis expressus, idque declaratur, n. 32. Effectus domini est possessio, n. 36. In aliquibus etiam dici potest, quod possessionis effectus sit dominium, *num. 38. Vide proprietates. Presumptionem domini parit possessio, num. 54. Domini probatio est difficilis et curat n. 219.**

R. J. Dominium quoties transferre, tale transferre quale fuit apud eum qui transferri, *C. II. R. XLVI. n. 6. et 8.*

3 Dominus directus emphyteosis quas obligationes habet? *z. 18. n. 187. Et quas iura habet? n. 188. et seqq. Non potest absque legitima causa Emphyteutem invitare privare emphyteusi perpetua, vel vitalicia, ibid. Bene tamen emphyteusum alienari, seu modificari, et quomodo? n. 189. Potest ob quosdam causas privare emphyteusum emphyteusi, *num. 190. Videlicet ob non solum Canonem, et quomodo? n. 191. et seqq. Ob venditionem emphyteusi indebita factam, et quomodo? n. 201. Item ob deteriorationem rei emphyteuticas, et quomodo? *num. 211. et seqq. Item ob non solum Laudemium, num. 214. et seqq. An et quomodo possit eugere Canonem? num. 204. Vide Laudemium.***

DOMUS

1 Domos Rei privati non debet qui locare causa ipsam eiusdem, *z. 3. num. 80. Vide Civitate. Grovius delinquens potest de domo sua invitare extranei, sectoris iudicis, num. 90.*

3 Domos Parochialis a quo reparari debent? *z. 48. n. 22. et seqq. Domus Religiosa. Vide Locum Religiosum.*

R. J. Domus legata, censetur etiam legatos hortos coherere, *C. II. R. XLII. n. 10.*

DONARE, DONATIO, DONATOR, DONUM

1 Donatio ultra quingentos solidos, a Laico fieri cupiam Clerico, an valeat absque iudicis inscriptione? *z. 2. num. 345. et 346. Donatio facta de iurisdictione Ecclesiae an possit a quolibet acceptari? z. 35. n. 57.*

3 Donatio quid? *z. 24. num. 2. Debet esse mere liberalis, num. 3. Donatio alia est realis, alia verbalis, num. 4. Alia mere gratuita, alia conditionata, num. 5. Alia inter vivos, alia mortis causa, num. 6. Ad donationem requiritur consensus donantis signo externo monstratus, num. 7. Donatio fieri potest absentem, et praesentem, tacite et expresse, num. 8. Potest etiam ex conjecturis praesumi, num. 9. Ad donationem requiritur acceptatio ex parte Donarii, num. 10. Quae fieri potest verbis, vel signis, num. 11. Donatio Ecclesiae, vel illi piae causae facta, illius obligat, cuius a Rectore, vel Administratore nondum sit acceptata, num. 12. et seqq. Donatio quingentos solidos excedens, an et quando debeat insinuari apud Iudicem ad hoc, ut valeat? *num. 14. et seqq. Donari potest omnis res etiam aliena, et quomodo? num. 20. Donatio a quo fieri possit? num. 21. et seqq. Donare possunt**

omnes qui lege non prohibentur, *num. 21. Prohibentur autem omnes, qui administratione rerum eorum carent, num. 22. Item Tutores, et Curatores, de rebus quas administrant, num. 23. Exceptis remunerationis causa, morte et Consuetudinis, num. 24. Pater donare non potest, liberis aetatem emancipatis, num. 25. Nisi ob causam, vel remunerationis gratia, num. 26. Mater tam emancipatis, quam non emancipatis valide donat, *n. 27. Milites et Clerici donare non possunt Concebimus, num. 28. Prohibita etiam est donatio inter viros et mulierem, num. 29. Donatio Episcoporum, Praetorum et Religiosorum, num. 32. et seqq. Magnae Donationes Ecclesiarum Rectores de rebus Ecclesiae facere non possunt, num. 32. Si fecerint, reverteri possunt, an debent, a quibus? *n. 33. Aliocum tamen donationes de bonis Ecclesiae rite faciunt, num. 34. et seqq. Dammodo pro plus repetita modica donatione graviter non ledatur Ecclesia, num. 36. Nulla consuetudine inordinata potest, quod Praefati de rebus Ecclesiae magnas faciant donationes, num. 37. et seqq. Doctrinae practicae pro Praefatis multis donationibus, num. 39. Donationes remuneratorias etiam magnas facere possunt Ecclesiarum Rectores, num. 40. Dammodo non multum excedant meritis, et obsequiis Donarii, num. 41. In casu dubio tam Praefatos donantes, quam Donatarios probare debent, donationes magnas factas esse remuneratorias easdem, *n. 42. Ad donationem immobilium, vel mobilium privilegiorum requiritur sollemnitas Iuris, num. 43. Causa utilitatis Ecclesiae, Pietatis, et misericordiae, possunt Rectores Ecclesiarum etiam magna proportionaliter donare, num. 44. et seqq. De redditibus ad propriam mentem pro honesta sustentatione depusita indistincte donare possunt Clerici, num. 46. Religiosi privati extra monasterium habentes beneficium, cum libera administratione donare possunt, ut cuncti Beneficii sacerdotes, num. 47. Habentes vero administrationem intra Monasterium, non nisi iuxta praescriptionem superioris, statutorum, et Consuetudinis donare valent, num. 48. Religiosi in Monasterio sine Beneficio et administrationis officio degentes, peccati nihil, nec prosperibus quidem donare possunt, num. 49. Donatio mortis causa quid? *z. 26. num. 688. In dubio praesumitur donatio inter vivos, ibid. et num. 399. Requiritur perfectio ante mortem donantis, num. 691. Tres modis illius donationis referuntur, num. 692. Potest fieri tam a vivo, quam a constituto in articulo mortis, num. 693. et seqq. Donatio mortis causa potest omnis, solus qui testari valet, *num. 695. et seqq. Cui legari, etiam mortis causa donare potest, num. 697. et seqq. Donatio mortis causa pro libito revocari potest, n. 698. et seqq. Capitur, seu tacite revocata censetur quocumque modo, et quibus? *num. 704. Et n. 705. In quo differat a Legato? num. 706. Et n. 707. In quo differat a Legato? num. 708. Donatio Religiosis facta sub conditione quod ad certum, et non ad Monasterium pertinet, *z. 35. n. 23.********

3 Donationis revocatio ordinarie fieri non potest, *tit. 24. num. 50. Limitatur tibus casibus, num. 51. Primo ob ingratitudinem Donarii erga Donantem, num. 52. Quondam ad hanc effectum dicitur ingratum Donatarios, num. 53. et seqq. Donator probare debet ingratitudinem, si ob illam vult revocare donationem, num. 61. Potest revocari donationem ob ingratitudinem non com-*

petit heredi, nec contra haeredem, *n. 62. et seqq.* Exauratorem casus, in quibus ob ingratitudinem Donatarii Donatio revocari non potest, *n. 65. et seqq.* Secunda causa principalis Donationum revocandi est, si Donatarii liberi earenti postea nascentur liberi, *n. 69. et seqq.* Donatio facta Ecclesiae non nisi ad legitimam ad liberos postea natos revocari potest, *n. 71. et seqq.* Donatio remuneratoria ob hanc causam non potest revocari, *n. 73.* Donatio inefficacia revocari potest, *n. 74.* Donationis obligatio, quae? *t. 24. nu. 30.* Donatio perfecta conditiones postea non recipit, *t. 38. n. 21.*

4. Donatio ultra quingentos solidos an liceat, et valeat? *t. 20. num. 33.* Donatio inter virum et uxorem quid? *n. 4.* Gratia facta est invalida, *num. 3.* Non item remuneratoria, *num. 4.* Nec illa ex qua donans non sit pauperior, *n. 5. et seqq.* Vel Donatarius non locupletior, *num. 8.* Donatio inter virum et uxorem invalida habet aliquos effectus. In quibus casibus valet donatio inter conjuges? *num. 10. et seqq.* Enumeratio plures casus, *ibid.* Donatio inter conjuges invalida, quando validetur? *num. 19.* Confirmatio mortis donantis, *ibid.* Moriente donatario aucte donante evanescit, *num. 20.* Non confirmatio morte donantis, si hic eam in vivis revocat, *num. 21.* Quando censetur tacite revocare, *ibid. et seqq.* Revocatio facta iterum revocari potest, *num. 23.* Donatio a marito uxori invalide facta confirmatur morte civili mariti, *num. 26.* Non item facta ab uxore marito, *num. 27.* Limitatur *num. 28.* Stante morte civili potest maritus revocare donationem, *num. 29.* Excepta professione in Regula S. Francisci, *n. 30. et seqq.* Donatio quingentos solidos excedens morte non confirmatur, *num. 32.* Donatio confirmata juramento de non revocando, valet, *num. 33.* Donatio propter nuptias. Vide *Contractus.*

R. J. Dux seu munera non licet accipere Rectoribus, Provinciarum, C. II. R. LXXXVIII. *num. 4.*

Donatio inter virum et uxorem non potest revocari ab haeredibus, nisi a donante tacite revocata sit, R. XLVI. *num. 17.* Quomodo prohibetur? R. LXXXVIII. *num. 5.* 6. Donatio ultra 500. Solidos valet quoad 500. R. XXXVII. *num. 5.* Donationes, praeterint Principum, pro donatario latissime sunt interpretandae, et quomodo limitatur? R. LVII. *num. 9.* Donator potest revocare ex causa donationem, non vero haeres illius, C. II. R. XVI. *num. 14.* Donare non potest Administrator rerum, R. LXXXI. *num. 4.*

DOS, DOTARE

1. Dotis in contractu non inspicitur locus contractus, sed locus, ubi vir habet domicilium, *tit. 2. num. 69.* Causa datus an sit mixti furi? *num. 157.* Confessio mariti de dote recepta in praedictum credendum, an probet? *t. 18. num. 25.* Valet iuramentum ad filia dote contenta patri non succedat ab intestato, *t. 24. n. 95.*

3. Dotare Ecclesiam, et dotatio quid? *t. 38. num. 9.* 4. Dos quid, et quomodo? *t. 20. num. 34. et seqq.* Alia est profectitia, alia adventitia, *num. 35.* Dos et contrados per adulterium quomodo perdat? *num. 95. et seqq.* Per adulterium uxor perdit dotem, et vir contradotem, *ibid.* Etiam in putativo matrimonio, *num. 96.* Limitatur in aliquibus casibus, *num. 97. et seqq.* Si eant liberi, ad hos pertinet dotis, et contrados proprietatis, ususfructus vero ad conjugem innocentem, *num. 101.* Propter adulterium non perdit uxor bona paraphernalia, *num. 102. et seqq.* Quid praeter dotem per-

dat de Jure Bavariae? *num. 104.* Dotem nondum traditam uxor adulterans ante sententiam non tenetur tradere, *num. 105.* Traditum vero vir retinere potest, *num. 106.* Uxor adulterans, si reconciliatur viro, omnia perdit iterum recuperat, *num. 107.* Nisi apertale pactum, aut conditio obstat, *num. 108.* Dotis dispositio et fructus ad quem pertineant? *num. 44. et seqq.* Fructus dotis pertinent ad maritum, *ibid.* Sicut etiam dominium, ac libera dispositio, si dos in re mobili consistat, *num. 50.* Quid si in re immobili consistat? *num. 51. et seqq.* Dotis asscretio, quomodo fieri possit, et debeat? *num. 44. et seqq.* Ordinarie loquendo dote autem matrimonio dos repeti, aut cautio pro eo exigi non potest, *ibid.* Nisi maritus sua culpa ad inopiam vergat, et evidens adit periculum perdendi dotem, *num. 55. et seqq.* Si absque sua culpa vir ad inopiam vergat, dotem reddere non tenetur, *num. 57.* Si bona mariti confiscantur, uxor potest repetere suam dotem, *num. 58.* Enumerantur aliae causae repetendi dotem, *num. 60.* Dotis et aliorum restitutio soluto matrimonio facienda, *num. 74. et seqq.* Si matrimonium solvitur morte naturali mariti, dos adventitia restituitur uxori, *ibid.* Aliud est de profectitia, *num. 75.* Si solvitur morte uxoris, dos adventitia restituitur haeredibus, *num. 76.* Quid juris tunc de profectitia? *num. 177.* Si solvitur ob laevis impedimentum, prius ignoratum, dos restituitur uxori, *num. 78.* Quid si scierint eam tali impedimento contraxerunt, *num. 79.* Si solvitur matrimonium quoad horum et culpa mariti, dos restituitur uxori, *num. 80.* Secus, si ex culpa uxoris. Praeter dotem etiam paraphernalia, et morgengabe uxori restitui debent, *num. 82.* Item lucra et quaecumque durante matrimonio acquisita, et quae? *num. 83. et seqq.* Dotis privilegium, quale sit? *num. 111.* Dotis competentis defectus sit causa dispensandi super impedimento matrimonii, A. *num. 81.* Sive nubere volens, sive alius eam supplere velit, *num. 82.* Censetur adesse, etsi loco vicino puella virum parum posset habere, *num. 83.* Sicut et si dos involuta est luteus, *num. 84.* Non item si de facto caret dote, habet tamen parentes divites, *num. 85.* Nisi ob copiam aliarum prolium parentea puellam sufficienter dotare non possent, *num. 86.* Puella censetur pati dotis defectum, etsi certam spem habeat sufficientem acquirendi eam tempore ex legato, *num. 87.* Vel morte parvatum, *num. 88.* Quid si puella tempore dispensationis caret dote, et post illam dotem acquirat? *num. 90.* Dotare quis possit, et teneatur? *n. 36. et seqq.* Potest quia major viginti quinque annis, *ibid.* Pater tenetur filiae dare dotem, *num. 37.* Etiam si eam matrimonio collocari nulla facta mentione dotis, *num. 38.* Vel filia inscio, et invito patre nupierit digno, *n. 39.* Secus, si indigno, *num. 40.* Quinam censentur indigni? *n. 41.* Quid de hoc statuta Bavariae? *num. 42.* Causae exhaereditandi, sunt etiam casus dotem negandi, *num. 43.* Si pater nequit dotare filiam, tenetur avus paternus, *num. 44.* Et horum defectus mater, *num. 46.* Praefatis deficientibus frater ex eodem patre tenetur, *num. 47.* Tenetur etiam deflorator, *n. 48.*

4. Dotare an, quando, et quomodo tenetur deflorator, aut seducens puellam? *t. 1. n. 91. et seqq.* Tenetur, etsi seducta prius jam habet dotem, *n. 92.* Et licet nullum passa sit detrimentum, secus in foro interno, *num. 93.* Si puella ex defloratione injusta majus patitur damnum, quam effectus dote, qua gaudet, plus restituitur tenetur reductor, *num. 94. et duobus seqq.* Plus debet ordinarie restitui puellae nobili, vel specialibus naturae donis ornatuae, quam ignobili, aut deformi, *num. 97. Iuxta*

arbitrium Iudicis, num. 98. Caeteris paribus, dives deflorator non teoetur plus dare deflorato quam pauper, n. 99. Quomodo intelligendum, quod dos debeat deflorata dari iuxta facultates defloratoris, *ibid.* et num. *segg.* Si deflorator, quantum teoetur non habet, tenetur restituere quantum interim potest, cum obligatione supplendi reliquum, si ad pinguiorem fortunam venerit, num. 101. Qualiter in foro interno mensuranda sit dos, inique seductae restituenta? n. 102. et *segg.* In isto foro satisfacit seductor, si puellam sibi aequalem ducere paratus est, num. 105. Etsi solis importunis precibus seduxit, in foro interno ad nihil tenetur, n. 106. Bene tamen in foro externo, n. 107. Si deflorator sufficientia ad dotandum media non habet, et deflorata ei unbere nolit, ad quid in foro interno, et externo tenetur? n. 109. et *segg.* Si puella defloratorem dotare non valentem in matrimonio acceptare vult, tenetur ille huc ducere, n. 111. et *segg.* Nisi deflorata sit notabiliter inferioris conditionis, n. 113. Discrimen inter forum internum et externum, *ibid.* et n. *segg.*

R. J. Potem uxoris defunctae nondum solutam pecunia, dolo facere dicitur, C. II. R. LX. num. 6. Potem quando tenetur restituere defunctae haeredibus? *ibid.* Dotis causa est favorabilis auctori, R. IX. num. 10.

DUBIETAS, DUBITANS, DUBIUM

2 Dubietas proprio non est gradus probationis, t. 19. num. 26. Dubitans nam res sit sua, nec ne, an possit praescribere? t. 26. num. 63. et *segg.* Sinit tali dubio, nequii inchoari praescriptio, num. 63. et 64. Dubitans nam res sit sua, nec bonam, nec malam fidem habet, n. 64. Si dubium post praescriptionem bona fide acceptam superveniat, non interrumpit praescriptionem, num. 65. Solvitur instantia afferendo disparitatem inter hanc, et priorem causam, num. 66.

4 Dubia quando sunt verba, interpretari debent, ut res valeat potius quam pereat, t. 1. n. 47. Dubia spontanea quando sint, et quid fieri oporteat? num. 32. et *segg.* In dubiis semper favorabilia praeferenda sunt, t. 17. n. 15.

5 Dubitans an vere sit excommunicatus, vel censuratus, utrum sine poenis Aeterni ordinis valeat exercere? t. 27. n. 14. et *segg.*

R. J. Dubia in meliorem partem interpretari debent, C. I. R. II. Dubium solet nasci ex defectu medii scientifici, vel ex obscuritate rei, vel ex aequalitate signorum aut rationum, C. I. R. II. num. 3. Dubitans an res sit aliena non potest praescribere, C. II. R. II. num. 6.

DUELLANS, DUELLUM

3 Duellantes an et quando praevenit sepultura? t. 28. n. 90. et *segg.*

5 Duellantes a peccato et Excommunicatione absolvere quis possit? t. 14. n. 47.

Duellum quid? n. 1. Aliud est solumne, num. 2. aliud privatum, n. 3.

Duellum au, quale, quibus sub poenis sit prohibitum? n. 4. et *segg.* Tam privatum, quam solumne prohibitum est, *ibid.* Sub gravissimis poenis, et quibus? num. 5. Quas etiam incurrunt Duellantium Patrimi, item consilium, auxilium, favorem praebentes, pervertentes illud, ac spectatores illius, num. 6. et *segg.* Bulla Clementis VIII. per extensionem contra Duellantes lectu dignissima, et necessaria, num. 8. Ut duellum poenas juris inducat, debet esse proprie tale, n. 9. Unde ex subita ira provocantes, et duellantes non incurrunt poenas, n. 10. et *segg.* Requiritur in super ut fiat armis, et modis periculum mortis in ducentibus, num. 10. et *segg.* Quare poenas Juris non

incurrunt Duellantes, qui praevia insinuatione, et convocatione mutua, omne cavent periculum vitae, n. 14. et *segg.* Doctrina practica ad propositum multos Duellantes a poenis evasens, *ibid.* Constitutiones Pontificiae quoad poenas temporales contra duellantes, non videntur receptae in Germania, n. 41. Reus vero quoad poenas spirituales, num. 42. Vulneratus in Duello, an et quando careat Sepultura Ecclesiastica, si ex vulnere moriatur? n. 43. et *segg.* Spectatores duelli, et quid personae, an et quando occasione duelli subiacent poenis, n. 45. Duellum an et quibus ex causis licitum, vel saltem a poenis immune sit? n. 18. et *segg.* Licitum esse offerre, et acceptare duellum pro necessaria defensione vitae, et membrorum, n. 19. Ac bonorum fortunas magni momenti, num. 20. et *segg.* Speculative loquendo etiam pro necessaria defensione famae, et honoris, num. 22. Quod tamen, practice loquendo, illicitum, et poenis subjectum est, et quare? num. 23. et *segg.* Ad eradicandum notam timiditatis non licet acceptare duellum, n. 25. Duellum offerre non est necessarium pro fama tuenda, vel honore, num. 24. et *segg.* Nec utile, nec conducens, num. 29. et *segg.* Affectus praxis, et corruptela Germaniae duellandi pro tuendo honore, n. 29. Et respondetur quando nam licitum sit, et quando non, duellare? num. 30. et *segg.* Solvuntur aliae objectiones Germanorum duellantium, n. 24. et *segg.* Ad ostendendam animositatem, vel peritiam duellandi, non licet duellare, n. 39. Minus ex vindicta, n. 37. Neo pro indaganda veritate, innocentia, vel iustitia aliquid, n. 38. Oh bonum publicum tamen, ad dirimendum v. g. bellum, offerre et acceptare licet duellum, num. 39. et *segg.*

DUO

R. J. Duo faciunt numerum pluralem, C. II. R. XL. num. 2. et *segg.*

E

EBRIETAS

3 Ebrietas, et Ebrius quis? t. 1. n. 47.

ECCLESIA

1 Ecclesia non utitur gladio materiali, sed spirituali, P. numer. 199. An possit facere novum articulum fidei? t. 1. num. 72. et *segg.* Vel facere assertionem quandam Catholicam, aut haereticam, quae antea talis non erat, num. 74. Ecclesia universalis fidelium, est una, extra quam nemo salvator, num. 127. et *segg.* Ecclesia Aeternae Noe comparatur, *ibid.* Ut quis simpliciter et fructuose sit in Ecclesia, quae conditiones requirantur? t. 2. num. 276. Ecclesia cur censetur offendi per electionem indigni? t. 6. num. 264. Modi generales providendi Ecclesiae qui? num. 9. Potest quis esse suspensus a Beneficiis in una, et non in altera Ecclesia, num. 265. Ecclesiae Cathedralis vel Regularis non debet vacare ultra tres menses, num. 278. Tres illi menses sunt computandi non a die vacationis, sed a notitia huius, num. 279. Nec currunt legitime impeditis, *ibid.* Id ipsum probabiliter extenditur ad Ecclesiarum Collegiarum Praelatos, num. 280. In aliis Praelatis, et Beneficiis Ecclesiasticis sufficit, si eorumdem collatio fiat intra sex menses, num. 281. In Ecclesiasticis Dignitatibus regulariter non est licitum descendere, t. 7. num. 7. et 8. Ad Ecclesiarum collegiarum Canonicos, qualis aetas sufficit? t. 14. num. 19. et 20. Et qualiter assumptus ad Regimen Ecclesiae Parochialis Collegatae aut huius Praepositus, vel Decanus, si ia-

tra annum non promoveatur ad Sacerdotium inchoatam privationem Beneficii? num. 27. et 30. Ecclesia, si dispensative concederet Minoribus, debet ipsa interim non per Laicos, sed per Clericos regi, t. 24. num. 5. Ecclesia graviter laesa in transactione, potest petere restitutionem in integrum, t. 36. num. 53. Ecclesia, Monasteria etc. gaudere Beneficio restitutionis in integrum, non vero Personae Ecclesiasticae in sola bona patrimonialibus, et quae ratio disparitas? t. 41. num. 32. et seqq. Una Ecclesia potest petere restitutionem in integrum contra aliam, num. 43. Solvitur ovariabilis insania, num. 44. Ecclesia praescribit contra aliam, nominali quadraginta annis, et sur? num. 46. Ecclesia jure Minori debet semper illam servari, quomodo intelligendum? num. 50. 71. Ecclesia post quadragenarium an possit aliquando petere restitutionem in integrum? num. 64. et seqq. Ecclesia potest petere restitutionem etiam adversus lapsam temporis, num. 73. et seqq. Dempto lapsu quadragenarii ad praedictam restitutionem concessi, num. 75. Vide Restitutio in integrum.

2. Ecclesia de agris suis solvit tributum, aliaque onera realia, t. 2. num. 231. et 237. Ecclesia potest moderari exemptionem Clericorum, et cur? num. 239. Ecclesia utrum necesse confessio Praelati sit? t. 18. num. 82. et seqq. Vide Confessio Praelati. Ecclesia ex confessione Praelati sui graviter laesa, invenit dupli remedio, et quod? n. 87. Ecclesiae an, et qualiter competat restitutio in integrum adversus omnes probationes? t. 19. n. 178. et seqq. Ecclesia non iudicat occultis, t. 24. num. 71. Ad praescribendum res immobiles contra Ecclesias etc. requiruntur quadraginta anni, t. 26. num. 362. et seqq. Contra Ecclesiam Romanam currit sola centenario praescriptio, n. 162. Utrum res mobiles Ecclesiarum triennio sufficiunt? num. 168. et seqq. Ecclesia se non intromittit quoad causa civilis in praedictum Iudicium seculari, t. 28. num. 80. In terra temporalis jurisdictionis Ecclesiae subiectis debent etiam iuxta Laicos servari Consuetudines, non Leges Civiles, ubi discrepat, num. 81. Ecclesia gaudet privilegiis fisci, et qualiter? t. 26. num. 69. et 73. Adversus Ecclesiam vacantem, seu destitutam Praelato, dormit praescriptio, t. 26. n. 196. et seqq. Vide Praescriptio.

3. Ecclesia materialiter sumpta quid? t. 48. num. 2. Ecclesiae arduitas. Vide Edictatio Ecclesiarum. Ecclesiae, Basilicae, Cathedralis, Collegiatae, Monachae, Episcopalis, Parochialis, Regularis, et Sacculariae quid? t. 48. num. 3. Baptismalis et Matris quae? t. 30. num. 103. Ecclesiarum, et Ecclesiastica immunitas. Vide Immunitas. Ecclesia fingitur Jura Minoris, t. 9. n. 14. et t. 10. num. 51. Ecclesia moderata, et non numerata quae? t. 8. num. 44. Quid Juri de iur? num. 45. et seqq. Ecclesiarum, Ecclesiasticarumque Personarum bona sunt triplicis generis, t. 49. num. 226. Ecclesiae reparatio. Vide Reparatio.

4. Ecclesia an et quando possit praescribere actus interdicti? t. 7. n. 24.

5. Ecclesiarum num. non habet, ut servet, sed ut erogat, et subveniat necessitatibus, t. 11. n. 12. Ecclesiae convalescentes, et invalescentes quid? et quibus poenis subiacent? t. 17. n. 48. et seqq.

6. J. Ecclesia gaudet jure minoris, C. II. B. LXI. num. 9. Ecclesiae bona non confiscantur ob delictum Episcopi, B. LXXVI. num. 3. Furlesiae non nocet dolus a Praelato commissus, ibid.

EDICTUM

1. Edicta magistratuum idem sunt, ac Edicta Praetorum, P. num. 108. Edictum prohibitorium, et Edi-

ctum permissorium quid, et unde sic dicantur? t. 3. num. 35.

2. Edicto publico ut emptores Castorum etc. ad praecedendum bonum evitacionem, curati citari omnes interesse debent, consultum eni, t. 3. n. 86. Vide Citatio Edictalis. Edictum circumscripti quid, et quale sit remedium emptoris Reo contra Actorem contumaciter absentem? t. 14. num. 93. et seqq.

EDITIO

1. Editio instrumentorum quid? t. 32. n. 235. Edere quid? ibid. Rubrica, de edendo, cur in Jure Civili sic inscribitur? num. 233. An et quomodo instrumenta, quibus aliquis in Judio rei natus, sint edenda? n. 234. et seqq. An hinc instrumenta sua, quibus in Judio non est natus, teneatur edere Actori ad fundandum ejus intentionem? num. 242. et seqq. Referuntur plures casus, in quibus tenetur Reus edere Actori sua instrumenta, n. 245. et 250. et seqq. Vide Instrumentorum productio.

EDUCATIO

4. Educatio proleum capis expensis, et spud quem fieri debeat, facto divor? t. 19. num. 102. et seqq.

EFFECTUS

B. J. Effectus de Jure non sortiri quid sit? C. II. B. LII. num. 2.

EJECTIO, EJECTUS

3. Ejectio Religiosorum. Vide Religiosorum Ejectio, et Ejectio Religiosi. Vide Religiosi ejectio.

ELECTIO, ELECTUS, ELIGENS

1. Electio quid, et quomodo differat a postulacione solemn? t. 5. num. 10. et seqq. Electio et postulatio sequiparantur quoad jus suffragandi, n. 27. et seqq. Electio est nomen verbale, t. 6. num. 2. Quid generatim significat? ibid. Acquiritur dupliciter, n. 3. Electio proprie dicta, quid? n. 4. et seqq. Cui dicitur Canonice vocatur? n. 5. Electio scripta, et passiva quae? n. 7. et n. 2. Electio differt in pluribus a nominatione, n. 11. et seqq. Quomodo differat simplici petitione, Provisione et praesentatione? n. 15. Et collatione Beneficii? n. 25. Electio potentius jus conferri, quam praesentatio, num. 21. Electio quale jus tribuat Electo respectu Praelatorum? t. 6. n. 26. et seqq. Per eam acquiritur Electio jure petendi confirmacionem, n. 26. Et ad hoc dandam potest superior compelli, n. 27. Fallit hoc in Papa, n. 28. Electio an tribuat jus in re, vel ad rem, respectu Praelatorum? n. 29. et seqq. Electionis praeparatoria, quantum sint? t. 6. num. 55. et seqq. Vide Praeparatoria. Electionis forma quid, et quomodo? n. 61. et seqq. Est triplex, nempe formalis, Compromissus, et Inspiracionis, n. 62. Electio per sortes reprobat, num. 63. Electio per inspiracionem, et quasi inspiracionem, quae? num. 64. et 65. Haec debet esse absque vitio celebrata, et quomodo? num. 66. Electio ad clamorem Populi non est confirmanda, num. 67. Electio quandoque accipit latissimam, prout etiam comprehendit sub se Praesentationem, num. 175. Electio per compromissum quid? n. 68. Ad Compromissum requiritur consensus omnium Vocatum, n. 71. et seqq. Compromissum aliud absolutum, aliud limitatum, quid? n. 72. et 73. Compromissum limitatum magis specialiter loquendo, quid? n. 74. Et quando vi hujus sit valida electio? num. 75. et seqq. Forma compromissi limitati, quomodo differat ab electione per

scrutinium? *an* 77. Per tale compromissum limitationem sunt electiones superiorum maiorem in Ordine factum Minorum, *num* 78. Vide *Compromissum*. Forma eligendi per Compromissum, et quasi inspirationem, *an* sit soluta quod Regulares per Cooridium Triduum, *c. 6. n. 347. et seqq.* In electionibus Episcoporum et Abbatum perpetuum potest indoluitur procedi per viam Compromissi, *num* 349. Quid dicendum de electionibus ceterorum Praelatorum Regularium? *n. 350. 351.* Electio per formam scrutinii, quae? *num* 108. Circa hanc referantur verba *c. Quia propter, de Elect.* et quae obligant eundem? *num* 108. *et seqq.* Plura, non tamen omnia *ibid.* comprehensa sunt de substantia talis electionis, *num* 109. *et seqq.* Dispositio *c. Quia propter* eod. in quantum electionibus sit servanda? *num* 110. *et seqq.* Electio iuxta diet. *c. Quia propter* debet fieri omnibus capitulariter praesentibus, *num* 113. Possunt tamen Capitulares, si deus sigillatim, ac secreto tota sua, interim ad locum eorum tunc recedere, *num* 114. Ad electionem quinam nunc vocari debeant? *num* 115. *et seqq.* Et contemptus unius an electio reddatur irrita, vel duntaxat irritanda? *num* 115. Electioni plus obest omnia contemptus, quam contradictio multorum, *ibid.* Enumerantur plures, qui de iure non debent interesse Electioni, sique necessitas ad eam non vocandi sunt, *num* 116. Quid dicendum de illis, qui electioni interesse volunt? *num* 117. Absentes an, et quando sint vocandi ad electiones? *num* 118. *et seqq.* Si absentes commode vocari non possunt, an alii ad electionem procedere possint, et debeant? *num* 119. Electio nequit fieri, nisi adiant duae partes vocandorum, et qui in hanc compentur? *num* 120. Scrutantes pro electione celebranda, quales comitari debeant? *num* 121. *et seqq.* Vide *Scrutantes*. In electione praeter scrutatores possunt adhiberi Testes et Notarii, *num* 121. Electio a maiori parte Capituli facta tenet, etsi foret excessiva omnia mediis, *num* 129. A minori parte Capituli celebrata, per subsequentem consensum aliorum ratificari non potest, *num* 131. Quae exactiones maior pars Capituli? *num* 131. Et quae minor? *num* 132. Vide *Capituli maior pars*. Utinam ad electionem validam requiratur, et sit facta simul a maiori, et maiori parte Capituli, *num* 143. *et seqq.* An in omni potestate electione requiratur, et sufficiat vota maiora? *num* 149. *et seqq.* Electio summi Pontificis debet fieri duobus partibus Cardinalium praesentium, *num* 149. Nec in hanc duobus partibus suffragium electi numeratur, *ibid.* Quid dicendum de electione Abbas? *num* 150. De consuetudine valet aliquibus electio celebrata per vota maiora compositione partis minoris, *num* 151. In consensu Electionis cum Postalatibus qualis numerus votorum sufficit ad eius validum? *num* 153. *et seqq.* Explicatur *c. Scriptum est, de Elect.* *n. 150. et 157.* Electioni de se facit remanens terrore Latorum, potest ius suum in iudicio repetere *c. 40. n. 33.*

Electio Praelatorum, seu ius quo eligendi, priusquam ad Capitulum etc. quia Praelatus est eligendus, *n. 159.* Potest tamen privilegio, aut consuetudine Clerici exactionis argui, *num* 160. Ius et per Electores ipsi communicari, *n. 161. et seqq.* Accedente tanto consensu unanimum Capitularium, *num* 162. Quomodo censetur inhabilis ad eligendum? *n. 164.* Neque ad *n. 180.* In eligenda, ne promoveatur ad Praelatum et Beneficium Ecclesiasticum, quae qualitates requiruntur? *n. 201. et seqq.* Aliqui prohibentur eligere a iura, alii a lege, et qui? *num* 164. *et seqq.* Note contrarium declarationum super crimine adulterio, et coactione privationis vocis, oculo privationis est potestate iuris eli-

gendi, *num* 171. Si privatus voce activa eligat nullo reclamante, valida est electio, *ibid.* Quid iuris, si per Capitulum fiat protestatio de non admittendis inhabilibus, et potius quis vocalium covincatur fuisse inhabiles? *ibid.* Eligere nequeunt qui non sunt praesentes Capitulariter in loco, ubi sit electio, *n. 176.* Eligere an possint nec dum constituti in ordine Sacerdoti? *n. 177. et 178.* In electionis negotio an possit solusque Praeceptor, et quilibet? *n. 181.* Vide *Procurator*. Electio debet remanere se loco constituta, si aliqui vocales adesse non sint, censetur quasi non essent de Capitulo, et tota eligendi potestas residet in aliis, *n. 197.* Idem dicendum si capto electionis Tractatu, aliqui vocales egrediantur, et redire voluit, *n. 200. et seqq.* An si remaneant quidem, sed vult non, *n. 201.* Quid si maior pars Capitularium fuerit egressa? *n. 202.* Schedulam sacrum mittens in urnam votorum, conector Iuri suo remanente, *num* 203. Electio digni omissio dignitate, an sit hec? *n. 205. et seqq.* Vel aliam valida? *num* 206. Vide *Dignitas*. Electione casum vaio personae, idem iterum eligi non potest, ne quidem in alia Ecclesia, *n. 219. et seqq.* Secus, si electio sita formae, vel corporis cassata fuit, *n. 220. et n. 231.* Quid dicendum in dubio, nam electio cassata fuerit sita formae vel personae? *n. 232.* Per electionem indigni cur censetur Ecclesiae offendi? *num* 264. Electio, si sit non servata forma scrutinii, in cap. *Quia propter, de Elect.* praescripta, est ipso iure irrita, *n. 279.* Et de quorum praelatorum Electione iura J. ponenda? *n. 279.* Id ipsum limitatur ulterius, *n. 279. et seqq.* Quid agendum, quando adiant iura Electores, a quibus vel tres tantum? *n. 279. et seqq.* Electio non Praelati In Ecclesiis Cathedralibus, et Regularibus debet fieri trinitate, *num* 278. Trinitate debet computari non a die actionis sed nominis, *n. 279.* Etiam Praelati Ecclesiarum Collegiarum sunt intra trimestre eligendi, *num* 280. In aliis Praelatis et Beneficiis inficit electionem, quo collationem fieri intra sex menses, *n. 281.* Si electio non valetur effectum, eo quod electus non consentit? etc. habent Electores integrum tempus ad novam Electionem, *n. 282.* Electio est duplex, alia privata, et alia communis, non Capitularis, *num* 283. *et seqq.* Electionis communis, non Capitularis publicatio quae? *n. 287.* Quibusque verbis fieri solent? *n. 288.* Electio clandestina quae? *num* 289. In Electionibus an licet varare, an a deo semel suffragio recedere? *n. 290.* Neque ad *n. 301.* An praesentibus in electionibus Monialium? *num* 300. Et quid de electione summi Pontificis? *n. 301.* In Electionibus an valeat accessus minoris partis ad maiorem, *num* 302. Neque ad *num* 309. Electio est iudicanda electo, quippe consensu petendum, quam eius commode fieri potest, *n. 310.* Et si eligentes neglexerint infra octo dies id facere puniuntur, et quomodo? *n. 311.* Eorum tamen neglegentia non praesupponit Electionem, *num* 312. Electio tenetur praestare consensum iura non solum, aliquando perdit Ius suum, *num* 313. Quid Iuris, si Electus nequeat consentire obique imperatoris sui licentia? *num* 314. et 318. Brilignis anqueant consentire electioni de se facta extra Monasterium obique obsequio licentia superioris, *n. 315.* Vide *Religiosis*. Electus post datum consensum tenetur praestare confirmationem quae Electionis intra trimestre, *num* 319. Et intra mensum iter ad ordines Apostolicum arripere, si ad hanc spectat confirmatio, *num* 320. Vide *Confirmatio Electionis*. Quid agendum, si Electus habuit, et non habuit suae Electionis adfectionem? *n. 321.* Quae sit forma appellandi ab Electione, *n. 325.* Potest appellatio ad sedem Apostolicam, et ideo proba-

tionem deficientium, si quid opposuerint contra formam Electionis, num. 326. Vel contra Personam Electi, num. 327. Electio superiorum Regularium, qualiter juxta Decretum Concilii Tridentini, Sess. 23. cap. 6. de Reg. sit facienda? numer. 328. An per Decretum Concilii Tridentini sit abrogata Decretalis, Quia propter, de Elect. quoad Electiones Regularium? num. 329. et seqq. In Electionibus Regularium vota electionis debent esse secreta, et quomodo? num. 331. et 343. et seqq. An in electione Ministrorum Provincialium Ordinis Minorum possit fieri aliqua collatio zeli et meriti? num. 334. et 335. Ac Regularis in suis electionibus teneantur observare formam, cap. Quia propter, de Elect. numer. 336. et seqq. Affirmatur de Abbatibus perpetuis, num. 336. Ac de Praelatis Ecclesiarum Regularium, habentium jurisdictionem ordinariam, et generalem, num. 337. Selectio tamen specialis Privilegio, vel consuetudine legitime praescripta, num. 338. Nihilominus Regularis in electionibus non teneantur observare apicem juris, num. 339. Ad alias Regularium electiones sufficit consensus majoris partis, collegialiter praestitus, num. 340. Ac possunt hae fieri etiam per globulos, num. 340. et seqq. Quomodo fiant electiones Superiorum in Ordine fratrum Minorum? numer. 341. Ac praesertim Commissariis Provincialium, Proministrorum, et Custodum, extra Capitulum eligendorum? num. 342. Electiones Regularium juxta Concilium Tridentinum debent fieri per vota secreta, num. 343. Et quidem sub poena nullitatis, et inhabilitatis, etc. numer. 344. Adeo ut electio sit nulla, si vel unus Electorum votum suum publice permittente Capitulo, numer. 345. Secus si id fiat inscio vel non consentiente Capitulo, numer. 346. Electio per Compromissum et quasi inspirationem an sit sub lata quoad Regularis virtute Concilii Tridentini? num. 347. et seqq. Electus ante obtentam confirmationem libere potest renunciare Praelaturae in manibus eligentium, t. 6. num. 34. Electus si moriatur ante confirmationem, non per mortem ejus sed priora vacat Praelatura, num. 33. Electus ante obtentam confirmationem prohibita est administratio, et qualis? numer. 36 et seqq. Nec valet consuetudo administrandi ante obtentam confirmationem, num. 38. Non tamen prohibetur fieri Praeparatoria, neque simplex installatio, num. 39. Electus, si ante confirmationem se administrationi immiscere praesumpserit, privatur jure ex electione sibi quaesito, numer. 40. et seqq. Cassatorque omnia ab ipso gesta, et ipse redditur intelligibilis ad Praelaturam, num. 42. Etiamsi ante Electionem fuisset Procurator, vel Oeconomus Ecclesiae, num. 43. Secus, siquidem se oeconomum fieri procuravit, sed non administravit, num. 44. Dantur nihilominus certi casus, in quibus potest electus administrare ante obtentam confirmationem, et qui sint? num. 45. et seqq. Electi in concordia qui dicantur? num. 46. Electus in concordia simulque valde remotus a Curia, potest administrare ante suam confirmationem, num. 48. An haec concessio adhuc sit in vigore? numer. 50. et 51. Gesta per Electum in concordia ante suam confirmationem an valcant, si ipse ob defectum aliquem postea repellatur? num. 52. Electus in Summum Pontificem potest administrare ante suam Coronationem, num. 53. Sicut et Romanus Imperator, numer. 54. Electus contra formam, cap. Quia propter de Elect. est nullus in conscientia, si nemo se se opposat electioni, numer. 275. Potestas opponendi crimina in personam electi, aut de Beneficio provisi, requirit speciale mandatum ex parte Procuratoris, t. 38. num. 90.

REIFFENSTUEL Jus Can. Tom. VI.

Eligendorum qualitates quae? tit. 6. num. 204. et seqq. Hujusmodi qualitates generationis sunt tres, aetatis maturitas, gravitas morum, et litterarum scientia, num. 204. In eligendis ad Praelaturas, qualis litterarum scientia requiratur? numer. 204. et seqq. Quenam aliae qualitates, praeterint concurrentes gravitate morum requirantur ex parte eligendorum? num. 218. et seqq. Qualis in eligendis requiratur aetas? numer. 210. et seqq. Ex parte eligendorum? requiruntur Thorus legitimus, num. 218. Status Clericalis, num. 219. Ordo Sacer, et qualis? num. 220. Absentia coeurae, atque irregularitatis, num. 221. et 222. Vera fides, nu. 223. et seqq. Ut quis non sit infamis, n. 225. et seqq. Uique non sit privatus voce passiva, num. 228. Eligendorum aliae qualitates, num. 234. remissive. An possit licite eligi dignus omissio digniore, num. 235. et 237. et seqq. Vide Dignus. Rejected ab electione an denuo possit eligi? num. 239. et seqq. Eligendus debet esse de gremio Capituli, saltem de honestate, num. 233. Eligentes mortaliter peccant, qui nisi quos digniores, et Ecclesiae magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesiam promoveant, num. 238. et seqq. Eligentes indignum, an et quae ratione privetur jure eligendi? num. 251. Ilanc poenam privationis juris eligendi non incurrit, nisi etiam sequatur Communis electio indigni, num. 257. Et incurrit tantum pro una vice, num. 258. et seqq. Post electionem indigni a majori parte Capitularium factam, potest minor pars eligere aliundum, et quomodo? num. 260. Eligentes indignum an et qualiter incurrant poenam suspensionis a Beneficiis? numer. 261. et seqq. Quae sit poenae eorum, qui eligunt Praelatum in Ecclesia viduata non servata forma in cap. Quia propter de Elect. praescripta num. 269. et seqq. Quae sit poena non eligentium intra tempus a Jure praefixum? num. 278. et seqq. Electoris post publicatum Scrutinium non possunt variare, bene tamen antea, num. 290. et seqq. Vide Scrutinium.

5 Electio per sortes facta illicita est, et invalida. t. 21. num. 7. et seqq. Dum sunt electiones, quomodo, et quando committit, vel devitari possit. Simonia? t. 3. n. 134. et seqq.

R. J. Electio Ecclesiastica non admittit Laicum, C. II. R. XXXVII. num. 17. Electio non potest fieri per compromissum, vel extraneo admissi, vel non contradicente eligentium. R. LVI. n. 6. Electio nulliter facta repeti potest, R. LII. num. 8. Electio valida non vitatur per invalidam confirmationem, R. XXXVII. num. 8. Electiones non recipiunt conditionem de futuro, R. L. nu. 12. Electio in alternativis cui datur? Vide Alternativa. Electus non potest se ingerere administrationi, etiam ut oeconomus ante confirmationem, C. II. R. LXXXIV. num. 5.

ELEEMOSYNA

2 Eleemosynam certam dandi pauperibus in genere praestitum juramentum, an possit a paupere aliquo remitti, t. 24. num. 56.

EMERE, EMPTIO, EMPTOR

3 Ementes, et vendentes deputati, an et quomodo possint carius vendere, et minoris emere? t. 17. num. 420. et seqq. Emere et vendere qui possint, vel debeant? numer. 22. et seqq. Potest quisvis lege non prohibitus, ibid. Lucri causa non possunt Clerici, numer. 23. Nec Administrato-

tores rerum, quas administrant, num. 25. Nec Tutores vel Curatores res pupilli, num. 25. Nisi administratione careant, num. 26. Pupilli et minores non possunt, num. 27. Quid de rectoribus locorum? num. 28. Emere, vel vendere nemo tenetur ordinario, num. 29. Nisi urgeat necessitas communis, num. 31. et seqq. Vel bonum publicum, ibid. Vendere quis tenetur rem suam pro erigendo, vel ampliando Monasterio? num. 35. Et Dominus subditus dure tractatus, num. 37. Ad amendum quando cogi quis possit? num. 39. Emi et vendi quis possit? et. 17. num. 40. Potest quavis res humano commercio subiecta, num. 40. Et quomodo factus, seu quis speratur? num. 41. et seqq. Emi vendique non potest homo liber, nisi maior viginti quinquae annis consensit, num. 42. Nec res spirituales, num. 42. Nec venenum mortuum, num. 48. Nec res religiose, num. 49. Vel universalia, num. 50. Turi vendi non possunt arum, annona, etc. num. 51.

Emptio venditio quid? et quas requirit? et. 17. num. 2. et seqq. Est contractus bonae fidei, num. 3. Perficitur solo consensu contrahentium, num. 4. Obligat utroque citraque, num. 6. Eius materia, num. 7. et 8. Est duplex contractus, num. 9. Requiritur ad eam verus consensus, num. 11. Mort, num. 12. Et pretium determinatum, num. 13. Non requirit eorum verborum formam, nec scripturam, num. 15. Nisi aliter fuerit conventum, num. 26. et seqq. Quis sit contractus, si pro sua res datur portum pecunie, partim alia res? num. 28. et seqq. Emptio venditio officiorum, Nomina, hereditatis et aliorum in specie, num. 32. et seqq. De iure naturali officia publica vendi possunt, num. 52. et seqq. Non item de Jure humano, num. 55. Nisi adit consuetudo, num. 56. Vi cuius moderato pretio, dignis et idoneis licite venduntur, num. 57. Nomina et Jura certa, ac liquida vendi possunt, num. 58. Non item incerta ac litigiosa, num. 59. Potest etiam certa vendi nequeant, num. 60. Debita certa an, quando, et a quibus minori pretio emi possint? num. 61. et seqq. Quando emi possint ab officialibus pecunias debitas administrantibus? num. 64. et seqq. An debita certa facilis solutionis et nullius periculi minoris emi vendique possint, pro et contra disputatur? num. 68. et seqq. Hereditatis novum delicta certi Testatoris adhuc viventi, vendi nequit, num. 77. Nisi Testator ipse conveniat, num. 78. Hereditas incerta equatunque Testatoris etiam adhuc viventi rite venditur, num. 79. Item illius qui est vel Creditor mortuus sub conditione, si me instituit heredem, num. 80. et seqq. Hereditas delicta Testatoris iam defuncti, libera vendi potest, num. 81. Hereditas nominis quae veniat? num. 84. Emptio venditio rei alienae, num. 89. et seqq. Res aliena etiam furtiva emi potest, ibid. Damnum emptor ignoret rem esse furtivam, num. 90. Vel alienam, num. 91. et seqq. Quando venditio rei alienae est valida, tenetur emi venditor tradere, etiam sciat eam esse alienam, num. 93. et seqq. In tali venditione rei alienae acquiritur venditori dominium meritis, num. 95. et seqq. Emptor rei alienae tenetur eam restituere, quando audivit eam esse alienam, num. 98. Fini dominus rei pretium repemum illi non refundit, num. 99. Improbatur male praes, num. 100. Qui emit rem alienam cum intentione eam restituendi dominum iuxta praeteritis expensas, num. 101. Emptor rei alienae non solum rem ipsam, sed etiam fructus perceptos restituere tenetur, num. 102. An tenetur emptor rei alienae rem restituere Domino suo,

vel possit eam iterum tradere venditori, et in quo repetere pretium, pro et contra disputatur? num. 103. et seqq. Probabilis tenetur eam restituere Domino, num. 105. et seqq. Potest tamen restituere venditori, si inde nullum sequatur damnum Domino, num. 111. Si bona fide iam restituit venditori, vel vendidit tertio, ad nihil amplius tenetur, num. 112. et seqq. Quid iuris si pecunia furtiva, vel aliena percipit res amittit? num. 114. et seqq. Emptio venditio rei pluribus facta quid iuris secum trahat? num. 123. et seqq. Emptio venditio rerum viis laborantium et fraudibus, et doli in emptione venditione, num. 122. et seqq. Vitia, seu defectus mercium quodspeculati, ibid. Quando emptor de certo vitio interrogat, tenetur venditor illud manifestare, num. 123. Vitium, vel defectus manifeste patens necessario non est indicandum, num. 124. Nisi fursum venditor cognoverit id ab emptore non observari, num. 125. Vitium, seu defectus circa substantiam ordinarie manifestari debet, num. 126. Positur limitatio, num. 127. Vitiis circa qualitatem, reddentis merces inanes ad formam eventus manifestare tenetur venditor, num. 128. et seqq. Secus est, si merces nihilominus acque vel ferre aequae utilitas sunt ad intentionem emittentis, num. 130. Vitium in qualitate manifestare tenetur venditor, num. 131. Nisi pretium legitimum, vel vulgare esset inpositum, num. 132. et seqq. Proponitur, et solvitur obiectio circa deceptum in poudere, et mensura, num. 133. et seqq. Si venditor dolosa occultat vitium mercium, tenetur ad recompositionem damni inde accuti, num. 136. Venditio ignorans vitium rei, non tenetur damnari inde secutum resciri, bene tamen restituere id, quanto minoris res emptis fuisset, num. 137. Quid si tempora contractus appositur conditio de cetero periculo, vel damno? num. 138. et seqq. Emptor quoque ad restitutionem tenetur, si a venditore ignoret, rem bonam pro mala, argentum v. g. pro stanno emit, num. 139. et seqq. Positur limitatio, num. 139. Merces in regione non visibilis, in alia summo pretio vendi possunt, num. 143. Qui occulte scit venis metalli, etc. potest illam currente pretio monere, nec tenetur venditorem monere de thesauro, num. 144. An possit currente pretio emere, vel vendere, qui scit brevi minorem, vel augeundum pretium? num. 145. et seqq. Non potest qui vendit alicui passuro damnum, si habere possit emptorem, qui obsequio damno emit, num. 149. Qui scit valorem certae monetae minorem, potest eam expendere in ea quantitate, in qua alias expressisset, num. 208. Non autem potest ob hanc notitiam studio segregare et expendere in maiori quantitate, num. 209. Scitens dissecuram Aulam Principis, potest domum locare pretio, quo alias lucrasset, num. 210. Pariter potest currente pretio sua vendere, qui scit ob futuram obidionem ea brevi perire, si alias vendidisset, num. 211. Emptionis venditionis pretium quid, et in quo consistat? num. 216. Est duplex, legitimum nempe et vulgare, num. 217. Pretium vulgare aut triplex, infimum nempe, medium, ac summum, num. 218. Quolibet horum vendi amittit potest, num. 219. Iuxta tantum pretio emi vendique potest, num. 220. Solvantur instantiae, num. 221. et seqq. In foro externo toleratur deceptio emptionis, et venditionis, nisi sit ultra dimidium, num. 223. Parvus excessus, vel defectus non in foro interno nocet, num. 224. Imo nec magnus,

si pars altera emendat, et num. 125. Excessus supra dimidium praesumptionem donationis in foro caetero non subicit, num. 126. Etiam res raras, v. g. Gemmae, area Indicae etc. vendi non possunt quavis pretio ad libitum, num. 127. et seq. Pretium rerum augeri non potest, ubi paritatem utilitatem, necessitatem et affectionem amittit, num. 129. Res vilissimae communiter magis aestimantur magno pretio vendi possunt, num. 130. Pretium iuste taxatum, seu legitimum obligat in utroque foro, num. 131. Etiam Clerici, num. 132. et seq. Atque peregrini, n. 133. Pretium iuxta taxatum non obligat in foro interno, n. 135. Hinc abique peccati transgredi possumus, num. 136. Vel sella fraude per pondus et mensuram iustam compensationem facere, num. 137. Etiam immittendo mercibus aliam materiam, num. 138. In debis ad pretium sit iustum, praesumitur tale, n. 139. et seq.

Emptio, venditio pretium ob quas causas in circumstantiis augeri, vel minui possit, n. 141. et seqq. Iusta causa augendi pretium est damnum emergens, ibid. Et lucrum cessans, num. 142. Damnum est venditio, et non alitudo sequatur, num. 143. Lucrum cessans, et damnum emergens deductis prius expensis debet compensari, num. 144. Debet de his movetur emptor, si propterea sogetur pretium, n. 145. Ob specialis affectionem quom venditor habet ad rem, eam citius vendere potest, num. 146. Non licet ob specialem affectionem vel utilitatem quam de ea habet emptor, au. 147. Raritas mercium et multitudine emptorum, auget pretium, ibid. Ob soluta dilutione solutionis licitum quidem est rem vendere rigoro pretio, ibid. Sed non excedente limites iusti pretii, n. 150. Nisi adita periculum periculi ex toto, vel ex parte pretium, n. 151. Periculum damni est pretio accidentaliter, n. 152. et seq. Ob illud licet augeri pretium, n. 153. Modo propterea movetur emptorem, n. 156. Solvitur obiectio, num. 157. et seq. Si in obtinenda solutione praevenerit difficultates, labores, vel molestias, potest augeri pretium, n. 159. Pariter, si et dilata solutione lucrum cessans, vel damnum emptoris venditori eveniat, au. 160. Approbatur provis mercatorum, ob dilata solutionem cuius venditum, au. 161. Causae minuendi pretium, seu vili pretio emendi, sunt lucrum cessans, vel damnum emergens, num. 162. Copia mercium, et paucitas emptorum, au. 163. Si magna copia mercium simul ematur, au. 164. Modus vendendi, ut si merces sub hasta, vel in foro scrutatorio vendatur, num. 165. Item ob merces ultionum, n. 166. Merces apud Mercatores plus valent quam apud Proceres, et quare? num. 168. Ob soluta anticipatum solutionem non est licitum rem minus iusto pretio emere, au. 169. et seq. Solvitur obiectio, num. 171. Emptio venditio periculosa, ac commodum seu fructus et re vendita, l. 17. num. 212. et seqq. Periculum rei venditae post traditionem peritior ad emptorem, ibid. Etiam ante traditionem, si venditur res certa in individuo, num. 213. Nisi aliter contrahentes aperititer conveniant, n. 215. Res Dominio suo perit, quomodo intelligitur? n. 214. Si res ex dolo, vel culpa etiam levi, non item levissima venditoris perit, ad eundem periculum pertinet, num. 216. Idem est, si venditor fuit in mora tradendi, num. 217. Nisi res etiam apud Dominum perisset, n. 218. Res ante traditionem et delicto venditoris facta addita venditori perit, num. 219. In venditione conditionata periculum ad quem peritior? n. 220. Venditio ad corpus, et ad mensuram quid? num. 221. et seqq. In venditione ad corpus periculum emptoris est,

n. 224. In venditione ad mensuram vero venditoris est donec res numeretur, ponderetur, n. 225. Fructus et comoda rei venditae post traditionem ad emptorem pertinent, n. 226. Fructus pendentes ante emptorem, num. 227. Esi nondum solverit, n. 228. Fructus post contractum provenientes ea re nondum traditis, et ante solutionem, vel cautionem etc. ad quem pertinent? num. 229. et seqq. Haec duobus in solidum vendita, et nulli adhuc tradita dari debet primo emptori, num. 243. Si vero secundo emptori iam esset tradita, ejus maori, au. 246. Venditor unum suorum posuit falsi, ibid. Et primus emptor habet actionem contra venditorem, ad interesse, au. 247. Si prior emptor est privilegiatus, requirit dominium, nisi traditorem, etque restituere ei debet, etiam secundo emptori iam esset tradita, n. 248. et seqq. Si secundus emptor consensit fuit, cum prius iam esse alius venditum, debet eam priori emptori restituere, n. 249. Vel compensationem facere, num. 251.

Emptio venditioque pacta opposita, n. 252. et seqq. Emptio venditio licitae oppositae pacta, ibid. Pactum legis commissoriae quid? n. 253. Et quare sic dicitur? n. 254. Est idem ac lex Commissaria, ibid. Si emptor determinat per pactum tempore non solvit, dicitur commissaria lex, et statim ipso iure res ad venditorem redit, num. 255. Una cum fructibus, au. 256. Nisi venditor praestiterit pretium, prout potest, n. 257. et seqq. Pactum additionis in diem quid? et unde? num. 259. Si in tempore per pactum determinata, alius emptor meliorem conditionem offerat, ipso iure res vendita, non cum fructibus ad venditorem redit, au. 261. Demandando vero et non detorbo melior conditio offeratur, num. 261. Et eam venditor accipit, num. 262. Illaque prior emptor praestare solvit, n. 264. et seqq. Tempore intermedio per pactum additionis in diem determinatio, emptor est dominus, pertinenterque ad illam fructus, n. 265. Et periculo, n. 267. Si venditor celebrata fuit absolute, au. 268. Conditio suspensiva, non item resolutiva facit contractum conditionatum, num. 269. Pactum additionis ad diem et legis Commissariae licitum est, num. 270. Quid sit et quotuplex fieri possit pactum retrovendendi, seu redimendi, n. 271. et seqq. Effectus huius pacti putissimos est obligare emptorem ad retrovendendum, ita ut non satisfaciat praestando interesse, n. 273. et seq. Obligatur ad factum, ut et locum retrovendendi emens sit dominus rei, et locum fructus, num. 276. et seqq. Fructus pendentes pro rata tempore sunt dividendi inter emptorem et venditorem, au. 278. et seq. Possit casus, in quo fructus pendentes ad solum venditorem pertinent, n. 280. Incrementa et accessoria interea facta emptoria sunt, num. 281. Ad quem pertinet decretum, pertinere etiam debet incrementum, n. 282. et seq. Pactum retrovendendi in gratiam venditoris, utroque iure licitum est, au. 284. et seqq. Solvitur instantia, au. 287. Ut licite fiat hoc pactum, debet abesse omnis animi suavis, num. 288. Signum animi avaritiae est, si emptor nimis vile pro re det pretium, n. 289. Potest tamen ordinario iusto dare, n. 290. Alia signa animi avaritiae ponuntur, n. 291. et seqq. Etiam in gratiam emptoris licite fieri potest emptio venditio cum pacto retrovendendi, num. 295. Ponuntur quaedam formulae emendi cum pacto retrovendendi, au. 296. et seqq. Contractus Mobilia, vel Elusoria quid? num. 298. Non est licitum, num. 299. Arrha quid? a quo, et quando detor? num. 300. Si datur ante contractum omnino perfectum, in signum, et accretum per-

fecimus faciendas, recedi adhuc potest a contractu, et tamen qui hinc aliter discedit, arrham perdit, vel duplem restituit, n. 301. Contractu completo, et pretio soluto restitui debet arrha, nisi jam sit in pretium computata, n. 303. Si post perfectum jam contractum, sed ante rem traditam et pretium solutum, datur arrha, recedi adhuc potest a contracto secundum plures, n. 303. Eligitur negativa, n. 304. et seqq.

Emptionis venditionis resolutio, seu dissolutio, l. 12. n. 415. et seqq. Variæ causæ, ob quas emptio venditio dissolvitur, *ibid.* Ne adhuc integra potest emptio motu consensu dissolvi, n. 416. Quando nam censetur res adhuc esse integra? n. 417. Quando contractus ex ope alium parvo jam est completus, solo motu consensu non amplius dissolvitur in foro exteriori, bene tamen in foro interiori, n. 418. et seqq. Contractu emptio utriusque parte completo, per mutuum consensum non dissolvitur prior, sed fit novus, n. 420. et seqq. Contractu completo tenetur venditor tradere rem venditam, nec suis in praestando interesse, n. 421. et seqq. Emptionis venditionis dispositio, ut actio ad determinatum pretium, rem aliquam eam, vel vendit, an possit sibi retinere excessum, si pluribus vendat, vel minoris eam? n. 422. Non potest, si pretium solomodo determinatur, ne excedatur, n. 423. Potest, si Dominio plus non, quoniam solum determinatum pretium desiderat, n. 424. Tamen contrarius ordinis praestantur, n. 425. Non potest retinere intuitu laboris et industriae, n. 429. Nec quis pro se emit, n. 430. Quomodo, et qualiter pro se emit, n. 430. Quomodo, et qualiter et famole excessum pretii retinetur, ordinari peccat, n. 431. Deprecat ad emendum certum pretium, regulariter retinere ubi acquirit excessum pretii, n. 433. Deprecat ad emendum certo pretio, regulariter retinere ubi nequeat excedere pretium, n. 433. In specie peccat auctor ad emendum minus, n. 434. Nisi peccatores eisdem ea speciali ratione vendant, n. 435.

5 Emere Chirographum, vel debitum alienum minori pretio, an sit utilis? l. 12. n. 102. et seqq.

6 J. Empor fractus ex re empti, pretio venditum secus, periculum restituitur debet venditori, vitium absque ulla interpolatione, C. II. R. XXI. n. 2. Empor rei venditae venditum traditis, periculum et commodum accipit, R. LV. n. 2.

EMPHYTEUSIS, EMPHYTEUTA

3 Emphyteusis quid? et quotuplex? l. 18. n. 118. et seqq. Emphyteusis unde? n. 118. Delinquitur, no. 119. Est contractus nominatus, *ibid.* Et quidem stricti iuris, n. 120. et seqq. Sola res mobilis in Emphyteusis datur, n. 122. Cum translatione domini utilis, non item ducit, n. 123. Potest concedi vel in perpetuum, vel ad tempus, n. 127. De ejus substantia non est scriptura, n. 133. et seqq. Limitatur in Bavaria, n. 135. Alia est Ecclesiastica, alia laicalis, n. 138. Alia perpetua, alia temporalis, *ibid.* Emphyteusis ad vitium alieni concessa, vitalitio vocatur; Quid iuris circa illam? n. 130. Alia est haereditaria, alia non haereditaria, habere etiam forum, item ea parva et providentia dicitur, n. 131. Emphyteusis Bavariæ specialis aliqua est modificata seu qualificta, n. 132. Emphyteusis antiqua quid? n. 262. et seqq. 265. Ecclesiastica, quid? n. 138. Res Ecclesiastica in Emphyteusis dari potest etiam in perpetuum cum debitis iuris solemnitatibus, n. 161. et seqq. Quoniam requiritur, si Praelectus Emphyteusum antiquum ad Ecclesiam reversam deinde concedit in Emphyteusam? n. 162. Dummodo eadem, vel similis existat mili-

talis causa, n. 163. et seqq. Emphyteusis antiqua quae dicitur? n. 265. Ea, si ad Ecclesiam reversa applicatur mensae Ecclesiae, vel Praelecti, non potest amplius abaque solemnitate iuris in emphyteusam concedi, n. 165. et seqq. Emphyteusis Ecclesiastica transit etiam ad haeredes extraneos, n. 236. et seqq. Illegitimi in ea non succedunt, n. 249. Quid de legitimis? n. 250. Emphyteusis qui, et quid dare, et qui accipere possunt? n. 158. Quilibet rei suam liberam administrationem habens in Emphyteusam potest dare, *ibid.* Pupilli, et Minores non possunt, n. 158. Neque Curatores, aut Tutor, res eorum, n. 159. In Emphyteusam accipere possunt qui contrahere valent, n. 140. Pupilli et Minores sine consensu Tutorum, non possunt, neque Clerici, n. 141. Quævis res immobilis tam frugifera, quam infrugifera in Emphyteusam dari potest, n. 142. Non item res mobiles, nisi immobilis adhererent, n. 143. et n. 143. Etiam res Ecclesiastica in Emphyteusam dari potest, n. 144. Emphyteusam donare, legare, in dotem dare, permittitur, appropinquare, quomodo, et quibus possit Emphyteusam? n. 179. et seqq. Et quomodo, et quibus vendere? n. 174.

Emphyteusis successio, n. 223. et seqq. Emphyteusis laicali sub Clausula, pro te et haeredibus, concessa transit ad omnes quoscunque haeredes, n. 235. In Emphyteusis Ecclesiastica est contraria, n. 236. et seqq. Emphyteusis vitalitatis quoque ad quosdam haeredes transit, et quomodo? n. 243. Emphyteusam specialibus clausulis iuris clausula ad haeredes transit, n. 243. In Emphyteusis etiam socium succedunt, n. 246. Etiam ubi clausula, pro te et filijs tale, n. 246. et seqq. In Emphyteusis laicali succedunt illegitimi, non in alia, n. 246. Non item in Ecclesiastica, n. 249. Quid de legitimis? n. 250. Si haeres Monasterium ingreditur succedit Monasterium, et quomodo? n. 251. et seqq. Item, n. 259. Emphyteusis potest prelegari, et quomodo? n. 253. et seqq. Successor tenetur de Emphyteusis satisfacta eradicatione antecessoris, si Emphyteusum titulo haereditario acquirit, n. 257. Secus si vi prius inventitur, n. 258. Emphyteusis successor, an et quomodo tenetur solvere debita antecessoris, n. 257. et seqq. Emphyteusis et quibus causis amittitur, et sufficit perit a Domino? n. 150. et seqq. Emphyteusis Dominus directus quas obligationes et Jura habet? Vide Dominus directus Emphyteusis.

Emphyteusis quis dicitur, l. 18. n. 118. Emphyteusae Jura, n. 163. et seqq. Habet vi utendi, ac fruendi re Emphyteusis, n. 163. Eoque incrementis, et augmentis ac quomodo? n. 164. Melioramenta quae Emphyteusis in re emphyteutica facit vi contractus finita Emphyteusis pertinent ad Dominum, n. 165. et seqq. Gratiæ autem facta tenetur Dominus refundere, n. 167. et seqq. Etiam contracta jam celebrata subinvenit Emphyteusae, an quid adducit, vel ne meliorationes subleat faciat, n. 169. Secus si furti, si in ipsa contracta eorum esset, n. 170. Meliorationum non debitorum impenas repetere vult Emphyteusis, et propterea culpa Emphyteusis amittit, n. 171. et seqq. Potest Emphyteusis rem Emphyteuticam alia vendere, n. 174. Dummodo prius ad Dominum intuet, pretiumque quo vendita vellet, indicet, n. 173. Si Dominus eodem pretio emere velit, alia praefertur, *ibid.* Quibus personis vendi possit Emphyteusis? n. 176. et seqq. Potest Emphyteusis incipere, et cum Felicitibus de pretio in evatum trahere, n. 177. Potest cum aliique consensu Dominus donare, legare, et in dotem dare, n. 179. et quibus?

num. 180. et seqq. Debet tamam donatio fieri sine fraude, n. 182. Et donatarius, vel legatarius consueti onera Domino prestare, *ibid.* Potest Emphyteuta Domino irrequisito rem cum alio permolare, et quomodo? num. 183. et seqq. Pariter potest eam oppugnorare, num. 185. Et ad breve tempus locare, num. 186. Emphyteutae obligationes sunt quatuor, t. 18. n. 145. Prima est, ut servet pacta conventa, num. 146. Secunda, ut rem Emphyteuticam meliorem reddat, si hac conditione accepit, num. 147. Absque hac conditione propriis expensis tenetur eam conservare in ea bonitate, in qua accepit, nu. 148. Quid Joris, si res emphyteutica tota vel ex parte perit? num. 149. et seqq. Tertia obligatio emphyteutica est, ut solvat annuum Canonem, num. 150. et num. 151. Qui potest esse magnus, vel parvus? nu. 152. Dummodo sit minor fructibus annuis, nu. 153. Si casu aliquo res emphyteutica tota perit, Canonem solvere non tenetur Emphyteuta, n. 154. An et quid Emphyteuta de Canonis annuo solvere, et Domini remittere teneatur? caso quo res emphyteutica ex parte perit, vel ob sterilitatem nullas, aut modicos fructus affert? num. 155. et seqq. De segmento Canonis. Vide Canon annuus. Emphyteuta ob quas causas possit a Domino emphyteusi privari? t. 18. num. 190. et seqq. Potest privari si in emphyteusi Fiscalis per triennium, vel in Ecclesiastica per biennium non solvit Canonem, num. 191. Etiam ante sententiam Iudicis, num. 192. Dummodo Dominus declarat, quod privare velit, nu. 193. Propria tamen auctoritate non potest Emphyteutam a possessione repellere, num. 194. et seqq. Emphyteuta educatorem non incurrit, si Canonem omittit solvere, quia alia ratione Dominus eidem tantumdem debet, num. 196. Vel quia ob sterilitatem aliame causam a solvendo excusatur, n. 197. Item, si non solvit ex ignorantia, num. 198. Vel si obtulit, et Dominus non accepit, num. 199. Emphyteuta Ecclesiasticus debito tempore Canonem non solvens potest purgare moram, num. 200. An idem possit Fiscalis? num. 201. et seqq. Emphyteuta rem emphyteuticam absque debitis juris conditionibus vendens, perdit sui suum, num. 206. Si rem venditam actualiter tradat, non obstat quod dicat, se vendere salvo jure Domini, num. 207. Limitatur in venditione invalida facta, num. 208. et seqq. Ob alienationes alias, quas facere licite potest, emphyteusia non perdit, num. 210. Bene tamen ob deteriorationem notabilem, num. 211. Non item modicam, n. 212. et seqq. Emphyteutae successor an, et quando teneatur solvere debita antecessoris? n. 257. et seqq.

EMPONEMAT

3 Emponemata quid? t. 18. n. 172.

ENS

2 Non ensis nullae sunt qualitates, t. 19. n. 43.

EPICHEIA

1 Epicheia quid? t. 2. n. 378. Et quomodo differat ab interpretatione legis? n. 379. Est quandoque locus Epicheiae, n. 380. et 381.

EPILEPTICI

R. J. Epileptici remouentur a ministerio altaris, C. II. R. LXXXIII.

EPISCOPATUS, EPISCOPUS

1 Episcopatu non datur major ordo in Ecclesia, t. 5. num. 49. Episcopus est ordo proprie dictus, t. 11. num. 26. Reducitur jura Theologos ad Or-

dinem Sacerdotii, num. 26. et 27. Ordo Episcoporum quadripartitus est, et quomodo? n. 28. Episcopus confertur die Dominico, vel Natalis Apostolorum, num. 34. Episcopatus, an possit eodem die recipi cum sacerdotio? t. 11. num. 165. Episcopus renunciatio potest dupliciter fieri, nempe quoad locum tantum, et quoad locum, et dignitatem simul, t. 13. num. 3. Ad Episcopatum ut quis eligi possit, debet saltem esse subdiaconus, t. 14. num. 10. Ac successive receptis aliis ordinibus intra trimestre, post obtentam confirmationem consecrari, n. 11. Respondetur ad jura quae sex menses praescribunt, *ibid.* Episcopus instituit Ecclesia Romana, t. 31. n. 74.

Episcopus an possit per Procuratorem emittere professionem fidei? t. 1. n. 186. et 187. Episcopi habent fiscalitatem faciendi nova statuta pro suis subditis, t. 2. num. 69. et seqq. Statuta eorum an sint perpetua, vel expirent morte Conditoris? num. 70. Potestas concedendi statuta competit etiam Episcopo confirmato, licet nondum consecrato, num. 71. Potest ea Episcopus regulariter ferre sine consensu Capituli, num. 72. Exceptis certis casibus, et quibus? num. 73. Episcopus an possit in sua Diocesi quod potest Papa in toto mundo? num. 77. et 78. Episcopi potestas est a Deo, et quomodo? n. 79. Episcopi successerunt in locum Apostolorum, num. 80. Episcopi cur non possint condere leges contra Jus Canonicum, sicuti Principes S. R. J. contra Jus Civile? num. 81. et seqq. Caetela pro Episcopis cupientibus, ut Clerici Statui Principum sacculum se conformet, t. 2. num. 310. et num. 333. et seqq. Episcopi successerunt in locum Apostolorum, et quomodo? t. 31. num. 76. Episcopus dispensare quoad sacros Canones, Constitutiones Apostolicas, et Decreta Conciliorum Generalium regulariter acquirit, t. 2. num. 463. et seqq. Episcopi aut Canonum Magistri et Custodes, n. 464. Episcopus potest absolvere ab excommunicatione, ubi hoc ei non reperitur prohibitum, non autem dispensare, num. 465. Dantur nibilominus casus, in quibus possunt Episcopi dispensare circa sacros Canones etc. num. 463. et 466. Ut quando ipsis id expresse conceditur, vel saltem in Canonis simpliciter dicitur posse dispensari, n. 467. et seqq. Item ob causam magna necessitatis, sique periculum in mora etc. num. 470. Et vi consuetudinis legitime praescriptae, n. 471. Et in casibus frequenter occurrentibus, n. 472. Et si materia sit levis, n. 473. Et quoties dubium est, an casus indigeat dispensatione, n. 474. Potestas dispensandi in dictis casibus concessa Episcopis, est ordinaria, n. 475. Ac proinde ac de vacante competet Capitulo, num. 475. et 476. Casus specijici, in quibus ex concessione Juris Communi possunt dispensare Episcopi, sunt multi, num. 477. Episcopus scienter promovens inhabilem, an censetur ipso facto dispensare eum inhabili, v. g. ad Ordines suscipiendos, n. 483. Episcopi an debeant ad alium Episcopatum postulari, vel eligi? t. 5. num. 37. et seqq. Et quid de Episcopis Titularibus? n. 40. Episcopi Titulares quid? *ibid.* Appellatur etiam *suffraganei*, et cur? *ibid.* Sunt ad alium Episcopatum postulandi, non eligendi, num. 41. et seqq. Sont veri Episcopi, n. 41. Habentque votum decisivum in Concilio Generali, n. 42. Qualiter careant Clero, et populo Christiano? num. 43. Episcopi Titulares videntur ordinare suam familiarem, t. 11. num. 3. Episcopi olim dicebantur Presbyteri, t. 6. num. 6. In Episcopis exoptanda est scientia eminent, num. 207. Sed competens, seu sufficiens toleranda, n. 208. In Episcopum nullus potest eligi, nisi qui jam compleverit triginta annorum aetatis, t. 5

num. 58. Episcopi electi Confirmatione, specio Jure Canonico, pertinet ad Archiepiscopum, tit. 6. no. 21. Tamen per Concordia Germaniae reservatur solum Pontifici, num. 37. Legati a latere possunt et officio suo confirmare electiones Episcoporum, et quid forte Concordia Germaniae? t. 30. num. 39. Episcoporum translatio sola Papae auctoritate fit, t. 7. num. 3. Et connumeratur inter majores Ecclesiae causas, ibid. Episcopos propria auctoritate de sua Ecclesia transiit ad aliam, exorbitatque, num. 4. Non quidem ipso jure, sed per auctoritatem, n. 5. Ratione alii contrarium docent, n. 6. Episcopi translatio regulariter fit et minore ad majorem Ecclesiam, n. 7. Fallit hoc ubi causas paritiores, n. 8. Causae transference Episcopos generaliter sunt duae, num. 9. Videlicet causa ordinis, num. 10. Et causa necessitatis, num. 11. Ob hanc etiam fit translatio Sedium Episcopali, ibid. Effectus translationis Episcopi quales? num. 12. Episcopos esse veros sponsores Ecclesiae totae, t. 7. num. 18. Conjugium spirituale Episcopi cum Ecclesia, quando consensit initium, ratum et consummationem? ibid. Papa post Christum est sponsus Ecclesiae universalis, alii Episcopi sunt sponsores Ecclesiarum particularium, num. 33. Episcopos invitare ad aliam Ecclesiam ad aliam possit per Papam transferri? t. 7. num. 19. et sepp. Episcopos constituit, et nondum constituitur, neque transferri invitatus, num. 19. Major difficultas est de Episcopo consecrato, de quo referuntur tres sententiae, num. 20. eoque ad num. 33. Papa quando intelligitur transferre Episcopum ad causam publicam? Vel prius ob futuram personam? num. 25. Episcopus volens conservare translationem per Papam factam, potest abeundi a vinculo prioris Ecclesiae, non tamen invitatus aliter eligi, num. 30. et sepp. Episcopus translati contrahit quovis spirituale conjugium, cum Ecclesiae ad quam transferatur, num. 32. et sepp.

Episcopo transito in Curia, seu Consistorio Papae, ea in continuatur concelebrat prior ardes Episcopatus vacante? t. 7. num. 34. et sepp. Admittitur, quando Episcopus transferri alicui, et volens, num. 32. et sepp. Ac refertur Decretum Sacrae Congregationis desuper emanatum, numer. 36. Ideoque probatur rationibus, num. 37. et 38. Ac solvantur contraria, num. 39. et 40. Disparitas quoad Episcopum translationem et Episcopum noviter ordinatum circa vacationem praebendiarum Beneficiorum, num. 40. Si transferatur Episcopus abbas, et ignorans, non vacat prior Ecclesia, ante praestitum a translatione consensum, num. 41. Nisi verus exprimat, num. 42. Aut nisi translatio fiat ob publicam causam, et non favore personae? t. nam. 43. Episcopos translati an secum possint exportare fructus prioris Episcopatus, ac res ad ipsi emptas? num. 44. et sepp. Potest deferre secum fructus iam perceptos, num. 47. Ac bona mobilis acquirunt in priori Ecclesia, seu et apud fructibus comprehensa, dummodo hoc nondum distinxerit illi Ecclesiae, num. 48. et 49. Tenent tamen relinquere fundus prioris Ecclesiae huius instructio, num. 50. Ac in locum demeritorum animalium, vel arborum alius substitueret, ibid. Episcopos non esse Dominos possessionum suarum Beneficiorum, sed administratores, et quasi usufructuarios, num. 51. Solvantur contraria, num. 52. et sepp. Fructus pendentes, et incassati, an pertineant ad Episcopum translationem pro tempore? num. 53. et sepp. Quid vendendum de Constitutione Iulii? cum sit, num. 45. et 43. ac sepp. Episcopus nequit recedere Episcopatus ex causa ingrediendi religionem, tit. 9.

num. 21. Sex sunt casus resignandi Episcopatus num. 33. Episcopi potestas ad et quando proprie esse negligentem derogatur ad Archiepiscopum t. in num. 9. et sepp. Easementer plures casus, in quibus Jure se disponat? per Archiepiscopum supplet negligentem Episcopi, num. 17. et sepp. Episcopi exceptum negligentem suppletur tamen per Papam, numer. 34. Per quem suppletur impotens Episcopi excommunicati? num. 35. et 36. Vel ob hostias caput, num. 37. Aut in euentum lapsi, etc. num. 38. et sepp. Episcopi tenentur ad corrigendos subditorum excessus diligenter intendere, numer. 40. Et Episcopo negligente notoria crimina emendare, eadem Archiepiscopos libere corrigi, ac possit, num. 41. Episcopi subditos quoad Ordines recipiendos quatuor modis quis censetur, et quibus? t. 11. numer. 78. et sepp. Vide Ordinarium. Episcopos quilibet possit suis subditis concedere litteras Dimissionis, numer. 118. Ratione illi qui potest ordinare Clericum ratione tricenarii familiaritatis, etc. numer. 119. Episcopos quando censetur in remota agere, numer. 127. Episcopos ordinare alienum subditum cum Dimissioni, non potest cum eo dispensare quoad litem, num. 123. Sed litem spectat ad Episcopum respectu suorum subditorum, numer. 135. Episcopos sciunt quoniam ordinant auct legitimum auctoritatem, suspendi a Collatione omnium Ordinum, num. 172. et 177. Non autem ab alio actu Ordinum, num. 175. Nec est ipso pere suspendi, sed per sententiam suspendendus, numer. 176. Episcopos conferens infanti primam Tonsuram, est suspensus dimissis a collatione Clericali Tonsurae, et cur? numer. 178. Episcopos ordinant quoniam extra tempus alicuius dispensatione, cui potest subsecrari? numer. 181. Non a suspensione illa, quam ordinatus extra tempus de facto ipso iure incurrit, possit Episcopos absolvere, num. 183. et 184. Episcopos excommunicatos a Collatione recti Ordinis, potest conferre minores non tamen majorem ordinem, num. 184. Quae sint potestates Episcopi ordinantis alienum subditum? num. 185. Episcopos conferens eisdem ordinem sacrum cum habitu Titulum sustentationis, tenetur eidem providere de alimentis, donec Beneficium emerit, numer. 191. Et quid, si talis Episcopus moriatur, vel plures ordinaverint eundem abque Titulo? num. 193. Fallit istud in nonnullis casibus, num. 193. et 194. Potest Episcopi ordinatus alicuius cum Titulo cum Pacto, ac alimentis exigat, et sic ordinari, quae? numer. 196. Quae aut potest Episcopi conferens eisdem duos sacros ordines eodem die? numer. 195. Episcopos potest dupliciter renunciare Episcopatus, t. 13. numer. 2. Episcopi simpliciter renunciatio, ad in dubio emittitur renunciatio loco tantum, vel loco et dignitate simul? num. 3. Qui renuntiavit Episcopatus, quoad locum tantum, potest conferre ordines etiam majores, numer. 4. Dummodo sit rogatus ab alio Episcopo, num. 5. Recedunt Episcopatus quoad locum et dignitatem simul nequit licite Ordines sacros conferre, num. 6. Bene tamen Ordines minores de licentia alterius Episcopi, num. 7. Quid iuris, si quis ordinetur ab Episcopo excommunicato, numer. 8. et sepp. Episcopos an possit dispensare, et praedictum Abbatem suo in Presbyter, t. 14. numer. 15. Episcopos dispensat cum illegitimis quoad Ordine minores, ac Beneficium simplex, t. 17. num. 9. et sepp. Non potest Episcopus cum illegitimo dispensare quoad pluralitatem Beneficiorum simplicium, num. 14. Episcopus an possit dispensare cum ille-

gitimis virtute Concilii Tridentini, quando eorum illegitimitas est occulta, *num. 25. et seqq.* Episcopus an aliquando possit dispensare cum corpore vitiatum, et contraia inde irregularitate, *t. 20. num. 36. et 38.* Episcopus potest Generale Vicarium constituere etiam abque consensu Capituli, *t. 28. num. 64.* Ac ordinarie tenetur eum constituere, *num. 65. et 66.* Potest etiam binos Vicarios Generales constituere, *num. 67.* Non tamen eligere Laicum in Vicarium Generalem, *num. 68. et 69.* Episcopus si procedat tanquam sedis Apostolice Delegatus, utitur jurisdictione delegata, non ordinaria, *t. 29. num. 35. et 36.* Episcopus procedens etiam tanquam sedis Apostolice Delegatus an teneatur uti jurisdictione ordinaria, vel delegata, *num. 37. et 38.* Episcopus potest delegare causam simplici Clerico, ceteroquin idoneo, *t. 29. num. 72. et 73.* Episcopus non potest laico delegare causam spirituales, nec criminalem Clericorum, *num. 88.* Et probabiliter nec causam civilium, seu temporalem Clericorum, *num. 89.* Solvuntur contraria, *num. 90. et 91.* Episcopi nomine veniunt Archiepiscopi, Prælati, et Patriarchæ, *t. 31. num. 16.* Limitatur hoc in odiosis, et materia exco-
municatorum, *num. 17.* Appellatione Episcopi non venit proprie, nisi in Episcopum consecratus, *num. 13.* Non item electus in Episcopum, et confirmatus, *num. 19.* Nisi loquendo in illis quæ spectant duntaxat ad jurisdictionem, *num. 20.* Episcoporum appellatio-
nem quoad convenientiam eorum jurisdictionem, aliquando veniunt soli Episcopi, *num. 21. et seqq.* Aliquando etiam inferiores Prælati, jurisdictionem quasi Episcopalem habentes, *num. 25.* Idque, exemplificatur, *num. 25. et 26.* Episcopi nomine an veniat Vicarius Generalis, ac Delegatus Episcopi? *num. 27.* Episcopi nomine est antiquissimum et idem significat, ac superintendens, *num. 64.* Episcopi potestatem generant et duplex, nempe potestas ordinis, et potestas jurisdictionis, et in quo consistant? *t. 31. num. 61. et 66.* Episcopi non solum habent jurisdictionem ordinariam, sed etiam imperialem mixtam, et merum, *num. 67.* Potestas ordinis emanatur Episcopi immediate a Deo, *num. 68.* An idem dicendum sit de potestate Jurisdictionis? *ibid. et seqq.* Jurisdictio Episcopalis reuocanda se ac in generali, est instituta a Christo, *num. 70.* Et ab eodem immediate collata Divo Petro, cæterisque Apostolis, *num. 71.* Sed cum discrimine, et quali *num. 72.* Episcoporum Jurisdictionem, prout recipit has vel illas personas, seu Ecclesias etc. immediate provenit a Papa, *num. 73. et seqq.* Episcopus potest in sua Dioecesi quod Papa in tota Ecclesia, et quomodo? *num. 77.* Debet Episcopus iuxta errorem, quam inferior ordinarius in sibi subiectum tulit, observare, nec eam sine huius præsentia relaxare, et cur? *n. 78. et 79.* Quid si subditus inferioris exco-
municatur Episcopo se iuste excommunicatum fuisse? *n. 80.* An valet absolutio per Episcopum data irrequisito ordinario inferiore? *num. 81.* Episcopi potestas ad quæ in specie se extendit? remittit, *num. 82.* Episcoporum iura spectant vel ad legem Dioecesanam, vel ad legem jurisdictionis, *n. 83.* Quæ sunt valde diversa, *n. 84. et seqq.* Vide Lex Episcopi olim fuerunt subiecta omnia Monasteria, omnesque Monachi, *n. 107.* Hodie tamen plerique ordinis Regulares sunt exempti, *n. 108.* Exceptis certis casibus, in quibus Regulares exempti subsumt jurisdictioni Episcoporum, et cur? *n. 109.* Episcopi casus quot enumerantur a Doctoribus? *num. 110. et seqq.* omne ad *num. 113.* Episcoporum jurisdictioni subsumt Apostolicæ, et Ecclæ et Religionibus, *n. 120.* Episcopus componit contro-

versas omnes de præcedentia in Processionibus inter Regulares, *num. 130.* Episcopi subijciuntur Regulares in omnibus quæ sunt ordinis Episcopalis, *n. 131.* Episcopi habent jurisdictionem super Regulares, quomodolibet exemptos in concernentibus eorum animarum, quam exercent, *n. 132. et seqq.* Episcopi possunt prohibere, ne sæculares, vel Religiosi privatis in domibus Missas celebrent, *n. 135.* Et iusta tamen causa possunt illi concedere, *n. 136. et seqq.* Episcopi tenentur Clausuram sanctimoniarum restituere, aut ubi violata est conservare, *num. 41. et 42.*

2 Episcopus proprius Clerici delinquentis est Juxta, coram quo Clericus delinquens conveniri debet, *t. 1. num. 90.* Non Episcopus alterius Dioecesis, nec sæcularis, *num. 91.* Episcopus proprius Clerici conveniendi censetur quæ pluribus modis, videlicet ratione domicilii, *n. 92.* Ratione Beneficii, *num. 93. et 94.* Ratione contractus, delicti, ac rei sitæ in rursus Episcopatu, *na. 95.* Episcopi appellatio-
nem quæ omnes veniant? *na. 96.* Episcopus est ordinarius Juxta Clericorum, adeo ut etiam Clerici Ecclesiarum Cathedralium et Collegiarum in prima instantia coram illo sint conveniendi, *n. 97.* Nisi tales habent speciale privilegium, *na. 98.* Aut consuetudinem in contrarium, ut in Germania respectu Ecclesiarum Cathedralium, *n. 98. et 99.* Quid, si Episcopus avocet causam suo Vicario Generali agitam? *t. 2. na. 121.* Episcopi possunt in suis Dioecesium instituere fœda de præcepto, etiam ab exemptis observanda, *t. 9. n. 12. et 15.* Episcopi an possit Laico concedere licentiam exhumandi corpus occisi, ut consistat de corpore delicti, abque irregularitate? *t. 20. n. 172.* Episcopo jubente, an possit examen Clerici contra Laicum fieri per Judicem sæcularem, *n. 177. et 178.* Episcopus est ordinarius totius Dioecesis, *t. 20. na. 134.* Episcopus in causis Ecclesiasticis citans testes Laicos suæ Dioecesis, non indiget litteris *mutui compassus, et cur? ibid.* Episcopus receptus in sententiam jurat non tacitis, sed positus aut se Evangelium, *num. 493.* Episcopi et Personæ illustres possunt sententiam per alium recitare, *t. 27. n. 60.* Episcopus potest in quolibet loco non exempto suæ Dioecesis sedere pro tribunali, *n. 63.*

3 Episcopi non comprehenduntur sub ulla sententia suspensionis, aut interdicti, nisi exprimentur, *t. 1. num. 16.* Bene iamea sub excommunicatione, *num. 17.* Eorum vitæ honestas describitur a Sancto Apostolo, *num. 35.* Episcopi non possunt servire Regibus, et principibus sæcularibus, nisi licentia Papæ, *t. 4. num. 49.* Episcopus semper potest habere, et in viros compellere duos Canonicos ad sibi iuvandum, *t. 1. num. 152. et seqq.* Episcopi non possunt celebrare in loco non sacro, nec alia celebrandi licentiam dare, *t. 41. num. 3. et seqq.* Quid circa infirmos possunt? *num. 15.* Episcopus an et quomodo possit dispensare super pluralitate Beneficiorum? *t. 5. num. 258. et seqq.* Episcopus qualem potestatem habet in causis piis, ac Religiosis? *t. 36. num. 5. et seqq.* Episcoporum causæ præscriptim criminibus gravius contra eos per solum Papam cognosci et terminari possunt, *t. 4. num. 32.* Episcopi jurisdictioni in Regulares existentes in Parochia, *t. 37. num. 10.* Episcopi in materia Asyli est Juxta, *t. 49. num. 193. et seqq.* Quomodo procedere debeant? *ibid.* In dubio debet iudicare pro immunitate, *num. 200.* Episcoporum Residentia, et non Residentium poena. Vide Residentia Episcoporum.

4 Episcopi potestas dispensandi super impedimento matrimonii. Vide Dispensandi potestas etc. Episcopus urgente necessitate dispensare potest in lege

- Ecclesiastica*, A. num. 17. Episcopus in praxi quomodo pro foro externo super impedimentis Matrimonii dispensare possit, et debeat? Vide *Praxis capiendi informationem et dispensandi per Episcopum*. Episcopus in Praxi quomodo pro foro interno dispensare possit, et debeat? Vide *Praxis concedendi et expediendi dispensationem per Episcopum pro foro interno*. Episcopi a Papa vocantur fratres, A. n. 304. Sunt successores Apostolorum, *ibid.*
- 5 Episcopi ad et quando valeant dispensare in Irregularitate proveniente ex homicidio, vel mutilatione. Vide *Dispensatio irregularitatis ex homicidio, vel mutilatione*. Episcopi censura ligare non valent Reges, et imperatores, t. 49. num. 20. Episcopi in Generali auctoritate suspensionis, aut interdicti non comprehenduntur, numer. 19. Episcopi Principes S. R. J. an et quomodo decernere possint poenam sanguinis absque irregularitate? t. 12. num. 95. et *segg.* Episcopi sunt Iudices in causis haereticis suorun Dioecesanorum, tit. 7. num. 435. Etiam Regularium, num. 437. Sunt Inquisitores nati, num. 447. Gaudentes omni facultate Inquisitorum, ubi officium non viget, num. 449. Episcoporum excessus, t. 31. num. 2. et *segg.* Praesentia contra Regulares exemptos, num. 5. et *segg.* Episcopus circa omnia peccata, et scelera Iudex est, t. 16. num. 42.
- R. J. Episcopi non corrigentes delicta reprehenduntur, C. II. R. XLIII. num. 10. Episcopi non licet ordinare alienos Dioecanos sine licentia ordinarii, nec consecrare alienas Ecclesias etc. R. LXIV. num. 5. Episcopus bis vel saepius in anno visitans, semper exigere potest procuratorem, R. LXXXIII. num. 5. Episcopus locum a se ad fidem conversum proscribit, contra Episcopum loci, qui illum convertere neglexit, C. II. R. II. num. 14.
- EPISTOLA**
- 2 Epistola quid? t. 22. num. 136. Epistola acceptata, et retenta absque eo, quod quis expresse ei contradicat probat contra acceptantem pro scribente, num. 193.
- EPITHOGIUM**
- 3 Epithogium, seu Tabardum sacerdotum, quid? t. 1. num. 109.
- ERECTIO**
- 3 Erectio Beneficiorum. Vide *Beneficiorum erectio*, Erectio Parochiae novae quomodo fieri possit, ac debeat? t. 48. n. 13. et *segg.*
- EREMITE**
- 3 Eremitae qui? t. 1. num. 20. et *segg.* An et quando veniant nomine Clericorum? *ibid.* An gaudeant immunitate Ecclesiae, t. 49. n.
- ERRARE, ERROR**
- 1 Error latitantis manifestus vitiat Rescriptum, t. 3. num. 212. et *segg.* Idque ob praesumptionem falsificationis, num. 213. Dominum non sit omnino levis, num. 214. Nec aliunde patet de veritate litterarum Apostolicarum, num. 215. In testamentis et aliis instrumentis, error latinitatis non praesudicat, num. 216. Et quae ratio disparitatis inter haec et Rescripta Apostolica? numer. 217. Error communis jus tribuit, idque exemplificatur, num. 234. et 261.
- 2 Error communis jus facit, t. 1. n. 197. et *segg.* Error et dolus in quo differant? t. 14. n. 5. Errantis nullus est consensus, C. II. R. XLIII. n. 12. Error differt ab ignorantia, C. II. R. XLIII. num. 2. Error grammaticalis, vel styli curiae vitiat rescriptum, C. II. R. XXXVII. n. 14.
- ERUBESCERE**
- 2 Erubescimus sine textu loqui, t. 2. n. 214.
- ET**
- 3 Et, Dicitio, sumitur subinde pro vel, et e contra, t. 9. n. 47.
- ETIAM**
- 1 Etiam, haec particula est augmentativa et implicitiva praecedentium, t. 29. n. 37.
- 3 Etiam, dicitio est augmentativa, et implicitiva, t. 9. n. 47.
- EUCCHARISTIA**
- 1 Eucharistiam potest solus Sacerdos conficere, t. 1. num. 136. Eucharistiae Sacramentum publice adraudum proponere an liceat Regularibus? t. 31. n. 138. et 139.
- 3 Eucharistiae Sacramentum diligentissime sub clavibus custodiri severe praecipitur sub poenis, tit. 44. nu. 1. Ad illud qui confugiunt, gaudent jure asyli, num. 1.
- EVICTIO**
- 3 Evictio quid? t. 17. num. 362. Quam primum lit. movetur ad rem evinceadam tenetur venditor emptorem defendere, litemque assumere, numer. 363. Nisi sciat rem esse alienam, tunc enim absque lite illam domino, pretium autem et interesse restituere debet emptori, num. 364. Venditor emptorem defendere non tenetur, nisi illum prius laudaverit emptor, seu litem esse notam denunciaverit, num. 365. Non sufficit quaevis denunciatio,

sed debet fieri cum requisitione ut veniat, n. 366. Debeant interper denunciationsi includi libellus et acta litis metate, n. 367. Requiratur etiam ut tempore debito fiat, n. 368. Denunciatio litis motae fieri debet etiam venditor id aliunde jam sciat, nam. 369. Excipitur tamen Miner et Ecclesia, nam. 370. Venditor ad defendendum comparere, sequi debet forum Emporia, nam. 371. Postquam res acta fuit evicta, competat emptori contra venditorem actio ex empto, n. 372. Ad hoc ut restituat totum pretium, si tota res fuit evicta, vel partem, si pars habetur evicta, n. 373. Non cum interesse emptoris, n. 374. Damnum non excedat duplum pretium, nam. 375. Nonne interesse veniat hic etiam expensae litis, quas fecit emptor, n. 376. Venditor, si laudatus non fuerit, restituere nihil tenetur, n. 377. et seqq. Nisi manifeste constaret, rem esse alienam, nullamque defensionem Venditori competere, nam. 379. et seqq. Venditor de evictione non tenetur, quando emptor tempora sententiae promulgatae contumaciter obstitit, n. 382. Vel quando sententia culpa iudicis pra Actura lata est, n. 383. Ant quando emptor a seorsus compellatur, n. 384. Aut arguentia, vel inspectis ante causam perditu, n. 385. Vel rem alienam sciens emit, n. 386. Si venditor rem alienam bona fide vendens conveniat cum emptore quod ratione evictionis ad nihil tenetur, quid dicitur? n. 387. Qui sciens rem alienam vendit, pretium non interesse restituere debet, non obstante quacunque conventionione, n. 388.

EUNUCHI

4 Eunuchi et spadores an, et quando matrimonium contrahere valeant? t. 13. n. 21.

EXACTIO

3 Exactio quid? t. 49. num. 41. Ab ea immunes sunt Ecclesiae Ecclesiasticaeque personae, nam. 357. et seqq. Exactio Ecclesiastica quid? t. 49. num. 88. Laicali quid? t. 38. num. 38. An et quando Laici impetere possint Principes? nam. 40. Peccata Principum circa has, n. 45. An et quando obligent in conscientia? nam. 45. et seqq. Ecclesiae et Ecclesiasticae personae, et homines eorum nullo modo imponi possunt, t. 49. n. 379.

EXAMINARE, EXAMEN

3 Examini quomodo Praeceptum ad beneficium possint, aut debeant? t. 7. n. 1. Examen Munitionum ante professionem. Vide *Munitiones*.

5 Examen Rei quod, et quomodo fieri debeat? t. 1. nam. 422. Regularis ad hoc, ibid. Si Reus in examine petit spatium deliberandi, vel restitutionem prioris dieti, non debet deferri, n. 427. et seqq. Ordinario examinari debet extra carceres, n. 427. et seqq. Ordinarius examinari debet extra carceres, n. 427. Potest examinari, et constitui toties, quoties videtur iudici conducere, nam. 431. Forma examinatio Rei quoad Generalia, nam. 431. An et quando inter Generalia proponi debeat interrogatorium, nam et quales habeat iniquitates? n. 433. Examinandi Reus quoad specialia forma et praesentia, nam. 434. et seqq. Quid sciendum, si Reus ad interrogatorium aliquod respondere renuat? vel non absolute, sed dubio responderet? nam. 437. Forma et praesentia secundo constituti, et examinandi Reum, n. 438. Examen testimonii ante Rei constitutionem quando fieri possit, et debeat? nam. 441. et seqq. Fit post visitatum corpus delicti ad extendendum salutem simplicem prohibitionem, ibid. Potest Iudex, et respectu plures examinare testes ante constitutionem Rei, et quare? nam. 462. Praesentia, Regularis,

et principia, quae Iudex observare debet in examine testimonii, n. 438. et seqq. In examine testimonii debet Actoribus omnia dici iam pro, quam contra Reum fideliter scribere, et quidem in veracitate linguae ipsius testis, in qua etiam Iudex proponit Interrogatoria, quoniam haec idem latius scribere debet Actoribus, n. 468. Examinandi testis, et propounding eidem interrogatoria generalia praesentia et forma, t. 1. n. 356. et seqq. Qualiter claudatur examinatio testis, nam. 381. Quid agendum, si aliquis testis examen non totaliter absoluit, sed interrompi debet? nam. 382. Modus reasumendi interruptum examen, n. 383. Modus claudendi examen, ibid. Examen iterum super Interrogatoriis et articulis, etiam a Reo, et a Patroco propositis, fieri debet, et communicari Reo, t. 1. n. 427. et seqq. Quid iuris, si in hoc examine testis variat? nam. 431.

EXCELLENTIA

4 Excellentiae meritorium est cessare dispendii super impedimenti, A. num. 71.

EXCEPTIO

1 Exceptio fernet regulam in contrarium in casibus una exceptio, t. 2. n. 405. Quod pueri expelluntur, habent pro nullis, t. 3. n. 9. et 93. Exceptio quod metus causa, competit metum passis, et quando? t. 40. n. 19.

2 Exceptio, si sit, quid? t. 23. n. 1. et 4. Exceptio facilius conceditur, quanti actio, n. 1. Exceptio non solum variis accipitur, n. 2. Exceptio large et proprie, nec exceptio facili, et juris, quae? n. 3. Exceptio dilatoria an sint actionis exclusio? nam. 5. Exceptio contraria est Replikae, et hae dupli-cem, Triplicem, etc. n. 6. Exceptiones dividuntur iuxta quatuor causas generis, t. 23. n. 7. et seqq. Ratione divisionis a causa finali desumptis, et praesentia, et quae? ibid. Exceptiones praesumptivae, seu praesentiae, etc. n. 8. Exceptiones dilatorias, seu temporales, quae? n. 9. Exceptiones dilatorias sunt in triplici differentia, n. 10. et n. 11. et seqq. Harum aliae respiciunt personam Iudicis, quae et declinatoriae fori dicuntur, n. 11. Atque istae sunt omnes aliae exceptiones opposui debet, et eae? n. 12. Aliae respiciunt personam Actoris, n. 13. Et istae desumuntur a qualitate causarum? nam. 14. Exceptiones a causa materiali, qualiter dividuntur? n. 15. Exceptiones personales quae? nam. 16. Exceptio competitiuae est personae, et eae? ibid. Exceptiones reales quae? n. 17. Exceptiones mixtae quales? n. 18. Dividuntur in elictas et praesentiae, et quae sunt istae? n. 19. A causa formali dividitur exceptio in potam, seu legitimam, et in inquam, seu frustratorem, frivola, seu infirmam, et quid sint? nam. 20. Quae exceptio huius et ante sit legitima, Iudicis arbitrio relinquenda, ibid. Exceptiones anormales quae? nam. 21. Nonnullae reconvenerunt, nam. 22. Exceptiones dilatorias quod sint oppositae, atque probatae? t. 23. n. 23. et seqq. Iuxta tenorem prohibere nam exceptionem, et recipiendum si Actor, nam. 24. Debetque etiam probare laici terminum a Iudice praefigendum, nam. 25. et seqq. Exceptio dilatoria non proponitur ante litem contestatam et intra terminum praefigendum, neque amplius proponi in causa appellatiuae, n. 27. etc. Dantur aliqui casus, in quibus post terminum a Iudice praefigendum possunt opponi exceptiones dilatorias, nam. 30. et seqq. usque ad num. 43. Ignorantia exceptionis sufficienter probatur per iuramentum, et eae? nam. 45. Exceptiones peremptoriae quo tempore debeant, et possint opponi? t. 25. num. 44. et seqq. Regulariter sint oppositae post litem contestatam us-

que ad sententiam, n. 44. Aote litum contestatum, ea opponi non possunt, et cur? num. 45. Fallit iudex in exceptionibus peremptoriis litis liti-
tate, et cur? num. 46. et 47. Item quando exceptio peremptoria est notoria, num. 48. Et quando Reus in continentem potest probare exceptionem peremptoriam, num. 49. Et ubique exceptio coueludit, Actoris sui eam competere, num. 50. Exceptio declinatoria fieri proponenda est ante ab initio ante litis ingressum? t. 2. num. 7. et 8. Exceptiones opposita ad inducitur litis conuictio? t. 2. num. 25. et sepp. Exceptio peremptoria prius debet discutiri, antequam discutatur principale agendum, t. 10. num. 7. Idque declaratur exemplis, num. 8. Ac procedit etiam in exceptionibus dilatoriis, num. 9. Exceptiones de auro extorue, vel notiter ad notitiam alioque peruenientes, possunt proponi post terminum a Iudice prefixum, t. 19. num. 108. Exceptio dilatoria quando sit proponenda, et probanda? num. 143. Exceptio ex inspectum instrumenti etc. nonquam excludit exclusi, n. 94.
Exceptiones, que testibus possunt obici, sunt triplicis generis, t. 20. n. 15. et 14 et n. 545 et sepp. Nempe contra personam testium, num. 54. Contra examen testium, n. 55. Et contra dicta testium, n. 56. Exceptiones contra personam testium sunt opponende ante publicationem attestationis, exceptio tribus casibus et quibus? num. 57. De quibus prolatum est exceptionem proponere contra personam testis, tunc testis in favorem ejus deposuit de seili non creditur, num. 58. Exceptiones contra dicta testium, et contra eorum examen, opponuntur post publicationem attestationis, n. 59. Exceptio contra personam testium proprie non est dilatoria, nec peremptoria, sed quasi peremptoria, num. 540. Ea regulariter non impedit examen testium, sed reservatur disputanda in finem litis, n. 541. Fallit hoc in certis casibus, et quibus? num. 542. et sepp. In arbitrio Iudicis in exceptionibus talium statim admittitur ad probandum, vel eorum discussionem reservare in finem litis, num. 546. Exceptio doli quid, et contra que competat? t. 14. num. 23. Illic obijciuntur probare debet dolo Actoris aliquid factum esse, non alterius, num. 24. Exceptio estibus in quibus dolo non nocet alteri, ibid. Exceptio doli datur adversus omnes qui contra equitatem naturalem aliquid exigunt, num. 25. Demptis Parentibus, Patronis, num. 26. Ea que exceptiones adversus hos statuit Liberi, vel Liberti graviter laesi, num. 27. Exceptio doli quando differat ab actione de dolo? num. 28. et sepp. Ipse non infamat, num. 40. Quippe generalis, et conuenit cum omnibus exceptionibus in factum, num. 41. Exceptio non numerata pecunie potest opponi intra biennium, t. 22. num. 182. Idem dicendum de exceptione non numerata doli, num. 183. Creditores etiam, si citati deo quiescentiam, quam exerceat pecuniam, possunt opponere exceptionem non numerata pecunie, sed intra triginta dies tunc, n. 184. Cur creditores minus tempus conceditur ad opponendum dictam exceptionem, quam debitoribus? ibid. Ad exceptionem alique possunt opponi post latam sententiam? t. 23. num. 51. et sepp. Regula est negativa, num. 51. Fallit tamen in exceptionibus, quas principaliter respiciunt executionem sententie, tales enim post sententiam opponi possunt, num. 52. et sepp. Ut est exceptio Senatus-Consulti Macedoniani, num. 53. Et exceptio Senatus-Consulti Vellejani, t. 24. Item exceptio militis condonati, si quam ante sententiam non opponit, n. 55. Et exceptio competentis, et quibus hanc competat? num.

56. Exceptio compensationis, num. 57. Exceptio juri retinendi, num. 58. Ac exceptio rei non tradita, vel non annuerata pecunie, aut solutionis juri facta, vel quod res petita alioquin periret ad Actorem, num. 59. Item exceptio transactionis, vel poci de non petendo, etc. n. 60. Atque exceptio evictiois inuoluntis super re empti, num. 61. Et exceptio non implendi, que etiam retardat executionem Generalis obligationis, n. 62. Exceptio quoque attentatorum impedit executionem sententie, n. 63. Post sententiam post insuper opponi exceptio casus ejus executionem, quando exiitior modum excedit in arequendo, num. 64. Ac exceptio contra executionem ob defectum jurisdictionis, num. 65. Exceptiones peremptoriae possunt opponi etiam post sententiam, quoties dicitur propter eas nullum fore iudicium, n. 66. Notitia sententie, atque inde conuictio exceptio ipsius potest oriri multiplicitate, num. 67. et sepp. Exceptio falsitatis instrumenti potest obijci post sententiam, n. 68. Sicut et exceptio falsi Procuratoris, n. 29. Exceptio nullitatis sententie regulariter non impedit executionem ipsius, et cor? t. 25. num. 70. et 71. Fallit inquit, quando nullitas sententie est iudicialis, seu notoria, num. 72. Vel potest in continenti probari, ibid. Aut quando excoctio sententie fuit irrevocabilis, num. 71. Exceptiores peremptoriae possunt opponi in causa appellantis, sicut poterant ante post litem contestatam, num. 73. Idem modo quis ante scienter et malicie eas omiserit, ut si fugaret adversarium, num. 75. et sepp. Et quid si exceptio excommunicacionis in malitiam fuit dilata? n. 76. Iudex non illic debet repellere exceptionem peremptoriam propter quolibet malitiam suspicionem, num. 77. Malitia differentis opponere exceptionem, quomodo probari possit? n. 78. Exceptiones a quibus opponi possunt? t. 23. n. 79. et sepp. Eas opponuntur a Reo, huiusque hereditas, n. 79. Et contra exceptiones liti, inter ab Actore liti Replacito, n. 80. et sepp. Exceptiones liti competentes, nisi fuerint personales, possunt etiam a filioribus ipsius opponi, n. 81. Et si exceptio legitime opposita per Iudicem non admittatur, potest appellari, n. 82. Exceptiones sunt etiam, Cypel et loricum licorum, ibid. et num. 81. Exceptio reprobatu a Iudice non solum verbis, seu per sententiam interlocutoriam, sed etiam facto, seu alia procedendo, n. 83. Exceptiones modici preiudicii potest Iudex repellere ex presumptione liti fraudis, n. 84. Si exceptio non aduice appellatur, tunc Juxta appellationis super sola veritate exceptionis cognoscit, non vero de causa principali, n. 87. et 88. Exceptiones preteritis requirunt aliorum indagationem, an sint aduicium in iudicio summis? t. 23. n. 100. et sepp. Exceptio aliorum indagationem requirit, que? n. 107. An in iudicio summis loco habent exceptiones, n. 111. et 116. ac sepp. Vnde Juxta Exceptio excommunicacionis quo tempore, et qua ratione opponi possit, ac debet? n. 119. et sepp. Ea potest a Reo contra Actorem proponi tunc ante litis contestationem, quam in quolibet parte iudicis, n. 119. Exceptio excommunicacionis repellit actorem ab agendo, non Reum a defendendo, n. 120. Tamen et appellat Actorem ab agendo, debent plures observari conditiones, et quot? n. 121. et sepp. Si exceptio excommunicacionis probetur primum post autotem latam, impedit hoc casu, sed tunc iudicis valia, n. 124. Solitar notabilis inuoluntis ex cap. de Receptis, in 6. ibid. Actorem excommunicatum debet Iudex

- ex officio repellere, et qualem? *num. 125.* Quando excommunicatio opponitur in vim peremptoriae exceptionis, non compellitur opponere eam probare, infra octo dies, *num. 126.* Reo excipiente de excommunicatione Actoris, non obstat communicatio replicatio, *num. 127. etc.* Habens plura Beneficia contra alium de pluralitate Beneficiorum non excipit, *num. 128.* Exceptio rei iudicatae non competit Reo absoluto ex eo quia tempore sententiae non possidebat, si post eam possidere incipiat, *t. 25. num. 130. et 131.* Exceptio rei iudicatae per Iudicem Ecclesiasticum debet etiam admitti in foro saeculari, et e contra, *n. 132.* Testis contra quem fit exceptio de crimine, isto probato, repellitur a testimonio, de crimine tamen non punitur, *num. 133.* Dieta de exceptionibus servatis proportionem, locum habent in replicationibus, *num. 131.* Exceptio rei iudicatae datur Reo per sententiam diffinitivam absolutam, *t. 27. num. 143.* Secus si absolvitur duntaxat ab observatione iudicii, *n. 147.* Excipiens autem de intentione adversarii confiteri censetur, ita ut si in probatione exceptionis deficiat, eodemmodum sit tanquam confessus? *t. 25. num. 89. et seqq.* Quando Reus pure excipit, non per hoc constituitur intentionem adversarii, *n. 89.* Qui excipiendo facit permutacionem Ecclesiae esse factam, non idcirco facit Ecclesiam illam antea fuisse alterius, et cur? *num. 90.* Si reus non pure excipiat, sed simul adijungat confessionem, et quidem separatam ab exceptione, tunc ipse sibi praedjudicat, etc. *num. 91.* Excipiens constituitur facium in exceptione contentum, *num. 92.* An si Reus opponat exceptionem peremptoriam, et in eius probatione deficiat, eodemmodum tanquam confessus? *num. 93.* Si Reus est certus, quod Actor non possit probare suam intentionem, debet negare, non excipere, et cur? *num. 94.* Quod si dubitet non Actor valet probare intentionem suam, potest negationem, et exceptionem cumulare, et quomodo? *num. 95.* Potest quis nisi pluribus exceptionibus, etiam contrariis, *num. 96.* Tum successive, *num. 97.* Tum etiam simul, saltem disjunctive, *n. 98.* Cur Reus pluribus exceptionibus uti possit, non vero Actor simul instituere plures actiones super eadem re? *num. 99.*
- 3 Exceptio non prodest, nisi opponatur, *t. 31. n. 9. et t. 49. n. 64.* Exceptio unius firmat regulam in contrarium, *t. 26. n. 141.*
- 5 Exceptio quid, et quomodo fieri possit, ac debeat? *t. 1. n. 234.* Potest fieri civiliter, *n. 235.* vel criminaliter, *n. 236.* Facta civiliter non praebet Iudici facultatem puniendi eum, contra quem excipitur, *n. 237.* Nisi alium processum contra illum instituat, *n. 238.* Facta criminaliter iudicii naturam accusacionis, et eius conditiones requirit, *n. 239.* De maioria exceptionis remissive, *n. 240.* Exceptio, seu recusatio Iudicis, Actoris. Vide *Accusatio.*
- B. J. Exceptio declarat Regulam, Prooem. *num. 16.* Firmat Regulam, in non excipitis, *ibid.* Exceptio quid sit? C. II. R. LXIII. *num. 2.* Exceptio legitima quae dicatur, C. II. R. LX. *num. 4. et 5.* Exceptio nuda et pura non expedit fieri, et quomodo? C. II. R. LXIII. *n. 10.* Exceptionem obijciens non videtur de intentione adversarii confiteri, *ibid.* *num. 2. et seqq.* Exceptionibus pluribus uti potest Reus, C. II. R. XX. per tot.

EXCESSUS

- 5 Excessus Praelatorum quinam sint? *t. 31. num. 2. et seq.* Inter alios sunt, si Episcopi Regularibus exemptis contra tenorem privilegiorum aliquid praecipiant, cui mandato obedire non tenentur Privile-

giati, *num. 6.* Enarrantur 15. Excessus Episcoporum, et aliorum Praelatorum saecularium contra Regulares in communi, *n. 7. et 12.* In specie contra Fratres Miores, et Praedicatores, *num. 8. ac 30.* Remissive eum notabili textu et Clementinas, *num. 9.* Excessus Praelatorum Episcopis inferiorum tam saecularium, quam Regularium, quid? *t. 31. num. 1. et seqq.*

EXCOMMUNICARE, EXCOMMUNICATIO, EXCOMMUNICATUS

- 1 Excommunicatus an possit impetrare Rescriptum? *t. 3. n. 39. et seqq.* Excommunicatus non incedit Concilium Constantiense in aliquo relevare, *n. 50. et 51.* Absolutio ab excommunicatione primum superveniens, non contrahit Rescriptum ab excommunicatione impetratum, *n. 54. et 55.* Vide *Rescriptum.* Excommunicati excommunicatione majori eligere prohibentur, *t. 6. num. 167. et seqq.* An quando unus fuit excommunicatus, et eligit cum aliis, vincitur tota electio, *num. 168.* Quid de hoc dicendum de facto post Extravag. *Ad evitanda. n. 169.* Excommunicatus excommunicatione minori eligere non prohibetur, licet eligi non possit, *n. 167.* Excommunicatus excommunicatione majori nequit eligi ad Beneficium Ecclesiasticum, *num. 221.* Neque istud eidem conferre, *ibid.* Et quid de excommunicato excommunicatione minori? *n. 222.* Si Episcopus excommunicatum non vult absolvere, cum deberet, potest ipsum absolvere Metropolitani, *t. 10. num. 19. et 20.* Quid juris, si quis ordinatur ab Episcopo excommunicato? *t. 13. num. 8. et seqq.* Ab excommunicatione ob percussione Clerici qualiter possit absolvere Legatus a latere? *t. 30. num. 28.* An is etiam ab aliis excommunicationibus Papae reservatis possit absolvere? *num. 29.* Et quid dicendum de Legato Missio, ac nato? *num. 30.* Excommunicati non possunt constituere Procuratorem ad agendum, *t. 38. num. 30.* Bene tamen ad defendendum, *num. 31.* An si conveniantur ab aliis, teneantur iuviti Procuratorem constituere? *num. 32.*
- 2 Excommunicatione non datur major poena in Ecclesia, *t. 14. num. 141.* Ad eam non est devotioendum, nisi deficientibus aliis poenis, *ibid.* Excommunicationis exceptio potest in quacunque litis parte opponi, *t. 25. n. 74.* Et quid, si haec malitiose non fuerit proposita in causa principali, ut sic fatigaretur adversarius? *num. 75. et 76.* Excommunicationis nomine absoluto posito, intelligitur excommunicatio maior, *n. 119.* In sententia Excommunicationis debet exprimi causa et cur? *t. 27. num. 101.* Excommunicatio secum trahit executionem, *t. 28. n. 212.* Excommunicatione probatur per litteras Iudicis ordinarii, *t. 19. n. 71.* Excommunicatus an, et qualiter in Iudicio stare prohibetur? *t. 1. n. 146.* Reus contumax potest excommunicari, *t. 14. num. 140.* Excommunicatus per annum redditur suspectus de Haeresi, *n. 143.* Papa excommunicatum litteris solvens, non per hoc censetur eum absolvere, *t. 19. n. 109.* Etiam si scienter excommunicato sic participet, nisi aliud exprimat, *ibid.* Excommunicatus reputatur inter infames, nec admitti debet ad dicendum testimonium, *t. 20. num. 43.* Adeo ut etiam non admittatur ad testificandum contra alium excommunicatum, *ibid.* Intelligendo istud de excommunicato vitando, *num. 44.* Et quid de excommunicato non vitando? *ibid.* Excommunicari potest, qui impedit processum productionem testium, *num. 43. et seqq.* Excommunicatus si injuste condemnatur, appellare potest, *t. 28. num. 35.* Imo et super appellationis

articulo Descriptum impetare, *ibid.* Excommunicatus, cuiusvis appeller, ab excommunicatione absolute prolata, eodem ligatur, *num.* 312. Secus, si appellatur ab excommunicatione solum comminata, et lata sub conditione, *num.* 314.

3 Excommunicatio maior est maxime potius in Ecclesia, *t. 1. n.* 118. Excommunicati gaudent asylo, *t. 49. num.* 55.

4 Excommunicationis effectus an, et quando adhiberi debeat contra reuocantes audere? *t. 1. n.* 156. *et seqq.* An et quando iterum tolli debeat? *num.* 165. *et seqq.* Ex reuocatione inobediens inordinatus per animum in excommunicatione an, et quando sit suspectus de haeresi? *num.* 166. Excommunicationem potius sustinere quam Iudici obedire debet contra certe serius Matrimonium esse nullum, *t. 19. num.* 23.

5 Excommunicatio, ut sit adeo quid et quotiens? *t. 39. num.* 47. *et seqq.* Erymo illius, *ibid.* Dicitur autem analitice, *num.* 48. Differt tamen ab hoc, et quomodo? *num.* 49. Excommunicatio propria quid? *num.* 50. Alia est maior, et quae? *num.* 51. Alia minor, *num.* 52. Notione excommunicationis simpliciter posito in Jure semper maior intelligitur, *num.* 53. Excommunicationis maioris effectus quomodo? *t. 39. num.* 54. *et seqq.* Sicut plures, veluti privatio Communionis, *num.* 60. Quam triples rei, *num.* 54. Videlicet poene interius, *n.* 55. Poene exterius, *num.* 56. *et mixtae*, *num.* 57. Excommunicatio non privatur Communionis et bonis interius, *num.* 58. Nec orationis, et fructus bonorum operum, quae quae et privatae devotione per excommunicatis percipi, et applicari, *num.* 59. Alius effectus Excommunicationis est privatio usus actus, et passus sacramentorum, *num.* 61. Praesentiae seu assistentiae Ministris, vel aliis divinis officio, *n.* 62. Coactionem tamen in Ecclesia audire et ibi operari potest Excommunicatus tempore, quo ibi Divina non peragitur, *num.* 63. Privat alterius sepulture Ecclesiasticae, *num.* 64. Inducit inhabilitatem ad quaecumque beneficia et officia Ecclesiastica, *num.* 65. Privationem distributionum quotidianarum, *num.* 66. Non item fructuum grossorum, *n.* 67. Inhabilitatem impetrandi Rescriptum Apostolicum, *num.* 68. Privationem omnis jurisdictionis Ecclesiasticae, *num.* 69. Hoc tamen effectus locum non habet in Excommunicatis toleratis, nisi contra ipsos excipiat, *num.* 70. Privat insuper Communionis foras, seu actum ad iudicium externum pertinens, *n.* 71. Excepto, quod excommunicatus in iudicio, ut Reus stare possit, et debeat, *num.* 72. Privat Communionis Politicae, *num.* 73. Inordinatentem per animum in us reddit aspectum de laetitia, et amonitionis contentum, *num.* 74. Reuocatio effectus, exceptis casibus exoratis, etiam Toleratis excommunicatis applicari, *num.* 75. *et seq.* Ob gravem iterum, et arguunt causam excommunicati qui a lege hoc effectus imponitur, *num.* 77. Excommunicationis Canonicae, seu in Percussoribus Clericorum quid, a quo, et contra quos sit lata? *t. 39. num.* 103. *et seq.* Lata est in Concilio Lateranensi, relato Gen. Si quis excommunicatus Diabolus, *num.* 106. Contra omnes, sive Clericos, sive Laicos violentas manu in Clericos, sive Monachos iniecerint, *num.* 105. Nominis Clerici, sive Monachi, ad propositum quomodo intelligitur? *num.* 107. Violentam manum Clerico, vel Monacho iniecerit quis dicitur? *num.* 108. Variae circumstantiae etiam in specie habent violentam manum impetuntur communicari, *num.* 109. *et seq.* Etiam ille qui violentam similem actionem committit, excommunicationis reus est, *num.* 111. Item

qui suo nomine aut intente aut illa factam rati habet, *num.* 112. Item qui consensit, exsilium, vel favorem ad eum praestant, *num.* 113. Et illi qui, cum possent, et ex officio deberent, eam obo impedire, *num.* 114. Et omnes reuocanti non extenuant, si dicatur, Clericum excommunicatum foras percutiendum, *num.* 115. Vel consentiant in eodem, *num.* 116. Excommunicatio facienda sententiae, quae? *t. 39. num.* 78. Et unde cognoscatur, quod sit ferenda sententia? *num.* 80. *et seqq.* Excommunicationis a potius quomodo, et quomodo immunes sint, percutientes Clericum? *t. 39. num.* 117. *et seqq.* Quandocumque et aliquis causa manus violenta iniecit excommunicato peccato gravi, et ab excommunicatione Canonica, *ibid.* A qua etiam est immunus, qui ab necessarii sui, suorum, vel aliorum defensione manu violentas iniecit, *num.* 118. Doctrinae praeterea ad propositum multas exactiones ab Excommunicatione Canonica ab manu violentam iniectionem in Clericum, praesentem iniustum aggressorem, *num.* 119. *et seq.* Praeterea quomodo et Magistri ab Excommunicationis immunes sint, si sint etiam in maioribus constitutus subditos, sive discipulos Clericos correctionis causa moderata percutiant, *n.* 121. Idem de Percutitis et propinquis respectu filiorum, sive propinquorum in Minoribus ab Excommunicatione, *num.* 122. *et seq.* Aliter quoque pro defensione sua pudenter percutiens Clericum ab excommunicatione immunes est, *num.* 124. Sicut et percutiens, vel occidens Clericum cum Matre, Filio, uore, aut sorore turpiter violentum, *num.* 125. Excommunicatio laeae sententiae, quae? *t. 39. n.* 78. Et unde cognoscatur, quod sit lata sententia? *num.* 79. Excommunicatio est maxime potius in Ecclesia Dei, *num.* 108. Excommunicatio causante et obo illis deficientibus aliis modis adhibenda est, singularis Textus Concilii Tridentini ad Propositum, *t. 39. n.* 103. Excommunicationem ferendi potestas quibus competit? *num.* 7. Excommunicari potest quis accipies, *num.* 85. Atque ab uno Excommunicatione absolute elere praesentate, *num.* 86. *et seq.* Excommunicari tota aliqua universitas, vel Communitas hodie licite non potest, *num.* 89. *et seq.* Bene tamen interdici, etiam integra Civitas, et Regnum, *num.* 91. Si integra etiam Communio excommunicatur, vellet, *num.* 91. Et quidem certo, si ferat a Papa, *num.* 93. Probabiliter vero, si ferat per inferiorem Papam, *num.* 94. *et seq.* Excommunicationis sententia, et declaratio, seu sententia declaratoria, *num.* 97. Ad declarationem non praerequirat trias motus, *num.* 98. Nec citatio, si crimen est occultum, *num.* 99. Secus, si notorium non est, aut de illo plene non constat, *num.* 100. Excommunicationis eiuslibet a poena an et quando eximet ignorantia, gravis metus, vel alia causa? *num.* 101. *et seqq.* Excommunicationis nomine simpliciter et absolute positae in Jure semper intelligitur excommunicatio maior, *num.* 33. Excommunicationis Bullae Coeae nuda, quid, et quomodo? *t. 39. num.* 127. *et seqq.* Examenatur sigillum in compendio, *num.* 129. Refertur Bulla Coeae per catenatum, *num.* 129. Refertur specialia de hac Bulla, et eam Excommunicationis, *n.* 130. Et inferior Doctrinae Praeterea ostendens plures hodie de facto esse excommunicationes per Bullam Coeae, *num.* 131. Non obstante quod publicae non sint denotatae, *num.* 132. Et excommunicationem non curet, *n.* 133. Excommunicationis minor quid sit? *num.* 156. Eius effectus est quod alio mortali peccato non possit recipere aliquod Sacramentum ex ligatus, *num.* 157. Ab ea in foro interno quilibet absterere potest, *num.* 158. An et

quando Excommunicationem suspendit, vel impedit appellatio ? *n. 245.* Excommunicati negotio occulte criminosis, *t. 2. n. 24.* Quibus obis poenitentia et effectibus sint, *subjecti ? t. 39. n. 60. et seqq.* Possunt audire Communionem, *num. 63.* Quando debent de valore Excommunicationis, quomodo in viroque foro habere se possint, et debeant ? *t. 127. n. 14. et seqq.* Et quomodo, si se innocentes sciunt, et tamen in foro externo secundum allegata et probata sint excommunicati ? *Tit. 39. n. 41. et seqq.* Excommunicati hodie sunt plurimi praesertim Iudices saeculares, et alii Latini in causa Censuram se imminentes, vel iudicem Ecclesiasticum, aut alios propterea impeditores, vexatores, aive a Iudice Ecclesiastico ad potestatem saecularem recurrentes, vel recurrentes recipientes, vel consilium aut favorem ad id praebent, etc. *t. 39. n. 207. et seqq.* Item, *num. 131.* Excommunicati vivendi quatenus sint ? in quibus casibus, et qualiter vivere debent ? *num. 134. et seqq.* Hodie vivandi sunt omnes et soli publice denunciati, et notorii perennes Clericorum, *num. 135.* Hi quomodo debentur ? *num. 136.* Alii notorie excommunicati probabiles non sunt vivendi, *num. 137. et seqq.* Fideles, quomodo non tenentur, tamen possunt vivere, et repellere quomodo excommunicationem, praesertim notorum, *num. 139.* Excommunicati etiam toleranti tenentur quatenus possunt, Communione aliorum vitare, *num. 140.* Ea in quibus vivandis oportet vitare aut colluvio, aut discrasia, etiam per litteras, *nu. 141. et seqq.* Oratio cum illis, *num. 143.* Et auditio Missae, vel Divinorum, *nu. 143.* Quid iuris, si excommunicati, durante Missa ingreditur Ecclesiam, *ibid.* Vivandis insuper est amica illorum, vel honorifica solacio, *ibid.* Quomodo excommunicatio in Politicis, *nu. 146.* Excommunicatio in iurata, aive cibo, et potu, *n. 147.* Absque causa communis in aliquo dietorum, preest, et incurrit Excommunicationem minore, *nu. 148.* Ad subinde etiam maiorem, praesertim, si communicant in crimine criminosis, *n. 149.* Excommunicatos vivandos ad quibus casibus, et in quibus casibus vitare quis non tenetur. Vide *Causae et Causae vi quorum licet* etc.

R. J. Excommunicatus nec per se nec per Procuratorem potest agere in iudicio, C. II. R. LXVII. *num. 5.* Excommunicationis potes simpliciter proles intelligitur de Excommunicatione majori, II. XLIX. *num. 5.*

EXCUSATIO

R. J. Excusatio. Vide *Excusatio legitima.*

EXECRATIO

3 Execratio Ecclesiae, quando, et quomodo fiat ? *t. 40. num. 11. et seqq.* Execratio Altaris quando fieri censetur ? *t. 40. num. 35.* Execratio, si costringitur lapsus, *n. 37.* Aut amovetur superior tabula, *n. 38.* Non item, si solum sepulchrum, *n. 39. et seqq.* Per execrationem Altaris non execratur Ecclesia, nec e contra, *n. 41.*

EXECUTIO, EXECUTOR

3 Executio sententiae quo tempore, et ordine sit faciendi ? *t. 37. n. 160. et seqq.* Vide *Sententia.*
3 Executor, et Executio Testamenti, *t. 26. n. 672. et seqq.* Executor quis ? *num. 772.* quomodo ? *nu. 773.* Si nullus in testamento deputator, executor illius est haeres, exceptis legatis pro alimentis pauperum, *num. 774.* In defectu aliorum Executor est Episcopus, *n. 775.* Executor potest deputari unus, vel plures etiam foeminae, ac Clerici, *num. 776.*

RIFFENSTUEL Jus Can. Tom. VI.

Religiosi quoque, et quomodo ? *n. 777. et seqq.* Fratres Minores non possunt esse executores, *n. 781.* Possunt tamen dare executores coelestem, *num. 781.* Potest testator fratri minori committere, ut ipse aliquem executorem designet, item potest obligare executorem, et hoc nisi iuxta designationem fratris Minoris legitis potest distribui, *num. 783.* Religiosi oculos potest cogi ad Mater executoris, *num. 784.* Bene tamen ex rationabili causa, *num. 785.* Executores quomodo primum praeferunt, tenentur exequi ultimum voluntatem, *num. 786. et seqq.* Ad quod tam a Iudice Laico, quam Episcopo negligentes possunt compelli, *num. 788. et seqq.* Subinde compelli debent, *num. 790.* Index Laicus executores clericum compellere non potest, *num. 791.* Post aditam haereditatem Index etiam post compellere executores, *num. 792. et seqq.* Qui iura sua mensas Legata pia etiam sine monitione exequi negligit, debet illa cum fructibus restituere, *num. 796.* Executor negligens devolvitur potestas ad Episcopum exequens, *num. 797.* In executione voluntatis Testatoris principaliter attendi debet, *num. 798.* Pluribus constitutis executoribus, ea et quando non sint aliter procedere valent ? *num. 799.* Religiosus vel Clericus potest a quo Monasterio vel Ecclesia quid applicare, si dispositio est ad causam piam in genere, *num. 800.* An sibi ipsi, si dispositio est pro pauperibus in genere, *n. 801. et seqq.* Executor non potest dispositionem pro una causa pia in aliam mutare, *n. 804.* Nisi nota esset vel prius ignorata emergit, *n. 805.* Vel respectu Ecclesiasticae sit animam cum spiritualem, *n. 806.* Papa ex rationabili causa potest piam voluntatem ab uno ad alium piam mutare, *num. 807. et seqq.* Eius Episcopus cum haereditate, si relicto ad determinatum causam piam applicari aequi, *num. 809. et seqq.* Legata pro pauperibus in genere relicta non potest executor pro libito distribuere, sed debet ordinem procedere, *n. 811.* Et quomodo ? *n. 812. et seqq.* Qualiter exequenda sit dispositio pia ? volo et haec applicator pro Dei Gloria, vel alicui animae mase, *n. 810.* Executores tenentur facere Inventarium, et reddere rationem expensarum, et alii remiserit Testator, *n. 811.*

4 Executio litterarum dispensationis Matrimonialis in praxi quomodo fieri possit non debet pro foro externo ? *A. n. 389.* Formula executionis, *num. 395.* Executio dispensationis in forma Pauperum in praxi qualiter fieri possit, et debet ? *num. 415.* Executio dispensationis Apostolicae pro foro interno, qualiter in praxi fieri debet ? *num. 488. et seqq.* Executio dispensationis Episcopalis quomodo fieri debet pro foro externo, *num. 508.* Et quomodo pro foro interno, *num. 509.* Executor Litterarum Papalis dispensationis, quis, et quomodo exequi debet ? *num. 295.* Ordinarie deputatur Episcopus vel eius Vicarius Generalis, et hic a priori, *ibid.* Qui ultra montes, vocatur officialis, *num. 296.* Quo nomine tunc non vocat Officialis Capituli, *num. 297.* Deputato Vicario, non potest exequi haereditatem eadem in originali praevocatur, *n. 299. et seqq.* Praesentia sibi litteris dispensationis, quid facere, et observare debeat executor ? *num. 301.* Si Litterae sunt differentis style, vel habent insulas clausulas, rursus acceptas, *ibid.* Stylus et Clausulae, ac executor observandae, quatenus ? *num. 302. et seqq.* Executor pro executione prorsus nihil potest accipere, etiam sponte oblato, *A. num. 316.* et *seqq.* Nequa sub praetextu laboris, taxae, pappyri, vel consuetudinis, *n. 318. et seqq.* Post tamen aliquod accipere Notarius, *num. 320.* Imo post executionem factam

etiam ipse Executor, n. 321. Executor dispensationis Apostolicas super impedimento Matrimonii quis esse possit, et debet? A. n. 441. et seqq. Debet esse Doctor Theologiae, vel Jura Canonici, ibid. et seqq. Non sufficit esse Licentiatum, n. 442. Lectores et Professores Regularium non possunt exequi, nisi sint Dotores, n. 444. Vel Lectores Jubilati ordinis Seraphici, n. 445. Vel Privilegium speciale habentes, n. 446. Quales sunt Paucos Societatis et alii mendicantes a Generali eorumdem specialiter deputati, n. 446. et seqq. Executor debet laicup esse approbatus ab ordinario, n. 449. Et a pontifice specialiter electus, n. 450. et seq. In casu extraordinario potest etiam non Doctor exequi dispensationem, n. 452. Quas clausulas observare debeat Executor in litteris dispensationis, n. 453. et seqq. Ad executionem non debet adhibere testes, n. 454. Et debet litteras hancrare, n. 455. Necessitas autem restituere vtriusque, n. 454. et seqq. Compensatio relictio, quis et qualiter exequi possit dispensationem pro foro interio, n. 486. etc. Executor dispensationis Episcopalis quid observare debeat pro foro exteriori? A. n. 505. Et quae? quando sit Executio pro foro interio, n. 520. et seq.

EXEMPLA, EXEMPLARIA

- 1 Exemplum regulum non stringimus, sed declarant, r. 19. n. 6. Non Exemplum, sed Legibus iudicandum est, declarant, r. 4. n. 100.
  - 2 Exemplum regulum non stringimus, r. 6. n. 13. Exemplum declarat dispositionem de similibus esse intelligendam, r. 28. n. 191.
- Exemplaria originalium instrumentorum quam vim probandi habent? r. 32. n. 39. 66. etc. Ad solemnem exemplationem plures requiruntur conditiones, at quae, n. 62. His non observatis exemplar instrumenti regulariter non probat, n. 61. et seqq. An iuxta Exemplaria sollemniter tradita, possit fieri nova exemplaria, n. 63. et 64. In certis casibus probat etiamque illis conditionibus, n. 65. et seqq. Exemplum sine dictis conditionibus facit aliquam praesumptionem, ac deperdit originali simplicem probationem, n. 69.
- 3 Exemplum et factis demonstrare plus est, quam verbis dicere, r. 3. n. 10.

EXHEREDATIO

- 3 Exhereditatio quid? r. 36. n. 427. Exhereditatio descendendum debet nominatim fieri, n. 428. Et circa istam exheredationem, n. 429. Atque et legitima causa inserta testamento, n. 430. Quae ab haerede arripio probari debet, n. 481. Idem requiritur ad exheredationem ascendendum, n. 482. Enumerantur quatuordecim causae exheredandi descendentes, n. 484. et seqq. An ob alias causas graves causae praeter enumeratas, fieri possit exhereditatio, n. 497. Quaevis gravis iniuria est causa sufficiens, n. 498. Liberi sine consensu parentum habentes, non exheredari possunt, n. 499. et seqq. Quid circa hoc disponit statutum, Bavariae? n. 501. Enumerantur octo causae, ob quas exheredari possunt parentes, n. 503. Cuius Exhereditationis esset, si sine conditum testamentum Patris cum liberis, vel hi cum illo recedissent, n. 504. Item si proles Monasterium ingrederetur, n. 505. Frustrum in esse personae turpis institutionis ob quas causae exheredari possit? n. 506.

EXILIUM

- 6 Exilii et Relegationis potius, quid? r. 37. n. 106.

EXORBITARE

- 1 Exorbitans dispositio quae? r. 2. n. 473. Leges exorbitantes a iure communi sunt strictae interpretationis, n. 481. Fallit in certis casibus, n. 482. et seqq.
- R. J. Exorbitare a iure quid sit? C. II. R. XXVIII. n. 2. et seq. Quae a iure exorbitant in consequentiam non autem trahenda, n. 484. n. 5. et seqq. Nisi in utilitate publica, favore cultus divini, in privilegiis meo proprio, in necessariis connexis etc. ibid. n. 12. et seq. V. etiam, C. II. R. LXXIV. n. 1. etc. R. LXXVII. n. 1.

EXPEDIT

- R. J. Non expedit idem est, ac non licet, C. II. R. LXIX. n. 5.

EXPENSE

- 2 Expense testibus a longe venturibus, qualiter sint mensurandae? r. 20. n. 441. et seqq. Et a quo praestandae? n. 442. et seqq. Utrum emolumentum, quibus testis ubi absentem carere debet, ratio sit habenda? n. 443. Regula est quod victori in expensis sit condemnandus, r. 27. n. 176. et seqq. Et hoc tam in causis civilibus quam criminalibus, n. 177. Exceptio fiat in causis criminalibus criminaliter intentata, ibid. Regula haec fallit, quando sit tota iustitia causam litigandi habet, n. 178. et seqq. Vide infra V. Ficta. Regula illa quod victor condemnatur victori in expensis, fallit in nonnullis aliis casibus, et quibus? n. 188. et seqq. Ut, si personae succumbens in lite sit valde honesta, et magne fidei, aut religiosa, n. 189. Atque in casu quo pars semper probavit, et Iudex ei detulit parvum necessarium, sique ipsa victor, n. 190. Secus dicendum in parvum iudicium, sed a parte parvi delato, ibid. An Iudex teneatur victorem condemnare in expensis, etiam si hoc non sint petitis, n. 191. et seqq. Expense quibus modis committitur petitis, n. 192. Si hoc non fuerint petitis, putat quidem Iudex et officio victum in eas condemnare, n. 193. Non tamen tractor condemnare, nec potest expensas restituere de suo, ibid. Expensas nomine quid intelligatur? r. 27. n. 194. In laetioribus expensarum iudicialium non attenduntur ad hoc, neque amicum salarium Advocatis per nonnullis dura solent, n. 197. Expense necessariae, atque iudiciales, sunt in quodlibet diffinitivae, et quae? n. 198. et 199. Est distinguendum inter expensas contentivas, et expensas victorias, n. 200. et seq. Et quales impendant sub utroque nomine, n. 201. Advocatus, vel doctor in propria causa conficiunt instrumenta, nihil eo nomine exigere solent, n. 202. Nisi propter hoc perdidit aliud laudem, vel inventum damnum persolvit, n. 203. et 204. Aliae differentiae inter expensas contentivas, et expensas victorias referuntur, n. 205. et 206. Sententia super expensis potest esse incerta, et quomodolibet? n. 207. Expensas qualiter sint persequendae? n. 208. In causa appellations, autem non videtur appellans, sed causa appellatus, si succumbat, in expensis condemnandus sit? n. 209. et 210. Appellatus et deinde victus, indigne victori condemnandus est in expensis, n. 211. Nisi cum per libellum causa moveat, n. 212. Appellatus, si succumbens propter condemnatur in expensis, si ex eisdem actis in causa appellations succubuit, n. 213. et 214. Aliis secus, n. 215. et 216.
- R. J. Expense litis, quando quis ad eas tenetur, C. II. R. XII. n. 18.

EXPILATUM

- 5 Expilatae haereditatis crimen quid? et quae poenae illius? t. 18. n. 66.

EXPLORATIO

- 1 Exploratio voluntatis puellarum Deo dicandam debet fieri per Episcopum, vel alium ab eo deputatum, t. 31. num. 157. Quomodo et de quibus facienda sit? *ibid.* Et an bina vice fieri debeat? num. 158.

EXPOSITIO, EXPOSITUS

- 4 Expositi liberi censentur legitimi, t. 17.
5 Expositi infantum quid? t. 11. n. 2. Est gravior peccaminosa, Num. 3. Etsi non fiat animo uerandi infantem, sed exponendi illum misericordiae aliorum, n. 4. Vel avertendi quibus infamiam, n. 5. Datur tamen casus, in quibus licet exponere infantem, et qui? n. 6. Exponendum infantem poenae, si expositio fit in loco deserto, et sylva, n. 7. Et quae, si fit in via publica, aut hospitali, nu. 9. Patres exponens infantem, perdit patriam potestatem, nu. 11. Expositi infantes habendi sunt pro legitimis, nu. 20. Expositos infantes qui alimentare et educare debeat? num. 12. et seqq. Ubi existunt pia loca pro illis erecta, haec, ubi vero non sunt, Ecclesiae, vel rector illius assumere et alere debent infantes, *ibid.* Quibus non resarciuntur expensae, nu. 15. Deficientibus praefactorum redditibus, alere expositos tenetur Communitas, et tandem singuli in solidum, nu. 13. Assumentes expositum non accipiunt jus in personam, num. 14. Et tamen succedunt ab intestato, n. 18. An et quando educantes expositum, possint repetere expensas? n. 15 et seq. Parentes assumere possunt infantem ipsis iniunctis ablatum vel expositum, n. 19. Expositio languidorum, seu infirmorum quid, et quomodo prohibita? num. 21. et seq. Parentes, et Domini prolem, vel servum languidum exponentes, privantur paria, ac dominativa potestate, n. 24. et seq. Dominus an, et ad quas expensas teneatur pro cura famuli, quatuor? n. 25. et seq.

EXPRESSUM, EXPRIMENDUM

- 3 Expressa nocent, non expressa non nocent t. 8. num. 29.
4 Exprimenda necessaria in supplicatione pro dispensatione super quovis impedimento pro foro externo, no sub et obreptitia sit, A. num. 147. et seqq. Debet exprimi, quae de Stylo Curiae, vel jure sunt, num. 149. Si quid horum ignoranter omittitur dispensatio obreptitia est, *ibid.* Super quocumque impedimento petatur dispensatio, debet necessario exprimi ipsum impedimentum in specie, num. 150. Si plura sunt, debent omnia exprimi, num. 151. Et quidem in una eademque supplicatione, num. 152. Nisi forsitan unum impedimentum esset occultum, et aliud publicum, quid juris tunc? nu. 153. Non est necesse exprimere, quod dispensatio super eodem impedimento jam semel petita, et delegata fuerit, num. 154. Copula si pro causa allegatur, debet exprimi, an sub spe facilius impetrandae dispensationis fuerit habitus, num. 155. Etsi una tantum pars habuerit hanc spem: Item exprimi debet an matrimonium sit contractum bona vel mala fide, nu. 157. Etiam unus tantum, nu. 158. Item an sub spe facilius impetrandae dispensationis, nu. 159. Au jam sit consummatum? num. 160. Et in facie Ecclesiae praemissis denunciationibus contractum? num. 161. Exprimenda in supplicatione pro dispensatione super impedimento consanguini-

tatis, A. nu. 163. Debet exprimi gradus in specie, *ibid.* et seqq. Item pluralitas Consanguinitatis, nu. 165. Ac etiam propinquior gradus, si Oratores inaequaliter distent, n. 166. Constitutio Pil V. desuper, num. 167. Probatur ulterius prolite refutando etiam opiniones, et fundamenta adversariorum, quod requiratur gradus propinquioris expressio, si inaequaliter distant oratores, num. 168. et seqq. Si non exprimitur gradus propinquior, requiruntur litterae declaratoriae, illum non obstat, nu. 172. et seqq. Probatur ex Bulla Urbani VIII, num. 173. et seqq. et Innocentii X. n. 179. Responsa ad fundamenta adversariorum, nu. 180. Pro foro interno non requiritur gradus propinquior expressio, nec litterae declaratoriae, nu. 181. Debet insuper exprimi copula, si fuit habitus sub spe facilius consequendi dispensationem, nu. 183. Etsi copula non allegatur pro causa, nu. 184. et seqq. Si copula est necita, una est necesse eam exprimere in supplicatione, n. 191. Ne quidem in Poenitentiarum, nu. 192. Publica vero debet exprimi, etsi habitus sit post litteras Apostolicas jam obtentas, sed nondum executioni mandatas, n. 193. Non est necesse exprimere copulam esse sapientis habitum, n. 194. Exprimenda in supplicatione pro dispensatione super impedimento alluitatis sunt omnia, quas pro dispensatione Consanguinitatis debent exprimi, n. 195. et seqq. Item an affinitas orta sit ex copula licita, vel illicita, num. 196. An etiam, et quando debeat concurrere honestas publica exprimi? nu. 197. Rursus exprimi debet, an affinitas sit in linea recta, vel transversali, n. 198. Exprimenda in supplicatione pro dispensatione publica honestatis quae? A. n. 199. Exprimenda in supplicatione pro dispensatione conjugalis spiritualis est filio, vel compaternitas, nu. 200. Item an simplex, vel duplex sit cognatio? n. 201. Exprimenda super impedimento criminis, nu. 202. Exprimenda ad obtinendum dispensationem pro foro interno, n. 431. et seqq. Apud Episcopum pro foro externo, n. 493. et 513.

EXTENSIO

- 1 Extensio legis duplex, una proprie dicta, seu extensiva, altera comprehensiva, seu inclusiva, et improprie dicta, t. 2. num. 371. et seq. Extensio in correctoriis iurium, an et quando locum habeat? n. 300. et seqq.

EXTRACTIO

- 3 Extractio rei et loco asyl. Vide *Rei extractio*.

EXTRADITIO

- 3 Extraditio rei. Vide *Rei quomodo et quando extradi debent*?

EXTRAVAGANTES

- 1 Extravagantes canonum unde obligent? P. num. 87. et 91.

F

FABER

- 3 Fabri streperam artem exercentes, non possunt locare domos prope Monasteria, et Scholas publicas, t. 48. n. 14.

FACTUM

- 1 Factum alienum promitti non potest, bene tamen res aliena legari, et cur? t. 35. n. 62. et 63.
2 Factis in antiquis sufficienti leviores probationes, t. 19. nu. 66. Nec requiritur plena probatio, *ibid.* Vide *Antiquis*. Factum praesumitur notum in vi-

cies leco, et qualiter? *l. 23. an. 308.* Praeterea quod est totum in remota, *an. 109.* Facta sunt sui iura incerta, *l. 28. an. 176.* Nec quacumque nisi probetur, *ibid.*

3 Factum qui debet, non suis factis solvenda acquiescens intercessit, *l. 23. an. 309. et seqq.*

4 Factum legitime non debet retractari, licet postea eveniat causa in qua non potuit inchoari, *G. II. R. LXXIII. per tot. et an. 3 et seqq.*

FALCIDIA

3 Falcidia, et Trebellianica quid? et unde origo eorum? *l. vii. an. 435. et seq.* Falcidia ex quibus bonis deducatur? *nam. 437.* Quantitas bonorum in computatione falcidiae attenditur solus illa quae ad factis tempore mortis, *an. 438.* Falcidia etiam subijcet domatio mortis causa? et si subicommissum particulae, *an. 439.* Non deducatur a legatis perveniens, nec in testamentis militis, *nam. 440. et seq.* Non deducitur a profanis legatis, si testator no caret, *n. 441.* Quod de pace Bartrius? *ibid. et n. 442.* Iura de falcidia veniunt etiam intelligenda de Trebellianica, *n. 443.* Limitatio in aliquibus, *n. 444.* Liberi pater legitimam deducunt etiam Trebellianicam, *vel falcidiam, n. 445. et seq.*

FALLACIA

2 Fallacia, Calliditas, et Machinatio differunt, et qualiter? *l. 14. an. 4.*

FALSI TAS, FALSUM

3 Falsitas, circa substantiam negatur quae? *l. 22. nam. 219.* Falsitas circa substantiam negatur, probabilis vixit instrumentum in totum, *an. 227. et seq.* Si testis falsitatem circa substantiam adiecit suo testimonio, dicitur ipse reprobus in totum, *nam. 228.* Brevis, si solus circa archimula, *nam. 229.* Falsitas circa archimula non sicut in instrumentis, *nam. 230.* Falsitate instrumenti probata circa unum generum substantiale, tollitur fides eius in totum, *l. 22. n. 310.*

4 Falsitas precum in stipulatione per dispensationem alia est circa eandem fidem, alia circa impediendam, *A. n. 24.* Quoniam falsitas in genere vitatur, *nam. 205.* Falsitas circa eandem fidem, seu motivam invalidat dispensationem, *nam. 206.* Non sunt plures causae falsitatis, et una ad rem etiam vera, *an. 207.* Falsitas circa eandem impediendam non vitat dispensationem, *nam. 208.* Unde cognoscit valeat eandem esse motivam, vel impediendam, *n. 209.*

5 Falsum, seu eundem falsi quid? et quod modis committitur? *l. 20. n. 1. et seq.* Committitur principaliter dicto, recepto, facto, usu, *nam. 2.* A quibus, et quomodo etiam falsi committitur dicto, *n. 3. et seq.* Quot modis committitur scripto, *nam. 3. et seq.* Quot modis committitur potest in Bullis Pontificis? *nam. 12. et seqq.* Quot modis committitur facto, *n. 14. et seqq.* Quot falsis committitur circa monetam? *nam. 21. et seqq.* Qualiter committitur usu, seu potius abusu, *nam. 22. et ibi ponitur quae? l. 20. n. 25. et seq.* Potest etiam falsum deponere in iudicio, *nam. 27. et seq.* Potest Advocatus, *nam. 34.* Et Iudex committitur falsum, *an. 35.* Persona committitur falsum in scripto, *nam. 36.* Et circa litteras Apostolicas, *an. 35.* Potest falsitatem ponere, et mensurare, *n. 35.* Et de suppletionis pactum, *nam. 34.* Potest falsum committere circa monetam, *nam. 38.*

FAMA

2 Fama bona quid? *l. 20. an. 39.* Fama rei nominis, et fama rei sic quid? *nam. 384.* Fama in bonum

partem accepta quid? *nam. 385.* Proprie loquendo non dicitur, nisi bona sit, *an. 386.* Fama mala appellatur infamia, *ibid. et n. 39.* Fama et sic dividitur in famam hominis, et famam inter homines, et quid? *n. 387. et 388.* Fama non a certo auctore provenire debet? *n. 388. et 389.* Fama inter homines est duplex, et qualis? *an. 390.* Fama super facto particulari potest ratione suae originis tripliciter distingui, *l. 20. nam. 391.* Fama differt a renotione, et quomodo? *nam. 392.* Fama non probet, quae requiratur? *n. 393. et seqq.* Fama debet esse uniformis, solida, continua, et praefixa, non vaga levis, aut contraria, *n. 393.* Fama potest probari per duos testes, *nam. 394.* Testes deponentes de fama, quales case debent, et qualiter deponere? *nam. 394. et seqq.* Fama est difficultis probationis, *n. 395.* Fama quam si probandi habet, seu quis aut ejus effectus? *an. 400.* Utrum fama faciat arripitalem probationem, vaciat Doctores, *nam. 401. et seqq.* Melius istud conquisit arbitrio iudicis, *n. 404.* Danitur aliqui casus, in quibus fama plena probat, *n. 405. et seqq.* Ut in factis antiquis, *nam. 406.* Et in rebus novis praesentibus, *nam. 407.* Vel quando cum fama concurrunt alia adminicula, *nam. 408.* Item in illis, quae sunt difficultis probationis, *nam. 409.* Et quando agitur honoris, *an. Redintegranda, 3. quae. 1. nam. 410.* Item quando agitur ad evitandum peccatum, *n. 411.*

3 Fama sacrisans d. facti quomodo coli, et invocari possunt? *l. 42. nam. 18. et seqq.* Fama etiam publica sine aliis adminiculis plene non probat, *l. 2. nam. 21.*

5 Fama et honor acquiescunt vitae, imo subinde magis estimantur, *l. 12. n. 110.* Ut fama et honoris defensionem au occidere licet? *n. 143. et seqq.*

FAMILIA, FAMILIARIS

1 Familiaris nomine quid intelligatur? *l. 11. nam. 119.* Quae requirantur, et Epileptici sunt familiae, nisi ex contractu non subditum cedere valeat? *n. 120. et seqq.* Vide *Ordinaria*.

2 Familiaris nomen latius patet, nec nomen domesticus, *l. 90. n. 122.*

4 Familiar et honorum in ea conversatio, est causa dispensandi super impedimentis, *A. n. 70.* Familia honesta quid? *n. 122. et n. 333.*

FAMOSUM

5 Famose quid? *l. 1. n. 141.*

FAMULI, FAMULE

3 Famuli, et famulae, Vide *Locatores operarii*.

4 Famuli conductarii, audiunt, ubi in matrimonium copulari possunt, et debeant? *l. 3. n. 61.*

5 Famulus argutus, vel muliens quid pro ore suppellex tenentur Domini, *l. 11. nam. 25. et seqq.* Et an debeant eisdem mercedem? *n. 27.*

FATALIA

2 Fatalia appellatio quid? *l. 28. nam. 153.* Et unde sic dicantur? *nam. 153.* Generationes sunt in triplici differentia, *nam. 154.* Fatalis interponenda appellatio quae? *nam. 155.* Haec alia fuerunt duo, vel tres dies, none sunt decem dies, *an. 156.* Daendum ad appellandum coactus, quando carere incipit, et eadem? *n. 157. et seqq.* Fatalis introducenda, nec persequenda appellatio sunt duplicis generis, videlicet fatalis legis, *nam. 161. et 164.* Et fatalis hominis, *n. 165. et 166.* Fatalis legis introducenda eorum iudicio ad quem appellatio, de iure Civilis sunt sex menses, *an. 167.* Et quid de Iure Canonico, *n. 168.* Fatalis proso-

quædam, ac soleodæ appellations de Jure sunt annuas, et ex causa biennium, l. 28. num. 169. Hoc tempus est comprehendendum a die interpositæ appellations, n. 170. Lapsum horum fatalium non obstat illi qui propter justum impedimentum, non prosequitur, vel non fuit tunc appellatus, n. 171. Numeratur hæcmodi res jura impedimenta, n. 172. et segg. Onus probandi tale impedimentum onus prosequendæ appellations iocumbit appellanti, n. 170. Non sufficit probare dantem impedimentum, cui aliam probetur diligentiam lo eo remoto adhibuit esse, num. 177. Stante legitimo impedimento prosequendi appellacionem intra annum, conceditur appellanti secundus annus ipso jure, n. 178. An tunc appellans debeat intra annum protestari de impedimento? num. 179. Et an ipsi impediri eodem ex parte anni, concedatur secundus totus ipso jure? num. 180. Ulterius tempus, post tertium annum, conceditur legitime impeditis per restitutionem in integrum, n. 181. Si per Judicem sentit, quominus debito tempore finitur appellatio, tempus fatalium non currit, n. 182. Fatalia prosequendæ, ac finitendæ appellations, hodie non extenduntur in majoribus Tribunalibus, num. 183. Appellans a gravissimo extrajudiciali ad hoc post majoriam tempus aufertur, aliam per remedium juris communi, n. 184. Fatalium a jure concessorum terminus an et per quem possit restringi? l. 28. num. 185. et segg. Index a quo, non potest statore terminum finitendæ appellations, num. 186. Et si hoc fecerit, constituit præfixisse terminum prosequendæ appellations, n. 186. Post tamen terminum ad prosequendum appellacionem concessam abbreviare, secundum exigentiam negotii citi, num. 187. et 188. Et contra Index ad quem non potest illam terminum abbreviare, nisi terminet periculum, idque exemplificat, num. 188. et segg. Qualiter in aliis causis possit Index ad quem fatalis appellacionum finire? num. 192. Fatalis appellacionum potest sibi ipsi restringere appellans, num. 193. Utrum hæc mutatio periculum contrarium possit prerogari? num. 194. Quid an Index in causa debeat appellations ob lapsum fatalium, num. 194. et segg. Si appellans iniquum composuit coram Superiori, tunc Index a quo cognoscitur super causa debeat, vel non debeat appellacionis, n. 197. Alios de hac cognoscit Index ad quem, n. 198. Fatalis appellacionum tollunt potestatem postea appellandi, n. 207. 152. et segg.

FAVOR, FAVORABILIS

B. J. Favorabilis legis vel dispositionis quædam extendenda, C. II. ff. XV. a. 2. et segg. n. 10. et segg. Favores sunt ampliandi et quomodo? C. II. ff. XV. per tot. Non sunt interpretandi in casu et incommensum illius, cui concessi sunt, ff. LXI. a. 2. et contra, n. 10.

FAUTOR

5 Fautores et Receptores Hæreticorum quomodo? et quibus poenis subiacent? l. 7. ff. de hæ. 151.

FELONIA

3 Felonia quid? et quando privet feodo? tit. 20. num. 151. et segg.

FEMINA

1 Femine prohibentur per siles postulare, licet possint pro seipsis, tit. 37. num. 13. Femine constituntur ab officio Procuratorie, exceptis casibus casibus Reiffenstuel Jus Can. Tom. VI.

alibus, l. 38. num. 52. Femina non potest esse arbitria, l. 43. num. 41. Exceptis casibus casibus, num. 42. Bene tamen arbitraria, num. 43. Per feminas an possit induci consensio? l. 4. n. 113. et segg.

3 Feminae citius amentur, et genere derivant, quam viri, l. 32. n. 16. Femine vocabula non constitunt masculinum, l. 28. n. 23.

4 Femine cur citius pubescent, quam viri? tit. 2. num. 8.

FENESTRA

5 Fenestras domus an fieri possint, si ex illis videtur potest in Monasterio fratrum, et Monialium? l. 32. num. 42. et segg.

FERA

2 Fera animalis quomodo possidentur? l. 12. num. 107.

FESIE

2 Fesie quid? et unde dicuntur? l. 9. num. 3. et segg. et dilaciones in quo differunt? num. 4. Fesiarum tres sunt species, numer. 5. Videlicet, fesie sacre, sive solennes, num. 6. Fesie rusticæ, seu necessariæ, num. 7. et segg. Ac fesie rusticæ, et quid? num. 12. Fesiarum sacrarum obligatio, quæ? l. 9. num. 3. et segg. Utitur præceptum de feriis sacris, seu diebus festis observandis, num. 11. Erant potestas in Ecclesiis instituendi festa de præceptis, num. 12. Hæc utique non indierit fides, sive Principes universales, num. 13. Quomodo possint nunc per nos violentibus dies festos ab Ecclesia indicit, numer. 14. Episcopi possunt in suis Diocesis instituere festa de præceptis, etiam ab exemplis observanda, num. 15. De festo tamen oportet attendere ad Constitutionem Urbani VIII. num. 12. Dies festi quando incipere debent? num. 12. et segg. Fesias dicimus, seu feriis sacris, an et qualiter ab prohibitis Mercatorum tit. 9. num. 10. et segg. Mercatorum nomine quid intelligatur? num. 21. Alibi dicimus festis de consuetudine ecclesiasticæ Dandine, num. 22. et segg. Fesias dicimus etiam placitum an prohibendum, et regulariter invalidas nuntius acutus cautione jurisdictionis, numer. 26. et segg. Acta tantum jurisdictionis voluntarie potest fieri diebus feriatis, num. 29. Fesias sacris vocantur etiam de consuetudine periculum, num. 31. Nec feriis repentinis, num. 32. Non obtineat quod simul importet favorem periculum, num. 33. Bene tamen feriis rusticis, num. 31. et segg. Sive deinde pariter repræsentantur, sive sacre, num. 33. Fesias dicimus an, et qualiter ratione necessitatis, vel utilitatis, tales placitum, sive iudicium? num. 36. et segg. Erant placitum casus necessitatis, ob quos ita potest excoverti iudicium, num. 37. et segg. Ac etiam casus pietatis, num. 41. et segg. In casibus amissionis, seu de plene tractanda, potest procedi tempore festorum rusticarum, num. 44. et segg. Non item causa casum necessitatis, an potest, in feriis sacris et repentinis, num. 46. Utrum possit tempore, etiam feriis, possit offerri libellus? num. 47. et segg. An valent citationes factæ die feriis ad non feriis, num. 49. et segg. Et contra citationes factæ die non feriis ad feriis, num. 50. et segg. Fesias dicimus an possit fieri captiva seu incarceratione reorum? num. 53. et segg. An possit fieri receptio testium, etiamque casuum? num.

cenſetur perpetuo excluſa? *num. 95. Clerici, et Religioſi in feudis propriis regulariter non ſuccedunt, num. 96. et ſeq. Niſi ſiut annexa dignitati Eccleſiaſticae, aut ſi inſtrumentum, ſtatuti, vel conſuetudinis id eis competat, num. 99. In feudis francie, ſocennie, haereditaria, et alia impropria Clerici et Religioſi ſuccedunt, num. 100. Etiam Monasteriorum loco poſſunt, quomodo talia Religioſi vivit, num. 101. et ſeq. In feudis Regalibus Monasteriorum loci Poſſeſſi non ſuccedunt, num. 103. Bene tamen in oppidis et Caſtris iurisdictionem habentibus, num. 104. Muti, ſurdi etc. ſuccedunt in feudis, quorum ſervitia praestare valent, num. 105. et ſeq. Non item in illis, quorum ſervitia praestare nequeunt, num. 107. In quo caſu an et quid debeat eis dari de feudo? *num. 108. Feudum quas obligationes et Jura parit Dominus, ſe Vaſallo? t. 20. num. 109. et ſeq. Dominus competit Jura proprietaria in feudo, num. 109. Vaſallus debet Dominum praestare obsequium, et jurare fidelitatem, num. 110. Quidam ratione fidelitatis debeat? num. 111. De formula juramenti Vaſallorum remiſſive, num. 112. Contingente mutatione ex parte Domini, vel Vaſalli, debet hic renovationem investiturae petere, num. 113. Pro qua tamen de Jure nihil, de conſuetudine tamen referuntur datur, num. 114. Relevium inter et Laudemium diſtinctio, num. 115. Vaſallus habet dominium utile in feudo, num. 116. Quas obligationes habet Dominus feudi reſpectu Vaſalli? *num. 117. et ſeq. Vaſallus ſine conſenſu Domini non poteſt alienare feudum, num. 119. Niſi ſit haereditarius, num. 120. Vel alienare proximiori agnato, num. 121. Vel mulier habens feudum illud marito pro dote conſignet, num. 122. Vaſallus etiam poteſt feudum alieni in feudum, num. 123. Et datur ad medium tempus locare, num. 124. Feudum novum poteſt vaſallus cum conſenſu Domini alienare, num. 125. Non item antiquum, niſi ſecundum conſenſum agnatorum, num. 126. Quid ſi feudum antiquum male alienatum proximis agnatis non revocet? *num. 127. Agnatis competit Jura extractus feudi ſubque eorum conſenſu alienati, num. 128. Licetum eſt alienare feudum ad ratificationem Domini, num. 129.****

3 Feudum amittitur, ſi Vaſallus ſubque conſenſu Domini illud alienat, num. 130. Poſtquam actu illud jam tradidit, num. 131. Etiamſi ſtatim iterum recuperet, num. 132. An feudum ſive conſenſu Domini alienatum, ad Dominum, vel ad agnatos tranſeat? pro ei contra diſputatur, num. 133. et ſeq. Si contingente mutatione Vaſallus dolare, vel culpabiliter investiturae renovationem non petit, feudum amittit, num. 140. et ſeq. Secus eſt ſi legitime impeditur, vel ex alia causa rationabili, id omittit, num. 142. Impubescentes ob neglectam investituram non amittunt feudum, bene tamen Minores, num. 143. Quibus competit reſtitutio in integrum, num. 144. Dominus finito anno, et die amittens Vaſallum ad ſervitia feudalia conſenſu remiſſive poenam, numer. 145. Feudum ob neglectam investituram amiſſum, ad Dominum, non ad agnatos reddit, num. 146. Per renovationem etiam amittitur feudum, num. 147. et ſeq. Quibus et quomodo reſtituari, vel reſignari poſſit, feudum? *ibid. et ſeq. Ob ſelamiam amittitur feudum, num. 151. Recenſentur delicta ob quae Vaſallus privatur feudo, num. 152. Feudum novum ob delictum amiſſum, devolvitur ad Dominum, antiquum vero ad proximos agnatos, ſi delictum eſt tale, quo Dominus nec directe, nec indirecte offeſus eſt, num. 153. Secus ad Dominum reddit, num. 156. Niſi feudum ſit annexum dignitati Eccleſiaſticae, hoc etiam ad ſucces-*

ſores Eccleſiaſticos devolvitur, num. 157. Si feudum ad Praetorium ſimiliter et Capitulum pertinet, privatur pars pcedens pro ſua parte, ſine praedictio partis innocente, num. 158. Feudum ſit Dominus apertum, quando nullus amplius exiſtit haereticus, num. 159. Ad privandum poſſeſſione Vaſallum delinquentem requiritur ſententia declaratoria iudicis, num. 160. Iudex in materia feudali quia ſit? num. 161.

FICTIO, FICTE, FINGERE

- 1 Fictio Juris quid? *t. 2. num. 17. Fictioſis juris plura referuntur exempla, num. 170. et ſeqq. Fictio juris diſſert a praesumptione juris multipliciter, numer. 181. et ſeqq. Leges in fictione juris fundatae, an etiam locum habeant in foro ſcientiae? num. 183. et ſeqq. Regulae circa fictionem juris attendendae, quae? *num. 187. et ſeqq. Fictio juris idem operatur in caſu ficto, quod veritas in caſu vero, num. 181. Intelligendo hoc ſecundum ſpecialitatem in jure expreſſam, non quoad alia, num. 189. et ſeqq. Fictio non ex totae potentiae, quante veritas, num. 190. Fictio juris, non debet plus operari in caſu ficto, quam veritas in caſu vero, num. 191. et 192. Fictio non habet locum, niſi in caſibus a Jure expreſſis, num. 193. et 194. Nec ipſa habet locum in ſtatutis, num. 195. Fictio non transiit ad illa, quae ſunt impoſſibilia, ſecundum naturam, num. 196.**
- 4 Fictio promittens Matrimonium, ad quid tenetur? *t. 1. n. 6. et ſeqq.*
- 4 Fingere nullos cenſures, *t. 1. num. 7.*

FIDEICOMMISSARIUS, FIDEICOMMISSUM

- 3 Fideicommissarius, et fideicommissarius haereticus quid? *t. 2. n. 64.*
- Fideicommissum quid? *ibid.* Aliud eſt universale, aliud particulare, num. 605. Abſolutum, et conditionatum, num. 606. Fideicommissum regulariter gravare poteſt quisvis quemvis vel ſub iſteſtato, vel in teſtamento haereditate, aut Legato honoratus eſt, num. 608. et ſeqq. Fideicommissum poteſt fieri pro libitu teſtatoris, num. 610. Fideicommissarius haereticus tenetur omnia juxta diſpoſitionem teſtatoris reſtituere, num. 611. Exceptis fructibus poſt aditam haereditatem collectis, num. 612. Poteſt etiam cogi, ut haereditatem adeat, etiamque tradat fideicommissario, num. 613. Fideicommissum regulariter vendi nequit, num. 614. Limitatur in ſex caſibus, num. 115. et ſeqq. Fideicommissum purum, non item conditionatum tranſfertur ad haereditates fideicommissarii, num. 621. Si liberi fideicommissum univerſale gravantur, ſemper ſubſiſtunt licet conditi, ſi ſubque liberiſſime diſcedant, num. 622. et ſeq. Quid, ſi proles fideicommissum gravata ſub conditione, ſi ſine liberiſſime diſcedat, ingreditur Monasterium, num. 624. et ſeqq. Fideicommissum quando expiret? num. 628.

FIDEIUSSOR

- 3 Fideiussor, et fideiussio quoad naturam, et diſtinctionem, *t. 22. num. 2. et ſeqq. Fideiussor quid? n. 2. Fideiussio quid? num. 3. Alii eſt libera, alia neceſſaria, num. 4. Alia iudicialis, alia extrajudicialis, num. 5. Alia principalis, alia ſubſideraria, ſeu ſuccedanea, num. 6. Alia ſimplex indemnitaria, num. 7. Alia idonea, ſeu ſufficientis, alia indidonea, ſeu inſufficientis, num. 8. Media ſufficientia quae dicuntur habere? *n. 9. Contra fideiussorem eſſentem ſuffi-**

transibit, media, vel qui est difficultas conventionis, debitor exipere potest, num. 10. Fidejussio quavis rebus forma creata et in scriptis fieri potest, num. 11. Fidejussor dari potest super quovis debito, et obligatione, etiam per delictum contractu, num. 12. Si agitur civiliter, vel aliam criminaliter quidem, sed non nisi ad poenam pecuniariam, num. 13. Potest quis da sistenda persona incrementa fidejuberi, num. 14. Non tamen pro praesenti, vel etiam futura obligatione fidejuberi potest, num. 15. Fidejussor esse, seu fidejuberi quis possit? t. n. num. 16. et seqq. Possunt omnes qui a Legge non prohibentur, num. 16. Prohibentur autem milites, exceptis veteranis honeste dimissis, num. 17. Mulieres etiam pro conjugalibus personis non possunt fidejuberi, num. 18. Nec in censuris ad aliquid tenentur ratione fidejussionis, num. 19. Et si mulier ignorans privilegium suum aliquid ratione fidejussionis dedit, iterum repetere potest, immo non repetenti tenentur Creditor ratione, num. 21. Possunt etiam in quibus etiam mulieres possunt fidejuberi, et stare fidejussioni, num. 22. et 23. An et quando mulieres possunt renunciare privilegio Secunda Canonici Vellejani? num. 24. et seqq. Particularia ex statutis Ravennae de fidejussionibus Rusticorum, et Civium communium, num. 27. Ecclesiasticum Praetuli, et Clerici, de jure fidejuberi non possunt, num. 28. Nisi in casu raro, praesentem est pietas et claritas, num. 29. Subinde tenentur fidejuberi, ibid. Clerici fidejuberi, debet de Patrimonialibus, et non de Ecclesiasticis satisfacere, num. 30. Nisi ex raro a necessitate, vel pietate, pro aliqua gravi causa pia fidejuberi, num. 31. Clericus pro alio Clerico, ac etiam Ecclesia sua fidejuberi valet, num. 32. Fisi Clerici fidejussio de bonis patrimonialibus facta sit illicita, est tamen valida, num. 33. Nec Praetuli, nec privati Regularis sine iuris solemnitate fidejuberi possunt, num. 34. Excepto casu quo Praetuli pro modis quantitate fidejuberi, num. 35. Fidejussio a Praetulo, vel privato religioso facta, est illicita, et inordinata, et privi Praetulum administratione temporalium et spiritualium, num. 36. Praetuli tamen in tali suspensione celebrant non incurrit irregularitatem, num. 37. Fidejussoria et fidejussionale obligationes, et effectus, num. 38. et seqq. Principalis obligatio fidejussoria est, ut solvat id quod debitor principalis tempore fidejussionis debebat, si hic non ex solvendo, num. 39. An etiam moras? ibid. Fidejussor non tenetur plus, nec prius solvere, quam debitor principalis reversi debet, num. 40. Si fidejussor ad plus se obligavit, quam debitor reversi debuit, tenetur saltem illud solvere, quod debitor principalis e parte rei debet, num. 41. et seqq. Si fidejussore ad certum determinatum tempus solvente, Creditor tempore sine evocatione fidejussoris praesenti, ad nihil tenetur fidejuberi, num. 42. Si debitor principalis est in culpabili mora solvendi, nec etiam fidejussori, absolute fidejuberenti, num. 43. Fidejussor non tenetur ad moras, aut alias invitas accedentes obligationes, num. 44. Nisi specialiter, et universaliter ad has quoque se obliget, num. 45. Fidejussoria obligatio transit etiam ad heredes, num. 47. Si plures cum fidejussore super eodem debito, tenentur omnes in solidum, num. 48. Fidejussoria, et fidejussionis favores et Beneficia, num. 49. et seqq. Fidejussor habet beneficium accensionis, seu ordinis, num. 50. et seqq. Nisi notoria constet, debitorem non esse solvendo,

do, num. 51. Vel debitor sibi sit, num. 53. Ant difficultas conventionis existat, num. 54. Item nisi malitiose neget fidejussionem, num. 55. Aut beneficio ordinis, seu excensionis expresso, vel tacite renunciet, num. 56. Fidejussor habet etiam beneficium divisionis, in quo consistit? num. 57. Exactorum casus, in quibus hoc non procedit, num. 58. et seqq. Fidejussor habet in improprie cedendum actionem, in quo consistit? num. 61. Si Creditor fidejussori solvendi ad actum, potest fidejussor pro libito contra debitorem, vel contra fidejussorem agere, an sic. Actiones possunt a Creditore fidejussori non tantum esse, sed etiam post solutionem dari, num. 63. et seqq. Fidejussor habet quoque beneficium liberationis, in quo consistit? num. 65. Exoritur plures casus, in quibus fidejussor petere potest liberationem a fidejussione etiam antequam solvat, n. 66. et seqq.

R. I. Fidejussor populi obligatur, sed populus non obligatur, C. II. R. XLII. num. 16. Fidejussor a Tutore nominatus, si praesens non contraxerit, consentire censetur, R. XLIII. num. 3. Fidejussori occet mora debitoris principalis, R. XXV. num. 11.

FIDELIS, FIDES

Fidelis, quomodo dicitur unus, sicut Personae Divinae? t. 1. n. 11.

Fides habet plura in jure exceptiones, Tit. 1. num. 39. et seqq. Accipitur subinde pro collectione Articulorum fidei Divinae celebrandum, num. 4. et sic sonant in Rubrica Tituli primi de summa Trinitate, et fidei Catholicae, num. 4. Fides Catholica est sic appellatur? num. 43. Fides definitio ab Apostolo Hebr. cap. 11. tradita, an bene sit? num. 44. et seqq. Fides duplex vocatur, num. 47. et seqq. Fides est credere quod non vides, num. 48. Fides, et spes in quo differunt? num. 49. Fides Divina secutur a fide humana, opinio, suspensio, atque incertitudo, et quomodo? num. 50. Alia fides tum habitualis, tum actualis definitur, num. 51. Fides symbolum. Vide Symbolum, et Articuli. Fides eodem fuit Patrum veteris Testamenti et nostra, num. 59. et seqq. Mystera fidei quomodo coevasive magis fuerint explicata, declaratur exemplis, num. 70. et 76. Fidei confessio, qualis esse debet? num. 83. Fidei assertio, confessio et professio differant, num. 121. Fidei professio, a quibus fieri debet, t. 1. num. 122. et seqq. Tenentur cum emittere baptizandi, num. 124. Haeretici ad augustinum Ecclesiae reventes, num. 125. Series ordinibus initiandi, num. 124. Promoti ad Episcopatum, num. 126. Ac promoti ad Coenobitatus, et Dignitates, Cathedralium Ecclesiarum, vel ad quaecunque beneficia curam animarum habentis, num. 127. Etiam professores fidei in adeptos aliteris beneficiis iam emissis, num. 128. Aut eam fecerint in hoc ipso Beneficio, quod postea dimiserunt, ac deinde acquiritur, num. 129. Item promoti de Monasteriis, Coenobitis etc. Ordinum Regularium, num. 130. Et an hoc sit non receptum? num. 161. Sicut et Doctores, Magistri, Ergentes Universitatum, vel Gymnasiorum, ac Scholares ad Gradum promoveendi, num. 162. Non tamen tenentur contrahere professionem fidei, qui promissi sunt ad Canonici Ecclesiarum Collegiarum, vel Regularium cum curia, etc. t. 1. num. 163. et seqq. Nec ut facere tenentur Conditiones Canonorum Cathedralium, Portuensis, Viterbi temporales etc. n. 164.

Professionem Fidei eorum quibus fecere tenentur
Provisi de Canonibus Cathedralibus ? num. 167.
Præscriptum esse Episcopali vacante ? n. 168. Eorum
quo eam fecere tenentur Provisi de Beneficiis eu-
reliis ? n. 169. An sufficit hanc fecere coram Vi-
cario Generali, etiam Episcopo non impedito ? n.
170. Et ubi habe fieri debeat ante Episcopali va-
cantiæ ? num. 171.

Fidei professio, quo tempore alii facienda ? t. i. num.
172. et seqq. Debet ea fieri a Promotis intra duos
menses a tempore adeptæ professionis Beneficii,
n. 173. Quid iuris, si per Promotum stet, quo min-
us accipiat possessionem ? n. 173. Requiritur ad id
possessio pacifica, num. 174. Promotas non faciens
professionem Fidei intra bimestre, tenetur eam postea,
quam primum poterit, emittere, num. 175. et
seqq. Sufficit, si Promotis eam emittat ex alio ti-
tulo, num. 176. Et probare in voto amissa, num.
176. Fidei professio an possit fieri per Procuratorem,
n. 181. et seqq.

Fidei professionem omittentibus Clericis beneficiariis,
quæ potius generalis sint imponenda ? t. i. n. 188.
et seqq. Eam omittentes præsentat mortaliter, n. 188.
et 189. Et qualiter fructus non faciunt eos ? n. 190.
et seqq. An inter in conspectu tenentur restituere
ante sententiam Iudicis ? n. 195. Omittentibus de-
bitam Fidei professionem non suffragatur possessio,
si qualiter ? num. 199. et seqq. Cui applicandi sint
fructus Beneficii, ob intermissionem Fidei profes-
sionem a Beneficiario non acquirit ? n. 205. Vide
supra *Clericus Beneficiarius*.

a Fides bona an requiritur ad acquirendam quasi
possessionem incorporealem ? t. i. num. 178. et seqq.
Sententia negativa auctoritate, et probatur, n. 179.
et 180. Bona fides requiritur, ut quis agere possit
in iudicio de rebus quondam, et huiusmodi, n.
181. Sicut et ad validitatem actus ex tali quasi
possessione procedendi, et eor ? n. 183. et 184. Bona
non male fidei possessor. Vide *Possessor*.

Fides bona ad præscripctionem legitimam animo
requiritur, t. 2. n. 59. 58. et seqq. Vide infra
¶ *Præscripctionem an impeditur*. Fides bona in
proprio, quid ? n. 57. Ea in Foro externo præsumit-
ur, nisi probetur contrarium, n. 57. et 83. Bona,
vel male fides in materia præscripctionum, qualiter
probetur ? t. 2. n. 61. et seqq. Qui allegat malam
fidem alterius, eam probare debet, n. 85. Dubius
num res sit sua, nec bona nec mala fidem ha-
bet, n. 64. Bonam fidem, etque præscripctionem,
an impeditur error Iuris ? n. 87. et seqq. Vide infra
¶ *Iuris ignorantia*.

Fides mala Prædictis an nocet Ecclesiæ, et Capitulo,
habenti bonam fidem, ne præscribere possit ? t. 2. n.
79. et seqq. Bona, vel mala fides Testantis, aut
Prædictantis in Beneficio etc. an proiit, vel no-
ceat ? Remissio, n. 80.

3 Fidem ad suscipiendos oalles agi debet, t. 3. n.
num. 6.

5 Fides publica, aliam hæreticis, et infidelibus esse
servanda, t. 7. n. 316.

Fidem frangenti fides frangi potest, t. 7. n. 316.

B. J. Fidem frangenti, fides non est servanda, C. II.
R. LXXX. n. 2. 3. etc.

Fides bona et mala in materia præscripctionis quid
sint ? C. II. R. II. n. 1. 2.

Fides bona non possit, ut semel exactum iterum exi-
gatur, C. II. R. LXXXIII. n. 2. et fide quod
non est, peccatum est.

Fides bona Theologica et Iuridica, C. II. R. II.
num. 8.

Fides bona semper personam donec probetur con-
trarium, ibid. num. 12. Nisi in ignorantia Iuris,
C. II. R. LXXXII. n. 2.

Fides mala quomodo probatur, ibid. n. 13. et C. II.
R. LXXXII. n. 2.

Fides etiam huius est servanda, C. II. R. LXXV.
num. 10.

Fides est inseparabilis et indivisibilis, C. II. R.
XXXVII. num. 13.

FIDUCIARIUS

3 Fiduciarius hæres quis ? t. 2. n. 60.

FIERI

B. J. Fieri multa prohibentur quæ facta tenent, C.
I. R. V. num. 9.

FILIA, FILIUS

1 Filias partem, quod doce contenta patri ab inces-
tatu non succedat, an valeat ? tit. 35. num. 80.
et seqq.

Filius in Divinis an debet dici, semper nascitur, vel
potius semper nascitur ? t. i. n. 88. et seqq.

Filius naturalis, quis ? t. 1. n. 2. Manet, No-
tulus, et Spurius, quis ? ibid. Filiosfamilias haberos
liberos procul administrationem, an possit dante
re ? t. 48. num. 18.

Filius Presbyterorum ante Sacerdotium et iuris an-
tipia procurat, an potius ordinatur ? t. 15. num. 3.
Imo nonnulli horum ad Summum Pontificatum sunt
assumpti, ibid. Filius Sacerdotis Græci licite
ordinatur, etrens de Latinis, eor ? num. 6. Filia
illegitimus acquiri in Ecclesiis, ubi pater quis Be-
neficiam habet, vel habuit, quodcumque Benefi-
cium obtinere, n. 30. Ne quidem simpliciter, ex dis-
positione Episcopi ? n. 43. Imo nec etiam potest
in tali Ecclesia, Sacerdotem, Musum, aut alium
Ministram agere, n. 31. Etiam si fuerit illegitime
notus ante Clericatum parentis, n. 32. Vide infra
¶ *Illegitimus*. Filius etiam legitimus Sacerdos
acquiri immediate succedere in Beneficio patrum,
num. 33. Bona tamen modum, n. 34. Potest etiam
aliud dissimile Beneficium habere in Ecclesia, in
qua pater ministrat, num. 35. Solus Papa disponit,
ut filius immediate succedat patri in Beneficio, n.
36. Filiorum appellatio, an continetur Nepo-
tes ? num. 41.

2 Filiosfamilias abque patris consensu in Iudicio
acquiri, t. i. num. 147. Exceptis certis casibus,
num. 148. Filiosfamilias acquiri examine S. C.
Maccedonius, et eor ? t. 2. num. 248. Pro filia
an tenet esse potest Parentis, et contra ? t. 2. n.
102. et seqq. Filius an sint admittendi ad testi-
monium aliterum Parentis suus, et contra ? t. 2. n.
144. et seqq.

Filius nascitur patrie magis, quam parentibus, num.
149. Filius adversus parentem non cogitur dicere
testimonium, t. 2. n. 39. Imo nec volente ad-
mittatur, n. 10. et 35. Filius præsumitur legiti-
mus, etsi probetur, uterum tempore conceptionis
filii fuisse adulteram, t. 2. n. 85.

3 Filiosfamilias Patros qui præsentet, et quon-
dam loco ipsius Patris ? t. 38. n. 45. Filiorum nomine
etiam filios continentur, t. 18. n. 242.

5 Filius, et Neponus hæreticorum, etiam Conver-
sorum, quibus poenis subiacent ? t. 7. num. 268.
et seqq.

Filius innocecentis ob delicta Parentum Divino, et hu-
mano iudicio passus solet, t. 7. n. 267. et seqq.

B. J. Filius hæreticorum esse inhilites sunt ad Bene-
ficio Ecclesiasticum, C. II. R. XXXI. n. 5.

Filius eorum locum Majestatis sunt infirmis etc. C.
II. R. XXXI. n. 8.

Filiosfamilias non licet dare autem pecuniam, nec
quid aliud, et inde pecuniam acquiri, C. II.

R. LXXXIV. num. 7. R. LXXXVIII. num. 4. Filiisambus pro alio potest agere in iudicio etiam sine Patris consensu; licet aut pro et G. II. R. LXXVIII. num. 8. Filius repudiatus hereditatem paternam potest mutare, etc. G. II. R. XXXIII.

FINIS

- 3 Finem ad aliquem qua obligatione quia tenetur, eadem tenetur ad media, t. 4. n. 13.
4 Finis quando conceditur, conceditur etiam media, A. num. 362.

FISCALIS, FISCUS

- 5 Fiscalis Advocatus. Vide *Advocatus fiscalis*.
6 Fisci res necesse non possunt, et quando secus? t. 36. num. 28. Contra Fiscum non procedit iusceprio triennalis, t. 26. num. 189. Fisci privilegium gaudet Ecclesia, et quando? t. 189. et 173.
7 Fiscus an, et quando succedat ab intestato? t. 27. n. 59. et seq. Fiscus habet Episcopus, n. 65.
8 J. Fisci privilegium si concurrat cum privatis, G. II. R. XXX. n. 13.

FLAGRANTI

- 5 Flagranti in crimine deprehensus quis dicitur? t. 1. num. 287. Ponitur non servato Iuris ordinis et quando? num. 268. Index per tribunal non videns non dicitur, aliquem in flagranti deprehendere? num. 209.

FOEDUS

- 5 Foedus cum Haereticis, vel Infidelibus inire, vel eos juvare, vel audiam aliterum implorare contra alios, praesentibus Catholicis, an et quando possint Principes Catholici, t. 7. n. 186. et seq.

FOENERATORES

- 3 Foeneratores, eorum in causis usurarum engagement edere libro rationum eorum? t. 22. n. 177.

FORMA, FORMULA

- 3 Forma dei esse rei, t. 5. n. 127.
4 Forma pauperum; Formae communes: Formae dignae: Formae congruae: Formae gratiae: si alteri, si nutui, si nulli: quid in materia Beneficiorum? t. 5. n. 127. et seq.
4 Forma pauperum, seu in forma pauperum dispensatio quid? et quare indetur? A. n. 435. et seq. Datur non tantum a Papa, sed etiam ab Episcopo, n. 438. Remotio non datur nisi ab praecedentem copiam, vel suspensionem illius, num. 311. Episcopi vero et Nunciis cum etiam ex aliis causis conceditur, n. 37. n. et debent, n. 375.
Formula seu in forma pauperum qualiter concedatur litterarum dispensationis, A. num. 435. Formula harum litterarum, ibid. Clausulae in eis observandae, num. 437. et seq. Dispensationis in forma pauperum, debet poenitentia publica imponi, num. 439. Ex servitum personale pro pia fabrica, num. 440. Pecunia, et quare? num. 441. Excoeris dispensationis in forma pauperum sub nullitate debet subiacere ab omni mutare, num. 444. Præsumtione litterarum dispensationis in forma pauperum, num. 445. et seq.
Formula supplicationis pro dispensatione impetranda apud curiam Romanam in ordine ad forum externum, A. n. 440. et seq. Formula supplicationis pro pariendo valere, n. 561.
Formula supplicationis ad obtinendam dispensationem pro solo foro interno, A. num. 445. et seq.

Formula supplicandi Episcopo ad obtinendam dispensationem pro foro externo, A. num. 445. et seq.
Formula supplicandi eidem ad obtinendam dispensationem pro foro interno, n. 447. et seq.
Formula exprimeodi causas et impedimenta, et alia necessaria exprimeodi, A. n. 441. et seq.
Formula scribendi Procuratori Generali, ad dispensationem proceret, A. n. 435.
Formulae varias litterarum dispensationis pro solo foro externo, A. n. 439. et seq.
Formula litterarum dispensationis pro solo foro interno, A. n. 439.
Formulae litterarum dispensationis in forma pauperum, A. n. 406.
Formula attestandi de pauperis Oratorum, A. n. 423.
Formula dispensationis Episcopalis, quae sit per alterum pro foro externo, A. n. 443. Formula dispensationis ejusdem pro foro interno, n. 447.

FORNICARIUS, FORNICATIO

- 3 Fornicarii Clerici poena, t. 2. n. 48.
4 Fornicatio sponsi vel sponsae post sponsalia commissum, solvit illa ex parte innocentis, t. 1. n. 242. Sponsae fornicatio etiam praecedens solvit sponsalis, num. 246. Non item sponsi, num. 248. Nisi hic cum pluribus non habuisset, aut prolem generasset, num. 251.
Fornicatio spiritualis quid? et quando praebent causam divorci? t. 19. n. 31. et seq.
5 Fornicatio quid, et quoties? t. 16. nu. 54. et seq. Est gravissimum peccatum contra naturam, n. 51. Poena fornicationis laici, n. 57. Poena Clericorum fornicationis, inter quas est etiam privato Beneficii, num. 58. et seq.

FORUM

- 1 Forum sortiri, et legibus ligari, paria sunt, t. 2. num. 307.
2 Fori nomen quandoque patitur in masculino, quandoque in neutro genere, t. 2. num. 2. et seq. Forus competens, quid? num. 5. Si Reus habet multiplex forum, in electione Actoris est, cum, in quo maluerit, foro convenire, num. 6. Reus eorum incompetentis Iudicis conventus impune non comparet, opponendo exceptionem declinatoriam facti, num. 7. Exceptio declinatoria fori, quando sit proponenda? t. num. 7. et 8. Quid, si de incompetens fori liquido non constet? num. 7. et 10. et seq. Quaestione de competentia fori inter Iudicem Ecclesiasticum et Laicum, debet evagabere Ecclesiasticum, num. 13. Competentia fori pluribus modis oritur, num. 14. et seq. Modi ordinis, ac specialis: et extraordinarii, seu generales sortituri forum, qui? t. 15.
Forus domicilii est verus, et naturalis forus, t. 2. num. 24. Forus domicilii concurrit cum quolibet alio foro: adeo, ut licet ibidem possint conveniri supra rebus, et delictis etiam alibi grati, num. 28. et seq. Index domicilii prius procedere contra subditi praesentem, ac etiam citare absentem, quando omnes effectus, num. 29. et seq. Nec obstant, quod nomen excoeris constantem extra ejus territorium: et eorum? num. 30. Index domicilii quomodo procedere possit contra subditi absentem citatum, et contentuorem in comparando? num. 31. et 32. Utrum quis forum sortitur, et conveniri valeat ratione domicilii originis, t. 2. n. 34. et seq. An ratione quasi domicilii quis forum sortitur? n. 44. et 46. Forus domicilii in quibus differt a foro contractus, delicti, et rei? n. 60. et n. 603. et 124.

Forum ratione delicti, an, et qualiter quis sortitur? t. 2. num. 47. et seqq. Delictorum, si adhuc est in loco delicti, tam respectu personarum, quam respectu honorum etiam sibi contentum, est de jurisdictione Judicis delicti, num. 48. Vide infra §. *Judex delicti*.

Forum ratione contractus, an, et quando quis sortitur? t. 2. num. 80. et seqq. Regula illa, quod quis in loco contractus conveniri possit, plures habet limitationes, num. 83. et seqq. Ut quando inter partes contrahentes aliter convenitum est, num. 84. In adversa, et vistoribus, num. 85. Dummodo non intervenerit simul horum delictum, num. 86. Et alio veri vistoris, non autem vagabundi, num. 87. Simulque contrahens cum ipso scitis, eos autem recessuros, alias secus, num. 88. Limitatur etiam in contracto Dotis, num. 89. Et, quando quis non reperitur in loco contractus, si patitur bona sua possideri, n. 90. Juris contractus, an, et quando jurisdictionem habeat respectu contrahentium? num. 91. 92. et seqq.

Forum ratione rei alienae, an, et quando quis docetur sortiri? t. 2. num. 98. et seqq. Certum est, quod ratione rei, de qua contenditur, quis sortitur forum, n. 99. Sive res sit mobilia, sive immobilia, n. 99. et seqq. Quid, si res mobilia alicubi sit in transitu? n. 100. et 101. Forum ratione rei, vel delicti, aut contractus, in quo differat a foro domicilii, n. 60. et num. 102. 103. et 104.

Forum ratione continentiae causarum, an, et qualiter quis sortitur? t. 2. n. 144. et seqq. Quid dicendum de modo extraordinario sortiendo forum in Curia Romana? t. 2. num. 5. et tot. et seqq. Et per exceptionem ratur? n. 117. Et per prerogativam jurisdictionis? n. 122. Ac et qualiter eorum? n. 143. et seqq. Causae nuntii fore, quae? t. 2. num. 151. et seqq. Vide infra §. *Causae nuntii fore*.

Forum ratione praesentationis, quod sequitur? t. 2. num. 163. et seqq. Vide infra §. *Praesentatio*. Forum ex lege diffamarii, quod sequitur? t. 2. num. 175. et seqq. Vide infra §. *Lex diffamarii*. Interfuerit alii modi extrajudiciali sortendi forum, num. 183. et seqq.

Fori privilegium, an, et quando peremptum sit? t. 2. n. 186. et seqq. Exemption privilegii fore ad irregulares, facta est constitutio Ecclesiarum, num. 196. et 200. Vide supra §. *Clerici privilegiati fore*, n. 1, et quodam?

6 Forum triplex est, alius contentiones, alius praeventuales, alius consensuales, t. 2. n. 357.

Forum ad contentiones quando dicatur res deducit? t. 1. n. 532.

8. J. Forum sortiri quis ratione delicti, contractus etc. C. II. B. XXVI. n. 8.

FRANCISCANI

3 Franciscanorum nomine veniunt Observantes, Recollecti, Reformati, Discalceati, t. 31. num. 50. Vivunt sub eodem Generale, ibid. Qui solus vitur sigillo totius Ordinis, n. 51.

Franciscanorum Religio quando haereticis, et qui ea militant? t. 31. n. 47. et seqq. Est mixta, num. 43. Atque omnium perfectissima, n. 63. Durabit usque ad finem mundi, n. 67. et seqq.

3 Francisci sancti Regula fuit divinitus revelata, t. 31. num. 47. et seqq.

FRATRES

1 Fratres Minores, siveque Religiosi communiter nuncupantur privilegiorum liberiores, an possint ordinari extra tempora a papa assumpti? t. 11. n. 40. et seqq. seqq. ad num. 51. Fratres Minores cognoscantur 10

privilegia aliorum Ordinem, tam etiam, tam concedenda, num. 45. Fratres Minores non possunt personaliter assistere Advocatis, dum ipsorum argutio temporalis agitur in Curia, t. 37. num. 26. Fratres Praedicatorum praecedunt Fratribus Minoribus; cur? P. n. 110.

3 Fratres Germani, consociati, uterini qui? t. 26. n. 417. non autem necessarii benedicti, ibid.

Fratres Minores non possunt iocundari haereticos, bene tamen Lagasteri, t. 26. n. 423. An et quomodo capaces sint Legali? t. 26. n. 635. et seqq. Negant autem assertores Testamentorum, num. 781. Possunt tamen dare Executoribus Consilium, num. 780. Possuntque eis indirecte committi exequia, et quomodo? num. 783.

Fratres Minores possunt proprias Ecclesias, et Oratoria benedicere, ac ad cultum divinum deputare, t. 40. num. 9. Item Ecclesias suas possunt reconsecrare, n. 27.

4 Frater tenetur aliquando dotare sororem, et quando? t. 20. n. 47.

FRASUS ET DOLUS

1 Fraus, et dolus, alicui patrocinari non debent, t. 14. num. 16. et t. 24. num. 49. Fraudis suspitioem tollit causa peris affectio, t. 20. num. 107. Praesumptio contraria potest tollere praesumptionem fraudis, t. 23. num. 98.

2. J. Fraus legi quomodo fiat Vide Legi frater etc.

Fraus Vide Dolus.

FRIGIDITAS

4 Frigiditas in ardore ad contrahendum Matrimonium, et frigidi qui? t. 15. num. 3.

FRUCTUS

1 Fructus beneficiorum, Beneficiarius non facit suos, si omittit debent Fidei professionem, a. 1. num. 190. et seqq. Vide supra §. *Clerici Beneficarii*. Fructus tales Beneficii, qui sunt applicandi? num. 103. et seqq. Fructus taliter missos non possunt condicere Ordinarii loci, num. 107. Sed oportet recurrere ad Papam, num. 208. Fructus prioris Episcopatus, an Episcopus translati possit eorum capere? t. 2. n. 44. et seqq. Fructus producti, et tempore factae translationis Episcopi a fidei incertum, an pro rata temporis pertineant ad Episcopum translatum? num. 55. et seqq. Clerici resignantes Beneficium licet non omnia fructus ejus ad resignationem pertineant, tamen etc. t. 9. num. 150. Immittitur istud in fructibus Manus Capitularis a fidei indivisi annorum praeteritis, num. 151. Post resignationem licet non pertineant omnes fructus percipere fructus Beneficii, num. 152. Et si secus attulerit, tenetur ad restitutionem, 153. Cui talis restitutio sit facienda? num. 154.

Fructus pendentes Beneficii, an pro rata temporis sint dividendi inter Resignantem, et Resignatarium? t. 9. num. 155. et seqq. Spectat Jure communi fructus illi anni dividendi, sed debentur Ecclesiae, aut successori, num. 156. In praesentem oportet attendere ad consuetudinem loci, et consuetudinem, num. 157. Ad evitanda litra potest iure Resignatorem, et Resignatorem ante fieri liquidationem totius portionis fructuum, num. 159. Neque tale pactum tenetor mutuoque; cur? num. 160. Fructuum nomine, qui intelligantur? num. 161. Generalium de prelo semina, siveque impensarum, per successorem solvendo, n. 162. De divinis fructibus iure haereticos defuncti, et iure Successorem in Beneficio, quid dicendum? n. 163. Congressus perito de fructibus Beneficii, quos tamen debet assignari Vicario perpetuo? t. 23. num. 37. 38. et 39.

- 2 Fructus generetum, quid? *l. 13. n. 104.* Fructuum appellatione in Jure, qui veniant? *n. 105.* Obligatio restituendi fructus rei alienae, qualiter intelligenda? *num. 106.* Inter fructus continetur collatio Beneficiorum Ecclesiasticorum, *num. 107.* Fructus alii sunt naturales, alii industriales, *n. 107. et seqq.* Fructus civiles non continentur tertium fructuum speciem, sed reducuntur ad industriales, *num. 108.* Fructus naturales, *n. 109.* Fructus industriales, quid? *n. 110.* In dubio quales sint, Iudicii arbitrio est determinandum, *num. 111. et seqq.* Lac, et lana in praecoribus, an sint fructus industriales, vel naturales? *n. 112. et 113.* Fructus percepti, *n. 114.* Fructus percipiendi, *n. 115.* Fructusque consumpti, quid? *n. 116.*

Fructus rei ablatae una cum ipsa, et omnia damna illata, an et qualiter tenetur restituere spoliator? *l. 13. num. 117.* Vide infra *§. Spoliator violentus.* Fructus ex re aliena percepti tenetur restituere possessor malae fidei, licet violentus non sit, *num. 124.* Imo et eos, qui a Domino percipi possunt, *num. 125.* Fructus industriales ex re aliena percepti, et modum consumpti, utrum bonae fidei possessor restituere teneatur? *l. 13. n. 120. et 127. et seqq.* Utrum si licet fructus naturales? *num. 135. et seqq.* Vide infra *§. Possessor bonae fidei.* Fructus bonae fidei ex re aliena percepti, et iam consumpti, an debeant restitui, quando ex eis possessor non est factus locupletior? *l. 13. num. 141. et seqq.* Utrum fructus tum naturales, tum industriales ante litem contestatam consumpti, teneatur bona fidei possessor restituere, quando ex eis fructus est locupletior? *num. 147. et seqq.* Vide infra *§. Possessor bonae fidei.*

Fructuum sequestratio. Vide infra *§. Sequestratio.*

3 Fructus et commodum rei venditio, ad quem pertinet? Vide *Emptio, et venditionis periculum, et commodum.*

Fructus grossi, et fructus Praebendae quid? *tit. 4. num. 165.*

Fructuum nomine quid velat? *l. 21. n. 47.*

FUGA, FUGIENS, FUGITIVUS

1 Fuga post patratum scelus, facit praesumptionem contra fugientem, *l. 23. n. 104.* Non appareat alia rationalis causa discedendi, *n. 105.*

2 Fugientes et carceribus vel manibus stultitum ad loca sacra gredientes Aylo, *l. 49. num. 154.*

3 Fugitivi Religiosi. Vide *Religiosi fugitivi.*

FUNDARE, etc. FUNDUS

3 Fundamentum ebi non est, *supraedificari non potest, l. 43. n. 1.*

Fundatio Beneficii. Vide *Beneficium erectio.*

Fundare Ecclesiam quid dicitur? *l. 58. n. 6.*

Fondator Beneficii, an et quae possit conditiones in limine Fundationis opponere, *tit. 5. num. 105. et num. 35e.*

R. J. Fundus totalis non potest vendi, *C. II. R. XXXIX. n. 10.*

FUR, FURTUM

1 Furtum committitur inter crimina excepta, et quomodo? *l. 18. n. 103.* Furtivae res praescribi non possunt, et in quo sensu? *l. 26. num. 27.*

2 Fures gradient Aylo, *l. 49. num. 98. et 106.*

3 Fures quomodo sint? Vide *Furtum.*

Furtum proprium quid, a quibus et quomodo fiat? *l. 18. num. 2. et seqq.* Delinquit furtum, *ibid.* Debet esse actualis acceptio fraudulenta, *num. 3. et seqq.* Locificandi causa, *num. 5.* Rei alienae, *n. 6.* Mobilis, *num. 8. et seqq.* Datur etiam furum constructus, et possessio, ut in deposito pignore, commodato,

num. 10. Forti Rei sunt, qui ad illud eosdem, jurent, *num. 11.* Item qui rem furivam alienam emunt, vel alias recipiant, *n. 12.* Qui furem positive occulant, *num. 13.* Si res furivae alioquin recuperari poterat, nullus tenetur furem indicare, nisi legitime interrogatus, *num. 14.* Fillus familiaris rem a patre, et Uxor a Marito auferens committunt furtum, *num. 15. et seqq.* Aetione tamen furti non tenentur, *ibid.* Bene raro, qui ope, vel consilio furtum illorum secundant, *num. 17.* Qui rem alicui inventam acceperit antea retinendi, fur est non item, si acceperit, ut Dominum cogito restituit, *num. 18.* Inventor rei aliena tenetur da Domino indagare, *n. 19.* Et per tempus expectare, *no. 20.* An quando, et quae dum Dominus comparat? *n. 22. et seqq.* Furtum non committit, qui to extrema necessitate aufert, *num. 24. et seqq.* Creditur rem tibi debitam clam auferens in foro externo, non item in foro interno, habet pro fure, *num. 27. et seqq.*

Furti poenae in ordine ad solvendum, quae? *l. 18. n. 28. et seqq.* Dominus, et eius interest, competit actio furti, *num. 30.* Etiam comitis iustitiam, nec non contra comitantes, et auxiliantes, *num. 31.* Competit iusper vindictio rei contra quemvis possidentem, *num. 32.* Et conditio furtiva, *num. 34.* Inter criminalia poenae furti est etiam infamia, *num. 35.* Et mora, nos quidem antiqui, bene vero novo Jure, *n. 35. et seqq.* Furti magis ad partem, simpliciter et non simpliciter, poena prima vice, *n. 38.* Secunda vice, *n. 39.* Tertia vice, *num. 40.* Violenti facti poena, *num. 41.* Utrum possit quis ob furtum prima vice committit ad mortem condemnari, *n. 42. et seqq.*

Furtum sacrilegium, quid? *l. 18. num. 54.* Et poenae illius, quando cum violentia, vel elatione, *n. 55.* Et sine hac committitur.

Furto ablatum restituendum non fisco, nec Judici, nec Officialibus ejus, sed Domino furti debet, *l. 18. num. 44. et seqq.* Et quidem Jure Civili, et Canonico, *n. 46.* Ad quon faciendum Episcopus furem compellere potest, sicut et scilicet rem furtivam, ut recient, *num. 47. et seqq.* Furtum etiam inducit infamiam, *n. 48.* Et irregularem, *num. 50.* Si est notorium, *num. 51.* Princeps secularis potest aboleri infamiam furi, non item irregularem, *num. 52.* FarClerici praeter praefatas poenas deponitur, *n. 53.* R. J. Fur a die commisi furti tempore est in culpabili mora restituendi, *C. II. R. XXV. n. 5.*

FURIOSUS

1 Furiosus non potest stare in Judicio, *l. 1. num. 141.*

2 Furiosi confessio non valet, *l. 18. n. 20.*

R. J. Furiosus non potest contrahere matrimonium,

C. II. R. LXXVII. n. 2.

G

GABELLA

3 Gabella quid? *l. 39.* Solus Princeps eam imponere potest, *num. 40.* Et quando? *num. 41. et seqq.* Ab ea solvenda, an et quando immunes sint? *l. 49. num. 248.*

GALLIGUS MORBUS

4 Galligus morbus an, et quando solvat sponsalia? *l. 1. n. 258.*

GENERALIS FRANCISCAN.

3 Generalis Franciscanorum solas mittit sigillo utrius Ordinis, solusque dicitur Generalis totius Ordinis S. Francisci, *l. 31. n. 51.*

R. J. *Generalis Concessio. Vide Concessio.*
Generali dispositio, derogat specialis, C. II. R. XXXIV. n. 15.

GENUS

R. J. *Generi per speciem derogatur, C. II. R. XXXIV. n. 8. Ite.*
Genus et species quascum dicantur in sententia Plurimipho et Juridico? C. II. R. XXX. n. 18. R. XXXIV. n. 3. 4.

GEOMETRICA

R. J. *Geometriae aequalitas in Justitia distributiva, C. II. R. XII. n. 5.*

GERMANI

3 *Germani, et consanguinei qui? t. 2. n. 10. n. 81.*

GERMANIA

5 *Germania conquiescenda, et pacis eligendi quicquid pro eorum, n. 148. et quando sit licita, ad vultu? t. 19. n. 55. et seqq.*

GLOSSA

1 *Glossa, quomodo sit auctoritativa? P. n. 146. et seqq. Eius auctoritas est magis, n. 147. Non tamen habet vim legis, n. 148. et seqq. Quam opinionem ex pluribus allegatis praesumat approbare? n. 151.*

GRADUS

3 *Gradoem computatio pro Matrimonio, et successione haereditaria, et quomodo in utroque jure fiat, et observetur? t. 27. n. 6. et seqq.*

4 *Grades affinitatis quomodo computantur et cognoscuntur? t. 14. n. 51. et seqq.*

Grados consanguinitatis quid? t. 14. n. 10. Computatio ejusdem de utroque jure, n. 11. Regulae computandi, et cognoscendi gradus Consanguinitatis in quavis linea, n. 13. et seqq.

Grados propinquos seu propinquos debet exprimi in applicatione, A. n. 166. et seqq. Prohibet multipliciter, ibid. Episcopus graviter peccat, et culitur agit, si exequitur dispositionis litterarum expressum gradu propinquos obstant, n. 168. et seqq.

Si non exprimitur, debet peti Bulla declaratoria, illum non obstat? n. 172. et seqq.

GRECI

1 *Graecorum objectiones contra Processionem Spiritus Sancti a Filio, dissolvuntur, t. 1. n. 27. et seqq.*

2 *Graecorum status ante et post schisma, nam. 38.*

GRASSATOR

3 *Grassator vicorum quis sit? et quando careat Asyl? t. 49. n. 54. et seqq.*

5 *Grassatores vicorum, et Latrones, quibus poenis subiacent? t. 17. n. 24.*

GRATIA

1 *Gratia Papalis an perdat in sola Signatura? t. 3. n. 74. Gratiam factam, et Gratiam facienda, quae Rescriptis exonerantur constituunt? t. 3. n. 153. et seqq. Gratia facta non expirat morte concedentis, etiam re integra, nam. 155. Decretum de Gratia faciendi, n. 151. et 152. Vide infra §. Rescripta gratiae.*

1 *Gratia facta, concessa, et expectativa in materia Beneficiorum quid? t. 3. n. 152. et nam. 168. Expectativa quid? et quomodo prohibita? t. 8. n. 52. Potest fieri a Papa, non item ab Episcopo, nam. 40. et seqq.*

R. J. *Gratia inter et inter non committit vicium*

REIFFENSTUEL Jus Can. Tom. VI.

in acceptatione personarum, unam alteri praeferendo, C. II. R. XII. n. 4.

Gratiae novae non extinguunt veteres, C. II. R. LXI. n. 5.

Gratia alieni concessa non debet trahi ab alia in exemplum, C. II. R. LXXIV. n. 6. et 3. R. LXXVIII. n. 1.

Gratiam faciendi non per aggratiationem habet supremam Priocipis, C. II. R. XII. n. 6. . . Ob gratiam alieni concessam, non est in ejus dispendium re- torquendum, C. II. R. LXI. n. 2. 3. et 4. contra, nam. 10.

GRATIANI

1 *Gratiani Decretum. Vide supra §. Decretum Gratiani. Gratiani dicta quibus sint auctoritativa? P. n. 79. Nullum ejus errare refutator, nam. 80. et seqq.*

GRATITUDO

5 *Gratitudo novae de a temporale, vel praestatae temporale pro spiritali, an, et quando sit Simoniacum? t. 3. n. 105. et seqq.*

GRAVAMEN

2 *Gravamen per sententiam difficultatis irreparabile, exemplificatur, t. 28. n. 16.*

GUARDIANI

1 *Guardiani Fratrum Minorum censentur esse in dignitate Ecclesiastica, sique possunt esse Delegati Papae, t. 29. n. 70.*

H

HABITATIO

2 *Habitatio quid? t. 26. n. 104.*

HABITUS

3 *Habitus Clericorum. Vide Clericorum obligatio quoad habitum.*

Habitus Infidelium ponit a Religiosis, qui ad eos militunt, t. 1. n. 117.

Habitus Navium non egrediendi non reatitunt ad prae- tium ejus, t. 31. n. 1. 2. et seqq.

Habitus Novitiorum est triplex, t. 31. n. 176.

HAERES, HAEREDITAS

1 *Haeres censetur esse eadem persona cum Testatore, t. 3. n. 134.*

1 *Haereditas et defuncti persona, in Jure censetur una esse, et qualiter? t. 7. n. 32. Haereditas, alique successores, in quibus transitus locutus, tenentur ju- rare de calumnia, non obstante jamentum Prae- dicationis, nam. 31. Haeres censetur eadem persona cum defuncto, t. 14. n. 1. Articulus personalis transiens ad haereditatem, quod ibid. Actio de dolo au transiens in haereditatem, nam. 30. et 31. Actio illa quae veniunt ad delictum, ad haereditatem non transiunt, nisi quatenus ad eam pervenit, ibid. Haeres censetur eadem persona cum defuncto; et proinde scripturae contentis, probat contra ejus haereditatem, t. 21. n. 175. Pro haerede scriptis defuncti, an probet huius Liber rationum? t. 2. n. 106. Haeres. Vacuill est a principio solent prestare personale jamentum, an transiens ad haereditatem? n. 107. et seqq. Vide infra §. Jamentum promissum obligatio.*

Haeres defuncti tenentur adimplere voluntatem ejus de- finiti, t. 14. n. 108. Idem dicendum de Jamentum reth Dea factum, ibid. Alium ibid. factum, extenditur ad haereditatem, nam. 111. Haeres succedit in universum jura defuncti, t. 25. n. 172.

Titulus Pro haerede, an sufficit ad praesumptio-

58

- nem, t. 26. n. 131. et seqq. Possessio defuncti constituitur in haerede, n. 131. Vide infra §. *Præscriptio per defectum*. Haeres succedit in omnes ius defuncti, t. 26. n. 133. An censeatur eadem persona cum defuncto, *ibid.* n. 135. 136. et 137.
- 3 Haereditas quid? t. 26. n. 394. Totus vocatur As, num. 420. Dividitur in duodecim uncias, et partes, certa nomina habentes, *ibid.*
- Haereditas delata quid? tit. 17. num. 83. et t. 26. num. 527.
- Haereditas au, et quando vendi possit? t. 17. num. 77. et seqq. Haereditatis nomine quae veniant? num. 84. et seqq.
- Haereditatis portio quid? t. 26. n. 517.
- Haereditas Aditio, et immistio quid? t. 26. num. 518.
- Haereditatis aditio quomodo fiat, et fieri praesumatur? t. 26. n. 519. Haereditatem adire potest, qui se obligare valet, num. 520. Dommodo Haereditas sit ei delata, num. 521. Aditio Haereditatis habet plures effectus, num. 522. Quatuor enumerantur, *ibid.* et n. seqq.
- Haereditatis repudiatio et absentio quid? t. 26. num. 527. Repudiare Haereditatem potest, qui eam acquirere potest, num. 528. Qui semel Haereditatem adiit, eam repudiare amplius non potest, et contra, n. 529. Limitatur in haerede sub, n. 530. De Repudiatione Haereditatis facta a Praelato sine consensu Capituli, remissive, n. 531.
- Haereditatis possessio quomodo acquiritur? tit. 26. num. 534.
- Haereditas renuntiatio. Vide *Renuntiatio Haereditatis*.
- Haeres quid? t. 26. num. 394. Alius est ab intestato, alius ex testamento, num. 395. Alius necessarius, alius voluntarius: alius suus, alius non suus, num. 396. Haeredes extranei et voluntarii qui olim? n. 397. Et qui nunc? n. 398. et n. 340.
- Haeredes necessarii hodieque iure qui? n. 399. Haeres esse potest quivis, qui non prohibetur, num. 401. Enumerantur plures, qui nequeunt esse haeredes, n. 402. Fratres Minores haeredes institui non possunt, bene tamen Legatarii, n. 403.
- Haeres necessario instituendi, t. 26. num. 404. et seqq. Liberi et Nepotes necessario debent institui tam in Testamento paterno et ascendentium illius, num. 404. Quam materno, et ascendentium illius, num. 405. et seq. Maternum et ascendentium testamentum valet, si descendens in eo sit praeteritus, dummodo causa praeteritionis sit inserta, num. 407. Non tantum Liberi adhuc iuri, sed etiam emancipati sunt necessarii Haeredes, num. 408. et seq. Liberi illegitimi, Naturales, ac spurii, an et quando institui possint, ac debeant? num. 410. et seqq. Quid de his statuta Bavariae? n. 414. Deficientibus descendentibus, ascendentes sunt necessarii haeredes, n. 415. Testamentum Praetorum vel Liberiorum ob solam praeteritionem nullum, valet quoad Legato, n. 416. Fratres, et sorores nunquam sunt necessarii haeredes: possunt tamen impugare testamentum, casu quo torpis persona instituitur, n. 417. et seqq. Ius instituendi querelam contra infidelissimum Testamentum competens fratribus, non competit eorum Liberis, n. 419.
- Haereditas institutio, t. 26. num. 420. Ad institutionem Haereditis nulla requiritur verborum formula, num. 421. Potest quis vel solus, vel cum alio institui in re certa, n. 422. Si solus instituitur, dicitur Haeres ex Asse, num. 423. Nec obstat, si testator expresse declarat, Haeridem re certa sibi assignata debere esse contentum, num. 424. et seqq. Quando plures instituntur in re certa, capiunt singuli rem illam iure praefigati, in reliquo aequaliter et haeredes esse succedunt, num. 426. Quando pluribus institutis extraneis, suus simpliciter, et universaliter, alius vero in re certa invenitur institutus, tunc hic venit loco Legatarii, n. 427. Secus dicendum, si plures Haeredes necessarii sint instituti, n. 428. Doctrina practica, num. 429. Haeredes necessarii debent institui titulo Haereditis, num. 430. Quid Juris si plures instituantur Haeredes, num. 431. et seq. Locuti Haereditis institutio non valet, nisi ad causam piam, num. 433. Idem est de institutione Haereditis arbitrio alicuius commissis, num. 434. et seq. Potest ex pluribus certis incertis instituenda alicuius arbitrio committi, n. 436. Haereditis institutio etiam sub conditione fieri potest, num. 437. Haeredes extranei sub quavis conditione honesta institui possunt, n. 438. Non item Haeredes necessarii, num. 439. Institui tamen sub conditione de praesenti, vel praeterito purificata possunt, n. 440. Cognito turpis, vel impossibilis appositae Haerediti extraneo habetur pro non adiectis; appositae vero Liberis annullat testamentum, n. 441. Institutio sub conditione honesta facta suspenditur, et deficiente conditione corruit, n. 442. Limitatur in quibus casibus, n. 443. et seq.
- Haeres Fidei Commissarius quid? t. 26. n. 604.
- Haeres Fideiarius quid? t. 26. n. 604.
- Haeres tenetur ad vota defuncti: et quomodo? t. 34. n. 2. et seqq.
- Haeredes profani ex testamento Clericorum, an, et quando retinere possint bona Ecclesiastica? t. 26. n. 353. et seqq.
- Haeres, ad Haeredes, et contra haeredes iura transeunt, t. 18. n. 238.
- Haereditis institutio est de essentia testamenti, t. 26. num. 3.
- 5 Haeredes teneantur ad resarcienda damna a defuncto illata, t. 19. n. 175.
- R. J. Haereditas in Jure honor vocatur, C. II. Reg. LXXVII. n. 4.
- Haeres debet solvere debita defuncti, C. II. Reg. XLVI. n. 9.
- Haeres videtur esse eadem persona cum defuncto, C. II. R. XLVI. n. 3.
- Haeres pro re legata condemnatus tenetur ad restitutionem fructuum post litem contestationem, C. II. R. LX. num. 7.

HERESIS, HERETICI

- 1 Haeretici obligantur Constitutionibus Ecclesiasticis, t. 2. n. 274. et seqq. Solvuntur contraria, n. 275. et seqq. Haeretici an, et qualiter censentur extra Ecclesiam? num. 276. Ac se habeant ut membra abscessa, num. 276. et 277. Haeretici an Rescriptum impetrare valeant? t. 3. n. 38. Haereticorum consuetudines contra Statum Ecclesiae Catholicae sunt irrationabiles, ac invalidae, t. 4. num. 147. Haeretici ineligibiles ad Beneficia Ecclesiastica, t. 6. num. 274.
- 2 Haeresis non est crimen mixti fori, sed mere Ecclesiasticum, t. 2. num. 159. Quid possint saeculares Principes respectu criminis Haeresiae? *ibid.* Haeresis an prohibet per testes singulares singularem administrationem? t. 20. num. 311. In examine testimonii super crimine Haeresis, praeter Notarium, adhibetur aliae duae discretae personae, t. 20. num. 501.
- 3 Haeresis quando privet Asyl? t. 49. num. 128. Haeretici an, et quando gaudent Asyl? t. 49. n. 80. et seq.
- 4 Haeretici tenentur ad leges Ecclesiae, t. 3. n. 143. Non obstante eorum consuetudine contraria, num. 144. et seq.
- Haereticorum Matrimonia cum Catholicis an, et quando valida sint, et licita? t. 1. n. 357. et seqq.

Haereticorum Matrimonia sine praesentis legitima Parochi et testium, an sint valida? t. 3. num. 140. Sont nulla in locis, ubi est promulgatum Tridentinum, *ibid.* Affertur declaratio Cardinalium, num. 141. Haereticorum Matrimonia cum impedimento Ecclesiastico dirimunt quocunque contractu, aut nulla, num. 142. Solvuntur objectiones pro valore Matrimonii Haereticorum facientes, n. 146. et seqq. Matrimonia Haereticorum Augustae, Ratishonae, in Anglia, Saxonia, Suisvia, Prussia et Hollandia contracta, an valent? n. 148. et seqq.

Haereticorum Matrimonia cum impedimento dirimunt Ecclesiastico contracta, sunt nulla, t. 3. n. 149. et seqq. Haereticorum Matrimonia plerumque sunt nulla: et quare? t. 5. n. 48.

5 Haereticis et Haereticis quod? t. 7. num. 3. requiritur ad eam error in intellectu, et pertinacia voluntatis, num. 4. Exterae agunt fidem non est haereticis, num. 6. Nec intus errant circa illam, si paritas est, se submittere iudicio Ecclesiae, num. 7. et seqq.

Haereticis et haereticis quotupliciter? t. 7. num. 12. et seqq. Haereticus alia est formalis, alia materialis, *ibid.* De vulgo Haereticorum plurimi sunt materiales, n. 13. Haereticus formalis est exterius, alia interius, seu materialis, n. 15. Externa alia occultis, alia publicis, n. 16.

Haereticis antiquae ac recentiores plurimas enumerantur, et explicatur in specie, t. 7. n. 18. et seqq.

Haereticis, et Haereticorum absolutio a quo fieri possit? Vide Absolutio ab haereticis.

Haereticus Iudex non potest esse Laicus, sed solus Ecclesiasticus, t. 7. num. 431. Et si sola questio facta sit, num. 432. et seqq. Ecclesiasticis autem Iudicibus in causa Haereticis suot Papa, num. 434. Episcopus respectu suorum Diocesanorum, num. 435. et seq. Eiam Regularium Exemptorum, num. 437. Nisi obstat Conventus, ut in Germania, n. 438. Vicarius Generalis siue specialis mandato suo est Iudex in causa haereticis, num. 439. Bene vero Capitulum sede vacante, num. 440. Non tamen respectu Exemptorum, num. 441. Inquisitores fidei, seu Officium inquisitorius qualiter eum, vel sine Episcopis alia Iudices in causa haereticis? n. 443 et seqq. Principes et Iudices seculares non possunt se immiscere in processum a Iudice Ecclesiastico contra Haereticos instituentium, vel iam institutum, sed debent illico excepti sententiam Iudicis Ecclesiastici, num. 451. Nec possunt pretendere, videri prius processum ab Ecclesiastico factum, n. 452. et seq. Possunt tamen seculares Haereticos capere, et ad custodiam ponere, ad hoc ut eos tradant Iudici Ecclesiastico, num. 455. Ac etiam statuta facere in favorem, non item in praesudicium, processus ab Ecclesiastico formandi, num. 456. In Germania non expedit, ut Ecclesiasticos Haereticos Seculares temporaliiter, vel corporaliiter puniant, num. 457.

Haereticus peior est Iohannismo, et Paganismo, t. 7. n. 141. et seqq.

Haereticis peiores et periculosiores sunt Iudeis et Infidelibus, t. 7. n. 141. et seqq.

Haereticus, an, et quando sit, qui dabitur de fide, vel aliquo articulo eius? t. 7. n. 10. et seqq.

Haereticis communicare non licet Christianis, et qualiter? t. 7. num. 22. et seqq. Licet, si abest scandalum, et periculis periculum, *ibid.* Possunt etiam cum illis loqui et contractus, non tamen Matrimonium, n. 24.

Haereticorum disputatio cum Catholicis an fieri possit? num. 26. et seqq. Laici etiam docti Catholicis sub Excommunicatione est prohibitum cum haereticis

disputare, *ibid.* Quae prohibitio tamen in pleribus locis non recepta non est, n. 28. Clerici sufficienter docti bene disputare possunt cum Haereticis et quomodo? num. 29. et seqq.

Haereticis praedicare non possunt Laici, t. 7. num. 31. Neque Clerici alia licentia Episcopi, n. 32.

Haereticis ad loca Catholice recipere, vel in illis coe tolerari non possunt Principes Catholici, sed tolerantur potius (ordinaria loquendo) ipso ubique repellere, expellere, et exterminare, t. 7. num. 159. et seqq. Extraordinarie tamen, ad evitandum magis Religiosis, et Ecclesiis Catholicis malum recipi, et tolerari possunt, num. 146. Nimirum tam ad evitandum aliud malum, vel procurandum Bonum temporale, num. 147. Doctrinae praedictae ad propositum, num. 149. Recipi etiam et tolerari possunt, si per pacis, vel alium contractum, et subiecto non invalidum, vel malum, id est fas periculum, num. 150. Quare in Germania tunc causant et inde regiorum Haereticis? num. 152. Quid Jura de pace Religiosa Catholicos inter, et Haereticos Passavi, Augustae Vindeborum, Osnabruggi, et Monasterii, *ibid.* et n. 159. Bulla Innocentii XI. per extensionem reprobans Tractatum pacis Osnabrugensis, et Monasteriensis, num. 154.

Haereticos, vel Infideles invare in bello, vel ipsos pro auxilio invocare, vel foedus cum ipsis iure utrum possint Principes Catholici contra alios, praesertim Catholicos? t. 7. n. 26. et seqq. Certum est id non licere cum conditionibus Ecclesiae praesudiciosis, vel cum periculo gravis damni, Ecclesiam iode emergenti, n. 160. et seqq. Etiam ceterorum Principes Catholicos habent bellum iustum, *ibid.* Exempla practica ad propositum, n. 161. et seqq. Solvuntur Objectiones, n. 172. et seqq. Quid licere debet Principes Catholicos, doctusque licet auxilia in causa belli? n. 173. et seqq. Regulariter, et ordinaria loquendo, illicitum, et unquam est, Infideles, aut Haereticos pro auxilio vocare vel eos invare, aut foedus cum illis inire, praesertim contra Catholicos, num. 189. et seqq. Dantur tamen casus extraordinarii, in quibus licet, num. 202. et seqq. Ponuntur similes casus praestati in specie, num. 203. et seqq.

Haereticos subditos suos Principes Catholicos bello expugnare debet si aliud medium deest, t. 7. num. 220. Et contractus sui pactum legitimum eo obstat, num. 221. Doctrinae praedictae ad propositum, num. 227.

Haereticis non subditis suis ob solem causam haereticis bellum inferre propriis Auctoritate Principes Catholicos non possunt, t. 7. n. 238. Bene vero Auctoritate Papae, n. 239. et seqq.

Haereticorum poenae spirituales, t. 7. n. 244. et seqq. Enumerantur in compendio, num. 247. Inter quas est Excommunicatio Papae recepta, num. 238. Si Haereticus est formalis, num. 249. Et externa, num. 240. Doctrinae praedictae ad propositum de haereticis formali externa, num. 243 et seqq. Eandem Excommunicationem incurrunt credentes Haereticis, num. 247. et seqq. Forum Receptores, num. 249. Excoeteris et Defensores, num. 250. Et qui horum aliquem sepeliunt, num. 252. Haereticis publici et probabilis etiam occultis, suot irregulares, num. 254. et seqq. Haereticis omnes, eorumque Pastores etc. sunt inhabiles ad Beneficia, et Officia Ecclesiastica, num. 256. Tenentur Beneficium in haereticis receptum non eum fructibus dimittere, et restituere, num. 257. Si fuerint notorii Haereticis, num. 258. Quid de occultis? num. 259. Sunt insuper privati Beneficiis prius obsecuti, num. 260. Ad quam poenam non requiritur sententia Iudicis

decalatoris, num. 261. et *segg.* Bene vero criminalis decalatoris, num. 265. Privatur insuper Sepulture Ecclesiastica, num. 267. Illi quoque qui ad processum, vel recomendationem Hæreticorum obtulerunt, privatur sic obnoxio, et sunt inhabiles ad alia, num. 291.

Hæreticorum filii, et Nepotes, quibus poenis spirituales subiacent? *t. 7. num. 268. et segg.* sunt inhabiles ad Officia, et Beneficia Ecclesiastica, *ibid.* Nisi Patres eorum ante mortem se converterent, num. 270. Qui tamen, etiam conversi, manent inhabiles, *n. 271.* Sicut et conversorum filii, si sunt de lapsis in hæresim Parentibus, *num. 272.* Etiam in Germania, Hæreticorum filii, et Nepotes, nisi hi de Catholicis Parentibus variant, num. 273. et *segg.* Næ jurent eos pacta, et foedera pacis cum Hæreticis in Germania loca, num. 275. Bene vero consuetudo, quæ tamen non ubique viget, *n. 278. et segg.* Filii Hæreticorum sunt etiam privati Beneficiis prius rite obnoxio, num. 281. Non tantum si post, sed etiam, si ante lapsum Parentum in hæresim, ex rite obtulerunt, num. 282. et *segg.* Spirituales poenis subiacent Hæreticorum filii etiam ante lapsum Parentum in hæresim, nati, num. 286. et *segg.* Quemvis nonnulli hos a poenis immunes velint, num. 290.

Hæreticorum poenæ temporales et corporales recentior in compendio, *t. 7. num. 292.* Et sunt infamia, num. 293. Cui subiacent etiam Pastores Hæreticorum, num. 295. Sunt insuper inhabiles ad Officia, honores et Aquis Civiles, num. 296. Aliæ eorum poenæ sunt Interdictionis æternæ, et passivæ, *num. 297.* Etiam ad causas pias; et ante aeternam Judicii, num. 299. et *segg.* Privatur insuper Petri potestate, num. 301. Amittunt dotem, et omnia Privilegia mulieribus de Jure competentia, *n. 302.* Confiscatur eorum Bona, num. 303. et *segg.* Libentur eorum Servi, et Filii ab obligatione, et fide Hæreticis aliis debitis, num. 309. Eam jurata, num. 311. Qui debet aliquali Hæretico, non tenetur illi solvere, num. 312. Obligatur tamen hæreo, num. 314. Fides tamen publica etiam Hæreticis est servanda, num. 316. Et servari est Hæreo in Concilio Constanciensi, num. 318. Hæretici impo-nitores ultimo afflictiois supplicio et comburi debent, utrum clerici, num. 319. Quo afficiuntur Hæretici relapsi etiam poenitentia, num. 320. et *segg.* Non relapsi vero, si iustum, ac deprehendantur, poenitent, poenam mortis evadunt, *num. 322.* Quatuor concurrentibus conditionibus, num. 323. Subiacent tamen etiam poenitentia, perpetuis carceribus, num. 328. Cum Damna sit ad carceres perpetuos Hæreticis potest dispensari, num. 331. Et quomodo? *n. 332.*

Hæreticorum filii, et, et quibus poenis temporalibus, et corporalibus subiacent? *t. 7. n. 333. et segg.* Privatur omni successione, et Bonis paternis, *ibid. et n. 339.* Non item Successione Ascendens, Collateralium, vel aliorum Catholicorum, *n. 335.* Sunt etiam infames, *n. 336. et segg.* A reliquis tamen temporalibus, et corporalibus poenis sunt immunes, *num. 338.* De filiis Hæreticorum uxor ante hæresim Paris, remissive, *n. 339.*

Hæreticorum Liberosum Lenio, Retratio, Impensio, Defensio. Vide *Liberosum hæreticorum Lectio, Retratio etc.*

Hæretici Lutherani Loci in Germania immunes sunt a poenis Hæreticorum temporalibus, *t. 7. n. 340.* Non item Clerici, num. 341. Non etiam filii Hæretici in Germania immunes sunt a poenis temporalibus? *n. 342. et segg.*

R. I. Hæreticorum filii. Vide *Filii.*

HERMAPHRODITI

- 4 Hermaphroditus an? et quando? et cum quo Sexu Matrimonium contrahere valeant? *t. 15. num. 22. et segg.*

HIERACHIA

- 1 Sicut in Coelesti Hierarchia, ita et in Ecclesiastica dantur gradus, et ordines ministrantium, *t. 33. num. 1.*

HISTRIONES

- 3 Histrionibus, et spectaculis non possunt interesse Clerici, *t. 1. n. 42.*

HOMAGIUM

- B. J. Homagium quid sit? *C. l. R. XI. nu. 1.* aliud proprie seu stricte aliud improprie tale, *ibid. n. 2.* 4. Homagium pro re spirituali non debet praestari, *n. 3.* nisi improprie, scilicet, *n. 4.* Homagium praestatur a Clericis propter feuda secularia, *n. 6.*

HOMICIDIUM

- 1 Homicidium, eade sic dictum? *t. 2. num. 76.* 3 Homicidium Proditorium quid sit? et quando privet Ayllo? *t. 4. n. 114. et segg.* Ad illud requiritur, ut fiat nulla precedente inimicitia, aut rixa, a vero, vel simulato amice, aut ad amicitiam specularet obligatio, *n. 116. et segg.* Occidens non iudicatur, sed amicum negare a tergo, vel per alia insidias, gaudet Ayllo, *n. 124.* Recensentur plura exempla Homicidii Proditorii, *n. 125.* Homicidium in Ecclesia, vel Coemeterio factum quando dicatur, ut privet Ayllo? *t. 4. n. 139. et segg.* 4 Homicidium Conjugis quando constituit impedimentum Criminis? Vide *Impedimentum Criminis ex machinatione in morte.* 5 Homicidium quid et quotplex? *t. 12. num. 2. et segg.* Aliud est voluntarium, *n. 3.* Aliud casuale, *n. 4.* Aliud licitum et iustum, aliud iniustum, *n. 5.* Aliud simplex, num. 7. Aliud qualificatum, num. 8. Qualificatum dividitur in proditorium, Assassinum, *n. 9.* Sacrilegum, *n. 10.* Parricidium, *num. 11.* Veneficium, seu toxicarium, *num. 12.* Commisum et insidias, *num. 13.* Delibatum, seu praemeditatum, num. 14. Casuale aliud est culpabile, aliud mere Casuale, *n. 15.*

Homicidii laquei voluntarii poenæ jure Divino et humano est mors, *t. 12. num. 16. et segg.* Et quidem gladio inferendo, *t. 1.* homicidium est qualificatum, exasperatur ultimum supplicium, num. 18. De Jure Canonico homicidia Laicos excommunicant, et sunt aliis poenæ, *n. 19.* Clerici hæmicida deponitur ab Ordine et Officio incarceration, vel mittitur ad Trinitatem, *n. 21.* En Irregularis, et inhabilis ad Beneficia, num. 23. Privatur rite obnoxio, *n. 24.* Tenetur illud altero dimittere, num. 25. Ob iterum homicidium degradatur, et traditur, Coram Sacro Sancto, *n. 26.*

Homicidium voluntarium modus eadem cum Homicidio sentit poenæ, *t. 12. num. 27.* Est mandatum revocet, si in tempore non immiserit Mandatario, *n. 28.* Incurret Irregularitatem, si ipse Mandatarius occidat, *n. 29.* Vel mandatum verberationis excedens occidat, ut molletur, *num. 30.* Si mors non equatur, a poenis immunita est, nisi homicidium Assassinum mandet, *n. 31.*

Homicidium casuale efficiet eadem cum homicidio incurrit poenæ, *t. 12. nu. 32.* Esti consilium revocet, *n. 33.* Nisi efficacibus rationibus id refutat, num. 34.

Homicidii Cooperatores propinqui ordinarii poenæ

- Incurret, t. 12. num. 35. Quid Juris, si constat, vel non constat, quoniam ex pluribus ad homicidium cooperantibus occiderit? n. 36. et seq. Et quid, si in rixae, cubito exorta, quae occidatur, pluribus cooperantibus? n. 37. et seq.
- Homicidium non impediens est irregulariter, si impedire ex Justitia tenetur, t. 12. n. 42. et seq. Secus, si ex sole charitate tenetur, n. 43. et seq.
- Homicidium praecise approbatur, non ratum habens non est irregulariter, t. 12. num. 48. Solvitur obiectio, num. 49.
- Homicidii qualificati poenae, praeter ordinariae, quae? t. 12. num. 60.
- Homicidii Amensibilis poenae speciales gravissimae, t. 12. num. 62.
- Homicidii Parricidii poenae, t. 12. n. 63.
- Homicidii proditoris poenae speciales, t. 12. n. 61.
- Homicidii Sacrilegi poenae, t. 12. n. 64.
- Homicidium licite quando fieri possit? Vide *occidere licite*.
- Homicidium licitum, seu iustum, quando, et respectu quorum inducit irregularitatem? Vide *Irregularitas ex homicidio iusto*.
- Homicidium iniustum, se casuale eu, et quando inducat irregularitatem? Vide *Irregularitas ex homicidio iniusto, vel casuali*.
- Homicidium quod sit a Parentibus respectu filiorum et vicissim, potestque illius. Vide *Parricidium. Vide Abortum*.
- Homicidii casusales poenae ex opere licite nullae sequuntur, t. 12. n. 176. Bene vero ex opere illicito t. et quae? n. 201. et seq. Poenae ex homicidio casuali in ebrietate commisso, n. 208. et seq.
- R. J. Homicidium sine animo occidendi se commissum excusare debet probare. C. II. R. XXX. n. 15.

HOMO

- Homo potest quadrupliciter considerari etque mirari diverso jure, P. n. 29. Hominis in Sacra Scriptura quoadque vocatur Dii; quomodo? t. 1. n. 84. *Responso* primi hominis ostenditur, t. 1. num. 98. Cum solius hominis lapsi redemptio facta fuerit, non item Angelorum peccatorum? n. 103. et seqq. Omnes homines etiam infideles, sunt verae Christi, t. 2. num. 286. et 287. Hominis liberi, qui? t. 18. n. 1. Ingegni et Libertini, qui? *ibid.*

HONESTAS

- Honestas Sustinenda. Vide *Sustentatio honesta*.
- Honestas familia quae dicatur? A. n. 108. et n. 335.
- Honestatis prohibere impedimentum. Vide *Publicae honestatis impedimentum*.

HONORES

- Honores per gradum sunt conferendi, et acquirendi, t. 29. n. 1.

HOMINUM CANONICE

- Homines Canonice si Clerici beneficiarii omittunt, quomodo teneantur restituere fructus? Beneficii, t. 2. n. 235.
- Homines Canonice a solis Novitiis in Choro recitari possunt, t. 31. n. 116.
- Hominum Canonice a longulis diebus tenentur interesse Canonici, t. 4. n. 111.
- Homines Canonice recitare tenentur Econominici Clerici, t. 39. n. 63.

HOSPITIUM

- Hospitium Religiosum quid? et quaevis? t. 46. n. 47. f. 92a. Ao, et quaevis ad eius erectionem requiritur Juris solemnitas? *ibid.* et n. seq.

REIPENDIUM Jus Can. Tom. VI.

HOSTIS

- Hostem fallere stratagemis, est laudabile: fidem tamen illi datam violare non licet, t. 24. num. 15. et 16. Si facto publico violatur per hostem pas, illico altera pars potest arme recedere, num. 17. Secus, si ea violatur facto domatiz privato, n. 17. et seq.

HUSSIO

- Hussio haeretica fides publica fracta non est in Concilio Constantensi, t. 2. n. 318.

HYPOTHECA

- Hypotheca rerum suarum, etiam ad futures res producitur, t. 24. num. 65. Inter Hypothecam, et Jacturam, dispensa, n. 67.
- Hypotheca. Vide *Pignus*.
- R. J. Hypotheca prius praefertur posteriori: et quomodo? C. II. R. LVI. n. 5. & 7.

J

JACTANS

- R. J. Jactans scientiam vel artem quae non callat, tenetur ad restitutionem damni secuti, C. II. R. XIX. n. 7.

JANUA

- Januam Ecclesiae tenens gaudet Asyllo, tit. 49. num. 30.

IDONEITAS

- Idoneitas Ordinandorum, vel assumendorum ad aliquam Dignitatem, seu Officium, in dubio non praesumitur, sed ea probanda, t. 12. num. 6. et 8. et seqq.
- Idoneitas, seu qualitas, alie aut homini intrinseca, alie extrinseca, t. 23. na. 41. Prima facie praesumitur quia idoneus, nisi contrarium probatur, et quomodo laud sit intelligendum? n. 40. et 41.

JEJUNIUM

- Jejunium sequendum ad hoc, ut Episcopus confirmato jejunio possit perficere Ordinationem die Dominici, an debeat esse naturale, vel sufficiens Ecclesiarum observatio qualiter? n. 38. Canonibus praescribitur? t. 46. n. 1. et seqq. Novitium Christi, si in diem Veneris, vel Sabbati cadat, non praesumitur a Comuni Ecclesiae exceptis Fratibus Minoribus, num. 3.
- R. J. Jejunium. Vide *Aegrotas*.

JESUITE

- Jesuitarum institutum, t. 31. n. 26.

IGNORANTIA, IGNORARE

- Ignorantiam allegare, qui aliquid indignum, cogitur cum probare, t. 6. num. 154. Praesumitur ignorantia, ubi scientia non probatur, declaratur, num. 155. Ignorantia illa quomodo probari possit? n. 208.
- Ignorantia praesumitur in dubio, t. 13. n. 30. f. 103. Ignorantia qualiter probetur? t. 20. n. 177. Ignorantia exceptionis sufficiens probatur per Juramentum, et cur? t. 25. num. 35. Ignorantia Juris an impediatur bonam fidem, atque praescriptio? t. 16. n. 67. 68. et seqq. Vide infra q. Juris ignorantia
- Ignorantia praesumitur, ubi scientia non habetur, t. 38. n. 55.
- Ignorantia nulla est consensus, t. 31. n. 215.

- 4 Ignorantia facti, non Joris excusat, t. 17. n. 7.
 5 Ignorantia, an, et quando excuset a Simula? t. 3. n. 304. Et potius ejus? t. 3. n. 32n. et *segg.*
 Ignorantia an, et quando excuset ab Excommunicatione, vel alia censura? t. 39. n. 99. et *segg.*
 Ignorantia poenae per Legem statuta, non excusat ab ex transgressione Legis, t. 3. n. 321. et *segg.* Excusatio poenae Censorum, n. 323.
 B. J. Ignorantia quid sit? C. II. R. XIII. n. 2. differt ab errore, *ibid.* alia est facti proprii vel alieni, alia juris, num. 3. 4. utraque alia vincibilis, alia invincibilis, num. 5. Vincibilis quae in foro interno, et quae in externo, num. 5. G. Vincibilis alia copiosa seu crassa: alia affectata, n. 7. Alia excusatio pro vitando damno, alia ad acquirendum lucrum, num. 8.
 Ignorantia in quibus praesumitur, n. 10. R. XXX. n. 17. R. XLVII. n. 4.
 Ignorantia facti alieni non proprii excusat, num. 9. R. XXX. n. 11. R. XLVII. n. 2. 3. et R. XIV. per tot. R. XXXI. n. 6. B. LXXXII. n. 4. 5. etc. etc.
 Ignorantia Joris excusat quoad damnum vitandum, C. II. R. XIII. num. 15. Uti et in militibus: minoribus: rodibus: fornicis: et quomodo? *ibid.* n. 20. 21. Et quando jura non sunt clara, num. 22. R. LXXXII. n. 8.
 Ignorare censetur gesta Antecessoris qui in ius alterius succedit, C. II. R. XIV. n. 4. etc.
 Ignorantia eorum, quae quis ex Officio scire debet, pro crassa habetur, C. I. R. X. n. 1.
 Ignorantia vere invincibilis excusat, C. I. R. X. n. 6. quando et quomodo praesumitur, C. II. R. XXXI. n. 17. R. XLVII. n. 10.
 Ignorantiam allegans quando tenetur probare? C. II. R. XLVII. num. 8. et quomodo probetur? *ibid.* num. 9.

ILLATIO

- 2 Illatio bona non fit et diversis, t. 12. n. 30. Illatio non valet a diversis, t. 24. n. 71.

ILLEGITIMUS

- 1 Illegitimarum plures sunt species, t. 17. num. 2. Nempe filios naturalis, Manzer, Nothos, et Spiritus, quis? *ibid.* Natus mensis optum matrimonii, aut videlicet post, in eoventur legitimus? num. 3. Omnes illegitimi prohibentur ordinari: et hujus ratio, n. 4. et *segg.* Quid de Filii Presbyterorum? n. 4. et *segg.* Vide supra §. Filii Presbyterorum illegitimus, et Religionem ingrediuntur, potest ordinari: non vero ad Presbiterium assumi, num. 7. Est inhabilis ad Cardinatum, etiam per subsequens matrimonium legitimitur, aut dispensatur, *ibid.* Quis possit cum illegitimis dispensare ad Ordines, quae Beneficia Ecclesiastica, n. 8. usque ad n. 15. Dispensatio cum illegitimis est strictae interpretationis, num. 16. Ubi illegitimus simpliciter dispensatus ad Beneficium, non potest obtinere, nisi quicum, num. 18. Similique simpliciter tantummodo: non curatum, n. 19. Et simpliciter dispensatus ad Ordinem, censetur deinceps dispensatus ad minores: secus si dispensatur ad Ordines sacros, num. 20. Illegitimus dispensatus ad Ordines, non censetur dispensatus ad Beneficium, aliam simplex, num. 31. Et quid de dispensatione ad Ordines sacros, num. 32. Cum illegitimi dispensentur Episcopus quoad Ordines minores, ac Beneficium simplex, n. 9. Non item quoad Ordines majores, Beneficia Curata, Canonici Ecclesiarum Cathedralium etc. n. 9. et *segg.* Et quid de Canonici Ecclesiarum Collegiarum? num. 11. et *segg.* Utrum Episcopus possit dispensare cum illegitimis virate Concilii Tridentini, quando eorum illegitimitas est secunda? num. 23.

et *segg.* Sententia affirmativa, veluti probabilior, pluribus propagatur, n. 26. et *segg.* Natus ex matrimonio bona fide contracto, sed invalido, non est illegitimus, num. 26. et 29. Filius illegitimus sacerdotis nequit in Ecclesia, ubi patet ejus Beneficium habet, vel habuit, quodcumque Beneficium, vel Ministerium obtinere, n. 31. et 32.

- 4 Illegitimi quomodo? et quostuplex generis? t. 17. num. 24. et *segg.* Tales sunt qui ex Matrimonio nati non sunt, *ibid.* Horum alii sunt naturales, num. 25. Alii Spiritus, num. 26. Alii ex damnato coitu, num. 27. Horum iterum sunt adulterini, alii sacrilegi, ubi incestuosi, alii nefarii, n. 28. Illegitimi in quae differant, et deteriores sint legitimis? n. 29. Quomodo legitimitur? Vide Legitimationem.

R. J. Illegitimus non potest eligi, potest tamen postulari, C. II. R. LXXXIV. n. 8.

ILLEGITUM

- R. J. Illegitum in lege. Vide Necessitas.
 Illegitum censetur quod contra Juris prohibitionem fit, C. I. R. V. num. 4.

IMMISCENS

- R. J. Immiscens se rei ad se non pertinenti non est sine culpa, C. II. R. XIX. num. 9. nisi, 1.) in casu necessitatis, *ibid.* num. 10. 2.) quando requiritur alterius negotium agit, num. 11. 3.) vel si irrequisitus nescit agat, num. 12. 4.) si se contra prohibitionem immiscet, ut alienum ab iniurio erant, num. 14.

Immiscere se rei alienae dicitur, qui invadit rem alienam et possidet, *ibid.* num. 13. Qui exerceat actum vi statim aut prohibendum, n. 4. Qui invito Domine negotium assumi, n. 5. Vel jurisdictionem alienae exerceat, num. 6. Vel falso iactans scientiam, vel artem quam non habet, n. 7. Qui se ambitiose officia Ecclesiastica ubinat, n. 8.

IMMOBILIA

- 3 Immobilia quae? t. 13. num. 7. et *segg.* Immobilia Ecclesiae an et quomodo alienari prohibeantur? n. 4. et *segg.*

IMMUNITAS

- 1 Immunitati Ecclesiasticae potest Papa ex parte derogare, t. 4. num. 64. Contra eam tamen non valet consuetudo, etiam immemorialis, num. 61. et *segg.* An saltem consuetudo immemorialis, conjuncta cum fama privilegii Apostolice, valeat contra immunitatem Ecclesiasticam? n. 62. et 67.
 2 Immunitatem, seu exemptionem Clericorum personalem casu Joris Divini, probatur multipliciter, t. 2. nu. 201. et *segg.* Etiam testibus apertis Joris Canonici, num. 208. et *segg.* Id ipsum probatur de immunitate reali Ecclesiarum, num. 211. et *segg.* Immunitas localis, seu Joris Asyli, coarctat Ecclesiasticis jura humano, num. 231. Vide supra §. Clerici privilegium Fori.
 3 Immunitas quid? et quostuplex? t. 49. n. 2. et *segg.* Immunitas Ecclesiarum ad Ecclesiasticos non sunt idem: passim tamen innotant per eodem, num. 3. et 5. Immunitas ut sit definitur, n. 4. Dividitur in Localem, realem et personalem, n. 5.
 Immunitas localis quid? t. 49. num. 6. Haec gaudet omnes Ecclesias auctoritate Episcopi erretic, sicut non sint consecratae, num. 7. Nec divina in via celebrant, num. 8. Idem est de Oratoriis, num. 9. Et locis sacris Ecclesiae adherentibus, num. 10. In specie de Coemeteriis, num. 11. In praefatis locis non possunt tractari causae Criminales, num. 12. Neque Cirilia saecularia, num. 13. Hoc tamen Ecclesiasti-

ene, num. 14. Contractus quoque in diebus locis facti licet valeant, sicut tamen prohibiti, n. 15. Exceptis qui sunt ad promouendum Devotionem fideliū, n. 16. Uti est venditio candelarum, num. 18. Omnes actus profani, profanoque colloquio in Ecclesiis sunt contra immunitatem localem, n. 17. Eam specialiter inchoat, ac possit subiacere infirmitas vim Ecclesiae, vel eam consociatas etc. num. 18. Contra immunitatem localem non sunt actus pietatem respicientes, nec Disputationes publicae, num. 19.

Immunitas Aeyli. Vide *Jur. Aeyli*.

Immunitas realis et personalis quid? t. 49. no. 125. Ea gaudent Ecclesiae, Ecclesiasticaeque Personae, crumque res, num. 227. et seq. Etiam titulus quoque acquisitus, num. 229. Gaudent etiam omnia Loca pia, Episcopi auctoritate erecta, num. 231. Atque Personae Ecclesiasticae tam saeculares, num. 232. quam Regulares, n. 234. Immunitas realis et personalis est de Jure Divino, n. 235. Unde non valet contra eam consuetudo, n. 236.

3 Immunitas realis et personalis a quibus oneribus, exactionibus et praestationibus eximit, t. 49. no. 237. et seq. Eximit Ecclesiae, Personaeque Ecclesiasticae ab omnibus exactionibus, ac Tributis, et oneribus quomodocunque oneratis, n. 237. In specie etiam a Tributis ordinariis, n. 238. Quoad omnia bona eorum propria, n. 239. et seq. Libere etiam a vectigaliis, Telonij, Gabellis, num. 240. Nisi negotiationis causa aliquid deferatur, n. 241. et seq. Imper eximit ab omnibus extraordinariis exactionibus, collectis, Tributis, oneribus etc. Etiam illis quae argente necessitate publice imponuntur, num. 253. et seq. Nisi sit concessa conditio, n. 254. Videlicet accessus gratis, n. 255. Communis Clerici atque ac Laici tanquam, n. 256. Praeterea discipuli sanctorum Litterarum, n. 257. Deliberantes Episcopi cum Clero, num. 258. Expresso consensu Papae, n. 259. Nisi sit periculum in mora, num. 260. Et ita eodem, ut Clerici non per Laicos, sed per Ecclesiasticos Judices compellantur, n. 261. Affertur plures declarationes Cardinalium pro materia immunitatis, n. 262. et seq. Demonstratur praeterea, moderatae praesentis Litterarum nullo uti fundamento, n. 272. Ponitur per eundem Bulla Urbani VIII. *Romanus Pontifex*, pro immunitate Ecclesiasticae omnino maxime faciens, dignissima lecta, num. 274. Enumeratur onera, ad quae Ecclesiastici timentur, n. 275.

Immunitas realis et personalis declarationes Cardinalium plures afferuntur, t. 49. no. 262. et seq. Ac specialis Bulla Urbani VIII. *Romanus Pontifex*, num. 274.

Immunitas realis vel personalis Violatorum poena est Excommunicatione lata aequitate, t. 49. no. 276. Quam loquuntur omnes, et aequi etiam Regali vel Imperiali dignitate, saltemque, num. 279. Illi quoque, qui onera immunitatis a Clericis sponte dantes, recipiunt, n. 280. Nec autem qui per se, vel per alios directi, vel indirecte consilio, auxilio, vel favore contra immunitatem quidquam molantur, n. 281. et seq. Ad hoc poena nullum Privilegium, nulla praescriptio, nullae consuetudo, alium immunitatis, nec alio titulus excusat, num. 289. et seq. Ad eodem poena nec praeter Romanorum Pontificem absolvi potest, num. 291. et seq. Examine statum, Decreta, Consultationes contra Immunitatem Ecclesiasticam absolvi non possunt, donec ea publice revocent, num. 294. Poenae Divinae gravissimae contra facientes statuto aut Leges Immunitatis contrarias, n. 295.

R. J. Immunitas Ecclesiastica, C. II. R. XVII. n. 5.

IMPEDIMENTUM, IMPEDITUS

4 Impedimentum perpetuum respectu Matrimonij impediens, est respectu sponsalium dirimens, t. 1. num. 19. Temporeque non impedit fieri sponsalia, num. 20.

4 Impedimento Matrimonij impediens et dirimens compendiose recensentur, t. 1. num. 351. et seq.

Impedimentum erroris. Vide *Error*, quando invalidet Matrimonium.

Impedimentum disparitatis cultus. Vide *Disparitas Cultus*.

Impedimentum publicae honestatis. Vide *Publicae honestatis impedimentum*.

Impedimentum Ordinis. Vide *Ordo et impedimentum*. Impedimentum Criminis. Vide *Criminis impedimentum*.

Impedimentum conditionis. Vide *Conditionis impedimentum*.

Impedimentum Consanguinitatis. Vide *Consanguinitas*. Impedimentum affinitatis. Vide *Affinitas*.

Impedimentum impotentiae. Vide *Impotentiae impedimentum*.

Impedimentum impediens quid? et quoties, t. 16. n. 2. et seq.

5 Impedius personaliter accedere Papam, ab haeresi, et aliis casibus Papalibus absolvi potest per Episcopos, t. 7. num. 371. et seq. Et per Regulares, num. 418. Non item per alium Confessarium non privilegium, num. 395. et seq. Qui impedimentum mittit debet ad Episcopum, vel Regularem, n. 396. et seq. Impedimenta personaliter ad eundem Pontificem referuntur, et declarantur, n. 378. et seq. Impedius personaliter adire Roman non tenetur autem Procuratorem, aut scribere per Absolutorem, n. 393. et seq.

R. J. Impedimentum Matrimonij oculo quomodo conjux ut gerat? C. II. R. XXIV. n. 6.

Impedimentum debet probari, C. II. R. XLII. no. 3. Impedius cessante impedimento tenetur praestare debitum, num. 10. Sane impedimento non cessante appellatio, deserta, n. 5. Impedius in verba excusatur, num. 4. 5. 7. 8. Nisi ex propria culpa impedimentum contrahatur, et quomodo? n. 11. 12.

Impedimentum non praestat quod de Jure non sortitur, est effectum, C. II. R. LII.

IMPERATOR, IMPERIUM

1 Imperator censetur omnia Jura in serapio pectoris sui habere, P. n. 213. et seq. Imperator Jura Pontificatus eripere non debet, n. 218. In Imperatorem electus suum administrat, t. 6. n. 54.

1 Imperium, quid, et quoties? t. 29. num. 19. Imperium mixtum, num. 20. Et Imperium merum quod? n. 21. Tres sunt gradus Imperij meri, n. 22. Alii Jurisdictionis simpliciter, et Imperij mixti, ac meri, definitio, num. 23. De Jure Geococico, an detor Imperium merum? n. 25. Et quae ad istud spectant? n. 26.

3 Imperator electi approbatio pertinet ad Romanum Pontificem, t. 5. n. 54.

5 Imperatores, et Reges non possunt excommunicari, vel aliis censuris ligari ab Episcopo, t. 39. num. 20.

IMPOSITIO

1 Impositio massa, si praemittitur in Ordinatione Diaconi, vel Sacerdotis, est censae applicanda, t. 26. n. 10. et seq. Et quae ratio est ut applicanda? n. 12. et 17. ac seq. Vide infra §. Sacramenta.

IMPOSSIBILE, IMPOTENTIA etc.

1. Impossibile dicitur quod fieri non potest de Jure Communi, sed solum in dispensatione Papae, §. 4o. num. 4o.

R. J. Impossibile quid dicitur? C. II. §. VI. num. 1. aliud fecit seu naturae, aliud Juris, ibid. num. 43. Quod pedit a voluntate Principis et concedi non censetur impossibile reuocari, n. 7. Uti et quod sine dispensatione Papae fieri nequit, n. 8.

Impossibilitatem nulla est obligatio, C. II. §. VI. num. 1.

1. g. Impossibilitatem conditionis contrahendi matrimonium invalidat, num. 12. In testamento ad matrimonium vero habetur per non adiecto, ibid. Nisi sit equiva substantiam matrimonii, tunc enim irritas matrimonium, ibid. Ad impossibilitatem sive facti sive Juris forma obligatur, num. 9. Difficilia non reputantur inter impossibilia, num. 10. C. II. §. LXVI. numer. 4. 8.

4. Impotentiam impedimentum quid? et quotuplex? t. 15. n. 3. et seqq. Alia est naturalis, seu intrinseca, ut frigida, n. 3. Alia accidentalis, et extrinseca, n. 4. Alia perpetua, alia temporalis, n. 5.

5. Perpetua non est, quae sine periculo vitae tolli potest, num. 6. et seqq. Alia est absoluta, alia respectiva, n. 10. Temporalis non dirimit, n. 11.

Desinit perpetua, si Matrimonium subsequitur, num. 12. Perpetua est, si intra sex viri actuare nequit, n. 14. Semen mulieris non requiritur, sed sufficit ad Matrimonium, vel si vici solum recipere possit, actus reuocari non valet, num. 15. et seqq. Sterilis non habet impedimentum impotentiae, num. 17.

Linea in qua recte habere potest, num. 18. Ni ita exhaustus sit et copulam perfectam habere nequeat, num. 19. Valet Matrimonium cum reuocato in periculo mortis, num. 20. Limitatur, ibid. Cum apud mulierem et Emendat nullum est Matrimonium, n. 21. Hermaphroditus secundum sexum praevalem

tem valide contrahit Matrimonium, num. 22. Si nullus scire praevalet, potius uterque habere valet, et quomodo? num. 24. et seqq. Qui dubitat, an laboret impotentia perpetua, non potest licite contrahere, num. 26. Dubio post Matrimonium succurrendum, possunt et debent per tricenarium testare copulam, num. 27. Si constat de impotentia perpetua, dubitatur autem, an praevalet, vel an subsecuta sit Matrimonium, praesumitur praevalet, num. 28. Quomodo pars potens de ea in tempore conquiritur, num. 30. In dubio, an potentis sit extrinseca, vel intrinseca, praesumitur extrinseca, num. 31. et seqq.

4. Impotentiam impedimentum quomodo probari debet? Causam annullandi Matrimonium, et discedendi a conjugio praebet, t. 15. num. 31. et seqq. Cui de impotentia non possunt propria auctoritate ab invicem discedere, debent tamen a copula abstinere, ibid. Nec possunt auctoritate Iudicis aut prohibitionem impotentiae spernere, num. 34. Quae probatio fieri debet per inspectionem corporis, num. 35. Ad quam in feminis requiruntur et sufficienter dicitur matrone honesta, num. 36. In opere nuptiali expertas etiam non obstricta, num. 37. Quae non tantum inspicere, sed etiam tangere debent mulieris, n. 38. Ad deum nam depositionem juramento firmare, num. 39. Pro inspicendo viro requiruntur, se sufficiens duo Medici, non Chirurgi, ut haberi possunt, n. 40. Qui etiam subinde ad Locutionem impotentiae apparere debent, num. 41. Si per inspectionem manifeste apparuit adesse impotentiam perpetuam, illico annullatur Matrimonium, n. 42. Si non Physice, sed tamen moraliter certum est, deestur Matrimonium nullum, accedente consensu conjugum et propinquorum, num. 43. In

dobis datur tentatio copulae per tres annos, n. 44. Vel plures si conjuges eduxerit juvenes sui, num. 45. Quotnam propinqui, vel alii testes parere debeant, in casu dubio? n. 46. et seqq. Si elapso triennio mulier potens affirmet, habuit esse copulam, vir autem dubie impotens id negat, creditur mulieri, num. 48. honesti si arguat mulier, et affirmat vir, creditur viro, n. 49. Nisi mulier probare velit contrarium, n. 50.

Legitimationis impedimentum quo tempore allegari possit, et debeat? t. 15. n. 52. et seqq. Si erio constat de illo, quovis tempore contra illud proclamari potest, ibid. et seqq. Solvitur obiectum, num. 54. Si vero signa sunt dubia, et unus conjugum negat, alter affirmet impotentiam, tunc post bimestre non amplius auditor, donec alepsum fuerit triennium, num. 55. Matrimonium ob impotentiam annullatum, iterum reintegratur, si postea constat, eam non fuisse perpetuam, n. 56. Nisi impotentia tolleretur per miraculum, n. 57. Aut ope Diemiois, num. 58. Aut esse respectiva, num. 59. Val actum haberet a maleficio, n. 60.

Impotentia si scilicet contrahat Matrimonium, debent tamen frater et soror cohabitare, t. 15. n. 61. Ignoranter contrahentes possunt ut frater et soror cohabitare, num. 62. Nisi adit periculum incontinentiae, num. 63. Si per contrarium Matrimonium supervenit impotentia perpetua possunt et debent cohabitare, n. 64. Teneatur tamen abstinere a tentatione copulae, non item a tentibus, et oculis, num. 65. Teneatur etiam auferre impotentiam, et pati incisionem cum gravi molestia et dolore, n. 66. Non item cum periculo mortis, aut gravissimo infirmitatis, n. 67.

Impotentiam inspectio ad probandum impotentiam per quos et quomodo fieri debet? t. 15. num. 35. et seqq.

R. J. Impotentiam mariti asserenti uxori quando non credatur? C. II. §. LXVI. n. 6.

IMPREGNATIO

4. Impregnatio an, et quando inducat obligationem ducendi, vel dandi? t. 1. n. 67. et seqq.

IMPRESSIO

5. Impressio librorum haereticorum, et aliorum prohibitorum, quomodo interdicit? t. 7. n. 71. et seqq. Item, n. 155. et seqq.

IMPUBERES

1. Impuberes auctore prohibentur eligere, t. 6. num. 165. Nec sunt ad electionem vocandi, num. 166. Nec possunt obtinere Beneficium Ecclesiasticum, cit. t. 6. n. 211. Nec esse Iudices delegati, t. 19. n. 68. Nec pocius, t. 35. num. 41. Nec esse promotores, t. 38. n. 31.

2. Impuberes regulariter excluduntur a faciendo testimonio in quascunque causis, t. 20. n. 79. Ad etiam in Testamentis; adeo, ut eorum testimonium sit ipso jure nullum, num. 73. Impubes, quis? ibid. Possunt tamen impuberes esse testes in Matrimonio, n. 74. Atque in causis civilibus, solum ad sciendum Iudicium, num. 75. Et in criminibus exceptis, atque revelandis moris Domini, num. 76. Impubes qui factus est puer potest testificari de his, quae vidit in sua impuberitate, n. 77. Et quantum solum meretur ejus testimonium? ibid. In Testamentis meretur ejus testimonium, licet postea factus sit impubes aequi esse testis, licet postea factus sit puer, n. 78. Impuberes testimonium admittit in solum casibus, et quibus? n. 79.

3. Impuberes Patroni quando praesentari possunt, et quando loco ipsorum praesentant Tutores? t. 38. n. 38. et seqq.

consensu conjugum et propinquorum, num. 43. In

4 Impuberem sponsalis non solentur motu consensu, t. 1. n. 204. Et t. 2. n. 14. et seqq. Limitatur, *ibid.*

Impuberes qui? t. 2. n. 2.

Impuberem sponsalis qualem requirunt aetatem? t. 2. n. 3. et seqq.

Impuberes non possunt valide contrahere Matrimonium, t. 2. n. 6. Nisi in vim sponsalium, t. 2. n. 18. et seqq. Impuberes plures genuerant, t. 2. n. 9.

5 Impuberes non possunt accusare, tit. 1. n. 16. Bene tamen accusari, *ibid.* n. 35.

IMPUTARI

R. J. Imputari non debet ei, per quem uno stat, si non faciat quod faciat sciendum, C. II. R. XLI. per tot.

INEQUALITAS

4 Inaequalitas personarum socialibus no, et quando dissolvit sponsalium? t. 1. n. 272. et seqq.

INCAPAX

3 Incapax possidendi, est etiam incapax praescribendi rem aliquam? t. 30. n. 139.

INCARNATIO

1 Incarnatio potest accipi dupliciter, t. 1. n. 17. Disparitas inter Incarnationem Verbi et opera SS. Trinitatis ad extra, n. 18.

INCENDIARIUS, INCENDIUM

3 Incendium si contingit, quis, et ad quid obligetur? t. 1. n. 70. et seqq.

5 Incendiarius, quis? t. 17. n. 25. et seqq. Poena Incendiarum proprie talis, n. 27. Poena illius, qui ex sola negligentia, vel imprudentia cum aliqua lata, levi vel levis culpa incendium evasit, in foro externo, n. 28. Et interno, *ibid.* Poena Incendiarum de Jure Canonico, n. 32. Praesentium illius, qui sacra loca incendit, n. 34.

Incendium meritis fortuito sine illius culpa factum aulicum inducit poenam, t. 17. n. 32. Sine sciam, unde sit evitum, *ibid.* Au, et quis ob istam praesumptionem puniri valeat, et quomodo? *ibid.* n. 38. et seqq. Incendium per conjecturam, et praesumptionem probatur, n. 41.

INCESTUS

5 Incestus quid? t. 16. n. 62. et seqq. Est gravis peccatum adulterii, *ibid.* Poena illius de jure civili, n. 69. In aliquibus causis subiectae poenae capitis, et quibus? *ibid.* Poena incestuosae contrabentionis supponit poenam de Jure Civili, *ibid.* Incestus poenae de Jure Canonico, n. 71. et seqq. Praesentium Clerici, *ibid.* n. 74.

INDICIUM

2 Incidentia causae provocat jurisdictionem, et quomodo? t. 10. n. 34. Vide infra q. Quanta indicent.

INCONTINENS, INCONTINENTIA

Incontinenti, quando dicatur revocari confessio? t. 18. n. 57. et 78. Incontinenti quando confessioni caventur opposita qualitas, ita in confessione censetur qualificata? t. 18. n. 115. *ibid.* et seqq.

3 Incontinentiae paternae est filius ambulator super terram, t. 2. n. 20.

INCORPORALIA, INCORPORATIO

2 Incorporalia aliquando cohaerent corporalibus, aliquando non, t. 12. n. 146. Incorporalia traditio-

nem non recipiunt, n. 149. et 154. Incorporalia quasi possessio, et quo modo acquirunt? *ibid.* n. 143. et seqq. Vide infra q. Possessio, *ibid.* n. 143. et seqq.

3 Incorporatio quid? t. 37. n. 2. Est duplex, una quoad temporale, alia plene jure, *ibid.* In Beneficiis quoad temporale totum Incorporatio Abbas praesentat, et Episcopus instituit, *ibid.* n. 3. In pleno jure Incorporatio Abbas totumque Incorporatio Monasterio, debet consensui Vicarii perperam, n. 5. Et quidem secularia, *ibid.* et seqq. In pleno jure Incorporatio solos superius deputat Vicarium, pro libito emovibilem, *ibid.* n. 6. Regularis de Jure solos non potest esse in Parochia, n. 9. Incorporationis causa quae? *ibid.* n. 7.

INDEBITUM

Indebitum, ac debitum triplex, t. 23. n. 68. Indebitum qui solvit, et quomodo repetere possit? *ibid.* et seqq.

INDEFINITA LOCUTIO

1 Indefinita locutio aequipollet universali, t. 2. n. 400. Et quomodo haec regula sit intelligenda? *ibid.* n. 401. et seqq.

2 Indefinita locutio aequipollet universali, et quando? t. 24. n. 65. et 66.

INDEX

5 Index Librorum prohibitorum quis, et unde? t. 7. n. 99. Quinam Libri per com sicut prohibent? et quomodo? n. 100. et seqq. De facti notus constitutus est Index Librorum prohibitorum, n. 109. Regularis illius, n. 110. et seqq. Index Librorum prohibitorum num etiam, et in quibus ad quos libros obliget in Germania? n. 113. et seqq. Tenentur ad illum etiam Regulariter, n. 121. et seqq.

INDICIUM

2 Indicium proprie acceptum quid? t. 23. n. 9. Est quid minus semiplex probatio, *ibid.* n. 10. Indicium sumitur quodque pro plena probatione, Effectus Indiciorum, est praesumptio, *ibid.* n. 2. Indicium multiplex est divitum, t. 23. n. 11. et seqq. Indicium plenum, seu indubitatum ac certum, *ibid.* n. 12. Indicium semiplex, seu dubitatum, *ibid.* n. 13. Indicium proximum, ac remotum, *ibid.* n. 14. Indicium leve, grave, et gravissimum, *ibid.* n. 15. Indicium alia explicatio, *ibid.* n. 16. Quae indicia sunt levia, vel gravis, Indicium arbitrio relinquatur, *ibid.* n. 17. Indicia plura si simul constituunt semiplex probationem, potest defari praesentium supplementum, *ibid.* n. 23. *ibid.* n. 26.

Indicia ad expersionem, qualia sufficiunt? t. 3. n. 93. Vide supra q. Criterium realia. Indicia hodie succedunt loco diffinitionis, t. 18. n. 111. Indicia, quae censentur sufficientia ad instituendum inquisitionem specialem contra aliquem? n. 112. et 113. Indicia sufficientia ad tertium, an sit omnino socii criminis facta per eum de se confessorum? n. 113. Indicia legitima, seu ad tertium sufficientia, sunt plura, et quae? t. 18. n. 139. et seqq. Confessio per torturam extorta non praecedendum legitimis indicibus, nihil probat, *ibid.* n. 138. Plura indicia de se sufficientia, conjungantur ad affectum torquendi, n. 142. Non item ad condemnandum poenae corporali, et eorundem *ibid.* Quoniam indicia sint ad tertium sufficientia, Indicium arbitrio relinquatur, *ibid.* n. 143. Indicia quae sunt minima, quoniam semiplex probatio, an sufficiunt ad tertium? n.

14. Inductum sufficiens ad inquirendum, et citandum ad torturam, facit testimonium debet, t. 20. num. 251.

INDICTIO

2. Indictio debet apponi in instrumentis publicis, t. 22. n. 21. Indictio nominis, debet intelligi, et unde trahitur origo? num. 22. Modos facillime inveniendi inductionem exposit libet anni, *ibid.*

INDIGENIS

3. Indigenis prece alienigena est subveniendo, t. 17. num. 33.

INDIVIDUA

2. Individua in re sententia lata pro uno, prodant alii, t. 27. num. 158. In individua potest quis consequi per socium, quod per se non potest, *num. 159.*

INDULGENTIE

1. Indulgentias concedit Archiepiscopus per totam Provinciam, t. 31. num. 58. Indulgentias novae sine ordinarii fidei non possunt publicari Regulares, n. 143.

INDUSTRIA

1. Industria perennis Delegatis, quando censetur aliena? t. 29. n. 68. et 75.
2. Industria perennis ubi requiritur, negotium non potest alteri committi, C. H. B. LXVIII. num. 9.

INFAMES, INFAMIA

1. Infames repelluntur a Prebendis, et Dignitatibus Ecclesiasticis, t. 6. num. 285. Infamia non contrahitur ab crimine occulto, sed solum ob publicum, n. 227. Infames an possint constitui procuratores? t. 36. n. 49. et 50.

2. Infames secundum Canones, quoniam generatim censentur? t. 20. n. 37. et 38. Quoniam personae in specie, censentur infames? n. 38. Infames an, et quando repellantur a ferendo testimonium? num. 42. et *segg.* Proceperunt loquendo de infamibus infamia fecit, num. 49. Dentur plures eorum, in quibus infames infamia juris admittuntur ad testimonium, t. 20. n. 60. et *segg.* Ubi fit in criminibus exceptis, n. 50. Item, quando veritas aliter haberi non potest, num. 51. et 52. Infamibus perennis qualiter tace credatur? num. 52. Infamis admittitur etiam ad testificandum, quando ab utroque parte fuit rogatus, num. 53. Etiam tempore dati testimonii non repulsiatur infamia, num. 54. Valet Testamentum, ad quod infamis fuit adhibitus, quando tunc communi opinione reputabatur bonae fidei, *ibid.* Vide *supra* §. *Criminosus*, et *infra* §. *Testis infamis*. Condemnatus de crimine per sententiam diffinitivam, efficitur infamis, secus de interlocutorio, t. 27. n. 32 et t. 27. n. 148.

Infamia, quid? t. 20. num. 39. Equiparetur morti, n. 30. Infamia alia est facti, num. 31. Alia juris, num. 32. Infamia facti, ubi etiam oritur ex vitio honorum? num. 31. Infamia juris infertur dupliciter, videlicet ipso facto, num. 32. et 33. Et per sententiam Iudicis, et quando? num. 32. et 34. Qualiter atqueque infamia repellat testem et testificandum? num. 35. Secundum Canones potest addi tertium membrum, videlicet Infamia Canonica, num. 36. Hoc irrogatur ex quolibet peccato mortali, *ibid.* Infamia juris, orta ex crimine occulto, tollitur per poenitentiam, t. 20. num. 39. Equae poenitentia licet contra Ordinem suscipere, num. 40. Secus dicen-

dum, de infamia orta ex crimine manifesto, num. 40. et 41. Hanc nisi Princeps auctoritative tollerere potest, num. 41. et 46. Infamia repellens quempiam a testificando, debet attendi pro tempore sui per eum testantem, nec obest superveniens, num. 47. et 48. Infamia appellatur mala fidei, n. 20. num. 386.

4. Infamia mulieris an, et quando prebeat causam dispensandi? A. num. 95. Quando probatur? num. 35 t.

5. Infamia quid, et quotuplex, et ob quae crimina contrahitur? t. 37. num. 51. et *segg.* Alia est facti, alia juris, num. 53. Infamia juris ipso facto vi 38. Canonum incurritur ab delictis, quae de jure Civili eandem inducunt, nisi specialis sit limitatio, n. 54. Allegantur delicta, ab quae de Jure Civili eandem inducunt, nisi specialis sit limitatio, n. 54. Allegantur delicta, ob quae de Jure Civili Infamia juris ipso facto contrahitur, num. 52. Delicta, ob quae de Jure Canonico contrahitur, num. 56. Ob delictum occultum nulla contrahitur infamia, num. 57. Quoniam sint infames per sententiam Iudicis, num. 58.

Infamis an, et quando requiratur ad inquisitionem Judicalem institui? t. 1. n. 175. et *segg.* usque ad n. 198.

Infamiae effectus quoniam sint? t. 37. n. 59. Infamiae sunt irregulares, *ibid.* Excluduntur a Dignitatibus, proceperunt Ecclesiasticis, num. 60. Actibus legitimis, et muneribus publicis, n. 61. Ac hereditate Testamentaria relicta, si agatur de iudicio, num. 62.

Infames non possunt accedere, t. 1. n. 22. R. Infamibus potest adia pati dignitas, proceperunt. n. 3. C. H. B. LXXXVII. n. 1. ecc.

Infamia alia juris, alia facti, *ibid.* num. 2. et 3. Et quoniam dicantur infames, *ibid.* n. 3.

Infamis si publica eradicatione aboleretur, non impedit dignitas, *ibid.* n. 7.

Infamis etiam a dignitate quoniam habet removendus, *ibid.* n. 6.

INFANS

5. Infans quis dicitur? t. 1. n. 2.
Infantes expositi censentur per legitimis, tit. 11. num. 20.

Infantum expositum quid Juri secum trahit? Vide *Expositum Infantum; Exponere infantes; Exponitis infantes.*

INFERIOR

1. Inferior nequit tallere legem superioris, t. 2. num. 75. Bene tamen cum adjuvat per poenae adjectionem, num. 66.

INFIDELIS, INFIDELITAS

2. Infideles gaudere stylo, t. 49. n. 77. et *segg.*

Infidelium conversio quid? t. 35. num. 1. Si duo conjuges infideles convertantur, possunt et debent in matrimonio etiam cum impedimento Ecclesiastico contracto permanere, num. 2. Si vir infidelis, habuit plures uxores, debet renuncare solum primae, num. 3. An et quando conversus aliori nubere possit, si conjugii illius non conversatus? num. 4. et *segg.* Proles, ex conjugio eductum relinquitur, n. 6. et *segg.* Ad fidem nullus est regendus iuribus, *ibid.*

3. Infidelitas tres habet species, Paganismum, Iudaismum et haeresin, t. 6. n. 5.

Infidelibus propter solum infidelitatem bellum inferre nequeant Principes Christiani, t. 6. num. 47. et *segg.* Nisi iusta aliqua concurrat causa, num. 49.

Aut denegant Licentiam prædicandi Evangelium, num. 50.

Infideliū proles, an, et quando infidelis, et infidelis Parentibus baptizari valeant? t. 6. nu. 31. et seqq. Infideliū, et Haereticos in bello iuvare, vel ipsos pro auxilio invocare, vel foedus cum eis iungere, an, et quando possint Principes Catholici? Vide Haereticos, vel Infideles iuvare.

INFINITAS

Infinitas est vitanda, et reprobanda a Jure, t. 20. num. 555.

INFIRMUS, INFIRMITAS

Infirmitas tota, an, et quomodo in electione sint exigenda? t. 6. num. 101. et seqq. Vide infra de Potestate.

Infirmitas famulis et officialibus, an et quando debentur merces vel salariū? t. 18. n. 69. et seqq. Infirmitas Clericorum. Vide Clerici auctoritates. Infirmitas Monialis, quando sit, eoque ad egrediendum Clausuram? t. 35. n. 32.

Infirmitas causa abestis Canonici laicatur praesentia, t. 4. n. 187. et seqq.

INGRATITUDO

Ingratitudo est causa ob quam rectori potest dimiti, t. 24. n. 52. et seqq.

INHABILITAS

Inhabilitas ad Beneficia quid sit, et quomodo obliget? t. 32. n. 20.

INIMICUS, INIMICITIA

Inimici testimonium, an, et quando repellatur? t. 20. n. 131. et seqq. Inimicus adversus eum, cum quo gerit inimicitiam, testimonium ferre non potest, n. 132. Etiam loquendo in criminibus exceptis, n. 133. Et facili oculis, ne difficile probatio, n. 134. Intelligendo intentio de inimicitia gravi quod coeas astrictis, num. 135. In auctis tamen Criminosibus quolibet inimicitia, etiam levis praesentem repellit, n. 136. Fallit intentio in inimico reconciliato, et qualiter? n. 137. Item in inimico utriusque partis, num. 138. Testis inimicus probat contra producendum, n. 139.

Inimicitia tantum non praesumitur, sed est probanda ab allegante, t. 20. num. 140. Ad eam probandam sufficienter coniecturae, an. 141. Et quales, num. 142. et 143.

Inimicitia gravis praebet causam disponendi super impedimentis, A. num. 95. Quomodo probetur? num. 351.

Inimici non possunt accusare, nec habitantes cum illis, t. 1. n. 25.

IN INTEGRUM

In integrum restituere quid? t. 41. num. 2. et 3. Vide infra de Restituere in integrum.

INITIUM

In. Initium quod ab initio non subsistit, testamento non firmatur, C. II. R. X. n. 7.

INJURIA

Injuriarum nomen videtur facere, qui vitur Jure suo? t. 28. num. 34. Appellans non facit injuriarum Judici a quo, n. 33. Actio injuriarum expirat lapso unius anni, t. 26. num. 178. In ratione injuriarum Reus condemnatur efficitur infamis, nisi injuria foret minima, t. 27. n. 148.

Injuria quid, et quot, modis inferatur? t. 36. nu.

1. et seqq. Requiritur ad eam dolus, seu malus animus, n. 3. Hinc ab illa immunes sunt doli locupletes et qui correctionis causa varias injurias adhibent, n. 4. Cæterum verba injuriarum proferenda praesumptis dolo proferre, n. 5. Injuria fieri potest tam absenti, quam praesenti, idque verbis, num. 6. Val scriptis, n. 7. Vel factis, n. 8. Hinc injuria alia est verbalis, alia scripta, alia realis, alia levis, alia atro, num. 9. Potest quis non tantum in se ipso, sed etiam in alio, praesentem sibi subditi, injuriarum? num. 11.

Injuriarum actio. Vide Actio injuriarum.

Injuriarum actio a quo, quando, et quomodo institui possit? t. 36. num. 21. et seqq. Injuriarum passus potest contra injuriatorem instituere actionem injuriarum, ibid. Val excipitur, n. 12. Vel criminoliter, n. 13. Qui aemel ipam assumpit, ad aliam transire non potest, n. 14. Potest injuriarum, praesentem Libelli famosi, num. 15. Ratione injuriarum potest etiam una cum illarum actione institui actio Palinodia, seu Reconciliationis, num. 16. Datur Actio injuriarum actum contra illum, qui verum, ecclesiam tamen, crimen obedit, num. 17. Nisi Republicae interit, n. 18. Et actio injuriarum condemnans ipso facto coarctabit infamiam, n. 19. Exceptis nonnullis casibus, n. 20. et seqq.

Injuriarum actionem, vel Palinodiam, an etiam, et quando in foro consocietatis instituere quis possit, val teneatur? t. 36. num. 28. et seqq. Injuriarum etiam in foro consocietatis potest instituere actionem injuriarum, ibid. et n. 29. Et subinde, non tamen semper, tunc, num. 30. Plerumque laudabilis, sanctus et utilis est remittere, quam instituere actionem injuriarum, n. 31.

Injuriarum actio quibus modis tollatur? t. 36. num. 22. et seqq. Tollitur remissione, seu condonatione tacita vel expressa, ibid. Quam tamen facere nequit subiectus potestati alicuius, hoc dissentiente; bene vero assensiente illo, num. 23. Tollitur etiam morte tam injuriantis, quam injurati, num. 24. Item praescriptione annis anni, ne. 25. Nisi sit Injuria realis, vel scripta, num. 26. Val Retorsione, num. 27.

Injuriarum retorquere non licet? Vide Retorsio Injuriarum.

Injuriarum graviter peccatum, vel superiorum Ecclesiasticum, vel secularium quibus poenae subiacet? Vide Maleficia.

Injuria, vel contumeliosa verba correctionis causam expedit adhibere, t. 36. n. 4.

In. Injuria non fit scienti et consentienti, C. II. R. XXVII. num. 2. Copulative est intelligendum, ibid. Cum injuria alterius non debet qui locupletari, C. II. R. XLVIII. n. 2. et 13.

INNOCENS

Innocens censuratus, v. g. Excommunicatus secundum aliaque, et probata, quomodo in atrociora fore habere se possit et debeat? 39. nu. 41. et seqq.

In. Innocens non debet poenae vel damno affici, propter odium alterius, C. II. R. XXII. n. 3. Satis aut nocentem impunitum relinquere, quam innocentem damnare, C. II. R. XXX. n. 9.

Innocentes quomodo aliquando puniuntur a Deo, C. II. R. XXII. n. 9. Item a Jure Canonico, vel Civilibus ob bonum communi, etc. ibid. n. 10. et 11.

INNOVATIO

Innovatio Privilegiorum. Vide Privilegium Innovatio.

INOBEDIENTIA

- 1 Inobediencia est duplex, generalis nimirum, et specialis, *l. 35. n. 1.* Inobediencia Decretis Episcoporum, vel Praelatorum Ecclesiasticorum, excommunicari debet *num. 14.* Dimissio inobediencia sit notabilis, et conjuncta cum contumacia, *num. 55.* Nisi obediencia Canonici Instituti incurret infamiam, et quales? *n. 31.*

INQUILINUS

- 3 Inquilinus quis? *l. 18. n. 7.*

INQUISITIO, INQUISITORES

- 5 Inquisitio quid, et quomplex? *l. 1. n. 149.* Alia est generalis, *num. 150.* Alia specialis, *num. 152.* Alia mixta, *num. 153.* Alia paterna: Alia Judicialis, *num. 154.*

Inquisitio judicialis Generalis an, et quando possit ac debeat institui? *l. 1. num. 156.* Debet institui ex officio, *ibid.* Et quoties? *num. 157.* Potest institui absque praecedente infamia, *num. 158.* Etiam Judicialiter, *num. 159.* Requiritur tamen ad eam saltem suspicio, praesumptio, vel indicia de delicto, *n. 161.* Juxta instituire volens inquisitionem generalem judicalem, prius monere debet interrogandos, *num. 163.*

Inquisitio judicialis specialis, an, et quando fieri possit, ac debeat? *l. 1. n. 171.* Potest institui vel ex mero officio, *ibid.* Vel ad instantiam partis, *num. 172.* Ex officio mero institui nequit sine praecedenti infamia, vel sufficientibus indicis vitii ab inquirendo commissi, *n. 173.* Requiritur tamen ad eam saltem suspicio, praesumptio, vel indicia de delicto, *n. 174.* Juxta instituire volens inquisitionem generalem judicalem, prius monere debet interrogandos, *num. 175.* Sicut etiam sine hac judicialiter ad delationem publici ministri, *num. 176.* Facta denuntiatione judiciali per aliquem, etiam privatum, potest inquisitio judicialis institui absque praecedenti infamia inquirendi, *num. 177.* et *segg.* Observantia practica ad propositum, *num. 184.* Potest ulterius institui absque infamia, si adnotat sufficientia indicia criminis ab aliquo commissi, *num. 185.* Item si crimen est conjunctum cum illo, de quo prius confessus, aut diffamatus est Reus, *num. 186.* Vel si in inquisitione judiciali aliquis in specie dominatur, *n. 187.* et *segg.* Item in delictis, in damnum Communitatis, aut Tertii, ac alia exceptis, *num. 188.* Item contra servos domos, in qua invenitur heros occisus, *n. 190.*

Inquisitio judicialis specialis qualem praerequirat infamiam? *l. 1. n. 191.* Non est necessaria probatio infamiae, si Juxta ex officio mero instituat inquisitionem specialem, *num. 192.* Quamvis securus adhibeatur probatio infamiae, *num. 193.* Si inquisitio sit ad instantiam partis, non requiritur infamia, nec probatio ejus, *n. 194.* Nisi Denuntiatio ipsamet ad infamiam, loco testimonii, se remittat, *num. 195.* Inquisitione, et vix unquam praerequiratur ad inquisitionem specialem probatio famae, etiam in caso, quo requiritur, *n. 198.*

Inquisitionem criminalem tam generalem, quam specialem instituere, quando teneatur superiores? *l. 1. n. 199.*

Inquisitio specialis criminalis quatenus adhuc requirit? *l. 1. n. 200.* Debet fieri a competenti iudice, *ibid.* Et debet esse omnia constare de corpore delicti, *num. 201.* In caso delicti facti permanentis, non item transiens, *num. 202.* Aliud est constare de corpore delicti facti permanentis, *n. 203.* Aliud de delicto facti transiens, *num. 204.* et *segg.* Requiritur insuper ad inquisitionem specialem, ut fiat praesente Reo, *num. 207.* Et eidem tradatur articuli, seu capitula, cum eum deponitur, et nomi-

nibus servetur, *n. 208.* Apud Regulares tamen non minus testium non communicantur, et subinde apostatizantes, *n. 209.* Debeat etiam exprimi circumstantiae delicti, *n. 210.*

Inquisitio specialis criminalis quo ordine fieri debeat? *l. 1. n. 211.* Si aliquid Reclamatorum, vel ordinatorum, processum reclamante Reo, est nullus, *n. 212.* Limitatur in processu Regularium, *num. 213.* Si Reus non reclamatur, palat processus, *num. 214.* Quando Reus sciret quid agatur in iudicio crimen sine Reo, non amplius potest reclamare contra nullitatem processus, *num. 215.* Nisi abesse notitia corporis delicti, *num. 216.* Deluctio practica consistorii pro iudicibus, *n. 217.*

Inquisitio criminalis specialis quos pariat effectus respectu Reus? *l. 1. n. 218.* Durante inquisitione non potest Reus promovetur ad Laureas, ordines ecclesiae, Confessione, vel conventus, expellimur potest non tamen extraordinarius, sed citra ordinaria poenae, *n. 219.* et *se.*

Inquisitio unius, an et quando institui possit, ac debeat? *l. 1. n. 220.* Mixta, et generalis secundum quid respectu Reus non debet institui, si jam constat de delicto, *ibid.* et *n. 221.* Judicialiter ad inquisitionem specialem, *n. 161.* Potest institui, etsi certe non constet de delicto, *n. 167.* et *se.*

Inquisitio mixta, quae est generalis respectu criminum, et specialis respectu delinquentis, potest fieri potest, *n. 167.* Non autem Judicialiter, *n. 170.*

Inquisitores liti, et Officium inquisitionis, unde, et quid, quatenusque potestatem habeant iudicandi, et procedendi in causa haereticis? *l. 7. num. 443.* et *segg.* Episcopi in suis Diocesisibus sunt inquisitores nati, *num. 447.* In locis ubi non viget officium inquisitionis, Episcopi, soli gaudent omni facultate inquisitionis, *n. 449.*

IN RE COMMUNI

- R. J. In re Communi potior est conditio prohibentis, C. H. R. LVI. n. 13. etc. Quid dicitur res Communis, *ibid.* n. 2. Fallentis v. g. et *segg.*

INSPECTIO

- 2 Inspectio oculari prius, *l. 19. num. 21.* Et quae ad hanc requirantur? *num. 22.* Vide infra §. Ocularis inspectio.

- 4 Inspectio impotentiam ad probandum impotentiam per quos? et quomodo fieri debeat? *l. 15. n. 33.*

INSTANTIA

- 2 Instantia quid, et quando incipiat, ac finiat? *l. 1. n. 13.* Et qualiter differat a Processu? *num. 13. 23. et 26.* Instantia evasum, quando finiat? *num. 27. et segg.* Perit duobus modis, *num. 28. et segg.* Referuntur casus, in quibus perit instantia per absolutiorem ab observatione iudicii, *num. 29. et 30.* Instantia de Jure Civili perimitur et lapsu triennii, *n. 31.* Secus spectato jure Canonico, *num. 32.* Perempta instantia perecit Acta iudicii, *l. 1. n. 33.* Post lapsum biennii, vel triennii, an pereat instantia? *l. 27. n. 40.*

INSTITUTE, INSTITUTIO

- 3 Institutio haereticis. Vide Haereticis Institutio. Institutio in Beneficiis et instituere quid et quomplex? *l. 7. num. 2.* et *segg.* Sumitur late, *ibid.* et proprie, *num. 3.* Quomodo differat a Collectione et Praesentatione? *num. 4.* Alia est Collectio seu verbalis, *num. 5.* et *segg.* Alia Auctorizabilis, *num. 7.* Alia Corporalis seu realis, *num. 8.* Quae alio nomine vocatur Testificatio,

Installatio etc. nom. 9. Institutio Canonica quas ? num. 10. requisita ad eam, num. 11. Presentati a Patrone an necessario sint instituendi ? num. 12. Deben prius examinari, et quomodo ? num. 13. et seqq. nisi sint presentati ab universalitate ad Beneficium simplex, num. 18. Secus si ab Ecclesia parochiali, num. 18. Notorie literati excipiuntur ab examine, et adhuc alii num. 20. In Parochialibus est de necessitate, non item in Beneficiis simplicibus, num. 21.

Institutores in Instituto quibus competat ? t. 7. num. 22. et seqq. Collativa pertinet ad Episcopum loci, ibid. et seq. Item ad Vicarium Generalem, et Capitulum sedo vacante, quoad presentatos a Patronis, num. 24. Aliis inferioribus non competit Institutio de Jure, n. 25. et seq. Secus tamen ex privilegio, ibid. et num. 27. Ac fundatione, n. 28. qualiter ? n. 29. Item ex consuetudine, n. 30. Alique prescriptione, n. 31. Competit etiam illis, qui Ecclesiam plene jure alibi subjectam habent, num. 32. et seq. Laici nulla modo competit Institutio in Beneficiis, n. 33. Potest Institutio Laici, et Instituti ab eo, n. 35. Institutio Autorisabilis de Jure pertinet ad Episcopum, n. 36. Vis Praelatos inferiores habent Jurisdictionem quasi Episcopalem pervenire ad Episcopum, n. 37.

Instituto Auctorisabilis an possit Archidiacono, vel alius Praelatus Episcopo subiecti vi consuetudinis sui prescriptionis competere, num. 38. et seqq. Institutio corporalis de Jure pertinet ad Archiepiscopum, num. 43. Secus de consuetudine multorum locorum, num. 44. et seq. Institutionis corporalis et verbalis eius qui ? n. 47. et seqq.

Instituendi in Beneficiis canonici sint ? t. 7. num. 61. et seqq. Laici institui non possunt, ibid. Clerici possunt institui in Beneficiis canonici ordinem requiruntibus, libet iuxta usum habent, num. 62. dummodo tempore receptionis acquirere valeant, n. 63. et seq. Regulariter institui possunt et debent variis locis et idcirco undecunque venientes, num. 64. Limitatur in Beneficiis parochialibus, n. 66. Quae institui possunt et debent in collegiis Clericorum et Monasteriis Regularium ? n. 67. et seqq. Iuxta quod tempus licet debent institui Praesentationis in Beneficiis, an censuratio Electorum ? num. 72. Quid si institutio plus iusto differatur ? num. 73.

Institutio in Beneficio quoad Titulum non potest propria auctoritate possessionem capere, t. 7. n. 52. Bene tamen accedente consensu superioris, num. 53. Quid possit verbaliter institui in Beneficio ? ibid. et num. 54. Possessionem Beneficii propria auctoritate apprehendens, quomodo puniatur ? num. 55. et seqq. Vultuere occupare Beneficium amittit ius, si quod in illo habet, num. 56. Institutio verbaliter acquirit ius in re etiam ante traditionem possessionis, num. 77. Postquam acceptavit institutionem, num. 78. Quae acceptatio potest fieri etiam ab alio a quo nomine, num. 79. et seq. dummodo sit habet ad hoc speciale mandatum, num. 81. Alias acquiritur Praesentatio obsequi solammodo, ad rem, num. 82. et seq. Quid per Episcopum deferri, vel revocari non potest, num. 84. Secus aut in donatione, et quare ? num. 85. Inestitutio corporalis, seu realiter acquirit realem possessionem Beneficii, num. 86. Nullas se ipsam instituere potest, num. 87. Neque per Delegatum et semetipso, num. 88. et seqq.

INSTRUMENTUM

Instrumentum Notarii, in eoque uno Capitulo reperitur falsitas, an prohibet in totum etiam quoad RATIONEVEL Jus Can. Tom. VI.

Capitula separata ? t. 3. num. 171. et num. 176. Instrumenta, r. g. Testamenta, error Institutio- non praepjudicat, cit. t. 3. num. 177. Disparitas inter Instrumenta Notariorum, et Rescripta Apostolica, num. 179. Error in nomine, vel proinde, non vitiat Instrumentum, si coeuset de Corpore, n. 188. Secus si per talem errorem dispositio reddatur ineffectus, num. 189. Quid, si Instrumentum in quo resorsu existit, adhuc classum exhibet Ordinario ? num. 129. Aut reperitur potes adversari ? num. 210. Aut corroboratur per viram vocem testamentum ? num. 231. Praestatio Instrumentorum de novo repertorium, non potest revocari Transactis, t. 35. num. 48.

Instrumentum non impugnetur per probationem praesumptivam, t. 19. num. 30. Instrumenta et a Reo sibi exhibentur ad probandum suam intentionem, an Actor petere possit ? t. 19. num. 161. Instrumenta nove possunt produci etiam post publicationem testimoniorum, t. 19. num. 164. et 165. Disparitas inter productionem testimoniorum et instrumentorum, n. 153. Instrumenta de novo reperta possunt produci post conclusionem in causa, t. 19. num. 168. In Instrumentis Secularium Clerici non possunt esse testes, cum Quinquagesimo, 14. q. 2. a. 20. n. 218. et seqq. Instrumenta publica, in quibus Notarius attestatur de rebus se visis, vel eam se gestis, facient probantem probatum, t. 20. num. 275. Quid si testis assertit, se non ita didicisse, sicut Notarius scripsit ? num. 276. Instrumentorum appellatione continentur testes, t. 11. num. 13. et 14. Propria tamen sunt instrumenta, et alia testes, num. 14. Instrumenta, vel testes adversarii subrahunt, et hoc solo casum non perdit ; ostendit tamen, quod iniquum foret eorum, n. 15. et 16.

Instrumentorum nomine large loquendo in omnia accipiuntur, quibus eorum inserti possent, t. 20. n. 2. Instrumentum largissime acceptum, comprehendit etiam vicaria domus etc. n. 3. Instrumentum strictius, quid ? n. 4. Aliud est publicum, et aliud privatum, n. 5. Instrumentum publicum generaliter, quid, et quae eius species ? num. 6. Instrumentum publicum specialiter loquendo, quid ? num. 7. Instrumentum privatum, quid ? num. 8. Differentia inter instrumentum publicum, et privatum, num. 10. et 12. Instrumentum publicum in prime figura, quod ? num. 10. Probat plene, etiam absque aliis adminiculis, ibid. Nisi quis possit illud arguere de falso, num. 11. Instrumentum private regulariter valent in praesudicium veritatem, non raro ad eorum commodum etc. num. 12. Instrumentum omnino privatum, quod ? et an aliqua fides eidem sit adhibenda ? t. 20. num. 156. Instrumentum originarie privatum habens aliquod supplementum, dicitur instrumentum publicum ibid.

Instrumentum authenticum, et non authenticum, quod ? t. 20. num. 13. Inter instrumentum publicum, et authenticum, an sit differentia ? n. 14. et seq. Differunt tempore superius et inferius, n. 14. Frequenter tamen sumuntur pro Synonymis, num. 14. et 16. Ad instrumentum publicum, quae solemnitates requiruntur ? t. 22. num. 17. et seqq. Debet illud conscribere invocante Divini Nominis, num. 18. Ac in eo apponi annus Domusque incarnationis, num. 19. Item mensis, et dies anni, num. 12. Alique Indictio, num. 21. et seq. Item nomen Papae, vel Imperatoris etc. num. 23. An etiam nomen Consulis ? ibid. In eo debet exprimi locus, et quidem particularis, celebrati Conventus, n. 24. Item munus testium, n. 25. Testum tamen subscriptio non requiritur, num. 26. Ad ve-

litterarum instrumenti publici plura requiruntur ex parte Notarii, et quae? *n. 27. 28. et seqq.* Dicitur admittentes in publicis instrumentis sunt servandae; *Cor 7. ca. 32.* Publicis solemnitatibus de consuetudine requiritur, videtur instrumentum; *ibid.* Inveniente quis debet sigillum authenticum, plene probant; *t. 22. num. 69.* Instrumentum an aliquando probet absque opposito sigillo? *n. 27. et 28.* Vide *infra* *q. Sigillum.*

Instrumentorum productio, quid? *t. 22. num. 229.* Et quando fieri possit? *ibid.* Quid agendum, si instrumentum ergatur falsitatis, *n. 230.*

Instrumentorum editio, quid? *t. 22. num. 232.* Instrumentis, quibus aliquis in Judicio est citatus, sunt cedenda, *no. 234.* Et quidem in originali, *no. 234.* Et 235. Originalis tamen non tenetur quis relinquere apud Actum, *no. 236.* Instrumenta iustitialiter debent edi citis, et praesentio parte adversa, *no. 237.* Instrumentum quo quis usus sit in Judicio, tamen debet legi audiente Iudice, et parte adversa, *no. 238. et 239.* Si tamen super unico tantum capitulo invocatur questio, sufficit istud edere, seu parti ad scribendum dare, *no. 238. et 240.* Instrumentorum editiones debent fieri sine die: secus in editione rationum.

Instrumenta sua, an Reus tenetur edere Actori ad fundandam ejus intentionem? *t. 22. num. 243. et seqq.* Si ipse sit usurus in Judicio, tenetur eadem edere *ibid.* Secus, quando ipse non est usurus in Judicio, solum regulariter loquendo, *no. 244. et seqq.* Actor tamen tenetur edere Reo instrumentum ad fundandam hujus exceptionem, et eae? *n. 245.* Instrumenta communia tenetur Reus edere Actori petenti; et si iudex eo non faciat edi, licite appellatur, *t. 22. n. 245.* Instrumenta pluribus audis dicuntur communia; videlicet, ratione proprietatis, *n. 246.* Ratione materiae, *n. 247. et 248.* Et saepe negotii, *no. 249.* Regula illa, *Reus non tenetur Actori sua propria instrumenta edere*, plures patitur limitationes; et quae? *no. 250. et seqq.* Reus tenetur edere sua instrumenta Fisco agenti contra alium, *n. 251.* Privilegium istud cadit etiam ad Ecclesias, Hospitales, aliosque Loca pia etc. *n. 252.*

Instrumenta, quibus modis generatim impagnari, et reprobari possint? *t. 22. num. 266. et seqq.* Possunt impagnari juxta omnia quatuor causarum genera, *no. 266.* Impagnata instrumentum ad quae attendere debet? *no. 267. et 268.* Instrumentum a Notario confectum, an valet extra territorium ejus, a quo constitutus fuit? *no. 269. et seqq.* Instrumenta confecta per notarium possunt, an valent? *no. 266. et seqq.* Instrumenta confecta per Notarium de crimine Falsi condemnatum, an teneant, si fuerint facta ante ejus condemnationem? *no. 270. et seqq.* Vide *infra* *q. Notarius.* Falsitas circa accidentalia non vitiat instrumentum, *n. 268.* Probatio per testes, an sit validior probatione per instrumentum? *t. 22. num. 282. et seqq.* Prohibitio per instrumentum est extraordinaria, ut artificialia, *no. 285.* Fides instrumentorum potest reprobari, atque elidi depositione Testium, *no. 286.* Instrumentum indicit notarium, et facit rem manifestam: ut qualiter? *no. 287.* Eandem vim obtineat tam fidei instrumentum, quam depositiones Testium; et quomodo? *no. 288. et 289.* Testes plerumque fidei faciunt in Criminalibus: instrumenta vero directe non probant crimina, *no. 289.* Instrumentum valet ut in aequo, donec aliquid probabile contra illud offeratur, *no. 290.* Ubi requiruntur scriptura ad substantiam actus, testes non sufficiunt, *no. 291.* Per testes instrumentum qualiter possit impagnari? *no. 292. et seqq.* Instrumentorum im-

mutatio potest fieri, ne testatate corrumpenter, *fa. 30. n. 28. et 29.*

Instrumentum publicum valet, et si testes intercipi interea fuerint mortui, *t. 22. num. 300.* Et quid si impetret esse generatim idem Notarii instrumentum? *ibid.* Ad instrumentum impagnandum, quatuor requiruntur testes eodem non intercipi? *no. 304. n. 305.* Instrumentum potest, per testes reprobari dupliciter; et quomodo? *no. 306. 307. et 310.* Prohibita falsitate instrumenti circa unum punctum iustitiale, tollitur fides ejus in totum, *no. 310.* Instrumentum acquiritur quibuslibet testibus, et quocumque modo, *n. 312. et 313.* Praesumptio, quae fit pro instrumentis publici Notarii, tollitur per consequentiam depositionem testium, *no. 314.* Et quae fit contra praesentem extraneum, sufficit ad id reprobandum, *no. 315. 317. 318. et seqq.* Cessante omni suspitione ut parte Notarii et instrumenti, magis instrumentum credi debet, quam testibus contra illud deponentibus, *n. 319.* Praesentem, si instrumentum sit antiquum, *ibid.* Duntaxat casus, in quibus contra instrumentum non admittuntur testes: et qui? *no. 320.*

Instrumenta inter se contraria, an probent? *t. 22. num. 321. et seqq.* Quando producuntur ab eadem parte, nihil probant, sed debent tibi ad invicem derogari, *no. 321.* sive sint publica, sive privata, *no. 322.* Dispariter inter testes, et instrumenta quasi hoc, *no. 323.* Instrumenta contraria quando producuntur a diversis partibus, standum est digniori, *no. 324.* Si tamen concordari possunt, oportet ut inter se concordentur, *n. 325.* Aliquaquae absolventes est Reus: praeterquam in casu liberalitatis, *n. 326.*

Instrumentum ob factum in eo restorari, an possit reprobari? *t. 22. n. 327. et seqq.* Potest id reprobari ob factum in parte substantiali errorum; alius casus, *n. 327. 328. et 329.* Pars substantialis instrumenti, quae? *no. 329.* Ob raturam unius ejusdem Notarii factum, est de quo ipsemet struatur etc. non videtur instrumentum, *n. 330.*

Instrumenti originalis emissio potest tripliciter fieri, *t. 22. num. 331.* Et quid juri, quando instrumentum fuit unicum? *no. 332. 333. et seqq.* Tenor instrumenti emissi potest probari per testes dupliciter; et quomodo? *no. 334. et 335.* Et quid, si instrumentum factum adversarii v. g. illud dilacerantia, perit? *n. 337.* Quid agendum quando allegatur instrumentum, puta, Extravagans Constitutio Papae, de qua dubitatur, an sit authentica? *no. 339.* Vpl Rescriptum Papae, quod videtur prava suggestionem oblatum? *n. 340.*

Instrumenta acquiruntur praesumptio juris, *Tit. 25. num. 50.* Ac prinde, ubi Lex requirit probationem per instrumentum, sufficit praesumptio Juris, quae contraria probatione non eliditur, *ibid.* Sententia lata ex falsis instrumentis, non transit in rem judicatum, *t. 27. num. 13.* Sententia quae transit in rem judicatum, non rescinditur propter instrumentorum de novo repertorum, *t. 27. num. 14. et 15.*

Si J. Instrumentis noviter reperta renunciat per transactionem generalem antea factam, C. II. R. LXXXI. n. 7.

Instrumentum falsum in uno connectur ex toto falsum, C. II. R. XXXVII. n. 14.

INTERDICTUM

Interdictum, prout sanatur pro Constitutione Ecclesiastica, quid? *Tit. 2. num. 13.* Interdictum personaliter prohibetur eligere, si sunt decessati, *t. 6. num. 171.*

Interdicta, alia nomine appellantur, *judicia posses-*

oria, t. 12. n. 72. Interdicta, unde sic dicatur? num. 73. Interdicti nomine non intelligitur hic equura Ecclesiastica, n. 74. Interdictum in proposito, quid? n. 75. Differentiae interdicti, et Accusator, etiam ex eo plures, num. 76. Hodie in effectum nulla remanet differentia, n. 77.

Interdicta varie dividuntur, t. 12. num. 78. 79. et seqq. Strupe ex parte rerum, quibus competunt, ibid. Item ab effectu, num. 80. et seqq. Interdicta prohibitoria, restitutoria, et exhibitoria, quae? num. 81. Interdicta mortis, quae? n. 82. Alias interdictorum divisiones, n. 81. et seqq.

Interdictum ad recuperandas possessionis, quid, et quod triplici? t. 12. n. 84. et seqq. Est triplici, num. 85. Interdictum Quorum bonorum, unde sic dicatur? n. 86. Quod, et quale sit? num. 87. et 88. Interdictum Quorum legatorum? n. 89. Et interdictum Salvianum, quid? n. 90.

Interdictum retinendae possessionis, quid? t. 12. num. 91. Dividitur in Interdictum uti possidetis, et in Interdictum utroque, et quid? n. 92. Interdicta haec, quando locum habent? n. 93. Quando de possessione constat, dantur alia Remedia retinendae possessionis, et quae? n. 94.

Interdictum recuperandae possessionis, quid? sit. 12. n. 95. Appellatur Interdictum Unde vi, ibid. Interdictum hoc, quibus competit? n. 96. et 97. Interdictum Unde vi, pertinet solum ad res immobiles, num. 98. Non vero ad mobiles, n. 99. Nisi accessorie, seu nisi eintere in re immobili, num. 100. Praeter Interdictum Unde vi dantur plura Remedia recuperandae possessionis, num. 101. Quae tamen sua sunt Interdicta, num. 102. In Interdicto retinendae possessionis, seu uti possidetis, si utroque pars contentenda, probare conetur ex eae in possessione, quid Jurat? t. 12. n. 103. et seqq.

Interdicta duplicia, quae? t. 12. num. 108. In his fallit L-gula illa, uti Accusator intromittit non probandi, ibid. Secundum formam Interdicti, Ut possidetis, ut possidetis, quando Iudex pronunciare debuit? n. 109. In Interdictis duplicibus atque litigiosis probare debet, t. 12. n. 110.

Interdictum Unde vi, quid? t. 13. num. 7. Datur ad duos, et quae? num. 8. Et ad quantum tempus de Jure Civili, et Canonico? num. 9. et 10. Interdictum Unde vi, solum competit spoliato sua possessione, num. 11. Et quidem rei immobilis, num. 12. Dummodo tempore spoliationis vere possederit, num. 13. et 14. Colonus, Inquilinus, vel Precoratore, de possessione rei immobilis Domini aut vi deceptus, Interdictum Unde vi, competit Domino, non colonis etc. n. 15. Limitatur, nisi fuerit conductor fundi etc. ad longum tempus, num. 16. Solvuntur instantiae, n. 17. et 18. Interdictum Unde vi, competit adversus eum, qui deiecit, vel spoliari iussit, aut spoliationem ratam habuit, num. 19. Et qui clam ordinavit dejectionem; aut ejus familia vi alterum possessionem sua deiecit, num. 20. Et qualiter hoc postremum procedat? num. 21. An contra tertium possessionem, qui tam spolio ablatum scilicet recepit, datur Interdictum Unde vi? num. 22. 23. et 24.

Interdictum seu veritatem Ecclesiae, quatenus impediendum, quid? et quomodo obliget? t. 16. num. 3. et seqq. Non irritat Matrimonium, num. 8. Nisi Papa ponat clausulam irritantem, n. 10.

Interdictum quid, et quod triplici? t. 13. num. 180. et seqq. In sena Civili, ibid. Et in sena Canonico quid? num. 181. et seqq. Aliud est locale, idque vel generale, vel particulare, n. 183. Aliud personale, n. 184. Aliud mixtum, n. 185.

Interdictum generale quatenus continetur, et quatenus obliget? t. 13. num. 186. et seqq. Interdictum pa-

pulo non continet interdictum Clericis, et e contra, ibid. Sub generali Interdicto Cleri non veniunt Religiosi utriusque sexus, num. 189. Nec Episcopi, nec Praetuli, nec Canonici Cathedralis, n. 188. Sub Interdicto generali populi, vel Cleri aliquos loci non continentur interdicta Ecclesiae, vel alia loca sacra talis loci, n. 189. Sub Interdicto Civitatis comprehenduntur etiam suburbia, num. 190. Sub Interdicto Ecclesiae comprehenduntur etiam Capellae, ac Coemeteria etiamque, non item separata, num. 191. Differentia aliqua inter generale, et particulare Interdictum locale, num. 192. Interdictum excoemeterii, vel pellito quo censetur interdicta vel polluta Ecclesia, num. 193. Interdicta civitate vel Diocesi, censetur etiam interdicta Ecclesia Cathedralis, num. 194. et seqq. Ad servandum Interdictum locale tenentur omnes, etiam Regulares, Incolae, et Extranei, n. 195. Qui eorum dederunt Interdicta locali, in quovis, etiam non interdicto loco, prohibentur celebrare, et audire Divina, n. 197. Interdicti effectus quatenus, et quomodo intelligendi? t. 13. n. 198. et seqq. Sunt privati quorundam, cum omnium Sacramentorum, num. 199. Sacramentum Baptismi dari potest omnibus tempore Interdicti, ibid. Sicut et Sacramentum Confirmationis, exceptis apiculis Interdicti, num. 200. Item Sacramentum Poenitentiae, exceptis nonnullis casibus, num. 201. Non item Sacramentum Eucharistiae; nec Extrema Unctio, nec Ordinis, num. 202. Nisi in periculo mortis, n. 203. Alius Interdicti effectus est privatio Divinorum Officiorum, num. 204. Qui tamen multum limitatur et hodie, n. 205. Ita, et Missae et alia Divina tempore Interdicti generalis quocumque celebrari valeant, dummodo haec non pulvis campanis, n. 206. et seqq. Submissa voce, num. 208. Jurei clausis, n. 209. Perveulter interdicti, et qui Interdicto casum dederunt, exclusi, num. 210. In sciti Praetuli, Praetores, Assumptio B. V. MARIE, et Corporis Christi Interdictum censetur aspersum, num. 211. Alius Interdicti effectus est privatio sepulchrorum Ecclesiasticarum, n. 212. Limitatur tamen his effectus, et quomodo? n. 213. et seqq. Si quis in loco interdicto sepulchretur, non est amplius excommunicatus, n. 215.

Interdictum violantes graviter peccant, t. 13. num. 216. Et Clerici incurunt Irregularitatem, n. 217. Suspenduntur ab Officio, et Beneficio, num. 218. et seqq. Privantur voce activa, et passiva eligendi, n. 219. Perdunt privilegium sepulchrae tempore Interdicti, num. 221. Regulares non servantes Interdictum sunt Excommunicati, num. 222. Regulares non tantum servare, sed etiam publicare tenentur Interdicta ab Ordinario loci, n. 223. Sola tamen eorum privilegia, n. 224. Locum violantes Interdictum, et alios violenter facientes peccant graviter, et sunt Excommunicati.

R. J. Interdictum contra Civitatem etiam suburbia comprehendit, C. II. R. XLIX. n. 7. Interdicti poena minor est quam excommunicationis, C. II. R. LXXVI.

INTERLOCUTORIA

a Interlocutoria sententia. Vide infra §. Sacrae sententiae interlocutoriae.

INTERPRETATIO, INTERPRES

a Interpretatio generalis, quid? t. 2. n. 351. Alia fit per modum declarationis, alia per modum suppletionis, num. 351. et seqq. Interpretatio per modum declarationis, dicitur literalis; nec aut proprie interpretatio, num. 352. Interpretatio per mo-

dom suppletoria, quid? n. 353. Hæc est propria interpretatio, *ibid.* Affertur quædam huius exempli, num. 354. Concursus potestatis interpretandi statuta quælibet conceditur, num. 355. Clausula, quod statuta non recipiant interpretationem, quid oportet? num. 357. Interpretatio ex parte causæ efficientis, quomodo dirigitur? num. 357. et seqq. Interpretatio necessaria, seu sollicitudo, quæ? n. 359. Interpretatio generalis scripta, num. 360. Li generalia non scripta, n. 361. Interpretatio necessaria et particularis, quæ? n. 362. Et cor sic dicitur? num. 363. Interpretatio non necessaria, seu probabilis ad doctrinalem, quæ? n. 364. Interpretationes ex parte causæ formalis sunt quinque species, n. 365. et seqq. Nemo, Interpretatio translative, n. 366. Declarativa, seu verborum explicativa, num. 367. Correctiva, num. 368. Restrictiva, num. 369. Et extensiva, quid? n. 370.

Interpretatio auctoritas legis, an debeat publicari solemniter, et obliget? t. 2. n. 373. et seqq. Mera legis declaratio non est publicanda, bene tamen Interpretatio legis proprie dicta; et eor? num. 374. et 376. Interpretatio legis quomodo differt ab Episcopa? num. 379. Regule in legum interpretatione oberranda declarantur, t. 2. a num. 383. usque ad n. 445. et seqq. Legislator immo etiam libertate interpretatur legem, quam inferior, num. 382. Vido infra q. *Legum interpretatio* Interpretatio fœderum, et privilegiorum quilibet fuit? t. 3. num. 119. et 120. et seqq.

3 Interpretatio dicto creditur, t. 20. n. 267.
3 Interpretatio legem, et Privilegia ad quem pertinet? t. 20. n. 77.

4 Interpretatio non admittitur in eliria. Vide *Clara*.
5 Interpretatio verborum. Vide *Verborum significatio*.
R. J. Interpretatio facienda aut contra eum qui legem aperta dicitur potest, C. II. R. LVII. num. 1. etc. Est facienda ut rea valeat potius, quam perat, *ibid.* num. 8.

INTERROGATORIA

2 Interrogatoria, quid est quomodo fuit? etc. 18. n. 213. Interrogatoria non datur parti, num. 214. Possumusque per Iudicem fieri usque ad probationem sententiæ, *ibid.* Interrogatoria raris differt a Positionibus, num. 215. Et in quibus? num. 216. et 217. Interrogari serrato iuris ordine, quomodo Ratus ementor? t. 18. num. 156. Vido infra q. *Ratus an Iudex*.

Interrogatoria partium generalia, partium specialia, sunt proponenda in examina testium, t. 20. num. 508. Interrogatoria generalia, quæ? n. 509. Interrogatoria specialia, quæ? n. 510. Interrogatoria suggestiva, quæ? num. 511. Suggestio alio aperta, alia palliata, n. 517. Interrogatoria suggestiva non prohibita, et rita, n. 508. Interrogationes testium debent fieri in genera, gradum descendendo ad magis specialia, n. 519. Idem procedit in examine liti super criminis admisso, num. 520. Adeo ut confessio Rei per suggestionem uxoræ, non sufficit ad condemnandum, num. 521.

5 Interrogatoria generalis quæ, et quomodo proponi debet in processu criminali? t. 1. num. 372.

Interrogatoria generalis lico proponenda quæ, et quomodo? t. 1. num. 432. et seqq.

Interrogatoria specialia iusti proponendi Regule, principia, et Præta, t. 1. num. 374. et seqq. Testi ordinari non solent, quævis possint subinde interrogatoria specialia per ambages proponi, num. 375. et seqq. Ratus vero per ambages interrogat, et quæ?

Interrogatoria specialia quæ, et quomodo proponi possunt, se debent res? t. 1. num. 434. et seqq.

Interrogatoria ab Advocato Rei, vel ipso Reo pro examine Testium quando, et quomodo fieri possunt, se debent? t. 1. n. 453. et seqq. Quomodo super ipis examinari debent Testes? num. 457.

Interrogatoria proponuntur Idiomate vernaculo. Testis, vel Reus, et scribuntur Idiomate Latino, t. 1. num. 368.

INTERSTITIA

1 Interstitia temporum, quibus conferendi sunt Ordines, quæ, et cur a Jure statuta? t. 11. n. 143. et seqq. Nulla certa statuantur pro Ordinibus minoribus, num. 143. Pro aliis requiratur sonus, num. 144. Naturalis vel solum Ecclesiasticus, num. 145. Textus notabilis Constitutionis Innocentii XII. circa ipsa, n. 147. In Interstitiis Ordinem et quibus eorum possint disponari? num. 148. et seqq. Requiritur maior causa in dispensatione quorundam Interstitiorum, an aliorum, n. 149. Et cur? num. 150. Ecclesiæ utilitas, vel necessitas, ut in interstitiis dispensetur, quando censetur adesse? num. 151. et 152. Cojus sit dispensare in Interstitiis? num. 153. et seqq. Episcopus ordinem alium subditum cum Litteris Dimissis non potest eum eo dispensare quoad interstitia, num. 153. Sed dispensare in istis spectat ad Episcopum respectu suorum subditorum, num. 154. An undem potestas competat Vicario Generali, quæ Capitalo sede vacante? num. 155. In Interstitiis dispensat Episcopus, vel episcopus, vel laicus? et quomodo? num. 156. Potestas dispensandi in Interstitiis respectu Regularium, an spectat ad Episcopum, vel Presulum Regularem? n. 157. et seqq. De quibus Regularibus hæc questio procedat? *ibid.* Osequitur dictum potestatem pertinere ad Episcopum; et quomodo, num. 158. Nisi quando Prælati Regularis sola subditi conferunt Ordines minores, num. 159. Contra Ordinationem, et Ordinationem non servatis temporum Interstitiis, nullæ sunt pœnæ in Jure statuta, num. 203. Pœnæ tamen uterque, se subiecti pœnæ arbitrarie, num. 204.

INTESTATUS

3 Intestatus quis dicitur? t. 27. num. 2.

INTRUSUS

3 Intrusus in Beneficio quis censetur? t. 5. n. 511. et seqq. Talis generatim est, qui obtinet Beneficium Ecclesiasticum sine auctoritate illius, ad quem de jure spectat Collatio, n. 513. et seqq. Sive propria auctoritate, n. 514. Sive aliorum, num. 515. Sive id faciat, num. 517. Enarratur plures sine species Intrusionis, num. 518. et seqq. Quamvis intrusorum nomine variant, quod effectum Regulæ Cancellariæ, num. 519. Effectus intrusionis in Beneficium sunt vari, num. 517. et seqq. An talis recriptum motu proprio obtento incita Intrusio, num. 522.

4 Intrusus Parochus invalidè assistit Matrimonio, t. 3. num. 77.

INVALIDUM DE JURE

R. J. Invalidum de Jure quid? C. II. R. XXX. num. 9.

Invalidum quomodo dicitur firmari et nunc, non ex tunc, C. II. R. XVIII. n. 3.

INVENTARIUM

2 Inventarium quid? t. 22. n. 136.

3 Inventarium quid? t. 26. num. 509. Qualia offerat privilegio? num. 510. Regulariter loquendo nemo

tenetur facere Inventarium, *num.* 511. Limitatur in aliquibus casibus, *num.* 512. et *seqq.* Inventarium quando inchoari et perfici debeat, *n.* 515.

- R. J. Inventarium, qui abque inventario hereditatem adit, sibi dampnum exinde imminens imputare debet, C. H. R. LXXXVI. *n.* 5.

INVENTOR

- 5 Inventor rei alienae quid facere, quomodo de Domino iudicare, quando illum expectare, et quid intereo cum re inventa egerit possit, et debeat? *t.* 18. et *seqq.*

INVESTITURA

- 3 Investitura quid et quoties in Beneficiis? *t.* 7. *n.* 9. et *n.* 46. et *seqq.* Rursus investiturae, *num.* 47. et *seqq.*
Investitura Fendi quid? eorum quibus et quomodo fieri debeat? *L. 20. num.* 55. et *seqq.* Quando peti se renovari valeat, *num.* 113. et *num.* 114. et *seqq.*

INVETERATUM

- 1 Inveteratum quid? *t.* 4. *num.* 101.

INVITUS

- 3 Invitus nemo cogitur agere, quomodo intelligendum? *t.* 14. *num.* 80. Invito Beneficium non tribuitur, *t.* 24. *n.* 34.
3 Invito Beneficium non tribuitur, *t.* 10. *n.* 50.

JOACHIM

- 1 Joseph Abbatis error circa Trinitatem Personarum Divinarum demonstratur, *t.* 1. *num.* 8. et *seq.* Solvitur ejus instantia, *num.* 10. et 11. Joachim Abbas, qui fuerit? *t.* 1. *num.* 309. Ejus valitudo, praesertim de S. P. N. Francisco, et Ordines ipsius, *ibid.* Cur in scriptis contra Petrum Lombardum, vulgo *Magistrum Sententiarum*, *num.* 210. et 211. Joachim Abbatis errores, quid? *num.* 212. et 213. Ipse non fuit haereticus, quoniam libellus ipsius damnatus fuerit, *et cur?* *num.* 214. Cur error Joachim Abbatis, et damnatio libri sui, nihil obfuerit Monasterio Florentini? *num.* 225. et *seqq.*

JOCUS

- 4 Jocus facilius probatur, quem fictio, *t.* 1. *num.* 8.

IPSE DICTIO

- 3 Ipse dictio est personalissima, *t.* 49. *num.* 106.

IPSO FACTO

- R. J. Ipso facto, vel ipso jure quando intelligitur privatio, vel positio, C. H. R. XLIX. *n.* 4.

IRACUNDIA

- 2 Iracundiae calore facta confessio, vel accusatio, an teneat? *t.* 18. *n.* 21. et 45.

IRREGULARIS, IRREGULARITAS

- 1 Irregularis, an, et quando prohibeatur eligere? *t.* 6. *num.* 173. Irregularitas inducitur, et prohibetur quae ordinaria, ubi vitium corporis, vel impedit aequalem corporis, vel notabilem causat deformitatem, *t.* 20. *n.* 9. et *seqq.* Vide supra *q.* Corpora vitiant. Irregularis est leprosus, Paralyticus, Arreptus etc. *num.* 19. Mutulus se ipsum, aut sui mutilationem sine justa causa praesens, fit irregularis, *num.* 25. Licet solum partem digiti sibi absciderit,

num. 26. Hand obstante, quod aliquando defectus digiti non inducit irregularitatem, *num.* 27. Nihilominus habens sex digitos, potest eam recuperare, *num.* 28. Irregularitas inveniuntur, quoniam culpa abscedentis sibi membrum, vel partem ejus, non sit notoria, *n.* 29. Aut ex zelo inducitur, v. g. animo sedandi libidinem, quis se ipsum mutilaverit, *num.* 30. Castratus in Infante, vel in iusta causa faciens se mutilari, non fit irregularis, *n.* 31. Dans operam rei illicitae, ac ex se periculosae, secus sui mutilatione fit irregularis, *n.* 32. et 33. Secus si actio illa praeva non est ex se periculosa, ac non inducitur mutilationis, *n.* 34. An sit irregularis, qui deprehensus in adulterio, sique mutilatus amittit virilitatem? *n.* 35. Quis possit dispensare super irregularitate orta ex vitio corporis? *n.* 36. et *seqq.*

Irregularitas Bigamiae oritur ex defectu Sacramenti; *et cur?* *t.* 21. *num.* 6. et 18. Bigamia vero inducit irregularitatem, etiam contracta ante Bigamiam, *num.* 9. Solvuntur Jura in contrarium militantis, *num.* 10. Homicidium commissum ante Baptismum non causat irregularitatem, bene tamen Bigamiae; *et quae, et cur?* *num.* 11. Disparitas inter Irregularitatem ex occasione hominis, et ex Bigamia proveniente, *n.* 14. Irregularitas Bigamiae non inducitur propter crimina, sed propter defectum sacramenti, *n.* 18. et *n.* 6. Quis possit dispensare in Irregularitate Bigamiae? *n.* 21. et *seqq.* Vide supra *q.* Bigamia.

5 Irregularitas ut sit, quid et quomodo, et quando contrahatur? *t.* 37. *n.* 63. et *seqq.* Quomodo differat ab Excommunicatione, et suspensione? *n.* 64. Irregularitas ulla aut ex delicto, alia ex defectu, *n.* 65. Irregularitas nunquam inveniuntur, nisi in casibus a Jure expressis, *n.* 66. et *seq.* Vel ubi dicitur Ecclesiam censendo, illum induci vult, *n.* 67. Irregularitatem ex delicto quatenus crimina inducant? *t.* 37. *n.* 68. et *seqq.* Illem inducent reherent Baptismi? *n.* 69. Violatio censurarum, *num.* 70. Indebitus susceptio Ordinis, *num.* 71. Haereticus, et Apostata a fide, *num.* 72. Homicidium, et mutilatio iniusta, *num.* 73. Omnis delicta indecentia infamiam Juris, *n.* 74. Damnum aut publica, *n.* 75. Irregularitas in infamia solum ex parte cessat, post praestatum poenitentiam, *n.* 76.

Irregularitates ex defectu recensentur, *t.* 37. *num.* 77. et *seqq.* Quae oriuntur ex defectu animi, *num.* 78. Quae referuntur et Neophyti, *n.* 79. Item ex defectu corporis: et qualis? *num.* 80. et *seqq.* Item ex defectu Natalium: et qualis? *n.* 85. et *seqq.* Ex defectu aetatis, *num.* 88. Ex defectu Libertatis, *n.* 89. Ex Sacramenti, *num.* 90. Item ex defectu lenitatis, *num.* 91.

Irregularitas quos pariat effectus? *t.* 37. *num.* 92. et *seq.* Parii privationem Ordinis suscipiendi, *ibid.* Privationem usus Ordinis iam suscepti, *n.* 93. Ac Beneficii suscipiendi, *n.* 94.

Irregularitas in paena dispensare quis possit? Vide *Dispensatio in Irregularitate ut sit.*

Irregularitas ex homicidio iuratum, quod directe, vel indirecte Auctoritate publica censetur, et occasione illius, a quibus contrahatur? *t.* 13. *n.* 75. et *seqq.* Recensentur in compendio, *ibid.*

Irregularitas ex accusatione criminali, *t.* 13. *num.* 76. Omnis eorum Laico accusatus de criminali, poenam sanguinis promerente, est Irregularis, *num.* 76. Secus est, si eorum Iudice Ecclesiastico accusatus, *num.* 77. (Vel non nisi eluxit, ad suum interesse, cum potestate contra poenam sanguinis, *num.* 78. Sicut nec qui pro eodem interesse pro malefactorum, v. g. Furum, capiti, et tradit, vel indirecte Iudicii cum opposita protestatione, *num.* 79. Quod vero pro interesse extraneo id facit, Irregularis

ca, num. 80. Accessus civiliter libere est ab irregularitate, et si interim intendat poenam sanguinis quoad, et quomodo fieri debeat et evitandum irregularitatem? num. 82. et seqq. Ab irregularitate immunitas est, qui criminaliter accusat crimine laici, vel eorum Iudice Ecclesiastico, n. 84. et seqq. Vel de crimine in futurum, num. 86. Doctrinae practicae ad propositum, n. 87.

Irregularitas quando contrahitur Index dicens sententiam mortis, vel mutilationis et alii quilibetque occurrentes ad eam? t. 12. num. 89. et seqq. Efficacia secuto eam incurrit quisvis sive Clericus, sive Laicus Iudex, ibid. et num. 90. seqq. Excepto Papa, num. 91. Etiam inquisitoribus hereticis praestatis, n. 92. Ac Iudicibus Ecclesiasticis tradentibus malefactorem Carie in carcerem, num. 93. Necnon Episcopis, Principibus S. R. I. num. 95. et seqq. Consiliariis et Assessoribus consulentes poenam sanguinis, vel votum dantes, sunt irregulares, num. 99. Quid de Confessoribus et Theologis eandem poenam suadentibus, vel mandantibus Iudici? ibid. et num. 100. Adversarii quoque et testes in causa criminali sunt irregulares, num. 103. Nisi ad id cogatur, num. 105. Partes irregulares sunt Natus, Tabelliones, Scribae, et alii Ministri Iustitiae, ad executionem poenae sanguinis occurrentes, num. 107. Exciipiuntur, qui privata Actoris, et remote tantum concurrunt, uti Opifices confidentes furem, furem, gladium, etc. num. 108. et seqq.

Irregularitas ex homicidio, vel mutilatione in bello, t. 12. num. 115. et seqq. Si in bello puerer inquisitum vel unus tantum occidit, omnes iniuri exarctus sunt irregulares, ibid. Exceptis illis, qui praecise spiritualiter adjuvant, num. 116. In bello iustu offensivo omnes et soli illi sunt irregulares, qui proprio facto aliquem occidunt, num. 117. Nun item qui morsiter certant, et se nullum esse oculum, n. 118. et seqq. Etiam Clerici sint, num. 121. Debitane, in tali bello aliquis et se ac necius, pro irregulari habere se debet, num. 122. In bello iusto defensivo ab irregularitate immunes sunt tam Clerici, quam Laici, qui pro defensione propriae personae, vel Ecclesiae, aut Patriae proprio facto aliquem occidunt, num. 123. et seqq. Si necessario in tali bello pugnant, num. 126. Deum, si habere, uti milites, nomen militiae apostolicae dantes, num. 126. Doctrinae practicae pro favore illorum, qui sunt vel fore milites, in causis Irregularitatis, num. 128. et seqq.

Irregularitas ex homicidio, vel mutilatione ob defensionem vitae, membrorum, famae, honoris, fortunae, an et quando contrahitur? t. 12. num. 131. et seqq. Irregularis non est, qui occidit, vel mutilat pro defensione auae vitae, aut membrorum iniquum invasorem, nisi excedat moderamen inculpatae tutelae, ibid. et num. 132. An, et quando censetur servare moderamen inculpatae tutelae, qui occidit, vel vulnerat, dum fugas salvare se possit? num. 148. et seqq. Ab irregularitate quoque immunitas est, qui servato moderamine inculpatae tutelae occidit, vel mutilat pro defensione rerum temporalium, num. 157. et seqq. Ab eadem immunes sunt non tantum qui pro defensione propriae, sed etiam qui pro defensione alienae vitae, membrorum, et honorum fortunae, occidunt iniustum invasorem, servato moderamine inculpatae tutelae, num. 172. et seqq. Eiam pro necessario defensionis famae commisso homicidio, vel mutilatio immunitas est ab irregularitate, n. 174.

Irregularitas ex homicidio mere casuali, ex opere facti, secundo, nulla incurritur irregularitas, t. 12. num. 176. Adductum pro gratia sunt casus, num.

177. et seqq. Rationes errantes aliquem occidentes ab irregularitate immunes erant, n. 179. Qui homicidium casuale, vel mutilationem ex opere facto committit, irregularis est, si ex culpa gravi omittit debitam diligentiam cavendi mortem, aut mutilationem, num. 181. Uti fieri possunt apud Magistratos, Parentes etc. in correctionem morum delinquentium, num. 182. Secundum aliquos levis culpa in vitando morte alterius casuali sufficit ad irregularitatem, num. 186. Sed probabilius requiritur culpa gravis, n. 187. et seqq. In secundum sententiam, omni periculo mortis carceribus, nulla est obligatio adhibendi specialem diligentiam de cavendo morte alterius, num. 190.

Irregularitas ob homicidium casuale ex opere illicito secundum aliquos semper acquiritur, t. 12. n. 191. Probabilis respondetur cum distinctione de opere illicito ex materia sua iudicanda, vel annexam habere us mortis, est mutilationis periculum, et de actione illicita id non habente, num. 193 et seqq. Clerici medicorum, vel Chirurgorum euercentes, irregulares sunt, si mors inde casualiter acquiritur, n. 200. Non item si mere casualiter sequatur et ipsorum voluntate, num. 201.

Irregularitas ex homicidio casuali in ebrietate, usum rationis admettente, commissum vere inducit, t. 12. num. 204. Secus est si ebrietas usum rationis non admittit, n. 205. et seqq. Invenit homicidium prius non intendit, aut rationabiliter praesumit, n. 207. Qui ab experientia scilicet in ebrietate homines periculosae iuvare, irregularis est, si in ebrietate aliquem occidit, vel mutilat, n. 211. et seqq.

Irregularitas ex homicidio, vel mutilatione venialis dispensatio. Vide Dispensatio Irregularitate ex homicidio, vel mutilatione secuta.

I. Irregularitas ex homicidio pro alimen, nec nomine facio, non incurritur, C. II. R. X. n. 12.

IRRITATIO, IRRITUM

1. Irritatio ceteris aliis explicatis, aliis implicitis, t. 2. n. 243. Irritandum quomodo dicitur, id quod ipso iure est irritum, t. 2. n. 248. et t. 2. n. 250. Irritatio legis, quid, et quomodo differat ab abrogatione et derogatione legis? cit. t. 2. n. 484. et 485. Vide infra §. Lex abrogata.

2. Irritum ipso Iure, et irritandum, in quo differant, t. 16. n. 21. et 22.

3. Irritatio Testamenti quid et quomodo fiat? t. 26. n. 731. et seqq.

Irritatio voti quid, et e quo fieri possit? cit. 34. num. 8.

ITER

1. Iter ut est servitus rusticus, quid? t. 26. num. 199.

2. Iter ad Curiam Romanam acceptum habet vim appellationis, C. II. R. XXXI. n. 7.

JUBILEUM

1. Jubilaei tempore, et vicietate, an Confessarii simpliciter absolvere valeant ab haereticis, et excommunicatis aliis? t. 7. n. 449. et seqq.

JUDICI

1. Iudex in obstringatur consensu omnibus Ecclesiasticis? t. 2. num. 278. et seqq. Qua ratione in iure canonico habeatur integer Titulus de Iudicatu? n. 280. Iudicem Talem, cur per Papam iussu fuerit comburi? n. 285. et 286.

2. Iudex ad testificandum in iudicio adversus Christianum admitti non debet, t. 20. n. 152. Itemque dicendum de Paganis, Haereticis, et quibuscumque infidelibus, num. 153. Item et de Iudicis,

aliique Infidelibus *moneri* ad Fidem Catholicam converteri, *an* 154. Tamen per instrumenta, non-tractibus, et testamentis idem admittunt, *n.* 155. Sicut et in criminibus acceptis, *num.* 156. Testimonium Christianorum in iudiciis admittitur contra Judaeos, *n.* 57.

3. Judaei gaudent Asylis, *t.* 49. *n.* 77. *et seqq.*

3. Judaei et Judaeismus quid? *t.* 6. *n.* 2. Judaei paiores sunt Saracenis, *n.* 29.

Judaei, an a Principibus Christianis in suis Territoriis licita recipi, et uia eorum ritibus sui tolerari vellent? *t.* 6. *num.* 3. *et seqq.* Responditur affirmative: quare? *num.* 4. Judaei antiquas suas synagogas restaurare possunt, non tamen novas erigere, *num.* 5. Ubi de fisco non existunt, recipiendi facili non sunt: et quare? *num.* 6. Semel recepti expelli amplius aequum, *n.* 7. Nisi iuxta adit causa, *num.* 8. Possunt auriis legibus, et poenis coerceri, *num.* 9.

Judaeis commutari, vel cum eis communicationem habere qualiter prohibitum sit Christianis? *t.* 6. *n.* 10. *et seqq.* Non possunt Christiani cum eis habitare in eadem domo: nec uti illorum Medico, vel Mediciis, *ibid.* Nec eis pro mercede serviri, *num.* 11. Sive intra, sive extra domum illorum, *num.* 12. *et seqq.* Nec possunt habere Inferum in domo sua pro servo, *num.* 14. Nec aliquem iuvare ad contrivum, *num.* 15. Neque committere illis officia publica, *num.* 16. Nec aliquid reliquere in testamento, *num.* 17. Licetum tamen est Christianis inire contractus cum Judaeis, *num.* 18. Et curiositatis gratia, intrare ipsorum synagogas, atque ritus illorum observare, *n.* 19.

Judaei quatenus de Jura sint concessa, et imposita? *t.* 6. *n.* 20. *et seqq.* Gaudent Jure civium aliorum, *num.* 21. Converteri sunt immunes a vecte aliorum Judaeorum, *num.* 22. Litigantes coram Christianis coram Jure Christiano comparere debent, *num.* 23. Usurque contra Clericos puniendi specialiter, *n.* 24. Debent portare habitum a Christianis distinctum, *n.* 25.

R. J. Judaei die Sabbathi non possunt conveniri nec conveneri in Iudicio, *C. H. R. LXI. n.* 8.

JUDEX

1. Juxta, quis? *t.* 32. *num.* 2. *et seqq.* Debet esse vir bonus, *num.* 5. An jura, et aequi peritus, et quomodo? *num.* 6. Qui prohibetur esse Judex? *num.* 3. Aeta Judicis illegitimi ob communem errorem sustinetur, *num.* 4. In Jura qua requiritur? *num.* 7. Quareque ejus Judicium pervertat? *num.* 8. Index debet abstinere a receptione munerum, *num.* 9. Tantumque ad restitutionem recipiendum, *num.* 10. Et fieri licet cum, *num.* 11. Non tamen prohibetur Juxta recipere censentia et pecunia ulro oblata, quae pascit debet abstinere possunt, *num.* 12. *et seqq.* Juxta, an pro suo labore possit exigere stipendium? *n.* 17. *et seqq.* Judicis officium est laicissimum, communiter tamen duplex ejus genus distingui solet, *n.* 24. Judicis officium civile, et mercenarium, quid? *t.* 32. *n.* 24. *et t.* 32. *n.* 25. *et t.* 32. Et qualiter exercetur? *an.* 1. 32. *num.* 27. *et seqq.* Vide infra §. Officium Judicis. Juxta est factus, qui ultra prelia iudicat, *cit.* *t.* 32. *num.* 28. Juxta habet potestatem engrossandi in dubio, an ipse sit Juxta competens, necne, *t.* 32. *n.* 133. *et num.* 173. Juxta semper debet iudicare ex aequo et bono, quomodo? *t.* 32. *num.* 173. Juxta in quibus differt ab Arbitrio? *t.* 43. *num.* 21. 22. *et t.* 43. *et seqq.*

1. Juxta tenetur in eorum iudicare iuxta praescriptum Legum, *t.* *n.* 152. Accusatur iuxta

in iudicando procedere secundu Leges in praesumptis fraudibus, *num.* 168. *et seqq.* Juxta regulariter tenetur iudicare secundum allegata et probata, *t.* 32. *num.* 32. Solvitur instantia, *num.* 33. An Juxta debet iudicare secundum allegata et probata, etiam contra propriam scientiam, esse celebris quaestio, *num.* 34. *et seqq.* Quando Juxta non habet omnino certam scientiam, tenetur eam deponere, ac procedere secundum allegata et probata, *n.* 35. Licet habet certam scientiam contra eam, Actores non probant, debet eam abolvere, *num.* 36. Si vero habet certam scientiam pro Reo, qui tamen secundum allegata et probata accenditur necesse imperitiam tenetur omnia media temere pro liberatione aia, *num.* 37. Et quae sint ejusmodi media etc. *num.* 38. *et t.* 50. His deficientibus tres erant diversae Doctorum sententiae, *n.* 40. *et seqq.* Tertio et ceteris probabilior sententia distinguitur inter causas civiles, et criminales majores, *n.* 41. *et seqq.* Ex eo, quod Juxta sit persona publica, non sequitur, cum tenetur eodemmodo licet contra propriam scientiam, *n.* 49.

Juxta non potest iudicare secundum sententiam minus probabilem, relictis probabilioribus, *t.* 32. *n.* 50. Nec inter duas aequae probabiles peccatum accipere pro secunda sententia in favorem amici, *num.* 51. Neque tunc iudicare in favorem amici, totum praesidium adjudicando, *num.* 54. In arbitris autem est, habere iudicem gratissimum, *num.* 55. Qui agendum iudici, quando utique litigantium pars videtur habere causam aequae probabilem? *num.* 56. *et seqq.* Juxta debet cuncta timere, *num.* 56. Juxta ex Opinionibus discrepantibus tenetur esse eligere, cui aequi intellectus magis assentiat, *num.* 58. Nec debet causam ad superiorem referre, sed ipsemet a decidere, *num.* 59. Ubi probationes utrobique sunt aequales, favendum est Reo, et passiviori, demum causis favorabilibus, *num.* 60. Quod si utriusque litigant personam Reo, vel passiviori sustinet? *num.* 61. In eam multum furere potest Juxta consulere paribus, ut se amabilius componant, *num.* 62. Regulariter tamen litigantes ad componendum compellere nequit, *num.* 63. *et t.* 64. Secus ex gravi causa, *num.* 64. Juxta est cunctis, et quem casus fieri potest, controversiae litigantium finitum, *num.* 65. Juxta est, providere periti litiganti idemque adroctum, si quae sciam non habet, *num.* 66. Juxta potest, ac debet supplere ea, quae sunt de Jure, et ab Advocatis minus bene dicta, non vero illa, quae sunt de facto, *num.* 67. Idque prebatur, analogia exemplificatur, *n.* 74. 75. *et t.* 76.

Juxta delegatus, quis, quibusque aliis nominibus appellatur? *t.* 32. *num.* 27. Et quomodo differt a Vicario? *num.* 28. Juxta delegatus variae sunt species, *n.* 30. *et seqq.* Delegatus ad universitatem causarum, et delegatus ad causam particularem, quis? *num.* 31. Et quae differentiae utraque? *num.* 32. Delegatus ab homine, *num.* 33. Et Delegatus a Jure, quis? *num.* 34. Et an iura Jurisdictionis sit delegatus, non ordinarius? *num.* 35. Quid importet Clausula, Tanquam iudex Apostolicus Delegatus, *num.* 36. Et clausula, iuxta tanquam sedis Apostolicam Delegatus? *num.* 37. *et seqq.* In dubio an tunc creatur Episcopus nisi jurisdictione ordinaria, vel delegatus? *num.* 38. Delegatus alii sunt ratione Dignitatis, alii ratione personae; et quae differentiae inter eos? *num.* 39. Tandem alii sunt Delegati, alii subdelegati, *n.* 40.

1. Juxta delegatus multipliciter differt ab Ordinario, *t.* 32. *num.* 41. *et seqq.* Juxta ordinarius exequitur jurisdictionem jure proprio: Delegatus jura aliorum, *num.* 42. Ordinarius potest delegare jurisdictionem suam: non sic Delegatus etc. *num.* 43.

Civitas ubi ordinario, si debet de Jure civitas, tenetur venire, privilegium si quod habet, allegatur: secus in Delegato, donec se legitimerit, num. 44. Ordinarius potest sententiam a se latam exequi: secus in Delegato inferioris a Principis, num. 45. Refertur contraria Glossa episcopi quod secundum membrum, nu. 46. Delegatus Papae potest per se ipsam exequi sententiam etc. num. 47. Alii etiam Delegati ante sententiam possunt partes citare, et contumaces punire, num. 48. Ac probabiliter speculato Jure Canonico, sententiam exequi, licet secus sit de Jure Civili, num. 49. Jurisdiclio ordinis obo extinguitur morte concedentis: bene tamen delegata, re integra, num. 50. et 51. Jurisdiclio ordinis est favorabilis: delegata vero odiosa, num. 52. Juxta ordinarios nequit ad suspectos tam facile recitari sicut Delegatus: et est? n. 53. Jurisdiclio ordinis est coipiam naturalis: delegata vero accidentaliter, et superinducta, ibid. Appellatione Magistratus non venit Delegatus, sed tantum Ordinarius, n. 54.

Judex delegatus, an habet potestatem subdelegandi? t. 29. n. 57. et seqq. Affirmatur ius de Delegato Principis secus de Delegato inferioris, nisi sit Delegatus ad universitatem eorum, num. 57. et 58. Et quae ratio disparitatis inter Delegatum Principis, et inferioris? num. 59. Delegatus Papae nequit subdelegare causas graves, sed in quibus consistit cetera industria personae ipsius, num. 60. Et quando coarctatur electa industria personae ex parte Delegati? num. 60. et 75. Nec potest multatio se committere a discussione causae, num. 61. Ius tamen de eo non est praesumendum, ibid. Delegatum ad universitatem eorum non potest subdelegare, probatur, num. 62. et 63. Ipse non est proprius Ordinarius, hinc tamen acquipatur, num. 63. Delegatus ad eorum particularem inferioris a Principis, nequit subdelegare articulum Jurisdictionalem, nu. 64. Bene tamen articulum non Jurisdictionalem, num. 65.

Judex Delegatus, qui generationem possit esse? t. 29. n. 66. et seqq. An causis possit delegari non subdito? num. 67. et 68. Vel invito? num. 68. et 69. Delegandus a Papa, vel subdelegandus, debet esse in dignitate Ecclesiastica etc. n. 70. An talis possit esse Vicarius Generalis Episcopi, Prior Conventus, et Guardianus Fratrum Minorum? ibid. Vicarius Foraneus Episcopi, vel Prior Claustralis, nequeunt esse Delegati sedis Apostolicae, num. 71. Bene tamen Delegati Episcopi, nu. 72. Et quae sit ratio disparitatis quoad hoc inter Delegatum Papae, et Episcopi? n. 73.

Judicis Delegati officium quale? t. 29. num. 94. et 95. et seqq. Juxta Delegatus non debet procedere ante factum sibi presentationem Litterarum Delegatariorum, num. 94. Et an valide Processus sine factis per ipsum, si postea superveniant illas litteras? t. 29. num. 95. Delegatus praesentem Papae debet eorum Ordinarius Litteras suae delegationis praesentare, num. 97. Potestque Ordinarius eas ex officio petere, et aliquis Delegatus imponere resistere, num. 98. Delegatus, an saltem probari possit per litteras? num. 97. et 99. Delegatus formam mandati diligenter observare debet, num. 100. Atque probationes necessarias, legitimasque defensiones admittit etc. num. 101. Est et Delegatus Papae, sententiam non exequi, num. 102. Quam potest exequi vel per se vel per alium, et usque ad annum, num. 103. Sententiam Delegati Apostolici tenetur Juxta Ordinarius ad eas mandatum exequi, num. 104. Etiam sententiam Delegati scilicet esse jussam, num. 105. Atque hoc amplius declaratur, num. 106. 107. et 108. Quid, si Delegatus

Papae habeat Clericum in possessionem Beneficii induci, quem Ordinarius acit non fuisse canonice institutum? n. 109. Delegatus inferioris, an possit sententiam suam exequi, et quidem usque ad annum? n. 110.

Judicis Delegati officium, et potestas quibus modis generatim cesset? t. 29. nu. 125. Quando ejus officium, ipsaque delegatio expirat morte Delegati? nu. 126. et seqq. Et morte Delegantis? n. 129. Juxta Delegatus, si interlocutor pronuntiet, nullam sibi respectu talis causae jurisdictionem competere, finitur ejus jurisdictio: licet hanc revera habuisset, num. 130. Dummodo hoc sit nemine appellante, nu. 131. Nec potest cum aliqua nova commissione reassumere, etiam si partes de novo in ipsum conveniant, num. 132. Juxta exteroquin incompetens, sed datus per Litteras invalidas, habet potestatem cognoscendi in dubio, an ipse sit Juxta, necne, num. 133. Delegatus virtute Rescripti subreptitii, an de coarctata portum possit in causa procedere? num. 134. Juxta Delegatus officium expirat per revocationem ejus, nu. 135. Et quomodo si revocari possit? nu. 136. usque ad n. 143. Delegatus Jurisdiclio cessat lapso tempore praefixi, nu. 145. Et quomodo illud sit computandum? n. 145. Et an partes communis consensu terminum illum possint prorogare, n. 146. Cessat insuper Jurisdiclio Delegati finitis negotiis, ad quod Juxta datus fuit, n. 145. Judicis Delegati officium, etiam, et quando cesset recessione? n. 148. et seqq. Causa recessione Judicis Delegati regulariter debet tractari per Arbitros, nu. 152. Excepta tribus casibus, et quibus? num. 153. Judicis Delegati officium cessat nonnullis aliis modis, n. 154.

Judicibus pluribus delegari simul potest eadem causa, t. 29. n. 111. et seqq. Solvitur instantia, n. 112. et seqq. Quid si pluribus Delegatis datur jurisdictio in solidum? nu. 114. Ex pluribus Delegatis ille praesentatur ceteris dignior, qui prior in Rescripto nominatur, n. 115. Si pluribus eadem causa simpliciter delegatur nequit unus sine alio procedere, num. 116. Idque magis declaratur, simulque limitatur, nu. 117. et 118. Quid juris, quando causa pluribus delegatur cum clausula, quod si omnes interestis nunguant, duo eam agnoscant? n. 119. et seqq. Praesertim si tunc unus, cum possit, interesse volit? n. 120. Solvuntur contraria, nu. 121. et 122. Delegatus, cum possit, interesse volens, a quo sit redarguendus? nu. 123. Quid, si plures delegatur cum clausula, Ut omnes, aut duo, aut unus eorum mandatum exequatur? n. 124.

A Juxta Delegato, vel subdelegato, an possit appellari? t. 29. n. 155. et seqq. Praesentis a Delegato Papae cum clausula, appellatio non movetur? n. 156. Et subdelegatus per ipsum, ibid. Ad quem sit appellandum a Delegato vel subdelegato? n. 158. et seqq. Quando Juxta ordinarius causam delegavit, semper appellatur a Delegato ad Delegatum, n. 158. Sicut et a subdelegato appellatur ad Delegatum Papae subdelegatum non in totum, nu. 159. et seqq. Secus, quando Delegatus Papae subdelegavit causam in totum? quis tunc non appellatur ad ipsum, sed ad Papam, n. 163. Dantur etiam tres casus in quibus a subdelegato non appellatur ad Delegatum Papae, licet hic subdelegatus non in totum, num. 164. Et quales sint hi, n. 165. et seqq.

Judex Ecclesiasticus potest supplere negligentiam Judicis secularis, t. 10. nu. 44. Non tamen e contra, n. 45. et seqq. Iudicium Ecclesiasticum non est, discordans ad pacem reducere, t. 34. n. 2. Juxta ordinarius, quis? t. 29. num. 79. et num. 11. Juxta ordinarius quia ratione differt a Delegato? n. 41. et seqq. Vide q. Juxta Delegatus multiplex.

1. *Judex ordinarius potest regulariter censam ad se pertinetiam elici deliquere*, et. t. 29. num. 55. Non tamquam inter suam Jurisdictionem, n. 56. *Judicis officium*, et potestas *Judicis*, differunt: et quomodo? t. 29. num. 4. *Judex ordinarius tenetur sententiam Delegati Apostolici ad ejus mandatum exequi*, potestque ab eo ad hoc compelli, n. 104. Et quid si sententiam Delegati sicut esse inquam? n. 103. et seqq.

2. *Judex, unde sic dicatur? t. 1. n. 10. Ad solos Judices Ecclesiasticos pertinet causarum spiritualium cognitio*, t. 1. n. 68. et seqq. Etenimque cognitioni *Judex secularis* in immixtus prohibetur sub censuris, n. 67. Vide infra §. *Latus*. Curam *Judice Ecclesiastico*, non coram Laico, debet *Clericus* de omni crimine convenire, t. 1. n. 83. et seqq. Vide supra, §. *Clericus de omni crimine*. *Judex Ecclesiasticus*, quando possit *Clericum* criminisum tradere *Curiae seculari? t. 1. n. 107. et seqq.* *Judex* competens in causis *Federalibus*, quis ait? t. 1. n. 118. et seqq. *Judex Ecclesiasticus potest implorare brechiam seculari*, etiam per censuras, t. 1. n. 120. Acta coram *Judice Ecclesiastico* solum faciunt coram seculari, et contra, et hoc si unus adjacet alterum in compellendo malos, ibid. Gaste per *Judicem* passivum, an valeant, t. 1. num. 125. et seqq. Valent gaste per *Judicem* passivum si concurrant recte conditiones, et quae? n. 127. et seqq. Acta *Judicis* iurata non valent, n. 200. An, et quae ratione spectet ad *Judicem Ecclesiasticum* cognitio super *Clericis* *metropolitano*, per *Judicem* *Laicum* caput, et dicentis se esse *Clericum? t. 1. n. 273. et seqq.*

Judex in propria causa nemo est, t. 1. n. 204. Adeo ut *Judex* habens ut privatus committens causam, possit recusari et suspectus, n. 205. Regula dicit fallit in supremis *Judicibus*, et *Papa*, Imperatore etc. n. 203. Item in notorie innotis *Judici* irrogata, et qualiter? n. 207. et seqq. Item quando oppositum capitis excedat et *Legis*; idque exemplificatur, n. 210. et 211.

Judex, an possit cogere partes, ut personaliter in *Judicio* comparcat? t. 1. n. 212. et seqq. Nequit ita regulariter fieri, n. 213. et 215. Fallit in certis casibus, n. 214. et seqq. Coram incompetente *Judice* *Reus* conveniens, impositio non comparcat, opponendo exceptionem *declinatoriam*. *Fori*, t. 3. n. 7. et seqq. In *delicto* de *Jurisdictione* civitatis tenetur civitas venire, etiamque exceptionem probare, an. 10. Et tunc ipsemet *Judex* cognoscit, an sua sit *Jurisdictione*, necne? n. 11. Non obstante, quod nemo sit *Judex* in propria causa, n. 12. Oritur questio de competentia *Fori* inter *Judicem Ecclesiasticum*, et *Laicum*, debet cognoscere *Ecclesiasticus*, n. 13.

Judex domicilii potest procedere contra subditi presentem, ac etiam citare absentem quod omnia effectus, t. 3. n. 29. et seqq. Quando possit procedere contra subditi absentem citatum, et contumacem in compellendo? n. 30. et 33. *Diapirias* inter *Judicem domicilii* et *Judicem delicti*, quas potestatem citandi absentem, n. 60. Vide supra §. *Fora domicilii*.

Judex delicti, quis? t. 3. n. 48. Delinquens si eduxit eum in loco delicti, tunc respectu personae, quem respectu honorum, etiam alibi existentium, est de *Jurisdictione* *Judicis delicti*, n. 48. et seqq. Quando *Judex*, in cujus territorio hunc commisit, existit, possit exequi sententiam et *Judice delicti* protestari? n. 52. Quid si talis sententia sit nulla? n. 53. Et quid si *Judex* equi-

modi debet requisitus noluit exequi sententiam ab altero laico? n. 54. *Judex delicti* quid possit contra *Reum* criminisum non amplius existentem in loco delicti, sed citatione praevenit? n. 55. Vel non praevenit citationem? n. 56. et seqq. *Civitas* et *Judex delicti* extra territorium, non censetur contumaces, etiam non comparcat, n. 58. Potest tamen ita citari ad effectum astringendi bona ejus, nisi comparcat, n. 59. *Diapirias* inter *Judicem Domicilii*, et *Judicem delicti*, quas potestatem citandi absentem, n. 60. *Reus*, qui fugit, an sit remittendus ad locum delicti? n. 61. et seqq. A quo *Judice* possit puniri delictum in confinio territorii commissum, n. 62. et seqq. Quid si delictum in uno territorio sit inchoatum, et in altero consummatum? n. 63. et seqq. Punis per *Judicem* *secularem* super crimine mixti *fori*, an possit puniri etiam per *Ecclesiasticum*, et a contrario? t. 3. n. 165. et 166.

3. *Judex contractus, quomodo Jurisdictionem habet respectu contrahentium? t. 3. n. 91. et seqq.* Quid si conventus non amplius reperitur in loco contractus? n. 93. et seqq. Aut *Reus* contrahens non habet bona in territorio *Judicis contractus*, bene tamen alibi? n. 95. In contractibus regulariter non habet locum remissio, n. 97.

Judex factus est, qui ultra petita in *Libello* *Judicis*, tit. 3. n. 33. Atque appellatur *stultus*, t. 37. n. 78. *Judex* officium suum imperitiose non debet, nisi puniatur, t. 3. n. 100. Non potest aliquis declarare contumacem, nisi ad instantiam partis, n. 100. et seqq. Et quando possit aliquem condemnare ad contumaciam? n. 107. et 108.

Judex nequit procedere contra contumacem, nisi ad instantiam partis, t. 14. n. 66. Limitatur hoc, n. 67. *Judex* elapsus termino preceptorio, an possit expectare contumacem in aliam horam, vel diem sequentem? n. 68. et seqq. Nequit hoc fieri, quando tunc expirat *jurisdictio* *Judicis delegati*, n. 68. Bene tamen, si ejus *jurisdictio* post terminum preceptorium adhuc duret, n. 69. et seqq. Non potest tunc *Judex* remittere expostas, quae pars processus fecit ab absentem alterum, n. 73. *Judex*, etiam possit, non tenetur expectare contumacem in diem sequentem, n. 72. et seqq. Non quidquid *Judicis* potestas permittit, ipsis subijcit necessitati, t. 14. n. 26. In arbitrio prout habere *Judicem* favorabilem, ibid. *Judex* et sequo et bono debet moderari suum arbitrium, n. 77.

Judex antiquum contra *Reum* contumacem procedat, quid agere debet? t. 14. n. 122. Debet *Reum* citare declarare contumacem, ibid. Attendendo prius, an non habet iustam causam absentiae, et aliqualem expensam, n. 123. Cur non sit frustrum, quod *Judex* in tali casu expectet? n. 124. et 125. *Judex* si possit procedere citare ex officio nobili, sive ex necessitate ad faciendam sequentem, quae requisitorum? t. 17. n. 35. et seqq. Vide infra §. *Sequesteratum* ut *Judex* etc.

Judex potest moderari terminum *dilationis* *causae*, t. 8. n. 28. et seqq. An etiam possit minuire, vel prolongare tempus *dilationis* *delictorum*? n. 36. et seqq. *Judicis* arbitrio potest moderari tempus *dilationis* *probatiorum*, n. 45. Et *dilationem* *dilatoriorum*, n. 60. Ac etiam *dilationem* *executoriorum*, n. 64. Quoties *Judex* fecit eum parti *procedendum*,

- debet pars contradicere; alias sibi praedictat, t. 18. num. 58. Judex post elapsum prioris dilationis terminum, an possit iuxta parte alium concedere? num. 76.
- Judex saecularis nequit cognoscere super questione mere spirituali incidente, ne quidem accessorie, sed haec erit remittenda ad Judicem Ecclesiasticum, t. 10. n. 31. n. seqq. Judex Ecclesiasticus potest annectere inhibitoriam Judici laico, ut procedat super causa pendente ab ea, quam ipse cognoscit, et tunc suscipitur ejus jurisdictio, num. 36. Quid si non fuerit missa inhibitoria? n. 37.
- Judex debet cuncta rimari, antequam ferat sententiam, t. 11. num. 306. Potestque partes interrogare, ubicunque hoc aequitas suadebit, etiam post conclusum in causa, *ibid.* Nec per conclusum in causa ligantur manus ejus, num. 306. et 307. Judex appellationis non potest cognoscere, nisi super ea causa, a qua fuit appellatum, n. 309. et 311.
- Judici non servato juris ordine interroganti, an Reus teneatur fateri veritatem? t. 18. num. 154. et seqq. Et quid, si Judex legitime interroget? num. 163. et seqq. Judex nequit Deum interrogare de occultis criminibus, si nulla praecessit infamia, probatio vel indicium, num. 157. Neque convictum de uno crimine potest interrogare de alio non coniecto, num. 158. Alias graviter peccat, num. 159. Vide infra §. *Reus an iudici*, et §. *Reus ex presumptione*.
- Judex non potest facere positiones, t. 18. num. 213. Cautele judicii quoad positiones observanda, num. 224. Vide infra §. *Positiones*. Probationes omnes sunt iudici arbitrarie, et in quo sensu? t. 19. num. 60. Iudicis ordinarii literis est standum, donec contrarium probetur, t. 19. n. 71. Iudici facienda est probatio, t. 19. num. 113. Potest tamen Judex alium deputare ad recipiendos testes, aliasque probationes, n. 114. Quoad Judicem nunquam censetur conclusum in causa, t. 19. n. 170. Potestque suadente aequitate novas probationes admittere post terminum peremptorium, n. 177. Judex ex officio tenetur inquirere de conditione testium, t. 20. n. 17. et 19. An testem inhabilem ex officio teneatur repellere? num. 19. 20. et 21. Vide infra §. *Testes minus idonei*. Judex criminis non infamius, cur nequaquam per exceptionem partis repelli a iudicando, bene tamen testis criminis a testimonio? t. 20. num. 63.
- Judex Laicus non potest e loco sacro corpus occisi exhumare, ut constat de corpore delicti, lucusultio Episcopo, t. 20. n. 172. Potest tamen Judici laico istud concedere Episcopus absque irregularitate, *ibid.* Judex laicus non potest Clericos cogere ad testificandum curiam se contra Laicos, num. 176. et 177. An id possit fieri per Judicem laicum jubente Episcopo? n. 178.
- Judex debet pro possibili dicta testimonii interpretari, ut non contradicant, t. 20. num. 321. Judex debet vacillationem testis, et causam ipsius in Actis punire, num. 319. Vide infra §. *Testis contrarius*. Iudicis monitio, ut pars adversa compareat, plus operatur, quam citatio iurati, t. 20. n. 410. Judex quando se vult informare super notorio, vel fama, potest recipere testes parte non citata, num. 410. Judex ex officio providere debet, ut impediatur productio testimonii, num. 432. Judex cavere debet, ne testes e longinquo adductos diutius detineat, nisi testes seu ultra quindecim dies, num. 440. Judex quaenam in persona testium diligenter explorare debeat? t. 20. n. 497. Vide infra §. *Testium examen*. Praesumitur pro Iudice, quod iuste processerit, t. 23. n. 88.
- Judex post juramentum necessarium, seu suppletorium, deferre non tantum ad petitionem partis, sed etiam ex officio suo, t. 24. num. 163. et seqq. Etiam post conclusionem in causa, n. 169. et 170. Debetque usque ad prolationem sententiae cuncta rimari, n. 168. Judex cuiusnam parti debeat deferre Juramentum necessarium, seu in suppletivum? num. 191. et seqq. In eligendo, cui parti Judex deferat juramentum, quatuor sunt consideranda: et quae? n. 198. Vide infra §. *Juramentum suppletorium*. Iudicis arbitrio qualiter reliquatur deferre Juramentum necessarium? t. 24. n. 209.
- Judex potest exceptiones modici praedicti repellere ex levi presumptione fraudis, t. 25. num. 84. Non tamen exceptiones legitime oppositas, alias potest appellari, num. 84. et seqq. Judex potest revocare nullam sententiam interlocutoriam de non admissa exceptione, et postea procedere in causa principali, etiam volente parte appellante, n. 85. Judex non debet erubescere revocare id quod male egit, num. 86. Praxis revocandi graviter verbis corialibus, *ibid.* Si exceptio non admissa appellatur, tunc Judex appellationis super sola veritate exceptionis cognoscit, non vero de causa principali, n. 87. et 88.
- Judex postea quam semel dixit sententiam diffinitivam, Judex esse desinit, t. 27. num. 34. Istud intelligendum est non solum de Delegato, sed etiam de Ordinario, et quomodo? num. 37. et seqq. Judex sententiam diffinitivam semel valide prolata revocare acquit, bene tamen interlocutoriam, num. 35. et 34. An possit revocare sententiam diffinitivam, quae ipso jure est invalida? num. 36. et 37. Vide infra §. *Sententia diffinitiva in quibus deferat*, etc.
- Judex teneatur causas mature deliberatione examinare et sententiam non precipitauerit ferre, t. 27. n. 41. et seqq. Iudicem oportet usque ad sententiam cuncta rimari, num. 45. Et pugnantius controversias ecclesiarum sententia terminare, *ibid.* Iudici nunquam conclusum in causa, n. 36. Potestque in conclusionem in causa revocare, *ibid.* Judex debet sententiam diffinitivam ex scriptis proferre, et quidem sedendo pro Tribunali, num. 59. 61. et seqq. Vide infra §. *Sententiae diffinitivae requisitae*.
- Judicis potestas finitur per sententiam diffinitivam, t. 27. n. 143. Judex, praesertim Delegatus, ad, et quomodo possit exequi sententiam suam? t. 27. n. 167. et seqq. Post sententiam laicam expirat officium Iudicis: et quomodo? n. 168. Judex tractor victum victori condemnare in expensis, t. 27. n. 176. et seqq. Alias tenebitur expensis resarcire de suo, num. 193. et 194. Nisi haec nullatenus fuerint petita, num. 194. et 195. Vide supra §. *Expensae*. Iudices plures si concurrant, standum est a priori parti concordantium in eadem sententiam, t. 27. n. 215. Si duo Iudices contraria pronuntiet, quid agendum? n. 217. et 218.
- Judex a quo, et Iudex ad quem, seu Judex appellationis, quis? t. 28. n. 4. Appellatione interposita non potest Judex exequi sententiam: nec, si solum opponatur nullitas, nisi haec foret notoria, n. 26. Judex ordinarius potest reformare sententiam suam de Jure nullam, n. 29. Et quid dicendum de Iudice delegato? num. 30. Iudex a quo deferens appellationi, abdicat a se jurisdictionem, et transfert causam in superiorem, t. 28. n. 130. Secus, si Judex a quo non deferat appellationi, dando apostolos refutatorios, n. 131. Potente appellatione sent Judicis a quo manus ligata: et quomodo? num. 147. Judex teneatur debiti petitori exhibere apostolos, n. 148. et seqq. Et an teneatur tradere apostolos non petenti? num. 137. et 148.

Vide *supra* §. Apostoli.

Judex a quo non potest auferre terminum fidei ad appellatorem, t. 28. n. 185. et *seq.* Et quid de iudice ad quem, n. 190. Quia si iudex in causa deserat appellatorem ob ipsum fatium? n. 193. et *seq.* Vide *supra* §. Fatia appellatorem. Judex a quo non procedere possit in causa principali, si appellatur super incidenti? t. 238. *Naq.* 235. et *seq.* Quando sine incidenti illo, non potest causa principalis expediri, nequit iudex a quo se ea procedere, n. 245. Alias id fieri potest, caput. 290. nulli: et horum sententiarum, n. 245. Opposita sententia est retinenda, n. 246. Salvantur rationes prioris sententiae, n. 247. Judex a quo nequit revocare sententiam dissolutam valde prolatam, n. 248. Potest tamen revocare sententiam interlocutoriam, vel gratiam, ac dein in causa principali libere procedere, n. 249. Quando appellatur a sententia definitiva, quid iudex ad quem possit ad debita cognoscere de iuris causa? t. 248. n. 250. 251. et *seq.* Et quid, si sit appellatio ab interlocutoria, vel gratia? n. 254. 255. et *seq.* Executio sententiae in causa appellatorem non spectat ad iudicem ad quem, vel a quo? t. 258. n. 259. et *seq.*

Judex datat sub chiroscis *Appellationis remota*, potest exequi suam sententiam non obstante appellatione, t. 26. n. 263. At tunc excommunicatio ab eo lata in contumacem post appellationem suam, n. 264. Judex vinctus dictae clausulae non deferat appellatorem, minima punitur, n. 265. Quale remedium competit illi, qui per sententiam iudicis dati cum clausula, *Appellationis remota*, sentit se iniuste gravatum? n. 263.

Judex inopem recusavit, quando, et quomodo fieri debet? t. 28. n. 320. et *seq.* Vide *infra* §. Recusatio iudicis. Judex ipsi tenentur eam sententiam terminare, omissis relationibus, n. 330. Judex inferior, an possit cognoscere de confirmatione per Papam facta? t. 30. n. 18. et *seq.* An privilegium a Pope in capsa privilegii, possit Judex inferior cognoscere, n. 225. Vide *supra* §. Confirmatio.

Judex solus non probat, nec soli creditur, t. 26. n. 363.

Judex in materia Feudali quis? t. 30. n. 161.

Judex in materia Asyli occurrente jam dubio aut solus Episcopus, t. 49. n. 193. et *seq.* Presbiter Episcopo inferiori in dubio non potest iudicialiter cognoscere, eam. 196. Bene tamen iurisdictione, ac pro informatione, *ibid.* Quod idem potest Judex secularis, eam. 197. Episcopus non tenetur, nec potest stare processui, aut informationi per Judicem laicum factae, n. 198. Ut Episcopus decidere possit, aliquem non gaudere Asylum, debet iudicialiter et certum constare de crimine accepto commisso, eam. 199. In dubio an in conflictu Ductum debet iudicare pro laicis, n. 200. Si certo constet de crimine excepto, debet eam. 201. Judex secularis gravatum a sententia an possit appellare, ac petere, ut iustitiae reus bene condiciatur? n. 202.

Judex Ecclesiasticus debet iudicare gratis, t. n. 36.

Judex in propria causa non esse potest, t. 1. n. 314.

Judex in causa Matrimonii est solus Ecclesiasticus, t. 18. n. 17. Et quidem iura ordinarii Episcopos, n. 18. Eoque Vicarius Generalis, n. 19. Et Capitulum sede vacante, n. 20. Item Praelati aliquas Dioecesis, n. 21. Ex commissione Episcopi aliam alii inferiores, n. 22. Item consuetudine aut

privilegio canonici, n. 23. Judex Secularis non indicenter cognoscere potest de causa matrimoniali, n. 24. Probatores ad probandum nullitatem Matrimonii, quae requiruntur, n. 26.

Judex Adulterii. Vide *Adulterii Index*.

Judex Censurarum, praesentem Excommunicationis, ad hoc ut de illorum valore, vel nullitate cogoscere valeat, est solus Ecclesiasticus, t. 39. n. 246. Laici partes iudicis assumuntur in causa Censurarum, sunt ipso facto Excommunicati, n. 247. Et quidem in specie, qui publicas Censuras facientes adesse Divinis, n. 248. Qui Censuras ocellas declarant praesentibus, n. 249. Qui Iudicem Ecclesiasticum impediunt, ne per Censuram laicam, vel ferendam alios debitum compellat, n. 250. Qui illos exsent, in quorum favorem Censurae laiae sunt, vel ferri volunt, n. 251. Qui contra Censuras recedunt ad Potestatem secularem, n. 252. Vel ut recedendum praebent consilium, favorem, auxilium, eam. 254. Nec excusantur, si quid horum faciunt sub praetextu auctoritatis, nisi haec sit manifesta, vel coactio, n. 256. Naque excusantur, si faciunt sub praetextu violentiae prohibendae, n. 256. De iure praetextu, quem multi hodie de facto citant Excommunicationi, n. 257.

Judices Laici, seu seculares, in casum Censurarum iudicium asserunt, vel se immiscet, vel Iudicem Ecclesiasticum impediunt, veniunt, vel alios in causa Censurarum iudicantes, ad se trahentes, vel recipientes sunt ipso facto Excommunicati, t. 39. n. 247. et *seq.*

Judex delegatus debet stare praeterea, et alios praecedere, quando feritur sententia criminalis, t. 1. n. 501.

Judex haereticus. Vide *Haereticus Judex*.

Judex omnium auctoritas, ac peccatorum est Episcopus, t. 16. n. 42.

Judex Laicus non potest petere, vel examinare processum, ab Ecclesia factum circa crimen Ecclesiasticum, bene tamen circa crimina fieri mitti, si ei traditur reus, t. 39. n. 249. et *seq.*

Judex a quo, quid facere, et observare debeat quando in processu criminali contra sententiam ab ipso latam appellatur? t. 1. n. 502. et *seq.*

Judex ad quem, quid observare, et facere debeat quando ad illum in processu criminali appellatur? t. 1. n. 515. et *seq.* Appellationem frivolum regit, eam. 517. Legitimum admittit, n. 518. Male iudicem panit, eam. 520. Primum tamen auditum, eam. 521.

Judex stertor formae processum, accusationis apud se facta, t. 1. n. 54.

Judex in praesentem peccans quomodo procedatur? t. 1. n. 319.

R. J. Judex a Reo legitime agnitus, non potest se incompetens etc. recusari, C. II. R. XXI. numer. 9.

Judex delegatus sententiam, aut nullitatem, revocare non potest, C. II. R. LII. n. 12.

R. J. Judex inferior non potest penam remittere ex respectu personarum, C. II. R. XII. n. 6. Nisi in casibus jure exceptis, *ibid.* eam. 7. et R. XLIX. n. 2.

Judex non potest procedere alii impletus et iudicialiter informatus, C. II. R. XXXI. n. 13.

Judex qui potest iuramentum in litem deferre, potest etiam iuramentum testationem addere, C. II. R. LIII. n. 6.

Judex non servat iura ordinis procedendi in iniuria, tenetur actione iniquitatis persequi, et datur eorum appellatio, C. I. R. VI. n. 12.

Judex (ut et quia *supra*) in dubio praesumat

- jura jobere, C. II. R. XXIV. num. 4.
 a. Judice quae sunt, si non spectant ad ejus officium, non subsistant, C. II. R. XXVI. per tot.
 b. Judice, etiam illegitimo (nisi notorius tali) citatos comparere debet, C. II. R. LX. n. 6.
 Judici, extra territorium, vel supra jurisdictionem suam, jus diceat, impune non pareat, C. II. R. XXIV. n. 8. quomodo procedat, C. II. R. LX. num. 6.
 Judici mandato quod quis facit, dolo facere non videtur, C. II. R. XXIV. per tot. nisi praecipitur aliquid contra jus divinum, vel humanum, *ibid.* n. 6. et 7. vel non pertineat ad officium Judicis, num. 8.
 Quod non solum de Judice, sed et de Principe, et quovis superiore domino ac parentibus intelligitur, *ibid.* n. 2.
 Judici pecuniam dans ut ferat iustitiam sententiam eam repetere non potest, C. II. R. LXV. n. 3.
 Judicis officium quid sit, C. II. R. XXVI. n. 2. quando dicatur agere nulliter, *ibid.* n. 3. et 4. etiam iudex supremus, num. 5. In dubio est praesumptio pro iudicis competentia, n. 7.

JUDICIUM

1. Judicium contradictorium, quid? t. 4. n. 146.
 a. Judicii nomen varias habet acceptiones, t. 1. num. 2. et 3. Eius definitio per Glossam data, quae? n. 3. et seq. Alia Judicii definitio refertur, n. 6. Ad constituendum Judicium requiruntur tres personae principales: et quae? num. 7. et seqq. In Judicio semper interveit Actor, vel vere, vel ficti, num. 5. Dantur in Judicio aliae personae accessoriae, num. 11. Judicium quomodo differat ab instantia, Lite, et Causa? num. 12. et seqq. Judicium quando censetur incipere? num. 17. et seqq. Judicium ordinarium proprie incipit a lite contestatione, num. 17. et 18. Judicium incipit a citatione quoad tres effectus; et quales? num. 20. et seqq. Judicium quoad faciendam rem litigiosam, incipit ab obligatione libelli, n. 23. Confessio vel alia res, quando censetur facta in Judicio? num. 24. Judicium incipit tum a lite contestatione, tum a citatione, sed diversimode, n. 25. Dividitur in tres partes; et quales? n. 26.
 2. Judicium dividitur juxta quatuor causarum genera, t. 1. num. 33. et seqq. Nempe, in saeculare et Ecclesiasticum, num. 34. In Civile, num. 35. Criminale, num. 36. Et Mixtum, n. 37. In Petitorium, et Possessorium, num. 38. In Ordinarium, n. 39. Ac summarium, et quid? n. 40. Judicium summarium in quo consistit? n. 41. et 42. In hoc possunt omitti solemnitates Juris positivi: non item in Judicio ordinario, num. 43. In summario tamen non possunt omitti ea quae requiruntur de Jure naturali, vel gentium, ad causae decisionem, num. 44. Judicium summarium in quibus causis locum habet? num. 41. et 45. ac seqq. Instituitur in causis celerem expeditionem requiruntibus, num. 45. Et quae sint istae? num. 46. et 47. Item in causis pauperum, personarum miserabilium etc. et Religiosorum, n. 48. Et ob modicam causarum, num. 49. et 50. In causis summarie tractandis potest observari processus ordinarius, et sub quo rigore? num. 51.
 Judicii civilis quatuor sunt species, et quae? t. 1. num. 52. et seqq.
 a. Judicia universalis, horumque species, quae? num. 53. et 54. Judicia generalia, num. 55. Horumque differentia ab universalibus, n. 56. Judicia specialia, seu particularia, num. 57. Et Judicia communia, quae? num. 58. Judicium criminale subdividitur in

- capitale, et non capitale, n. 59. Et in publicum ac privatum, n. 60. et 61. Judicia publica, ac privata, cur sic dicantur? n. 61. et 62.
 In Judicio qui possit stare ut Actores, vel Rei, t. 1. num. 144. et seqq. An excommunicatus? num. 146. Filiusfamilias? num. 147. et 148. Furiosus, Prodigus, et servus? n. 141. An Mulieres? n. 150. et seqq. Pupillus, num. 154. et 155. Minorcentia? num. 156. et seqq. Acta unius judicii, an fidem faciant in alio? t. 1. num. 185. et seqq. Vide supra *Acta judicii*. In Judicio teneantur partes litigantes per se ipsas factum proponere, nisi sint indigetiae, t. 1. n. 219. et seqq.
 Judiciorum Praeparatoria, et Decisoria, quae? t. 1. num. 223. et 224. In Praeparatoriis Judiciorum attenduntur consuetudines Fori, ubi litigatur, num. 225. et 226. Quoad Decisoria attenduntur consuetudines, et statuta litigantium, num. 227. et 228. In Judiciis servanda est aequalitas, t. 20. num. 118. Et qualiter istud sit intelligendum? n. 159.
 Judicii ordinarii fundamentum et basis, lapsusque angularis, est litis contestatio, t. 6. num. 3. In Judicio summario tamen non requiritur litis contestatio, licet fieri possit, num. 4. In eo nam litis contestationis habet primus actus, qui fit vel exaequoquin fieri solet post litem contestatam, *ibid.*
 Judicium seu Placitum, an possit exercei diebus Foriatis, t. 9. n. 25. et seqq. Solum de consensu partium? n. 51. et seqq. Aut ratione necessitatis, vel pietatis? n. 56. et seqq. Vide supra *Foria*.
 2. Judicium possessorium, quid? t. 12. num. 10. Judicium possessorium est triplex, et quale? num. 71. Judicia possessoria alio nomine appellantur *Interdicta*, num. 72. Vide supra *Interdicta*. Judicium petitorium, quod? num. 70. In judicio causam possessionis et proprietatis cumulare, quid? t. 12. num. 263. Et an istud fieri possit, num. 264. et seqq. Sententia lata in judicio petitorio, an pariat exceptionem rei judicatae in possessorio? num. 269. et 270. Sententia lata in judicio possessorio absorbetur per sententiam illico per parte adversa latam in petitorio, quoad effectum principalem, non quoad effectum secundarium, num. 271. et 272. et num. 293. et seqq. Judicium possessorium retinendae, an possit aliquando cumulari cum petitorio? n. 276. et 277. et seqq. Vide infra *Possessionis causa*.
 Judicis in universalibus adest obligatio restituendi quoslibet fructus, per quos possessor bonae fidei factus est locupletior, t. 13. n. 148. An idem dicendum in judiciis particularibus? num. 149. Sententia affirmativa est commouitor, probabilior, n. 123. et seqq.
 Judicia duplicia, seu communia, quae? t. 12. num. 238. et t. 19. num. 130. In his utrique parti litigantium incumbit onus probandi *cic.* n. 150.
 Judicio in summario an exceptiones, praesertim requirentes altiore iudicium, admittenda sunt? t. 25. num. 100. et seqq. In hoc non prohibetur fieri exceptiones legitimae, num. 101. 103. et seqq. Exceptiones tamen frustratoriae in eo sunt repellendae; et quidem fortius, ac in aliis causis, num. 101. et 105. Exceptiones diluoriae an in judicio summario repelli debeant? n. 106. et seqq.
 Judicium summarissimum, quod? t. 25. n. 111. Solet declarari per Possessorium retinendae, n. 112. Appellatur *Judicium interim*, seu *summarissimum possessorium*, *ibid.* Judicium retinendae possessionis, duplex, num. 113. et seqq. Videlicet, ordinarium, seu plebancium, num. 113. Et Possessorium summarium, seu potius summarissimum; idque declaratur, n. 114. Sententia in Judicio summaris-

no laic, est animi intertentoria, non diffinitiva, n. 115. Sane decedunt de sententia laici in Pus-
suario ordinario, n. 115. et 113. In Iudicio
summarissimo non admittuntur exceptiones tangen-
tes preteritum rei, n. 116. Nec turbide, seu
requisites aliorum indigimus: idque varie expli-
catur, n. 118.

- R. 2. Iudicium quomodo amatur in leio aene, C. II.
R. XII. num. 2.

JURAMENTUM

1. Juramentum etiam meto gravi extortum, est vali-
dum, licet secus sit in voto; et quae disparitas?
t. 4n. num. 68. et 39. Sponte ad jurandum se offer-
rens, redditur ex expresse, t. 2. n. 5.

2. Juramenti nomine, quid intelligitur? t. 24. n. 2.
Appellatur etiam *Jurjurandum*, et *juramentum*; et
et cetera? *ibid.* Juramentum quid? num. 3. Fines Unis
juramentum, est confirmatio rei dubiae, *ibid.* Divi-
ditur variis, num. 4. et *segg.* Juramentum asser-
torium, et promissorium, quid? n. 5. Ad juramen-
tum promissorium duplex requiritur veritas, n. 6.
Juramentum simplex, et solenne, n. 8. Juramen-
tum per excommunicationem, et Juramentum per simpli-
cem Dei constitutionem, n. 9. Juramentum extra-
judiciale, et Judiciale, quid? n. 10.

Juramentum Iudiciale, quo ratione dividitur? t. 24.
n. 11. et *segg.* Prout respicit partes litigantes, divi-
ditur in Juramentum essemiale, malitiae et Jura-
mentum de veritate dicende; et quid? num. 11.
12. et *segg.* Prout respicit declarationem eorumdem,
dividitur in Juramentum declarationis huius, et in Jura-
mentum in liem; et quid? num. 15. et 16. Jura-
mentum in liem est triplex, num. 17. et *segg.*
Nempe Juramentum in liem de veritate, num. 17.
Juramentum in liem de affectione, num. 18. Et
Juramentum in liem de interesse; et quid, n. 19.
Juramentum in liem deferat solum ratione doli,
non ratione culpae, n. 20. Juramentum iudiciale
aliud est iuramentum, aliud iudicium, Advocatorum,
Tutorum etc. num. 21.

Juramentum sa sit licitum praesertim sacerdotibus ac
religiosis? t. 24. num. 22. et *segg.* Juramentum de-
bite factum non licitum, et satis Religiosis, num.
22. Non tenentur de genere eorum, quae per se
bonae sunt, et frequentanda, num. 23. Consuetudo
tenet iurandi est periculosa, *ibid.* Ad juramentum
ad sit licitum, tres requiruntur eamini, nempe
veritas, iudicium et iustitia; idque declaratur, num.
24. His consuetudinibus licite iuratur, etiam per sa-
cerdotes ac Religiosis, num. 25. Sine iusta causa
jurare etiam verum ad minus est peccatum veniale,
n. 26. Sacerdotes in levi eorum non sunt compellendi
ad iurandum, n. 27. Possumus tamen jurare in eorum
necessitatibus, sicut et Religiosis, *ibid.* Christus *Matth.*
cap. 5. prohibuit jurare per creaturas, num. 28. Si
tamen oportet per creaturas, admodum est Jura-
mentum, *ibid.* Explicatur dictum illud Salvatoris
Matth. cap. 5. n. 29. et n. praeced. et *segg.* Jura-
mentum est a malo, et quomodo? no. 30. *Job.* c. 5.
non prohibetur iuramentum simpliciter, sed volun-
tas iurandi inest, et sine causa, n. 31.

Juramentum quomodo sit interpretandum? t. 24. n. 32.
et *segg.* Juramentum est stricti iuris, stricteque
interpretandum, num. 33. In Foro omnia juramen-
tum interpretatur secundum intentionem iurantis,
n. 33. Et si de his non constat, interpretatur stric-
te pro favore iurantis, num. 33. et 34. Favor jura-
menti, et reverentia ipsi debita, in quo quoniam?
num. 34. et num. 35. Juramentum praesentium circa

materiam iuris communis, idque varie exemplifi-
catur, t. 24. num. 35. et *segg.* Non obtinet iura-
mentum de rebus Ecclesiasticis non alienandis, potest
Episcopus novam Ecclesiam aedificare, si populus
est indigens, num. 35. Iurans in omni causa servare
ordinem iudiciorum, non tenetur tunc servare in
materia, num. 36. Qui iuravit promissa iudicio nisi,
potest ex causa illud decernere, n. 37. Iurans pro-
prium resistendum, potest in casibus a iure per-
missis abesse, n. 38. Qui iuravit parere Juri, vel
mandatis Ecclesiae, potest ob iniunctum gravamen li-
cite appellare, num. 39. Et qui iuravit, consilium
vel secretum alterius nulli revelare, tenetur solum-
modo celare consilium ipsum honestum; non vero
malum, et scilicet perniciosis, n. 40. Jura-
mentum de servando secreto, v. g. Capituli, Con-
cilli etc. qualiter sit intelligendum, atque obligat?
n. 41. Jura-mentum generale debet sit intelligi, si
fieri potest, ut obo obviat Juri, n. 42. Jura-
mentum promissorium in materia levi violatum, consti-
tuit tantum peccatum veniale, num. 43. Jura-
mentum Episcoporum, Canoniorum, et aliorum ad
Dignitates, vel officia promotorum, item Jura-
mentum Capitulorum, Collegiorum, Universitatum etc.
perantiam servare propria statuta, qualiter sit in-
terpretandum? n. 43.

2. Juramentum sa sit interpretandum secundum inten-
tione iurantis, vel illud recipiat? t. 24. num.
44. et *segg.* Juramentum bonum debet generaliter praes-
tatum, interpretatur secundum locutionem iura-
ntis, nec extenditur ad incognita, num. 44. Debet
que civili modo intelligi, idque exemplificatur,
n. 45. 46. et 47. Si sermo factus in dolo, tunc iura-
mentum ejus interpretatur, atque obligat iura-
mentum recipiens, n. 48. et 49. Juramentum est
interpretandum juxta mentem recipientis, quomodo?
t. 18. n. 177. et 178.

Juramentum promissorium, quoniam conditiones tacite
inest contrarius, t. 24. num. 50. et 51. et *segg.*
In Juramento asseritorio nullo conditio subiaccit,
num. 50. In Juramento promissorio, quomodo
absoluta facta, subiaccit quaedam tacita
conditio: nempe, et potero, num. 51. et 52. *Sed*
vo jure, et auctoritate superioris, num. 53. Si non
is sponte renunciet, in cuius favorem juratum est,
n. 54. et *segg.* Si res in eodem statu permanerint,
num. 57. Si et alter pars fidem servat, num. 58.
Juramentum in favorem hominis Deo non
acceptum, nisi in ordine ad hominem, num. 55.
Juramentum dandi certum elemosynarum pauperi-
bus in genere, sa possit a paupere aliquo remitti?
num. 56.

Juramentum promissorium obligatio generat, quae sit?
t. 24. num. 59. et *segg.* Omne juramentum pro-
missorium debet factum, pari obligationem ob-
servandi illud ex virtute Religiosis, num. 59. Et
si deest intentio iurandi, precat quis dupli-
citer, atque obligatur ad illud observandum, et quomo-
do? num. 70. et 71. Juramentum de re iobocuita
non obligat, num. 72. Juramentum non est vlcu-
lum iniquitatis, *ibid.* Juramentum de re inhonesta
excoisat illud, quod servari non potest obque
peccato mortali, vti veniali, num. 74. Eius Jura-
mentum contrariis obicari non debet, num. 75.
Juramentum soli Deo factum de opere minus per-
fecto non prout indifferente, non obligat, t. 24.
num. 76. Nihilominus, si juramentum homini fa-
ciunt obligat, sufficit, quod possit servari obque
dispendio solius alicuius, num. 77. et *segg.* Idque
exemplificatur in debitoribus jurantibus solvere usura-
res, num. 71. Vel jurantibus non malestare credito-
rem *supra* piguore, num. 79. Differentia inter
juramentum Deo, et homini factum, num. 77. Ju-

- consentium homini factum, non potest eo non consentiente commutari in opus melius; hanc tamam iuramentum Deo factum, n. 80.
2. Iuramentum promissionis obligatio an sit personalis, vel potius realis, ita ut ad heredes transeat? *l. 1. §. 1. ff. de iur. iur.* n. 102. et *seqq.* Iuramentum promissionis in utilitatem hominis factum, potest considerari vel ut per se sit, vel ut ab alio est acceptatum, sique involvit actionem potius, n. 102. Proprie iuramenti obligatio, seu procedens ex virtute Religionis, est omnino personalis, n. 103. et *seqq.* Quid, si aliquis pro se, et suis successoribus, iuravit quidpiam praestare? n. 104. Cur a principio solent praestare personale iuramentum Rex, Episcopus, Cantuarii, et haeres Vassalli, non obstant iuramento Antecessorum? n. 105. Si iuramentum est confirmatorium promissionis ab altario acceptae, tunc obligatio inde utriusque potius transit ad heredes, n. 106. et n. 107. et n. 103. Pariterque actionem in utroque Foro, n. 103. et n. 106. Iuramentum reale Deo factum tenetur haeres de fœderi adimplere, n. 108. Saeculo decessit de iuramento debitoris defuncti, qui promissum solvere natus, n. 109. Iuramentum ad partem ejus cui juratum, non est personale, sed transit ad heredes, n. 110. Iuramentum pro vim, seu matrem exstentem, an obliget? *l. 1. §. 1. ff. de iur. iur.* n. 101. et n. 109. Iuramentum an confirmet contractus de Jure in solidum? *l. 1. §. 1. ff. de iur. iur.* n. 111. et *seqq.* Vide supra §. Contractus per iuramentum. Iuramentum in praedictum tertii, vel boni publici, non confirmat contractum, n. 112.
- Iuramentum servandi statuta, utrum extendatur ad statuta in posterum edenda? *l. 1. §. 1. ff. de iur. iur.* n. 113. Iuramentum servandi statuta edita, non extenditur ad edenda, n. 114. Etiam qui promittit ut iuramentum antea praestitum eodem servare, n. 115. Iuramentum etiam absolutum praestitum servandi statuta, non extenditur ad futura, nisi exprimitur, n. 116. et 117. Vel nisi postea Statutum veniat ad declarationem praesentis dissonat, n. 118. Solventur iuramenta, n. 119. et *seqq.* Dispositio inter Hypothecam, et Iuramentum, n. 120. Iuramentum servandi statuta, Capitulationes, aut consuetudines alienae Ecclesiae, vel Communitatis, an, et quando obliget, quando in eis aliquis continetur, quas non illius: vel vergunt in praedictum Ecclesiae, seu dignitatis, ad quam jurans assumitur? *l. 1. §. 1. ff. de iur. iur.* n. 121. et *seqq.* Quomodo iuramentum obliget solum ad servanda Ecclia, n. 122. Iuramentum contra utilitatem Ecclesiasticam ab Episcopo ante suam electionem praestitum, non tenet, n. 123. Atque obliget iuramentum Regis in praedictum Regi secus, n. 124. Iuramentum servandi statuta, Capitulationes, etc. si continetur quoddam illius, demum, vel Libertati Ecclesiasticae obnoxium, est illicitum, nec servandum, n. 125. Constitutio auctoritate Innocentii XIII. de Capitulationibus, quas occurrente ratione Ecclesiae, vel Monasteriorum fieri cunctis, n. 126. Juramentum servare statuta, Capitulationes, vel pacta illicita, auctoritate huiusmodi periturum, n. 127. Et quid, si quis generaliter promittit talia servare, ignorans, an contrarie quid illicitum? n. 128.
3. Iuramentum contra leges Civiles, eorumque prohibitionem factum, an obliget? *l. 1. §. 1. ff. de iur. iur.* n. 129. et *seqq.* Quando Lex Civilis obligat ad auspicium, vel fœderis principaliter super bono publico, non tenet iuramentum contra eam factum, n. 130. et *seqq.* Regula est, quod iuramentum vergens in praedictum tertii non obliget, idque exemplificatur, n. 131. et *seqq.* Quando Lex Civilis principaliter fœderat super favore privati, tunc iuramen-

tom in contrarium praestitum valet, et obligat jurantem, n. 132. et *seqq.* Idque exemplificatur in alienatione rerum dotium iuramento firmata, n. 133. Et in iuramento, ut filie dote contenta patri non succedat in Testamentum, n. 134. Et in iuramento, ut filie dote contenta patri non succedat in Testamentum, n. 135. Et in iuramento mulieris pro altero fidei-juramento, n. 136. Solventur contraria, n. 137. et *seqq.* Iuramentum, per quod tollitur ius privati sibi publica auctoritate concessum, valet: secus, si tollatur ius commune, n. 138.

Iuramentum non est erigendum, quando dubitatur verisimiliter de perjurio, *l. 1. §. 1. ff. de iur. iur.* n. 139. Iuramenta Aetoris apollini probantur illata demum, et interesse, ubi de illis spoliis violentis constat, *l. 1. §. 1. ff. de iur. iur.* n. 140. Requiritur tamen ad hoc quatuor conditiones, et quae? n. 141. De acquirentis Canonice idem praestat auctoritas, sed iuramentum de veritate dicenda solet imponi Reo iudice interrogando, *l. 1. §. 1. ff. de iur. iur.* n. 142. Et quid in causis criminalibus? *l. 1. §. 1. ff. de iur. iur.* n. 143. Iuramentum non tenetur praestare is, qui intentionem suam plecti poterit, *l. 1. §. 1. ff. de iur. iur.* n. 144. Neque obstantia contraria consuetudine, etiam immemorabili, n. 145. Iuramentum illud non creditur, si legitime probetur contrarium, *l. 1. §. 1. ff. de iur. iur.* n. 146.

Iuramentum calumniosum, quid? *l. 1. §. 1. ff. de iur. iur.* n. 147. Vide supra §. Calumniosum iuramentum. Iuramentum mulieris, quid? *l. 1. §. 1. ff. de iur. iur.* n. 148. Car non sit superfluum? n. 149. Et quomodo differat a Iuramento calumnioso, n. 150. Et partim ab isto differt: et quomodo? n. 151. et 152. Jurans de veritate dicenda, non tenetur spectato rigore Juris respondere, nisi quod coit per proprios sensus, n. 153. Intus de concessione non servatur, et aet? n. 154.

4. Iuramentum testium tribuit ad totum actum depositionis, *l. 1. §. 1. ff. de iur. iur.* n. 155. Iuramentum ad quantum productionem testium requisitum, hoc non assequitur post praestitum iuramentum calumniosum? *l. 1. §. 1. ff. de iur. iur.* n. 156. Iuramentum testium est de veritate dicenda, n. 157. De quibus fieri debet? n. 158. et *seqq.* Iuramentum testium in quibus casibus non exigatur? n. 159. et *seqq.* Testes sicut iuramento recepti, licet non probent, non quidem assequuntur, faciunt tamen praesumptionem, n. 160. An id possit testibus remitti? n. 161. et *seqq.* Dispositio inter iuramentum testium, et iuramentum calumniosum, quod expectat remitti nequit, n. 162. Ut remittatur iuramentum testium, requiritur utriusque partis consensio, n. 163. et 164. An etiam requiritur auctoritas iudicis? n. 165. Iuramentum testium in causis assibus remitti nequit: et quibus, n. 166. et *seqq.*

Iuramentum testium debet esse personale, et praestari tacite Sacramento Evangelica, *l. 1. §. 1. ff. de iur. iur.* n. 167. et *seqq.* De consuetudine alieni sufficit jurare tanquam quilibet aures scripserit, n. 168. Vide infra §. Tertius antiquum deponat. An possit cogi ad testificandum, qui iuramentum se subtrahit ad nihil dicendum, seu non testificandum? *l. 1. §. 1. ff. de iur. iur.* n. 169. Praestitum testis perit ut iuramentum obnoxium? n. 170. et 171. Iuramentum de non testificando, est contra bonos mores, sique non obliget, n. 172. et *seqq.* Declaratur letum in crimine Simoniae, n. 173. Et in inquisitione super reformatione Monasterii, n. 174. Atque in Discussionationibus matrimonialibus, n. 175.

Iuramentum illius qui Libero ratum suum componit, quod contenta in eo sit vera, praebet calumniosum probationis pro eo, *l. 1. §. 1. ff. de iur. iur.* n. 176. In defectu testium importat morem, quatenus iuramentum, n. 177.

Juramentum litis decisorium, quid, et quando deferendum? *t. 24. n. 131.* Est triplex, nempe voluntarium, judiciale, et necessarium, *num. 132. et num. 50.* Voluntarium, quid? *num. 133.* Appellatur alio nomine *Juramentum conventionale*, *ibid.* Ad serviat ad lites in iudicio decidendas? *nu. 134.* Et producat Actor ex eo? *ibid.* Juramentum litis decisorium judiciale, seu juramentum Judiciale specificum sumptum quid? *num. 135.* Isto delato tenetur pars jurare, aut illud referre; *ibid.* Dominum hinc exeiatur actio famosa, *num. 136.* *Deferre juramentum*, et *Referre juramentum*, quid? *num. 137.* Juramentum necessarium, quid, et cur sic dicatur? *num. 131.* Appellatur etiam *Juramentum Suppletorium*; et cur? *ibid.* Differentia inter triplex memoratum Juramentum decisorium litis, *num. 139.*

2 Juramenti litis decisorii effectus, quis ait? *t. 24. num. 140. et seqq.* Si praestetur, et standum est, *n. 140.* Saltem quando de falsitate juramenti aliunde non constat, *num. 141.* Duplicitur potest intelligi juramentum falsum praestitum; scilicet videlicet, aut ignoranter, *ibid.* Juramento sibi delato scilicet falsum jurans, praeter peccatum mortale, tenetur in foro conscientiae restituere, quidquid inde consecutus fuit, *num. 143.* Non obstante sententia Judiciali pro ipso lata; et cur? *num. 143.* Juramentum scilicet falso depositum, si de hoc constat, etiam in Foro exteriori retractandum est, *num. 144. et 145.* Ac Judex eidem inhaerens peccaret, *ibid.* Juramentum necessarium, etiam hunc fide praestitum, potest retractari, si per instrumenta de novo reperta probetur falsum; secus dicendum de juramento voluntario, et judiciali, *t. 24. num. 146. et seqq.* Et quae ratio disparitas? *num. 147. et 152.* An juramentum necessarium retractetur propter tates de novo reperiens, sicut propter instrumenta? *num. 148.* Danatur certi casus, in quibus juramentum etiam voluntarium ac judiciale, cognita rei veritate retractatur, *num. 153. et seqq.* Juramentum voluntarium, ac judiciale, procedit duntaxat quoad juramentum, et juramentum deferentem; non quoad extraneos, *num. 155.* Nec procedit in causa ultimae voluntatis, *num. 154.* Neque in causis Matrimonialibus, *num. 155.* Nec etiam, ubi per confessionem partis constat de injustitia sententiae, *n. 156.* Alia limitatio refertur, *n. 157.*

Juramentum litis decisorium ad deferri possit, quatenam requirantur? *t. 24. n. 158. et seqq.* Ad id requiritur in primis, quod lis sit dubia, *num. 158.* Nec est deferendum, ubi de veritate negotii aliunde constat, *num. 159.* Nec valet consequendo contraria; et cur? *ibid.* Ad juramentum voluntarium, ac conventionale requiruntur ad sufficientia, quae ad transactionem, *n. 160.* Ad juramentum litis decisorium judiciale requiritur approbatio Judicialis, *num. 161.* Ad juramentum necessarium plura requiruntur; et ipse? *num. 161.* Juramentum litis decisorium an possit deferri etiam per executionem? *num. 163.* Sic delatum nequit praestari per Procuratorem, *ibid.*

Juramentum necessarium, seu suppletorium, quando sit deferendum? *t. 19. num. 70.* Juramentum suppletorium potest admitti post conclusionem in causa, si autem petiti fuerit, *t. 19. num. 167.* Juramentum in suppletorium nequit deferri verbis singularibus singularitate obstricta, non adversativa, *t. 20. num. 212.* Juramentum suppletorium parit Judex deferre, quando testes singulares singularitate admissiviva probant factum particulare, *nu. 306.* Juramentum suppletorium potest deferri, si plura indicia simul constituent simplicem probationem, *t. 23. num. 76.*

2 Juramentum necessarium, seu suppletorium, an et quando deferri, ac peti possit? *t. 24. nu. 164. et seqq.* Potest istud Judex deferre non tantum ad petitionem partis, sed etiam ex officio, *num. 165. 166. et 167.* Potest pars litigans petere dilationem juramenti necessarii, dummodo petitio illa concipiatur impersonaliter, *nu. 168.* Et faciat conclusionem in causa, *n. 169.* Judex tamen potest istud deferre usque ad probationem sententiae; et qualiter? *n. 169. et 170.* Ad delatum juramentum necessarii requiritur, quod deficient aliae legitimae probationes, *t. 24. n. 171. et 172.* Simulque, ut negotium saltem simplicem sit probatum, *nu. 171. et 173.* Ob solam praesumptionem leviem non potest illud Actori deferri; secus, quando ipsa facit simplicem probationem, *n. 174. ac seqq.* Probatio per unum testem omni exceptione majorum, potest supplere praestatione juramenti necessarii; secus, quando is non est major omni exceptione, *num. 177.* Juramentum necessarium non deferitur, quando contra simplicem probationem urget probatio contraria, per quam debilitatur; secus si non debilitatur, *n. 178. et 179.* Hinc deferitur illud ex depositione testis reddentis rationem dicti sui, etiam si habet contra se alium testem non tradentem rationem, *nu. 179.* Juramentum necessarium ut culpam deferatur, requiritur etiam legalis persona, *t. 24. num. 180. et seqq.* Unde non debetur Infanti, Usurario, Perjurio etc. *nu. 181.* Bene tamen mulieri, *nu. 182.* Et consanguinis amicis etc. *num. 183.* Uterius, ut juramentum suppletorium enim debatur, necesse est, ut scia veritatem rei per sensum corporeum, *t. 24. nu. 184. et seqq.* Hinc illud non deferretur Haerediti super factis Defuncti, *num. 185.* Nisi verisimiliter praesumatur scire factum Defuncti per proprium sensum, *ibid.* Ad dilationem juramenti necessarii etiam requiritur parvitas materiae: unde istud non est deferendum in causis arduis, usqueque praefatis, *num. 186. et 187.* Nisi fuerit plus quam simplicis probationem, *nu. 188.* Et quid in causis criminalibus? *num. 189.* Potest illud etiam deferri in causis arduis, quando solum agitur ad declarandum obsecratum fundamentum etc. *n. 190.*

Juramentum necessarium, cuius parti sit deferendum? *t. 24. num. 191.* Cuiusvis partis istud licet potius est deferendum, *num. 191. et seqq.* Juramentum tunc deferitur Rei non ad comprehensionem probationem, sed ad purgandum praesumptionem contra ipsum, *num. 194.* Si Actor simplicem probavit, Reus autem nihil praestitit, siqueque nihil aequae leges, tunc juramentum est Actori deferendum, *num. 195.* Dilationi Juramenti necessarii quando sit locus? *num. 196.* Si non omnia sint para ex parte Actoris et Rei, Judicis arbitrio relinquuntur, rursus parti juramentum deferre debeat, *num. 197.* In praevigendo, cui parti Jurax debet juramentum, quantum sunt consideranda, *num. 198. et seqq.* Videlicet conditio personarum, *num. 199.* Natura causarum, *num. 200.* Quantitas rerum, *num. 201.* Et qualitas factorum; et quomodo? *n. 202.* Ut Juramentum in supplementum possit Actori deferri, licet copulative requiruntur; et quae? *n. 203.*

2 Juramentum litis decisorium in quibus causis praestit debet? *t. 24. num. 204. et seqq.* Juramentum voluntarium, atque judiciale, potest deferri, quacunque actione quis convenerit, *num. 205.* Ac praestitum proficit jurati, dummodo ad adversario sibi fuerit delegatum, *num. 204. et 205.* Sponte ad Jurandum se offerens, redditur et suspectum, *nu. 202.* Juramento praestito standum est quoad litigantes, non quoad extraneos, *n. 205.* Jusque

randum aliquis alteri neque prodest, neque obest;
ibid.

Juramentum necessarium eo in supplementum probationis potest regulariter deferri in omnibus causis; *l. 2. §. non. 207. et seqq.* Ad eo ut pars petente, et iudex notatis illud deferre, possit appellari, *num. 208. et 209.* Dantur tamen plures casus, in quibus non debet juramentum necessarium, *num. 210. et seqq.* Sic non potest deferri, ubi lex vel statutum requirit probationem evidentissimam, aut legitimam, *num. 211.* Et acquit Accus deferri in causis criminalibus criminaliter intentis, *num. 212.* Secus, ubi de crimine agitur civiliter, *num. 213.* Vel quando pro eo debet imponi solum poena pecuniaria, *num. 214.* Potest in causis criminalibus aliquando deferri Reo Juramentum in supplementum, *num. 218. et seqq.* Nec deferretur illud in causa Feudali, aut Fiscali, *num. 216.* Neque in causis Episcopalis, *§. g. Matrimoniali Monachatus, Beneficiali, nu. 219.* An Juramentum supplementum possit deferri in causis sponsalibus? *nu. 220.* Juramentum liti decisiuum si deferatur, an aliquando possit recusari? *l. 2. §. non. 221. et seqq.* Juramentum voluntarium libere potest recusari, adeo ut non sit opus illud referre, *num. 222.* Nisi forte inter partes iam fuerit conventum, una eorum iuret, *on. 223.* Juramentum Iudiciale potest libere recusari, donec a Iudice fuerit approbatum, *num. 223. et 224.* Sed ubi Iudex illud approbavit, tenetur pars non iurare, aut referre, aut solvere, *num. 223. et 225.* Conventus actione famosus non potest Juramentum referre, *num. 226.* A sententia liti virtute Juramenti iudicialis non processit, ad possit appellari? *nu. 227.*

Juramentum necessarium non potest recusari sine iusta causa *see l. 2. §. non. 228. et seqq.* Iussu causae recusandi Juramentum necessarium, vel Juramentum iudiciale a Iudice approbatum, sunt plures, *num. 229. et seqq.* Potest enim illud recusari ratione probationis factae, vel non factae, *num. 230.* Et non ignorantiae, *num. 231.* Ratione causae, seu ubi naturam actionis, *num. 232.* Ratione personae defensoris, *nu. 233.* Et ex persona eius, cui deferatur, *nu. 234.* Praeterea ferendi sententiam et Juramento, *quo? num. 235. et 236.* Utroque a sententia viget Juramentum liti decisiui liti possit appellari, distinguendi sunt plures casus, et qui? *num. 237. 238. et seqq.* Sententia liti praestitu Juramentum necessarium liti tamen potest repeti, non transit in rem iudicatum, *l. 27. n. 132.*

Juramentum cui deferendum, quando sponsalia sunt dubia? *l. 2. §. non. 30.*

Juramentum excommunicationis in peccato criminali quando praestatur a Laico, vel sacerdote accusatore? *l. 1. n. 35a.*

Juramentum contra bonos mores probationis non obligat, C. I. R. V. n. 7. C. II. R. XXI. n. 3. R. LVIII. per tot. R. LXIX. on. 3. -- quod vero non est contra bonos mores omne obligat, C. II. R. LVIII. n. 6.

Juramentum non est vinculum iniquitatis, C. II. R. LVIII. n. 2. -- non obligat in promissum, si alter sedem sua conditionem non teneat, C. II. R. LXXV. n. 6.

Juramentum supplementum quando admittatur remissio, C. II. R. XI. n. 7.

JURISDICTIO

Jurisdiclio quid? *l. 29. num. 2. et 3.* Dicitur potestas publica, *num. 4.* Et potestas jurisdictionis,

num. 5. Jurisdiclio generatim qualiter dividitur? *num. 7. et seqq.* Jurisdiclio Ecclesiastica, et jurisdictionis civilis, seu politicae, quae? *num. 7.* Jurisdiclio contentiosa, et voluntaria, quid sit et in quo differat? *n. 8. et g. n. 10. num. 7.* Jurisdiclio ordinaria, et delegata quae? *et. l. 29. num. 11. et 12.* Jurisdiclio mandata, an differat a delegata? *n. 13. et seqq.* Et in quo proprie loquendo? *num. 14. et 15.* Sed largitas loquendi quandoque equivocondatur, *num. 17.* Jurisdiclio mandata proprie accepta coincidit cum delegata ad universalem causarum, *nu. 16.* Jurisdiclio simplex, ac Imperium mixtum et merum, quid? *num. 18. et seqq.* Vide supra *§. Imperium.* Jurisdiclio lata, seu inferior, et Jurisdiclio alta, seu criminalis, quae? *num. 20. et 21.* Alia jurisdictionis simplicis, et Imperii definitio, *num. 23.* Jurisdictionis Episcopalis potestas, in quo consistat? *l. 31. num. 66.* An huc competat Episcopus immediate, a Deo? *num. 68. et seqq.* Vide supra *§. Episcopi potestas.*

Jurisdiclio tribuitur vi consensuum legitime praescriptae, *l. 2. num. 67.* Jurisdiclio Vnari Generalis, an sit ordinaria, vel delegata, non est tantum questio de nomine, et cur? *l. 29. num. 30.* Concluditur, quod si habet jurisdictionem ordinariam, *nu. 31. et seqq.* Jurisdiclio, quae per Episcopum est primaria, et principaliter, in Vicario Generali ipsius existit secundario, et accessorio, *num. 38.* Non semper, qui vice gerit alios, delegata jurisdictione uti censetur, *num. 39.* Jurisdiclio principaliter residet praesens Capitulum Sede vacante, accretum tamen eius existit praesens Vicarium Capitularum, *num. 41.* Jurisdiclio ordinaria non extenditur morte conceditur; hinc tamen delegata, re iurgat, *l. 29. num. 30. et 31.* Jurisdiclio ordinaria est favorabilis; delegata vero est odiosa, et acrie interpretanda, *num. 32.* Jurisdiclio ordinaria est culpam naturalem; delegata vero accidentalit, et superinducta, *num. 33.* Jurisdiclio licet sit incommunicabilis in se, et tamen divisible quoad exercitium, *et. l. 29. num. 43.* Jurisdiclio per actum generem ceterum, an sit valida? *l. 29. num. 43. et 61. et 73.*

Jurisdictionis prerogativa, quid, et quae modis fiat? *l. 2. num. 122. et seqq.* Vile infusa *§. Prerogatio.* Jurisdictionis gravi metu extorris ipso iure est nulla, *nu. 127.* Jurisdictionis praevocatio, quid sit et qualiter inducantur? *l. 2. num. 165. et seqq.* Videtur *§. Praevocatio jurisdictionis.* Perpetuum jurisdictionis respectu delegati, inducitur per citationem, *l. 3. num. 105.* Etiam nonnullum ante obitum Delegatus citatione praevocatur ad solitum citati, *num. 106.*

Jurisdictionis contentiosa actus regulantur ante iudicium diebus feriatis, *l. 2. g. num. 2.* Secus dicendum de actibus jurisdictionis preparatorum, et inter introducendum liti pendendum dispensat, *quo? l. 16. num. 8.* Constat autem per viam contentiosae jurisdictionis, et voluntariae jurisdictionis, quae? *l. 2. n. 8. num. 81.* Jurisdiclio potest probari per testes singulares singulariter administrata, *l. 20. n. 292. et 303.* Jurisdictiones non debent confundi, sed collibet sua jurisdictione conservari, *l. 28. n. 86.*

Jurisdiclio Capituli Sede vacante Vide *Capituli Jurisdiclio.*

Jurisdiclio contentiosa, necessaria, et voluntaria quae? *l. 2. g. num. 23. et seqq.*

Jurisdictionis voluntariae actus eorum quovis reat, *l. 20. n. 25.*

JURISTAE JUS

Juristarum ex causa responsio: *Nego narrata, et narratur, l. 11. n. 20.*

r Juris vocabulum, unde derivetur? *P. num. 2. et seqq.* Varias juris receptiones referuntur, *ibid. num. 5. et 6.* Jus ad diffinit a Lege? *num. 7.* Dividitur in aeternam, naturale et positivum, *num. 8.* Jus positivum, quod? *num. 17.* Et in quibus differat a Jure naturali? *num. 19.* Jure naturali omnia sunt communia, quomodo intelligendum? *num. 20. et seqq.* Belli, et servitutis sunt juri naturali contraria, quomodo? *num. 22.* Jus positivum dividitur in divinum, et humanum, *P. n. 23.* Divinum subdividitur in Legem veterem, et novam, *num. 24.* Non omnia precepta quae condiderunt Apostoli, sunt juris Divini, *num. 26. et 27.* Jus positivum humanum subdividitur in jus Gentium, Civile et Ecclesiasticum, *num. 28.* Jus Gentium, quid? *num. 30.* Est duplex, *num. 31. et seqq.* Non constituit distinctam speciem inter jus naturale, et positivum humanum, *num. 34. et seqq.* Jus Gentium proprie dictum, quia ratione differat a Civili? *num. 35.* Quae eorum jura sunt, debet atque pro iustitia haberi declinare? *t. 2. n. 246. et seqq.*

1. Jus Canonium, quid? *P. n. 36. et seqq.* Dicitur nam Ecclesiasticum, *num. 38.* Et Divinum? *eor. 7. n. 39. et 40.* Finis juris canonici, quilibet? *num. 41.* Ejus nomina excellentia super jus Civile, *num. 42. et 191.* Non tamē est excellentia sacramentalis Theologiae, *num. 43.* Jus canonium quomodo dividitur? *num. 47.* Et ex quibus constituitur? *num. 50.* Jus Canonium, a quo, vel quibus eam originem desumpserit? *num. 51. et seqq.* Corporis Juris Canonici partes universae sunt? *num. 52. et seqq.* Et quomodo subdividitur? *num. 59. et seqq.* Libere scriptum Decretalium, quales? *num. 61. et 62.* Jus Canonium comprehendit sub se Breve et Gratiani? *et cor. 7. n. 71. et seqq.* Juris Canonici ecclesiasticitatis, et differentia a jure Civili quoad omnia quatuor canonum genera, *ait. P. n. 180. et seqq.* Speciales aius differentiae a jure Civili sunt plures, *num. 190.* Harum referuntur quinquaginta, *num. 191. et seqq.* Juris Canonici fides: primaria, et climatica, quales? *num. 183. et seqq.* Jus Canonium comprehenditur sub Theologia, *P. n. 231.* Juris Canonici duplex fundamentum, *t. 1. n. 1.* Divisio meritorum juris Canonici in quinque Libros Decretalium, *num. 2.*

Jus Civile, quid? P. num. 154. Absolute prolatum intelligitur de Romano, *num. 155.* Jus Civile commune, et particulare seu municipale, quid? *num. 156.* Dividitur in scriptum, et non scriptum, *num. 157.* Jus non scriptum, seu consuetudinarium, *num. 158.* Et Jus scriptum, quid? *num. 159.* An scriptura sit de aius essentia? *ibid.* Jus Civile dividitur in publicum, et privatum, *num. 160.* Et quid? *num. 161. et seqq.* Jus publicum aliud antiquum, aliud hodiernum, *num. 162.* Jus privatum, quomodo differat a Privilegio? *num. 163.* Quomodo omne jus dicatur publicum? *num. 164.* Jus Civile quibus partibus constat? *num. 165. et seqq.* Quo ordine, et tempore, singuli Libri juris Civiles a vulgo fuerint? *num. 166. et seqq.* Alio diviso partium juris Civis in Leges, Privilegia, Senatus consulta etc. *n. 171. et seqq.* In quo statu Populi Romani ius fuerit edita? *num. 172.* Jus honorarium, quod? *ait. P. num. 178.* Jus Civile qualem lineam recipiat? *num. 183. et seqq.* Ad auctoritatem Jus Civile Religiosum est prohibendum, ut e Claustris exeant: et sub quibus poenit? *P. num. 228.* Et in quo sensu? *num. 23. et seqq.*

Jus Civile in quibus generatim conveniat, et differat a Canonico? P. num. 180. Juris utriusque contrarietas, et differentia, desinitur: ut amobusque generatim contrarius generibus, *ibid.* Nempe, quoad omnia fideles, *num. 181. et seqq.* Et quoad co-

mun effluentem, *n. 186. et 187.* Et quoad causam materiale, *n. 88. et seqq.* Et quoad causam formalem, *num. 191.* In quibus casibus in specie Jus Civile differat a Canonico, *num. 192.* Referuntur quinquaginta differentiae speciales inter utrumque jus, *P. n. 193. et seqq.* Jus stricte ordinat a SS. Trinitate, et Fide Catholica, *t. 1. num. 3.* Juris precepta sunt tria, *t. 2. num. 26.* Cur haec dicantur juris precepta? *n. 27.* Parum est jura condere, nisi aut qui ea iurantur, *t. 5. n. 1.*

Jus iuribus, quantum fieri potest, sunt concedenda, P. num. 201. Iurium correctio est adiosa, *num. 202.* Apparet iuribus contrarietas aut coadiuvanda, *num. 203. et seqq.* Ubi est manifesta iurum contrarietas, standum est posteriori decisioni, *num. 211. et seqq.* Quid sit observandum circa manifestas contrarietates juris Canonici, et Civiles? *num. 212. et seqq.* Ubi versatur periculum animarum, ius Canonico io omni Foro, se etiam in Terris Imperii, est observandum, *n. 219.* Idem dicendum de parentatu, Contractu matrimoniali, et huiusmodi, *n. 220. et seqq.*

Iurium correctio non est inducenda per testes, et subauditio intellectus, t. 2. num. 500. et seqq. Nec a sensu contrarii, *num. 503.* Nec ex rationa similitudinis, *num. 505.* Nec statim ex maiestate rationis, *num. 505.* Num saltem ex identitate rationis fiat exceptio in correctio iurum? *num. 506. et 507.* Regula illa, quod in correctio iurum non fiat exceptio ultra expressa, fallit in eorum casibus, *num. 508.* Et qui sint casus illi? *num. 509. usque ad num. 513.* Omnia recenseat eorum enumeratio, est adiosa, *t. 5. num. 235.*

Juris utriusque confideratio inter se, quales? P. n. 224. et seqq. Causa in jure Civili dubia, sed in canonico clare decisa, procedit quoque in Foro Civili, et e contra, *num. 225. et seqq.* Juri suo libet renuntiare potest, quomodo intelligendum? *t. 9. n. 12.* Potest qui renuntiare juri suo, seu favori privato, non obstanti confirmatione Principis, *t. 2. n. 245.* Qui juri suo semel renuntiat, non potest postea ad illud redire, *t. 9. n. 39.*

1. Insuperioribus causis non nisi Ecclesiastico iudicio diffiniri valet, *t. 1. num. 73.* Cur Latius possidere possit iuspatronatus, non tamē de eo cognoscere? *num. 75.* Accessarius potest de eo cognoscere Latius, *num. 76.* Iuspatronatus probet iuspatronus in antiquis, *t. 20 n. 206.*

Juris ignorantia, sive error, an impedit bonam fidem, atque prescriptionem? t. 26. num. 19. et seqq. Ignorantia juris clari, etiam imputata, impedit prescriptionem: et eor. *num. 68. 69. et 70.* Limitatur istud in certis casibus, *num. 71. et seqq.* Juris ignorantia non potest acquirere valetudinem vero petraibus non oerit, *num. 74.* Juris dubii error non impedit bonae fidei possessionem, quo minus prescribere possit, *num. 77.* Sicut nec ignorantia facti, *num. 78.*

Jus Divinum quomodo accipitur pro jure Canonico, t. 2. num. 212. Juris Civiles, et juris Practici comititur, quid intelligatur? *t. 14. num. 21.* Jura sigillatim subveniunt, non negligendis, *t. 21. num. 323. et 324.* *num. 185. et 2. n. 19.* Juri publico acquirit derogari pactis privatorum, *t. 3. num. 245. et seqq.* Solentur iustitiae et S. C. Velleiano, se huiusmodi, *num. 245. et seqq.* Jus publicum tripliciter distinguitur, *n. 247.* Quae contra jura sunt, debent atque pro infectis haberi, quomodo intelligendum? *t. 24. num. 131. et 130.* Jura incorporabilia inhaerent aribus Dominiis, *t. 2. num. 51.* Iurium incorporabilium possessio, seu quasi possessio, quo ratione acquiratur, aliquo ab non est alium transferatur? *t. 12. num. 145. et seqq. et*

- nam 154. et *segg.* Vide infra §. *Possestio, seu quasi possestio.*
- 2 *Ius reverendi domum, quid?* *l. 2. n. 108.* Differt plurimum a *jure declinandi Forum*, num. 109.
- 3 *Ius revocandi domum ad culpam competat, plura requiruntur, et quomodo?* num. 110. et *segg.* An, qui domum revocat, testator de iudicio sint et *reverit* num. 115. *Ius revocandi domum in Curia Romanæ, communiter non observatur*, num. 116.
- 3 *Ius accedendi quid?* *l. 26. num. 555.* Quibus competit, num. 556.
- 4 *Ius Aylei quid?* et quo *Jure* habetur? *l. 49. n. 30. et segg.* Debitur, num. 30. Est constitutum *Jure Civili* et *Canonico*, num. 31. Non item *naturæ*, num. 32. Nec *Divino* positivo, num. 33. et *segg.* Contrarium est probabile, num. 35. Contra *Ius Aylei* valet consuetudo, num. 36. Dommodo id non nimium laedit, num. 37.
- 5 *Ius Aylei quibus locis competit?* *l. 49. num. 38. et segg.* Episcopus gaudet omnes Ecclesie auctoritate Episcopali exercere, etiam cum consecrator: cum interdictione sint et polluitur, num. 38. Item omnia eadem adhaerent loca et ædificia, ut *Turris*, *Campostyle*, *Parthenon*, *arion* etc. num. 39. Adhaerens muro Ecclesie, vel tenens *patium* ejus vel rectus, gaudet *Ayleo* num. 40. Existens intra *40. Passus* ab Ecclesia Majori, vel *30. ab Ecclesia Minori* gaudet *Ayleo*, num. 41. et *segg.* Quomodo computantur *passus* dicti? si *Cimiterium* Ecclesie contiguum est, num. 42. Domus quoque *Choralis* *ioturpatoris*, non item *Laicalis* gaudet *Ayleo*, num. 44. Intra *presbiteros* *passus* gaudet *quia Ayleo*, sive *ex* extra illud fugat, sive *ab Ecclesia* pergradiatur, num. 45. et *segg.* *Cimiterium* gaudet *Ayleo*, num. 46. Est sit separatum ab Ecclesia, num. 46. Dommodo auctoritate Episcopali sit creatus, num. 47. *Ayleo* gaudet *Oratoria*, num. 48. Est in domibus privatis, si auctoritate Episcopali fore creata, num. 48. et *segg.* *Monasteria* et omnia loca intra *quos* *arpen* *Ayleo* gaudet, num. 49. Non item loca extra septa, *n. 50.* Omnia loca Religiosa, ad *Hospitalia*, *Nosocomia* etc. gaudet *Ayleo*, num. 49. *Eugianis* ad *SS. Eucharistia Sacramentum*, dum portatur ad infirmum, gaudet *Ayleo*, num. 50. Estiam in *associetis* *conventibus*, num. 49. Limitatus in *reg.* ad quem in *Carcere* portatur *SS. Eucharistia*, num. 50. Domus Episcopali gaudet *Ayleo*, num. 51. Estiam non-cantus intra *40. Passus* Ecclesie, num. 52. Quid de domibus Cardinalium, num. 53.
- 6 *Ius Aylei quantum personis gaudet?* *l. 49. num. 54. et segg.* Gaudet illo *Laici Catholici* omnes, num. 54. Etiam *eremonici* et *interdicti*, num. 55. et *segg.* Non item *clerici secundum aliquos*, num. 57. et *segg.* Contrarius de *Clericis* *secularibus* *probabilis* est, num. 62. et *segg.* *Religiosi* non gaudet *Ayleo* contra *ecce* *superiores*, num. 72. et *segg.* *Judici* et *indivisi* gaudet *Ayleo*, num. 77. et *segg.* Item *haereticus*, si non ab *haereticis* fugiens ad *locum* *sacrum*, num. 80. *et seg.* Item *fugientes* et *Catholici*, vel *manibus* *societatis* ad *locum* *sacrum*, num. 154. Atque *duci* *per locum* *sacrum* ad *supplicium*, num. 155.
- 7 *Ius Aylei est Privilegium* *Realit*, *l. 49. num. 63.* *Libertas* *proce*, et *q. 1. n. 69.*
- 8 *Ius Aylei quae crimina gaudet, quae non?* *l. 49. num. 82. et segg.* Refertur Bulla *Gregorii XIV.* ad *propositum*, num. 83. Quae obligat omnes et ubi quod in toto mundo, num. 83. et *segg.* Estiam ubi non est *privilegium*, *n. 86. et seg.* Omnia crimina specialiter non excepta gaudet *Ayleo*, num. 88. Et *n. 151.* Etiam *fugientium* in *Carcere* vel *manibus* *societatis*, num. 154. Quid de *delinquentibus* *duci* *per locum* *sacrum* ad *supplicium*? num. 155.

Criminos exceptis *Ayleo* privatis recognoscitur, *nu. 89. et segg.* Refertur etiam novissimus *ecclesiasticus* *Benedicti XIII.*

- 9 *Ius Aylei effectus et fautores, l. 49. n. 156. et segg.* Ibi debent recipi in loco sacro, num. 156. Ac de bonis loci sacri sustentari, num. 157. Nisi propria habuerit, vel stalle habere possit, num. 158. An et quomodo *sacerdos* illi possit, et *dicendum*, *ibid.* Nemo potest impedire, quo minus reus frustro *accusatus* *naturæ*, *nu. 159.* Non potest vi extrahi a loco sacro, num. 160. Bene tamen sponte egredi, et *extre* *copi*, num. 161. Ad sponte *exerodum* *filia* *promissione* *inducatur* *gudet* *immonitate*, *nu. 162.* *Secus* si *solis* *laudibus* *obaque* *promissione* *inductus*, *nu. 163.* *Dolo*, *fraude* et *mendacis* ad *apote* *exerodum* *inducitur*, non gudet *Ayleo*, num. 164. Nisi *Judex* *ipse* *per se*, vel *per alium* *fraudem* *committat*, *nu. 165.* *Rem* in loco sacro *existentem*, non potest *condemari* ad *mortem*, vel *corporis* *poenam*, num. 166. Bene tamen si *causa*, num. 167. *Poenæ* *pecuniariae* *sunt* *alio* *competenti* *potest*, et *debet* *etiam* *in ipso* *loco* *sacro* *positi* *Rem*, *n. 168.* Et a quo *Judice*? *nu. 169.* Non potest *episcopus* *bonis* *suis*, *secum* *in hunc* *Aylei* *allata*, num. 170. Neque potest in loco *Aylei* *carcerari*, aut *Viteola* *costringi*, *n. 171.*

- 10 *Ius Aylei violantes quae poenae incurrant?* *l. 49. n. 171.* Inter illas est *Ecommunicationis*, *nu. 176.* *Is* *tae* *sententia*, num. 175. *Poenae* *incurrunt*, quatenus *clerus* *hæreticus* *Episcopi* *rem* *etiam* *crimina* *exceptis* *exere*, *incurrere*, *sunt* *extrahere* *sunt* *foris*, num. 176. Item qui *huc* *tantum* *tenentur*, num. 177. Nec *metuuntur*, quod *reus* *consentiat*, num. 178. Etiam *mandantes* *violantem* *subijcet* *poenæ*, *n. 179.* Quid si *violatorum* *appellat*, *n. 180.* Quis possit *absolvere* a *poenæ* *violatorum* *immunitate*, *n. 181. et segg.*

- 11 *Ius Civile est servandum etiam in foro Canonico, ubi expressè a Canone non est correctum, l. 26. num. 133.* Illud *adire*, an et quomodo prohibetur sit *Clericis*? *l. 30. n. 8. et segg.*

- 12 *Ius delibandi in materia testamenti quid?* et quare concedatur? *l. 26. num. 507.* Etiam *hodie* *conceditur* *potest*, *l. 26. num. 508.*

- 13 *Ius Patronatus quid et qua modis acquiratur?* *l. 38. nu. 2. et segg.* *Juris* *Patronatus* *nomen* *rare* *accipitur*, *n. 2.* *Definitur* *ad propositum*, num. 3. *Acquiritor* *donatione*, *meditatione*, et *fundatione*, *n. 4. et seg.* *Fuodis* *Ecclesiam* *quis* *dicitur*? *n. 6.* *Edificare* *quis?* *n. 7.* *Redificatio* *quando* *acquirat* *Ius* *Patronatus*? *l. 38. n. 8.* *Donatione* *quomodo* *acquiratur*? num. 9. Si *plures* *concurrunt* *ad fundandum*, vel *aedificandum* *etc.* omnes *sunt* *Patroni*, *n. 10.* *Acquiritor* *etiam* *Privilegio*, *n. 12.* *Patronatus* *prescriptione*, num. 13. et *segg.* *Ius* *Patronatus* *quomodo* *probitur*? *l. 38. n. 11. et n. 14.*

- 14 *Ius Patronatus jam semel acquisitionibus quibus modis in alios transiret, vel transferri possit?* *l. 38. n. 17. et segg.* *Transfertur* *hereditate*, et *quomodo?* *nu. 18.* *Locus* *Patroni* *haereditas* *succedat* *qualiter?* *nu. 19.* *Plurium* *haereditas* *vero* *in stirpem*, num. 20. *Competenti* *possunt* *inter se* *convenire* *de* *prescriptione* *alterius* *viisibus*, num. 21. *Ius* *Patronatus* *transit* *non* *re*, *cui* *est* *antecum*, num. 22. et *seg.* *Ius* *Patronatus* *Contingit* *etiam* *transit* *ad haereditatem*, *nu. 24. et seg.* *Ius* *Patronatus* *transfertur* *etiam* *donatione* *et* *quomodo?* *nu. 26.* Item *permutatione* *et* *quomodo?* *nu. 27. et seg.* *Ac* *Venditione*, *etc.* *quidem* *per se*, *sed* *per* *secundas* *non* *re*, *cui* *est* *antecum*, num. 29. et *segg.* *Ius* *Patronatus* *non* *transit* *cum* *universitate* *bonorum*, *sed* *etiam* *cum* *re* *particulari* *transit*, *nu. 31.* *Transit* *etiam* *cum* *Feudo* *et* *Emphyteusi*, *nu. 32.* Non item *cum* *gignat*

re, et hypothea, nu. 33. Bene tamen cum dota, n. 34 et seqq.

Jura Patronatus capaces sunt Clerici, et Laici, t. 38, num. 36. Masculi et foeminae, num. 37. Etiam impuberes: quando loco ipsorum presentant Tutores, num. 38. et seqq. Infideles non sunt capaces Jura Patronatus, nu. 41. Nec Haeretici de Jure communi: Quid in Germania? n. 43.

Jura Patronatus dividitur in activum et passivum, t. 36. nu. 45. Reale et Personale, nu. 46. Hereditarium, n. 47. Et Gentilium seu familiare, nu. 48. Item in Ecclesiasticum, n. 49. Laicale, nu. 51. Et mixtum, n. 52. Quid Jura de hoc? *ibid.* et n. seqq. Jus Ecclesiasticum prius Laicale, duntaxat Ecclesiasticus aedit Ecclesiasticum, n. 50.

Jura Patronatus Ecclesiasticum et Laicale differant: illud habet sex, hoc vero quatuor membra ad praestandum, num. 54. Quando incipit currere hoc tempus? nu. 55. Patronus Ecclesiasticus non potest variare, bene tamen Laicus, num. 57. Quomodo et quibus? *ibid.* et num. seqq. Ecclesiasticus praesentando indignum, perdit jus, non item Laicus, num. 60. Beneficium Patronatus Ecclesiastici potest conferre et reservare Legatus et Littere; non item Patronatus Laicale, num. 61. Per generalem reservationem aut unicuique Beneficii a Papa factam derogatur Beneficio Jura Patronatus Ecclesiastici, non item Laicali, num. 63. Limitatur, num. 64. Parochia Jura Patronatus Clericali debent necessario per concensum conferri; non item Patronatus Laicali, num. 65.

Jura Patronatus ob quas causas emittitur, et extinguatur, t. 38 n. 193.

Jura Praesentationis in solvendis debitis. Vide *Solutionis Ordo*.

Jura Retractatus. Vide *Retractatus*.

Juri suo renuntiari quibus potest, t. 19. n. 71.

J. Jura et lra quae ordinantur, vel frequentur sunt, conductor, C. I. R. VI. n. 4.

Jura Juribus suis concordanda, C. II. R. I. n. 19.

Jura prompiora sunt ad abolvendum, quam condemnandum, C. I. R. II. n. 14. C. II. R. XI. n. 1. et B. R. XXX. n. 4. et 6.

Jura in quo scisso diastor obscura, C. II. R. XI. num. 4. et 5.

Jura et usus sibi fecerit frustra, C. II. R. XXXI. num. 4.

-- Contra jura qui merentur bonam fidem non praesumunt haberi, C. II. R. LXXXII. n. 3.

-- Contra jura mercari quid sit? *ibid.* n. 6.

Jura possimus id, quod licite possumus, C. II. R. II. num. 35.

Jura prohibitor quod contra bonos mores est, C. II. R. LVIII. n. 2.

Jura necesse plus potest in alium transferre quam sibi compenit, C. II. R. LXXXIX. n. 1. etc.

Jura Civile correctae a Jure Canonico in materia praescriptio, C. II. R. II. n. 10.

Jura alienis aliud universale, aliud particulare, C. II. R. XV. n. 2.

Jura alienis quantum per nullas gratias tollitur, C. II. R. XV. n. 26.

Jura defuncti adheret haeredi, C. II. R. XLVI. num. 14.

Jura quod quis lo alterum statui eo ipso uti debet, C. II. R. XXXVIII. n. 3. R. LXI. n. 11.

-- Quae contra res sunt pro infestis haberi debent, C. II. R. LXIV.

Jura Patronatus et pro praestandi, etc. C. II. R. XXVIII. n. 7. R. XXIX. n. 14.

Jura vigilatibus scriptum est, C. II. R. LXXXVI. num. 3.

JUSJURANDUM

• **Jusjurandum** etiam appellatur juramentum; et cur? t. 24. n. 2. Vide supra §. Juramentum.

JUSTITIA

• **Justitiae**, et aequitatis ratio praeferranda est rigori juris, t. 32. n. 36.

R. J. **Justitiae** commutativa ac distributiva non respicit acceptionem personarum, sed merita casus, C. II. R. XII. n. 2. 5. Ac aequitatem Arithmetice, vel Geometricae, *ibid.* nec **Justitiae** civilitatis, *ibid.* num. 6.

L. LABOR

• **Laborem** an, et quando excent et simonia? t. 3. n. 362. et seqq. Praesentium in Missa, n. 366.

LAG et LANA

• **Lae** et **Lani** in praesentibus, an sit fructus Industrialis, vel naturalis? t. 6. 12. n. 112. et 113.

LACTICINIA

R. J. **Lactisio** in quadragesima quomodo prohibetur, C. II. R. XXXIX. n. 6.

LESIO, LESUS

• **Lesio** ultra dimidium aliter acutatur in conditione, aliter in transactione, t. 30. num. 59. Ob **lesionem** ultra dimidium an possit venditio rescindi? n. 52. et seqq.

3 **Lesio** cursumus quid? t. 17. n. 358.

Lesio ultra dimidium si non sit in emptione venditione, non conceditur actio de jure alicui, num. 326. et seq. Neque de jure canonico, loquendo de foro externo, nu. 328. Succurrit tamen **laesis** per deventum Evangelicam, nu. 329. In foro interno etiam **laesis** dimidium **laesio** ad restitutionem tenetur, n. 330. Nisi **laesis** sit valde modica, vel iam praescripta, num. 331. Ob **lesionem** ultra dimidium competit actio conditori, num. 332. et Emptori, nu. 333. **Lesio** ultra dimidium in venditione quomodo computanda, num. 332. Quomodo in emptione? *ibid.* 336. Debet in utroque sequester competere, n. 337. et seq. Solvitur instanti, num. 334. Actio ubi **lesionem** ultra dimidium compenit, est actio empti, vel venditi, num. 340. Emptor ultra dimidium **laesio** tenetur, vel defectum pretii supplere, vel rem iterum restituere, nu. 341. et seq. Idem proportionatiter de venditore **laesio** tenetur, *ibid.* Si **laesis** facta sit bona fide, et emptor iterum restituit rem emptam, potest iterum interea pretiosius restituere, num. 342. et seqq. Venditor tenetur emptori refundere meliorationes, si **laesis** ultra dimidium bona fide contigit, num. 343. Commode et periculum ad emptorem pertinent in casu **laesionis** ultra dimidium, num. 347. Decipiens emptor ultra dimidium dolose debet non solum rem fructus restituere, num. 348. Actio contra **laedentem** ultra dimidium bona fide durat? an sit solum **laedentem** mala fide perpetuo, num. 349. Microbus ac Ecclesiis etiam infra dimidium **laesis** succeditur actio, num. 350. Et universaliter omnes, quando **laesis** facta est dolose, num. 451. Vel bona fide quidem, sed in pretio inuito seu Legitimo, et si per praestorem contractum, num. 352. **Laesis** ultra dimidium actio non

gatur, si eisdem remouerentur specialiter, num. 336. Num item si generaliter tantum, num. 336. Specialis remouetur vellet, nisi in contrarium fiat, num. 336. et arg. Nisi laeio sit commissio, et. quia haec? n. 336. Laeio ultra dimidium negotii actio, quando specialiter conuoluntur, quod si quid de prelo dicit, vel superfluo, exoneratur vel restituitur, nu. 336. Coeterum Laeio, ultra dimidium actio, compellitur, et si res subactio, seu decreto iudicis, vendatur, num. 336.

3. lacini plura, vel infra dividuum: quid iuris? et quam actionem habeat. Vide *Lacini ultra dividuum*.

LAICUS:

n. Alii accensuri velle modum eligere possunt quoad praedictorum Ecclesiasticorum, c. 6. n. 174. Nequidem cum Clerico, ibid. Solvitur inquit, c. 2. exp. *Quoniam*, da. *Elect.* n. 175. Locus est incipit cum omnia Juris Ecclesiastici, n. 176. c. 6. n. 719. Nec potest eligi ad Praetorem, bene tamen postulator, ibid. *Barbo* in Vicarium Generale Episcopi inquit eligi, c. 2. n. n. 68. Potest tamen esse Auctor Juridicti Ecclesiastici, n. 69. Laico cuiusvis a potest delegari causas Ecclesiasticas, vel criminales, nisi scilicet causas Clericorum? c. 2. n. 88. et exp. *Neque* Episcopus id facere, ibid. Bene tamen Papa, n. 92. et c. 5. *Leitis* an possit constitui Procurator ad agendum, et defendendum in causis spiritualibus? c. 3. n. 41. et c. 66. *Laicos* an possit esse Arbitr in rebus spiritualibus? c. 4. n. 44. Et quid de causis civilibus Clericorum? c. 43. Differentia inter profectionem perditionis: Laici in Clericum, et inter Commisum. hujus in ipso, n. 45.

Laici cognoscunt eorumque Ecclesiasticorum, ac spiritualium, nec intrumittere, nec potant, nec debent, t. 1. num. 106. et seqq. Idque p. 106. prohibetur sub Canonis t. num. 67. Idque p. 107. principaliter ac inapertius potest cognoscere de causa spiritualis, num. 68. Idque negat et commissio Episcopi vti aliter Prælati Pape inferiori, num. 69. Neque sua cum Clerico sibi per Episcopum adiuncto, num. 70. Quamvis auctoritas Episcopi possit de causis spiritualibus compromitti in Clericum, et Laicum simul ut in arbitrio; et quæ ratio disparitatis? t. 71. Potant tamen Laici in conspectu spiritualibus adhiberi assessores, num. 72. Laici Index ac possit cognoscere de Jura patronatus? num. 73. 74. et 75. Aut de Jura sepulture in loco sacro? num. 75. Et cor. Laici possit tale in possidere, non autem de eo cognoscere? t. 76. 75. Laici Index ac possit supplere negligentiam Judicis Ecclesiastici in causa Clericorum? 76. 77. Laici nec principaliter, nec incidenter, possunt illarum de criminibus judicare, et punire etc. t. 1. n. 86. et seqq. Tamen et commissio Pape potest esse Index in causis criminalibus Clericorum, num. 87. Clericus cum Judice seculari convictus, ac confessus, non ideo potest a suo Episcopo abscondi, et puniri, num. 88. et 89.

Laiis possunt merere temporalis Ecclesiarum, Personarumque Ecclesiasticarum tractare, t. t. an. 77. et seqq. Nui. inde possunt habere generale adu-
uistrationem omnium banorum Ecclesiarum etc. n. 79.
Nec haberi quidem super Clericis praeminatio-
nem, nam 77. et 80. Neque possunt augere
suum merere Clerici, quo conus Ecclesiarum, vel.

Laici - an., at. *quodlibet ex conditione Papae posuit*
procedere contra Clericos § 1. 3. nam. 236. 237. *non*
sepp. Utriusq. consuetudine introducta posuit, ut Cle-
rici coram Laicis, seu Iudice seculari conveni-
posuit § nam. 240. et 241.

Laicus cum Clerico delinquens, an etiam Iudice Ecclesiastico ad conuictiendum, ac puniendum? *z. s. num. 101. ac seqq.* Sententia negativa est probabilior, *num. 103. et 104.* Dummodo Ecclesiasticus in-captus Laici non praeventiat, *num. 105.* Laicus cum Clerico delinquens nequit declinare Iudicium saeculare. *n. 106.*

Laicus, consociatus statum Clericalem, vel Monachalem, si aliena sentia gratia gaudeat privilegio Fori 7. c. 2. an. 262. et arg. Re. subdit. intergr. quod n. 2. et an. 262. Si tamen non amplius sit militaris, ratiōe Theoretica; et quique distinguendum, nam. 262. et arg. Laicus criminatus quando occasione loquendi assumptus esse statum Clericalem? n. 262. et 270. Requiritur declaratio Iudicis Ecclesiastici super fœda commissa etc. nam. 271. et 272. Quod Iuris, si super Clericis malefactoris, per Iudicem Laicam rapit, et dicente, se esse Christum, orator quæsit 77. 3. n. 273. et 280.

2. Labels on competent medium: *Redintegranda* pro recuperandis rebus profanis, sicuti Clerici pro rebus Ecclesiasticis 7 t. 12, n. 36. ad inq.

Laici *no possunt ferre testimonium in iudicio contra Clericos* et quando? *7. 20. nam. 180. et seq. Laici* sancti Clerici, oppido infesti, *nam. 165. Laici* in causa Criminali, clericorum regulariter testimonium ferre non possunt, *nam. 170. et seq. Ga Laici* possunt Clericos accusare, non vero contra eos testimonium dicere? *7. 20. 181. Laici* potest testificari contra Clericos in causa civilibus *nam. 166. Imo* et in criminalibus exceptis, *nam. 165. Sicut* et in crimine mortis, ac probatione Infamiae, *nam. 166. Et ob defectum testium Ecclesiasticorum, n. 167. An aduersus Laicos Clerici sint admittendi ad testificandum? 7. 20. nam. 168. et seq. Clerici* reusque Ordinis, *est testis magis idoneus, quam Laicus, n. 180. et 181. Vide supra q. Clerici no sunt admittendi.*

3 Laici nequeunt spiritalia tractare negotia, et Jo.
nam. 120.

5 Laici Ordinem exerceant. Vnde *Ordinem exerceant*. Laici iudicium assumptos, vel se iamiciantes in casu Consecrationis, vel in casu Iudicii Ecclesiastici impediunt, verones, velis. Iudice Ecclesiastico ad Potestatem secularem recurremus, vel ad id consilium, aut fructum prebentem sunt ipso facto Excommunicati. s. 30. n. 327. et 309.

LANA TINGTA

5. Liniu tinctu non continetur sub leuue indefinita legala; et cur? p. 2. n. 409. et seqq.

LANGUIDUS.

5. Languidi quoniam crescentur? *fr. 11. nam. 34. E-*
rum expositio quæstio prohibita nom. 23. et argq.
 Languidi vel infirmi pro sorte ad quas expensis te-
 neantur Domini? *n. 25. et argq.*

LARGITAS -

4. *Largitas sponsalitis* quid? Et quid iuris de ea? 20. num. 70. et seqq. Si culpa demonstrari non sequitur Matrimonium restitui debet domoti: si vero huius culpa non sequitur, remanet illi, num. 71. Quid, si nullius culpa Matrimonium non sequitur? num. 72. et seqq.

LATENTER ·

E. J. Laurier idem esse ac alium, C. I. R. V. num. 20.
Laurier aut per vim, vel fraude introductum non
subiicit, C. I. R. V. per tot.

LATRO

- 3 Latro publicus caret Aeylo, t. 49. n. 50.
 5 Latrones, et Grassatores viarum qualiter puniantur? s. 17. n. 24.

LATRUNCULATOR

- R. J. Latrunculator licet possit latrones morte punire, de pecuniaria, tamen iudicare non potest, C. II. R. LIII. n. 10.

LAVARI

- 3 Lavari et refici vasa et paramenta sacra a quibus debeant, et quomodo? n. 40. n. 57.

LAUDARE, LAUDERIUM

- 3 Laudare auctorem quid? t. 17. n. 365.
 3 Laudemum de Jure communi, t. 18. n. 221.
 Laudemum quomodo differat a relevio, t. 20. num. 115.

LAUDUM

Laudum dicitur sententia Arbitri proprie dicti, t. 43. num. 12. Laudum Arbitri non infamat, num. 30. A laudo Arbitri compromissarii non licet appellare, num. 31. Landi per Arbitrum pronuntiati, quis sit effectus? cit. t. 43. nu. 83. et 87. et seqq. Si compromissum in Arbitro est simpliciter factum, et laudum per eos pronuntiatum nondum a paribus expresse receptum fuit, nec homologatum laudum decem dierum, tunc et laudo datur actio ad intercesse, num. 81. et 84. Et quid per interesse hic intelligatur? num. 85. Aliquino laudum indistinctum ratum haberi debet etc. num. 86. Quod si vero compromissum factum est cum appositione poenae, tunc sub ea standum est laudo per Arbitrum pronuntiati, num. 87. Poena tamen soluta non tenetur pars nolle stare laudo, num. 88. Nisi fuerit appositum Juramentum, n. 89. et 90. Vel clausula, *Rato maneat Pacto*, num. 91. Non committitur poena in solidum, quando quis ex una solum parte venit contra laudum habens plura capitula, n. 92. Iura quantum tempus committatur poena, si non deure, id quod arbitri dari jussit? num. 93. et seqq. Utrum contra injussum laudum Arbitri aliquid juris remedium competat, et quale? nu. 95. 97. et seqq.

LECTIO, LECTOR

- 5 Lectio librorum haereticorum, et aliorum prohibitiorum. Vide *Librorum haereticorum Lectio*. Vide *Libri legi prohibiti*.
 Lectores et Professores, etiam Controversiae, vis officii legere non possunt libros haereticos, t. 7. num. 125.

LEGARE, LEGATUM, LEGATARIUS

- 1 Legatum idem si factum fuit Sempronio, et deo sint Sempronii, quid Joris? t. 19. n. 84.
 3 Legare quis, quid, et cui possit? t. 26. nu. 633. et seqq. Possunt legare omnes, qui testari possunt, num. 635. Illis qui haereditas incapax sunt, legare nihil potest, n. 634. Excipiuntur Fratres Minores, quibus legari potest moderata quantitas; etsi non possint esse haereditas, n. 635. Dimmodo licito modo fiat? et quis sit talis modus licitus? t. num. 636. et seqq. Quaevis res Testatoris legari potest, num. 639. Etiam aliena loquendo de Jure Civili, num. 670. et seqq. Iuno etiam de Jure Canonico, num. 67. et seqq. Res propria legatarii legari non potest, num. 677. Debitum quomodo Creditori la-

gari possit? n. 678. Creditum debitoris remittere legando potest testator, n. 679.
 3 Legatarius quid? t. 20. num. 632. Habet actionem personalem et Hypothecariam, utrum una hypothecam iactam in bonis defuncti, n. 686. Non potest propria auctoritate capere legatum, n. 687.
 Legatum et Fideicommissum particulare sunt idem, et quid? t. 20. n. 649. et seqq. Sumitur pro acta legandi, num. 651. Et pro re legata, num. 652. Legatum est multiplex, num. 650. Aliud purum, aliud in diem, *ibid.* et seqq. Legata fieri possunt, et extra testamentum, orolens et in scriptis, absolute et conditionate, num. 653. et seqq. Ad legatum testamento insertum, eadem requiritur sollemnitas, quae ad testamentum, num. 663. Limitatur in quatuor casibus, num. 664. Legatum siue testamentum requirit quinque testes, num. 665. Excipitur legatum pium, et casus quo haeres fatetur defuncti voluntatem, num. 668. Testes non necessarii rogari, bene tamen simul praesentes esse debent, n. 667. Saepae expedit sola legata et non testamentum facere, nu. 668. Legatum revocari quomodo possit et revocationem censetur? t. 26. n. 763. et seqq.
 Legatum sub conditione quid sit? t. 26. n. 861. Sub conditione de futuro quando valeat? n. 861. Sub conditione si non nubar, si fin, habetur conditio pro non adiecta, num. 864. Si legatarius nunquam adhuc fuit puncta Matrimonio: secus si est vidua, n. 865. et seqq. Valet conditio, si non nuperit Titio, n. 867. Item valet conditio, si Caio, vel uni certo nuperit? n. 868. Quid juris de legato sub conditione si nuperit: vel liberis acquiratur? Casu quo legatarius ingreditur Religionem, aut O. d. i. c. sacros suscipit, num. 869. et seqq. Conditio: *Religionem ingreditur: vel Clericatum assumit nihil lego, vel minus lego*, valet, n. 871. et seqq. Pariter valet conditio, si Religionem ingreditur: vel Clericus sit haereticum innotuit vel eadem plus lego, n. 864. Idem quid de legato dicitur de haereditate intellige, n. 865.
 Legatum sub modo quid? et quomodo fiat? t. 26. n. 856.
 Legatum sub causa quid? t. 26. num. 657. Valet etiam causa non subsistat, n. 658. et seqq.
 3 Legatum cum demonstratione quid? valet etsi falsa sit demonstratio, t. 26. num. 660. (nummodo res legata existat, n. 661. Et non sit error nova substantiae personae, n. 662.)
 Legata Religiosis facta sub conditione ut ad eam et non Monasterium perveniat, quid iuris habent? t. 35. nu. 23. et seqq.
 Legata pia ad certum usum, an et quomodo post mortem legantis possunt mutari, et ad alium usum pium applicari? t. 26. n. 804. et seqq.
 Legata pro pauperibus in genere relicta, quomodo, quo ordine et quibus distribuere debet Executor? t. 26. n. 811. et seqq.
 Legati Dominium, fructus, t. 26. num. 680. Dominium acquiritur legatario post aitam haereditatem, *ibid.* Fructus, qui sunt pars legati, pertinent ad legatarium, n. 681. Quid juris de aliis fructibus? n. 682. et seqq.
 Legatum repudiare an possit Praetorius sine consensu Capituli? Vide *Repudiatio legati*.
 Legatum quando et quomodo acquiratur legatario? n. 46. et 286.
 4 Legatum sub conditione, si non nubar, licet, et valet, t. 21. n. 49.
 R. J. Legata profana quando valeant, in testamento minus sollemniter, C. II. R. XLII. n. 10. et 15. Legata pia in testamento invalido valeant, C. II. R. XLII. n. 12. et 15.

- Legatus infidus ob incapacitatem Legatus tunc temporis non consuevit, nisi remota impedimento, C. II. R. XVIII. n. 6.
 Legatus nunc legatus nunc recusat indignus est legatus, C. II. R. LV. n. 10.
 Legatus statim post mortem legatus sit Dominus rei legatus, C. II. R. LX. n. 7.
 Legatus Republicae refectus, ad opus lege prohibendum, quomodo tunc C. II. R. VI. n. 14.
 Legatus pro curia die factum, siquidem sonis in die potest peti, C. II. R. LXXXIII. n. 4.
 Legatus vni factum, potest alteri refectum cunctis iacta revocatum, nisi aliter sit incipit, C. II. R. LII. n. 11.
 -- in legatus quando clerici in penes haereditem vel legatum, C. II. R. LVII. n. 11.

LEGATUS

- 1 Legatus, unde sic dicantur? t. 30. num. 2. Vocantur alio nomine *Oratores*, seu *Ambassadors*, ibid. Legatus iudicis, qui? num. 3. Legatus Apostolici alii sunt Iudices, alii non, num. 4. Legatus Papae, in quo differt ab eius Delegato? num. 5. Legatus Iudicis sedis Apostolicae sunt in triplici differentia, num. 6. et seqq. Legatus a latere, num. 7. Legatus missi, seu nunti Apostolici, num. 8. et 9. Et legatus nati, qui, et cur sic appellatur? num. 10. Hoc non posteriorum aliquid commemoratur, num. 10. Legatus sedis Apostolicae habent omnes Jurisdictionem ordinariam, num. 11. et seqq. Legatus a latere habent se ad instar Praesulum: ceteri ad instar Praesidem, num. 12. Namine *Legatus Sedis Apostolicae* simpliciter possit, vnum quicumque legatus ejusdem, num. 13. Officium omnium ditorum legatorum generatim, quod? num. 14. et seqq. Possunt illis concedere stantia perpetua, num. 15. Et causas auctoritatem Provincialium audire ac terminare, n. 16. Etiam per simplicem quendam ad ipsos delatas, num. 17. Quid tamen intelligi iuxta limitationem Concilii Tridentini, num. 18. Legatus nequit se intrinsece causis per Papam specialiter alteri delegatis, num. 19. Possunt tamen causas delegare, n. 20. Et si quis est legatus in pluribus locis, potest aegritudo omnis loci in alio expedire, num. 21. Non tamen debet partes iustas causa suam Provinciam trahere in aliam ad Iudicium, n. 22. Nullus ipsorum, inconvulsi Pontifice, potest tractare causas Ecclesiarum, num. 23. Sunt deinde recipiendi, honorifice tractandi, ac in suis necessitatibus adjuvandi, num. 24. Nec valet consuetudo in contrarium, t. 4. n. 10.
- 2 Legatus a latere habent plura specialia, t. 30. num. 25. et seqq. Possunt in sua Provincia, quidquid potest Episcopus in sua Diocesi, num. 25. Praesent legatus a latere, ceteri legati deponant sua iurisdicte, ac suspendunt exercitum potestatem ipsorum, num. 26. Cardinali auctoritate, se esse legatos Sedis Apostolicae, creditur obsequio exhibita iurisdictione: secus est in aliis, num. 27. Legatus a latere potest absolvere quascunque excommunicationes ab precursione, etiam excommunicationem, cum eadem Clerici, ac undecunque venientes, num. 28. an etiam ab aliis excommunicationibus Papae reservatis possit absolvere? n. 29. Et quid dicendum de legatus Natus, ac Natus? n. 30.
- Legatus a latere potest conferre Beneficia tempore vacante legitime vacantia, t. 30. num. 31. An etiam debeat ad sedem Apostolicam, num. 32. Potestque ea in praeteritum vacantis sine reserve collationi, et qualiter? num. 33. Nonnulli tamen exceptis: et quibus? num. 34. Non tamen potest

conferre Beneficia Papae reservata, num. 35. Nec vacantia in Curia, ibid. An possit conferre Beneficia Juris Petronatus? num. 36. An litigiosa? n. 37. Vel vacantia in mensibus alterius, ubi viget Concordata? n. 37.

Legatus a latere potest Praebenda exemptis, si eligantur in Episcopos, concedere Ricentiam deferendi Monasterium, t. 30. num. 38. Item potest conferre electiones Episcoporum, et Abbatum conventuum, num. 39. Et quid in Germania iuxta Concordata? ibid. Legatus non Cardinales neque confirmare ejusmodi electiones, nec Beneficia conferre, n. 40. An nuntii Apostolici cum potestate legati a latere missi, eandem cum his potestatem habeant? n. 41. et 42.

1 Legatus Sedis Apostolicae officium, quibus modis finitur? t. 30. num. 44. et seqq. An id finitur per expressum legatus? Provinciam? num. 45. Cuius illud relinquit negotii ad Papam, n. 46.

R.J. Legatus Apostolici commissarius generalis non se extendit ad causas fidei, nec ad translationem, vel unionem Episcopatum, C. II. R. LXXXI. n. 5.

LEGISLATOR, LEGISTA

- 1 Legislator, utrum teneatur propriis legibus? t. 3. num. 266. et seqq. Legislator, eoque successor, majori cum libertate interpretatur legem, quam inferior, t. 3. n. 382.
- 1 Legista sine Constituens, parum valet, Caesari aut legibus utilis, P. n. 120.

LEGITIMA, LEGITIMATIO, LEGITIMUS

- 3 Legitima quid? t. 26. n. 445. Dicitur liberis et quousque, ibid. Legitima Nepotibus quando et quantum debetur? n. 446. et seqq. Legitima parentibus quando et quante debetur? n. 449. et seqq. Fratribus quando et quante debetur? num. 452. Liberis et parentibus legitima exlingui debet titulo institutionis, n. 453. Etiam si in vivo portionem suam jam acceperint, n. 454. Quid iuris, si pars aliqua tituli institutionis relicta legitimis non attingat? num. 455. Legitima sine curae debet recipi, num. 456. Sub conditione potestative, an securabili etiamque potest, num. 457. Doctrina practica, num. 458. Legitima debetur et computatur ex omnibus et totis bonis Testatoris deducto solum aliis, num. 459. et seqq. Haeres pro libito aliquod huius legitimae accipere non potest, num. 460. Nisi Testator expresse disposuit, n. 461. Ad compensationem legitimae conferuntur etiam bona, quae haeres necessarii in vivo jam receperunt, num. 462. Limitatur haec doctrina, num. 463.
- 4 Legitimatio illegitimum per Matrimonium, t. 17. n. 30. Hoc legitimatur naturale, ibid. Etiam per Matrimonium ratum, num. 31. Et an scilicet, infirmis, vel in periculo mortis contractum, num. 32. Tam mediata, quam immediata, n. 33. Etiam ante differentiam rebus, num. 34. Secundum aliquam etiam per pactum Matrimonium, num. 35. Opusio contraria est tenor, num. 36. Spuria in iure Canonico non legitimantur per subsequens Matrimonium, num. 37. Non vero apud in seculo civilis, num. 38. Legitimatur praesens, sive tempore conceptionis, sive natiuitatis sollemniter parentes fuerint habiles ad Matrimonium, num. 39. Deductio praesens inde, num. 40. et seqq. Legitimi per subsequens Matrimonium per omnia sunt aequales legitime nati, num. 41. et seqq.
- 4 Legitimatio per Excerptum Principis quid? t. 17.

nam. 46. Solus Pape, non item Episcopus legitime potest quoad effectus Ecclesiasticos, num. 47. Etiam quoad effectus politicos Papa potest legitime illos, qui in suo territorio temporali subditi sunt, num. 48. Alio rari quoad has effectus legitime ordinare non potest, num. 49. Bene vero extraordinarie, num. 50. Sicut etiam indirecte an in iudice Matrimonii, num. 51. De Jure inter seculares soli Principes supremi, superiores non agnoscunt, potius legitime, num. 52. De consuetudine atque Principes Imperii, num. 53. Et ex privilegio Comites Palatini, ac. 54. An Legati Sedis Apostolicæ, num. 55. Inscripto Principis quoniam illegitimi jure vel coactione legitime tenentur? num. 56.

Legitimitas per Papam facta reddi debiliam ad effectus Ecclesiasticos, et politicos, t. 17. num. 58. A seculari facta non nisi civiles se politicos effectus habet, num. 59. et seqq. Distinctio quoad effectum inter legitimatorem per scriptum Principis, et per subsequens Matrimonium, num. 60. Conditiones requiritæ ad hoc ut legitimatio per scriptum Principis rari debeant effectus, num. 61. et seqq.

1 Legitimus, an censetur natus mens septimo matrimonii, aut undecimo post? t. 17. num. 3. Vide supra §. Illegitimorum. Natus ex matrimonio bona fide contracto, sed invalido, non est illegitimus, n. 56. et 59.

2 Legitimus præsumitur filius, etiam si probetur, natum tempore conceptionis filii fuisse adulterum, t. 23. n. 85.

3 Legitimi et Legitimati liberi qui? t. 27. num. 10. et seqq.

4 Legitimi quoniam sint, val repellantur? t. 17. num. 3. et seqq. Tales sunt, qui ex vero vel saltem putativo Matrimonio nati sunt. Distinguitur Matrimonium in facie Ecclesiæ vel contractum, eum. 3. Et bona fide, num. 4. Sufficit bona fides cuius si in eodem tempore conceptionis adhuc existat, num. 5. Sive dato bona fides proveniat ex ignorantia facti, vel juris, num. 6. et seqq. Si enim dubio contrahitur Matrimonium, aut consummatur, illegitimi est proles, num. 8. Setus est, si Matrimonio jam contracto dubium exoritur, num. 9. Proles tamen Matrimonio ota vel concepta præsumitur legitima, etiam alius mater sit adultera, num. 10. Et lateatur prolem ex adulterio esse conceptam, num. 11. Nisi ex absentia, aut impotentia mariti aliud patet, num. 12. Liberi ex Matrimonio infidelis sive impudicus prole autem dirimente nati sunt legitimi, num. 13. Expositi quoque legitimi censentur, eum. 14. Conceptus ante Matrimonium censetur legitimus, si nascitur Matrimonio inter parentes postea contrahentes, eum. 17. Setus est si imprægnata contrahit cum alio, n. 18.

4 Legitimi quomodo ex tempore natalitatis vel conceptionis præsumantur? t. 17. num. 19. et seqq. Penes septimo post Matrimonium mense nata censetur legitima, ibid. Sicut etiam non mense decimo, eum. 20. Non item mense undecimo jam completum, num. 21. Bene vero si ante hunc completum nascitur, num. 22. Et in caso extraordinario etiam post completum, num. 23.

LEPRA, LEPROSUS

4 Lepra nec est dirimens, nec impediens Matrimonii impedimentum, Tit. 8. num. 1. Præbat tamen eorum solvendi sponsalia, num. 5. Non item faciendi dirimentum, etiam negandi debitum conjugale, num. 6. Nisi iudicio peiorum sit periculum gratie

infectionis, num. 7. Qui prius solvit coniugem futurum esse lepra infectum, non potest negare debitum, num. 8. Idem, quod de lepra, de alio etiam infirmitatibus dicendum est, num. 9. Qui sine periculo infectionis potest cohabitare, tenetur, num. 10.

Leprosorum Matrimonium. Vide Lepra, ut supra.

LEX

1 Lex, an differat a jure? num. 7. Lex æterna dupliciter sumitur: at quomodo? num. 9. et seqq. Lex in quo sensu sint capaces creaturæ irrationalis? num. 11. A Lex æterna derivant aliae Leges, num. 13. et seqq. Lex naturalis, quæ? eum. 12. Lex Divina vetus, et nova, quæ? num. 14. et seqq. In Lex Evangelica, quæ præcepta immediate obligant ex Jure Divino? eum. 25. et seqq. Leges Civiles in Decretum Gratiani relata, an per hoc censentur canonizata? P. num. 68. et 76. Lex declaratio jam ab initio censetur legi infusa, P. eum. 132. Proliberatio requiritur in Lex additione, non item in Lex declaratione, num. 133. et seqq. Lex prout contra distinguitur a ceteris paribus Jure Civili, quid et quomodo olim condita? P. num. 173. Aliæ Legis definitiones declarator, num. 174. Lex abrogata non suppletur in Jure, P. eum. 208. An et quædam possint allegari? num. 209. Præsertim ob sui rationem? eum. 210. Lex posterior revocat priorem directe contrariam, etiam non facta ejus mentione, num. 212. Leges non designantur sacros canones imitari, P. eum. 217.

Lex, et consuetudo fere semper procedunt, t. 3. num. 5. Magis tamem valde differunt: at in quo? eum. 6. Lex unde sit dicatur? cit. t. 3. num. 12. Lex generatim accepta quid, eum. 23. Legum utilitas commendatur, eum. 24. Cur Lex sit proposita? eum. 25. et seqq. Conditiones Legis, quæ? num. 28. Lex debet esse iusta agendum ratio, num. 29. Ad eam requiritur legitima auctoritas inferens, eum. 30. Ac debita promulgatio, eum. 31. Et ut feratur cum voluntate perpetuo obligandi, num. 32. Lex debet esse perpetua, eum. 33. Et quomodo? num. 34. Conditiones Legis per secedam relata, declarator, n. 35. et seqq. Lex debet esse honesta et iusta, eum. 36. Secundum naturam, secundum patriæ consuetudinem, num. 37. Locum, temporeque convenienti, num. 38. Necessaria, et utilis, num. 39. Nec superflua possit alterutra harum dictionum, num. 40. Movetur quoque, num. 41. Nullo prius modo, sed per communem etiam utilitatem censetur, eum. 42. Lex differt a simpliciter Præcepto in pluribus, eum. 43. et seqq. Lex immediata officii locum, sive territorium Legislatoris, Præceptum vero personam, eum. 43. Lex durat post mortem Legislatoris, non item Præceptum simplex, eum. 45. Lex superioris non potest tolli per inferiorem, cit. t. 3. num. 75. Bene tamen ab hoc adjuvari per potest adjectionem, eum. 76. Leges Municipales possunt Principes S. R. J. condere contra jus commune Civile, cit. t. 3. num. 81. Potestas concedendi Leges civiles, potest quæ sit? num. 100. et seqq.

2 Lex Evangelica introducta, cessavit Lex vetus? eum. 100. et seqq. etiam obligatio, t. 3. num. 47. In Lex Evangelica eorum continetur præceptum, quod non sit iuris naturalis, præter præcepta Fidei, et Sacramentorum, n. 48.

Lex et obliget quoad culpam, vel quoad poenam, requiritur ejus promulgatio, t. 3. num. 105. et seqq.

- Vide infra §. *Promulgatio*. Leges nominatim de preteritis caventur, quomodo obligant? num. 158. Lex, quando censetur accepta? vel esse eis recepta? t. 2. num. 135. Utrum ad Legem humanam requiratur acceptatio populi? num. 136. et seqq. *Leges instituantur, cum promulgantur, firmantur, cum meritis atque rationibus declarantur*, num. 137. et 140. Leges non censentur esse conditionales, licet contrarie non abrogari possint; et ear? num. 141. *Leges nulla alia causa obligant, quam quod iudicio populi sint receptae, quomodo hoc verificetur?* num. 142. Vide supra §. *Acceptatio*. *Leges humane venterque iustae, ad obligant in conscientia?* t. 2. num. 120. et seqq. Obligant Judices in conscientia ad iudicandum juxta eorum praescriptum, num. 152. Et dum absolute praecipiant, vel prohibent, regulariter obligant subditos in conscientia, num. 153. et seqq. *Leges Principum Saecularium praeteritum Gentium esse habent obligant in conscientia?* num. 155. et seqq. *Lex consilii regulariter non est obligatoria*, num. 158. Fallit hoc in tribus casibus, num. 159.
1. Lex in praesumptione fundata, quid? t. 2. num. 161. Secundum Leges in praesumptione fundata tenentur Judices in iudicando procedere, num. 163. et seqq. Praesumptio crediti veritatis, quomodo? num. 165. et 170. *Legis praesumptio habetur pro veritate*, num. 164. *Leges in praesumptione fundatae non sunt iniustae, licet praesumptio quandoque fallat*, num. 165. *Leges fundatae in praesumptione, quae a parte rei verificatur, obligant subditos in conscientia*, num. 166. et seqq. An idem dicendum, si id quod Lex praesumit, hic non adsint? num. 168. Sententia affirmativa refertur, et quibus rationes, num. 168. et 169. Sententia negativa praefertur, num. 170. et seqq. Haec procedit solum secundo scandalo, num. 168. et 174. *Leges in praesumptione a parte rei non substantie fundatae, erqueunt observari, etiam ratione scandalii, quando ex eorum observantia resultat periculum*, num. 175. *Leges in sententia juris fundatae, ad locum habent non solum in Foro externo, sed etiam in Foro Conscientiae?* t. 2. num. 185. et seqq. Vide infra §. *Fictio juris*.
- Lex poenalis quid, et quomodo differat a Legi moralis? t. 2. num. 197. Lex mixta, quae? num. 198. *Leges mere poenales, quae? ibid.* Dantur Leges mere poenales, num. 198. et 199. et seqq. In transgressione Legis mere poenalis non intervenit culpa Theologica, bene tamen legalis, seu politica, num. 200. et 201. Per accidens tamen scilicet etiam intervenit culpa Theologica, num. 201. Unde distinguendum, quod Lex aliqua sit mere poenalis? num. 204. et seqq. Per consuetudinem hodieque patet ex Legge humana mixta, fieri poenae poenalis, num. 205. Unde solvi possit, quod Lex continet poenam, i. e. g. raecommissionis laesae, vel forendae satisfactionis? etc. t. 2. num. 207. et 208. et seqq. *Leges, seu Constitutiones poenales ferendae sententiae continentis, quae ratione obligant?* etc. t. 2. num. 211. Tum autem sententiam iudicis? num. 211. et 212. Tum post sententiam iudicis? num. 213. et seqq. *Leges poenales laesae conscientiae continentis, quomodo obligant?* num. 216. et seqq. Lex ipso facto imperiosa privationem Beneficii, privati Reum simul, non possessione ejus, num. 214. Vide infra §. *Poenae*.
- Lex irritans declaratur, t. 2. num. 219. Ea potest irritare quomodo contractus, aliusque actus humani, ut et nullas sine robore, num. 219. et seqq. Idque dupliciter, videlicet ipso iure, num. 240.

- Vel per sententiam iudicis, num. 241. Regulae ad disposcendum, an Lex ipso iure irritet contractum, vel per sententiam, num. 242. Legum irritantiam obligatio, atque effectus, qui? num. 244. et seqq. Si Lex contractum non ipso iure irritet, sed irritandum deest, valit, donec per sententiam iudicis rescindatur, num. 245. Notabilis obiectio. Quae contra ista sunt, debet mihi pro infectis haberi, ponitur, atque expleretur, num. 246. et seqq. Si Lex ipso iure irritet contractus, relictione etc. nulla sint tributa ratio in Foro externo, imo hi omnes ad locum fuerunt invalidi, num. 251. Quomodo nihilominus deest irritandi per sententiam iudicis? num. 252. Quid dicendum pro Foro conscientiae? num. 253. et seqq. Si contractus, vel electio etc. non plenissime, sed evilerit tantum ipso iure infirmatur, similis enim se opponit, tunc in conscientia tunc est, qui virtute talis actus aliquid possidet, num. 255. Exemplificatur, atque probatur hoc, num. 256. 257. et seqq. Differentia inter Legem totius ipso iure irritantem, et inter Legem astat irritantem seroit sententia iudicis, num. 260.
1. Leges obligant tantum subditos proprii territorii, t. 2. num. 264. Neque istis exarogantur subditi, nisi non existentes intra territorium Legislatoris, num. 265. Utrum Legislator teneatur propriis legibus? num. 266. et seqq. *Legibus a Republica, vel capitulo laici, obligantur singuli de tali communione, sicut Senatores, Consules, num. 266. Leges aliar sunt, quae lo Principem non tenent, alias quae Principem atque et subditos tenent*, num. 267. *Iuris posterioribus Legislator non tenetur quoad vim contrariam, bene tamen quoad vim directivam*, num. 268. et seqq. Vis directiva, et enactiva legum, quid? num. 269. *Legis Divinae est Papa subiectus*, num. 273. Vide supra §. *Constitutionibus Ecclesiasticis*.
- Leges Civiles an obligant Clericos? t. 2. num. 300. et seqq. *Leges Jacis Civiles, quae disponunt de Ecclesiis, Episcopis et Clericis, ex se non obligant*, num. 305. Nisi appropinquat ad Ecclesiam, num. 306. Et quomodo his talis approbatio? num. 307. Non tamen idcirco sunt inanes, imo iurata ad plura, num. 308. et 309. *Leges saeculares de contractibus etc. si sint favorabiles extenduntur ad Clericos, nisi si praeyudiciales, etc. t. 2. num. 315. et seqq.* Lex Clericis praeyudicialis, et non praeyudicialis quae? num. 319. *Leges juris Civiles circa contractus, et alias profanae causae generaliter laesae, si sacris Canonibus contrariantur, extenduntur ad Clericos*, num. 320. et seqq. An hoc ipsum procedat de statuta infernorum Laicorum, num. 320. et seqq. Disparitas inter Leges Jacis Civiles, et statuta particularia laicorum, n. 322. Vide supra §. *Clerici an obligentur*.
1. Legem interpretativam, quid, et quoties sit? t. 2. num. 337. et 337. *Legis astatio duplex, una proprie dicta, seu extensiva*, num. 371. Altera comprehensiva, seu inclusiva, et improprie dicta, num. 372. *Legem interpretationi majori sum libertate sit per Legislatorem, quam per iudicem*, etc. t. 2. num. 381. Regulae per Legem interpretationis deservientes, praecipue inferioribus, declarantur, num. 383. et seqq. utque ad n. 447. Interpretatio potius mentis, quam verborum legis convenire debet, num. 386. Mens legis sode colligitur? num. 387. Ratio legis, num. 388. A verbis Legis non est recedendum, nisi manifestum, aliud sensisse Legislatorem, num. 389. Vide supra §. *Interpretatio*.

Lex limitatoria, dum certam causam a Lege excipit, censetur hanc declarare, atque confirmare in reliquis, *t. 2. num. 400.* Non censetur plus de priori lege motum, quam est expressum in posteriori, *est. t. 2. num. 419.* Lex nova generaliter loquens, distinguit secundum Leges antiquas speciales, *num. 420.* Leges exorbitantes a Jure communi sunt strictae interpretationis, nec producendae ad consequentiam, *num. 421.* Limitaria in aequiparatis, *num. 422.* Et ob identitatem rationis in lege expressae, et in nonnullis aliis casibus, *num. 424. et seqq.* Lex poenalis, et omnis alia odiosa, in dubio est stricte interpretanda, *num. 427.* Secus, si verba ejus sint clara, *num. 428.* Lex odiosa extenditur nihilominus ob identitatem rationis in lege expressae, *num. 429.* Et declaratur hoc exemplis, *num. 430.* Et idem est, quando unica tantum ratio legis afferri potest, *num. 431. et 432.* Verba legis poenalis debent latelligi cum effectu, *num. 433.* Nisi sint casus excepti, *num. 434.* Leges favorabiles, ampliori interpretatione sunt adjuvandae, *num. 435.* Idque declaratur, *num. 436. et seqq.* Leges poenales cur non censentur favorabiles, licet respectant bonum commune, *num. 442.* In iis debet separari favor ab odio; idque exemplificatur, *num. 443.* Quid agendum, si Lex partim sit favorabilis, partim odiosa, *num. 438. et seqq.*

Legis abrogatio, derogatio, et irritatio, quid; et quomodo differant? *t. 2. num. 484. et 485.* Leges aemel laiae possunt de novo revocari, *num. 486. et seqq.* Etiam si habent clausulam: *Haec in perpetuum valitura Constitutio*, *num. 487.* Non tamen sunt revocandae alique justa causa, *num. 488. et seqq.* Justae causae motant leges, quae? *num. 489. et 490.* Lex prior quando censetur revocari per posteriorem? *t. 2. num. 491. et seqq.* Posterior tollit priorem sibi directe contrariam, etiam non facta hujus mentione, *num. 491.* Alias, si non sit directe contraria, oportet jura scriptis concordare, *num. 492.* Etiam verba impropriando, *num. 494.* Imo et per accusum subauditum ad eundem revocando, *num. 495.* Lex generalis posterior non tollit legem specialem priorem, sed per hanc distinguitur, *num. 496. et 497.* Lex nova generaliter lata non tollit consuetudines, et statuta particularia locorum, *num. 498.* Nisi id exprimat, et quomodo hoc fiat? *num. 499.* Vide supra *q. Jurium Correctio*, inter leges et Rescripta, quae sit convenientia, et differentia? *t. 3. n. 1.*

1. Lex inferioris non valet contra Sacros Canones, bene tamen consuetudo? *t. 4. num. 11. et num. 150.* A legibus quae ratione differat consuetudo? *t. 4. num. 19. et seqq.* Lex tribus modis potest resistere consuetudini, *cit. t. 4. n. 44.* Nempe hunc reprobando tamquam irrationabilem, et corruptelam, *num. 43. et 44.* Vel simpliciter prohibendo, consuetudinem contra legem induci; et si tunc valeat consuetudo de novo inducta contra ejusmodi legem? *num. 47. et seqq.* Vel derogando consuetudini sub clausula, *Consuetudine contraria qualibet non obstante*; et quae consuetudines tunc tollat? *num. 53. et seqq.* Lex, et contraria consuetudo, possunt simul esse rationabiles ad diverso respectu, *num. 40.*

Lex posterior generalis abrogat consuetudinem priorem generalem, licet nullam hujus faciat mentionem, *t. 4. num. 183.* Secus dicendum de consuetudinibus particularibus locorum, *num. 183.* Vide supra *q. Consuetudo rite introducta.*

Lex Dioecessana, et Lex jurisdictionis, sunt valde diversae, adeoque res iudicatae in una non obstat agenti in altera, *t. 3. n. 84.* Ad Legem Dioecesanam, et Legem jurisdictionis spectant omnia jura

Episcopalia, *num. 83. et seqq.* Quae in dando consistunt, spectant ad legem jurisdictionis, *num. 90.* Quae consistunt in recipiendo, pertinent ad Legem Dioecesanam, *n. 91.* Haec opinio graviter impugnatur, sed defenditur, *n. 92. 93. et 94.* Lex Dioecessana, et Lex Jurisdictionis, quomodo sint interpretandae? *num. 90. et seqq.* Quasum sint illae, quae specialiter pertinent ad legem Dioecesanam Episcoporum, *n. 95. et seqq.* A Lege Dioecesanam regulariter sunt exempta omnia Monasteria, *num. 85. et 86.* Non vero Capellae, seu Parochiae saeculares ipsae incorporatae, *num. 89.* Assertum aliquid pertinere ad Legem Dioecesanam, teneat hoc probari, *n. 108.* A Lege Jurisdictionis Monasteria non sunt exempta, nisi speciali privilegio sicut monita, *num. 85. et 88. et seqq.*

2. Lex Civilis quando censetur obligare ad culpam, etiam pro foro conscientiae? *t. 2. n. 89.* Juramentum contra Leges Civiles, eorumque prohibitionem factum, an obliget? *n. 88. 89. et seqq.* Vide supra *q. Juramentum contra Leges Civiles.* Lex magis subvenit illi, qui facit actum ex necessitate, quam ex voluntate, *t. 2. n. 153.*

Lex, *Difformari*, C. de *Ingeniis et manumissis*, quid statuat? *t. 2. num. 174.* Ex haberi locum in diffamatione super omni genere causarum, tum criminalium, tum civilium majoris momenti, *num. 176.* Quae requirantur ut remedium Lex *Difformari* locus sit? *num. 177.* In Judicio ex Leg. *Difformari*, Judex competens est iudex *Difformari*, *num. 178. et 179.* In casibus diffamationum duplex intervinit iudicium: unum diffamationis; alterum actionis principalis, *num. 180.* In iudicio diffamationis, Clericus diffamans nequit conveniri coram Iudice Laico, *ibid.* Si Reus, puta Diffamator, est alienae jurisdictionis, proprius eius Iudex pro executione citationis est requirendus, *num. 181.* Hoc citatione non obstante, potest Diffamator, seu Actor, postea convenire Diffamatorem, coram quo maluerit ejus Iudice, *n. 182.*

3. Leges civiles disponentes de Ecclesiis, et earum personis etiam in eorum favorem non valent, *t. 49 num. 12.*

Legi Dioecessanae Regulares non sunt subjecti, *t. 39 num. 12.*

Leges Romanae promulgatae obligant ubique, *t. 49 num. 86. et seqq.*

5. Leges Communitariae pactum quid; et an sit licitum? *t. 19. n. 117.*

R. J. Leges civiles, SS. Canonibus contrariae, sunt nullae C. II. R. LXXVI. n. 4.

Leges poenales censentur odiosae, C. II. R. XV. num. 10.

Legi frans fieri potest quadrupliciter, 1. de re ad rem, 2. de persona ad personam, 3. de contractu ad contractum alium, 4. de contractu ad contractum eundem, sed alio modo, C. II. R. LXXXIII. n. 4. 5. 6. 7.

- Aliud est facere in fraudem Legis, aliud contra legem, C. II. R. LXXXVIII. n. 3.

Legis finis et ratio est anima ejusdem, C. II. R. I. n. 19. R. LXXXIII. n. 8.

Leges verba non unde sumenda, sed intentio videtur, C. II. R. LXXXVII. n. 8.

Lex et natura horrent inutilis Ambages, C. II. R. LIX. n. 2.

Legem dicere quid intelligitur? C. II. R. LVII. num. 2.

-- contra legem prohibentem factis quando annullentur? C. II. R. LXIV. n. 9.

-- contra legem prohibentem, vel irritantem, vel praescribentem formam actus, quomodo quid fiat? *ibid.* n. 2. 3. 4.

LIBELLUS

1. Libellus quid? t. 3. n. 2. Dabit dari in scriptis, n. 3. Et primo Judici, postea per hunc Reo, *ibid.* Debet esse brevis; *num. 4.* Et claram continere intentionem Actoris; et tunc? n. 5. Redditur quinquaginta modis obsecutus, *num. 6.* Libellus alios civilis, alios Criminalis, *num. 7.* Solut constare tribus partibus, n. 8. Qualiter sit concipiendus? *num. 9.* An, et quomodo oporteat in eo exprimere causam petendi? *num. 10. et 14. ac seqq.* Alioquin Reus non tenetur respondere, *num. 15.* Si tamen non excipiat, valet iudicium, *num. 16.* In actione reuli sufficit in libello exprimere causam petendi remotam; secus in personali, *num. 17. et 19.* In Libello de Jure Canonico non est necessario exprimendum nomen actionis, *num. 18.* An la dubio constet intentionis actio prae caeteris nulli Actori, n. 19. An de Jure Civili necesse sit, in libello exprimere nomen actionis? n. 20. Etiam secundum Casus admittitur Actor exprimere in libello nomen actionis, n. 21. Et quid proposuit actionem interceptam? *ibid.* In libello actionum civilium opor. est conclusione, *num. 22.* Secus in actionibus criminalibus, *num. 23.* Conclusio libelli in actionibus civilibus, qualiter facienda? n. 24. Solut adest addi clausula salutaria; et tunc? n. 25.

2. Libellus semel oblatus Judici, an possit mutari, vel emendari? t. 3. n. 26. *et seqq.* Mutari et emendari libellum, differunt, *num. 26.* Libellus Judici oblatus potest mutari usque ad litem contestationem, *num. 27.* An ultra recipias possit mutari, *num. 28.* Post litem contestatam acquirit mutari libellus n. 29. Nisi refusus expressis velit Actor a priori instanti recedere, *num. 30.* Emendare libellum, licet non est neque ad sententiam, n. 31. Idque declarat exemplum, n. 32. Actor exprime in libello certam causam, tamque probam, succumbit, licet probet aliam, *num. 33.* Quamvis iudicio non probabatur, et causa illa nova deum agere, *num. 34.* Si Actor certam causam in libello non expressit, sufficit probare quomodoque iustam causam etiam supervenientem, n. 35. et 37.

3. Libelli obligationis effectus, qui? t. 3. *num. 38. et seqq.* Quamvis ipse interruptat prescriptionem? *num. 39.* Actor post libellum per Judicem Reo portectus, obligatur litem prosecui; et quando secus n. 40. An una cum citatione sit necesse, vel saltem consultum, transmittere Reo tenorem libelli? t. 3. n. 61. Libelli obligatio an possit fieri quolibet tempore, etiam feriato? t. 3. *num. 47. et 48.* Secundum formam libelli debet fieri probatio judicialis, t. 3. *num. 56.* Debet sententia esse conformis libello; et quomodo? t. 3. *num. 77. et 79.* Adco ut Juxta appelleretur stultus, qui ultra petita in libello iudicat, n. 78. et t. 3. n. 33. Fallit istud in certis casibus, t. 3. n. 80. et 81.
5. Libellus accusatorius in processu Criminali, quando, et in quomodo fieri possit ac debeat? t. 1. *num. 349. et seqq.* Praestat vitum cum illa offerre directionem probationis, et tenum denominationem, n. 354. et 355.

LIBRI

1. Libri. Vide supra §. *Filiusfamilias.*
3. Libri illegitimi, Naturales, Spiritus, ex damnato coto, qui? t. 2. *num. 410.* An et quando succedant Parentibus, vel possint esse haeredes? *ibid.* et *num. 409.*
- Libri Legitimi Naturales, Legitimi per Matrimonium, vel rescriptum Principis aut Comitis Palatini, spiritus ex damnato coto qui? t. 2. *num. 410. et seqq.*

Libri en et quando sine consensu Parentum Religionem ingredi, et suscipi possint? t. 3. n. 77.

Libri prioris Matrimonii debent tacitam Hypothecam in bonis parentis itarum audent, t. 2. n. 23. Liberos habere dicitur qui naturam prolem habet, t. 2. n. 63.

4. Libri sequuntur quod statum servituti et libertatis conditionem matris, t. 10. *num. 2.* Est tamen proles liberum, aive mater talis fuerit tempore conceptionis, aive natiuitatis, *num. 3.* Quoad nobilitatem et dignitatem proles legitime nate sequuntur conditionem patris, n. 4. Eadem sequuntur aliam matris, n. 5. Nisi alibi contrarie sit constructo, n. 6. Aut specialis status, n. 7.

Libri ubi, et casus expensis educeri debeant secta divorin, t. 19. n. 103. et 104.

Libri legitimi. Vide *Legitimi.*

Libri illegitimi. Vide *Illegitimi.*

LIBER, LIBERTAS

1. Liberi homines, et liberiali qui? t. 18. n. 1.
4. Libertas res inalienabilis, et omnibus rebus favorabilior est, t. 10. n. 3.
- B. J. Libertatis causa est favorabilior Actori, C. II. R. XI. *num. 10.*

LIBERTUS

1. Libertas non admittitur in testam adversus Patrum suum, t. 20. *num. 143.*

LIBRI

1. Libri Decretalium, Clementinarum, et extravagantes, habent indubium auctoritatem legis, P. n. 87. et 88. Car solis Doctoribus Bononiensis communibus fuerit transmissi? *num. 88.* Libri canonici, unde sint tales? t. 1. n. 73. Libri Auctorum doctorum recte jobantur comburi, *elit. t. 1. n. 223.* Libro damnato, non iudicio censoris damnata Actor, n. 204. et 225. Damnato tamen Auctore, ejus quoque libri censentur damnati; et quomodo? n. 220. et 221.

1. Libros edere non possunt Regulares absque examinatione, et approbatione Ordinarii, t. 31. n. 143. Quid dicendum de Lectoribus, Disputationibus, vel Conclusionibus? 144.

2. Libri Parochorum non habentium speciale Archivium, quomodo vim probandi habeant? t. 23. n. 106. et 107. Quos libros Parochus tenetur habere? n. 126. Libri Parochiales de quorundam Baptismo, Matrimonio, vel morte attestantes, plene probant, *num. 127.* Et qualiter probent Libri Parochiales, in quibus annotantur redditus, iura, et bona Ecclesiae saae? *num. 128.*

Libri rationum, ac hujusmodi, in Archivio publico reperi, an plene probent? t. 22. *num. 102.* Et quae conditiones ad id requirantur? *num. 103. 105. et 106.* Vide infra §. *Scripturarum privatum.* Quid dicendum de Libris ex Archivis Monasteriorum, Civitatum etc. extractis? t. 22. *num. 114. 115. 118. et 119.* In somnia parva datur plena fides libris Monasteriorum, Civitatum etc. *num. 120. et 121.* et 122. et 123. Libri antiqui Ecclesiarum probant pro Ecclesia; praeteritum quod agitur de profundis finibus, *num. 121.* Id ipsum procedit, quando ex libris Monasterii constat de solutione decimarum uniformi censuum, quia tunc solita solutio census recte probatur, *num. 122.* Et quid si agatur de probando dominio, vel possessione? *num. 123.* Quando agitur contra Monasterium, tunc contra istud ex Libris ejusdem plena fides inducitur, *num. 124.* Idem dicendum, quando subdatus talis li-

- bro, vel scripturae Monasterii, allegat contra aliam subdium illius, n. 155.
- Libri rationum, quid? t. 2. n. 135. Ad librum rationum commodè reducitur Inventarium primum, n. 136.
- Libri, rationum, qui, et a quibus confici solent? t. 2. n. 194. Quae fides debeat libris rationum? n. 195. et 196. Regulariter non probant plura pro scribente, hunc tamen contra ipsum, n. 195. Nec probant pro haerese scribentis, etiam si sacerdot Ficus, aut Ecclesia, n. 196. Cur Libros rationum eorum tenentur edere Feneratores? n. 197. Liber rationum probat contra scribentem, etiam si in scriptis manu aliter de sua voluntate, n. 198. Et quid si principalis negi, legatus de sua voluntate esse scriptum, n. 199. Datur nihilominus aliqui casus, in quibus Liber rationum probat pro scribente, aut in commodum eorum haereticum, n. 200. et 201. Ut si Lege publicè sit dispositus, n. 201. Aut constitutus, vel statum specialis, n. 202. Praest alibi probat libris mercatorum, saltem si ad certam quantitatem, n. 203. et 204. et 205. Liber rationum defuncti, qui fuit vir bonus, fuit pro haerese simpliciter probatum, n. 206. n. 207. Non vera pl-nam, nisi alia adiectione adjuvetur, n. 208. Libros rationum Tutoris, Mercatoris, seu aliter Administratoris scriptos, praest scribentis iuramentum sicut in parvis, et testimonia sumunt, dummodo illi sit vir legalis, n. 209. Secus dicendum in magis minoribus, nisi concurrat legitime probatio, vel sollicitudo adhibita, n. 210. Admonet huiusmodi, quae sicut? n. 211. 212. et 213. Liber rationum debet tamen continere data et accepta etc. n. 212. In quibus addi censet aut quodlibet scriptum, et expensum fuit, cum anno, mense et die, n. 213. Debet esse exadhibita, non ex parte contraveniens, et superdictionibus, n. 215. Iuramentum illius, qui librum rationum composuit, praest adhibendum, quod continet in eo sint vera, n. 216 et 217. Insuper, qui alium scripturam librum rationum, supplet non efficaciter inveniunt, n. 218. Ut libris rationum probet non scribentis, requiritur, et quid ad petitionem partis exhibentis, n. 219. et 220. Et si in eo solum sint descriptae res pertinentes ad officium de quo tractatur, n. 221. Siquè coniungatur, non solum in foliis vultibus, sed et Libri rationum debent edere cum die, sicut in editione instrumentorum, t. 2. n. 241.
- 3 Libri Fidei non sunt authentici? t. 2. n. 39.
- 5 Libris Missarum quandoque formari debent ad huc et cognosci valeat, Missae tamen iuxta decreta Pontificis, et instantiorum potentium rite fuisse peractas, t. 2. n. 244.
- Libri legi quidem, et quomodo prohiberetur per locutionem librorum prohibitorum? t. 2. n. 39. et 40. Prohibetur per illum librum triplicem Claustrum, videlicet primum et qui? n. 100. Secundum Claustrum et qui? n. 101. Tertium et qui? n. 102. Libri nequiae, et tertiae Claustrum, ob doctrinam minus sanam prohibiti, sub peccato gravi quidem, sed nulla sub Excommunicatione prohibentur, n. 103. De fidei novis confectis ubi laetetur librum, prohibitorum continere errantes, n. 104. Eandem enim aliqui regulas habent, n. 110. Excommunicationem Regularis librorum prohibitorum, n. 111. Librorum per locutionem prohibitorum Lectio non est in Germania, et partibus septentrionalibus sit peccaminosa? n. 112. et 113. Etiam Regulariter utitur ad observationem laicis librorum prohibitorum, n. 114.

BRIPFENSTUBA Jus Can. Tom. VI.

Librorum haereticorum Lectio. Retentio, Impressio, defensio, quomodo sicut prohibita per Bullam Coenae? t. 2. n. 34. et 35. Prohibetur sub excommunicatione omnium, et solum librorum haereticorum continens, vel de Religione tractatum Lectio, Retentio, etc. n. 35. Ad quam incurrendam regulariter, et auctor Libri sit haereticus, n. 36. Quid iuris de libris Contrariis, quos in his partibus Catholici, et Haeretici contra se invicem edunt, n. 38. Lectio libri haeretici est prohibita, est liber sit tantum manu scriptus, n. 39. Nominis libri haeretici veniunt etiam Epistolae, Conciones, Orationes, et aliae breves scripturae Haereticorum, n. 40. et 41. Regulariter inasper ad incurrendam Excommunicationem, ut libri Haeretici tractus de Religione, vel haereticis sententiae, n. 42. Quandoque tamen libri Haeretici principaliter de Religione tractant, vel alio de subiecto, tractant, haereticis inopem habere ad hoc, et tamen a Bulla Coenae prohibita? n. 43. et 44. Uterque requiritur, ut talis liber haereticus sententiae legatur, n. 45. Singulis licentia adia Apostolica, n. 46. Facillimum legatur libris prohibitis haereticis, etiam communiter, et quomodo habent Episcopi Germaniae? n. 47. et 48. Etiam doctrinae sine facultate legatur librorum haereticorum sine Excommunicatione, licet bono autem, et absque perverbia sententia legatur, n. 49. et 50. Facient tamen parvas materies, n. 51. Et quae? n. 52. et 53. Excommunicationis, qui legit notabilem partem libri, aut qui legit haereticam continenter, imo qui legit etiam dedicationem, vel prolationem, n. 54.

Librorum haereticorum omnium illorum Retentio est prohibita, quorum Lectio est prohibita per Bullam Coenae, t. 2. n. 34. Site deus, site alterius nominis, sive in propria, sive in aliena domo ens qui retinet, n. 55. Etiam parva retinens per incertum peccat, n. 56. Huius tamen in Retentione parvas materies, et quae? n. 57. et 58.

Librorum haereticorum Lectio, et Retentio, etiam in Germania, et aliis partibus Septentrionalibus, sine peccato gravi, et Excommunicatione haberi non possunt, ad locum remanentur, et ex professo refutatur doctrinae Leymanni, et Becani, dictionum, Bullam Coenae quod hoc in his partibus non esse receptam, vel consuetudinem contraria abrogatam, t. 2. n. 59. et 60.

Libros haereticos ad, et qualiter legere, et retinere possit vi Indulti, seu facultatis Pontificis, Regularis? t. 2. n. 136. et 137. Lectores, et Professores, etiam Contrarios, illis sicut specialis licentia legere non valet, n. 138. Libri haeretici, vel alii prohibiti, debent tradi coquinatibus, vel comburi, vel consignari aliquibus habentibus facultatem legendi, praestant Monasterium, et Quare? n. 139. et 140.

Librorum prohibitorum Impressio qualiter prohibita per Bullam Coenae? t. 2. n. 35. Et qualiter per Tridentinum? n. 136. Item, qualiter per indicem Librorum prohibitorum? n. 137. Licentia quid? t. 2. n. 138. In favorabilibus recitatio omnes Doctorum, et quodam illorum privilegia, n. 139. Et quibus? n. 140. et 141.

LICERE

- E. J. Licere catholici? quod placet, licet etiam quod ex more, C. II. B. LIII. n. 2. etc.
- Licere non licet per alium, nec per alio facere, quod per se, vel per se licet, C. II. B. LXVII. n. 2. 3.

- 4 Lide extinctio de re magis momenti est causa dispensandi super impedimento, n. 72.
 5 Litigatoris absentia Dei praesentia repletur, t. 14. num. 101.
 6 Litigiosa res, quae? t. 9. n. 56.
 7 Litigiosa res emi non potest, t. 17. n. 49.

LITTERAE

- 1 Litterae Beneficiales, quae? t. 3. num. 29. Litterae Apostolicae per quaecumque abbreviata ab impetrante factam redduntur falsae, et cadunt Falsatione, t. 3. n. 226. Vide infra §. *Rescriptum*.
 2 Litterae Dimissoriae, quid? t. 11. num. 109. Differunt a Commendatibus, seu Testimonialibus Litteris, et formati, num. 112. *Vet. Formatae* quae Litterae intelliguntur? num. 113. Vide supra §. *Dimissoriae Litterae*.
 3 Litterae nuntii Compassus, quae? t. 20. num. 433. Haec requiruntur pro civibus testium alienae jurisdictionis, *ibid.* Non tamen ipsis indiget Episcopus, in causis Ecclesiasticis etiam testes Laici suo iudicant; et cur? num. 434. Litterae reuocatoriae, seu Remissoriae, concedi debent alicui iudici, et testes personaliter venire nequeant, t. 20. num. 435. et 2299. Litterarum Apostolicarum Exactorum cum clausula, si idem cum invenierit, potest recipere informationes et testes non juratis, t. 20. num. 435. Si litteris Pontificis habetur incerta clausula, quodque praesentium transmissis etc. probant ejusmodi Transumpti etc. t. 22. num. 65. Litterae antiquae lapidibus incise, quid probent? t. 22. num. 221. et 2299.
 4 Litterae Dispensationis Papulae pro foro externo quomodo expendantur super impedimento Matrimonii? A. num. 291. et 299. Formula talium litterarum pro dispensatione super impedimento consanguinitatis in gradibus inaequalibus siue copula ob antiquitatem loci, num. 291. Alia formula super gradu aequali, et quoad praesentem copula, n. 293. Alia quando praesentis Matrimonium, n. 294.
 5 Litterarum Dispensationis Apostolicarum Stylus et Clausulae pro foro externo super impedimento Matrimonii, A. n. 302. et 299.
 6 Litterarum Dispensationis variae formulae. Vide *Formulas*.
 7 Litterae Dispensationis Apostolicae super Impedimento Matrimonii pro foro interno post factam excommunicatione dilacerari, et nullo modo tradi debent Latori, A. n. 482. et 299.
 8 Litterae Dispensationis Episcopalis per delegatum facit eundem pro foro externo, A. num. 302. Aliae quando ipse Episcopus dispensat pro foro externo, num. 507. Litterae Dispensationis Episcopalis pro foro interno, num. 527.
 9 Litterarum Recognitio, et Comparatio. Vide *Recognitio Litterarum*. Vide *Comparatio Litterarum*.

LOCATIO, LOCATOR

- 3 Locationis conductionis natura, et de illis, qui locare et conducere, rebusque quae locari vel conducere possunt, t. 12. num. 2 et 299. Locatio conductio definitur, *ibid.* Locari, et conducere possunt non tantum ea vendere, et fructus, num. 3. Sed etiam personae, seu Labores ipsarum, num. 4. In locamine, certum debet intervenire pretium, num. 5. Quod est pecunia; improprie etiam alio res, num. 6. Locatio emptio similis, in quo ab ea

differat, num. 8. Locare et conducere potest quis si a iure specietur non prohibetur, num. 9. Conducere praedia prohibetur milites, num. 21. Curiales, num. 21. Clerici, num. 23. Tutores, et Curatores, donec toties, et curiae rationem reddant, num. 23. Fabri et alii streperam artium exercentes non possunt prope scholas publicas, et Monasteria conducere domos, num. 24. Res quae vendi, etiam locari potest, num. 25. Aliena quoque res locari potest: et quomodo? num. 26. et 299. Locator rei alienae restituere debet conductori pretium, si res evincatur; ac etiam interesse, nisi bona fide locasset, num. 28. Servitutes reales, non item personales locari prohibentur, num. 29. Res fugibiles non nisi ad pauperem locari permittuntur, num. 29. Rem propriam pro se ipso conducere omo potest, num. 31. Res Ecclesiasticae mobiles etiamque Jura sollemnitate alia trionium alie locari non possunt, n. 22. Locatio rei Ecclesiasticae diversaliter contingere potest, num. 33. et 299. Locatio alia religionis facta, acce quoad primum trionium valet, num. 25. et 299. Clausula adjecta de repetenda Locatione post trionium non valet, n. 28.

- 3 Locutio rei Ecclesiasticae saltem ad trionium an sine solemnitate fieri queat? t. 13. n. 42. et 299.
 3 Locutor quis? t. 18. num. 17. Eius obligationes et jura quae? num. 30. et 299. In Locatione attendenda specialia conventio, et consentio Locutorum, *ibid.* Locutor rei debet fructus, quod conductor ea libera uti vel frui valet; alias tenetur restituere mercedem, ac interesse, *ibid.* Si ubique culpa Locutoris Conductor impeditur re conductu frui, vel uti, mercedem restituere debet Lorator non item praestare interesse, num. 31. Locutor tenetur reparare reparanda in damno, vel re locata, n. 32. Et refundere impensas, quas Conductor necessario, vel utiliter in rem fecit, num. 33. Expensas ordinarias pro colligendis fructibus factas non refundit Locutor, num. 34. Si expensas necessarias non refundat Locutor, potest evadere re locata uti, et frui, donec ei satisfaciatur, vel meliorationes in rem factas secum auferat, num. 35. Locutor debet vitia occulta rei locatae manifestare conductori, num. 36. Alias tenetur ad damna inde secuta, *ibid.* Tributa et alia onera rei locatae imposita solvit Locutor, num. 37. Si propter sterilitatem, vel alios casus abique culpa Conductoris eventientes, Conductor nullo, vel paucis percipit fructus; merces ex toto vel pro rata eidem mini debet, num. 38. et 299. Nisi ulterius specialiter conveniat sit, n. 40. Vel sterilitatis damnum fertilitate praecedentium, aut subsequenter annuum componitur, n. 41. Aut si loco mercedis certa pars fructuum datur, num. 42. Sen si sterilitas est continua, et proveniens ex vicio ipsius rei, num. 43. Sicut, et si sterilitas proscatur ex culpa Conductoris, num. 44. Et universaliter, si damnum in fructibus non modicum, num. 45. Damnum in fructibus modicum quale continetur? num. 46. et 299. Locatori adversus Conducitorem compellit actio et locatio, num. 49. Ante finitum locationalis tempus non potest Locutor expellere Conducitorem sine legitima causa, num. 50. Legitima causa expellendi est si debito tempore Conductor non solvit, num. 51. Item quando Locutor ipsemet indiget re locata, num. 52. Pro se, non sibi proxime conjunctis, num. 53. Item, si ea locata indiget reparacione, num. 54. Sicut etiam ea male utitur, vel contra bonos mores, vel eam deteriorando aget Conductor, num. 55. Ob privatas causas an propriis auctoritate ea pellere Conducitorem possit Locutor, num. 56.

- 3 Locutoris operam, et Conductoris earumdem obli-

gationes, et jura, *l. 1. num. 86. et seqq. II*, qui operas suas alius habeat, teneatur ex iustitia fideliter laborare, et in eorum negligentia restituere, *ibid.* Atque resciret dumtaxat inde secuta Domino, *n. 87.* Custodes grecos, et aliarum rerum teneatur restituere, si eorum lesa, vel levi, non item si levissima culpa res perit, vel perditur, *num. 88.* Teneatur probare quod res perierit, et quod eorum culpa non perierit, *num. 89.* Famulus ante finem locatibiles tempus discedens perdit totum salarium, transierque ad damna Domini inde secuta, *num. 90.* Conductor alieciarum operarum teneatur fideliter solvere pretium ac oneros ejus, si tempore debito non solvit, *num. 91.* Debet totum salarium solvere, si absque legitima causa famulum ante tempus repellit, *num. 92.* Nisi famulus elud servitium pro equali mercede statim acquirat, alioquin damnum non sentiat, *num. 93.* Conductor teneatur solvere personam conductam, etiam uti non possit opera ejus, si impedimentum ex parte ipsius Conductoris proveniat, *num. 94. et seq.* Excipitur casus, quo interea persona conducta, alius pro mercede operis prestat, *num. 95.* Si impedimentum ratione ipsius personae conductae proveiat, quo minus ejus opera uti possit Conductor mercedem dare non teneatur, *num. 97.* Exemplificatur, *num. 98.* Heres non teneatur mercedem dare famulo pro tempore, quo segrasset, *num. 99.* Proponitur et solvitur obiectio, *num. 100. et seq.* Si specialis habet contractus, aut loci consuetudo, etiam ageretur merces, et salarium solvi debet, *num. 101.* In his consuetudo datur officialium, et Consiliariorum Principis, *num. 103.* Famulis modico tantum tempore segrassis de mercede detrahi nihil potest, *num. 104.* Famuli et Officialis non possunt occulte aliquid subripere, vel ocella compositionis uti, ex eo quod probabiliter iudicent salarium suum esse minus iusto, *num. 105. et seq.* Secus est, si salarium est evidenter iniustum, *num. 107.* Pretium et salarium juxta in Locationis quid sit? *num. 108.* Debat attendi ad loci consuetudinem, *num. 109.* Salarium juxta est, quo pro alii parati sunt servare, etiam ad sustentationem servientis non sufficiat, *num. 110.* Ob solem necessitatem operas suas locantis non potest constitui minus salarium, *n. 111.* In assignando juxta salario quantitas et qualitas laboris attendi debet, *num. 112.* Non vero an ad sustentationem salarii sufficiat, vel non, *num. 113.* Doctrina practica pro Confessoris, *num. 114.* Casus, in quibus salarium evidenter iniustum censetur, *num. 115.* Alia doctrina practica pro Confessoris, *num. 116.*

LOCUPLETARI, LOCUPLETIOR

- 1 Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel pectura, quomodo intelligendum? *l. 2. numer. 23.*
 Locupletior factus ex re aliena consumpta, quomodo quis censetur? *l. 13. num. 145.* Possessor bonae fidei non teneatur restituere ullos fructus ante litem contestatam consumptos, si ex eis non est factus locupletior, *num. 147. et seqq.* Et quid, si ex eis factus est locupletior, *num. 147. et seqq.* Vide infra *§ Possessor bonae fidei.*
 R. J. Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria et pectura, *C. II. R. XLVIII. num. 4.*

LOCUS

- 3 Locus Religiosus quid? *l. 36. num. 2.* Requiritur ad eum sutorius Episcopi, *num. 3.* Subest juris-

dictioni ejusdem, *num. 4.* Qui potest talis locus visitari, *num. 5.* Et ab administratoribus petere rationem, *num. 6.* Locus pia auctoritate Episcopi non erectus, ejus jurisdictioni non substat, *num. 7.* Potest tamque ab eorum administrationibus rationem exigere, *num. 8.* An et quomodo possit Episcopus visitare loca, ut causas pias ab uno in alium eorum, *num. 9. et seqq.*

Locus ad litus maris est causa dispensandi, *A. n. 96.*
 R. J. Loci exempti non veniunt nomina Territiarum in odiois, bene vero in favorabilibus, *C. II. R. XV. num. 19.*
 Loci Sacri, *C. I. R. VII. num. 12.*

LUCRUM

- 1 Lucra non facere, et quaevis perdere, non per est ratio, *l. 2. n. 335.*
 4 Lucra, seu acquas, quae dantur Matrimonio acquiruntur intuitu unitis, eidem remanent, *l. 2. n. num. 83. et seqq.* Si vero utriusque intuitu, ambobus simul quid sit cellatum dividitur, *num. 85.* Quod etiam fieri debet, si utriusque personae uxoris aut contractus factus est, *num. 88.* Lucra per industriam et laborem viri acquiritur, et soli, si hereditas maneat, *num. 87. et seqq.* Lucra dante Matrimonio per aequalem utriusque industriam acquiruntur aequaliter dividuntur, *n. 90. et seqq.* Quid circa hoc statuta Barbariae? *n. 93. et seqq.*
 Lucra inter socios sunt dividenda, *l. 20. num. 89.*

LUDUS

- 3 Ludi theatrales quomodo Clericis sint prohibiti? *l. 1. num. 140.*

M

MACABEI

- R. J. Macabei in Sabbato pugnae excoisatur, *C. I. R. IV. num. 6.*

MACHINATIO

- 1 Machinatio, Calliditas, et Fallacia, quomodo differant? *l. 13. num. 4. et seqq.*

MAGIA

- 5 Magia quid, et quaeque? *l. 21. num. 11. et seqq.* Fines poenae de Jure Canonico, *num. 12. et seqq.* Et Civili, *num. 17.* Et mixti fori, *num. 18.*

MAGISTER

- 3 Magister Novitiorum qualis esse debet? *l. 31. num. 88.* Quomodo educare, et in quibus inuacere debet Novitius? *num. 89.* Poena recusantium officium Magistri Novitiorum, et praesentium illud obtemperant in Ordine Seraphico, *num. 91.* Summe cure adhibenda, ut optimi praesententur Magistri Novitiorum, *ibid.* Major pars Capituli representat totum, *l. 11. n. 11.* Major et minor pars quae? *num. 20.* Major pars quando non attendatur? *num. 27.*
 5 Magister quid, qui coarctat cum Doctore, *l. 5. n. 2.* Magistrorum, et Doctorum privilegia quae? *num. 6. et seqq.*
 Magistri, Praeceptores etc. in corrigendis discipulis Irregulares sunt, si ea gravi eorum excessu sunt, ut mutilatio sequatur, *l. 12. num. 132.* An, et quomodo verberibus castigare possint Clericos discipulos? *l. 25. num. 9.*

MAGISTRATUS

- 1 Magistratum Edicti, quae? P. num. 178. Magistratus appellationes non veniunt de delegatis, sed tantum Ordinarius, t. 29.

MAJESTAS

- 3 Majestatis habere crimen in personam Principis quando committitur ad hoc ut privet Ayle? t. 49. num. 139. et seqq. Nominis personae Principis hic veniunt soli supremi in suo territorio superiorem non egredientes, num. 140. Enumerantur plures tales, num. 141. et seqq. Inter quos non sunt Cardinales et Episcopi, num. 143. et seqq. Nisi sint Principes temporales, num. 145. Nec conveniunt Principis aut Regis Uxor, Filius, Frater, num. 146. Neque enim Consiliarii, aut Ministri etiam primi, num. 147. et seqq. Poena contra statum Principis, aut contra statum rebellandi contra Principem non caret Ayle, num. 150. sicut nec castrenses non subditi offendens personam ipsam Principis.
- 4 Majestatis habere crimen etiam filios reorum facit infames, etc. G. II. R. XXII n. 8.

MAJOR, MAJORITAS, MAJORATUS

- 1 Majoribus, seu Majorencibus, competit restitutio in integrum ex causae generali: hoc est, iusta causa interveniente, t. 41. num. 49. Causae iustae restitutio de Majoribus, quae? num. 50. 51. et seqq. Vide infra, §. Restitutio in integrum.
- 3 Major pars Capituli representat totum, t. 11. num. 11. Major et senior pars quae? num. 20. Major pars quando non attenditur? num. 27.
- 1 Majoritas, quid? t. 33. num. 2. Majoritas inter Clericos consideratur et quinquae censis: et quibus? n. 3. et seqq.
- 3 Majoritas, seu Primogenitura quid? t. 26. n. 610.
- Majoratus et praerogativa uniusque qui veniunt? t. 28. num. 11.
- 4 J. Majoris quando valent. §. Conservantur.
- Major praesente minor privilegio non utitur, G. II. E. VII. n. 8.
- 3 Major ubi conceditur, etiam minus concessum esse videtur. Quomodo procedat? t. 30. num. 123.

MALEDICUS

- 5 Maledici, et Maledictum quid? t. 26. num. 2. Maledicti Divisio, num. 3. In varios fieri potest, num. 4. Poena maledici in privatum, num. 5. Et Imperatorem, vel alium Principem saecularem, num. 6. et seqq. Poena Maledici in Pontificis Officium, num. 6. Et in ejus Personam, num. 9. Si in aliam Personam Episcopi maledictum inferat, ille maledictum ponere non potest, sed debet per alium puniri licet, num. 11. et seqq. Poena Clerici Maledici, num. 12. Et Religiosi, praesertim in superiores, num. 13. Poena maledici Religiosi in Ordine nostro, ibid.

MALEFACTOR, MALEFICIUM

- 3 Maleficiores ad locum Ayle confugiunt. Vide Rei.
- 3 Maleficiores omne praesentem mali animo facium, nisi probetur contrarium, t. 23. num. 95. et 96. et num. 84.

MALITIA, MALUS

- 3 Malitia hominum non est indulgendum, t. 25. num. 74.

R. J. Male non sunt facienda et evitanda bona, G. I. R. III. n. 3.

— in malis promissis fides non est servanda. Vide Promissionem.

Malus semper praesumitur malus, proem. num. 4. G. II. R. VIII. num. 1. 5. et seqq. in eodem genere delicti, n. 9.

— de praesenti non vero retro, n. 10.

— nisi se emendaverit, num. 9.

MANCERES

- 4 Manceres qui? t. 17. num. 25.

MANDATARIUS, MANDATUM

- 1 Mandata qualifientia, quos? t. 1. num. 175. Mandatum, quid? t. 2. num. 12. Mandatum jurisdictionis, et Mandatum ab homine, quid et se exprimit morte Mandantis? t. 2. num. 46. Mandatum generatum assumptum, quid? t. 3. num. 20. Mandatum Apostolicum, seu Mandatum de providendo, quid? n. 21. et n. 29.
- Mandatum procuratorium, quid? etc. 38. num. 70. Quae debent contineri? num. 73. Et si communiter datur in scriptis, potest tamen etiam probari per testes, num. 74. Mandatum procuratorium regulariter non praesumitur, sed est probandum ab allegante, num. 75. et seqq. Quid juris, si procurator non probet Mandatum? num. 76. Mandatum procuratorium praesumitur, vel inducitur ex potentia Domini scientis, et non contradicentis, num. 77. Idem probatur, saltem praesumptive, ex traditione, et productione Instrumentorum, seu jurium, num. 78. Utrum in procuratore requiratur specialia Mandatum procuratorium? t. 79. num. 79. et seqq. Idem in procuratore et parte Actoris, seu ad agendum constituto requiritur, num. 79. Nisi agat pro connectis personis, n. 80. Vel pro Consortibus ejusdem litis, num. 81. In procuratore tamen ex parte Rei, seu ad defendendum, id non requiritur dummodo satisfactionem de Judicem solvere, num. 82. et 83. Quid juris, si rationabiliter dubitet de Mandate procuratorio ad agendum, vel ejus validitate? num. 84. et 85. Mandatum procuratorium generale ad negotia datum, etiam ad iudicia se extendit, num. 86. Non vero e contra, et cur? num. 87. Mandatum generale procuratori datum, quam potestatem tribuit? num. 86. et seqq. Quid possit procurator generaliter constitutus ad omnia, etiam si mandatum exigat speciale? num. 91. et seqq. In quibus casibus sequat procedere procurator absque speciali mandato? num. 92. et seqq.
- 1 Mandati procuratorii effectus, quales? t. 38. num. 105. Ratum est, quod a procuratore agitur, vi Mandati, num. 106. et 107. Actio mandati directa, quid importet? num. 110. et 111. Actio mandati contraria, quid? num. 113. Mandatum integrum, seu tunc integrum, quando dicitur? num. 118. Mandatum procuratorium potest revocari dupliciter, expresso, et tacite, num. 140. 141. et 142. Vide infra §. Procurator. Mandatum de maleficio committendo, v. g. de persequendo Clerico, ut revocetur, debet tunc revocatio notificari ipsi mandatorio, t. 38. num. 157.
- 3 Mandatum de comprehendo in iudicio ad certum tempus, duo fovet; et quae? t. 14. num. 124.
- 3 Mandata violare jura Ayle, vel aliam immunitatem Ecclesiasticam incurrit poena, etc. 49. num. 219.

Mandatum Apostolicum super collatione Beneficiorum quid? et quotiens? t. 3. n. 167. et seqq. Aliud est in Forma pauperum, aliud in Forma communi, aliud in Forma dignam vel ratione congruit, aliud in Forma gratiosa, num. 169. et seq. Aliud motus propria, aliud si alteri, aliud si noster, aliud si nulli, n. 171. et seq. Aliud parinde valere, n. 173. Mandati effectus potius imputatur mandati, quam executori, t. 49. n. 103.

5 Mandatus Homicidium. Vide Homicidium Mandantes.

R. J. Meodatorius. Vide Procurator si alius. Mandati forma semper est observanda, C. II. R. LII. num. 13.

Mandato generali non includuntur ea, quoniam specialia mandata exigunt, C. II. R. XXXV. n. 13.

Mandatum. Vide Iudicis mandata etc. Mandatum debet esse sine mercede, C. II. R. LV. num. 18.

MANIFESTUM

1 Manifestum, et Notoria non indigent probatione, t. 19. num. 37. et seqq. Manifestum semit dupliciter, et quid sit? num. 41. Et quomodo differat a Notorio, num. 42. Vide infra §. Notorium

5 Manifestum quid, et in quo differat a famoso, et publico? t. 1. n. 245.

MANUALE, MANUS

3 Manuale Beneficium. Vide Beneficia Manualia. Manus Pontificiae appositio. Vide Apposito manus.

MARITUS

1 Maritus pro uxore, et e contra, regulariter testis esse non potest, t. 30. num. 113. Amplius istud ad sponsum de futuro, num. 114. Et concubinam, sique Amantem, num. 115. Fallit istud in certis casibus, num. 117. et seqq. Maritus et Uxor, sunt Domestici, num. 121. Confessio conjugum qui in-teritur, quod officio praecessoris matrimonium, non sufficit ad eorum separationem, et quando? t. 23. n. 68.

3 Maritus an accipiat partem ab intestato? t. 27. n. 58.

R. J. Marito circa dotem majus ius competit quam heredi illius, C. II. R. XLVI. num. 15. R. LV. num. 19.

MARMOR

Marmor effigatum non comprehenditur nomine mar- moris, et tunc? t. 2. num. 403. et 404.

MARTYR

R. J. Martyribus, licet consentientibus in tormento ad mortem, inferitur iniuria, C. II. R. XXVII. num. 12.

MASCULINUM

3 Masculini praenominatio utramque sexum compre- hendit, t. 18. num. 145.

MATERIA

R. J. Materia transiens in materiam censetur assumere aliam speciem, C. II. R. LXXX. num. 5.

MATRIMONIUM

1 Matrimonium, an, et qualiter de facto possit con- trahi per Procuratorem? tit. 38. num. 67. et seqq. Matrimoniales causas ad solum Episcopum pertinent disjunctas, t. 23. num. 12. Ex speciali tamen commissione Episcopi potest inferior casuum Ma- trimonialium cognitionem habere, num. 13. Et sic Archidiaconi de causis matrimonialibus in prima instantia alicubi iudicant, num. 14. Idem potest contingere ex praescriptione, consuetudine, aut pri- vilegio, num. 15. et 16. In matrimoniis contra- heendis non iura effectus, sed affectus attenduntur, t. 21. num. 16. Super matrimonio an possit fieri transactio, vel saltem amicabile compositio? t. 36. num. 12. et 20. Et quid de sponsalibus? num. 21. Matrimonio ea gravi metu iniuste incusso con- tractum, ipso iure est nullum, t. 40. num. 44. Quo- iure metus gravis irritat matrimonium, naturae ho- mines, num. 47. Probat transactio iurata, metum gravem Iure naturae dirimere matrimonium, num. 48. et seqq. Solvuntur controversiae, num. 51. et seqq. Metus sufficiens ad rescindendum ceteros con- tractus sufficit etiam ad irritandum ipso iure ma- trimonium, num. 55.

2 Matrimonium. Confessio contra matrimonii valo- rem non valet, t. 18. num. 30. Bene tamen pro matrimonio, num. 31. Et si impedimentum matri- monii sit notorium, nequit vir dimittere uxorem absque iudicio Ecclesiae, et eor? t. 19. num. 39. In causis matrimonialibus admittuntur novae pro- bationes post conclusionem in eam etc. tit. 19. num. 165. In causis matrimonialibus filiorum, non pa- rentes, alique cognationes possunt esse testes? t. 20. num. 107. et 110. Praestant si filius in ex- ore patris eam, quae divitiis, nobilitate etc. longe est praestantior? num. 111. In causis matri- monialibus admittitur testimonium Parentum, ad- versus Liberos in gradu prohibito cohabitare vo- lentes, t. 20. num. 146. Adem, ut ad testi- monium solius Matris prohibeantur matrimonium cohabitare, ibid. Secus dicendum de matrimo- nio iam contracto, quod ad dictam solius matris non dissolvitur, et quae ratio disparitatis? num. 147. An testimonio parentum in causis matri- monialibus admittitur pro favore liberorum? num. 148. et num. 109. et seqq. Conscientia impedi- mentali matrimoniali tenetur inquit demonstrare, citius si ab deo accepta, vel citius ab iuramento, an quid dicat, t. 21. num. 50. Causa illa in qua agitur de peccato carnis ad obtinendum divortium quoad thorum, vel dissolutionem matri- monii civiliter coarctata, non est criminalis, et quid mixta inter civilem et criminalem, t. 22. num. 69. In causis matrimonialibus post praestitum iuramentum contra valorem matrimonii, adhuc potest queri de veritate, neque sententia contra illud lata, transit in rem iudicata, t. 24. num. 155. Sententia lata in causis matrimonialibus non transit in rem iudicata, et quando? t. 27. num. 118. 119. et seqq. Et quid dicendum de sententia lata contra valorem, vel pro valore sponsationis? num. 121. et 122.

3 Matrimonium Clericorum. Vide Clerici Conjugati. 4 Matrimonium est causae favorabilis, et pro ea in dubio iudicandum, t. 5. num. 43. Matrimonium ex sponsalibus debitum est? quando- do? et quando compelli possit? t. 1. num. 152. et seqq. Finaliter cogi ad nubendum nemo potest, num. 163.

Matrimonii dilatio multa causat peccata, t. 1. n. 151.

Matrimonia Catholicorum cum haereticis an? et quando valida sint et licita? t. 1. n. 357.

Matrimonia Haereticorum. Vide *Haereticorum Matrimonia*.

Matrimonium clandestinum ex defectu praesentiae Parochi et testium. Vide *Praesentia Parochi et testium*. Vel *Praesentia Testium*. Vel *Parochus*. Vel t. 3. §. 2.

Matrimonium contrahentes cum impotentia. Vide t. 15. per totum.

4 Matrimonium cum duobus, vel duabus initum jure Divino et humano invalidum, ac illicitum est, t. 4. nam. 2. et seqq. Ut prius. nec consuetudo, nec dispensatio quid valeat, num. 3. Poena attentationis contrahere cum duobus vel duabus, n. 4.

Matrimonium leprosum. Vide *Leprosi* vel t. 8.

Matrimonium errorum. Vide *conditionis impedimentum* vel t. 9.

Matrimonium sub conditione de praeterito vel praesenti ratum validum, aut invalidum est, prout est conditum, t. 5. n. 12. et seqq. Sub conditione de praesenti initum, non potest consummari, deinde recusat ratum conditionem, n. 20.

Matrimonia sub conditione de praesenti, praeterito vel futuro inita licet, t. 6. nam. 21. et seqq. Sed non expedit, n. 22.

Matrimonium sub conditione impossibili, vel inhonesta est validum, si non repugnat substantia matrimonii, t. 5. nam. 40. et seqq. Solvantur Objectiones, num. 41. et seqq. Quando matrimonium sub conditione impossibili ac turpi de futuro sit nullum? num. 44. Turpis conditio de praeterito vel praesenti attenditur, et non habetur pro non educta, num. 45. bene tamen conditio ex natura impossibilis, num. 46. et seqq. Doctrinae praeterea de quibusdam Matrimoniis sub conditione turpi est impossibili initis in specie, n. 48. et seqq.

Matrimonium sub causa vel demonstratione initum valet, t. 5. n. 61. et seqq.

Matrimonium sub modo quid juris importet? t. 5. n. 63. Modus etiam substantiae Matrimonii repugnant non vitat illud, n. 64.

Matrimonium contra prohibitionem ab Episcopo vel Papa factam, si contrahitur, peccant contrahentes, t. 16. nam. 4. et seqq. Et ad tempus separantur, nam. 7. Matrimonium tamen valet, nam. 8. Nisi Papa inseruierit, n. 9. Nisi apponatur clausula irritantum, nam. 10.

Matrimonia subsequenti legitimum proles et quomodo? Vide *Legitimatio per matrimonium*.

Matrimonialis causae iudex. Vide *Iudex causas matrimonialis*.

Matrimonium necessarium quatenus possint? Vide *necessarium Matrimonium*.

Matrimonium testandi impugnetur qui possint? Vide *testificari contra Matrimonium*.

Matrimonii divortium, vel dissolutio. Vide *Divortium Matrimonii* quoad vinculum.

Matrimonia existente nullo an? et quomodo dissolvere, vel quid aliud facere possint et debeant coniuges, t. 19. n. 14. et seqq. Idem n. 22.

Matrimonii divortium, seu dissolutio quoad librum, et cohabitationem. Vide *Divortium Matrimonii* quoad librum.

Matrimonium soluto cui? et? quomodo fieri debeat revolutio deus et horum, t. 20. n. 24. et seqq.

4 Matrimonium secundum. Vide *secundum Baptisae*.

Matrimonium variis modis invalide contrahi potest, n. 383.

Matrimonii invalide contracti revolutio. Vide *Revolutio Matrimonii*.

B. J. Matrimonii causa est favorabilis Aetori, C. II. de XL. n. 10.

Matrimonia nullo, nulla etiam ex eo jura sequuntur.

C. II. R. XXXIX. n. 8.

— de matrimonio cognoscens etiam de Dote cognoscit,

C. II. R. XLII. n. 7.

Matrimonia quoad thorum soluto tenet Dux apud partem innocentem, C. II. R. XLII. n. 14.

Matrimonium ratum auliter initum praestat impedimentum, C. II. R. LII. n. 9.

Matrimonium cum impedimento impediens tantum initum, licet illicitum, validum est, C. II. R. LXIV. n. 4. g.

Matrimonium furor, aut affinitas superveniens non dirimit, C. II. R. LXIII. n. 2.

MATRIX

3 Matrix Ecclesiae quae? t. 30. n. 123.

MAXIME

1 Maxime est dictio implicativa, et quid importet? t. 1. n. 226.

2 Maxime dictio haec est implicativa, t. 8. nam. 24. et t. 12. n. 226.

MEDIA

1 Media conceduntur quando conceditur Sols, n. nam. 503.

MEDICINA, MEDICUS

3 Medicinas audire, et artem Medicam exercere, quomodo prohibentur Clerici, et Monachi? t. 50. nam. 8.

5 Medicum vel Chirurgum exterius Clerici sunt irregulariter, si mors inde casualiter sequatur, t. 12. nam. 200.

1 Medicus non potest alium contractum cum suo infirmo inire, t. 37. n. 45.

B. J. Medici impuati debet quod per imperium commisit, C. II. R. XIX. n. 7. R. LXII. n. 8.

MELIORAMENTUM, MELIORATIO

3 Melioramenta in rem Emphyteuticam facta, quando ad Dominum, et quando ad Emphyteutam spectant? t. 18. n. 165. et seqq.

Melioramenta in rem locatam facta an, et quomodo secum sedere possint Conductor? t. 18. nam. 35.

MELITENSIS

3 Melitensis Ordinis origo et initium, t. 31. nam. 41.

MEMBRUM

1 Membrum, quid proprie sit? t. 20. n. 5.

3 Membrorum sacrum sensu est Dominus, t. 22. nam. 13.

MENDAX

B. J. Mendax convicta de Mendacio non supponit seditur, C. II. R. XX. n. 10.

MENDICANS

3 Mendicantes Religiosos quid et quae? t. 31. nam. 17.

Mendicantes Religiosi possunt habere boves in communem exceptis Fratribus Minoribus, nam. 28.

Mendicantes possunt discurrere in omnibus vicis, in quibus jure ordinis possunt Episcopi, t. 34. nam. 39.

5 Mendicantes Regulariter an, et quatenus habeant potestatem abdicandi a censibus summo Pontifici, etiam in Bulla Coenae, reservatis? Vide *Abdicatio a censibus Papae reservatis*, an et quando fieri possit a Regularibus.

MENSA

3. Mensa communis quid? *t. 4. n. 164.*
Mensa Praelati vel Ecclesiae Capituli. etiam quae bona ad eam pertinent? *t. 18. n. 267.*

MENSIS

3. Mensis quod dies continet? *t. num. 495.* Apostolicus Mensis quando incipiat et terminetur, *n. 496.*

MERCATOR, MERCATUS.

2. Mercatorum scripturae debet adhiberi fides in quolibet Foro, quando existit ejusmodi statutus in Curia Mercatorum, *t. 22. num. 155.* Mercatorum libri alicubi de consuetudine, vel statuto, probant pro ipsis, *t. 22. num. 202.* Saltem usque ad certam quantitatem etc. *num. 203. et 204.* nisi Mercator sit suspectus vitae, *num. 205.* Mercatoris libro, praevio scribentis juramento, statuit in parvis ac verisimilibus summis, dummodo ille sit vir legalis, *num. 208.* Secus dicendum in magnis summis, nisi connostrat legitimae probationes, vel sufficientia administrata, *num. 209.* Adminicula hujusmodi, quae omnia sint? *num. 210. et seqq.* Vide supra *§. Libri rationum a quibus et §. Liberationum definiti.*
3. Mercatores ob solutionis dilationem carius vendere possunt mercata, *t. 17. n. 161.*
2. Mercator in Feriis sacris est prohibitus, *t. 9. num. 20.* Numine prohibiti Mercatus, quid intelligatur? *n. 21.* Alicubi diebus Feriis de consuetudine celebrantur Nundinae, *n. 22.* Consuetudines tamen hujusmodi sunt moderatae, *n. 23.*

MERETRIX.

- Et J. Meretrici data ob usum Corporis repeti non possunt, C. II. R. LXV. *nu. 4.* promissa vero eidem servanda non sunt, R. LXIX. *n. 9. 10. etc.*

MERITUM

4. Meritorum excellentia est causa dispensandi super impedimentis, *a. n. 71.*

MERX

3. Merx proprie quid? *t. 17. num. 7.* Merces ultraeae, vilescunt, *num. 165.* Earum copia, paucitas, raritas quando augeat, vel minuat pretium, *num. 148. et n. 163. et seqq.*

METROPOLITANUS.

1. Metropolitanus au differat ab Archiepiscopo? *t. 11. nu. 29.* Archiepiscopus alio nomine appellatur Metropolitanus; et cur? *t. 31. num. 32.* Potest dari Archiepiscopis, qui non sit proprie Metropolitanus, *n. 33.* Episcopi Metropolitanus subjecti dicuntur suffraganei ipsis; et cur? *num. 34.* Vide supra *§. Archiepiscopus.*

METUS

1. Metus quid? *t. 40. num. 16.* Dividitur in gravem et levem, *num. 17.* Metus gravis seu cadens in virum constantem, quis? *num. 18.* Ad hunc quae requirantur conditiones? *num. 19.* Gravis mala, sufficientia ad inducendum metum gravem, qualia? *num. 20.* Et unde horum gravitas desumenda? *num. 21.* Metus justus, quis? *num. 22.* Non causat involuntarium simpliciter, sed tantum secundum quid, *num. 23.* Factum est metus magis censetur voluntarium, quam involuntarium, *nu. 24.* An et qualis metus invalidet contractus? *num. 25. et seqq.* Metus levis non vitiat contractum, *num. 25. Imo, nec me-*

tos gravis ab intrinseco proveniens, *num. 26.* Neque proveniens ab extrinseco, jure tamen incussus, *num. 27.* Vel si nobis fuit incussus ad extorquendum consensum, sed ob alium finem, *num. 28.* In dubio praesumitur metus ad extorquendum consensum incussus, *num. 29.* Contractus, alique actus ex metu gravi procedentes, regulariter sunt validi, *num. 30.* Quamvis tamen metu probato sicut rescindendi per sententiam Iudicis, *n. 31.* Idque exemplificatur, *n. 32. et 33.*

Metus passis quodnam juris remedium competat? *t. 40. num. 34. et seqq.* Actio quod metus causa, quibus, et qualiter deitur? *nu. 35. et seqq.* Exceptio quod metus causa competit metum passis; et quando? *n. 39.* Metum passis competit etiam Actio utilis, *num. 40.* Quomodo res possit dici esse in bonis ejus, qui eam ex metu alteri tradidit? *num. 41.* Si quis sua culpa incidit in metum, non competit ipsi remedium iuris, quod metus causa, *num. 42.* Hoc ipsum non competit ei, qui ex metu non est damnificatus, *n. 43.*

Metus gravis, ac iniuste incussus, reddit matrimonium, ipso jure invalidum, *t. 40. nu. 44.* Idemque juxta probabiliorum sententiam dicendum de sponsalibus, *nu. 45.* Quo jure metus gravis irritat matrimonium variant Doctores? *num. 47. et seqq.* Probat sententia assertore, metum gravem jure naturae dicimur matrimonium, *num. 48. 49. et 50.* Solvantur rationes oppositae sententiae, *nu. 51. 52. et seqq.* Metus sufficiens ad rescindendum caeteros contractus, sufficit etiam ad irritandum ipso jure matrimonium, *nu. 53.* Plures alii actus, sive contractus, sunt ipso jure irriti ob metum gravem, atque iniuste incussum, *num. 55. 56. et seqq.* usque ad *num. 75.* Uti Professio religiosa, *n. 57.* Votum per metum emissum, *nu. 58.* Secus in Juramento, *num. 59.* Et quae disparitas? *ibid.* Promissio, et traditio rerum Ecclesiasticarum, metu gravi extorta, *nu. 60. et 61.* Contractus dotis promissae, vel solutae, *nu. 62.* Jurisdictio per metum gravem extorta, *n. 63. et seqq.* Absolutio a censuris, harnique revocatio, metu extorta, *nu. 65. et seqq.* Auctoritas Tutoris metu extorta, *num. 69. et 70.* An valeat testamentum metu factum? *num. 71.* Vel sententia per metum lata? *n. 72. et 73.* An constitutio procreatoris, si fiat ex gravi metu? *n. 74.* Omnes actus illi metu extorti ipso jure non valent, qui sine peccato servari non possunt, *n. 75.*

Metus qualiter probatur? *Id. 40. num. 76. et seqq.* Metus regulariter non praesumitur, sed ab allegante est probandus, *num. 76.* Estque difficilis probationis, *num. 77.* Nec nisi conjecturis, et iudiciis, probari potest, *n. 77. et 78.* Quisnam hic et nunc sit metus justus, Iudicis arbitrio reliquitur, *num. 79. et 80.* Metus illius quibus conjecturis in specie probatur? *num. 81. et seqq.* Metus praesumitur, quando quis contrahit in carcere, seu vinculis constitutus, *num. 82.* Vel si aliqua domo, etiam privata, detentator elusus, *num. 83.* Aut quando probantur minae potentis etc. *num. 84. et 85.* Aut quando quis antea jure suo fuit spoliatus, et deinde ipsi reconstituitur, *nu. 86.* Aut si probetur praecessisse in alios tractatum de egeopolo aliquem per metum, *num. 87.* Vel quando contrahitur tempore contractus lacrymabitur, seu praeter morem dignoscatur pallor in vultu ejus etc. *num. 88.* Metus probatur etiam ex depositione testium; et qualiter? *nu. 89. 90. et 91.* Metus quandoque potest probari juramentis, *n. 92.*

Metus reverentialis, quid? *t. 40. num. 93. et 94.* Se solo non sufficit ad irritandos contractus, *num. 95. 96. et seqq.* Secus si metui reverentialis accessit aemulatio, vel gravis minac, *n. 97. 99. et 100.* Vel si

importunae, seu instantissimae preces eidem conjungatur, num. 101.

Metus semel illius remedia praesumitur docere, quomodo durat ratio illius, t. 60. num. 102. Praesumitur autem cessasse, ac perari ex contrariis indicia, ex quibus praesumebatur illius, no. 103.

Si peragat metus molastis levius contrahentis, per longam spontaneam cohabitationem cum Morio suo, num. 104. Item metus tempora promissionis interventus, per spontaneam solutionem vel promissionem, num. 605. et 606. Metus non praesumitur intervenire, quando adhibitor praesentis coanguineorum, ac Amicorum, num. 7. Limitatur hoc ipsum, ibid.

3 Metus Reverentialis quando censetur sufficiens ad invalidandum Professionem? t. 31. n. 164. et segg.

4 Metus levis non habetur pro metu, t. 1. n. 330.

Metus incusus locutus irritat sponsalia, t. 1. num. 13.

Metus quando irritat Matrimonium, t. 1. num. 345. et segg.

Metus gravi incusus Matrimonium atq. ipso iure nullum, ibid. Si incutitur a causa libera, num. 346. Injuncte, num. 349. Metus levis non annullat Matrimonium, num. 330. Quando censatur levis vel gravis, num. 331. Quid de metu reverentiali, num. 332. Matrimonium ex metu invalidum, validatur per subsequentem copulam sponte habitam, n. 333. Et per spontaneam cohabitationem, n. 335. Ad quam tamen tria requiruntur, et quae, n. 337. et segg.

5 Metus gravis, et quando excuset a Censura, praerogativa Excommunicationis? t. 39. num. 35. et segg.

R. J. Metus gravis, non ab extrinseco, sed intrinseco, vel incusus incusus etc. non excusat, C. I. R. V. num. 3. 10.

MILES, MILITARIS ORDO

3 Militaris Ordo quid? t. 31. n. 49.

Militis eo, et quando sint irregulares? t. 12. num. 145. et segg.

MINUS

3 Mimi et Arcarii qui? t. 26. num. 493.

MINUS

4 Minus parentum vel consanguineorum quando? et ex parte cuius solvantur sponsalia? t. 1. num. 279. et segg.

Minus coniugis eo? et quando praebant causam divortii, t. 19. n. 43.

5 Minus Belli Ducum, quod, nisi fortalitem tradiderit, nulli eo infanti parere vellet, injuncte sent, t. 12. no. 73.

MINIMUS, MINOR

1 Minimus. De minimis non curat praetor, declaretur, t. 41. n. 9. et 10.

3 Minorum Ordinis erigo, t. 31. n. 56.

Minores, seu Minorum habentes Curatorem sine hujus auctoritate non possunt petiti circa alienationem bonorum suorum, t. 45. num. 48. Bene tamen circa concernentia propriam personam, num. 43. Siquae concordator Jura Juribus, num. 44. et 45. Minor gravior laesus in transactione, potest petere restitutionem in integrum, t. 36. num. 44.

Minoribus competit beneficium restitutionis in integrum, t. 41. num. 24. et segg. Etiam si contractus sit factus cum consensu Patris, Tutoris etc. num. 43. Qualiter minor satis sit computandus? num. 44. Datur tamen plures casus, in quibus Minor non restituitur in integrum, num. 25. et segg. Ut si impetravit reuam statim, num. 25. Vel si major

affatus rem habuit, quod satis gesseret, n. 27.

Aut aliud juramentum sponte praestito confirmavit, num. 28. et 29. Vel falsitatem se majorem enarrauit, et no. 30. et 31. Minor laesus potest contra alium

Minorem petere restitutionem in integrum, n. 41. Solvitur notabilia instantia, num. 44. 45. et segg.

Differentia multiplex inter restitutionem in integrum concessam, a prima die viginti anni anathematizandi, no. 60. et 61.

Minoribus Clarissis in reconstitutione Beneficii Ecclesiastici gravior laesus, an sit restituendus in integrum? t. 41. num. 83. et segg. Minor in Beneficiis habetur loco Majoris et quomodo? no. 84.

Clarissis illis Minoribus, an indigeat nova collatione Beneficii, ad quod restituitur, num. 88. Minor adversus Professionem religionis nonquam restituitur, n. 89. Bene tamen, si allegaverit infirmitatem ejus, post quinquagesimum sodici posuit, num. 90. et segg. Minor non competit restitutio in integrum contra substantiam matrimonii, no. 93. Bene tamen quoad ejus accidentia, puta si laedatur circa dotem innoderatam promissionem, num. 94. Vel ex sententia matrimonii atq. gravior laesus probaverit, no. 95. Minor restituitur contra propriam confessionem laesae fidei, num. 96. Ut si hucusque confessus sit, se cum aliquo contraxisse sponsalia, no. 97. Imo etiam restituitur Minor adversus confessionem delicti, num. 98. Solvitur notabilia instantia, num. 99. Hoc ultimum limitatur, no. 100. Adversus delictum dolo commissum Minor non restituitur, num. 101. Bene tamen, si deliquerit incommode per culpam, num. 102. Imo si in priori casu restituitur, ut habetur pro confesso, n. 103. Insuper Minor non restituitur contra sententiam, vel remissionem executionem poenae, num. 104. Restitutio in integrum concessa Minor, ad etiam proxi Majori communem causam cum eo habuit? t. 41. n. 130. Saltem quando haec sit indivisa? num. 137.

2 Minor seu Minorum, an habent legitimam personam standi in iudicio? t. 1. num. 134. et segg.

Minori petenti dandus est auctor ad litem, num. 137. Et quid, si huic nolit parere? ibid. Cum auctoritate Curatoris potest Minor stare in iudicio, num. 138. An in causis criminalibus sine Curatore possit stare in iudicio? num. 139. Quid, si impetravit veniam statim? num. 160. Vel si agat iudicio possessionis? num. 161. Aut sententia pro ipso lata fiat? num. 162.

Minor potest in causis Beneficialibus, et spiritualibus agere, se responderi in iudicio aliquo Curatore, t. 1. n. 163. et 164. Minorum ex propria Confessione gravior laesi, et quoadque Majorum restituitur in integrum, t. 48. num. 81. Minori an, et qualiter competat restitutio in integrum adversus omnes prohibitionem? t. 19. n. 170. et segg. Vide infra §. Restitutio in integrum. Minorum an possint esse testes in iudicio? t. 30. 40. Vide infra §. Pube.

3 Minores et pupilli habent tacitum Hypothecam in bonis Tutorum ac Curatorum, t. 21. n. 21.

Minores Fratres. Vide Franciscus. Vide Fratres Almores.

5 Minores ordinarii poena Criminali affici possunt, regulariter tamen nullus punitur, t. 25. n. 5. Ob peccata omniaque nullum incurunt poenam, n. 6. R. J. Minores Contractus. Vide Contractus.

Minor dicitur tam qui 14. quam qui 25. annis minor est, C. II. R. LVII. n. 4.

-- a minoribus facta sine tutore valida sunt, si in eorum commodum cedunt, C. II. R. LXI. n. 3.

3 Minor pars Capituli eo, et quando quid possit? t. 11. n. 74. et 29.

Miserabile Clerici quod obligationem portandi Habitum et Tonsuram, Presbyterium Fori et Canonis. Vide *Clericorum obligatio portandi Habitum et Tonsuram*.

MIRACULUM

- 3 Miraculum quid? t. 45. an. 33. Potest fieri a solo Deo, *ibid.*, Sancti magister tantum faciant Miraculum, an. 34. Requisita ad Miraculum, num. 35. et preced. Miracula quare faciat DEUS? num. 36. Et per quos? n. 37. Instructio practica circa hoc, *ibid.* An, et quomodo unum Miraculum sit in multis aliis, num. 38. et seqq. Miraculum non necessario sit in instanti? n. 40. et seqq. Episcopus excommunicare, et approbare potest miracula et quomodo? num. 41. et seqq. Miraculo enim fama Sanctissimis defunctorum, typis modare, quomodo prohibetur? t. 45. num. 22.

MISERABILIS

- 1 Miserabilium in personarum causis servatur In Canonico in utroque loco, P. an. 221. Miserabiles personae, quae? t. 37. num. 20. Pro miserabilibus personis possunt aliam Clerici in sacris advocare, an. 19.
- 2 Miserabiles personae possunt appellare ad superiorem omnino medio, t. 28. n. 27. Miserabiles personae etiam possunt appellare, possunt polliceri eos concedere eorum Iudice Ecclesiastico, n. 26. et t. 2. n. 124. Sed in tribus casibus duntaxat, et quibus? t. 2. n. 124. 125. et 126.

MISERICORDIA

- R. J. Misericordia quando praeponenda rigori, C. II. R. II. n. 6. et seqq.

MISSA

- Missa solemnio sit de forme celebratio electionis? t. 6. num. 59. In Missa quae symbolum cantetur? t. 1. n. 65. Et per quos? n. 60. Missa privata in domibus celebrare, possunt Episcopi prohiberi, t. 31. n. 135. Ex iusta causa id concedere, n. 136. Et tamen Episcopi Regulares celebrare cum Altari portatili, n. 137.
- 3 Missa sacrificium ubi fieri et audiri debeat? t. 41. n. 2. et seqq. Non nisi in loco sacro fieri potest, *ibid.* Regulariter inquirere non potest Episcopus concedere, quod Missa celebraretur in loco non sacro, num. 3. et seqq. Regulares et Privilegi non amplius possunt celebrare super altari portatili in loco non sacro, aut non beneficiis, num. 5. Allegatur novissimum Decretum Clementis XI. *ibid.* Per quod revocata sunt Privilegia Episcoporum et Regularium, num. 6. et seqq. num. 455. Episcopus cohibere debet Regulares Missam in loco non sacro celebrantem, num. 8. et seqq. Urgente necessitate potest quis in loco non sacro celebrare, an. 12. Quae sint tales necessitates? n. 13. Infirmitas effugit an talis sit? n. 14. et seqq. an possit Episcopus dispensando concedere, ut in Domo infirmi legatur Missa? num. 15. Ea dispensatione Pontificis potest celebrari in loco non sacro, et quomodo? t. 41. n. 16. Permissio Dispensationis infirmis et obsequiis circa eam, *ibid.* et n. 17. Missam audire in loco non sacro satisficit praepcepto, an. 18. Regulares possunt habere Oratoria privata, ibique et in Cellis, ac Cameris suis legere Missam, n. 19. et seqq. In Regularibus Oratoriis, non item in Cellis eorum possunt etiam illi legere et audire Missam, num. 21.

Missa sacrificii applicationem pro Parochianis quoties, et quomodo debent facere Parochi, t. 41. n. 22. et seqq. Parochi quando non teneantur Mis-

sam applicare pro vobis? n. 26. et seqq. Plurimi peccant Missam pro vobis non applicantes, n. 29.

3 Missae circa celebrationem et acceptationem bene observari debet Decretum Urbani VIII. Quod habetur, t. 41. num. 30. Et Clementis XI. citatum, t. 41. n. 31.

Missarum numerus in fundatione episcopalis an, et quando reduci possit? t. 6. n. 114.

5 Missae applicatae pro Parochianis quoties fieri debeat a Parochia? t. 3. num. 210. Decretum circa hoc Pontificium, *ibid.* Omnis impugnationem, annos denno confirmatum, num. 211. Aliud Decretum priori simili in Authenticis formis, num. 112. Novissima Constitutio Innocentii XII. de Celebratione Missarum, n. 213.

Missa stipendium a quibus, quomodo, quando, et quantum, etiam abaque lege simoniae, exigi et recipi possit? t. 3. n. 201.

Missa quod iuste Deveris Pontificis, et intentionem petentium debet legere, et applicari, quales et quomodo fieri debent eorum libri, praesentia apud Regulares? t. 3. n. 214. et seqq.

Missam celebrare non Sacerdos. Vide *Ordinem exercens*.

R. J. Missa ultra non nisi seipsum eorum a praesentibus potest celebrari, C. II. R. XL. n. 9.

MISSIO

- 2 Missio in possessionem bonorum ex primo Decreto, quid? t. 12. n. 2. Ea est non acquirenda dominium, vel possessio, sed donatio, detentio bonorum ecclesiasticorum causa, an. 3. Missio in possessionem ex secundo Decreto, quid? n. 4. Missio ex primo, aut secundo Decreto, non est sententia definitiva, sed interlocutoria, num. 5. Siquis potest per Iudicem recitari, num. 6. Neque in eo requiruntur solemnitates sententiae definitive, num. 7. Missio ex primo Decreto requisita, quae? num. 8. et seqq. An ad eam requiratur nova causa? n. 9. Et quidam causas exigunt? n. 11. et 12. Missio in possessionem ex primo Decreto, quando locum habet in actionibus realibus? t. 15. num. 13. In actionibus realibus, quando lis iam est contestata, non habet locum missio ex primo Decreto, et qualiter tunc procedendum? num. 14. et 15. et seqq. In actionibus realibus, quando lis condum est contestata, et Res non continetur abest, locum habet missio ex primo Decreto, num. 17. et seqq. Et tunc Actor ex primo Decreto missus in bona petita, post eorum effugium verus possessor, num. 19. Potest tamen etiam diveniri ad secundum Decretum, *ibid.* Annos ille quod tunc incipit currere? n. 20. et seqq. In actionibus personalibus, an et qualiter locum habet missio ex primo Decreto? n. 21. et seqq. Missio ex primo Decreto, an, et quando locum habet in causis Beneficialibus? n. 28. et 29. Et quid in causis matrimonialibus, n. 30.
- 3 Missio in possessionem bonorum contentiois et secundo Decreto, an requiratur iam in actionibus realibus, quam personalibus? t. 12. n. 31. et seqq. In actionibus personalibus missio ex primo Decreto in bona rei contentiois, non acquirit eorum locum possessionem, n. 41. Et quid in actionibus realibus? n. 43. et seqq. Missio ex primo Decreto, post annum laetatur fructuum prioris anni, n. 74. In quibus casibus laetatur, quae afficitur fructus ob missionem ex primo Decreto? n. 48. et 49. Effectus missionis ex secundo Decreto principalis est, quod qui constituitur ceteris, et immutabilibus possessor, n. 50. Quibus casibus interponi solet? *ibid.* Missa ex secundo Decreto in bona contentiois, laetatur fructus n. 51.

num. 51. Et omne probandi proprietatem eorum, incumbit Reo postmodum revertenti, num. 52. In actionibus relictis hoc ipsum accidit post lapsum unius anni, ibid. Vide supra q. Decretum.

MIXTIO

- 3 Mixtio, quomodo non sacra fiat sacra? t. 40. num. 14.

MOBILE

- 3 Mobilis quos? t. 13. n. 7. et seqq. Proceritiam pretio-
sa Ecclesiarum, n. 12. et seqq.

MOENIANA

- 2 Moeniana, quid? t. 26. n. 96.

MOHATRE

- 3 Mohatre contractus quid? et ad litteras? t. 17. n.
99. et seqq.

MONACHUS, MONASTERIUM

- 1 Monachus, ubiqueque degat de licentia Abbatis, *Capitulum de gere intra Claustrum*, t. 31. n. 114. Vide infra q. *Regulares et q. Religiosi*.
2 Monachus. Vide infra q. *Regularis*.
3 Monachus quid? et quae eius occupatio? t. 31. num. 27.
Monachorum domine non veniunt Clerici seculares, t. 1. n. 13. bene tamen e contra, n. 12.
1 Monasteria omnia regulariter sunt exempta a *Legis* Diocesanae, t. 3. n. 85. et 86. Non vero Capellae, seu Parochiae seculares ipsis incorporatae, num. 87. Monasteria tamen a *Legis* Jurisdictionibus non sunt exempta, nisi speciali privilegio sint munita, num. 85. 88. et 89. Monasteria ad tractantur ad quartum Decretum? n. 97. Et ad quartum Funerarium? num. 99. et 100. Et ad tertium Oblationum? num. 101. Vel ad Charitativum subsidium Episcopo praestandum? n. 104. Et ad praestaciones tempore visitationis? n. 105. Monasteria omnia, spectant *Iura* communi, fuerunt subiecta Episcopis, in quorum Diocesis erant, n. 107. Et quid de facto, num. 108. et seqq. Monasteria de cetero frangi non possunt sine licentia Episcopi, n. 105. Neque possunt recipi, nisi in ipsis duodecim Religiosi competenter sustentari valeant etc., n. 104.
2 Monasteriorum archivia, atque libri inde desumpti, an probent? t. 23. num. 114. et seqq. Vide supra *Libri rationum*. Monasteria quaedam, et Ordines sunt privilegiati, ut majores, quam quadraginta annorum praescriptione gaudent, t. 26. n. 166. Vide infra q. *Præscriptio*.
3 Monasteriorum nomines non veniunt Ecclesiae seculares, t. 1. n. 13. Ob eorum actionem vel implicationem, ergi quis potest ad vendendum rem suam, t. 17. n. 30.
Monasteria adificatio. Vide *Aedificatio Monasterii*.
Monasteria an, et quomodo succedant in *Emphyteosibus*? t. 26. n. 251. et seqq. Item n. 259.

MONETA

- 2 Moneta monatio alia est intrinseca, alia extrinseca, t. 25. n. 11. et seqq. In qua specie Moneta fieri debet solutio in eam mutatione eadem, n. 30. et seqq.
2 Moneta a quibus, et quomodo solvendi dicitur? t. 10. n. 11. et seqq. Quibus pecunia subiacet eam solventes? num. 26.

MONIALES

- 1 Moniales an obligentur ex consuetudine ad recitandum *Breviarium*? t. 4. n. 114. Vel ex consuetudine *RAIP. SYST. Ius Can. Tom. VI.*

possint a Legibus sibi impositis sese eximere? num. 113. In Electionibus Monialium, an et in quem finem liceat variare publicis jam scrutatis? t. 6. n. 104. Monialium claustrum tenetur Episcopi restitueri: aut ubi inviolata est, conservare, t. 31. n. 141. Monialium Monasteria Sedi Apostolicae immediate subiecta, qualiter gubernentur ab Episcopi? nu. 142.

- 3 Moniales accedere ad coram Monasterio frequentare prohibuitur est, praesertim Clericis, t. 1. num. 43. et seqq.
3 Moniales ante Professionem debent examinari ab Episcopo, et quomodo? t. 31. n. 184. et seqq.
5 Moniales ab Simoniis commissum in susceptione ad Religionem nullas incurrant *Juris* poenas, t. 3. n. 256.

MONITIO

- 5 Monitio praevia ea, et quando fieri debeat ante *Excommunicationem* Evangelicam, vel *Judicalem*? t. 1. n. 612. et seqq.
Monitio praevia au, qualis et quando fieri debeat ante *Censuram*, praesertim *excommunicationem*? t. 39. n. 21. et seqq.

MONS

- 5 Mons pietatis ordo, et quid? t. 19. num. 118. et seqq. In his locus datur aliquid ultra sortem nam pro sacro Monte, sed pro sustentatione Naturae, n. 120. Montes Pictati sancti sunt declarati a summis Pontificibus, et laudati, n. 121. Excommunicantur qui contra illos praedicant, aut dispunt, n. 122. Montes Pietatis, in quibus multum amoris gratis datur, ita ut neque aliquid supra sortem pro Ministeria exigatur, perfectiones sunt, et facile fieri possunt, num. 124. Atque de factis Pictatibus existat, n. 125.

MORA

- 4 Mora sua exhibet est nociva, t. 1. n. 141.
5 Mora quid sit? alia est pernoxia, seu regularis: alia est *re*, seu irregularis, C. II. B. XXV. num. 2. 3. 4.
Mora sua exhibet est nociva, C. II. B. XXV. *per tot*.
Mora quomodo porgetur? C. II. B. XXV. n. 14. 15.
-- in mora culpabili non est, qui habet legitimam causam, C. II. B. LX. n. 1. etc. n. 8.
Mora non est, ubi culpa non est, C. II. B. LX. num. 3.

MORBUS

- 4 Morbus incurabilis solvit sponsalia, t. 1. n. 258. Quid de morbo gallico? ibid.

MORGENGERA

- 4 Morgengeris quid? et quid Jure de ea? t. 20. n. 66. De Jure non debet videtur, nu. 67. Ejusdem administratio ad Maritum, proprietates autem ad uxorem plene pertinet, num. 68.

MOROSUS

- 2 J. Morosus culpabiliter tenetur ad abstinentiam rei causa praesentis, C. II. B. XXV. n. 7. ad componendos fractus, num. 8. ad interitum, num. 9. ad poenam auctoritatis adiectam, nu. 10.

MORS

- 1 Mortis terminus, qualis intelligitur in sacris Canonibus? P. num. 200. Mortis conceditur observantia, an, et quando expicit *Rescripta*? t. 4. num. 23a. usque ad nu. 263. Vastio Brachii per mortem, vel per revocationem, an differat?

1. 7. n. 60. Morie Delegati finier ejus officium ,
t. 49. n. 156. Fallit hoc . quando delegatus factus
est legatus , n. 157. et seqq. Morie omnia tollit ;
num. 156
2. Morie tantum importat , quantum Juramentum , t.
22. num. 116.
4. Mortis sententia conjugia prius qualis requiritur ,
et sufficit ad secundas cupias? t. 21. num. 7. et
et seqq.
R. J. Morie omnia solvit , quomodo intelligendum? C. II.
R. XLVI. num. 15.

MOTUS

1. Motus proprius , quid? t. 3. n. 7. et 261. Recte con-
comitator inter descriptis , n. 6. Motus proprius par-
git subreptionem Receptis , cit. t. 3. num. 79. Mo-
tus proprius Principis habet bonum , etiam praes-
entis supplicis peris est. t. 3. num. 202. Motus
proprius nulli vitium subreptionis in Receptis , n.
202. et seqq. Fallit hoc in novis illis casibus ; et qui-
bus? n. 202. et seqq. Motus proprius oñi operatur
in praedictum tertii , n. 210.
3. Motus proprius tollit subreptionem , t. 8. n. 14.

MULTARI

2. Multari , quid? t. 14. n. 135. Potest Reus con-
tumax multari a Jodice , etiam ab eae parte non
petente , num. 154. et 155. Haec multa est arbitra-
ria , num. 156. Et quando locum habet? num. 157.
et 158.

MULIER

2. Mulieres , an possint personaliter stare in Judio ,
etque ad hoc compelli? t. 1. n. 150. et seqq. Et
quid de Monialibus? num. 152. Mulieres non sunt
locutae personaliter ad iudicium tenendum , t. 1. n.
158. Mulier potest renunciare S. C. Macedonico ; et
cur? t. 2. num. 258. Mulier recedenti a viro suo
ob impedimentum dirimens matrimonii , quid agen-
dum sit , si per Iudicem Ecclesiasticum restituitur
viro quod thorum? t. 13. n. 89. Mulier an possit
esse testis , nec oet? t. 20. num. 84. et seqq. Po-
test esse testis in causa civilibus , n. 84. Non item
in criminalibus , adtem spectato jure Canonico , n.
85. Et quid secundum Jus Civile? n. 86. In cri-
minibus capitalibus tres foeminae contestes Reum
non conviciant , n. 87. Secus la fœta , v. g. quan-
do agitur civiliter , ibid. Mulier nequit esse testis
in Testamento , nisi ad pias causas , num. 88. Bene
tamen in Codicillo , ibid. Mulieris Testimonium
non admittitur in causa Feudalibus , etc. num. 89.
Neque in causis Civilibus ardois , num. 90. Bene ta-
men in causis criminalibus civiliter vocis , num. 91.
Et quando de crimine agitur per modum denuncia-
tionis , inquisitionis , vel exceptionis , ac non nullis
aliis casibus , n. 97. Mulier , si pro altero fidejussit ,
non obligatur effectori secum ; si accesserit jura-
mentum , t. 24. num. 97.
3. Mulieres fidejungere non possunt , et fidejubeoies ad
oñi tenentur , neque in contraria , t. 20. num. 18.
et seqq. An possint renunciare privilegio contraria-
culi Velleiani , n. 21.
3. Mulieres 20. et quando possint ingredi Monasteria
vincunt? t. 35. n. 71. et seqq.
5. Mulieres non possunt accipere , t. 1. n. 17.
1. Mulier mea mortis Monasterium ingressa non
erectori tacite profissa , quoadvis necesse causis durat ,
C. II. R. XLV. n. 8.

MULTA, MULTITUDO

3. Multa fieri probantur , quia et facta fuerint ,
obstant reboris firmitatem , t. 10. n. 54.
5. Multitudo peccans non est tota occidenda , t. 12.
num. 74.

MUNUS

1. Munera accipere non potest Jodex , t. 31. num. 9.
Teneturque ad restitutionem recipiendam , num. 10.
Differentia inter Xenium , et Munus , num. 11. Et
cur illud a Jodice recipi possit , non vero Munus?
n. 14. et seqq.
4. Munere tradita , et accepta quando sint sigum
contencos in sponsalia? t. 1. n. 39.
Munus etiam sponte oblatum obli ratione accipere
potest Executor literarum Apostolicarum Dispensa-
tionis transmissis , n. num. 316. Bene vero No-
tarius , n. 340. Item n. 344.
5. Munus simoniacum. Vide simonias pretium.
R. J. Munera. Vide dona.

MURUS

- R. J. Muro Ecclesiae adhaerens gaudet Jure Asyli ,
t. 49. num. 30.

MUTATIO, MUTARI

1. Mutationes omnes sunt periculosae , t. 2. n. 488.
2. Mutatio monetae alie est intrinseca , alie extrinseca ,
t. 25. n. 10. In qua specie Monetae fieri debet , si
fit mutatio ejusdem , n. 30. et seqq.
Mutatio Testamenti. Vide Revocatio Testamenti.
Mutatio ultimarum voluntatum ad pias Causas facta-
rum , 20. et 200. et quomodo mutari possint
etiam piam usum post mortem Testamenti , t. 26.
n. 204. et seqq.
4. Mutatio sponsalibus superveniens 20. et quando
solvet sponsalia? t. 1. num. 255. et seqq. Quia ,
et quomodo iudicari debent de tali mutatione? nu-
256. Quid juris in dubio? num. 257. Morbos in-
curabili soluti sponsalia , num. 258. Quid de morbo
Gallico? ibid. Item soluti notabile deformitas
corporis , num. 259. Nec non sterilitas sponsae , aut
impotentia sponsi , num. 260. Mutatio in bonis for-
tune 20. et quando solvet sponsalia? num. 261. et
seqq. Etiam ob notabilem mutationem animi , et im-
perveritatem totalem salvorum sponsalia , num. 266.
265. Item ob morbosum sapientiam , num. 266.
Odia et discordias inter sponsum , n. 267. Vel co-
rum consanguineos timore , num. 268. Notabilia
inequalitas solvi quoque sponsalia , num. 272.
et seqq.
1. Mutare consilium non potest quis in alterius
praedictum , C. II. R. XXXIII. n. 1. 2. et 3.

MUTILATIO

1. Mutilatio in quo consistat? t. 10. n. 5. Mutilatus
mones nequit ordinari , imo ad Abbatiam promotus
dignatur , n. 10. Mutilatus se ipsum , aut alii mu-
tillationem vias iuste causas procurant , fit irregu-
laris , num. 25. Secus , si ex iusta causa faciat se mu-
tilari , num. 31. Vide supra q. Irregularitas.
3. Mutilatio in Ecclesia fieri quando censetur et pri-
vet Asylum? t. 49. n. 100. et seqq.
5. Mutilatio quid? t. 12. n. 55. Inducit irregularita-
tem , n. 56. Etiam respectu coeulescentium , n. 56.
duntium etc. num. 57. Requiritur tamen , a Ma-
strum penitus sit separatum a corpore , num. 58.
Quid juris de mutilatione membri minus principa-
lis? num. 59.

N

NATIVITAS, NATUS

- 3 **N**ativitas Christi, si in diem veneris cadit, jejunare debeat Frater Minor, non item caeteri Christiani, t. 46. n. 13.
 4 **N**ati ex libero ventre quid juris habeant et impotent? t. 10. n. 1. et seqq.

NATURA, NATURALIS

- R. J. Natura et jura nihil faciunt frustra, C. II. R. XXXI. n. 4.
 3 **N**aturales liberi, qui? t. 27. n. 15.

NAUFRAGANTES

- 5 **N**aufragantibus Bona spoliante qualiter puniuntur? t. 17. num. 23.

NECESSITAS

- 2 **N**ecessitas lex magis subvenit illi, qui facit actum ex necessitate, quam ex voluntate, t. 24. n. 152.
 3 **N**ecessitatis in casu reeedit a regulis Juris communis, t. 26. num. 224. Limitatur hoc, num. 227.
 4 **N**ecessitatis qualis requiratur, ut Episcopus dispensare valeat super impediementis Matrimonii? a num. 47. et seqq.
 5 **N**ecessitas extrema facit rem alienam communem, t. 18. num. 14. In ea licet alienum surripere, nisi Dominus sit in peri necessitate, *ibid.* et n. seq.
Necessitas gravis non reddit licitum accipere alienum, t. 18. n. 26.
 R. J. **N**ecessitas facit licitum quod non est licitum in lege, quomodo intelligendum? C. II. R. IV. per tot. C. II. R. XIX. n. 10.
Necessitas non habet legem, C. I. Reg. 14. num. 6.
Necessitas tollit praesumptionem doli, C. II. R. XXIII. num. 3.
 -- propter necessitatem cessant non debent trahi in exemplum, C. II. R. LXXXVIII. n. 1. etc. cessante necessitate iterum cessant, *ibid.* n. 2.

NEGARE, NEGATIO

- 2 **N**egationes sunt triplicis generis quarum aliqua probari possunt indirecte, non autem omnes, t. 19. num. 44. et seqq. Per negationem res sit dubia, num. 31.
 2 **N**egativa ntrum quandoque probari possit, ac debeat? t. 19. nu. 43. et seqq. Nulla negativa potest probari directe, num. 43. Negativa facit, quae? n. 45. Est duplex, pura et coarctata *ibid.* Harum posterior potest probari indirecte, non prior, num. 46. et seqq. Negativa quandoque includit affirmativam, et haec potest probari, n. 48. et 50. Negativa juris, quid? nu. 49. Haec potest probari indirecte, *ibid.* Negativa qualitatibus, quae? nu. 50. Ita potest ac debet probari ab allegante, *ibid.* Omnis negativa potest probari indirecte, excepta negativa facit pura, n. 51.
 3 **N**egatio quando reddat rem dubiam, et quando non? t. 2. n. 20.
 4 **N**egare etiam cum Juramento quando liceat? t. 1. num. 9.
 R. J. **N**egare factum verum quando quis possit? C. II. R. LXIII. n. 5.

NEGligere, NEGLIGENCEIA

- 1 **N**egligens in praesentandis Rescriptis, quando quis dicatur? t. 3. n. 68.
Negligentia ut sic, et Negligentia Praelatorum, quid? *REIFFENSTUEL Jus Can.* Tom. VI.

- t. 10. nu. 2. Negligentia quorumcunque Praelatorum est supplenda, num. 3. Ac Ordinarie per immediatum superiorem, num. 4. et 42. Fallit hoc in certis casibus, num. 5. et 43. Negligentia Praelatorum generaliter contingit duobus modis, num. 6. Quibusque modis deprehendatur? num. 8. An universaliter potestas Episcopi propter ejus negligentiam devolvatur ad Archiepiscopum? nu. 9. et seqq. Quid agendum in casu negligentiae Episcopi? num. 14. et 15. Lex de supplenda negligentia Praelatorum spectat ad materiam prohibitoriam, num. 16. Enumerantur omnes, in quibus per Archiepiscopum suppletur negligentia Episcopi, num. 17. et seqq. Negligentia Episcopi exempti suppletur solum per Papam, num. 34. Quomodo suppletur in potentia Episcopi? num. 35. et seqq. Negligentiam Jodiceis secularis potest supplere Ecclesiasticus, non tamen e contra, num. 44. et 45. ac seqq. Qua ratione sit supplenda negligentia Reum Christianorum circa Administrationem Regni sui, n. 50. et seqq.
 2 **N**egligere, quod communiter possidet, naturale vitium est, t. 20. n. 225.
 R. J. **N**egligens sibi imputare debet quod neglexit, C. II. R. LXXXVI. n. 5.

NEGOTIUM, NEGOTIATIO

- 1 **N**egotiorum gestor, quis, et quomodo differat a Procuratore? t. 38. n. 6.
 3 **N**egotiatio quid? t. 1. num. 131. Quomodo, et quare prohibetur Clericis? *ibid.* et nu. seqq. Non potest exerceri sine periculo peccati, nu. 129. Clerici negotiantes teneantur ad vecigalia, et gabellas, t. 49. n. 249. et seqq.
Negotium saeculare quid? t. 50. num. 2. Quale, et quomodo prohibetur Clericis ac Monachis? nu. 3. et seqq.
 R. J. **N**egotio ad se non pertinenti se immiscens. *Vide Immiscens.*

NEMO

- 3 **N**emo potest dare, quod non habet, t. 26. n. 359.

NEOPHYTUS

- 1 **N**eophytus, quis? t. 6. nu. 225. Prohibetur eligi, atque ordinari in Episcopum, *ibid.*

NEPOS

- 3 **N**epotes quomodo succedat? t. 27. num. 20. et seqq.

NIGRUM

- 2 **N**igrum quandoque est generalis Rubro, t. 15. num. 1.

NIHIL

- 1 **N**ihil potest dare, qui nihil habet, t. 6. num. 32. Nihil censetur actum, cum aliquid superest addendum, t. 16. n. 12.
 2 **N**ihil creditur actum, dum aliquid superest agendum, t. 22. num. 38.

NISI

- 2 **N**isi: Haec dictio aliquando capitur non exceptive, sed determinative, t. 18. n. 16.
 3 **N**isi dictio est exceptiva, t. 3. n. 42. et seqq.

NOBILIS, NOBILITAS

- 4 **N
Nobiles qui se assument Oratores, quid debeant probare, n. 328. Et quid, si dicant, se esse de nobili genere proceras, n. 33. et seqq.**

Nobilitatem et dignitatem maritali utitur sequuntur et Liberi, l. 10. no. 4. Nobilitati statuta in Ecclesiis Cathedralibus non deceptor per Breve Apostolicum ? at quomodo ? n. 7.

R. J. Nobilitas fuit professoris decedente 20. annis, C. II. R. LXI. n. 3.

Nobiles et illustres non per se, sed per Procuratores in iudicio litigant, C. II. R. LXVIII. num. 6.

NOCERE

R. J. Nocere, quod communi nocet, et sibi prodest, nulli prohibetur, C. II. R. LVI. n. 8.

NOMEN, NOMINATIO

3 Nomina quid ? l. 17. no. 58. Possunt enim et vocari, *ibid.*

R. J. Nomina et verba quomodo intelligenda ? C. II. R. LXXXVIII. n. 9.

3 Nominatio triplex : et quid sit Nominatio solemnitas ? l. 6. no. 11. Hinc in pluribus differt ab Electione et postulatione, num. 9. et 11. ac seqq. Per nominationem an sequatur nominatio ? num. 14. Primo nominatio cessat ceteris dignis, num. 13.

NON

3 Non Entis nullae sunt qualitates, l. 27. num. 175. Pars aut, non esse et esse nullum, *ibid.* Non esse, non apparere, pars sunt, l. 20. no. 551.

NOS

R. J. Nos eor. Principes at Praelati se scribant ? C. II. R. XL. num. 11.

NOTARIUS

3 Notarius, quis ? l. 22. no. 8. Vocatur etiam Tabellarius scribarius, etc. *ibid.* Ex parte Notarii plura requiruntur ad validitatem instrumenti publici, l. 2. no. 27. et l. 4. no. 29. Nemo ut legitime sit creatus, ac per se sciri actus, num. 27. Debetque subscribere omnia sua, addendo, qui auctoritate sit Notarius, num. 28. An etiam debeat addere signum sui Notariatus ? num. 29. Narbonne, et in quibusdam aliis locis hoc non fit, *ibid.* Notarius debet esse rogatus a partibus, num. 30. Is attendit et semper servet eandem formam subscriptionis etc. no. 31. Notarius, vel alius ad scribendum Testamentum alienum vocatus, nequit sibi adscribere hereditatem, aut legatum, sub poena falsi, etc. num. 33. Notarii publici testimonio auctor de gestis a se ipsis, l. 20. num. 275. Quid, si testis auctor, ac non ita dicitur, sicut Notarius scriptus in Instrumento ? n. 275.

Notarius conficiens protocollos debet esse rogatus a Partibus, se per se audire oportum, ut probat, l. 2. no. 39. Notarii Protocollos, cui aliquis et requisitus decessit, facit sempernam probationem, num. 44. An unus Notarius possit in publicum firmam redigere Instrumentum iuxta nota, in Protocollo alterius receptas ? num. 45. et seqq. Notarius domi vixit, non potest ulteri Notario committere completionem publici Instrumenti, sed ipsemet debet illud complere, l. 22. num. 45. et 46. Nihil addendo, aut diminuendo, quam in Protocollo evocatur : et quomodo istud sit intelligendum ? num. 46. Si dicitur, vel res Notarii de eodem Instrumento foris rogati, ut tunc non eorum possit inde Instrumentum levare ? num. 47. Multo prius Notario, qui Protocollos facit, preest alius istud in publicum formam redigere, committentibus tamen certis conditionibus, num. 48. et

seqq. Nimirum si prior mortuus est naturaliter, aut civiliter, num. 49. Fisque illud ad petitionem illorum, quorum intererat etc. num. 50. Et occadat auctoritas Judicis ordinarii, vel Delegati, num. 51. Ex prioris Protocollos edigit in formam publicam, num. 52. Alique istud prestat fideliter, num. 53. Et Judex de penamissis summariis cognoscat, num. 54. Notarius Protocollos penes se habere debet, numer. 53. Schedulas a Notario scriptas, an faciant plenam fidem ? num. 55. et 57. Quid de schedulis Notarii adco. abbreviatis, et vultu partium perfectis non expriment ? num. 58. et 60.

Notarius conficiens Instrumentum publicum, debet legitime esse creatus, l. 22. num. 259. et num. 27. Possitatem creandi publicum Notarium, qui habebat ? num. 260. Instrumentum a Notario publico confectum, an valeat extra territorium eius, a quo constitutus est ? num. 259. et 261. et seqq. Notarius a Papa, vel Imperatore creatus, quos Instrumenta, spectato Jure Communi, conficiere possit ? num. 262. De consuetudine, si Notarius Imperialis conficiat Instrumentum in turris Ecclesie, probat : at e contra, num. 263. Clericus licet a sacris sit prohibitus, officium Notariatus exercere in causis profanis : non tamen redditur Instrumentum invalidum, si secus attentat, num. 264. Instrumentum confectum per Notarium pastorem, an valeat ? num. 265. et seqq. Bonum est argumentum a testis ad Notarium publicum, et a contra, num. 266. et seqq. Si Notarius ille putativus habuit titulum coloratum sui officii, valent Instrumenta ab eo confecta, num. 267. et 268. Secus, si non habuit titulum coloratum, sed ipsemet se ingressus officio Notariatus, num. 267. et 269. ac seqq. Datur disparitas aliquae inter testes, et Notarium publicum, num. 273. Valent Instrumenta confecta per Notarium, qui ingressus ait in quasi possessionem Notariatus, sive ante et postea superiorem, etc. num. 274. An valeant Instrumenta confecta per Notarium legitime creatum, sed postea condemnatum de falso ? l. 22. num. 275. et seqq. Instrumenta ab eo facta ante condemnationem, valent, num. 275. Secus dicendum de Instrumentis, post suam condemnationem confectis, num. 276. Instrumentum si habet plura capitula, et in uno horum sit admista falsitas, ab quam partes Notarias demantur, probabilibus reprobat in totum, num. 277. et 278. Ob causam noni apud Notarii factam, aut de qua ipsemet attestatur etc. non vitiat Instrumentum, l. 22. num. 330. Presumitur pro Notario publico, quod fideliter officium suum exerceat, donec contrarium probetur, l. 23. n. 87.

3 Notarius publicus non est necessarius ad Testamentum solenne scriptum, l. 26. num. 37. Neque ad solenne nuncupatum, n. 47.

Notarius publicus an, et quomodo prohibetur esse Clericus ? l. 50. n. 5. et seqq.

5 Notarius ante omnia errari debet ad processum criminalem : quare et quomodo ? l. 1. n. 344.

NOTITIA, NOTORIUM

4 Notitia de morte conjugis prioris, qualis requiritur ad secundas Nuptias ? l. 21. n. 7. et seqq.

Notitia de auctoritate prioris Matrimonii requiritur ad revocandam Matrimonium, n. 4. et seqq.

3 Notorium, quid dicatur ? l. 28. num. 299. Ob notorietatem facti non admittitur appellatio, no. 297. Notorium inducat seta in iudicio : et quomodo ? l. 1. n. 294. Notorium, quibus modis aliquid fiat ?

z. 13. n. 79. Notoria non indigent probatione ulteriori, t. 1. n. 37. et seqq. Allegatio Notarii, est probatio proba, n. 37. Iusd procedit in Notorio facti permanentis, n. 38. Ad Notorium facti permanentis, quid requiratur? n. 39. Notorium quomodo differat a Manifesto? n. 41. et 42. Explicatur Cap. De hoc, De Simoniam, n. 40. et seqq. Instrumentum inducit Notorium, scilicet rem manifestam; et quare? t. 22. n. 287.

3 Notorium quid? et quotuplex? t. 2. n. 16. Vide Novus.

5 Notorium quid? et quotuplex? t. 1. n. 246. Sumitur subinde pro manifesto, quavis differat ab eo, et plura dicit, n. 247. Varietas Notoria, n. 248. Quot sit eorum majori parte Communis, Notitiam facti est, n. 249. Si communis magna est, non est necesse ad Notorium facti, ut fiat eorum majori parte populi communis, n. 250. Vel majori parte populi totius loci; sed sufficit, si sit eorum majori vicinia, Parochiarum, Collegii, Monasterii, n. 251. In praesentia tamen res hominum, ibid.

5 Notorium crimen, vel delictum puniri potest, non servato Juris ordine, t. 1. n. 253. Non requiritur ad illi Accusator, nec Denunciator, n. 254. Nec potest recurrere Jura, n. 255. Neque requiruntur testes ad probandum delictum, bene vero ad probandum innocentiam, n. 256. Neque requiritur citatio, n. 257. Nec solemnitas in ferenda sententia, n. 258. Quae tamen fertur, n. 259. In notorio crimine non datur Appellatio, n. 260.

Notorium crimen ut sine ordine puniri valeat, requiratur, ut sit proprie notorium, t. 1. n. 262. Et de innocentia legitime convicti, n. 263. Sicut etiam de multis delictis, n. 264. Consultum etiam est, ut non puniatur sine citatione, et sententia, n. 265. et seqq.

NOVALIA

3 Novalie proprie et improprie quid? t. 30. n. 70. Item, n. 147. Decimae novalium spectant ad Parochum, n. 148. Exceptis Novalibus Regularium, utpote de quibus Regulares non solvant Decimas, n. 149. Item n. 70. Si Novalia in redditum duntaxat Parochiarum existant, Decimae inter Parochos erunt dividendae, n. 150. Notandum intra nullius Parochiae limites existentium Decimae ad Episcopum pertinent, n. 151. Privilegium percipiendi Decimas non extenditur ad Novalia, n. 152. et seqq. Privilegium percipiendi Decimas etiam Novalium, quomodo intelligendum? n. 153. et seqq. Privilegium eximens a solutione Decimarum extenditur etiam ad Novalia, n. 156. et seqq.

NOVITAS

2 Novitates plerumque parient discordias, tit. 2. n. 488.

NOVITIUS, NOVITIATUS

7 Novitiorum renuntiationes sunt nullae, ac irritae, nisi fiant cum licentia Episcopi etc. t. 31. n. 154. Iusd tamen locum non habet in Testamentis, et Codicillis, ut eury n. 155. Novitius ante Professionem abrenuntiat, ut annis sua restituitur, potest Episcopus compellere Regulares, n. 156.

2 Novitii gaudent privilegio Fori Clericorum, t. 2. n. 159. Novitius gravis crimen committens, eorum Judice Ecclesiastico conveniendus est, n. 160.

REIFFENSTUEL Jus Can. Tom. VI.

191. Et quid, si dimisso habito redierit ad aeternum? n. 192.

3 Novitius durare debet per annum integrum, t. 31. n. 92. Limitor in ordinibus Militaribus, et societate Jesu, n. 93. Annus Novitatus debet esse completus de momento in momentum, n. 94. et seqq. Solvitur obiectio, et asseritur, quod non sit necesse differre Professionem in diem festum anno sequentem, n. 99. et seqq. Novitius annus debet esse continuus, n. 103. Si Novitius per unicum diem vel horam interrumpit annum, debet de novo incipere, n. 105. et seqq. Non item, si de et sub obedientie superioris etiam diu moretur extra Monasterium, n. 107. Neque si tempore Novitatus informetur, n. 108. Novitatus tempore nihil potest donari Monasterio de bonis Novitii, n. 110.

3 Novitii testari possunt, et quomodo? t. 26. n. 311. et seqq. Veniunt nomine Religiosorum, et gaudent eorum Privilegiis, t. 28. n. 20.

Novitiorum libertas, Jura, et Privilegia, t. 31. n. 109. et seqq. Novitii pro libito deserere possunt Religionem, n. 109. Etiam firmiter praesumere prosequuntur, n. 110. Item etiam in ea permanere siverint, si bona fide judicant bene statum alibi minus idoneum esse, n. 111. et seqq. Ea sola levitate, vel causa irrationabili deserere Religionem Novitius peccat graviter, n. 112. Novitius sine justa causa ejici non potest, n. 114. Quid si asseratur? ibid. Novitii gaudent privilegio Religiosis, quam intrant, n. 115. Recitantes soli boves in Choro satisfaciunt obligationi Praefactorum, n. 116. Novitius tempore Novitatus retinet Beneficium, n. 117. et seqq. Tempore Novitatus per alium Beneficii functiones praestare debet, n. 119. Novitio egredienti, vel egresso, annis quae secum tulit, restitui debent, n. 122. Durante probatione de bonis ejus alii potest donari Monasterio, n. 120. Limitatur in re modice et eductis bonis, n. 121. Habitus non restituitur Novitio egredienti, sed pretium ejus, n. 122. Limitatur, n. 123.

Novitiorum obligationes, t. 31. n. 124. et seqq. Novitii nec ad tria vota, nec ad Regulae sub culpa tenentur, n. 124. Bene tamen ea laseant et decernit, n. 125. Ac sub poena, n. 126. Novitius Religionem deserens non tenetur ad expensas a Monasterio factas, n. 127. Nisi de solutione earum facta pactum, aut ex consuetudine, n. 128.

Novitiorum Renuntiation. Vide Renuntiatione Novitiorum.

Novitiorum Testamentum non adest Decreto Tridentino, t. 31. n. 136. Novitius non teneatur facere Testamentum; potest illud facere omni tempore, n. 137.

Novitii ab incestu quis succedit? t. 31. n. 137. Novitiorum Magister. Vide Magister Novitiorum.

NUBENS

3 Nubentes Liberi sine consensu Parentum etc. et quando exheredentari possint? t. 36. n. 499. et seqq.

NULLUM, NULLITAS

2. J. Nulla, sunt alie ipso jure, alie evellende, C. II. R. VIII. c.

2 Nullum, quod nullum est, nullum producit effectum, t. 2. n. 170. Et t. 19. n. 43. et t. 27. n. 116. et t. 28. n. 212. Paria sunt,

- non esse, et nullum esse, t. 37. num. 116.
 B. J. Nullum de jure seu practica impedimentum, G. II. R. LII. n. 3.
 1 Nullitas actus in contrarium gesti inducitur per legem, an sit porus? t. 3. num. 124.
 2 Nullitas sententiae. Vide infra & *Oppositio nullitatis sententiae*.

NUMERUS

- 3 Numerus Canoniorum qui esse possit, ac debeat? t. 7. num. 67. et seqq. Quando dimissus possit? num. 71. et seqq.
 4 J. Numerus pluralis consistit in duobus, nisi plura expresse requiratur, C. II. R. XL. nu. 3.4. et 5.

NUMMUS

- 1 J. Nummi non veniunt sub nomine Auri, vel Argentii, C. II. R. LXXX. num. 4.

NUNDINE

- 2 Nundinae alibi diebus Festis de consuetudine celebrantur, t. 9. num. 23. Consuetudines tamen hujusmodi sunt moderatissimae, num. 33.

NUNTIATIO

- 4 Nuntiatio novi operis quid, a quo, quemodo, quando, ubi, et cui fieri possit, ac debeat, t. 32. num. 2. et seqq. Fit circa sola future, standum perfecta, opera nova, num. 3. Novum opus, et praesens, quid? num. 4. et seqq. Nuntiatio novi operis fieri potest a quovis, etiam privato, equis interest, n. 8. Verbis, pactis legittis, vel per Placitum, n. 9. Quis locum modicum in melius, n. 10. Ad nuntiandum non requiritur certa verbum forma, potestque fieri per substitutum, num. 11. Et quavis die, etiam festo, num. 12. Contra quemvis, etiam proprium superiorem, n. 13. Sive in suo, sive in alieno in praesudicium alterius aedificet, num. 14. Datur etiam contra aedificantes aedificium pium, nisi de licentia Episcopi erigatur, num. 16. Fit ex tribus causis et quibus? num. 17.

Nuntiatio novi operis quos effectus pariet? t. 32. num. 17. et seqq. Cui nuntiator novum opus, illico tenetur desistere ab aedificio, vel propriis expensis desistere quod post nuntiacionem aedificavit, num. 18. Sive deo iuste, sive iniuste aedificavit, num. 19. Quia etiam ante cognitionem iudicalem, non iure aedificatum sit, destruere debet aedificium, num. 20. Huc debet expectari post nuntiacionem apud tres menses, num. 21. Si quis in eo, quod possideat, aedificet, possimus in propela Auctoritate etiam per vim impedire, aut destruere, num. 22. et seqq. In sua propria insipientem nemo ante nuntiacionem violenter impedire potest, num. 24. Bene vero potest illam, num. 25.

Nuntiatio novi operis an, et in quibus casibus caeter effectus? t. 32. num. 26. et seqq. Coeret, si nuntiatio rei manifeste iniuste, ibid. et seqq. Si est periculum in mora, num. 30. Si nuntiatio casualem recipiat, et nuntiacionem remittit, vel re adhuc integra moratur, num. 31. Si recuset depositum Innocentium calumniose, num. 34. Vel si intra Trimestre non probat suum praesudicium, num. 35. Vel si laesit nuntiacionem legitime remittit, num. 36.

Nuntiatio novi operis facta an, et quando vi impediri possit aedificari pergentem, vel violenter destruere aedificatam? t. 32. n. 22. et seqq.

NUNTIIUS

- 1 Nuntii Apostolici, qui, et a quo constituantur? t. 30. nu. 8. Et quales ad id munus deputari solent? num. 9.
 2 Nuntii Apostolici cum potestate Legati a latere missi, an eandem vii potestatem habeant? t. 30. num. 41. et seqq.
 3 Nuntio avertenti, ac et Judiciis mandata curare, an sit credendum? t. 3. n. 52. Quid si nuntius afferat, ac citasse; et Rens negat, ac citatum fuisse? num. 53. et 54.
 4 Nuntius, si non intramittatur in Civitatem ad faciendam ibi citationem, quid agere possit? t. 3. 81. et 82. Vide supra & *Citatio quid?*

NUPTIAE

- 1 Nuptiae terram replent, virginitas Coelum, t. 21. num. 5.
 2 Nuptias et concubina debent evitare Clerici, t. 1. num. 143.
 3 Nuptiae secundae. Vide *Secundam nuptias*.
 4 Nuptiarum secundarum benedictio. Vide *Secundarum nuptiarum benedictio*.
 5 Nuptiarum secundarum poenae. Vide *Poenam secundarum nuptiarum*.

NUTRIBRE

- 3 Nutrire proles, seu liberum, quomodo quisque tenetur? t. 33. num. 6.

O

OBEDIENTIA

- 1 Obediencia, ut est virtus specialis, quid? t. 33. num. 3. Eius obiectum, quod? num. 10. Dividitur in specialem et generalem, nu. 11. Obediencia, ut est virtus specialis, est maior omni virtute morali, n. 12. Ac praeparatur victimis, et eae? n. 14. Obediencia consistit in tribus, nu. 15. Nempe in reverentia superiori exhibenda, nu. 16. In mandato eius suscipiendi, n. 17. Ac In Judiciis subeunda, n. 18. Obediendum est superiori-bus precipientibus in dubio, non licet actus? num. 18. Secus, quando constat, id esse contra Deum, quod praecipitur, nu. 19. Declaratur istud exemplo militum Christianorum, sub Elixam Apostata servientium, ibid. Mandato superiori, etiam nocentem, humiliter est obedendum, et toleranda correctio, etiam iniusta, nu. 21. Cui magis sit obedendum ex duabus superioribus contrariis praecipientibus, num. 22. et seqq. In obedendo maior potestas praepositor minoris, etque declaratur exemplis, num. 23. Proponuntur et solvuntur nonnullae nuntiatioes, nu. 23. 24. et seqq. Si superiores illi sint aequales hominibus, tenentur quae obediunt utrique, si potest, num. 27. Quod si uterque obediendi aequum, tenetur obedire illi, cui majori vinculo, non potiori titulo est obligatus, num. 28. Declaratur istud exemplis, n. 29. 30. 31. et 32. Clericus magis tenetur obedire Episcopo, quam Principi seculari contrarium praecipienti, nu. 33. Contra obedientiam esse potest praescribi, extinctive, bene tamen translativo, t. 4. n. 60.
 2 Obediencialibus non indigent viri noti, a suspensione alieni, t. 31. n. 250.
 3 Obediencia superioris non potest praescribi, a n. 519.
 4 J. Obediencia quibus servanda. C. II. R. XXXII. nu. 3. et 4.

OBLATIO

- 1 Oblationem tertia pars est de Lege Diocesana, *l. 31. n. 101. Et quid da facta ? ibid.*
 2 Oblatio libelli. Vide supra *q. Libellus.*
 3 Oblationes quid ? *l. 30. num. 179. Et quae earum nomina veniant ? num. 180. Per se non obligant, nu. 181. et seq. Adducitur causa, in quibus Oblationes obligant, nu. 183. Praeterim ubi est consuetudo, nu. 185. Per longum tempus, nempe 10. Annos, nu. 185. Solum a maiori parte populi introducta, n. 186. Populus Oblationes ex consuetudine debitas omittens compelli potest per Episcopum, nu. 187. Non item per Parochum, nu. 188. Oblationes omnes de Jura pertinent ad Parochum loci, nu. 190. Nisi aliud constet de intentione denuntians, n. 191. At obset consuetudo loci, nu. 192. Observatio praeterit, ad quem hodie Oblationes pertinent ? num. 193. Parochi omnino Oblationum ad se non pertinentium administrationem habent, n. 194. Oblationes in Ecclesiis Regularium factae, ad Religiosos pertinent, num. 195.*

OBLIGATIO, OBLIGATUS

- 1 Obligationes sunt duplicis generis : aliae snapte naturae tendunt ad agendum, vel non agendum, *l. 26. num. 105. Aliae dantur referuntur ad patientem, vel omni subeundum, si ab alio agatur, vel petatur, nu. 106. Haec posteriores obligationes, alioque correspondentes actiones personales, praescriptio tolluntur ob solam negligentiam Actoris ; etque varie exemplificatur, nu. 107. et seqq. Obligationes illae quae tendunt ad aliquid agendum, vel non agendum, non possunt ullo tempore esse inchoatae, seu scientia Jura alieni, praescriptione extinguuntur, n. 110. et seqq. Debitum pecuniarium an extinguatur per hoc, quod creditor longo tempore non exigit ? n. 112.*
- 3 Obligatus ad factum, an, et quando satisfaciatur praestando interesse ? *l. 17. n. 423.*
 4 Obligationes indeterminatae factae statim obligant, *l. 1. n. 151.*
 Obligationibus facti, si aestimationem non recipiunt, cessat praestandum interesse, *l. 1. n. 155.*
 Obligatio sponsualium quae ? et quanta ? *l. 1. num. 157. et seqq.*
 Obligatio docendi, vel docendi an, et quando sequatur de delatione, copula, impraegnatione cum vel sine spe, aut promissione Matrimonii facta, *l. 1. n. 65. et seqq.*
 B. J. Obligatio in quo dies non ponitur, praesenti die debetur, C. II. R. XXV. n. 3.

OBREPTIO, OBREPTITIUM

- 1 Obreptio, et subreptio Receptorum, quomodo committitur ? *l. 3. n. 153. et seqq. An sit differentia inter obreptionem, et subreptionem ? num. 155. et seqq. Vide infra *q. Receptorum subreptio.**
- 4 Ob- et subreptio quando fit dispensatio ? Vel ne fiat ? Vide *Exprimenda in Dispensatione*, Val, a. num. 148. et seqq.

OBSCURUM

- B. J. Obscurum quid sit ? C. II. R. XXX. n. 2.
 -- in obscuris minimum est sequendum, C. II. R. XXX. n. 3. 4. B. XLV. n. 2. B. LVII. n. 3.
 -- in obscuris quod varisimile vel quod plerumque fieri conari est sequendum, C. II. R. XLV. n. 3. Ordo procedendi in obscuris, *ibid. n. 5.*
 -- interpretatio quomodo facienda eorum proferentem, vel statuentem obscura, C. II. R. LVII. num. 1. etc.

- B. J. Obscura depositio testis contra prodicentem est interpretanda, *ibid. n. 8.*

OBSTETRIX

- B. J. Obstetrix an et quando delinquit praestando vel susciendo medicinam ? C. II. R. LXXII. n. 7.

OBVENTIO

- 3 Obventionum nomina, quid veniat ? *l. 37. n. 15.*

OCCHIDERE

- 5 Occidere licite potest Auctoritas publica malefactorum, *l. 13. n. 63. et seqq. Si alicui causa Legibus comprobata, nu. 67. Aliae etiam Principes occidere iniquum committit homicidium, ibid. Potest etiam malefactorum inhaerere, vel prohibere, in quibus privatus eum possit occidere, si causae ad ius conditio, n. 104. et seqq.*
 Occidere in bello iusto etiam directe licet necesse habere, *l. 12. num. 71. Non item innocentes, quales sunt poeri, mulieres, Clerici, Religiosi, bovatia et simplices, num. 72. Indirecte, et praeter intentionem etiam innocentes occidere licet in bello iusto, n. 74.*
 Occidere privata Auctoritate (servata moderamine inculpatae tutelae) licet ob necessariam defensionem vitae et corporis, *l. 12. n. 130. et seqq. Ac Bonorum fortunae magni momenti, n. 138. et seqq. Non tamen licet occidere iniquum Testem, Iudicem, vel Accusatorem, etsi ab eis grave damnum temporale imminet, num. 140. Neque licet defensione occidere defendere ea, ad quae in inchoatum habemus, n. 141. Neque licet occidere impeditentes nos ab hereditate, vel legato advenso, n. 142. Num licet pro defensione famae occidere ? n. 143.*

OCULUM

- 4 Oculum dicunt, quod quicque sciunt, a. n. 44.
 Oculum impedimentum quando dicitur ? a. nu. 45. et seqq.
 5 Oculum proprie tale quid ? ponitur a solo Deo ? *l. 1. num. 241. Oculum prae vel quasi tale quid ? num. 242.*
 Oculum peccata sub sigillo, et secreto naturalis manifestari non debent in visitatione ordinaria, bene vero si absque sigillo, et secreto naturalis commissa sciuntur, *l. 1. n. 245. et seqq.*
 Oculum peccata gratia in visitatione Ordinaris cognita an, et quando possit superius alia manifestare, et propter illa ponere subdictionem ? *l. 1. num. 301. et seqq.*
 5 Oculum homicidium quando dicitur, ad hoc, ut dispensare valeat in irregularitate Episcopus, vel superior Regularis ? *l. 12. n. 247. et seqq.*

OCULARIS, OCLUS

- 1 Oculo carere, vel in eo habere maculam, an ordinari possit ? *l. 20. num. 16. Quid, si quis careret sola visa oculi dextri ? nu. 17. Aut sinistri, quem vocant Oculum Canonici ? n. 18. Vide supra *q. Corpore vetari.**
- 2 Oculari inspectione hi probant, *l. 19. num. 21. Et quae ad hanc requiruntur ? nu. 22. Probatio per aspectum praefertur attentioni iurata in cotraerium, l. 19. num. 86. et seqq. Probatio per ocularem aspectum est omnino optima, nu. 91. Et nunquam constatur eadum, nu. 92. et 93. Ocularis inspectio debet fieri citius, et praesenti, si voluerit, adversario, *l. 19. n. 116. Probatio per ocularem inspectionem est privilegia in multis, et potest etiam fieri, l. 19. n. 166. Eum post conclusionem in causa, ibid.**

ODIUM

- R. J. Odis restringenda, quando et quomodo? C. II. R. XV. n. 6. 7.
 Odiosae quatenus dicantur leges, et dispositiones, *ib.* num. 10. etc. Reg. XXVIII. n. 5.
 Odis alterius nemo debet prargrari. Vide *Innocent.*
 -- in odium alicuius inductum, non est in eius commodum convertendum; et quomodo? C. II. R. LXL. num. 10.

OFFENDENS

- R. J. Offendens in uno factus est omnium Reus, quomodo intelligendum? C. I. R. IX. n. 1. 2. 4.

OFFICIALIS, OFFICIUM

1. Officialis Episcopi, an differat a Vicario Generali Episcopi? t. 28. n. 59. et *seqq.* Officialis Episcopi in Jure vocatur etiam *Vicarius Generalis*, num. 61.
 Officialis in Italia, apud nos dicitur Vicarius Generalis, num. 62.
 2. Officialis iurati dicto creditur in his, quae pertinent ad suum officium, t. 20. num. 271. Idque exemplificatur in Nuntio publico, num. 272. Ponderatore publico, num. 273. Medico, Architecto, Agrimensore, et similibus, n. 274.
 3. Officialis minus salarialis: Item negoti. Vide *Locatarii operarum.*
 4. Officialis vocatur in Bullis Vicarius Generalis ultra montes, a. n. 266. et *seqq.*
 5. Officium Iudicis nobile, et mercenarium, quid? t. 29. n. 24. et t. 32. nu. 25. et 26. Quae exerceantur Officio iudicis mercenario? *cit.* t. 32. num. 27.
 Officium Iudicis nobile dupliciter exerceatur: nimirum vel ex mero ejus facto, vel ad instantiam partium, n. 28. Imploratio officii iudicis, in quo differat ab Actione? num. 29. et *seqq.* Imploratio officii iudicis est remedium extraordinarium, nu. 30. An ad eam requiratur contestatio litis? num. 31. Officium iudicis, et Potestas iudicis differunt; et quomodo? t. 29. n. 94.
 3. Officia saecularia exerceere, quomodo prohibeantur Clerici? t. 1. n. 126. et *seqq.*
 Officium quid? t. 5. n. 36.
 5. Officium Inquisitionis et Inquisitores fidei unde, et quid qualesque potestatem habeant indicandi et procedendi in causa haereticis? t. 7. num. 113 et *seqq.* Episcopi in suis Diocesisbus sunt Inquisitores nati, n. 417. Et gaudent omni facultate Inquisitionis, ubi Officium non viget, n. 419.
 R. J. Officium alteri praestitum non debet ei esse damnosum, C. II. R. XIX. n. 11.

OLEUM

1. Olea tibi benedicit Episcopus in Coena Domini, t. 16. num. 24. Videlicet Christum, nu. 25. Oleum Catechumenorum, nu. 26. et Oleum infirmorum, quod et an differat a ceteris? num. 27. An sit iterandum sacramentum Extremae Unctionis, si per errorem Christum pro Oleo infirmorum adhibeatur? n. 24. et *seqq.*

OMNE

- R. J. Omnes quod tangit debet ab omnibus approbari, quomodo? C. II. R. XXIX. n. 2. 3. etc.
 Omnia qui dicunt nihil excipit, C. II. R. LXXXI. num. 6.
 Omnis res per quaecunque causas dissolvitur, per eandem dissolvitur, C. I. R. L. n. 1. et *seqq.*

ONUS

- 3 Onus reale, proprie tale quid? t. 49. num. 245.

Res transit cum onere suo: quomodo intelligendum? ibid.

- Onus non potest imponi Beneficiis, t. 12. num. 4. et *seqq.* Quid possit circa hoc Praelatus cum Capitulo? n. 6. et *seqq.*

R. J. Onus qui sentit etc. v. qui sentit.

Onus quis dicitur? C. II. R. LV. n. 3.

-- in onere succedere debet, qui substitutus est in honore, C. II. R. LXXVII. n. 2. etc.

Onus adhaerens personae non transfertur in successorem, *ibid.* num. 7.

OPERARI, OPUS

1. Opera SS. Trinitatis ad extra sunt indivisa, t. 1. n. 14. et *seqq.* Opera Potentiae appropriate tribuntur Patri, opera sapientiae Filio, et Opera Bonitatis Spiritui sancto, n. 16. Disparitas inter opera Trinitatis ad extra, et Incarnationem Verbi, n. 18.
 3. Operarii et operarum locatores. Vide *Locatarii operarum.*
 5. Operis novi nuntiatio. Vide *Nuntiatio novi operis.*

OPINIO

2. Opinio est alter gradus probationis, t. 19. n. 21.

OPPOSITIO

2. Oppositio nullitatis sententiae, quid? t. 28. n. 23. Haec solet fieri per viam querelae, *ibid.* Oppositio nullitatis sententiae, et Appellatio, differunt varie; atque diversa iuris remedia, n. 24. et *seqq.* atque remota appellatione, non censetur nullitas sublata, num. 24. et 25. Nullitas sententiae potest opponi usque ad triginta annos, num. 27. Oppositio nullitatis sententiae, coram quo Iudice sit facienda? num. 28. et *seqq.* Hodie ex usu Fori ubique ferme solet adiri superior super nullitate principaliter cognoscenda, num. 31.

OPTIO

- R. J. Optio in alternativis cui datur? Vide *Alternativa.*

ORACULUM

1. Oraculum vivae vocis, quid? t. 3. n. 5.
 4. Oracula vivae vocis omnia sunt revocata, a. n. 535. ita ut neque in foro conscientiae valeant, n. 534.
 5. Oracula vivae vocis concessa. Vide *Privilegia.*

ORARE, ORATIO, ORATORIUM

5. Orare privatim, et pia opera peragere pro Eccommunis licet, t. 39. num. 39. Ordinari per saltum, quid? t. 29. num. 1. Est prohibitum, Ordo tamen valet, exceptio Episcopio, *ibid.* et nu. 29. Per saltum ordinatus est suspensus ab Ordine in suscepto, num. 3. et *seqq.* Fit subinde irregularis, num. 5. qui absque prima Tonsura Ordines suscipit, est suspensus ab illis, num. 6. In qua tamen suspensione dispensare potest Episcopus, si in suscepto Ordine per saltum Clericus non ministravit, num. 8. et *seqq.*
 3. Oratione magis defenditur Respublica, quam labore et sudore, t. 1. n. 119. Orationes sunt optima arma, et auxilium praesertim Clericorum, *ibid.*
 3. Oratorium privatum potest erigi sine consensu Episcopi, t. 48. num. 5. Oratoria riam privata auctoritate Episcopi erecta gaudent Asylis, t. 49. nu. 42. et *seqq.* Regularibus possunt habere Oratoria privata, ac in iis celebrare Missas, et alii eam audire, t. 41. n. 19. et *seqq.*

ORDINARIUS, ORDINARI, ORDO

1. Ordinarius processum, quid dicitur? t. 31. nu. 2. Differentia inter Ordinarium, et Dioecesanum, nu. 3. Ordinarius Ordinarius cur dicitur Papa? nu. 6. Ordinarius nomine vocantur Patriarchae, Prælati, Archiepiscopi, et Episcopi, nu. 9. Nominis Ordinarii etiam venit Vicarius Generalis Episcopi, nu. 12. Et Capitulum sedis vacante, nu. 12. et 13. Item et quicumque Prælati indigne in materia sibi adaptabili, nu. 14. Decretum quidpiam statuta de Ordinariis, extenditur ad omnes jurisdictionem ordinariam habentes, nisi materia subiecta aliud expostulat, nu. 15. Vide supra q. Iudex ordinarius.
2. Ordinarii oculus debet, nisi a proprio Episcopo, t. 11. nu. 77. Subditus Episcopi quoad Ordines recipiendos? quatuor modis qui connotantur? quibus? nu. 78. Natus in una Dioecesi, et in alia habens Domicilium, vel Beneficium, potest a quolibet eorum Episcopo Ordinari, ibid. An etiam uno horum electo possit quis tacite, suscipiendo ceteros Ordines ab alio? nu. 79. An, et qui-bus ceteris suscipi possit qui ordinari ab Episcopo ratione Beneficii in eius Dioecesi abstinere? tit. 1. nu. 80. et seqq. Olim ad hoc sufficiebat Beneficium medium, nu. 80. Secus de facto ab novissimam Constitutionem Innocentii XII. Speculatorius Domus Israel, nu. 83. Quatuor vi-bus Constitutionis requiruntur, ut quis ordinari valeat ab Episcopo ratione Beneficii in eius Dioecesi abstinere? nu. 84. Referuntur verba dicte Constitutionis, nu. 85. et 86. Ordinari quis potest ab Episcopo loci ratione Originis, nu. 87. et seqq. Dummodo ibi non fuerit usus fornicis, nu. 88. An quoad Ordines suscipiendos minus impleretur origo patris? nu. 89. et seqq. De facto post Constitutionem Innocentii XII. subditus Episcopi ratione Originis, quis connotatur? nu. 90. et 91. Origo Matris an attendatur quoad Ordinationem filii, præsertim illegitimi? nu. 92. dicendum de Expositis? nu. 93. Ratione Domicilii quomodo quis efficitur subditus Episcopi quoad Ordines ab ipso recipiendos? nu. 94. et seqq. Ad hoc non sufficit quasi Domicilium, nu. 95. Refertur etiam Constitutio Innocentii XII. circa hoc, nu. 97. Ut Episcopus Familiarem suum ordinare valeat, quae requiruntur? nu. 98. et seqq. Episcopus ordinans suum Familiarem, statim debet ei conferre Beneficium, nu. 101. Dicitur etiam, quid hic importet? nu. 102. Episcopus Titularis acquirit ordinare suum Familiarem, nu. 103. Quae alia ex Constitutione Innocentii XII. de facto requiruntur ad hoc, et Episcopus Familiarem suum ordinare valeat, nu. 104. et seqq. Referuntur posteriora verba dicte Constitutionis, nu. 105. et seqq.
- Ordinari ab, et cur non possint servi iustis Domini? t. 18. nu. 15. et seqq. Vide infra q. Servi. Ordinari prohibetur Obligati ad rationem sine redditis rationes, et cur? t. 19. nu. 1. et seqq. Vide infra q. Rationes. Ordinari quando possint, vel non possint corpore visitari? Tit. 20. nu. 3. et 7. et seqq. Ubi vitium corporis vel impedit executionem Ordinis, vel notabilem deformationem faciat, inducit irregularitatem, et prohibetur qui ordinari, nu. 9. Multitudo morum acquirit ordinari, nu. 10. Carens medietate

- palmarum, Ordinari non potest, nu. 11. Bene-tamen per ordinatum potest exercere actus Or-dinis, in quantum valet, et cur? nu. 12. Carens pollice vel indice, non tunc regula, num potest ordinari? nu. 13. Et quid de eo, qui caret aliquo digito? nu. 14. et 16. Vel qui habet sed digito? nu. 14. et 16. Claudus et valet ordinari? nu. 15. Carens oculo, vel in eo ha-bens oculum, an ordinari possit? nu. 16. Quid, si caret solo visu oculi dexteri? nu. 17. Aut sinistri, quomodo vocant oculum Canonis, nu. 18. In dubio de gravitate iurisdictionis, pertinet ad Episcopum id iudicare, nu. 20. Etiam respec-tu Religiosorum ab ipso ordinandorum, nu. 21. Vide supra q. Corpora vitiosi, et infra q. Irregularitates.
- Ordinandus idoneitas in dubio non presumitur, sed cui probanda, tit. 12. nu. 6. et 8. et seqq. Quae ratione Ordinandorum idoneitas possit probari? nu. 14. et seqq. Cur ab Or-dinando sit probanda sua libertas, cum tamen omnes homines naturaliter nascantur liberi? nu. 17.
- Ordinantis mala, et male Ordinari poenae, par-tim considerantur in Jure Canonico, partim in Bullis Pontificiis, t. 11. nu. 168. Poenae in Constitutione Pii II. Cum ex sacramento, censentur referuntur, nu. 169. Ille poenae solommodo lo-quimur habet de mala suscipiendis Ordinibus Sa-cris, non solum de prima Tonura, vel Ordina-tionis minoribus male susceptis, nu. 170. Proce-dunt item etiam quoad Regulares, nu. 171. Bulla Sixti V. contra Clericos male promotos, sacris non salutare, est revocata per Clementem VIII. cur, et quomodo? nu. 172. Poenae Ordinationis, vel Ordinationum sine legitima retia-tione, quae? nu. 174. et seqq. Ordinatus Ordini-bus suscipiendis sola legitima aetate, de facto ipso iure est suspensus, nu. 180. Poenae Ordina-tionis vel Ordinis extra legitima Tempore, quae? nu. 181. et seqq. Ordinatus ante Tempus de facto ipso iure est suspensus, nu. 183. Nam in tali suspensione possit Episcopus dispensare? nu. 184. Quae sit poena Ordinantis alicuius subditum, et sic Ordinari? nu. 185. et seqq. Quae sit poena Ordinantis alicuius, et ordinati absque competenti Titulo autentialitatis? nu. 191. et seqq. Et quae poenae Ordinationum Reli-giosis non professis, vel solum professis ad cer-tum tempus? nu. 196. An et quae poenae In-feruntur Ordinatis, et Ordinatis non servatis tem-poribus Interdictis? nu. 203. Vide supra q. Epi-scopus rector.
- Ordinatus ab Episcopo excommunicato, recipit eba-cterem ordinis, sed non eius executionem, t. 13. nu. 8. et 9. Ignorante sit ordinatus, quando id rescierit, debet abstinere ab executione Ordinis, donec per Episcopum suum dispensetur, nu. 10. Et rur ipsam non censetur ignorantia, nu. 11. Sciens ordinatus ab Episcopo ex-communicato, per solum Papam potest dispensari, nu. 12. Promissa de facto procedunt de Epi-scopo excommunicato vitanda et ordinari ab eo, nu. 13.
- R. I. Ordinatus ab alicui Episcopo potest ministrare in ordine, si proprius Episcopus ratum habuit ordinationem, C. II. R. IX. n. 6.
- Ordinatus Religiosi an possint condere statuta ad ne-cessitates transcurant? n. 97. et seqq. Et quid dicendum de Ordine FF. Minorum? n. 98. et seqq. In Ordine

Festum Minorum electio Ministri Provincialis debet fieri eodem die, quo Capitulum fuerit congregatum, t. 6. n. 58. In Ordine FF. Minorum electiones Superiorum Majorum sunt per Compromissum limitatio, num. 78. In Ordine FF. Minorum quae electiones sunt per schedas secretas, et quae per Ballottationes, seu globulos? cit. t. 6. num. 341. et 342. Vide supra §. Electiones Regularium. Ordines Regulares hodie plerique sunt exempti, t. 31. nu. 108. Vide infra §. Regulares et §. Religiosi.

Ordo somitur dupliciter, t. 11. num. 2. Ordo, seu sacra Ordio, quid? num. 3. et 4. Septem sunt Ordines iuxta Theologos, iuxta Canonistas novem, et quo mysteria? num. 5. et 6. Ordines alii sacri seu majores, num. 7. Alii minores seu oia sacri; qui, et cur sic dicantur? num. 8. Prima Tonsura an sit Ordo proprie dictus? num. 10. et segg. Vide infra Tonsura prima. Episcopus est Ordo proprie dictus, num. 16. et 17. Ordo Episcoporum quadripartitus est; et quomodo? n. 28.

Ordines singuli, quo tempore sint conferendi? t. 11. num. 30. et segg. Quatuor Ordines minores quando conferendi? num. 31. Hi in quibusdam Ecclesiis conferuntur Feria sexta Quatuor Temporum, num. 32. Ordines Majores quo tempore sint conferendi? num. 33. Et quid de Episcopatu, num. 34. Ex privilegio Papali potest quis ordinari extra Tempora, num. 35. Potest per Ordinationis defectu in sequentem Dominicum, continuato tamen jejunio, num. 36. An in tali caso requiratur Jejunium naturale? num. 37. Vel sufficit Ecclesiasticum? num. 38. Coenaeque tunc sumere praevidendum, et collationem Vespertinam? num. 39. Religiosi communicationem privilegiorum habent, an possint ordinari extra Tempora a Jure statuta? num. 40. et segg. Neque ad num. 51. Quid intelligitur nomine Diei Festi, quo tunc Ordines minores, tum etiam virtute privilegiorum Ordines majores conferri possunt? num. 52. et segg. Notabilis Declaratio S. Congregationis quod hoc, num. 55.

Ordo potest dupliciter intelligi recipi, valide et licite; et quid? t. 11. num. 56. Ordo ut valide recipiatur, quae sufficiunt? num. 57. et 59. Sedi masculi sunt species Sacramenti Ordinis, num. 57. et 58. Nec recipitur sine Baptismo, numer. 59. Ordo an licite recipitur, quae requirantur? num. 60. et segg. Quis aetas ad singulos Ordines requiritur? numer. 63. et segg. Et quae scientia? numer. 66. In Regularibus non requiritur tanta scientia, ac in aliis; et cur? num. 67. Titulus vocationis requiritur ad Ordines Sacros, num. 69. Secus ad Ordines Minores, num. 70. Vide infra §. Titulus.

Ordines plures an possint eodem die coipiam conferri, ut recipi? t. 11. num. 160. et segg. Quatuor Ordines minores de consuetudine pluribus in locis simul eodem die suscipi possunt, num. 160. et 167. Duo sacri Ordines eodem die collati sunt conferendi, ne quidem Regularibus, nu. 161. Eadem Metropolitano id jubet, num. 162. Nec etiam quando una in abbato, et alter Die Dominico, continuato jejunio conferatur, num. 163. Et quid, si aliquis ut dispensatus, ut possit extra Tempora tribus Dominicis, vel Festis diebus ordinari? num. 164. Episcopus an possit eodem die recipi eorum sacerdotum? num. 165. Stando Juri cummani, non possunt quatuor Ordines minores simul eodem die una cum subdiacono recipi, num. 166. Secus de coequeantia alibi recepta, n. 167.

Ordines, an, et qui possint conferri per Episcopum qui renuntiavit Episcopatu? t. 13. num. 4. et segg. Ordines, praeteriti aeri, an et privilegio Pape possint conferri per Abbatem, vel alium sacerdotem? num. 14. et segg.

Ordo sacer, an, et ad quod Beneficium Ecclesiasticum obtinendum requiritur? t. 6. num. 220. et t. 14. num. 10. et segg. Praeficiendus Episcopatus debet saltem esse subdiaconus, cit. t. 4. num. 10. An successive receptis aliis ordinibus, intra trimestre post obtinendam Confirmationem consecrari, num. 11. Qualis Ordo requiratur in promovendis ad Abbatem, Decanatum etc. num. 12. et segg. Et in praeficiendis Archidiaconis vel Ecclesiae Parochialis? numer. 16. et segg. Ant Canonici Cathedralium, vel Collegiarum Ecclesiarum? num. 19. et 20. Praeficiendi vel jam habentes Ordinem requisitum, vel sibi in ea aetate, et infra tempus a Jure statutum ordinari valent, num. 21. Neque hodie citius aetatem potest Episcopus dispendere, et aequitas, num. 22. Clerici sunt creati ad recipiendos Ordines, quae Beneficia requirant, sub praecis privationis bonorum, num. 23. Quid si Canonici ubistant, quo minus jam promissum ad Beneficium ob superveniens impedimentum ordinari valeat? num. 24. et segg. Poma privationis Beneficii ob non receptum Ordinem dubium, olim solum incurreretur post sententiam, ac praevia monitione, num. 27. Idque quod Abbatem, Archidiaconum etc. etiamnum procedit, num. 28. Secus de facto est de eodem de praenotis ad Beneficia Parochialis, si infra eam non ordinetur Presbyteri; non vocat Ecclesia ipse jure, num. 29. Atque hoc ipsum procedit in Vocariis perpetuis Ecclesiarum Parochialium, num. 30. Non tamen in Ecclesiis Curatis, nec Parochialibus, num. 31. Neque riget ille procedit in Ecclesiis Parochialibus Collegiatis, et assumptis ad eorum regimen, num. 32. Nec etiam in harum Praepositis, et Decanis, num. 33. Sicut nec injuste impeditur, quo minus infra annum ordinetur, num. 33. Poma privationis Ecclesiae Parochialis non incurrunt ipso jure ob neglectum Presbyteratum, donec annus integre sit completus, num. 34. Et tunc dicti Ecclesiae non potest pro ea vice iterato conferri illi, qui neglectus sic ordinari, numer. 35. Hoc tamen pro alia vice, num. 36. Recipiens Ecclesiam Parochialem absque animo suscipiendi Ordinem sacerdotii intra annum tenetur ad restitutionem fructuum, num. 37. Secus, si habuit talem animam assumendi Presbyteratum, licet postmodum non ordinetur, num. 38.

4 Ordo sacer an, et quando dissolvat sponsalia? t. 4. num. 229.

Ordo sacer impedimentum est dirimens, t. 6. num. 1. Neo item Ordines minores, t. 6. Graeci in majoribus constituti non possunt contrahere Matrimonium, licet tamen in illo aetate contrahere manere possunt, num. 4. Pueri ante aetatem rationis ordinati possunt obedire, numer. 5. Non item ordinati ante pubertatem, num. 6. et segg. Vi ordinati possunt nubere, num. 8. Sicut etiam gravi metu injusto ordinati, num. 9. et segg. Infantes vi vel metu ordinati, si postea tacite, vel expresse votum ratiificent, teneantur ad castitatem, num. 13. Ordines aeri Matrimonium prius contractum non dirimunt, num. 14. Contrahendum dirimunt sola jura Ecclesiastica, num. 15. et segg. Potest pro Papa dispensare, ut sacerdotes et Episcopi nubant, num. 16.

PACISCI, PACTUM

Pactum, unde sic dicitur? *l. 35. nam. 1.* Pactum, quid sit? *nam. 2.* Ex quomodo dicitur a Pollutione? *nam. 3.* Ad pactum requiritur mutiplex duorum in idem consensus, *n. 4.* Pactum est: nomen genericum; nec differt a Contractu et Transactione, nisi sicut genus a specie, *nam. 5.* Pactum continet sub se omnes Contractus et Transactiones, *n. 6.* Cum eo tamen coincidit Consensus large sumptus, *n. 10.*

Pacta alia sunt publica, alia privata, *l. 35. nam. 11.* Alia expressa, alia tacita, *nam. 12.* Reddenda debitori chirographum, coheretur tacite debitori remittere: nec si reddat et pigus, et cur? *nam. 13.* Pacta in rem, seu realia: et Pacta in personam, seu personalia, quae? In dubio censetur esse Pactum in rem, *na. 15.* Pactum obligatorium, seu promissorium; et Pactum latorarium, quod? *nam. 17.* Pactum nudum, quid, et unde sic dicitur? *nam. 17.* Pactum vestium, quid? *nam. 18.* Pactum varii modis vestitur, *nam. 19. et seqq.* Videlicet: I. Speciebus nomine contractus, *nam. 20. II.* Cohærentia cum Contractu omnino, *nam. 21. III.* Per intervencum rei, *nam. 22. IV.* Litteris, seu proprio chirographo, *n. 23. V.* Vestimento verborum, seu per Stipulationem, *na. 24. VI.* Instrumento vic. *nam. 25. VII.* Juri auxilio, seu Legis assistentia, *nam. 26.*

Pactum effectus, qui sint? *l. 35. nam. 27.* Eorum primarius effectus, est obligatio naturalis, quam etiam Gentiles agnoverunt, *nam. 27.* Ex pacto cum subditi initio obligatur Princeps, *nam. 28.* Pacta quæcumque ratione naturalis obligationis habent alios notabiles effectus, etiam per Foro veteris, *nam. 29. et 30.* Paritatem autem exceptionem, *nam. 30.* Impediunt debiti solui repetitionem, *nam. ibid.* Ex pacto nudo ad se datur actio? *nam. 31.* Affirmatur istud speciebus jure Canonico, *nam. 31. 32. et seqq.* De rigore tamen Juri Civili non datur actio ex pacto nudo, sed solum exceptio, *na. 32. et 33.* Sæpiusmodum hodiernis tamen moribus etiam in Foro Civili datur actio ex pacto nudo: et cur? *nam. 35.* Pactum nudum, ad factum datur? *nam. 31. et 37.* Actio ex pacto nudo, quando vocatur? *nam. 38.*

Pacta tunc aut pacisci, possunt omnes, quibus non reperitur id prohibitum, *l. 35. nam. 39. et seqq.* Pacisci prohibetur aliqui a nature, alii a Legi: et qui? *nam. 40.* Impuberes an pacisci valeant? *nam. 41.* Et quid de Minoribus? *nam. 42. 43. et seqq.* A lege quoniam prohibetur pacisci? *nam. 46.* An sicut aliquis possit sibi pacisci, ita possit et aliter? *nam. 48. et seqq.* Regulariter unus potest quis pacisci alteri, *nam. 48. et 49.* Nisi ad hoc habeat mandatum, *nam. 50.* Aut nisi quis subactus sit potestati alterius, *nam. 51.* Vel nisi hoc ipsum stipulantis interit, *nam. 52. et seqq.* Extraneus non potest directe pacisci tertio, bene tamen indirecte, *nam. 53. et 54.* Etiam de Jure Canonico non potest quis pacisci alteri, *nam. 55.* Nisi id fiat mediante juramento, *nam. 56.* Donatio facta determinatæ Ecclesie, an possit a quolibet acceptari, *nam. 57.*

Pacisci de quibus rebus liceat? *l. 35. nam. 58. et seqq.* Pacisci nemo potest de his, quæ sunt contra bonos mores, *nam. 59.* Aut impossibilia de jure vel facto, *nam. 60.* Et quæ non sunt in commercio

5 Ordinem exerceat Clericus, quem non habet, incurrit Irregularitatem, *l. 28. nam. 2.* Suspensioem ab Ordine in suscepto, *nam. 3.* Excommunicationem et Degradationem, *nam. 5.* Ad incurrendum tamen irregularitatem requiritur, ut exerceat verum actum Ordinis, *nam. 6.* Et quidem serio, *nam. 7.* Ac temere, *nam. 8.* Clericus non Sacerdos Missam celebrare, vel sacramentali confessionem audire attentans degradatione, et Carine seculari traditur, gravissima puniendus: et quomodo? *nam. 13. et seqq.*

Ordinem exerceas Læicus non sit Irregularis, *l. 28. nam. 10.* Gravissime tamen punitur: et qualiter, si Missam celebrare, vel Confessionem sacramentalem audire attentet? *nam. 13. et seqq.* A qua potest non sacrosancti actus, dummodo 10. senatus compleat, *nam. 14.*

Ordinem fortiter suscipiens quis dicitur? *l. 30. nam. 2.* Illicite sed valide ordinatur, *nam. 3.* Nisi Ordinis intentionem: vel protestationem faciat publicam non ordinandi fortiter se ingerentes, *nam. 4. et seqq.* Doctrina præstat ad propositum, *nam. 6.* Non est consensum, ut Episcopus præmittat similem intentionem, *nam. 8.* Fortiter suscipiens Ordinem est ab ille mæpensis, et quævisque Irregularis, *n. 10. et seqq.* Quis disposuit in penis fortiter suscipientium Ordinem? *n. 12.*

R. J. Ordo invalide collatus debet iterari, C. II. R. LII. *nam. 5.*

2 Ordo cogitationis, quid? *l. 10. nam. 3.* Cur Reheret, de Ordine Cogitationis, non sit superfluo? *nam. 2.* Circa Ordinem cogitationem est regula, quod ille causæ prius sit tractanda, a cujus decisione dependet altera, *nam. 4.* Idque exemplificatur, *nam. 5. et 6.* Ac procedit etiam in qualibet exceptione preterposita, *nam. 7. et 8.* Anque in exceptionibus dissensio, *nam. 9.* Quæ præcedere debet, si necesse sit senis civilis, et criminalis? *na. 10. et seqq.* An si Reus contra Actorem opponat spoliacionem, prius debet tractari causa spoliis? *na. 18.* Quid agendum, si causa principalis, et iudicent, sint tractandæ coram diversis Iudicibus? *na. 31. et seqq.*

3 Ordo solvendi debita esse quo media non sufficiunt ad omnia solvenda. Vide Solvendi Ordo.

Ordo successioneis ab intestato. Vide Successio ab intestato.

ORIGINES

1 Origines scriptæ, quomodo censeantur? *l. 1. nam. 221.*

ORIGO

1 Origo patris an inspiciatur quoad ordinem suscipiendos? *l. 11. nam. 89.* Et quid de origine matris? *nam. 90.* Potest quis ordinari ab Episcopo loci ratione Originis, *nam. 87. 90. et 91.* Dummodo ibi non fuerit notus fortuito, *nam. 88.* Natus in mari, habet originem in domicilio patris, *ibid.* Quas de facto requiruntur, ut quis ratione originis possit ordinari ab Episcopo illius loci? *nam. 91.*

OSCULUM

Oscula et tactus impudici an, et quando solvantur sponsalia? *l. 1. nam. 253. et seqq.*

hemionem, num. 61. Pacisci solem potest de his rebus, que sunt pactionem proprie, num. 62. Neque, que sunt pactionem alienum, ibid. Cur possit legem promitti factum alienum, ibid. Cur possit legem res aliena, non autem promitti factum alienum? num. 63.

Pactum pro obtinendo re spirituali, eo valet? t. 35. num. 64. et seqq. Est licitum quando datur temporale pro spirituali, num. 64. Vel quando illud interuenit circa Beneficium, aut alia Jure Ecclesiastico prohibita, etc. num. 65. Alioquin promittere spirituali, non est illicitum, num. 66. Pactum pro spirituali, non est illicitum, num. 66. Pactum, si cuius Beneficium Ecclesiasticum debet pecunie resignari, non valet, imo est simoniacum, num. 67. Etiam si quis cedit Beneficium laico, et aliter vicissim quid temporale offerat, num. 68. Atque istud datur nomine expensarum, quas aliter fecit in consecutione Beneficii, us. 69. Quid, si interueniat auctoritas superioris, v. g. Episcopi? t. 70. Pactum, quo quis promittit morem pensionem, vel augmentum antiquae, si in Beneficio instituitur, est illicitum, atque simoniacum, num. 71. Sive id fiat ante collationem Beneficii, sive in ipso, num. 72. Quid si prius interuenit post collatum Beneficium? num. 73. Pactum de succedendo in Ecclesiasticis Beneficiis, non valet, num. 74. Nec valet pactum in preposicionem Juri Parochialis, vel Juri Locali Ecclesiasticorum Mendicantium sine licentia Ministrorum, vel Capitulum Parochiale iuris cum Praelatis Ecclesiarum, de Jure Communi valet, num. 75. Secus spectat eorumdem privilegia, num. 76.

Pactum quod filia dote contents patri ab intestato non succedat, improbat a Jure, nec valet, t. 35. nu. 80. et 81. Nisi fuerit iuramento firmatum, num. 82. Quid, si hoc iuramentum vi, aut dolo facti extorcat, t. 83. Filia et Jure renuntiatione dote exonerat, post obtentum absolutiorem a Jure, non potest prius renuntiationem, num. 84. et 85. Pacto inferiorum consensuente, non per iuramentum superioris distinguitur inter pacta de Jure naturali iudicanda, et valida, num. 87. et 88. Pacta inferiorum condicere debet superior requiritur, t. 89.

Pactum privationem Juri publico minime derogatur, t. 3. num. 248. et 249. Soluuntur in tantum, num. 250. et 251. Spoliatus non restituitur, quando post spoliacionem iniit pactum cum spoliatore, quod non agere potestatem recipere, t. 25. nu. 96. Tale pactum ante spoliacionem initum non valet, bene tamen post: et cur? num. 99. Actio ex pacto, an detur? t. 26. n. 119.

Pactum, per quod tollitur ius privati sibi publice assignatum concurrens, valet servit, si tollitur Jus communitatis, t. 24. num. 98. Pactum non rescindit iuramentum, Jure Civili est licitum, si tamen accesserit iuramentum, obligat, num. 99. Vide infra de Jure iuramentum contra legem. Pactum ubi factum, extenditur ad haereditatem, t. 24. num. 100. et 101. Obligatio iuramenti promissionis ab altero accepti, si postea transit ad haereditatem, num. 102. et seqq. Pactum de pure iuramentum, quando concurrens condicere iuramentum, t. 24. n. 120. et seqq. Vide supra de Contractibus per iuramentum.

3 Pacta Empionis Venditionis apponit. Vide Empionis Venditionis apponit. Pacta, an, et quando praesudicant successoribus? t. 30. n. 118.

Pacta Pignori, vel Hypothecae adiecta quomodo valent? t. 31. n. 53. et seqq.

Pactum Additionis in dicto quid? et quid Juri de eo? t. 32. n. 249. et seqq.

Pactum Antichryseos quid? t. 31. n. 53. Est illicitum, et usurarium, n. 54.

Pactum Legis commissoriae quid? et quid Juri de eo? t. 37. num. 253. et seqq. Item, t. 21. num. 55. et seqq.

Pactum retrovendendi, seu reddendi. Vide Empionis Venditionis Pacta apponit.

5 Pactum Antichryseos, quid? t. 31. num. 108. Est illicitum et usurarium, nisi adit iustus titulus, neque. Quales sunt tituli exonerantes pactum Antichryseos ab usu, n. 110. et seqq.

5 Pactum Legis commissoriae quid? et an licitum, vel usurarium sit? t. 39. n. 117.

R. 1. Pacta servanda sunt, C. H. R. LXXXV. num. 2. etc.

PALEA

1 Paleas nomine, cor iscribitur consensu Capituli Decreti Gratiani? P. n. 82. et seqq.

PALINODIA

5 Palinodia, vel Recantatio actio, an, quando, et quomodo institui possit, vel debeat? t. 36. nu. 13. et n. 16. Item, n. 28. et seqq.

PALLIUM

1 Pallium, quid? t. 8. n. 2. Ea cuius formae? num. 3. Episcopus mystice significatur, ibid. Quibus conferatur? num. 4. Sumitur de Corpore B. Petri: et cur? num. 5. Datur a solo Papa: et quibus concurrentibus? nu. 6. Olim etiam quosdam Patriarchas principales Pallium conferant suis suffraganeis, num. 7. Pallium est praecipuum insignis Dignitatis Archiepiscoporum ac Superiorum Episcoporum, n. 4. Quosvis et speciales privilegio etiam quibusdam Episcopis conferri solet, ibid. Per Pallium confertur plenitudo Pontificalis officii, et nomen Archiepiscopale, num. 9. Ubi et quando sit utendum Pallio? num. 10. et seqq. Nequit unus eberit item Pallium commodare, num. 19. Pallium non invenit priorem, sed cum personae sepelitur, nu. 21. Vide supra de Archiepiscopis.

R. 1. Pallii usus et privilegium, C. H. R. VII. um. mcr. 7.

PAPA

1 Paps est Christi in terris Vicarius, ac Ordinarius Ordinarius etc. t. 31. num. 6. Daplet in Papa potest distingui potestas, nimirum absoluta, et suprema, et ordinaria, nu. 7. et 8. et t. 2. nu. 419. Papa post Christum est Sponsus Ecclesiae universalis: alii Episcopi sunt sponsi Ecclesiarum particularium, t. 7. n. 33.

Papa cernitur omni Juri in serinio prioris sui habere, P. n. 213. In quo sensu dictum istud poterit, n. 214. et seqq. Papa non usurpat Jura Imperatoris, num. 218. Papa an possit facere novum Articulum fidei? t. 1. n. 73. Aut reddere sacrosanctum nomen fidei, quae prius erat vera? num. 75. et 76. Papa non invidet gravare eandem Ecclesiam, et sollicitudinem, super receptione doctorum ad Beneficia, nisi id exprimat, t. 3. nu. 96. Papa non censet nisi quancumque alium tollere, nisi id exprimat, t. 3. n. 117. et 118.

Papa potest ferre Leges sive Constitutiones Ecclesiasticas per totum Orbem Christianum, t. 1. um. 34. et seqq. Habet etiam potestatem immediate a Deo, n. 30. 55. et 56. Eamque exercet obique alia confirmatione, et ante omnia consecrationem, nu. 35. Papa in suis Decretis obinet aiam temporalem potestatem, et unde hanc accipere? num. 70. Habet indirecte potestatem iudicandi, et disponendi de bonis temporalibus omnium Christianorum.

rum, num. 57. Et in quibus casibus tali potestate utatur? *ne*. 58. Papa convocando Concilium, non per hoc censetur habere absolutam potestatem novas leges condendi, *t. 2. num.* 63. *et* 64. Nec tamen istud frustra convocatur, *num.* 65. Supra Papam non est Concilium Generale, *ne*. 66. Papa est subiectus Legi Divinae, *et* *t. 2. num.* 273. An etiam tenetur praeceptum Ecclesiasticum Confessionis, vel Communis Parris? *ibid* Omnis humanae creaturae est necessaria ad salutem, subesse Papae, *num.* 281. *et* 285.

Papa dispensare aequit in Jure Divino, *t. 2. num.* 435. Imo tenetur iusque usque ad animam, et sanguinem confirmare, *num.* 436. Potest tamen id interpretari, *num.* 437. Ac secundum plenitudinem potestatis in omni Jure Ecclesiastico dispensare, *ne*. 438. Papae potestas duplex, ordinaria et extraordinaria, *quae*? *num.* 439. An possit dispensare circa casus Apostolicos? *num.* 440. Vel contra universalem statum Ecclesiae? *num.* 441. Nihil est, quod iustitiae de summa arte aspicitur, *num.* 442. Papa scilicet assumendo inhabili ad Officium, vel Dignitatem, ipso facto censetur cum eo dispensare, *num.* 443. Secus si ignoret defectum, *ne* alio exprimat, *num.* 444. Quando verum sit, quod Papa non contrahit dispensare, *et* hoc specialiter exprimat? *ibid* Papa non potest dispensare, ut quis in eadem Ecclesia non cum Canonice habeat duas Dignitates, Personam, vel Officiu, cum tamen hoc sit irritabile, Ecclesiae damnosum *et* *t. 2. num.* 70.

Papa, et cui is commissit, potest dispensare cum illegitimis, *t. 2. num.* 8. *et* *segg*. Papa solus dispensat, ut filius immediate succedat patri in Beneficio, *num.* 36. Papa cum corpore vivit regulariter dispensat solus, et quidem non facile, *t. 2. num.* 36. Nec valet Papa directe dispensare cum corpore vivit, *num.* 37.

Papa potest et parte derogare Immunitati Ecclesiasticae, *t. 4. num.* 66. *Et concessione* Papae potest Clerici Episcopo inferiores conferre sacramenta Confirmationis, *t. 4. nu.* 22. Imo et sacramenta Ordinis, *num.* 81. Ea et privilegio Papae possit Abbas, vel alius sacerdos conferre Ordinis, praesentem sacros? *t. 4. nu.* 14. *et* *segg*. Et sacramenta Confirmationis? *nu.* 22. Papa non potest compelli ad Pontificatum assumendum, *t. 3. nu.* 75. Neque potest compelli ad concedendum confirmationem Electi, *t. 6. num.* 28. Electus in Papam potest statim adjuvare, *t. 6. n.* 53. Papae Electio debet fieri a duobus partibus Cardinalium praesentibus, *t. 6. num.* 149. In electione Papae possunt Cardinales variare post publicatum secretum; et quando? *t. 6. n.* 301.

Papa an possit Episcopum locum ab uno ad alium Ecclesiam transferre? *t. 7. n.* 19. *et* *segg*. Vide supra *q. Episcopus innotat*. Papa in Missam solemnem utitur Pallio semper, et ubique; non sic inferiores Praesuli, *et* cur? *t. 8. num.* 18. *et* 11. Papa potest revoicare Papam abique consensu Cardinalium, *t. 9. n.* 10. *et* *n.* 44.

Papa Delegatus, vel subdelegatus, debet esse in Dignitate Ecclesiastica, *et* *t. 3. nu.* 70. *et* *segg*. Vide supra *q. Delegatus*. Papa non potest delegare suam potestatem conservandi Corpus Christi, bene tamen simpliciter Sacerdoti potestatem conferendi certos ordines, absolvendi, reconciliandi Ecclesias *et* *t. 2. num.* 85. Potest etiam causas Ecclesiasticas, imo et criminis Clericorum delegare Laico, *v. r. q. episcopus Regi*, *num.* 92. Non tamen tollere Clericorum exemptionem in totum, *num.* 93.

Papa est Ordinarius Ordinarium, *t. 2. nu.* 106. *BRIFFENSTUEL Jus Can. Tom. VI.*

et 107. Coram Papa potest quilibet conveniri super causis spiritibilibus, *ibid*. Papa potest limitare exemptionem Clericorum, *t. 3. nu.* 109. An etiam possit omnino tollere privilegium Fori Clericorum? *num.* 121. *et* *segg*. Papa non potest depellere, nec immutare ius, quod inde resultat deoconatio status Ecclesiae universalis, *t. 2. num.* 113. Nec privilegium Fori Clericorum ex toto tollere; bene tamen in causis particulatibus, ob rationes argutas, *num.* 123. 124. *et* *segg*. Vide infra *q. Privilegium Fori*.

Papae, ac Litterarum Apostolicarum verba narrativa, quam vim probandi habent? *t. 19. num.* 101. Papae verba narrativa proprium factum narrantis, plene probant, si scilicet illis intentio ejus fundetur, *nu.* 102. An contra haec admittatur probatio in contrarium? *num.* 103. *et* *num.* 104. Iste procedunt tam in materia favorabili, quam odiosa, *nu.* 105. Quid, si Papae intentio fundetur super facto alio, *et* se certum? *num.* 107. Quando Papae intentio super eis non fundetur, tunc verba narrativa Litterarum Apostolicarum oibis probant, *num.* 108. *et* *segg*. Papa excommunicatum litteris salutem, hoc per hoc censetur cum absolvere, *num.* 109. Eiusmodi scilicet recommunicatio sic participat, nisi aliud exprimat, *ibid*. Papa in Rescripto Ecclesiam exemptionem appellante, non idcirco hujus exemptionis est probata, *num.* 110. Eam quompiam sub titulo quilibet Dignitatis nunciat atque. non pro hoc in Dignitate illa ipsum approbare intelligitur, *num.* 111.

Papa non potest tollere Jus Divinum, imo tenetur illud usque ad solium, et sanguinem confirmare, *t. 20. num.* 126. Potest tamen illud interpretari, *ibid*. Atque ex certis causis statuere, ut erodatur vel testi, *ibid*. Papae tollit testimonio credenti, quando deposit de facto proprio, *t. 20. num.* 278. Papa potest ferre sententiam in alio, quem alio patitur; eum non tenetur ad observandum artem iudiciorum, *t. 27. nu.* 81. Ad Papam prius immediate appellari in causis Ecclesiasticis, *t. 28. num.* 6. *et* *nu.* 56. Imo et in prima instantia ius coram eo inchoari; *et* cur? *nu.* 5. Excipitur unica casus, in quo non appellatur ad Papam, *num.* 58. A Papae sententia appellari non potest, *num.* 44. Appellatur a Iudice saeculari ad Papam, de rigore Juris esse tenet, *t. 28. num.* 79. *et* *nu.* 81. Nisi Laici Iniquos, sicut de temporali jurisdictione Ecclesiae, *num.* 84. Tamen de consuetudine speciali potest tueri appellatur a Iudice saeculari ad Papam, *num.* 79. *et* *nu.* 82.

Papa habet plenariam dispositionem super Beneficiis totius mundi, *t. 5. num.* 150. *et* *segg*. *et* *num.* 220. Papae electio requirit duas partes Cardinalium, *t. 11. num.* 337.

Papa movet Litteras vinctas filio, A. n. 304. Apud Romanos addit dilectus in Christum, *ibid*. Episcopus vocat fratres, *ibid*.

R. J. Papa in quavis Jure Ecclesiastico dispensare potest, C. II. R. 1. *num.* 10. *et* 24. Si quid indistincte statuit ordinare pro utroque foro intelligendum venit, *ibid* *num.* 25. Non censetur derogare consuetudini et statuti locorum nisi exprimat, C. II. R. XLVII. *num.* 7.

PARAMENTUM

Paramenta Ecclesiastica de Jure tales Episcopus benedicere potest, *t. 40. num.* 49. Et Privilegium possunt id quoque superiores Regulares, *num.* 50. Etiam pro siveus, Ecclesiis, A. St. Potestas benedi-

endi Paramenta non potest acquiri consuetudine, nec ab Episcopis aliis committi, n. 56.

- 3 Paramenta Ecclesiastica, quando usurantur ita ut nova Benedictione indigeant? t. 40. n. 33.

PARAPHERNALIA

- 4 Paraphernalia bona, seu Parapherna quae et quid Juris de illis? t. 20. n. 60. et seqq. Horum nec dominium nec fructus nec dispositionem habet maritus, nisi in quantum ex eo concedit, n. 61. Parapherna cui soluto Matrimonio restituenda? t. 20. n. 82. Uxor non perdit illa propter adulterium, num. 102. et seqq.

PARENS

- 1 Parens an possit esse testes pro filiis? et a contra? t. 20. n. 102. et seqq. Parens nomine, qui omnes comprehendunt? n. 104. Parentes possunt esse testes in probanda filii aetate; et qualiter? n. 106. Item, quando agitur causa inter duos filios, n. 107. Ac in causa matrimoniali filiorum, quando agitur super conjugum aetate, n. 109. Val contractum matrimoniali, aut sponsalibus inter aequales initio, n. 110. et 111. De consensu partis adversae potest pater esse testis pro filio, num. 112. Parens adversae liberos suos, et e contra testes esse non possunt, t. 20. n. 44. Fellit inter in causa matrimonialibus, quando agitur de impediendo matrimonio per Liberos contrahenda, num. 146. Item in criminalibus laesae Majestatis, Haereticis, et aliis haereticis, n. 147. Item quando utraque pars consensit, aut si veritas alter haberi non potest, n. 151. Parentes, et Liberi, non coguntur iuvare adversus se dicere testimonium, t. 21. n. 18. Imo nec volentes admittuntur ad iustificandum contra se, n. 29. et 33.
- 4 Parentum contritio vel desectio an, et quando dissolvit sponsalia? t. 1. n. 277. et seqq. Et quando dissolvit de ahaerendo? n. 279. et seqq.
- Parentum consilium an, et quando requiritur ad contrahenda sponsalia? t. 1. n. 43.
- 5 Parentes non possunt in eodem lecto dormire cum infans infansibiles, t. 10. n. 11. Poena facinorosi contrarium, n. 12.

PAR

- 2 Pars Curiae, qui? t. 1. n. 135. Qualiter ab utraque parte sint eligendi? n. 136. Alieubi in horum locum succedit Jures ordinarios, n. 137.
- 3 Pars Curiae quicquid? t. 20. n. 17.
- R. J. Par in parum non habet Imperium: quomodo intelligendum? C. II. R. LVI. n. 7.
- 3 Pars sunt non esse, et non apparere, t. 5. n. 348.
- 4 Pars delicti computatione delictorum, t. 19. n. 88.

PAROCHIA, PAROCUS, PAROCHIANUS

- 1 Parochia quando nimis ampla est, potest in Ecclesia Filialis poni perpetuus Vicarius: una cum congruo provencione assignatione, t. 28. n. 29. Idem dicendum, quando Ecclesia Parochialis est unita Cathedrali, Collegiatae, et aliter Ecclesiae, una Monasterio etc. n. 27. Dumtaxat nonnullis casibus, in quibus solenniter potest constitui Vicarius temporalis, n. 27. et 28.
- 1 Parochi, seu ad regimen Ecclesiae Parochialis promovendi, debent esse aetatis viginti quinque annorum, ad minus mactatorum, t. 7. n. 212. Adeo ut disceptetur ad Presbyteratum antea recipiendum, non iudicio censeatur dispensatio ad Beneficium Parochiale obtinendum, nisi hoc exprimat, num. 213. Ad Parochiam Ecclesiam promotus, vel debet jam esse sacerdos, vel tunc ad hoc promoveri

ad sacerdotium, t. 6. n. 210. Parochiali Ecclesiae praeficiendus debet esse, aut intra annum fieri sacerdos, t. 14. num. 16. Quod si promotus ad Ecclesiam Parochialem intra annum non ordinatur sacerdos, vacat de facto Ecclesia ipso jure, n. 21. Atque hoc ipsum procedit in Vicariis perpetuis Ecclesiarum Parochialium, num. 30. Quid docendum de non promotis inter eos qui habent Ecclesiam Curiam non Parochialem? num. 31. An de Assumptis ad regimen Ecclesiarum Parochialium Collegatarum? n. 32. Et de iure impeditis, quo minus intra annum promoveantur ad Sacerdotium? num. 33. Annus huiusmodi quomodo sit computandus? t. ibid. Qui ob neglectam receptionem Sacerdotii post lapsum anni ipso jure privatus existit Ecclesia Parochiali, haec pro ea vicu denique ipsi conferri non potest, num. 34. et 35. Bene tamen pro alia vice, num. 36. Recipiunt Ecclesiam Parochialem aliquo animo suscipiendi sacerdotem sicuti: an, testator ad restitutionem tractum, num. 37. Secus, si talem animam habuit, et si postea non ordinatur, n. 38. Parochus num ad modicum temporis possit constituitur Vicarium temporalem sine licentia Episcopi? t. 28. n. 32.

Parochi an remanent Praelectorum, seu Ordinariorum? t. 31. num. 21. et seqq. Speciato Jure Canonico non habent iurisdictionem in Foro exteriori, sed parochialitatem tantum, num. 29. Solvitur instantia, num. 30. Parochus non viti large debet Praelector, num. 31.

- 2 Parochus communicat seculares, qui nequam est ordinatus in Sacerdotium, invalide absolvit praesentem, t. 1. num. 102. Secus, si fuerit sacerdos, num. 203. Parochus quos libros habere tenetur? t. 22. n. 120. Vide supra q. Libri Parochorum.
- 3 Parochia propria et improprie quid? t. 29. num. 2. et seqq. Parochus non potest aliam Parochiam terminis intrare, t. ibid. Parochus erigere et dividere praeter Papam solus potest et debet Episcopus, num. 4. Ad Parochiam requiritur primo, et auctoritate Episcopi aut creata. Secundo, ut habet certum districtum, et populum, num. 6. Et perpetuam Parochiam, num. 7. Cum cura animarum, num. 8. Jura Parochialis, quae? t. 29. Parochiam mutare pro libito potest Laicus non item Clericus, num. 11.

Parochiae nova erectio requirit iustam causam: et quomodo? t. 28. num. 1. et seqq. Item erectionem Parochiae antiquae, num. 16. Competentem districtum pro nova Parochia, num. 16. Et ut antiquae Parochiae maneat ius Patronatus ad novam, num. 17. Ac debet exhibere hominem a novo, num. 18. Debet etiam fieri cum consensu Capituli: num. 19. Ac per Episcopum, vel per alium speciali mandato praesentem, num. 21.

3 Parochiani proprius et alienus quis? t. 29. n. 10. Parochorum Residentia, quando et quomodo possint abesse ab Ecclesia? Vide Residentiam Parochorum.

Parochus quomodo possit uti opera Cooperatorum, seu Capellanorum? t. 4. n. 85. Non est ad unum amovibilis, habet varia nomina, t. 29. n. 5. Parochi Jura, quae? t. 7. n. 9.

Parochi Jura Divina tenentur Missam applicare pro Parochianis: et quomodo? t. 41. n. 22. et seqq.

4 Parochus non potest dispensare in denuntiacionibus Matrimonialibus, t. 3. n. 37. Bene vero declarare eas non obligare, n. 39.

Parochi praesentis et testium quomodo requiruntur ad valorem Matrimonii? t. 3. n. 52. et seqq. Vide Pro-nuntio Parochi et testium.

Parochus qualis esse possit et debeat ad contrahendum Matrimonium? t. 1. n. 52. et seqq. Debet esse doctus

clij, num. 58. et seq. Valide assistit in utriusque Parochia, nu. 63. et seqq. Non item licite, n. 65. Non debet esse necessario sacerdos, n. 70. Nisi ex delegatione assistat, n. 71. Etiam irregularis, suspensus, excommunicatus, et potius Parochus valide assistit, num. 73. et seqq. Non item intrusus, num. 77. Cui æqualiter dari possit licentia assistendi Matrimonio, n. 80. et seqq.

Parochus vagoz quia sit? et quomodo Matrimonio assistere possit? t. 3. n. 85.

Parochus Matrimonij Hæreticorum quia sit? t. 3. nu. 140. et seqq.

5 Parochi quoties teneantur applicare Missas pro Parochianis, t. 3. num. 209. et seqq. Decreta S. Congregationis circa hoc, n. 210. et seqq.

R. J. Parochus percipit fructus sepulture a suis Parochianis etiam alibi sepultis, C. II. R. LV. n. 6.

Parochus non percipiente prevenciente sibi debitos non tenetur ad omnia sibi imponere, C. II. R. LV. n. 16.

PARRICIDIUM.

5 Parricidium quid, et quæpales, et quæ pœnas illius t. 10. num. 2. et seqq. Aliæ pœnas illius et de Jure Civili, et quæ? n. 5. et seqq. Aliæ de Jure Canonico, et quæ? n. 8. et seqq. Clarior Parricidia, degradatur, et Curie seculari traditur, n. 10.

PARS

R. J. Pars continetur in toto, C. II. R. LXXX. num. 1.

PASTOR

R. J. Pastor non excoisor si Lupus oves comedit et pastor necit, C. I. R. X. per tot.

Pastor nomine quomodo veniat? C. I. R. X. n. 1.

Pastoris obligatio gravissima, C. I. R. X. n. 2. 3. Modus ordiis corrigendi subditos, ibid. n. 5. Ignotusque invincibilis excusatur: prout et si sea facit, et Orisperi, n. 6. Vide *Prælati Ecclesiastici etc.*

PATERFAMILIAS

5 Paterfamilias an, et quando tenentur ad damna culpa Domesticorum cassata? t. 17. n. 39. et seq.

R. J. Pater filiam in adulterio comprehensam quomodo possit occidere? C. II. R. XXVIII. n. 4.

Pater ob nimiam inopiam potest vendere filium vel filiam, C. II. R. LXXXVIII.

PATIENTIA

2 Patientia demit, ad acquirendum quasi possessionem jurius incorporationum requiritur, hoc ipso probatur, quod sciens non reclamaverit, t. 13. num. 167. Aut reclamaverit quidem, sed ultro resistente postmodum taceat, num. 168. Istud limitatur, nem. 169.

PATRIARCHA

1 Patriarcha, quia, et an sit idem ac Primas? t. 31. n. 11. Venit nomen Ordinariorum, n. 9.

Patriarchalis sedes, quæ? P. nem. 109. Olim etiam quatuor Patriarchæ principales Pellium continebant suis suffraganeis, t. 8. n. 7.

PATRINUS

4 Patrinus an Baptismo, et Confirmatione quomodo contrahat cognitionem spirituales, t. 11. n. 16. Quoties esse possunt, num. 19. Et quomodo ex designatis cognitionem contrahant? num. 20. et seqq. Conditiones requiritæ ad hoc, et patrinus contrahat cognitionem spirituales, n. 24. et seqq. Patrinorum obligatio quæ, nem. 29. Parentes an, et

quando contrahant cognitionem spirituales? num. 30. et seqq.

PATRONUS

2 Patroni Ecclesiastici præsentatio habet vim electionis, t. 16. num. 45. Litis pendente inter duos præsentatos ad Beneficiam, an Patronus variare possit? num. 45. et 46.

3 Patronus quis sit? t. 38. n. 2.

Patroni Jura et favores sunt jura præsentandi, et quomodo? t. 38. n. 65. et seqq. Item honor, et præcedentia in Ecclesia Patronata, num. 110. Non tenentur ante Dominum territoriales, num. 111. Item Jura alimentaria pro se, uxore, liberis, et familiis, num. 112. Tempore lapsæ, num. 113. Ita ut egenus habeat actionem contra Ecclesiam pro alimentis, num. 114. Ecclesia tamen non nisi de imperio tenetur succurrere Patrono egeni, n. 115. Patronus non potest Ecclesie vel Beneficio aliquid onus imponere, num. 120. Nisi in fundatione sua consensum Episcopi fuerit impositum, num. 121. Nullam habet jurisdictionem aut dispositionem circa bona Ecclesiæ, n. 122. et seq. Nec potest instituere, vel amovere Beneficiarium, num. 124.

Patroni omnes est, ut tenetur Ecclesiam, aut ecclesiam, se bene quæ dilapidentur, t. 38. num. 117. Quid egere possit, ac debet Patronus, si deprehendat errorem? num. 118. Debet inopem Ecclesiam tanquam Advocatum defendere, n. 119.

5 Patronus Rei in processu Criminali Vide *Advocatus*.

R. J. Patronatus jura varie de eo, C. II. R. XXVIII. n. 7. R. XXXIII. n. 4. R. LXXIII. n. 5.

Patronus Ecclesiæ quomodo habet prærogative honoris, et quænam opera? C. II. R. LXXVIII. n. 5.

Patronus impeditus præsentare privatur jure præsentandi, C. II. R. XLII. n. 14.

Patronus Laicus quadrimestre Ecclesiasticis seminare habet ad præsentandum, C. II. R. LXXIX. n. 5.

Patronus. Vide *Beneficium patronatus*.

PAUPER, PAUPERITAS.

1 Pauper, seu testis pauper, quis? t. 100. n. 93. Pauperes, vilesque Personæ, an a testimonio in judicio ferendo repellantur? n. 93. 94. et seq. Regula est, quod Pauper, viliusque Personæ non sit, idoneus, et omni exceptione major, n. 94. et 96. Refertur sententia aliorum, contrarias regulas attentam, sed defraudant prior Regula, num. 95. et 96. Hæc procedit in causis criminalibus, n. 97. Hæc etiam in civilibus ardeat, et magni præjudicij, num. 98. Secus in non adeo arduis, n. 99. Ac in instrumentis, ibid. Imo et in cæteris casibus admittitur pauper ad testimonium, si persona eæ sit honesta, et nonquam suspecta, n. 100. Notabilia Objectiones contra præmissa, quæque solutio, n. 101.

Pauperitas non est de genere malorum, t. 26. n. 100.

3 Pauperes habent quædam jura ad bona superflua Clericorum, quæ alia pie censet, t. 23. n. 67. et seqq. Inter pauperes quomodo preferuntur? n. 91.

Pauperum et miserabilium Personarum speciem enumerare tenentur Episcopi, t. 4. num. 33.

Pauperes Religiosæ, quomodo violenter retinendi, vel expellendi superfluo? t. 33. n. 16. et seqq.

4 Pauperes in ordine ad obtinendum dispositionem in forma pauperum quomodo sint et dicantur? A. n. 373. et seqq. Debet esse miserabilis, num. 373. Ita ut labore et industria tantum vivant, num. 374. Non omnes miserabiles sunt pauperes, num. 375. Nec omnes, qui labore et industria vivunt, num. 376.

Contrarie contentudo non est attendenda, n. 377. et seqq. Pauper est, qui de presentibus nihil habet, n. 379. Et si de futuro multum speret, et certe obviaturus sit, n. 380. Liberi divinum parentem ad propitium quando dicuntur pauperes? n. 381. et seqq. Bene Oratorum debent computari deducto cere alieno, et coenibus, n. 382. Pauper est, qui 50. aureos non habet in suis bonis, n. 383. et seqq. Item qui ex suis bonis nullus fructus percipit, n. 385. et seqq. Si Oratores habent bona, ex quibus saltem aliquis fructus annuatim percipiunt, expensis debet, n. 387. Pauperes ad propitium plures adducuntur in specie, n. 389. et seqq. Non sunt pauperes qui ex bonis suis percipiunt annuales annuos fructus, n. 393. Aut notabilem quantitatem in pauperis pecunia habent, n. 394. Modica pecunia non eximit a paupertate, n. 395. et seqq. Debent Oratores ambo esse pauperes, n. 397. Et habere situationem de paupertate ad Ordinarium domicilii habitationis, n. 398. et seqq.

Pauperum paupertas quomodo in prei pce informationem assequari, et de illa testimonium perhiberi debeat? A. n. 400. et seqq. Interrogatoria ad hoc examina prescripta ab Urbano VIII. ibid. Formula attentius de paupertate Oratorum, n. 403. et seqq. Quid si Ordinarius de paupertate Oratorum dubitat? n. 405.

Pauperes an et quando teneantur personaliter pergere Romam pro obtinenda dispensatione? A. n. 401.

Pauperes quinam criminaliter accusare possint, vel not? s. i. n. 407.

Pauperes possunt implorare Iudicium Ecclesiasticum contra quemvis dicitum, ut sibi subsecutor, s. i. n. 406.

PAX.

Pax, quid? s. 34. num. 4. Et quae ejus commoditas? num. 5. Iudicium Ecclesiasticum est, discordantes ad pacem reducere, n. 408. Tunc est pax locaria? Victoria; et ista locatur, qui se a litibus erunt, n. 409. 3. In litibus seu controversiis causarum, quae nulla oritur iuxta S. Yvoem, ibid. Si pax per hostem publico-facto violatur, illius altera pars potest arma resumere, n. 410. Secus, si ea violatur facis ducatur privato, n. 411. et 19.

Pax horum, seu conservatio vel confirmatio est causa dispensandi, A. n. 412. Papa super quibus impedimentis et quomodo dispensare possit? Vide Dispensandi potestas competens Papae.

Pax Monasterialis, et Ombrogensis moniterum Christianorum Principum ligas, s. 7. num. 153. et seqq. Bulla Innocentii X. dictam pacem reprobanda, n. 154.

Pax Religiosa Passavii, et Augustae Vindelicorum iuxta Catholicos inter, et Haereticos cum valeat? s. 7. num. 152.

PECCATUM

P. I. Peccatum in foro externe saepe reliquatur impunita, C. H. R. V. n. 5. et 6.

Peccatum non datur vel possidenti, C. H. R. V. n. 5. et 6.

Peccatum mortale qui autem non timet nec aliud timet, C. I. R. IX. num. 2. Unum committens possumus deinde aequo mereri et si omnia peccata mortalia committimus, ibid. num. 3. et 4. Non vero peccatum veniale, ibid. num. 5.

Peccatum non dimittitur nisi remittatur ablatum, C. H. R. IV. per nos

PECULATUS, PECULIUM

Peculatus Crimes quid, et quae poena illius? s. 18. n. 61. et seqq.

Peculium Clericorum quid? s. 25. n. 2. Est quadrupes, patrimoniale tempus, num. 3. Quasi patrimoniale, seu industriale, num. 4. Quomodo in hoc educantur? num. 5. et seqq. Peculium patrimoniale quid? num. 11. Ecclesiasticum quid? num. 12. Peculis, seu horarum patrimonialium perfectum dominium habet Clerici, n. 13. Idem aut de quasi-patrimonialibus, seu industrialibus, num. 14. Atque patrimonialibus, num. 15. Nec uno de Ecclesiasticis bonis ad honestam sustentationem necessariis, n. 16. et seqq.

Peculium Regularium quid? et quoties? s. 34. n. 2. Proprie tale non possunt habere in privato Religione, num. 3. Bene tamen improprie tale, num. 4. Si suot deputati Officiales, seu Administratores eorum Monasterii, secus uno, num. 5. et seqq.

PECUNIA

Pecunia habere quomodo et quomodo possit Religi? s. 35. n. 2. et seqq.

P. I. Pecunia uno vel ab omni Auri vel Argentum, C. I. R. LXXX. n. 4.

PEDAGIUM

Pedagium quid? s. 39. Quis possit imponere num. 40.

PENSIO

Pensione annua in s'gum subiectis sibi reservata, potest superior Ecclesiam sibi subiectam gratis eximere, s. 36. num. 44.

Pensio in sic quid? s. 5. num. 84. Et quoties? num. 85. et seqq. Clerici habent pensionem tenent revere Officium parvam Best. Virginis, num. 86. Pensio quando Beneficium, et quando non? num. 90. et 92. et seqq. Potest acquiri ante annum decimum quatuor, num. 94. In materia favorabili venit omnia Beneficia, num. 97. et seqq.

Pensio de Beneficiis, quia et an fieri possit? s. 12. num. 84. et seqq. Imponitur vel Beneficio, vel Beneficio, num. 85. Papa potest utroque, num. 86. Inferior Papa pensionem perpetuam imponere, vel antiquam ungere nequit, num. 87. Episcopus regulariter nequit conferre Beneficium sub reservatione pensionis, num. 88. Ea causa tamen rationabili pro ad vitam Beneficium gravat eorumque, num. 89. et seqq. Decedendum aliquos etiam cum obligatione successoris, num. 91. et seqq. Negativae aut magis in Jure fundata, n. 91. et seqq. Solventur contraria, num. 91. et seqq. Resignare Beneficium cum conditione solvendi pensionem est illicitum, num. 98. et seqq. Refertur quoad hoc aditum non gravandi Ecclesias parochiales, n. 100. Prebatur etiam rationibus, n. 101. Ea gravi causa potest Episcopus resignare committere pensionem, num. 102. et seqq. Potestque pro ea resignans supplere Episcopo, num. 105. Substituendo tamen se quodam dispositioni, num. 106. De pensione Vide etiam, s. 39. n. 5. et seqq.

PERCUSSOR, PERCUTIENS

Percussor, etiam Laici delinquens, ac prohibetur Clerico, s. 25. num. 2. et seqq. Poena percussoris Clerici, n. 4. et seqq. Superiores Ecclesiastici, correctionis causa, verberibus castigare possunt Clericos sibi subditos tam saeculares, num. 6. quam

Regulares, n. 8. Idem possunt respectu Clericorum discipulorum Magistri, et præceptores, ac seniores respectu juvenum; et quomodo? n. 9.

- 5 Perccutens Clericum, vel manum violentam ei iniiciens quiescem Excommunicationem Canonis incurrit? t. 39. num. 103. et seqq. Et quiescem ab eadem Excommunicatione immunes sint? n. 117. et seqq.

PEREGRINARI, PEREGRINUS

- 1 Peregrinari, ac esse sine domicilio, quis dicatur? t. 2. num. 19. et 44. et 45. Peregrinantes ad Sedem Apostolicam, constituti sunt sub hujus protectione, t. 29. num. 3. Et omnia interim contra ipsos attentata, revocantur, num. 4. Nisi quis eorum ab inferiori Judice fuerit citatione præventus, num. 5. Statuta de Clericia peregrinantibus, etiam procedunt in Licitis peregrinantibus ad Sedem Apostolicam, num. 2.
- 3 Peregrinus non licet carius vendere, quam indigenis, t. 17. n. 436.

PERICULUM

- 3 Periculum subire est pretio aestimabile, t. 17. num. 152. et seqq. Ob id licet carius vendere, n. 156. Periculum et Commodum, seu fructus et re vendita. Vide Emptionis Venditionis pericula.

PERINDE

- 3 Perinde valere quid? t. 5. n. 173.
- 4 Perinde valere, quid sit? et quando adhiberi debeat? a. n. 391. Formula supplicationis pro Perinde valere, num. 392.

PERJURUS

- 2 Perjurus a solo Deo puniuit; et quando? t. 24. num. 145.
- R. J. Perjurus semel, semper præsumitur talis, nec ad jurandum admittitur, nisi contra se ipsum, C. II. R. VIII. num. 16.

PERMUTATIO

- 1 Permutatio Beneficiorum, si fiat privata permutatio auctoritate, est illicita, et simoniacæ, t. 9. num. 82. 83. et 84. et seqq. Et sic permutantes perdunt sua Beneficia, num. 85. Quatenus eisdem sunt privandi per sententiam, num. 86. Si fiat auctoritate superioris, tunc ipsa est licita, num. 87. Solvuntur rationes in oppositum, num. 88. et 89. Renunciatio Beneficiorum et causa permutacionis, qualiter sit instituenda? n. 90. et seqq. Clerici permutare volentes debent sua Beneficia resignare in manus Ordinarii loci, num. 91. Et quid, si Beneficia sint diversarum Dioecesium? num. 92. Quorum consensus ad permutacionem illam accedere debeat? num. 93. Ad ipsam etiam requiritur iusta causa, n. 94. et 95. Licet sufficiat sola expedientia, seu utilitas permutantium, num. 95. Requiritur insuper nova Beneficiorum permutatorum collatio, num. 97. Per Ordinarium, vel ejus superiorem faciendi, num. 98. Etiam si cæterorum collatio spectet ad Inferiorem, num. 99. Permutatio Beneficii debet fieri cum Beneficio, non cum Pensione, n. 100. Alia ejus requisita breviter referuntur, num. 101. Ante permutacionem possunt Clerici prius de ea inter se tractare, num. 102. Solvitur instantia, num. 103.
- Permutatio est Contractus inominatus; et cur? t. 35. n. 109. Solvitur notabilis instantia, n. 110.
3. Permutatio rerum quid? et quomodo? t. 19. n. 2. et seqq. Est Contractus inominatus, num. 4. Bonæ REIFFENSTUEL Jus Can. Tom. VI.

fidei, n. 5. Ad Permutacionem requiritur res certa in specie, n. 6. Et actualis traditio rei, num. 7. Autem quam auctoritas licet adhuc resillire de Jure Civili, num. 8. Non item de Jure Canonico, num. 9. Omnis res certa in numero, pondere vel mensura consistens, quæ vendi, etiam permutari potest, n. 10. et seqq. Excepta res aliena, quæ vendi quidem non tamen permutari potest, n. 12. Res ad invicem permutandæ debent esse certæ ac fungibiles, num. 13. Res spiritualis pro temporalis permutari non potest, num. 14. Bene tamen pro alia re spirituali, num. 15. Et quomodo? n. 16. Bona Ecclesiastica cum debita Juris solemnitate permutari valent, num. 17. et seqq. Quatenus requiritur solemnitas? num. 19. Minor sufficit ad permutandam quam vendendam re Ecclesiasticam, num. 20. Male permutans ante traditionem suo incurrit poenas Juris, n. 21. Mancipia et servi Ecclesiastici, an, et qua ratione permutari valeant? num. 22. et seqq. Anæ Ecclesiæ vel Beneficia an, et quomodo permutari vel commutari valeant? num. 25. et seqq. In Permutacione Beneficiorum potest dimitti prius Beneficium constitui Pensio, n. 33. Permutare possunt omnes, qui specialiter non prohibentur, n. 34. et seqq. De Permutacione Beneficiorum remissive, num. 37. Propter gravem causam potest Episcopus cogere Beneficiatum ad permutandum Beneficium, n. 38. Etiam Beneficiatus sit sine culpa, n. 39. Si alia via juvari potest, cogi non debet ad permutandum, n. 40.

PERSONA, PERSONATUS

- 1 Personæ conjunctæ, quæ t. 3. num. 38. et t. 37. n. 14. et t. 38. n. 80.
- 2 Personæ egregiæ, domi suæ examini debent in testes, t. 20. n. 505. et seqq. Inter Personas egregias, quæ connumerantur? n. 505. Personæ miserabiles. Vide supra §. Miserabiles personæ.
- 3 Personæ Ecclesiasticæ nomine quinquam veniunt in ordine ad gaudendum immunitate? t. num. 232. et seqq.
- Personæ Principis nomine qui veniunt? t. 49. n. 140.
- R. J. Personatus acceptio. Vide Acceptio.
- 3 Personatus quid? n. 35.

PERSUASIO

- R. J. Persuasio dolosa plus est quam violenta coactio, C. II. R. XXVII. n. 8.

PERUCA

- 3 Perucam portare est Clericis prohibitum, t. 1. num. 90.

PESTIS

- 3 Pestis tempore cautelæ parochis et eorum Vicariis, t. 4. num. 106.

PETERE, PETITIO, PETITORIUM

- R. J. Petere qui petit quod restituere debet, dolo facit, C. II. R. LIX. per tot.
- 2 Mutuæ petitiones, quid? t. 4. num. 6. Vide infra §. Reconventio.
- 1 Petitio simplex ad Beneficium, quid? t. 6. n. 15.
- 2 Petitio hæreditatis quid? t. 26. n. 317.
- 3 Petitorium judicium an possit cumulari cum possessorio recuperandæ? t. 12. num. 263. 264. et seqq. Sententia lata in petitorio, an prius exceptionem rei judicatæ in possessorio, num. 266. et 270. Petitorium an possit etiam cumulari cum possessorio retinendæ? num. 276. et seqq. Agens petitorium fatetur, se non possidere, num. 279.

Contrarium, n. 82. et seqq. Quando partes agent possessoris et petitorio simul, quandoque Juxta procedat debet? t. 12. num. 87. et seqq. Vide infra §. *Possessorium judicium*. Sententia ista super petitorio, in executione prestat sententia laus super possessorio, num. 86. Possessorium judicium ingressus, potest regredi ad possessorium sive causidicorum in causa, t. 12. num. 89. et seqq. Talis regressus de petitorio ad possessorium, id quid deserviat? num. 305. Post conclusionem in causa non licet Actori a petitorio regredi ad possessorium, num. 305. et seqq. An itaqz ex gratia causa possit Juxta talem regressum concedere? n. 307. Regressus a petitorio ad possessorium, an etiam locum habeat in causis Beneficialibus? t. 12. num. 308. et seqq.

PIGNUS

- 1 Pignus reddens debitori suo, non amittitur tacito debitori remittere: scilicet si reddat in Chirographum; et cur? t. 12. 35. n. 15.
- 2 Pignus et Hypotheca quoad naturam et divisionem, t. 21. num. 1. et seqq. Accipitur variis, n. 2. Definitor, num. 3. Pignus et hypotheca large conveniant, proprie differant, num. 4. Quando? num. 5. et seqq. Inter Pignus et hypothecam quoad actionem inde sequentem nulla est differentia, num. 7. Pignus et hypotheca aliud est expressum, aliud tacitum, aliud conventionalis, num. 8. et seqq. Pignus praetorium, num. 10. Et Judiciale quid? num. 11. Hypotheca generalis quid, et quae comprehendit? num. 12. Recensitor ea, quae generali Hypotheca non comprehenduntur, num. 13. et seqq. Pignus vel hypotheca specialis quid? num. 14. Tacitum et legitimum, seu legale quid? num. 16. Usur ratione docti habet tacitum hypothecam locum in bonis mariti, cum pure praesentium, num. 17. Ac etiam ratione bonorum parochialium administrationi viri commissum, non pure tamen praesentium, num. 18. Maritus etiam habet tacitum Hypothecam in bonis uxoris pro dote nuptiarum tradita, num. 19. Et facies in bonis Contrahentium eam eo, se bonis Officialium, num. 20. Item Minorum et Pupilli in bonis Curatorum, et Tutorum, num. 21. Atque Ecclesiarum et causarum piae in bonis Praetoriorum et Administratorum, num. 22. Liberi quoque priorum Matrimonii bonis parentis ad secundo nuptias transmissis, num. 23. Et Legatarum in bonis a Testatore relictis, num. 24. Pupillus in re ex ipsius pecunia empti, num. 25. Maritus dosi pecunias pro refectioe aedificii ex ipsa in aedificiis suis pecuniis relictis, num. 26. Venditor in re vendita, donec pretium solvatur, num. 27. Locutor in rebus, in praedium Urbanum injectis, num. 28. In Praediis Rusticis specialia quid observantur, num. 29. et seqq.

Pignus dare vel Hypothecam, seu oppignorare qui possunt? t. 21. num. 33. Praetor Ecclesiarum, et quodammodo oppignorare possunt? n. 34. et seqq. Pignori vel Hypothecae quas res adhiberi possunt? t. 21. num. 37. et seqq. Res quae vendi et emi, etiam oppignorari possunt, num. 37. Res aliena absolute oppignorari non potest, num. 38. Bene tamen conditionaliter, num. 39. Creditor pignus habere potest illud sibi oppignorare, num. 40. Euphytias hypothecari potest, num. 41. Instrumta ad agriculturam spectantia uno possunt oppignorari, num. 42.

Pignus usui, et fructus, t. 21. num. 43. et seqq. Creditor invito Domino non potest uti pignore, num. 44. Bene tamen cum ejusdem expressa, vel

prudenter praesumpta voluntate, num. 44. et seqq. Fructus ex pignore Creditor quidem percipit, sed eis in sortem computare debet, num. 45. et seqq. Fructus quoque, quos percipere potuisset, et non percipit restituere debet, num. 48. Et quidem in pignore Conventio illi tenetor ad culpa levi, in Praetorio autem ex sola lata, num. 49. Dominus Faudi non tenetor computare fructus praecipuos a Fendo, sibi in pignus dati, num. 50. Nec maritus possessionis pro senectute datae promissae a pignus datas, num. 51. N. a Clericus fructus Beneficii a Laico iniuste possidet, sibi in pignus dati, num. 52.

- 3 Pignus et Hypotheca, quae jura, et quae obligationes pariat Creditori habenti pignus? t. 21. num. 60. et seqq. Creditor habet in re reale in pignore, potestque illud actione Hypothecaria praessequi, ubiqueque citari, num. 65. Si pignus ad tertium exiat, non potest contra illud agere Creditor, nisi prius debitorum principalem excuset, num. 67. Actio pignoratitia Creditori contra debitorem empti, num. 68. Creditor retinere potest pignus, donec totum debitum, etiam cum expensis solvatur, num. 69. An et quando Creditor pignus vendere possit? num. 70. et seqq. Pignus standum debet prius spoliatur appignurata, et illis non sufficientibus generaliter hypothecari vendere, num. 75. Creditor pignus vendens pro se illud emere, nec per se, nec per alium potest, num. 76. Juri assensum vendens pignus tenetor de evictione, num. 77. Creditori Hypothecaria empti in Praetorio praessequitur, num. 78. Si pleribus eadem res sit oppignurata, potest uti Jure, qui prior est tempore, ibid. et num. 79. Praefert tamen Creditor ille, qui matrem dat ad suscitandum, vel refectum rem oppignuratum, num. 80. Val ad emendam rem cum andiculis, et si manet oppignurata, num. 81. Item pignus per intermedium publicum erectum probare potest, praescedit habentem instrumentum prius, num. 82. De Jure Praetorianis Creditorum remittit, num. 83. Prioris temporis circa constitutionem Pignoris attenditur ad horam, et momentum, num. 84. Creditor tenetor Pignus sibi traditum exactis diligentis terti, et conservare, loquere rascire damna, ejus culpa laus, vel laus illius, num. 85. Debito soluto, tractor Pignus una cum fructibus restituere, deductis prius expensis necessariis, num. 86.

Pignus, et Hypotheca quid Joris? et obligationes pariat Debitori? t. 21. num. 87. et seqq. Debitor debito subito potest petere Pignus, et retineam contra non tradentem insinuare, num. 89. Etiam in caso, quo alius pro illo solvit, vel quo Creditor solutionem uno acceptat, num. 88. Item, si debitum compensatione delinuit, vel Creditori Creditoris solvitur, aut Administratori Creditoris, n. 89. Item si Creditor debitum tacite, vel expressa remittit, num. 90. Urbior minus idemque Pignus constitutus tenetor idemque subintrare ac cum impensis et damno retineam Pignoris illius rescire, num. 91.

- 4 Pignus vendere uno potest creditor, nisi prius monuit debitorem, t. 1. n. 146.
- 5 Pignore uti, si fidei abque labe simonice, et si, et quando possit creditor? t. 19. numer. 108. et seqq.

PLACERE, PLACITUM

1. Placere, quod semel placuit amplius displicere non potest. Vid. verbo *quod semel* etc. infra.

- a **Macium**, quid? *z. 9. n. 25.* Est prohibitum dibus Feriatis, et regulariter invalidas omnis sote contentiones iurisdictionis, *num. 26. et seqq.* Beus tamen extra iurisdictionis voluntarie possunt feri dibus Feriatis, *n. 29.* Vide super *q. Feriatis.*

PLAGIUM

- b **Plegium** quid? *z. 18. n. 57.* Et quae poena illius? *n. 58. et seqq.*

PLEBANUS, PLEBS, PLEBISCITUM

- a **Plebanus**, quis? *z. 31. n. 28.*
 b **Plebs**, et **Pepuli** vocabula, in quo differant? *P. num. 175.*
 c **Plebiscitum**, quid? et quomodo differat a **Legis**? *P. num. 175.*

PLERUMQUE

- a **I. Plurimque** qui aguntur? *C. II. B. XLV. num. 2.*

PLURALITAS, PLURALIS, PLUS

- a **Pluralitas Beneficiorum.** Vide *Beneficiorum pluralitas.*
 b **I. Pluralis locutio** duorum numero est contraria, *C. II. B. XL. per totum.*
 c **Plus Petitio**, quibus modis contingit? *z. 11. n. 2. et seqq.* Plus petitur quatuor modis; videlicet, *Be. n. 2. et 3.* **Loco**, *num. 4.* **Tempore**, *num. 5. et 6.* **Causa**, *num. 6.* Quae sint poenae plus petitionis in Iudicio? *num. 7. 8. et seqq.* Iudicium temporis, quae rationes dupliciter **Bea** in poenam Actoris plus petitionis? *num. 9. et 10.* Plus petens eo-que, *locus*, et *re*, condemnatur in expensis, *n. 12.* An etiam incurretur poena **Tripli**? *n. 13. et 14.* Praedictae poenae locum non habent, si probetur, non malitiose plus petitum fuisse, *n. 15.* Actor plus debito petens, potest impunitè possidere ante huius contestationem, *n. 16.* Item tamen adversario expensis, si quas idcirco fecit, *n. 17.* An etiam post huius contestationem poenalis evitet poenam? *n. 18. et 19.* Actore plus petente, non **Bea** possit simpliciter negare totam petitionem? *no. 20. et seqq.* Affirmatur; et *cur?* *num. 21.* Juristarem assue responsio: *Nego narrata, et narranter. n. 22.*
 b **I. Plus et minus** quomodo constent? *C. II. B. XXXV. n. 2. B. LIII. n. 2.*
 c **Plus** semper in se continet, quod est minus, *C. II. B. XXXV. n. 3. B. LXXX. n. 1.*

POENA

- a Poena sanguinis nequeam impensor per Sacro Canonica, *P. n. 159.* Poena lata sententiae, et ferendae sententiae, quae? *z. 1. n. 207.* Unde colligi possit poenam esse latam, vel ferendam sententiae? *no. 207. et 208. et seqq.* In dubio poena creatur esse ferenda sententiae, *num. 208.* Idem dicendum, quando lex solum comminatur poenam, *num. 209.* Vel per verba futuri temporis loquitur imponendo poenam, *num. 210.* Aut minor verbis imperativi modi, quae non efficiunt immediate ipsam poenam, *num. 211.* Quid si verba **Legis** imperativi modi immediate poenam efficiunt? *no. 212. et seqq.* Haec verba **Sit excommunicatus, Sit anathema**, non denotant poenam lata sententiae, *num. 213. et 216.* Poena lata sententiae denotatur per **ly. Excommunicatus, n. 217.** Et per **ly. ipso facto, ipso jure**, *num. 218.* Aut quando Legislator alibi, vel **Legi assue**, vim ipsius attribuit, et *debetur nostra*, *n. 219. et 220.* Poena ipso jure imposita, quomodo

- non raro in Sacris Canonibus dicitur imponi per Iudicem? *num. 220.* Leges poenam ferendae sententiae continentes, quae ratione obligent? *z. 1. n. 221. et seqq.* Et quomodo obligent contritoes poenam latae sententiae? *num. 220. et seqq.* Poena ipso jure imposita, si aliam executionem externam non requirit, commissio criminis statim habet locum in coactoria, *num. 226. ibid.* Sicut est in poenis externam executionem requiruntibus; nam in his ultimus opus est sententia declaratoria Iudicis, *num. 227. et 228.* Quomodo poena non sit imposita sub clausula, *Alia etiam declaratione non continetur*, *num. 229.* Notabilia differentia inter poenas latae, et ferendae sententiae, *num. 230.* Et inter sententiam condemnatoriam, et declaratoriam Iudicis, *n. 231. et seqq.* Quid operetur ius bona conscientiae reuocandi poenam, et quae ad sententiam Iudicis? *n. 232. et 233.*
 b Poena pecuniaria est levior quia poena corporalis, *z. 11. num. 11.* Poenae plus petitionis in Iudicio, quae? *num. 7. et seqq.* Vide supra *q. Plus petitio.* Poenam violentiam dicitur **Bea** in Ecclesia indictis, potest evadere Principes secularis, *z. 9. n. 14.* Poena **I. Si quis in tantum, C. Unde** est locum constant habent post actionem Iudicis, *z. 13. num. 48. et 64.* In poenis insignis semper incipendum est a minore poena, quousque fieri potest; et arescens contumacia crescere debet et poena, *z. 14. num. 128.* Poena **Bea** contumaciae, quae? *num. 128. et seqq.* Vide infra *q. Rei contumaciae poenae.* Poena civilis repetitur privatio Beneficii Ecclesiastici, *z. 18. num. 131.* Sicut est, impunitum relinquitur facinus nocentis, quam innocentem damnari, *z. 18. n. 12.* Reo sua poenis iniungi poena extraordinaria ob solam vehementer praesumptam? *z. 23. num. 70. et seqq.* Dicere, quod quis auctor, vel minore poena sit efficiendus, et quod delictum magis vel minus fuerit probatum, est inconveneris, *n. 72.*
 c Poenae Violentiae Ius Aitili, *z. 49. n. 211. et seqq.* Quis ab eis solvitur? *n. 221.*
 d Poenae Violentiae immunitatis realis, et personalis quae? *z. 49. n. 276. et seqq.* Quis ab eis absolvere querat? *n. 227. et seqq.*
 e Poenis in Altruistis ditor quosque aptio **Bea**, quandoque Iudici, *z. 1. n. 52.*
 f Poena conventionalis secundum aliquos sponsalibus epponi non potest, *z. 1. n. 187.* Coarctatum est prohibebit, *num. 188.* quia non est contra ius naturale, *n. 189.* ore humanum, *n. 190.* Nec contra rationem legis, *no. 191.* Probat et **Ius Civilis**, *no. 192.* Et Canonico, *no. 193. et seqq.* Probat a peritis arthae, *num. 197.* Solvantur obiectiones, *n. 199. et seqq.*
 g Poenae contrahitionis et assistitionis Matrimonio Claudio, *z. 3. n. 115. et seqq.*
 h Poenae Clericorum Matrimonium amentant, *z. 6. n. 14. et seqq.*
 i Poenae legis inconveneris a transgressoribus etiam poenam ignorant, *z. 7. n. 27.*
 k Poenae secundo nubentium. Vide *Secundam nuptiarum poenas*
 l Poena in sic quid, et quodplex? *z. 37. num. 2. et seqq.* Different, *ibid.* Alia est Civilis, et criminalis, alia conventionalis, alia Legis, alia iudicialis, *n. 3.* Criminalis alia pecuniaria, alia corporalis, alia capitalis, alia eo capitalis, *n. 4.* Alia ordinaria, alia extraordinaria, *n. 5.* Alia negativa, alia positiva, *num. 6.* Poenam agere, vel minores regulariter non possunt Iudex inferior, *no. 7.* **Bea** tamen Principis supremi, *num. 8.* et ex causa rationali etiam Iudex inferior, *num. 9.* In peris arbitrariis debet Iudex procedere iuxta qualitatem delicti, *num. 10.* Poena arbitraria potest esse etiam

ultionum supplicium, *nu.* 12. In poenis mitior pars est eligenda, *n.* 13. Ita tamen, ut gravior delicta non nimis glomerenter ponantur, *n.* 14.

Poenae Ecclesiasticae, vel Canonicae quid, et quomplex? *t.* 37. *num.* 16. et *seqq.* Enumerantur plures species illius, *num.* 17. Aliae sunt medicinales; et quae? *n.* 18. Aliae vindictivae; et quae? *n.* 19.

Poenae Carceris, seu incarcerationis. Vide *Carceres*, vel *Carceratio*.

Poenae coactionis bonorum, etiam Clericis imponi potest; et quomodo? *t.* 37. *n.* 112.

Poenae degradatiois. Vide *Degradatio*. Poena depositiois. Vide *Depositio*.

Poenae exilii, seu relegationis quid? *t.* 37. *n.* 106.

Poenae infamiae. Vide *Infamia*.

Poenae inhabilitatis ad Beneficia, quid, et quomodo obliget? *t.* 37. *n.* 20.

Poenae pecuniariae quid? an et quando a Iudice Ecclesiastico imponi possit? *t.* 37. *n.* 98. et *seqq.* Licite imponitur, ita tamen, ut non Iudici Ecclesiastico, sed causae placeat applicari, *num.* 99. Olim limitabatur haec doctrina, *num.* 100. Hodie universaliter procedit, *num.* 101. Solvitur obiectio, *num.* 102. Si Episcopus est pauper, potest poenam pecuniariam sibi, vel fabricae suae Ecclesiae applicare, *num.* 103.

Poenae privationis Beneficiorum quid, et quomodo obliget? *t.* 37. *n.* 21.

Poenae Torturae quid, an, et quando contra Clericos adhiberi valeat? *t.* 37. *n.* 105.

Poenae verberationis quid sit, et qualiter in usu? *t.* 37. *n.* 104.

Poenae violentiae Censuram. Vide *Violantes Censuram*.

Poenae violentiam sigillum Confessionale. Vide *Sigillum Confessionale violentiam poenae*.

Poenae abortus. Vide *Abortus poenae*.

Poenae Apostatarum. Vide *Apostatarum poenae*.

Poenae Blasphemiae. Vide *Blasphemia*.

Poenae Calumniationis, *t.* 2. *num.* 6. et *seqq.* Causae excusantes ab illis, *n.* 12.

Poenae Clerici Percussoris. Vide *Percussor*.

Poenae Clerici Venoris. Vide *Venatio*.

Poenae Collusionis. Vide *Collusio*.

Poenae Coecohinnus. Vide *Concubinus*.

Poenae delicti puerorum. Vide *Puerorum delicta*.

Poenae detractionis in Monasterium hodie mutata est ad Tremitres, vel perpetuos carceres, *t.* 20. *num.* 28.

Poenae exponentium Infantes. Vide *exponentium Infantes poenae*.

Poenae Exercentis Ordinem, quem non habet. Vide *Ordinem Exercentis*.

Poenae Falsi. Vide *Falsi poenae*.

Poenae Filiorum, et Nepotum haereticorum. Vide *Haereticorum Filii et Nepotes*.

Poenae furtive suscipiens Ordinem. Vide *Ordinem furtive suscipiens*.

Poenae fornicationis. Vide *Fornicatio*.

Poenae Haereticorum. Vide *Haereticorum poenae*.

Poenae Homicidii Casualis. Vide *Homicidii casualis poenae*.

Poenae Homicidii voluntarii iniusti. Vide *Homicidii voluntarii iniusti poenae*.

Poenae incendiarii. Vide *Incendiarius*.

Poenae incestus. Vide *Incestus*.

Poenae Magiae. Vide *Magia*.

Poenae Maleficii. Vide *Maleficii*.

Poenae Parricidii. Vide *Parricidii poenae*.

Poenae Clerici per salum promoti. Vide *Ordinatus per salum*.

Poenae Rapinae. Vide *Rapina*.

Poenae Raptus Personae Luxuriae causa. Vide *Raptus Personae*.

Poenae Rejectionis Baptisma. Vide *Baptisma Rejectionis poenae*.

Poenae Sacrilegii carnalis. Vide *sacrilegium carnale*.

Poenae Schismaticorum. Vide *Schismaticorum poenae*.

Poenae Sodomiae. Vide *Sodomia*.

Poenae Sortilegii. Vide *Sortilegium*.

Poenae Sinpni. Vide *stupri poenae*.

Poenae Usurarum. Vide *Usurarum poenae*.

Poenae arbitrariae Iudicis semper debet esse regularis, et conformis qualitati delicti, *t.* 37. *num.* 10. et *seqq.*

Poenae debet esse proportionata culpa, *t.* 37. *num.* 2.

Poenae illa ibi nulla, ubi nulla culpa, *t.* 37. *num.* 2.

Poenam Legis incurrit transgressor, cisi poenam ignoret, *t.* 3. *n.* 321.

Poenae per sententiam criminalem imposita, an, et quomodo, et quando possit minui? *t.* 1. *n.* 515.

Poenae ubi nulla determinator, arbitrio Iudicis relinquitor, *t.* 17. *n.* 29.

R. J. Poena debet esse iuxta mensuram delicti, G. II. R. XII. *num.* 6. debet suum tenere auctorem, R. XXII. *num.* 4. est novae vindictae; et ubi nulla culpa est, ibi nec est poena, R. XXIII. *num.* 2. in poenis benignior est interpretatio faciendi, R. XXX. *n.* 10. R. XLIX. *per tot.* Vid. etiam *Leges poenales*.

Poenae in poenam alienam introductum non debet in ejus commodum converti? et quomodo? C. II. R. LXI. *num.* 10.

-- poena pro delicto semel exacta, alia exigi non potest, C. II. R. LXXXIII. *num.* 3.

POENITENTIA

- 1 Poenitentiae Sacramentum est secunda post nastragium Tabula, *t.* 2. *n.* 147. Cur sit iterabile, non autem Baptismus? *n.* 148.
  - 2 Poenitentiae Sacramentum est secunda post nastragium Tabula, *t.* 18. *n.* 136.
  - 4 Poenitentia qualis imponenda? et quomodo pro dispensatione in foro externo? *n.* 241.
- Poenitentia pro solo Foro interno coeedit dispensationes, *a.* *num.* 233. Quid juris? Si quis laborat publico, et occulto impedimento, *num.* 324. Ex quibus causis? et super quibus impedimentis dispenset Poenitentia? *n.* 418. et *seqq.*
- R. J. Poenitentes digni suot venia, C. II. R. XXXIII. *num.* 8.

POLLICITATIO

- 1 Pollicitatio, quid, et quomodo differat a Pacto? *t.* 35. *num.* 3.

POLLUTIO

- 3 Pollutio seu violatio Ecclesiae fit injuria sanguinis effusione, *t.* 40. *num.* 15. Et quali? *num.* 16. et *seqq.* Fit etiam per homicidium i ea commissum; et quale? *num.* 19. Item per illicitam seminis effusionem; et qualem? *num.* 20. Ae per sepulturam excommunicati, aut infidelis, vel infans non Baptizati, *num.* 21. Ob nullum oeculum delictum polluitur Ecclesia, *num.* 22. Effectus Pollutionis Ecclesiae qui? *num.* 23. Si Ecclesia consecrata violatur, debet statim, et quidem per Episcopum reconciliari.

POLYGAMIA

- Polygamia, quid? *t.* 21. *num.* 1. Polygamia nove prohibita, *num.* 2.

PONTIFEX

R. J. Pontificum aucti computatur a die Coronationis, non electionis, C. II. R. LXXXVIII. *num.* 10.

POPULUS

- 1 Populi et Plebis vocabula, in quo differant? P. *num.* 175. Populus Romanus. Vide infra §. *Romanus*. Populus peccat non acceptando legem iustam, et rite publicatam, potestque puniri, t. 2. *n.* 144. *et seqq.* Quid agendum, si Populus iustam habeat causam non acceptandi legem? *num.* 143. Vide supra §. *Acceptatio*. Populi nomine in materia odiosa non comprehenditur Clerus, t. 2. *n.* 318.
- 2 Populi nomine, quid intelligatur? t. 20. *n.* 196.

PORTIO

- 3 Portio Canonica sepulture, seu quarta funeralis quid? t. 28. *num.* 46. *et seqq.* Eius quantitas in quo consistat? *num.* 47. *et seqq.* Debetur de omnibus et solis, quae Ecclesiae alienae, vel ratione funeris, vel per ultimam voluntatem defuncti obveniunt, *num.* 49. *et seqq.* Limitatur in relictis causae piae, et in casu decedentis Novitii aut servitialis Religiosorum, *num.* 51. Ac ubi est consuetudo de aliquibus non dandi portionem, *num.* 52. *et seqq.* Sola Ecclesiae alienae, in qua defunctus sepelitur, tenetur ad portionem Canonice, *n.* 54. Regularum quampures exempti sunt a portione Canonica, *num.* 55. Observanda circa usus privilegiorum in materia Portionis Canonicae annotantur, *num.* 56. *et seqq.* Portio Canonica debet solvi Parocho defuncti, *num.* 44. *et seqq.*

Portio congrua. Vide *Congrua Portio*.

Portio Canonica Episcopalis? t. 24. *num.* 59. Quantitas eius quae? *num.* 60. Portionem Episcopalem dare tenentur omnes Ecclesiae, et loca pia, *num.* 61. Limitatur in Monasteriis et Ecclesiis exemptis, *num.* 62. Et in non exemptis eas, quo eis quid relinquatur pro fabrica, luminaribus etc. *num.* 63. Hanc portionem passim sublata est per consuetudinem, *num.* 64.

POSITIO

- 4 Positiones ad quid sint inventae? t. 18. *num.* 186. 188. *et seqq.* Finit plerumque ab Actore, quamvis etiam a Reo fieri possint, *n.* 187. Positio, quid? *num.* 189. *et seqq.* Debet esse affirmativa, non negativa, *num.* 190. Ponens fatetur omne id, quod ponit, *ibid.* Positio iuris, an sit admittenda? *n.* 191. Positio impertinetis, vel pertinetis, quae? *num.* 192. Utrum sit admittenda positio impertinetis, vel stante dubio, an sit impertinetis? *num.* 193. Clausula, salvo jure impertinetis, et non admittendorum, quid operetur? *n.* 194.
- 5 Positiones exhibentur in scriptis, t. 18. *num.* 195. Et quidem praevio iuramento, *num.* 195. *et num.* 189. *et 188.* Kius ad positiones Actoris respondere recusare, habetur pro confesso, *num.* 197. Idem dicendum de Actore, si recusat respondere ad positiones Rei, *num.* 198. Ut non respondeat positionibus habetur pro confesso, quae requirunt conditiones? *n.* 199. *et 200.* Requiritur ad hoc etiam sententia declaratoria Iudicis, *num.* 201. An et quae sint causae rationabiles non respondendi ad positiones aibi oblata? t. 18. *num.* 202. *et seqq.* Inter has est, si positio sit superflua, seu impertinetis, *num.* 203. Aut obscura, *num.* 204. Vel captiosa; et quae sit talis? *num.* 205. Item, si positio sit multiplex, nisi explicetur, *num.* 207. Vel si sit iuris, et non facti, *n.* 208. Aut criminosa, *ibid.* Positionis obse-

rae declarationem aotea petat responsurus: alioquin sibi praepodicit, *n.* 205. Positio debet fieri positiva, non interrogatorie, *n.* 209.

Positiones differunt multipliciter ab Articulis, t. 18. *num.* 211. In praxi tamen plerumque inter se confunduntur; *num.* 212. Positiones varie differunt ab Interrogatoriis; et in quibus? *n.* 215. *et seqq.* Positiones qui possint facere? t. 18. *num.* 218. *et seqq.* Eas possunt facere partes litigantes, ac etiam Reus, *n.* 218. *et 289.* Index non potest facere positiones, *num.* 219. Bece tamen Procurator; et quando? *n.* 220. *et 221.*

Positiones, quando iam sunt affectae de Actis, nequeunt revocari, vel mutari, t. 18. *num.* 222. Bene tamen ante, *num.* 223. Positio quando dicitur esse de Actis? *n.* 224. Positio erronea potest revocari, si deestur de errore, *num.* 225. Potest etiam revocari in continenti, *n.* 226. Ac declarari, *num.* 227. Positio etiam ad adversarium negata, non potest mutari, *num.* 228. Quamvis tunc adversarius non possit uti confessione ejus, *num.* 229. Positiones an possint fieri ab eo, qui renouavit probationibus? *num.* 230. Positiones in qua parte iudicii possint fieri? t. 18. *num.* 231. An possint fieri antelitem contestatum? *num.* 232. *et 233.* Et post conclusionem in eadem? *num.* 233. *et seqq.* Admittantur tunc pro habendis responsionibus tantum, *num.* 234. An Reo, antequam respondeat, danda sit copia positionum? t. 18. *n.* 236. *et seqq.* Et quid servetur alicubi de consuetudine? *num.* 237. Stante consuetudine dandi copiam positionum, ea non datur, nisi petatur, *num.* 238. Utrum Reo debeat dari terminus ad deliberate respondendum positionibus? *num.* 239. Regula est negativa, *ibid.* Limitatur tamen in certis casibus, *num.* 240. 241. *et 242.* Positionibus est respondendum pure ac simpliciter, *num.* 243. Pare et simpliciter respondere, quid importet? *num.* 244. Positionibus tenentur respondere ipsi Principales, *n.* 245.

POSSESSIO, POSSESSOR, POSSESSORIUM

- 1 Posseccio immemorialis, est titulus melior de toto mundo, t. 4. *n.* 189.
- 2 Posseccio reale sic dicitur? t. 12. *num.* 2. *et seqq.* Posseccio rerum immobilium est dignior, quam mobilium, quae villis et adjecta, *num.* 3. Posseccionis definitio, quae? *num.* 4. *et seqq.* Posseccionis uomen, quodque tribuitur ipsi rebus possessis, *num.* 5. Posseccio proprie, est rerum corporalium; quasi posseccio, incorporalium, *num.* 6. Possidere est esse in possessione, differunt, *n.* 9. Posseccio solo animo acquiri nequit, bene tamen acquisita retineri, *n.* 10. Quatenus possideri non possunt? *num.* 11. Posseccio temporis immemorialis, est iustar tituli, imo melior titulus de toto mundo, t. 26. *n.* 144.
- 3 Posseccionis divisio est multiplex, t. 12. *num.* 12. *et seqq.* Posseccio iuris, hereditaria, *num.* 13. Posseccio facti, seu naturalis, *num.* 14. Posseccio iuris et facti simul, quid? *num.* 15. Qui alieno nomine possidet, non possidet, *num.* 16. Et qualiter tunc Dominus retinet possessionem? *ibid.* Posseccio civilissima, quae? *num.* 17. Posseccio iusta, et iusta; item bona, et male fidei, quae? *num.* 18. Posseccio vacua, ejusque requisita, *num.* 19. Posseccio libera, *num.* 20. Posseccio non vacua, quae? *num.* 21. Posseccio plena? *num.* 22. Posseccio pacifica, quae? *num.* 23. Posseccio habens plurimum iuris, quam facti, *num.* 24. Et habens multum iuris, et multum facti, declaratur, *num.* 26.
- 4 Posseccio, an et quomodo differat a Proprietate? t. 5. *num.* 27. *et seqq.* Nihil habet communis cum iurisdictione, *num.* 28. *et 29.* Differat a proprietate

quoad propriam essentiam suam; et quomodo? *n.* 30. Differt etiam ab ea quoad modum acquirendi, *nu.* 33. Et quoad modum amittendi; et qualiter? *n.* 34. Differunt etiam quoad effectus, *n.* 35. *et seq.* Et quia possessio est effectus domini, seu proprietatis, *nu.* 36. In aliquibus tamen dici potest, quod effectus possessionis sit dominium, *nu.* 38. Possessio nihil habet commune cum proprietate; quomodo? *t.* 12. *nu.* 251. Possessio legitime continuata requiritur ad praescriptionem, *t.* 26. *nu.* 184. Non plus praescriptum, quam possessum, *ibid.* Vide infra *§. Praescriptio sine possessione.*

- 2 Possessiois commoda, et privilegia, quae? *t.* 12. *nu.* 39. *et seqq.* Beati possidentes, *nu.* 39. Possessio relevat ab onere probandi, et transfert istud in Actorem, *nu.* 40. Nisi praesumptio stet contra possessorum, *nu.* 41. Aut Actor intentionem suam habeat fundatam in Jure, *num.* 42. Vel uterque contendat, se possidere, *num.* 43. In pari delicto, vel causa, melior est conditio possidentis, et cur? *nu.* 44. Idque exemplificatur, *num.* 45. Fallit hoc in causis favorabilibus, *num.* 46. Ac in simonia reali, *num.* 47. Possessio parit praesumptionem bonae fidei per possidente, *nu.* 48. Nisi appareat de possessore antiquiori, *n.* 49. Idem fallit in nonnullis aliis casibus, *num.* 50. *et seqq.* Possessio parit etiam praesumptionem domini, *num.* 54. Possessio illud commodi offert, ut si duo habeant causam ab eodem domino, melior sit conditio ejus, qui possidet, sive cui res tradita fuit, *num.* 55. Fallit hoc in causis matrimonialibus, *nu.* 56. Et in Beneficiis Ecclesiasticis, *num.* 57. Ac in nonnullis aliis casibus, *n.* 58. Possessio causat suscipiendi conditionem, *num.* 59. Possessio debet exprimi in privilegio, quod tendit in praerogativam tertii possidentis, *nu.* 60. Et parit restitutionem spoliati, *num.* 61. Possessio bonae fidei tribuit possessori jus administrationis, *n.* 62. Et possessor bonae fidei lucratur fructus ex re possessa perceptos, *num.* 63. Non item possessor malae fidei. Possidens nec vi, nec clam, nec precario, debet a Iudice in sua possessione manentem, *num.* 64. Etiam vitiosa possessio prodest adversus vitia, et si non contra Dominum rei, *n.* 65. Possessio id commodi tribuit, quod possessor invasus vim vi repellere queat, *n.* 66.

- 2 Possessio rerum corporaliū, quibus modis, qualique apprehensione acquiratur, et in alium transferatur? *t.* 12. *num.* 103. *et seqq.* Id generatim fit tribus modis; et quibus? *ibid.* Quando res autem in nullius bonis existit, requiritur ad acquirendam possessionem vera ejus apprehensio, *nu.* 104. Quando res jam antea in alicujus bonis existit, sufficit ficta apprehensio, ut tertius quis ejus possessionem acquirat, *nu.* 105. Solo tamen animo nonquam acquiritur possessio corporaliū, *num.* 105. *et 106.* Haud obstante, quod ea solo animo retineri possit; et cur? *n.* 107. Apprehensio vera, et apprehensio ficta, quae quibusque modis contingat? *num.* 108. *et seqq.* Vide supra *§. Apprehensio.* Quid sufficiat ad capiendam possessionem domus, vel feudi? *num.* 108. Per ingressum domus comparatur possessio rerum mobiliū in eo contentarum, *num.* 109. Secus dicendum de thesauro ibidem latente; et quae disparitas? *n.* 110.

Possessio non acquiritur sine corporali apprehensione, quomodo intelligendum? *t.* 12. *n.* 112. *Fisu*, sive aspectu transferuntur rerum possessio, idque exemplificatur, *n.* 113. *et 114.* Et quae ad hoc concurrere debeant? *nu.* 115. *Clavibus* transferuntur rerum possessio; idque exemplificatur, *nu.* 117. Requiritur inter alia ad hoc suavis transferendi possessionem, qui in dubio non praesumitur, *nu.* 118. An etiam ad id requiritur, ut tradito clavium fiat in

conspicuo rei, cujus claves traduntur? *nu.* 119. *et seqq.* Sententia affirmativa recipitur, et declaratur, *num.* 119. *et 124.* Dicta de traditione Clavium, extenduntur ad investituram in Beneficium cum traditione annuli, pilei etc. *num.* 125. Atque ad traditionem veteris, *n.* 126. Potest etiam consuetudine induci actus aliquis, per quem transferatur possessio rei absentis, *num.* 127. *Chartis*, seu traditione scripturae, transferuntur rerum possessio, *num.* 128. Nec opus est, ut traditio scripturae fiat in conspectu rei traditae, *n.* 129.

- 2 Possessio transferitur rei mutatae venditione; et qualiter hoc intelligendum? *t.* 12. *num.* 130. Transferuntur etiam rerum possessio ficta apprehensione, *Mala si conduca scienter*; sive, *Titulo constituti*, *n.* 131. *et seqq.* Retinens usufructum rei, quam alteri donavit etc. censetur ejus possessionem in alterum transferre, *num.* 133. Per solutionem pensionis, factam de consensu prioris possessoris, transferuntur possessio rei in eam, qui recipit pensionem, *num.* 134. Significatio rei acquiritur possessio rerum, si fiat venditore consentiente, *n.* 135. Et quid dicendum de dolio vini signato? *nu.* 136. Acquiritur possessio, quando emptor apponit custodiam rei emptae, venditor consentiente, *num.* 137. Atque in hujusmodi casibus acquiritur vera rei possessio; ita ut Notarii de ea possint testificari, *nu.* 138. *et 116.* Utrum lege, statuto, vel consuetudine possit introduci, quod transferatur et acquiratur possessio sine omni corporali apprehensione? *n.* 139. *et seqq.* Sententia affirmativa est communis, *n.* 140. *et seqq.* De Jure naturali requiritur corporalis apprehensio rerum ad acquirendam harum possessionem; et quando? *n.* 139. *et 141.*

Possessio, seu quasi possessio rerum incorporealiū, qua ratione acquiratur, atque ab uno in alium transferatur? *t.* 12. *nu.* 143. *et seqq.* Quando incorporealia cohaerent corporalibus, per horum possessionem acquiritur etiam illorum quasi possessio; idque exemplificatur, *num.* 145. *et 146.* *ac seqq.* Ad acquirendam quasi possessionem jurium incorporealiū per se spectatorum, quae requirantur? *num.* 151. 152. *et seqq.* Quasi possessio juris eligendi, acquiritur per electionem semel factam sine protestatione aliorum, *num.* 160. *et 161.* Numquid illius confirmatio secuta fuerit, *nu.* 153. Quid dicendum de quasi possessione jurisdictionis? *num.* 162. An, et quale exercitium juris requiratur ad acquirendam quasi possessionem jurium incorporealiū per se spectatorum? *n.* 154. *et 155.* *ac seqq.* An, et quomodo requiratur, probeturque scientia et patientia Domini, sive prioris possessoris, ad acquirendam quasi possessionem jurium incorporealiū, *n.* 163. *et seqq.* Utrum ad quasi possessionem incorporealiū adipsendam requiratur bona fides? *num.* 178. 179. *et seqq.* Possessio anius rei apprehensa, non censetur apprehensa possessio alterius rei; et quando? *t.* 12. *n.* 148.

- 2 Possessio rerum corporaliū, an solo animo amitti possit? *t.* 12. *num.* 185. *et seqq.* Istud est omnem ex difficultatibus contrariis, ob apparentem contrarietatem textuum Juris, qui referuntur, *num.* 185. *et 186.* Atque concordantur, *num.* 187. *et 188.* Referendo, simulque probando communiorum Doctorum sententiam, *nu.* 189. *et 190.* *ac seqq.* Possessio rerum corporaliū, praesentim mobiliū, qualiter amittitur? *num.* 193. *et seqq.* Possessio rerum mobiliū retinetur, quando ipse movent sub nostra custodia; amittitur, quando eas perdidimus, ut ignoremus, ubi sint, *nu.* 195. *et 196.* Et quid, si adhibemus diligentiam ad easdem recuperandas? *nu.* 196. Possessio hominis, qualiter retinetur? *nu.* 197. *et seqq.* Servus fugitivus non privatur dominio

possessoris soli, num. 198. Qui perdidit rem mobilem, non potest contra hujus inventorem nisi remedium possessionis, num. 199. Potest tamen contra hunc agere iudicio petitorio, num. 200. Quid si per eam agra in sylva absciderint, aut gallinae vel asinos evulerint? n. 202. Fera animalia quando possidentur? n. 203.

Possessio rerum mobilium factive subtrahitur, ac immobilium violenta ab alio occupatarum, qua ratione amittitur? c. 12. num. 204. et seqq. Et discernitur inter amissionem possessionis rerum immobilium, et mobilium ab alio iniuste occupatarum; et quale? num. 204. et 205. An ratio talis discriminis, num. 206.

Possessio rerum amittitur per equorum invasionem, c. 12. num. 207. Item tamen limitatur in pluribus casibus, num. 208. et seqq. Non tamen per invasionem amittitur rerum dominium, num. 212. Quasi possessio incorporearum, quid sit perditur? num. 213. et seqq. Quasi possessio rerum incorporalium, quae competit ratione dignitatis, aut loci, hoc amissa perditur, num. 213. Limitatur istud, num. 214. Amittitur itaque per hoc, quod quis acit tale ius, etiam ab alio, et non e contrario, num. 215. Sacra si resistat, aut prostratur, num. 216. et 217. Cur possessio incorporalium retineatur per solem resistantem, vel protestationem; non itam corporalem? n. 218.

3. Possessio quibus modis generali probetur? c. 12. n. 219. et seqq. Ad eam probandam sufficienti leviora, ac simpliciora probationes; et quando? num. 220. Qualiter probetur quasi possessio incorporealis, puta, aliquos Canonice? n. 221. Et qualiter probetur possessio corporalium? num. 221. et 222. In interdicto retinenda possessionis quoadque utraque pars vult probare, se esse in possessione, num. 223. Et tunc abinet ille, qui probat eam intentionem altero non probante, num. 224. Aet qui probat antiquiorem possessionem, n. 225. et seqq. Qui annis possidet, etiam hodie possidere praesumitur; declaratur, num. 226. Iamvis possessionem alienam censetur inquit possidere, nisi probet, quod iure, num. 227. In dubio praesumitur pro antiquiore possessore, etiam si junior habet titulum, num. 228. Cacteris peribis viciat illa pars, cuius possessio habet titulum, et quidem meliorem, num. 229. In possessore retinenda non est accessio allegari titulum; et quando? num. 230. Data possessione, et titulo aequali, obtinet illa pars, quae melioribus situr rationibus, num. 231. Quibus modis melius probetur possessio? num. 232. et seqq. Quando in interdicto, *Qui possidet*, quolibet pars aequaliter probat possessionem, quid agendum? c. 12. num. 233. et seqq. In causis hereditariis tunc acriter litigantium obstat illi, num. 233. Loquendo tamen de causis profanis, quoniam sit ardua, quae resolvitur, num. 236. et seqq. Possessio potest probari per testis singulares singularitatem admissivitate, c. 26. n. 239. et 240.

Possessionis recuperandas remedia, seu Remedia spoliatorum, quae? c. 15. num. 3. et seqq. et num. 25. et seqq. Vide supra §. *Condictio*, et §. *Interdictum unde vi*, et infra §. *Remedia recuperandae possessionis*. Sententia lata in possessore, non admittit appellationem, c. 28. num. 264. Fallit istud in possessore magis praescripti, saltem apud Iure Canonico, n. 265. Et quid spectat Iure Civili? n. 266. et 267.

Possessionis causa an sit praesumenda contra proprietatem, c. 12. num. 268. et seqq. Licetum est, prius agere super proprietate, quam possessione, sed non contrarium, n. 268. et 267. Causa possessionis, et proprietatis, an coram eodem Iudice sit tractanda,

et terminanda? n. 268. et seqq. Si Delegatus ab absolute committatur causa, conetur utraque commissa, n. 269. Iudex tunc delegatus, tam ordinarius, qui cognovit de possessione, debet etiam cognoscere de proprietate, num. 268. et 269. Fallit hoc quando Actor et Reus sint diversi Fori, num. 269. et seqq. Quid si Iudex de utraque causa, possessionis omnium et proprietatis, cognoscere nequeat? num. 268. Causa possessionis rei spiritualis, an possit tractari per Iudicem saecularem? c. 12. num. 267. et seqq. Inquit hoc fieri, quoniam causa illa insinuat super proprietate, seu iure possidendi, nec habet aduersam questionem proprietatis, num. 268. et 269. Item tamen, quando super ipsa possessione sit iura quacumque facta, n. 269. et seqq.

Possessoris et proprietatis causa, an comelari possit, proponendo utraque simul in eodem iudicio? c. 12. n. 264. et seqq. Commutare causam possessionis in proprietatem, quid, et quomodo contingat? n. 265. Oris possessionis et proprietatis litis, oportet prius iudicare de possessione; et quando istud verificatur? num. 266. Sententia lata in petitorio, an pariat acceptationem rei Iudicem in possessore? num. 269. et 270. Sententia lata in possessore arbitratur per sententiam alio pro parte adversa latam in petitorio quoad effectum principalem, non quoad effectum secundarium, num. 271. et 272. ne seqq. Sententia in possessore operatur modum quoad receptionem fructum, quos spoliator interim percipere, num. 273. An semper, et in omni materia, causa possessionis in proprietatem possit commolari, simulque tractari? n. 273. et seqq. Spoliatus agens possessorem recuperandae, non tenetur spoliatori respondere ante factam spoliis restitutionem, cum n. 273. Dummodo accipiat contra spoliatorem alias secus, n. 274. Spoliatus si velit, possit simul agere possessorem recuperandae, et petitorio, num. 273. Iudicium recuperandae, et petitorio, an possit aliquando comolari, simulque ab eodem proponi una cum petitorio? num. 277. et seqq. Haec questio perdifficilis, ac refractat fundamenta sententiae negativae, n. 277. et 278. Affirmativa loquendo de incorporalibus, strietur, n. 280. Et quae probabilis, hoc ipsum aliquando fieri posse in rebus corporalibus, n. 281. et seqq.

2. Possessoris et petitorio iudicio, quando partes simul agant, quomodo procedendum sit in causa? c. 12. num. 282. et seqq. Potest tunc Iudex committit super utraque causa probationes, testes recipere, num. 283. Et postea utraque causam non sententia terminare, num. 288. Debet tamen prius discutit, et terminari possessionem, quando dubitatur, quis possidet; aut quando solam constat de possessore, cum n. 289. Causa possessionis et proprietatis, qualiter una sententia sit terminanda? n. 288. et 290. Et quomodo haec sententia dicatur una? num. 291. Sententia lata super possessore momentaneo non superfluit, sed prodest ad plures affectus; et quales? num. 292. et 293. et seqq. Tamen sententia lata super petitorio, praevaleat in executione; et cur? num. 296. Quando constat de sola possessione, potest fieri executio super ipsa, dilato impositum petitorio, num. 297. Et quae notabilia effectus talis sententiae super possessore latae, num. 298. Utrum ille, qui petitorio iudicio simul ingressus fuit, possit regredi ad possessorem? c. 12. num. 299. et seqq. An talis regressus a petitorio ad possessorem, etiam locum habet in causis hereditariis? n. 305. et seqq. Vide supra §. *Petitorium iudicium*.

3. Possessor bonae fidei, et malae fidei, quis? c. 12. num. 308. Possessor bonae fidei laetatur fructus et re possessor praeprius, non sic possessor malae fidei,

- z. 12. num. 63. Possessor inustus potest vim repellere, num. 66. Contra tertium possessorem, qui rem spolio ablatus scienter recepit, an detur interdictum *Unde vi*? t. 13. num. 22. et seqq. Possessor hinc pendente non debet privari commodo suae possessionis, t. 16. num. 10. Etiam intelligenda istud de causis matrimonialibus; et qualiter? num. 11. 12. et 13.
- Possessor bonae fidei, etiam sine titulo, fructus industriales ex re aliena perceptos, sicut ante etc. t. 13. num. 126. 127. et seqq. Eos tamen adhuc existentes, tenetur Dominus supervenienti restituere, num. 131. Si quoque dominum illorum fructuum non est perfectum et irreversibile, num. 132. et 137. Et quoque rationem fructus si sint reddendi? num. 133. Haec fructuum restitutio non procedit, si bonae fidei possessor lapsus triennii ipsos suscepit, num. 132. Possessor bonae fidei cum titulo legitimam saltem colorum, laetetur fructus naturales; alia secus, num. 135. 136. et 137. Solentur notabilia instantia, num. 138. 139. et 140. Ex concordatur tenus Jorion, num. 141. et m. 138. et seqq. Possessor malae fidei, licet violentus non sit, tenetur restituere fructus ex re aliena perceptos, t. 13. num. 124. Imo et eos, qui domino perire potuerant, n. 125.
- Possessor bonae fidei ad fructus ex re aliena perceptos, et iam consumptos debuit restituere, quando ex eis non est factus locupletior? t. 13. num. 139. et seqq. Negativa sententia probatur de fructibus industrialibus, num. 141. Ac etiam naturalibus, num. 144. Quando quis censuarius locupletior factus? num. 145. Tenetur tamen restituere omnes fructus post licent contestatam consumptos, num. 146. Et si servus est locupletior, tenetur restituere fructus naturales ante licent contestatam consumptos, num. 147. As in iudiciis universalibus quilibet fructus, num. 149. Istud de iudiciis particularibus multi Doctores negant, num. 149. Refertur fundamentum huius sententiae negativae, num. 150. Ac solutio contrarium, num. 151. Et quoniam tenetur licent contestatam negativam? num. 152. Afferuntur sententiae est communior, num. 153. Et haec amplius probatur, num. 154. et 154. Ac solentur rationes in oppositum, num. 155.
3. *Possidere, et Esse in possessione, differunt, t. 12. num. 9. Possidere quatenus non possint?* num. 11. Quid alieno nomine possidet, unde possidet? sed in, cuius nomine possidet, num. 16. Possidere pacifice, quid? num. 13. Beati possidentes, t. 12. num. 39. Possidere nec vi, nec clam, nec precario, dicitur non iudice in sua possessione manserit, num. 64. Nemo possidet plices in angustis, et scias in sylvis liberos exagantes, t. 12. num. 104. Is possidet, cuius nomine possidet, num. 122. Duo in simul eandem rem, et eodem modo, in solidum possidere non possunt, t. 12. num. 193. Beati tamen diverso modo, num. 194. Agens petitorio fructus se non possidere, t. 12. num. 179. Contrarium, num. 182. et seqq. Aliud est, possidere; aliud, esse in possessione, t. 12. num. 3. Interdum primum, et Decretum secundum, seu missa in possessionem ex primo, et secundo Decreto, quid? t. 12. num. 5. et 4. et seqq. Vide supra §. *Missio in possessionem*. Ione possidet, qui auctor Praetore possidet, t. 12. num. 31. Is possidet, cuius nomine possidet, t. 20. n. 170.
3. *Possessio, et Possessorium rei spiritualis est quod temporale, t. 20. n. 103.*
- Possessio immaterialis habet vim praescripti privilegii, vel tituli, t. 20. num. 144.
- Possessio pacifica Beneficij, et 5. num. 320.
- Possessorium Beneficij propria auctoritate vel violentia

ter apprehendens qualiter ponitur? t. 7. num. 55. et seq. et num. 59.

- R. J. *Possessio quid sit?* C. II. R. III. n. 2. Naturalis vel corporalis, an facti tantum, *ibid.* num. 3. Civilis, an juris tantum, num. 4. Naturalis, et civilis simul, num. 5. et 8. Civilissima, num. 6.
- quasi possessio in rebus incorporeis, C. II. R. III. num. 7. 10. et 11.
- R. J. *Possessio licet modo animo acquiri non possit, tamen solo animo retineri valet, C. II. R. III. num. 8. et 11.*
- Possessor malae fidei nullo tempore non praescribit, C. II. R. I. n. 37. R. II. num. 3. et seqq. R. LXXXII. num. 4.
- pro Possessore habetur, qui dolo desinit possidere, C. II. R. XXXVI. n. 3. et 8. Posidentis Condicio in periculis positae est, C. II. R. XI. n. 12. R. XXX. num. 17. R. LXV. num. 2. etc. 5. 6. etc.

POSTULARE, POSTULATIO

1. *Postulare late, et stricte, quid?* t. 37. n. 2 et 3. Postulantes alio nomine dicuntur *Advocati etc.* n. 4. Consuevis in loco privato, an potest dici postulare, n. 5. Postulandi manus est publicum, atque honorificum, num. 6. et 7. Postulare, seu Advocatum agere in Iudicio, possunt omnes, quibus id non reperitur interdictum, n. 8. Successio temporis istud est ad precium juris habentibus, num. 9. Et quid hodie servetur et necessitas homini Imperij? num. 10. Aliqui de Iure communi prohibentur in totum postulare, n. 11. et 12. Aliqui pro aliis non possunt postulare, num. 11. et 12. Aliqui pro aliis non possunt postulare, haec tamen pro ipso, n. 13. et 11. Aliqui et pro se, et pro conspectu praesentis postulare possunt, non vero pro aliis, n. 14. Postulare, seu agere Advocatum ad litem, an possint Clerici? num. 15. usque ad num. 23. Vel Monachi, alique Religiosi? n. 24. et seqq. Postulationem, seu Advocatorum obligatio, quousque? num. 27. et seqq. Vide supra §. *Advocatus*.
2. *Postulatio, quod, et quotuplex?* t. 5. n. 3. et seqq. Postulatio solemnis et non solemnis, quae? n. 5. et 6. Differunt multipliciter, num. 7. Postulatio omni solemnitas fit dupliciter, n. 8. Ea omni est Postulatio, quam Electio, num. 9. Postulatio solemnis in quibus differat ab Electione? num. 10. et seqq. Postulatio imitatur electionem, Electio imitatur, num. 13. et seqq. Postulatio dicitur *admitti, Electio confirmari*; et cur? num. 16. Electio post publicatum sermoneum non potest revocari, hinc nomen Postulatio, num. 17. Enimvero haec iam fuerit postulatio praesentis, n. 18. Limitatur haec ultimam, num. 19. et seqq. Ad Postulationem, si concessit enim Electione, requiritur postulatum numerum duplo maior, num. 22. Secus, si non concessit cum Electione, num. 23. Postulatio, et Electio, quod non suffragandi requirantur, num. 27. et seqq. Ad Postulationem solemnem an necessarium requiratur forma scripturae? est. t. 5. num. 39. et seqq. Quatenus ferme postulandi a Iure Canonico sint specialiter prohibeant? num. 63. Quot rationes solvant ad valorem Electionis, quando haec concessit cum Postulatione? t. 6. num. 153. et seqq.
1. *Postulatio, quo tempore sit praesentando Postulatio?* t. 5. n. 68. Huiusque rationem praesentando? n. 69. et 68. et seqq. Postulationem an superior auctoritas admittit, vel haec possit repellere obque illius iniuria? n. 70. et seqq. Et quid, si eius administrationem extigit publica causa? n. 72. Habet tunc locum impetratio officii iudicis, n. 73.
- Postulatio, an, et quo ratione possit concedi? t. 5. numer. 15 et numer. 67. et seqq. Postulatio

an possint revocare postulationem? *no. 19. et seqq.*
 Postulatus non tenetur procurare admissionem suae postulationis, *num. 26.* Postulare quomodo possit? *cfr. t. 5. num. 17.* Compromissarius datus ad eligendum, potest postulare, *num. 27.* Procurator iuramen- tum datus ad proseguendum electionem, nequit prosequi postulationem, et quae disparitas? *ibid.* Qui praescripsit ius eligendi, etiam ius postulandi praescripsit, *num. 29. et 30.* Qui generatim sinit postulandi? *num. 31. et seqq.* Postulantes illos, qui potest eligi, nihil agunt, *num. 32.* In postulando semper defectus intervenit, et qualis? *num. 33. et seqq.* Defectus, seu inhabilitas ex parte postulandi, alia indispensabilis, alia dispensabilis, et quae? *no. 34. et 35.* Episcopi an debeant ad alium Episcopatum postulare, vel eligi? *cfr. t. 5. num. 37. et seqq.* Et quid de Episcopis Titularibus? *num. 40. et seqq.* Hi ad alium Episcopatum sinit postulandi, non eligendi, *no. 41. et seqq.* Cardinales S. R. E. an possint eligi in Episcopum, vel debeat postulare? *num. 44. et seqq.* Utrum Abbates, aliquos Clerici Episcopis inferiores, ad aliam Ecclesiam possint eligi, vel potius sint postulandi? *num. 52.* Quae sint poenae postulationis indignum? *num. 55.* Vel minorem viginti septem annis ad Episcopatum? *num. 58.* In postulatione ad Superiorem directus oportet omnes defectus exprimere, *num. 38.* Postulatus, an, et quomodo possit prestare consensum postulationi de se factae? *cfr. t. 5. num. 66. et seqq.* Postulatus si intra mensem nec explicet motum suum, an incurrat poenam aliquam? *num. 69.*

POSSE, POTENTIOR, POTESTAS

1. Potentius ex duobus conjunctis, trahit ad se minus potens, *t. 3. n. 77. et 79.*
2. Potent quis per alium, quod potest facere per se ipsum: Haec Regula locum non habet in Beneficiis, *t. 4. num. 6.*
3. Potestas Pontificalis, et Imperatoria sunt distinctae, ac tamen mutuo adjuvare debent, *P. num. 185.* Potestas Legislativa humana, quomplex? *t. 2. num. 47.* Est duplex, alia Ecclesiastica, alia Civilis, *num. 49.* Hae differunt ratione originis, *num. 50.* Ac ratione obiecti, et finis, *num. 51.* Praeprimus officii, ac dignitatis, *num. 52. et seqq.* Potestas spiritalis, sive Pontificalis, est diversa a temporali, seu Imperiali, ac tamen mutuo adjuvare debent, *num. 53.* Potestas Legislativa Civilis, unde proveniat? *num. 50. et 51.* Potestatem condendi statuta pro suis subditis, quam habent Episcopi, et Archiepiscopi? *cfr. t. 2. n. num. 69. et seqq.* Aut Capitulum Cathedralis, *no. 68. et seqq.* Vel Collegium Cardinalium Sede Papali vacante? *num. 71.* Aut Ecclesiae Collegium, alioque? *num. 72. et seqq.* Potestas tam Papalis, quam Episcopalis est a Deo? et quomodo? *t. 2. num. 71. et 80.* Potestas condendi leges datur in Imperatore, *cfr. t. 2. num. 102. et 103.* Et in Regibus, ac quibusdam aliis, *num. 104.* Potestas publica, dicitur iurisdictionis, *t. 2. num. 3. et 4.* Potestatis publicae aetas, qui? *no. 3.* Potestas duplex potest distingui in Papa, similium abundantia, seu supremia, et Ordinis, *t. 3. num. 7. et t. 2. num. 439.* Potestas Episcopi generationis est duplex, semper Ordinis, et iurisdictionis, *no. 63. et 65.* Vide supra §. *Episcopi potestas.*

5. Potestatem ad saecularem qui recurrit, praesentem in causis Censorum; et qui ad id emissum, vel favorem praestant, praesentem in causis Censurarum, ipso facto sunt Excommunicati, *t. 3. num. 232.* Sicut et qui recusatem recipiunt, *ibid. et num. 234.*

Potestatis saecularis Iudices, et Ministri, in causis Censurarum iudicium assumunt, vel se immiscen- tes, vel Iudicem Ecclesiasticum, aut alios praeteritos impediunt, venientes etc. ipso facto sunt Excommuni- cati, *t. 3. num. 228. et seqq.*

PRÆBENDA

3. Praebendae nomina quid veniat et importetur? *t. 5. num. 2. et seqq.* Vide etiam *Beneficium Ecclesiasticum.*
- R. J. Praebenda legitime tibi conceditur, non potest dimidia conferri, etiam volenti, *C. I. R. LIII. num. 13.*

PRÆCEPTUM

5. Praeceptores Moderatores. Vide *Magistri.*

PRÆCEPTUM

1. Praecepta Juris sunt tria, quae? *t. 2. n. 26.* Cur haec dicantur praecepta Juris? *no. 27.* A praepcepto simplici differt Lex in pluribus, *num. 43. et seqq.* Praeceptum afficit personas, ac cum eis extinguitur, *n. 43. et 45.* Praeceptum simplex expirat post mortem praecipientis, *n. 46.*
- R. J. Praeceptum ex timore servili, aut respectu humano servas, obis meretur, *C. II. R. VIII. n. 6.*

PRÆDICARE, PRÆDICATIO

1. Praedicare non possunt Regulares sine licentia vel Benedictione Episcopi, *t. 31. num. 146. et 147.* Si Praedicator errorem, scandala, vel haereticas doctrinas verit in populum, quomodo contra eum Episcopus procedat? *n. 151.*
3. Praedicatio illius contemnitur, cujus vita non est bona, *n. 147.*
5. Praedicare nec Haereticis, nec Catholicis possunt Laici, *t. 7. n. 31.*

PRÆDIUM

3. Praedium Rustice at Urbana quae? *t. 21. num. 32.*
- R. J. Praedium vendit, venditor etiam aquae doctus est inexistens, *C. II. R. XLII. n. 9.*

PRÆDO

2. Praedo, si spolietur, an, et quando sit restituen- dus? *t. 13. num. 59. et seqq.* Dominus ex intervallo praedonem non notatorem spolians, potest a praedone conveniri Interdicto Unde an, *num. 69.* Facta tamen sibi restitutione, praedo illa simili Interdicto obstrictus erit Domino, *num. 70.*

PRAEFECTURA

4. Praefectura Brevis quae dispensationes expedit? *A. num. 232.*

PRÆFICIENDUS

1. Praeficiendi, seu promovendi ad Ecclesias, Prae- laturas, aliosque Beneficia et Ministeria Ecclesiastica, quibus qualitates polliceri debeant? *t. 14. n. 2. et seqq.* Et praeficiendorum praesentium ad Beneficia curata, requirunt debita scientia, morum honestas, et legitima aetas, *num. 3. et seqq.* Si Papa scribit per non habente dioces qualitates, an, et quando talis sit inestitutus in Beneficio? *num. 4.* Quando Ecclesia dispensative concedit Minorat, debet ipsa interim non per Laicos, sed Clericos regi, *num. 5.* In praeficiendis requiruntur

alterius latendo Status Ecclesiastici et quomodo? num. 7. Item concernit alius beneficii assignationem, num. 8. Ac Censuras, num. 9. Quibus ordo sequitur in practiceis? num. 10. et seq. Ut qui rite praeficitur Episcopatus, debet et subum esse subditiis etc. num. 10. Ac successive receptis aliis Ordinibus, lata sime post obitum confirmationem consecrari, num. 11. Praeficiendi Abbatibus, Decanibus, aliisque dignitatibus eorum auctoritas annexa habentibus, debent esse, vel iure annuum. Ceteri Presbyteri, num. 12. et seq. Praeficiendus Archidiaconus, et Ecclesiae Parochialis etc. debet esse vel fieri Diaconus, seu Pectorum intra annum, num. 16. Ut quis in Cathedrali, vel collegiata seculari, vel Regulari Ecclesia, vocem in Capitulo habet, requiritur et ait subditiis, num. 17. et 18. Canonici, et portiones Ecclesiarum Cathedralium, habent annexum Ordinem sacrum, num. 19. Secus dicendum de Canoniciis Ecclesiarum Collegiarum, num. 20. Praeficiendi vel iam habent Ordinem requiritur, vel sint in ea aetate, et infra tempus a Iure statutum ordinari valent, num. 21. Neque hodie circa talem aetatem potest Episcopus dispensare, ut antiquius, num. 22. Contra praeficiendos, seu Clericos Beneficiarios, quos potest ante statuta, si non recipiant Ordinem a Iure statutos? num. 23. et seq.

PRÆJUDICIUM

- 3 Praejudicium grave ad impediendum Monasterium quid? et quomodo. probetur? t. 48. num. 43. et seqq.

PRÆLATIO, PRÆLATUS.

- 3 Praelationis Jus in solvendis debitis. Vide *Solutionis Ordo*.
- 4 Praelati delictum non debet in Monasterio determinari redundare, t. 1. num. 137. Praelatorum negligentia, quid, et qualiter supplenda? t. 10. num. 2. et seqq. Vide supra §. *Negligentia*. Praelati Ecclesiarum tenentur ad corrigendos subditorum et ceteros diligenter incendere, t. 10. num. 40. Quid iuris, si inferiores Praelati negligent iustitiam a ministrare? num. 41. Omnia per negligentiam Praelatorum ordinarie supplentur per superiores, num. 42. et 43. Praelati inferiores non possunt dare Litteras Quisitorias subditiis, secularibus, t. 21. num. 128. Et revocata sunt quoad hoc omnia privilegia, etc. num. 129. Quid de Praelatis non existentibus intra fines alienius Diocesis? num. 130. et 131. Praelati Regulares possunt concedere suis subditis Regularibus Litteras Quisitorias ad Ordines, num. 132. et seqq. Vide supra §. *Dimissoriae Litterae*. Praelati Regulares non habent potestatem dispensandi in Interventibus respectu sacrum Religionum? num. 133. 134. et 135.
- 5 Praelatus, possessor Regularis, an possit agere, vel conveniri super rebus Ecclesiae, aut Monasterii, absque consensu Capituli? et contra? t. 1. num. 171. et seqq. Bonus Ecclesiarum quandoque iure communis inter Praelatum et Capitulum, seu conventum; quandoque discretus, num. 171. Cetera per solum Capitulum possunt transigere a Praelato, si ita expedire viderit, num. 79. Vide supra §. *Capitulum*. Praelati confessio iurum praeyudicat Ecclesiae? t. 18. num. 81. et seqq. Vide supra §. *Confessio Praelati*. Praelatus an possit esse testis Ecclesiae? t. 20. num. 107. et seqq. Vide supra §. *Clerici an possint esse testes*. Praelati mala fides, an vocentur Ecclesiae, vel Capitula habenti bonum fidelem, ne praescribere possint? t. 25. num. 79. et seqq. Praelatus

certo sciens, rem esse alienam, tenetur perire conscientiam suam, renque suo domino restituere, num. 79. Quomodo tunc Praelatus possit restituere rem alienam? n. 80.

- 3 Praelatus in quibus indiget consensu, vel consilio Capituli? Vide *Consensus*, et *Consilium*.

- 5 Praelati Regulares Majores habent Jurisdictionem quasi Episcopalem, t. 7. num. 417. Et eandem praestant in seos subditos, quam Episcopi in suos Diocesanos, num. 419. Possuntque suis subditos ab omnibus, etiam Bullas Coenae, casibus absolvere, num. 421. An, et quando subditos Clericos verbis castigare possint? t. 25. num. 6. et seqq.

Praelati nequeunt vicem, eam Jurisdictionem suam pro seculo annuo committere alicui, t. 4. nu. 1. et seqq. Reddunt tamen Ecclesiae lorare penitus, num. 4.

- Praelatorum, praesentium Episcoporum, ceterisque, t. 21. num. 2. et seqq. In specie contra privilegiatos Regulares quomodo? num. 6. et seqq.

R. J. Praelati Ecclesiastici repudiando haereditatem, vel Legatum, eam damno Ecclesiae, tenentur ad restitutionem, C. II. R. LXI. nu. 3. R. LXXXVI. num. 4.

Praelatus potest causam Ecclesiae emendare, non vero deteriorare, C. II. R. LXXXVI. n. 2.

— nisi consensu Capituli vel per delictum omissionis ibid. n. 5. et 6.

— propter Praelati Delictum monasterium interdictum subjicitur, ibid. num. 7.

PRÆMONSTRATENSIS ORDO

- 3 Praemonstratensis Ordinis initium, s. 31. n. 39.

PRÆPARATORIUM

- 1 Praeparatoria ad futuram administrationem, non prohibetur sacre Electas ante suam confirmationem? t. 6. num. 39. Inter praeparatoria ad electionem instituerunt, quomodo conveniuntur? num. 55. et seqq. Inter haec exstit vacante Ecclesiae etc. num. 55. et 56. Item honorifica sepultura morali Praelati, num. 57. Assignatio loci, et diei eorum ad electionem celebrandam, num. 58. Vocalium canonica vocatio, preces, supplicationesque sede Episcopali vacante indicenda, celebratio Missae solenne in ipso die electionis, num. 59. Et in hac sit de essentia electionis? ibid. Item determinatio formae electionis, n. 60.
- 2 Praeparatoria iudiciorum, quae? t. 1. num. 213. In Praeparatoriis iudiciorum attenduntur consuetudines Fori, ubi viguerit, n. 225. et 226.

PRÆSCRIPTIO, PRÆSCRIBERE

- 1 Praescriptio, quomodo differat a consuetudine? t. 4. num. 24. et seqq. Praescriptio est odiosa, num. 16. Praescriptio fit cum damno alicuius, et lucro alicuius; consuetudo cum aequali damno, vel lucro alicuius; num. 25.
- 2 Praescriptionis nomen in Iure somitur dupliciter, t. 26. num. 2. et seqq. Neque generatim, et magis proprie, na. 1. et 3. Ac prout est in fieri, et prout in facto esse, num. 4. Circa praescriptionem ut observanda certa placuit, et formula legendi, et qualis? num. 5. Praescriptio 20. et in quibus differat ab Usurpatione? num. 6. et seqq. Vide infra §. *Usurpatione*.
- 3 Praescriptio quid? t. 26. num. 12. et 13. Est triplex, num. 14. Videlicet Praescriptio odiosa, num. 15. Praescriptio mere favorabilis, num. 16. et Praescriptio iusta; quae? num. 17. Praescriptio primitiva est introducta per Leges Civiles, postmodum approbata

per Canonem, num. 18. Et ear fuerit introducta? num. 119. et 120. Prescriptio est iusta, et transeat rerum domicilium aedem in Foro externo, sed etiam in Foro consuetudine, num. 21. et seqq. Conditiones ad prescriptionem requisitae, quae? num. 24. An ad eam etiam requiratur traditio rei? num. 25.

Prescriptioem an impedit error Iuris? t. 26. num. 67. et seqq. Ad prescriptionem legitimam requiritur bona fides, num. 58. Et quidem toto illo tempore, quo caret prescriptio, num. 59. Secus, ubi post prescriptionem iam completam supervenit notitia rei alienae, num. 60. Spectat Iura Civili alium ad prescriptionem sufficiebat bona fides ab initio, num. 61. Iam de Iure Canonico est correctum; et tunc? *ibid.* Solvitur instantia, num. 62. Dubitans, num. 63. ut seqq. Stenit tali dubio nequa iustitiam prescriptio, num. 63. et 64. Quid si dubium post prescriptionem bona fides exipiam superveniat, non interruptit prescriptionem, num. 65. et 66. Ad prescriptionem requiritur bona fides, tam theologica, quam iuridica, num. 70. Litigator in iudicio in serie casibus, num. 71. et seqq. Inculpa ignorantia Iuris sufficit ad incurrendam prescriptionem, et de aliorum perceptis, n. 71. Differentia inter prescriptionem, et fructuum acquisitionem, interveniente Iuris errore, quae? num. 72. Vide supra §. *Iuris ignorantia*.

Prescriptio immemorialis, quae? t. 26. num. 132. Prescriptio tanti temporis, cuius initi memoria non erat, est minor prescriptione centeneria, n. 133. Et quomodo est prohibet per testes? n. 134. Ad prescriptionem requiritur iustus titulus, duplici de causa, t. 26. num. 120. 121. 122. et 123. Primo ad pergendum virtutis male fidei, quando Ius commune transit praescriptio, vel post prescriptionem contra ipsam, num. 131. Secundo, ut praescriptio breviori, seu ordinario tempore compleatur, num. 132. Ad prescriptionem sufficit titulus positivus, seu coloratus; nec requiritur verus, num. 135. Et in quo sensu ille dicatur iustus titulus? *ibid.* Vide infra §. *Titulus*. An ad omnes prorsus prescriptiones requiritur titulus? num. 141. et seqq. Non omnis praescriptio est contra Jus commune, licet sit contra Jus privati, num. 145. In materia praescriptionis ut tulli ad eam requirunt, non est differentia inter Jus Civile et Canoniam, num. 146. Tenus in Cap. i. de *Prescriptione*. In 6. procedit, quando Ius commune fortiter resistit praescribenti, num. 147.

Prescriptio per defectum bona fide incursae, et necdum completae, continuatur in ejus haerede; sique ad eam sufficit titulus *Pro haerede*, t. 26. num. 131. et seqq. Idque ampliat ad successorem in Beneficio, et ad Legatarium, num. 132. Quosdam defunctos fuit passorum male fidei, haeres ejus immediatus nunquam praescribit rem illius, licet hanc bona fide habuit, et tunc? num. 133. et 135. et seqq. Et an silem longissimo tempore possit praescribere rem a defuncto mala fide possessam? num. 137. Illic haeres immediatus bona fide praescribit tempore ordinario, num. 137. et 138. Idem dicendum de douatore et emptore, num. 139. Ac successore in Dignitate, Beneficio, vel officio, num. 140. Haeres potest rem a defuncto mala fide possessam bene praescribere et alio titulo, quam haereditas, num. 141.

Prescriptio rerum tum mobilium, tum immobilium, quo tempore contra privatum compleatur? t. 26. num. 148. et seqq. et num. 155. Res immobiles privatorum inter presentes praescribuntur decem-

nis, inter absentes viginti annis, n. 148. et seqq. Praesentes, et absentes, qui in proposito dicuntur? num. 151. et seqq. Quid, si aliquis quibuscumque annis suis ebas, quibusdam praesentem, num. 153. Quanto tempore praescribuntur iura servitutum? num. 155. et seqq. Vide infra §. *Servitutum iura*. Quantum tempore requiritur ad praescribendas res immobiles contra Ecclesias, Monasteria, Hospitalia, aliosque Loca Religiosa, et contra donationes ad pias causas? num. 159. et seqq. Et an res mobiles Ecclesiarum etc. triennii possessione acquirantur? n. 168. et 169. et seqq. Contra Ecclesias Romanas currit sola centenaria praescriptio, num. 165. Monasteria quosdam, et Ordines sunt privilegiati, et majori quam quadragesima annorum praescriptione gaudent, n. 166. Bona privata, et patrimonialia Clericorum, praescribuntur tempore ordinario, num. 167. Actiones quo tempore extinguantur, seu quando praescribuntur contra eas? num. 174. et seqq. Vide supra §. *Actiones, quo tempore?*

Prescriptio non procedit sine possessione, t. 26. num. 184. et seqq. Non plus praescriptum, quam possessum, *ibid.* Praescribitur Decimas, non censetur praescribitur Decimas novissim, n. 185. Etiam in praescriptione contra servitutes, et actiones, requiritur aliquis possessus; et qualis? n. 186. Dies de possessione procedunt etiam de quasi possessione, num. 187. Ad prescriptionem requiritur talis possessus ut qui rem propriam nomine possidet, num. 188. Ad eam locutionem requiritur possessum naturalis, et civile simul; ad continuationem sufficit sola civilis, num. 189. An etiam possessus civilis sufficit ad invalidandam prescriptionem? num. 190.

Prescriptio quando dicitur non procedere? t. 26. num. 191. Vel dormit? num. 192. Prescriptio in pluribus casibus dormit, num. 193. et seqq. Nimirum, tempore hostilitatis; et qualiter? num. 194. Tempore pestis; et quomodo? n. 195. Prescriptio adversus Ecclesiam vacantem dormit, num. 198. Idemque dicendum, si Praelatus sit lapsus in haereticum; vel sit excommunicatus, suspensus, aut capus ab hostibus, *ibid.* Dormit praescriptio contra Ecclesiam tempore Praelati displicentis, num. 199. Et tempore Schismatis contra Romanam Ecclesiam, *ibid.* Item contra Pupillum durante pupillari aetate, num. 198. Dormit praescriptio, cum qui de iure agere non possit: Idque exemplificatur, num. 199. Generaliter non currit praescriptio contra non valentem agere; et quomodo haec regula sit intelligenda? n. 200. et 201.

Prescriptionem interrompi, quid? t. 26. n. 203. Prescriptionis interruptio duplex, naturalis et civilis, quae? n. 203. Differunt in effectu; et qualiter? n. 204. et 205. Quibus modis interruptitur praescriptio civiliter? num. 206. et n. 209. Prescriptio alia mere favorabilis, alia odiosa, alia mixta, *ibid.* Praescriptio mere favorabilis, pona principio, non interruptitur per litem contestatam, num. 207. 209. et 210. In interruptio dies ultima incipit, habere per completam: atque in alia praescriptionibus, num. 208. Prescriptio mixta, interruptitur per litem contestatam, praescriptio odiosa vero per solam citationem; et tam dispariunt, num. 211. et 212. Prescriptio mixta in interruptum per quominusque litem contestatam, vel alterius sequente annos proseguendi fuerit? n. 213. et 214. Prescriptio interruptum civiliter advenit Iudicium, sique libellum offerendo contra absentem etc. num. 215. Item, per sarrum Oraculum, num. 216. An etiam interruptitur per denunciationem extra iudicium factam? num. 217. Prescriptionem odiosam inter-

rempti citatio, t. 3. num. 109. Praescriptiones longi temporis interrompantur per huius coactionem, t. 5. num. 41.

- Praescriptio semel interrupta, potest de novo inchoari, t. 26. num. 218. Etiam si sit interrupta civiliter: at qua ratione? num. 219. Beneficium coactionis in integrum compelli Ecclesiae minoribus adversus praescriptionem contra eas completum, num. 220.

Praescribere ex subditi possit exemptionem ab obedientia superioris, aut contra visitationem canonica bonis debitam? t. 26. num. 249. et regg. Nemo potest praescribere contra obedientiam et visitationem extorrire, bene tamen translativè; idque declaratur, num. 53. Subditi tamen subditi, usque in totum praescribere exemptionem a reverentia Episcopo debita, bene tamen ex parte, num. 55. Abbas exemptus potest praescribere contra Episcopum certam Parochiam, num. 56. Praescribere an possit dubius, num. res sit an, an? t. 26. num. 63. et regg. Vide supra q. Debitum. Mala fides Praebiti an nocet Ecclesiae, vel Capitulo habenti bonam fidem, adeo ut auct praescribere valeat? n. 59. et regg.

- Praescribi quas res generatim possit, vel non possit? t. 26. num. 26. et regg. In jura dicuntur quaedam praescribi non posse dupliciter, et quomodo? num. 27. et regg. Fortasse res praescribi non possunt: et in quo sententia? num. 27. Fieri res universi non possunt: et quando secus? num. 28. Liber homo excepti non potest, bene tamen servus praescribere libertatem contra Dominum, num. 30. Res publicae inibus deputatae, t. g. forum, place, pios etc. nec in totum, nec in partem praescribi possunt: et cur? num. 31. Res sacrae, jura spiritualia etc. nullo tempore a Laico praescribi possunt, num. 32. Demandata extinguntur Decretis olim Laici in feudum concessae; ac jura patronatus, num. 33. Bene tamen a Clerico, et alius personae Ecclesiasticae, possunt res sacrae praescribi, num. 34. Non etiam Beneficium Ecclesiasticum quoad utrumque praescribi valet? num. 35. Res indivisum commones pluribus ab aliquo eorum praescribi non possunt, num. 36. Sicut nec Praedium, Communitas, Fignus etc. n. 37. Praescribi etiam nequeunt res necesse facultatis, seu gratiae voluntatis, t. 5. num. 38. Idque exemplificatur, ibid. Ac limitatur, num. 39. Limites Provinciae, Diocesis, Archidiaconatus etc. praescribi non possunt ullo tempore, num. 40. Secus decedens de limitibus praedictis, privati auctoritate constituti, num. 41. Ac de limitibus Provinciae, Diocesis, Archidiaconatus, si de ipsorum auctoritate ordinatio Ecclesiastica non conuenit, num. 42. Reservata Principi aliquae captemi demotioni, praescribere non tolluntur, num. 43. Contra ecclesiam populi non potest praescribi, unde res papillaris non potest praescribi, num. 44. Neque praescribi feudus dicitur, num. 45. Ubi a Lege, an Canon prohibet alienationem alienigenae, an etiam intelligitur prohibita ipsius usucapio? n. 46. 47. et 48.
- 4 Praescriptio contra praecipuum vel obedientiam Superioris nil valet, A. n. 319.
- 5 Praescriptio Privilegiorum an, quomodo, et qua tempore fieri possit? t. 35. n. 198. Item, num. 203. et regg. Item, n. 225. et regg.
- Praescriptio an, et quomodo etiam et resitutioe alimoniarum acceptorum? t. 3. n. 346. et regg.
- B. I. Praescriptio sine possessione non procedit, C. II. B. I. n. 14. et B. III. per tot.
- ad praescriptionem quomodo, requiritur bona fides? C. II. B. II. per tot.

Praescriptionem firmat temporis lapsus, C. II. B. XVIII. n. 14.

Praescriptio trisannalis Beneficii, C. II. B. I. num. 14. 22. 23. 27.

PRÆSENTATIO

- 1 Praesentatio, quid? t. 6. num. 18. Potest fieri per Literas, n. 19. Multiplex differentia inter Praesentationem, et Electionem, n. 20. et 21.
- 2 Praesentatio Patroni Ecclesiasticae debet vim electionis, t. 16. n. 46.
- 3 Praesentatio a quo, circa quomodo, quando et quomodo fieri possit ac debeat? t. 34. n. 68. et regg. Praesentatio competit Patrono, n. 67. Limitatur in Ecclesia cruciantibus, ubi est Electio Praebiti, num. 68. Beneficium Patronatus sine consensu Patroni libere conferre non potest, num. 69. Collatio tamen valet, nisi Patronus contradicat, num. 70. Patronus debet praesentare dignum, num. 71. Non potest se ipsum praesentare, num. 72. Licet tamen acceptare Collationem sibi factam, et rogare, et eadem fieri, num. 73. Si plures sint Patroni, possunt eorum ex se ipsi praesentare, num. 74. Item filium aut consanguineum, num. 75 et 76. Ad Beneficium curatum debet praesentari dignus, non tamen e Patrono Ecclesiastico, num. 77. Sed etiam Laici, num. 78. et regg. Praesentatio digni omnia dignitas est valida, sed non licita, num. 81. Ad Beneficium simplex vero cum sit licita, num. 82. Patronus Ecclesiasticus solum praesentans indignum, ea via privatur Jure praesentandi, num. 83. Secus si ignoranter, num. 84. Patronus Laicus auctoritate praesentans indignum, an privatur Jure praesentandi? n. 85. et regg. Si constituti competi Jure praesentandi, requiritur, ut omnes citentur, ac praesentatus habeat animum, n. 91. Si pluribus ut singulis competit Jure praesentandi, sufficiunt plura vota respectu aliorum praesentantium, n. 92 et 93. Quid Jura, si plures a pluribus praesentati in votis sint parati? num. 94. et regg. Si plures aequè digni praesentantur ab eodem Patrono, prius Episcopus inspicere, quomodo valet, num. 100. Si non sunt aequè digni, tenetur inspicere de quorum, num. 101. Praesentatio quando fieri debeat? num. 102. Quis praesentet, si Patronus est impubes, aut filius infans? num. 38.
- 4 Praesentatio quando devolvatur ad Episcopum? t. 38. n. 26. et regg. et n. 99.
- B. I. Praesentandi Jura, C. II. B. XXVIII. n. 7.

PRÆSENS, PRÆSENTIA

- 1 Praesentia Dei, repletur absentia litigatoris, t. 14. num. 101.
- 2 Praesentio quid? et quid jura de eis? Vide Distributiones quotidianas.
- 3 Praesentia, seu Distributiones quotidianae, an sint bona industriales? t. 15. n. 8.
- 4 Praesentia quando censetur Canonici, qui absent? t. 4. n. 185. et regg.
- 5 Praesentia Parochi et testium requiritur ad validum Matrimonium, t. 3. n. 52. et regg. Non quidem de Jure antiquo, n. 53. Sed novo, num. 54. Alterutrum agendi, num. 55. et regg. De Parochi proprii licentia potest quis alius assistere, num. 57. Intelligitur tamen Parochus domicilii habitationis, et non originis, n. 58. Quomodo habere dicitur domicilium habitationis vel originis? n. 59. et regg. Proprie Parochus apostolorum etiam in alius Parochia valide existit Matrimonium Perfectionem, n. 63. et regg. Etiam licet, num. 65. Saltem de Jure

- communi, ecess de speciali Dilectionis, num. 66. Doctrina practica ad propositum, num. 67. et *segg.* Parochus non necessario debet esse sacerdos, num. 70. Nisi ex delegatione assenti, num. 71. Valida non licet licet Matrimonio assistit Parochus, cui administrat Sacramentorum, et assistentia facta prohibita, num. 72. Idem casu de Parocho irregulari, suspensus, et excommunicato, n. 73. et *segg.* Etiam Parochus per errorem commissa putatus valida assistit, num. 74. Nisi sit intrusus, num. 77. Contraria opinio est probabilis, num. 78. Ulterior doctrina de assistentia Parochi putari, num. 79. Assistenti Matrimonio potestas dari potest tam ab Ordinario, quam a Parocho, num. 80. Alii sacerdoti sacro, et num. 81. Eius non curatus, n. 82. Idem, verbo et scripto, generaliter vel specialiter, n. 83. et *segg.* Vagorum Parochus quis sit et quomodo Matrimonio voporet assistere possit? n. 84. et *segg.* Sine licentia ordinarii valido assistit videri Matrimonium, n. 92. Non tamen licet, *ibid.* et non *segg.*
- 4 *Præsentia testium qualis requiratur ad valorem Matrimonii?* t. 3. num. 102. et *segg.* Requiritur et solutio duodecim testium, *ibid.* Etiam infames, impuberes, consanguinei, n. 103. et *segg.* Debet esse presentia morali Parochi, et testium, num. 105. Et quidem simul, num. 107. Nihil tamen refert, etsi dolo adducti, aut vi decessi, vel casu presentes sint, n. 108. Demmodo formaliter fuerint adhibiti, num. 109. Sui requisiti, n. 110. et *segg.* Contrahentes in presentia Parochi et testium dolo, vel vi presentium peccant graviter, n. 113. Nisi gravis necessitas, vel urgent causa aliud eadem, n. 114.
- Præsentia Parochi et testium ad Matrimonium an requiratur, ubi Concilium Tridentinum non est promulgatum vel receptum?* t. 3. num. 116. et *segg.* Non requiritur ubi eo est promulgatum Tridentinum, num. 117. Debet esse promulgatum in Parochia, ut ibi obliget, num. 118. Valide contrahitur in tali loco sine presentia Parochi et testium, num. 119. Non item licet, num. 120. Item dicitur de illis, qui a loco recepti Tridentini venientes cum locis loci, ubi non est receptum, contrahunt, num. 12. Sicut etiam, si qui ad locum non recepti Tridentini veniant alio ibidem verum vel quasi dominium ingredi, num. 122. Vel saltem alioque, quam practice contrahendi ibidem Matrimonium, num. 123. et *segg.* E contra invalide contrahunt, qui solo fine ibi clandestine contrahendi, et brevi iterum revertendi pergunt, num. 125. et *segg.* Aliud est de vagis, num. 129. E loco uno recepti Concilii venientes non possunt sine Parocho et testibus contrahere, num. 130. Ac et quomodo tale Matrimonium Hæreticorum in locis, ubi Tridentinum non est promulgatum? n. 131. et *segg.*
- PRÆSENTIM**
- 3 *Præsentim dictio an implicativa,* t. 1. n. 38.
- PRÆSTIMONIUM**
- 3 *Præstimonium quid?* t. 5. num. 60. Es sua institutione non habet servitium in Ecclesia, n. 61. An et quando sit Beneficium? n. 62. et *segg.*
- PRÆSUMERE, PRÆSUMPTIO**
- 1 *Præsumitur quis bonus, et idoneus, donec contrarium probetur,* t. 12. num. 7. et 8. Fallit licet regula, ubi agitur de præjudicio tertii, num. 9.

RAIFFLSTUUS Jus Civ. Tom. VI.

- Et procedit potissimum quoad qualitates iurisdictiones, non quoad extrinsecas, n. 10. Regula illa amplius declaratur, n. 11.
- 1 *Præsumptio, an Lex in præsumptione fundata, quid?* t. 2. num. 102. An, et quomodo, Lex in præsumptione fundata sit obligatoria? n. 103. et *ibid.* et *segg.* Præsumptio edita veritas, et quomodo? n. 104. et 170. Vide *segg.* 4. *Lex in præsumptione fundata.* Præsumptio iuris differt in pluribus a Fictione iuris, et in quibus est. t. 2. n. 181. et 182. ac *segg.*
- 2 *Præsumptio esse tollit aliam,* t. 12. num. 166. In delictis stat præsumptio contra delinquentem, t. 18. n. 123. Res et præsumptions falsæ a Iudice interrogatæ, et teneantur confiteri propositionem veram, ubi ista confirmata condemnanda est in Foro exteriori de crimine, aut debite, ad quod revera in Foro conscientie non teneatur? t. 18. n. 171. et *segg.* In Foro exteriori est procedendum iuxta exigentiam præsumptionis, num. 173. Præsumptionem inducit testimonium unius, t. 20. num. 230.
- 3 *Præsumptio quid?* t. 23. n. 2. et 3. ac *segg.* Quælibet differt a Conjectura? num. 4. et 5. Præsumere, quodque recipitur in maiorem partem, n. 2. Præsumptiones quodque plene probant, quodque semperque num. 6. An sint vera probant? *ibid.* Præsumptio edita veritas, et quomodo? n. 2. Præsumptio est affectus Iudiciorum, t. 23. n. 6. Præsumptio illa est probabilis, alio violenta, alio temeraria, *ibid.*
- Præsumptio est multiplex,* t. 23. num. 18. Præsumptio Iuris, num. 19. Et præsumptio hominis, quæ? num. 20. Cui non omnis præsumptio legitima, sit præsumptio Iuris? num. 21. Præsumptio naturæ, et præsumptio facti, quid, et quæ? n. 22. 23. et *segg.* Præsumptio iuris subdividitur, n. 24. Alia est præsumptio iuris tantum, n. 25. Alia præsumptio iuris et de iure, quæ? n. 26. Præsumptio iuris, quomodo differt a Fictione iuris? Bemisire, num. 27. Præsumptio hominis est triplex, num. 28. Violenta, num. 29. Probabilis et temeraria, quæ? n. 30. Præsumptio edita veritas, t. 24. n. 141.
- Præsumptio hominis, quam vim probandi habet?* t. 23. num. 31. et *segg.* Lex, seu temeraria nihil probat, sed est repellenda, n. 31. Probabilis, seu rationalis, relinquatur arbitrio Iudicis, et tantum probat, quantum et videtur, n. 32. Præsumptio facit gradum probationis, iuxta quod indicia stringant, idque declaratur, n. 33. et 34. Præsumptio hominis, ceteroquin probabilis, se sola probat tantum amplius, n. 34. Si vero adjuvetur probis finis, vel aliis administris, potest etiam facere pleneque probationem, n. 35. Præsumptio hominis potest illam, qui contrarium asserit, gravare auro probationis, si Iudici videtur, n. 36. Violenta præsumptio hominis transfert onus probandi in adversarium, num. 37. Contra eum tamen admittitur probatio in eorum, n. 38. Alioquin est sufficiens ad sententiam, saltem in casis civilibus non criminis arduis, n. 37. et 39.
- 2 *Præsumptio naturæ transfert onus probandi in adversarium,* t. 23. num. 40. 41. et *segg.* Nisi illud, quod ostenditur inest, contra posita esse mutatur, num. 43. Et nisi agitur de præjudicio tertii, num. 44. Prima facie præsumitur qui idoneus, nisi aliud in contrarium ostendatur, num. 40. et 41. Nemo presumitur malus, nisi probatur malus, num. 42. et n. 43.
- Præsumptio Iuris, quæ operetur affectus in instate probationum?* t. 23. n. 45. et *segg.* Ubi hæc non pro aliquo, tunc ipse relevetur ab onere pro-

bandi, n. 43. Quod habet presumptionem juris pro se, dicitur habere iuramentum fondatum. 46. Presumptio juris habetur pro veritate, donec contrarium probetur, num. 45. Etque liquidissima probatio, nisi contraria probatio elidatur, num. 48. et 48. Ubi requiritur probatio legitimissima, sufficienti presumptione juris, contraria probatio non elidit, num. 49. Idem dicendum, ubi Lex requirit probationem per instrumentum, n. 50.

Presumptio Juris proprie non est probatio, sed probatiois relatio, t. 23. num. 47. Contra presumptionem hominis, et contra presumptionem iuramentum, admittitur probatio in contrarium, num. 51. An contra presumptionem juris et de jure pariter admittitur probatio in contrarium? num. 51. et 52. Contra eam regulariter non admittitur probatio, n. 52. Idem operatur ita presumptio in casu presunto, quod veritas in casu vero; et quomodo? *ibid.* Fallit istud in pluribus casibus, num. 53. et seq. Sic contra presumptionem juris, et de jure admittitur propria confessio, num. 54. Probatio per confessionem partis, admittitur atque contra sententiam, num. 55. Contra presumptionem juris et de jure, admittitur probatio iudicialis, num. 56. Ac probatio per evidentiam facti, arg. per notarium, num. 57. Si contra presumptionem juris et de jure admittitur probatio per non oppositam, cessat presumptio, num. 58. Adversus eam admittitur probatio per testimonium quinque testium, n. 59. Idem dicendum de tribus testibus malum legibus, *ibid.* Ex presumptione juris, quoniam homines, non possunt ferri sententia? t. 23. num. 60. et seq. Vide infra §. Sententia non ex presumptione. Item ob vires vehementes presumptiones in causis criminalibus non est condemnandum, sed torquendum etc. num. 70. Quae sit obligatio Legum in presumptionibus feudatarum? *Emmisse*, n. 74.

Presumptiones plures, cum conjunguntur ad faciendum eam plenam? t. 23. num. 73. et seqq. In causis civilibus plures presumptiones possunt conjungi, doneque eorum summa plena probationem, n. 73. Dammodo verum: in doli autem semiplenam probationem, alio verum, num. 76. In causis tamen criminalibus non sufficient plures presumptiones ad faciendum plenam probationem, num. 77. Presumptio una, ad et quando praesens obiter? t. 23. num. 78. Presumptio foris iuris arbitrium iudicis, tollit aliam minus forem; idque exemplificatur, num. 78. et 79. Presumptiones in genere, tolluntur per presumptiones in specie, num. 80. Presumptio ostendit praevaleat contrariae presumptionibus, num. 81. Presumptio lenientior est recipienda, habet potissimum rationem personae et dignitatis, num. 82. Ex pluribus praesumptionibus aspicienda est ea, quae est exclusivae delicti, num. 83. Solvitur instantia, num. 84. Presumptio benignior, et pari favorabilior, est praefrendenda alii, num. 85. Praesumitur pro veritate, proinde et honestas, quod in suis negotiis rite praeservant, donec contrarium, probatur, num. 86. Sicut et per Notarium publicum, num. 87. Ac pro Iudice iudicialiter procedente, sit, num. 88.

Presumptio verisimilis, videtur minus verisimilis, t. 23. num. 89. Presumptiones pro validitate actus, praefertuntur contrariis presumptionibus, num. 90. Presumptio illa, quae facit valere actum, est regina illarum presumptionum, num. 91. Presumptio juris praesulcit presumptioni hominis, num. 92. Presumptiones vel maxime tolluntur per probationem in contrarium, n. 93. Presumptio-

nes hinc inde militantes, ac penitus aequales, invicem se collidunt, num. 94. Presumptio, maxime potest tollere presumptionem fraudis, num. 95. Presumptiones Juris Civiles plures. Remissive, n. 110. Presumptio quando faciat semiplenam probationem, Iudicis arbitrio relinquatur? n. 23. num. 176. An ob solum praesumptum possit deferri iuramentum supplementum? n. 174. et 175.

Praesumitur omne maleficium esse factum malo animo, nisi probetur contrarium, t. 23. num. 95. et num. 84. Ex praeteritis praesumitur circa futura, num. 97. et 98. Etiam in malam partem, num. 99. Semel malus, semper praesumitur esse malus, et quomodo? n. 100. Evadendum criminosis praesumitur, si is per triennium ab improbo factis abstinuerit, *ibid.* Ex praeteritis praesumitur tripliciter; nempe circa praeteritum, circa praesens, et circa futurum, n. 101. Similiter res praesenti potest elici praesumptio triplici iter, num. 102. Praesumitur contra eum, qui subit fugam Iudicium; et praesumitur pro illa qui se offerit Iudicio, num. 103. et seq. Qui ex dubiis illius iuris deum deum arguit, alterum affirmare praesumitur: et quando? num. 104. Praesumitur vicinus ardeat, quae sunt grata in vicinis et quodlibet istud sit intelligendum? num. 108. Factum praesumitur eorum et in vicino loco, quod est notum in remotis, num. 109.

Presumptiones violentae adficiunt ad probandum adulterium, et alia delicta carnis, vel delicta probationis, t. 16. num. 30. et seqq. Enumerantur similes praesumptiones violentae, n. 32. et seqq.

Presumptio Juris tantum, C. II. R. VIII. num. 2.

— iuris et iure, num. 3. — hominis, num. 4.

Presumptio hominis alia violenta, alia non violenta, n. 4.

PRÆTOR

Prætorum origo, et auctoritas, P. num. 128. Praetorum Edicta, quæ? *ibid.*

PRÆVARICATIO

5. Prævaricatio. Vide *Collatio*.

PRÆVENTIO

2. Præventio jurisdictionis, seu Fori, quid? t. 2. num. 163. Coniugit tripliciter, num. 164. Iudicatur per citationem legitime interpositam, n. 167. Rursus legitime citatione praeventus ab uno ex pluribus Iudicibus, accitit Forum eorum ipsorum, num. 168. et seqq. Si tamen non opposuerit exceptio praeventiois, valens citationem alio, num. 170. Ut praeventio per citationem inducatur, quædam requirantur? num. 170. et seqq. Vide supra §. Citatione legitima. Praeventio inter plures Iudices, inducitur per citationem, t. 3. n. 104.

PRÆLIX

4. Prælix formandi supplicationem pro impetranda dispensatione super impedimento Matrimonii apud Curiam Romanam in ordine ad forum externum; item rite proponendi causas, impedita, et alia necessaria exprimenda, A. num. 250 et seqq.

Prælix alia procoram dispensationem apud Curiam Romanam in ordine ad forum externum, A. num. 269. et seqq.

- Præis procedendi dispensationem pro foro interno, A. n. 491. et seqq.*
- Præis procedendi dispensationem apud Episcopum pro foro externo, A. eum. 490. et seqq.* Dispensationem procurare volens debet ante omnia videre, si Episcopus in eadem dispensare valeat? *ibid.* Et subinde an Oviatres sicut pauperes? eum. 491. Item an adit iusta causa? eum. 492. Quomodo in supplicatione exprimere debet? eum. 493. Quæ sitina? et quis error viciat dispensationem? *num.* 494. Formula supplicandi Episcopo, *num.* 495. et seqq. Cui offerri debeat supplicatio? *num.* 496.
- Præis procedendi dispensationem apud Episcopum pro foro interno, A. eum. 508. et seqq.* Debet procurator prius videre, an adit conditiones requisitæ, ad hoc, si Episcopus dispensare valeat? *ibid.* Et an possit super impedimento dispensare? eum. 509. Potest dispensatio irritus peti, et dari, *num.* 510. Sed non expedit, eum. 511. et seqq. Quando apud Episcopum petitur dispensatio, quæcumque exprimi debeat? *num.* 513. et seqq. Quis error, vel sitina viciat? *num.* 515. Modus supplicandi Episcopo ad obtinendam dispensationem pro foro interno, *num.* 516. Iuramentum huiusmodi supplicationis, *num.* 517. et seqq.
- 4 Præis quæ Executor Apostolicus pro foro externo atque potest et debet dispensationis litteras, A. eum. 519.*
- Præis atque procedendi dispensationem in forma pauperum, A. eum. 413.*
- Præis atque procedendi dispensationem Apostolicam super impedimento Maurimont pro foro interno, A. eum. 498. et seqq.*
- Præis capiendi informationem, et dispensandi per Episcopum, A. eum. 499. et seqq.* Debet Episcopus precepta supplicationis se inferre de veritate precum, *num.* 499. Et quomodo? *num.* 500. et seqq. Potest Episcopus dispensandi facultatem sibi generaliter concessam alteri subdelegare, *num.* 501. Optimum et deterius est, si Episcopus eo modo litteras dispensationis expedit, quo expedit curia Romana, *num.* 504. Formula Dispensationis Episcopalis, dum eam alteri committit, *num.* 505. Formula Dispensationis, qua ipse dispensat pro foro externo et facultatem sibi generaliter concessam, *num.* 507.
- Præis concedendi et expediendi dispensationem per Episcopum pro foro interno, A. eum. 520. et seqq.* Juxta aliquos potest Episcopus pro foro interno arretrari dispensare, *ibid.* Contrarium est assertum, *num.* 521. Probat et Regula Cancellaria, *num.* 523. Solvitur obiectis, *num.* 524. et seqq. Ante dispensationem attendenda debet Episcopus, an adit requiritæ conditiones, eum. 525. Litteræ Dispensationis commodissime inscribuntur, et committuntur Confessario et approbata in genere, *num.* 526. et 527. Formula Dispensationis Episcopalis pro foro interno, *num.* 527. Executor dispensationis ejusdem quæ esse possit? et quomodo expedire debeat? *num.* 529. et seqq.
- 5 Præis, seu practica instructio formandi processum criminalem apud Regulares, traditur: et quare? r. 1. eum. 335. Ordinario iurandi nequit aliam processum apud Regulares sine prævia accusatione, vel denuntiatione, vel inquisitione, vel exceptio- ne, vel infamia, iudicii, aut alia causam præben- tibus processum ab inquisitione formandi, n. 338. Nisi crimen sit notorium, aut sit flagrans depre- hensum, eum. 339.*
- Præis, seu practica instructio formandi processum cri- minalem regularem per viam accusationis, t. 1. eum. 336. et seqq.*
- Præis, seu practica instructio formandi processum criminalem regularem per viam denuntiationis ju- dicialis, t. 1. n. 344. et seqq.*
- Præis seu practica instructio formandi processum criminalem via inquisitionis et meo viis, t. 1. n. 345. et seqq.*
- Præis, seu practica instructio formandi processum contra delinquentem in præsentis Iudicii pro tri- bunalis sedentis, vel jurisdictionem exercentis, t. 1. n. 347. et seqq.*
- Præis seu practica instructio formandi processum contra delicta notorie commissæ, t. 1. eum. 353. et seqq.*
- Præis, seu practica instructio formandi processum contra Ream in flagranti deprehensam? t. 1. eum. 500. et seqq.*

PRECARIUM

- 3 Precarium quid? et quomodo somatur? r. 1. n. 2. et seqq. Quomodo differt a Donatione? eum. 5. Et commodato? eum. 6. et seqq. Potest constitui ad determinatum tempus, eum. 7. Obligitur et ex præventionem, eum. 9. Precarium vero Precaria in singulari quid? eum. 10. Contractus precaria et Precarii quomodo differant? eum. 11. et seqq. Ad concessionem precariorum requiruntur solemnitates Juris, eum. 15. Quando conceduntur ultra triennium, alias secus, eum. 16. Precarium expirat post mortem concedentis, eum. 17. Et il- lius, cui concessum est, eum. 18. Precaria in fœderum accepta expirant, si elapso quinquennio non potuerint renovari, eum. 21. Qualis actio deur et Precarii, eum. 22. et seqq.*
- R. J. Precarium non transit ad hæredem illius qui precarium rogat, C. II. R. XLVI. n. 16.*

PRECES

- 3 Preces Primæ Imperatoris. Vide Primæ Preces.*
- 4 Preces si veritate nitantur, et preces, si veritate non repere, quomodo differant? Item quomodo intelligendæ et verificandæ sint? A. eum. 323. et seqq. Preces falsæ quando videntur dispensationem? eum. 305. et seqq.*

PRESBYTER, PRESETTERÆ

- 1 Presbyter etiam idem erat, ac Episcopus, t. 13. eum. 20. et t. 24. eum. 1. Presbyteri illi, qui loco principalis Rectoris deservunt Ecclesiæ, proprie dicuntur Vicarii, non Parochi, t. 24. eum. 10.*
- 2 Presbyteræ, quæ? t. 11. eum. 58.*

PRETIUM

- 3 Pretium rerum vestitus quid? et quoties? Quando augeri et minui possit? Vide Emptionis Peditiois Pretium.*
- 5 Pretium seu manus Simoniacum. Vide Simoniac prætorum.*

PRIMÆ PRECES

- 3 Primæ Preces Imperatoris? t. 6. eum. 570. et seqq. Quando et unde acquisiverit Imperator Potestatem interponendi primas preces ad Beneficium vacans, eum. 571. et seqq. Potest ille qui Imperator Electus ante approbationem Papæ, eum. 574. Valent tactum in Beneficiis inter Romanos*

Imperium assistentibus, num. 575. *et seq.* Et non nisi semel his potest grassari Ecclesiam Imperator, num. 576. Quodammodo tenetur Ecclesiam gravare Imperator? num. 579. A Primis precibus exceptis aut diligatis Pontifices, ac majores in Cathedralibus, et Principales in Collegiis, num. 580. Item Praelatos Regulares, num. 581. A Beneficio Regulari? num. 582. Existantur autem Beneficia Patronatus Laicorum, num. 583. Et omnia Beneficia, quorum Collatio ad minus quatuor annis debet, num. 584. Ius commune et Concordia Germaniae non obstant Primis Precibus, num. 585. An et quomodo possit Imperator eandem Personam nominare ad plura Beneficia? num. 586. *et seqq.* Precista debet acceptata Beneficium vacans intra mensem, num. 589. Mensis iste quando incipere incipiat? num. 590. Nulla facta immissione Primatum Precum post mensem qui confertur? num. 591. *et seq.* Post acceptum semel Beneficium non potest Precista variare, num. 593. *et seqq.* Limitatur hoc in aliquibus casibus, num. 596. Quid dicendum de Executoribus Primatum Precum? num. 597. *et seqq.*

PRIMATES

Primates, qui? l. 31. num. 10. Veniunt nominis Ordinationem, num. 9.

PRINCIPES

Principes generationis, qui? l. 25. num. 1. Prefecturas in propositis, quia, et quid ex officio? num. 2. Principatus alibi ad Dignitas, alibi Personatus, vel Officium, num. 3.

PRIMITIAE

Primitiae quid et unde? l. 30. num. 171. *et seq.* Sunt quadragesima, vel trigesima pars, *ibid.* Secundum substantiam sunt de Jure Divino, num. 171. Primitiae formaliter sumptae quae, et quantae? num. 175. Debeantur subae, et quidem Parochia *et ibid.* *et num. seq.*

PRIMOGENITURA, PRIMOGENITUS

Primoogenita quid? l. 30. num. 173.
Primoogenitus, vel Majoratus quid? l. 26. num. 610.

PRINCEPS

Principum Placita, quae, et an recte dicantur leges? P. num. 177. Principes Sac. Rom. Imperii possunt condere leges municipales contra Jus Civile, non vero Episcopi contra Jus Canonium, l. 2. num. 81. Et quae ratio disparitatis, num. 84. *et seq.* Principum Saecularium procerum Gentilium leges, an et unde obligent in conscientia? l. 2. num. 152. *et seq.* Principum, seu Regum Christianorum privilegia circa administrationem Regni sui, quae ratione aut suppleant? l. 10. num. 52. *et seqq.*
Principis omnis, quis intelligatur? l. 19. num. 51. Principes supremi possunt delegare curiam suam, et iustitiam Imperii, num. 78. Ea quid dicendum de Jadicibus inferioribus? num. 79. *et seqq.* Principes obligantur ex pacto cum subditis iusto, l. 35. num. 58.
Principes saeculares nequeant inducere dies Festos, l. 9. num. 11. Quomodo possint statuere poenam violentibus diebus Festis ab Ecclesiis indictis, num. 14. Principes superiores non recognoscuntur, eo possint et certis casibus assistere, ut credatur sub

testi? l. 20. num. 156. *et seq.* Principia concessio in dubio est interpretanda, et nulli tertio irrogatur praesudicium, l. 30. num. 14.

Principis persequi omnia in materia Asyli quomodo veniant? l. 49. num. 140.

Principum nomine quomodo veniant in ordina ad impetrandum dispositionem super secundo gradu, l. 4. num. 106. *et seqq.*

Principes Catholici an et quando Haereticos, vel Infideles pro auxilio vocare, vel eos iurare, vel fœdas cum ipsis iure possint? l. 7. num. 120. *et seqq.*

Principes Catholici an, et quae haereticos ob solam haereticam bello impugnet, vel expugnare valeant? l. 7. num. 125. *et seqq.*

Principes Ecclesiastici, et saeculares an, et quomodo poenam sanguinis decernere possint absque Irregularitate? l. 10. num. 95. *et seqq.*

R. J. Princeps supremus potest facere gratiam contra iura, C. II. B. XII. n. 6.

Principum non dect esse incostantem in suis promissis, C. II. B. XVI. n. 5.

PRINCIPALIS, PRINCIPALIOR

R. J. Principale quid dicatur, et quid accessorium? C. II. B. XLII. n. 2.

Principales loci qui sint? A. num. 108. Ea quidnam intelligantur per litteras dispensationis Apostolicas, num. 354.

PRIOR, PRIORITAS

Prior Conventualis potest esse Delegatus, vel subdelegatus Papae, l. 19. num. 70. Decus dicendum de Priore Claustrali, n. 71.

Prioratus. Qui prior est tempore, potior est iure, quando procedit? l. 3. n. 104.

Prior. J. Prior tempore potior iure, quomodo intelligendum? C. II. B. LIV. n. 2. 3. 4. etc.

PRIVATUS, PRIVATIO

Privati qui dicantur? l. 2. num. 145. Privatorum pactis Juri publico non derogatur, n. 245. *et seqq.* Vide supra *q. Pactum*.

Privatio Beneficii per sententiam, l. 5. num. 359. *et seqq.*

Privata Beneficii, et quomodo obligat? l. 37. num. 21.

PRIVILEGIUM, PRIVILEGIATUS

Privilegia per Laicos Ecclesiae concessa valent, haud obstante, quod valent Leges Civiles de Ecclesiarum immunitate disponentes, etiam in eandem commodum, et cur? l. 2. num. 714. *et seq.* Privilegium quid? l. 5. num. 17. Et quomodo differat a Rescripto proprie dicto? num. 16. Et Beneficio? num. 19. Privilegium proprie non est dispensationis concessio circa unum domini actum, l. 3. num. 30. Privilegium est lex privata, *ait.* l. 5. num. 114. Privilegium prius concessum non tollitur per aliud privilegium nisi Rescriptum nisi de ipso faciat mentionem, num. 112. *et seqq.* Fallit hoc inter alia, quando prius privilegium fuit generale, et secundum speciem, num. 115. *et seqq.* In privilegiis qualis interpretatio locum habeat? *ait.* l. 3. num. 10. *et seqq.* Objectiones probant, nullum privilegium esse laice interpretandum, solitur, num. 116. *et seqq.* Regula illa: Privilegium interpretandum contra jura est stricte interpretandum, potius plures invidiamus, et qualis? num. 117. *et seqq.* Privilegium ita debet interpretari, ut aliquod

conferat, et non reſpondeat inuicem, num. 136. In Privilegiis favore Cultus Divini conceſſis ſit laici interpretandi, ut in preſentium tertii, num. 138. Conceſſa in favorem publicum laici ſunt interpretanda, n. 137. Sicut et privilegia motu proprio Principis conceſſa, n. 140. Privilegia et Littere Breviales in materia ſubſcriptionis perſcrutar, t. 3. num. 160. *Aequalitas privilegii, ſunt acquiribilia conſuetudine, vel preſcriptione, quomodo intelligendum?* t. 4. num. 65. *Privilegio eodem graduant bona Clericorum, et Eccleſiarum, quomodo intelligendum?* t. 4. n. 34.

1. *Privilegiatus contra pariter privilegiatum, non utitur privilegio:* Declaratur, t. 4. num. 44. et 45. et ſeqq. Inter duos privilegiatos reſpectu ejusdem cauſae preſertur, qui habet potentius privilegium, num. 47. Et quid, ſi privilegia exiſtant pariter potentius? num. 48.

2. *Privilegium Fori, quid, et non in re competat Clerici?* t. 2. num. 188. et ſeqq. Vide ſupra §. *Clerici privilegium fori.* Extentum privilegium Fori ad poſteriores Regulares, ſecus est anteaſſente Eccleſiae, num. 198. et 200. Privilegium Fori Clericorum non poſſit tolli, aut immutari a Papa? t. 2. num. 204. et ſeqq. Privilegium Republicae Venetiae preſcriptis contra Clericos reſertur, num. 230. Privilegio Fori nequit Clericus renunciare, num. 245. et ſeqq. Privilegium Fori non est beneficium personale, ſed tantum Collegii Eccleſiaſticae indolatum, num. 246. Regula de privilegio Fori Clericorum, plures prius ſaltem: idque exemplificatur, t. 2. num. 250. Ad privilegium inſpectionem, qui testes ſufficeret Iohanni? t. 2. num. 245. Privilegia, et huiusmodi, obſequio ſigillo non debent vim probandi, t. 2. num. 97. Privilegium innovationis poſſet ſeri, ne vetuſtate corrumpatur, t. 3. num. 21. Et tamen poſſe videri non tribuit, ſed contraſta Juraſta antiqua, num. 99.

3. *Privilegia proſertim Regularium Receptionum a ſolvendis Decimis quomodo intelligenda ac interpretanda ſint?* t. 3. num. 9. et ſeqq. Quando canonici, num. 76. Non communicantur, num. 68. Debeant probari, num. 69. Praeterea inſtructio de his Privilegiis, num. 70. et ſeqq.

Privilegia Scatamentali vel poſſi ut et quomodo remanere poſſint Molere? t. 2. num. 23. et ſeqq.

4. *Privilegium Fori et Canonis quomodo competat Minoribus?* Vide *Clericorum obligatio deferenda habetur.* Item quomodo Clerici Compagati? t. 3. num. 21.

4. *Privilegia quatenus ſint reſcripta per Pontifices?* a. num. 535. et ſeqq. Sed reſcripta vivae vocis oraculo, ibid. Non ſunt privilegia bullata, num. 536. Per Concilium Tridentinum quatenus ſint reſcripta, num. 537. Vivae vocis oracula etiam in Foro conciliant non vim habent, n. 538.

Privilegium uſus ratione uſus, t. 2. num. 103. et ſeqq.

Privilegia Episcoporum diſpenſandi ſuper impedimentis Matrimonii, a. num. 9. et ſeqq.

Privilegia Regularium Matrimonium diſpenſandi ſuper impedimento Matrimonii, et petendi debitum conjugale. Vide Diſpenſandi potestas Regularibus competens.

5. *Privilegium nequit, et diſtinctio, t. 3. num. 2. et ſeqq. Quid ſit?* ibid. a. num. 2. *Lex privata, et quare?* num. 2. *Quae de ſua competens?* Privilegia propria non ſunt, num. 3. Privilegium veris nominibus appellatur in Jure, num. 6.

Privilegium aliud est cooris, aliud praeter Jus, num. 5. et ſeqq. Privilegium contra Jus est alicuius interpretationis; praeter Jus laici, num. 9. Aliud est in Corpore Juriſ clauſum, aliud extra Corpus Juriſ, num. 10. et ſeqq. Aliud reale, aliud personale, num. 12. et ſeqq. Aliud unum, num. 14. Aliud certa Perſonarum generi conceſſum, num. 15. Aliud est mere gratiſſimum, aliud remuneratoriſſimum, num. 17. Aliud perpetuum, aliud temporale, num. 18. Aliud purum, aliud coarctatiſſimum, num. 19. Aliud per ſe, aliud ad totum conceſſum, num. 20. Aliud Communitatis, aliud privatorum, num. 21. Aliud motu proprio, aliud ad preces conceſſum, num. 23. Aliud vivae vocis oraculo, aliud litterae conceſſum, num. 24.

5. *Privilegium conceſſio a quo, quibus, quomodo, et qua de cauſa conceſſa poſſit?* t. 3. num. 23. et ſeqq. Privilegium contra Juriſ ſoli concedere poſſunt, qui Legem condere valent, ibid. et ſeqq. Non tantum ſubſidia, et etiam alia concedi poſſunt privilegium, num. 27. Ad quae ſubſtitutum non requiritur ſcriptura, num. 28. Bene poſſunt ad eſus prohibitionem, num. 29. De ſyle Cauſae etiam requiritur ſcriptura, ſolent pro ſine exteriſ, num. 30. et ſeqq. Sicut quorundam privilegia ad quorum valorem neceſſario requiritur ſcriptura: et quae illius privilegia? num. 32. et ſeqq. Ad licite concedendum privilegium requiritur poſita cauſa, num. 33. Non ſtem ad valorem illius, num. 36. et ſeqq. Privilegium acquiri poſſunt per preces, num. 38. Praeſcriptionem, et conſuetudinem, num. 39. et ſeqq. An per communicationem, num. 40. Privilegium rite conceſſum ut ſtatim a dno et illorum, habet ſuum effectum? t. 3. num. 42. et ſeqq.

Privilegium motu proprio conceſſum non ſtatim a dno conceſſionis ſuum habet effectum, ibid. Bene vero privilegium conceſſum ad preceſſentes preces, num. 46. et ſeqq.

Privilegium Communicationis quid? t. 3. num. 43. quomodo ſit? num. 54. Ordines mendicantes licet communicationem plenum privilegium, num. 50. Nostri Minorum Belgii in ſpecie habet plenius Communicationis privilegium cum ſanctibus aliis ſanctis mendicantibus, quem ex ſanctis Regularibus: quod probatur ex variis Bullis, num. 56. et ſeqq. Quomodo intelligitur ſit hanc communicationem? num. 59. Privilegium omni perſonae privatae conceſſum non communicat aliis Belgicis, num. 60. Neque privilegium conceſſum Eccleſiae ad tempus, v. g. reſcriptum, num. 61. Neque conceſſum ob ſpeciem ratiſſimum, uti est conceſſum bene miraculoſa, lae Adſentiae, portionem, Indolgentiae Alterius privilegii, num. 62.

5. *Privilegium communicationis cum etiam se extendit ad privilegia Societati JESU conceſſa cum laicis, ne illis per communicationem fruatur, uti Mendicantes, t. 3. num. 63. et ſeqq. Proponitur, et ſeruat ſententia obſervativa, na. 64. et ſeqq.*

Privilegium confirmatio, ſive innovatio quid et quomodo, ut eſus effectus ſit, t. 3. num. 73. et ſeqq. Alia confirmatio est in forma ſententiae, seu ſententiae, alia est certa ſententia, num. 74. et ſeqq. Confirmatio ordinaria, seu in forma ſententiae uſus Juriſ ſanctiſſimum, num. 77. Bene vero confirmatio ſpecialis, seu in certa ſententia, num. 78. et ſeqq. Uſus cognoscitur confirmatiſſimum eſſe ſpeciem, ſicut certa ſententia? t. 3. num. 81.

Privilegiorum confirmatio, an et qualiter facta sit pro Regularibus ? t. 33. num. 82. et seqq. Mendicantium privilegia pluries sunt confirmata, *ibid.* Ea quidem in specie privilegia Ordinis Nostri tantum in forma communi, sed etiam in speciali, et ex certa scientia saepe confirmata exstunt, nam. 83. Probatur ex Bulla Gregorii XIII. per extensum, *ibid.* Et alia Bulla, num. 84. Praeterea Pii V. eorum Bulla referitur per extensum, num. 85. Doctrina practica pro valore nostrorum privilegiorum, nam. 87. Quales intelligendae sint classae: Quatuor, vel dummodo sint in usu, nec sint revocata, sacrisque Canonibus, et Concilii Tridentini Decretis non adveniantur, nam. 108. *Tridentini Decretis non adveniantur*, et et seqq. Dum privilegia saepe confirmantur, et in non Bulla confirmatoria quaedam omittuntur, quae in alia ponantur, non censentur esse revocata, quae fuerat omissa, nam. 89. et seq. Etiam aliorum Ordinum specialia privilegia sunt confirmata, nam. 91.

5 Privilegiorum extensio, et interpretatio quid, et quaeplures ? t. 33. num. 94. et seqq. Alia extensio est extensio, seu interpretatio per extensum, alia comprehensio seu interpretatio per comprehensionem, nam. 94. Interpretatio privilegiorum alia est auctoritativa, seu potestativa, alia doctrinalis seu magistralis, nam. 95.

Privilegiorum interpretatio a quo fieri possit ? t. 33. num. 96. et seqq. Authentica, seu Auctoritativa a solo auctore privilegii, doctrinalis vero a privatis Doctores fieri potest, factae doctrinae a Superioribus Regularibus subdit stare possunt, *ibid.* Ubi verba sunt clara, nulla admittitur interpretatio, nam. 97. Utrum privilegia strictae, vel lae sint interpretanda ? num. 103. In privilegiorum interpretatione servanda est proprietates rerum, numer. 104. Juxta aequum significationem, vel usum communem, ac secundum quae privilegia proportionantur, numer. 105. Quatuor privilegia proportionantur, numer. 106. Quatuor intelligendae sunt confirmationes privilegiorum in specie elausulae: Quatuor sunt in usu, dummodo SS. Canonibus, et Decretis Concilii Tridentini non adveniantur: Dummodo non sint revocata, nam. 107. et seqq.

Privilegiorum extensio non fit et Persona ad Personam, etiam ex identitate, et inopinate ratione, t. 33. num. 98. et seqq. Nisi ex subjecta materia, vel senore privilegii aliud decernatur, vel alia privilegium extensio sonde, nam. 100. Vel communio non privilegium cum privilegio aliud requirit, num. 102. Vel fiat de latissimo privilegio merita gratiam committit, *ibid.*

5 Privilegiorum Revocatio, an et a quo fieri possit ? t. 33. num. 123. et seqq. Privilegium nec gratiosum, subdit concessum, potest a concedente, vel ex successore ut jura causa iterum revocari, *ibid.* Non item concessum uno subdito, nam. 121. Hinc privilegia ab Imperatoribus concessa Ecclesiis, nequeunt amplius revocari, nam. 122. Neque privilegia remanentia, per modum pacti, aut contractus, etiam subdito, concessa, nam. 123.

Privilegiorum Revocatio quaeplures sit, quomodo fieri possit, et solent: quatuor ac quando facta censetur ? t. 33. num. 125. et seqq. Alia ex tacite, alia expressa; et haec alia communis, alia extraordinaria, *ibid.* Per Classulam generalem, et communem: Non obstantibus quacumque Privilegiis, non censetur revocari privilegia in Corpore Joris classa, nam. 124. nec privilegia extra

corpus Joris classa, si fuerit concessa cum clausula. Quod revocata non censentur, nisi expressa eorum sit mentio, nam. 125. Bene tamen per clausulam extraordinariam Non obstantibus privilegia sub quacumque forma conceptis. Vel etiam: Quorum specialis mentio fieri deberet, *ibid.* Per nullam ex praedictis clausulis revocantur privilegia per modum contractus, vel intuitu meritorum concessa, nam. 126.

Privilegiorum revocatio tacite quid sit, et quomodo fiat ? t. 33. num. 127. et seqq. Per Decretum, vel Legem aliquam universalem posteriorem non censetur revocari prius privilegia eadem contraria, nisi revocatio lega exprimitur, numer. 128. Vel nisi privilegium in Corpore Juri sit classum, nam. 129. Si contra privilegium Imperator rescriptum, nulla facta mentione illius, rescriptum est subreptitum, nam. 130. Nisi privilegium sit generale, et posterius speciale, nam. 131. Per sententiam privilegium contrarium non revocatur, sed in eadem reprobatum privilegium, nam. 132.

5 Privilegiorum revocatio a quo, et quomodo facta sit et Concilii Tridentini omnia Regularium privilegia esse revocata, cum plurima ab eodem sint confirmata, nam. 136. Sicut tamen privilegia Regularium revocata ea omnia, quae adversantur Decretis Sac. 25. de Regularibus, nam. 137. Sicut et illa, quae praecedunt Decretum adversantur Decretis, clausulam privilegiorum sufficienter derogant, seu revocationem habentibus, nam. 138. Non vero illa, quae contraria sunt ejusdem Concilii praedictis Decretis absque derogatoria privilegiorum clausula posita, nam. 139. Probatur variis fundamentis, nam. 140. et seqq. Respondetur ad objectiones, nam. 141. et seqq. Regulares, nec in foro Conscientiae uti possunt nisi privilegia et Concilii Tridentini expressis revocata, nam. 147. Bene vero illa, quae quidem contraria sunt alicui Decreto Concilii Tridentini, ab eo tamen non fuisse revocata, nam. 148.

Privilegia vitae vocis osculo concessa quid ? t. 33. num. 149. Pro foro interno sunt ejusdem valoris cum privilegio et scriptis dato, numer. 150. Non item pro foro externo, nisi probetur, numer. 151.

Privilegia vitae vocis osculo concessa an, et quae sint revocata ? t. 33. num. 152. et seqq. Hodi per utroque foro seu revocata, aliquibus exceptionibus, *ibid.* Bulla Gregorii XV. illorum revocationem, nam. 153. Ex Urbani VIII. etiam vitae vocis osculo ad instantiam Regum, vel Testimonium Cardinalium probata revocantur, nam. 154. Vitae vocis oscula, quae, probatur testimonio illorum Officialium, ac Ministrum Papae, quibus de grata Pontificia concessa fide adhiberi solet, et debet, per utroque foro alioque valet, nam. 155. et seqq. Plura adhuc existunt valida vitae vocis oscula et quae ? num. 158. Nisi omnia concessa sint Leopoldo X. num. 159. Gregorius XIII. nam. 160. et Clementem VIII. nam. 161. intellige de foro interno, non tamen externo, nam. 162. Oscula vere concessa post Urbanum VIII. omnia et singula valet per foro interno, nam. 163. Non tamen per externo, nisi sufficienter in illo probati valeant, nam. 164.

5 Privilegiorum amissio per interitum pensatur, vel non privilegiantur, t. 33. num. 166. et seqq. Privilegium personale perit per interitum personae privilegiantis, nam. 166.

Nam item per mortem, vel depositionem ab officio privilegium absolute conceditur, num. 167. et seqq. Secus esset, si privilegium non absolute, sed cum certa limitatione, vel *Usque ad beneficium nostrum*, esset concessum, num. 69. Concessum enim classale: *Usque ad beneficium Sedis Apostolicæ*, vel *dumtaxat revocaverit*, non aspirat maris concessio, num. 170. Si res cui privilegium inhaeret, perit sine spe restitutionis, perit etiam privilegium, num. 171. et seqq. Secus vero si res perit cum spe restitutionis, num. 173. et seqq.

Privilegii amissio per absumm et propter damnum interventionem, l. 33. num. 176. et seqq. Assignatur variis factis privilegiis, num. 177. Per absumm non ipso facto constituit privilegium, sed requiritur sententia Iudicis, nisi aliud Jure exprimitur, num. 179. Revocatur etiam, si incipit cadere in gratia praescriptum aliorum, vel Canoniarum, num. 180.

Privilegii amissio per lapsum temporis, cessatorem cessare, l. 33. num. 181. et seqq. Cessat privilegium lapsu temporis, ad quod duntaxat fuit concessum, *ibid.* Dicitur etiam, si petit conditio, ad cuius durationem fuit concessum, num. 182. Cessat etiam cessante causa finali, non item impulsiva, num. 183. et seqq. Si privilegium est contra Jus commune, vel Tertii, num. 185. Simulque tractum societatem habet, num. 186. Ac causa finalis non tantum negativæ, sed etiam contrarietatis, n. 187.

5 Privilegii amissio per non usum, vel contumaciam, l. 33. num. 191. et seqq. Per non usum, aut non contrarium dupliciter amittuntur privilegia, videlicet, vel via praescriptio, vel tacite Renuntiatio, num. 203. Taliter amittuntur privilegia affirmativa concessa cum gravamine aliorum, num. 204. Ad quod tamen requiritur, quod privilegiatus habuerit occasionem utendi privilegii, num. 205. Et ostendit illius, num. 206. Ac illo uti libere omisit, num. 207. Tempore ad praescriptum requiritur, si hoc via omitti debeat, num. 208. Privilegia affirmativa, quae sunt meræ gratiae (ut sunt indulgentiae) nunquam amittuntur per non usum, num. 209. et seqq. Privilegia negativæ meræ gratiae non amittuntur per non contrarium, num. 212. Bene tamen concessa cum onere aliorum, num. 213. Utinammodo a non contrarium voluntarie, num. 214. Et ab eo fiat qui privilegia expressæ renuntiare possunt, nu. 215. Regulariter loquendo, privilegium unico actu contrarium non amittitur, num. 216. nisi caret tractu necessario, vel effectus iterabilis, num. 219. Vel nisi ex conjectura colligitur, quod quis per non contrarium velit renuntiare privilegio, num. 220. Nec enim non usum privilegio contrarium acquirit Adversarius, quasi possessionem ad praescribendum, num. 221.

5 Privilegii amissio per non usum, vel usum contrarium quantum tempus requiritur? l. 33. num. 222. et seqq. Privilegia affirmativa aliis onerosa, tractum necessarium habentia, et per non usum amittuntur via praescriptio, requiritur, et sufficit tempus ad praescribendum ordinis requisitum, *ibid.* Utinammodo adit accessio omnia, et libertas utendi privilegio, num. 225. Privilegia negativæ aliis onerosa via praescriptio, et tacite Renuntiatio amitti possunt, num. 226. Tempus ad hoc requisitum quæritur? nu. 227. et seqq.

Privilegia Renuntiatio, l. 33. num. 188. et seqq. Per-

sonae remittitur Renuntiatio privilegii, *ibid.* Ad quod tamen requiritur acceptum concedentis privilegium, num. 189. Privilegio in favorem dignitatis, aut loci concessio, per privatum renuntiare non potest, num. 190. Sic Clericus renuntiare nequit privilegio fori, ac Canonici, num. 191. Niri in casibus Jure expressis, nu. 192. Nec Religiosus privilegio Ordinis, vel Monasterii, num. 193. Privilegio in favorem duorum concessio unus, altero invito, renuntiare nequit, num. 194. Potest tota aliqua Communitas, vel Religio renuntiare privilegio sibi concessa, quod si vel non est utile, vel est indifferens, num. 195. et seqq. Non etiam, si talis Renuntiatio cedat in praescriptum Ecclesiae, vel communitatis, in qua causa cum una de Capitolo contradicens impedire illam potest, num. 196. Si privilegium impedit esse nocivum, per se cessat, num. 197. Datur etiam praescriptio contra privilegium Ecclesiae, et quibus? num. 198. Superiores Generales et Provinciales in Capitulis congregati possunt explicare, limitare, vel abrogare eorum privilegium, vel et renuntiare; idque ex speciali privilegio nobis concessa, nu. 199. Et Societati JESU, nu. 200.

5 Privilegiorum praescriptio an, quomodo, et quomodo fieri possit? l. 33. nu. 198. item n. 228. et seqq.

Privilegia in specie quatenus ad hoc valeant per Regularibus Manducationibus, praescriptum Ordinis nostri? l. 33. num. 231. et seqq. Magna cunctis privilegia Regularium praescriptum Ordinis nostri, partim pro utroque foro interius ad hoc valent, et quare? num. 232. et seqq. Quis privilegia, in specie plerumque, reperitur in compendio nostro privilegiorum, et aliorum Regularium, *ibid.* Compendium nostrorum privilegiorum fuit aetere reformatum iuxta Decreta Concilii Tridentini, et Constitutiones Pontificias; indeque magna auctoritas, et securitas est, num. 235. Valent etiam ad hoc plerumque vivae vocis oracula et quæ, num. 236. Causa amissionis privilegiorum parum obsunt privilegia nostra, num. 237. Privilegia scripta, seu bullata, et oracula authentica, reperta in compendio nostro, valent pro utroque foro, nu. 238. Illis duntaxat paucis exceptis, quæ per nova Constitutiones, pro certa materia editas, non revocantur, num. 239.

Privilegia Regularium praedictorum non possunt Episcopi et per quos successus praedictorum? l. 33. n. 6. et seqq.

B. J. Privilegia antiqua per nova non tolluntur, sed augentur, C. II. R. LXI. num. 5.

Privilegia ex quibus cessat per se cessant, C. II. R. XVI. num. 8. g.

Privilegia non ex tempore aestimantur, sed ex causa, C. II. R. LIV. num. 10.

Privilegium aliud recte, aliud personale, C. II. R. VII. num. 2. f.

B. J. Privilegium aliud personale communiter, aliud merè personale, num. 3. 10.

personale sequitur personam et cum ea extinguitur, C. II. R. Reg. VII. num. 1. f. 5. 6. R. XLVI. nu. 18.

Privilegium restitutum, C. II. R. VII. n. 7. B.

Privilegium debet interpretari, ut nullum, vel minus praescriptum alicui tertio, C. II. R. XLVIII. nu. 13.

Privilegium absum, et delicto amittitur, C. II. R. VII. num. 9.

Privilegium restitutionis in integrum, et S. C. Vel-
lejani cte. transit ad haeredes, C. II. R. VII. nu-
mer. 19.

-- de privilegiis remissive, C. Il. Reg. VII. nu-

-- in privilegiis continente principali corrunt accessoria, C. II. R. XLII. n. 8.

Privilegium contra jus est stricte interpretandum, C. 11.
R. XV. n. 12.

Privilegium suo subdito concessum non decet Principem revocare sine causa, C. II. R. XVI. n. 3. 5. 6. nec alieno subdito: praesertim si privilegium non sit mere gratuitum, *ibid.* n. 4. 7.

Privilegium de jure competens a unillo, nec a Judice,
potest auferri. C. II. B. XVII. n. 2.

-- nisi a supremo legislatore ob gravem causam, *ibid.*
num. 3.

PROBATIO

1 Probationes Juris, et probationes facti, quae 7 *l.*
31. num. 57. Quid agendum Judici, quando ex
utroque parte apparent probationes aequae proba-
biles? n. 60. *et seq.*

2. Probatio ut sit, quid? t. 19. num. 2. Probationis Judicialis definitio, quae? num. 5. et seq. Versatur circa facta, et quidem incerta, num. 6. et seqq. Probationes differunt ab allegationibus Juris, num. 7. Probatio varie dividitur, t. 19. num. 9. et seq. Alia est judicialis, et extrajudicialis, num. 9. Alia artificialis, et inartificialis, num. 10. Probatio plena, num. 11. Evidentissima, seu apertissima, num. 12. Clara, num. 13. Praesumptiva, *ibid.* Et Legitima, quae? num. 14. Haec accipitur proprie et largius, *ibid.* Ubi requiritur probatio legitima, non sufficit templa ex iuramento, num. 14. Probatio semiplena, num. 15. Et mixta, quae? num. 16. Appellatione probationis simpliciter dictae, solum venit plena probatio; et cur? num. 17. Probationis species, quot? num. 18. et seqq. Probatio fit per evidentiam rei, num. 19. Per confessionem propriam, num. 20. Per aspectum, seu inspectionem ocularem, num. 21. Et quae ad hanc requiratur? num. 22. Aliquae modis, et quibus? num. 23. Non est opus, addere dunderim species probationum, n. 24. Gradus probationum sunt quatuor, n. 25. Nempe Nubietas, quae tamcu proprie non est gradus probationis, n. 26. Suspicio, num. 27. Opinio, num. 28. et Credulitas, *ibid.* Hi probationum gradus probantur ex Jure, n. 29. Credulitas in quo conveniat, et differat a scientia? n. 30.

2. Probatio circa quæ versetur? *t. 19. num. 36. et seqq.* Ulteriori probatione non indigent manifesta *num. 37. et seqq.* Probatio qualis esse debeat? *n. 52. et seqq.* Ea debet esse clara, et certa, *num. 52.* Probatio dubia non relevat, *num. 53.* Estimari probans sit Ecclesia, *num. 54.* Quin imo probatio dubia interpretatur contra producentem, *num. 55.* Probationem semiplenam facit unus testis legitimus, *t. 20. num. 252.* Vide infra *¶ Testes quot requirantur.*

Probatio domiui, est difficilis, et. 12. n. 319. Non item probatio possessionis: et qualiter hae fiat? nu. 220. et seqq. Probationes quae censentur meliores, maxum relinquunt arbitrio Iudicis, num. 232. Probatio illa censetur melior, quae fit per testes plures, num. 233. Simul tamen honestiores, et magis verisimiliter deponentes: alia secus, num. 234. Vide infra, §. Testes affirmative deponentes. Regula illi, soli actori incumbit onus probandi;

fallit in iudiciis duplicibus, n. 238. Partibus probare volentibus mos est gerendus, t. 12 nu 227. Probationes, quando censentur in continenti offerri paratae? t. 13. n. 90. An ab eo, qui renunciavit probationibus, possint fieri positiones? t. 18. num. 30. et 235.

230. Probatio iudicialis debet esse facta secundum forma-
tum libelli, t. 19. *num. 58.* Hæc regulariter debet
esse plena, et conclusiva, *num. 57.* Ac de tolli sunt
intelligenda Jura, vel Statuta, dum probatio non
requiritur, *num. 58.* Idemque dicendum, quando
causa cuiuspiam committitur terminanda sub clausu-
la, *Constitio, num. 59.* Quænam probatio hic et
nunc sit plena et conclusiva, Judices relinquunt
arbitrio, *num. 60.* Probationes omnes sunt Judici
arbitrarie, *ibid.* Dantur tamen plures esus, in
quibus non requiritur probatio plena, acd sufficit
semiplena, vel elia et conjecturis depremissa, t.
19. *num. 61.* et *seqq.* Sic probat unus in vis de-
positio, quando nemini nocet, et alteri prodest,
n. 62. Actore plene non probante, ad proban-
dam innocentiam licet sufficit presumptiva, et du-
bia probatio, n. 63. Qualis etiam sufficit ad eli-
dendam præsumptionem contumaciæ, et eteva-
dam absentiam peremptorie citati, *ibid.* Probatio
semiplena sufficit in causis summariis, ubi agitur
de rebus iudicis, n. 64. Secus in causis gra-
vioribus, n. 65. In facis anquis non requiritur
plena probatio, *num. 66.* Idemque dicendum,
ubi probationes directe haberi nequeunt, *num. 67.*
Et quando Judici committitur causa sub clausula,
ut procedat, *sola facti veritate inspecta, num. 68.*
Probans plene suam intentionem, non potest
compelli, ut id ipsum iuramento confirmet, *num. 69.*
Haud obstatæ contrariis consuetudine, etiam
immemorialis, *num. 70.* Litteris Judicis Ordinarii
est standum, donec contrarium probetur, *num. 71.*
Probatio singularum rerum, etiam ægiorum in
specie, qualis sit faciendi? Remissive, n. 72.

2 Probationes iudiciales debent fieri coram Notario, inter alia Acta iudicii esse consensibile, t. 19. n. 117. et seqq. Et huc procedit tam in Iudicio ordinario, quam summario cte. num. 118. lmo. Et in Arbitri compromissaria, *ibid.* Exceptis eussis leviioribus, in quibus nulla scriptura requiritur, n. 119. Vel si per confessionem partium, aut testes, possint Acta probari, n. 120 Et quid, si pars adversa nihil opposuit, nec a sententia appellavit? num. 125.

num. 122. Probatio quam praevalat in concursu plurium ? t. 19. n. 3. et seqq. Probationes quandoque sunt ab utraque parte, num. 24. Si non sint contrariae: tunc se invicem non nervant, num. 74. Probationes contrariae, quae? num. 75. Ex probatiobus contrariis fortior praevalet, et mitius habetur pro non facta, n. 76. Probatio clara vincit praesumptivam, n. 77. Ex plenior absorbet, seu vincit contrariam minus plenam, n. 78. Ac ubi probationes omnino sunt aequales, tunc quilibet probatio levis, etiam minus legitima, quae superaddit aliis partibus, facit praevalere probationem istius partis, num. 79. Data omnimoda aequalitate probationum hinc inde stantium, tunc probationes contrariae invicem evanescunt, num. 80. et seq. In aequalitate probationum favorere Rei, seu possessori, n. 82. Exemptis causis favorabilibus: et quae sint istae? num. 83. Probatio pro rei veritate, praevalet probationi pro praesumptione, et conjecturas, n. 84. Sic probatio pro duos testes, praefertur eamdem opinioni viciniae, ac uni testi cum fama, num. 85. Ex probatio pro aspectu, praefertur attestationi iuratae in contrarium, num. 86. et seqq.

Probatio per evidentiam facti, seu aspectum ocularem, est omnium optima, num. 91. Et haec nunquam consistit ex sola, etiam si statim caveatur, non admittebam probationem in contrarium, num. 92. Idem dicendum de exceptionibus et inspectione instrumenti etc. n. 93. Ad impugnandum instrumentum non admittitur probatio praesumptiva, n. 94. In partem causae praecelset probatio, quae est factibilis, n. 94. Vel rei Lex auctor, n. 95. Probationes in specie, semper praevalet probationibus in genere, num. 96. Et probationibus per testes, quae consistunt melius? n. 97.

2. Probationes dote simpliciter, an faciant unum piacem? t. 19. num. 98. et seqq. Sententia affirmativa tenetur, num. 99. Dimittendo duae illae probationes simpliciter tendant ad eundem finem? aliae aequae, num. 100. et 401. Solvitur contraria, num. 101. Probatio, cui, et eam quibus facienda ait? t. 19. num. 113. Ea est facienda iudici, non adversario, num. 113. Potest tamen iudex alium deponere ad recipiendos testes, aliasque probationes, num. 114. Probationes ex tertium depositionibus recipi non possunt, nisi citato, et praesente, si voluerit adversario, num. 115. Idemque dicendum de probatione per instrumentum, et inspectionem ocularem, num. 116.

Probationes a quo sint faciendae? t. 19. num. 124. et seqq. Affirmanti incumbit probatio, num. 125. Et regulariter Actori, num. 125. et seqq. Regula illa, Actori incumbit probatio, patitur plures fallentiae, num. 125. Ut si praesumptio iuris sit pro Actore, num. 126. et 127. Si Reus sciendo aliquid affirmet, quod ab Actore negatur, tunc reo incumbit probatio, num. 128. Secus quando Reus sciendo aliquid negat, num. 129. Regula illa fallit etiam in iudiciis duplicibus, num. 130. Et in iudiciis duplicibus, num. 131. Et quando Reus ultro in se recipit onus probandi, n. 132. 133. et seqq.

3. Probationes an possint fieri ante litem contestatam? t. 19. num. 142. et seqq. Regulariter casus sunt faciendae post litem contestatam, num. 142. Exceptis nonnullis casibus: et quibus? num. 144. et seqq. Probationes elapso termino ad probandum concessio, an possint per iudicem admitti alteri parte invito? t. 19. num. 171. et seqq. Loquendo de termino peremptorio per Legem, vel Statutum praefixum ad probandum, nequit id fieri, num. 172. Nisi probatio iusto impedimento, num. 173. Loquendo autem de termino per hominem praefixum, si res adhuc sit integra, possit illud fieri, num. 173. Idemque probatur, num. 174. Secus, si res non amplius sit integra, n. 175. Contra per Advocatam quoad propositionem, n. 176. Solvitur instantia, n. 177. Restitutio in integrum adversus omissionem probationem, an et qualiter deus Ecclesiis, vel Minor? t. 19. n. 177. et seqq. Vide infra §. Restitutio in integrum. Probationum finis, et effectus, quis? t. 19. num. 198. Probationis plenae, et iudicialis effectus praecipui, quis? t. 19. n. 199. et 199. Simpliciter probatio non est magnus effectus, n. 199. Ea tamen non caret omni effectu, et qualem habet? n. 193.

Probatio simpliciter oritur ex depositione testium singulorum, singulariter diversificata, t. 20. num. 205. Vide infra §. Testes singulares. Probationem simpliciter fieri per litteras libere rationem defuncti, qui fuit vir bonus, t. 22. num. 206. Non vero plenam, nisi illis admihi adhibetur, num. 207. Admihi adhibetur huiusmodi quae sunt? n. 210. et seqq. Vide supra §. Liber rationem. Probatio per scriptura, vel litteras antiquas lapideas incisas, an et qualis habeatur? t. 22. n. 221. et seqq.

Probatio per testes, an sit validior probatione per instrumentum? t. 22. num. 228. et seqq. Probatio per

testes, est vera et naturalis probatio; per instrumentum est extraordinaria, et artificialis, num. 228. Vide supra §. Instrumentum quibus modis. Et §. Instrumentum publicum volens.

Probatio per praesumptiones, an sit vera probatio? t. 23. num. 5. et 49. Probationis gradum facit praesumptio, iuxta quod indicia viriunt, num. 32. et 33. Probatio liquidissima est praesumptio iuris, nisi contraria probatio elidatur, t. 23. num. 46. 48. et seqq. An contra eam praesertim quae est praesumptio iuris et de iure, admittatur probatio in contrarium? num. 51. 52. et seqq. Vide supra §. Praesumptio.

Probatio per confessionem partis, admittitur etiam contra sententiam, t. 23. n. 55. Referuntur casus, in quibus non admittitur probatio, bene tamen confessio, t. 23. n. 14. Confessio proprie non est probatio, sed probatio revelatio, num. 12. et seqq. Probatio per evidentiam facti, nunquam censetur exclusiva, t. 23. n. 27. Probatio privilegiata, quae? t. 24. n. 151. Sententia lata per probationes privilegatas, nunquam transit in rem iudicatam etc. ibid. Sententia lata ex probationibus privilegiatis, est praesumptiva, non transit in rem iudicatam, t. 27. n. 123. et 124.

Probandum generatim, quid sit? t. 29. num. 31. et seqq. Generatim illud est probandum, quod est deductum in iudicium, et ab altero parte negatum, num. 31. Si per testes probatur aliud, quoniam est deductum in iudicium, non valet eorum probatio, num. 32. Illud dicitur est probandum, quod probatum procedit probanti, num. 33. et seqq. Quod non est verisimile, non potest admitti ad probandum, num. 35. Manifesta, seu notoria, alteri probatione non indigent, num. 37. et seqq. Negativa, eorum quovisque probari possit, an debet? num. 43. et seqq.

R. J. Probatio in iudiciis debet esse conclusiva, C. II. ff. XLV. n. 9. — incumbit assertori, C. II. ff. LVII. n. 2.

PROCESSIO

1. Processiones publicae accedere tenentur Regulares vocati: nisi distent per dimidium miliare etc. t. 31. n. 128. et 129. Controversiae de praecedentibus in Processionibus inter Regulares competunt Episcopis, n. 130. Processiones laicis alicuius licentia Ordinarii, an possint Regulares? n. 140.

PROCESSUS

2. Processus summarius, in quo consistit, §. t. 1. n. 41. 42. et seqq. Vide supra §. Iudicium.
3. Processus criminalis tripliciter fit, nempe per accusationem, inquisitionem, et deconvictionem, t. 1. n. 3. Solvitur instantia, n. 4.
- Processus criminalis Regularium non requirit strictum ordinem, et apices Iuris illis conservecit, t. 1. n. 313. Est enim tantum Summarius processus, n. 314. Non requiritur apices Iuris, num. 315. Vi illius Praeclari Regularis facilius privatur officio, n. 316. In illo non communicatur omnino testium, num. 317. Potest formari iuxta statuta, et consuetudines cuiusvis Ordinis, num. 318. Tenentur tamen Regulares in illo observare essentialia Iuris, et quae ad defensionem, vel probationem faciunt, n. 319. Quatenus in specie substantialiter observare debeant Regulares in processu criminali? n. 320. Quandoque Reo petenti manifestari debeant nomina testium, et secretum, n. 320. Etiam iuxta praecisum criminalem notum, n. 321.

Respondetur ad declarationem Ludovici de Ameno, an. 335. Pro Ordine nostro existit specialis Practica criminalis, plane insignis; Iuri communi fere per totum conformis, an. 333. In eam solide commentatus est Ludovicus de Ameno, cujus commentarii magis auctoritatis sent. n. 334. Et utilitatis, n. 335.

5. Processum criminalem, quemcumque in specie, formam pravis, seu practica instructio. Vide *Praxis*, seu *practica instructio formandi processum*.
Processum a Iudice Ecclesiastico factum circa crimen Ecclesiasticum non potest petere, vel examinare Iudex Laicus, vel novum instituere, si traditur ei, t. 37. n. 49.

PROCURATIO, PROCURATOR, PROCURARE

1. Procuraciones tempora visitationis praestari solitae, an pertineant ad *Legem Ducatum*? t. 51. num. 165. Ad has etiam tenetur Monasterio visitata, *ibid.*
2. Procurator datus ad proseguendam electionem, non potest prosequi petitionem, t. 5. num. 58. Procurator in electionis negotio an possit constitui? t. 6. n. 181. Et quae conditiones ad id requiruntur? n. 182. et seqq. An sit necesse, ut in Procuratore reus eligatur unus de Capitulis? num. 185. et 189. Procurator in electionis negotio an unus duntaxat constitui possit? n. 184. et seqq. Quando plures ad eligendum Procuratores fuerunt constituti, unus votum tantum habet, num. 187. et 188. Procurator de Collegio constituitur, et aliam sui nomini et aliam collegii mittentis eligere possit? n. 190. Procuratoris officium an vile, privatum, et onerosum, t. 37. num. 7. An per Procuratorem possit fieri professio fidei? t. 1. n. 18. et seqq.
Procurator dicitur et parte Actoris, Defensor et parte Rei, t. 58. num. 1. Procurator, quid? nu. 2. et 3. Procuratoria nomen est generale, num. 4. In propriis rebus nomen dicitur Procurator, nu. 5. Procurator quomodo differat a cognominem Gestore Tuore, Curatore? num. 6. Et ab Advoco? nu. 7. et seqq. Procuratoris officium est privatum, et vile: et quid in Camera Imperiali? nu. 8. Non in iustis agitatur esse Procurator, bene tamen Advocatus, num. 9. Ille tenetur sessione Mandati? an sic Advocatus, num. 11. De facto plerumque Advocati partem simul constituantur horum Procuratores, num. 10. Procuratorum divisa, et distinctio, quae? nu. 13. et seqq. Procuratores ad lites, seu iudiciales; et Procuratores ad negotia, seu extrajudiciales, qui? nu. 13. Et quomodo differant? nu. 14. et 15. Procurator generalis, et specialis, quis? num. 16. Procurator simpliciter ad lites constituitur, vocatur generalis, *ibid.* Procurator generalis ad lites constituitur, cum libera, et generalis simpliciter quis? nu. 17. Et quae potestas utriusque? num. 18. et 19. Procurator tunc liberus, an possit deus? num. 18. Procurator in rem alienam, et Procurator in rem suam quis? num. 20. Iste solus improprie dicitur Procurator, num. 20. Procurator verus, et solus, quis, n. 21. Procuratores simpliciter constituit, et Procuratores in subdum constituit, qui? nu. 23. et 24. Procurator in eo, et quomodo differat a syndico? t. 39. n. 3. et 4.
1. Procuratorem constituere quilibet potest, qui non reperitur prohibita, t. 38. num. 23. Idque exemplificatur, nu. 26. Procuratorem constituere nequit Pupillus, vel Minor sine Tutoris, vel Curatoris auctoritate, nu. 27. et 28. Filiosfamilias captus ab

hostibus etc. an constituit Procuratorem? num. 29. Excommunicati sui possunt constituere Procuratorem? nu. 30. et seqq. Procurator iudicialis, an, et quando generalis constituatur? *ibid.* substituitur alium Procuratorem? nu. 33. et seqq. Procurator quidam sit dominus litis? *et c.* 38. 36. et n. 389. Procurator in rebus, ubi immaritur, ac de placito constituitur? num. 37. Procurator extrajudicialis potest alium libere depuare, nu. 38. Deputis certis casibus, nu. 39. 40. et 41.
1. Procurator quis possit? vel non possit constitui? t. 38. num. 42. et seqq. Plures non personae, quae per Canones, vel Leges prohibentur constitui Procuratores, num. 47. et seqq. Ut Religiosi sine licentia Praelati, num. 48. Et infames, silem secundum Canones, num. 49. et 50. Impubescentes, ac Minores septendecim annis, nu. 51. Formae exceptae certis casibus, nu. 52. Militis, nu. 53. Absentis Rationabiliter excus, et invitati etc. nu. 54. Potentiores alienarum filium Redempturus, Personae illustres etc. nu. 55. Procurator debet constitui certus; alius non valet talia constituere, num. 56. Idque varia probatur, num. 57. Valet tamen potestas data Procuratori de substituendo alio, nulla certa personae expressa, n. 58.

Procurator in quibus causis possit, vel non possit intervenire? t. 38. nu. 51. et seqq. Potest intervenire in omnibus causis, ubi hoc non reperitur prohibitum, num. 59. Speciebus in causis civilibus, tum temporalibus, tum spiritualibus, n. 60. et 61. Non tamen in causis criminalibus criminis iudicis, n. 62. et seq. Saltem quibusdam rebus imponenda poena capitis, vel alia poena maior relegatione, num. 63. Quod limitatur, ubi alia poena minor, una etiam in criminalibus admittitur Procurator, n. 62. et 63. Procurator su admittitur, quando vi accusae ventrem de crimine eductus? t. 64. In contrahendo matrimonio, an de facto, et quo ratione, possit intervenire Procurator? num. 67. et seqq. Procurator ad contrahendum matrimonium datus, non potest alium substituere, num. 70. Nec valide constituit post Mandatum revocatum, licet ignoret revocationem, n. 71.

1. Procuratori incumbit probare, ac esse talem, aliquem potest puniri, t. 38. num. 74. Quid, si Dominus activi, Procuratorem suo nomine agere, et non contradicit? nu. 77. Vel si Dominus eipsum tradidit instrumenta, seu fore sua? n. 78. In Procuratore an requiratur speciale mandatum? nu. 79. et seqq. Quid, si dubitetur de mandato Procuratoris ad agendum, vel epos validitate? n. 84. Aut certum sit, quod quis non habet mandatum? nu. 85. Mandatum Generale Procuratori datum, quam potestatem ei tribuit? num. 85. et seqq. Procurator simpliciter constitutus ad agendum, intelligitur etiam datus ad defendendum, seu respondendum, n. 88. et 89. Solvitur instantia, num. 90. Vide super *q. Mandatum procuratorium*.

Procurator generalis constitutus ad omnia, etiam si mandatum exigat speciale, quid possit? t. 38. nu. 91. et seqq. Si aliquis causam suam expressa, potest Procurator usque quidem cetera, n. 90. Nam modo non sine gratiora expressis, idque exemplificatur, nu. 93. et 94. Referuntur plures casus, in quibus Procurator procedere nequit, aliquis specialis mandatum, num. 93. et 95. ac seqq. Sic requiritur speciale mandatum in matrimonio contrahendo, licet non in aliis causis matrimonialibus, num. 96. Requiritur etiam speciale mandatum, ut Procurator possit opponere crimen, ac defectum contra personam Electi, seu Praefici de Beneficio, n. 93. et 97. Ita ad apprehendendum contra electum

postulationem, seu provisionem aliquam, num. 97. Item ad praestandum juramentum calumniae, et de veritate dicenda, num. 98. Item in deferendo juramento ad decisionem liti, n. 99. In transigendo, ac pacificando de rebus Domini sui, num. 100. In compromisso pro ipsius intendendo, n. 101. In impetrando Rescripti ad litem, num. 102. Ad in petendo restitutionem in integrum, n. 104. et 105.

1. Procurator non praesudat Domino, si extra fines mandati quid egerit, t. 38. num. 107. Aliqua ratio est, quod ab eo agitur vi mandati, am. 109. Procurator acquirit sibi actiones etc. num. 108. Et quae ponit litem contestatam Domini liti, et cur? num. 109. Procurator, ad tenetur de levissima culpa? n. 113. Quas expensas repetit a Domino? n. 113. et 114. Verba sententiae condemnatoriae, an sint comprehendenda in personam Procuratoris praesentis, vel Domini absentis? n. 115. et 116. ac sup. Procurator negligens, vel dolus, utrum nocet Domino? num. 119. et 120. ac sup. An etiam confessio, aut error Procuratoris nocet Domino? n. 125. et 127. Contra Procuratorem negligenter, aut dolosamente, committit Dominus actio Mandati directa, n. 128. Et si Procurator non est solvendo, conceditur restitutio in integrum Domino petenti, n. 129.

Procuratoris officium Dominus potissimum modis finit, quibus t. 38. num. 130. et sup. Procurator successores tenetur appellare, vel Domino denunciare, n. 131. Per mortem Domini, an et quando finitur officium Procuratoris, n. 132. 133. et 134. Procurator tum Judicatus, tum extrajudicialis, re integra libere a Domino revocari potest, nec non integra, ubi subit causa, n. 136. et 137. ac sup. Lites integre, ipsiusmodi dicitur? n. 138. Causae iuste revocandi Procuratorem re non integra, quae? n. 139. Procurator potest revocari dupliciter, expresse et tacite, n. 140. et sup. Prior Procurator an revocetur per constitutionem secundi? n. 141. Ac per hoc, quod Dominus superveniens ipsemet causam tractet? num. 142. Remissione, seu mutuo consensu Domini et Procuratoris, cessat huius officium, num. 143. Invisio Domini non ipso officio renunciat, num. 144. Nisi subit iusta causa, n. 145. Aliqua Jureis antiquior, accedit, n. 146.

1. Procurator liti acceptio potest semper obijci, ac per hunc casu gesta relluntur invalida, t. 38. num. 147. et 148. Sed, si necesse contra eas gesta accipiat, n. 149. et 150. Rehabilitatio confirmat iudicium agnatum cum lito Procuratore, num. 150. Nummodo hic aliunde non ferri insubilis ad tale officium, num. 151. et 152. Dominus appellans a sententia per solum Procuratorem reportata, censetur eam rati habere, n. 153. Dominus potest ratificare processum ac sententiam per solum Procuratorem in sui litem oblatum, si aures pars adversa non excepit, num. 154. Solvitur instantia contra litem, num. 155. Cuius per Procuratorem revocatum revocatur veluti, si contestatio eidem annuum facta sit, n. 156. Idemque dicendum de mandatis iudicialibus, v. g. percessionem Clerici, in rebus et in personis etc. innotucent, n. 157. Idem videt in Procuratore ad contrahendum Matrimonium, n. 158. Et in novis aliis casibus, n. 159. et 160. Procuratoris revocatio, si habet effectum ad inducendum nullitatem gestorum per ipsum, quibus sit innotuenda? n. 161. et sup. Quid si Procurator iniquitatis colet revocationem sui mandati? n. 162. Procuratoris constitutio, si sit ex gravi metu, an valeat? t. 40. n. 24.

2. Procurator litem post litem contestatam revocari non potest, etc. d. 2. n. 14. Per Procuratorem, an et qualiter possit praestari juramentum calumniae? t. 7.

na. 35. et sup. Procurator iussus in eandem Principalem, vel in animam suam, quomodo debet verba excipere? n. 37. Ad illud requiritur mandatum a specie Principalem iurandi in tali causa, num. 38. Nummodo Principalem non longe sit abens, puta, ultra mare, n. 39. Procurator ejusmodi duplex iuramentum calumniae deponere debet; et quale? n. 40. Expliciter sententia asserentium, posse iuramentum calumniae praestari per Procuratorem, habetorem generale dominat mandatum, num. 41. Procurator novus ab altero constitutus, etiam tenetur jurare de Calomia, n. 42. Procuratoris confessio, utrumque praesudat Domino? t. 18. num. 90. et sup. Confessio Procuratoris an possit revocari? num. 93. et sup. Vide caput q. Confessio. Procurator potest facere positiones, quando ad bonum habet speciale mandatum: alias non, t. 18. num. 220. Utroque ad hoc ex parte Procuratoris requiritur mandatum specialissimum? n. 221. Procurator non potest esse testis in causa, in qua procurator fuit, t. 20. num. 184. Procurator, contra quem ferre sententiam, debet appellare etc. t. 28. n. 161. Alias nocet Dominus 200, n. 162.

3. Procuratio Ecclesiastica quid? t. 39. n. 49. Tenetur ad eam omnes Ecclesiae ad Monasteria Visitantini subiecta, n. 50. Exceptis Oratoris privati, n. 51. Et Ecclesiae pauperibus, n. 53. Atque Civitatibus, ubi Episcopus sedem habet, n. 54. Hospitalibus, et aliis loca pia pro pauperibus erecta non tenentur ad procuratorem, n. 55. Procuratio quantum comprehendat? num. 56. Debetur tantum moderata, n. 57. Licetum est loco Procuratoris pecuniam accipere, n. 59. et sup. Intuitu Procuratoris nullus potest monachi, etiam gratis oblatum accipere, n. 61. Procuratio an et quomodo tolli possit consuetudine? n. 62. et sup.

5. Procurare votum pro se, vel pro tertio an, et quomodo, praestant Legati Principum veluti simonia? t. 3. n. 149.

R. J. Procurator indebitum solvens, ei imputet, C. II. R. LXXXVI. n. 5.

Procurator, re adhuc integra, potest morari, C. II. R. XXXIII.

Procurator, per institutionem alterius tacite cessat revocatus, C. II. R. LII. n. 1.

Procuratoris officium de iure non reputatur honorificum, C. II. R. LXXXVII. n. 8.

Procuratoris non perquam necessarius est, C. II. R. LXXVIII. n. 3. etiam verbo *Aliae*.

PRODESSE

R. J. Prodesse quod alicui prodest, et alteri non nocet, non prohibetur, C. II. R. LVI. n. 8.

PRODITORIUM

3. Proditorium homicidum. Vids Homicidium Proditorium.

PRODUCTIO

1. Productio testimonii, quando, et qualiter fieri debet? t. 30. n. 412. et sup. Ea regulariter fieri debet citata pars adversa, n. 418. et sup. Fallit in certis casibus, n. 422. et sup. Excommunicatus potest, qui impedit praestant productionem testimonii, n. 431. 432. et 434. Index ex officio providere debet, ne impediat productionem testimonii, n. 432. Quid agendum, si testes producendi, aliter sint iurisdictionis? n. 433. et sup. Debet tunc citari eorum expedit per litteras *Motus Compensum*, ibid. His non indiget Episcopus in causis Ecclesiasticis, citans testes laicos suae Diocesis? et cur? num. 434. Quid si testes personae venire nequeant, concedendo ut alii Jures Remissoria? n. 435. Vide infra q. Remissoria. Testes et loquaces eorum scriptis sint pro-

- dicendi? *z. n. num. 438. et seqq. Vide infra, §. Testes quando*
6. Productiones testium regulariter solum tres fieri possunt: quare vero nonnulli cum solemnitate Legali admittuntur, *z. n. num. 445. Solemnitas ista Legalis declaratur, n. 447. et seqq. An per ly Productionem, oportet hic intelligere Dilatationem? n. 450. Si quare productio testium fuerit concessa sine solemnitate Legali, omnino contradicente, velent citationes, n. 451. Secus, si fuerit contradicendum, et appellatum, n. 452. Testes semel producti, an iterum in eadem causa produci valeant? *n. 453. et seqq. Post publicationem attestacionum, et didicite testificata, nequit pars super eisdem articulis reproducere priores testes, nec alios producere, et cur? n. 452. Quamvis didicissent testificata statim post primam, vel secundam productionem testium, n. 454. Deimpis certi casibus, n. 459. In causa appellationis, an post didicite testificata possint priores, vel novi testes produci? *n. 456***
- Productio instrumentorum, quid? *z. n. num. 299. Et quando fieri possit? ibid. Vide supra §. Instrumentorum productio*

PROFESSIO

1. Professio Fidei, a quibus fieri debeat? *z. n. num. 152. et seqq. Vide supra §. Fidei professio. Professio Religiosa, et modo in parte incocto emissa, ipso iure est irrita, z. n. 57. Adversus professionem Religiosam minor aequum resistitur, z. 41. n. 89. Bene tamen, ut si elegerit nullitatem ejus, post quinquennium possit audiri, n. 90. Restitutio haec adversus lapsum quinquennii, a solo Papa potest concedi, n. 91. Solvitur instantie, n. 92.*
2. Professio Religiosa quid? *z. n. num. 157. Alia res expressa, alia tacita, n. 158. Ad valorem Professionis requiritur actus anctorum sacerdotum, n. 159. Annus probationis integer, n. 160. Item ut, fiat sine metu gravi incocto, n. 161. Addeatur et, quae gravem mentem coactum, n. 162. An et quando inter ille censetur metas reverentialis, n. 164. et seqq. Ad valorem insuper requiritur acceptatio bonae potestatem recipiendi ad Professionem, n. 167. Potestas haec cui competit? *n. 168. et seqq. Retinuitur subreptus quando locum habet? n. 170. Ad Professionem expressam non requiritur certa verborum forma, n. 171. Potest fieri ejus scripta, et sigilla, n. 172. Eius per Procuratorem, n. 174. An sub conditione? Et quando? *n. 175. Professio et nomen Problemis debet annotari, n. 173. Professio et iusta causa differri potest, ultra annum, n. 181. Et in articulo mortis sote finitum annum fieri, n. 182. Quae tamen Novitum reverentem non obligat? Partit et nihilominus Indulgentias plenarias, et aliorum, n. 183.***
3. Professio-tacita quid? *z. n. num. 158. Quomodo eliminabit? n. 17. Inducitur etiam post Concilium Tridentinum, n. 178. et seqq. Ut tamen consistat, requirit certas condiciones, n. 180.*
- Professio Monialium licite fieri non potest ante eam Episcopi, *z. n. num. 184. Facta tamen subsistit, n. 185.*
- Professio Religiosae effectus, *z. n. num. 186. et seqq. Professio est vinculum indissolubile, n. 186. Tollit omnes potestates peccatorum, et dei Indulgentias plenarias, n. 187. Extinguit omnia voce antea facta, n. 188. Afferri irregularitatem et analibus, n. 189. Dirimitur sponsalia, et Matrimonium totum, n. 190. Libera a petra potestate in odiosis, n. 191. Inhabilitat, et eorum temporales redditus habili, n. 192. Impedit exheredatorem, n. 193.*
- Professio Religiosa invalida quando et quomodo impugnari et an non reclamari valeat? *z. n. num. 194. et seqq. Ad reclamandum contra Professionem requiruntur certe condiciones, et quae? Irreclamatio debet fieri iure quinquennium, n. 200. Post quinquennium quendo, et quomodo quis edicere? *n. 204.**

3. Professio invalida, an et quomodo ratificari possit ac debet? *z. n. num. 205. et seqq. Qui certo scit, ac nulliter professum esse, et probare non potest, nec audire, nec tuncur Professionem ratificare, sed in occulto discedere et dimitti potest, n. 205. Nade assensum, etiam peranti non creditur, nisi circumstantiae fidei mereantur, n. 207. Nulliter Professo, si absque scandalo discedere nequit, quid faciendum? *n. 208. et seqq. Potest incere percipere alimonia, et ferre suffragia, n. 210. Nulliter Professus, si Professionem ratificare non vult, tenetur discedere, quem primum sine scandalo potest, n. 211. Quid faciendum debentem an valide professus sit? *n. 212. Professio ratificari potest tacita et ceptate, n. 213. Ad valorem ratificationis requiritur, quod ratificans sciat priorem Professionem esse nullam, n. 215. et seqq. Consensus novus Religiosis ad ratificationem non requiritur, si Professio solimmodo fuit nulle et defectu consensus in Proficiente, n. 217. et seqq. Neque requiritur, si et alia cause fuit nulla, n. 219. et seqq. Doctrina practica pro ratificationibus Professionum n. 214. et seqq.***
- Professio quae fit finito anno, cui tantum bene deest, lassidit est, *z. n. num. 98.*
4. Professio Religiosa an, et quando solvet sponsalia? *z. n. num. 223. et seqq. Dirimit Matrimonium contrahendum et contractum novum consummatum, z. n. num. 23.*
- R. J. Professio. Vide Religiosa.

PROFESSOR

5. Professores Theologiae, et Juris quibus gaudetur privilegiis, praesertim circa perceptionem fructuum Beneficiorum, etiam dum absumunt? *z. n. num. 14. et seqq. An, et quomodo pro licentia decendi, vel ipse Lectorum, cui Professores aliquid temporale accipere possunt? z. n. 18. et seqq.*
- R. J. Professores sunt nobiles decendo sine specie, *G. H. R. LXI. n. 5.*

PROHIBITO, PROHIBITUM, PROHIBERE.

1. Prohibitum intelligitur, quod non reparatur concessum, declaratur, *z. n. num. 33. et 34. Prohibitum Edictum, quod? n. 35.*
- R. J. Prohibitio, si quid prohibitor, prohibitor omnis sequentis et illa, non vero media ad illud, *G. H. R. XXXIX. n. 2.*
- multa prohibitor fieri quae facta tenent, *ib. n. 3.*
- quod nec via prohibitor alicui ad id non debet sine via admitti, *G. H. R. LXXXIV. n. 3.*
- Prohibere quis dicitur, *G. H. R. LVI. n. 2.*
- Prohiberi potest aliquid absolute, vel quod modum, *G. H. R. LXXXIV. n. 2.*
- Prohibita de jure in favorem tertii servanda sunt, si iuramento firmentur, *G. H. R. LVIII. n. 4.*

PROLES

3. Proles a quo parentum nunciata? *z. n. num. 6.*

PROMISSIO, PROMISSUM

3. Promissio Beneficiorum non vacantis. Vide *Concessio, an Promissio Beneficiorum non vacantis.*
4. Promissio ad sponsalia quae requiratur, et officia, praesertim quod fecerunt? *z. n. num. 2. et seqq.*
- Promissio illicitum nulla inducit obligationem, *z. n. num. 19.*

R. J. Promissæ servare homino commercio omnia eoque est, C. II. R. XXI. num. 7.

— in male promissis fides non est servanda; et quoniam male promissus dicatur, C. II. R. LXIX. num. 3. & c.

R. J. Promissum etiam juratum, non obligat, si pars altera fidem, nec conditionem, non servet, C. II. R. LXXV. num. 6.

PROMULGATIO

1. Promulgatio legum requiritur ad eorum obligationem, l. 2. num. 105. et seqq. Sive ea sint voce Praeconiis, sive per scripturam, num. 106. Solvuntur objectiones notabiles, num. 107. et seqq. Qualis promulgatio requiritur ad rationem legis? num. 110. et seqq. Leges Imperiales debent promulgari in consiliis Provinciarum Metropoli, num. 112. Neque obligant, nisi post lapsum duorum mensium, ibid. Fallit hoc in Statutis inferiorum Principum, vel Civitatum, num. 112. et 113. Aut quando in lege aliud tempus est expressum, num. 114. Lex, sive Constitutio Pontificia Romae promulgata, se obligat pro toto Mundo absque alia promulgatione in Provinciis, vel Diocesium? num. 117. et seqq. Refertur ecclesiastica affirmativa non eorum fundamentis, num. 118. et seqq. Sententia negativa tenetur a pluribus Auctoribus, num. 125. Huiusque rationes, num. 126. et seqq. Quid in praxi attendendum? num. 129. et seqq. Promulgari se debet interpretatione auctoritatis legi, et obligat? l. 2. num. 133. et seqq.
3. Promulgatio Legis Romae facta sufficit ad obligandum ubique, l. 49. num. 86. et seqq.

PROPINQUITAS

4. Propinquitates gradus necessario est exprimenda in supplicatione pro dispositione, si Oratores inaequaliter distant, A. num. 166. et seqq. Probat ex Bulla Pii V. et aliis fundamentis, n. 168. et seqq.

PROPRIETARIUS, PROPRIETAS

2. Proprietas plena, quae? l. 12. num. 22. Proprietates quomodo differunt a possessione? num. 27. et seqq. Nihil habet commune cum possessione, num. 28. 29. et 31. Vide supra §. Possessio. Sententia lata super preposita rei, absorbet sententiam super possessione latam pro adversario, l. 13. num. 37. Proprietas et Dominium, importat praeiudicium idem, num. 31. Nisi quod Dominium sit terminus magis amplius, num. 32. Proprietatis effectus, est possessio, num. 36. et seqq. Ex istorum defectuum proprietatis, spoliatus non restituitur: et quaeritur hoc intelligendum? l. 13. num. 76. 77. et seqq.
3. Proprietarius in Religione quoad quid sit? l. 35. num. 19. Proprietarii potestates quae? num. 21. et seqq.

PROROGATIO

2. Prorogatio Jurisdictionis, quid? l. 2. num. 123. Et qualiter fiat? num. 123. Fit quatuor praecipue modis, videlicet de persona ad personam, num. 124. et 125. De re ad rem, num. 126. De tempore ad tempus, num. 127. Et de loco ad locum, num. 128. Ad prorogationem jurisdictionis requiruntur quatuor conditiones; et quae? num. 129. et seqq. Jurisdictio delegata potest prorogari quoad accidentalia, num. 134. An Clerici possint in se prorogare jurisdictionem Iudicis non sui? num. 132. et seqq. Eodem Laici? num. 140. Prorogatio Iuris-

isdictionis hodie in utroque. Fere raro admittitur, num. 142.

5. Prorogatio terminum Reo, vel Advocato potest concedi debet, l. 1. num. 449.

PROTESTATIO

1. Protestatio contra factum non relevat, l. 1. num. 216. et 219. Protestatio contraria facto, quae? num. 218. Protestatio Auctoritatis, scripta ex officio Ecclesiae submittente, utiliter libris apponitur, num. 215. Aliae protestationes Auctoritatum sententiarum de Via et Miraculis nondum Beneficiorum, num. 216. et 217.
2. Protestatio contraria facto, non relevat, l. 5. num. 11. et 12. Protestatio non contestandi litem, quando locum habuit? num. 13. Vide supra §. Litem contestatio.
5. Protestatio contra potestatem aequalis an et quando fieri possit, et debet ad evitandam irregularitatem in accusatione criminali, l. 12. num. 76. et num. 82.

PROTOCOLLUM

2. Protocollo, quid? l. 22. num. 34. Dicitur etiam Liber, in quo originalis scriptura instrumentorum continetur, num. 25. Protocollo, si omnia requisita habuit, plena fides adhibetur, num. 26. Adeo, in dubio magis sit standum Protocollo, quam Instrumento iode desumpto, num. 37. et 38. Ad Protocollo, ut plene probet, quae requiruntur? l. 22. num. 38. et seqq. Notarius Protocollo confectus, debet esse rogatus a partibus, ac per se sadiere eorumque esse, num. 39. In Protocollo debent gesta clare esse descripta, num. 40. Ad illud requiruntur omnia, quae debent intervenire in publico Instrumento, num. 41. Protocollo an debet publicari, seu praefigi partibus? num. 42. et seqq. Protocollo Notarii, an aliquae ex requisitis desunt, edicere exemplum facit probationem, num. 44. Utrum unus Notarius possit in publicum formam redigere Instrumentum praesentis notae in Protocollo alterius repaet? num. 45. 46. et seqq. Notarius Protocollo praesentis se habere debet, num. 23. Protocollo, Nota, et Abbreviatura, idem sunt, num. 56. Ex schedulis praesentis Notarium defectum reperit, quando possit confici publicum Instrumentum? num. 57. 58. et 40.

PROVINCIA

1. Provinciae, quae dicuntur secundum Canonem? P. n. 197. Et quae secundum Legem? ibid.
2. Provinciae omnia, quid intelligatur? l. 26. num. 152. Praesentis, et absentes dicuntur, qui loquuntur, vel diversis Provincialibus substant, num. 151. et seqq.

PROVISIO

1. Provisio, ad Collatio Beneficii, an idem sit? l. 3. num. 97. et l. 6. num. 16. Provisio est novum satis litem, comprehendens sub se omnes modos providendi Ecclesiis, est, l. 6. num. 16. An, et quando sub se comprehendat electionem? n. 17.
3. Provisio Beneficii quid? l. 3. num. 125.

PROVOCATIO

2. Provocatio est quid generalis appellationis, l. 28. num. 10.

PUBES

- 3 Pubes minor viginti annis, non potest esse testis in causis criminalibus; bene tamen in civilibus, *t. 20. num. 80.* Nisi hoc fuerit erduse, magisque prejudicii, *num. 81.* Aut eorum criminales sint difficile probationis etc. *num. 82.* Pubes major viginti annis, non repellitur a testimonio etiam in causis criminalibus, *n. 83.*
- 4 Puberes et impuberes qui? *t. 2. num. 2.*

PUBLICUS

- 3 Publicus Latio quis sit? et quando careat Atylo? *t. 49. n. 90. et seqq.*
- 4 Publicus honestatis impedimentum quid sit? *t. 4. num. 12.* Oritur et sponsalibus de futuro, et Matrimonio rato, *num. 11.* De Jure antiquo dirimebat usque ad quartum gradum, *num. 12.* Jure novo autem et sponsalibus de futuro validi ultra primum gradum se non extendit, *num. 13.* Et invalidi ulteriores eorumque, *ibid.* Provanies ea Matrimonium rato dirimi usque ad quartum gradum, *num. 14.* Et sponsalibus de futuro ortum valet, etiam sponsalia potest solvuntur ex aliqua causa, *num. 15.* Vel ortum renascitur, *num. 16.* Probatur ex declaratione Cardinalium, *num. 17.* Solvitur obiectio, *num. 18.* Ex sponsalibus grati metu iniuste in causa iuris non oritur, *num. 19.*
- Publicus honestatis impedimentum Papa ex quibus causis a quibus per dispensationem tollere solet, *A. num. 133.* Ut rite dispenseat, quoniam exprimi debent? *num. 199.*
- 5 Publicum quid, et quomodo? *t. 1. n. 243.*
- Publica crimina publicis puniri debent, *t. 1. n. 65.*
- Publica et privata crimina in Ordine nostro quae? *t. 1. num. 117.*

PUBLICATIO

- 1 Publicatio servitutis, quae? *t. 6. num. 285.* Ex quomodo fiat? *num. 286.* Publicatio electionis communis, seu capitularis, quae? *num. 287.* Quibusque verbis fieri solet? *num. 288.* Publicatio legum. Vide supra *q. Promulgatio legum.* Publicatio revocationis Beneficiorum quales sit facienda? *t. 9. num. 127. et seqq.* Vide infra *q. Renunciations Beneficiorum.*
- 2 Publicatio attestacionum, quid, et qualiter fiat? *t. 10. num. 146. et seqq.* Vide supra *q. Attestacionum publicatio.*

PUER

- 5 Peccatorum delictis non subiectae poenae Criminali, si ad hoc sunt infantes, *t. 25. num. 1.* Vel infantes, proximi, *num. 2.* Bene vero pubertati proximi, sit tamen, ut a poena capitali sint immunes, *num. 3.* Nisi crimen propter enorme committatur, *num. 4.* Minores ordinarii poena affici possunt, regulariter tamen mitius puniuntur, *n. 5.* Ob peccato omissionis nullum criminalem poenam utuntur Minores, nisi ex dolo delinquant, *n. 2.*

PUPILLUS

- 1 Pupillus sine Tutoris auctoritate meliorem suam conditionem facere potest, non deteriorem, *t. 2. num. 365.*
- 2 Pupillus quoque Tutoris auctoritate, non habet legitimam potestatem standi in Iudicio, *t. 1. num. 134. et seqq.* Quid, si Pupillus sine auctoritate Tutoris agere tentaret, et sententia pro ipso, vel contra ipsum lata esset? *num. 132.* Pupillus regulariter ex-

cludatur e ferenda testimonio in quovunque causa, *t. 20. num. 79.* Ac etiam in Testamentis, *num. 73.* Contra aetatem pupillarem non erit praescriptio, *t. 20. num. 44.* Res pupillares praescribi non possunt, *ibid.* Vide supra *q. Minoribus personae.*

- 3 Pupillus non potest repudiare Legatum, *t. 10. num. 44.*
4. J. Pupillus contrahens sine auctoritate Tutoris cum majore non obligatur, *C. II. R. XII. num. 6. R. LXXV. n. 12.*
- non potest edere auctoritate haereditatem etiam piogram, *C. II. R. LXI. n. 6.*
- cum Pupillo contrahens ex ignorantia facti, quomodo annectatur? *C. II. R. LXXXII. n. 5.*

PURGATIO

- 2 Purgatio Canonica, qualiter fieri debeat? *t. 19. num. 134.* Si plene probatur licet deliquisse, non auditur la valetis probare, ac non deliquisse, mediante purgatione canonica, *ibid.* In purgatione canonica plene requiruntur testes, quatuor duo; et cur? *t. 20. n. 141.* In purgatione canonica admittuntur testes de credulitate, *t. 20. n. 353.*
- 3 Purgatio Canonica quid sit, et quomodo fieri debeat? *t. 24. n. 31. et seqq.* Olim fiebat per juramentum ad sepulchra, vel Reliquias sacrorum, *num. 2.* Vel per assumptionem Eucharistiae, *num. 3.* Hodie vero fit per juramentum Purgandi, *num. 4.* Et quorundam Comparationum, his ut ille de veritate, hi vero de credulitate parent, *n. 5.* Purgatio creditur sine Comparatione, *num. 6.* Purgatio Canonica nonnulla a competentibus Iudice iudici potest, *n. 7.* Ad quam indicandum requiritur, ut quis de crimine sit diffinitus, et aspectus, *num. 8.* Et siue ortum non habet a malicia, *num. 10.* Ac erimen, vel innocentia aliter probari non possit, *num. 11.* Ipsaque crimen non sit secretum, *num. 12.* Et diffinitus persona sit alius fide digna, *num. 13.* Potest iudici purgatio Canonica, vel ex officio, vel ad iuramentum partis, *num. 14.* Non solum super crimine, sed etiam super macula, delicto, aut impedimento, *n. 15.*
- Purgatio Canonica effectus, *t. 24. num. 16. et seqq.* Delictum in illa junctur, et licet et qualiter? *ibid.* Rite tam perfectio statim est absolvendus, *num. 17.* Et ordinarie de tali crimine non amplius potest accusari, *num. 18.* Nisi nova indicia emergant, vel Accusator suam prosecutionem reserpare, *num. 19.* Purgatio Canonica hodie fere abutit in desuetudinem, excepto Officio Inquisitionis, *num. 20.*
- Purgatio vulgaris quid? *t. 25. num. 1.* Est illicita, et reproba a Jure, *num. 2.* Solvitur obiectio, *num. 3. et seqq.*

PURIFICATIO

- 3 Purificatio post partum quid constitutum in SS. Canonibus habeat? *t. 47. num. 1.*

Q

QUESTIO

- 1 Quaesitio quomodo differat a causa? *t. 1. num. 12.* Quaesitio facti, et Quaesitio iuris, quae? *num. 16.* Quaesitio praesudicialis debet cognosci ante aliam, cui praesudicat, *n. 13.* Quaesitio etiam praesudicialis respectu praepositi, seu eligendi, *num. 15.* Alia respectu adversarii, *num. 16.* Et alia respectu Processus; et quomodo? *num. 17.* Ac si licet

contra Actorem opponit spoliatoriam, prius debet tractari questio, neu causa spoli? num. 18. et 19. Siya eam opponit in casum exceptionis, num. 19. Atque per viam actionis, renovando videlicet Actorem super spoliatione, n. 20.

Questio incidentis (proxime correpta) et emergens, quid? num. 21. Questio incidentis (penultima producta) semitor tripliciter, num. 22. Qualiter, et quomodo differat ab emergenti? num. 23. 24. et 25. Super questione incidentis, ac emergenti quando sit processualem? num. 26. et 27. Et quando non? num. 28. 29. et 30. Quid, si Questio incidentis sit tractanda coram alio Iudice? num. 30. et seq. Incidentis questiones mere spirituali Iudice accipitur aequit de eis cognoscere, ne quidem accessoria, num. 31. et 32. et seq.

R. J. Questiones sumuntur pro Tantiore, C. II. E. VI. num. 1.

QUALITAS

- 1 Qualitates Rescriptis Pontificis insertae, inde non prohibentur secus de superscriptionibus, P. nu. 114. Qualitates in eligendis requiruntur, quae? t. 6. num. 104. et seq. usque ad num. 334. Qualitates quae requiruntur in praeficiendis, non promovendis ad Beneficia Ecclesiastica? t. 14. nu. 6. et 3. ac seq. Si Papa rescribit pro non habente debitas qualitates, an et quando talis sit institutus in Beneficio? num. 4.
- 2 Qualitas alia est homini intrinseca, alia extrinseca, t. 23. num. 41. Vide supra §. Idoneitas.

QUANTI

- 3 Quanti minoris Actio. Vide Actio quanti minoris.

QUARTA

- 1 Quarta Destinatio est de Legi Diocesana, t. 31. num. 97. Quarta Mortuorum, seu Funeraria, spectat ad Legem Diocesanam, nu. 98. Ad ab hac eximatur Monasterio? n. 99. et 100.
- 3 Quarta funeralis. Vide Portio Canonica ratione sepulturae.

QUERELA

- 1 Querela est cognoscenda ab eodem Iudice, qui actionem tolerat, t. 27. nu. 137. Sententia, quae non transit in rem iudicatum, post ipsam decem dierum non potest revocari per viam appellacionis, sed solum per viam querelae; et quomodo liceat fiat? num. 135. 136. et seq.

QUI, QUICUNQUE, QUOD

- 1 Qui cito dat, bis dat, qui ratione? t. 3. num. 191.
- 3 Quicunque dictio comprehendit omnia, t. 5. num. 554.
- R. J. Qui sentit omnia, sentire debet commodum, et a contra, C. II. E. LV. num. 1. a. etc. Hojosa Regulae fallit. Vid. ibid. num. 17. et seq. R. LXXVII. num. 1. etc.
- Quid quique iuris in alterum statuerit vel obtineat, nisi eo et ipse debet, t. 26. num. 103. Item t. 45. num. 65.
- R. J. Quid non licet alieni non nomine, uero alieno facit, C. II. E. LXXVII. per tot.
- R. J. Quid semel placit, amplius displicere non potest, C. II. E. XXXI.
- t. 1. Si non sit contra ius vel animam, ibid. num. 6. Si libere et solute et 3. Si extorset placuit,

ibid. nu. 3. 4. et 5. Si aliter iuraverit in semel placio matura, ibid. num. 5.

— fallit actum 1. in motu consensus, num. 15. 2. appertinente causa prius incognita, num. 16. 3. in his in quibus licet de jure possidere, etc. nu. 17. usque ad 22.

QUIDAGIUM

- 3 Quidagium. Quid? t. 39. num. 39.

QUOQUE

- 3 Quoque dictio est conjunctiva, t. 31. n. 146.

R

RADIX

- 4 Radix Matrimonii, et dispensatio in ea quid? A. num. 328.

RAPIENS, RAPINA, RAPTUS

- R. J. Rapine Virgineam volentem et consentientem, raptum verum odo committit, C. II. E. XXVII. num. 8.
- 5 Rapine quid? t. 17. n. 12. Debet fieri circa rem alienam, num. 10. Mobilem, num. 13. fieri potest circa rem maximam, n. 14. Dummodo fiat iocunde, num. 15. Et per viam, num. 13. Com. vel sine armis, num. 17. Poena rapinae, si contra rem civiliter agitur, num. 18. Poena rapinae committitur cum armis, n. 20. Et sine armis, n. 21. Rapinae poena de Jure Canonico, num. 22.
- 4 Ineptus impedimentum quid? et quomodo dirimit Matrimonium? t. 1. num. 373. et seq. Requiritur ad eam violentia raptae illius, ibid. et num. seq. Potest fieri circa quatuor formulae eadem meretricem, num. 375. Non item circa virum, num. 376. Ut dirimat, fieri debet in ordine ad contrahendum Matrimonium, n. 377. Quando cessat? n. 378.
- Raptus poena quae? t. 1. num. 379.
- 5 Rapina Personae in ordine ad extendendum locum quid? t. 17. num. 2. Debet fieri cum violentia, num. 3. et seq. Circa Virgineam, vel aliam honestam foeminaem, num. 5. De loco in locum, nu. 6. Libidinis extendendae gratia, num. 7. Poena illius, num. 8. et seq.

RASURA

- 1 Rasura, vel cancellatio in lico suspecto, vitiat rescriptum, et aliud Instrumentum, t. 3. nu. 114. Locum suspectum rasatur, quis? num. 125. Quid si fiat rasura in Narratione facti? ibid. Aut rasura sit modica? num. 126. Vel scriptura abscisa, omnia eadem Notarii rescripta furit? num. 127. Cautela notabilis circa huc adhibenda num. 128. Rasura vel Cancellatio, praesumitur facta ab eo, pones quem reperitur Instrumentum, nisi probetur oppositum, num. 130.
- 2 Rasura si in Instrumento sit facta, an propter eam Instrumentum possit reprobari? t. 21. num. 327. et seq.

RATIFICATIO

- 3 Ratificatio Professionis invalidae, an, quando, et quomodo fieri possit ac debet? t. 31. num. 225. et seq.
- 4 Ratificatio actus nullius non fit, si logarithmatur eum finem nullum, t. 6. n. 13.
- Ratificatio Matrimonii nullius contractus. Vide Revocatio.

RATHABITIO, RATHABELE

- 1 Rathabitio retrahitur et mandato comparatur, quando ? t. 16. n. 58. et 54.
 2 Rathabitio quando locum habet ? t. 31. n. 170.
 R. J. Rathabitio, seu rathum habere quid sit ? C. II. R. IX. n. 2.
 -- retrahitur et mandato comparatur, C. II. R. IX. n. 2. 4. R. X. n. 2. 3. 4. etc. R. XVIII. n. 3.
 -- et alia propria, alia, seu juridica, et alia simplex, C. II. R. IX. n. 3. R. X. n. 3.
 Rathabere quis non potest quod suo nomine non est gestum, C. II. R. IX. n. 4. 5.

RATIO

- 1 Ratio Legis, est animus Legis, t. 2. n. 388. et 419. Ubi eodem est ratio, eodem est iuris dispositio, c. 1. t. 2. n. 410. et 411. Nec tunc fit extensio legis, sed magis declaratio, n. 412. Ob identitatem rationis in lege expressae, fit extensio etiam in materia odiosa, et poenali, n. 413. et 419. et 420. Et idem dicendum, quando uicis tantum ratio legis affertur poenae, n. 431. Ratio animi legis, quo ? n. 432.
 2 Ratiosum Libeli. Vide supra §. Libri rationum.
 R. J. Ratio Legis est animus legis, C. II. R. XV. n. 23.
 Ratio, ubi est similis, vel maior, facit extensionem concessionalis, C. II. R. LXXVIII. n. 5.

RATIOCIINIUM

- 1 Ratiocinia, quid sint, quomodo dicantur ad ea obligari ? t. 19. n. 1. et 2. Obligati ad ratiocinia prohibentur ordinari ante redditas rationes, n. 3. Et cur ? n. 4. Generaliter omnes impliciti secularibus officiis, et negotiationibus, quae in Clericis non tolerantur, ordinari nequeant, n. 5. et 429. Secus dicendum de generalibus talia omnia, quae Clericis suscipere licet, n. 7. Quid agendum, si quis ad ratiocinia obligatus, invito creditore ordinatur ? n. 8. et 430. An talia sit suspensio, vel irregularitas n. 11.

RECAITATIO

- 5 Recantatio, vel Relinquentia actio, an, quando et quomodo institui possit, vel debeat ? t. 36. n. 13. et 16. Item, n. 28. et 439.

RECEPTATOR

- 5 Receptatores Haereticorum quomodo, et quibus poenae subiacent ? t. 7. n. 49.

RECEPTITA BONA, RECEPTOR

- Receptita bona utriusque quae ? et quid Jura de illis ? t. 20. n. 62.
 R. J. Receptores forum quare puniuntur, C. II. R. IX. n. 11.

REGIPIENDUS

- 3 Regipiendi ad Ordinem quae qualitates habere debeant ? t. 31. n. 68. et 439.

RECLAMATIO

- 3 Reclamatio contra Professionem invalidam, quando, et quomodo fieri possit ? t. 31. n. 194. et 439.

RECOGNITIO

- 5 Recognitio Litterarum quomodo decerni, et fieri debeat ? t. 1. n. 391. Modus examinandi testes super recognitione litterarum, n. 392. Dabitur inde etiam fieri comparatio litterarum ; et quomodo ? n. 393. et 439.

RECONCILIATIO

- 3 Reconciliatio Ecclesiae, quando, e quo, et quomodo fieri possit, an debeat ? t. 40. n. 21. et 439.

RECONVENTIO

- 1 Reconventio eorum Arbitrio compromissario non valet, t. 43. n. 60. An reconventio locum habet saltem eorum Arbitrio juris ? n. 60. et 61.
 2 Reconventio, quid ? t. 4. n. 2. Recusantibus non cogitur reconvenire Actorum, n. 3. Si tamen vult tenetur cum reconvenire coram eodem Iudice, n. 3. et 4. Nequit Actor quod reconventionem, ubi ea locum habet, et ubi Fori incompetentis exceptione torri, n. 6. Reconventio generatim, in quibus causa locum habet ? n. 6. et 439. Et non habet locum in causis criminalibus, criminaliter moris, n. 7. Secus ubi mere civiliter proceditur, n. 8. Reconventio etiam non habet locum in causis executivis, t. 4. n. 9. Nec in causis appellationis judicialis ? Secus in extrajudiciali, n. 10. Nec habet locum, ubi qualitas causae eidem repagatur, puta si una causa sit liquida, altera illiquida, n. 11. Vel ubi causa conventionalis est summaria, altera ordinaria, n. 12. Quid tamen limitatur, ibid. An quoad Iudex, quem Actor addit, de altera causae cognoscere nequit, n. 13. et 14. Per reconventionem extenditur Jurisdictio Iudicis ; et quomodo ? n. 15. Reconventio non procedit coram Arbitrio, n. 16. Et quibus ? n. 17. Nec in Reo Excommunicato, n. 18. Neque valet reconventio reconventionis, n. 19.
 3 Reconventio Clerici coram Iudice Laico, an fieri possit ? t. 4. n. 20. et 439. Laicus inquit Clericum coram Iudice seculari continere super causis spiritualibus, vel huiusmodi, n. 21. Neque in causis criminalibus, n. 22. Nam saltem possit ipsum reconvenire in causis temporalibus, et civilibus ? n. 23. et 439. Sententia affirmativa est communior Doctorum, et quae multipliciter probatur, n. 27. et 439. Possunt, et solvantur fundamenta sententiae negativae, n. 24. et 439. ac n. 41. et 439. Reconventio non est locus, quando laicus dolo provocavit Clericum, ipsum denunciando, injuriando etc. n. 35. et 36. Denari soli res, in quibus Clericus nequit reconveniri coram Iudice Laico ? et qui ? n. 37. et 439.
 Reconventio non est propria conventui, t. 4. n. 31. et 32. Reconventio est proponenda sub ipsius exordio, n. 40. et 41. Sive autem, nec immediate post litem contestatam, n. 42. Alio pari passu cum conventionibus non ambulet, n. 41. et 44. Causa reconventionis, et conventio, est simul tractanda, n. 45. Cum praerogativa iocum Actoris, n. 46. Et quomodo utraque causae dicatur eandem sententia terminari ? n. 47. Quid si foras sententia super una tali causa, et mox super altera, n. 48. Reconventionis effectus, quod n. 49. 50. et 439.

RECURRENS

5 Recurrens a Judice Ecclesiastico, praesertim in causa matrimoniali, ad potestatem secularem, et qui recursum suscipiunt, vel ad recorandum Consilium, auxilium, aut favorem praebent, sunt ipso facto Excommunicati, l. 39. num. 227. et seqq.

RECUSATIO, RECUSARI

1 Recusatio iudicis delegati, quid, et quando fieri possit? l. 29. num. 148. Per rem attingitur officium iudicis delegati, num. 149. et 150. ac seqq. Causa recusationis iudicis delegati regulariter debet tractari per arbitros, num. 152. Exceptis tribus casibus, et quibus? n. 153.

2 Recusatio iudicis, a quo in una causa fecit appellationem, an et quando fieri possit in alia causa? l. 28. num. 215. 216. 217. et seqq. Recusatio iudicis, quid? l. 28. num. 316. Haec in novissime occurrit com appellatione differt autem ab ea in pluribus, num. 3. 7. et 319. Recusatio, et Appellatio acquiescunt, et quomodo? num. 318. Recusatio iudicis suspecti debet fieri ante litem contestatam, et intra viginti dies post obitum Li. bellum, num. 320. Nisi nota causa recusandi Li. perverit, num. 321. De Jure Canonico potest recusari Iudex tam ordinarius, quam delegatus, num. 322. Et quid spectato Jure Civili? n. 323. Vultis recusare Iudicem sibi suspectum, quid agere debet? num. 324. Effectus recusationis iudicis, quid? num. 325. Recusatio an ita suspendat Jurisdictionem iudicis recusati, ut postea gesta ab eo sint nulla ipso jure? num. 326. et seqq. Referuntur diversae circa hoc doctorum sententiae, num. 327. et 328.

3 Recusatio iudicis, Actoris, vel Assessoris an, quando et quomodo fieri, et admitti possit, ac debeat? l. 1. num. 410. et seqq. Forma, et praecepta recusandi iudicem, n. 413. Et acceptandi libellum recusatorum, ab omni consuecendi iudicem, n. 414. Quid iura, et causa recusandi iudicem aut dubia, num. 415. Si causa recusationis aperta sit falsa, vel frivola, non attenditur, num. 419. Si Reus post recusationem iudicis, etiam iuratum, et adhuc iudicialiter respondet, vel obedit suae cum de novo concessio videatur, num. 420. Ii recusant Actoris, vel Assessoris remissio, num. 421.

5 Recusari etiam potest Diffinitor, l. 1. n. 468.

REDDITUS

3 Redditi annui inter immobiles reputantur, l. 35. num. 6. Redditi Beneficii quando possit reservare Episcopos, vel alii Collatores, pro se vel pro aliis causis iuris, l. 12. n. 8. et seqq.

REDEMPTIO

3 Redemptio Voti quid, et quomodo? l. 34. num. 7.

REDHIBITORIA ACTIO

2 Redhibitoria actio, quae, et quo tempore eidem praescribitur? l. 25. n. 182.

REGESTUM

2 Regestum sive extractus Actorum primae instantiae, si ad instantiam partis, atque expensis, l. 28. num. 45.

REGIA

4 Regia vel principalis dignitas est causa dispensandi et per impedimenta Matrimonii, A. num. 69.

REGIMEN

1 Regimen est triplex, Monarchicum, Aristocraticum, et Democraticum, l. 2. num. 100. et seqq. In quolibet regimen, quis possit statuere Leges? ibid.

REGULA, REGULARIS

1 Regulae Cancellariae, sive notiones publicitatis, obligant, l. 2. n. num. 107. Regulae Cancellariae de Figniti? ac declarantur, l. 9. num. 68. et seqq. An procedat in illis, qui dum soli erant, resignaverunt, et causa suspensa intra viginti dies decederet? num. 71. Tempus viginti dierum, quomodo sit computandum? n. 72. et seqq.

3 Regula religionum quotuplex? et quoniam sub quavis militet? Vide Religionum diversitas.

2 Regula S. Francisci sui divitibus revelata, et instituta, l. 31. num. 47. et seqq.

Regulae Cancellariae quid, et quot sint? l. 5. n. 474. Quoniam obligant? num. 475. Uode habetur originem? n. 478. et seqq. Obligent statim post electionem voti Papae, num. 479. Etiam ante publicationem, num. 181. Ac quomodo? num. 482. Dumque usque ad mortem Papae, num. 483. Uode vacante sede cessant, et quomodo? num. 484. et seqq. Successus temporis in pluribus sent mutatio, n. 187. Posuit per extensum tenor regularum cancellariae Clementis Papae XI.

Regularum Cancellariae quaedam debis solvantur? l. 5. num. 489. et seqq.

Regulae quomodo procedenda in iudicio? ibid. Praesertim si favor sententiae, num. 490. Clausula: Non obstantibus Constitutionibus Apostolicis, non derogat regulis cancellariae, num. 492.

Regulae Cancellariae de Triconto, ac excludit Ordinarium inquirentem de iure iurisdictionis? l. 5. n. 349. Qualiter computandum sit initium mensis et iuris regulam? Cancellariae? n. 495. et seqq. Revocatio rectae in morem Ordinarii potest conferri durante illius vacatione in mense Pontificatus, n. 508. et seqq. De Introitu in Beneficio quod statuant regulae Cancellariae, n. 511. Aliae regulae Cancellariae concernentes Remissio, n. 513.

6 Regulae Iuris quid? l. 41. n. 1. Alia est Authentica, n. 2. Alia praecis, n. 3. De regula in specie qui versantur, n. 4. Quid sentendum de regula iuris? et ad quid referat? num. 5.

Regula pro Verborum significatione intelligenda. Vide Verborum significatio.

Regula de Triconto an, et quando curat, ac iuret in causa simoniacae? l. 3. 229. et seqq.

R. J. Regulae iuris quid sit, proem. n. 2. 6. Regulae, aliae Iuris Civili, aliae Canonici, ibid. n. 7. -aliae authenticae, aliae Brocardiae, seu Doctrinales, num. 9. et 10.

-authenticae habent vim iuris, n. 11. et 12.

-nulla regula sine exceptionibus, n. 12. et 16.

Regulae Iuris iocire et applicare maxime aut utilitas, proem. n. 12. et 14. etc.

-regulae statum donec contrarium probetur, ibid. num. 13.

-regulae habens pro se dicere fovere ius certum, num. 13.

-ratio sumpta ex regula fortissime est, ibid.

-a regula in dubio non est recedendum, ibid.

Regulae Cancellariae de triconto possessione beneficiorum Ecclesiastici, C. II. R. L. n. 15. 19. 20. 21. 22.

- Regulares Ordines pberiq;u hodie sunt exempti ab Episcoporum potestate, t. 31. num. 108. Excep-
tis certis casibus, in quibus regulares exempti
subiunguntur Jurisdictioni Episcoporum; et cor? num.
109. Episcopi casus singulim enumerantur, num.
110. usque ad nu. 167. Regulares extra Claustra
degentes, et qualiter? num. 111. et seqq. Facili-
ter tamco possunt regularem extra Claustra de-
gentem, et delinquentem, non est concessa Epi-
scopi potestas quoad praedictos regulares, sed co-
munitate, nu. 115. Regularis intra Claustrum de-
gens, et extra illud scandalose delinquens, quo-
modo subit Episcopo? nu. 116. et seqq. Quid si
regularis, in scandalose delinquit intra Ecclesiam
vel Claustrum? num. 119. Excreti e religionibus,
vel sine legitimo mandato a suis Conventibus rec-
tentur, submittunt Jurisdictioni Episcoporum, num.
120. et 121. Sicut et regulares in peccatis Episcopi
delinquentes, nec coercionem suae Jurisdictionis
impedientes, nu. 122. Regulares notorie ex-
communicati possunt denunciar ab Episcopo, ut
augetur, nu. 123. Jurisdictioni Episcopi submittunt
regulares in conventibus, ubi non sunt domo-
cipitum, nu. 124. Teocritique ad publicas pro-
cessionis accedere vocati, num. 128. Nisi dicant
per diuisionem meliorem, aut sint specialiter exempti,
num. 129. Regulares non possunt Confessiones sae-
cularium audire sine approbatione Episcopi, num.
133. Nec Missas privatim in domibus celebrare Epi-
scopo prohibente, num. 135. et seqq. Regulares
assistentes matrimoniis sine licentia Parochi, ipso
jure suspenduntur, donec ab Ordinario ejus absol-
uantur, num. 134. Et quid, si praesentem assistere
matrimonio non praesens denunciatio? ibid.
Regulares an possint SS. Eucharistiam Sacramenta
publice adorandum propere? num. 138. et 139.
Aut processiones facere sine licentia Ordinarii?
num. 140.
- Regulares sunt subiecti Episcopis quoad Edificandis
Librorum, usque per ipsos examinandum et ap-
probandum, t. 31. nu. 143. Quid deinde de
Lectionibus, Disputationibus, vel Concionibus?
nu. 144. Regulares sine Ordinario licentia nequeant
novas Indulgentias publicare, num. 145. Soluunt
Episcopi quoad officium praedicationis; et quomo-
do? nu. 146. 147. et 148. Contra regulares asse-
rentes, quod Beata Virgo Maria sit coepta cum
peccato Originali, procedunt Episcopi, num. 149.
Regulares exempti submittunt Episcopis in causa Hae-
resis, ubi non sunt inquisitores, nu. 150. Sicut et
Confessarii, quomodolibet exempti, sollicitudines in
confessione, num. 151. Subdantur etiam Episcopis
quoad recessum ad Synodum Diocesanam, sed
cum limitatione, nu. 152 et 153.
- Regulares omnes subiacent Episcopo quoad renou-
ationes Novitiorum, t. 31. nu. 154. Item tamen
locum non habet in Testamentis, et Codicillis, nu.
155. Episcopus potest compellere regulares, ut
Novitii nota professionem sbeosibis omnia sua re-
stantur, num. 156. Regulares subdantur Episcopis
quoad explorationes solennium Psallorum Deo di-
candorum, nu. 157. et 158. Item in Iudicio milita-
tis professionis religiosae, nu. 159. Regulares Sa-
bato Sancto nequeant pulsare campanas ante Eccle-
siam Cathedralis, vel maiorem, nu. 160. et 161. Pos-
sunt compelli ad habendum Lectionem serae scrip-
turae, nu. 162. Regulares debitorum extra Conuen-
tum degentes possunt in casu civilibus mercedum,
et miserabilium personarum, coram Ordinario con-
veniri, nu. 163. et 164. An etiam eorum eadem con-
veniri valeant ratione delicti, contractus, vel rei,

de qua agitur? nu. 165. et 171. Regulares subiacent
etiam Ordinariis in reddenda ratione de crea-
tione oliminarum voluntatum, si quam generant, nu.
166. Item quoad executionem Decretorum Concilii
Tridentini, et quomodo? num. 167. Regulares,
quantumvis exempti, tenentur Episcopis Reveren-
tiam praestare, etque in suis Ecclesiis nom Bald-
alini concedere, nu. 168. Alii casus, in quibus re-
gulare exempti submittunt Episcopis, remissive, num.
169. et 170. Vide infra §. Religiosi.

- Regularem statum suscipiens, an circa auctus
gaudet privilegio Fori? t. 3. nu. 262. et seqq.
- Regulares. Vide etiam Religiosi.
- Regulares non possunt amplius extra Monasterium le-
gere Missas in Altari portatili, t. 41. nu. 5. et seqq.
Nec tamen in Monasterii Oratorio privati, num.
19. et 20.
- Regulares quot possint ac debeant in Monasterio re-
cipi, et admitti, t. 5. nu. 67. et seqq.
- Regulares a quibus Decimis solvendi, quomodo et quomo-
do sicut exempti? t. 30. nu. 61. et seqq.
- Regulares Mendicantes, an et qualem habeant po-
testatem absolvendi a casibus Summo Pontifici,
etiam in Bulla Coenae, reservatis? Vide Absolutio
a casibus Papae reservatis, an, et quando fori
possit a Regularibus?
- Regulares sicut approbati ab Episcopo possunt in
quavis Diocesi absolvere, si sint in itinere, et in
loco, ubi Episcopus personaliter non existit, t. 30.
num. 159.
- Regulares non possunt confiteri alieni extra ordinem,
t. 30. nu. 160. Nisi sint in itinere, n. 161. et seqq.
Vel in mortis, nec necessitatis articulo, n. 163. Quid
extra hoc in Ordine nostro? ibid.

REJECTUS

- Rejectus ab electione an potest sit intelligibilis,
et quomodo? t. 6. num. 279. et seqq.

RELATIO

- Relatio, quid? t. 28. nu. 377. Relationes de factis
propemodum abierunt in desuetudinem, n. 380. Ju-
dices ipsi tenentur etiam sententiarum terminare,
omnibus relationibus, ibid. Licet tamen casu do-
bitio Juris Principum consulere, nu. 381.

RELEGATIO

- Religatiois, ac exili poena quid? t. 37. nu. 106.

RELEVUM

- Relevum, et Leudemum, quid, et quomodo dif-
ferunt? t. 20. num. 114. et seqq.

RELIGIO, RELIGIOSUS

- Religio, quid, et quomodo accipitur? t. 31. nu. 1.
et 3. Ad eam requiritur, ut plures vident in com-
muni, n. 8. A. 2. Ut approbetur a Papa, n. 9. Tri-
vota paupertatis, Obedientiae, et Castitatis sunt de
essentia religionis, et quidam Juris Divini, n. 11.
et seqq. ita, ut nec Papa dispensare valeat, quanta
et Monacho possit facere non Monachum, ibid.
Praeterea tria vicia eor praedictis praescriptis n. 12.
Sollemnitas votorum, an sit de essentia religionis
n. 14. Status religiosus, ac religio fuit primus a
Christo Domino institutus, n. 14. et seq. Religi-
ones plures in specie, accidentiter diverse, im-
stitutae sunt ab hominibus, n. 20.
- Religionum diversitas, ac omerus, t. 31. nu. 12.
et seqq. Religionum omnes conveniunt in substantia,
n. 13. Differunt tantum accidentaliter, et in quibus
ibid. Religio alia est Contemplativa, alia Ac-
tura, Mistra, n. 24. Alia Clericalis, alia Monacho-

lia, etia Mendicant, alie Militaria, n. 25. Religio Manichaeis quid? n. 26. Mendicant Religio quid et quae? n. 27. Militaria ordo quid? n. 28. Fias Professi, et in quomodo erat Religiosi? n. 30. et seq. Quotum tantum Regem Religiosis, et Religiosis erant S. Basilii n. 31. Augustini, Benedicti, et Francisci, n. 34. Regula S. Basilii quando incepit? Et qui sub ea militavit? n. 35. et seq. Regula et Religio S. Augustini quando incepit? Et qui sub ea militavit? n. 37. et seq. Regula et Religio S. Benedicti quando incepit, et qui sub ea militavit? n. 42. et seq. Religio S. Francisci ac Regula ejusdem quando incepit, et qui sub ea militavit? n. 47. et seq. Lila semper fuit Ecclesiae, vigere in ea Religio, n. 57. Et quidem diversas n. 58. Quotum tanta Religio, et Religiosorum multitudo sit villosa, n. 49.

Religiosum perfectum, et 31. n. 60. Contemplativus est perfectus Actus, ibid. dicitur est perfectior Contemplativus, n. 61. Responditor ad Tertium Marin optumam partem sibi elegit, n. 62. Inter Mites Religiosos quoram sit perfectior? n. 64. Adducitur summa perfectum Religiosis Descriptio, n. 65. Status Religiosis praevarium Descriptio durabit usque ad finem mundi, n. 66. et seq. 3 Religiosum ingredi, et in eam suscipi, quomodo possit? et 31. n. 68. et seq. Non quis ad Religionem recipi potest, n. 68. Sed debet habere suscipiendos certum statum, ibid. Requiritur etiam, ut sit liber, et non manens captivus, n. 69. et seq. Nec infans, n. 71. Nec obnoxius rationis, n. 72. Aut gravatus animae aere alicui, n. 73. Aut corpore vitiosus, vel infirmus, n. 74. Vel Heresimaphoditus, n. 75. Nequit recipi Episcopus sine licentia Papae, n. 76. Nec proles, cujus pater graviter indiget parentis, n. 77. Quodcumque liberi sine consensu parentum possint et debeant ingredi Religionem? n. 78.

R. J. Religionem intrare cogentes quanam excommunicantur, C. II. ff. XV. n. 45.

Religiosa est prohibitum, ne Clericis exeat ad audiendum Jus Civile, vel Medicinam; et sub quibus poenit? P. n. 238. Et in quo casu? n. 239. et seq. Non tamen, quin intra Claustrum Juris Civili scientiam addiscant, n. 239.

Religiosi nequeunt concorare electioni de se factae extra Monasterium, obique licentia obtenta sui superioris, et 6. n. 312. Nec tales Superiores licentia, et Religiosi possunt consentire electioni primam facienda, n. 316. Quid de Religiosis electionis discordia ad aliquem Praesulum extra Ordinem? n. 317. Alia consensum superioris respectu electionis Religiosorum concoratio, breviter expeditur, n. 318. Circa Regularium inferiorum electiones, quid statuerit Concilium Tridentinum? et 6. n. 318. et seq. Vide supra q. Electionis Regularium Regularis in electionibus non tenentur observare apices Juris, n. 319. In Regularibus ad Ordines suscipiendos non requiritur talis oratio, ac in aliis, et eae? et 1. n. 320. Religiosi non possunt, aut qui ad certam distantiam temporis sunt professi, inqueant ordinari ad talem parvotatis, n. 321. Et quid de Religiosis Soc. JESU? n. 322. Poena ordinatum Religiosum non professum, vel solum professum ad certum tempus, n. 323. Religiosi alii habent exemptionem communem, alii sibi plene exceptam, et Mendicantes, et 31. n. 324. Religiosorum Mendicantium superiores licet in valide inerat poenit,

et compositionis, sine licentia Ministrorum, vel Capitulum, Provincialium, cum Praetuli, cum Recensibus Provincialium Ecclesiarum, et 33. n. 325. et 37. Religiosi non possunt Advocatum agere in iudicio, et 37. n. 326. Nisi per eundem sui Monasterii, et accedente licentia Praetuli, n. 327. Religiosi non possunt constitui Procuratores sine licentia sui Praetuli, et 38. n. 328. Religiosi debent habere synodicum, et 39. n. 329. Solum de haereticis, licet non de necessitate, n. 330. Vide supra q. Regularis.

Religiosi, an possint agere, et contineri in facilio? et 31. n. 331. et seq. Item Regulariter non possunt sine licentia sui Praetuli, n. 332.

Nisi per reformationem Monasterii cretando Praetulum, n. 333. Aut eisi de licentia Praetuli existant extra Monasterium in loco remoto, n. 334.

Vel oia habent Beneficium de consensu sui superioris, n. 335. et 336. Religiosi possunt agere super juribus spiritualibus, quorum sui caput, n. 337. Habent iurisdictionem contra Religiosum, an debeat ipsum continere, vel potius Monasterium ejus? et 1. n. 338. et 339. Distinguitur inter causas civiles, et criminales, ibid. Religiosi gaudent privilegio Fori, et 2. n. 340. et seq. Idque sactoriarie Ecclesiae, n. 341. et 342. Religiosi qui conqueantur de suis Praetuli, possunt acquirere, si opus fuerit, et 17. n. 343. Religiosis an sit iudicium iuramentum? et 16. n. 344. et seq.

Religiosus, non Regularis quid? et 31. n. 345. Non tenetur actu esse perfectus, n. 346. Debet tamen tenere ad perfectionem, et quidam sub mortali, n. 347. Quando et quomodo poenit Religiosus, non reservans statuta, ibid.

Religiosus invalidus Professus, an si quando Professionem rescindere, aut Religionem deferre possit? et 31. n. 348. et seq.

Religiosorum Professorem ejectione legitima de causa fieri potest, et 31. n. 349. Hodie non nisi incorrigibiliter ejectione, n. 350. Incorrigibilis quis sit? ibid. et n. 351. Ejecti non possunt, nisi sit se correctus, vel condonatus crimina, n. 352. Atque per annum fuerit incorrigibilis sine et aqua, n. 353. Quibus casibus componat patentes ejectionis incorrigibilis, n. 354. et seq. Admonitiones, et instructiones S. congruunt, et S. Bonaventurae pro superioribus regularibus Professore, n. 355. Nullius Professore, quod, et quomodo ejus possit n. 356. et seq.

Religiosi ejecti subiacent Jurisdictioni Episcopi loci, et 31. n. 357. Tenentur suo modo ad tria tenere, n. 358. Tenentur etiam ad precepta Regulari sub culpa obligantia, n. 359. et seq. Item tenentur se corrigere, et ad Ordinem redire, n. 360. Eneantur tenentur Religio recipere, n. 361. et seq.

Religiosi fugitivi quid? et 31. n. 362. Sunt tales illi, qui praevia ad superioris, vel Romam peragenda discedunt a Conventu, n. 363. Eius inique veniunt a superioribus, n. 364. Fugitivorum Religiosorum, et recipiuntur solum, poenae, n. 365. et seq. Potestas et obligatio Religiosis erga fugitivos, n. 366. et seq.

Religiosi transiunt ad aliam Religionem. Vide Transiunt ad Religionem.

Religiosus velus in Prochia esse non potest, et 37. n. 367.

Religiosi non gaudent jure Asyli, et 49. n. 368. et seq.

Religiosi quomodo, et quid docere valeant? Vide *Doctrina Episcoporum, Praetorum, etc.*

R. J. Religiosa professio ab initio invidet per quinque annos firmatur, non tractu temporis, sed quia professus eam pronuntiat sub hoc tempore ratificatus, C. II. A. XVIII. num. 11.

RELIQUIE

3 Reliquiae sanctorum quid? t. 45. num. 34. Reliquiae sanctorum absolute non sunt necessariae ad consecrationem Altaris, t. 40. num. 40. Possunt approbri etiam ab Episcopo, et quomodo? num. 27. Reliquiae necesse Beneficentiae approbare pro cultu publico non potest Episcopus, num. 28. Licet tamen est, eas, antequam approbentur, colore cultu privato, num. 29. Speciebus tales cultus privati, num. 30. Reliquiae extra capiam non sunt ostendendae, num. 31. Transfere Corpora, et Reliquiae sanctorum quia possit? num. 32.

Reliquiae Sanctorum numerum inter mobilis pretiosae, t. 43. num. 13.

Religiarum sanctorum et Beatorum veneratio, t. 45. num. ... et seqq. Cultus publicus non possunt colli nositer invenire, nisi prius legitime approbentur, num. 26.

REMEDIUM

1 Remedium ordinarium habenti, non est tribuendum extraordinarium: Limitatur, nisi extraordinarium sit piogius, t. 41. num. 6. Exemplificatur hoc in Minore vel Ecclesia ultra dimidiam laesa in venditione, num. 7.

2 Remediis possessoris acquirit uti contra inventorem, qui perdidit rem mobilem, t. 12. num. 199. Potest tamen contra inventorem agere iudicio petitorio, num. 200. Remedia spoliatorum, quot? t. 13. num. 2. et 3. et seqq. Vide infra §. Spoliatorum remedia. Remedia recuperationis possessionis, non dicuntur interdicta: et cur? num. 22. Remedium Redintegranda, declaratur, numer. 31. et seqq. Circa remedium spoliatorum ex C. Redintegranda, num. 3. g. 1. ederat diversis opinionum, sique aliud certum ex C. *carpe de Restit. spoliat.* non superfluum, numer. 37. Vide supra §. Conditio. Aliud medium recuperandae possessionis habetur ex officio Iudicis, etque extraordinarium, num. 45. Et quibus competat? num. 42. et 46. Remedium extraordinarium non debet tribui habenti ordinem, nisi illud sit piogius, num. 47. Remedia superflua utendum non est, t. 15. num. 33.

REMISSIO, REMISSORIA

2 Remissio reorum alicubi delinquentium et postea fugientium, potest debita per litteras requiri, t. 1. num. 61. Ac de iure fieri debet, et cur? num. 62. Idque non solum ex urbanitate, sed etiam ex necessitate, num. 63. Requiritur etiam ad hoc plures conditiones, et quae? num. 64. usque ad 69. Remissiones reorum de facto reus praestantur, vel non nisi sub litteris Reverentibus, et cur? num. 70. Ut Iudex possit remissionem rei facere, debet (iure aliquo) in ipsum iurisdictionem habere, num. 71. Opposita sententia probatur, num. 72. Et resultantur rationes prioris sententiae, num. 73. Remissio regulariter non habet locum in Contractibus, t. 2. num. 97.

3 Remissoria est eluti e Iudice concedenda, quando testes personaliter venire non possunt, et quomodo? t. 26. num. 433. et seqq.

RENUNCIARE, RENUNCIATIO

1 Renunciare quilibet potest juri suo, et favori privato, non obstante confirmatione superioris, t. 2. num. 543. Non tamen favori publico, num. 547. Quilibet potest juri suo renunciare: quomodo intelligendum? t. 2. g. num. 15.

Renunciari nequeunt Beneficia sine consensu superioris, t. 9. num. 13. et seqq. Neque valet consensu in contrarium, num. 14. Papa potest renunciare Papati atque consensu Cardinalium, num. 15. Libere etiam renunciat, qui plenum ius in Beneficio, necesse habet, puta, qui est tamquam decane, et eadem confirmans, num. 17. An idem dicendum in Beneficio litigioso? num. 18. et 19. Utrum quis possit renunciare Beneficio Ecclesiastico, et cause logredendi Religionem, num. 21. et seqq. Nequit hoc fecere Episcopus, num. 21. Nec tamen inferior Clericus, num. 22. et 23. Eui in praxi consilium sit, petere licentiam aui Ordinari? et cur? num. 24. et 25. Renunciari quae Beneficia possint, vel non possint? et. t. 9. num. 43. usque ad num. 74.

Renunciatio, quid? t. 9. num. 2. Quibusque aliis nominibus appellatur? num. 3. Debet esse spontanea: aliter potest rescindi, ibid. Renunciatio Beneficii, eorum quo fieri possit? num. 4. et seqq. Facit in manibus Laici, est invalida, num. 4. Nec potest fieri in manibus Vicerii Generalis atque speciali commissione Episcopi, num. 6. Et quid de Capitula Sede vacante? num. 7. Renunciatio Beneficiorum alia est tacita, cois variis exemplis referantur, num. 8. et 9. Et quid sit renunciatio tacita magis proprie, num. 10. Alie expressae, num. 11. Parte, vel conditionalis, num. 12. An Beneficio possint renunciari proprie antequam, et sine consensu superioris? num. 13. Renunciatio Beneficii, non comprehenditur sub Decreto Concilii Tridentini, sess. 15. Cap. 16. de Regularibus, no. 27. et seqq. Ad translationem Beneficii, requiritur iusta causa, et. t. 9. num. 34. Sae prius sufficiens ad renunciandum inferiorum Beneficiorum, num. 35. Refertur circa has Constitutio B. Pii V. *Quanta Ecclesiae*, num. 37. Facta reuocationis pura, et a superiore admissa non est locus poenitentiae, num. 38. et 39. Bene tamquam antea, num. 40. Potest quis ex nova causa redire ad Beneficium antea resignatum, num. 41. Sed tunc ultimum locum tenebit per alia, num. 42. Resignatio, quorem Beneficiorum fieri possit, vel non possit? num. 43. et seqq. Renunciatio Beneficii, Petronetti, atque elutri, sine consensu Patroni, vel Eligentium facta, non est ipso iure irrita, sed irritanda, no. 61. et 62. In Curia Romana non admittuntur resignationes Parochialium, nisi exprimator, per quantum tempus possederit resignatus Beneficium, no. 63. et 64. Rigor huc non procedit in Resignationibus, quae sunt extra eorum in manibus Ordinarii, num. 65. Renunciatio Beneficii facta et cause infirmitatis, seu sane morum, en, et quando sit valide? t. 9. et seqq. Refertur non declaratur Regula Cancellariae *De viginti*, n. 68. et seqq.

2 Renunciatio Beneficii debet esse pura: et quomodo? t. 9. num. 75. et seqq. Et cum primis de omni prenoie, num. 75. Renunciatio facta cum pacto, ut Resignatarius solvet expensas alim in Beneficio associatione factas, est cinniore, n. 76. Solvitur instanti, num. 77. Item ut Resignatarius solvat omnes expensas in admissione resignationis etc. n. 78. Sicut et pactum, involvens simultaneam confidenciam,

- num. 79. Renunciatio Beneficiorum etiam debet esse pura ab omni pacto, conditioe, ac modo, num. 80. Privata partium auctoritate facta: alias secus, num. 81. Renunciatio Beneficiorum ex causa permutationis, an sit licita? num. 82. et seqq. Et qualiter instituenda? n. 90. et seqq. Vide supra §. *Permutatio Beneficiorum*.
- Renunciatio in favorem tertii, seu eum Clausula non aliter, an sit illicita, et an Simoniacae? t. 9. num. 105. et seqq. Ea non continet Simoniam Joris Divini, sed potest fieri in manus Summi Pontificis, num. 105. Utrum ipsa facta in manus Episcopi contineat Simoniam Joris Ecclesiastici, variant, Doctores, num. 106. et seqq. Affirmativa sententia est communior, ac pro fora externo retinenda, num. 108. et 109. Resignatio Beneficii in favorem tertii, nequit fieri coram Episcopo, nu. 110. et seqq. Simpliciter tamen resignando Beneficium licet certum personam Episcopo recommendare, ut illud huic conferat, nu. 112. Sed tunc Episcopus non est adstrictus, huic conferre, nu. 113. Quid Juri circa hoc post Bullam B. Pii V. *Quanta Ecclesiae?* num. 114. usque ad num. 119. Dicta Bulla non procedit in Beneficiis juris patronatus, num. 117. Ubi ipsa est recepta, nequit Episcopus ad concensum Parochialis Ecclesiae admittere suos, vel resignatum consanguineos, etc. num. 118. Potest tamen conferre Beneficium resignatum omni Familiarium sui Vicarii Generalis, num. 119. An facta renunciatioe eum Clausula *Non aliter*, possit Episcopus rejecta conditione, veluti turpi, Beneficium conferre, cui voluerit? num. 120. et seqq. Sententia negativa est probabilior, num. 121. et 122.
- Renunciatio reciproca triangularis, et quadrangularis Beneficiorum, quae? t. 9. num. 123. Tales renunciatioes Beneficiorum nequeunt fieri, nisi in manus summi Pontificis, num. 124. Quid consilii sit renunciare volentibus? n. 125. et 126.
- Renunciatioes Beneficiorum, an et qualiter sint publicandae? t. 4. num. 127. et seqq. Dicta renunciatioem publicatio juxta constitutiones Apostolicas est facienda: et cur? num. 127. et 128. Alioquin invalida est proventus de Beneficiis resignatis, num. 129. Resignationes quorumvis Beneficiorum sunt publicandae, num. 130. Et quibus in locis? num. 131. Qua forma? t. num. 132. Et quo tempore, loquendo de renunciatioe facta in manibus Summi Pontificis? num. 133. Quid dicendum de publicatione resignationis, quae fit in manibus inferiorum Collatorum? nu. 134. Bulla Gregorii XIII. *Humano vix judicio*, non videtur obique recepta, num. 135.
- Renunciatioes Beneficiorum, quae sicut effectus? t. 9. num. 136. et seqq. Per eam induitur vacatio Beneficii, nu. 136. Et resignans in ista amittit omne jus, libertatemque pro moruo, *ibid.* Renunciatio admissa excludit a Beneficio resignantem, etiam poenitentem, num. 138. Alii ejus effectus enumerantur, num. 139. Eos tamen solum inducit renunciatio valida, num. 140. et seqq. Renunciatio invalida non abdicat jus respectu Beneficii, num. 141. Plura, et fiat in manibus non valentis eam recipere, num. 141. et seqq. Facto in manibus Laici, an teneat in praedictum resignantis? nu. 143. Per renunciatioem Simoniacam jus non abdicatur, num. 144. Tamen Simoniacae resignans, potest privari Beneficio, num. 145. Renunciatio Beneficii ex causa permutationis, quando abdicat jus? num. 146. Et quid dicendum de aliis renunciatioibus conditionalis? num. 147. Ut renunciatio Beneficii operetur suos effectus, debet ejus admissio esse intimata Resignanti, nu. 148. Atque acceptata a Resignatorio, si est facta in favorem tertii, num.
149. Utrum Clericus Beneficium resignans possit percipere fructus ejus, et quales? n. 150. et seqq. Vide supra §. *Fructus*.
- Renunciatio haereditatis quid? t. 26. num. 532. Est multiplex, num. 533. Renunciatio futurae haereditatis in genere, vel personae incertae valet, nu. 534. Renunciatio et pactum circa haereditatem adhuc viventis, cum hujus consensus valet, num. 535. et seqq. Dammodo consensus non revocet, num. 537. Consensus debet praesentiri tunc, quando fit renunciatio, num. 538. et seqq. Debet esse consensus expressus, num. 540. Renunciatio de haereditate viventis, sine hujus consensus facta non valet, num. 541. Etsi iuramento sit confirmata, nu. 542. et alicubi contraria sit consuetudo, num. 543. Renunciatio haereditatis plurium, uno absente aliis praesentibus, valet quoad praesentes solos, num. 545. Renunciatio matris quando nocet liberis? nu. 546. et seqq. Renunciatio est arctice interpretanda, num. 548. Non extenditur ad Fidei alia bona, nu. 549. Renunciatio haereditati paternae potest eam a fratre, vel alio iterum acquirere, num. 550. Ac retinet jus ad alimentum, num. 551. Renunciatio sub conditione, vel ex certa causa, quando deficit? nu. 552. et seqq.
- Renunciatio Novitiorum, et eorum, qui ingredi volunt Religionem, quos actus comprehendat? t. 31. num. 129. et seqq. Comprehendit omnes contractus, quibus laeditur voluntas Novitii, nu. 130. In specie donatio magis momenti, num. 131. Remissio debiti, vel obligationis, nu. 132. Item Renunciatioes rerum et Joriorum, quae habentur, et quae sperantur, num. 133. Limitatur in rebus modicis, num. 134.
- Renunciatioes sine forma Tridentinae factae, sunt nullae, num. 135. Renunciatio et donatio facta ante ingressum absque iotuitu ingressus, non adest Tridentino, nu. 138. et seqq. Nec contractus illi, quibus tantum recipit Novitius quantum dat, numer. 140.
- Renunciatio ante ingressum in Religionem, intantum tamen illius facta nulla est, nisi fiat juxta formam Concilii Tridentini, num. 141. et seqq. Ad valorem Renunciationis Novitii, vel ingressus Religionem requiritur, ut fiat cum licentia Episcopi, nu. 153. Et intra duos proximos menses ante Professionem, num. 154.
- Renunciatio privilegiorum expressa: Vide *Privilegiorum renunciatio*.
- Renunciatio privilegiorum tacite an, quomodo, ac quo tempore fiat, t. 33. num. 203. Item, nu. 218. et seqq.
- R. J. Renunciare quilibet potest juri et favori suo, C. II. R. LVIII. num. 5.

REPARARE

- 3 Reparare Ecclesiam quoniam, et quomodo teneatur? t. 48. num. 22 et seqq. Qui reparare teneatur Ecclesiam, etiam ad reparandum domum Parochialem, et Ecclesiae paramenta teneatur, nu. 26. Observatio practica, num. 27. Specialia de reparatioe Ecclesiae Cathedralis, num. 28.

REPETERE

- R. J. Repeti non potest datum et acceptum ob turpem causam, bene vero id quod quis dedit ut alter turpe quid committat, C. II. R. LXV. num. 3. 4. 5.

REPLICATIO

- 2 Replicatio aut contraria Exceptio, et hinc Duplicatio, Triplicatio etc. t. 25. num. 6. Replicatio potest ab Actore fieri contra exceptionem Rei, et e contra illum Duplicatio, Triplicatio etc. t. 25. num. 80. Replicatio est quasi Exceptio exceptio, t. 25. no. 134. Dicta de Exceptionibus, servata proportione, locum habent in Replicationibus, *ibid.* Vide supra q. *Exceptio*.

REPUDIATIO

- 1 Repudiatio Legiti. Vide *Haereditas repudiatio*. Repudiatio Legiti abique contrariis Capituli accedens aliquos libri arguit, t. 10. num. 55. et *segg.* Contrarium est probabile, no. 38. Probatur multipliciter ratione, *ibidem* et num. *segg.* Repudiare Legitum non est alienare, num. 41. et 45. Nisi fiat per Populum, num. 45. Repudiatio Legiti Ecclesiam facit illicita, et obligat repudiantem ad restitutionem, num. 53. et 55.

RES

- 1 Res quondam desinat esse integra, ita ut valer Rescripti non committat expirare morte concedentis? t. 3. num. 137. et *segg.* Concordatur, C. *Relatum*, 19. et C. *Gratum*, 20. de *Offic. Delegat.* num. 242. argue ad nu. 249. Res integra in Commisso, quando sit? t. 6. num. 63. Res aliena legari potest, non tamen factum alienum promitti, t. 32. num. 63. Res integra, seu Mandatum proctorum integrum quando dirigitur? t. 38. num. 138.
- 2 Rerum corporalem possessionem, quibus generatim modis, qualique apprehensionibus acquirantur? t. 12. num. 102. et *segg.* Et quid dicendum de acquisitione, et alium translatione quasi possessionis rerum incorporearum? num. 143. et *segg.* Amisio possessionis rerum tam corporalem, tum incorporearum, qualiter fiat? t. 12. num. 185. Vide supra q. *Possessio Res mobilium qui perdidit, non potest contra hujas iuramentum sui remediis possessionis*, t. 12. num. 199. Potest tamen contra hunc agere Iudicio petitorio, num. 200.
- Res spiritualis quae? t. 1. num. 65. Rerum spiritualium coegetio, ad solum Iudicium Ecclesiasticum pertinere, num. 64. 66. et *segg.* Ratione rei alioibi sitae, in et quando quis dicatur soteri Forum? t. 2. num. 98. et *segg.* Et quid de rebus mobilibus? num. 99. et 100.
- Res quatenus generatim praescribi possint, vel non possint? t. 25. num. 21. 27. et *segg.* Vide supra q. *Praescribi quae*. Res mobilis, et immobilis, quae? t. 24. num. 149. Nominis immobilium vacuunt enim Beneficia, censores, Redditi, Ius patronatus, de jura et actiones ad immobilia, num. 120. Res mobiles, et immobilis, privatorum, quo tempore praescribantur? num. 145. et *segg.* Et quantum tempore requiratur ad praescribendum res immobilis contra Ecclesias? num. 152. 163. et *segg.* Et an res mobiles eorum triumphi non capiuntur? num. 168. et *segg.* Vide supra q. *Praescriptio rerum*.
- Res inter alia acta, alia non nocet, t. 27. num. 149. 150. et *segg.* Regulariter enim non prodest alia, num. 152. Regula ista plures patitur limitationes, et quae? num. 153. 154. et *segg.*
- Res iudicata per veritatem accipitur, quomodo intelligendum? t. 1. num. 195. et t. 3. num. 33. Exceptio rei iudicatae non competit Res absolutio ex eo, quia tempore laesae sententiae non possidebat, si post eam possidere incipiat, t. 25. num. 130. et

131. Exceptio rei iudicatae per Iudicium Ecclesiasticum, debet etiam admitti in Foro saeculari; et e contra, num. 132. Res iudicata, et sententia, sunt valde similia, t. 27. num. 1. Distat tamen inter eos aliqua differentia; et quae? num. 3. et 4. Sententia in quo casu dicatur transire in rem iudicatum? num. 3. Sententia autem lapsam deorandi dicitur Res iudicata, larga solum et improprie, potest vero proprie, ac irrevocabiliter, num. 2. et 5. Res iudicata potest dupliciter accipi, larga et propria; et quid sit? t. 27. num. 103. et 106. Quo tempore sententia dicatur transire in rem iudicatum habet pro praesumptionem iuris at de iure, num. 109. Vide infra q. *Sententia quo tempore*, etc.

- Res litigiosa, quae? t. 15. n. 23. Ad eam requiritur, ut moveatur quaestio super eius dominio, vel quasi dominio, num. 24. Et non solum de aliquo eare ipsius, num. 25. Nec solummodo super eius possessione, num. 26. Quamvis tunc ipsa possessio fiat litigiosa, num. 27. Res efficitur litigiosa non solum per litem contestationem, sed iam antea, num. 28. Et quantum ad hoc, correctum est ius antiquum, num. 29. Non tamen rem facit litigiosam simplex interdictio, sed venditor, num. 30. Ut actio sit litigiosa, requiritur litis contestatio, num. 31. Lites litigiosae, si alienentur, oportet eam restitui, num. 37. Aet si cessant non possit, alia equivalens in eius locum eo ius subrogari, no. 38. et *segg.* Quae postea alienari, vel assignari non possint, num. 39. Debetque esse libera ab onere, sicut arti res indebita aliena, num. 40. Quae sunt poenae, quando necer, vel nuncque contrahentium civit, rem esse litigiosam? num. 50. et 52. Difficile est, in alienante reperiri ignorantiam rei litigiosae, no. 51. Et quid, si solus emptor ignoravit, rem esse litigiosam? num. 53. Dicta de scienter vel ignoranter vendente, vel emanante rem litigiosam procedunt in quolibet contractu, num. 54. Nam litigiosam scienter Sacris dedices, posuit in duplum, num. 55. Vide supra q. *Litis pendente*.

- 3 Res domino suo perit, quomodo intelligendum? t. 17. num. 214.
- Res domino suo fructificat etc. n. 236.
- Res transiit cum onere suo, quomodo intelligendum? t. 49. num. 243.
- 5 Res benedictae, et aeternae, et quomodo vendi, vel mutari possint absque simonia? t. 3. n. 221.
- Res derelictae sunt prius occupantibus, t. 15. n. 21.
- Res inventae. Vide *Inventio rei alienae*.
6. J. Res communis. Vide *In re communi*.
- Res sacrae, quae? C. II. R. VII. n. 7.
- Res sacrali Deo dicatae ad usus praefatos transferri non debent, C. II. R. XI. n. 2.
- Res nisi in necessitate Ecclesiae, vel pauperum, aut captivorum, *ibid.* num. 7. et 8.

RESACINATIO

- 5 Resacinationis, vel restitutionis obligatio quae, et quando oriat in utroque foro ob damnum datum? t. 36. num. 39.

RESCHRIPTUM

- 1 Rescriptum, alio nomine appellatur Decretalis Epistola, t. 2. num. 10. In Rescriptis sub generali derogatione non comprehenduntur Decreta Coeclit Generalia, etc. t. 2. n. 200. 227. Distat inter Rescripta, et Constitutiones Pontificas quoad hoc, num. 227. et 228. Litterae in forma Brevis sunt ejusdem auctoritatis, ac Rescripta

significata, num. 53a. Conveniens, et differentia inter Leges, et Rescripta, t. 3. n. 1.

Rescriptum quid? t. 3. num. 2. et seqq. Rescripti nomen, quibus concessit? num. 3. Absolute prolatum in Ecclesiasticis, accipitur pro Rescripto Papali, n. 4. Quibus de Causis Rescripta concedi solent? num. 5. Motus proprius resci consueverunt inter Rescripta, n. 6. et 7. Rescripta tribus partibus constant, Narratione, Supplicatione, et Conclusionem, nam. 8. Rescriptum, an habeat vim Legis? t. 3. num. 9. et seqq. Facit jus inter partes, num. 10. Rescriptum large acceptum comprehendit sub se Privilegium, Beneficium, Mandatum, ac Rescriptum proprie dictum, num. 5. Rescriptum proprie, quid, et quomodo differat ab aliis concessis? num. 16. et seqq. Rescriptum, quatenus sit? num. 22. Rescriptum contra legem, proter legem, et secundum legem, quid? num. 23. Et quomodo somatur in Bulbis Iuribus De Rescriptis, num. 24. Rescriptum contra jus non valet, quomodo intelligendum? num. 25. et 26. Rescripta iustitiae, seu ad litem, et Rescripta gratiae, seu ad Beneficium, quid? num. 28. et 29. et 30. Rescriptum iustitiae, quid? num. 31. In dubio Rescriptum praesumitur iustitiae, et non gratiae, num. 32.

Rescriptum impetrare potest, qui expressa a Jure non prohibetur, t. 3. num. 33. Rescriptum an possit impetrare Sacerdos? num. 36. et 37. Haereticus? num. 38. Excommunicatus? num. 39. et seqq. Saltem per procuratorem? num. 42. Rescriptum ab Excommunicatione impetratum, an sit ipso jure nullum, vel doctus ope exceptionis? num. 45. et seqq. Quid juris, si post impetratum Rescriptum ac durante lite, impetrator ejus incidit in excommunicationem? an. 49. Rescriptum ab excommunicatione impetratum est nullum, licet excommunicatione sit occisa, excommunicatus non vitandus, num. 50. et seqq. Rescriptum, an quis possit impetrare pro alio abique ejus speciali mandato? num. 56. et seqq. Quid de Stylo moderno Curiae Romanae dictum? num. 59.

Rescriptum iure quo tempore sicut presentando? t. 3. num. 60. et seqq. Rescripta iustitiae, et Rescripta gratiae, an sint perpetua? num. 63. et 64. et seqq. Circa praesentationem Rescriptorum ad Beneficia, quid disponunt Concordatae Germanicae? num. 68. Et Rescripta gratiae attenditur tempus datae: id Rescriptis iustitiae tempus praesentatae, num. 69. Idque exemplariter varie, num. 70. 71. et seqq. In ordine ad quos effectus in Rescriptis attenditur tempus Praesentatae, vel tempus datae? num. 76. et 77. et seqq. Motus proprius purge Subreptionem Rescripti, num. 79. Et pluribus Rescriptis iustitiae, quomodo sit praesentandum? t. 3. num. 81. et seqq. Secundum Rescriptum iustitiae abique mentione prioris impetrationis, non sit ipso jure nullum, sed ope exceptionis annullandum, num. 92. et seqq. Rescriptum Beneficiale quomodo praevalet, si diversa a debitis rescriptis super Beneficio in eadem Ecclesia ubi confectum impetratur? num. 93. et seqq. usque ad num. 111. Referatur variis casibus, et distinctionibus circa hoc, ibid. Quid dicendum de aliis Rescriptis gratiosis, et quomodo eorum sit praesentandum si plura a diversis fuerint impetrata circa idem? n. 112. et seqq. Ob Rescriptum Principis nequit revocari transactio, t. 3. n. 48.

Rescriptorum interpretatio, quibus facienda? t. 3. num. 119. et seqq. Rescripta iustitiae in debito sunt interpretanda secundum Jus commune, num. 120. Eaque sent strictius interpretationis, neque extendendo ad eorum, vel personam non expressam, num. 121. et seqq. In Rescriptis iustitiae sub clausula,

Et quidam alii, non comprehenduntur personae digniores expressis, num. 122. Neque effrenata multitudo, num. 123. Rescripta gratiae ad Beneficia, quodlibet sint interpretanda? num. 125. et seqq. Rescripta ad Beneficia Ecclesiasticis, veluti ambitionis, sunt strictius interpretanda, num. 126. et seqq. In Rescriptis quatenus Clausulae, communiter opposuntur, vel saltem subintelligi debent? t. 3. n. 141. et seqq. Formae in Rescriptis praescripta necessarias est observanda, num. 114. et seqq. Nec sufficit formam per alios sequepultes implere, num. 145. Signa colligendi, an in Rescriptis quidpiam sit positum pro forma substantiali, opo ne? n. 147. et seqq.

Rescriptorum subreptio, et obreptio, quomodo committitur? t. 3. num. 152. et seqq. Rescriptum subreptitum, et obreptitum, quid? num. 154. et 155. Subreptio an, et quomodo videtur Rescriptum? num. 156. et seqq. Tres regulae Abbatis circa hoc, num. 159. Capitulum, super literis, de Rescriptis, est clavis totius Tituli, num. 166. An etiam locum habeat in Rescriptis gratiae, et ad Beneficia, atque privilegia? n. 160. Per subreptionem dolosam vitatur quodlibet Rescriptum in totum, num. 161. et 162. Rescriptum subreptum an ipso jure sit nullum, vel doctus ope exceptionis? num. 170. et seqq. Est distinguendum inter Rescripta gratiae, et ad Beneficia, quibus ipso jure sunt nulla: et inter Rescripta iustitiae, quae vitantur doctus ope exceptionis, ibid. Et ratio distictionis inter haec Rescripta, num. 173. Subreptio contingens in una parte rescripti, habentis plures partes, an vitat totum? t. 3. num. 174. et seqq. Subreptio facilius vitat Rescripta gratiae et ad Beneficia, quam Rescripta iustitiae, et cor? n. 176. et 177. Rescripta an vitantur per obreptionem, quae contingit circa eorum esse motum, sed impetritum tantum? num. 182. et seqq. Quid sit per impetrationem Rescripti plures allegatos eorum motus, et una eorum sit falsa? num. 188. et seqq. Taciturnitas Beneficii Ecclesiastici praesabit, quantumvis modici, cor vitat Rescriptum ad hoc Beneficium obtinendum? num. 192. Quoties in Rescripto exprimitur una causa, tunc est censetur esse motus, num. 194. Quid si plures allegentur in eo causas? num. 195. et seqq. De quibus mentis sit faciendum in Rescriptis iustitiae? num. 197. et 198. An in Rescriptis Beneficialibus? n. 199. Rescriptum impetratum contra consuetudinem, vel statum particularem Ecclesiae, aut loci, non valet, nisi sit mentio hujus, num. 200. In impetratione Rescriptorum, quae generaliter sint exprimebantur,

Rescriptum vitat manifestos error latitantes, t. 4. num. 212. Quomodo error ille non sit omnino lavis, num. 214. Nec aliunde apparet de veritate Litterarum Apostolicarum, num. 215. Rescripta an vitantur per errorem in nomine, vel personam? num. 216. et seqq. Aut per errorem in omnino Diocesis? num. 221. et seqq. Rescriptum, si et quando vitatur per resursum, num. 216. Vide supra q. *Restaura*.

Rescriptis iustitiae, an morte concedentis superveniente expirent? t. 3. n. 232. et seqq. Ea expirant tunc re integra, Principes Delegatus ignoret motum Delegatus, num. 232. et 233. Quomodo uox concusat simul error communis, num. 234. Expirant etiam re integra, consensu officii Delegatus, num. 235. Non item, si die postmodum incurret excommunicationem, num. 236. Quomodo res desinat esse integra quoad propositum aut celebrata questio, num. 237. usque ad num. 249. Vide supra

¶ *Ros integras*. Rescripta gratiae, seu ad Beneficia, non expiunt mortis concedentis; etiam re integra, quando consistit gratiam factam; atque si contineret gratiam faciendam, t. 3. num. 250. et seqq. Rescripta quae censentur continere gratiam factam, et quae faciendam? num. 253. et seqq. Rescriptum gratiae concessum sub elemosina, Usque ad beneficium nostrum; etc. aspirat mortis concedentis; num. 260. Et quid, si mortis concedentis communiuit. Ignoratur proceditur ad executionem Rescripti? num. 261. Rescriptum gratiosum concessum sub elemosina, Usque ad beneficium Sedis Apostolicae etc. durat perpetuo, donec revocetur, n. 262. et 263.

1 Rescripto renuntiare, an quis possit? t. 3. num. 264. et seqq. Et quid, si amaverit Motu proprio Principis ad privatam alicuius utilitatem? n. 264. Vel contulerit favorem plurimo? n. 265. et 266. Rescripto iurante an quis possit renuntiare, etiam iurico adversario? n. 267. et seqq. Rescripto qualiter revocetur? n. 271. et 272.

2 Rescriptum lite pendente impetratum, censetur subreptitum non factis mentione de ea, t. 16. n. 14. Rescriptum post causam Delegatis commissam impetratum, potest collatis argui, tum ex vicio subreptionis, tum ex vicio attonitii post litem pendentiam, num. 15. Rescriptum Papae si videtur prava suggestionem obtentum, quid agendum? t. 22. num. 340.

3 Rescripta in Forma pauperum: in Forma communi: in Forma dignorum: vel rutione congrui in Forma gratiosa. Quid? t. 5. num. 189. et seqq.

RESERVATIO

3 Reservatio Beneficiorum. Vide Beneficiorum reservatio

3 Reservationes mentales quid? Et quid iura de eis? t. 8. num. 37. et seqq.

RESIDENTIA, RESIDERE

2 Residentiam perpetuam iurans, potest in casibus a Jure permixtis abesse, t. 4. num. 38.

3 Residentia Clericorum Beneficiorum, t. 4. num. 2. et seqq. Residentia in Ecclesia, vel Praebenda quid? ibid. et num. 100. Nihil aliud est, quam deservire Ecclesiae in Officio Divino, num. 3. Existens in loco Beneficii, sed nihil prestatum, residet materialiter, non vero formaliter, ibid. et num. 109.

Residentia debet esse laboriosa, non otiosa, num. 5. Est duplex vera et ficta, num. 7. Spectatur iura communi omnia Beneficia pariter Residentiam, num. 8. A qua tamen Beneficia simplicia eximuntur per generalem consuetudinem, num. 9. Episcopi, et alii Beneficii Corati Jure Divino tenentur ad Residentiam, num. 10. Beneficii non Corati vero Jure divinitus Ecclesiastici, num. 14. Dantur Beneficia ad Residentiam non obligantia, num. 15. Juramentum de continuis personali Residentia quando intelligendum? n. 17. Non obligat in casibus Jura communi exceptis, ibidem et num. 109. Poene Clericorum non residentium, n. 19. Non Residentes sunt imprimis citandi, et monendi, ut resident, num. 20. Praefixo tempore si non redeant, proceditur contra eos Appellatione remota, ibid. et num. 109. Debet autem citatio fieri personaliter, quando citatur ubi sit, num. 21. Alioquin in Ecclesia, ubi Beneficium existit, debet publicari Edictum trine citationis, et quomodo? num. 23. Beneficiarius propter absentiam privatus Beneficio debet restitui, si post reditum

iustum probat absentiae causam, num. 25. Clericorum non residentium ordinaria poena quae? n. 26. et seqq.

3 Residentia Episcoporum, t. 4. n. 39. et seqq. Et faciendum in loco, ubi est Ecclesia Cathedralis, ibid. in quo consistat? num. 41. Tenetur vi Residentiae ad certa munera, num. 42. Praeterea ad speciem pauperum et miserabilium personarum curam, num. 43. Possunt tamen Episcopi singulis annis duobus, vel tribus mensibus abesse, num. 34. Et quomodo? ibid. et num. 100. Ultra tres menses non possunt abesse sine legitimis excusis, num. 28. Et licentia Papae, num. 39. et seqq. Causae excusantes Episcopum a Residentia quae? num. 41. et seqq. Sicut Christiana Caritas, num. 41. Urgens necessitas, num. 44. Debata obedientia, num. 46. Evidens Ecclesiae utilitas, num. 47. Vel Reipublicae, num. 48. Et quando quiescit horum contingit? ibid. Propter servitium in Curia Regni aut Principum secularium non excusantur a Residentia Episcopi sine licentia Papae, num. 49. Poena Episcoporum non residentium quae? num. 50. et seqq. Non residentem non facit fructus suos, ibid. Ideoque tenetur ipsos restituere, num. 51. Privantur Episcopo, num. 52. Et quomodo? n. 53. et seqq.

Residentia Canoniceorum, t. 4. num. 107. et seqq. Canonici Cathedralis, et Collegiales tenentur residere, ut non possint ultra tres menses singulis annis abesse, ibidem. Nec misfactions, alii essent in choro, ceteroque officia personaliter peragant, num. 108. Rigore tamen iure non ubique est non exceptis, num. 109. Velleque commensando contraria, num. 110. Iure communi tenentur omnibus horis singulis diebus interesse, num. 111. et seqq. Excepto trimestri, num. 113. Quo tamen trimestri non incrementum Praesentiae, ibid. Ad absentiam trium mensium non requiritur allegatio causae, vel petitio licentiae, n. 116. Dummodo non omnes Canonici simul abeat, num. 117. et n. 114. Potest Episcopus ob legitimam causam dare licentiam, et Canonici abint per quatuor menses, n. 118. Ubi est speciem Ecclesiae consultum, vel consuetudo diutius, quam per tres menses residere, tenetur vi stare Canonici, num. 119. et seqq. Quae sint causae excusantes Canoniceum a Residentia personaliter? n. 120. Ex causa justa abesse, non tenetur relinquere substantiam, num. 123. Poena Canoniceorum non residentium quae? num. 124. et seqq. Illicite absentes Canonici non tenentur restituere fructus ante sententiam condemnationis, n. 145. Ad incurrendum tamen privationem fructuum non opus est praevia monitione, ut resident, num. 126. Fructus hi, quibus debeant applicari, num. 127. Episcopus potest non privationis fructuum non potest in totum remittere; bene tamen satisfactionem minare, num. 128. Canonici non residentes non stantur potest privari Beneficio, etiam intra terminum sibi praefixum non rediit, num. 129. et seqq. Sed expectandis ante lapsu terminum annum, ex servendi gradus poenarum a Concilio Tridentino praescriptis, num. 131. et seqq.

3 Residentia Parochorum, et aliorum Curatorum, t. 4. num. 57. Quid intelligitur per annum? Et quae poena per Tridentinum non residentibus sint impositae? ibid. Prochi et Corati tenentur residere Jure Divino, num. 58. Non residentibus poenae mortales, et tenentur ad restitutionem fructuum, num. 59. Quomodo compellendi ad Residentiam, num. 63. Parochus cum residens, eo ipso iure sit privatus Beneficio? num. 66. Non potest abesse per duos menses absque licentia Episcopi, num. 67. Et quidem in scriptis abscata,

n. 68. Proponatur, et solvantur rationes in contrarium, n. 69. et *segg.* Quando tempore Parochus abesse possit de licentia Episcopi? n. 76. et *segg.* Ex legitima causa potest per annum vel alterum diem abesse sine licentia Ordinaris, n. 78. Imo per sex aut septem dies, non vero per hebdomadam, n. 79. et *segg.* Abiesse est iusta causa tenetur relinquere Vicarium idoneum, n. 82. Sine iusta causa abesse potest graviter, n. 81. Potest Episcopus Parochum prohibere ne ultra biduum sine licentia abeat, n. 84. Ratione Residentie tenetur Parochi per se, et non solummodo per Capellanos exercere Munera Parochia, n. 85. Possunt tamen uocari vel placere habere episcopales, domando etiam ipsamet aliquid presentent, n. 86. et *segg.* Casus ex-cessantes Parochum et Residentem, cum quod possit esse, n. 88. et *segg.* Est inter alios Christianos Quoritas, n. 90. Urgens necessitas, n. 91. Capitis immunitas, n. 92. Debita obsequia, n. 93. et *segg.* Evidens Ecclesie, vel Reipublice utilitas, n. 94. Enumeratur abas cause, n. 97. et *segg.* An et quando propter gravitatem peccati vel hostium incursam tenetur Parochus a Residentia personali? n. 100. et *segg.* Coniuncte tempore parit a Parochis, nemque Vicariis observandae, n. 106.

- 3 Residentia Clericorum simplex donat Beneficium habentem an obliget? t. n. 135.
- Residentie ab obligatione rursus quodam exonerantur, t. 4. n. 136. et *segg.* Inter res est abas in studio-rium causa, *ibid.* Etiam in Curia, n. 135. Etiam quomodo, et ob qualem studium? *ibid.* et n. 136. Ad hanc tamen abasiam requiruntur plures condi-tiones, n. 137. et *segg.* Videlicet, ut Beneficiarius non sit ultra triginta annos, n. 138. Et accedat licentia Episcopi, n. 139. Atque constitutor Vicarius, et Parochus abeat, n. 140. Et abas student in Universitate, n. 141. Theologie vel iuri Canonicis, n. 142. Quoad Parochus privilegium abasiam ratione studii hodie est sublatum, et quomodo? n. 144. et *segg.* Non item quoad Canonicos, et alios Beneficiarios simplices, n. 148. et 149. Inter causas abasiam Canoniarum est irritum Episcopi, n. 149. Ita abasiam contrarie presentis, et licentiarum fractis et quomodo? *ibid.* Etiam nunquam arcedit ad Friarum, n. 150. Item Canonici etiam inviti compelli possunt ad in-tervenendum Episcopo, n. 151. Non tamen Ca-the-drales, sed etiam Collegiales, n. 153. et *segg.* Idem est de aliis Clericis inferioribus, exceptis 12-imo Curia, n. 154. Connetudo non exorat e Residentia, n. 157. et *segg.* In Beneficiis Curatis non exorat, *ibid.* Etiam sit immemorialis, n. 158. Bene tamen in Beneficiis simplicibus, et quomodo? n. 160. An et quomodo conventus non residentis exorat in Dignitate constitutos Canonicos? n. 162. et *segg.*
- 3 Residente in loco studii non idem est ac interven-Disiunctio? t. 4. n. 170.

RESIDUUM

- 5 De Residuo eritne quid, et quae pars illius? t. 1. n. 65. et *segg.*

RESIGNARE, RESIGNATIO

- 4 Resignare Beneficium cum Reservatione Pensionis an, et quo et quomodo fieri possit? t. 1. n. 68. et *segg.*
- 5 Resignare Beneficium cum reservatione pensionis eritne sit simoniae confidentialis, t. 3. n. 39.
- Resignationes Beneficiorum, cum in favorem Tertii, quomodo fieri valeant sine lahe simoniae? t. 3. n. 119. et *segg.*

RESERVATUM Jus Can. Tom. VI.

RESPECTUS

R. J. Respectus personarum, et *Acceptio.*

RESPONDERE, RESPONDUM, RESPONSO

- 1 Responsus Prodentum, quae? P. n. 179.
- 2 Respondere, an, et quando quis tenetur iuste mentem interrogari? t. 18. n. 178. Reus et In-dice interrogatus, an tenetur respondere fatendo veritatem? t. 18. n. 154. et *segg.* Vide infra §. *Reus an Iudici* etc. Respondere pure et simpliciter positionibus quid importet? t. 18. n. 154. Pars aut, non respondere, et obasie respondere, n. 143. Positionibus respondere tenetur ipi Principales etc. n. 145. Vide supra §. *Positiones.*
- 3 Responsiones Accusatoris, vel Advocati Generalis. Vide *Advocatus fiscalis.*

RESPUBLICA

- 1 Reipublice graviter lesae competit beneficium re-missionis in integrum, t. 41. n. 36. Vide infra §. *Restitutio in integrum.*

RESTITUERE, RESTITUTIO

- 1 Restitutio in integrum generalis, quid? t. 41. n. 36. Restitutio in integrum strictius accepta, quid? n. 3. Hinc est extraordinarium Jura reme-dium, ac introduitur in subsidium, n. 4. Nec com-petit habentis actionem, *ibid.* Secus, si quis solum exceptionem habeat, n. 5. Regula illa: *Habentis remedium ordinarii non est tribuendum extra-ordinarium*, illustratur, nisi extraordinarium sit plu-guibus, n. 6. et 7. Ad restitutionem in integrum, quantum requiratur? n. 8. et *segg.* Ad non requi-runtur Laici gravi, n. 8. et 9. Et quod Laici ille gravis acciderit dolo adversarii, vel sua facilitate etc. n. 11. Idque per locum rite probatur, n. 12. Item iusta causa, n. 13. Et quod actus, seu con-tractus illi fuerit validus, n. 14. Et quid in du-bio, non contractus ille sit validus? n. 15. Forma procedendi, et faciende restitutionis in integrum, quae? n. 16. et *segg.* Haec non petitur iure actionis, sed implorari officio Iudicis competit, n. 17. Et qualis hic sit Iudex competens? n. 18. Iudex minor non potest restituere contra sententiam ma-joris, n. 19. Restitutio in integrum debet fieri iusto adversario, n. 21. Restitutio in integrum non potest peti per Procuratorem uocatum speciali mandato, t. 38. n. 103. Intelligi, quando restitutio petitur principaliter: secus, si petitur solum incidenter, n. 104. et *segg.*
- 1 Restitutio in integrum competit Minoribus, t. 41. n. 32. et *segg.* Faltit hoc in erroribus, n. 25. et *segg.* Beneficio restitutionis in integrum gaudent Ecclesiae, Monasteria etc. n. 32. Non vero Per-sone Ecclesiasticae in suis bonis patrimonialibus: ac quae ratio disparitatis? n. 33. et 34. Benefi-cium restitutionis in integrum competit quibuscumque Laici pili, n. 35. Sicut et Reipublice graviter lesae, n. 36. Et Principi ac Universitati Civitatis, Castri etc. n. 37. Imo et Collegiis, seu Univer-sitatibus Studiorum, n. 38. Majoribus etiam competit restitutio in integrum ex clausula generali: hoc est, iusta causa interveniente, n. 39. Casus iustae restitendi Majores, quae? t. 40. n. 51. et 52. Differentia multiplex inter restitutionem in in-tegrum competentem Minoribus, et Majoribus, n. 53. 54. et 55.
- Restitutionis in integrum beneficium simul denegato, non est Ecclesiae, vel Minoribus in alio Iudicio

- succedendum, c. 41. n. 39. Nisi nova causa emer-
gat, num. 40. Potest tamen Ecclesia, vel Minor,
restitui ad ius appellandi a sententia delegata restitu-
tione, num. 41. Minor laicus potest contra alium
Minoram petere restitutionem in integrum, n. 42.
Sicut et Ecclesia contra aliam Ecclesiam, n. 43.
Solvitur instantia, n. 44. et seqq.
1. Restitutio in integrum de facto potest peti intra
quadriennium, c. 41. n. 36. Tempus quadriennii
pro petenda restitutione concessi uno respectu est
sententiam, alio nullo, idque declaratur, num. 59.
et seqq. Quadriennium solummodo in Minoribus in-
cipit currere a prima die Vigesimi. anni suad in-
choati, num. 60. Exceptis Minoribus, qui veniens
auctoritas imperarunt, num. 61. In Majoribus, et Ec-
clesiis, quando quadriennium illud cessare incipiat?
n. 62. Illud non currit ignoranti, n. 63. Ecclesia
post quadriennium, an possit aliquando petere re-
stitutionem in integrum? num. 64. et seqq. Ecclesiae
competit restitutionis remedium contra contractus,
et contra sententiam tum interlocutoriam, tum
definitivam, num. 65. Sed post lapsum quadriennii
non admittit ad illud, nisi ab lapsu collatione-
nem, et tunc, vel aliam rationabilem causam, n.
66. Ut, si laicus sit valde avarus, num. 67. Aut
Prælati male alicuius, sicut tempore supervenerit,
num. 68. Vel Ecclesie laici multas curiam habuerit
mutaciones Prælatorum, num. 69. Ecclesia potest
petere restitutionem etiam adversus lapsum tempo-
ris, num. 72. et 73. Tum Judicis, tum extrajudi-
cialis, num. 74. Demptio lapsum quadriennii ad pe-
tendum restitutionem concessa, num. 75. Causa re-
stitutionis adversus lapsum temporis, finire debet
intra quadriennium, num. 76. Idemque distendum
de quolibet restitutione in integrum, n. 77. Quan-
vis hoc de consuetudine non servetur, n. 78. Ac
etiam limitari, quando non per Ecclesiam, sed
per Judicem, vel adversarium stat, quo minus tam-
toto terminatur, n. 79. Restitutio in integrum ad-
versus lapsum temporis, ad quantum tempus sit
suscipienda? n. 80. et seqq. Duplex tempus in
proposito est distinguendum, n. 81. Tempus intra
quod, et Tempus ad quod, n. 81.
2. Restitutio in integrum, in quibus causis locum ha-
beat, vel non habeat? c. 41. n. 82. et seqq. An sit
danda Clerico, in reconsecratione Beneficii Eccle-
siastici graviter laeso? num. 83. et seqq. Vel Minor
adversus professionem Religiosam? n. 84. et seqq.
Vel contra propriam confessionem Minoris? n. 85.
Et in delictis? n. 101. et seqq. Vide supra q. Mi-
noram.
- Restitutio in integrum potest tripliciter considerari,
c. 41. n. 105. Quos effectus habeat restitutio ob-
tinenda, sed nondum petita? n. 106. et seqq. Bene-
ficio restituitur in integrum, etiam obliu-
scæ est transitorium ad hæredes, et successores
universales, n. 106. Et qui non extinguatur em-
pyreum? n. 108. Est magis reale, quam perso-
nale, ibid. Datur tamen aliquod beneficium resti-
tutionis in integrum, quod non transit ad hæredes,
n. 108. Potest beneficium restitutionis cedi alie,
num. 109. Restitutio in integrum obtinenda, et
eandem petita, an etiam hunc operetur effectum,
ut possessorum rei per eam evadibilis constituit in
male fide, ad eam ad fructus restituere teneatur? n.
112. neque ad n. 115. Effectus restitutionis prius,
sed nondum obtinenda, quid? n. 116. et seqq. Hæc
regulariter suspendit executionem laici sententiae,
ibid. Restitutio in integrum quoad effectum suspen-
dendi executionem sententiae, acquiritur appella-
tione, n. 117. Restitutionis obtentæ effectus prin-
cipalis est, quod per eam unusquisque integrum
per suum recipiat, num. 121. et seqq. Etiam in eo

- intelligendo, de eo, contra quem impetratur, id-
que varie exemplificatur, num. 121. 122. et seqq.
Utrum obtenta in integrum restitutione, v. g. fa-
di, etiam fructus ejus sint restituendi, num. 126.
et seqq. Restitutio in integrum concessa Minori,
an etiam proit Majori communem avariam cum
eo habuit? num. 136. Saltem, quando hæc in-
dividus? num. 137.
3. Restitutionis in integrum postulatam ab Ecclesia
contra laicum facta, rescinditur inter causas mui
fori, c. 2. num. 153. Restitutio in integrum ad-
versus omnes probationes, an, et qualiter sumptus
Ecclesie, vel Minoris? c. 19. n. 178. et seqq.
An restitutor etiam contra aliam Ecclesiam, vel
Minoram? num. 179. An pariter possit restitui ad
productionem testium post publicationem attestatio-
num? num. 180. et 181. Quæ conditiones ad resti-
tutionem in integrum propriæ omnes probationes
requiruntur? n. 182. et seqq. An sit necesse,
probare læsionem? num. 183. et 184. Utrum
Ecclesia, vel Minor, adversus omnem probatio-
nem in una eademque causa supplex in integrum
restitui possit? n. 185. et seqq.
- Restitutio in integrum Minorum, et quandoque
Majorum, ex propria confessione graviter laici,
n. 186. n. 81. Beneficium restitutionis in integrum
competit Ecclesie Minoribus etiam adversus prescrip-
tionem contra res amplexum, c. 26. n. 220.
3. Restitutio Res male extructæ. Vide Res male ex-
tructæ restitutio.
5. Restitutio simoniace acceptorum. Vide Simoniacæ
acceptorum restitutio.
6. Restitutio in verbo venit omnis utilitas secuti,
C. II. R. IV. n. 3. Si reddi potest et non redditur,
non agitur peremptorie, sed fingitur, ibi n. 2.
Restitutio ab hæredibus facta an et quando juret
defunctum? ibid. n. 6. 7. 8.
- Restitutio in integrum concessa cause, ibid. n. 10.
Restitutio in integrum privilegium transit ad hære-
des, C. II. R. VII. n. 10.
- Restitutio in integrum minori concessum, C. II. R.
XVII. num. 5.

RETRACTIO

- Retractio mentalis, quæ? c. 18. num. 182. Re-
trahitur tres Propositiones Innocentii XI. quibus
damnatur retractio, n. 179.

RETRACTIO

- Retractio in iuribus in iure fore licita est, c.
36. n. 33. Si fiat cum modernis inculpat testi-
bus, n. 34. et seqq. Et in continent, n. 36. Potest
etiam subinde fieri post intervallum, ibid.

RETRACTUS

- Retractus quid, et quomodo? c. 17. n. 389. et seqq.
Alius canonialis, n. 390. Alius legalis, scrip-
tus, et non canonialis, n. 391. Retractus propter
Dominium directum competi Domino Emphyteu-
sio, et Feod. n. 392. Retractus ratione Crediti
quid, et cui competat? n. 393. Ratione Commu-
nionis et societatis quid? n. 394. Retractus ratio-
nis Territorii quid? n. 395. Retractus ratione nega-
tionis, seu gentilitis, quid? n. 396. Retractus com-
petens Fisco ratione Metallorum, et 397. Quomodo
Retractus de Jure ad hoc valeat? n. 398. Et qui non?
n. 399. In Germania valent Retractus gentilitis seu
negationis, n. 400. Sola bene immobili retrahi
possunt, n. 401. Legitime retrahere valens, debet
una cum rebus de totum pretium a priore Em-
ptore sine dolo obtinere, n. 402. Eius modi iura v.
n. 403. Item debet Emptori refundere facies sive

in rem impensas necessarias, et utiles, non item voluptuarias, n. 404. Debet iura sanum, et diem retrahere, num. 405. Idque suo non elerius nomine est commodo, num. 406. Retrahere possunt omnes venditores contrahentes, etiam Clerici, non item Religiosi, num. 407. Qui proximior est sanguine, reliquis præcedit, num. 408. Si est legitimus, *ibid.* Quid si plures in gradu acquiescat? num. 409. Potest quis remuodare Juri retractus, au. 410. Tacite et expresse, num. 411. Tacita quando cessatur recognoscere? n. 412. et num. præcedenti. Retractus locum non habet, quando Contractus non nullus, num. 413. Compendiosa solutio eorum, quæ de Jure retractus, statuta Bovarie disponunt, n. 414.

B. J. Retractus non debet factum legitime etc. §. Facit.

REVALIDATIO

4. Revalidatio Matrimonii inasale contractu, a. n. 583. et seqq. Ad eam requiritur auctoritas consensu ariusque conjugis, *ibid.* et seqq. Requiritur etiam, ut pars nullitatis ignare contrahatur de nullitate, num. 587. Probat: varie, n. 588. et seqq. Solitur obiectio, num. 591. et seqq. Duo quærens certior sit de nullitate prioris Matrimonii, non est necesse revelare nullitatem eorum, n. 595. Duo secuti modi notificandi nullitatem Matrimonii, n. 596. et seqq. Qualiter in præsi disponendum sit ignorans nullitatem, et ad ostens Matrimonium contractum, num. 601. et seqq. Alios modos, a. 603. Consensus debet dari per verba de presenti, au. 604. Juxta aliquos sufficit silentio et consensus utriusque, au. 605. Probabiliter tamen est, requiri utriusque notitiam et consensum auctorem in quovis caso, n. 606. et seqq.

Revalidatio Matrimonii nullius ob impedimentum publicum de novo requirit presentiam Parochi et iuramentum, num. 610. Secus si est casualis impedimentum, num. 611.

REVELARE

5. Revelare faciem, vel rem fortissimè quinquaginta testatur? t. 18. n. 47. et seqq.

REVISORIUM

2. Revisorium, unde trahitur originem? t. 28. nu. 18. Revisoria, qui? t. 28. nu. 48. Hæc una appellandi proprium ab Audis recessit, et in eia locum successit revisio, *ibid.* Revisio hujusmodi, quæ habet specialia? num. 49. Et quomodo differt a Supplicatione, et Appellatione, *ibid.*

REVOCATIO

3. Revocatio, ac mutatio Testamenti; a quovis fieri potest, t. 26. num. 738. Dammodo in secundo Testamentum mentalem facit, quod non obstat talibus obligatio vel revocatio Testamentum, au. 739. et seqq. Qui jure sit non revocatur Testamentum, revocatio illud non potest, num. 742. Limitatur hoc, num. 743. Quærendo revocari possit Testamentum audia verbi? n. 744. et seqq. Et quomodo tunc? num. 745. Revocatur Facto, Circumstantiis, Inductione, Inossione, Destructione etc. *ibid.* et num. seqq. Quando et quomodo cessatur revocatio per dissolutionem unius vel plurium in testamentum posteriorum? num. 849. et seqq. Testamentum factum revocatur per posterius, etiam non sortitur eam effectum, au. 754. Et in priori sit institutio hæres et Aui, in posteriori autem in re certa, num. 755. Dammodo posterior sit rite factum, num. 756. Testamentum prius solentem revocatur, et rumpitur per posterius privilegium, num. 757. et seqq. Ad hæc dictum: revocatur posterius in absentia A-

torum erectum, n. 759. Specialis Constitutio circa revocationem Testamenti præsumitur inter liberos, au. 760. et seqq. Præcise instructio circa revocationem Testamenti, n. 762.

3. Revocatio aliarum voluntatum præter Testamentum etiam fieri potest, t. 26. n. 763. et seqq. Et quomodo? num. 764. et seqq.

REUS

1. Reus captus post litem sententiam mortis potest fugere; et cor? t. 2. num. 224. An in hoc finem possit violare, et Carceres perfringere? num. 225. Reus, unde sic dicitur? t. 1. num. 9. Reus si habet multiplicem Forum, in electione Actoris est, eum in quo maluerit Foro conveniri, t. 2. num. 6. Reus coram incompetens Judice convenitur, impetus non comparat, opponendo exceptionem delictuorum Fari, num. 7. et seqq. Vide supra §. Forum. Reus, qui fugit, an sit remittendus ad locum delicti? t. 1. num. 61. Vide supra §. Remissio-Reorum. Si super Clericatu rei, seu malefactoris per Jodicum Latum capiti, et diversis, se esse Clericum, oritur questio, an, et qualiter cognitio hujus cause spectet ad Judicem Ecclesiasticum? t. 2. nu. 273. et seqq. Revisorium non debet quis lotare domum ipsa ante citandis? num. 8. Vide supra §. Citatio. Reus convenitur non cogitur reconvenire Actorem: si tamen velit, tenetur eam reconvenire coram eodem Judice, t. 4. num. 3. et 4. Vide supra §. Reconvenio. Reus, an Actor plus petere possit simpliciter negare totam petitionem? t. 11. num. 20. et seqq.

2. Reus contumaciter absens, quomodo sit citandus? t. 14. num. 81. et seqq. Contra reum contumaciter absentem non potest procedi, sine necesse contumacia; et cor? num. 88. et seqq. Bene tamen contra Actorem contumaciter absentem, num. 84. Major est contumacia Actoris quam rei, num. 88. Magis præsumitur contra Actorem, quam contra reum contumaciter absentem, num. 89. Rei in Jure appellatur Fugientes; et cor? *ibid.* Cor non fronte ad instantiam rei sit Processus super causa principali, Actore contumaciter absente, sique nihil probante? num. 90. et seqq. Actore non probante Reus absolvitur, quomodo intelligendum? num. 91. Reo contra Actorem contumaciter absentem, compellitur quovis Juri remedia; et quæ? t. 14. num. 92. et seqq. In arbitrio rei est utrum et dictis remediis contra Actorem contumacem rigere, num. 106.

Reus in primis citationibus contumax, secundo et tertia citandus est, t. 14. num. 107. et seqq. Reus qui tantum fuit contumax in primis citatione, non item in secunda, vel tertia, an debet condemnari Actor in Expensis? num. 112. et seqq. Affirmativa sententia est vera, num. 113. et 114. An si reus ad primam citationem discret, an nolle comparere, in deono sit citandus? num. 115. et seqq. Aliter, si extra iudicium ita responderit: secus, si in iudicio, num. 116. et seqq. et num. 121. Quid agendum cum reo extra iudicium respondente, an nolle comparere? num. 119. Presertim, si in tertio citationis non comparuerit? num. 120. Et quid, si in iudicio ita responderit? num. 121. Juxta aequum procedit ad intelligendum reos abesse potius, debet esse declarare contumacem, num. 122. Attendendo prius, an eum habere istam causam absentem, et aliquem respectum, num. 123. Si reus citatus venit inter terminum prorogatum citationis, vel postea, quid proit? num. 125.

3. Rei contumacia potest esse plures; et quæ? t. 14. num. 126. et seqq. Has non incurrit, qui substat, et veniat, et iurisdictione potest, num.

127. Reus contumax, et potius veniens, non audietur, nisi refusa Auctori capessat, et presentia continet Judicio sub, num. 129. Ob rei contumaciam mittitur Actor ex primo Decreto in possessionem rei petite, num. 130. At post annum Actor constituitur tutor rei potius possessor, num. 131. Ob rei contumaciam potest quandoque Jures sequere fructus rei petitas, num. 132. Sed non nisi consensu veritas eritis circumstantiis, num. 133.

Reus contumax potest mulctari a Jure, t. 14. n. 134. Etiam alia parte non potest, num. 135. Hæc mulctæ est arbitraria, num. 136. Et habet locum duntaxat in vera contumacia, non autem in ficta contumacia, num. 137. Et au tunc reus debeat de novo citari, num. 138. Reus contumax potest reus citari citari, num. 139. At accusari, num. 140. et seqq.

Reus contumax habetur pro presentia in sui præjudicium, t. 14. num. 141. Hæc potest Jures contra eum procedere per minorem in possessionem honorum ejus etc. num. 142. Et si ille non erit constans, procedere usque ad incrementum delictum etc. num. 143. Ratione contumacie rei, an, et quando deus Actori vera possessio rei petatur, num. 145. et 146. Reus contumax perdit beneficium appellandi, num. 147. Intelligendo istud de rea contumacia in obo tenendo: reus, in actu exhibendo, et cur? num. 148. Item de reo vera contumacia, et non tantum ficta, num. 149. Alia rei contumacia poena est litem damnum, et quomodo? num. 150. et 151. Poena rei contumacia lo non respondendo, vel obviare respondendo, quæ? num. 152. et 153. Alia contumacia poena, num. 154.

Reus antequam et propriis confessione eodem modo ad mortem, debet constare de corpore delicti, t. 18. num. 65. In criminalibus ad excludendum appellationem plures requirunt, quod reus simul et confessus, et convictus sit, num. 66. Ponitur verior sententia aliorum, num. 70. Reus quibus modis constatur esse convictum? num. 71.

Reus de se confessus, an possit interrogari de sociis Crimini? t. 18. num. 67. et seqq. Reus de se confessus potest interrogari de sociis de delictis occultis, et difficultat probabilibus, num. 100. Ad quid valet confessio, seu nominatio socii criminis, per reum de se confessum facta? num. 107. et seqq. Confessio rei per totum tenore exorta, an probet? t. 18. num. 127. et seqq. Vide supra § Confessio per torturam. Reus tortus, qualiter censetur persistere in confessione? t. 18. num. 148. Vide infra § Tortura Confessio criminis, emanata sub spe impenitentia, an sufficiens ad condemnandum reum? num. 149. et seqq.

Reus, an Juri non servato. Juri ordine interroganti, tenetur sibi veritatem? t. 18. num. 154. et seqq. Potest reus tunc Juri interrogantem artifice eludere, non solum mentiri, num. 155. Ut reus censetur interrogari servato Juri Ordine, quid requiritur? num. 156. et seqq. Hæc acquit Jures interrogare de occultis criminibus, si nulla præcessit infamia etc. num. 157. et seqq. Reus infamatus, an incidit interrogari, utrum teneat confiteri veritatem? t. 18. num. 160. et seqq. An et an ob obligationem Juri legitime interroganti, reus tenetur sibi veritatem? num. 163. et seqq. Reo iudice interrogando solent ante imponi iuramentum de veritate dicenda, num. 164. Et quid iuramentum criminalibus gravibus, vel ex capitalibus iuribus interrogatis, sub gravi obligatione tenetur sibi veritatem? num. 167.

Reus iudice interrogatus poena mortaliter, si non sinitur veritatem, t. 18. num. 163. et 167. et seqq. Nec durante sua prima intentione hanc negare potest sacramentaliter absolvi, num. 166. Istud non debet videri nimis durum, et quomodo intelligere

dum? num. 169. et 170. An reus qui negavit, iterum se offerat Juri ad satandam veritatem? an. 169. et 170.

Reus et presumptione falsa a Jure interrogatus, an tenetur confiteri propositionem veram, ubi iurata eademmodum est in Foro externo de crimine, non debet, ad quod revera in Foro Conscientie non tenetur? t. 18. n. 171. et seqq. Sicut Quæstionis delectator exemplum, num. 171. et 172. Quæstionem sitit ad Forum Conscientie, probabilis est criminis negativa, n. 173. et seqq. Equus pluribus probatur, num. 173. et 174. In Foro tamen externo est procedendum jura exigentiam presumptionis, n. 175. Solvuntur objectiones, num. 176. et seqq.

Reus non habet in sua potestate, quando contentatur, t. 19. n. 124. Si presumptum Juri sit pro Actore, tunc onus probandi transferitur in reum, num. 125. et 127. Idem rursus in novellis aliter est, ubi et quibus? n. 128. et seqq. Quid Juri, si reus aperte in se suscipit onus probandi, 131. et seqq. si plene probare eum delinxisse, non audire reus volens probare, se non de ligante, mediante purgatione canonica, num. 134. Sicut, si indirecte per testes ad probare velit, num. 135. Reus suscipiens in se onus probandi, rei medicum, n. 136. et 137. Quid commodi exportare possit reus, suscipiens in se onus probandi? n. 38. Etiam si reus se accusaverit ad probandum, rei defecerit in probatione, onus debet eodem modo, si nec Actor probaverit, n. 139. Quomodo reus ad id se non obligari sub amittenda eorum, n. 140. Ad rei defensionem, seu probationem etiam invocantur, admittuntur testes criminis, t. 20. num. 37. Item Dialectica, Contradictoria, n. 145. Ad probandum rei innocentiam sufficit presumptiva, et dubia probatio, si Actor plene non probet, n. 19. num. 63.

Rei examen super crimine admisso debet fieri in genere, gradatim descendendo ad magis specialia, t. 20. n. 30. Rei confessio per suggestionem extorta, non sufficit ad condemnandum etc. num. 151.

Reus instrumenta sua debet edere Actori, quando ipse est onerosus in Judio; et qualiter? n. 20. num. 24. et seqq. Sicut, si ipse in Judio non est mortuus, num. 247. et seqq. Quamvis tenetur respondere ad positiones Actoris: et quæ disparitas? num. 143. Actor tenetur edere rei instrumenta ad fundandum hujus exceptionem: et cur? n. 244. Reus excipiendo fit Actor, et quomodo? ibid. Instrumenta communia tenetur reus edere Actori potest etc. n. 245. et seqq. Regula illa, Reus non tenetur Actori sua propria instrumenta edere, plene patitur limitationes: et quæ? num. 250. Reus tenetur edere sua instrumenta Fisco agenti contra illum, n. 251. Privilegium istud extenditur ad Ecclesias, aliisque Loca pia: item ad rationis Mercatoriales, etc. num. 252. Quando Actor habet instrumentum suum in Jure fundatum, tenetur reus convinctus edere privilegium in oppositum, num. 254.

Reus ubi solus tabernaculo presumptionis in causis criminalibus non est condemnandus, sed torquendus, etc. t. 23. n. 70. An tali reo poena extraordinaria possit imponi? n. 71. et seqq. Dure quod quis majore, vel minore poena sit afficiendus, eo quod delictum magis vel minus foret probatum, et inveniretur, num. 72. Potest tamen reo proprii ipsi indicia, quæ de se mala sunt, propria cunctatione imponi, num. 73.

Reus excipiendo fit Actor, t. 25. num. 24. Sed actor necessarius, num. 29. Reus tenetur probare eam excipionem tota terminum a Jure præsumendum, num. 23. 24. et seqq. Vide supra § Exceptio. Reo per contrarium difficultate absoluti, datur exceptio rei indicantis etc. t. 27. num. 141. Sicut, si abstin-

tor duoties ab observatione Judicii, n. 147. Bene in actione injuriarum condemnator, efficitur iniuria nisi iniuria foret minima, n. 148. Bene convictus in Iudicio, si inique confessus, appellare prohibetur, t. 148. n. 62. 68. et 70. et t. 148. num. 297. Vide supra, §. *Appellare* et §. *Appellatio*.
 3 Reus ad locum sacrum confugiens, debet recipi, t. 49. n. 186. De quibus bonis sustentari debet, n. 137. Non potest extrahi a loco sacro, num. 160. Nec ibi etiam consentiens capi, num. 161. Neque carcerari, aut vinculis costringi, n. 171. Habet etiam alios favores, n. 162. et 299.

Rei ad locum sacrum confugiens custodia, t. 49. n. 172. et 299. Custodia Ayle non potest, nec debet custodiri nec carcerari in loco sacro, num. 172. Dicitur item extra illam, n. 173. Quando dubium est, vel constat, crimine esse exceptum, tenetur Rector Ecclesie custodire Reum, non elabare, si fuerit regalis, n. 174. Ipse item a Curia seculari in ipso loco sacro custodire Reum non potest, num. 175. Nisi a Rector Ecclesie fuerit requisitus, num. 176. Aut Rector Ecclesie requisitus custodire recuset, n. 177.

Rei quando, et quomodo extrahi Coeive seculari debeant, t. 49. num. 178. Rector Ecclesie Reum invitum tradere non potest Curie seculari, n. 178. Secus si ipse eare velit, num. 179. Tradere etiam possunt, et debent Reum criminis excepti, si fuerint requisiti, n. 180. Absque hoc quod petant iuramentum de non inferenda poena mortis, aut protentum fecerint, n. 181. Nec necessaria licentia Episcopi advaltem traditionem, n. 182. et 299. Dimissio erroris tenetur, crimen esse exceptum, num. 184. Et requiritur a Potestate seculari, n. 185. Quando per Episcopum tradi possunt, et debeat, n. 186.

Rei extractio a loco sacro, an et quando fieri possit per Curiam secularem, t. 49. num. 186. et 299. Quomodo cum extracto procedere possit, et debeat Potestas seculari, t. num. 188. Compendiosa, et practica instructio circa materiam Ayle occurrente dubio de crimine excepto, n. 189. et 299.

3 Rei male extracti, aut extracti restitutio, t. 49. n. 201. et 299. Vi extractus absque heresis Episcopi debet iterum restitui, num. 202. Esi notorie constet, Reum commisisse crimen exceptum, num. 204. Reus etiam licet extractus iterum restitui debet, si pro eo iudicat Episcopus, n. 205. Et quidem eidem Ecclesie, vel loco, a quo fuit extractus, n. 206. Nec sufficit, eum restituere Episcopo, vel Vicario Generali, num. 207. Restitutio debet eidem Ecclesie fieri publice, n. 208. Non sufficit ecclesiarum Rei, n. 209. Debet etiam fieri restitutio honorum, et respectu damni, n. 210.

4 Reo putus servandus est, quam acri, t. 1. num. 49.

5 Reus eo possit blandis verbis, aliisque modis, et remediis, vel arte involvi, et induci ad faciendum veritatem, t. 1. n. 214. et 299. Ac interrogari de sociis criminalibus, n. 215.

Reus an possit vel debeat sub iuramento interrogari, t. 1. n. 222. Et quid si perjurium committit, num. 223.

Reus in iudicio reclusus sine iudicio confessus, non amplius potest reclamare contra iustitiam processus, t. 1. n. 225.

Reus iotei iuramentum premissum praefatum in causa criminis non compescit, vel non respondens pro communi declaratione, et sententiarum, t. 1. num. 226.

R. J. Reus quis dicitur, C. H. R. XI. n. 3.

Rei favorebiliores habentur, quam actores, C. H. R. XI. n. 1. G. 2. R. XXXII. n. 3. 10. 226.

Reus potest uti pluribus exceptionibus, C. H. R. XX. per tot.

Reus appellans fit actor, C. H. R. XX. n. 9.

Reus si Iudicem acri agnovit ut incompetentem recusare non potest, C. H. R. XXI. n. 9.

R. J. Reus quodam iure Juris quibus actor non gaudet, C. H. R. XXXII. n. 10. 11. 12. 13. etc.

Reus quomodo possit negare factum, quod videlicet actorem probare non posse, C. H. R. LXIII. num. 6. 7. et 9.

REX

3 Reges, vel Imperatores ab Episcopis censuræ Ecclesiastica ligari non possunt, t. 49. n. 20.

RIGOR

R. J. Rigor quando adhibendus, C. H. R. II. n. 7.

ROMANA CURIA

3 Romanus in Curia potest quilibet tam Clericus, tam Laicus super causis spiritualibus recurrere, t. 2. n. 10. Solvitur instantia ex Concilio Tridentino, n. 107.

RUBRICA.

1 Rubricam nomio, quid in Jure intelligitur, t. P. n. 92. Rubricæ Decretalium, Clementinarum, et Extravagantium sunt authenticæ, n. 93. Non item Rubricæ Decreti Gratiani, n. 94. Etiam loquendo de prima ejusdem Rubricæ, num. 95. Rubricæ Decretalium etc. recte allegatur ad decisionem causarum, n. 96. et 299. Et quidem ad quosque potissimum effectus, n. 97. et 100. et 299. Et plures Lecturæ ejusdem Canonis prævalent, quæ magis convant Rubricas ante, n. 104. Rubricas quædam continent perfectum accusam, etiam non, P. n. 98. Valet argumentum a Rubro ad Nigrum, num. 99. Dimissio nigritas non contradicit Rubro, num. 99.

RUBRUM

1 Rubro quandoque generalius est Nigrum, t. 15. num. 1.

RUMOR

1 Rumor quid, et quomodo diffuset a Fama, t. 20. num. 393.

RUPTIO

3 Ruptio Testamenti, quid, et quomodo fiat, t. 20. num. 734. et 299.

RUSTICUS

3 Rusticus equo uti non debet: et si statuer, expensæ inde factæ, non sunt et tanquam testi recedendæ, t. 20. num. 442.

S

SACERDOS

1 Sacerdos est Christus Dominus, t. 1. num. 130. et 299. Sacerdos solus potest rousicare Eucharistiam, num. 136. Sacerdos non Episcopus an ex privilegio Papæ possit conferre Ordines presbyterii sacros, t. 1. n. 14. et 299. Per sacerdotem simplicem potest conferri Sacramentum Confirmationis ex concessione Papæ, num. 22. Sacerdotum potestas in corpus Christi errare potest utre alio potestate in Corpus Christi Myrmicum, sed non e contra, et nec, t. 16. num. 15. et 16. Sacerdos simpliciter potest Papæ delegare potestatem conferendi certos Ordines, confirmandi, reconciliandi Ecclesiam etc. t. 29. n. 86.

- 2 Sacerdos sigillo Confessionis compunctis tenetur, *z. 18. n. 13a. Ipsi Confessionem revelanti nulla modo credunt, ibid. Sacerdotibus cu sit licitum iuramentum? z. 24. n. 22. et seqq. Sacerdotes in levi causa non sunt compellendi ad iurandum, z. 27.*
 3 Sacerdotes sunt Patres et Magistri populi: imo Regum et Principum, *z. 1. n. 6. Vocantur in scripturis Dii et Angeli, n. 7. et 8.*

SACRÆ

- R. J. Sacre personæ quæ dicantur, C. II. R. VII. n. 2.
 — res sacre sunt sacramenta: vasa sacra: paramenta ac bona Ecclesie, C. I. R. VII. n. 3. 7. Vide *Res Sacre*.
 — loca sacra quæ? num. 4.

SACRAMENTUM

- 1 Sacramenta, quæ imprimunt characterem, non possunt iterari, de Fide nat., *z. 16. num. 1. Uode, si in eis conferendis quidpiam fuerit omissum, id casu est supplendum, non tamen aliqui iterandum, n. 1. et seqq. Item etiam in aliorum Sacramentorum collatione nihil est iterandum, nu. 2. Quid agendum in dubio de valore Sacramenti? nu. 3. Tres autem regulæ Scoti circa hoc observandæ, nu. 4. Quæ rationes de Ordine in Subdiaconum sive impositione manuum, C. I. de Sacrament. non iterand. dicantur hanc esse casu supplendam? num. 5. Et ratio dubitandi, ibid. Refertur sententia, eadem tamen eam esse corruptam, nu. 6. Aliis sententiis explicat taxam illam de manuum impositione deprecoris, non consecrationis: sed impagoetur, num. 7. et 8. Ponitur sententia cæteris probabilior per omissam manus impositionem intelligens omissam collationem primæ Tonsuræ etc. n. 9. Impositio manus, si pretermissa in ordinatione Diaconi, vel sacerdotis, est casu supplenda, num. 10. Cum sit materia propria dotorum Ordinum, n. 11. Quæ manus impositio pertinet ad substantiam Ordinis Presbyterii? nu. 12. Et cur dicatur Ritus ab Apostolis institutus? n. 14. Alio modo sit impositio manus Episcopi in collatione Diaconatus, et Presbyterii, n. 15. Manus impositio in ordinatione Presbyterii omittæ, quæ ratione sit supplenda? num. 16. Omittæ manus impositio respectu Diaconatus, quomodo suppleri valeat? n. 17. Differentia inter hanc, et priorem supplendam, quæ? n. 18. Omittæ in collatione Sacramentorum sumi supplenda, licet tantum ex præcepto Ecclesie pertineant ad solemnitatem ipsorum, num. 12. An sit iterandum Sacramentum. Eucismus Unctionis, ei per errorem Christus pro Oleo infirmorum exhibetur? n. 24. et 28. ac seqq.*
- 2 Sacramentum eadem appellatur Sacramentum *z. 24. n. 2. Vide supra q. Juramentum.*
- 3 Sacramentum Eucharisticum communicans, vel ed id confingentes gradient Aule, *z. 49. nu. 48. et seq.*
- R. J. Sacramenta non recipiunt conditionem de futuro, C. II. R. L. n. 13.

SACRILEGIUM

- 5 Sacrilegium etiam proprie, et improprie quid? *z. 16. num. 75. et seqq. Equæ poena de Jure Civili, num. 75. et seqq. Et de Jure Canonico, nu. 80. et seqq.*
- Sacrilegium furtum, et poena illius, *z. 18. num. 55. et seqq.*
- Sacrilegi homicidii poenæ species, *z. 22. n. 64.*
- R. J. Sacrilegium quomodo committitur vel non in personas, res, bonis et loca sacra? C. I. R. VII. n. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. et 12.
- Sacrilegium reputatur quicquid in sacris Deo rebus et personis injure agitur, C. I. R. VII.

SACRISTA

- 1 Sacrista, quis, et quod officium ipsius? *z. 16. num. 4. Quomodo tam ad sacristiam, quam Archidiaconum pertinet custodia Ecclesiæ, et vasorum ejus? num. 5. Sacrista alio nomine appellatur Thesaurarius, num. 4.*

SECULARIS

- 5 Seculares Testes in processu criminali Regularium pro possibili vitare oportet, *z. 1. n. 385.*

SEVITIA

- 4 Sevitia an, et quod præbet causam divortii? Vide *Divortium Matrimonii ex causa sevitie*.

SAGITTARIUS

- 5 Sagittariorum et Ballistariorum nomine qui veniant *z. 15. num. 1. Et qualiter ere illorum prohibita, num. 2.*

SALARIIUM

- 3 Salarium et pretium locutionis justum, et injustum quid? Et unde dignoscatur? *z. 18. nu. 108. et seqq. Vide de salario etiam q. Locatori operarum.*

SALTUS

- 5 Per saltum promotus. Vide *Ordinatus per Saltum*.

SALUTATIO

- 1 Salutatio Angelicæ quælo fuerit oppositum h, Sancta Maria Mater Dei? *z. 1. n. 115.*

SANCCTIO

- 1 Sanctio, quid? *z. 2. num. 14.*

SANCtus

- 3 Sanctus quis sit, et dicitur? *z. 45. num. 2. Sancti coli possunt cultu publico, et privato, n. 17.*

SANGUIS

- 3 Sanguinis essentia, vel judicium tractat Clerici est prohibendum, et quomodo in causa sanguinis concilium dare possint, n. 13. Et quomodo etiam eorum committere? nu. 14. Interesse executioni sanguinis an et quomodo prohibeatur Clerici? n. 15.

SARACENUS

- 5 Saraceni quis, et quid Juri de illis? *z. 6. nu. 26. et seqq. Eorum personæ, non item temple permittuntur esse in locis Christianis, n. 28. Et quare? n. 29. Nequeunt ad illos deferri arma, etiam tempore pacis, n. 30. et seqq. Tractatus et Commerce tamen cum illis tempore pacis licet, num. 31. Excommunicantur omnes, qui Saracenis aliquid armorum genus deferant, num. 33. Vel aliquid auxilium, aut auxilium præbent contra Catholicos, n. 33. et seqq.*
- Saraceni, et Judæi an a Principibus Christianis capi possint ad recipiendum fidem, et Baptismum? *z. 6. n. 17. et seqq. Nequeunt directe, num. 40. Item tamen indirecte cogi, et quomodo, n. 43. Potest autem directe cogi ad fidem, ei fidem, etiam non receperunt, n. 46. Saracenis, et aliis Infidelibus ad solem Infidelium bellum induci nequit, num. 47. Quod tamen fieri potest, si denegans licentiam predicandi Evangelium, n. 50. Saracenos, et aliorum Infidelium liberi essent aut leviti precibus an aliquando baptizari valeant? n. 51. et seqq.*

SARTOR

- 3 Sartores ad emendam missæ, an et quod sibi mi-

nere possunt illud, quo minus rem emunt, t. 17. num. 434.

SATISDATIO

- 1 Satisfactio de iudicium salvando, quid importet? t. 38. n. 83.
- 2 Satisfactio quid, et quando fieri debet? t. 21. num. 95. et seqq.

SCANDALUM

- 3 Scandali vitio causa desistendum est de Jure, t. 19. num. 39.
- 4 Scandali vitio causa desistendum est de Jure, t. 19. num. 39.
- 5 Scandali vitio causa non est emittenda: varitas: ut venialiter peccatum, C. l. R. III. num. 7. et per tot.
- 6 Scandalum possit magis cavendum, quam pharisaicum, C. l. R. III. num. 9.

SCHEDULA

- 1 Schedula Confessionis inventum sciunt legens peccat, t. 18. n. 135. Nec potest Index de peccatis in ea scriptis inquirere, n. 135. et 136.

SCHISMA, SCHISMATICUS

- 1 Schisma, et Schismatici quid? t. 8. n. 2. Et quomodo? num. 3. et seqq. Schismatici quomodo censendi, vel non? num. 5. Schisma quomodo differat ab heresi? num. 7.
- 2 Schismaticum peccat habetionem conjugum haereticum, non eodem cum haereticorum poenitentia, t. 8. n. 8. Schismatici pari poenitentia sunt Excommunicatio, n. 9. Infidelitas ad Officia, et Beneficia, num. 10. Non item privati sine obtinendo, n. 11. Bene vero privati officiorum, honorum, Jurisdictionis, et consecrationis Bonorum, n. 12. et seqq. Schismatici rursus ordinant, Ordinati tamen ab eis sunt suspensi, num. 14. Schismatici non sunt irregulariter, nec solenni, nisi schisma sit notorium, n. 15.
- 3 Schismatici tempore, quo deo sunt Pontifices, quid faciendum Christianis? t. 8. n. 17. et seqq.

SCHOLARIS

- 1 Scholares, et privilegio sortiorum Forum coram eo licet: cor, et quomodo? t. 9. num. 184. Scholares possunt appellare ad superiorem, omisso medio, t. 98. num. 66.

SCIENTIA, SCIRE

- 1 Scientia, triplex, empirica, medicorum, et sufficientis, quae? t. 6. n. 103. Scientia sine requiritur in eligendis ad Praelatos, etque officia Ecclesiastica, quanta est accessoria ad rite observandum officium, num. 104. In Episcopis exoptanda est scientia empirica, n. 107. Sed competens, seu sufficientis iohannina, num. 108.
- 2 Scientia, et potentia prioris Domini, requiritur ad adscribendum quasi potentiam priorem incorporandi contra eum, t. 12. n. 103. 104. et seqq. Scientia quomodo, unde colligitur, n. 103. Scire, quid dicatur? ibid. Scientia non potest stare cum credulitate, t. 10. num. 812. Scientia de illis, quae sunt facti, quae exspectant? ibid. Testes de scientia, quid? num. 812. Vide infra §. Testes de scientia.
- 3 J. Scientia et conscientia non fit in iustitia, C. II. R. XXV. num. 3. Scire et scire debere, se facere poenitentiam pro eodem, C. II. R. XXVIII. num. 3.

SCRIPTURA

- 1 Scriptura semper loquitur, t. 22. num. 173. Scriptura privata grava delictum exprimit, tunc confessione coarctat, quod sua manu fecit conscripta iocunde solum etc. an praescriptum constituit? t. 18. num. 128. 129. et seqq. Scriptura jura ad probationem actus, licet ad ejus substantiam non semper requiratur, t. 22. n. 1. Scriptura authentica, quae? num. 13. 14. et 15. Vide supra §. Instrumentum. Ubi scriptura est de substantia actus, non valet, quidquid scribitur, nisi complete scribitur, t. 22. num. 43. Ubi requiritur scriptura ad substantiam actus, testes non sufficiunt, t. 22. num. 297. Scriptura sigillata, videtur fieri omnia contenta in ea, t. 22. num. 299. Scriptura etiam privata, plene probat contra sigillatam, num. 100. Consuetudo Provinciarum multum operatur quoad hoc, ut credatur alicui scripturae, vel non, n. 101. Vide infra §. Sigillum.
- 2 Scripturae privatae, Librique rationum, contentum certis conditionibus desumptae ex publico Archivio, plene probant, t. 22. num. 102. Conditiones ad id requisitae, sunt quatuor: et quae? n. 103. 105. et seqq. Scripturae privatae repertae in publico Archivio, an fidem faciant dantes? infra territorium Domini sui, vel extra illud? num. 108. Sententia docet, tales scripturas probare oblique locorum, adestur: videturque probabilior, n. 109. 110. et seqq. Quid dicendum de libris, et scriptis de promptu ex Archivio Monasteriorum, Civitatum, et personarum illustrium? num. 114. et seqq. Vide supra §. Libri.
- 3 Scripturae privatae, quae? t. 22. n. 129. et seqq. Triplex est eorum species: videlicet, Apostolica, Libri rationum, et Epistolae, n. 130. et seqq. Scriptura privata tibi tantum facta quae? n. 131. Haec regulariter non probat in eorumdem subscriptionem, 18. Adeo ut etiam rationes defensionis ad probationem aibi debeat quantitas solae non sufficiunt, n. 139. Scriptura privata alteri tantum facta, quae? n. 140. Haec regulariter plene probat contra scribentem, ibid. Scriptura privata tibi et alteri facta, n. 141. Scriptura privata, alia est authentica, alia non authentica, quae? n. 142.
- 4 Scripturae privatae pluribus modis authenticantur, ita ut plene fidem faciant, t. 22. num. 143. et seqq. Videlicet per subscriptionem propriae manus, ac trium scilicet virorum, num. 144. et 145. Per appositionem sigilli authentici majores Magistratus etc. num. 146. Idem dicendum, quando scriptura extrinsece privata, cum debitis solemnitatibus, est subscripta, et sigillata publice Notario: Scias, si eam confectam ut Notarius, n. 147. Authenticanatur quoque scripturae originaliter privatae per subscriptionem trium non negant, n. 148. Per subscriptionem Judicis examinationem, et approbationem, num. 149. Per depositionem loci, seu ratione publici Archivii, num. 150. Et ex longa temporis observatione, num. 151. Scriptura privata in Archivio publico fideliter conservata, plene probat et quomodo? num. 151. Scriptura censetur authentica, quae confecta est secus dum morem et consuetudinem regionis: et cor? num. 153. Stante consuetudine illa, vel statuto loci, an scripturae illi fides ubique locorum, num. 154. Statutum existens in Curia Maroccanorum, an scripturae Mercatorum adhibeatur fides, debet servari in quolibet Foro, n. 155. Scriptura privata habens aliquod tale supplementum, dicitur instrumentum publicum, n. 156.
- 5 Scriptura privata, v. g. Apostolica, vel Epistola, quan-

de orgetur esse illius, contra quem producit. quid jure? *l. 25. n. 157. et seqq.* Ea nihil probat, docet per producendum ostendat oppositum, *num. 158. et 159.* Scripturam privatam manu cujuscumque fuisse scriptam etc. potest imprimis probari per appositum sigillum, *num. 160. et 161.* Id ipsum potest probari per testes, et quot ad id requiratur, vel sufficiant? *num. 162. et seqq.* Item per comparationem litterarum, seu scripturarum; et qualiter? *n. 165. 166. et seqq.* Scripturam manu alienius esse subscriptam, idem est ac si propriam manu scripta fuisset, *num. 168.* Scriptura ejusdem hominis solet mutari, *num. 169.*

3. Scriptura privata Confessio, an et qualiter probet tam contra scribentem, tum contra tertium? *l. 27. num. 140.* Regola est, quod scriptore privata, *v. g.* Apocha confessio, plena probet contra scribentem, *num. 70. et seqq.* Scriptura privata confessio, puta, da pecunia meo recepi, alicubi habet paralem variationem, *n. 172.* Disparitas inter confessionem extrajudicalem, et scripturam privatam, *n. 173.* Scriptura privata confessio non praesupponit tertio, *n. 174.* Probat tantum contra scribentem, *n. 175.* Probat etiam contra suos successores et tertium, qui habent eam ab illo scribente, *num. 176.* Dimissio recognitionis scripturae sine facta sit autem cessatione illius causae, *ibid.* Recognitionis propriae scripturae non tribuit retin ad tempus fidei scripturae, nisi contra recognitionem, *n. 177. et 178.* Scriptura privata in antiqua inducit scripturam probationem contra tertium, *num. 178.*

Scriptura privata, an in omni processu esse plene probet contra scribentem? *l. 27. n. 179. et seqq.* Negat. Item de scriptura privata, *v. g.* quae continet debitum, sed non causam debiti, *num. 180.* Denique, si in ea exprimitur causa debiti, *num. 181.* Non probat scriptura privata contra scribentem, quando intra biennium opponitur per debitorem exceptio non numerata pecuniae, *num. 182. et 184.* Aut excerptio non numerata deus, *num. 183.* Confessionem qualitate, quod scriptura privata fuerit manu sue scripta ponit solum, an praesupponit confessionem? *l. 185.*

3. Scripturae privatae regulariter non probant in commodum scribentem, *l. 27. num. 186. et seqq.* Valde hoc, quando scripturae exteriusque privata, est subscripta a patribus et tribus testibus, adhuc viventibus, ipsaque recognoscunt, *num. 187.* Et quod, si testes jam fuerint mortui? *n. 188. et 189.* Paria sunt, totum scribere: vel tantum subscribere, *num. 189.* Scriptura privata plene probat pro scribente, quando aliunde est autorizata, *num. 190.* Item de consensu, seu conventione partium, *num. 191.* Nam, quando fuit producta, et contra eam pars adversa nihil opposuit, *num. 192.* Epistola acceptata, et retenta absque eo, quod quis ei responderet contradicens, probat contra acceptantem pro scribente, *n. 193.*

3. Scriptura seu instrumentum scriptum quare exhibetur? *l. 17. num. 17.*

5. Scriptura, an et quando requiratur ad privilegium? *l. 35. num. 28. et seqq.*

SCRUTATOR

1. Scrutatores, quot, et quales sint assumendi in electione? *l. 6. num. 121.* An tres sint de substantia electionis? *num. 122.* Eorum officium, *num. 123. et seqq.* Debent requirere vota singulorum secreto, ac sigillatim; et quomodo? *n. 124. et 125.* Possunt tamen adhiberi Testes, et Notarii, *num. 125.* Scrutatores etiam requirere debent vota consecretum, *num. 127. et seqq.* An, et quomodo post publicatam

scrutinium, teneantur scrutatores procedere ad collationem votorum? *num. 130. et seqq.* Quid agendum, si scrutatores collationem votorum, electionem communem differre constat? *num. 131.*

SCRUTINIUM

1. Scrutatio forma, an sit necessaria observanda in solemnem Postulationem? *l. 5. num. 59. et seqq.* Scrutatio publicatio, quare? *l. 6. n. 286.* Et quomodo fiat, *num. 286.* Post publicatum scrutinium Electores variare non possunt, bene tamen vote rursus publicationem, *n. 290. et seqq.* Et quare talis diversitas? *n. 291. et 292. et seqq.* Publicatio scrutatio non possunt Flectores variare, nec ut singuli, nec ut Collegium, *n. 294.* Dimissio ad vota singularibus in scrutinio datis, potius sequi communis electio, *n. 295.* Alias secus, *num. 296. et seqq.* Si electio non ipsa jure est irrita, sed per acclamationem eadem, non licet variare publicato scrutinio, *num. 299.* In electionibus Monialium, an et in quo finem locum variare publicato jam scrutinio? *n. 300.* In electione annui Pontificis possunt Cardinales post publicatum scrutinium variare; et quando? *num. 301.*
1. Scrutinium in Ordine faciendo, quid, et quomodo? *l. 23. num. 7. et seqq.* Scrutinium a Concilio Tridentino prescriptum, quale sit, et an obliquum receptum? *num. 3.* Alterum scrutinium, *num. 4.* Et scrutinium in actu Ordinationis peragendum explicatur, *num. 5.* An is, qui ordinari desiderat, in iudicio praesentatur idoneus, vel hoc probe teneatur? *n. 6. et seqq.* Quomodo ratione idoneitatis Ordinandum possit probari? *num. 14. et seqq.*

SCULPTURA

3. Sculpturae seu Litterae antiquae lapideis incisae, quid probent? *l. 23. num. 221. et seqq.* Per eas possunt probari facta antiqua, et qualiter? *n. 221. et 222.* Probatio deest ab armis sculptis, vel depictis in Monumentis, Capellis etc. attenditur, *n. 225.* Lapides seu Columnae terminorum, probant finium, *num. 225.* Inscriptio in antiquis probat inscriptionis, *n. 226.* Ubi agitur de magno praedidio, sculpturae seu Litterae antiquae marmoreis incisae, solum probant scripturam, nisi alio adminiculo ediverent, *num. 227. et 228.*

SECUNDAE NUPTIAE

4. Secundae Nuptiae, seu matrimonium, licitae et validae sunt, *l. 17. n. 5. et seqq.* Etiam ante fidei iuramentum factum, *n. 4.* Leges civiles quod tempus venundationis nuptiarum omni auspicio attenduntur, *n. 6.* Secundae nuptiae ut licitae fiant, qualis requiratur solutio nuptiarum? *l. 21. num. 7. et seqq.* Non sufficit opinio de morte conjugis, sed distinctio ejus abvoluta, sed requiritur certitudo mortalis, *ibid.* quae tamen sufficit, *n. 8.* Juxta arbitrium Iudicis, *num. 9.* Habetur talis certitudo mortalis, quando adest attestatio Parochi, *num. 10.* Vel alio authenticis, *n. 11.* An duo testes idonei de viro, *num. 12.* Item si cum uno testis de viro, aut cum fidei consecretum consecretum, *n. 14.* Unus testis sine consecretis non sufficit, *num. 15. et seqq.* Sicut nec soli fidei, *num. 18.* Quando adest attestatio mortalis potest Parochus etiam praesentari Ordinarii assistere secundum nuptias, *n. 19.* Secus si dubium, *n. 20.* In dubio nec Ordinarius potest dare licentiam copulandi, *n. 21.* Qui ante dubio de morte conjugis cum solo habente bonam fidem contrahit, petere non potest debitum reddere, tamen petere, *n. 22. et seqq.* Si deponat dubium, etiam petere potest, *n. 24.* Si ambigat in dubio contrahens, nec petere, nec reddere pos-

SENTENTIA

- sent, num. 35. Nisi dubium procederet deponat, num. 36. Quid faciendum conjugibus, si post Matrimonium supervenit dubium? num. 37. et seqq. Si post Matrimonium habetur certa certitudo de viis prioris conjugii, illico ab omni carnali commercio abstinendum, et eidem adhiereendum est, n. 38.
- 4 Secundarum nuptiarum benedictio de Jure non datur, t. 21. num. 33. Bene vero de speciali consuetudine viri statuto, n. 33. Benedicuntur secundae nuptiae innoxerit poenae: et quem? n. 34.
- Secundarum nuptiarum poenae aliae principaliter sunt in edium secundarum nuptiarum statuta: et quae? t. 22. num. 35. Aliae in favorem liberorum primi Matrimonii, num. 36. Utque arrius ubi hunc amittit omnia a primo viro acquirit, ibid. Idem reciproca est de viro secunda nubente, num. 37. Secunda nubens non potest secunda coniungi plus differre quam ovis ex liberis primi Matrimonii, num. 38. Mater non item potest ad secundas nuptias transire, amittit totidem Liberorum, et privatur Jure advocandi liberis: ac quomodo? num. 39. et seqq. Amittit etiam privilegia honoris a priore coniugio habita, num. 43. De aliis poenis secunda nubentium remissive, num. 44. Poenae in edium secundarum nuptiarum principaliter statuta non solvantur, num. 45. et seqq. Statuta vero in favorem liberorum etiam modo vigent, t. 46. Legatum sub conditione, si non amplius nuba, valet, num. 49.

SEDUCERE

- 4 Seducere poellam, et omne carnaliter cognoscere, ad quid tenetur? Vide *De fornicatione*.

SEMEI

- 2 Semei malus, semper praesumitur esse malus: et quomodo? t. 23. num. 100.

SEMIN

- 4 Semen mulieris non requiritur, sed sufficit ad Matrimonium, si mulier semen viri recipere possit, etsi retinere non valet, t. 15. n. 15. et seqq.

SEMINARIUM

- 3 Seminarium habet ius ad subdium, et quale? t. 39. num. 37.
- 5 Seminarium in quavis Diocesi erigi debet: et quomodo? t. 5. num. 28.

SEMINATIO

- 4 Seminatio viri vel mulieris qualis requiritur et sufficiat ad contrahendum Matrimonium? t. 14. num. 37. et seqq.

SENATUS-CONSULTUM

- 1 Senatus-Consultum, quid? P. n. 176.
- 2 J. Senatus Consultum Vellejani privilegium transit ad Haeredes Matri, C. II. B. VII. num. 10.

SEXEX

- 2 Sexus quis conector? t. 6. num. 8. g. et 10.
- 4 Sexus in quavis aetate haberi possunt, t. 18. num. 18. Nisi in exhausti essent, ut copulam perfectam habere amplius non possint, num. 19.

SENFUS

- 2 J. Senfus conjunctivus, seu Copulativus et disjunctivus quid operetur? C. II. B. XLVIII. num. 2.

- 1 Sententia condemnatoria, et declaratoria iudicis, mutabiliter differunt: et quomodo? t. 2. num. 231. et seqq. Sententia gemina conformis inducit condemnationem, t. 4. n. 176. Sententiae recales sunt ipsa iura nullae, t. 32. num. 11.

- 2 Sententia lata in petitorio, an periat acceptationem rei iudicatae in possessorio? t. 12. num. 269. et 270. Sententia lata in possessorio, absorbetur per sententiam illico per parie adversa latam in petitorio quoad effectum principalem, non quoad effectum secundarium, num. 173. et num. 292. et seqq. Sententia in possessorio operatur multum quoad acceptationem fructuum, quos appellator interim percipiat, num. 293. Sententia lata super possessorio non valet non superfluit, sed probat ad plures effectus: et quales? t. 18. num. 294. et 295. Tamen sententia lata super petitorio praesertim in executione, et coram num. 296. Sententia lata super possessorio et petitorio simul, quomodo dicitur? num. 297.

- Sententia interlocutoria videtur esse terminus peremptoriae citationis, t. 14. num. 74. Sententia interlocutoria transit in rem iudicatum quoad poenae, non quoad Iudicium, ibid. Confessio iudicialis in causis civilibus habet vim sententiae, ac rei iudicatae, t. 18. num. 64. Secus in criminalibus: et coram num. 65. Sententia definitiva contra confesum in Iudicio, an ferri debeat? t. 18. num. 71. et seqq. In causis criminalibus hanc amovendo requiritur, num. 72. Et quid in causis civilibus? num. 73. et seqq. Sententiae contrariae si duo arbitri, vel duo Iudices delegati dederunt, quid Juri? t. 19. num. 31. Sententia lata per dicta testium de credulitate, nunquam transit in rem iudicatum, t. 20. n. 344. Contra sententiam admittitur probatio per confessionem partis, t. 23. num. 55.

- 2 Sententia ex praesumptione iuris potest ferri, videlicet haec antraria probatione aliorum, t. 25. num. 60. Et quid dicendum de praesumptione hominis? num. 61. et 62. Utrum etiam in causis criminalibus possit ex praesumptionibus ferri sententia? n. 63. et seqq. Sententia lata retractari non potest propter instrumenta de nova reperi: et quando secus? t. 24. num. 149. et 150. Sententia lata per probationes privilegatas, nunquam transit in rem iudicatum, num. 151.

- Sententiae nullitas, atque inde consequens exceptio illius, potest oriri multipliciter, t. 25. num. 67. Exceptio nullitatis sententiae potest opponi post sententiam, num. 66. 68. et seqq. Exceptio nullitatis sententiae regulariter non impedit executionem ipsius, num. 70. et seqq. Vide supra §. Exemplum praesumptoriae. Sententia in Summarissimo Iudicio lata, cui solum interlocutoria, non definitiva, t. 25. num. 113. Nec affert perpetuum, sed pendet de sententia praesumptoria, ibid. Secus dicendum de sententia lata in possessorio ordinario, num. 113. Sententia, et Res iudicata, non valet effugere, t. 27. num. 2. Datur tamen inter eas aliqua differentia, num. 3. et 4. Sententia potest sumi depluriter, et in qua sententia dicitur transire in rem iudicatum, num. 5. Sententia ante lapsum decendi dicitur Res iudicatae large solum, et improprie, potius vera propria, ac irrevocabili, num. 6. et 7. Sententia dicitur, a sentiendo; sique plura significat, num. 6.

- 2 Sententia dividitur in definitivam, et interlocutoriam, t. 27. numer. 7. Interlocutoria tamen

non est proprie sententia; et eorū *ibid.* Sententia diffinitiva, quid? num. 9. et *seqq.* Sententia arbitri, non est proprie sententia, num. 19. Sententia diffinitiva differt a sententia oblativa ab observatione iudicii, et quomodo? num. 11.

Sententia interlocutoria, quae? t. 27. num. 12. et *seqq.* Quilibet iussus Iudicis faciens ad causam, non est sententia interlocutoria, dicitur ab inter et non sit sententia interlocutoria, dicitur ab inter et principium, vel post finem esse, dicitur sententia quasi interlocutoria, *ibid.* Item est notandum propter notata loquenda de sententiis interlocutoriis, numer. 15. In statuta verba interpretantur stricta intelligi, *ibid.* Sententia interlocutoria dividitur in causae interlocutoria; et locutoria, quae habet vim diffinitivae, num. 16. Sententia interlocutoria habens vim diffinitivae, quae? num. 17. Appellatur etiam mixta, seu quasi media, *ibid.*

Sententiam interlocutoriam habere vim diffinitivae, unde cognosci potest? t. 27. num. 18. et *seqq.* Talis est ea, postquam non speratur alius ferenda sententia in eadem instantia, num. 18. Item, per sententiam unius articuli causae principalis, quam diffinitur unus articulus officium Iudicis, num. 19. Aut per quam pronuntiat, ac erit Iudicium, num. 20. Vel, quae quis pronuntiat, ac erit Iudicium competentem, num. 21. Sive per quam ad eam competentem, vel respicit exceptio peremptoria, num. 22. Ea quae continent aliquid dari, vel fieri in parte, num. 23. Sententia interlocutoria habens vim diffinitivae, an debeat regulari secundum naturam diffinitivae? num. 24. et 25.

2. Sententia diffinitiva, in quibus differt a mera interlocutoria? t. 27. num. 26. et *seqq.* Eorum differentiae sunt plures, commodè tamen reducuntur ad tres principales, num. 26. Differunt enim respectu rei cognoscitae; et quomodo? num. 27. Differunt quoad ordinem iudiciorum multipliciter; et idque declarat inductione, num. 28. 29. et 30. Differunt variè quoad effectus, num. 31. et *seqq.* Condemnatus de crimine per sententiam diffinitivam, efficitur infamis; Secus de interlocutoria, num. 32. Sententia diffinitiva semel valide prolata a iudice revocari nequit: bene tamen interlocutoria, num. 33. 34. et *seqq.* Et quae ratio disparitatis? num. 34. Iudex, postquam semel dicit sententiam diffinitivam, Iudex esse desinit, num. 34. et 35. Iudex ordinarius nequit revocare sententiam diffinitivam, quae eadem valide, licet facta sit iniqua: potest tamen revocare sententiam suam, quae ipso iure est invalida, num. 36. Idem dicendum de Delegato ad universitatem causarum, *ibid.* Sed Delegatus ad causam particularem, nequit revocare sententiam diffinitivam, etiam invalidam; et quae ratio disparitatis? num. 37. A sententia diffinitiva potest regulariter appellari, non ab interlocutoria, num. 38.

Sententia quando a Iudice proferenda sit? t. 27. num. 39. et *seqq.* Ea est ferenda infra tempus a Iure praescriptum, et quale illud sit? num. 39. et 40. Post lapsum biennii, vel triennii an pareat instantia? num. 40. Iudex tenetur causas mature deliberatione examinare, et sententiam non praecipiente ferre, num. 41. Sententia lata a Iudice ignaro de meritis causae, est ipso iure nulla, num. 42. Ad sententiam diffinitivam debent precedere termini subordinationales, num. 43. Atque additi probationes necessariae, *ibid.* Sententia non est ferenda, quando casus adhuc est dubius, licet tempus datum ad sentiendum iam sit in fine:

et quid tunc agendum? num. 44. Iudicem oportet usque ad sententiam caute rimari, num. 45. Et iurisdictionem controversiae ceteri sententia terminare, *ibid.* Ad diffinitivam sententiam tunc demum est deveniendum, quando ab utraque parte conclusum est in causis, num. 46. et *seqq.* Intelligendo istud in Iudicio ordinario: secus in iuramentum, num. 47.

Sententiae diffinitivae requisiti, quae? t. 27. num. 57. et *seqq.* Et quo loco, et modo, ea sit proferenda? *ibid.* Ad eam requiritur cum primis citatio peritum, num. 58. Item, ut sit redacta in scripturam, atque a Iudice et scriptis proferatur, et eorū? num. 59. Episcopi tamen, et Personae illustres, possunt sententiam per aliam recitare, num. 60. Sententia diffinitiva debet proferri a Iudice sedente, num. 61. Et quidem sedente pro Tribunale, num. 62. et 63. Estque ferenda de die et quidem non Feriatis, num. 64. Quid si feratur de nocte? *ibid.* Solemnitates huiusmodi ad eam requiruntur, ut ipso non observata sententia diffinitiva regulariter ipso iure sit nulla, num. 65. Secus dicendum de sententia interlocutoria, num. 66. Et de sententia lata in Iudicio summario, num. 67. Atque in aliis certis casibus, in quibus falsitas Regula, num. 68. Consecuto locorum, seu stylos angelorum Tribussonum, in proposito attendi debet, num. 69.

2. Sententia judicialis debet esse Iuri conformis: alioquin ipso iure foret nulla; idque exemplificatur, t. 27. num. 70. et *seqq.* Sententia dicitur nulla novem modis: et quibus? num. 72. Valet sententia, quae praeter errorem Iuris continet aliam rationem, quae iustificari potest, num. 72. Sententia contra jus obsecrum, sive debum, num. 73. Sententia contra jus iniquum, num. 74. Regula illa, quod ipso iure invalida, num. 75. Sententia debet esse Iuri conformis etc. intelligitur de Iure constitutionis, non de iure litigatoris, num. 75. et 76. Sententia lata contra Ius Constitutionis, et sententia lata contra Ius litigatoris, quae? num. 76.

Sententia debet esse conformis Libello, t. 27. num. 77. et *seqq.* Iudex appellatur *Stodius*, qui ultra petita in Libello iudicat, num. 78. Sententia debet esse conformis Libello in tribus: et quibus? num. 79. Regula haec patitur plures fallentias, num. 80. et *seqq.* Fallit enim in Papa, Imperatore, aliisque supremis Principibus etc. n. 81. Fallit etiam in causis, in quibus proceditur sole facti veritate inspecta, num. 82. Fallit insuper propter magnum conformitatem, seu connexionem, quae res petita in Libello habet cum aliis re; idque exemplificatur, num. 83. Regula illa procedit solum in causis civilibus, secus in criminibus, num. 84. Fallit quoque, si partes consentiant, num. 85. Atque in causa Matrimonii carnalis, vel spiritualis, et in aliis multis concernentibus periculum animae, num. 86.

Sententia judicialis debet esse certa, t. 27. num. 87. et *seqq.* Adeo, ut sententia incerta, sit ipso iure nulla, num. 88. Etiamsi petio Libelli fuisset quavis incerta, num. 89. Regula haec procedit in Iudiciis particularibus: Secus in universalibus, num. 90. Fallit etiam in illis casibus, in quibus Iudex nequit ferre certam sententiam; puta in abrenuntiis, vel quando dubium est, an res petita adhuc existat, num. 91. Sententia super eproposita illis, potest esse incerta, et quomodo? t. 27. num. 207.

2. Sententia judicialis, an possit ferri sub condi-

- tionem, vel sic late tenet? *t. 27. num. 92. et seqq.* Non valet, si proferatur sub conditione cetrinacea, *num. 92. et 95.* An valet sententia lata sub conditione lustracea? *num. 93. et 95.* Quid dicendum de paxi Tribunalium, absolutum Reum sub conditione? *Nisi Actor malus eadem intentionem probaverit? num. 95.* Consuetudo ferendi sententiam sub tali conditione, videtur inanis, *num. 95.*
- Sententia diffinitiva debet continere absolutam, vel condemnationem, *t. 27. num. 97.* Non tamen causam ipsam, regulariter laqueando, *num. 98. et 99.* Imo fatuum est in sententia exprimere causam ipsam: et cur? *num. 98.* In certis tamen casibus debet in sententia exprimi causa ipsa: ut in causis appellationis, *num. 100.* Et in aliis quatuor casibus: et quibus? *num. 102.* In memoratis casibus debet causa in sententia exprimi dantes precipuos effectus, *num. 103.* Ideo potest continere in novellis aliis casibus, *num. 104.*
- Sententia quo tempore dicatur tremere in rem iudicatam? *t. 27. num. 105. 107. et seqq.* Principales sententiae diffinitivae effectus est, et regulariter post decedendum, si ab eo non appellatur, transit in rem iudicatam: et aut? *num. 107. et 108.* Sententia transiens in rem iudicatam, debet pro se praesumptionem iuris et de iure, *num. 109.* Etque tantae auctoritatis, et de eae faciat non esse, et de falso verum, et de albo nigrum, *et. 109.* Sententia non solum diffinitiva, verum etiam lauslocutoria, post decedendum transit in rem iudicatam, *num. 112.* Transit etiam sententia in rem iudicatam, quando appellatio fuit deserta, *num. 113.* Dantur plures casus, in quibus sententia post decedendum non transit in rem iudicatam, *t. 27. num. 114. et seqq.* Sic sententia lata contra res constitutas non transit in rem iudicatam, *num. 115. et 116.* Sententia a non sen Iudice lata, vel precio empto, aut lata ex probationibus a iure reprobis, non transit in rem iudicatam, *num. 117.* Sententia lata in causis Matrimonialibus non transit in rem iudicatam: et quando? *num. 118. 119. et 120.* Quid dicendum de sententia lata contra valorem, vel pro valore Spousalium? *num. 121. et 122.* Sententia non transit in rem iudicatam in causis Beneficialibus: et quomodo? *num. 123. et 124.* Nulla sententia transit in rem iudicatam, a qua observantia nostris peccatum per partes non revolvitur, *num. 125.* In causis criminalibus, et in quo casus sententia non transit in rem iudicatam? *num. 126. et 127.* Sententia, quam videret fastidior iniquum, debet retrahari, etque censetur transire in rem iudicatam, *t. 27. num. 128.* Neque transit in rem iudicatam sententia, quando per eversionem facti constat de eius iniquitate, *num. 129.* Idem dicendum de sententia lata ex errore, vel causa falsa, et non concludente, quando haec in sententia sunt expressae, *num. 130.* Item de sententia lata ex falsis instrumentis, vel testimonio testium corruptorum, dum probatur, Iudicem in sententia ferendo eadem usum fuisse, *num. 131.* Item amplius ad sententiam latam praestito Iuramento necessari, fidei tamen postea reperti, *num. 132.* Et ad sententiam latam ex probationibus privilegiatis, aut praesumptivis etc. *num. 133.* Et ad sententias latus ex consilio Doctorem, aut iudicem peritorum in arte sua etc. *num. 134.*
- 3 Sententia, quae non transit in rem iudicatam, quilibet sit revocanda? *t. 27. num. 135. et seqq.*

RIFFENSTUEL Jus Can. Tom. VI.

- Ex post lapsum decem dierum non potest revocari per viam appellationis, sed solum per viam querelae, *num. 135.* Et quomodo istud fit? *num. 136. et 138.* Notabile differentia inter Appellationem, et litem querelam, in casu non transiens in rem iudicatam, *num. 137. et 138.*
- Sententia diffinitiva effectus alii, qui? *t. 27. num. 139. et seqq.* Sententia quae transit in rem iudicatam, facit us inter partes, *num. 139.* Non vero respectu aliorum, *num. 140.* Per eam finitur litis: adeo et non rescindatur praestito Iuramentorum de novo repetitorum, *num. 141. et 142.* Per sententiam diffinitivam finitur privatus Iudicis, *num. 143.* Etque iure lata, debet a superiore confirmari, *num. 144.* Sententia lata pro tempore, praebet ipsi actionem in factum etc. *num. 145.* Res per sententiam diffinitivam absolute datur exceptio rei iudicatae, etc. *num. 146.* Sicut si tantum absolutus ab observatione Iudicis, *num. 147.* Sententia diffinitiva in senentia inferiorem habet aliam effectum: namque, quod condempnatus de crimine, necesse infamia, nisi iocunda foret mixtura, *num. 148.*
- 4 Sententia inter aliquos lata, se et quando nocet, vel proit aliis? *t. 27. num. 149. et seqq.* Regula est quod sententia inter aliquos lata alia non praesudicet, idque exemplificatur, *num. 149. 150. et 151.* Sententia inter aliquos lata, regulariter aliam non prodest aliis, *num. 152.* Regula haec patitur plures limitationes, *num. 153. et seqq.* Sic sententia inter aliquos lata nocet, si prodest aliis quod praesumptivum, si tamen ius abentium: licet non quod plenum praesudicet, *num. 154.* Amplius istud ad duas notabiles casus, *num. 156.* Regula illa soluta in casibus communi: idque declaratur, *num. 157.* Valuit etiam in re indivisa, et pluribus communi: quod exemplificatur, *num. 158.* Item in re communi cum pupillis, *num. 159.* In indiviso potest quis conveniri per socium, quod per se non potest, *ibid.*
- Sententiae accetio, quo tempore, ac ordine sit facienda? *t. 27. num. 160. et seqq.* In sententiis, seu causis civilibus, sententia lata non illico est executioni mandanda, sed expectandum aliter per decem dies, *num. 160.* Et quid in criminalibus? *num. 161. et 162.* Si dierum decem, sa velle potest sententiam, statim lata in actione tolli est executioni mandanda, *num. 163.* In actione personalis regulari conceditur quoddecim dies ad solvendum, *na. 164.* Statim solvere debens, non tenetur illico eam secum adducere, *ibid.* Quodvisum illud ex causis iuris potest accitari, vel probargi: non tamen alios casus, *num. 165.* Executio sententiae in delictis persanabiles, quo ordine in bonis fieri debet? *num. 166.* Ipsa plurimque spectat ad Iudicem, qui sententiam tulit, dummodo sit iuxta Iudicem ordinarius, *num. 167.* Quid, si bene sit condemnatus sint in alio territorio? *ibid.* Post sententiam laicam exprimit officium Iudicis: et quomodo? *na. 168.* Sententiam suam an possit exequi Iudex delegatus? *t. 27. num. 169. 170. et seqq.* Executionem sententiae inter alios latus potest impedire tertius interveniens pro suo interesse, atque appellare, *num. 173.* Dummodo probat de suo iure, *num. 174.* A sententia inter alios latus appellari non potest, nisi ea iuris causa: idque exemplificatur, *num. 175.*
- 5 Sententia a pluribus lata tenet, si plures Iudices concurrant, *t. 27. num. 215.* Ex tribus Arbitrator sententiae duorum concordantium, *num. 216.*

et ubi deodi convocatio est Episcopus convenire, ut ad eundem compellat, *non. 71. et seq.* Abusus Parochorum in petendo aliquid pro sepulchris et exequiis, *non. 73. et seq.*

- 3 Sepulchra quibus concedi, et negari debeat? *t. 16. non. 76. et seq.* Omnes fideles baptisati, etiam damnati ad mortem (exceptis suspensis, et Roiae afflicti) in loco sacro sepeliri debent, *non. 76. et seq.* Sepulchra privatarum omnes in notorio peccato mortali decedentes, *non. 90.* Si excommunicata denotata, aut infidela sepeliri in loco sacro, polluitur Ecclesia, debetque Corpus iterum exhumari, *non. 91.* An etiam reliqui indigni exhumari debeant, et per verum sepulchrum polluantur Ecclesia? *non. 92. et seq.* Vocare sepulchris indignum, *non. 94. et seq.* Per sepulchris quoniam intelligitur? *non. 96.*
- 5 Sepulchri violatio quid, et quae poena illius? *t. 16. non. 96. et seq.*
- h. J. Sepultura in communem sepulchrum extraneis non potest sepeliri nisi omnium consensu, C. II. R. LVI. *non. 10.*

SEQUESTER, SEQUESTRE, SEQUESTRATIO, SEQUESTRUM

1 Sequester, quis? *t. 17. non. 5.* An officium suum deponere valeat? *non. 8.* Utrum in sequestrum transeat possessio rei sequestratae? *t. 17. non. 42. et seq.*

Sequestrare fructus vel petitas ob contumaciam Rei, potest quoadque Iudex, *t. 14. non. 123.* Sed non nisi concurrentibus certis circumstantiis, *A. 123.*

2 Sequestratio, quid? *t. 17. non. 2. et seq.* Et qualiter differat a Depositione? *non. 3. et 5.* Dicitur tam de re mobili, tam de immobili, *non. 4.* Sequestratio est duplex, voluntaria videlicet, et necessaria; et quid? *non. 6. et 7.* Sequestratio prior, qualiter revocetur voluntaria? *non. 7.* Dicitur etiam conventioalis, *ibid.* Sequestratio necessaria, quod modis fiat? *non. 10.* Fit vel officio Iudicis, vel ad iuramentum partis, *non. 10. et 11.* Sequestratio de re non litigiosa, et duplici causa fieri solet, et quid? *non. 12.* Et quibus modis sequestratio fini de re litigiosa? *non. 13.* An, et in quibus casibus permittitur fieri? *t. 17. non. 31. et seq.* Sequestratio voluntaria est permissa, *non. 14.* Necessario regulariter est prohibita; et cur? *non. 15. et 16.* In pluribus tamen casibus etiam sequestratio necessaria est permissa, *non. 17. et seq.* Nempe, quando litis dissipat fructus, quos conservare debet, *non. 18.* Quando petitur res mobilia, et persona est suspecta, ne fugat rem ea, *non. 19. et seq.* Item, si timetur de dissipatione, *non. 22.* Item in re dotali, et accedente iusto causa, *non. 23.* Et quando appellatur ab Excoemmo sententia difficultate modum excedente, *non. 24.* Rursus quid de possessione servitutis praestatur in libertatem, *non. 25.* Rursus colonus proget locutionem, *non. 26.* Item fit sequestratio, si pendetur licet super valore testimonium, et parte molitur timetur de servitio vari, *non. 27.* Vel si timetur, ne Spontanea, de eoque testimonium agitur, violenter infirmit, aut ipso contumax, *non. 28.* Vel si servi conparantur de tyrannide Domini-um suorum, aut Religiosis de suis Praefatis, *non. 29.* Et quando aliquid dicitur oblatum illi, qui est de familia Iudicis, *non. 30.* Fit quoadque sequestratio fructuum rei petitis ad condemnationem Rei, *non. 31.* Fit etiam sequestratio beneficii, et fructuum eius, quando contra eas possessionem apud Sedem Apostolicam fuit promissa una acu-

testia difficultas etc. *non. 32.* Fugae sequestratio ob timorem scandalis, *non. 33.* Et ne perdatur occasio vendendi rem litigiosam, quae servari nequit, *n. 34.*

- 3 Sequestrationem ut Iudex facere possit, quae requiratur? *t. 17. n. 35. et seq.* Ad eam faciendam, et Iudex et officio nobili procedat, requiritur publica causa, *n. 35. et 34.* Ut ex officio meretricis, potissimum requiratur quatuor; et quae? *n. 36. 37. et 38.* Remedium Iuris evitandi sequestrationem in casibus memoratis, regulariter est cautio sufficientis de restitucione re litigiosa, *non. 39. et seq.* In sequestratione ad possessionem rei sequestratae transeat in sequestrum? *non. 40. et seq.*

- 3 Sequestrium sive sequestratio quid? *t. 16. non. 5.*

SERMO

- 1 Sermo seriosus de aequitate canonica idem praestat, ac Jerusolym, *t. 18. non. 59.*

SERVITUS, SERVUS

- 1 Servitutes sunt juri naturali contrariae, quomodo? *P. non. 22.*

Servus meliorem conditionem domini facere potest, non deteriorem, *t. 2. non. 316.* Servi ad Exscriptum Imperare valent? *t. 3. non. 36. et 37.* Servi in Iure, qui dicuntur? *t. 18. non. 2.* Servorum triplex est genus, *non. 3. et seq.* Servi proprie dicti, seu Mancipii, *non. 4.* Servi adscripticii, et servi originarii, qui? *non. 5.* Familii pro annua mercede servientes, in sensu juri non sunt servi, *non. 6.* Servus quis efficitur tribus praevisum modis, *non. 7. et seq.* Videlicet arbitrate; et quid ad hoc requiratur? *non. 8.* Captivitate, *non. 9.* Et traditione, *non. 13.* Cur capiti in bello dicebantur servi, seu Mancipia? *non. 11.* De facto capiti in bello dicebantur servi, seu Mancipia? *non. 12.* De facto capiti in bello inter Christianos gratis, non amplius efficitur servi; et cur? *non. 10.* Tamen tamen capiti in bello contra infideles, *n. 6.* Turris gesto, *non. 11.* Christiani in servitium Turcicum adducti, a nobis putantur liberi, *non. 12.* Quibus aliis modis quis efficitur servus? *non. 14.* Servi proprie dicti, aut etiam a-vri a scriptis, et originarii, prohibentur ordinari atque consecrari dominorum, *non. 15. et 16.* Ordinarie requiritur expressa domini licentia in scriptis obtenta, et servus ordinatur, *non. 17.* Quomodo etiam iuramentum domini contrarium sufficere possit, *non. 18.* Et tunc servus ipso archi f. libertatem, *non. 19.* Servus ad Ordinem monasterii vel in monasterio promotus, de hoc licet ipsum repetent restitui, *non. 20.* Quid Iuris, si servus iuramentum domini iniuriter fecerit? *non. 21. et seq.* Vel etiam ad Sacerdotium promovetur? *non. 22.*

- 2 Servi, seu Mancipii, prohibentur simpliciter esse testes in Iudicio, *t. 20. non. 69.* Nisi in adesse aliam prohibitionem, ad in exceptis criminibus, *non. 70.* Servitatem adscripti hii, et originarii, sunt homines liberi, non excluduntur in fecendo testimonio, *non. 71.* Valet testamentum, ad quod servus adhibitus fuit, quando tunc etiam non optione reputatur liber, *t. 20. non. 51.*

Servitibus omnes dupliciter accipiunt, pro subiectione nimium et pro jure, *t. 20. non. 69.* Servitus ut ius, quid? *non. 69.* Dividitur in personalem, realem et mixtam, *non. 72.* Servitus personalis, et realis, quid? *n. 72. et 73.* Servitus realis alia est rustica, alia urbana, *n. 74.* Servitus realis urbana duplex est, firmativa et negatoria, *non. 75.* Servitutes urbanae affirmativae, quae? *non. 76. et 77.* Servitutes urbanae negativae, quae? *n. 78.* Servitus realis rustica etiam

duplex est, hominata et inominata, num. 99. Nominata vel quadruplex, nempe luer, Actus, Vis, et Aquebucina; quid? ibid. Servitus rustica inominata, quae et qualis? num. 100. Servitus realis alia continua, alia quasi continua, et alia discontinua; quae? num. 101. Servitus mixta est triplex, videlicet Ususfructus, Usus, et Habitatio; et quid? num. 102. 103. et 104.

2 Servitutibus, et aliisque obligationibus, an praescribi valeant non obstat mala fide, seu scientia Joris alieni? t. 26. num. 105. et seqq. Servitus rusticae amittitur per solum non usum, num. 106. et 110. Et si actus sit in servitutibus urbanis, iuris inestabilem differentiam inter ipsas, num. 110. Servitutibus urbanis argutis praescribi nequit, nisi per factum contrarium, num. 113.

Servitutum iura quomodo temporis praescribuntur, est mediante alterius praescriptioe amittuntur? t. 26. num. 156. et seqq. Servitus mere personalis nullo tempore praescribitur, licet tamen libertas hominis, num. 156. Servitus mixta, num. 157. Et servitus realis, quo tempore praescribitur cum titulo? num. 158. Et quo tempore praescribitur alio titulo. Servitus realis continua, vel quasi continua? num. 159. Et quo discontinua? num. 160. Servitutis mixtae, sicut et servitutis reales tum rusticarum, tum urbanarum, quomodo, et tempore amittuntur? num. 161. Ad constitutum in praedio vicini Servitutem non sufficit instrumentum ipso, nisi accesserit praescriptio, t. 26. ad 172. In praescriptioe contra Servitutem, actiones etc. requiruntur aliquae potestates; et quales? t. 26. num. 162. et 163.

3 Servus Episcopi quomodo censeri a Residente? t. 4. num. 146.

4 Servorum Matrimonium. Vide Conditiones impedimentum, vol. t. g. num. 132.

R. J. Servus tacente Domino ordinatus sit liber, v. II. R. XLVIII.

-- ius Domino ordinatus retineat debet, C. II. R. LI. num. 9.

SEU

3 *Seu dictio fuit sanam declarativam, t. 3p. n. 63.*

R. J. *Seu quomodo veniatur per dictionem copulativam? C. II. R. LXX. num. 20.*

SIGILLUM

1 Sigillum, quid? t. 22. num. 70. Dividitur in authenticum, et non authenticum, num. 71. Quatuor detrahunt fidei Sigilli et quae? num. 72. et seqq. Sigilli falsitas arguitur ex eo, quia non congruit in sculpturae dignitate Sigillantis, num. 72. Sigillo alieno an, et qua ratione ipso uti possit? num. 73. Sigillum solum Magistratus et ad talia negotia destinatum, debet exhiberi; alioquin reddidit suspectum, num. 74. Sigillum est suspectum, quando eius litterae non sunt legitimes, num. 75. Aut passim eorum frangere, vel per gloriose novae certae sigillum est clare confessum, arbitrio Iudicis, num. 76.

Sigillum publicum, quid? t. 22. num. 77. Saepius confunditur cum Sigillo authentico, num. 78. Sigillum privatum, quid? n. 79. Ratione huius multiplex est divisio Sigilli, n. 80. Sigillum, in Jure etiam vocatur Annulus, num. 85.

Sigillum, an et qualem vim probandi habeat? t. 72. num. 81. et seqq. Sigillum de se nihil probat, nisi conseruat aliae conditiones, num. 81. Iterum positum sunt tres, num. 82. et seqq. Nempe, et interius exprimitur, quae sit, n. 83. Unde sigillans

cum se non habente characteres, v. g. cum Cariculis, nihil agit, num. 84. Ut Sigillum probet, debet apparere, a quo fuerit appositum, num. 86. Et quae de rebus oppositum sit? num. 87. An etiam requiratur subscriptio apponentis? num. 88. Instrumentum, quae habent Sigillum, plane probant, num. 89. Differentia inter Sigillum authenticum, publicum, et privatum, num. 90.

2 Sigillum an probet, etiam si nullis intervecent subscriptio Sigillantis? t. 22. num. 91. et seqq. In Testamentis, aliisque actibus magis praesudicis, requiritur subscriptio, ut sufficit sola appositio Sigilli, num. 94. Senus dictum de negotii modis praesudicis, num. 95. et seqq. Ad evitandas dispositiones optimorum est, etiam addere subscriptionem, num. 95. Cur magis creditas Sigilla, quae dicto quibus testis? n. 96. An aliquis appositio Sigillo aliquando probet Instrumentum? t. 22. num. 97. et seqq. Aliqua Sigilla non probant Testamentum, Privilegia, et Inquodam, n. 97. Extra haec causa regulariter Sigillum in Instrumentis ad substantiam actus non additur; ad ad faciliorem eius probationem, num. 98. et 99. Sigilla scripturarum, videtur fieri omnis contenta in ea, num. 99. Scriptura etiam privata, plene probat contra Sigillanum, num. 100. Consecuto Provinciarum multum operatur quoad hoc, num. 101. Per appositionem Sigilli authenticis maioris Magistratus etc. authenticatur scriptura, quae originaliter sit privata, t. 22. num. 106. Et quid, si ea sit Sigillata a publico Notario? num. 107. Per Sigillum appositum patet probari, Apostolum, v. g. manu expressam fuisse scriptam, vel subscriptam, t. 22. num. 108. Instrumentum delus in appositione Sigilli non videtur nocuisse, num. 109.

3 Sigillum Altaris quid? t. 40. num. 39. Sigillo totius Ordinis S. Francisci solus Generalis Praeaequeque uti potest, t. 19. num. 51.

5 Sigillum Confessionis quid, et quomodo ad illud veniatur? t. 28. num. 2.

Sigillum Confessionis violatum punire, t. 28. num. 3. et seqq. Antiquae quoniam? ibid. Hode est dispositio, et ceteris perquisit, num. 4. Ad quomodo incurrendum requiritur, ut violans Sigillum sit Sacerdos, num. 5. Verum aliquod peccatum, mortale saltem in genere, vel veniale in specie, restat, num. 6. Idque praesupponit, seu gravitas peccaminosa, n. 7. Alium aliter, quomodo possit, num. 8.

Sigilli violatio a quo, et quomodo processui debet? t. 28. num. 9. et seqq. In hoc enim solus Ecclesiasticus, et qui non Ordinarius violans Sigillum Jodet et, ibid. Dolus obrepto desumptus ab exemplis contrariis, num. 10. Ad formandum processum contra violatorem Sigilli non requiritur licentia poenitentis, num. 11. Si violator Sigilli fectur ex reatu, puniunt poena ordinaria, num. 12. Si dicat, se poenitentem ex motu aliunde haec manifestasse, poenitentia debet, unde illam omnino habet, num. 13. Si dicat, se cum licentia poenitentis revelasse, debet probari licentiam sibi datam, cum quo poenitentis est delator, num. 14. Secus est, si alius sit delator, num. 15. Eiusmodi poenitentis sit accusator, creditor Confessionis, si eademque est vir iurgare fames, et vites, num. 16. Si sarrarie poenitentis dubium est, pariter creditor Confessionis, num. 17. Ad probationem violati Sigilli sufficientes Testes singulares, num. 18.

SIGNIFICATIO

5 Significatio verborum, et regala pro illa. Vide *Verbum significatio*.

SIMILE

1. Simile, *De Similibus idem est iudicium: declaratur*, t. 3. num. 413. et seq. et num. 504. Argumentum a simile est fragile, si dicitur, vel per similitudinem, num. 414. Ex ratione similitudinis non est faciendo extensio in correctoris Juris, num. 503.

2. J. Similium idem est iudicium, proem. num. 13.

SIMONIA

3. Simonia non est crimen mixti Fori, sed mere Ecclesiasticum, t. 3. num. 160. Simonia crimen est exceptum, et comparatur criminali lèse Majestatis: et quando? t. 18. num. 107.

3. Simonia realis est confidentialis in Beneficiis, quas potest induci? t. 3. numer. 361. et seq. Item, num. 367.

6. Simonia quoad originem, naturam, et malitiam, t. 3. num. 2. et seq. Unde nomen habet? *ibid.* Quid sit? num. 3. Est peccatum gravissimum, et omnino maximum, num. 6. et seq. Vocatur etiam, sed non semper est haereticum, num. 9. Est perniciosa Ecclesiae, num. 10. Non datur in ex levitas materiae nec ex parte rei temporalis, num. 11. Nec ex parte rei spiritualis, num. 15.

Simonia quae sit? t. 3. num. 14.

Simonia confidentialis quid? t. 3. num. 32. Et enumeratur acquiri Beneficii ex parte accessus, regressus, et ingressus? num. 33. Proponitur duplex controversia circa Simoniam confidentialem, num. 34. et seq. Resignans Beneficium reservans sibi provisionem, reus est Simoniae confidentialis, num. 37. Non item promittens, num. 39. Quam tamen committere potest Ordinario, vel alio cultor, permutacionem concedens: et quomodo? num. 40. Simonia confidentialis est subinde Juri Divini, subinde Ecclesiastici, num. 41. Bulla Pii V. per extensum de hac, num. 42.

5. Simonia conventionalis quid? t. 3. num. 19.

Simonia Juri Divini, et Juri Ecclesiastici quid? t. 3. num. 26. et seq. Recte dividitur in haec membra, num. 16. et seq.

Simonia mentalis, et interna quid? ac quomodo differat? t. 3. numer. 15. Mentalis subinde ex parte utriusque, subinde et perie unus fit, num. 16. Saepè transit in conventionalem, et realem, num. 18.

Simonia realis quid et quae requiratur ad eam? t. 3. num. 20.

Simoniae materiae, seu Merx quid? t. 3. num. 41. Est res spiritualis, et qualis? num. 44. et seq. Enumeratur plures species materiae Simoniacae, num. 42. et seq.

Simoniae Juri Divini pretium, seu munus Simoniacum est omnia, et sola res temporalis, t. 3. num. 66. et seq. Munus Simoniacum aliud est, et dicitur a mano, num. 59. Aliud ab obsequio, num. 60. Aliud a lingua, num. 61. Doctrina practica ad propositum, num. 62. Non est Simonia sine pacto simpliciter rogare, et commendare, ut mihi, vel alii conferatur Beneficium, num. 63. Hoc vero aliud peccatum, si respectu peccati, Beneficium minus digno conferatur, num. 64. Dare Beneficium vel aliud spirituale intuitu covanginitatis non est Simonia, num. 55. Nec si illud conferatur ex timore mali incurrendi, num. 66.

Simonia ut committatur, requiritur pactum, vel contractus, t. 3. num. 68. Sufficit tamen tacitus, vel

implicitus, n. 69. Etiam ex parte alicuius decessus inebriatus, vel intempestus, num. 70.

5. Simonia utrum committatur, si datur, vel praestatur temporale sub spe consequendi spirituale: aut a contra? t. 3. num. 89. et seq.

Simonia committitur dando, vel praestando temporale sub spe consequendi spirituale docuina, et causa praecui, t. 3. num. 100.

Simonia utrum committatur, et implicitus contractus aut pactum interveniat, si abique alio extenu pacto, vel obligatione imposita, cum hac tamen intentione lateris offeritur, vel praestatur temporale, ut aliter moveatur ad dandum spirituale? t. 3. num. 71. et seq.

Simonia utrum sit, dare et praestare temporale, spe et animo captandi alterius benevolenciam ad amicitiam in ordine consequendum ab eo spirituale? t. 3. num. 94. et seq.

Simonia an, et quando committatur dando vel praestando temporale pro spirituali, est e contra ex titulo gratitudinis? t. 3. num. 106. et seq. Est Simonia si sit tacitum, vel expressum pactum, dandi temporale pro spirituali ex gratitudine, numer. 107. Contrahitur tamen obligatio naturalis gratitudinis, et ei satisfieri potest, num. 109. Vi illius tamen nullus tenetur ad retribuendum aliquid etiam, num. 110. Simonia an committatur, si quis pro obtinendo spirituali dicat: *Ergo gratis? Gratiam me habebit?* num. 111. et seq. Dare temporale pro spirituali iam excepto ex gratitudine Simonia est, si fit vi pacti praecedentis, num. 116. Secus est, si sit mera gratitudine sine praecedenti pacto fit, numer. 117. et seq.

Simonia quando committatur promittendo, dando, vel praestando temporale ad hoc, ut alius pro se intercedat, te recomendet in ordine ad obtinendum spirituale? t. 3. num. 113. et seq. Est Simonia dare temporale pro intercessionem, aut recommendationem ad obtinendum spirituale, *ibid.* Non item, si precem datur, et sit informatio de sollicitudinis qualitate, num. 120. Nec si datur, ut audientiam procuraret, sollicitudinem invocaret etc. num. 127. Post precem, aut recommendationem iam factas pro spirituali promittere, vel dare temporale non est Simonia, num. 129. Flete promittens dare temporale pro spirituali in foro interno Simoniam non committit, num. 130. Nec potius illius incurrit, num. 131.

5. Simonia quando et quomodo committatur in collatione vel presentatione Beneficiorum? t. 3. numer. 148.

Simonia in Electione, et Postulatione, si datur, vel promittitur temporale pro voto ad Beneficium, t. 3. num. 135. et seq. Etiam si per tertium datur temporale pro voto, et igitante Electo, vel eligendo aut postulando, numer. 136. Efficitur insuper Electio nulla, *ibid.* Quam multas electiones hoc tempore sinit nullae, num. 137. Et quam male sibi consultat Simoniaci procurantes votum, num. 138. Statutum, et Juramentum Ecclesiae Frangentes in ordine ad propositum, num. 139. Quid possint agere Legati Principum, et alii deputati ad sollicitudinem pro aliquo voto apud Eligentes, num. 140. Non est Simonia, rogare ut alius votum, aut Beneficium conferatur; bene vero Simonia est, promittere Obsequium, vel Beneficium pro voto, num. 143. Etiam in Electione singulari committitur Simonia, num. 143. Est quoque Simonia, si datur temporale, ut eligatur dignus, num. 144. Non vero, si datur, ut eligatur indignus, num. 145. Nisi datur, ut loco indigenti aliquis certus eligatur, numer. 146.

Dare temporale pro consecratione, aut ne impugnetur Electio, Simonia est, n. 147.

5 Simonia quando committitur in permutatione Beneficiorum? t. 3. n. 155.

Simonia quando committitur in Resignatione Beneficiorum, t. 3. n. 149. et seqq. Est Simonia resignare Beneficium cum conditione, ut Resignatarius solvat expensas in obtinendo Beneficio prius factas, nu. 151. Resignans in favorem Tertii sine auctoritate Papae Simoniam committit, n. 153.

Simonia quando committitur in constitutione pensionis auctoris? t. 3. n. 156.

Simonia quando committitur in Administratione Sacramentorum, et sacramentalium, et aliarum functionum spiritualium? t. 3. n. 183. et seqq. Si pro his temporalia accipiat per modum pretii, Simonia est, ibid. Non item, si accipiat per modum stipendii ad honestam sustentationem ordinis, num. 186. Secundum aliquos non licet exigere, vel percipi temporale per modum stipendii pro spiritualibus, num. 187. Contrarium est verum, n. 188. et seqq. Pro functionibus spiritualibus temporale per modum stipendii accipere possunt etiam Clerici divites, num. 193. Et aliunde redditus abundantes habentes, num. 194. An et quando Clerici exigere possint temporalia pro functionibus ex Officio debitis, et exigenda stipendia pro functionibus spiritualibus, num. 197. et seqq. Pro Missis stipendium accipere potest quivis Clericus, etiam dives, num. 201. Tam Regularis, quam secularis, num. 203. Tam privatus, quam sacerdos, ibid. n. 202. Tam privati, quam superiores, ibid. n. 203. Doctrina practica ad propositum de Missis privatorum Religiosorum, num. 204. Non potest pro Missa magis stipendium accipi, quam habet loci consuetudo, vel superioris dispositio, num. 206. et seqq. In accipiendo stipendia pro Missis observari debent Decreta Paeificia, et quae? num. 209.

5 Simonia an, et quando ammittitur in exercitio jurisdictionis, et potestatis Ecclesiasticae? t. 3. n. 215. et seqq.

Simonia an, et quando committitur, si pro precibus, orationibus, virtutis exercitio, aut alio bono opere spirituali exigatur, vel detur temporale? t. 3. n. 218. et seqq.

Simonia an, et quando committitur in venditione, aut commutatione rerum sacrarum, sacramentorum, vel beneficiorum? t. 3. n. 228. et seqq. Lichum est cum spiritualium pro spiritualibus commutare, et accepta materia Beneficiorum, n. 226. Doctrina practica ad propositum, num. 227.

Simonia in Beneficiis Ecclesiasticis committitur potest aut Excommunicatione, t. 3. n. 251. Nullitas Beneficii Simoniaci accepti, num. 254. Confirmationis tamen, vel institutionis, simoniacae obtenta non reddit priorem electionem, vel collationem nullam, num. 255. Alia potest esse invaliditas perpetua ad idem Beneficium, num. 256. Et quovis alio abstinendum, num. 257. Item, depositio ab Altaris ministerio, num. 258. Ac privati aliorum Beneficiorum, prius ibi abuentium, num. 259. Simoniacus, qui prius Beneficium, prius rite obtinuit, fructus preceptos restituere non tenetur, num. 260. Doctrina practica de restitutione Beneficii, ac fructuum, num. 271. Potest Simonia in materia Beneficiorum non sufficere Simoniam commissam in obtinendo Vicarius, Capellanus, etc. nec, ut claris dicam, non sufficit Simoniam commissam in precibus, Vicarius, Capellanus, num. 273.

5 Simoniae confidentialis potest recedere, t. 3. n. 284. Et declaratur una eorum de privatione Beneficii prius aucto, num. 285.

Simonia in ingressu ad Religionem committitur potest aut Excommunicatione, t. 3. n. 251. Deinde in aliis strictis Monasteriis, num. 252. Infamia, num. 253. Professio tamen valet, num. 254. Et ante illam potest ipso facto non incurritur, num. 255. Moniales ob Simoniam commissam in susceptione ad Religionem nullam incurrit Joris poenas, num. 256.

Simoniae Joris Ecclesiasticae poenae in commutatione Beneficiorum sunt eadem cum simoniae Joris Divini in materia Beneficiorum commissae, t. 3. n. 272.

Simoniae reata sola poenae Joris indicit, t. 3. n. 249. Quamvis etiam sola poenae ab Ordine puniri valeant, num. 250.

Simoniae poenae in susceptione Ordinum committitur, aut Excommunicatione, t. 3. n. 257. Supra Ordinis et collatione Ordinum, num. 259. Et Ordinati ab Excommunicatione ordinum, n. 262.

Simoniae poenae incurritur ob Simoniam in susceptione Ordinum, vel ingressu in Religionem, vel Beneficiis Ecclesiasticis commissam, t. 3. n. 259. Et quidem ipso facto, n. 260. Propter Simoniam mentalem nulla incurritur poena, num. 261. Nec ob Simoniam pure conventualem, n. 263. Nisi in Electione Summi Pontificis, num. 267. Ob Simoniam conventualem mixtam an poenae Joris incurritur? t. 3. n. 268. et seqq.

5 Simoniae poenae non incurritur etiam illi, qui Beneficium, aut Ordinem per Simoniam non a se ipsis, sed ab aliis commissam acquirit? t. 3. n. 274.

Simoniae acceptorum restitutio quoad spiritualia non ligat, t. 3. n. 280. Exceptis Beneficiis Ecclesiasticis, quae una cum fructibus ante omnem Iudicis sententiam restitui debent, num. 288. Qui temporale accipit pro spirituali quocunque, tenetur illud restituere, num. 289. Qui illud accipit pro Beneficio Ecclesiastico, propter illud tenetur restituere, num. 290. Et quidem Jure Divino, num. 291. Doctrina practica de restitutione Simoniaci acceptorum, num. 294. Temporale accipiens ratione Beneficii tenetur illud restituere Ecclesiae, vel pauperibus, num. 295. Vel illi a quo accipit, num. 296. Simoniae accepta propter ingressum in Religionem possunt movere prius monasterium, num. 298. Accepta pro Administratione Sacramentorum, et Sacramentalium, etiam Iudicis sententia restitui debent ante omnem Iudicis sententiam, num. 299. et seqq. Accipiens temporale pro annexis spiritualibus non tenetur ad restitutionem, num. 302. Causae et Tituli excoisantes a restitutione Simoniaci acceptorum, num. 304. et seqq.

Simoniae a culpa quatenus causa sacramenti, t. 3. n. 305. et seqq. Excusat ignorantia invincibilis, num. 306. Labor extrinsecus, non item intrinsecus, n. 305. Vexationis impiae Reditus, num. 308. et seqq. Doctrina practica ad propositum, num. 315. A Simonia non excusatur, qui dat temporale, ne iniusta veniat in aequiendo spirituali, num. 316. et seqq.

5 Simoniae a poenis quae canis excoisat? t. 3. n. 320. Quae excusant a culpa, excusant etiam a poenae Simoniacae, ibid. Ignorantia tamen poenae non excusat ab ea, quando quis Simoniam committit, num. 321. Simoniae accepta temporalia tenetur quis restituere, etiam accipiendo illa ignorans, et poenae, num. 324. Nisi Simoniaci accepti iam

scripserit, num. 326. et seqq. Doctus praetor de praescriptione Simoniaci acceptorum temporarium, num. 328. Qui Beneficium Ecclesiasticum ab alio, ipso ignorante, Simoniaci procurator per trimum bene fide possidet, non tenetur amplius illud restituere, num. 329. Bene vero, si inter trimum id recit, num. 330. Simoniaci Beneficium procurans non gaudet regula de Triennali, n. 331.

Simonis, quae et quot personae excommunicari possint in acquirendis, vel conferendis Beneficiis? t. 3. num. 157. et seqq.

Simoniaci Judex, accusatur, et testis quis esse valeat? t. 3. num. 340. et seq. Judex esse solus Ecclesiasticus, ibid. Accusator et testis esse potest quivis, aliis inhabilis, num. 349. et seqq.

Simoniaci in poena quis dispensare possit? t. 3. num. 346. et seqq. Papa quovis in omnibus poenis Simoniaci dispensare possit, tamen rarissime dispensare solet, etiam pro foro interno, licet gravissimas causas ellegentur, num. 351. Quae causae miterant ad dispensandum? num. 352. Quid valeat Episcopus circa dispensationem in poenis Simoniaci? num. 355. et seqq. Executio Dispensationis Apostolicae in poena Simoniaci quae requirit, et quomodo fieri debet? num. 356. et seqq.

Simoniaci Absolutio ob incursum censuram, a quo fieri possit? t. 3. num. 333. et seqq. Si committitur in Beneficio, vel ingressus in religionem, solus Papa absoluit, ibid. Et ex privilegio Mendicantes, num. 334. Qui hoc non possunt, ubi Simonia commissa est in exceptione, vel callidione Ordinum, num. 335.

B. J. Simonis est quatuor deinde per promittit temporale pro spirituali, C. I. B. XI. num. 3. -- quomodo committitur in obtinendo beneficio, C. II. B. I. num. 28. remissionem.

Simoniacus quomodo tenetur restituere, C. II. B. I. X. num. 9.

Simonis ab alio commissa poena quando quis incurrit? C. II. B. XXIII. num. 4.

SINGULARITAS

* Singularitas testium potest induci secundum: annuacem praedictam, t. 4. num. 284. Singularitas testium est triplex: nempe singularitas abstinens, ac adversativa, num. 285. et 286. Singularitas administrativa, num. 287. Singularitas diversificata; et quid? num. 288. Vide infra, §. Testes singulares.

SOCII

* Socii criminis nominatio, per rem de se confessum facta, est quid valeat? t. 18. num. 127. 128. et seqq. De se confessi, an possint interrui de Sociis criminis, eorumque confessio adstruat istos admitti? num. 96. 97. et seqq. In delictis occultis potest reus de se confessus interrui de Sociis criminis, num. 106. Ad etiam in criminibus exceptis, num. 98. et seqq. Nominatio socii criminis aperit viam Judici, ad inquirendum de rebus generaliter, num. 108. et 109. Non vero contra nominatio in specie, nisi concurrant alia indicia, ibid. Fallit in criminibus exceptis, num. 110. Nominatio socii criminis facta per reum de se confessum, non est sufficiente iudicium ad turturam, etc. num. 113. In individuis potest quis consequi per socium, quod per se non potest, t. 27. num. 159. §. Socii criminis non potest esse testis in processu criminali, t. 2. num. 23. Nisi in certis criminibus et quibus? num. 230.

B. J. Socii mors nocet sibi socio, C. II. B. LXXV. num. 12.

Socii quid possit facere in re communi iuriso socio, C. II. B. LVI. num. 11. 12.

— in societate nemo compellitur iuriso manere, ibid. num. 14.

SODOMIA

* Sodomitae nefandi criminis actio, an quinquaginta praescriptione extinguatur? t. 2. n. 180.

§ Sodomitae praebet causam divorcii, t. 19. num. 59.

§ Sodomitae unde, et quid? t. 16. n. 82. et seqq. Puniter gravissimae, etiam poena mortis, ac excommunicationis, num. 84. et seqq. Trahit secum poenam infamiae, et praeiudicium honorum, num. 86. et seqq. Poena Sodomitae imperfecta, num. 88. Poena a Jure Canonico statuta contra Sodomitam Laicum, n. 89. Et Clericum, num. 90. Bulla Pii V. contra Sodomitam, n. 91.

SOLIDUS

3 Solidus quid? t. 24. num. 15.

SOLVERE, SOLUTIO

* Solvere statuta debent, non tenetur illis cum accedat, t. 27. n. 164.

3 Solutio quid? et a quibus praestanda? t. 23. n. 2. et seqq. Solutio lata sompis quid? num. 2. Propria quid? num. 3. Omnia, qui debet, per se, vel per alium solvere tenetur, num. 4. Qui non est solvendo, tenetur credere bonis, num. 5. Qui non habet in arre, sunt in eate, quomodo intelligendum? num. 6. Solvendo non existens Clericus non tenetur credere bonis, nec potest propter inessentiam, vel molestiam, num. 7. Limitatur tamen hoc in aliquibus casibus, num. 8. et seq. Qui reum suorum administrationem non habent, valide suorum possunt, num. 13. Procurator tam specialis, quam universalis pro debitor solvere potest, num. 14. Potest quivis pro alio etiam iuriso solvere, n. 15. Solutio Ecclesiastica tenetur solvere debitis ab Antecessoribus contractis pro utilitate Ecclesiae, num. 16. Non item alia titulo contracta, num. 17. Ut accessio tenetur solvere debitis Antecessoris, debet prior Creditor probare, ea in Ecclesiae utilitatem, vel necessitatem esse conversas, num. 18. Aut saltem tunc temporis adfuisse Ecclesiae necessitatem, n. 19. Solutio ante omnia fieri debet, et potest Creditori etiam iuriso, si administrationem bonorum suorum habet, num. 20. Et vero, qui administratione caret, solutio fieri acquit, num. 21. Fieri tamen potest, ejusdem Tutori aut Curatori, num. 22. Procuratori tam generaliter, quam specialiter ad solutionem depositi recte solvitur, num. 23. et seqq. Idem est de servis et filiofamilias specialiter vel generaliter ad id deputati, num. 25. Creditoris creditoris etiam sine bonis concessum solvitur, num. 26.

3 Solutio de quo re, et quomodo fieri debet? t. 23. num. 27. et seqq. Solvi debet id ipsum in specie monetae, num. 28. Quid Juris, et in quo specie monetae fieri debet solutio, causa quo sit mutatio monetae? num. 29. et seqq. Si debitor est in culpabili more solvendi, contingente mutatione monetae, damnum ad ipsum solam perit, num. 30. Regulariter loquendo totum, quod debetur, alium et semel solvi debet, num. 31. Ponantur quatuor limitationes, num. 32. Si quis ex pluribus causis debet et aliquem solvendum faciem non exprimat, quodam debitor solvere velit, etiam semper solum debitor magis onerosum,

SOR.5

SORTILEGIUM

SPADO

SPECTATOR

SPES

1. Spes in quibus differat a Fide? t. 1. n. 49.

SPIRITUALIS

1. Spirituale vicinum, quia ratione sit fortius carnalis
n. 7. n. 13. 14. et seqq. Spiritale fortius operatur,
prae carnali, num. 12.
2. Spiritus et Ecclesiasticus, an, et quando perma-
nent valent? n. 19. n. 14. et seqq.
3. Spiritus rei, quatenus materia Simoniaci, quid?
d. 3. num. 41. Alii est telus et osture sui, num.
42. Alii adiutor, num. 43. Alii effectus, n. 49.
Spirituale pro spirituali atque simoniaci dari potest,
num. 346.
4. Spiritus amicus rei, quatenus materia Simoniaci,
quid? d. 3. n. 52. Alii est socius intercedens,
n. 53. Alii concomitans, n. 54. Alii subsequen-
ter, n. 55.

SPIRITUS

SPIRITUS
Spiritus sanctus pariter procedit a Patre et Filio;
 f. 1. num. 19. et 20. Item Catholicus veritas pro-
 bat et S. Scriptura, n. 21. ap. Atque et Testi-
 monia SS. Patrum, praesertim Graecorum, n. 22.
 et seqq. Item rationes Theologicas, num. 23. et 24.
 Soluuntur insensae Graecorum, num. 25. et 26.
 Cor Graeci Patres dicunt Spiritum S. procedere
 a Patre per Filium; num. 31. Spiritus S. procedit
 a Patre et Filio, inquam ex uno principio, et uni-
 ta spiratione, n. 33.

SPOLIATOR, SPOLIATUS

[illegible]

Imo et contra Ecclesiam, num. 58. Fraus etiam est retinenda, si spoliatur, et quando? num. 59. et seqq. Spoliatus potest spoliantem vi repellere, secundum incontinentiam coram Spoliato, non etiam ex intervallo, num. 67. et seqq. *Ly incontinenti*, quid importet? num. 68.

Spoliatus ante omnia est restituendus. Regula haec saluta in omnibus casibus, t. 13. num. 71. et seqq. Ut si Spoliatus in hac censuisset, num. 72. Sive expresse, sive tacite, num. 73. Et tunc non potest Iudex et officio supplere restitutionem, num. 74. Nisi immineret periculum animarum, num. 75. Spoliatus non restituitur ob notorium defectum proprietatis, et qualiter hoc intelligendum? num. 76. et 77. ne seqq. Restitutio Spoliatum non habet locum ubi restituitur Jura communis, nisi doceat de titulo, t. 13. nu. 80. et seqq. Et aliquando praesumitur restitutio possessionem invasit, num. 81. Si ius commune resistat quidem Spoliatum, non tamen facit spoliatum, tunc adjuvanda est equitas restitutio, num. 83. Et hoc procedit non solum in casibus spiritualibus, sed etiam temporalibus, num. 84. Limitatur tamen in casibus Ecclesiasticis, num. 85. et 86. Restitutio Spoliatum, an sit facienda uno obstatu periculo, animae, scandalum, vel damno irreparabili? num. 87. et seqq. Utrum propter restitutionem domini esset restitutio spoliatum? num. 93. et seqq. An debeat alii casus, in quibus fallit regula de restitutione Spoliorum ante omnia fructibus; et qui? num. 98. et seqq. Spoliatus non restituitur, quando post spoliationem inivit pactum cum Spoliatore, quod oculis agere possessorum recuperandas, num. 98. et 99. Item si post spoliationem sponte juravit non agere possessionem recuperandas, num. 100. et 101. Item ob exceptionem econominatiam, vel aliteris criminis reddentis personam spoliatum inhabilem ad agendum etc. num. 102. et num. 103. et seqq.

B. J. Spoliatus quomodo et quando ante omnia restituendus? C. H. R. LIX. num. 8.

SPONSALIA

Sponsalia ex metu gravi iniuste lacessio contracta probabiliter ipso iure sunt nulla; adeo ut, non inductus impedimentum iustitiae publicae honestatis, t. 40. num. 43. et 44.

4 Sponsalia quoad synonymiam et naturam, t. 1. n. 2. Sponsalia, sponsus, et sponsa unde dicantur? *ibid.* Sponsiorum varis acceptio, num. 3. Sponsiorum definitio, num. 4.

Sponsiorum requisita, t. 1. n. 5. Requiritur promissio acria, *ibid.* Pacta vel iurata promittens Matrimonium in foro interno, non tenetur ad Matrimonium, bene tamen ad resarciendum damnum inde actum, num. 6. In foro externo quibus praesumitur vari promissio; consequenter ad promissionem adigunt, nisi fructuorum probet, num. 7. Sponsalia debent esse deliberata; et qualiter? n. 11. Debent esse libera ab errore, num. 12. Et metu iniuste lacessio, num. 13. Requiritur etiam promissio externa, num. 14. Mutus et recipiens, num. 15. Non etiam obligat ad nubendum, nu. 16. Et ex tamen non sequitur impedimentum publicae honestatis, nu. 18. Sponsalia debent esse iuxta preces de Jura habiles; et quia haec? n. 19. Sponsalia clandestina sine praesentia parochi et testium valent, numer. 21. Ad valorem sponsalium non requiritur auctoritas parentum, vel consilium, num. 23. Ut licite fiant, requiritur consilium parentum, quavis id

aequi non tenentur consulentes, num. 24. Exceptio esse extraordinaria; et quo? num. 25.

4 Sponsalia quoad verborum formulas, quibus contrahuntur, t. 1. num. 27. et seqq. In foro interno nascitur obligatio iuxta intentionem praefertentis verba, num. 27. In foro externo iuxta sensum verborum exteriorum; nisi aliud probetur, num. 28. Ordinaria fieri censetur sponsalia, quando profertur talia verba, quibus iuxta communem usum loquendi ea fiunt, num. 29. Enervantur utriusque verborum formulae, quibus Sponsalia certa fieri praesumuntur, numer. 30. Iudex ad quae attendenda debeat circa verba? num. 31. Proponuntur variae verborum formulae controversae, numer. 32. et seqq. In ambigua pro libertate potius, quam pro obligatione iudicare oportet, num. 41. Solvitur Obiectum, num. 42. Tacita in contrahendo Sponsalia non censetur reprimere, num. 43. Sponsalia ex diversis causis possunt esse ambigua; et quid in hoc caso facere debeat Iudex? nu. 44. et seqq.

Sponsalia quando ex verbis sint dubia? t. 1. n. 32. et seqq. Quid debeat facere Iudex in tali caso? nu. 45. et seqq.

Sponsalia quando sunt dubia, cui deferendum sit iuramentum? t. 1. n. 49.

4 Sponsalia quoad digna, quibus contrahuntur, t. 1. num. 53. et seqq. In foro interno spectatur intentio edentis signum, num. 54. Quae signa in foro externo iudicant sponsalia? num. 55. Annali traditio non est sufficientis signum, num. 56. Nisi praecesserit tractatus de futuro Matrimonio, num. 57. Idem est de traditione munerum, nu. 59. Ac praeter hoc munus, num. 60. Testimonium liberorum, quando sit signum Consensus in Sponsalia? num. 61. et seqq.

Sponsalia ex defloratione, copula, vel impraequistione an, et quando censentur contracta? t. 1. n. 67. et seqq.

Sponsiorum obligatio et effectus, t. 1. n. 136. et seqq. Sponsalis quavis etiam vocata obligat sub gravi culpa, numer. 137. Etiam illum, qui simpliciter promittit Matrimonium absque receptis repromissione, nu. 138. Sponsalis obligat etiam, na quid sit, quod Matrimonium impedire possit, num. 140. Obligit tempore ad nubendum praefixo, numer. 141. et seqq. Et causa tamen licet ea differre, num. 142. Si ocellum impus determinatum est, statim obligat, num. 143. Probatur a peritatu voti, num. 144. Solvitur instantia, num. 145. et seqq. Si et circumstantiis colligitur, alteram partem libere coartare in dilatorum, diffari potest Matrimonium, numer. 149. et seqq. Ea dilecto Matrimonio multe erunt peccata, num 151.

Sponsalia adimplere recusant an, et quomodo compelli possit, an debeat? t. 1. n. 152. et seqq. Potest compelli per debite iura media, *ibid.* Etiam Sponsalia iuramento non sunt firma, num. 153. Solvitur instantia contra compulsionem ad nubendum quae? et quis ordo? num. 156. Primo debet fieri admonitio, *ibid.* Secundo possunt ad debent adhiberi carceres, aut alio ponaere ante curiam, nu. 157. Tercio excommunicatio, nu. 159. Si Iudex Ecclesiasticus carceres, aut brasiliam aeternale ipsemet non habet, an tenetur ante censuras invocare brachium laicorum? num. 160. et seqq. Iudas Laicus invocatus tenetur acquirere, nu. 161. Excommunicatio ante carcerem laicis valet, nu. 162. Revenit nubere finaliter cogi non potest, num. 163. Et ideo absolvi debet ab excommunicatione, *ibid.* Vel omnino non excommunicari, num. 164. Non requiritur exacta probatio, sed sufficit

arbitrium Iudicis ad cognoscendum ex futuro Matrimonio ocri scandale, num. 165. In excommunicatione ob non observata sponsalia per eorum invidiosiores an, et quando sit suspectus de haeresi? num. 166.

- 4 Sponsaliorum obligationem remittens potest exigere compensationem pecuniariam, si ex tali remissione damnum patitur, num. 167. Prout ordinarie contingit, num. 168. Imo potest compensationem exigere, etiam nullum damnum patitur, num. 169. et seqq. Per quem? et quomodo taxanda sit compensatio pecuniaria debita pro tali remissione? num. 175.

Sponsalia de futuro, si cum deabus, vel duobus fiat, priora valent, t. 6. num. 5. Et si posteriora iuramento firmentur, et eis accesserit copula, num. 6. Licet secunda Sponsa fuerit ignara priorum sponsalium, num. 7. Et grave patitur damnum, num. 8.

Solvitur Obiecto, num. 9.

Sponsalia sub conditione licite sunt, t. 5. num. 21. et seqq. Sed non expediunt, num. 22. Sponsalia, si Papa dispensaverit, quid Iuris importent, an. 23. Sunt valida et licita, num. 25. et seqq. Sponsalia sub conditione, si virginem tunc inveniret, quid iuris importent? num. 28. et seqq.

- 4 Sponsalia sub conditione impossibili, aut inhoneste ad mandatum aliquem contractum sunt nulla, t. 5. an. 31. et seqq. Solvitur obiecto, num. 32. Et confirmatur ulterius, num. 34. et seqq. Condicio turpis de futuro repugnat substantiae Matrimonii an vellet Sponsalia, num. 39. Secus est si substantiae Matrimonii non repugnet, num. 38. Solvitur iuramentum, num. 39. Iurata conditio de praesenti, aut praeterito apponit Sponsalibus quid faciat? num. 40. et seqq.

Sponsalia sub causa aut demonstratione rixae falsae fiunt, t. 5. num. 61. et seqq.

Sponsalia sub modo quid iuris importent? t. 5. num. 63.

Sponsalibus ea apponi possit poene? qualiter? t. 5. num. 187. et seqq.

Sponsalium arrha. Vide Arrha.

Sponsalium dissolutio, et quibus causis fieri possit. Vide Dissolutio Sponsaliorum.

Sponsalium largitas. Vide Largitas Sponsalium.

Sponsus vel sponsa cum conjugione, vel consanguinitate copulam habens, quid Iuris secum trahat? t. 14. num. 62. et seqq.

R. J. Sponsalia de futuro occulto contracta, et postea divulgata, ad sui dissolutionem requirunt auctoritatem Iudicis Ecclesiastici, C. I. R. I. num. 6.

Sponsalia ab initio nulla per lapsum temporis non convalescent, C. II. R. XVIII. num. 7.

Sponsalia nulliter contracta non praestant impedimentum, C. II. R. . . . num. 4. q. 9.

Sponsalia canonice filiae aientis et tarentis contracta valent, C. II. R. XLIII. num. 7.

SPORTULA

- 1 Sportularum appellatio, quid intelligatur? t. 32. num. 17. De Jure Civili potius Iudex Delegatus Sportularum nomine aliquid exigere, non vero Ordinarium, num. 18. De Jure Canonico easter potest eas exigere, num. 19. et 20. Imo recipiens taceat ad restitutionem, non obstante remissione eorum, quibus restituti facienda esset, num. 21. et 22. Quamvis tunc posterior solus procedat in Delegatus Summi Pontificis, num. 23.

- 4 Sportus qui? et quocumque? t. 17. num. 27. et seqq.

STATUS

- 1 Status hominum triplex in Ecclesia, Virginitas, Continentia, et Conjugium, t. 1. num. 14. Status Virginalis antecessit ceteris, etque attribuitur Fructus centesimus, num. 15. Status Clericalis requiritur in eligendis ad beneficium Ecclesiasticum, t. 6. num. 219. Status Ecclesiasticus intentionem requiritur in praeficiendis ad Beneficia Ecclesiastica, et quomodo? t. 14. num. 7.

- 4 Status Religiosus fuit primus a Christo Domino institutus, t. 31. num. 18.

STATUTUM

- 1 Statuta nova facere pro suis subditis, an possint Episcopi? t. 2. num. 149. et seqq. Archiepiscopi? num. 149. et seqq. Et Capitulum Cathedralis? t. 2. num. 149. et seqq. Statuta an possint facere Ecclesiae Collegiales? num. 94. An aliae Universitates, Collegia et Societas? num. 95. et 96. Imo et Ordines Religiosi? num. 97. et seqq. Quis possit Statuta condere pro Ordine Fratrum Minorum? num. 98. et 99. An etiam congregatio intermedia possit condere Legem Sedis Apostolicae, t. 30. numer. 15. Vide supra q. Constitutiones, et q. Episcopi, et Archiepiscopi etc.

- 1 Statuta secularia Laicorum an obligent Clericos? t. 2. num. 209. et seqq. Statuta inferiorum Laicorum, quae disponunt circa contractus, et non sunt praedicta Clericis, nec minus Canonibus contraria, an extendantur ad Clericos? cit. t. 2. num. 302. et seqq. Sententia negativa est communis, num. 304. et seqq. Differentia inter Statuta particularia locorum, et Leges Iuris Civili, nu. 305. Dantur nihilominus certi casus, in quibus Statuta inferiorum Laicorum extenduntur ad Clericos, vel hos efficiunt; et qui sunt illi casus? num. 308. et 309. ac seqq. Aliud est Statuta coerceri, aliud, sub certa lege alicuius praesentationis ad Statuti commodum invitari, numer. 308. Statutum Laicali praedictum Immunitatem Ecclesiasticam, aut fisci Religiosis, non valet; idque exemplifur, numer. 310. Vide supra q. Clerici an obligentur. Statutum ad Consuetudo non differunt, nisi sicut tacitum et expressum, cit. t. 2. num. 318. Statuta Laicorum per Ecclesiam approbata, quae ratione contrariantur Clericis, numer. 319. Statuta Laicorum approbata in ordine ad Ecclesiam, et Ecclesiasticis personae, et easdem Pape reservari, num. 323. Causa per Episcopos, episcopos, et Clerici Principum secularium statuti sunt conforment, numer. 323. et 324. Concessio potestatem interpretandi Statuta, quibus concedatur? t. 2. nu. 325. Clausula, quod Statuta aliqua non recipiant interpretationem, quod appertat? num. 326. In Statutis, si quae dispositionibus, est evitanda coercitio, pro possibili, cit. t. 2. num. 499. et 493. et seqq.

- 1 Statuta a se condita possunt tollere Capitula, et aliae Communitates, t. 2. numer. 553. Quid si haec sint iurata? numer. 554. et seqq. Causae per perpetuam Statutorum, numer. 559. Statuta a superiore confirmata, an possint tolli ab inferioribus statuentibus, numer. 560. et seqq.

Et quid de Statutis Religiosis per Papam approbata? num. 554. Quando ex statuto cui quis alteri quæsitum, accipit illud abique hujus consensu per Statuentes tolli, n. 558. et 559.

Statuta, qua ratione differant a Consuetudine? t. 4. num. 119. et seqq. Statutum aut consuetudo, ut homicida, vel omnia criminosa puniatur, solum particulariter, non auctoritate, t. 1. n. 74.

1 Statuta Capituli, Collegii, Universitatis etc. servare jurata, qualiter obligent? t. 74. no. 43. 41. et 42. Juramentum servandi Statuta, utrum extendatur ad Statuta impotestatem edenda? t. 34. num. fin. et seqq. Vide supra §. Juramentum servandi Statuta. Jurata solentur de iure Statuta illicita, censentur largo modo perjurata, t. 21. n. 86. Et quid, si quis ita periti ignoravit? num. 87. In Statutis verba debent proprio ac striete intelligi, t. 27. num. 12.

2 Statuta Religiosorum non observare, an, et quando peccatum? t. 31. n. 3.

Statuta faciente contra Immunitatem Ecclesiasticam aut canonis, et ab ipsi non possunt, donec publice revocent, t. 43. n. 294.

3 Statutum in præjudicium Clericorum inferiorum non potest facere Episcopus, t. 30. n. 136.

4 Statuta Ecclesiarum Cathedralium de non sublimitate nisi mobilibus, an et quali clausula in Brevis Populi censetur derogatum? t. 10. n. 7.

5 Statuto jurato contravenientes Capitulares censentur illi renuntiare? t. 33. n. 500.

Statutum Capituli Cathedralis Frisingensis de non dando voto, qui per se, vel per alium prece aut precio illud procurat, t. 3. n. 139.

STERILIS

4 Sterilis non habet impedimentum impotentiae, sed habere potest, t. 15. n. 17.

STERILITAS

3 Sterilitas ob causam an, et quando remittitur mercedem debeat Locum? t. 18. n. 40. et seqq.

STIPENDIUM

5 Stipendium pro administratione Sacramentorum, et Sacramentalium aliorumque functionum spiritualium, quomodo evigi et accipi possit? t. 3. num. 180. et seqq.

Stipendium pro Missa, a quibus, quantum, et quomodo accipi possit, citum abique Simonia t. 3. num. 201. et seqq.

STIPES

4 Stipes quid? t. 14. num. 7.

STIPULATIO

1 Stipulatio de facto valet, per quæcumque verba sit concepta, t. 33. n. 100 et n. 24.

2. J. Stipulatio non potest constitui nisi utroque loquente, C. II. R. XLIII. n. 15.

STOLA

2 Stolas fractas seu redditus an sint bonæ Industrialit? t. 25. num. 3.

STUDENS, STUDIUM, STUDIOsus

3 Studium ratio, an, et quando alienare possit Dominarius? t. 6. n. 135. et seqq.

4 Studium et famuli conductum etc. qualiter debeat habere dominum in ordine ad contrahendum Matrimonium? t. 3. n. 61. et seqq.

5 Studentes Theologiam, vel juri Canonico etiam in absentia, præbent fructus Beneficii sui, tit. 5. num. 17.

STIPENDIUM JUS CAN. Tom. VI.

STULTUS

1 Stulti non debent esse melioris conditionis, quam prudentes, t. 91. n. 19.

2. J. Stulti non debent esse melioris conditionis quam periti, C. II. R. XV. n. 14.

STUPRUM

3 Stuprum quid, et quotuplex? t. 16. num. 43. et seqq. Aliud est impropria, aliud propria tale, ibid. et num. seq. Aliud violentum, aliud voluntarium, no. 45. Violentum, sicut et dolo, aut metu iustato oblatum, etiam justitiae adversatur, num. 49.

Stupri poena non violenti, t. 16. num. 47. Et violenti, num. 48. et seqq. Vi stuprata nec poenam, nec maculam contrahit, num. 50. Poena Clerici stuprum committentis, num. 52. et seqq.

STYLUS

3 Stylus Curie habetur pro Lego, t. 35. n. 77.

SUBDELEGARE

4 Subdelegare dispensandi potestatem Executor non potest: bene vero potestatem capiendi informationes, A. num. 153.

SUBDITUS

1 Subditus Episcopi quoad effectum Ordinum ab eo recipiendorum, quætor modis quia censetur: an quibus? t. 11. num. 78 et seqq. Vide supra §. Ordinari.

2 Subditi appellatione, in dubio tenet contextus subditus ratione domicilii, t. 3. num. 26. et no. 163. Subditi ratione delicti, contractus etc. larga quia appellatur? num. 27. Subditi, an possint prescribere exemptionem ab obedientia Superiori, vel contra visitationem, et procuratorem ratione hujus debitam? t. 26. n. 49. et seqq.

3. J. Subditi a Principibus vel Dominis injuste gravati sacro non violentur consentire, C. II. R. XLIII. num. 17.

SUBGRUNDIA

2 Subgrundia, quid? t. 26. num. 96.

SUBORNATIO

2 Subornatio testium timor magis arguit post publicationem testamentum, quam vitia, tit. 20. num. 461.

SUBREPTIO

1 Subreptio, et Obreptio descriptionum, quomodo committitur? t. 4. num. 129. et seqq. An sit differentia inter subreptionem, et obreptionem? num. 133. et seqq. Vide supra §. Recursus, etiam subreptio. Subreptio facilius valet Rescripta gratiae, et ad beneficia, quam Rescripta penitus, num. 176.

SUBSCRIBERE, SUBSCRIPTIO

4 Subscribere et solum scribere, pariter sunt, t. 22. num. 159.

5 Subscriptio qualis requiritur, quando super actis Capitularibus erigi debet instrumentum, tit. 11. num. 17.

SUBSIDIUM

2 Subsidiium Charitativum quid? t. 39. num. 19. Possunt illud in sua Diocesi evigere Episcopi, num. 20. et seqq. Non item Praelati, et Episcopo inferiores, num. 21. Bene tamen Administratores seu Conductores? bene Capitulum Sedis

vacante, et Generales Ordinum, num. 23. Ad hoc subsidium tenentur soli, et omnes Clerici Bracciani, numer. 24. et reg. Excepitis pauperibus locati, numer. 26. Mounstarii, et eorum Ecclesie Regulares, non item seculares incorporant tunc exempti, num. 27. et reg. Subsidium Charitativum, et rite exigatur, requiritur quia cause, nu. 29. Quoniam exigitur, requiritur quia cause, nu. 30. Si Episcopo redditales censentur? num. 32. Si Episcopo redditales sufficiunt, non possunt exigere subsidium Charitativum, num. 33. Quantum subsidii determinatum arbitrio Episcopi, num. 34. Potest exigi simpliciter, num. 35. non concessum tamen et consilio Capituli, num. 36. Modus exigendi illud, num. 37. Etenim dubio et controversia inter Episcopum, et clericum circa subsidium, quid iuris? num. 38. Et quid de subsidio de Seminariis? ibidem.

SUBSTITUTIO

3 Substitutio quid, et quosplex? *l. 28. num. 557. et seqq.* Alii est directa, alii indirecta, *num. 558. et seqq.* *l. 28. num. 559. et seqq.* Vales.

[illegible]

3 Substitutio Papillarum quid? r. ab. non. 370. Ab-
sque expressis, die tacta, non 371. Solis impube-
ribus in portante patris Testiculis constantibus fiori-
bus in portante papillarum substitutum, non 372. Mater non
potest facere substitutionem papillarum, non 373.
Requiritur ad salubrem substitutionem papillarum,
non 374. Substitutio papillarum procedit tam in
bonis Papillis, quam Testiculis substitutis, non
375. Substitutio papillarum expressu continet tactum
Vulgerem, non 376. Excludit motum & inces-
sione impuberis, non 377. Enumeramus Causas,
in quibus substitutio papillarum exprimitur, non
378. Esi exprimit substitutio papillarum expressa,
et non, non 379. Excludit tactum, non 380.

per hoc nōdum expirat, in d. n. num. 281. Post
Substitutio Exemplaris quid? d. n. num. 282.
Test fieri tunc a matre, quam a patre, num. 283.
Substitutio quāvis potest, ut debet? d. n. num. 284.
et arg. 285.
Substitutio Exemplaris varie fieri potest,
num. 286. Habet modum effectus, quo pupillaris,
num. 287. In eis etiam excludit modum formati,
num. 288. In eis etiam excludit modum formati,
num. 289. Expirat, si ille, cui fit
per notabile spatium liberat et sine infirmitate
num. 290. et arg. locum, si infirmitas postea cessaverit
liberi, num. 291.

Subsistentia recipere, seu brevillius, quae ? s. st.
nom. Sgl. Nos requirit certam formalem. Pra ubi
versitate modi, quo ut, diversimodum continet alias sub-
stantiones, nom. Sgl. Iste quatuor substantias esse
explicat, nom. Sgl.

Substitutio compensatoria quae? et quibus effectus? 4.
26. nov. 597.

Substituto Fidei Commissaria qui l. 2. ff. non. 398.
Potest fieri in, et extra Testam. non. non. 399.
Commissio, vel absolute, quia. 400. Inducti ve-
ram obligationem restituendi haereditatem post vo-
luntatem Testatoris, non. 401. et seq. Quibus verbis
finis. l. 2. ff. non. 402.

3 Successio ab intestato quid? *l. 17. au. 3.* Est duplex, una in stirpe, ubi in capita, *num. 4.* Successio inter breviter exaratur, *num. 5.* Concoctio graduum in linea recta in ordine ad societatem, *num. 6.* Et in linea transversali, *num. 7.* Graduum comparatio Civilis per successione hereditaria etiam a Iure Canonico servatur: et comparatio per Matrimonium Canonico servatur in linea Civilis, *num. 8.*

Civili, num. 8.
 Successio liberorum ab intestato, t. 27. nu. 9. et regg.
 Liberi legitimi, et naturales simul quomodo suc-
 cedant? num. 10. Et quomodo Legitimi per Ma-
 trimonium, num. 11. Quomodo Adoptivi? nu. 12.
 Quomodo Legitimi per Rescriptum Principis,
 et per Comitatus Palatii, nu. 13. Quomodo naturales?
 nu. 13. Quomodo spurii, num. 14. Liberi et da-
 mnum cultu parentibus non succedant, eliminati ta-
 men ab a. p. principis, num. 15. His comparantur
 Liberi ab a. p. heredes Majestatis rei, num. 16.

Liberi patris legitime Majestatis rei, num. 17.
Secundo Nepotes *ad intestato*, n. 27. num. 28. Nepotes cum liberis existens succedunt in stirpe, *ibid.* Sicut etiam, si soli sine liberis existant, et a diversis parentibus presentant, num. 28. Si filius asperatus succedere aut nolit, aut non possit, succedunt Nepotes, num. 24. Nepotes naturales legitimi quando succedunt? n. 23. Naturales non legitimi succedunt Atriae matrone, n. 25. Utrum vero paterius Atriae succedunt? contra veritas, n. 25. et seq. Circa successiorem ad intestato attendenda sunt statuta ut consequentes locutione, successio in Bavaria, n. 27.

prosecution in Bavaria, p. 37.
 3 Successus Accusationum ab intestato, f. 27. num.
 6 Germani Deficientibus descenduntibus, et feminis
 his Germani antecedenti soli accedentes, ibid. ff.
 quidem sequens in gradu in stirpes equaliter, num.
 20. et seq. Si cum accusantibus existunt fratres
 Germani succedunt omnes in apia, num. 31. Fratres
 utriusq. vel consanguinei soli excluduntur ab
 ascendente, num. 32. Germanorum proles, non
 tamen nepotes succedunt cum ascendente, num.
 33. An personae Germani proles sive filii Ger-
 manici existentes succedunt cum Parentibus, con-
 travenit, num. 35. et seq. Ascendentes quando suc-
 cedunt, num. 36.

cedunt naturaliter? *num. 26.*
Successio Collateralium ab intestato, *et. 7. num. 37.*
et seqq. Dux de iustitia, *et Ascendentes defuncti*
et seqq. Interdum Fratres *et Sorores Germani*
num. 3. Quomodo praestantiorum proles, *ita*
num. 4. *et huc in superius, et illi in capite veniunt*
exclusio uterina, num. 38. Sola defuncti praestor

torum fratrum successores liberi succedunt in capi

te, *num. 39. et seqq.* Si existant cum eis defuncti

fratres uterini, *et Consanguinei, tunc liberi Ger*

manorum succedunt quidem, sed in superius, *num.*

41. Defuncti Germani *et hanc etiam uterini suc*

cedunt uterini, vel consanguinei cum eorum libe

ris, num. 44. Et quidem fratres *et sorores agnati*

non habent uterum, an in parte vel more his

non proveniunt, num. 45. et seqq. Nulli existunt

*his fratribus, *et uxoribus, ac liberis suorum**

cedunt ceteri Collaterales sanguine patrum ius

gradus praestantiorum, num. 47. Quomodo suc

*cedunt collaterales legitime matrum, *et adopti**

et seqq. Fratrum item naturales *et spurii, num. 48.*

et seqq. Nati *et adoptati motu ab omni successione*

excluduntur, num. 54.

298. *excluduntur, num. 25.*
 299. *Sim. et conjugum ab intestato, 2. 27. numer.*
 300. *2. et 1999. Quibus deficientibus Coomagi-*
 301. *nis defuncti, excludit Conjur. ibid. Si autem*
 302. *non sint legitimi: nec adfuit devotum tes-*
 303. *tore mortis, num. 25. Et sic in contrarium adus*

pacta dotalia, num. 54. Uxor pauper accipit quartam partem, vel partem virilem ab intestato, num. 55. Nisi obit divorcium, num. 56. Alimunde sufficientia bonis habens excludit a successione per sanguine jentris, n. 57. An Marius pauper uti uxor accipiat partem quartam ab intestato? n. 58.

Successio ab intestato in bonis Clericorum patrimonialia, vel quasi talia competit consanguineis, t. 87. nem. 61. His deficientibus Ecclesia, in qua Beneficium habuit, num. 62. Si non habuit, Vicarius Episcopalis, num. 63. In bonis Clericorum onere Ecclesiasticorum ab intestato succedit Successor: et quomodo? num. 64. Consuetudo, vi cuius succedunt consanguinei in bonis *infra* Ecclesiasticis, illicita et invalida est, num. 65. Clerici tenentur facere Testamentum ad causas pias, vel bona superflua in eisdem causis ad hoc in vita erogare: et quare? num. 66.

Succesor an, et quando tenetur solvere debita Antecessoris? Vide *Solutio* quid, et a quibus?

R. J. Succesor in ius clericis eo iure, quo ille, uti debet, C. II. R. XLVI. et R. LXXIX.

Sacerdos praesumitur ignorare facta antecessoris, C. II. R. XIV. per tot.

Succedunt in honore, atque in onere succedere debet, C. II. R. LXXVII. n. 2. etc.

R. J. Succesor universalis et particularis quis? quomodo atque succedit activo et passivo, C. II. R. XLVI. n. 2. 3. 4. 6. 7. et ad quid tenetur? *ibid.* num. 9. 10. 11.

Successoribus universalibus acquiritur Praeclari Ecclesiastici, C. II. R. XLVI. num. 5.

SUFFRAGANEUS

1. **Suffraganei** dicuntur Episcopi Metropolitano subiecti: et eor? t. 31. num. 24. Vide supra q. *Archidiaconus*. Suffraganei, etiam appellantur Episcopi Tholares; et eor? t. 5. num. 40.

SUGGESTIVUM

2. **Suggestiva** interrogatoria, quae? t. 20. nem. 516. Sunt prohibita, et vitanda, num. 518. et seqq. Suggestio alia aperta, alia palliata, quid? n. 517.

SUMMARIUM

1. **Summaria** capitulorum non sunt de Testu, P. num. 106. Tamen sunt habenda in magna estimatione, num. 107. Quomodo ea differunt a Notabilibus? *ibid.*

SUPERFLUUM

2. **Superfluum** admittit ut securus, quam necessarium omittit, t. 18. n. 103.

3. **Superfluum** habens, vel expensas Religiosis etiam de licentia superioris potest contra pauperem, t. 35. n. 16. Non tamen ut proprietarius, num. 17. In dubio, an quid sit superfluum, vel inconueniens, statim iudicio Superioris, num. 18.

R. J. Superfluum verba non valent scripturam, C. II. R. XXXVII. num. 7.

SUPERIOR

1. **Superioris** mandato, etiam oneroso, homiliter est obediendum, et toleranda excoctio, etiam iocunda, t. 33. num. 21. Ex duobus superioribus contraria praecipitibus, cui magis sit obediendum? num. 22. et seqq. Superior requiritur debet pacte inferiorem confirmare, t. 33. num. 89. An per superioris consensum convalidetur pacta inferiorem easteroquin invalida? eam. 96. et seqq.

3. **Superiores** an possint secum ipsis dispensare? vel

RAIFFENSTUEL Jus Can. Tom. VI.

Confessariis committere Officium cum ipsis dispensandi, aut eos absolvendi? t. 7. num. 90. et seqq.

5. **Superiores** Ecclesiastici an, et quomodo verberibus castigare possint subditos Clericos, vel Religiosos? t. 22. num. 6. et seqq.

Superiorum transgressiones peiores, et maiori potius sunt dignae, quam subditorum, t. 1. num. 286.

Sejior Visitor, non Visitans. Vide *Visitator superior*. Vide *Visitator Regularium*.

R. J. Superiores scilicet defecus et sacrotes conuocant videntur nisi ea causa taceat, C. II. R. XLIII. num. 10. 16. Vide *Pastor*.

SUPERNUMERARIUS

3. **Supernumerarii** Canonici qui, et quid Joris de eis? t. 8. num. 23. et seqq.

SUPERSCRIPTIO

1. **Superscriptiones** Capitulorum in Decretalibus, sunt authenticae, P. n. 106. et 108. et seqq.

SUPPLICATIO

6. **Supplicatio** proprie dicitur quid? t. 28. num. 18. Supplicatio large accepta, quae? num. 19. et 20. Supplicare quilibet potest, quinimodoque remotis sit appellatio, num. 20. Ubi potest appellari, non debet supplicari, *ibid.* In dubio tamen potest interueniri utrumque remedium, *ibid.* Supplicatio differt in pluribus ab Appellatione, et in quibus? n. 21. et 22. Hodie una supplicandi propemodum ad Aulas recessit, et in eam locum successit reuocatio, num. 48. Vide supra q. *Reuocatio*.

4. **Supplicatio** pro dispensatione obtinenda in ecclesia ad forum externum debet fieri in scriptis, A. num. 235. Et quidem in lingua latina, num. 236. Verbis propriis, clariis, et sine ambage, num. 237. Quoniam in supplicationibus reprimi debent? num. 238. Qualiter formari debet supplicatio? n. 239. Formulae supplicationis pro foro externo super impedimento consanguinitatis in tercio et quarto et defectu dotis competentis, num. 400. Inscriptio supplicationis pro foro externo sit Papae: et quomodo? num. 241. Praxis incipiendi supplicationem recitandi eandem, et exprimenda exprimendi, 242. et seqq.

4. **Supplicatio** ad obtinendam dispensationem pro foro interno, A. num. 241. et seqq. Quoniam in illa exprimi debent? *ibid.* et n. 242. Modus supplicandi pro foro interno, n. 243. et seqq. Supplicationum talium formulae, num. 245. et seqq. Quo dirigi debeant num. 431. Commodo diriguntur ad aliquem Procuratorem Generalem, num. 246. et seqq. In litteris ad Sae. Penitenciarum omittuntur complementa, num. 436.

Supplicatio pro obtinenda dispensatione apud Episcopum pro foro externo quomodo fieri debet? et quae in illa exprimi debent? A. num. 493. et seqq. Formulae supplicandi Episcopo pro externo, n. 495. et seqq.

Supplicatio ad obtinendam dispensationem Episcopalem pro foro interno quomodo fieri, et quae in illa exprimi debent? A. n. 508. et seqq. Potest fieri uetusta, num. 510. Sed non expedit, num. 511. et seqq. Modus supplicandi, num. 516. Formulae supplicationis huiusmodi, n. 517.

Supplicatio pro dispensatione ad rite fieri, quaeque exprimi debeant? Vide *Dispensatio necessaria in supplicatione*.

Supplicatio quando vitiosus et falsus, vel error? Vide *Falsitas*, vel *Error*.

REPERTORIUM GENERALE

SUPPRESSIO

3. Suppressio Beneficii quid? *l. 12. n. 32.* Est prohibitio, *ibid.* Censensuratus potest suppressi per Episcopum; non per ejus Vicarium, nec per Capitulum Sede vacante, *n. 34.* Dignitas sola auctoritate Pontificis potest suppressi, *nam. 35.*

SUSPECTUS

2. Suspectus persona, ne fugiat cum re mobili penitus in iudicio, quas censetur? *l. 17. nam. 30. et 31.*
5. Suspecti non possunt accusare, *l. 1. nam. 27.*

SUSPENSIO

4. Suspendio quid, et quotiens, et contra quem fieri possit? *l. 39. nam. 159. et seqq.* Datur etiam in periculum, sed tunc est potius depositio verbalis, *nam. 160.* Alia est lata, alia ferenda sententia, *nam. 161.* Alia ab Officio, alia a Beneficio, alia ab utroque simul, *nam. 162.* Sola Clerici proprie suspendi possunt, *nam. 163.* Superiorioris Nominationis suspendi quidem possunt ab Officio, haec tamen non est proprie suspensio, *nam. 164.* Potest etiam interea Communitas suspendi, *nam. 165.* Quo casu tamen non comprehenduntur Episcopi, vel alii Superiores Praesuli, nisi exprimiuntur, *nam. 166.*
Suspensionis nomine, absolute et simpliciter positae in iure, intelligitur suspensio totalis ab Officio, et Beneficio, *l. 39. nam. 171.*
Suspensionis effectus quatuor? *l. 39. nam. 174. et seqq.* Actum suspensionis prohibuit excois incurrat irregularitatem; et quando? *nam. 175.* Actum suspensionis prohibuit an, et quomodo valeat? *nam. 176.* Suspendio a Beneficio non hoc ipso inducit suspensionem ab Officio, *ibid.* Nec e contra, *nam. 168. et seqq.* Nisi ex culpa suspensio aetate perpetua, *nam. 170.*
Suspendio quibus modis tollatur? *l. 39. nam. 177. et seqq.* Lata ad tempus tollitur tempore elapsi, *ibid.* Lata per modum Censurae tollitur per Absolutionem, *nam. 178.* Lata per modum poenae tollitur dispensatione, *nam. 179.*

SUSPENSUS

1. Suspendi prohibetur eligere, *l. 6. nam. 170.* Postquam tamen sent expressa denuntiatio, *nam. 171.*

SUSPICIO

3. Suspicio facit gradum aliquem probationis, *l. 19. nam. 27.* Ex suspicionibus non debet aliquis eodemmodari, *ibid.*

SUSTENTATIO

3. Sustentatio honesta Clerici, quas comprehendat? *l. 5. nam. 322. et seqq.*
Sustentatio Clerici quae dicitur? *l. 25. nam. 76. et seqq.* Nobilibus, et huiusmodi major debetur sustentatio, *nam. 78. et seqq.* In composita honesta sustentatione attendi etiam potest, an debet circumstantia temporis, et loci, *nam. 80.* Item consuetudo prudentior, ac timensium Deum, *nam. 81.* Hospitalitas quoque honesta recreatio, et alia ad sustentationem decorem quoque pertinent, *nam. 82.* Clerici in composita honesta sustentatione sua memoria esse debent, quod vivunt de patrimonio Christi, et pauperum, *nam. 83.* Errore circa hoc, *nam. 84.*

SYMBOLUM

1. Symbola, cur fuerit adducta? *l. 1. r. nam. 86.* Symbolum Fidei, quid? *cit. l. 1. n. 50.* Uode dicitur Symbolum? *nam. 53.* Plura Symbola

Fidei successive fuerunt edita, *nam. 54.* Omnia tamen in effectum concordant, *nam. 55.* Quatuor Symbola Fidei magis principalia commemorantur, *nam. 56.* Symbolum Apostolorum sic dictum, quis ab Apostolis confectum, *cit. l. 1. nam. 57.* Ex cur id fecerint? *nam. 58.* Quos Articulos singuli Apostoli posuerint? *nam. 59. et 60.* Quos articulos tenuerint? *nam. 61. et seqq.* Symbolum Nicaenum, quales? *nam. 64.* Quale Symbolum continet in Nicaea? *nam. 65.* 1a Symbola Apostolorum, quomodo fides intelligenter continetur? *nam. 66.* Et cur post illud fuerit eodidem Symbolum Nicaenum, *nam. 67.* Symbolum S. Athanasii, quale, et quando ab ipso compositum? *nam. 77.* Uode habet auctoritatem? *nam. 78. et 79.* Symbolum ordinare spectat doctrinam ad summum Pontificem, *nam. 79.* Symbolum Apostolorum, Nicaenum, et S. Athanasii, quando at ex quo mysterio dicitur in Officio Divino? *nam. 80.* Quid sententiam de quarto Symbolo, in capitulo *fratris de Consuetudine* relinquit? *nam. 81.* Brevis explicatio huius Symboli refertur, *cit. l. 1. nam. 82.* usque ad *nam. 150.*

SYNDICUS

1. Syndicus, quid? *l. 29. nam. 1.* An, et quomodo differat a Procuratore, et Actore Universitatis? *nam. 1. 3. et 4.* Religiosi debent habere Syndicum, *nam. 5.* Sine de honestate, licet non de necessitate, *nam. 6.* Monachus Abbate imperante possit esse Syndicus in rebus sui Monasterii, *ibid.*

SYNGRAPHUM

2. Syngrapha, quid? *l. 15. nam. 134.*

SYNODUS

1. Synodus est mixti iuris, *l. 31. nam. 103.* Consociatio ad Synodum pertinet ad Legem Dioecesanam, *nam. 104.* Quasi necesse est Synodum Dioecesanam subducere Episcopis Regularibus, etiam exemptis, *cit. l. 31. nam. 153.* Nisi sub latiori Capitulo Generalibus, nec eorum Ecclesiae auctoritas gerat, *nam. 153.*

T

TABELLO

3. Tabellio esse de jure non potest Clericus, *l. 50. nam. 5. et seqq.*

TACERE

3. Tacens, an in re onerosa habetur pro consentiente? *l. 12. nam. 170. 171. et seqq.* In materia concupiscibili necesse habetur pro consentiente, *nam. 177.* Tacere peccatum fratris non est peccatum, sed meritorium; et quando? *l. 11. nam. 31.* Qui tacet, consensire videtur; et quando? *l. 33. nam. 107.*
3. Tacens consentire videtur, quomodo intelligendum? praesentis in materia Spousalium, *l. 1. nam. 41.*
R. 3. Tacens ad interrogationem aliter regulariter nec confitetur, nec negare praesumitur, C. II. R. XLIV. *nam. 3. 4.* A Iudice legitime interrogatus, si taceat, habetur pro confesso, *nam. 4. 7.*
-- qui ex doctis sibi obiectis unum segret, ad alterum tacet, hoc facti consensu, *nam. 8.*
Tacere, medium est inter fati et negare, C. II. R. XLIV. *nam. 3. 4.*
Tacens quomodo consentire videtur, C. II. R. XLIII. *nam. 3. 4. 5.* et in quibus licet regula filiat, *ibid. nam. 12. usque 18.*

- quomodo non solum in fevrebilibus sit intelligenda ? n. 3. et 4.
 -- Locum habet tantum in dubijs : non ubi ens appareat tacentem consentire voluisse, n. 18.

TACITURNITAS

- 2 Taciturnitas viciis non sufficit ad constitutendam in cjos praedio servitutem, nisi accesserit praescriptio, t. 12. num. 172. Taciturnitas in habetur pro consensu ? n. 170. et seqq. Ubi agitur de obligatione personali, taciturnitas non habetur pro consensu, n. 173. et 177. Falit in pluribus casibus : et quibus ? n. 174. 175. et 176.
 3 Taciturnitas Beneficii praebabili videt Rescriptis Beneficiaria, t. 5. n. 257.
 4 Taciturnitas liberorum ad, et quando sit signum consensu in Spensalis ? t. 1. n. 61. et seqq.

TACTUS

- 4 Tactus impediri et oscula ad, et quando solvant sponsalia ? t. 1. n. 253. et seqq.

TALIA

- 3 Talia quid ? t. 39. num. 38.

TANGERE

- 3 Tangere vasa, et paramenta Ecclesiastica quibus, et quomodo prohibetur ? t. 40. n. 55. et seqq.

TELI

- 5 Teli nomine quid intelligatur ? t. 12. n. 167.

TEMPLARI

- 3 Templariorum Ordinis origo, et interitus, t. 31. num. 46.

TEMPORALE

- B. J. Temporalia quae de Jure debentur, licet erigant et praestantur pro spiritualibus, C. I. R. XI. num. 5.

TEMPUS

- 1 Tempus longum, in Jure vocatur decennium, t. 4. num. 91. et 94. Quantum tempus requiritur, ut consuetudo contra jus abolet Legem Civilem ? n. 92. et seqq. Et quantum sufficit ad inducendum consuetudinem contra jus Canonicum, seu Constitutiones Ecclesiasticas ? n. 102. et seqq. Tempus faciendae Ordinationum, quae ? t. 11. num. 30. et seqq. Tempus continuum, et utile, quod ? t. 41. n. 57. Tempus utile est multiplex, n. 58. Tempus quodvis pro petenda restitutione concessi, seu respectu est continuum, alio vide, n. 59. A quo tempore quadriennium illud currere incipiat ? n. 60. et seqq. Itad non currit ignorantia, n. 63.
 2 Tempus antiquum, quod dicitur ? t. 20. n. 396. Refertur varie circa hoc Doctores sententias, ibid. Tempus immemorabile, quod ? t. 26. n. 122. et 123. Tempus longum, quod censetur in Jure ? t. 28. num. 148. Quantum tempus requiritur ad praescriptionem rerum tum mobilium, tum immobilium, contra privatos ? n. 148. et seqq. Quantum tempus requiritur ad praescribendam immobilibus res contra Ecclesias, Monasteria, Hospitalia, aliosque loca Religiosa ? n. 151. et seqq. Utum Ecclesiastica res mobilis triennio occupantur ? n. 165. 169. et seqq. Quo tempore extinguantur soneptae, seu praescribuntur contra eas ? n. 174. et seqq. Tempus omne currit de momento in momentum, ubi aliud a Jure non exprimitur, t. 27. num. 111. Tempus decem dierum concessum ad appellandum, quando incipit currere ? n. 118. et seqq. Decem-

dium istud currit de momento in momentum ab hora Iussu sententiae, n. 117.

- 3 Tempus breve et longum quid ? t. 18. n. 186.

Tempus quando currit ignorantia ? t. 31. n. 203.

- 4 Tempus non currit impedit, t. 2. n. 222.

Tempus a Jure, si non determinatur, relinquatur arbitrio Judicis, t. 1. n. 339.

Tempus sacerdotum, quo nepotes solemniter celebrare non licet, quale ? t. 16. n. 11. Hoc tempore sine solemnitatibus licet contrahere, n. 12. In Germania tamen requiritur dispensatio Episcopi, n. 13.

- B. J. Temporis diuturnitas in male fidei possessione peccatum non minuit, sed auget, C. II. R. I. num. 15. B. II. num. 11.

-- tractu temporis non firmatur quod ab initio de jure non subsistit, C. II. R. X. num. 7. R. XVIII. per tot.

-- temporis lapsus quantum valet in praescriptione, C. II. R. XVIII. num. 14.

TERGIVERSATIO

- 5 Tergiversatio. Vide *Collatio*.

TERRITORIUM

- B. J. Territorij nomine veniunt etiam loca exempta in favorabilibus, non in odiosis, C. II. R. XV. num. 19.

TERTIARI

- 3 Tertiarii Religiosorum ad, et quando veniant ordine Clericorum ? t. 1. n. 27.

Tertiariorum ordo, origo, Regula, quae ? t. 31. num. 55.

TESTAMENTUM, TESTARI

- 1 Testamentum nudo gravi factum, aut ubi testes et gravi modo detenti fuerint, an valet ? t. 40. num. 71.

2 Testamentum valet, ad quod error, vel infamia fuit adhibita, quando tunc communi opinione reputatur liber, vel bonae fidei, t. 30. num. 54. In Testamento requiritur exa testis Populus, vel impubes, t. 30. n. 72. Licet potes factus sit pubes, n. 78. In Testamento de Jure Civili requiritur septem testes, et quinque in Codicillis, t. 20. n. 245. Consuetudo adhibendi septem testes in Testamento, qualiter dicatur alicui in Lege Divina ? n. 246. Notaries, vel alius ad scribendum Testamentum alienum vocatus, acquirit sibi adscribere hereditatem, aut legatum, sub poena falsi, etc. t. 20. n. 33. In testamentis, aliisque casibus magis praedictis, requiritur subscriptio testium, nec sufficit sola appositio sigilli etc. t. 22. num. 94. Testamento, Privilegia, et hujusmodi, absque sigillo non habent vim probandi, n. 97. Si defunctus in ultimas voluntate sibi quid debet significaverit, non probat, t. 22. n. 119. Testamentis a quibus, quibusque praesentibus sint apprehenda ? t. 22. n. 231.

Factum non rescindit Testamentum, Jure Civili est irritum : si tamen accesserit peramentum, obligat, t. 21. n. 96.

- 3 Testamentum quando notorum et divisionem quid ? t. 20. n. 2. et seqq. Testamentum defuncti, n. 2. De eius sententia est heredis institutio, n. 3. Requiritur ad illud curae sollemnitas, n. 4.

Testamentum aliud est publicum : aliud privatum, n. 5. Aliud solemnare, aliud non solemnare, seu privilegium, n. 6. Aliud scriptum seu clausum, n. 7. Aliud unocapitulum, n. 8.

- 3 Testamenti sollemnitas scripti, seu clausi actus et sollemnitates de Jure Civili, t. 24. n. 9. et seqq. Notura declaratur, n. 7. Re quibus actum revo-

- scitur, *nu. 10.* Testamentum solemnne scriptum debet esse in scripturam redactum, et manu propria Testatoris scriptum, vel subscriptum, *nu. 11.* Requiritur septem testes idoneos: et quinam hi? *n. 12.* Religiosi et Confessarii possunt esse testes, *nu. 13.* Quamvis pro possibili abstinere debeant a ferendo Testimonio, *ibid.* Haeres non potest esse testis in Testamento, nec pater haereditas, nec fratres eiusdem neceum emancipati, *num. 14.* Bene tamen coassu-guini haereditas, et famuli et domestici eiusdem, *num. 15.* Item Legatarii, et Fide commissarii particu-lares, *n. 16.* Ad, et quando filios possit esse testis in Testamento patris, et e contra? Et an fratres? *num. 17.* Possunt plures ex eadem domo etiam con-Testis inhabilis, qui communiter ereditur habilis, non invalidat Testamentum, *n. 19.* Requiritur, et sufficit, quod testes tempore, quo fit Testamentum, debeant esse rogati: et quomodo? *n. 21.* Debet esse audiant, sed et videat, *num. 22.* Testator etiam debet exhibere, eorumque suam voluntatem, *nu. 23.* Debet etiam se subscribere, vel octavum testem loco ipsius subscribentem adhibere, *num. 24.* Testes aliquos pro Rusticis, *num. 25.* Qualis subscriptio de Jure Bavarico requiritur? *nu. 26.* Testes non tantum aum, sed etiam Testatoris nomen in subscriptione exprimere debent, *num. 27.* Et quomodo? *nu. 29.* Debet etiam signare Testamentum proprio sigillo, vel alieno, *nu. 29.* et *seq.* Qualis subsignatio et quale sigillum de Jure Bavarico requiritur? *num. 31.* et *seq.* Testam. negatum debet uno con-testato absolvi, nullo acta extraneo interveniente, *num. 33.* Excepitis actibus corporalibus necessitatibus, *nu. 34.* Compendiosa notitia, et instructio de con-dendo Testamentum solemnne scripto, *nu. 35.* et *seq.* Non requiritur ad illud Notarius publicus, quoniam coassultum sit et adhibetur, *nu. 37.* Dissuadet Testamentum solemnne scriptum, et quare? *nu. 39.* Testamentum solemnne scriptum invalidum valet in vim noneupati, *nu. 68.* Si hujus solemnitates habet, *num. 73.*
- 3 Testamenti solemnne Nuncupativi solemnitates et requisita de Jure Civili, *t. 26. n. 40. et seqq.* Requiritur ad hoc septem testes idonei, *nu. 40.* Et ad id rogati, *num. 41.* Coram quibus Testator voluntatem suam palam pronuntiet, *nu. 42.* Quacunque deum formula, *nu. 43.* Nec refert, si per se, vel per alium, oreturus, vel in scriptis voluntatem suam manifestet, *n. 44.* Dummodo Testes moneant, quod velit testari solummodo Nuncupative, *num. 45.* Brevis instructio de faciundo Testamento Nuncupativo, *num. 46.* Notarius ad illud necessarius non est, bene tamen valde utilis, *nu. 47.* Testa-mentum Nuncupativum cum relicto ad heredem vel scripturam, *nu. 48.* et *seqq.* Valet Testamentum Nuncupativum, etsi nomen haereditas non exprimitur, *nu. 50.* Dummodo alio indubitabili signo, digito, v. g. praecens demonstrat, *ibid.* et *nu. seqq.* Testamentum scriptum cum relicto ad Codicillum valet, *nu. 55.* Testamentum ad interro-gationem alterius variis modis fieri potest, *num. 56.* et *duobus seqq.* Ad, et quando Testamentum ad interrogationem alterius factum, valet? *n. 59.* et *seqq.* Doctrina practica ad propositum, *nu. 67.* Testamentum in ratione scripti invalidum, valet in vim Nuncupativi, *num. 68.* et *seqq.* Testamentum invalidum non valet in vim Codicilli, nisi Clausula Codicillaris expresse appositum sit, *num. 71.* Testa-mentum scriptum ex defectu solemnitates invalidum, nec in vim Nuncupativi valet, neque hujus solemnitates habet, *n. 73. et seqq.*
- 3 Testamentum ad interrogationem alterius, an, et quomodo fieri possit, ac valet? *t. 26. num. 66. et seqq.*
- Testamenti solemnitas qualiter necessaria in Foro externo? *t. 26. num. 74. et seqq.* Solemnitates in Foro externo sunt de substantia Testamenti, *num. 75.* Doctrina practica, *num. 76.* Testamentum defectu solemnitates nullum, valet quoad legata, si haeres ab intestato fateatur, se ipsum audivisse defuncti voluntatem, *num. 77. et seqq.* Si negat, se aliquid a Testatore audivisse, potest ei offerri iuramentum, *num. 79. et seqq.* Si haeres ab intestato non interfuit ultimae voluntati, tunc corrumpit Testamentum corrumpit etiam Legata, *num. 81. et seqq.* Testamentum minus solemnne valet etiam in Foro externo, casu quo haeres ab intestato ipse percipit, et fateatur defuncti voluntatem, *num. 83. et seqq.* Leges solemnitates praescribentes fundantur in praesumptione fraudis, *num. 87. et seqq.* Hinc non se extendunt ad Testamentum confessum a parte adversa, *num. 87. et seqq.* Neganti haereditas ab intestato, se interfuisse Testamentum, potest offerri Iuramentum, *num. 90.*
- Testamenti solemnitas quomodo necessaria pro Foro interno? *t. 26. num. 91. et seqq.* Enarrantur Doctores docentes solemnitates pro Foro interno esse necessarias, *num. 92.* Probatio eorum, *num. 93. et seqq.* Doctores, et fundamenta docentium solemnitates Testamenti etiam in Foro interno esse necessarias, *nu. 95.* Allegator sententia media, *n. 96.* Statutor Auctoris, videlicet, quod in casu, quo ipse haeres ab intestato interfuit Testamentum, defunctique voluntatem percipit, valet in Foro interno, Testa-mentum solemnitate eorum, *n. 97. et seqq.* Etsi id oget, dummodo revera interfuerit, et audierit voluntatem defuncti, *nu. 99.* Valet in Foro interno tam quoad Legata, quam quoad haereditatem, *num. 101. et num. 98.* Hinc potest tam haeres institutus, quam Legatarii tota conscientia relictum in tali Testamento haereditatem, vel Legata accipere, vel retinere, *n. 102.* Teneantur haeres ab intestato ea illis resisteret, *num. 103.* Quod si non faciat, possunt haeres, et Legatarii scripti uti occulta compensatione, vel agere contra eum, *n. 104. et seqq.* Testamentum solemnitate carens, cui haeres ab intestato non interfuit, valet in Foro interno, nisi haeres ab intestato exipit, *nu. 106.* Parit obligationem amovalem Testamentum solemnitate eorum, *n. 107. et seqq.* Probat per excessum, quod Testamentum solemnitate carens valet in Foro interno, *ibid.* et *seqq.* Testamentum solemnitate carens, post Judicis sententiam, nec in Foro cooscitiae amplius valet, *num. 118.* Corollarium et doctrina practica, *n. 131. et seqq.*
- 3 Testamenti solemnitas de Jure Canonico requisita, *t. 26. 133. et seqq.*
- Testamentum privilegium ad pias causas quid? *t. 26. num. 136.* Est in oroque Foro privilegium, *n. 138. et seqq.* Etiam de Jure Civili Testamentum ad pias causas est privilegium, *num. 142.* In Testamento ad pias causas requiritur saltem duo testes legitimi, casu quo aliunde non constat de voluntate Testatoris, *num. 143.* Duo testes non sunt de substantia Testamenti ad pias causas, *num. 144. et seqq.* Debet in eo adesse saltem ea, quae requirunt de Jure naturae, *num. 146.* Valet quando sine omni tene adesi maos propria Testatoris: vel si haeres ab intestato ipsemet audivit defuncti voluntatem, *num. 147.* Item si haeres institutus pius, v. g. pauper solus audivit defuncti voluntatem, *nu. 148.* Doctrina practica ad propositum, *num. 149.*

Valeat etiam, solo nudo ad interrogatorem alterius dictum, n. 150. Ac etiam si iocertes haeres instituitur, vel alterius acherio committitur, num. 151. Si aliquid non constet de voluntate Testatoris, necessariis requiruntur duo testes, num. 152. Doctrina praeterea pro confessoria, n. 153. Testes in Testamento pio non necessari debent esse rogati, num. 154. Potest etiam mulier esse testis, num. 155. An et quando sufficiant testes, qui solo Iure Civile, non item iure naturali sunt inhabiles ad testificandum, num. 156. et seqq. Ubi valet testamentum ad pias causas, valet etiam legata profusa laicis, num. 157. et seq. Corruptio Testamenti profuso, valet L. 1. in pias causas inuenta, num. 158. et seq. Testamentum imperfectum depliciter dicitur ratione voluntatis, et ratione voluntatis, num. 159. et seq. An, et quando valet ad causas pias, n. 160. et seqq. Testamentum ad pias causas, est magis privilegiatum, quam inter liberos, n. 175. Doctrina praeterea, n. 176. Quando facilius fieri possit Testamentum ad pias causas? n. 177. Testamentum ad pias causas est iure Furi, num. 178. Dou valet si in eo non est institutus haeres elapsus, n. 179.

3 Testamentum imperfectum quid, et quousque? t. 1. ubi. num. 166. et seq. An, et quando valet ad causas pias? n. 168. et seqq.

Testamentum privilegium parentum inter liberos quid? t. 1. ubi. num. 180. Est privilegium pro auro, quo Foro, n. 181. Requiritur tamen ad illud sollemnitas aliquae Civilis, n. 182. Designatur in eo portiones pro liberis non debent numeris Arithmetice, sed distinctio rebus capiri, n. 183. Requiritur etiam ut dies et annus, nec non propius liberorum nomina clare appaerant, si in scriptis sit Testamentum, num. 184. Patris subscriptio non est necessaria, si ipse totum Testamentum scripsit, n. 185. Si alius scripsit, sufficit et requiritur, ut vel patris subscribat, vel omnes liberi, n. 186. et seq. Testamentum unanimitatem inter liberos requirit decem testes, num. 188. Qui non necessario debent esse cognati, possuntque esse feminas, n. 189. Potestque pater liberos inaequaliter instituire, num. 190. et seq. Dummodo certis legitimam relinquat titulo haeredit, n. 191. Testamentum inter liberos requirit aliquos Iuris sollemnitates, n. 192. Interque pater dicitur legitima portio, n. 194. et seqq. Testamentum inter liberos non valet, in quo nullus est institutus haeres, n. 199. Aliud est querere, an valet Testamentum, in quo nullus est haeres: et aliud ubi nullus vel plures ex liberis non instituitur titulo haeredit, num. 200. et seq. Quando Testamentum inter liberos non valet in vim Testamenti, valet tamen in Codicillis, n. 202. Testamentum minus sollemne inter liberos non valet quoad extraneos priusque institutiones pro haereditibus, n. 203. Valet tamen Legata in eo extraneis facta, n. 204. et seqq. Testamentum patris inter liberos illegitimos non est privilegium, num. 208. Bene tamen Testamentum maris, n. 209. Praeterea instructio circa Testamentum inter liberos, n. 210.

3 Testamentum privilegium militis nullum requirit sollemnitatem, si in expeditione bellica sit, t. 2. n. 212. Qui urbem obsident, vel obsessum defendunt, in expeditione bellica esse censentur, num. 213. Militis Testamentum in Castris quidem, sed abique expeditione bellica existens requirit alium duos testes, n. 214. Extra castra factum exigat ordinis sollemnitates, n. 215. Factum etiam in expeditione bellica requirit duos testes, si non aliunde quoniam per testes probari potest, num. 216. Enumerantur alia privilegia Testamenti militum compendiosis, n. 217.

3 Testamentum privilegium Ronici requirit septem

testes al haberi possunt, alios sufficiunt quinque, t. 2. ubi. num. 218. et seq. Quales debent esse in Testamento Ronici, n. 220. et seq. Privilegium Testamenti Ronici, an etiam gradeat Nobilibus, n. 222. et seq. Testamentum privilegium tempore prae secundum aliquos nullum requirit sollemnitatem, n. 225. Secus si alios requirit quinque testes, num. 226. Veritas est requiri septem testes, n. 226. Tempus petit et tempus belli non sunt idem, num. 228. Si prae ista avertit, ut septem testes haberi consequatur, sufficiunt pauciores, n. 229. et seqq. Quid de Iure Testatorum? n. 230.

Testamentum privilegium Principi oblatum vel eadem eo factum quod? t. 2. ubi. num. 231. Potest etiam coram deputatis a Principe fieri, vel eis offerri, n. 232. Propter inopiam Testamentum Principi oblatum, et coram Principe factum non est idem, num. 233. et seq. Utinamque tamen valet abique nudo sollemnitate, n. 237. Dummodo constet, et probari possit, quod sit oblatum, num. 238. Ad quod probandum sufficiunt duo testes, num. 239. Potest Principi offerri testamentum etiam aliam, num. 240. et seq. Quando orationes fieri possint, an debent testamentum coram Principe? n. 241. et quando in scriptis eidem offeratur? n. 242.

Testamentum privilegium ad acta Juri, vel eadem actis factum seu Judicialia quid? t. 2. ubi. num. 243. Potest fieri coram quovis iudice, n. 244. Et si Assessores, vel Aeternum secretum non habet, n. 245. et seqq. Valide etiam coram iudice incompetente, n. 248. Doctrina praeterea, n. 249. Validum est testamentum ad acta, quod coram deputatis a Iudice extra domum Iudicis in domo testatoris, v. g. fit, num. 250. et seqq. Ut rite fiat testamentum coram Iudice debet inquiri, n. 251. Testamentum ad acta valet abique omni sollemnitate, num. 256. Dummodo aliunde constet, quod revera dictum sit ad acta, num. 257. Testamentum in loco Jodici coram Iudice constituto in communitate factum, non requirit testes ad probandum, quod sit ad acta datum, num. 258. Idem est si sit extra locum Jodici coram deputatis, n. 259. Sufficit, quod duo ex communitate deputatorum etiam sine accusatoribus vel uxor coram aeternis, n. 260. Vel unus sine accusatoribus, adhibitis tamen duobus testibus, n. 261. Si Testamentum coram Iudice particulari personam publicam, vel aeternis secretis non habentibus fieri, debent adhiberi duo testes, num. 262. et quare? n. 263. Testamentum coram solo Iudice non valet, num. 264. Testamentum coram solo accusatore, vel etiam coram privato non valet si duo adhibeantur testes, n. 265. et seqq. Testamentum potest etiam in scriptis aliam deum deri ad acta, n. 268. Ac etiam per Procuratorem vel alium tertium ad acta mitti, num. 269. et seqq. Quamvis in prae testis sit ut ipse testante tradat, n. 273. Testamentum ad acta audietur, n. 274. Et ostenditur, quomodo potestatem tam in scriptis, quam ore tenus, in et extra locum iudicis fieri possit, num. 275. et seqq. Etiam ille, qui legere et scribere nescit, Testamentum in scriptis oblatum ad acta dare potest, n. 276.

3 Testamentum facere quomodo possit? t. 2. ubi. n. 279. et seqq. Potest quilibet, qui de iure non prohibetur, num. 279. I actio Testamenti compelli de Iure ostenditur et gentium, n. 280. Iure naturae Testamentum facere nequeunt infantes, num. 281. et seqq. Fieri etiam et omnia alia rationis carentes, n. 282. Tempore quo carere una rationis, num. 283. Possunt facere Testamentum tempora lucidi interstella, n. 285. Et quomodo? n. 286. Quomodo probandum et iudicandum lucidum intervallum? n. 287. et seqq. Malit et surditas an et quando possint facere

Testamentum? n. 289. et seq. Coeci valide testantur, num. 291. De Jure Civili testari non possunt impuberes, num. 292. et seq. Neque Auctoritate Testis, n. 294. Filiofamilias etiam cum consensu Patris nequeunt testari de bonis profectitiis, vel adventitiis, n. 295. et seq. Bene vero de pœduli castris, vel quasi castris, num. 298. Mascipis eo servi proprie dicti testari non possunt, n. 299. Capd ab hostibus an et quando facere possint Testamentum? num. 300. et seq. Obides non possunt testari, nisi eis permittatur, num. 302. De Clericis et Religiosis remissive, n. 303. Damasti ob libellum famosum testari nequeunt, num. 304. Idem est de damatis ad mortem, n. 305. Quomodo hodie contrarium etiam probabile sit, num. 306. Incarceratus ad mortem ante sententiam valide testatur: imo etiam post illam, si ab eo appellavit, n. 307. Deportati et Baniti a Cesare testari nequeunt, n. 308. Bene tamen relegati et Baniti ab Imperii Principe, num. 309. Rei criminis laceri Nequeunt et proditores non possunt testari, num. 310. Idem est de Haereticis, n. 311. Facipe Haereticos in Germaniam, ibid. Testari non possunt percontantes Cardinales, num. 312. Uxorarii manifesti, num. 313. Nisi ante mortem restituant vel emolumentum praestent, n. 314. et seq. Item consuetudines incestuosum matrimonium, num. 316. Prodigii, num. 317. et seq. Excommunicati tamen et infames testari possunt, num. 319. Ex natura inhilabiles ad testandum etiam ad causas pias testari nequeunt, n. 320. De Jure Civili tantum inhilabiles possunt testari ad causas pias de bonis, quorum dominium retinent, num. 321. et seq.

- 3 Testamentum Clericorum saecularium, t. 26. num. 326. et seqq. Clerici testari possunt de bonis patrimonialibus, et quasi patrimonialibus seu industrialibus, num. 328. Ac patrimonialibus, num. 327. et seq. De bonis Ecclesiasticis superfluis nec ad causam piam testari possunt de Jure, num. 329. Bene tamen de consuetudine, n. 330. et duobus seqq. Ad causas profanas de bonis Ecclesiasticis superfluis si consuetudinis nec valde, nec licite testari possunt clerici saeculares, num. 333. et seqq. Consuetudo ad causas profanas testandi eor. intervertitur, n. 330. Probabilis est, tam nullibi inveniri, n. 331. Haereticis profani nec ex Testamento, nec ab intestato accipere vel retinere possunt bona Ecclesiastica superflua, num. 333. Si sciunt, vel prudenter praesumere possunt, ea esse talia, n. 334. Secus si ignorant, num. 335. Doctrina praeterea ad hoc, num. 336.

- 3 Testamentum Religiosorum, t. 26. n. 337. et seqq. Religiosi nequit facere Testamentum, ibid. Neque ad causas pias, num. 338. Neque cum licentia superioris, num. 339. Nec ad aliam ultimam voluntatem facere possunt Religiosi, num. 340. Religiosi non Professi seu Novitii testari possunt, num. 341. Non testantur ad formam Concilii Tridentini, n. 342. et seq. Testamentum ante professionem factum post professionem substituit, n. 343.

Testamentum praeceptoris reciprocorum, sed mutuum conjugum, t. 26. num. 345. et seqq. Testamentum reciprocorum etiam a non conjugatis, ibid. Conjuges in Testamento reciproco possunt vel se invicem instituisse haeredes, n. 346. Vel sibi locum nonfructuum relinquere, n. 347. Debeant tamen Prohibitos relinquere legitimis, ibid. In ordine ad quem, quomodo aliter clausulae possint testamentum conjugum, demonstratur praeterea, n. 348. et seqq. Testamentum reciprocorum inter conjuges condendi modus et formulae, n. 351. et seq. Dissensio de usufructu omnium bonorum quomodo intelligenda? num. 353. Non comprehendit legiti-

mam, n. 354. Si unus conjux alteri relinquit nonfructum omnium bonorum, quomodo interpretanda dispositio? num. 355. et seqq. Testamentum reciprocorum a quovis conjugis pro parte sua libera revocari potest, etiam inchoo ac invito altero, num. 356. Si una pars claudens revocat, emittit etiam plerumque ab altera tacite revocatum Testamentum, n. 358. Varii modi, se instructio practica faciendi Testamentum conjugum tam reciproca, quam alia, usque ad num. 363.

- 3 Testamenti Destitutio quid, et quomodo fiat? t. 26. n. 371. et seqq.

Testamenti Irritatio quid et quomodo fiat? t. 26. n. 371. et seqq.

Testamenti Revocatio et mutatio. Vide Revocatio Testamenti.

Testamenti Raptio quid, et quomodo fiat? t. 26. n. 375. et seqq.

R. J. Testamenti causa est favorabilis Accuri, C. II. R. XI. num. 10.

Testamentum ab amentis, impubere etc. factum, esse convalescit, si praesens sit ratio compos, aut pater, C. II. R. XVIII. n. 2.

Testamentum impugnetur et inofficiosum, aut solum, nihil precipit et illo, C. II. R. XXXVIII. n. 6.

Secus si impugnetur si minus solemne, ibid.

Testamentum rite confectum, non revocatur per aliud imperfectum, C. II. R. LII. n. 6.

Testamentum minus solemne ad pias causas validum, facit etiam valere legata profana, C. II. R. XLII. num. 10.

Testamentum invalidum legata pia valent, C. II. R. XLII. n. 12. et 15.

Testatus partim, et partim intestatus nemo potest deestere, C. II. R. XXXV. n. 2.

TESTIS

- 1 Testis si quendam falsitatem adiecit aut testimonio, an dictum ejus reprobetur in totum? t. 3. n. 180. et 181. Testes et probent consuetudinem quae conjunctim deponere debeant? t. 4. num. 179. Et conjuncti scilicet esse debeant, quando deponant de consuetudine immemorabili? num. 180. Testium depositio eadem vim probandi obtinet, sed fides instrumentorum, t. 29. num. 49. Testibus potest probari metus; et quales? t. 4. n. 49. n. 53. et seqq. Magna est credendum quibus testibus de certo attentatis non cum existente conjectura, quam mille sagacibus, n. 54. et 55. Testes debent reddere rationem dicti sui, n. 59.

- 2 Testis hic non contestatus non debet recipi, et Regula, t. 6. n. 2. In certis tamen casibus possunt testes ante hunc contestationem recipi, n. 4. et seqq. Et quae generatim ad hoc requirantur? n. 5. Possunt testes recipi ante hunc contestationem in iudicio sumptibus, n. 6. Item si adit periculum, ac temerarii facilius percat: ut si iurator de testimonio morte, vel absentia doctus, n. 7. Tala periculum iudicis arbitrio relinquere dicendum, n. 8. et 10. Quid de viribus septuagennis? ibid. ac de illis, qui sunt quinquaginta quinque annorum? n. 8. et 9. Aut veniant infirmis? n. 10. Etiam ob alias causas testes possunt testes recipi, hic non contestati, n. 11. Ut si impudens sit, ne ob moram longiore testes adhiberentur eorum gestum, n. 12. Testibus se recipit ante hunc contestationem, tenetur Actor intra annum convenire adversarium, aut talem receptionem tenetur denunciare, n. 14. Aliquin attentionem talem sent invalida; et quomodo? num. 15. Possunt testes recipi ante hunc contestationem in exco. communi Re, etque periculum in mora, n. 16. Quid, si ipsemet Actor contestatur se abstinere? n. 18.

Item quando ad instantiam partis fit receptio Testium ad perpetuam rememorandum, *num.* 19. et 20. Et quando agitur per viam inquisitionis super aliquibus excoisibilibus, *num.* 21. et 22. In eorum criminalibus criminaliter innotatis, nequam recipiuntur testes ante litteras concessas pro institutenda futura accusatione, *n.* 24. et 25. Secus, quando agitur de crimine solum civiliter, *n.* 26.

Testium receptio ad iuramentum est actus iudicialis, *t. g.* *num.* 26. Et nequit valide fieri diebus festis, *ibid.* Nisi aliud accessus, vel pietas amaret: quod exemplificatur, *n.* 27. An testes possint examinari, eorumque depositions iudicialiter recipi diebus festis, si antea praestiterint iuramentum? *num.* 28. et 29. Potest sententia arguere, *ibid.* Sententia affirmativa est in praxi recepta: quaque ratio, *n.* 29.

Testes affirmativos deponentes, praeferruntur aliis negativis deponentibus, *t. 12.* *num.* 265. Probum illa censetur melior, quae fit per testes plures, simulque honestiores, ac magis verisimilibus deponentes, *n.* 33. et 34. Et qui meliorem rationem acrimiae assignant, *n.* 36. Et quantum dicta communi iuri communi, *num.* 37. Si per testes probatur aliud: quod est deductum in iudicium, non valet eorum dictum, *t. 19.* *n.* 38. Unius testis depositions probat quando nemini noet, et alteri prodest, *t. 19.* *n.* 61. Ex probationibus per testes, quae censentur meliores, *t. 19.* *num.* 67. Probabile per duos testes, praefertur communi opinionis viciniae, ac uni Testi communi, *n.* 85. Probabilior est testium depositionibus recipi non possunt nisi citati, et praesente, si voluerit, adversario, *t. 19.* *n.* 115.

Testes producere post publicationem attentionum regulariter non licet, *t. 19.* *n.* 149. Saltem super eisdem articulis, vel directe contrariis aliis actis, *num.* 150. et 151. possunt tamen tunc nova instrumenta produci, *num.* 149. et 152. Dispariter inter productionem Testium, et instrumentorum, *num.* 153. Debetur complere eorum, in quibus post publicationem attentionum possunt super eisdem articulis testes produci quorum damnetur amercuntur, *num.* 154. et 157. et *segg.* Testes de uno reperti, possunt produci post conclusionem in causa, *n.* 160.

Testes, et Attentiones quid? *t. 20.* *n.* 3. Ex parte testium, quid generatim requiritur? *num.* 3. et *segg.* Testes non solum examinandi, nisi seconi de honestitate, *n.* 4. In testibus aut sunt consideranda: tempus auditis, veritas, *num.* 5. Item aetas, dignitas et fortuna, *n.* 6.

Testis idoneus, quis? *t. 20.* *num.* 7. Vocatur etiam *Testis Legitimus*, et *Testis integer*, *num.* 8. Omnes conveniunt testes idonei, nisi expresse per Leges reprobeantur, *n.* 9. Testis idoneus, an sit idem, ac Testis omni exceptione major? *n.* 10. et 11.

Testes minus idonei, qui? *t. 20.* *num.* 12. Vocantur etiam *Testes inhabetiles*, *ibid.* Testes reprobandi vel ex vicio praesente, vel ex dictis suis, *num.* 13. Exceptiones contra testes, quatuordecim generis sunt: et quando proponuntur? *num.* 14. et *n.* 59. Vitium perennans in Testibus oritur vel ex natura rei, vel ex iuris dispositione, *num.* 15. Error qui ex iuris dispositione sunt testes minus idonei, diversus sunt genera et quae? *num.* 16. Inhabetiles testium esse possunt per defectum rationis, alicuius aetatis, et ipsorum exempli, *n.* 17. 18. et 21. Juxta hanc inquirere de combinatione testium, *num.* 19. Potestque et aliter repellere testes, quod coit inhabetilem inhabilitate per partes non remissibili, *num.* 20. Alias inhabilitatem nequit repellere nisi ad instantiam partis, et *num.* 21. Testis a Judio interrogatus, an sit criminatus, vel aliunde inhabilis ad testificandum, an teneatur respondere? *t. 20.* *num.* 22. et *segg.*

Teneatur testis respondere de illis, quae ipsum reddunt inhabetilem ad testificandum, simulque crimina ipsius non detegunt, *n.* 24. Aliis secus, *num.* 25. et 26. Si tamen respondat de concernentibus suam torpiditatem, credidit ipsi, *n.* 27. Et quid, si haec quis constitutor, ne cogatur forte testimonium? *n.* 28. Testes inhabetiles quodque admittuntur, non quantum ad probandum, sed quantum ad praesumptionem faciendam, *t. 20.* *n.* 26. et 29.

Testis infamis, quis? *t. 20.* *n.* 30. Infames, quoniam conveniunt? *n.* 37. 38. et *segg.* An, et quando infames repelluntur a ferendo testimonio? *num.* 41. et *segg.* Infames infamia iuris non admittuntur ad testificandum, tam in causis criminalibus, quam civilibus, *num.* 42. Possuntque et officio Iudicis, etiam parte sua opponente, repellari a ferendo testimonio, *num.* 43. Examinati sunt de crimine amercendi, *n.* 46. Infames repelluntur quousque a testificando, pro quo tempore attendi debet? *num.* 47. et 48. Infames infamia facti an, et quando excludantur a ferendo testimonio? *n.* 49.

Testis criminatus, an, et quando, sit repellendus a ferendo testimonio? *t. 20.* *n.* 55. et *segg.* Praesentior in causis criminalibus criminaliter moris? *num.* 61. et *segg.* In his requiruntur testes carentes omni suspicionem, et macula, *num.* 62. et 63. Cum Iudex criminatus non infamia, neque per exceptionem partis repellatur a iudicando, bene tamen testis criminatus a testificando? *n.* 63. Ad repellendum testem criminatum non sufficit obiectio criminis in genere, *n.* 64. Vide supra *q. Criminatus*.

Testes in Iudicio, an possint esse servi? *t. 20.* *num.* 69. et *segg.* Saltem Adscriptitii, et Originarii? *num.* 71. Testes an possint esse Pupilli, et Impuberes? *num.* 72. et *segg.* Vide supra *q. Servi* et *q. Pupilli*, et *q. Impuberes*. Pubes minor tamen viginti annis, non potest esse testis in causis criminalibus, bene tamen in civilibus, *num.* 80. et *segg.* Pubes major viginti annis, non repellitur a testimonio, etiam in causis criminalibus, *num.* 83. Vide supra *q. Pubes*. Mulier, an possit esse testis, necne? *num.* 84. et *segg.* Vide supra *q. Mulier*. Pauperes, vilesque personae, an repellantur a testimonio in iudicio ferendo? *num.* 94. et *segg.* Vide supra *q. Pauper*. Testes, an possint esse Parentes pro Filiis, et e contra? *t. 20.* *num.* 100. et *segg.* Testes, utrum possint esse conjuges, consanguinei, et affines ad invicem? *n.* 113. et *segg.* Testes idonei, an sint Domestici, necne? *num.* 120. et *segg.* Vide supra *q. Domestici*. Testis inimicus, an et quando sit repellendus? *t. 20.* *num.* 132. et *segg.* Vide supra *q. Inimicus*. Testes in Iudicio an possint esse parentes adversus Liberos suos, et e contra? *t. 20.* *num.* 144. et *segg.* Vide supra *q. Parentes*.

Testis an, et quando possit esse laici adversus Clericos? *t. 20.* *num.* 150. et *segg.* Vide supra *q. Laici*. Testes adversus Laicos, an, et quando possint esse Clerici? *num.* 168. et *segg.* Testes in instrumentis secretariis non possunt esse Clerici, *num.* 169. et *segg.* Testis magis idoneus est Clericus, quam Laicus; sicut regulariter, *num.* 180. et 181. Vide supra *q. Clerici an sint adhibendi*.

Testis an quis esse possit in causa propria, seu ex qua commodum suum dependet? *t. 20.* *num.* 186. et *segg.* Regula est, *Nullus idoneus testis in re sua intelligitur*, *num.* 186. Testis debet carere omni suspicionem salutis, *ibid.* Testis in propria causa non est idoneus, etiam si deponat in moris articulo, *n.* 187. Aut io ultima voluntate debitam sibi pecuniam significaverit, *ibid.* Testis etiam ille est idoneus, qui habet interesse in causa, *num.* 188. Advocatus,

adminiculativa, factum proferre, seu actum spectare, et individuum non probant, *na. 30j. Et si magna erit de convergi præsumptio, et aliquando plus quam veni ipsa probant, nam 30j. Ude Jodet potest tueri ad defensionem præsumptionis suppletoria, nam 30j. Iam quodammodo ad indubi- tationem credendum, et ferendum sententiam, *ibid.* In paucis criminibus non probant testes singulares singularitate adminiculativa; et si essent præsumptionem contra Remm. *na. 30j. et 30k.* Testes singulares singularitate adminiculativa probant naturam, tamen non pauci Doctores, *nam. 30j.* Preterea oppositi videntur tenenda, *nam. 30k.* Idem dicendum de probatione Harreus, *nam. 31i.* Ad probationem sollicitationis possidentium in confessionibus, admittuntur testes singulares, sed non probant nisi alia præsumptionibus, et indicio, *nam. 31j.**

2. Testes contrarii, quis? *na. 30. na. 31j.* Testes rari, seu varios, quis? *nam. 31j.* Et quomodo differat a contrariis? *na. 31j.* Testes vacillantes, quis? *na. 31k.* Si deponat vere dubitando, fidem non accipiet, *nam. 31j.* Et quid, si deponat titubando, timebulo, solido? *nam. 31k.* Julia debet Vacillationem testis, et raram ipsam, in Actis ponere *na. 31j.* Et ad apprehendendam ejusmodi contrarietatem, vacillationem, et vacillanem, testes personales evocare, *nam. 30. Si testes videantur inter se contrarii, tunc per possibilibus debet Judo eorum dicta interpretari, et non contradicant, *na. 32i.* Testium dicta benignè sunt interpretanda, non perjurii reus ostendat, *ibid.* Testes duo, et una pars producti, et sibi manifeste contradicentes, ubi probant sed si modis facit, valet testimonium plurium concordantium, etiam debilitata, *na. 32a.* Quid agendum si duo testes allegent tertium, qui negat se interfuisse, aut aliquid *na. 32b.* Magni credendum est duobus testibus affirmantibus, quam contra negantibus; idque declinetur, *ibid.* Testibus et utraque pars producta, et manifeste contrarii, qui sint præferendi? *nam. 32j. et 32k.**

Testis ubi ipse contrarius, ubi probat, *na. 30. na. 32i.* Nisi fuerit immutabiliter corrector prius dictum: nam tunc statim posteriori dictum, *nam. 32b. et 32j.* Testis in iudicio contrarius deponens est competens inter ponendos et qualiter? *na. 32k.* Nisi per errorem, seu ignoraniam id accidit, *nam. 32j.* Et quid, si eorum dicta in iudicio, et aliud extra iudicium? *ibid.* Quando testis in directis iudicii, vel distans inman- tis ejusdem iudicii contrarius deponit, statim priusque depositi vel jurati, *nam. 32a.* Nisi ex intervallo dictum suum erigat, allegando errorem facti, eumque probando, *nam. 32i.* Aut nisi posteriora dictum iudiciale testis illius sit magis verisimile, vel adminiculativa alii contrariis, *na. 32a.* Fallit etiam in causa Harreus, *na. 31j.* Et quando testis deponit prius dictum sine iuramento, et posteriori contrarium cum iuramento, *na. 32j.* Si testis sub iuramento deponit omnem in confesso, et contrarium ejus dicit extra iudicium, standum est dicto iudiciali, nisi contrarium aliunde probetur, *nam. 32i. et 32k.* Solventur notabiles objectiones contra hoc, *nam. 32j. 32k.* Et 33j. Primo testis depositus iurata iudiciali, debilitatur per secundum iudiciale contrarium, ubi iudex, *nam. 32i.* Ideoque dicendum, quando testis extra iudicium, responderit contraria dicta in iudicio, *nam. 32j.* Inter testes inter se contrarii, et instrumenta eorum, est disparitas, *na. 32. na. 33j.*

Testes de scientia, quis? *na. 30. nam. 32j.* Testes de accusa reus causam scientiar, seu testimonii sui, *na. 34i.* Testes de credulitate, quis? *na. 34j.* Illi pro-

prie oia dicuntur testes, *ibid. et na. 34j.* Sententia lata per dicta testium de credulitate, nonquasi tenent in rem iudicantem, *nam. 34j.* Testes ex auditu auditus sive Testes de auditu alieno, quis? *nam. 34j.* Non dicuntur vere, ac proprie testes, et eorum *nam. 34j.* Testes de credulitate eorum sint admittendi, et aliquid probant? *na. 30. na. 34k.* *et na. 34j.* Regula est, quod testes de credulitate oia probant, *nam. 34k.* Fallit hæc in pluribus casibus, ut, quando credulitas est proxima scienti, *na. 34j. et 34k.* Sive quando testis sollicitationem reddit rationem credulitatis suæ, *nam. 34i.* Item fallit in iis, quæ sunt difficile probationis, *nam. 34j.* Admittitur quoque testis de credulitate ad probandum homicidium innocens, *nam. 34j.* Sicut et in purgatione Canonica, *ibid.* Testes deponentes per verbum *Grado* de iis qui emittunt in peris annis, prohibiti ut Medici, Obstetrici etc. *nam. 34j.* Nisi debeant deponere de rebus solum corporis perceptibilibus, *ibid.* Testes de credulitate probant contra producentem, *na. 30j.* Sicut et confessor de credulitate probat contra confiteentem, *nam. 34j.* Testis primo deponens de veritate et postea dicens, se illud credere, probat, *nam. 34j.* Testes de credulitate faciunt iudicium efficacius, *nam. 34j.* et quomodo? *na. 34k.* Testimonium de credulitate admittitur in omnibus illis casibus, in quibus admittitur testimonium de auditu alieno, *nam. 34j.*

3. Testes de auditu alieno, sive auditu rudium, an et in quibus probant? *na. 30. nam. 34j. et na. 34k.* Regula est, quod testimonium de auditu alieno non valet, *nam. 34j.* Etiam si fama concurret, sine alia tamen adminiculativa, *na. 34i.* Dictum unius facile acquiritur multitudine, *ibid.* Idque vel maxime procedit in delictis, *nam. 34k.* Notabilis casus quodam propositionem refert, *nam. 34j.* Testimonium de auditu proprio contra res auditu perceptibiles, valet, *nam. 34j.* Testes etiam de auditu alieno, probant in pluribus casibus, nempe in factis ætoliis, *nam. 34j. et 34k.* Probant etiam contra producentem, *na. 34j.* Et quando agitur ad defensionem Rei, *nam. 34k.* An in aliis casibus in quibus modis scientia fidem facit, *ibid.* Auger in illis, quia sunt difficile probationis, *nam. 34j.* Testes de auditu alieno faciunt præsumptionem, *nam. 34j.* Iam accedentibus aliis adminiculativa etiam pietatem probationem, *nam. 34j.* Ista procedunt quando illi, a quibus testis auditus, iam sunt mortui, vel saltem longe absentes: alia secus, *na. 34j.* Per testes ex auditu alieno olim probatur consanguinitas, etiam contra valorem matrimonii, *na. 34j.* Et quid hodie sit observandum? *nam. 34j. et na. 34j.*

4. Testes deponentes de fama, quot et quales erant debent? *na. 30. nam. 34j.* Testes deponentes de fama debent deponere, quod ipsi audierint dicti a magis parte populi, et quomodo? *na. 34j. et 34k.* Populi nomine, qui hic intelligitur *nam. 34j.* Testes de fama tenentur exprimere certas personas scilicet auditum, a quibus audierunt, *na. 34j.* Ac reddere causam scientie, et dicti sui, *nam. 34k.* Testes quomodo, et qualiter sint producendi? *na. 30. nam. 34j. et na. 34j.* Testes regulariter sunt producendi post litem contestatam, exceptis certis casibus, *nam. 34j. et 34k. et 34k.* Testes sunt producendi tempore per Iudicem designando, vel citando a Iudice ad instanciam partis, *na. 30. nam. 34j.* Testes ultroque eorum suspectos, et non probat, parte contra eorum excipiente, *nam. 34j. et 34j.* Si tamen deponat in præsentia partis, valet dictum eius nemine reclamante, *nam. 34j.* Productio, et receptio testium regulariter debet fieri citata parte adversa, alias non probant, *na. 34k. et 34j.* Debet etiam citatio illa scribi inter Acta iudicii, *na. 34j.* in quo senten-

- per alicui debet audire testes iuxta caput 2. *de Test.* nam. 411. Item tamen plures casus, in quibus testes possunt recipi parte elere non erant, *n. 422. 423. et seqq.* Et commoicari possunt, qui impedit presentiam productionem testium, *n. 40. non. 431. 432. et 434. ac seqq.* Et quid dicendum de Litteris *uolunt compassus*? *n. 433. ut 434.* Quid si testes praesentia venire nequeant, concedenda est alteri Iudici *de materia*; et quando? *nam. 435. et seqq.* Depositores testium et Iudice remissorem recipiunt, qualiter transmitti debent alteri Iudici? *nam. 437. et 438.* Cuius scriptibus testes et longinquos sint producendi? *n. 40. non. 438.* Expressus testibus de longinquo sententibus debitas, qualiter sint mensurandi? *nam. 439. 441. et seqq.* Utrum emolumentorum, quibus testis ob absentiam curare debet, nullo sit habendus? *nam. 443.* Testium productiones quot fieri possunt? *n. 445. et seqq.* An testes semel producti, iterum in eadem causa produci valeant? *n. 445. et seqq.* Vide *supra* §. *Productio testium* Timor subornationis testium magis urget post publicationem eiusdem, quam ante, *nam. 461.*
3. Testis cuiusquam deponit, debet iurare; alioquin non probat, *n. 30. nam. 463.* Quingque capitula secundum Glossam sunt iurata per testes; nempe, quod dicent totam veritatem, *nam. 462.* Nullam interstendo falsitatem, *nam. 468.* Et quod dicunt veritatem pro utraque parte, *nam. 467.* Et quidem omnem veritatem, siue interrogati, siue non, *nam. 468.* Et quod non prout, nec amore, nec timore etc. testimonium ferant, *nam. 469.* Alii non requirunt, quod testes iurent, secus tunc dicitur *non*, *nam. 470.* Item nihilominus aliqui casus, in quibus probant testes non iurati, *nam. 471. et seqq.* Ut, quando Iudex *aper* notitia recipit informationes, *nam. 471.* Item in probatione consuetudinis populi, *nam. 473.* Et generaliter, quando testes recipiunt per informationem alius Iudicis, *nam. 474.* Unde Exceperit Litterarum Apotheosis eum clausula, *Si idcirco eum inuenerit*, potest recipere informationes a testibus non iuratis, *nam. 475.* De consuetudine multis in provincia Personae illius sine peramentis testificantur *etc.* *nam. 477.* Consuetudo illa non valet, quia generaliter omnibus testibus redditur sine iuramento, *nam. 478.* Testes sine iuramento recepti, licet non probent, non quidem temerarie, sed sunt tamen praesumptim, *nam. 479.* Non testimonium, sed testibus iudicandum est, *nam. 477.* Testibus, an, ut quando possit remitti iuramentum, *nam. 478.* Qua forma iuramentum testium sit praestandum? *nam. 488. et seqq.* Spectato rigore iuris, qui non habet manus, neque testimonium iudiciale dicere, *n. 489.* Episcopus receptus in testem, qualiter iuret? *nam. 490.* Testes prius debent iurare, quam deponere, aliter non valet testimonium, *nam. 492. et 493.* Testis debet iurare praesentia adversario *etc.* *nam. 491. et seqq.* Vide *supra* §. *Iuramentum testium*.
4. Testium examen, a quo et coram quibus, et ubi sit institutum? *n. 30. non. 497. et seqq.* Testes ante examinandi ab ipso Iudice; et est? *nam. 497.* Qui testis est causa potest examini testium alteri committere, *nam. 498.* Testes ante examinandi a secretis, et singulis, *nam. 499.* Et si per hoc non caritudo praesentia de tali, eorum depositiones contrahunt, *nam. 500.* In examine testium super criminis heretici, pariter Notariam adhibetur abae duae differente personae, *nam. 501.* Causidum est, ut idem fiat in aliis causis multis *etc.* *ibid.* Examinatio testium regulariter fit in locis Iudicii, *nam. 502.* Quamvis etiam ante Iudicium, et obiciis locorum fieri possit, *nam. 503.* Personae egregiae domi eae examinari debent, *n. 504. et seqq.* Et quae sint tales Personae egregiae? *nam. 502.* Idem dicendum de testibus valetudinaris, senibus, formis etc. *nam. 506.* Secundo testes, alioque personae Ecclesiasticae, si producantur in testes, eorum seculari Iudice non iurent, neque deponant coram eo, sed coram Episcopo, *nam. 507.*
5. Locis de quibus sint interrogandi, ac examinandi? *n. 30. nam. 508. et seqq.* Testis teneat reddere causam suae scientiae, si interrogatur, *nam. 511.* Scens, si non interrogatur, *nam. 512.* Testes eant examinandi de singulis circumstantiis, prout de personis, loco et tempore, *nam. 513.* De visu et auditu, *nam. 514.* De scientia et credulitate etc. *nam. 515.* Testes interrogari per suggestionem, quid? *nam. 516. et 517.* Item ex prohibitionem, et vitandam, *nam. 518.* Testium interrogationes debent fieri in genere, gradatim deinde ad magis specialia, *nam. 519.* Vide *supra* §. *Interrogatoria*.
- Testes extra articulum deponentes, nullam fidem faciunt, *n. 30. n. 521.* Materia de testibus multum est arbitraria, *nam. 520.* Testidum quae exceptiones possint opponi? *n. 531. et seqq.* Vide *supra* §. *Exceptiones*. Testes, an dicant coram, a quo possint, vel non possint reprobari? *n. 30. n. 537. et seqq.* Non possunt reprobare testem, quem indicat pro se, nisi nova causa supervenerit, ne quidem in alio Iudicio, *n. 547. et 548. et seqq.* Possunt tamen reprobare dicta testem ac producti, quando sunt sibi contraria, *n. 552.*
- Testes probatores, reprobandi, et Testes reprobandi reprobandorum, quid? *n. 30. n. 553.* Testes probatores possunt reprobari per alios testes probatores, et hi coram mediis alios, sive per testes reprobandos reprobandorum; et non aliter, *n. 554.* Possunt tamen testes reprobandi reprobandorum, reprobari per instrumenta, *n. 556.* Modus in reprobandis testium reprobandorum et reprobandorum observandus, in quo consistit? *n. 557. et seqq.* Non sufficit dicere in genere, *n. 558.* Quod testis sit criminis; sed oportet crimine specificiter exprimere, et *etc.* *n. 557.*
7. Testes auctoritate publice sunt citandi, vocandi etiam adversarii, *n. 31. n. 2.* Si testes legime citati venire, an testificari volent, per Iudicem compelli possunt, *n. 3. et seqq.* Officio testium est publicum, vel quasi publicum, *n. 4.* Testes non illius compellendi sunt, et debet praevocare monito, *n. 6.* Nisi coram testimonium non a principio sit necessarium, *n. 7.* Testes admissi, et transmissi recusantes, compellendi sunt per quatuor Fortes, *n. 9.* Et de Iure Civili pigora capienda, vel modicum inponendo, *nam. 10.* Quae poena possint illi, qui subiciunt testes a testificando? *n. 11. et 12. et seqq.* Testes potest excommunicari, *n. 11.* Et possunt potest excommunicari, tamquam contempnit Iudicem, *n. 12.* An tamen possint potest excommunicari, *n. 13. et 14.*
- Testes continentur appellati instrumentarum, *n. 21. n. 13. et 14.* Proprietate aliud sunt instrumenta, aliud testes, *nam. 15.* Substratus edictario instrumentum, vel testis, et hoc solo examine non perdit, extendit tamen, quod iniquum sit causam, *nam. 15. et 16.* Item est, quod in causis civilibus testes possint compelli ad testificandum, nisi repraesentat expresse privilegium, *n. 17.* Utrum etiam in causis criminalibus cogendi sint testes? *n. 18. 19. et seqq.* Testes non sunt cogendi, quando agitur de probando citatur oculis, *nam. 20.*

Vel quando et tali depositione grave periculum, v. g. capitalis iuicentie, imminet testi, n. 23. In certis casibus etiam de Jure Canonico, coguntur testes ferre testimonium in causis criminalibus, et quibus n. 24. 25. et seqq. Quatenus sicut Personae privilegiantur, ita ut non possint cogi ad ferendum testimonium? t. 21. num. 29. 30. et seqq. Utrum Clericus possit compelli ad ferendum testimonium contra suam Ecclesiam? n. 38. et seqq. An possit cogi ad testificandum, qui iuramento se obstrinxit ad nihil dicendum, n. 43. 44. et seqq.

3 Testium nomina, qui interfuerint actui, sunt instrumentum publicum inscribenda, t. 22. n. 25. Testium tamen subscriptio non requiritur, n. 26. Per testes potest probari, scripturae alicujus manus, vel voluisse esse conscriptum, t. 22. n. 162. et seqq. Si testes deponant super contracta, seu de contentis in scriptura, tunc sufficiunt duo testes pro ejus probatione, n. 164. Rationem aut argumentum totum ad Notarium publicum, et e contra, t. 22. n. 269. Datur tamen aliqua disparitas inter testem, et notarium, n. 273. Si testis solvatur circa substantialia adiecit suo testimonio, dictum ejus reprobat in totum, n. 278. Secus si circa accidentalibus dixerit, n. 281.

Testes instrumentarii, et extranei, qui? t. 22. num. 292. Prohibitio per testes simpliciter loquendo, est dignior prohibitione per instrumentum, n. 292. et 293. et seqq. Prohibitio per testes est vera, et naturalis, n. 285. Testium depositiones potest elidit fides instrumentorum, n. 286. et seqq. Testes plenam fidem faciunt, etiam in criminalibus, n. 289. Per testes instrumentarios qualiter possit instrumentum impugnari? n. 292. et seqq. Vide caput 4. Instrumenta, quibus modis, et Instrumentum publicum. Testium absentia, qualiter probari possit? t. 22. num. 295. Magis creduntur duobus testibus affirmantibus quam mille negantibus; et eurt n. 298. Duobus testibus requiritur instrumentum; et quomodo? n. 317. et 315. Testes instrumento inscripti, quando probant? n. 316. Valet testimonium testium, qui recordantur celebrati, v. g. contractus, non tamen soli, mensis est dies, quo is fecit est, n. 301. Inter testes magis credendum est testibus deponentibus de bonitate, quam aliter asserentibus, t. 23. num. 89. Testis contra quem fit exceptio de crimine, isto probatio repellit a testimonio, de crimine tamen non potest, t. 23. num. 133.

2 Testificatio didicisti, quando dicatur? t. 20. num. 454. et seqq. Non censorior didicisse testificari cui testes revelaverint, quid dixerint, aut dictari sine, n. 435. Secus, quando Jures preceperit paribus testium depositiones, vel quis eae euberant, n. 456. Post didicisti testificandi acquirit pars super eandem articulis reprodocere priores testes, nec alios producere, et eurt? n. 457. Etiam didicisti testificandi statim post primam, vel secundam productionem testium, n. 458. Dempis certis casibus, n. 459. In causis appellationis, an post didicisti testificandi possint priores, vel novi testes produci? n. 460. et seqq.

3 Testes in Testamento solemniter scripto quatenus esse possint, et quomodo habere se debeant? Vide Testamenti solemniter scripti natura, et solemnitas. Testes in testamento privilegiato ad causas pias, t. 26. num. 115. et n. 120. et seqq.

Testes ad instrumentum militis, castri, et tempore pestis, quot et quales requirantur? t. 26. num. 16. et seqq.

4 Testis eorum quando sufficit ad dissolvendam sponsaliter? t. 1. num. 315. et seqq.

Testes ad Matrimonium requiruntur quot et quales esse

debeant, ac possint? t. 3. num. 102. et seqq. Sufficiet maritaliter presentes, n. 106. Etiam dolo, et vi desenti, n. 108.

Testes in causa Matrimoniali contra illud, quatenus esse possint? t. 18. num. 14.

Testificari contra Matrimonium possumt, qui recusare illud valent, t. 18. n. 14. Subditi potest quis esse simul accusator et testis, n. 15. A ferendo testimonio in causa matrimoniali quinam repellantur? n. 16.

R. J. Testes non valent elsi reguli, C. II. R. XXXI. num. 10.

Testes duo ardoris sufficientes, C. II. R. XL. num. 4. Testis depositio dubia contra prodicentem, est interpretanda, C. II. R. LVII. num. 6.

TESTIMONIUM

R. J. Testimonium in suo falsum est toto censorio falsum, C. II. R. XXXVII. num. 23.

TEUTONICUS

3 Teutonici Ordinis origo et initium, t. 31. num. 42.

THALMUT

1 Thalmut Judaeorum per Papam justus fuit combecti, t. 2. num. 289. Et eurt num. 288.

THEOLOGUS

1 Theologus eo sit praefereendus Canonistas in promotione ad Dignitates Ecclesiasticas? P. num. 44. et seqq. Sententia S. Joannis Capistrani circa hoc, n. 46. Quoad officium Vicarii Capitularis, sed vacante, praefertur Canonista Theologo, t. 28. num. 73.

THESAURARIUS

1 Thesaurarius, alio nomine dicitur Sacrista, t. 26. num. 4. Et quod ejus officium? n. 4. et 8.

THESAURUS

2 Thesaurus in fundo laico non possidetur, donec approbatur, t. 2. num. 110.

TIMOR

R. J. Timor Dei alius filialis, alius servilis, C. I. R. VIII.

-servilis alius bonus et utilis, alius pars maledicta et inutilis, ibid. n. 2. 3. 4. et 5.

-Ex timore servili inutilis faciens praecceptum nihil meretur, n. 6.

TITULUS

1 Titulus, et quibus ordinari valet, quid? t. 11. n. 69. Vocatur et nonnullis titulus sacramentalis, ibid. Requiritur ad Ordines sacros, non vero ad minores, n. 69. et 70. Titulus est triplicis, I. Beneficii Ecclesiastici, n. 71. II. Patrimonii; an tale possit alienari, n. 72. III. Papatibus, esse Professionis Religiosae, n. 73. Nequeunt ordinari ad hunc titulum religiosi non Professi, sed qui ad certam partem tempus sunt professi, n. 74. Et quid de Religiosis Sacerdotis Jenu? n. 75. Quid censendum de titulo monachi? n. 76. Quae sit poena Ordinis alioquin, et ordinati, obque competenti titulo sacramentalis? n. 191. et 192. et seqq. Ordinatus scilicet sine titulo alim erat suspensus, sed non hodie, n. 197. et seqq. Dimodo solus Ordinator non fuerit in culpa, si ingredere titulum, quoniam non habuit, n. 198. et 199. Nihil obijci objectio, episcopus coluit, n. 200. et seqq.

- 2 Titulus iustus, an, et cur requiratur ad praescriptionem? t. 36. num. 120. 121. 125. et 143. Vide supra q. Praescriptio immemorialis. Titulus ejusmodi quid? num. 127. Et quomodo sit? num. 128. Titulus Pro soluto, et titulus Pro suo, denotat generales; alii speciales, n. 129. Titulus Pro herede, quando sufficit ad praescriptionem? t. 36. n. 131. et seqq. Vide supra q. Praescriptio per defectum. An ad omnes prae praescriptionem requiratur titulus? n. 141. et seqq. Possessio temporis immemorialis est iustus titulus, imo melior titulus de toto modo, num. 144.

TONSURA

- 1 Tonsura prima requiritur ad quodlibet Beneficium obtinendum, t. 6. num. 219. Tonsura prima an sit Ordo proprie dictus, t. 11. n. 10. et seqq. Ponitur scilicet negativa theologorum, num. 11. et seqq. Efficitur prima: tonsurae, quales? num. 14. Prima tonsura dicitur Ordo clericali, hinc accipit nomen Ordinis, iuxta theologos? num. 11. Refertur scilicet Canonice tenentibus, quod prima tonsura sit Ordo proprie dictus, num. 16. et seqq. Prima tonsura impellit characterem, num. 20. Requirit certam materiam, et formam? et qualem? num. 20. An de necessitate precepti praerequirat characterem Confirmationis, num. 21. Tenentur Canonici visitari non obstant Concilio Tridentino; et cur? num. 22. Prima tonsura iuxta Canones obicit nomen Ordinis, num. 23. Id ipsum supponit Roma Bonum, n. 24. Infirmitas Collatoris, n. 25. et 26. Quid secundum pro foro externo? n. 25. Tonsura prima, quando et ubi conferri possit? n. 30.
- 3 Tonsura Clericorum. Vide Clericorum obligatio deferendi habiliem.

TORNEAMENTUM

- 5 Torneamenta quid et quomodo? t. 13. num. 2. et seqq. Quae sunt cum periculo vitae, sunt prohibita sub penis homicidii, num. 3. et seqq. Torri solita sine periculo vitae, sunt licita Laici, n. 8. Non item Clerici, n. 9.
- R. J. Torneamenta mortis privatur Ecclesiastica sepultura, C. H. R. LIII. num. 11.

TORTURA

- 3 Tortura. Ad torturam non est sufficiens indicium, nominatio socii criminis facta per licentem de se confesum, t. 18. num. 115. Confessio per torturam expressa, et praesentibus confitentis, qui requiritur? t. 18. num. 127. et seqq. Indicia legitima, non ad torturam sufficientia, quos? num. 139. et seqq. Vide supra q. Indicia. Tortura non est intelligenda solum assignatis licet defensionem cum copia indiciorum etc. num. 143. Utrum ad torturam sufficiant iudicia, quae sunt minus, quam semper probant? num. 144. Ad torturam regulariter non est detrahendum, nisi in subsidium, seu quando delictum aliter probari non potest, num. 145. Talis hoc in oculis estibus, num. 146. Ut confessio facta in tortura probet, requiritur quod tortura persistat in confessione, num. 147. Tortura qualiter censetur persistere in confessione? num. 148.
- 5 Tortura an, quando, et quomodo fieri possit, ne debeat in processu criminali regulari? t. 1. num. 472. et seqq. Apud nos sine consilio, et consensu Diffinitorii, vel probatum, ne peritum, illa fieri non potest, ibid. Offensio defensionis, et eorum non potest, ibid. Diffinitorio communicari de impugnationis prius. Confessio per, vel convicta debeat, num. 473. Confessio per, vel convicta debeat, aliquo crimine ratione illius acquirit torquere, num. 474. Quomodo torquere valent? ibid. Modus tor-

quendi, num. 475. Ante torturam fit decretum, et quales? n. 476. Sub tortura notantur omnes actus, et gestus licet, num. 477. Confessio in tortura facta et probet, debet alteri die in banco Juri ratificari, et quomodo? n. 480. Ratificatione facta auctor Patrono copis examinari cum termino respondendi, n. 481. Si verpedicus videatur, communicatur etiam Patroni defensori Actori, vel Advocato fiscali horum praesentia, num. 482.

R. J. Tortura unus debet servitus approbatur, C. I. B. VI. num. 3.

— ad torturam non est interveniendus processus, ibid. numer. 2.

— ad debitum torturae modum, quatenus requiratur, ibid. a. num. 5. orig. 11.

— ad torturam quomodo sunt immunes? ibid. num. 8.

— contra iudicem non servas juris ordine ad torturam procedendum, datur appellatio, et actio injuriarum perpetua, ibid.

TOTUM

- R. J. Totum quod juris est in eo, idem etiam est in quolibet parte ipsius, C. H. R. LXXI. num. 4.
- in toto parte continetur, C. H. R. LXXX. num. 1. etc.

TRADITIO

- 1 Traditiones quae ratione differant consuetudines? t. 4. num. 22.
- 2 Traditio habet et significationem rei, t. 12. num. 135. Et quid dicendum de dicta vii signato? n. 158. Quando oppositor custodia rei tradidit consensiente, censetur res illa tradita, n. 157.
- R. J. Traditio rei tradita, vel donata quid operetur? C. H. R. LIV. num. 2.

TRANSACTIONO

- 1 Transactio ex falsis instrumentis inita, solum retractor quoad capitale, quoniam lode composita sunt, non quoad alia, n. 3. num. 171. et 181. Transactio quas conventiones completatur? t. 35. n. 8. Pacem emittet sub ac transactiones, num. 9.
- Transactio large, et proprie accepta, quid? t. 36. num. 9. et 3. Non valet, nisi sit de re dubia: idque declaratur, num. 4. Neque valet super sententia patente, nec per eam casibus, n. 5. et 6. Transactio est pacem quaedam, n. 7. Atque contractus onerosus, et incommutatus, num. 8. et 9. In ea non habet locum poenitentia, num. 10. Ad transactionem tria requiruntur, et quae? num. 11. et seqq. Quomodo differat a pacto gratuito, et amicitia compositio? num. 14.
- Transactio, de quibus generatim fieri possit? t. 36. num. 15. et seqq. Est solubilis, num. 17. Nequit fieri, nisi super re dubia, num. 18. Super matrimonio non potest fieri transactio, quando per eam aliquid fieret contra vinculum matrimonii: alia secus, num. 19. et 20. In sponsalibus de futuro valet transactio, n. 21. An sit licitum transigere super relictis in testamento, vel Codicillis? n. 22. et seqq. Et an valet transactio super alimentis in ultima voluntate relictis? n. 23. et seqq. Aut de alimentis praeteritis, vel non mortis causa donatis? num. 28. et 29. De Jure Civili licitum est transigere de quolibet crimine capitali, et sanguinem suum quoquo modo redimere, n. 30. Excepto adulterio, n. 31. De criminibus vero non capitalibus transigere non licet, num. 32. Nisi scilicet crimine Falsi, n. 33. An etiam spectant Jure Canonico, licitum sit transigere super criminibus, n. 34. et 35.
- 2 Transactio super Beneficio Ecclesiastico, data se excepto aliquo temporali, nequit fieri, t. 36. numer. 36. Si datur spirituale pro spirituali, tunc in

spiritualibus locum habet transactio, num. 37. Quando de re spirituali quoad ejus proprietatem, v. 38. Sacus, ubi agitur de Beneficio Ecclesiastico quoad isolam, nu. 39. Transactio super spirituali subjectione, an valet? num. 43. Quid si Superior gratis etiam Ecclesiam reservat in signum subjectionis omnia pactione? num. 44. Transactio super sociis spirituali, v. g. super Iure patronatus, eam valet, si fiat interveniente temporali, n. 45.

Transactio affectus, qui? t. 55. num. 46. et seqq. Primus ejus effectus est, imponere finem litibus, num. 46. Per eam tolluntur omnes actiones, obligationes, probationes, instrumenta et iura in contrarium militantis, num. 47. Nequit invita altera parte revocari ob Rescriptum Principis, num. 48. Vel ex presentia instrumentorum de eorum superiorem, ibid. Extenditur ad concessas et accessorias, item, et ad ignotas, et quando? num. 49. Alius Transactionis effectus est, parere exceptionem liti finitae, nu. 50. Solverit instantia, no. 51. Transactio an possit rescindi ob laesum ultra dimidium, no. 52. et seqq. Si Ecclesia, vel Minor in transactione graviter laedatur, potest petere restitutionem in integrum, num. 53. Graviter laedens alterum in transactione, tenetur in Foro conscientiae ad restitutionem, et in foro aeterno datur actio de dolo, ac rescinditur transactio, etc. num. 54. et 55. Probabilis est, quod transactio etiam bona fide hinc inde celebrata rescindi possit ob laesum ultra dimidium, n. 56. et seqq. Transactio est species alienationis, nec potest fieri de rebus Ecclesiae immobilibus, aut praeterea obsequi solamunitibus juris, num. 62. Transactio per Prelatum, vel Rectorem Ecclesiae facta sine consensu superioris, non obligat successorem, sed solum, transigentem, n. 63. Sensus si ferit confirmata ex octa auctoritate per Sedem Apostolicam, n. 64.

R. I. Transactio generalis extendit se etiam ad incognita et ignorata, C. II. R. LXXXI. n. 7.

TRANSITUS

3 Transitus de non Religione ad aliam de facto paucis licetis est, t. 3. num. 310. Quamvis de Jure communi valet, n. 361. Si fit ex bono fine, an. 362. Ad Religionem strictiorem, num. 363. A Religione S. Francisci ad nullam aliam transire licet, num. 365. Ut Transitus alius licitus sit, debet fieri sine infamia et detrimento Religionis discedendae, num. 367. Et cum patet licentia superioris proveni, num. 367. Quae licentia, si indiscrete arguitur, non impedit Transitus, n. 368. Praeterea instructio circa modum petendi licentiam, num. 369. et seqq. Superior sine licentia Papae ad nullam aliam transire potest, no. 371. Ut transitus rite fiat, debet prius constare, quod Religio strictior, Transientem recipere velit, num. 372. Et Transitus exhibet Dimissionis, n. 373. Regulariter non expedit ab una Religione ad aliam transire, num. 374. Causae ob quas expedit a minus stricta ad strictiorem transire, num. 375. et seqq.

TRANSLATIO

1 Translatio, quid? t. 7. no. 2. Translatio Episcopii a quo fieri possit? num. 1. et 3. Effectus translationis Episcopii, quales? num. 12. Vnde supra q. Episcopii translatio.

TRANSUBSTANTIATIO

1 Transubstantiatio, haec vox in Generali Concilio primum adinventum fuit, t. 1. no. 133. Idque conveniunt, num. 134.

REIFFENSTUEL Jus Can. Tom. VI.

TRANSMPTUM

2 Transumpta origines Instrumentorum, quam vim probandi habent? t. 22. n. 59. et seqq. Vnde supra q. Exemplaria.

TREBELLANICA

3 Trebellanica. Vide Falsidio.

TREUGA

1 Treuga, quid? t. 34. nu. 6. Treuga vocabulum, quale? no. 7. An differat ab iudicio, ibid. Treuga est duplex, num. 8. Nempe conventionalis, et Canonica seu Legalis, no. 9. et 10. Treuga canonica, an fuerit statuta? no. 12. An sicut esse receptae? no. 13. et 14. Si facto publico per hostem violatur Treuga, illius altera pars potest arma resumere, nu. 17. Secus, si ea violator facti duntaxat privatus, num. 18. Tunc enim satisfactio prius petenda est, num. 19. et 17.

TRIBUTUM

2 Tributum de agris solvitur Ecclesiae, et Clerici, t. 2. num. 226. et 227.
3 Tributum quid, et quoties? t. 49. num. 38. A quo, et ob quam causam imponi possit? no. 40. et seqq. Quandoque obligat lo consentientia? num. 41. et seqq.
Tributum solvere est signum subjectionis, t. 49. nu. 230. et num. 242. A praesentibus Tributis immunes sunt Ecclesiae, Ecclesiasticae Personae, bona, quae erant, num. 247. Tam ordinaria, no. 238. quam extraordinaria, num. 235.

TRIDENTINUM

5 Tridentinum Concilium an, et quale retroscit Regularium privilegia? t. 33. num. 135.

TRIENNALIS

3 Triennalis Regula non excludit Ordinarium inquisitionem de Beneficii Titulo, t. 5. n. 349.
5 De Triennali Regula an, et quando in casu Beneficii simuliter accepti locum habeat? t. 3. n. 339.

TRINITAS

1 Trinitatis sanctissimae nomiae, quid intelligatur? t. 1. num. 5. Trinitatis vocabulum a tempore Apostolorum usatum, num. 6. Mysterium SS. Trinitatis explicatur a Concilio Generali in a. *Expositio de Summa Trinitatis*, num. 7. et seqq. A tota Trinitate Christus Jesus est communiter invocatus, nu. 13. et seqq. Opera Trinitatis ad extra sunt indivisa, num. 14. et seqq. Disparitas inter opera SS. Trinitatis ad extra et incarnationem Verbi, num. 18. In Divinis datur vero et reali unitas quoad aeternitatem, nu. 19. Nec tamen hinc sequitur consubstantialitatem, ibid. et num. 8. et 9.

TURPIS, TURPITUDO

2 Turpitudinem propriam detegere oculo debet agi; et quomodo istud sit intelligendum? t. 18. n. 163. et 164. Turpitudinem propriam allegans, non auditur: et quomodo? t. 24. n. 72.
3 Turpis persona, quae dicitur? t. 26. n. 418.
3 Turpitudinem propriam alleganti non creditur, t. 13. num. 60.
4 Turpitudinem propriam allegans, non est audiendus, t. 1. n. 8.
R. I. Turpis tui pactum non valet, C. II. R. LXXXV. num. 6.

REPERTORIUM GENERALE.

- 4 *Turpiter ejicitur, quem non admittit hospes, & t. num. 224.*

TUTOR

- R. J. Tutor est licet videri tam papillarem, non tamen potest tam oppugnatore; C. II. R. LIII. num. 10.

V

VACATIO, VAGARE

- 1 *Vacatio Beneficii per mortem, et Vacatio per renunciationem, sunt diversa, t. 3. nu. 108.*
Vacatio Beneficii durat usque ad confirmationem novi Praebiti, t. 6. n. 33.
 3 *Vacare Beneficium, et vacatio ejusdem apud sedem, vel in Curia quid? Et quid Juris de eo? t. 5. n. 433. et seqq.*
Vacatio Beneficiorum. Vide Beneficiorum Vacatio. Potest fieri, et intelligi multipliciter, t. 6. num. 2. et seqq.
Vacatio sedis. Vide Sedes Vacans.

VAGABUNDUS

- 2 *Vagabundi, qui? t. 2. n. 41.* *Vagabundus an sit, qui pergit ad locum, in quo domicilium est collocaturus? n. 43.* *Vagabundi sortiuntur eorum, ubi reperiuntur, num. 40.*

VAGUS

- 4 *Vagi qui sint, t. 3. n. 95. et seqq.*
Vagantem Parochus in ordine ad contrahendum Matrimonium quis sit? t. 3. num. 88. et seqq. *Sine licentia Ordinarii valide, non tamen licite saguntur Matrimonio assistit Parochus, num. 92. et seqq.* *Militis quando accusatur vagi ad propositum? num. 94.*

VARIARE

- 3 *Variare quomodo, et quomodo possit Patronus Licemus? t. 38. n. 57. et seqq.*

VAS

- E. J. *Vasa sacra tangere quando liceat? C. I. R. VII. num. 10.*

VASALLUS

- 3 *Vasallus ratione Feudi quis obligationes et Jura habet? t. 20. num. 110. et seqq.* *Quando amittit Feudum? n. 130. et seqq.*

VECTIGAL

- 3 *Vectigal quid? t. 3p. n. 3p. Solus Princeps imponit, n. 40.* *Et ex quo causis? n. 41.* *An, et quando obliget in conscientia? num. 43. et seqq.* *Ab eo solvendo quandoque estimantur Ecclesiae, Ecclesiasticisque personae? t. 4p. n. 248. et seqq.*
 R. J. *Vectigalia recipienda debet reparare sias, etc. C. II. R. LV. num. 14.*

VEL

- 3 *Fel dictiois natura est, quod ponatur inter diversa, t. 5. n. 409.*
Fel dictio subinde sumitur pro Et, t. 38. n. 5.
R. J. Fel quando sit dictio copulativa? C. II. R. LXX. num. 19.

VENATIO

- 5 *Venatio, quid et quoties? item quae licita, vel illicita? t. 24. nu. 2. et seqq.* *Sylvestris quinta, et munda cetero facta etiam Clericis est licita, nu. 5.* *Non vero tumultuosa et clamorosa, nec moderata vicinis frequentat facta, num. 6.* *Et quare? num. 2.*

Sententiae Patrum contra venationem, num. 8.
Poenae Clerici Venatoris, nu. 9. *Sunt hodie abrogatae, num. 10.*
Venationem exercentes Clerici non sunt irregulares, t. 12. num. 201.

VENDERE, VENDITOR

- 5 *Vendere rem pluris justo pretio an sit avara? t. 19. n. 97. et seqq.*
 R. J. *Venditor non tenetur vitium omnium vel scditas insinuare, C. II. R. XXXI. n. 5.*
non tenetur ad evictionem nisi ab emptore laudatus, C. II. R. XXXI. n. 14.

VENIA

- R. J. *Venia peccati, & Peccatum.*
 E. J. *Veniae facilitas est ioculorum peccandi, C. I. R. II. num. 7.*

VERBUM

- 2 *Verba sunt interpretanda, et aliquid operentur, P. num. 114.* *Verborum superfluitas in Jure est vitanda, nu. 113. et seqq.* *Argumentum a superfluitate vitanda, ut fortissimum lo Jura, num. 115.*
Verba debent potius impropriari, quam quod sint superflua, num. 116. *Utemodo inde non sequatur aliquid absurdum, vel iniquum, num. 117. et 123.* *Dantur tamen casus, in quibus vel superfluitas verborum non censetur inconvincere, vel tolerari, et quando? n. 118. et seqq.*
Verba clausa non admittunt interpretationem, aequo voluntatis conjecturam, t. 2. num. 384. et 385.
Verba Statuti an debeant impropriari, ut reducantur ad Jura communia? num. 385. *Interpretatio, potius auctori, quam verbis legis convenire debet, num. 386. et seqq.* *Non tamen est excedendum a verbis, nisi manifestum sit, aliud sentisse disponentem, num. 389.* *Verba sunt intelligenda secundum propriam significationem, nisi aliud evidenter subpreca ostendat, num. 390.* *Duplex verborum proprietas, naturalis et civilis, num. 391.* *Verba sunt improprianda, quando hoc audent subjecta materia, num. 392.* *Vel ostensa actus, sive contractus, num. 393.* *Verba ita sunt intelligenda, ut res, de qua agitur, potius valeat, quam pereat, nu. 394.*
Etiam verba impropriando, si opus fuerit, num. 395. *Et ne sequatur absurdum, nisi verba generaliter sunt intelligenda, num. 396.* *Nisi per aliud distinguantur, num. 397.* *Verba legis poenalis, aut aditione, si sunt clara, debent servari, cit. t. 2. num. 418.* *Verba legis poenalis debent intelligi cum effectu: nisi sint casus excepti, num. 413. et 414.*
Verba in Descripto, quando sunt clara, intelliguntur secundum propriam significationem, t. 3. num. 119. *Verba sunt ita intelligenda, ut res, de qua agitur, magis valeat, quam pereat, cit. t. 3. num. 119.*
 2 *Verba narrativa, et comminativa, quae? t. 19. nu. 103.* *Quam vim probandi habeant verba narrativa litterarum Apostolicarum? num. 103. 104. et seqq.*
Vide supra & Papae verba narrativa. Quid dicendum de verbis narrativis Imperatoris, Regis etc.? n. 112. *Verba testium beneque sunt interpretanda, ne peccatis recto antea, t. 20. num. 321.*
 3 *Verba Legis in propria significatione acceptanda sunt, t. 40. n. 117.*
 4 *Verba intelligenda sunt juxta mentem proferentis, t. 1. n. 27.* *Et juxta sensum communem loquendi, num. 29.*
 1 *Verba varia, quibus contrahuntur, et cum contrahuntur sponsalia, t. 1. n. 23. et seqq.*

Verbo clara non admittunt interpretationem. Vide *infra*.

- 5 Verborum significatio quomodo intelligenda? *t. 40. n. 1. et seqq.* Servandae sunt inter alias Regulae sequentes I. Verba sunt intelligenda cum effectu, ut aliquid operatur, *n. 2.* II. Verba sunt intelligenda secundum subjectam materiam, *num. 3.* III. Verba sunt intelligenda, ut excludatur delictum, *num. 4.* IV. Verba clara non admittunt interpretationem, *n. 5.* V. Verba sunt intelligenda, ut non derogentur quanto Juri Tertii, *num. 6.* VI. Verba sunt intelligenda, ut evitentur absurdum, *num. 7.* VII. Verba sunt intelligenda, ut evitentur contrarium, vel correctio, *n. 8.* VIII. Verba sequentia accipiunt interpretationem a praecedentibus, et u. contra, *num. 9.* De aliis Regulis remissive, *num. 10.*

VERBERATIO

- 4 Verberatio conjugis ad, et quando praebet causam divorcii? *t. 19. num. 38. et seqq.* Ea potest quatenus potest vir uxorem laedere verberare, non item graviter, *num. 39.* Verberatio gravis, et crudelis tractatio quae? *num. 41.*

VERIFICARI

- 4 Verificari quando tempore debeant praecedere et causa in supplicatione oblate pro discussione? *A. n. 317. et seqq.*

VERISIMILE, VERISIMILITUDO

- R. J. Verisimilis quid dicitur? *C. II. R. XLV. n. 3.*
R. J. Verisimilitudo habetur pro veritate, *C. II. R. XLV. num. 3. q.*

VERITAS

- 3 Veritas requirit admodum Legem, *t. 36. n. 138.*
R. J. Veritas non est omittenda propter scandalum vitandum, *C. II. R. III. num. 3.*

VERO

- 3 Vero dictio est adverbium praecedendum in Jure et facto, *t. 6. num. 555.*

VESTIS

- 1 Vestes sacerdotales non iterum sunt benediciendae, neque Altaria reconsecranda, in quibus schismatici etc. celebraverunt, *t. 16. num. 30.*
3 Vestis talaris quid? *t. 1. num. 97.* Virgata, et parvula quae? *num. 108.*

VESTITUM

- 4 Vestitum seu interdictum Ecclesiae quatenus impeditur quid? et quomodo obliget? *t. 16. n. 3. et seqq.* Non annullat Matrimonium, *n. 8.* Nisi apponatur elementis irritans, *num. 10.*

VEXATIO

- 5 Vexatio quomodo et cujus redemptio exisset et Simonie? *t. 3. num. 308. et seqq.*

VIA

- 2 Via ut est servitus rustica, quid? *t. 26. num. 99.*

VICARIUS, VICARIA, VICARIATUS

- 1 Vicarius generalis, quis? *t. 28. num. 3.* Vicario est obediendum, et deferendum, tamquam illi, cujus vicarius gerit, *num. 3.* Vicarius locum habet non solum in negotiis civilibus, sed etiam Eccle-

siasticis, *num. 4. et 5.* Solvitur instantia, *n. 6. et 7.* Vicariorum diversae, quae? *num. 8. et seqq.* Vicarii in Divinis, quis? *num. 9.* Presbyteri illi, qui loco principalis Rectoris deservunt Ecclesiae, proprie dicuntur Vicarii, non Parochi, *n. 10.* Vicarii jurisdictionis, quis? *n. 11.* Vicarius quomodo differat a Judice delegato? *t. 29. n. 28. et t. 28. n. 17.* Vicarii Episcoporum dantur triplicis generis, *t. 28. num. 12.* Vicarii omni, seu legitimi Episcoporum, quis? *num. 13.* Vicarii doli, seu constituti Generales ipsorum, et Vicarii Foranei, quis? *num. 14. et 15.* Vicarius Generalis Episcopi, quis? *num. 16.* Inter Vicarium Generalem, et Foranum Episcopi multiplex datur differentia, *num. 18. et seqq.* A Vicario Generali non appellatur ad Episcopum, bene tamen a Foraneo, *ibid.* Ille potest esse Delegatus Papae, non hic, *num. 19.* Vicarius Generalis Episcopi habet dignitatem, immo (spectato jure communi) praecedat Canonice Cathedralis ecclesiae et Foraneo, *num. 20.* Ille non est Ordinarius, bene tamen ille, *num. 21.* Vicarii Foranei jurisdictione sunt delegate, *ibid.*

Vicarii alii sunt perpetui, alii temporales, *t. 28. num. 12.* Vicarii perpetui, quis? *num. 23.* Tales habent titulum in Beneficio, sique aequonius removeri, *num. 24.* Vicarii temporales qui, et cur sic appellentur? *num. 25.* Vicarii perpetui immutatio ad quem pertinet? *num. 26.* Quomodo quilibet de causa institui possit, et solent? *num. 28. et 29. et seqq.* Recentiores casus, in quibus acquirit institui Vicarius perpetuus, *num. 28.* Is acquirit in re, verumque titulum in Beneficio, *num. 30.* Et habens Vicarium perpetuum, conicit Beneficiarius, *num. 31.* Quae a Jure statuta sunt de Ecclesiis curatis, locum habent in Vicariis perpetuis, *num. 32.* Idque declarat singularem, *num. 33. 34. et 35.* Titulus Vicarii perpetui in Beneficio qualis, *num. 36.* Congruus portio de fructibus Beneficii, qua ratione ei debet assignari? *n. 37. et seqq.* Quid circa eam statuerit P. Pius V. in Bulla ad *Exequendum*? *n. 38.* Portio illa fructuum acquirit Vicarius perpetuus potest minui, simulque hic esse et licet sit totum, debet esse constitutus, *n. 39.*

Vicarius perpetuus Ecclesiae habet eam animarum in cura, Rector principalis in habitu, *t. 28. num. 40.* Vicarius perpetuus proprie non dicitur Rector Ecclesiae, *num. 41. et n. 10.* Tamen penae cum est excoisum curae, non penae Rectorum Ecclesiae, *num. 42.* Unde Rector principalis eo invito acquirit eam curam in illa Ecclesia excoisum, *ibid.* Quae nihilominus circa talem Ecclesiam agenda pertinet ad Rectorem principalem? *et n. 43.* Rector principalis mortuus, non spirat officium Vicarii perpetui, *num. 43.* Solvitur instantia, *ibid.* In Vicariis, praeterea perpetuis, quandoque transferitur tota cura, *n. 44.* Vicarius perpetuus Ecclesiae Parochialis tenetur iuxta suum promotori ad sacerdotium ad iuxta verorum Parochorum, *n. 45. et t. 14. n. 30.* Vide supra & Parochus.

Vicarii temporales proprie non sunt Beneficarii; *t. 28. n. 45. et seqq.* Habentque se ad iuxta Mercatorum, *num. 46.* Generatione loquendo causa excusans Clericum a personali Servitio, sufficit ad constituendum Vicarium temporalem, *num. 47. et seqq.* Vicariorum temporalium nominatio, et approbatio, ad quem pertinet? *n. 51.* Num ad modicum tempus possit Parochus constituisse talem Vicarium absque licentia Episcopi? *num. 52.* Vicarii Generalis nomine, quis intelligitur? *t. 28. n. 38.* Inter Vicarium Generalem, et Officium Episcopi, an sit discriminatio? *num. 53. et seqq.* Officium Episcopi, in Jure vocatur etiam Vicarius Generalis, *n. 61.* Officium in Italia, dicitur apud nos

VICTUS

1. Victus non appellatur, vere non consentit in sententiam, sed facit: neque Victor alicui sententiam imponere, potest rem sibi adjudicatam tota conscientia retinere, l. 47. num. 108. Victus au. et quando sit Victori condemnendus in expensis? l. 17. num. 175. et seqq. Regula est, quod Victus Victori in expensis sit condemnandus, num. 175. Et hoc tam in causis civilibus, quam criminalibus; exceptis hec in causis criminalibus criminis iustitiae, num. 177. Fallit data Regula, quando Victim debuit iustitiam causam litigandi, num. 178. Et quando is constator habuisse potius causam litigandi? num. 179. 180. ut seq. Solutio peramentum calumniose accusas praestant, non causant Victorem a condemnatione expensarum, num. 183. Quid si Victus in una parte iudicii debuit iustitiam causam litigandi, et non in alia? num. 184. In dubio non constet Victus habuisse iustitiam causam litigandi, num. 185. Si hoc daretur, Victum non esse condemnandum in expensis, debet istud declarare in sententia, num. 186. Ad eam tamen in sententia exprimere causam illam litigandi, num. 187. Regula illa, quod Victus condemnatur Victori in Expensis, fallit in omnibus casibus; et quibus? num. 188. ut seq. Vide supra §. *Expense*.
2. Victus et eliminatio omnis qua tenetur? l. 38. num. 14. et l. 39. num. 56.

VIDUA

2. Vidua. Vide supra §. *Adhuc* *Abhuc* *personas*.

VINCIERE

1. *Vincere* si vincendum tu, multo magis vincas tu. l. 21. num. 41. Vincit in o. r. io casu, ibid.

VIOLANS, VIOLATOR

3. Violantes iam Aetili quoniam vint, et quas poenas incurrant? l. 49. num. 211. et seqq. A qui absolvi possunt? num. 221. et seqq.
3. Violatores immunitatis rebus, et personis quoniam, et dicuntur? l. 49. num. 279. et seqq. Exceperunt ad rationem, num. 276. Sicut ipse loci excommunicati, num. 276. Non possunt absolvi, nisi a Papa post praestitam satisfactionem, ac. 281. et seqq. Alio casu poenas a Deo suffragi solite, num. 280.
5. Violatores Crastinum Clerici deponuntur ab Officio, et benedictio, l. 47. num. 8. Ante omnem monitionem, num. 5. Qui in Excommunicatione celebrat, privatur ipso Jure Beneficio, num. 4. Censuras quoniam verum actum Ordinis exercens est irregularis, num. 3. et seqq. Si id temere, seu cum culpa factum, num. 3. Decet ut si facit ex ignorantia, num. 10. Vel in extrema necessitate, num. 12. Vel ad vitandum scandalum aut infamiam, num. 12. Vel in caso quo Censura evidenter est nulla, num. 13. Au Irregularitatem incurrit actum Ordinis exercens, qui dubitat, non vere sit Excommunicatus, vel excommunicatus, num. 14. et seqq. Non tantum vitandus, sed etiam toleratus Excommunicatus Irregularitatem incurrit actum Ordinis exercens, num. 19. Non item Excommunicatus maioris ligatus, num. 20. Censuras alicui minores Ordinis actum exercens, est Irregularis, num. 21. Si id cum solemnitate faciat, num. 22.
5. Violatores Ecclesiarum qui, et quae poena illorum de Jure Levitico? l. 17. num. 43. Violatur Ecclesia non est, sed tantum innoxia, aut sui sacrilegium, qui ab Ecclesia aliquid ducunt avari, sed eam uno alligant, et e contra, num. 43. Poena Vig-

latores Ecclesiae, et sacrilegi facit de Jure Civili, num. 44. et seqq.

VIOLENTIA, VIOLENTUM

1. Violentum quid? l. 40. num. 3.
2. Violentia per apostolatum illam ab probetur, tantum deinde et interea probatur per Actum peramentum, et quod? l. 13. num. 113.
5. Violentia manus injectio in clericum, vel Monachum Exco-communicatum interduci quoniam censetur? l. 39. num. 108. et seq. Et quoniam immunitas est ab Excommunicatione? num. 117. et seqq.

VIRGINITAS

1. Virginitas Corlum replet, uxoribus terram, l. 21. num. 2.
2. Virginitas, quod probetur? l. 19. num. 86. 87. et 88.

VIS

1. Vis, quid? l. 40. num. 6. Vis, seu coactio absoluta, excludit consensum, num. 3. Vis est multiplex, omnium vis compulsiua, num. 4. Vis oblativa, num. 5. Vis repulsiua, num. 6. Vis turbativa, num. 7. Vis inquisitiva, quid quoniam actionem pariat? num. 8. Vis publica, et privata, quid? num. 9. Geste per vim, seu coactionem absolutam, ipso jure sunt irritae, num. 10. Solvitur instantia, num. 11. Vis, seu coactio est duplex, absoluta et conditionalis, ibid. Vis acquiritur metui, ibid. Si quis in bonis fortunae vim sibi illatam conqueratur, tenetur hanc probare, non sufficit solum eius juramentum, num. 12. Prohibet tamen violentia solvere peramentum damnum post rebus amissis, num. 13. et l. 14. Juramentum illud quod sit praestandum? num. 15. et 16.
- Vis directive, et Vis coactiva legum, quid? l. 2. num. 269. Differentia magis inter vim directivam, et coactivam legum, l. 3. num. 308.
5. Vim inferre censetur, indeque si repelli possit, qui post impetitionem voti operis alium in loco, quod puerit, cedidit, l. 34. num. 21. Esi ad tempus sustinuit pariter, et de eo edificio cesset, ibid. 27.

Vim vi. repellere omnia Jura permittunt, l. 32. num. 23.

VISITATIO, VISITATOR

3. Visitatio, et visitare quid? l. 39. num. 14. Episcopi per se, vel per alios singulis locis tenentur visitare Diocesium, vel saltem quibus quinquaginta, num. 62. Ecclesiae omnes, et Monasteria non excepta, num. 63. Au et quando Monasteria excepta? num. 67. et seqq. Episcopus in visitatione tenetur etiam populum visitare quod ordinat et scandalis, illique avertere, num. 69. et seqq. Visitatio non potest periculi, num. 71.
5. Visitatio corporis delicti. Vide *Corporis delicti* *Visitatio*.
- Visitatio Regularium quid, ad quem finem, et quo, et quantis fieri possit, ac debet? l. 1. num. 271. ut seqq. Est vera inquisitio, ibid. ha quod ordinat generalis, ac pariter, ibid. Superiores Regulares de Jure Divino, et humano tenentur visitare subditos suos, num. 272. Et quidem per se, nisi impediatur, num. 273. Idque frequenter, hic excepto, vel concessio, num. 274. In Ordine nostro quod sit? l. 2. num. 275. Possunt et debent superiores suos subditos visitare toties in anno, quoniam aegrediantur, vel necessarium videbitur, num. 276. ut seqq.
- Visitatio Regularium ordinat quomodo juxta, et quod in ille inquiri, vel interrogari possint, ac debeant? l. 1. num. 283. Ordinatur et tantum inquisitio.

generalis paterna, *ibid.* Quo non obstantia potest in specie inquiri de Superioribus: et quomodo? num. 286. Ex causa rationabili potest Visitator inquirere de subditis in specie, num. 287. et *segg.* Etiam in Ordine nostro, num. 289. et *segg.* De quibus ordinis interroget, et indagare debeat Visitator? num. 291. In visitatione ordinaria praecipitur sub obedientia, et subditi manifestant manifestanda, num. 292. In ea non adhibetur secretarius, num. 293. Sed debet ipse Visitator excipere, et notare dicta, num. 294.

Visitatio ordinis Regularium dam sit, quae delicta, vel defectus manifestari debeant? r. t. num. 295. et *segg.* Teneatur subditi manifestare Visitatori non tantum delicta, et defectus in damno communitatis, vel tertii vergentes, *ibid.* Sed etiam defectus, et peccata soli delinquenti nociva, ac peccata occulta, num. 296. et *segg.* Peccata occulta sub sigillo, et secreto naturalis cognitio, in visitatione ordinaria manifestari non debent, num. 299. Possunt quavis delicta sine praevia correctione, aut monitione fraterna delinquenti manifestari Visitatori, num. 300.

Visitator superior an, et quomodo possit delicta occulta in visitatione paterna cognita manifestare, se praeparare delinquentem punire? r. t. num. 301. et *segg.* Potest superior talia, etiam graviora, oculis tamen, delicta sui, vel pluribus consiliis eorum revocare, *ibid.* Et propter illa delinquentem a loco movere, et alia convenienter dispenare, num. 302. Non tamen potest propter delictum penitus scelum publicè punire, vel corrigere delinquentem, bene vero occulte, adhibitis etiam eis vel alio teste, num. 303.

Visitator superior an, et quando ad visitatione ordinaria possit devocare ad processum criminalem? r. t. num. 304. et *segg.* Potest, si in visitatione ordinaria proponitur peccatum iam notorium, num. 305. Vel de quo iam existat fama, num. 306. Item si in visitatione ordinaria aliqui denuntiant iudicialiter, quoddam delictum, num. 307. Etiam iussu a Visitatore id faceret, num. 308. Item si in visitatione proponatur crimine suspecta, num. 309. Sicut etiam, si adnotat sufficientia indicia criminis ab aliquo commissi, num. 310. Vel si delictum vergit in damnum tertii, num. 311. Vel delinquentem deprehendit in flagranti, num. 312.

VISUS

- 2 Visus sive aspectus, transfert rerum possessio; et quomodo? r. t. num. 113. et *segg.* Vide *supra* §. *Uctulari inspectione* etc.

VITIUM

- 1 Vitium personae non potest obijci per viam subreptionis, sed tantum opponi per viam iuris, r. t. num. 299.
2 Vitium linguae dicitur labarum stititum lita pendente, r. t. num. 34. Potestque Actor suspensus Patro, transire ad vitium linguae, num. 41.

ULTIMUM

- 3 Ultime volentes est ambulatoria usque ad mortem, r. t. num. 174.
5 Ultimam supplicium quid? r. t. 37. num. 4. Potest etiam pro poena extraordinaria imponi, num. 5.

UNIO

- 3 Unio Beneficiorum quid? r. t. num. 36. Alia est

perpetua, num. 37. Alia temporalis, num. 38. Solinde ex duobus fit unum, num. 40. Et bene unio dicitur extinctiva, num. 41. Subsiste fit una Ecclesia superior, altera inferior, num. 42. In quo casu superior, consistit Mater, et inferior Filius, num. 43. Haecque assumit naturam et cognationem illius, num. 44. Item in hoc casu inferior dicitur esse Beneficium, num. 45. Nec debet amplius expectari in impetratione Beneficii principalis, num. 47. et *segg.* Capitaque possessionis principalis habetate possessus illius, num. 49. Nihilominus debet in Beneficio unio Officium Divinum more solito peragi, num. 50. Alia modo unio dicitur Beneficia principaliter, num. 51. Unio Beneficiorum a quo fieri possit? num. 52. Episcopus solus Papa potest unire, num. 53. Episcopus vero Beneficia suis Diocesis, num. 54. Etiam Papae reservata, num. 56. Demptis exemplis Beneficiorum, num. 55. Unio Beneficiorum ad tempus fieri potest solus Papa, r. t. 56. Episcopos acquirit unire Beneficia ante translationem Beneficii et Monasterii aliteri Transiens, num. 56. Parochia non potest unire Monasteria, num. 57. Beneficia Regularia non possunt uniri praebendis tenebris, num. 58. Legatus a Latere potest unire Beneficia suis Provinciis, num. 63. Sicut et Capitulum Sede vacante, num. 64. An etiam Vicerex Generalis, num. 65. Et alii Praesuli Episcopo inferiori? num. 66. Solaminites ad Unum Beneficiorum requisita, num. 67. et *segg.* Requiritur ad eam iusta causa, *ibid.* De qua inquiri debet, cui Papa uniat, num. 68. Iusta causa videndi quae, et quoties? num. 69. Si sit sine causa, est nulla, num. 71. Ad eam debent citari interveire habentes, num. 72. Ut Collator, num. 73. Patrons, num. 74. et *segg.* Non tamen plebs, num. 76. Requiritur ad eam consensus Capituli, num. 77. Quid si contradicant? num. 78. Ad eam non requiritur consensus Rectoris Ecclesiae, num. 79. Bene tamen per diuembrematione Ecclesiae, num. 80. In Unione Beneficii non constituitur Defensor Ecclesiae, r. t. 81. Unio Beneficiorum est quaedam alienatio, non transactio vera, et proprie dicta, r. t. num. 68.

UNIVERSITAS

- 1 Universitates quaedam impetrant privilegium admitteri Clericos ad publicas Legum Civilium Lectiones, r. t. num. 23. Universitates, et Societates, an possint facere leges proprium status ecclesiarum? r. t. num. 94. et 95. et *segg.*
2 Universitates saeculares, v. g. Civitatis. Oppidi etc. membra, an possint esse testes in causa dictae Universitatis? r. t. num. 111. et *segg.* Universitatis sunt, non singulorum, quae sunt communes, num. 213. Quando agitur de damnatione vel bono facto cuiuspiam Universitatis, etiam saeculari, potest esse testis, qui sunt de illa Universitate, r. t. 114. Idem dicendum de probationis confinium, r. t. 115. Ex de probatione consensu non solvendi decimus, et gaballas etc. num. 216. Solvantur rationes in opposita, num. 217. et 218.

VOCALES

- 1 Vocales. Vide *supra* §. *Capitalares*.

VOLUNTAS

- 2 Voluntas concia, est voluntas, r. t. 24. num. 101. Lex magis subvenit illi, qui facit actum ex necessitate, quam ex voluntate, r. t. 24. num. 152. et num. 241.
4 Voluntas coacta est voluntas, r. t. 6. num. 11.

VOTUM, VOVERE

1. *Vota singulorum in electione debent secreto, ac singillatim exquiri; et quomodo?* t. 6. num. 123. et seqq. *Vota sunt in scriptis redigenda; et a quo?* num. 129. Post publicatum Scrutinium, statim collatio votorum est facienda; et quomodo? num. 130. et seqq. Collatio votorum non tantum debet esse numeri ad numerum; sed etiam zeli ad zelum; et meriti ad meritum, num. 132. Contra electionem a duplo maiori parte nequit opponi, quod votum extitit; bene tamen, quod votum annullat, num. 135. Vide supra §. *Collatio votorum*. Consensus electi augeat numerum votorum in compromisso, cit. t. 6. num. 103. Imo et in quibusdam aliis electionibus, num. 104. An istud procedat in electione summi Pontificis? num. 104. et num. 149. *Vota infirmorum in Electione etiam sunt inquirenda*, num. 191. et seqq. Et quomodo. hi votum suum dare possunt? num. 191. et seqq. Nequeunt infirmi, aut alii legitime absentes, votum suum mittere in scriptis, num. 195. Aliud est, constituere procuratorem; aliud, dare votum in scriptis; et cur? num. 195. Examinatur sententia asserentium, posse aliquando dari votum in scriptis, num. 196. Si schedula vacua mittatur in urnam votorum, eius aulla habetur ratio, num. 203. *Vota eligendum, sive dantur in scriptis, sive eorum tribus scrutatoribus, viva voce proferantur, adhibeantur dari secreta; et cur?* t. 6. num. 331. et seqq. Electiones Regularium debent fieri per vota secreta; cur, et sub qua obligatione? num. 343. et seqq. Vide supra §. *Electiones Regularium*.
2. *Votum quodlibet ex metu gravi, et injuste incussum eamque iure suo irritum*, t. 40. num. 57. et 58. Quamvis secus accidit in Iuramento, num. 59.
3. *Votum reale tenetur adimplere haeres defuncti, secus dicendum de voto personali*, t. 24. num. 108.
3. *Vota defuncti realia tenetur exsolvere haeres*, t. 34. num. 2. Et mixta quoad partem realem, num. 3. Non item quoad vota personalia, num. 4. et seqq. Poena haereditis debito tempore non solvens vota defuncti, num. 6.
- Vota in favorem tertii emissas et acceptatas possunt irritari ut alia*, t. 34. num. 49. et seqq. Non item dispensari aut commutari sine consensu Tertii, num. 51. Limitatur hoc in duobus casibus, num. 52.
- Vota reservata quot, et quae?* t. 34. num. 28. et seqq. Quae excusent a reservatione? *ibid.* Et quis in reservationis possit dispensare? num. 37. et seqq.
- Voti Commutatio quid?* t. 34. num. 43. In opus melius fieri potest etiam ab ipso volente, num. 44. Non item in aequale, num. 45. Qui potest dispensare, potest etiam commutare vota, num. 46. Ad commutandum votum quae causa requiritur? num. 47. Et quid observandum in Commutatione voti? num. 48.
3. *Voti dispensatio*, t. 34. num. 20. Sine justa causa, et obienta illicita, atque invalida est, num. 21. Enumerantur iustae causae dispensandi, num. 22. et seqq. Papa potest in omnibus votis dispensare, num. 26. Idem potest Episcopus, num. 27. Exceptis quinque votis Papae specialiter reservatis, num. 28. Quorundam scilicet illa? *ibid.* Non sunt reservata, si non fluat Deo, sed B. V. M. vel Sancto num. 29. Vel si fiant ex actu etiam levi injuste incussum, num. 30. Aut sub conditione, num. 32. Etiam si conditio fuerit adimpleta, num. 33.

Aut si poenalis, num. 31. *Votum Castitatis ad certum tempus, vel non subdandi, non fornicandi etc. non est reservatum*, num. 35. Circumstantiae voti reservati non sunt reservatae, num. 36. In votis vero reservatis dispensare potest Episcopus, si urgente gravi causa, vel necessitate non habetur aditus ad Papam, num. 37. Enumerantur similes graves causae, num. 38. Regulares Mendicantes possunt dispensare in omnibus votis, in quibus iure ordinario possunt Episcopi, num. 39. Etiam in reservatis Summo Pontifici, num. 40. et seqq. Doctrina practi; num. 42.

Vota tria essentialia Religionis per dispensationem Monacho non potest auferre Papa; licet ex Monacho possit facere non Monachum, t. 31. num. 11. et seqq.

Voti irritatio quid, et a quo fieri possit? tit. 34. num. 8. Superiores Regulares irritare possunt vota omnia subditorum, num. 9. et seqq. Excepto voto intrandi strictiorum Religionum, num. 11. Parentes et tutores irritare possunt omnia vota liberorum, et pupillorum imposterum, num. 12. Etiam post pubertatem, nisi ea puberes facti, debite ratificent, num. 13. et seqq. Doctrina practica circa hoc, num. 15. Possunt etiam puberes vota irritare, et quae? num. 16. Maritus potest irritare vota uxoris, et quae? num. 17. et seqq. Econtra utror potest irritare vota mariti, et quae? num. 19.

3. *Voti Redemptio quid, et quotuplex?* tit. 34. num. 7.

4. *Votum ingrediendi Religionem, vel suscipiendi Ordines sacros an, et quando dissolvat sponsalia?* t. 1. num. 234. et seqq.

Votum solemne est impedimentum dirimens Matrimonium, t. 6. num. 21. et seqq. Sunt tantum duo vota solennia, Ordinis nempe, et Professionis Religiosae, num. 22. Professio Religiosa non tantum contrahendum, sed etiam iam contractum uodum consummatum Matrimonium dirimit, num. 23.

Votum simplex Castitatis intrandi Religionem, vel suscipiendi Ordines sacros tantum impedit Matrimonium, num. 24. Stante voto castitatis nubes reddere, sed non petere potest debitum, num. 25. De votis simplicibus emissis post sponsalia, remissive, num. 26. *Voti impedimentum a quibus? et ex qua causa dispensando auferre sinit Papa?* A. num. 151. et seqq.

R. J. *Vota*. In dubiis fit interpretatio pro vovente, C. H. R. I. VII. n. 10.

Votum continentiae a duobus conjugibus factum, uno violante ab altero debet servari, C. H. R. LXXV. num. 11.

3. *Vovens ingredi aliquam Religionem in genere vel in specie, ad quid teneatur?* t. 31. num. 113.

VOX

1. *Vox in electionibus, quae?* t. 5. num. 7. et 8. Vocem activam, et vocem passivam habere, quid? num. 8. Simpliciter privatus voce, in dubio censetur privatus sola voce activa, *ibid.* Privatus voce passiva, hoc ipso eligi prohibetur, t. 6. num. 238. Vocem in Capitulo ut quis habeat, requiritur ad sit Subdiaconus, t. 14. num. 17. Fallit hoc in Regularibus, qui Divinis Officiis non sunt mancipati, num. 15.
5. *Vox unus, vox nullius*, t. 20. num. 248. Idque declaratur, num. 248. 249. et seqq.

